Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XL
F
25
NAPOLI

Digitized by Google

XL
7
25

NAPOLI

D. JUNII JUVENALIS ET A. PERSII FLACCI SATIRÆ.

INTERPRETATIONE AC NOTIS ILLUSTRAVIT

LUDOVICUS PRATEUS,

Rhetoricæ Profeſſor emeritus.

JUSSU CHRISTIANISSIMI

REGIS,

IN USUM SERENISSIMI

DELPHINI.

Bibl. Rabr. Coll. Inscript. Cat.

Neap. Soc. Iesu 1691

PARISIIS,
Ex Typographia FREDERICI LEONARD Regis, Sereniſſimi Delphini, & Cleri Gallicani Typographi, viâ Jacobæâ.

M. DC. LXXXIV

CUM PRIVILEGIO REGIS.

NAPOLI

SERENISSIMO

DELPHINO.

NEC *Satyricos evolviſſe pigeat Te,* SERENISSIME PRINCEPS. *Quo amplius tum domeſticis exemplis, tum indole propriâ ad omne bonum inſtitutus es; hoc magis delectabit Romanorum vitia, quæ & noſtra ſunt, videre paſſim damnata: virtu-*

tem verò ubique amabilem, ubique laudatam. Fortè etiam placebit diverſum conferre utriuſque viri ſtylum & ingenium eidem tamen Satiræ nihilo ſeciùs operatum. Facundum hinc Poëtam, ut acriter, ſic & diſertè, ſcelus proſcribentem non ſine voluptate comparabis cum moroſa illa, ſtricta, ſalſa dicacitate Perſii, ſeveram Stoïcorum diſciplinam ſtrenuè venditantis. Apud hunc certè præclara tot ſapientiæ oracula non aſpernabere. Apud illum verò quàm multa occurrent, jucundèque leges, felicibus hiſce temporibus accommodata! Hæc imprimis LUDOVICI *magnitudinem exhibebunt:*

Et ſpes & ratio ſtudiorum in Cæſare tantùm,

Solus enim triſtes hac tempe-
ſtate Camœnas
Reſpexit.

Item iſta:

Spes vitæ cum Sole redit.

At cùm nata auſpicatiſſimè Tibi dicam, an Regno proles adoleverit; ei profectò gaudebis occentare:

Nobilitas ſola eſt atque unica
virtus.

Hoc ſanè potiſſimùm novit Borbonius Sanguis: hoc à Majoribus accepiſti: hoc præſtas ipſe non degener: hoc poſteris exemplum ſtimulus atque incentivum à Te relinquetur. Perge, SERENISSIME PRINCEPS, *virtutes quaſque ſummas complecti, haſque doctrinâ & ſapientiâ decorare; hoc eſt cum* LUDOVICO MAGNO

magnitudine certare. Quæ quidem dum generosè moliris, nos interim ad exterarum Gentium invidiam, ævi noſtri Francicique Imperii felicitate potiemur; in quo videlicet Reges adeò ſtudiosè philoſophantur, adeò ſapienter dominantur.

PRÆFATIO

MECUM ipſe luctatus ſum aliquandiu, priuſquàm injuncto mihi penſo & labori manum admoverem. Hinc ſcribendi cacoëthes bilem, illinc repetita crambe ſtomachum ciebat. Quid enim poſt lucubrationes tot virorum doctiſſimorum, ego rurſum? Actum agam, an nova commentus, & quaſi vitans humum, nubes atque inania captabo? Sic ego memet initio ab opera deterrebam. At cùm cœpi rem moliri, tum ſenſi & intellexi quàm ſapienti conſilio ducerentur ii qui jubebant opus urgebantque. Norunt omnes qui, quales, & quanti ſunt illi; MONTAUSERIUS Dux, ac Præſul BOSSUETIUS olim Condomenſis, jam verò Meldenſis Epiſcopus; nec-non eruditiſſimus Abbas HUETIUS, formandis SERENISSIMI DELPHINI moribus, regendiſque ſtudiis à LUDOVICO MAGNO præpoſiti. Tantis itaque Viris, Lector, acceptum refer, quod faci-

lis deinceps cuivis pateat aditus ad capiendum ſenſum ac mentem Poëtarum alioquin abſtruſorum. Nam interpretatio quidem aperta eſt, quæ dum ſtrictæ orationis nexus & ambages ſolvit, omnem certè caliginem diſcutit. Quòd ſi quid involutum intricatumve ſupereſt, in promptu ſunt Annotationes tum accuratæ, tum ſtrictæ. Non dixi temerè. Accuratas vocavi, quæ nihil intactum aut difficile relinquunt, ubicunque nodus vindice dignus inciderit: ſtrictas autem, quæ ſuperfluum admittunt nihil. Quoties verò Interpretes melioris etiam notæ (pace dicam illorum) boni dormitant? Sæpè vel obſcura tranſvolant quædam; vel in re ſatis comperta verboſiùs immorantur, dicam & exſpatiantur; atque erudita nimis multa congerunt, ad rem licèt haud omninò pertinentia. Aliàs Auctoris poſthabent ac tranſiliunt germanum planè ſenſum; quoniam genuina interpretandi ratio & ſimplex non ſatisfacit eorum ingenio ſemper alta, paſſim & ardua rimanti. Nonnunquam æmulos carpendi, vellicandi, ſuperandi cupido facit eos prorsùs inſtituti ac propoſiti immemores, ut nihil penſi habeant, modò ſuam oſtentent eruditionem, pariter ac ambitionis & gloriæ vanum lucellum.

Cæterùm ne quæſo, Lector, imitere nonnullos minùs ſobriè ſapientes, qui niſi integrum, ut aiunt, Auctorem habeant, vel ſordibus putidum ac fœtentem, nihil ſe habere dicunt. O mores! Scilicet pudor tanti eſt? At nos ex Oraculi cœleſtis

ſtis ac Divini monitu, atque ex Sapientum, quos honoris causâ nominavi, Virorum præcepto ac mandato, pretioſum à vili ſecrevimus, obſcœna de medio expunximus. Et certè numquid valdè mundi eſſe poſſint, quos adeo juvat immunda contrectare ultrò, & in omnem partem verſare? Ne illi auſcultent mihi: at audiant literarum decus ac lumen Jul. Scaligerum Poët. Lib. 3. cap. 98. ita ſcribentem: *Fœditates nemo bonus nominare debet, nedum ut literis mandet. Quid enim cogitet adoleſcens, qui certarum ignarus obſcœnitatum, audiat verba aut vocabula tam nefanda, quàm monſtroſo ſunt ingenio ii, qui ea ſcriptis ſuis audent inſerere? Malo igitur non reprehendere vitia deteſtanda, quàm in execrandra oratione mereri reprehenſionem . . . . Quid enim tetrius quibuſdam Verſibus Juvenalis, propter quorum inſolentiam, vel juſſerim vel optarim toto opere abſtinere virum probum? . . . . Sunt verò inculpata quædam argumenta, in quibus hoc poëmatis genere oblectare poſſis etiam caſta ingenia.* Hæc ille, ut cætera quidem omnia, egregiè. Quibus ex animo nos morem geſſimus, ut per tot inſignia morum documenta, quæ paſſim apud Juvenalem & Perſium occurrunt, ire quiſque deinceps queat inoffenſo pede ac mente. His fruere diu, Lector: ac ſi quid fortè nos erraſſe, ut ferè fit, animadvertis; ſtatim recordare, ſub cœlo nihil eſſe ex omni parte beatum. Vale. At, at; ſubſiſte pauliſper, atque de Satyricis & Satira pauca ſaltem

accipe, è Quintiliano Lib. 10. cap. 1.

Satira quidem tota noſtra eſt, inquit; *in qua primus inſignem laudem adeptus eſt Lucilius, qui quoſdam ita deditos ſibi adhuc habet amatores, ut eum non ejuſdem modo operis auctoribus, ſed omnibus Poëtis præferre non dubitent. Ego quantum ab illis tantum ab Horatio diſſentio, qui Lucilium fluere lutulentum; & eſſe aliquid quod tollere poſſis, putat. Nam eruditio in eo mira, & libertas; atque inde acerbitas & abundè ſalis. Multò eſt terſior ac purus magis Horatius, & ad notandos mores præcipuus. Multum & veræ gloriæ quamvis uno libro Perſius meruit. Sunt clari hodie quoque, qui & olim nominabuntur.* Hac poſtremâ ſententiâ Juvenalem deſignari, laudarique, alibi diximus. Sed & ſi vacat, & lubet, iterùm è Jul. Scaligero Poëtices Lib. 1. cap. 12. & Lib. 3. cap. 98. excerpta hæc collige mecum, Lector, & compinge.

Veteres ſalacitatem σάθω dixere. Nihil caprâ ſalacius. Capripedes Satyri. Falluntur qui putant Satiram eſſe Latinam totam. A Græcis enim & inchoata, & perfecta primùm. A Latinis accepta deinde, atque extra ſcenam exculta. Quamobrem non à ſatura vel lege, vel lance, dicta eſt; ut fruſtrà ac temerè ſatagunt Grammatici. Quin has à Satyris dictas puto. Cum lancibus enim prodibant & caniſtellis omni pomorum genere plenis, quibus Nymphas allicerent.

Vides, Lector, pugnantem cum Quintiliano Scaligerum de Satiræ Etymologia. Quod ſi ſapis, ac viris omni exceptione majoribus te vis adjun-

gere, credes iis quæ eâ de re luculenter præſcripſit Caſaubonus. Vide interim quæ annotavi Satir. 1. v. 30. ad vocem, *Satiram*. Nihilo tamen minus è Scaligero reliqua excipiamus, audiamuſque. Sic ille pergit.

Satiram non eſſe Latinam rem ſuo loco monuimus. Eſt autem Poëma liberum, ſimileque Satyricæ naturæ; omnia ſuſque deque habens, modò aliquid dicat.

Tribus modis Satirarum ſpecies agnoſcuntur: à generibus Carminum, (ſcilicet vel ſenariorum Dactylicorum vel Iambicorum) à ratione Poëmatis: à carachtheribus. A ratione Poëmatis tres ſunt. Vel narratio eſt ſimplex: ex perſona Auctoris, ut prima Juvenalis. Vel activa & ex perſonis conſtituta; ut prima Perſii. Vel miſta, ut illa Horatii pleniſſima munditiarum: Ibam fortè Viâ Sacrâ. *A carachtheribus ſpecies duæ. Altera ſedatior, qualis Horatiana, ac ſermoni propior. Altera concitatior, quæ magis placuit Juvenali & Perſio. Hi ſtrictam habent cuſpidem, ac veluti contectum fronde gerunt thyrſum, Satyrorum more, quo feriant imprudentes. Juvenalis ardet, inſtat apertè, jugulat. Perſius inſultat. Horatius irridet. Idcirco Satiras inſcripſere illi: hic ſermonis tituli contentus fuit.*

Partes in Satira nullæ: nullum Proœmium, ſi non vis. Abrupta omnia, non tamen non cohærentia. Nam aut ejuſdem vitii multos damnas; aut multorum unum: aut miſces.

Verba vulgaria aut ſordida interdum, èque macello petita.

Stylus tametſi pro re aut depreſſior, aut laſcivior, tenuis tamen atque humilis, ac de medio ſumptus; longè tamen meliùs arridet, ſi cum Romana puritate juncturæ ſint molliuſculæ: quales Juvenalis feliciſſimè eſt conſecutus. Duriuſculus Perſius.

DECII JUNII
JUVENALIS
AQUINATIS
VITA.

AQUINATEM ſe ipſe teſtatur Juvenalis Satirâ 3. v. 319. libertino quidam patre natum, alii duntaxat ab eo educatum referunt. Eruditus eſt à Frontone Grammatico; à Quintiliano Rhetore etiam, ut volunt nonnulli. Certè hîc de Juvenale dicitur loqui Lib. 10. cap. 1. ubi Satyricos laudans Poëtas ait: *Sunt clari hodie quoque, & qui olim nominabuntur.* Floruit ſub Imperatoribus Domitiano, Nervâ, Trajano, Hadriano etiam, ut ex Notis conſtabit.

J. Lipſius Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20. *De Juvenalis ætate non abs re dubitatur*, inquit. Declamavit ad mediam ferè ætatem, forenſeſque cauſas egit non ſine laude & gloria. Poſteà ad Satiras componendas animum appulit. At in Paridem mimum verſus quoſdam non abſurdos cum publicaſſet, Domitianum hiſtrionis iſtius amantem haud leviter offendit. De his Satir. 7. 15, & 16. Illos igitur pudore & irâ percitos de Juvenale amovendo cogitaſſe tradunt, atque ſub honoris obtentu relegaſſe, præfectum nempe cohorti, quæ in Ægyptum mittebatur. Intellectâ verò præfecturæ causâ dicunt eum tædio & angore vitam finiiſſe illic ſanè octogenarium. Porrò hæc neque vera omnia, nec falſa: Lipſio teſte citato loco, ubi Juvenalem ſub Domitiano exulaſſe non abnuit quidem, negat autem eo ſuperſtite mortuum; imò poſt ipſum Satiras aliquot ſcripſiſſe, colligit ex ejus Satir. 4.

Imprimiſque ex ultimis verſibus. vixiſſe ad Trajani, quin & Hadriani tempora, oſtendit ex Satir. 6. v. 406. & ſeq. & Satir. 13. v. 17. atque Plinio Juniori, & Tacito ſupparem exiſtimat.

Juvenalem ſibi familiarem valdè commendat Martialis Lib. 7. Epigram. 23. & 90. Item Lib. 12. Epigram. 18. Quod Epigramma ſi Martialis, cùm in Hiſpaniis degeret, ſcripſit; mortuoque jam Domitiano: quæ quidem affirmat ibid. cit. Lipſ. hinc duo nobis patent: alterum, ſuperſtitem Domitiano fuiſſe Juvenalem: alterum, in Ægypto nequaquam obiiſſe, ſed reverſum inde Romam, ibique deinceps ſcriptitaſſe. Nam ſic ait Martial. citat. Epigram. 18. Lib. 12. ad Juvenalem.

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa Juvenalis in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ;
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, &c.

Cæterùm omnibus Satyricis, ipſiſque Horatio præferendum Juvenalem ſcribit Jul. Scaliger: nihil autem veriùs ab eo ſcriptum Lipſius aſſeverat.

A. PERSII FLACCI
VITA.

AULUS Perſius Flaccus natus eſt Volaterris in Hetruria, Fab. Perſico, & L. Vitellio Coſs. circa viceſimum Imperii Tiberii Cæſaris annum, à Chriſto paſſo ferè ſecundum, patre Flacco Equite Romano, quem ſexennis amiſit, matre Fulviâ Siſenniâ, in quam pietate fuit inſigni, quemadmodum & erga ſorores; illud initio Satiræ ſextæ fuſiùs declaratur, ad v. 6. verba hæc, *mihi nunc Ligus ora intepet.* Cum annorum eſſet duodecim venit Romam, ubi Remmium Palæmonem Grammaticum audivit, Rhetorem verò Virginium Flavium, aliis Flaccum. Annos natus ſexdecim operam dedit Annæo Cornuto Stoicæ Philoſophiæ anteſignano, quem etiam mirificè coluit ab ipſo pariter amatus, ut patet ex Satira quinta. Quin & ei legavit non mediocrem nummorum copiam, nimirùm ſeſtercia centum, aut ſicut alii volunt, argenti facti pondo viginti, præter Bibliothecam ſuam, in qua numerant aliqui Libros Chryſippi ſeptingentos. At Cornutus hos quidem accepit, pecuniam autem reliquit Perſii ſororibus, quas hæredes ille fecerat. Obiit ex ſtomachi vitio, in ipſo ætatis flore, anno ſcilicet vigeſimo octavo, aut non multò ſecùs, & Imperii Neronis circiter octavo, quicquid alii dicant, ipſeque Hieronym. quod egregiè, ut omnia, Caſaubonus obſervat. Fuiſſe reverà Perſium, ut Probus refert, verecundiâ virginali, animo ſincero, impensè erudito, acri certè & vitiorum impatienti, & Lucilii & Horatii imitatorem aſſiduum, probant ſatis ejus Satiræ doctrinâ refertæ & Stoam ſapientes. De his porrò id notandum, in antiquis membranis ſine ulla diſtinctione aliquando reperiri, quaſi liber eſſet unus & continuus, quod & agnoſ-

cunt Priſcianus, Quintilianus, aliique, dum non quidem Satiras Perſii, ſed librum appellant. In quibuſdam tamen, Satiræ duntaxat quinque numerantur, quartâ ad tertiam adjunctâ. Scripſerat juvenis, inquiunt, Prætextam fabulam, ὁδοιπορικῶν librum unum, & alia quæpiam, ut aiunt veteres Gloſſæ: ſed abolevit ea Fulvia mater, ex conſilio Cornuti Præceptoris, qui etiam Satiras, antequàm ederentur, recenſuit.

Cæterùm quanquam videtur Perſius noluiſſe intelligi, atque adeo debere neglegi, ut aiebat D. Ambroſius, at quod ait magnus Scaliger, jam à nobis intelligitur, neque proinde negligendus à quoquam. Eccur enim ita laudatus fuiſſet à ſummis Viris ille, ſi nec legi dignus eſſet? Teſtes ſint Euſeb. D. Hieron. S. Auguſt. Lactant. Quintilian. & alii propè innumeri: Ex Poëtis autem Lucanus, qui pariter ut Perſius Cornuti auditor fuit, ejus autem Poëmata, nunquam ſine admiratione & præconiis recitari audiebat, ut affirmat vetus Interpres, quin exclamaret, hæc vera eſſe Poëmata. Martialis autem poſteritati conſignavit Perſii memoriam his Verſibus,

Sæpiùs in libro memoratur Perſius uno,
Quàm levis in tota Marſus Amazonide.

TESTIMONIA

TESTIMONIA
VETERUM SCRIPTORUM
DE JUVENALE.

M. Fab. Quintil. Lib. 1. Inſtitut. Orator. cap. 1.

SUNT clari hodie quoque, & qui olim nominabuntur.

Martialis Lib. 7. Epigramm. 23.

Cum Juvenale meo, quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas Pyladem odiſſet Oreſtes:
Theſea Pirithoï deſtituiſſet amor, &c.

Et Lib. 12. *Epigramm.* 18.

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa, Juvenalis, in Suburra.
Aut collem dominæ teris Dianæ;
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque
Major Cælius, & minor fatigant:
Me multos repetita poſt Decembres
Accepit mea, ruſticumque fecit
Auro Bilbilis & ſuperba ferro.

Ammian. Marcellin. Hiſtor. Lib. 28.

Quidam deteſtantes ut venena doctrinas, Juvenalem & Marium Maximum curatiore ſtudio legunt, nulla volumina præter hæc in profundo ocio contrectantes.

C. Sollii Apollinaris Sidonii, Carmine 9. *quod eſt ad Magnum Felicem Conſulem.*

Non qui tempore Cæſaris ſecundi
Æterno incoluit Tomos reatu;
Nec qui conſimili deinde caſu
Ad vulgi tenuem ſtrepentis auram
Irati fuit hiſtrionis exul.

His accedat Jul. Scalig. qui de Juvenale ſic cenſet in Poëtic.

Juvenalis candidus ac Satyricorum facilè Princeps. Nam ejus verſus longè meliores, quàm Horatiani: ſententiæ acriores, phraſis apertior.

TESTIMONIA
VETERUM SCRIPTORUM
DE PERSIO.

M. Fabii Quintiliani Lib. 10. Inſtitut. Orator. cap. 1.

MULTUM & veræ gloriæ quamvis uno libro Perſius meruit.

M. Valerii Martialis.

Sæpiùs in libro memoratur Perſius uno,
Quàm levis in tota Marſus Amaſonide.

Ex Euſebiano Chronico S. Hieronymi.

Imper. Tiberio, Olympiad. 203. Perſius Flaccus Satyricus Poëta Volaterris naſcitur.
Olympiade 210. moritur, anno ætatis ſuæ 29.
Olymp. 211. Nero Cornutum Philoſophum præceptorem Perſii in exilium fugat.

S. Auguſtin. Lib. de Magiſtro.

Perſius omnibus pœnis, quas Tyrannorum vel crudelitas excogitavit, vel cupiditas pendit, hanc unam anteponit, quâ crucientur homines, qui vitia, quæ vitare non poſſunt, coguntur agnoſcere . . . . Quia virtutem videre nec tenere, ſupplicium eſt : quod idem ille Satyricus Tyrannis, ut puniantur, optavit.

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS PAR LA GRACE DE DIEU ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE. A nos Amez & Feaux Conſeillers, les Gens tenans nos Cours de Parlement, grand Conſeil, Requeſtes de noſtre Hôtel, & de noſtre Palais à Paris, Baillifs, Seneſchaux, Prevoſts, leurs Lieutenans, & à tous autres nos Juſticiers qu'il appar-

tiendra; Salut. Ayant fait choix de noſtre bien amé Frederic Leonard noſtre Imprimeur, pour mettre ſous la Preſſe les anciens Autheurs Latins, Hiſtoriens, Poëtes, & autres, ſur leſquels on a fait des Commentaires & des Notes pour l'inſtruction de noſtre fils le Dauphin, deſquels Autheurs le Terence, le Plaute, le Lucrece, le Phedre, le Salluſte, le Florus, le Tite-Live, le Cornelius Nepos, le Velleius Paterculus, le Juſtin, le Claudian le Quinte-Curſe le Juvenal & le Perse ſont en eſtat d'eſtre imprimez, Et ledit Leonard Nous ayant fait tres-humblement remontrer le prejudice qu'il recevroit, ſi aprés les grands frais qu'il doit faire pour l'impreſſion de ces Livres, d'autres entreprenoient de les contrefaire, ce qui pourroit arriver ſi Nous ne luy accordions nos Lettres de Privilege ſur ce neceſſaires. A CES CAUSES, deſirant traiter favorablement ledit Leonard, & empeſcher qu'il ne ſoit fruſtré de ſon labeur, & des grandes dépenſes qu'il luy convient ſupporter pour leſdites impreſſions; Nous luy avons permis & accordé, permettons & accordons d'imprimer ou faire imprimer, vendre & debiter leſdits Livres dans tous les lieux de noſtre obeïſſance, en telles Marges, Volumes & Characteres qu'il voudra, pendant le temps & eſpace de vingt années, à compter du jour que chacun d'iceux ſera achevé d'imprimer pour la premiere fois: faiſant tres-expreſſes inhibitions & défenſes à tous Marchands Libraires, Imprimeurs, & à tous autres de quelque qualité & condition qu'ils ſoient, d'imprimer, ou faire imprimer, contrefaire, ou alterer leſdits Livres, les vendre ny les diſtribuer par toutes les Terres & Seigneuries de noſtre obeïſſance, d'autre impreſſion que de celle dudit Expoſant, à peine de trois mille livres d'amende applicable, un tiers à Nous, un tiers à l'Hoſpital General, & l'autre tiers audit Expoſant; de confiſcation des Exemplaires contrefaits, & de tous dépens, dommages & intereſts: A la charge de mettre deux Exemplaires de chacun deſdits Livres en noſtre Bibliotheque publique, un en celle du Cabinet de nos Livres de noſtre Chaſteau du Louvre, & un en celle de noſtre tres-cher & feal le ſieur d'Aligre Chevalier, Chancelier de France, avant que de les expoſer en vente, à peine de nullité des Preſentes. Si vous mandons que du contenu en icelles vous faſſiez & ſouffriez joüir & uſer pleinement & paiſiblement ledit Leonard, & ceux qui auront droit de luy, ſans ſouffrir qu'il leur ſoit donné aucun empêchement. Voulons qu'en mettant au commencement ou à la fin deſdits Livres Copie des Preſentes, ou un Extrait d'icelles, elles ſoient tenuës pour bien & deuëment ſignifiées, & que foy y ſoit adjoûtée, & aux Copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conſeillers & Secretaires, comme à l'Original. Mandons au premier noſtre Huiſſier ou Sergent ſur ce requis, faire pour l'execution des Preſentes tous Exploits, ſaiſies, & autres actes re-

quis & neceſſaires, ſans demander aucune autre permiſſion, non-obſtant toutes oppoſitions ou appellations quelconques, clameur de Haro, Chartre Normande, Priſe à partie, & Lettres à ce contraires, dont Nous nous reſervons la connoiſſance, & à noſtre Conſeil; CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR. DONNE' à Verſailles le vingtiéme jour d'Aouſt, l'An de grace mil ſix cens ſoixante-quatorze; & de noſtre Regne le trente-deuxiéme Signé, Par le Roy en ſon Conſeil, DESVIEUX.

Regiſtré ſur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris le 10. Septembre 1674. ſuivant l'Arreſt du Parlement du 8. Avril 1653. & celuy du Conſeil Privé du Roy du ſixiéme Fevrier 1665. Signé, THIERRY *Syndic.*

Achevé d'imprimer pour la premiere fois le 6. Juin 1684.

ERRATA IN JUVENALI.

	ERROR.	CORRECTIO
Pag. 6. col. 2. Annot. lin ult.	cap 2.	Scalig. Lib. 1. cap. 12.
Pag. 48. Text. lin. 8.	flammea	flamea
Pag. 54. col. 1. Annot. lin. 12.	Romani exercitus	Romanos exercitus
Pag. 91. Text. lin. 11.	cecidit	cecidit
Pag. 104. col. 1. Interpret. lin. 4.	noius	Noius
Pag. 139. col. 2. Annot. lin. 4.	vocari	notari
Pag. 159. Text. lin. 4. & in Interp. & Annot.	Sabbatha	Sabbata
Pag. 248. Text. lin. 7.	hîc	hic
Pag. 284. Text. lin. 11.	catheiâ	cathedrâ
Pag. 350. Text. lin. 4.	loripidem	loripedem
Pag. 381. Text. lin. 8.	diveiſa	diverſo
Pag. 387. Annot. col. 2. lin. 24.	S. Martini	Martinicam
Pag. 395. Text. lin. 1.	ſut	ſunt
Pag. 415. col. 1. Annot. lin. 28.	vocitatas	vocitatos
Pag. 421. col. 2. Annot. lin. 5. addé hæc;		Alii legunt hîc:

Perditus à Siculis ſacci mercator olentis.

id eſt, opobalſamorum atque aromatum mercator advectorum quidem è Sicilia; in qua, Strabone teſte, præter frumentum, mel, &c. crocum etiam apportabatur.

ERRATA IN PERSIO.

	ERROR	CORRECTIO
Prolog. verſu 4.	Pyrenen	Pirenen
Pag. 67. col. 2. Interpret. lin. 3.	blandieni	blandienti
Pag. 105. col. 1. Annot. lin. 6.	ἀνάπαισιν	ἀνάπαυσιν
Ibidem lin. 9.	Euithatio	Euſtathio

D. JUNII

D. JUNII JUVENALIS SATIRÆ.

SATIRA I.

SEMPER ego auditor tantùm ? nunquamne reponam,
Vexatus toties rauci Theſeide Codri ?

INTERPRETATIO.

EGO-ne perpetuò auſcultator ero dumtaxat ? Numquid nihil unquam reddam, tam ſæpè exagitatus Theſeide Codri clamoſi ? Igitur ſine

ANNOTATIONES.

1. SEMPER *ego auditor.*] Exordium ex abrupto, ut ferè in Satiris : nam in aliis Poëmatibus eſt aliqua præparatio.

Auditor.] Recitantium nempè Romæ Poëtarum. De qua recitandi con ſuetudine & æmulatione Plinius abundè Epiſt. 13. Lib. 1. De apparatu verò & pompâ nos fusè agemus ad primam Perſii Satiram verſu 17. ad hæc verba : *Sedo leges celsâ.*

Nunquamne reponam ?] Nihilne aut ſcribam, aut recitabo, quo par pari referam iis qui me ſæpiùs obtundunt.

2. *Vexatus toties.*] Moleſtiâ affectus. Horat. ad Piſones.

Indoctum doctumque fugat recitator acerbus :
Quem verò arripuit, tenet occiditque legendo, &c.

Theſeide.] De Theſeo ejuſque factis Codrus Carmen ſcripſerat adeò longum, ut Æneidem æquaret longitudine, multiſque diebus recitandum eſſet. Theſei præclarè geſta vide apud Plutarchum, Diodorum Siculum lib. 5. c. 5. & alios.

Codri.] Vetus Scholiaſtes legit *Cordi* ; aitque *Cordum* fuiſſe vitioſum Poëtam, qui Tragœdiam Theſei compoſuit : ſed reclamant omnes, & volunt *Codrum* hunc vixiſſe temporibus Juvenalis, fuiſſeque humilem & obſcurum Poetam, cæterùm tam pauperem, ut Proverbio locum dederit, *Codro pauperior.* Talem certè eum notat Juvenalis Sat. 3. verſu 203. & Martial. lib. 3. Epigram. 15.

Juvenal,

Impunè ergo mihi recitaverit ille togatas,
Hic Elegos? impunè diem conſumpſerit ingens
Telephus? aut ſummi plenâ jam margine libri
Scriptus & in tergo necdum finitus Oreſtes?

INTERPRETATIO.

pœna mihi lectitaverit alius Comœdias, alius Elegias? Sine pœna diem triverit magnus Telephus, aut Oreſtes, impletâ jam ingentis voluminis extremitate, conſcriptus etiam retrò, neque adhuc abſolutus?

ANNOTATIONES.

3. *Togatas.*] Horat. ad Piſones.

Seu quò prætextas, ſeu qui docuère togatas?

Prætexta indicant Tragœdias, in quibus inducuntur perſonæ prætextatæ & Nobiles gravia & publica tractantes negotia. *Togata* dicuntur Comœdiæ Latinæ, in quibus agunt Togati Viri, & privatas res tractant. Ita etiam *Palliata* vocantur Græcæ Comœdiæ à Græcorum pallio. Varro de Lingua Lat. Diomed. Donat. in Terent.

4. *Diem conſumpſerit*] Mene totum diem audiendo detinuerit? Martial.

Auditur toto ſæpe Poëta die.

Ingens Telephus & Oreſtes.] Immenſæ Tragœdiæ & ampullatis verſibus contextæ. Quales arguebat Horatius in Arte, his verbis.

Telephus & Peleus cùm pauper & exul uterque
Projicis ampullas, & ſeſquipedalia verba.

Quorum fuerint Poëtarum illæ, non conſtat. At certum eſt Poëtas Romanos amaſſe argumenta è longinquo petere, idque etiamnum fieri cernimus. Quod perſtringebat Horatius ad Piſones:

Nec minimum meruere decus veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta.

Ergo etiam tempore Juvenalis Poëtæ quidam è trivio arripiebant argumenta illa Græcorum nobilia, in quibus multa grandia, quædam etiam admirabilia occurrebant celebranda oratione. At in illis tractandis ſæpè peccabant ſeu contra decorum quod notat Horatius loco ſuprà citato: ſeu contra juſtam Carminis magnitudinem, quod hic queritur Juvenalis.

5. *Telephus.* Herculis ex Auge filius, qui infans à matre expoſitus inter virgulta, lactatus à cervâ dicitur: ac deìn Myſorum Rex, cùm Græcis negaret iter per ſuam regionem, ab Achille vulneratus, & ab eodem ex Oraculi præcepto ſanatus eſt, ſeu è rubigine haſtæ, ſeu ex herbis facto remedio.

Plenâ jam margine. Poëtæ hoc indicat verboſitatem, quod non ſolùm ſcribat in interiori membranâ, ſed & marginem impleat, & membranam exteriorem, quod raró fiebat. Martial. Lib. 8 Epig. 62.

Scribit in aversâ Picens Epigrammata chartâ
Et dolet averſo quod facit illa Deo.

Sidon. Apollin. Lib. 8. Epiſt. 16 quæ eſt ad Conſtantium. *Jam coptoſum ſe, ni fallor, pulſat exemplar,* inquit: *jam venitur ad margines umbilicorum, jam tempus eſt (ut Satyricus ait) Oreſtem noſtrum vel ſuper terga finire.*

6. *Oreſtes.*] Qui Furiis agitatus ob interfectam matrem Clytemneſtram, varias orbis regiones, comite Pylade, varioſque obiit caſus. Euripid. in *Oreſte*, Item in *Iphigenia Taurica*, & in *Electra*. Sophocl. in *Electrâ*. *Oreſtis* cadaver effoſſum ex monitu Oraculi, ſeptem cubitorum fuiſſe affirmat Herodotus Lib 1. ſed fabulatorem eum vocat Gellius lib. 3. c. 10.

Nota magis nulli domus eſt ſua, quàm mihi lucus
Martis, & Æoliis vicinum rupibus antrum
Vulcani. Quid agant venti; quas torqueat umbras
Æacus; unde alius furtivæ devehat aurum
Pelliculæ: quantas jaculetur Monychus ornos;

INTERPRETATIO.

At nemini adeo ſua cognita ſunt plus quàm mihi nota ſunt *nemus Martis, & ſpelunca Vulcani cautibus Æoli proxima.* Porrò *Frontonis plata ni, & marmora concuſſa, aſſiduè reſonant, quid faciant venti; quas animas Æacus vexet; qua ex parte alter apportet aurum pellis clam ablatæ; quàm*

ANNOTATIONES.

7. *Nota magis nulli*, &c] Id eſt, ſi velim ſcribere, & Carmen condere, tam ſcio Hiſtorias & Fabulas, quàm Poëtaſt.i illi, qui impunè id faciunt. Obſervant doctiores, imprimiſque Janus Parrhaſius, hic argui Valerium Flaccum, qui in Argonauticis ejuſmodi nugas & affectatas rerum deſcriptiones ambitioſè ſectatus ſit.

Lucus Martis.] Seu *lucus Marti* ſacer prope Albam, ubi Remus & Romulus è Rheâ Sylviâ nati ſunt. Seu, ut volunt quidam, locus in Appiâ viâ, ubi Poëtæ recitare conſueverant, *Lucus Martis* appellatus. Vel alludit ad illud Horatii ad Piſones:

Cum lucus & ara Dianæ, &c.
Et illud Perſii,
Nec ponere lucum Artifices.

8. *Æoliis rupibus.* Lipareæ ſunt Inſulæ ſeptem in mari Tyrrheno, quæ & *Æoliæ* dictæ ab *Æolo*, qui illuc appulſus, in una earum regnaſſe fertur Juvenalis rupes vocat, quia ſaxoſæ ſunt & ſcopuloſæ ſaltem quædam illarum.

Vicinum antrum.] Ætna mons in Sicilia flammas eructans, in quo propterea fabulati ſunt habitare Vulcanum. Hujus montis incendia deſcribere amabant Poëtæ.

9. *Quid agant Venti.*] Quæ natura & origo *Ventorum*, qui effectus, quæ poteſtates; quæ vulgaris Poëtarum Carminibus materia.

10. *Æacus.*] Is Judex apud Inferos cum Minoë & Rhadamanto. Sunt qui partiantur illis officia, ut propriè Juvenalis dixerit, *torqueat*: ſcilicet Rhadamanto Inquiſitionem, Minoi Judicium, *Æaco* Executionem attribuunt.

Unde alius furtivæ, &c.] E Colchide in Theſſaliam Vellus aureum abſtulit Jaſon artibus Medeæ adjutus. Diodor. Sicul. l. 5. c. 3. Argonauticam illam expeditionem celebrarunt primùm è Græcis Orpheus, & Apollonius: è Latinis poſteà C. Valerius Flaccus Setinus, ſub Domitiano Cæſare.

11. *Monychus.*] Ponitur hoc nomen velut proprium alicujus è Centauris, ut & apud Ovidium & Lucanum. Commune tamen eſt omnibus illis, qui unius & ſolidæ ungulæ fingebantur: origine ductâ à μόνος, & ὄνυξ. Centauri porrò *Monychi* ſunt dicti, quoniam hi Theſſaliæ populi equos primi cùm domuiſſent, & ex iis pugnarent, eminùs conſpecti, membra partim equina, partim humana habere crediti ſunt

Jaculetur ornos. Id eſt, quantas arbores torſerint Centauri adverſus Lapithas, in certamine illo inſtigante Marte inito ad rapiendam Hippodamiam Pirithoi uxorem, irato nempè quòd cæteris vocatis Diis ad eas nuptias ipſe prætermiſſus fuiſſet. Vide Ovid. Metamorphoſ. 12.

Frontonis platani, convulſaque marmora clamant
Semper, & aſſiduo ruptæ lectore columnæ.
Expectes eadem a ſummo, minimoque Poëta.
Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus: & nos
Conſilium dedimus Syllæ, privatus ut altum
Dormiret. Stulta eſt clementia, cùm tot ubique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

INTERPRETATIO.

magnas ornos torqueat Monychus; & fulcra labefactata ſunt recitatore continuo. Paria ſperes à magno Vate, atque ab infimo.

Igitur nos etiam manum ſubtraximus ferulæ, nos etiam auctores fuimus Syllæ, ut privatus caperet ſomnum profundum. Fatua eſt miſericordia abſtinere papyro, quæ peribit, quandoquidem invenias tam multos Poetas.

ANNOTATIONES.

12. *Frontonis.*] *Julius Fronto* Romæ nobilis & eruditus, ac litteratis amicus ſuam domum Poëtis recitantibus ultrò commodabat
Martial. Lib. 1. Epigramm. 56.
Clarum militiæ Fronto decus que togæ.

Platani.] Arbores umbram prætendentes illi ambulacro, ubi recitabant. *Platanos* ſtudiosè Romani colebant, adeò ut Hortenſius vino etiam affuſo ſuas *Platanos* educaret in villa Tuſculana; teſte Macrobio, Lib. 3. c. 13.

Convulſa marmora.] Vel multitudine eorum qui audituri conveniebant, vel potiùs aſſiduo recitantium clamore. Hyperbole.

14. *Expectes eadem*, &c.] Horatius in Arte.
Scribimus indocti doctique Poemata paſſim.

15. *Et nos ergo manum*, &c.] Ergo quidni etiam nos ſcribamus aliquid, cùm Grammaticos & Rhetoras audierimus, omnemque illorum diſciplinam teneamus.

Ferula.] Virgultum eſt leviſſimum, de quo Plin. Lib. 13. c. 22. Ex eo fit inſtrumentum illud, quo manus puerorum in pœnam feriuntur. Sceptra Pædagogorum vocat Martial. Lib. 10. Epigramm. 62.

16. *Conſilium dedimus Syllæ.*] Exercitationis causâ, ut fit in ſcholis, fictas materias tractavimus in triplici dicendi genere, adeoque in ſuaſorio, *Syllæ* deliberanti ſuaſimus ut Dictaturam deponeret. Quintil. Lib. 3. c. 8. *Solent*, inquit, *in ſcholis fingi materiæ ad deliberandum*: & paulò antè, in exemplum affert Priami verba apud Achillem: aut *Sylla* Dictaturam deponentis in concione.

Sylla.] *L. Cornelius Sylla* nobilis Romanus ex antiqua Scipionum familia, de quo dubitatur, fortiorne fuerit, an felicior, inquit Salluſtius: Is dum quærebat victorias, Scipionem ſe Populo Romano, dum ſævitiam exercet, Annibalem repræſentavit, ut ait Valerius Maximus Lib. 9. cap. 2. Dictaturam adeptus mirum quam impotenter geſſerit, & quòd eam ſponte, ut refert Appianus, depoſuerit, Privatus Puteolos conceſſit, ibique pediculari morbo miſerè periit. Vel, ut alii volunt, larvis nocturnis agitatus vexatuſque, inter vociferationes animam evomuit. Cicero in Verrem, Plutarch. & alii.

Privatus ut altum dormiret. Ut depoſito Imperii onere, & liber à curis publicis, animi tranquillitate frueretur.

Cur tamen hoc libeat potiùs decurrere campo ;
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus :
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.
Cum tener uxorem ducat ſpado : Mævia Tuſcum
Figat aprum, & nudâ teneat venabula mammâ :

INTERPRETATIO.

Attamen ſi otioſi eſtis, *& benignè auditis, cauſas declarabo, quare* mihi *placeat exſpatiari iſto præſertim campo, per quem ſummus Aurunca alumnus, equos moderatus eſt. Quando Eunuchus mollis matrimonium contrahit* : quando *Mævia confodit aprum Etruſcum, & tela gerit papillâ detectâ* ; *quando* ille

ANNOTATIONES.

19. *Hoc decurrere campo.*] Allegoria. Id eſt, cur eâ potiſſimùm gaudeam exercitatione, ſcribendi Satiras, in qua Lucilius verſatus eſt.

20. *Aurunca.*] *Aurunca* urbs vetus Latii, in qua nati plures Satirographi, ipſeque Lucilius, de quo nos multa ſub finem Satir. 1. Perſii.

Magnus Aurunca alumnus.] Lucilius Satyricorum Princeps ; quidquid ſentiat vetus Schol. qui ſic habet : *Turnum dicit Scævæ Memoris Tragici Poëta fratrem. Turnus* hic libertini generis, ad honores ambitione provectus eſt, potens in Aula Veſpaſianorum Titi & Domitiani : vel Lenium dicit, qui & ipſe Satiras ſcripſit : vel Silium & ipſum ſui temporis Satyricum, qui omnes ex *Aurunca* fuerunt.

22. *Cum tener uxorem*, &c.] Cùm video pullulare vitia, non poſſum in ea non invehi.

Uxorem ducat ſpado.] Domitianus legem Juliam revocavit in adulteros, ad coërcendam mulierum libidinem. Hæ, ne Legis pœnam incurrerent, nubebant mœchis ſuis, inter quos erant & ſpadones. Sueton Domitian. c. 7. & 8 Martial. Lib. 6. Epigramm 2.

Luſus erat ſacræ connubia fallere tedæ,
* * * *
Nec ſpado jam nec mœchus erit, te præſide, quiſquam.
At priùs, ô mores, & ſpado mœchus erat.

Et Epigramm. 7. ejuſdem Libri.

Julia lex populis ex quo Fauſtine renata eſt,
* * * *
Quæ nubit toties, non nubit : adultera lege eſt.

Et Epigramm. 22.

Quod nubis Proculina concubino
Ne lex Julia te notare poſſit,
Non nubis Proculina, ſed fateris,
Et mœchum modò nunc facis maritum.

De his plura Juvenal. Satir. 6. In his ergo Lex eluditur, & à Satyrico deridetur.

Spado.] Vox Græca à Verbo *σπάω*, *avello*, quòd à *ſpadonibus* avulſum ſit id quo erant viri.

Tener.] Quia effœminati ſolent eſſe *ſpadones.*

Mævia.] Quidam, *Nævia* : utraque impudica mulier.
Martial. lib. 1. Epigramm. 69.

Thuſcum aprum.] In Thuſcia ferociores *apri.*

23. *Figat aprum.*] In arena Romana. Scilicet inter alios ludos exhibitæ venationes, in quibus etiam mulieres pugnare auſæ contra feras, & quædam leones vicêre. Martial. Lib. Spectacul. Epigramm. 6 Cornel. Tacit. Annal. Lib. 15. Sueton. in *Nerone.*

Et nudâ teneat.] Quod eſt contra pudorem & decorum.

Patricios omnes opibus cùm provocet unus,
Quo tondente gravis juvenis mihi barba ſonabat;
Cùm pars Niliacæ plebis, cùm verna Canopi
Criſpinus, Tyrias humero revocante lacernas
Ventilet æſtivum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat majoris pondera gemmæ:
Difficile eſt Satiram non ſcribere. Nam quis iniquæ

INTERPRETATIO.

quo tonſore mihi adoleſcenti moleſta barba crepitabat. ſolus divitiis certat cum univerſis nobilibus: quando pars Populi ad Nilum, quando Criſpinus ſervus Canopi agitat aurum æſtivale digitis ſudorem emittentibus, ſcapulâ reducente Chlamydem Tyriam, neque tolerare poteſt gravitatem amplioris lapilli; tunc *arduum eſt Satiram non componere. Ecquis enim ita patienter* ferat ci-

ANNOTATIONES.

24. *Patricios*] T. Liv. Lib. 1. c. 8. Patres ab honore, *Patricii* progenies eorum appellati.

Provocet unus.] Cinnamus nempè tonſor, qui Juvenalis tempore vivebat, & mulierculæ donis ac muneribus ditatus cenſum equeſtrem nactus eſt. Martial. Lib. 7 Epigramm. 63. Alii intelligunt Licinium Auguſti tonſorem & libertum.

25. *Quo tondente.*] Virgil. Eclog. 1. *Candidior poſtquam tondenti barba cadebat.*

Sonabat.] Metonymia. Id eſt, forfices ſonabant barbam reſecantes.

26. *Pars Niliaca plebis.* Unus è plebe Ægypti, ubi fluvius *Nilus* adeò decantatus ob annuam exundationem, & fœcundationem terrarum.

Verna.] Ancillæ filius domi natus verno tempore, *Verna* propriè appellabatur, ſervus autem qui ſeu jure belli, ſeu pretio emptus in domini poteſtatem veniebat. Ita Feſtus, & Nonius.

Canopi.] Oppidum Ægypti libidinibus infame, ad oſtium Nili, quod inde dictum Canopicum. Plin. Strabo Lib. 17. Juvenalis Satyr 15. *famoſum* vocat. Porrò ex Ægypto ſervi Romam adducebantur.

27. *Criſpinus.*] E ſervo factus Eques Romanus, ſive à Domitiano, ſive à Nerone, ut volunt alii. Dives certè admodum, ut teſtatur Quintil.

Tyrias.] *Purpureas. Tyrus* enim urbs Phœniciæ maritima purpurâ celebris.

Humero revocante lacernas ventilet.] Defluentes nempè, brachia & manus in aera jactando, quaſi ad refrigerationem, re autem vera ad annulorum oſtentationem.

Lacernas.] Vide infrà, v. 62.

28. *Æſtivum aurum*] Annulos æſtate geſtari ſolitos, è tenui bracteâ, ſecundum morem delicatorum Equitum Romanorum, qui gravitatem annuli æſtivo tempore non ferebant, & propterea duplex annulorum genus habebant, alios æſtivos leviores, alios hyemales graviores. Turneb. Lib. 20. cap. 2. Plin. Lib. 33. cap. 1. ubi de Annulorum origine, uſu, jure, oſtentatione.

29. *Majoris pondera gemmæ.*] Hyemalis annuli gravioris & grandior erat lapillus.

30 *Satiram.*] Ita ſcribendum. Quanquam enim nonnulli nec indocti à *Satyris* Diis petulantibus originem hanc deduci volunt: at doctiores tamen, vel à *Satura* lege quæ diverſa perferebat; vel à *ſatura* lance, quam variis fructibus plenam Diis Agrorum Veteres offerebant. Scaliger Lib. 1. Poët. c. 2. Caſaub. Lib. de *Satira*, &c.

Tam patiens urbis, tam ferreus, ut teneat ſe?
Cauſidici nova cùm veniat lectica Mathonis
Plena ipſo: & poſt hunc magni delator amici,
Et citò rapturus de nobilitate comesâ
Quod ſupereſt: quem Maſſa timet; quem munere palpat

INTERPRETATIO.

vitatem injuſtam, quis *ita durus, ut ſe-ſe cohibeat? Quando incedit geſtatorium recens Mathonis Cauſarum Actoris, illo impletum, & poſt illum* alius *accuſator ſummi familiaris, celeriter etiam ablaturus quod reſtat è Nobilibus devoratis; quem Maſſa reformidat, cui donis blanditur Carus, &*

ANNOTATIONES.

32. *Lectica.*] Vehiculi genus, quo Nobiles præſertim fœminæ humeris ſervorum ſex aut octo portabantur. Unde dicebatur hexaphorum, & octophorum. Vide infra, ad verſum 64 & ſeq.

Nova.] Vel quia recens & ſplendida, quod indicat hominis faſtum: vel quia novi hominis, & qui paulò antè pauper, pedibuſque incedebat.

Mathonis.] Is Forum reliquerat, ut ad Delationes ſe conferret, cùm vidiſſet Delatores à Domitiano foveri, & proſcriptorum ſpoliis locupletari. *Mathonem* ſæpè vellicat Martial. Lib. 4 Epigramm. 80. & 81. Lib. 8. Epigrammate 42. Lib. 10. Epigramm. 46. L. 11. Epigramm. 69.

33. *Plena ipſo.*] Adeò vir erat craſſus, pinguis, corpulentus.

Magni delator amici.] Non conſtat quis potiſſimùm ille *delator.* Vetus Schol. ſic habet. *Heliodorum dicit Stoicum Philoſophum, qui Licinium Silanum diſcipulum ſuum, cùm argueretur conjurationis, inficiantem, præter domeſticam delationem etiam teſtimonio oppreſſit. Alii Philoſophum Egnatium celebrem Bareæ Sorani Magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnavit, & ipſe poſteà ſub Veſpaſiano hoc ipſum Muſonio Rufo accuſante damnatus eſt. Nonnulli Demetrium Cauſidicum, qui multos Neroni detulit.* Huc uſque vetus Schol. At præter hos quibuſdam intelligi placet M. Regulum, qui ſub Nerone & Domitiano multorum Nobilium perniciem machinatus eſt. Plin. de eo paſſim, maxime verò Lib. 1. Epiſt. 5. Lib. 2. Epiſt. ultimâ, ubi de Reguli fraudibus fusè & luculenter.

Magni amici.] Nec enim erat quiſquam tutus à delationibus, ne Imperatoris quidem propinqui & familiares. Plin. in Trajani Panegyrico.

Juvenal. Satir. 4.

In quorum facie miſeræ magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ.

34. *De nobilitate comesâ.*] Per delationes proſcriptâ, aliis exilio, aliis morte mulctatis, bonis eorum publicatis, parte delatoribus attributâ.

35. *Quem Maſſa timet.*] *Maſſa* morio, & Carus & Latinus mimi, omnes Cæſarum liberti & nequiſſimi majorem alium quempiam delatorem metuebant. Et reverà illi à Nerone interfecti ſunt delationibus Heliodori, ut ait vetus Schol.

Maſſa.] Plinius Lib. 3. Epiſt. 4. & Lib. 7. Epiſt. ult. meminit hujus Bæbii *Maſſæ*, & adverſus eum in Foro ſtetiſſe & dixiſſe ſe oſtendit.

Carus; & à trepido Thymele ſummiſſa Latino:
Cùm te ſummoveant qui teſtamenta merentur
Noctibus, in cœlum quos evehit optima ſummi
Nunc via proceſsûs, vetulæ veſica beatæ.
Unciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem:
Partes quiſque ſuas, ad menſuram inguinis hæres;
Accipiat ſanè mercedem ſanguinis, & ſic

Interpretatio.

Thymele à Latino anxio ire juſſa: quando te depellunt qui teſtamenta noctu adipiſcuntur, quos cœlo tenus elevat anus opulenta, quæ modò ratio eſt ingentis quæſtûs faciendi *certiſſima. Pro culeius obtinet unciam, at Gillo undecim uncias, quiſque partem ſuam hereditatis* * * * * * * *certè habeat pretium* pro *ſanguine, atque ita*

Annotationes.

36. *Carus.*] Metium *Carum* inſignem fuiſſe delatorem innuit Plinius Lib. 1 Epiſt. 5. & Lib. 7. Epiſt. 27 *Niſi fortè*, inquit, *quod non fui, reus futurus, ſi Domitianus, ſub quo hæc acciderunt, diutiùs vixiſſet. Nam in ſerinio ejus de me datus à Caro libellus inventus eſt.*
Martial.

Ecce reum Carus te detulit.

Latino.] Is velut conſcius adulterii Meſſalinæ à Nerone occiſus dicitur apud vetus Schol. attamen adhuc viviſſe ſub Domitiano declarat Martial. Lib. 1. Epigram. 5. ubi ad Cæſarem ait

Qua Thymelen ſpectas deriſoremque
Latinum,
Illâ fronte precor Carmina noſtra
legas.

36. *Thymele.*] Mima & ſaltatrix egregia, cui factum inde nomen nonnulli autumant à voce Græca θυμέλη, ara, & pulpitum Theatri.

Summiſſa] Ad conciliandam ſummi illius delatoris gratiam, deprecandumque ne deferret Latinum Thymeles ſeu maritum, ſeu amicum, ut volunt quidam.

37. *Summoveant.*] Scilicet ab hæreditate legitima

Qui teſtamenta merentur noctibus.] Stupratores & adulteri.

38. *In Cœlum.*] Vel ad ſummas opes: vel ad Imperatoriam gratiam & Domum, alludendo ironicè, ad id quod Domitianus voluit ſe Deum appellari; cujus proinde Palatium *Cœlum* vocetur.

39 *Vetula beata.*] Vel intellige de quavis divite anicula libidinoſa: vel de illa Neronis amica, Poppæa nempè Sabina, quam amare fingens Otho Imperium adeptus eſt. Sueton. Othon. c. 3.

40. *Unciolam.* Minimam hæreditatis partem, nempè duodecimam.

Deuncem. As & libra in partes duodecim dividuntur. *Deunx* igitur ſignificat libram, & aſſem, ſeu duodecim partes, unâ demptâ, hoc eſt, hæreditatem fere integram

Proculeius, Gillo] Uterque ſanè ſtuprator inſignis, ſed *Proculeius* multò ſalacior & libidinoſior *Gillone*, quapropter dum hic ferè nihil aufert, prope totum ille nanciſcitur. Quod vetularum notat horrendam libidinem. Aliqui intelligunt *Proculeium* Equitem Romanum virum pietate clarum, de quo Horat. Lib. 2. Od. 2.

Vivet extento Proculeius ævo.

Sed non ita videtur ad ſenſum procedere.

41. *Ad menſuram*] ut quiſque ſalax & libidinoſus maximè, ita & maximè gratioſus vetulis, ac proinde per potiora legata ditiſſimus.

42 *Accipiat ſanè*] Permiſſio ſcoptica. Id eſt, fiat dives & locupletetur qui volet tam fœdo & turpi pretio.

Palleat;

Palleat, ut nudis preſſit qui calcibus anguem;
Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.
Quid referam, quantâ ſiccum jecur ardeat irâ,
Cum populum gregibus comitum premat hic ſpoliator
Pupilli proſtantis? Et hic damnatus inani
Judicio (quid enim ſalvis infamia nummis?)
Exul ab octavâ Marius bibit, & fruitur Diis

INTERPRETATIO.

pallidus fiat, ſicut qui ſerpentem calcavit nudatis pedibus, vel Orator recitaturus ad Lugduni aram.

Quid dicam, quàm magnâ iracundia ferveat hepar aridum, quando deprædator iſte pupilli proſtituti gravat plebem turbâ aſſeclarum? Atque ille Marius extorris vano decreto condemnatus potat ſtatim *poſt horam octavam, & gaudet infenſis Numinibus; (Enimverò quid* eſt *dedecus, incolumi pecu-*

ANNOTATIONES.

43. *Palleat.*] Viribus fractis & exhauſtis immodicâ libidine.

44. *Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.*] Suetonius in Caligula, cap. 20. ait, Lugduni in Gallia Græcæ Latinæque facundiæ inſtituta ab eo certamina, in quibus victi victoribus darent præmia, eoſque laudarent: & qui incondita ſcripta propoſuiſſet, ea cogeretur ſpongiâ linguâve delere; vel certè ferulâ objurgaretur, aut flumine mergeretur. Non ergo mirum ſi ex metu pœnæ pallebant illic dicturi Oratores.

45. *Quid referam.*] Alias ſcribendæ Satiræ cauſas deinceps commemorat, & prioribus adjungit.

Siccum jecur.] Præ calore areſcens.

46. *Gregibus comitum.*] Multitudine ſervorum & clientum.

Hic ſpoliator.] Quilibet pupilli deprædator.

47. *Proſtantis.*] Eò redacti poſt amiſſam hæreditatem, ut corporis turpitudine quæſtum faciat, victûs habendi gratiâ.

Et hic.] Quaſi indigitat præſentem; & judiciorum corruptelam notat, novam iræ & Satiræ materiam & ſegetem.

Damnatus.] Marius Priſcus Afros Proconſul depeculatus fuerat: illis autem accuſantibus, agente C. Plinio Secundo, repetundarum damnatus eſt; & ſeptingenta millia nummûm, quæ acceperat, inferre Ærario, atque urbe Italiâque cedere juſſus, ut fusè ſcribit ipſe Plinius lib. 2. Epiſt. 11.

Inani judicio.] In quo licèt damnatus ſit Marius, expoſtulantibus Afris jus redditum non eſt, nec ablatæ opes reſtitutæ.

48 *Quid enim ſalvis*, &c.] Ironia indignationis plena.

49. *Ab octava bibit.*] Impensè lætatur reus exul, & ante alios epulis indulget, quaſi inſultans damnatoribus Romanis, & Afris victoribus

Ab octavâ.] Romæ lavabant horâ octavâ, nonâ accumbebant menſæ & cœnabant. Alex. ab Alex. Lib. 5 c. 21. Ergo Marius aliis præibat. Vide quæ Satir. 3. Perſii, v. 4. de die naturali & civili explicabimus: unde intelliges accipiendam hîc horam octavam diei naturalis, quæ nobis quidem Francis eſt hora ferè ſecunda pomeridiana.

Fruitur Diis iratis.] Ab infenſis ille Diis non punitus raptis gaudet & fruitur; infamiam verò parvipendit, quandiu nummos habet ſalvos, & partem prædæ maximam, quâ exilium ſolatur lautè victitando.

Iratis : at tu victrix provincia ploras.
Hæc ego non credam Venuſinâ digna lucernâ ?
Hæc ego non agitem ? Sed quid magis Heracleas ;
Aut Diomedeas , aut mugitum Labyrinthi ,

INTERPRETATIO.

nia ?) Sed tu luges , ô regio ſuperior. An *ego iſta non putabo mereri lychnum Venuſinum ?* An *ego iſta non damnem ? At cur potiùs referam Heracleas , vel Diomedeas , vel mugitum labyrinthi , vel mare verbera-*

ANNOTATIONES.

50 *Victrix Provincia ploras.*] Quamvis enim in judicio viceris, & reus ſit mulctatus , jure doles , & ego ſtylum tenere nequeo , tam iniquum cernens judicium. Nec enim debebat rapti pars raptori manere , nec pars alia ærario attribui , ſed omnia tibi reſtitui conveniebar.

51. *Venuſinâ digna lucernâ.*] Digna quæ admotâ face , è tenebris promantur in lucem , & à me Juvenale reprehendantur , exemplo Lucilii & Horatii, qui ſui ſæculi corruptos mores defricuerunt Satirico ſale. *Vol* , digna Satirâ nocturnis vigiliis & ad lychnum elucubratâ , qualem ſcripſit Horatius , oriundus ex urbe Venuſia : qui quidem fuit ad notandos mores præcipuus , ut ait Quintilianus Lib. 10. cap. 1.
Perſius Satir. 1.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
Tangit , &c.

Venuſina.] *Venuſia* urbs ſita in Apuliæ Lucaniæque finibus , Horatii natalibus inclyta Hinc ipſe Vates Venuſinus Lib. 2. Satir. 1.

Sequor hunc , Lucanus an Apulus anceps :
Nam Venuſinus arat finem ſub utrumque colonus.

52. *Hæc ego non agitem ?* An non inſecter , & Satirâ non proſcindam ejuſmodi flagitia ?

Quid magis ? Heracleas , &c.] An igitur malim & magis expedire credam fabulas texere ?

Heracleas.] Fabulas de Herculis laboribus & ærumnis , de quibus Diodorus Siculus Lib. 5. c. 2 & ſequentibus , & alii. Porrò dictus Hercules quaſi ἥρας κλέος , eo quod ex odio Junonis gloriam eſt adeptus , ut norunt omnes.

53. *Diomedeas.*] Vel , de *Diomede* Thraciæ Rege equos ſuos humanis carnibus paſcente , quem Hercules devictum ſuis ipſum equis in pabulum dedit. Vel , de *Diomede* Ætoliæ Rege , ejuſque ſociis in aves converſis , ut docent Plin. Lib. 10. cap. 44. Ovidius & alii.

Mugitum labyrinthi.] De Minotauro qui in Cretenſi labyrintho incluſus mugiebat , & de Theſeo monſtri hujus interfectore : notæ Fabulæ ex Æneid. 6 Diodor. Sicul. Lib. 5. cap. 5. Ovid. Metamorphoſ. Plutarch. in Vita Theſei , & aliis

Labyrinthi] Plin Lib. 36. cap. 13. ait eſſe quoddam ædificii genus , quod itinerum ambages , occurſus & recurſus inexplicabiles continet , crebris foribus indirtis ad fallendos occurſus , redeundumque in errores eoſdem. Addit porrò ibidem quatuor fuiſſe Labyrinthos , primum in Ægypto . alterum in Creta , quem Dædalus conſtruxit ad Ægyptii centeſimam tantùm proportionem. Tertium , in Lemno : quartum , in Italia : omnes lapide polito fornicibus contectos , &c. Herodotus Lib. 2. paulò ante finem Ægyptii Labyrinthi deſcriptionem habet egregiam.

Et mare percuſſum puero , fabrumque volantem ?
Cum leno accipiat mœchi bona , ſi capiendi
Jus nullum uxori , doctus ſpectare lacunar ,
Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo :
Cum fas eſſe putet curam ſperare cohortis

INTERPRETATIO.

tum à juvene , & volantem architectum ? Quando leno facultates mœchi nanciſcitur , dum uxori jus nullum teſtat cas poſſi- | *dendi , peritus ſuſpicere laquear , gnarus etiam ad pocula rhonchos emittere naribus experrectus : quando expectare caterva re-*

ANNOTATIONES.

54. *Mare percuſſum puero.*] Hiſtoriam Icari altiùs volare tentantis , & ſolutis alis , liquefactâque Solis ardore cerâ , quâ illæ adhærebant , decidentis in mare , quod exinde Icarium dictum eſt : eſtque p rs maris Ægei , inter Samum & Myconem , inquit Plinius , Lib. 4. cap. 11. in fine.
Ovidius.

Icarus Icarias nomine fecit aquas.

Horat. Lib. 4. Od. 2.

Ille ceratis ope Dædaleâ
Nititur pennis , vitreo daturus
Nomina ponto.

Fabrumque volantem.] Dædalum Athenienſem artificem valdè ingenioſum , plurium inſtrumentorum & machinarum inventorem , ut refert Plinius Lib. 7. cap. 56. ubi & vela ab Icaro , malum & antennam à Dædalo reperta eſſe ait : unde fabulati ſunt , ſibi filioque ſuo Icaro alas fabricaſſe , quibus à Creta ille in Italiam evolavit , ut Minoïs iram effugeret. Ovid. Metamorphoſ. 8. Virgil. Æneid. 6. verſu 14. Horat. Lib. 1. Od. 3.

Expertus vacuum Dædalus aëra
Pennis non homini datis.

Euſebius verò , propter inveſtigabilem fugam Dædali & Icari , qui navi Minoem iratum effugerunt , volando fugiſſe creditos affirmat.

55. *Cum leno accipiat mœchi bona.*] Cùm video fraudem fieri Legi Domitianæ , & quaſi per fideicommiſſum adulteri bona venire nihilominus ad adulteram , ut ait vetus Schol.

Si capiendi jus nullum uxori.] Sueton. cap. 8. Domitian. *Ademit* , inquit , *probroſis fœminis jus capiendi legata , hæreditateſque.* Quid ergo ? Maritus qui ſuam uxorem quæſtûs causâ proſtituerat , ipſe ab adultero ſcribebatur hæres , & mœchi bonis ſuccedebat , quibus alioqui ſuccedere per legem non licebat ſuæ uxori.

56. *Doctus ſpectare lacunar.*] Connivere , aliò aſpicere , ebrietatem & ſomnum fingere peritus , ut locum det atque opportunitatem mœcho exercendarum libidinum cum uxore ſua , etiam ſe præſente.
Horat. lib. 3. Od. 6.

Sed juſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito , ſeu vocat inſtitor ,
Seu navis Hiſpanæ magiſter ,
Dedecorum pretioſus emptor.

57. *Vigilanti ſtertere naſo.*] Doctus rhonchos edere etiam cùm eſt maximè experrectus & vigil. Cœl. Rhodigin. Lib. 12. cap. 16. locum hunc bellè explicat , ibidemque meminit cujuſdam Cepii , qui pararhenchon dictus , quod dormientem ſimularet , quo impunitiùs uxor mœcharetur : unde illud : *Non omnibus dormio.*

58. *Curam ſperare cohortis.*] Præfecturam Prætorii : vel , ut ait Vetus Schol. *militum Tribunatum.* Porrò cohors peditibus conſtabat 550 , equitibus verò 66 , ut aiunt : eratque legionis pars decima. Teſtis Gellius lib. 16. cap. 4. ubi ſic habet : *In legione ſunt centuriæ ſexaginta , manipuli triginta , cohortes decem.* Vide Alex. ab Alex. lib. 1. cap. 5.

Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadrivio? Cum jam ſextâ cervice feratur
Hinc atque inde patens, ac nudâ penè cathedrâ,

Interpretatio.

An non juvat replere ceras amplas in mediis plateis: quando nunc portatur collo ſextuplici, illinc & iſthinc apparens, atque ſellâ prope denudatâ,

Annotationes.

63. *Nonne libet medio*, &c.] Paſſim occurrente juſtæ indignationis & Satiræ materiâ, in plateis per urbem ambulanti mihi. *Vel*, in ipſo populi tumultu medio, in quadriviis, facilè Satiras ſcribam, nec animi tranquillitatem & ſeceſſum requiro, ut aliàs fieri ſolet; adeò copioſa ſeges eſt, & juſta indignatio verba & verſus abundanter ſuggerit.

Ceras implere capaces.] Libros integros implere, ſeu amplas tabulas ceratas, in quibus Antiqui ſcribebant, ut docet Priſcianus, & alii; De membranis, & papyro Plin. L. 13. c. 11. & 12.

Quadrivio] Locus eſt publicus in quem vix quatuor concurrunt.

64. *Cum jam ſextâ cervice feratur.*] Cum ſuperbè incedat, & vehatur hexaphoro, ſeu lecticâ ſex famulis geſtatâ homo flagitioſus, & jam delicatus, qui pauper olim & abjectus erat. Quis verò ille? An Tigellinus, a quo feruntur patrui tres veneno ſublati, corrupta illorum teſtamenta, & occupata hæreditas? An M. Regulus bipedum nequiſſimus, ut Plinius ait, condendis falſis tabulis & teſtimoniis famoſus; qui ex paupere & tenui ad magnas opes per flagitia proceſſit, &c. Plin. Lib. 2. Ep. 20.

65. *Hinc atque inde patens.* Apertâ ex utroque latere lecticâ, ſe oſtentans. Non pigebit multa hic de lectica obſervare cum erudito Juſto Lipſio, Electorum Lib. 1. cap. 19. mitto quòd mortuis æque ac vivis ferendis in uſu fuerit: quodque videatur è Bithynis aut Cappadocibus petita. Tull. in Verrem 5. *Nam ut mos fuit Bithyniæ Regibus, lecticâ octophoro ferebatur*, inquit, *in qua erat pulvinus pellucidus, roſâ fartus.* At quod ad rem præſentem magis facit, duplex erat lectica: altera aperta, de qua hic Juvenalis; altera tecta, contra injurias aeris, & hominum aſpectum. Hanc Plinius Lib. 37. cap. 2. *cubiculum viatorium* vocat; loquens de Nerone, *Sceptra, perſonas, & cubicula viatoria unionibus conſtruebat*, inquit. Et Sueton. Octav. cap. 78. narrat Auguſtum, cùm per vicos deportaretur, ſomni indigentem, depoſitâ lecticâ, interdum per aliquas moras dormiviſſe. Erat porrò lectica tecta velo & pelle munita, plagulis ad feneſtras appoſitis, quas removere fas erat cum libebat proſpicere volenti. Patet ex Sueton. Tit. cap. 10. *Cum lecticâ transferretur, ſuſpexit dimotis plagulis cœlum.*

Et Martial. Lib. 11. Epigramm. 99.

Lectica nec te tuta pelle, veloque,
Nec vindicabit ſella ſæpiùs clauſa.

Aufidius Baſſus de morte Ciceronis in lecticâ tecta interfecti, *Cicero paulùm remoto velo, videns armatos, ego verò conſiſto, ait: accede Veterane, & ſi hoc potes ſaltem rectè facere, incide cervicem.* Hæc ille. Lecticâ qui vehebatur jacebat in pulvino reſupinus. Patet ex loco Ciceronis in Verrem citato.

Item Ovid. 1. de Arte.

Interea ſive illa thoro reſupina feretur,
Lecticam dominæ diſſimulanter adi.

Lecticam ſoli homines portabant qui lecticarii ſervi dicebantur: nunquam verò jumenta. Unde lævam mentem & ſupinum errorem exprobrat Juſt. Lipſius Lambino qui in vita Ciceronis ſcribit: *Ille autem militum adventu ex ſtrepitu & rumore cognito, primùm conſiſtere ſervos & jumenta juſſit, deinde apertâ lecticâ*, &c.

Nudâ penè cathedrâ.] Undique pa-

Et multùm referens de Mæcenate ſupino
Signator falsò, qui ſe lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemmâ fecerat udâ.
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenum

INTERPRETATIO.

necnon magnopere repræſentans delicatum Mæcenatem, iſte *ſubſignator falsò, qui ſeſe reddidit ſumptuoſum ac opulentum brevibus codicillis, atque lapillo humido? fit obvia matrona dives, quæ marito ſitienti propinatura Cale-*

ANNOTATIONES.

tente, adeo ut & pulvinus appareret, & ipſe in pulvino molliter recumbens. Attamen Lipſius loco mox citato ſellam hîc putat à Juvenale intelligi, quam à lecticâ diſtinguendam ibidem docet, & duplicem pariter fuiſſe, aliam Potentiorum, quæ laxior & à ſex etiam hominibus ferebatur; aliam tenuiorum, quæ minuta & arctior, & à duobus ſervis portabatur facilè, cùm in circum, aut theatrum ibant; undè & geſtatoria ſella vocatur, ad ſedentariæ ſellæ diſcrimen.

66. *Multùm referens.*] Magnam habens ſimilitudinem cum delicatulis & luxu perditis.

Mæcenate ſupino.] Seneca Epiſt. 114. orationem Mæcenatis æquè ſolùtam dicit atque ipſe diſcinctus.

Juvenal. Satir. 12. v. 39.

. . . . *veſtem*
Purpuream teneris quoque Mæcenatibus aptam.

Horat. Lib. 1. Satir. 2. *Malthinum* vocat, quaſi μαλθακὸν aut μαλθάκιον, id eſt, mollem & effœminatum.

Malthinus tunicis demiſſis ambulat.

Supino.] Molli & delicato, veſtium elegantiam ſectanti.

Martial. Lib. 2. Epigram. 6.

Nunquam deliciæ ſupiniores.

Perſ. Satir. 1. ad finem.

Italo quod honore ſupinus, &c.

67. *Signator falsò.*] Teſtamentorum corruptor. Pædianus, *ſignatores* ſeu teſtes ſeptem teſtamentis, item in cauſis, ſubſcribere & ſigillum apponere oportebat, ait.

68. *Exiguis tabulis.*] Brevibus teſtamentis, in quibus cùm ipſe ſe unum falſarius ex aſſe hæredem ſcriberet, multa non erat ſcriptio, ut in aliis, quibus legata plurima & varia diverſis attribuuntur.

Juvenal. Satir. 12.

. . . *Atque omnia ſoli*
Forſan Pacuvio breviter dabit.

Gemmâ udâ.] Annulo ſignatorio, vel effigiatâ annuli *gemmâ*, quâ plurimi obſignabant: madefactâ verò, ad faciliorem in cera ſignaculi impreſſionem. Macrob. Lib. 7. cap. 13. *Veteres*, inquit, *non ornatûs ſed ſignandi cauſâ annulum ſecum circumferebant.* Et paulò pòſt: *imprimebatur autem ſculptura materiæ annuli, ſive ex ferro, ſive ex auro foret: poſteà uſus luxuriantis ætatis ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere: ut etiam de augmento pretii, quo ſculpendos lapides paraſſent glorientur*, &c.

69. *Occurrit matrona potens.*] Alia rursùm Satiræ materia, uxores quæ viros veneno interficiunt, & impunè quidem. Tit. Liv. Lib. 8. cap. 18. narrat veneficium complurium matronarum deprehenſum, quarum multæ epotis medicaminibus ſtatim perierunt: legem de Veneficio tunc primùm conſtitutam: damnatas fuiſſe ad centum & ſeptuaginta: rèm denique prodigii loco habitam.

Calenum.] Vinum è *Cale* oppido Campaniæ, ſeu ex agro *Caleno*, in quo etiam aquæ ſcaturiunt quæ vini modo temulentos faciant, teſte Plinio, Lib. 2. cap. 103. Campaniam verò celebratam vino generoſo, teſtantur cum aliis, Strabo Lib. 5. Plin. Lib. 3. cap. 5. ubi & felicem illam vocat vitiferis collibus, & ſummum Liberi patris cum Cerere certamen.

Porrectura viro miſcet ſitiente rubetam,
Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas,
Per famam, & populum nigros efferre maritos.
Aude aliquid brevibus Gyaris, & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis: PROBITAS laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria, menſas,

INTERPRETATIO.

num dulce, admiſcet rubetam: & cognatas ignaras docet peritior Locuſta, inter rumorem & plebem, ſepelire conjuges atros. Perpetra quiddam grave, quod *mereatur arctam Gyarum, & vincula. ſi cupis haberi aliquis. Virtus æſtimatur, atque friget. Debent hortos ſceleribus, Prætoria, menſas,*

ANNOTATIONES.

70. *Rubetam.*] Venenum è *rubeta*, de quo Plinius pluribus locis. Ranæ *rubetæ*, ἀμφίβιοι, vel in terra vel in humore degunt. In *rubetis* maximè & humidis ſentibus; unde nomen ductum putatur: plurimis ſunt refertæ medicaminibus, quæ deponere & reſumere quotidie paſtu dicuntur, venena tantùm ſibi reſervantes.
Propertius lib. 3. Eleg. 5.

Illum turgentis ranæ portenta rubetæ
Et lecta exſectis oſſa trahunt.

71. *Locuſta.*] Venefica fuit inſignis, cujus ope Claudium Imperatorem Agrippina de medio ſuſtulit, ut quidam autumant, & auctor eſt Cornel. Tacit. Annal. Lib. 12. ad finem Vide Sueton. Claud. cap. 44 hanc ipſam familiariter Nero adhibuit, ejuſque venenis Germanicum interemit. Vetus Schol. Suetonius, Nero. cap. 33. & alii.

72. *Per famam & populum.*] Non clam, ut Locuſta, de qua mox, ſed palàm & fama rei adeò vulgatâ, ut nemo populi ignoraret.

Nigros maritos.] Tabe & lue, atque idcirco colore livido, plumbeo, atro infectos, ob ſanguinem veneno corruptum.

Efferre.] Exportare ad rogum & ad tumulum. Vox funeri propria.

73. *Aude aliquid brevibus Gyaris.*] Si vis Romæ eſſe potens, fac digna exilio & carcere. Nam per ſcelera duntaxat jam opes & dignitates acquiruntur.

Gyaris,] *Gyaros* Inſula maris Ægei, una è Cycladibus Plin. Lib. 4. cap. 12. & Lib. 8. cap. 29. in freto Siculo ab aliis ſtatuitur. Certè hæc ſolo ſterili & rupibus horrens, ac proinde gravioribus deſtinata exiliis. Apud Cornelium Tacitum Annal. Lib. 3. Gyarum Inſulam immitem & ſine cultu hominum vocat Tiberius: & ibidem paulò ante: *In Gyarum Inſulam relegandum Silanum Piſo cenſet.* Brevem & anguſtam vocat Juvenalis, & Plin. citato loco Lib. 4 circuitu duodecim millia paſſuum continere dicit. Alii intelligunt, brevia & ſyrtes Gyaro ineſſe.

74. *Eſſe aliquis.*] Celebrari, nominari, memoriam & commendationem adipiſci.
Perſ. Satir. 1. ad finem.

Seſe aliquem credens . . . . . .

Probitas laudatur & alget.] Egregia Sententia. Innocentia quidem & integritas laudes habet à quovis etiam improbiſſimo, ſed non perinde colitur: ea quippe infortunata, miſera jacet, dum viri flagitioſi paſſim locupletari & aliquid poſſe cernuntur.

75. *Criminibus debent hortos,* &c.] Villas amœnas habent & prædia, in mercedem flagitiorum ſibi donata.

Prætoria.] Ædes Prætore non indignas, id eſt, magnificas & ſplendidas. Martialis Lib. 10. Epigramm. 79.

Ad lapidem Torquatus habet Prætoria quartum.
Ad quartum breve rus emit Otacilius.

Sueton. Tit. cap. 8. cuncta *Prætoria*

Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.
Quem patitur dormire nurûs corruptor avaræ?
Quem ſponſæ turpes, & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio verſum,
Qualemcumque poteſt: quales ego, vel Cluvienus.

INTERPRETATIO.

argentum priſcum, & hircum è calicibus prominentem. Ecquem ſinit quieſcere depravator avara nurûe? quem infames conjuges, & adulter prætextam gerens? Etſi deneget natura carmen, ira efficiet, quale quale valebit: ſicut ego, aut Cluvienus facimus.

ANNOTATIONES.

rum ſuorum ornamenta operibus ac templis deſtinavit.

Menſas.] Eas quidem pretioſas ex argento, ebore, citro, marmore, &c. quarum ſumptus regerebant viris fœminæ, dum fœminis viri margaritarum luxum exprobrabant. Plin. Lib. 13 cap. 15.

76. *Argentum Vetus.*] Vaſa argentea veteris artificii, vel ab artifice antiquo magni nominis fabricata, inſculpta.

Stantem extra pocula caprum.] Vaſa & pocula ſignis affabrè inciſis cælata. *Poculum* in quo ſculptus *caper* iam artificiosè & egregiè, ut extare videatur. In calicibus olim cælabant vulgò *caprum*, vitibus ſcilicet noxium, arrodentem palmites.
Hinc Ovid. Faſt. 1.

Rode caper vitem: tamen hinc, cùm ſtabis ad aram,
In tua quod ſpargi cornua poſſit, erit.

Vel etiam effictus Phryxus *Capro* ſeu *Ariete* velleris aurei inſidens & mare tranans cum ſorore Helle. De quibus Martial Lib. 8. Epigram. 51. *De Phiala Ruſi.*

Stat caper Æolio Thebani vellere Phryxi
Cultus; ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.
Hunc nec Cinyphius tonſor violaverit; & tu
Ipſe tuâ pa‘ci vite Lyæe velit.

77. *Quem patitur dormire, &c.*] Quis Satyricus ocioſus manere queat, & tacere, videns graſſari inceſta, aliaque infanda flagitia?

Nurûs corruptor avara.] *Nurum* pecuniæ avidam precio corrumpens ipſe ſocer, & ad ſcelus impellens & adulterium cum pueris, ut vult Calderinus, item Mancinellus.

78 *Sponſæ turpes*] Pueri viris nubentes; ut ſuprà diximus de Sporo quem Nero velut uxorem duxit. Sueton.

Prætextatus adulter.] Nobilis juvenis adhuc prætextam habens, ac proinde annum ætatis decimum ſextum nondum adeptus, & jam adulteriis corruptus, allicientibus illis nuribus improbiſſimis, ut dictum eſt, ex impulſu vel ſoceri, vel mariti pæderaſtiâ laborantium. De prætexta porrò vide quæ dicturi ſumus ad Perſii Satiram 5. v. 30.

79. *Si natura negat.*] Cicero pro Archia Poëta, ait, cæterarum rerum ſtudia præceptis & arte conſtare, at Poëtam naturâ ipſâ valere, mentis viribus excitari, & quaſi divino quodam ſpiritu inflammari.
Horat. ad Piſones.

Naturâ fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt. Ego nec ſtudium ſine divite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium.

80. *Quales ego.*] Adverte Juvenalis modeſtiam, qui comparat ſe ipſe cum inſulſo Poëta.

Cluvienus.] Hunc ineptum Verſificatorem ſui ſæculi carpit, quemadmodum Virgil. in Bucol.

Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi,

Ex

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor,
Navigio montem aſcendit, ſorteſque popoſcit,
Paulatimque animâ caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas:
Quicquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri eſt farrago libelli.

INTERPRETATIO.

Ab eo tempore, *quo Deucalion, mari imbribus intumeſcente, naviculâ evaſit in montem, & petivit oraculum, atque lapides molleſcentes ſenſim à ſpiritu calorem habuerunt; & Pyrrha maſculis exhibuit puellas nudas: Quodcumque homines* exinde *faciunt; deſiderium, metus, iracundia, oblectatio, lætitia, diſcurſationes,* hæc *eſt farrago libri noſtri. Ecquando ve-*

ANNOTATIONES.

81. *Ex quo Deucalion.*] Invaleſcentia paſſim à diluvii tempore vitia, ſunt materia noſtri Satirarum libri.

Deucalion.] Theſſaliæ Rex, ſub quo dicitur contigiſſe diluvium. Fabula lippis ipſis & tonſoribus non incognita: Egregiè verò narrata Ovid. 1. Metamorphoſ. Juſtinus Lib. 2. *Amphyctionis temporibus*, inquit, *aquarum illuvies majorem populorum Græciæ partem abſumpſit. Superfuerunt, quos refugia montium receperunt, aut qui ad Regem Theſſaliæ Deucalionem ratibus evecti ſunt: à quo propterea genus humanum conditum dicitur.* Hoc refertur ad ſæculum mundi vigeſimum ſextum: at annis ante illud ferè trecentis aliud fuit ſub Ogyge Thebanorum Rege diluvium majus Deucalioneo, *S. Aug. de Civitate.*

Nimbis tollentibus æquor.] Augentibus mare repentinis imbribus. Unde eſt decantata illa aquarum in Græcia eluvio: de qua Poëtæ quidem id omne fabulati ſunt, quod de vera univerſi orbis inundatione a Moſe deſcriptâ vel legerant, vel audierant.

82. *Navigio montem aſcendit.*] Parnaſſum ſcilicet, ut ait Ovidius Metamorphoſ. 1. Fab. 7.

Hic ubi Deucalion (nam cætera texerat æquor)
Cum conſorte thori parvâ rate vectus adhæſit.

Sorteſque popoſcit.] Horat. ad Piſones.
Dicta per carmina ſortes.

Themidis, quæ ante Apollinem reſponſa dabat, inquit Vetus Schol. oraculum conſuluit, quo pacto reparari genus humanum poſſit.

Ovid.
Dic, Themi, quâ generis damnum reparabile noſtri
Arte ſit, &c.

83. *Animâ caluerunt mollia ſaxa*] Lapides animati ſenſim & calorem vitalem concipientes ſunt in homines transformati.

84. *Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas.*] E lapidibus a ſe projectis Pyrrha fœminas oſtendit ſubitò formatas, ideoque nudas; ſicut in mares evadebant ſaxa à Deucalione retrò jactata.

Pyrrha.] Deucalionis uxor.

Horat. Lib. 1. Od. 2.
Terruit gentes, grave ne rediret
Sæculum Pyrrhæ nova monſtra queſtæ:

85. *Quicquid agunt homines.*] Malè ſcilicet, & ex pravis animi affectibus.

Votum.] Habendi cupiditas.

Timor, ira, voluptas, &c.] Vide Tuſc. q. 4. n. 12. & ſeq.

86. *Diſcurſus.*] Vel hominum inconſtantiam animi, vel caſus varios notat; imò & labores ad opes aut dignitates parandas.

Farrago.] Eſt propriè quod ex pluribus ſatis mixtum pabuli causâ jumentis datur. Feſtus.

Et quando uberior vitiorum copia? quando
Major avaritiæ patuit ſinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad caſum tabulæ, poſitâ ſed luditur arcâ.
Prælia quanta illic diſpenſatore videbis
Armigero! ſimplexne furor ſeſtertia centum
Perdere; & horrenti tunicam non reddere ſervo?

INTERPRETATIO.

tò major fuit *abundantia ſcelerum? Quando avaritiæ amplior ſinus apertus eſt? quando alea tales habuit vires? nam nec comite crumenâ jam pergitur ad tabellæ fortunam; verùm luditur capsâ depoſitâ. Quàm magna certamina hic aſpicies adminiſtrante armorum pertatore? An vulgaris* eſt *inſania deperdere centum ſeſtertia; & veſtem non reſtituere algenti famulo? Ecquis*

ANNOTATIONES.

88. *Sinus.*] Laxitas, amplitudo, licentia. Metaphor. à velis, quæ ſino modò ampliori, modò contracto ventum excipiunt, ut navigantibus libuerit & commodum fuerit.

Alea.] Perſius Satir. 5. v. 57.

Hunc alea decoquit.

Vide quæ nos ibidem.

89. *Neque enim loculis*, &c.] Non jam modica pecunia fortuito ludo exponitur, ſed ingens, & totum ferè patrimonium.

Loculis.] Crumenâ, capſulâ. Metonym. pro exigua ſumma in loculis contenta

90. *Ad caſum tabulæ.*] Ad aleam, quæ in abaco luſorio, ſeu in tabula conjicitur. Hanc ſic amaſſe Claudius Imperator dicitur, ut & de ea librum conſcripſerit. Sueton

Poſitâ arcâ.] Depoſitis fortunis omnibus luditur, nihilque immune ab aleæ ludibrio: quaſi ipſa arca rem omnem familiarem includens ad ludum affertur.

91. *Prælia quanta.*] Quot verò jurgia, rixæ, & contentiones ludum ſequuntur. Alii intelligunt rixam inter ſervum & herum ludentem; hic nimirùm amiſſis omnibus, quæ attulerat, etiam famulo vult detrahere tunicam, quam exponat aleæ, ſperans amiſſa tandem recoperare: ex more ludentium.

Diſpenſatore armigero.] Servo ſubminiſtrante ludi inſtrumenta, pecuniam, teſſeras alveolum, &c. ſicut armiger parat portatque domino bellatori, arma, &c.

92. *Simplexve furor.*] An non hæc inſania eſt ſupra vulgarem & communem, in alea decoquere omnia.

Seſtertia centum perdere. Magnam ſummam, ingentem pecuniæ vim, uno tali jactu diſperdere, v. g. centum millia ſeſtertiûm, vel ſimpliciter centum ſeſtertia, quæ valent ſingula ſeſtertios mille, id eſt, denarios 225; ſeu viginti quinque coronatos, qui ſinguli valent triginta quinque ſolidos, ad monetæ Gallicæ æſtimationem. Budæus, *de aſſe*. Vide Plin. lib. 13. cap. 3.

93. *Horrenti.*] Algenti, & præ frigore trementi, ſpoliato nempè tunicâ ſuâ, quam in ludo herus perdidit etiam, ut dictum mox: nec aliam reddidit indigenti ſervo. Vel ſimpliciùs intellige de luſore, qui impendit in aleam grandes pecunias, & vix famulo veſtem neceſſariam ſuppeditat.

Perſ. Satir. 1.

Sit comitem horridulum tritâ donare lacernâ.

Quis totidem erexit villas? quis fercula ſeptem
Secretò cœnavit avus? nunc ſportula primo
Limine parva ſedet, turbæ rapienda togatæ.

INTERPRETATIO.

tot villas extruxit? Quis avorum clam epulatus eſt dapibus ſeptem? Jam in primo aditu exiguum adeſt munus à frequentia togata auferendum. Alta-

ANNOTATIONES.

94. *Quis totidem erexit villas.*] An olim impenſæ tot fiebant, ut nunc, in inſanis ſubſtructionibus, quod ait Tullius pro Milone, loquens de P. Clodii fundo.

Fercula ſeptem.] Solemnis apparatum convivii, apud Veteres, numerum ferculorum apud varios diverſum, pompam & luxum in iis inferendis: vide cap. 21. Lib. 5. Gen. dier. Alex. ab Alex.

95. *Quis fercula ſeptem ſecretò cœnavit avus?*] Quis è noſtris majoribus lautas inſtruxit epulas clam, & inter privatos parietes? illi certè in atriis & palam cœnabant frugaliter & parvo contenti. Valer. Max. Lib. 2. cap. 5. n. 5. *Fuit illa ſimplicitas Antiquorum*, inquit, *in cibo capiendo, ut maximis viris prandere & cœnare in propatulo verecundia non eſſet: nec ſanè ullas epulas habebant, quas populi oculis ſubjicere erubeſcerent: erantque adeò continentia attenti, ut frequentior apud eos pultis uſus, quàm panis eſſet.*

Nunc ſportula primo, &c.] Olim exhibebatur convivium & publicè quidem egenis clientibus, at nunc divites epulantur quidem ipſi privatim: aſſeclis autem vix munus exiguum diſtribui in atrio jubent. Domitianus tamen multa novans ſportulas publicas ſuſtulit, revocatâ cœnarum rectarum conſuetudine, teſte Suetonio, Domitian. cap. 7.

Sportula primo limine parva ſedet.] Loco cœnæ rectæ, id eſt, plenæ, integræ, lautæ, pridem exhiberi ſolitæ clientibus, pro impenſis officiis erga patronos, datur nunc ſolummodo ſportula, ex Edicto Neronis, ut teſtatur Suetonius, pecuniaria quidem, ut ait Turneb. Lib. 20. cap. 8. Alex. ab Alex Lib. 5. cap. 24. Martial. Lib. 3. Epigram. 7. & dum juſta in pauperes munificentia abrogatur, omnia iis luxum ac libidines effunduntur.

Sportula.] *Sporta & ſportella* receptaculum eſt munerum, inquit Aſcon. Pæd. metonym. pro dato munere ponitur, ſive pecunia ſit, ſive obſonium, & cibus, quæ dabantur olim in ſporta, quæ propriè fiſcella eſt & corbis è ſporto herba, unde nomen.

96. *Parva.*] Quæ centum erat quadrantum dumtaxat. Turneb. & Alex. ab Alex loco mox citato.

Martial. Lib. 3. Epigramm. 7.

Centum miſelli jam valete quadrantes.

Et Lib. 10. Epigram. 75.

Sportula nos junxit quadrantibus arida centum,

Rapienda.] Certatim præripienda; timentibus ſingulis ne ultimo ſibi, ut fit aliquando, nihil ſit reſiduum.

Turba togata.] Quoniam tenuiorum toga erat; veſtis nimirùm vilior: hinc ſignificat hîc Clientes, qui manè Patronos ſalutant, deinde ad forum comitantur, & officia ſua præſtant in mercedem verò poſteà ad cœnam vocantur ab ipſis Patronis, aut ſportulam auferunt.

Martial. lib. 10. Epigram. 18.

Nec vocat ad cœnam Marius, nec munera mittit:

. . . . .
. .
. . . . .
. .

Heu quàm perfatua ſunt tibi, Roma, togæ.

Ille tamen faciem prius inſpicit, & trepidat, ne
Suppoſitus venias, ac falſo nomine poſcas.
Agnitus accipies. Jubet à præcone vocari
Ipſos Troiugenas: nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum. Da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior eſt: Prior, inquit, ego adſum.
Cur timeam, dubitemve locum defendere? quamvis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure feneſtræ

INTERPRETATIO.

men iſte vultum anteà intuetur, & tremiſcit ne accedas ſuppoſititius, atque petas titulo mendaci. Cognitus percipies. Per præconem acciri imperat ipſos Troianos. Etenim ipſi etiam nobiſcum premunt atrium. Largire Prætori, poſteà largire Tribuno. At libertinus anterior eſt. Ego anterior adſum, ait. Quare metuam vel trepidem meum *locum tueri, etſi ortus prope Euphratem, quod* quidem *quamvis ego non fatear, probabunt tenues fiſſuræ in au-*

ANNOTATIONES.

97. *Ille tamen prius faciem inſpicit.*] Is qui ſportulis erogandis eſt à divite aut patrono præfectus; quem balneatorem elixum vocat Martial Lib. 3. Epigramm. 7.

Faciem prius inſpicit.] Cavens ne quis irrepat alienus, ſubornatus & ignotus: atque ſportulam rapiat ſolis clientibus adminiſtris dari juſſam.

Trepidat ne, &c.] Argueretur enim à Domino, ſi imponi ſibi pateretur, forſan & damnum ferret.

99. *Agnitus accipies.*] Tunc munus capies, cùm legitimè petere viſus & agnitus fueris.

100. *Troiugenas.*] Patricios majorum Gentium, inquit vetus Schol. Optimates Romanos à Troianis oriundos, quod jactabant ipſi, & auctor eſt Virgil. Æneid. 1.

Nam vexant limen & ipſi.] Ipſi nobiles ad ſportulam ſordidè conveniunt, & debitum pauperibus dumtaxat munus aſportant.

Martial. Lib. 10. Epigramm. pariter 10.

Cùm tu laurigeris annum qui faſcibus intras,
Manè ſalutator limina mille teras,
Hic ego quid faciam, &c.
Quid facies pauper, cui non licet eſſe cliens?
Diviſit noſtras purpura veſtra togas.

101. *Da Prætori.*] Diſtribue primo, inquit Prætor.

Prætori Tribuno.] *Prætor*, inquit Varro, *dictus, quod exercitui præeat. Eſt & Magiſtratus juridicundo præpoſitus.* Tit. Liv. Lib. 5. Cic. 2. de Legibus. *Tribunus aut Plebis, aut Militum fuit.* De quibus Tit. Liv. & alii. Vide Alex. ab Alex.

102. *Libertinus.*] Oriundus è ſervis in libertatem aſſertis. Criſpinus, de quo ſupra, vel alius quilibet.

Prior eſt.] Prior acceſſit, videturque præferendus & Prætori & Tribuno. Vel, opibus potior eſt.

Prior, inquit, ego adſum.] Proſopopeia ironica libertini adverſus nobiles contendentis.

103. *Locum.*] Jus meum, & ordinem.

104. *Ad Euphratem.*] Natus vel ex Armenia, vel è Syria, aliiſque regionibus *Euphrati* proximus, è quibus ſervorum ingens proventus Romæ fuit.

Euphrates.] Fluvius nobilis, è Niphate monte Armeniæ profundus & celer naſcitur, inquit Strabo, cum Tigri Meſopotamiam facit, in ſinum Perſicum illabitur. Stagnationibus ſuis agros fœcundat, limum tamen non invehit, ſicut in Ægypto Nilus; teſtis Plinius Lib. 18 cap. 17. *Euphratem* verò deſcribit Lib. 5. cap. 24.

In aure feneſtra.] Foramina ſcilicet; more patrio, è quibus *inaures* depen-

Arguerint, licèt ipſe negem : ſed quinque tabernæ
Quadrigenta parant. Quid confert purpura majus
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Corvinus oves ? Ego poſſideo plus
Pallante, & Licinis. Expectent ergo Tribuni.
Vincant divitiæ ; ſacro nec cedat honori

INTERPRETATIO.

vicula mea. At taberna quinque mihi præſtant quadringenta. Ecquid purpura dat ampliùs deſiderandum, ſi Corvinus ſervat oviculas conductitias in campis Laurenti ? Ego habeo majores divitias, quàm *Pallas & Licinis Igitur Tribuni praſtoleutur, opes ſint victrices, neque ſacroſancta dignitati concedant*

ANNOTATIONES.

dent. Plinius Lib. 11. cap. 37. ait in Oriente, viris aurum geſtare auribus appenſum, decus exiſtimari. Carpit verò noſter Poëta homines libertini generis, qui per ſcelus opes & libertatem adepti ſuperbiebant quidem ; at tamen pertuſis auribus ſigna priſtinæ ſervitutis celare non poterant. Quod ait vetus Schol. Plaut. Pœnul Scenâ 14.

Quia incedunt cum annulatis auribus.

105. *Sed quinque taberna*, &c.] Si nobilis non ſum, at habeo majores nobilibus ipſis opes, quinque nimirùm in foro tabernas. Unde me conſolor, inquit libertinus, nec Prætori cedam aut Tribuno, manum ad ſportulam mecum porrigentibus.

106. *Quadringenta parant.*] Si minùs nobilitatem ; at cenſum equeſtrem præſtant, quadringenta nempè ſeſtertia. Vide ſuprà v. 92. Plin. Lib. 33. cap. 2. *Tiberio imperante conſtitutum*, inquit, *ne quis in Equeſtri Ordine cenſeretur, niſi cui ingenuo ipſi, patri, avoque paterno ſeſtertia quadringenta cenſus fuiſſet*, &c. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 29.

Quid confert purpura majus.] Quid verò juvat nobilitas, ſi nummi deſint ?

Purpura majus.] Alii legunt, *majus*, & explicant, *Quid magis optandum confert purpura ?* Alii legunt, *purpura major*, & cum Schol. vet. interpretantur *latic avum*, ceu *latum clavum*, quæ veſtis erat Senatoria, tunicâ vulgari amplior, cui prætexta purpura erat. Fuit & Equitum Romanorum latus clavus ſed à Senatorio diſtinctus, quæ omnia explicat Alex. ab Alex. loco mox citato, Vide Plin. Lib. 9. cap. 36. & ſeq.

107. *Laurenti.*] *Laurentum* oppidum eſt Latii, Lavinio proximum.

108. *Corvinus.*] Vir è ſtirpe inſignis illius Valerii Corvini, paupertate adactus ad paſcendas oves alienas & conductitias, victûs habendi gratiâ.

109. *Pallante*] *Pallas* ortus ex Arcadia, Imperatoris Claudii libertus, eoque auctore Prætoria inſignia conſecutus à Senatu, ut ait Cornel. Tacit. Lib. 12. Annal in Aula potens etiam ſub Nerone, ut probant ſeq. Annal. Libri.

Licinis.] *Licinii* fuere plures, omnes opulenti, de quibus vide quæ dicturi ſumus ad Perſ. Satir. 2. v. 36.

Nunc Licini in campos, nunc Craſſe
mittis in ædes.

110. *Vincant divitiæ.*] Nobilitate ſint potiores.

Horat. Lib. 2. Satir. 3.

. . . . Omnis enim res,
Virtus, fama, decus, divina humanaque pulcris
Divitiis parent : quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, juſtus, ſapiens etiam, & Rex :
Et quicquid volet.

Et eodem Lib. Satir. 5.

Et genus, & virtus, niſi cum re,
vilior alga eſt.

Sacro honori.] Prætoriæ, vel Tribunitiæ Majeſtati, quam violare eſt nefas, & qui læſiſſet, ejus caput Jovi ſacrum erit, & familia venumdatur, ex lege.

Nuper in hanc urbem pedibus qui venerat albis.
Quandoquidem inter nos ſanctiſſima divitiarum
Majeſtas : etſi funeſta pecunia templo
Nondum habitas , nullas nummorum ereximus aras ,
Ut colitur pax , atque fides , victoria , virtus ,
Quæque ſalutato crepitat Concordia nido.

Interpretatio.

qui pedibus albo notatis *haud ita pridem acceſſerat in iſtam civitatem : quoniam opum dignitas* eſt *apud nos ſacratiſſima : quanquam , ô perniciosa Pecunia , non manes adhuc* in *æde* ſacrâ , *& nummis altaria nulla extruximus , ſicut honoratur Pax , & Fides , Victoria , Virtus , & Concordia , quæ ſtrepit reviſo nido.*

Annotationes.

111. *Nuper in hanc urbem* , &c.] Mancipium , ſervus. Plin. Lib. 35. cap. 17. *Viliſſimum eſt cretæ genus* , inquit , *quâ pedes venalium trans mare advectorum denotare Majores inſtituerant.* Tibullus Lib. 2. Eleg. 3.

Regnum ipſe tenet quem ſæpè coëgit
Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Pedibus albis.] Cretâ vel gypſo notatis pedibus mangonis ſeu heri ſigno , vel ſigillo Reipublicæ , ſi publica eſſent mancipia. Sic enim venum exponebantur in cataſta. Vide quæ dicemus ad Perſ. Satir. 6. v. 78. ad vocem *cataſta.*

112. *Quandoquidem inter nos* , &c.] Sequentes verſus quinque nonnullis ſuſpecti ſunt & adulterini videntur , ſed quo jure?

113. *Funeſta pecunia.*] Socrates aiebat opes & nobilitatem non ſolùm nihil in ſe habere honeſtatis , ſed & omne malum ab iis oriri. Diogen. Laert.

Etſi funeſta pecunia templo nondum habitas. Etſi pecunia nec aras nec ædem habuit hactenus , in quibus apud nos ut Numen colatur ; ei tamen obediunt omnia , eam omnes venerantur , eique nomen eſt apud homines ſanctiſſimum. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap 34. & Turneb. qui Lib. 11. cap 20. Pecuniam inter Deas relatam contendit , probatque ex Arnobio Lib. 4. adverſus Gentes , ubi ſcribit : *Quis Deam Pecuniam eſſe credat , quam velut maximum Numen veſtra indicant littera donare aureos annulos* , &c.

115. *Pax.*] Veſpaſianus *Paci* templum erexit foro proximum. Sueton.

Fides.] Numa Pompilius *Fidei* ſolemne inſtituit. Ad id ſacrarium Flamines bigis curru arcuato vehi juſſit , manuque ad digitos uſque involutâ , rem divinam facere , ſignificantes *Fidem* tutandam , ſedemque ejus etiam in dextris ſacratam eſſe. Hæc Tit. Liv. Lib. 1. cap. 21. *Fidem* in Capitolio dedicatam & conſecratam ait Cic. Lib. 2. de Nat. Deor. cap. 61.

Victoria.] Dion. Halicarn. Lib. 1. *Victoriæ* templum ab Arcadibus in vertice collis ædificatum ait. Tit. Liv. Lib. 8. *Victoriæ* templum in Palatio fuiſſe teſtatur , & Cic. loco mox citato.

Virtus.] Tullius loco citato de Natura Deorum ſic habet : *Vides Virtutis templum à M. Marcello renovatum , quod multis antè annis erat bello Liguſtico à Q. Maximo dedicatum. Quid Concordiæ , Libertatis , Victoriæ ?* Tit. Liv. ad portam Capenam fuiſſe refert. Item Plutarchus.

116. *Concordia.*] *Concordiæ* templum Camillus aliique ædificarunt , teſtis Ovidius Faſtor. 1. dedicavit & Tiberius. Sueton.

Salutato crepitat nido.] Senſus eſt : Concordia , in cujus ædis faſtigio aves nidificantes ſonitum edunt & crepitant , quoties ad nidos redeunt , & pullos quaſi ſalutant , pabulum afferentes. Cor-

Sed cum ſummus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid facient comites, quibus hinc toga, calceus hinc eſt,
Et panis, fumuſque domi? denſiſſima centum
Quadrantes lectica petit, ſequiturque maritum
Languida, vel prægnans, & circumducitur uxor.
Hic petit abſenti, notâ jam callidus arte,

INTERPRETATIO.

At quandoquidem ſuprema dignitas anno deſinente numerat quid ſporta afferat, & quantum adjungat opibus, ecquid agent aſſecla, qui inde tunicam, inde calceamenta habent: & panem, atque ignem in domo? Lectica ſpiſſiſſima poſcit quadrantes centum; & conjux ægra aut gravida circumfertur, ac virum comitatur. Ille pro abſente poſtulat, peritus doli jam comperti,

ANNOTATIONES.

nices intelligit Politian. Miſcell. cap. 67. eo quòd inter illas magna ſit fides & concordia; & quòd Veteres in Nuptiis poſt Hymeneum cornicem invocabant. Alii tamen inter quos Mancinellus, & Turneb. Lib. 8. cap. 18. Ciconias ſignificari volunt, quia pietas illis ineſt admirabilis, quam explicant Solinus, & Plin. Lib 10. cap 23. & quoniam Concordia Ciconiæ formâ colebatur. Videtur certè Juvenalis reſpexiſſe illud Ovidii:

Ipſa ſibi plaudat crepitante Ciconia roſtro.

Cæterùm mihi non abſurdus videatur Flavius Conject. cap. 53. locum hunc ſimpliciter explicans de æde Concordiæ, ad quam non ſine ſtrepitu confluebant Patres, cùm ibi Senatus interdum haberetur, teſtibus Varrone & Lampridio.

117. *Sed cùm ſummus honor, &c.*] Cùm ſummi quique viri, Magiſtratus, Senatores computent, quantum ipſis valeant ſportulæ unius anni, & quantum emolumenti afferant; quod ſordidum, & indignum; quid facient pauperes, clientes, paraſiti, qui non abundè quàm à ſportulis habent quo vivant & veſtiantur.

118. *Sportula.*] Quid ſit explicavimus anteà.

Quantum rationibus addat.] Quantum annuo reditui accedat è ſportularum proventu.

119 *Comites.*] Vide ſuprà v. 96. ad vocem, *Togata.* Clientelas & patrocinia à Romulo inſtituta ſapienter, jam pauperibus inutilia deplorat.

120. *Fumus.*] Metonym. pro igne, aut lignis ad fovendum in camino ignem.

Denſiſſima centum quadrantes lectica petit.] Ipſi Nobiles & Magiſtratus *lecticá* vecti cum uxoribus gravidis & ægris ad ſportulam confluunt, & præripiunt, ut jam dictum, pauperibus victum neceſſarium, ac veſtitum: quin & fraude utuntur ad plures ſportulas, ut mox dicetur, rapiendas. O avaritiam & ſordes!

Denſiſſima.] Vel plena viro, uxore, & filiis; vel potiùs frequens & multiplex; aut etiam multis clientibus ſtipata, comitibus, aſſeclis.

Centum quadrantes.] Aſſes viginti quinque, nam *quadrans* eſt quarta pars aſſis: quæ maxima erat ſportula. Vide ſuprà.

121. *Lectica.*] *Lecticarum* uſum primi dicuntur inveniſſe Bithyni, inquit vetus Schol. & diximus anteà.

123 *Hic petit abſenti.*] Quidam mentiuntur ineſſe uxores in lectica tecta & clauſa undique, & earum nomine ſportulam petunt, quæ ſolis præſentibus diſpenſabatur.

Notâ jam callidus arte.] Hæc enim fraus jam detecta fuerat; quapropter diſpenſator modò rogabit, ut Galla caput è lectica vel ſella proferat, aut ſaltem remotis plagulis per feneſtellas lecticæ vultum oſtendat, & adeſſe ſe teſtetur.

Oſtendens vacuam, & clauſam pro conjuge ſellam.
Galla mea eſt, inquit; citiùs dimitte: moraris?
Profer, Galla, caput. Noli vexare, quieſcit.
Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, Juriſque peritus Apollo;
Atque triumphales, inter quas auſus habere

INTERPRETATIO.

monſtrans ſellam inanem & concluſam. loco uxoris, ait: Galla uxor *mea eſt* intus: *quamprimùm abire jube.* Cur *tardas? O Galla, oſtende caput. Dormit, ne* illam *crucies.*

Dies ipſe diſcernitur præclarâ rerum viciſſitudine. Primò *ſportula; poſteà forum, & Phœbus Juris gnarus, ac triumphales: inter quas neſcio quis ex Ægypto, & Arabarches*

ANNOTATIONES.

114. *Oſtendens.*] Diſpenſatori indicans ſellam, quaſi ſua uxor in illa ſit ex ægritudine quieſcens.

Clauſam ſellam.] Vide ſuprà v. 65. ubi de lectica & ſella fuſè egimus.

125. *Inquit.*] Maritus videlicet.

Eſt.] In lectica.

Citius dimitte.] Feſtina ſportulam duplicem dare pro me & uxore mea, quæ ægra huc venit; noli diu morari nos, inquit ille avarus timens ne diſpenſator fraudem ſubodoretur & inveſtiget.

1.6. *Profer Galla caput.*] Inquit diſpenſator dolum cavens, quem aliàs jam deprehenderat.

Noli vexare.] Reſpondet ille doloſus vir, ne moleſtus ſis ægræ uxori, ne excita quieſcentem, ne languentem coge caput proferre, & malè affectum corpus vexare. Diximus ſuprà lecticam fuiſſe uſui vario & multiplici, & in ea diſpoſitum pulvinar, in quo recumbere, & quieſcere licebat.

117. *Ipſe dies.*] De *die* naturali & artificiali fuſè diſſeremus ad Perſii Satir. 3. v. 4.

Pulchro diſtinguitur ordine.] Ironicè hæc dicit. Senſus eſt: primùm clientes manè conveniunt ad ſalutandos patronos, ut diximus anteà ad v. 96. & rogant ſportulam de qua jam non ſemel.

Martial. Lib. 4. Epigram. 8.

Prima ſalutantes atque altera continet hora.
Exercet raucos tertia Cauſidicos.
In quintam varios extendit Roma labores.
Sexta quies laſſis, ſeptima finis erit.
Sufficit in nonam nitidis octava palæſtris;
Imperat extructos frangere nona thoros.
Hora libellorum decima eſt.

128. *Deinde forum.*] Deinde à Clientibus Patroni deducuntur ad *forum*, ubi templum Apollinis Palatini, & Imagines triumphantibus poſitæ.

Forum.] Quod nempè tertium ædificavit Auguſtus, cum duo non ſufficerent hominum & judiciorum multitudini. Sueton. cap. 29.

Juriſque peritus Apollo.] An quia Juris Civilis Bibliothecam Auguſtus dedicarat in Æde Apollinis Palatini, ut ait vetus Schol. Au potiùs quod Jus reddebatur ibidem in Auguſti foro, ubi Apollinis ſtatua eburnea, cujus meminit Plin. tùm alibi, cùm Lib. 36 cap. 5. Unde Horat. Lib. 1. Satir. v. ultimo.

Sic me ſervavit Apollo.

129. *Triumphales.*] Ubi & ſtatuæ triumphales erectæ ſummis viris poſt victorias & præclarè geſta: in roſtris nimirùm, ut monet vetus Schol.

130 Neſcio

Neſcio quis titulos Ægyptius, âtque Arabarches;
Cujus ad effigiem non tantùm mejere fas eſt.
Veſtibulis abeunt veteres, laſſique clientes,
Votaque deponunt; quanquam longiſſima cœnæ
Spes homini: caules miſeris, atque ignis emendus.
Optima ſilvarum intereà, pelagique vorabit
Rex horum, vacuiſque thoris tantùm ipſe jacebit.

INTERPRETATIO.

auſus eſt *habere inſignia, ad imaginem cujus non licet dumtaxat mejere. Antiqui* verò *aſſeclæ fatigati ex atrio diſcedunt, & deſideria abjiciunt, tametſi viro fuit diuturna ſpes cœnæ:* at*que egentibus braſſica; & ignis coëmenda* ſunt. *Interim illorum dominus comedet exquiſita è ſilvis ac mari, atque ſolus ipſe recumbet in lectis inanibus. Etenim è tot eximiis*

ANNOTATIONES.

130. *Neſcio quis titulos Ægyptius atque Arabarches.*] Vel Criſpinus, de quo anteà: vel, ut vult Alciat. Prætermiſſ. Lib. 1. Tiberius quidam Alexander, Ægyptius, Ægyptique gubernator: de quo Tacit. Hiſtor. 1. & Euſeb. Lib. 2. Afferunt alii Joſephum Judæorum Ducem, cui triumphalem ſtatuam Veſpaſianus erexit, ob virtutem, & ingenium. Ex D. Hieron.

Titulos.] Effigiem cum elogio.

Ægyptius, atque Arabarches.] Hæc duo videtur Poëta junxiſſe, ſicut conjunctæ ſunt regiones Ægyptus & Arabia.

Arabarches.] Locum hunc egere lucubrationibus Grammaticorum admonet Turneb. Lib. 27. cap. 25. ubi & legendum putat, cum nonnullis Codicibus atque Auctoribus, *Alabarches*, qui fuerit Alexandriæ Magiſtratus quidam Judæis Alexandrinis præpoſitus, probatque ex Joſepho. Bel. Jud. Lib. 22. cap. 3. & 5. Alii tamen retinent vocem, *Arabarches*; atque interpretantur, Arabiæ Præfectum, aut Publicanum, qui vectigali de pecuariis ex Arabia in Ægyptum advectis præerat. Cicero Lib. 2. Epiſt. 17. ad Atticum: *Velim ex Theophane expiſcere*, inquit, *quenam in me animo ſit Arabarches*: (Alii Codices habent, *Alabarches*:) ubi Pompeium intelligunt quidam, eo quòd Arabiæ partem ille domuiſſet: alii verò cum Cœl. Rhodig. M. Antonium, qui multa inde tributa exegerat.

131. *Non tantùm mejere fas eſt.*] Velut in ſacro loco nefas ſordes & alvum exonerare. Vide quæ ad Perſii Satiram 1. v. 114. ad has voces, *extrà mejite.*

132. *Abeunt laſſi.*] Fatigati è comitatu officiiſque diuturnis.

133. *Votaque deponunt.*] Rectæ cœnæ ſpem abjiciunt.

Longiſſima.] Nam totâ die cœnam exſpectârant.

134. *Caules miſeris atque ignis emendus.*] Ut ſuprà dictum, loco cœnæ rectæ accipientes pecuniariam ſportulam, centum quadrantes videlicet, ex iis coguntur miſeri coëmere ſibi oluſcula quibus victitent, & ligna ad ignem oleribus coquendis faciendum: interim dum Patroni delicatiſſimis epulis veſcuntur.

135 *Optima ſilvarum & pelagi.*] Ferinas carnes, & piſces exquiſitos.

136. *Rex horum.*] Clientum Patronus, illorum veluti *Rex* & tyrannus, ſine mercede, aut ſaltem exiguâ, magna imperans.

Vacuis thoris.] Pulvinis aut lectis diſcubitoriis, in quibus ſtratos veteres cibum ſumpſiſſe notum eſt. *Vacuis* autem, id eſt, plurium alioqui convivarum capacibus.

Tantum ipſe jacebit.] Recumbens epulabitur ipſe unus, dum præſtitorum officiorum juſtam mercedem, cœnam rectam, Clientes famelici fruſtrà deſiderant.

Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, unâ comedunt patrimonia menſâ.
Nullus jam paraſitus erit: ſed quis feret iſtas
Luxuriæ ſordes? quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter convivia natum?
Pœna tamen præſens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.

INTERPRETATIO.

atque amplis patinis ac tam veteribus, unica in menſa *devorans patria bona. Deinceps nullus extabit paraſitus. At quis tolerabit hanc intemperantiæ turpitudinem? Quàm magna eſt ingluvies, quæ apponit ſibi apros integros, beſtiam ad epulas deſtinatam? Attamen adeſt ſupplicium, quando tu ſatur veſtes abjicis, & in balnearia defors pavonem non coctum.*

ANNOTATIONES.

137 *Pulchris orbibus & tam antiquis*] Antiqui artificii, atque artificis, eximii operis, nec non è pretioſa materia; quæ quidem commendare ſolent vaſa & ſupellectilia.

138. *Una comedunt patrimonia menſâ*] Patrimonia abſumunt lautè epulando, *una* verò in *menſa*, id eſt patronus ſolus cum uxore ac liberis, excluſis proinde clientibus, amicis. & aliis quibuſlibet: cum è contra majores nunquam ſoli epularentur, ſed pulchrè liberales & munifici egenos Clientes, & amicos menſæ adhibere ſoliti eſſent.

139.. *Nullus jam paraſitus erit.*] Benè habet: *Nullus erit* amplius adulator: peribit ſic exitioſum illud hominum genus, qui ut gratuitas cœnas aucupentur potentioribus aſſentantes, veritatem perdunt, & vanitati obſecundant ac ſuperbiæ divitum.

Paraſitus.] Quaſi παρὰ σῖτον dictus, eò quòd menſas divitum opiparas ſectetur. *Paraſitorum* apud Comicos crebra mentio: deſcriptio luculenta habetur apud Athen. Lib. 6. ubi & *Paraſiti* appellatio pridem ſancta & venerabilis dicitur fuiſſe, & paraſitari primus cœpiſſe Philius Jupiter Cœlitum maximus. cap. 8. & 9.

140. *Luxuriæ ſordes.*] Quid enim ſordidum magis, quàm per avaritiam debitum egenis negare cibum, ſibi verò privatim nihil non lautitiarum indulgere, per helluationem & luxuriam?

141. *Totos ponit apros.*] Quod munificentiæ tribuebatur, inquit vetus Schol. Plin Lib. 8. cap. 51. ait Pub. Servil. Rullum primum extitiſſe inter Romanos qui ſolidum *aprum* in epulis appoſuit: & hoc Annales notarunt, inquit ille, ad emendationem morum.

Animal propter convivia natum.] Alludit ad id quod Varro ſcribit Lib. 2. de Re Ruſt. cap. 4. Suillum pecus donatum ab natura ad epulandum. Itaque iis animam datam eſſe proinde ac ſalem, quæ ſervaret carnem.

Natum.] Horat. Lib. 1. Od. 27.

Natis in uſum lætitiæ ſcyphis
Pugnare Thracum eſt.

141. *Pœna tamen præſens.*] Continuò ſua gulæ inſtat pœna, & punitio, mors nimirùm ſubitanea atque improviſa, ſine teſtamento.

Cum tu deponis amictus.] Quando balnea ſubis, & lavas cibis diſtentus ac ingurgitatus.

143. *Turgidus.*] Perſius Satir. 3. v. 98.

Turgidus hic epulis atq albo ventre lavatur
. . . . .
Hinc tuba, candelæ, &c.

Crudum.] Necdum in ſtomacho coctum, quod quidem valdè ſanitati noxium oſtendemus loco Perſii mox citato.

Hinc ſubitæ mortes, atque inteſtata ſenectus.
It nova, nec triſtis per cunctas fabula cœnas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.
Nil erit ulterius, quod noſtris moribus addat
Poſteritas: eadem cupient facientque minores.
OMNE in præcipiti vitium ſtetit. Utere velis,
Totos pande ſinus. Dicas hîc forſitan, unde

INTERPRETATIO.

Inde mortes repentinæ, & ſenecta non teſtata. Novus & non mæſtus ſermo vagatur per omnia convivia. Deducuntur exequiæ applaudendæ familiaribus irâ percitis. Nihil amplius erit, quod poſteri adjungant noſtris moribus. Nepotes optabunt & perpetrabunt ſimilia. Omne crimen in arduo poſitum eſt. adhibe vela: plicas integras explica. Iſthic fortaſſe dixeris: unde

ANNOTATIONES.

Pavonem.] Hunc cibi gratiâ Romæ primus occidit Orator Hortenſius aditiali, ſive adjiciali cœna Sacerdotii. Saginare primus inſtituit M. Aufidius Lurco circa ultimum bellum Piraticum; & ex eo quæſtu reditûs ſeſtertiûm 60000 habuit. Hæc Plin. Lib. 10. cap. 20. Macrob. autem Saturnalium Lib. 3. cap. 13. *Primus Q. Hortenſius*, inquit, *augurali cœnâ dicitur pavones poſuiſſe. Quorum pretia ſtatim extulerunt multi, ita ut ova eorum denariis venirent quinis, ipſi facilè quinquagenis.* Apud Athen. Lib. 14. cap. 20. furioſum eſſe dicitur alere domi *pavones*, quorum pretio queant emi ſtatuæ.

Balnea.] Quantum eſſet apud Romanos lavandi ſtudium, exponemus ad locum Perſii Satir. 3. modò citatum.

144 *Inteſtata ſenectus.*] Tàm repentè mors ingruit & præoccupat, ut minimè liceat teſtari. & ſcribere codicillos ac teſtamentum.

145. *Nec triſtis.*] Rident ſcilicet tuam è nimiis epulis mortem epulantes, quibus idem fortaſſe fatum imminet.

146. *Iratis.*] Quibus ex teſtamento quidpiam à te ſibi pollicentibus nihil tamen reliqueris, eo quòd conficiendi teſtamenti tempus tibi defuerit.
Perſius Satir. 6. v. 33.

. . . *Sed cœnam funeris hæres*
Negliget iratus, &c.

Plaudendum.] Plauſu excipiendum ac proſequendum, quia pœna præſens affecerit ſordidos helluones; & gula mulctata ſit.

147 *Noſtris moribus.*] Pravis noſtris ac perditis moribus, vitiiſque ſic invaleſcentibus, ut nihil addi poſſe videatur in poſterum: unde poſteri ſimilia dumtaxat perpetraturi ſint, non graviora.

149 *Omne in præcipiti vitium ſtetit.*] Nunc vitium omne ſtat in ſummo gradu, neque progredi ulteriùs poteſt. Unde à Satira ſcribenda temperare nequeo.

Utere velis] Metaphora. Id eſt, laxa iram, adhibe omnem animi impetum: omnes animi vires intende.

150. *Totos pande ſinus.*] Sicut navigantes ſecundis ventis totos velorum ſinus expandunt; ſic & tu incumbe totus tam uberi Satirarum materiæ. Vide ſuprà ad v. 81.

Dicas hic forſitan.] Prolepſis, quâ reſpondet ad ea quæ ſibi poſſunt objici.

Ingenium par materiæ? unde illa priorum
Scribendi quodcumque animo flagrante liberet
Simplicitas, cujus non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoſcat Mutius, an non?
Pone Tigellinum, teda lucebis in illa,

INTERPRETATIO.

ingenium æquale argumento? Unde iſta anteriorum quicquid vellet mens inflammata, ſcribendi ſinceritas, cujus appellationem eloqui non auſim? Ecquid intereſt utrum Mutius indulgeat iis quæ ſcribam, an non? Exhibe Tigellinum; ſtatim *fulgebis in iſta face, quâ uruntur ſtantes, qui*

ANNOTATIONES.

151. *Unde ingenium par materia.*] Habeſne ingenium ſatis amplum & grave, quod reſpondeat amplitudini & gravitati materiæ.

Unde illa priorum, &c.] Non eſt ea modò Satiras ſcribendi ac ſcelera vellicandi libertas, quæ fuit priùs; quâ præcedentibus ſæculis Lucilius, ac deinde Horatius fruebantur, atque uſi ſunt exemplo Græcorum Comicorum, Eupolidis, Cratini, Ariſtophanis. Tum certè fas erat vitium quodvis inſectari palam, & confodere in ipſo vitioſorum ore atque Principum. At non ita modò. Horat. Lib. 1. Satir. 4.

152. *Animo flagrante.*] Zelo in improbos exardeſcente.

153 *Simplicitas.*] Παῤῥησία, quâ audebant ſcelus proſcindere ac ſceleratos, ſummâ libertate; homines etiam notare ſine ambagibus. Adeo ut opus aliquando fuerit Edicto frænum injicere licentiæ Satyricorum in veteri Comœdia.

Horatius ad Piſones.

Sed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi: lex eſt accepta: chorusque
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.

Non audeo dicere nomen.] Inſidiantibus paſſim & ubique delatoribus, & oppreſſâ per Tyrannos loquendi libertate. Patet ex Sueton. Calig. cap. 27. citand.

154. *Quid refert*] Reponit Juvenalis: Iraſcantur licèt vitioſi ſtylo meo confoſſi; quid tum?

Mutius.] Cui Lucilius nequaquam pepercit. Vide Satir. 1. Perſii ad v. 115.

155 *Pone Tigellinum.*] Reſpondet Juvenali monitor quidam: jam Mutii Scævolæ tempora pridem abiere, jam longè mutata ſunt omnia. Enimverò ſi reprehendas ac notes v. g. Tigellinum, aliumve in Aula potentem, id non impunè, ut olim, feceris.

Tigellinum.] C. Fulcinius *Tigellinus* patre Agrigentino, juvenis egens ac valdè pulcher ob flagitia urbe ſummotus eſt. Deinde Neronis amicitiam nactus, ac poſteà Galbæ, ab hoc etiam vindicatus & ſervatus eſt, cùm mortuo Nerone à Populo Romano ad ſupplicium depoſceretur. Vetus Schol. de illo jam ſuprà ad v. 59. & ſeq.

Teda.] Arbor reſinam abundanter exudans, unde flammis ac lumini ſacrorum grata dicitur, apud Plin. Lib. 16. cap. 10.

Tedâ lucebis.] Id eſt, vivus cremaberis juſſu Tyranni, & delatorum arbitrio. Hic alluſum volunt nonnulli ad Neronis in Chriſtianos immanitatem, de qua Cornel. Tacit. Annal. 15. *Aut crucibus affixi*, inquit, *aut flammandi: atque ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urebantur.* Chriſtiani nimirùm. Et vetus Schol. *In munere Neronis arſerunt vivi, de quibus ille juſſerat cereos fieri, qui lucerent ſpectatoribus.* Item, *Maleficos homines tedâ, papyro, cerâ ſupervestiebat, ſicque ad ignem admoveri jubebat ut arderent.* Hinc Satir. 8. v. 235. *moleſtam tunicam* appellabit. Et Seneca ad Lucilium: *Cogita illam tunicam alimentis ignium illitam & intextam, & quicquid præter hæc ſævitia commenta eſt.*

Quâ ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum mediâ ſulcum deducit arenâ.
Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehetur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos?
Cùm veniet contrà, digito compeſce labellum:

INTERPRETATIO.

perfunduntur fumo, gulâ ſuffixâ, atque amplum aperit ſcrobem in *media arena.* An *igitur qui porrexit venena tribus patruis, feratur plumis ſuſpenſis; & inde nos aſpernetur? Quando adverſùm occurret, digito labia comprime.*

ANNOTATIONES.

156. *Stantes ardent.*] Alligati palo, aut adacto per corpus ſtipite, cremantur.

Fixo gutture.] Sueton. Vitell. cap. 17. *Reductâ comâ à capite, ceu noxii ſolent, atque etiam mento mucrone gladii ſubjecto,* (alii legunt, *ſubrecto*) *ut viſendam praberet faciem, neve ſubmitteret.* Turneb. Lib. 24. cap. 41. rectus enim erat gladii mucro ſub mento poſitus, quo vultum erigere cogebatur. Forſan & reſpicit Juvenalis ad uncum gutturi noxiorum impingi infigique ſolitum, quo ad ſcalas Gemonias trahebantur, ubi pendentium crura frangebantur, & ſubjecto igne ardebant, ut obſervat Mancinellus.

Fumant.] Circum accenſo igne.

157. *Et latum mediâ ſulcum deducit arenâ.*] Verſus iſte creditur à nonnullis adulterinus. Legunt alii, *deducis:* alii. *qui ducit*, ut ſit continuus ſenſus. Lipſius ex vet. Cod. corrigit ſic:

Et latus mediam ſulcus diducit arenam.

Interpretari licet vel de ſulco in arena facto, cùm Rei corpus eo quo dictum eſt modo raptabatur ad patibulum: vel de ſcrobe & foſſa, in qua defoſſus affixuſque palo vivus comburebatur apud Corn. Tacit. Annal. 15. paulò ante finem; *Cùm pœna Flavii Veiano Nigro Tribuno eſſet mandata, is proximo in agro ſcrobem effodi juſſit, quem nimis anguſtum Flavius fuiſſe conqueſtus dicitur.* Sueton. Neron. cap. 49. *Scrobem ſibi fieri coram imperat dimenſus ad corporis ſui modulum ipſe Nero.*

Mediâ arenâ.] Multi quidem in media amphitheatri arena cremabantur. Quemadmodum refert Sueton. Calig. cap 27. de quodam Atellanarum Poeta, ob joci ambigui verſiculum, illic igni tradito juſſu Imperatoris.

158. *Qui dedit ergo tribus patruis*, &c. Indignabundus Juvenalis reſpondet monitori. Ergone mollis Tigellinus impunè deſpiciet nos; neque ſolùm effœminatus ſed veneficus & nequam? Vide ſuprà ad v. 67.

Aconita.] Mortiferum herbæ venenoſæ ſuccum. De his Plin. pluribus locis multa. Lib. 6. cap. 1. ſic habet: *A Ponti ore diſtat millibus ducentis portus Acone veneno aconito dirus.* Et Lib. 27. cap. 3. *Naſcitur*, inquit, *in nudis cautibus, quas aconas vocant: & ideo aconitum aliqui dixêre, et quòd nullus adſit juxtà nutriens pulvis, qui Græcè, κόνις,* &c.

159. *Penſilibus plumis.*] Sellâ, lecticâ, in quibus pulvini, & lecti, ut fusè ſuprà explicatum eſt. Plin. Lib. 26. cap. 3. meminit & balinearum penſilium.

Atque illinc.] E ſublimi culcitra; vel ex eo quod molliter vehatur ipſe, dum nos pedibus incedere cogimur; quia non ſuppetunt divitiæ & opes nobis perinde ac illi, hinc ſuperbè nos intuetur ac deſpicit? Quaſi verò.

160. *Cùm veniet contrà.*] Imò, inquit monitor, ſi fortè obvius fiat tibi Tigellinus iſte, vide ne quid in illum mutias.

Digito compeſce labellum.] Conſule tibi, inquam, & ne ullum indignationis aut iræ indicium promas.

Accuſator erit, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutulumque ferocem
Committas: nulli gravis eſt percuſſus Achilles;
Aut multùm quæſitus Hylas, urnamque ſecutus.
Enſe velut ſtricto quoties Lucilius ardens
Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens eſt
Criminibus, tacitâ ſudant præcordia culpâ.

INTERPRETATIO.

Qui pronuntiaverit voces, is eſt: illi accuſator aderit. Fas eſt ut tutus componas Æneam & fortem Rutulum. Nemini moleſtus eſt Achilles vulneratus, aut Hylas inveſtigatus plurimùm, atque Hydriam comitatus. Quoties fervens Lucilius inſonuit diſtricto quaſi gladio, toties rubeſcit audiens ille, cui animus ſceleribus frigeſcit, & cor ſudorem emittit ob noxas occultas.

ANNOTATIONES.

161. *Accuſator erit qui.* &c.] Quod ſi obmurmurat quiſpiam, & vel, *hic eſt*, dixerit eo tranſeunte, ſtatim inveniet accuſatorem qui reum agat. Cave ergo ne vel has voculas protuleris, cùm Tigellinus occurrerit.

162. *Securus licet Æneam.* &c.] Pergit monitor, quod ſi te carmina ſcribendi ſtudium tenet, licet nobilem animi ardorem ſequi; illuſtres mortuos verſibus tuis exorna, quod fecit Virgilius, minori periculo, majori gloriâ, quàm ſcribendo Satiras.

Æneam Rutulumque.] Certamina Æneæ Troianorum ducis, & Regis Rutulorum Turni, de quibus in Æneide Virgil. Lib. 7. & ſeq.

163. *Committas.*] Virum viro opponas, ac velut in certamen deducas.

Nulli gravis eſt percuſſus Achilles.] Nemo offendetur carmine de Achillis morte, aut de Hylæ fato.

Percuſſus.] Propriè, nam Paris dicitur poſt Apollinis effigiem latens emiſsâ ſagittâ Achillem percuſſiſſe, quo ex vulnere occubuit.

164. *Quæſitus Hylas*] Hic Herculis ſocius atque amaſius, ad hauriendam aquam profectus, cùm ad flumen Aſcanium ſe inclinaret, ſimul cum urna undis abreptus eſt. Ab Nymphis raptum fabulantur Poëtæ ob pulchritudinem. Porrò ſollicitè quæſitus Hylas cum non compareret, in ejus honorem Sacra inſtituit Hercules, in quibus ſolemniter inclamaretur. Hinc Virgilius Eclogâ 6.

His adjungit Hylam: nautæ quo fonte relictum
Clamaſſent, ut littus Hyla Hyla omne ſonaret.

165. *Enſe velut ſtricto.*] Stylo Satyrico armatus

Lucilius.] Vide Perſ. Satir. 1. ad v. 114.

Secuit Lucilius urbem.

166. *Infremuit.*] Iram ſpirans & indignationem in vitium & vitioſos.

Rubet auditor. Seu pudore, ſeu cupiditate ultionis inflammatus. Cur ruborem pudor & gaudium, metus verò pallorem aſpergant, diſputat Macrobius Lib. 7. cap. 11.

Frigida mens criminibus.] Oderunt peccare mali formidine pœnæ, inquit Horatius, atqui metus ex frigore, & ex recedente ad cor omni ſanguine, mens igitur improborum frigeſcit, quæ conſcia criminum ſibi timet. Vel, frigida mens, quæ diuturno ſcelerum uſu ac veterno conſopita languet, torpeſcit, friget, ac velut immoritur.

167. *Sudant præcordia.*] præ animi anxietate & labore ob conſcientiam ſcelus objicientem, vel ob acres morſus ſatyrici ſalis.

Inde iræ, & lacrymæ. Tecum priùs ergo voluta
Hæc animo, ante tubas: galeatum ſero duelli
Pœnitet. Experiar quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

INTERPRETATIO.

Illinc iracundia & fletus. Quapropter ante buccinas, iſta tecum anteà revolve in *mente. Belli tardè piget* eum qui jam *caſſidem induit. Explorabo quid liceat adverſus eos, quorum favilla condita eſt* ad vias *Flaminiam, & Latinam.*

ANNOTATIONES.

168. *Inde iræ & lacrymæ.*] Nam & ira & vindictæ cupido lacrymas elicit.

Tecum prius ergò.] Quæ cùm ita ſe habeant, antequàm te accingas ſcribendis Satiris, ac veluti claſſicum canas, iſta perpende quæ admonui, nec temerè quidquam moliare, cujus deinde ſuſcepti pœniteat ſerò.

169. *Animo, ante tubas.*] Multùm hìc variant codices. Legunt quidam, *anime, ante tubas*, ut ſeipſum adhortetur Poëta. Alii, *animante tubâ*: ſed perperam.

Ante tubas.] Ante ſonitum & clangorem tubæ: metaphor. à re bellicâ.

Galeatum ſerò duelli pœnitet.] Jam non licet amplius pugnam detrectare, cùm auditur claſſicum, cùm adeſt hoſtis, & arma ſunt in manibus: ſeriùs eſt tum mutare ſententiam.

Duelli.] Duorum eſt certamen propriè, at pro bello etiam ponitur: & è duello factum eſſe bellum ſcribit Quintil. Lib. 7. inde & perduelles dicti, qui patriæ ſuæ hoſtes ſe profitentur.

170. *Experiar quid concedatur.*] Juvenalis verba, Saltem igitur mortuos laceſſam, & eos dumtaxat Satirâ vellicabo, qui ulciſci nequeunt: ſic profectò in aliena perſona & vivi vapulabunt. Sunt qui obſervant hanc à Poëta noſtro reverà adhibitam in Satiris ſuis cautionem, ut neminem notarit, niſi alieno & ficto nomine.

171. *Quorum Flaminia.* &c.] Nobiles viros, quorum ſepulchra viſuntur ad utrumque latus viarum Flaminiæ ac Latinæ. Nimirùm ex quo lege duodecim tabularum graviter ſancitum erat, ne quis in urbe ſepeliretur, frequentiùs extructa ſunt monumenta ad Flaminiam & Latinam celebres vias. Unde Juvenal. Satir. 5. v. 55.

Cliveſa veheris dum per monumenta
Latina.

Vide Alex ab Alex. Lib. 3. cap. 2.

Flaminia.] De hac ſuprà ad v. 61.

Latina.] Via lapidibus ſtrata, ut aiunt, ab urbe ad Sinueſſam, quod extremum eſt Latii oppidum. Plin. Lib. 3. cap. 5. Sita inter Appiam & Valeriam, tendebat per Algidum ac Tuſculanos colles ad Ferentinum, Fruſinum, aliaſque civitates claras, Strabo Lib. 5.

SATIRA II.

ULTRA Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum, quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt.
Indocti primùm: quanquam plena omnia gypſo
Chryſippi invenias. Nam perfectiſſimus horum eſt;

INTERPRETATIO.

JUVAT iſthinc aufugere trans Sarmatas, & mare glacie concretum, quotieſcumque de moribus quiddam tontant imperiti valdè, qui fingunt Curios; & vitam agunt Bacchantium: etſi cuncta repertos referta gypſo Chryſippi. Etenim præcipuus inter illos extat, ſi quiſpiam

ANNOTATIONES.

1. *VLtra Sauromatas.*] Cùm video hypocriſim & flagitia ipſorum qui ſapientes videntur, & eſſe debent, profectò hinc migrare velim in longinquas maximè terras, adeo cuncta ſunt Romæ depravata apud Philoſophos, Judices, Nobiles, Sacerdotes.

Sauromatas.] Aliter *Sarmatas*, qui populi Boriſthenem inter ac Tanaim fluvios, ultra paludem Mæotidem, vagi, feri, equinum ſanguinem lacte mixtum potabant; dicuntur ex Amazonibus oriundi, ut fusè narrat Herodot. Lib. 4. de his Plin. Lib. 4. cap. 12. & alibi. Gellius Lib. 9. cap. 4. Illic hodie Tartaria parva, & Moſcoviæ magna pars.

Glacialem Oceanum.] Ad Zonam gelidam, verſus Polos, ubi propter aſſiduum frigus terræ ſteriles, & hinc rari incolæ, iique egentes & miſeri, parvo victitantes, proindeque parùm vitioſi.

3. *Curios ſimulant.*] Præferunt vitam continentem & ſanctam, qualem egit M. ille Curius Dentatus, Sabinorum, Samnitum, Lucanorum, & Pyrri Regis triumphator, interim verò Romanæ frugalitatis norma juxtà ac fortitudinis ſpecimen, ut ait Valerius Maximus Lib. 4, cap. 3. Is oblatam ab hoſtibus ingentem pecuniæ ſummam recuſavit dicens, malle ſe aurum habentibus imperare, quàm aurum habere. Et cum exegiſſet ex Italia Pyrrhum, è præda regia, quæ exercitum urbemque ditavit, ille attigit nihil. Porrò decretis à Senatu populo ſeptenis cuique jugeribus agri, Curio verò quinquaginta; is popularis aſſignationis ac menſuræ modum excedere noluit, parum idoneum Reipublicæ civem exiſtimans, qui eo quod reliquis tribueretur contentus non eſſet. Idem ferè narrat Plinius Lib. 18. cap. 3. Curii quidem poſt triumphos nota concio eſt, inquit, pernicioſum eum intelligi civem, cui ſeptem agri jugera non eſſent ſatis.

Bacchanalia.] In quibus ſeminarium omnis ſpurcitiæ ac turpitudinis, ut videre eſt apud Livium Lib. 39. cap. 8. & ſequent.

4. *Indocti primùm.*] Nam verè docti ſunt, qui & benè docent, & vivunt pariter.

Quanquam plena omnia gypſo.] Docti volunt audire nonnunquam, eo quod ſtudioſè conquirunt doctorum virorum perfecta ſimulacra. Quaſi verò.

Gypſo.] Imagines è gypſo quæ Chryſippum ejuſque ſimiles Sapientes repræſentant, collocant in Bibliothecis; & hinc videri volunt Chryſippi ſectari virtutem, & ſapientiam.

5. *Chryſippi.*] Vide Perſii Satiram 6. v. ultimo.

Perfectiſſimus horum, &c.] Inter illos indoctos præcipuus ac princeps.

Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit,
Et jubet archetypos pluteum ſervare Cleanthas.
FRONTIS nulla fides. Quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcœnis? Caſtigas turpia, cum ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa * *
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum: * *
* * * * *

INTERPRETATIO.

*pretio comparat ſimilitudinem Ariſtotelis aut Pittaci: ac mandat armario cuſtodire primos typos Cleanthis. Non eſt ulla faciei fiducia. Nam quæ regio non ſcatet ſeveris impudicis? damnas obſcœna, quando tu es fovea vulgata inter Socraticos * * * Hirſuti quidem artus ac pili rigidi in brachiis pollicentur mentem ſeveram * * * * * * * * **

ANNOTATIONES.

6. *Ariſtotelem ſimilem vel Pittacon.*] Si quis effigiem habet in muſæo ſuo, valdè ſimilem Ariſtoteli, vel Pittaco, aliis-ve Sapientibus, quæ ad vivum expreſſa factaque exiſtimetur.

Ariſtotelem.] Cui non notus is Platonis per annos viginti Diſcipulus, Alexandri Magni Præceptor, Peripateticorum Princeps, ob ingenii & eruditionis portentum, Naturæ Genius appellatus?

Pittacon.] *Pittacus* Mitylenæus unus è ſeptem Sapientibus, rexit feliciter Mitylenæorum Rempublicam annos decem, ac deinde ſponte oblatam ultrò abdicavit. Is inter alia, hæc præcipiebat, Amico ne maledic, ne inimico quidem. Pudicitiam ama. Veritati ſtude. Tempus noſce. Dicebat, Neceſſitati nec Deos reluctari; Principatu virum cognoſci; Difficile eſſe invenire frugi virum, Nec ſine labore maximo quemquam fieri bonum, &c. Floruit circa Olympiadem quadrageſimam ſecundam, vixit annos ſeptuaginta, ſepultus in Leſbo. Diog. Laërt. Lib. 1. cap. 5.

7. *Archetypos.*] Prototypum, originalem, ut aiunt, effigiem.

Pluteum.] Vide Perſii Satiram 1. v. 106.

Cleanthis] De eo dicam ad Perſii Satiram 5. v. 64.

8. *Frontis nulla fides.*] Alii Codices habent, *fronti.* Id eſt nulla fides habenda ſpeciei externæ rerum.

9. *Triſtibus obſcœnis.*] Hominibus triſtitiâ vultûs & frontis ſpecie gravitatem morum & Curii caſtimoniam præferentibus, dum Bacchanalium impudica imitantur facta & obſcœnitates.

Caſtigas turpia, cùm ſis, &c. Illum oportet omni carere vitio, qui caſtigare vitium, atque vitioſos reprehendere vult: ut eloquitur Tullius *in Salluſt.*

10. *Socraticos.*] Legunt alii *Sotadicos*, à *Sotade* Cretenſi Poeta, qui Phlyacas ſcripſit, ſive de Cinædis, ex Suida. Alii intelligunt ipſum *Socratem*, qui malè audiit apud multos quaſi pæderaſtes, Ariſtophanes lacerat Socratem ac diſcipulos ejus, cùm ſit & ipſe pejor pleriſque, inquit vetus Schol. Vide Perſii Satiram 4. v. 2.

Notiſſima foſſa.] Sentina vitiorum, & eo nomine cognitus es cuivis: nec aliter interpretari licet aut libet, ob caſtitatis reverentiam.

11. *Hiſpida membra quidem. &c.*] Neglectus exterior cultus, & pilis hirſuta membra corpus robuſtum indicantia, fortem pariter animum ſpondere videntur: verùm è contra tibi accidit; nam exteriori virtutis ſimulatione flagitia celas.

Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio brevior coma. Verius ergo,
Et magis ingenuè Peribomius. Hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, inceſſuque fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis; his furor ipſe
Dat veniam. Sed pejores, qui talia verbis
Herculis invadunt, & de virtute locuti
* * Ego te * Sexte, verebor,
Infamis Varillus ait? Quo deterior te?
Loripedem rectus derideat Æthiopem albus.

INTERPRETATIO.

Iſti rarò loquuntur, atque ingens ſilendi habent deſiderium, & capillitium ſupercilio brevius. Itaque Peribomius magis ſincerè ac ſimpliciter agit. *Ego illum fatis attribuo, qui ægritudinem declarat facie & greſſu. Iſtorum ingenuitas miſeratione digna* eſt; *illis indulgentiam donat ipſa inſania. At deteriores* ſunt, *qui vocibus occupant ſimilia Herculis, ac diſſerentes de probitate* * * * * * * * * *

An *ego te venerabor. Sexte,* * * * *inquit turpis Varillus? Ecquâ re ſum te pejor? Rectus ſubſannet obtortos* habentem *pedes,* & *candidus Æthiopem.*

ANNOTATIONES.

14. *Rarus ſermo illis,* &c.] Nam & affectata hæc taciturnitas ad morum gravitatem pertinet ſimulandam; ſicut & attonſum caput, ad Stoicam ſeveritatem.

15. *Supercilio brevior coma.*] Comam alere probroſum cùm eſſet, Stoicis caput ad cutem tondere ſolemne erat. Vide Perſ. Satir. 3. v. 54. Turneb. Lib. 25. cap. 17.

Verius ergo, &c.] Ergo tolerabilior improbitas Peribomii, qui ſeſe oſtendit qualis eſt.

16. *Peribomius.*] Alii, *Peribonius;* famoſus nepos frontis perfrictæ, ac perditæ turpitudinis.

Hunc ego fatis imputo.] Fatalem ejus animi puto cœcitatem, qui ſua palam vitia profitetur. Ex Aſtrorum dominantium neceſſitate, aut ex ferrea fatorum vi improbus ille eſſe videatur: at tu ex prava & maligna voluntate, qui improbitatem occultas.

17. *Vultu morbum inceſſuque fatetur.*] Speculum mentis eſt facies, & taciti oculi cordis fatentur arcana, inquit D. Hieron.

Morbum fatetur.] Imputas affectiones oſtentat oculis, fronte, inceſſu non celat, ut faciunt ii qui vultu ad ſeveritatem compoſito, ac inceſſu gravi, alios ſe monſtrant quam ſint, & Curios ſimulant, & Bacchanalia vivunt.

18. *Horum ſimplicitas miſerabilis.*] Nam ii ſtupent vitio, ut habet Perſius Satir. 3. neſciunt quid perdant, & hinc carere videntur culpâ, & ob furorem mereri veniam.

19. *Verbis Herculis.*] Dignis Hercule cùm virtutis iter arduum maluit ingredi quàm vitiorum proclive. Vide Perſii Sat. 5. v. 35.

21. *Te, Sexte, verebor.*] Te perinde ac ego infamem, licèt forte ignobilis nobilem ſcilicet verebor?

22. *Varillus.*] Homo nequam & flagitioſus.

23. *Loripedem rectus derideat,* &c.] Solus ille culpet aliorum vitia, qui ſine vitio eſt. Nec enim decet ut varicus varicum, niger nigrum derideat. *Loripes* dicitur is, qui pedes in modum lori tortos habet.

Æthiopem.] Macrob. de Somn. Scip.

Quis tulerit Gracchos de ſeditione querentes ?
Quis cœlum terris non miſceat, & mare cœlo,
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni ?
Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum ?
In tabulam Syllæ ſi dicant diſcipuli tres ?
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter

INTERPRETATIO.

Ecquis toleraverit Gracchos expoſtulantes de tumultu ? Quis non confundat Cœlum cum *terris, & mare* cum *Cœlo ; ſi raptorem damnet Verres, homicidam Milo, Clodius vituperet ſtupratores, Cethegum Catilina ; ſi contra Syllæ leges loquantur tres* ejus *diſcipuli ? Qualis haud ita pridem erat adulter inquinatus tragico*

ANNOTATIONES.

Lib. 2. cap. 10. *Vicinia Solis*, inquit, *usque ad ſpeciem nigri coloris exuſſit Æthiopas, torrida nimiùm Zona ſubjectos.* Plin. Lib. 2. cap. 78 ait Æthiopas vicini ſideris vapore torreri, aduſtiſque ſimiles gigni. Hos aiunt ortos a Chami filio Chus, quem Hebraicè nigrum interpretantur. Multa de *Æthiopibus* Diodor. Sicul Lib 4. cap. 1.

24. *Quis tulerit Gracchos*. &c] Exemplis conglobatis illuſtrat quod dixit.

Gracchos.] Et ipſos ſeditionibus & rebus novis ſemper ſtudentes. Tiberius Gracchus Tribunus plebis prorogari ſibi poteſtatem & Magiſtratum cupiens ſeditionem movit, Capitolium petiit, ubi oppreſſus eſt à Scipione Naſica, ejuſque cadaver in Tiberim fuit projectum. Caius autem Gracchus accitus à Senatu ire noluit, imò armatâ familia Aventinum occupavit ; unde fugiens ſeu ab ipſo ſeu a ſervo interemptus eſt Aurel. Victor *de Viris Illuſtribus*. Plutarch. *in eorum Vita.*

25 *Quis cœlum terris*, &c.] Quis non exclamet præ indignatione, ut eſt apud Terentium, O *cœlum ! ò terra ! ò maria !*

26. *Verri.*] Siciliæ deprædatori, dum ibi eſſet Proconſul.

Miloni. Qui P. Clodium interfecit.

27. *Clodius.*] Adulteriis, inceſtis, aliiſque flagitiis famoſus. Cicero pro Milone, & alibi.

Catilina Cethegum.] Quandoquidem ambo æquè patriæ hoſtes, æquè ſceleribus infames, & ejuſdem conjurationis participes & conſcii.

28. *In tabulam Syllæ.*] In qua proſcriptionis leges erant ſcriptæ. De *Sylla* jam diximus Satir. 1. v. 16 Vide Appian Flor. Lib. 3. cap. 21. Valer. Max. Lib. 9. cap 2.

Diſcipuli tres.] Triumviri libertatem & Rempublicam pariter ac Sylla fecerat, opprimentes, an Syllæ tyrannidem inſectari auſint? Cæſar, Pompeius, Craſſus, qui Syllæ fuere diſcipuli : aut certè Auguſtus, Lepidus, Antonius, qui per cruentum fœdus juncti cum Rempublicam invaſiſſent, Syllam imitati, Senatum & Equeſtrem Ordinem proſcripſere. Vetus Schol.

29. *Adulter.*] Procul dubio Domitianus, qui Juliam fratris Titi filiam alii collocatam ultrò corrupit ; quin & cauſa mortis illi extitit coactæ conceptum abigere, ut ait Sueton. *Domit.* cap. 22.

Nuper.] Vox iſta ſatis innuit non intelligendum hîc Claudii Imperatoris cum Agrippina inceſtum, de quo Tacit Annal 12. multò minùs Caligulam ſororum conſuetudine abutentem, ut refert Suidas.

Tragico] Scelerato, nefando, Tragœdia digno. Sic Phædræ novercæ in Hyppolytum amor, & Thyeſtæ cum Ærope Atrei ſui fratris uxore adulterium, Tragœdiarum argumenta fuere. Seneca.

Concubitu : qui tunc leges revocarat amaras
Omnibus, atque ipſis Veneri Martique timendas ;
Cùm tot abortivis fœcundam Julia vulvam
Solveret, & patruo ſimiles effunderet offas.
Nonne igitur jure, ac merito vitia ultima fictos
Contemnunt Scauros, & caſtigata remordent ?
Non tulit ex illis torvum Laronia quemdam

Interpretatio.

ſtupro, qui tum reſtituebat decreta cunctis acerba, & Veneri etiam Martique metuenda : quando Julia fertilem uterum exonerabat tot abortivis, & ejiciebat offas patruo conſimiles. Ergò numquid non legitimè & juſtè Scauros extrema ſcelera diſſimulantes aſpernantur & redarguunt condemnata. Laronia non paſſa eſt quempiam de iſtis torvo vultu ſapiùs

Annotationes.

30. *Qui tunc leges revocarat amaras.*] Cui primùm pudico adulatur Martial. Lib. 9. Epigram. 7. poſtea verò quæ vetabat nefanda ipſe perpetravit.

Leges amaras.] Juliam Legem contra adulteros, de qua jam Satir. 1 Item aliam, quâ mares vetuit caſtrari, ut habet Sueton. Domitian cap. 7. Martial. Lib. 6 Epigram. 2. ſic adulatur Domitiano.

Luſus erat ſacra connubia fallere teda,
Luſus & immeritos exſecuiſſe mares,
Utraque tu prohibes, Cæſar, &c.

Amaras.] Impuris hominibus nempè, & mangonibus, de quibus Martial. Lib. 9. Epigramm. 7.

Non puer avari ſectus arte Mangonis
Virilitatis damna mœret erepta.
Nec quam ſuperbus computet ſtipem leno,
Dat proſtituto miſera mater infantis.

31. *Veneri Martique timendas*] Utpote Diis adulteris, qui & à Vulcano deprehenſi, vinctique, aliorum Deorum ludibrio expoſiti ſunt, ut aiunt Fabulatores.

32. *Julia.*] Titi filia, Domitiani neptis, de qua modò.

33. *Solveret.*] Partum abigens toties, at tandem eâ ratione ſceleris pœnas luens ut mox diximus.

Offas.] Eſt propriè carnis fruſtum; hic verò ſignificat embryones & immaturos fœtus, Domitiano patri ſimul & patruo ſimiles ; alii explicant, inſtar Domitiani deformes.

34. *Nonne igitur, &c.*] Quæ cum ita ſint, an non jure deteſtamur hypocritas, Scauri ſimiles ?

Vitia ultima.] Id eſt, ſupremæ improbitatis.

35. *Scauros.*] M. Æmilius Scaurus, homo nobilis, impiger, factioſus, potentiæ, honoris, divitiarum avidus, cæterùm vitia ſua callidè occultans. Salluſt. *de Bello Jugurth.* Vide Aſcon. Pæd.

Caſtigata remordent.] Nonne meritò vitioſi quando à vitioſis æquè mordentur, eos remordent, reprehenſi reprehendunt, ac viciſſim caſtigant ?

36. *Ex illis.*] Ex hypocritarum numero & farina.

Torvum. Severâ fronte, aſpero vultu & indignabundo, torvis oculis.

Laronia] Alibi legitur, *Lauronia*, alibi & *Latronia*, mulier ſeu meretrix verbis procax, & nummis potens, de qua Martia., Lib. 2. Epigramm. 32.

Abnegat & retinet noſtrum Laronia ſervum :
Reſpondes, orba eſt, dives, anus, vidua.

Quemdam.] Adverſus impuras mulieres debacchantem,

Clamantem toties; ubi nunc lex Julia? Dormis?
Ad quem ita ſubridens: felicia tempora, quæ te
Moribus opponunt: habeat jam Roma pudorem.
TERTIUS è cœlo cecidit Cato. Sed tamen unde
Hæc emis, hirſuto ſpirant opobalſama collo
Quæ tibi? Ne pudeat dominum monſtrare tabernæ.
Quòd ſi vexantur leges, ac jura, citari

INTERPRETATIO.

vociferantem: ubi es modò lex Julia? An ſomno indulges? Ad quem reſpondit illa *modicè ridens: ô ſæculum fortunatum, quod te committit* contra pravos *mores! Nunc Roma verecundiâ ſuffundatur e* en *tertius Cato ex Olympo delapſus eſt. Attamen unde iſta comparas opobalſama, quæ tibi piloſâ cervice exhalant? Ne pigeat indicare magiſtrum officinæ. Quod ſi excutiuntur decreta, & ſanctiones, afferri præ*

ANNOTATIONES.

37. *Lex Julia.*] De ea jam ſuprà ad v. 30. à Julio Cæſare dicta lex pluria capita complectitur. & plures titulos, de Ambitu, de Annona, de Repetundis, &c. De adulteriis autem coërcendis non ſolùm temeratores alienarum nuptiarum gladio punit, ſed & eos, qui cum maſculis nefandam libidinem exercere audent; &c. Lib. 4 Inſtitut. de publ. Jud. Vide Alex. ab Alex. Lib. 4 cap. 1.

Dormis?] An manes inutilis quando tot punienda mulierum adulteria? Sæpe giſcere.

38. *Ad quem ita ſubridens.*] Alii Codices habent, *Atque ita ſubridens*; per amarum & ſalſum jocum ulciſcitur Laronia, & viros inſectatur.

Felicia tempora! Ironicè.

39. *Opponunt.*] Naſci fecerunt, & ſtatuunt quaſi murum firmiſſimum ad ſiſtendos frangendoſque vitiorum incurſus, gravitate tuâ iſtâ Cenſoria.

Habeat jam Roma pudorem.] Coram te ſcilicet, ut olim præſente Catone, in Floralib. Vide Perſii Satiram 5. ad v. 178.

40. *Tertius Cato.*] Gravis & ſeverus morum Cenſor. *Tertius* verò, quia duo fuere inſignes hujus nominis viri; alter M. *Cato* à cenſura cognominatus, alter M. item *Cato* Cenſorii pronepos, qui bello civili ſe ipſe interemit Uticæ in Africa, unde Uticenſis dictus. Plutarchus, & alii. Macrob. Lib. 2. *in Somn. Scip.* cap. ultimo, *Catones* ambos otioſis pariter & actuoſis virtutibus inclaruiſſe ait.

Sed tamen unde, &c.] Nimirùm Cenſorem agis verbo tenùs, at re mollis es & effœminatus. proindeque flagitioſus: ut notant unguentis delibuta cervix, & opobalſama; quamvis piloſo collo vir appareas, & videri velis.

41. *Opobalſama.*] Ab ὀπὸς *ſuccus*. & βάλσαμον *balſamum*. Vide Plin. Lib. 12. cap 25.

Spirant.] Odorem ſuaviſſimum ſpargunt.

42. *Ne pudeat dominum monſtrare tabernæ.*] Quæſo nobis indica myropolam, à quo poſſimus & nos tam boni odoris unguenta emere. Certè fœminas iſta decebunt magis quàm te virum.

Taberna.] In qua emiſti tam pretioſa balſama.

43 *Quod ſi vexantur leges.*] Si excitantur, ſi ad executionem revocantur, ſanè præ cæteris vigere debet lex contra viros nefandæ libidini ſervientes ritè conſtituta.

Ante omnes debet Scantinia. Reſpice primùm
Et ſcrutare viros : faciunt hi plura ; ſed illos
Defendit numerus, junctæque umbone phalanges.
Magna inter molles concordia. Non erit ullum
Exemplum in noſtro tam deteſtabile ſexu.
* * * * *
* * * * *
Numquid nos agimus cauſas ? Civilia Jura
Novimus ? Aut ullo ſtrepitu fora veſtra movemus ?

INTERPRETATIO.

cunctis oportet legem *Scantiniam. Viros primò contemplare atque examina. Illi plura perpetrant : at iſtos tuetur multitudo ac turma ſcuto conjuncta. Summa* eſt *cenſenſio inter effœminatos. Nullum extabit exemplum adeo nefandum in ſexu noſtro.* *An nos cauſas peroramus ? Leges Civiles ſcimus ; vel agitamus fora veſtra ſtrepitu aliquo ?*

ANNOTATIONES.

44. *Scantinia.*] Lex lata adverſus Scantinium ejuſque ſimiles. Valerius Max. Lib. 6. cap. 1. n 7. ſic habet : *M. Claudius Marcellus Ædilis Curulis C. Scantinio Capitolino Tribuno Plebis ad populum diem dixit, quòd filium ſuum de ſtupro appellaſſet. . . . . Citatus ille Scantinius reus uno teſte qui tentatus erat, damnatus eſt.* Suetonius, *Lege Scantinia* quoſdam ex utroque ordine à Domitiano condemnatos ait. Cap. 8. *Domit.* ſtatuebat illa, ut qui ingenuum ſtupraſſet, decem millia ſeſtertiûm ſolveret.

45 *Scrutare viros.*] Hypocritas illos & Cenſoriam gravitatem oſtentantes intùs inſpice, quot eheu flagitia deprehendes ?

Illos defendit numerus.] Quia plures ſunt, & numero prævalent, hinc impunè peccant illi & inulti abeunt, etſi gravioribus pœnis obnoxii. Lucanus.

Quicquid multis peccatur, inultum eſt.

46. *Junctæque umbone phalanges.*] Metaph. à re militari, in qua milites conglobati urbis obſeſſæ muros aggreſſuri ſublata ſupra caput ſcuta ſcutis conjungunt, ac teſtudine factâ ab hoſtium telis ſe tuentur. Vide Lipſ. Epiſtolic. quæſt. Lib 4. Epiſt 13. magis verò ejuſdem Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 5. & 8.

47. *Non erit ullum exemplum,* &c] Noſter muliebris ſexus nihil agit ita deteſtandum, ut eſt id quod viri inter ſe perpetrant.

51. *Numquid nos agimus cauſas.*] Nos mulieres virorum officia non invadimus, cur, ô viri, occupatis muliebria ?

52. *Fora veſtra.*] Vobis propria, & viris convenientia, non fœminis, ut patet, non attentamus : nec enim Juris captamus ſcientiam, aut in Foro cauſas agimus. Valerius Max. Lib. 8. cap. 3. fœminas aliquot affert auſas in Forum venire, & ibi apud Judices perorare ; nimirùm Amœſiam, Afraniam, Hortenſiam ; quibus & eo nomine inuſta impudentiæ nota.

Luctantur paucæ, comedunt coliphia paucæ.
Vos trahitis lanam, calathiſque peracta refertis
Vellera: vos tenui prægnantem ſtamine fuſum
Penelope melius, meliùs torquetis Arachne,
Horrida quale facit reſidens in codice pellex.
  Notum eſt cur ſolo tabulas impleverit Hiſter
Liberto; dederit vivus cur multa puellæ.

INTERPRETATIO.

Non multæ certant, non multæ coliphia manducant. Vos netis lanam, & in co*phinis vellera abſoluta reportatis. Vos fuſum ſubtili filo gravidum ſolertiùs volvitis*, quàm *Penelope*, & *agiliùs* quàm *Arachne; quale peragit contubina inculta ſedens in ſtipite.*

Compertum eſt quare Hiſter codicillos repleverit uno liberto, & *quare vivens plurima donarit adoleſcentulæ.*

ANNOTATIONES.

53. *Luctantur paucæ.*] Vide Satir. 1. v. 22. Satir. 6. v. 245. & ſeq. Martial. Lib. Spectac. Epigramm. 6.

Coliphia.] Horum meminit Plautus *in Persa* Scen. 3. & Martial. Lib. 7. Epigram. 66. panes athletarum fuiſſe dicuntur, appellati ſic, eò quòd eorum membra Græcè κῶλα reddant ἴσχα, id eſt, *robuſta*. Panes aiunt cum recenti caſeo commixtos fuiſſe *coliphia*. Alii etymologiam deducunt à κόλλιξ, quod paſtilli ſeu placentæ genus celebratur Athenæo Lib. 3. Item Lib. 14. cap. 13.

54. *Calathis.*] Quidam aiunt *calathum* propriè dici quaſillum ſeu ſportellam, ubi reponuntur lanæ tinctæ & purpureæ. Græcis κάλλη.

Peracta refertis.] Diurnum penſum quotidie *refertis*, & vellera evoluta ſeu pertexta.

55. *Prægnantem.*] Filo turgentem circumvoluto.

Stamine.] Vide quæ notabimus Perſ. Satir. 6. verſ. 73. ad vocem, *trama*.

56. *Penelope.*] Ulyſſis uxor lanificii peritiſſima, quæ procos abſente viro ſapienter eluſit, eis ſe promittens ob ſecu utam abſolutâ telâ, quam ſingulis noctibus retexebat

Meliùs torquetis Arachne.] Alii legunt, *leviùs*.

Arachne.] Lydia puella, quæ, ut fabulantur, in certamen artis textoriæ Palladem auſa provocare, in araneam transformata temeritatem luit. Ovid. Metamorphoſ. 6. Cæterùm Arachne linum ac retia invenit, fuſos autem in lanificio Cloſter Arachnes filius, auctore Plinio, Lib. 7. cap. 56.

57 *Codice.*] Truncus erat ligneus, cui alligati inſidebant ſervi, & operi vacabant.

Pellex.] Ea propriè dicitur quæ pellicit & præripit uxori ſuum virum. Pro famula hic poni contendunt aliqui, quippe cum hero ſæpè adulterium committebant ſervæ: hæ verò deprehenſæ à matrefamilias durè habebantur, & ad arboris truncum alligatæ cogebantur lanificio inſiſtere.

58. *Notum eſt cur*, &c.] Sic Eclog. 3. Virgilius.

Novimus & qui te.

Solo tabulas impleverit hiſter liberto.] *Libertus* nimirùm impudicus flagitioſo domino nefariè obſecutus tabulas ejus teſtamenti novus implet, cùm in mercedem ſceleris hæres ex aſſe ſcribitur.

Hiſter.] *Hiſter* Pacuvius Satir. 12. v. 128. homo dives, & flagitiis notus.

59. *Dederit vivus cur multa puellæ.*] Per leges viro non licet uxori legare quidquam ex teſtamento: nec apud Romanos ex lege Voconia licebat, ſaltem multa: hinc vivus dat. Alex. ab Alex. lib. 6. cap 15.

Puellæ.] Uxori liberti adoleſcentulæ, ut aiunt aliqui, vel potiùs uxori propriæ, ut taceat ſcelus mariti cum liberto, cujus eſt conſcia, neve revelet infandam illam turpitudinem.

Dives erit, magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube, atque tace. Donant arcana cylindros.
De nobis poſt hæc triſtis ſententia fertur.
DAT veniam corvis, vexat cenſura columbas.
Fugerunt trepidi vera ac manifeſta canentem
Stoicidæ. Quid enim falſi Laronia? Sed quid
Non facient alii, cum tu multitia ſumas,

INTERPRETATIO.

Opulenta erit, quæ cubat tertia in cubili amplo. Tu matrimonium contrahe, & ſile: ſecreta dant lapillos. Et poſt iſta ſeverum de nobis fiet judicium. Cenſura corvis indulgentiam tribuit, columbas autem exagitat. Stoici verò eundi profugerunt increpantem vera & comperta. Enimverò quid falſum protulit Laronia? Ecquid autem non agent alii, quando tu, ô Cretice, induis

ANNOTATIONES.

60. *Tertia.*] Scilicet uxor cum viro & liberto.

61. *Tu nube, atque tace.*] Si noſti connivere ad nefarias mariti libidines, expedita tibi eſt ad opes acquirendas via & ratio. Porrò eſt etiam egregia Laroniæ indignatio, quaſi diceret: Quæ verò deinceps nubere velit, & quæ nupta tacere & ferre poſſit ejuſmodi virorum nequitiam?
Sic Virgilius Eclog. 1.

Inſere nunc, Melibœe, pyros, pone ordine vites.

Donant arcana cylindros.] Si arcanum tegas, ſi taceas ſecreta viri tui ſcelera, flagitioſi ſilentii præmium nanciſcère à marito.

Cylindros.] Inaures, gemmas, lapillos, in modum *cylindri* oblongos. Elenchos vocat Satir. 6. v. 457 id eſt, margaritas in ſimilitudinem pyri turbinatas, ex Plin. Lib. 9. cap. 35. *Elenchos*, inquit, *appellant faſtigiatâ longitudine, alabaſtrorum figurâ, in pleniorem orbem deſinentes. Hos digitis ſuſpendere & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt.* Hæc Plinius. Quid verò propriè *cylindrus*, indicat Georgic. 1. Virgil.

Area cum primis ingenti æquanda cylindro.

Nempè lapis eſt oblongus & teres, qui ſupervolvitur & æquat aream.

62. *De nobis.*] De mulieribus.

Poſt hæc.] Poſtquàm nota ſunt infanda virorum crimina.

Triſtis ſententia.] Lex Julia; vel ſeveri impurorum hypocritarum ſermones contra mulieres haud pudicas.

63. *Dat veniam corvis*, &c] Sententia, & adagium. Id eſt, leviora coërcentur in infimis, at impunè graviora divites committunt.

Cenſura.] Morum caſtigatio, animadverſio, punitio, quæ penes Cenſorem.

Corvis, columbas.] Diſcrevit ſexum per aves, inquit vetus Schol. porrò per *corvos* impuri notantur: per *columbas* autem muliercularum ſimplicitas, quâ fit ut a viris facilè in adulterium impellantur. Seu quod in tutela Veneris ſunt columbæ, per has benè ſignificat adulteras: per corvos autem & colorem nigrum, atrocia virorum & contra naturam flagitia, eoque minùs veniam merentia.

64. *Fugerunt trepidi.*] Ad has Laroniæ voces arcana flagitia exprobrantis, aufugerunt illi conſcientiâ ſuâ perculſi.

65 *Stoicidæ.*] Sicut Priamidæ, Æacidæ, Scipiadæ. Veros autem Stoicos non indicat aut ferit, ſed hypocritas, qui Stoicam probitatem ſimulantes nefariè vivunt.

Laronia. Vide ſuprà v. 36.

Quid non facient alii.] Si tu Judex

Cretice?

Cretice? Et hanc veſtem populo mirante perores
In Proculas, & Pollineas? Eſt mœcha Fabulla,
Damnetur ſi vis, etiam Carfinia. Talem
Non ſumet damnata togam. Sed Julius ardet;
Æſtuo. Nudus agas; minus eſt inſania turpis.
En habitum, quo te leges ac jura ferentem
Vulneribus crudis populus modò victor, & illud

INTERPRETATIO.

ſerica, & adverſus Proculas, ac Pollineas dicis, plebe veſtimentum iſtud admirante? Fabulla eſt adultera: condemnetur quoque, ſi lubet, Carfinia. Certè *condemnata non induet ejuſmodi togam. At Julius incaleſcit: efferveſco. Nudus incede. Stultitia eſt minùs infamis. Ecce veſtem, in qua te leges & jus portantem auſcultaret populus nuper victor, recentibus plagis, atque plebs*

ANNOTATIONES.

& Cenſor mollitiem præfers, quid alii non audebunt? Et molles quâ fronte mollis ipſe damnabis?

66 *Multitia.*] Veſtes bombycinas, ſubtiles, pellucidas, quibus nec defendi corpus aut pudor poſſit, ut ait Seneca *de Benef.* 7. Nec puduit has veſtes uſurpare etiam viros, levitatem propter æſtivam; in tantùm à lorica gerenda diſceſsêre mores, ut oneri ſint etiam veſtes, inquit Plin. Lib. 11. cap. 23.

67. *Cretice.*] O critice, ô Judex ſevere, inſtar Æaci, Minois, Rhadamanti, in Creta pridem, & nunc apud Inferos Judicum, ut aiunt. Porrò fuit Julius Creticus ſub Cæſaribus illuſtrium cauſarum Actor, teſte vet. Schol.

Et hanc veſtem populo mirante, perores.] Sic Hortenſius clarus ille Orator ob nimiam habitûs munditiem probris jactatus, & ludibrio exceptus, atque ſaltatriculæ nomine Dionyſia appellatus fuiſſe dicitur. Gell. Lib. 1. cap. 5.

68. *Proculas & Pollineas.*] Impudicas mulieres.

69. *Fabulla, Carfinia.*] Nomina mulierum impudicarum, quarum hæc illâ videtur indicari & induci velut turpior, ac nequior.

Talem.] Ita pellucentem, ac tenui ſubſtamine, ut eſt illa tua, ô Cretice.

70. *Damnata*] Mulier adulterii convicta, virilem togam induta cogebatur prodire in publicum, atque ſui flagitii pudorem & pœnam ferre. Auctores ſunt Acron, & Porphyrio in Horat. Hinc ipſe Flaccus Lib. 1 Serm. 2.

. . . . . . *Quid inter*
Eſt in matrona, ancillâ peccesve togatâ

Togam.] *Toga* virorum erat, ſtola mulierum. Hinc Tullius in Anton. *Sumpſiſti virilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.*

Sed Julius ardet.] Reſpondet & excuſat ſe Creticus; at ego nonniſi propter æſtum, & gravem Julii menſis, & Caniculæ ardorem, illa multitia levioreſque togas aſſumo.

71. *Nudus agas.*] Reponit Juvenalis, quod ſi ita eſt, & graviorem æſtate nequeas veſtem ferre, profectò ſatius eſt ut nudus, & ſine ullo integumento procedas, agas, perores.

Minus eſt inſania turpis.] Quamvis enim ita nudum te inſanum exiſtiment, minor erit infamia, quàm ſi mollis & flagitioſus per veſtes illas ſericas videare. Legunt quidam, *infamia*, pari ſenſu. Utrobique amara eſt ironia & permiſſio.

72. *En habitum quo, &c.*] Ironicè admodum. En te ſic veſtibus pellucentem, velut alterum Quintium Cincinnatum, audient Romani quaſi Legiſlatorem, & Imperii vindicem.

73. *Crudis.*] Vel recentibus, vel crudelibus & ſævis. Non incruentâ pugnâ victoriam adeptus.

Montanum poſitis audiret vulgus aratris.
Quid? Non proclames, in corpore Judicis iſta
Si videas? Quæro an deceant multitia teſtem.
Acer, & indomitus, libertatiſque magiſter
Cretice pelluces. DEDIT hanc contagio labem;
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris
Unius ſcabie cadit, & porrigine porci;
Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.
Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.

INTERPRETATIO.

iſta montana, dimiſſo vomere. Ecquid non exclames, ſi aſpicias illa in corpore Judicis? Rogo utrum ſerica teſti conveniant. O Cretice, trans appares vehemens, ac invictus, & libertatis auctor. Contagium immiſit iſtam maculam, & in plures ſparget: quemadmodum grex integer perit unius ſcabie, atque ſues prurigine; & racemus ab alio racemo viſus lividum colorem contrahit. Quidpiam illâ veſte turpius aliquando perpetrabis.

ANNOTATIONES.

74. *Montanum vulgus.*] Quod montes & agros incolit, & in urbem confluere ſolet, ad triumphi pompam ſpectandam, aut ad leges quæ promulgantur, excipiendas.

Poſitis aratris. Relicto opere ruſtico cupidè accurret.

Audiret. Te mollem & effœminatum ille aſper & induratus militia & labore populus auſcultaret.

75. *Quid? Non proclames.*] Ut ſupra, Quis cœlum terris non miſceat, exclamando: O cœlum! &c.

In corpore Judicis iſta ſi videas.] Si indutum ſericis Judicem aſpexeris.

76. *Quæro an deceant multitia teſtem.*] An igitur in teſte, qui inferior Judice eſt, tolerabis pellucentem togam, & bombycina veſtimenta, quæ in ipſo Judice non feras?

77. *Acer & indomitus*, &c.] Per ſarcaſmum & ſubſannationem crebram exagitat mollem Creticum Juvenalis: ſcilicet in iſto habitu vindex libertatis omninò videris, inquit.

78. *Pelluces.*] Ut per togam ſericam & ſubtilem perſpiciuntur membra tua, ſic & animus tuus virilis appares eluceſque. Ironicè.

Dedit hanc contagio labem.] Eheu luem hanc mollitiem nempè afflavit tibi & affricuit mollium conſuetudo: & tu illam in alios transmittes.

80. *Scabie.*] Trita ſimilitudo. Cornelius Celſus *de Scabie. Durior eſt*, inquit, *cutis rubicunda. è quâ puſtulæ oriuntur quædam humidiores. quædam ſicciores, exeunte ex aliquibus ſanie*, &c.

Porrigine.] Morbus eſt porcorum ſimul & hominum, quo ſquamæ veluti quædam inter pilos exurgunt, interdum madentes, aliàs ſiccæ, ut habet idem Celſus.

81. *Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.*] Sicut etiam uva corrupta proximam uvam corrompit ex contacto Aliter explicat Hadrian. Turneb. Lib. 15. cap. 17. vultque Poëtam loqui ex opinione vulgi exiſtimantis maturеſcente & liveſcente unâ uvâ, aliam vicinam ex æmulatione quâdam ſtatim liveſcere. Favet vet. Schol. dicens: Hoc è Proverbio ſumitur: *Uva uvam videndo varia fit.*

82. *Fœdius hoc aliquid*, &c.] Hæc veſtium mollities ad aliquid pejus te deducet, nimirùm ad infandas libidines.

NEMO repentè fuit turpiſſimus. Accipient te
Paulatim qui longa domi redimicula ſumunt
Frontibus, & toto poſuêre monilia collo,
Atque Bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat fœmina limen.
Solis ara Deæ maribus patet: ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit hîc tibicina cornu.
Talia ſecretâ coluerunt Orgia tedâ

INTERPRETATIO.

Nullus ſubitò fœdiſſimus evaſit. Senſim te admittent qui in ædibus longas tænias accipiunt temporibus, ac totâ cervice torques aptant: & Bonam Deam conciliant ventre ſuis molliculæ, atque paterâ capaci. At perverſo ritu longè pulſa mulier januam non ingreditur Ara Deæ unis eſt aperta maſculis. Vociferantur: abſcedite profani. Illic nulla tibicina cornu inſonat. Bapiæ aſſueti fatigare

ANNOTATIONES.

83. *Nemo repentè fuit turpiſſimus.*] Gradus ſunt virtutum ſic & vitiorum.

Accipient te.] Suum in conſortium te aſſument impuri myſtæ, quorum inſtitutum collegium Domitianus ad Quinquatria Minervæ quotannis in Albano celebranda: ex Sueton. Domit. cap 4. Horum laſciviam hic à Poëta potiſſimùm reprehendi nonnulli contendunt.

84. Longa redimicula.] *Redimiculum*, muliebris capitis ornamentum; faſciolæ ſeu tæniæ à mitra dependentes. Tull. Verr. 5. hæc civitas mulieri *redimiculum* præbeat.

Virgil. Æneid. 9.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ

Domi ſumunt.] Hinc patet non publica ſed privata fuiſſe conventicula hominum impurorum & mollium, qui muliebriter ornati eaſdem inter ſe libidines & ſpurcitias committant, quas ſolebant mulieres in Sacris Bonæ Deæ.

86. *Atque Bonam teneræ*, &c. Deſcribit ritus à fœminis ſervari ſolitos in Sacris illis nocturnis.

Bonam Deam.] Seu Maiam, ſeu Proſerpinam, Opem, &c. Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 12.

Abdomine porcæ. Porcæ ſumen optimum Antiqui abdomen vocabant, inquit Plin. Lib. 11. cap. 37. Porrò quid propriè *abdomen* deſcribit Corn. Celſ. Lib. 4. cap. 1. *Ipſa*, inquit, *ilia inter coxas & pubem poſita ſunt, à quibus abdomen ſurſum ad præcordia pervenit.*

87. *Cratere.*] In Sacris vinum fundebatur. Virgil. paſſim. Æneid 5.

Vina liquentia fundam.

Vide Sat. 12. v. 8. & ibid. Annot.

More ſiniſtro.] Contrario prorſus ac inverſo. Nam Bonæ Deæ ſolæ fœminæ ſacrificabant, at hîc ſoli viri admittuntur.

89. *Maribus.*] Et quidem effœminatis.

Ite profana.] Sicut in mulierum Sacris è contrà: Procul ite profani. Propriè hîc, quaſi porrò a fano eſte, ite, diſcedite.

90. *Tibicina cornu.*] Varia inſtrumenta, tuba, cornu, tibia, in Sacris adhibebantur.

91. *Talia ſecreta coluerunt*, &c.] Quæ ab illis mollibus & effœminatis viris patrantur Romæ flagitia in fictis Bonæ Deæ Sacris, talia ſunt, qualia exercebantur in Cotyttiis apud Athenienſes.

Orgia.] Bacchi Sacra, ſic dicta ab ὀργῆς *furore*. Vide quæ de Bacchanalibus dixi initio hujus Satiræ.

Secreta.] Myſticâ, niſi potiùs nocturnas & clandeſtinas libidines Sacrorum illorum notat.

Teda.] Vide Satir. 1. v. 155. ſeu Plin. Lib. 16. c. 10.

Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.
Ille ſupercilium madidâ fuligine tinctum
Obliquâ producit acu; pingitque trementes
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cœrulea indutus ſcutulata, aut galbana raſa;

INTERPRETATIO.

Cotytto Cecropiam celebrant ejuſmodi Orgia, arcanâ face. Hic acu incurvâ ſupercilium extendit humidâ tinctum fuligine, ac pingit tremulos erigens oculos. Iſte potat Priapo è vitro; & reticulum inauratum replet denſis capillis, veſtitus cæruleâ chlamyde *ſcutulis diſtinctâ, vel galbano raſo;*

ANNOTATIONES.

92\. *Cecropiam.*] A *Cecrope* primo Athenienſium Rege denominatur ſæpè id omne quod ad Athenas atque univerſam Atticam regionem pertinet.

Cotytto.] Accuſat. Græc. 4. Declinat. Ea fuit ſaltatrix ſpurciſſima, poſt mortem in Impudeotiæ Deam conſecrata Athenis, & nocturnis Sacris omni libidinum genere plenis culta.

Laſſare.] Ea nempè Sacra ſaltationibus impudicis ad ſatietatem uſque & laſſitudinem peragebantur.

Baptæ.] *ἀπὸ τοῦ βάπτειν, lavare*, dicti: quia aquâ calidâ tingebatur illis Sacris Cotyttûs initiati. Pol. Ian. Miſcell. cap. 10. Porrò, Baptæ, titulus Comœdiæ Eupolidis Poëtæ, in qua viros Athenis ad imitationem fœminarum ſaltantes inducit & pſaltriam laſſantes. Vet. Schol. Cùm autem Baptarum laſciviam Eupolis proſcripſiſſet, ab illis in mare præcipitatus & ſubmerſus fuiſſe dicitur.

93\. *Ille ſupercilium*, &c.] Quidam ex illis denigrant *ſupercilia*: nam color niger in oculis & crinibus olim laudabatur, teſte Horatio ad Piſones.

Spectandum nigris oculis nigroque capillo.

Xenophon in Pædia Cyri ait à quibuſdam oculorum palpebras fuco pingi, & ſic decorem in aſpectu contrahi. Sanctus Cyprianus *de Habitu Virginum*, docuerunt oculos circumducto nigrore fucare, genas mendacio ruboris inſicere, & mutare adulterinis coloribus crinem.

94\. *Obliquâ acu.*] *Acu* crinali, vel calamiſtro, ut volunt alii.

Pingitque.] Supercilia, & oculorum pilos. Tanta eſt decoris affectatio, ut tingantur oculi quoque, inquit Plinius.

Trementes attollens oculos.] Timentes lædi adhibito fuco.

95\. *Vitreo bibit ille Priapo.*] Alius bibit in ſcypho vitreo obſcœnæ figuræ, more impudicarum mulierum. Plin. in Procemio Libri 33. *Artem auxêre*, inquit, *vitiorum irritamenta: in poculis libidines calare juvit, ac per obſcœnitates bibere.* Et alibi, *vina ex libidine hauriuntur.*

Priapo.] Is Liberi patris ac Veneris filius, quem velut hortorum Deum olim coluerunt. De eo plura dicere vetat pudor.

96\. *Reticulumque comis.*] Muliebris ornamentum capitis adhibet, *reticulo* aureo comam colligit ac religat. Plin. Lib. 12. cap. 14. ſic habet: *Perſona adjicitur capiti, denſumve reticulum.*

97\. *Cærulea indutus.*] Subauditur, *veſtimenta.*

Scutulata.] Orbiculis notata. Plinius Lib. 8. cap. 48. plurimis liciis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit, ſcutulis dividere, Gallia.

Galbana.] A colore floris Galbani, Galbana dicta ſunt veſtimenta muliebria galbanei coloris, qui ſublucidus & ſubalbus eſt cum pallore. Hinc Martialis Lib. 1. Epigramm. 97. effœminatum notans, *galbanos habet mores*, inquit. De *Galbano* Plin. pluribus lo-

Et per Junonem, domini jurante miniſtro.
Ille tenet ſpeculum * * geſtamen Othonis,
Actoris Atunci ſpolium, quo ſe ille videbat
Armatum, cum jam tolli vexilla juberet.
Res memoranda novis annalibus, atque recenti
Hiſtoriâ, ſpeculum civilis ſarcina belli.
Nimirùm ſummi ducis eſt occidere Galbam,

INTERPRETATIO.

*atque famulo jurante per Junonem heri ſui. Iſte velut exuvias Actoris Arunci geſtat ſpeculum, quod porta bat Otho; * . * * quo is ſeſe aſpiciebat armis indutum, quando jamjam levari ſigna imperabat. Res celebranda monumentis recentibus ac nova hiſtoria, . . ulum civilis belli ſarcina. Nemp . . . i Imperatoris eſt Galbam in . . cere.*

ANNOTATIONES.

cis Lib. 12. cap. 25. Dat & *galbanum* Syria, è ferula ejuſdem nominis, reſinæ modo. Salmaſius, aliique legunt, *Galbina*, id eſt, viridis coloris.

Raſa.] Non villoſa, pilos non habentia. Plin. Lib. 8. cap. 48. mox citat. Togas raſas Divi Auguſti noviſſimis temporibus cœpiſſe ſcribit Feneſtella.

98. *Et per Junonem.* Non domino tantùm, ſed etiam miniſtro jurante, &c.

Per Junonem jurant.] Hæc omnia muliebriter. Nam ſolæ mulieres per Junonem jurabant: viri per Jovem, per Herculem. Vide Plin. Lib. 2. cap. 7. *Servi illi jurant quomodo ſolebant ancillæ Neronis, ipſi adulantes, per Junonem tuam*, inquit vetus Schol.

99. *Ille tenet ſpeculum.*] Ad quod ſe comat, inſtar mulierum.

Geſtamen Othonis.] Quo utebatur Otho Imperator. Sueton. cap. 12. *Tanto*, inquit, *Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competiit. . . . . . munditiarum fuit penè muliebrium. . . . . . . Quin & faciem quotidie raſitare, ac pane madido linere conſuetum, idque à prima lanugine, ne barbatus unquam eſſet.*

100. *Actoris Arunci ſpolium.*] Ironicè locum hunc inſerit ex Æneide 12. ſenſus eſt, iſque tam gloriatur ſpeculo ab Othone accepto, quàm Turnus præreptâ actori Arunco ingenti ſuâ haſtâ, apud Virgilium.

Quo ſe ille videbat armatum.] In quo ſe armatum contemplabatur perperam & inſulsè Otho diſcrimini vitæ ſeſe mox objecturus in pugna.

101. *Tolli vexilla juberet.*] Ad committendum prælium.

102. *Annalibus.*] Hoc habent Annales ſupra hiſtoriam, quòd per annos digeſtas res contineant. Gell. Lib. 5. cap. 18.

103. *Speculum civilis ſarcina belli.*] Sarcaſticè. Res, inquit, nova: inter inſtrumenta belli; Otho ſpeculum geſtat, muliebriter ſeſe exornans in ipſis caſtris quando cum Vitellio de Imperio dimicat, ab eo mox profligandus. Cornel. Tacit. *Nec deerant*, inquit, *qui ambitione ſtolidâ luxurioſos apparatus conviviorum, & irritamenta libidinum; ſicut inſtrumenta belli mercarentur.*

104. *Summi Ducis.*] Othonis, qui Galbam Imperii menſe ſeptimo, in medio urbis Romæ foro obtruncavit. Ipſe, verò Otho manu propriâ occubuit apud Brixellum, clade ſuorum per Vitellianos auditâ, tertio Regni ſui menſe. Euſeb. Sueton. Cornel. Tacit. Hiſtor. Lib. 2.

Et curare cutem ſummi conſtantia civis,
Bebriaci in campo ſpolium affectare palatî;
Et preſſum in faciem digitis extendere panem;
Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe;

INTERPRETATIO.

atque magni civis fortitudo pellem expolire; appetere palatii ſpolia in agro Bebriacenſi, atque compreſſum digitis panem in vultum porrigere! Quod neque Semiramis pharetram gerens in regione Aſſyriorum fecit;

ANNOTATIONES.

105. *Et curare cutem.*] Muliebri ſollicitudine decorem procurare.

Summi conſtantia civis.] Ejuſdem ſcilicet Othonis, qui & muliebriter munditiem amabat, & virtutes pariter civiles & Imperatorias nihilominus exercebat, ut ſuprà ex Sueton. & Cornel. Tacit. Hiſtor. 1. ſed non erat Othonis mollis, & corpori ſimilis animus. Quod ſanè mirandum juxtà ac ſatyrico ſale dignum judicat Juvenalis.

106. *Bebriaci in campo.*] Ubi Otho profligatus à Vitellianis. Oppidum eſt Cremonam inter & Veronam, in Ducatu Mantuano. quod aliis *Bebriacum*, aliis, *Bedriacum*, *Betriacum*, *Bretiacum*, *Metriacum*. Bebriacenſium bellorum civilium meminit Plinius Lib. 10. cap. 49. *Bedriacum* autem appellat Tacitus Hiſt. Lib. 2.

Palati.] Id eſt, Imperii Romani, cujus pacificum regimen ſpondebat ſibi Otho victis hoſtibus, Vitellio cum ſuis, immemor a ſe illatæ non ita pridem Galbæ necis; ſuæ verò luxuriæ ſemper memor, & affectati decoris ſtolidè tenax.

107. *Et preſſum in faciem, &c.*] Super genas ac faciem extendere micam panis aſinino lacte madidi, ad nitorem cutis procurandum. Sueton. loco ſuprà citato. Plin. Lib. 11. cap 41. ait, lac aſininum conferre aliquid candori in cute mulierum. Unde Poppæa Neronis uxor fœtas ſecum aſinas quingentas quocunque trahere ſolebat, eo lacte corpus totum macerans, extendi etiam cutem credens. Et Lib. 28 cap. 12. Cutem in facie erugari ac tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putant, &c.

108. *Quod nec in Aſſyrio, &c.*] Quod quidem illæ mulieres bellatrices & luxurioſæ, Semiramis, & Cleopatra, non fecerunt in bello: quibus proinde Otho mollior & effœminatior extitit.

Aſſyrio.] Aſſyria regio majoris Aſiæ Medis, Armenis, & Meſopotamiæ contermina. Ptolem. Syriæ pars, Plinio Lib. 5. cap. 12. At Strabo longè ampliores Aſſyriæ fines aſſignat, Lib. 6. Ab Aſſur filio Sem denominatam ait Iſid. Etymol. & S. Aug. Lib. 15. *de Civit. Dei.* Aſſyriorum inclyta ſub Belo Babylonis conditore cœpit Monarchia omnium prima, anno poſt orbem conſtitutum ferè bis milleſimo, floruitque per ſæcula circiter quindecim; poſteà verò ad Perſas migravit ſub Cyro.

Semiramis.] Uxor Nini Aſſyriorum Regis fortis & bellicoſa, unde pharetratam vocat. Hæc Imperium propagavit, ac Babylonem amplificavit ornavitque; pro filio diu regnavit, ab eo tandem ſublata eſt, quòd ejus concubitum concupiſſet Valer. Max. Lib. 9. cap. 3. de ea ſic habet; *Semiramis Aſſyriorum Regina, cùm ei circa cultum capitis occupata nuntiatum eſſet Babylonem defeciſſe, alterâ parte crinium adhuc ſolutâ, protinùs ad eam expugnandam cucurrit, nec priùs decorem capillorum in ordinem, quàm tantam urbem in poteſtatem ſuam redegit, Quocirca ſtatua ejus Babylone poſita eſt illo habitu, quo ad ultionem exigendam celeritate præcipiti tetendit.* De ea etiam fusè, Juſtinus, Euſebius, Diodorus Siculus Lib. 3.

Mœſta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Hîc nullus verbis pudor, aut reverentia menſæ.
Hîc turpis Cybeles, & fractâ voce loquendi
Libertas, & crine ſenex fanaticus albo
Sacrorum Antiſtes, rarum ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducenduſque magiſter.
Quid tamen expectant, Phrygio quos tempus erat jam
More ſupervacuam cultris abſcindere carnem?

INTERPRETATIO.

neque Cleopatra in *Actiaca navi triſtis. Illic verecundia nulla* in *ſermonibus, vel menſa obſervantia.* Illic *Cybela fœda, atque enervatâ voce dicendi libertas: ac vetulus furens cano capillo eſt Sacrorum præſes, non vulgare & dignum memoriâ exemplum ingentis gulæ, & præceptor accerſendus. Attamen ecquid morantur* illi, *quos jam tempus aderat amputare gladiolo carnem ſuperfluam, Phrygio ritu?*

ANNOTATIONES.

109. *Mœſta nec Actiaca.*] Nec Cleopatra Ægypti Regina, mœſta quod ab Auguſto victa cum Antonio, navali prælio fuiſſet, ad Actium Epiri urbem, & promontorium, atque ſibi mortem admotis aſpidibus parans, ne duceretur in triumpho Hanc eleganti admodùm formâ primò adamavit Julius Cæſar, pòſt M. Antonius eam deperiit, ac fugientem in Ægyptum conſecutus ibi ſeſe interemit. *Plutarchus.*

110. *Hic nullus verbis pudor.*] Apud Albanos illos Sacerdotes Flaviales, de quibus ſuprà, nulla moderatio luxuriæ: impudicitiæ, aut gulæ modus nullus.

Aut reverentia menſæ. Nimiis enim indulgent epulis; adeo ut ex proverbio, Albanæ dapes & menſæ pro lautis & abundantibus ponantur.

111. *Hic turpis Cybeles.* Turpis etiam ſermonis libertas inter illos viget: obſcœna quævis loquuntur, qualia uſurpant & cantant Cybelæ Sacerdotes in ejus Sacris atque ludis. Diodorus Siculus Lib. 4 cap. 5. Ovid. Faſt. 4.

Cybeles.] Hæc aliis nominibus vocatur *Ops*, *Rhea*. *Veſta*. *Magna Mater*, *Berecynthia*. *Dindymene*: Cybele verò, à Cybelo monte Phrygiæ, ubi inſtituta putantur illius Sacra; Hinc & *Dea Phrygia* nuncupatur.

Fractâ voce.] Laſcivâ, effœminatâ; ad mollitiem enervatâ & fractâ.

112. *Fanaticus.*] Quaſi ſacro furore percitus, à Furiis exagitatus, Entheus.

113. *Sacrorum Antiſtes.*] Sacris illis infandis ac cæremoniis futilibus præſidet.

114. *Gutturis exemplum.*] Ob voracitatem & helluationis prodigium.

Conducenduſque magiſter.] Quaſi inſignis gulæ & obſcœnitatis præceptor, advocari dignus & pretio conduci, ſi abeſſet, aut ſorte ductus non eſſet, ex more.

115. *Quid tamen expectant.*] Verùm ſi ita illi Sacra Cybeles, ejuſque impuros myſtas æmulantur in obſcœnitatibus ac helluationibus, quin etiam pergunt, & ipſi ſibi virilia abſcindunt, eorum ad inſtar?

Phrygio more.] Ut faciunt Sacerdotes Deæ Phrygiæ, qui ſeipſos caſtrant, exemplo Atys pueri Cybele dilecti. Diodor. Sic. Lib. 4 cap. 5.

Quos tempus erat jam.] Quos pridem oportebat amputaſſe ſibi pariter eam carnem, quâ viri ſunt, ipſis inutilem muliebria ſectantibus.

116. *Cultris.*] More Judæorum in circumciſione præputii, lapideis cultris, teſtâ Samiâ; quod & prior fecit Atys.

Quadringenta dedit Gracchus ſeſtertia, dotem
Cornicini; ſive hic recto cantaverat ære.
Signatæ tabulæ; dictum, feliciter; ingens
Cœna ſedet; gremio jacuit nova nupta mariti.
O proceres, Cenſore opus eſt, an haruſpice nobis?
Scilicet horreres, majoraque monſtra putares,
Si mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum?
Segmenta, & longos habitus, & flammea ſumit,

INTERPRETATIO.

Gracchus ſeſtertia quadringenta in *dotem donavit cornu canenti, ſeu is recinerat ære directo.* Obſignatæ ſunt *tabulæ. Acclamatum* eſt: *fauſtè. Lauta dapes appoſita:* denique *recens nupta quievit* in *ſinu conjugis.* O *Optimates, egemuſne Cenſore, an haruſpice? Nimirùm abhorreres. & crederes graviora prodigia, ſi fœmina* pareret *vitulum; aut ſi vacca agnum gigneret?* En *ſegmenta, veſteſque longas, atque flammeum accipit is,*

ANNOTATIONES.

117. *Quadringenta ſeſtertia.*] Equeſtrem cenſum, decem millia coronatorum, Vide Satir. 1. v. 92. item v. 106.

Gracchus.] Vel nobilis quilibet, vel unus è Gracchorum familia. Vide ſuprà v. 24.

Dedit dotem.] Quaſi uxor ſuam dotem viro portat.

118. *Cornicini, ſive hic recto. &c.*] Cuidam canenti vel ære curvo, id eſt, cornu: vel recto ære, id eſt, tubâ: cornicini vel tubicini.

Ovid. Metamorphoſ.

Non tuba directi, non æris cornua flexi

119. *Signata tabulæ.*] Matrimónii tabulæ, inſtrumentum, contractus, confecta & ſubſignata ſunt.

Dictum, feliciter.] Fauſtæ precationes adhibitæ ex Majorum inſtituto, quod felix, fauſtum, ac fortunatum ſit: vel, hæ nuptiæ feliciter ac benè cedant vertantque.

Ingens Cœna ſedet.] Nuptiale convivium paratum & appoſitum eſt: vel, frequentes aſſederunt ad epulum nuptiarum. Lipſius Epiſtolic. quæſt. Lib. 4 Epiſt. 25. ſeparat vocem, *ſedet*. & legit: *Ingens Cœna: ſed & gremio jacuit,* &c.

120. *Gremio jacuit nova nupta mariti.*] Gracchus traditus eſt Cornicini, ſicut Sporus Neroni, de quo antè.

121. *Proceres.*] Vocem hanc explicabimus in Perſio.

Cenſore opus eſt, an haruſpice.] *Cenſore*, qui mores iſtos corrigat; *an haruſpice*, qui hæc libidinis portenta, & ſcelerum prodigia expiet. De Prodigiorum expiatione & procuratione Tit. Liv. paſſim.

Haruſpice.] Hoſtia ab *hara*, ſeu ſtabulo dicitur *Haruga*, hinc *Haruſpex* dictus qui inſpicit hoſtiarum exta, atque inde Deorum voluntatem & futura rimatur. Satir. 6.

Commagenus Haruſpex
Pectora pullorum rimatur, & exta catelli.

Majora monſtra.] Quàm cùm viro vir nuptui datur.

124. *Segmenta.*] Alii explicant monilia, cum Servio: alii fimbrias & faſciolas aureas veſtis extremitati ornatûs gratiâ aſſutas. Alii dicunt *ſegmenta* poni pro ſegmentatis veſtibus pretioſis, quæ vermiculato opere compoſitæ erant è bracteolis aureis aut argenteis, item è purpuræ ſegmentis. Valer Maxim. Lib. 5 cap. 2. n. 1. refert Matronis permiſſum uti purpureâ veſte, ac aureis ſegmentis.

Ovid, 3 de Arte.

Quid de veſte loquar? Non jam ſegmenta requiro.
Nec quæ de Tyrio murice lana rubes,

Arcano

Arcano qui ſacra ferens nutantia loro
Sudavit clypeis ancilibus. O pater urbis,
Unde nefas tantum Latiis paſtoribus? Unde
Hæc tetigit, Gradive, tuos urtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir,

INTERPRETATIO.

qui retinaculo ſecreto vacillantia portans ſacra ſudorem emiſit, ſub ancilibus ſcutis. O parens civitatis, unde ſcelus tam nefandum paſtoribus Latinis? O Mars unde urtica illa affricuit tuos poſteros? En viro datur vir illuſtris proſapiâ & divitiis:

ANNOTATIONES.

Longos habitus.] Vittatas veſtes, quibus operiuntur ſponſæ, inquit vetus Schol.

Flamea.] Velamen erat rubei, aut lutei potiùs coloris, quo novæ nuptæ ſolebant obtegi: *Dictum vero flameum*, inquit Feſtus, *quòd eo aſſiduè utebatur Flaminica, id eſt, Flaminis uxor, cui non licebat facere divertium: unde boni ominis causâ nubentes flameo velantur* Plin. Lib. 21. cap. 8 *Luteì video*, inquit, *honorem antiquiſſimum in nuptialibus flameis totum fœminis conceſſum.* Martial. Lib. 11. Epigramm. 79.

Flamen texuntur ſponſa.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 5.

125. *Arcano qui ſacra ferens*, &c.] Ille ipſe Gracchus mulicbres & nuptiales ſumit veſtes, qui Salius fuit, & Martis Sacerdos. Hunc ab adjunctis Poëta deſcribit & notat.

Sacra ferens nutantia] Subſilientia ad motum Saliorum ancilia. Nempè ſub Numa Pompilio refertur è cœlo ſcutum Romæ cecidiſſe, reſponſumque ab haruſpicibus ibi fore orbis Imperium ubi illud ſervaretur. Itaque Numa undecim alia illi ſimilia prorſus juſſit fabricari, quibus immiſtum nec internoſci, nec ſubripi facilè poſſet: duodecim quoque Sacerdotes inſtituit, qui ſolemni ritu per urbem tripudiantes & canentes illa duodecim ancilia ſcuta circumferrent; unde Salii dicti ſunt à *ſaliendo*. Illa verò in Templo Martis cuſtodiri imperavit. Tit. Liv. Lib. 1. cap. 20

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1. v. 86.

Jam Saliare Numæ carmen &c.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 26.

Arcano loro.] *Loro* intùs innexo ſuſpenſa ſcuta Saliorum collo portabantur. Hinc dicit, *arcano*, vel potiùs quia, ut dictum eſt, cœleſte ſcutum cum aliis confuſum haud dignoſcebatur.

126. *Sudavit.*] E corporis agitatione & ſaltatu.

Clypeis ancilibus.] *Ancile* dictum, quia ab omni parte reciſum ac rotundum erat. Hæc eleganter Ovidius deſcribit Faſt. 3.

Quis mihi nunc dicet, quare cœleſtia Martis
Arma ferunt Salii, &c.

Pater urbis.] Mars, è quo Rheâque Sylviâ nati Remus & Romulus urbis Romæ conditores.

127. *Latiis paſtoribus.*] Hominibus ſimplicibus & innocuis, quales primi urbis incolæ.

Unde hæc tetigit, &c] Militiæ laboribus & ærumnis duratos cur luxuria nunc invadit ac enervat?

128. *Gradive.*] Vel à *gradiendo* Mars ita vocatus; vel à *κραδαίνειν*, haſtam vibrare. Alii vocem deducunt a Thracibus, apud quos velut bellicoſiſſimos Poetæ Martis ſedem locant: fortem ſignificari aiunt eo vocabulo.

Urtica. Herba eſt notiſſimæ mordacitatis: hîc ſignificat pruritum libidinis.

129. *Traditur ecce*, &c.] Gracchus Tubicini, ut ſuprà: vel Neronem perſtringit Doriphoro liberto nubentem, & è contra ducentem Sporum. Ex Sueton. Ner. cap. 29.

Nec galeam quaſſas, nec terram cuſpide pulſas;
Nec quereris patri. Vade ergo, & cede ſeveri
Jugeribus campi, quem negligis. Officium cras
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini.
Quæ cauſa officii? Quid quæris? Nubit amicus,
Nec multos adhibet. Liceat modò vivere; fient,
Fient iſta palam, cupient & in acta referri.
Intereà tormentum ingens nubentibus hæret,
Quòd nequeunt parere, & partu retinere maritos.

INTERPRETATIO.

neque caſſidem commoves, neque humum haſtâ percutis, neque expoſtulas parenti? Ito igitur, ac deſere jugera agri auſteri, quem non curas. Craſtinâ die, diluculo præſtandum mihi eſt obſequium in Quirini valle. Quanam obſequii ratio? Quid percontaris? Nubit familiaris meus: *neque plures advocat.* Heu *ſi drtur vitam producere. hæc agentur, agentur publicè; atque optabunt in commentariis ſcribi. Interim magna pœna ſequitur nubentes, quòd non poſſunt parturire, ac fœtu conjuges ſervare.*

ANNOTATIONES.

130. *Nec galeam quaſſas, &c.*] Neque ulla præbes indignationis argumenta, nec illam coërces licentiam improbitatis.

131. *Patri.*] Apud Jovem, cujus ac Junonis filius es: qui Deorum ſummus ſcelera iſta vindicet, ac degeneres à te tuaque virtute in ordinem redigat.

Cede ſeveri jugeribus campi] Si Romanos ita negligis, eorumque virtutem frangi ſinis, ergò etiam cede campo Martio, quem Tarquiniorum ante agrum urbem inter ac Tiberim tibi conſecrarunt. Liv. Lib. 2 cap. 5.

Severi.] In quo judiciorum armorumque ſeveritas ac labor exercentur & vigent

132. *Officium cras.*] Dialogus inter colloquentes de prodigioſis illis virorum nuptiis. Cras, inquit unus, officium amico præſtiturus ſum.

133. *In valle Quirini.*] Ad Quirini ſeu Romuli Templum, vel porticum ubi multi negotiorum causâ convenire ſolebant. Templi meminit Plin. Lib. 15. cap. 29. ubi inter antiquiſſima fuiſſe delubra dicit Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 14. Romuli templum in Quirinali omni tempore clauſum ait, quaſi arcanum fieri vellent, an humo tectus, an inter Deos tranſlatus fuerit. De Porticu verò Martial. Lib. 11. Epigramm. 1. ad Librum ſuum.

Vicini pete porticum Quirini.
Turbam non habet otioſiorem
Pompeius, &c

134. *Quæ cauſa officii.*] Et quod officii genus præſtare habes amico? rogat alter.

Quid quæris?] Reſpondet ille: Quid enimverò id curas ac ſciſcitaris amplius?

Nubit amicus.] Velut uxor matrimonium init.

135. *Nec multos adhibet.*] Paucos teſtes vocat, eoſque ex intimis familiaribus, ne evulgari contingat rem lege Scatinia vetitam.

Liceat modò vivere, fient, &c.] Si paulò diutiùs vita eſt incolumis, videbimus hæc ſcelerum monſtra palam exerceri, ſine metu ac pudore; eò tandem erumpet impudentia.

136. *In acta referri*] In Annales, in Commentarios publicos, ut facti memoria ad poſteros tranſeat

137. *Nubentibus.*] Effœminatis illis maribus.

138. *Partu retinere maritos.*] Faſti-

Sed mèlius, quod nil animis in corpora juris
Natura indulget. Steriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt condita pyxide Lyde;
Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.
Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi,

INTERPRETATIO.

At præſtat ut natura poteſtatis nihil dederit mentibus in corpora E vita diſcedunt ſine partu, neque iſtis proficit craſſa Lyde medicate vaſcule, neque juvat manus porrigere Luperco celeri.

Illud etiam portentum tranſgreſſa eſt fuſcina Gracchi tunicâ induti;

ANNOTATIONES.

dientes aliquando tenere ac ſibi conſervare Sunt enim liberi maximum conjugii vinculum, & amoris pignus perpetui: & ſterilitas uxorum etiam repudii ſæpè fuit cauſa.

Claudianus.

Fœmina cùm ſenuit retinet connubia partu.
Uxoriſque decus matris reverentia penſat.

139. *Sed melius, quod, &c.*] Melius tamen eſt, quod iſti molles pœnam ferunt, nec pro arbitrio naturam ſuam muliebri poſſunt mutare, & parere.

141. *Condita pyxide.*] *Pyxis* vas è buxo, in quo medicamina fœcunditatem conferentia reponantur apud iſtam Lyden.

Lyde.] Unguentaria quædam jactans ſe medicamentis auferre ſterilitatem. Turneb. Lib. 5. cap. 17 Poriò Lydiæ mulieres craſſæ fuiſſe dicuntur. Alii neſcio quid communiſcuntur de Arachne Lydia, aiuntque ſterilitatem emendari, ſi mulier incluſam pyxide araneam in ſinu portarit.

142. *Palmas præbere Luperco.*] *Luperci* Panos Sacerdotes menſe Februario in Lupercalibus per urbem diſcurrebant, credebanturque ſterilibus fœcunditatem afferre, & partum ad juvare gravidarum, obvias percutiendo ſeu ferulâ, ſeu hircinâ pelle: diſcurrentibus igitur mulieres occurrebant ac verberibus ſeu palmas, ſeu uteros offerebant.

Hinc Ovid. Faſt. 2.

Nupta quid expectas? Non tu pollentibus herbis,
Nec prece, nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcundæ patienter verbera dextra,
Jam ſocer optatum nomen habebit avi.

143. *Vicit & hoc monſtrum, &c.*] Monſtroſis illis marium nuptiis pejus aliquid videre eſt Romæ, ſcilicet Nobiles qui arenâ ſe polluunt, & plebeiis imò indignis exercitationibus. Nam ſcelera iſta portentoſa quidem ſunt, ſed occulta; at publice exercentur infames iſti ludi, & hoc exempli pejoris & gravioris periculi: Quod a Nerone quidem Romani Imperii monſtro ac portento profluxit. Is enim amavit edere ludos omnis generis, ac inter alios gladiatorium munus. Suetonius cap. 12. & alibi Sub Vitellio prohibitum fuit, ne Romani Equites Ludo & arenâ pollucrentur. Cornel. Tacit. Domitianus quidem nullum coëgit ad pugnandum in arena ſed multi ſub Nerone pridem his pugnis aſſueti ſponte in arenam deſcendebant. Quod hic damnat Juvenalis, & Satit. 8. v. 200.

Tunicati.] Gladiatores induti ſimplici tunicâ decertabant, quo eſſent expeditiores. Vide Satir 8. v. 207.

Fuſcina] Tridens telum quo utebatur Retiarius,

Luſtravitque fugâ mediam gladiator arenam
Et Capitolinis generoſior, & Marcellis,
Et Catulis, Pauliſque minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium ſpectantibus: his licet ipſum

INTERPRETATIO.

atque gladiator, qui mediam arenam fugiendo circuivit, fortior & Capitolinis, & Marcellis, & poſteris Catuli ac Pauli, & Fabiis, & cunctis ſpectatoribus ad podium, quamvis illis adjungas eum, cujus in

ANNOTATIONES.

Fuſcina Gracchi.] Gracchus, vel quilibet alius è Patriciis ac Nobilibus, armatus reti ac fuſcinâ more Gladiatorum, ac tunicâ leviter obtectus, & in arenâ depugnans cum ſordidis ac infimis. In Amphitheatro nempè componebantur Gladiatorum paria: alter Mirmillo dicebatur & ſecutor; habebatque pro armis, gladium, clypeum, galeam: alter Retiarius reti ac fuſcinâ armatus, reti quidem involvere caput Mirmillonis conabatur, ac fuſcinâ captare, humique affligere: Quod pugnæ genus fertur inventum à Pittaco uno è ſeptem Græciæ Sapientibus.

144 *Luſtravitque fuga, &c.*] Declinans Mirmillonem infeſtâ cuſpide appetentem. Vel intelligit Gracchum non Retiarium tantùm egiſſe, ſed & Mirmillonem, qui fugam ſimulabat ante Retiarium: unde conſueverat Retiarius identidem increpare: non te peto, piſcem peto, quid me fugis, Galle? Nimirùm vertici illius galeæ inerat piſcis effigies.

Gladiator.] Gracchi filius Retiarius fuit, & ad infamiam uſque Gladiator. Vetus Schol.

Arenam.] Aream Amphitheatri Rom. arenâ ſtratam, ne ſanguis ibi fuſus in Gladiatorio præſertim munere ſpectantibus horrori eſſet, ſi humi defluere ac decurrere cerneretur.

145. *Et Capitolinis generoſior.*] Gracchus, inquam, nemine Romanorum inferior genere virtute, præſtantiâ, componitur cum Gladiatore, ac in arena decertat. Per indignationem hæc ait.

Capitolinis.] Manliis, quorum unus defenſo Capitolio Capitolini cognomen ac decus invenit. Tit. Liv. Lib. 5.

Marcellis.] Quàm illuſtris Marcellorum familia Romæ fuerit, quorum unus Syracuſas expugnavit, quinquies Conſul fuit, Annibalem in Italia primus vicit! Vide Plutarchum.

146. *Catulis.*] Q. Lutatius Catulus primum bellum Punicum glorioſè confecit, demerſis aut captis hoſtium ſexcentis navibus.

Pauliſque.] Paulus Æmilius fortiter in acie dimicans Cannenſi clade occubuit. Ejus poſteri pluribus triumphis nobilitati ſunt. Plutarch.

Fabiis.] Hi numero ſex & trecenti ex eadem familia, cùm viderent populum detineri Veientium bello, hoc ſibi mandari popoſcerunt: verùm poſt multas victorias in inſidias delapſi omnes ſimul interciderè.
Ovid. Faſt. Lib. 1.

Una dies Fabios ad bellum miſerat omnes:
Ad bellum miſſos perdidit una dies.

147. *Ad Podium ſpectantibus.* Quibuſvis Nobilibus qui Ludos ſpectant è podio Theatri loco, ubi primus ordo ſubſelliorum; ita ordinante Auguſto, Sueton. cap. 44.

Podium.] Projectura quædam eſt, ceu projectum è muro ædificium, à pede dictum eſt, quia velut pes è pariete ſæpiùs ab imâ ædium parte exſtruitur podium, procedit, ac porrigitur. Vide Vitr. l. 5. Alex. ab Al. l. 5 c 16.

His licet ipſum admoveas] Ne excepto quidem Prætore vel Munerario, qui Gladiatorium munus edit. Neronem forſitan aut Domitianum notat: ac Nero quidem in Gladiatorem ipſe pugnavit, & cantavit in Scena, citharœdi habitu, & auriga fuit. Vet. Schol.

Admoveas, cujus tunc munere retia miſit.
Eſſe aliquos Manes, & ſubterranea regna,
Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque unâ tranſire vadum tot millia cymbâ,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lavantur.
Sed tu vera puta. Curius quid ſentit, & ambo
Scipiadæ? Quid Fabricius, maneſque Camilli?

INTERPRETATIO.

ludis tum retia injecit. Exiſtere quoſdam Manes, & Imperium ſub terra, & perticam, & ranas atras in fluvio Stygo, ac tot millia flumen tranare unâ naviculâ, neque puerili fidem habent, præter eos qui non adhuc lavant pecuniâ. At tu crede vera. Quid exiſtimas Curius, atque ambo Scipiones? Quid Fabricius, & anima Camilli?

ANNOTATIONES.

148. *Cujus munere retia miſit.*] In cujus ludis ac munere Gladiatorio, Retiarium agens, retia immiſit, & Mirmillonis caput apprehendere ac impedire niſus eſt. Vide ſupra.

149. *Eſſe aliquos Manes.*] Quare verò tot ſcelera graſſantur Romæ? Nimirùm, inquit Poeta, quia metus Deorum nullus coërcet, & Inferorum ſupplicia veluti anilia commenta & fabulæ accipiuntur.

Manes.] Vide Perſii Satiram. 5. ad v. 152.

Subterranea Regna.] Ubi digna meritis rependunt, & facta quævis dijudicant ſeveri Judices, Minos, Rhadamanthus, Æacus. Vide Satir 1. v. 9.

150. *Contum.*] Quo Caron impellit cymbam, ac tranſmittit Umbras ſeu Animas ad alteram Stygis ripam, quà pergant ad regnum Plutonis. Virgilius.

Ipſe ratem conto ſubigit, &c.

Stygio.] *Styx*, fons in Arcadia nimio frigore tam exitioſus, ut ſtatim enecet potantes. Plin. Lib. 31. cap. 2. & Lib. 2. cap. 103. Vitruv. Lib. 8. cap. 3. Poëtæ verò fabulantur Paludem eſſe Inferorum, è qua profluit Cocytus. Virgil. Æneid. 6.

Cocyti ſtagna alta vides, Stygiamque paludem.

Ranas nigras.] Atrum & nigrum appellatur quidquid Inferorum eſt. *Ranas* in palude Styge Poetæ locant Teſtis Ariſtophanes in *Ranis*, Comœdiâ.

151. *Vadum.* Cocyti alveum.

Tot millia.] Animarum, quæ locum non occupant, ut corpora.

152. *Nondum ære lavantur.*] In Thermis nondum lavant; vel, quod pueri non ſolvunt balneaticum ſeu quadrantem, vetus Schol.

153. *Sed tu vera puta.*] Licèt improbi ut ſcelerum conſcientiam ſublevent, nulla eſſe apud Inferos tormenta dicant: tu tamen ne dubita vera eſſe illic præmia bonis, & malis ſupplicia.

Curius.] Vide initio hujus Satiræ v. 3.

154 *Scipiadæ.*] Cneius, & Publius Scipiones, de quibus Tit. Liv. Lib. 23. & ſeq. & Virgil.

Duo fulmina belli Scipiadas.

Fabricius.] Hunc laudat Valerius Maximus Lib. 4. cap. 3. n. 6. honoribus atque auctoritate cunctis majorem, cenſu autem cuique pauperrimo parem dicens. Hic Samnitum & Pyrrhi dona ſprevit. Ejus filiæ de publico dotatæ, gloriam domeſticam viris dumtaxat cum publica pecunia detulerunt.

Camilli.] Is quinquies Dictator fuit, Veios expugnavit, Gallos bis fregit, tam clarus per omnia, ut alter Romulus diceretur.

Quid Cremeræ legio, & Cannis conſumpta juventus;
Tot bellorum animæ? Quoties hinc talis ad illos
Umbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulphura cum tedis, & ſi foret humida laurus.
Illuc heu miſeri traducimur: arma quidem ultra
Littora Jubernæ promovimus, & modò captas
Orcadas, ac minimâ contentos nocte Britannos.

INTERPRETATIO.

Quid legio Cremeræ, ac juvenes ad Cannas cæſi, tot animæ bellicoſæ? Quotieſcumque iſthinc ad eos tranſit anima ejuſmodi ſcelerata, optarent purgari, ſi quæpiam offerrentur ſulphura cum tedis, ſique adeſſet laurus madida. Eheu infelices illuc tranſportamur. Certè arma protulimus trans Hiberniæ ripam, atque Orcadas nuper ſubactas, & Britannos breviſſimam noctem ſatis habentes.

ANNOTATIONES.

155. *Cremera legio.*] *Cremera* fluvius Hetruriæ, ad quem intercepti, ut dicunt eſt, inſidiis Veientium Fabii tantum non perdiderunt nomen, uno impubere domi relicto. Tit. Liv. Lib. 2. cap. 48 & ſeq.
Ovidius Faſtorum ſecundo.

Ut celeri paſſu Cremeram tetigere rapacem.

Legio.] Vide Satir. 3. ad v. 132.

Cannis.] Ad *Cannas* vicum Apuliæ Romani exercitûs, ipſoſque Conſules Paulum Æmilium, & Terentium Varronem, tantâ clade affecit Annibal, cæſis quadraginta hominum millibus, & Equitibus Romanis tanto numero, ut annulorum tres modios miſerit Carthaginem. Cannarum rudera etiamnum oſtenduntur. vulgò, *Canna deſtrutta.*

156. *Talis umbra.*] Quales antè notavimus infames libidine ac ſceleribus.

Ad illos.] Ad viros illos, de quibus mox, tot virtutibus inſignes, & notæ caſtitatis & innocentiæ, jam in Campis Elyſiis degentes, apud Inferos.

157. *Cuperent luſtrari.*] Quia ſimplex ejus aſpectus, aut certè conſortium polluit ac fœdat.

158. *Sulphura cum tedis.*] De *tedis* antè diximus. *Sulphur*, ignis, & aqua adhibebantur ad eos purgandos, qui contaminati fuerant aliquo piaculo. Ovid. Metamorphoſ. 7. Fab. 2.

Terque ſenem flammâ, ter aquâ, ter ſulphure luſtrat.

De *Sulphure*, teſtatur etiam Plin. L. 35. cap. 15.

Humida laurus.] Aſpergillum è lauro, aquâ intinctum. Plin Lib. 15. capite ultimo, laurum purificationibus adhiberi affirmat; & paulò antè, ex Maſſurio, cædis hoſtium purgationem eſſe, ait. Vide Cœl Rhodig. Lib. 6. cap. 12.

159. *Illuc heu miſeri traducimur.*] Cùm migramus ex hac vita, ad Inferos imus non ex opinione, ſed reipsâ; ibique experimur miſeri ea quæ viventes credere noluimus, & quæ ad Fabulatores rejicienda putavimus. Horat. ad Piſones

Debemur morti, nos, noſtraque.

160. *Juberna.*] Alii, *Juverna*, id eſt, Hiberniæ ſeu Irlandiæ, de qua vetus Schol. ita ſcribit: *Inſula eſt Britanniæ, à qua non longè ſunt Orcades aliæ triginta Inſulæ, quas Mela ſcribit.*

161. *Orcadas.*] Vetus Schol. ex Mela, triginta numerat, quadraginta verò Plinius, Lib. 4. cap. 16. modicis inter ſe diſcretas ſpatiis. Sitæ ſunt ultra Scotiam, in Oceano ſeptentrionali, ſeu Caledonio. Undecim referuntur aliis majores, cum minoribus aliquot, apud recentiores, & titulo Ducatûs nuper inſignitæ dicuntur.

Modo captas.] Nuper ab Imperatore

Sed quæ nunc populi fiunt victoris in urbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen unus
Armenius Zalates cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti ſeſe indulſiſſe Tribuno.
Aſpice quid faciant commercia: venerat obſes.
Hic fiunt homines. Nam ſi mora longior urbem
Indulſit pueris, non unquam deerit amator:
Mittentur braccæ, cultelli, fræna, flagellum.

INTERPRETATIO.

Verùm illi quos ſubegimus non perpetrant ea quæ aguntur in civitate populi triumphantis. Ac nihilominus memoratur unus Zalates ex Armenia univerſis impuberibus effœminatior ſe tradidiſſe Tribuno flagranti. Contemplare quidnam afferant conſortia. Ille obſes acceſſerat. Hic homines perficiuntur. Etenim ſi diuturna commoratio pueris concedat civitatem, nunquam deficiet qui depereat. Abjicientur femoralia, cultri, habena, ſcutica.

ANNOTATIONES.

Claudio ſubactat. Is & de Britannis triumphavit eo tempore, & inde Britannicum vocari filium ſuum voluit.

Britannos.] Majoris Britanniæ populos, qui modò ſunt Angli & Scoti. Virgil. Eclogâ 1.

Et penitùs toto diviſos orbe Britannos.

Cornelius Tacitus in vita Julii Agricolæ, non longè ab initio, deſcribit ac mirè laudat eam Inſulam.

Minimâ contentos nocte.] Septentrionales terras ac Inſulas intelligit ad Britanniam majorem pertinentes, ubi circa Solſtitium æſtivum nox brevis eſt, ſicut hyemali longior, & dies ferè nullus: Quod facit Sphæræ inclinatio, & Solis ſuper horizontem mora longior aut brevior. Vide Plin. Lib 2. cap. 75. Item Lib 6. capite ultimo. Cornel. Tacit. loco mox citato. *Britannia*, inquit, *aterum ſpatia ultra noſtri orbis menſuram: & nox clara, & extremâ parte Britanniæ brevis, ut finem atque initium lucis exiguo diſcrimine interno ſcas.*

162. *Populi victoris.*] Apud Romanos Gentium Dominos, dominantur vitia quælibet turpiſſima

164. *Zalates.*] Nomen proprium Armenii pueri mollis, tenelli, inter alios obſides Romanis traditi.

Ephebis.] Imberbibus pueris, ab [illegible] *pube eo.*

165 *Ardenti.*] Inſano amore depereunti.

Seſe indulſiſſe.] Sui corporis nefariè copiam feciſſe, facilè nimiùm.

166. *Aſpice quid faciant commercia.*] Sanctus Gregorius Magnus, Moral. 1. cap. 1. *Bonum eſſe cum bonis, haud valdè laudabile eſt;* inquit: *at immenſi eſt præconii, bonum etiam inter malos extitiſſe.*

Venerat obſes.] Zalates nempè integer venit, at brevi depravatus eſt apud nos.

167. *Hic fiunt homines.*] Sarcaſmus. Non ſine cauſa multi è longinquis terris Romam petunt ubi veluti fiant, ac perficiantur, ex conſortio Nobilium Romanorum, & ex mora in urbe orbis Domina. Ironicè admodùm.

Nam ſi mora longior, &c.] Si paulò diutiùs hîc Romæ commorentur, aderit continuò, qui pueros illos advenas infandis libidinibus implicet & corrumpat.

169. *Mittentur Braccæ*, &c.] Ab illis nequam & corruptoribus mittentur dona & munera pueris innocentibus eorum indoli congrua, quibus capiantur, ac in obſequium malè pelliciatur animus puerilis, cercut in vitium fle-

Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

INTERPRETATIO.

Atque ita mores Prætextatos reportant ad urbem *Artaxata*.

ANNOTATIONES.

cti, ut ait Horatius ad Piſones. Vel, *mittentur*, id eſt, omittentur deinceps ac negligentur patrii mores & priſca integritas, cum primùm voluptatibus irretiti fuerint hi pueri.

Braccæ.] Quas in uſu non Gallis tantùm, ſed & Phrygibus, Lydis, Perſis, aliiſque comperimus. Vide Perſii Satiram 3. v. 51. Diodor. Sicul Lib. 6. cap 9. Joſeph. Scaliger. in Propertii Librum 4.

Cultelli.] Munuſcula, quibus ut plurimùm delectantur pueri.

Frana, flagellum.] Quibus equos agitent, ac venationi inſiſtant.

170. *Prætextatos mores.*] Duo contraria omninò vox iſta ſignificat, & mores nimirùm bonos, qui deceant Nobiles adoleſcentes prætextam gerentes; & per antiphraſin, pravos admodum mores etiam, nobili viro indignos: quo ſenſu quidem hic accipe, niſi mavis intelligere de moribus nobilium Romanorum valdè corruptis ac perditis, quos infelices illi pueri facilè induunt ex eorum conſortio, ac in patriam reportant. De *prætexta* dicemus ad Perſii Satiram 5. v. 30.

Artaxata. Vox pluralis numeri. Urbs eſt primaria majoris Armeniæ ad Araxem fluvium, quam, ſub Nerone, Tacit. Lib. Annal. 13. refert a Corbulone captam ac direptam, Rege Tiridate belli fortunam nuſquam auſo experiri. Hodie vocatur *Teſtu*, vel *Tiflis*.

SATIRA III.

SATIRA III.

QUAMVIS digreſſu veteris confuſus amici;
Laudo tamen vacuis quòd ſedem figere Cumis
Deſtinet, atque unum civem donare Sibyllæ.

INTERPRETATIO.

QUAMQUAM turbatus ſum diſceſſu antiqui familiaris, nihilominus probo quòd decreverit domicilium ſtatuere apud Cumas inanes, & Sibyllæ unum dare civem.

ANNOTATIONES.

1. *QUamvis digreſſu*, &c.] Fingit Poëta Umbritium Haruſpicem amicum ſuum urbe cedere, tot vitia pertæſum, & ſcelera, quæ Romæ graſſantur, & in dies ſerpunt.

2. *Cumis.*] Hæc eſt Campaniæ urbs maritima, non procul Puteolis, Sibyllæ antro & Sacello inclyta. Hoc ſe vidiſſe teſtatur Juſtinus Martyr, Orat Paræner. ad Græcos, aitque admiratum ſe fuiſſe maximam Baſilicam uno lapide inciſam opere eximio: ubi oſtendebantur adhuc in Templi medio vaſa tria eodem in lapide inciſa, quibus aquâ repletis lavabatur Sibylla, acceptaque ſtolâ recedebat in abditiſſimam ejus Templi partem, oraculum illic editura. Onuphrius poſteà citandus ſubjungit, fanum illud perſtitiſſe ad annum Chriſti milleſimum quingenteſimum trigeſimum nonum: quo tempore quaſſatâ ingenti terræ motu Campaniâ, Puteolis minutiſſimo pulvere cinereque è mari ſurgente, totum illud coopertum eſt, colliſque ſatis editus enatus eſt, ubi celebre fuerat Sibyllæ Fanum: & cum Puteolos Baiaſque profectus eſſem, inquit ille, anno Domini milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo, regionis peritos mercede conduxi, qui Templi locum, & formam, aliaque omnia narraverunt, quæ Juſtinus Martyr annis ante mille trecentis ſe vidiſſe ſcripſit, priuſquam arcanum id ac templum ingens vi terræ motus obrutum eſſet.

Vacuis.] Vel quia deſertæ videntur præ populoſâ Româ: vel quòd otio magnaque tranquillitate fruantur Cumæ, præ magno populi fremitu ac tumultu, qui eſt Romæ.

3. *Unum civem.*] Seipſum nempè.

Sibyllæ.] Fremat licet Blondellus, quamvis & multa doctè quidem P. Simonius, aliique Eruditi, non ita pridem contra Sibyllas moliti ſint; bonam ſanè cauſam tot ſæculorum teſtimonio comprobatam egregiè nuper propugnaſſe viſi ſunt complures haud inferioris litteraturæ, imprimiſque Iſaacius Voſſius libello *de Sibyllæ Orac.* Oxoniæ edito an. 1680. Ergo Sibyllas extitiſſe, ac vaticinatas eſſe, maneat certum, cùm è profanis tùm è ſacris Auctoribus: dumque illi faciunt intelligendo ut nihil intelligant, hi qui ſapiunt ad ſobrietatem verè ſapere cenſeantur. Pro Sibyllis ac Sibyllinis Carminibus ſtant (qui & quales viri; Deus immortalis!) diſpertitis ordinibus diſpertiti; hinc Tullius de Divin. 2. n. 110. & ſeq. Virgil. Eclog. 4. Plutarch. *in Fabio*, init. Sueton. *in Auguſto*, c. 31. Vopiſc. *in Aureliano*, &c. Illinc autem Juſtinus Martyr, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Lactantius, Euſebius, S. Hieronymus, S. Auguſtinus, ac tot alii. Verumtamen quot Sibyllæ fuerint, quo tempore, quo loco; quæ nomina illarum, quæ carmina, non ita conſtat. Dictæ ſunt, quaſi βουλὴ Σιῶ, Æolicè pro Θεῶ: nam fatidicæ illæ mulieres Dei conſilia nun-

Janua Baiarum eſt, & gratum littus amœni

INTERPRETATIO.

Oſtium eſt Baiarum, & jucunda ripa ſuavis receſſus. Ego Suburra etiam

ANNOTATIONES.

tiarunt carminibus, contexto interdum è primis cujuſque verſûs litteris vaticinio; ut atteſtantur Cicero de Divinat. 2. n. 112. S. Auguſtinus de Civ. Dei. Lib 18 cap. 23. &c. Sibyllæ decem fuerunt, teſte Varrone; diverſis quidem locis ac temporibus, ut ait Suidas. Præcipuè celebrantur, Perſica, quæ & Chaldæa & Hebræa dicitur, Libroſque viginti quatuor, ut aiunt, ſcripſit, in quibus de Alexandro Magno, & de Chriſto item plurima, quæ tamen S. Auguſtinus cit. Erythrææ aſſignat, vel Cumanæ: Delphica, quæ ante bellum Troianum heroicis verſibus oracula fertur edidiſſe, è quibus Homerum multa ſumpſiſſe dicunt ac in ſuum opus tranſtuliſſe, ex Diodor. Sicul. Lib. 5. cap. 6. ubi tamen alia Sibylla nominatur: Erythræa, quam poſt excidium Troianum annis 483. floruiſſe tradunt Suidas, & alii: denique Cumana, ſive Cumæa, de qua hic mentio: & hanc opinantur ad Tarquinium, ſeu Superbum, ſive Priſcum potiùs (ut Onuphrius citand. & Lud. Vives non ſine ratione conjiciunt) libros detuliſſe magno emendos pretio, quorum unum, mox & alterum coram Rege indignabunda combuſſerit; tertius autem tanti redemptus, ex Haruſpicum reſponſo, ac religiosè dein ſervatus, donec Syllanis temporibus cum Capitolio conflagravit, ut volunt aliqui, ex Plinio Lib. 13. c. 13. Quod tamen alii non abs re negant, quibus favet Ammian. Marcell Lib. 23. Libros novem Tarquinio oblatos, remque totam fusè commemorant Dionyſius Halicarnaſſ. Lib. 4. & Gellius Lib. 1. cap. 19. aiuntque ſex a Sibylla, ut antè dictum, crematos tres autem ſuperſtites in Sacrario conditos. Hi porrò conſulebantur, Senatu jubente, à Decemviris, quoties laborabat Civitas aut Reſpublica, ut paſſim legere eſt apud Livium, Macrob. Lib. 1. c. 17. &c. De Sibyllis ita cenſet D. Hieronym. adverſus Jovinian. Lib. 1. paulò ante finem. *Quid referam Sibyllas*, inquit, *Erythræam, atque Cumanam, & octo reliquas, quarum inſigne virginitas eſt, & virginitatis præmium divinatio?* Vide Lactant. Lib. 1. cap. 6 & quæ Lud. Vives in loc. S. Aug. de Civit. Dei mox cit. Item eruditum Onuphrii Panvinii libellum de Sibyllis ac Sibyll. Carm. à Joan. Opſopæo editum, cum Animadverſionibus non contemnendis. Ibi nonnullos Sibyllæ de Chriſto vaticinia, velut ab aliquo Chriſtianæ Religionis ſtudioſo confiõta rejicientes ex eo refellit Onuphrius, quòd ante Chriſti natalem edita comperiuntur. *Conſtat enim*, inquit *M. Tullium verſus hos legiſſe, & Commentariis ſuis inſeruiſſe, quos Euſebius Cæſarienſis ſe vidiſſe profitetur.* Idem ibidem Sibyllas duas à Cumis denominatas extitiſſe opinatur; quarum prior Cumæa dicta ſit, eo quòd Cumis vaticinata fuerat, orta verò ex Cimmerio Campaniæ oppido, unde & Cimmeriam aliqui appellant: & hanc adiiſſe Æneas putandus apud Virgil. Æneid. 6 cujus etiam meminit Dionyſ Halicarnaſſ Lib. 4. cit. Altera longè poſterior dicta Cumana, & Cumis oriunda, quæ Tarquinio libros obtulerit, &c. De hac multa Solinus.

4. *Janua Baiarum eſt.*] Hac itur Baias, & in amœnos illos ſeceſſus

Baiarum.] Hoc oppidum eſt Campaniæ, Puteolos inter & Cumas, à Baio Ulyſſis comite ædificatum in ſinu illo qui dicitur nunc, *Golfo di Pozzuolo*, & *di Napoli*. Ibi erant calentes aquæ valetudini perutiles, ſingularis autem amœnitas, ac cœli temperies: & hinc magna Romanorum frequentia, atque ædificiorum nitor ac ſplendor. Strabo

Seceſſus. Ego vel Prochytam præpono Suburræ.
Nam quid tam miſerum, & tam ſolum vidimus, ut non
Deterius credas horrere incendia; lapſus
Tectorum aſſiduos, ac mille pericula ſævæ
Urbis, & Auguſto recitantes menſe Poëtas?
Sed dum tota domus rhedâ componitur unâ,
Subſtitit ad veteres arcus, madidamque Capenam;

INTERPRETATIO.

præfero Prochytam. Enimverò quidnam ita calamitoſum, ita deſertum aſpeximus, ut non magis exiſtimes eſſe horrori deflagrationes, continuas ædium ruinas, & mille diſcrimina duræ civitatis, atque Vates Auguſto menſe recitantes. Interim *verò dum univerſa ejus familia in unum plauſtrum compingitur, ſtetit prope antiquos arcus, atque humidam Capenam;*

ANNOTATIONES.

Lib. 5. Unde Horatius Lib. 1. Epiſt. 1.

Nullus in orbe ſinus Baiis prælucet amœnis.

Gratum littus.] Amœna pariter omnia Campaniæ littora ſunt, Melâ teſte.

5. *Seceſſus.*] Locus proinde gratus ac idoneus viris ſtudioſis.

Prochytam.] Hæc eſt Inſula ad oſtium Baiani ſinûs, hodie, *Procida*; habens in circuitu paſſuum millia tria. De ea Plin. Lib. 2. cap. 88. & Lib. 3. cap. 6. Virgil. Æneid. 9.

Tum ſonitu Prochyta alta tremit, &c.

Suburra.] *Suburra*, vel *Subura*, quam Martial. clamoſam vocat Lib. 12. Epigramm. 18. Vicus eſt Romanus, etiam hodie, *la Suburra*; ſic dictus quia ſub urbe antiqua nimirùm ſitus. Summænianum inde nominat Martial. Lib. 3. Epigram. 82. & Lib. 12. Epig. 32. quaſi ſub mœnibus ſitum. Synecdoch. pro tota urbe hîc ponitur. De eo iterùm poſteà ad Perſ. Satir. 5. v. 32.

6. *Quid tam miſerum*, &c.] Alibi, uſquam

7. *Incendia.*] Quæ Romæ tam frequentia.

8. *Pericula ſævæ urbis.*] In qua periculoſa & infeſta graſſatoribus & improbis ſunt paſſim omnia.

9. *Auguſto recitantes menſe Poëtas.*] Vide Satir. 1. v. 2. & quæ fuſiùs ad Perſ. Satir. 1. v. 17.

Auguſto menſe.] Quo tempore jam à Kalendis Juliis, propter æſtum, in villas Romanorum pars magna ſeceſſerat: ſed non Poëtæ inſanâ recitandi libidine pereiti, ac tum etiam importunâ garrulitate obvium quemque enecantes. Vide Martial. Lib. 4 Epig 57. & Horat. Lib. 1. Satir. 9. & Epiſt. ad Piſones, ſive de Arte Poëtica, vulgò: v. 453. & ſequent.

10. *Tota domus Rhedâ componitur unâ.*] Proinde ſatis exigua frugali viro, ſiquidem ſua omnia uno plauſtro ſeu carro continebantur.

11. *Subſtitit.*] Expectavit rhedam, in qua omnis ſua ſupellex atque familia vehebatur.

Veteres arcus.] Vel ad arcus lateritios primùm à Romulo factos, deinde florente Republicâ è marmore inſtauratos ad ſuſcitandam ornandamque conditoris memoriam Vel ad arcus non procul à Porta Capena erectos in monimentum victoriæ Horatiorum, Turneb. Lib. 10. cap. 27.

Madidamque Capenam.] Quia ſuper eam aquæductus; unde & ſtillantem arcum vocatum eſſe teſtatur Vet. Schol.

Capenam.] Urbis Porta, quâ ibatur Capuam, ſic dicta eſt ab oppido *Capena* exciſo, apud Lucum Feroniæ; vocabatur & Appia, teſte Frontino Lib. de Aquæduct. & Fontinalis, à fontium copia, auctor Ferrarius; item Triumphalis, quia per eam Triumphantes ingredi ſolebant, Hodie *Porta di S. Sebaſtiano.*

Hîc ubi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ,
Nunc ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fœnumque ſupellex.
Omnis enim populo mercedem pendere juſſa eſt
Arbor, & ejectis mendicat ſilva Camœnis.
In vallem Ægeriæ deſcendimus, & ſpeluncas
Diſſimiles veris. Quanto præſtantius eſſet.

INTERPRETATIO.

iſthic, ubi Pompilius noctu condicebat dilectæ. Lucus modò ſacrati fontis, ac fana accommodantur Judæis, quorum ſupellectilia ſunt ſporta, & fœnum. Nam ſingulæ arbores jubentur pretium Plebi ſolvere, atque nemus ſtipem rogat expulſis Muſis. In eam Ægeriæ vallem devenimus, & in ſpecus diſpares naturalibus. At quàm melius foret Numen fon-

ANNOTATIONES.

12. *Hic ubi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.*] Qui locus Numæ cum Ægeria Nympha ad conveniendum condictus & conſtitutus erat. De quo Tit. Liv. Lib. 1. cap. 19. ſcilicet rudes populos Deorum metu continendos ratus Numa, & cum ſine aliquo miraculi commento animis incuti non poſſet, ſimulavit ſibi eſſe cum Ægeria Dea nocturnos congreſſus, & ab ea ſe accipere quæ Diis eſſent acceptiſſima, &c. Et Valer. Maxim. l. 1. cap. 2. *Numa Pompilius*, inquit, *ut Populum Romanum Sacris obligaret, volebat videri ſibi cum Dea Ægeria congreſſus eſſe nocturnos, ejuſque monitu accepta Diis immortalibus Sacra inſtituere.*

13. *Sacri fontis nemus.*] Livius l. 1. cit. cap. 21. *Lucus erat*, inquit, *quem medium ex opaco ſpecu fons perennis rigabat aquâ, quò quia ſe perſæpè Numa ſine arbitris velut ad congreſſum Deæ inferebat, Camœnis eum locum ſacravit, quòd earum ibi concilia cum conjuge ſua Ægeria eſſent.* Idem refert Plutarch in Vita Numæ.

Delubra.] Quid propriè *delubrum*, docet ex Varrone Macrobius Lib. 3. cap. 4. *Ædes nimirùm cum area eſt*, inquit, *& ſicut locus candelæ candelabrum, ſic Dei locus delubrum.* Aliter omninò Aſconius, *Templa ſunt*, inquit, *loca ſingula Diis attributa; delubra verò ædes multæ ſub uno tecto.* Feſtus decorticatum ſeu delibratum fuſtem delubrum vocari, eumque pro Deo cultum fuiſſe ſcribit.

Locantur Judæis.] Judæi vel etiam Chriſtiani Domitiani Edicto urbe pulſi in ea ſe loca receperunt, & pro locatione mercedem pendunt.

14. *Quorum cophinus fœnumque ſupellex.*] Adeo pauperes erant.

15. *Omnis enim populo*, &c.] Tantaque eſt avaritia Populi Romani, ut à miſeris exigat tributum pro ſacris locis, & pro ſingulis arboribus nemoris iſtius, quarum vel umbrâ frui, vel ad quas jumenta ligari fas eſt.

16. *Mendicat ſilva.* Metonym. pro mendicant incolentes ſilvam Judæi.

Ejectis Camœnis.] Quibus Numa pridem conſecrarat lucum, fontem, delubrum: ut mox è Livio diximus.

17. *In Vallem Ægeriæ deſcendimus.*] Ambo devenimus ego amicuſque in eum lucum, de quo mox, & Ovid. Faſtor. 3.

> *Ægeria eſt quæ præbet aquas, Dea grata Camœnis:*
> *Illa Numæ conjux conſiliumque fuit.*

Speluncas diſſimiles veris.] Non à natura ſed arte excavatas rupes.

18. *Quantò præſtantius eſſet*, &c] Quàm præſtaret reliquiſſe ſitum loci naturalem, nimirùm fons eſſet cui Nympha præſideret: & ripa gramine ſtipata præferenda appoſitis marmoribus.

Numen aquæ, viridi ſi margine clauderet undas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Hic tunc Umbritius; Quando artibus, inquit, honeſtis
Nullus in urbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor eſt, here quàm fuit, ac eadem cras
Deteret exiguis aliquid; proponimus illuc
Ire fatigatas ubi Dædalus exuit alas:
Dum nova canities, dum prima, & recta ſenectus,
Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo.

INTERPRETATIO.

tis, ſi gramen ambiret aquas ripâ viridante, neque marmora vim inferrent lapidi naturali. Ibi tum Vmbricius ait: quandoquidem in civitate locus nullus eſt *liberalibus diſciplinis, nulla ſtudiorum merces: hodie res extat deterior quàm heri extitit, & craſtinâ die ipſa quidpiam parvis diminuet, ſtatuimus eò proficiſci, ubi Dædalus pennas defeſſas depoſuit: dum cani recentes, dum primum* adeſt *ſenium & non curvum; dum reſtat Lacheſi quod volvat, atque me meis plantis fero, nullo ſcipione manum ſuſtentante.*

ANNOTATIONES.

20. *Ingenuum violarent marmora tophum.*] *Tophus* rudis eſt & ſcaber lapis in loco naſcens & concretus, cui videtur illata vis cùm ſubmotus inde eſt, ad ſubſtituenda marmora.

21. *Hic tum Umbritius*, &c.] In eo l uco cœpit ille cauſas ſui diſceſsûs enarrare.

Umbricius.] *Umbricii* Haruſpicum peritiſſimi meminit Plin. Lib. 10. cap. 6. Apud Cornelium verò Tacitum Hiſt. 1. Haruſpex *Vmbricius* ſacrificanti Galbæ triſtia exta, inſtantes inſidias, ac domeſticum hoſtem prædicit, tùm cùm ab Othone mors ipſi imminebat.

23. *Res hodie minor*, &c.] Omnia quotidie in pejus ruunt.

Here.] Pro *heri*; ſicut veſpere, & veſperi, Veteres dicebant, teſtes Terent. Quintil. Donat.

24. *Illuc ire.*] Cumas nos conferre, quò Dædalus fugiens Minoïa regna evolavit, ibique Phœbo ſacravit remigium alarum, ut ait Virgilius initio ſexti Æneidos.

Fatigatas.] Volatu à Creta Cumas uſque

Dædalus.] Vide Satir. 1. v. 54.

26. *Dum nova canities.*] Cùm pili recenter caneſcunt, dumque vigeo adhuc & valeo.

Prima & recta ſenectus.] Senectutis initium notabant Veteres circa annum ætatis quadrageſimum ſextum, ut innuit Cicero de Senect. n. 60.

Recta ſenectus.] Nondum incurvans corpus, nondum iners & languida, ſed operoſa, agens ac moliens aliquid; qualem laudat Cicero mox cit. Lib. n. 26.

27 *Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat.*] Dum vitæ ſpatium videtur ſupereſſe adhuc amplum ſatis mihi decurrendum.

Lacheſi.] Una Parcarum eſt, à λάχειν *ſors*, dicta. Fatales iſtæ nimirùm Deæ hominum vitam inſtar fili deducere ac nere finguntur, ita ut Clotho geſtet colum & fila trahat; *Lacheſis* fuſum torquendo, vel potiùs, ut habet Ovid. *In orbes glomerando fila colligat*; Atropos verò abrumpat atque enecet. Apuleius triplex iis tempus deſignari ait. Virgil. Eclog. 4.

Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis
Concordes ſtabili Fatorum Numine Parcæ.

Cedamus patriâ; vivant Arturius iſtic,
Et Catulus: maneant qui nigra in candida vertunt,
Queis facile eſt ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad buſta cadaver,
Et præbere caput dominâ venale ſub haſta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notæque per oppida buccæ,

INTERPRETATIO.

Patriam deſeramus. Illic valeant Arturius & Catulus. Reſideant qui atra mutant in alba: quibus promptum eſt redimere domum, fluvios, portus, exſiccandam eluvionem, efferendum cadaver ad ſepulchrum, & dare caput vendendum ſub haſta herili. Olim iſti cornu canentes, & aſſidui ſectatores Theatri municipiorum, & cognita mala per civitates,

ANNOTATIONES.

29. *Arturius & Catulus.*] Sordidi homines per adulationes & crimina ad opes evecti.

Iſtic.] Romæ, per indignationem dictum.

30. *Nigra in candida vertunt.*] Bonum in malum, vitia in virtutes convertunt, in ſe, per hypocriſim, in aliis per invidiam & calumnias. Sanctus Gregorius in Moralibus: *Mundana ſapientia eſt*, inquit, *cor machinationibus tegere, ſenſum verbis velare, quæ falſa ſunt vera oſtendere, quæ vera ſunt falſa demonſtrare.* Vide Perſii Satir. 2. v. 1. & Satir 5. v. 108.

31. *Queis facile eſt*, &c.] Sive ob opes jam partas, ſive ob inſatiabilem lucri cupiditatem, publicani quælibet etiam indigna & ſordida redimentes.

Ædem conducere.] Vel reficiendam, vel majori pretio deinde locandam.

Flumina, portus.] Vectigal è fluviis & portubus

32 *Siccandam eluviem.*] Expurgandas cloacæ vel lacunæ ſordes.

Portandum ad buſta cadaver.] Libitinarii quondam funeris curam pretio ſuſcipiebant, & cremandum & efferendum cadaver. Plin. Lib. 21. cap. 3. Scipionis funus elocatum ait, populo aſſes conferente.

33. *Præbere caput dominâ venale ſub haſta.*] Venalem ſervum exponere, mangonium exercere, vel publicis auctionibus præeſſe ac venditionibus ſervorum, acceptâ ad id poteſtate & auctoritate, & quæſtum hinc facere. Vel qui ſeipſos vendi patiuntur, ut vult Turneb. Lib. 10. cap. 27.

Dominâ ſub haſtâ.] Vel quòd emptoribus ut dominis cederent empti ſervi, vel quòd heri ſervos venum exponerent ſub haſta, ex more, præcone venales proclamante. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 16.

34 *Hi cornicines.*] Arturius, Catulus, & ſimiles, cornu vel tibiâ canentes, dum gladiatores pugnant.

35. *Municipalis arenæ perpetui comites.*] Qui per oppida vagari ſunt operam ſuam locantes, dum in Theatris ad gladiatoriam exercebantur municipes & oppidani. Erant enim variis in locis & urbibus arenæ & Theatra, ſed minora quam Romæ: & in Gallia Narbonenſi apud Nemauſum viſitur adhuc amphitheatrum eximii operis antiquitate & ipſis ruderibus nobiliſſimum. Quid propriè municipium, docet Gellius Lib. 16. cap. 13.

Notæque per oppida buccæ.] Arte ſuâ noti homines ſoliti per Italiam curſare, & buccas inflare, cornu, tibiâ, buccinâ canentes, dum in arena certabatur: modò Formiis, alias Tuſculi, Fundis, & ubicumque erant Theatra; & accerſiti aderant in oppidis: nec enim Romæ niſi peritiores adhibebantur.

Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgi
Quemlibet occidunt populariter: inde reverſi
Conducunt foricas. Et cur non omnia? Cum ſint
Quales ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna jocari.
Quid Romæ faciam? Mentiri neſcio, librum,
Si malus eſt, nequeo laudare, & poſcere: motus
Aſtrorum ignoro: funus promittere patris

INTERPRETATIO.

modò ludos exhibent, atque converſo Plebis pollice quemcumque placet interficiunt per populum: & cùm illinc redierunt, redimunt latrinas. Quare verò non univerſa conducunt, *quandoquidem* tales *ſunt quales ex infimo ſors erigit ad ſupremum apicem rerum, quandocumque ludere expetit? Ecquid agam Romæ? diſſimulare non novi; nec poſſum librum, quando eſt pravus, probare & poſtulare. Siderum curſus neſcio: mortem parentis ſpondere*

ANNOTATIONES.

36. *Munera nunc edunt,*] Gladiatorium munus dant populo, quod nonniſi potentiores & opulenti faciebant, quin & Nobiles, & cenſum Equeſtrem habentes. ex Edicto Tiberii, & Senatuſconſulto. Corn. Tac. Annal. 4. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 19.

Verſo pollice.] Converſus retrò pollex ſignum erat occidendi Gladiatoris qui ſuccubuerat: ſicut è contrà preſſo pollice populus indicabat jubebatque parci victo & afflicto humi. Plin Lib. 28 cap. 2. *Pollices, cùm favemus,* inquit, *premere etiam proverbio jubemur.* Prudentius contra Symmachum de Veſtalibus Gladiatores ſpectantibus.

. . . . Pectuſque jacentis
Virgo modeſta jubet converſo pollice rumpi.
Ne lateat pars ulla animæ vitalibus imis.
Altiùs impreſſo dum palpitat enſe ſecutor.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 18.

Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.

Vide Ang. Polit. Miſcell. cap. 42. & Turneb. Lib. 11. cap. 6.

37 *Populariter.*] Conciliato enim favore vulgi per munera illa & ludos certantium, quemlibet confici aut reſervari ſuggerebant populo, è cujus id arbitrio pendebat.

38. *Conducunt foricas.*] Emundandas: nihil vile & abjectum reſpuentes, modò lucrum inde proveniat.

Cur non omnia.] Supple, conducunt, etiam maxima cur non ſuſcipiunt ac tentant?

40. *Extollit.*] Alludit ad Fortunæ rotam, inconſtantiam, ludibria. Illa enim fingitur homines repentè ad ſummum evehere per ludum ac jocum, quos pariter ex alto ſtatim dejiciat ac præcipitet; ſicque humana perpetuò circumagere.

41. *Quid Romæ faciam.*] Pergit Umbritius: cùm nonniſi vafri homines & improbi florent Romæ, nullus eſt innocenti mihi locus.

Librum, ſi malus eſt, nequeo laudare & poſcere.] Velut quid eximium ab Auctore poſcere, ut nobiſcum ſuum opus ac librum communicet, per adulationem, quam proſcribit Horatius ad Piſones, v. 419. & ſeq. & Perſ. Satir. 5.

42. *Motus Aſtrorum ignoro.*] Aſtrologus non ſum, quod hominum genus valet apud imperitas vulgi mentes.

43. *Funus promittere patris.*] Improbo cuipiam filio, ante diem patrios in annos inquirenti, ut ait Ovidius.

Omnis arena Tagi, quodque in mare volvitur aurum,
Ut ſomno careas, ponendaque præmia ſumas
Triſtis, & à magno ſemper timearis amico.
Quæ nunc divitibus gens acceptiſſima noſtris;
Et quos præcipuè fugiam, properabo fateri;
Nec pudor obſtabit. Non poſſum ferre, Quirites,
Græcam urbem; quamvis quota portio fæcis Achææ?
Jampridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad Circum juſſas proſtare puellas.

INTERPRETATIO.

rum quod in mare defluit. ne tanti æſtimetur, ut quietem amittas, & mæſtus accipias munera reſpuenda, atque reformideris ab amico potenti. Jam quæ natio ſit opulentis noſtris gratiſſima, & à quibus potiſſimùm abhorream, pergam declarare, nec impediet verecundia. Nequeo tolerare, ô Romani, civitatem Græcam: etſi quanta pars eſt pleberula Achaica? Jamdudum in Tiberim fluxit Orontes Syrius, & ſecum attulit & ſermonem, & mores, & fides incurvas cum tibia canente. quin & patria tympana, atque puellas prope Circum proſtare doctas

ANNOTATIONES.

55. *Arena Tagi.*] *Tagus* fluvius Hiſpaniæ nobiliſſimus, aureas volvere arenas decantatus. Caſtellam novam permeat, Luſitaniæ partem rigat, & ad Ulyſſiponem oſtio latiſſimo ſubit Oceanum.

In mare volvitur.] Cum arenis Tagi.

56. *Somno careas.*] Malâ conſcientiâ ſollicitatus.

Sumas triſtis.] Utrinque anxius; ſi enim ſumas, torquebit te conſcientia; quod ſi reſpueris, te ſuſpectum ille conabitur de medio tollere, ne ſuam turpitudinem reveles.

57. *Magno ſemper timearis amico.*] Nec enim rarò contingit, ut conſciis paretur exitium, ne quid patefaciant. Unde monet Horatius Lib. 1. Epiſt. 18.

Arcanum neque tu ſcrutaberis ullius
unquam.

60. *Nec pudor obſtabit*] A dicenda veritate non me deterrebit cujuſquam reverentia.

61. *Græcam urbem.*] Romam factam Græcam, & vitiis Græciæ inquinatam.

Quamvis quota portio fæcis Achææ.] Verùm non Græci tantùm, ſed & Syri mores noſtros corruptum venère; & horum Romæ eſt major quàm illorum numerus.

Fæcis.] Metaphora à vino, id eſt, viliſſimorum Græcorum, & quaſi ſentinæ.

Achææ.] Metonymia, pro, Græciæ, cujus pars eſt Achaia ad ſinum Corinthiacum.

62. *Syrus in Tiberim defluxit Orontes.*] *Orontes* Syriæ fluvius eſt. Id eſt, jampridem Syrorum eluvies Romam invexit ſordes ſuas, & morum pravitatem, luxum, voluptates.

63. *Chordas obliquas.*] Mores curvos ſimul cum incurvis inſtrumentis, citharâ, aliiſque.

64. *Gentilia tympana.*] Apud ſuam gentem uſitata maximè in Sacris Cybeles.

65. *Circum.*] *Circus* dicitur planities rotunda, in qua pugiles equiteſque exercebantur, populo ad ſpectandum circumſedente. Plures erant Romæ Circi, Flaminius, Neronis, Floræ. Hîc intellige Circum maximum, de quo Dionyſ. Halicarnaſſ. Lib. 3. refert multa: trium fuiſſe & ampliùs ſtadiorum longitudine; à Tarquinio Priſco

Ite quibus grata eſt pictâ lupa barbara mitrâ.
Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna, Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic altâ Sicyone, aſt hic Amydone relictâ,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis.

INTERPRETATIO.

Illuc vos *pergite*; *quos delectat meretrix peregrina* cum *mitra picta*. O *Romule*, *tuus hic agreſtis* populus *induit Trechedipna*, & *Niceteria geſtat cervice unctâ ceromate*. *Alius cel'am Sicyonem*, *alius verò Amydonem*, *alius Andrum*, *alius Samum*, *alius Tralles vel Alabandam deſerens*,

ANNOTATIONES.

deſignatum, Palatium inter & montem Aventinum, &c. Nam prope hunc erant meretricum domicilia. De Theatris & Circis Romanorum Alex. ab Alex. Lib. 4 cap. 25.

Proſtare.] Pro foribus ſtare, expectandi, invitandi, alliciendi causâ. Qui mos improbus inter alia mala per Syros invectus eſt.

Puellas.] Quæſtum corpore facientes.

66. *Lupa.*] ita meretrix appellatur, quod ſicut edendi lupa avida eſt, & obvios devorat; ſic meretrix quæſtui inhians, nec pudori parcit nec corpori, ac libidinoſos perdit. Deductum nomen à Laurentia Fauſtuli regii paſtoris uxore, Remi ac Romuli nutrice, quæ corpus inter paſtores vulgare dicta, indeque cellulas meretricum lupanaria vocata Auctor eſt D. Hieron. in Chron. Euſeb.

Pictâ mitrâ.] Quod eſt ornamentum capitis uſitatum Syris, Phrygiis, Ægyptiis, aliiſque. De *mitra* jam antè, Satir. 2. v. 84.

67. *Ruſticus ille tuus.*] A paſtoribus originem trahens.

Trechedipna.] Veſtem curſoriam, à τρέχω *curro*. & δεῖπνον, cœna, quâ curſitent, vel ad cœnam rectam, vel ad ſportulam, de quibus Satir. 1. Legunt quidam *Rechedipna*, aiuntque fuiſſe veſtes peregrinas, quarum uſus erat in Gymnaſiis. Turneb. Lib. 3. c. 17. explicat *Endromidem* de qua infrà. v. 103. Item Satir. 6.

Quirine.] Romuli cognomen eſt ab haſta, quam Sabini *Quirim* nuncupabant, inquit Feſtus. Vel à Marte, qui dum ſævit Gradivus, dum pacatus eſt & quieſcit, Quirinus Romanis vocabatur: Ovid. Faſt. vel potiùs à Curibus, id eſt, Sabinis in urbe receptis.

68. *Ceromatico.*] *Ceroma* unguentum ex oleô & pulvere ſeu terrâ, quo uti ſolebant athletæ.

Martial. Lib. 7. Epigram. 31.

Vara nec injecto ceromate brachia tendis.

Niceteria.] Græca vox præmia victoriæ ſignificans, ut torques, quæ collo pendentia ferre conſueverant, ut ait vetus Schol.

69. *Hic alta Sicyone*, &c.] At Græci aliique exteri patriâ ſuâ relictâ Romam venientes, noſtris Romanis ſe multò præſtantiores oſtentant.

Sicyone.] Urbs eſt Peloponneſi Sicyoniæ quondam regionis primaria.

Amydone.] Quæ Macedoniæ civitas eſt in Pæonia regione.

70. *Andro.*] Inſula maris Ægei, una Cycladum, *Antandros* etiam dicta, in qua fontem fuiſſe, apud fanum Liberi patris, Nonis Januariis ſaporem vini ſemper habentem ſcribit Plin. Lib. 2. cap 103.

Samo.] Inſulâ maris Icarii Junoni ſacrâ. Fuit & *Samos*, aliter *Samothrace* dicta, in mari Ægeo, non longè à Thracia.

Trallibus aut Alabandis.] Urbes ſunt Aſiæ minoris, quarum hæc in Caria, illa in Lydia.

Eſquilias, dictumque petunt à vimine collem,
Viſcera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promptus, & Iſæo torrentior: ede quid illum
Eſſe putes? Quemvis hominem ſecum attulit ad nos.
Grammaticus, Rhetor, Geometres, Pictor, Aliptes,
Augur, Schœnobates, Medicus, Magus: omnia novit.
Græculus eſuriens, in cœlum juſſeris, ibit
Ad ſummam non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax,

INTERPRETATIO.

ad Eſquilias & collem nominatum à Vimine ſe conferunt; intima ſummarum adium fiunt, *poſſeſſores etiam futuri.* Illis enim *animus acer*, *deplorata impudentia*, *lingua volubilis & rapidior* quàm fuit *Iſao*. *Dic quid hunc eſſe exiſtimes? Quemlibet virum ad nos ſecum advexit.* Eſt enim *Grammaticus*, *Rhetor*, *Geometra*, *Pictor*, *Unctor*, *Augur*, *Funambulus*, *Medicus*, *Magus*. *Scit univerſa Gracus famelicus. In Cœlum* etiam *aſcendet*, *ſi imperaveris. Denique non Maurus, neque Sarmata, neque Thrax erat.*

ANNOTATIONES.

71. *Eſquilias dictumque petunt à Vimine collem.*] *Colles* urbis Romæ, *Exquilinum* & *Viminalem* petunt, & in præcipuas ſe familias inſinuant.

Exquilias.] Hodie mons *Sancta Maria Majoris.*

A Vimine.] Hunc è ſeptem collibus Rom. dictum à *viminibus* circa Jovis aram exortis; ut refert Sext. Ruf.

72. *Viſcera*] Quaſi præcordia à quibus motus omnis, & vita.

Viſcera magnarum domuum.] Quarum ſecreta penetrantes, etiam hæreditates captant per obſequia, & aſtus: unde etiam domini evadunt.

74. *Iſao.*] Plin Lib. 2. Epiſt. 3. meminit *Iſai* cujuſdam Romani in quo ſumma facultas. copia, ubertas, &c. Fuit & *Iſaus* Athenienſis Orator, Præceptor Demoſthenis. Quintil. Lib. 12. cap. 10. *Iſaum* laudat.

Torrentior.] Torrente fluens rapidiùs & concitatiùs.

75. *Quemvis hominem.*] Non etenim ſimplex homo, ſed plurium inſtar: idem quippe eſt & Grammaticus, Rhetor, Geometra, &c

76. *Geometres*] Horat. Lib 1. Carm. Od. 28. De *Archyta Tarentino*, inſigni Geometra.

Te maris & terra numeroque carentis arena
Menſorem cohibent Archyta.

Aliptes.] Græca vox eum præcipuè deſignans qui athletas & pugiles perungebat: *ἀλείφω*, *ungo*.

77. *Augur.*] Is ex avium garritu, paſtu, volatu, futura conjectabat & prædicebat.

Schœnobates.] Σχοῖνος eſt funis è junco, *βαίνω* gradior. Adverſus Græculos Græca vocabula non ſemel uſurpat Juvenalis.

Magus.] Vox hæc Perſicâ Linguâ Sapientem & Philoſophum indicat. Cic 1. de *Div.* num. 90. *In Perſis*, inquit, *augurantur & divinant Magi.* . . . . *Nec quiſquam Rex Perſarum eſſe poteſt, qui non antè Magorum diſciplinam ſcientiamque perceperit.* Plutarch *in vita Platonis*, Magos illos rebus divinis operam & ſtudium exhibere, & Sacrorum Antiſtites eſſe teſtatur.

Omnia novit Graculus eſuriens.] Perſius in Prologo:

Magiſter artis, ingeniique largitor venter.

79. *Maurus.*] Mauritania Africæ regio, ubi nunc Barbaria Occidentalis.

Sarmata.] Vide Satir 2 v. 1.

Thrax.] Thracia Europæ maxima pars ad maria Ægeum & Euxinum ac Propontidem, cujus caput Conſtantinopolis.

Qui ſumpſit pennas, mediis ſed natus Athenis.
Horum ego non fugiam conchylia? Me prior ille
Signabit? Fultuſque toro meliore recumbet
Advectus Romam, quo pruna, & coctona vento?
Uſque adeo nihil eſt quod noſtra infantia cœlum
Hauſit Aventini baccâ nutrita Sabinâ?
Quid quod adulandi gens prudentiſſima, laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici;
Et longum invalidi collum cervicibus æquat

INTERPRETATIO.

qui alas induit, verùm mediis Athenis ex natus. Numquid non averſabor iſtorum muricem? An iſte ubſcribet ante me? & innixus lecto ſuperiore accumbet. qui *Romam appulſus* eſt eodem *vento, quo pruna & Coctona. Tam parvi putandum eſt quod pueritia noſtra baccis alita Sabinis aerem Aventini ſpiravit? Quid* referam *quod natio aſſentandi perita ignari probat orationem, familiaris turpem vultum* laudat, *atque prolixum collum* viri *non fortis adæquat cervicibus*

ANNOTATIONES.

80. *Qui ſumpſit pennas.*] Dædalus, de quo abundè ſatis Satir. 1. v. 54.

Athenis.] Vide Satir. 7. v. 205. Annot.

81. *Conchylia.*] *Conchylium*, ſeu murex, piſcis marinus, è cujus ſanguine purpura fit Plin. Lib. 9. cap. 36. & alibi. Sueton. prohibitas à Julio Cæſare conchyliatas veſtes memorat. Hic ſenſus eſt: an diutius manere poſſum Romæ, ubi Nobilium veſtimenta uſurpant Græculi? Certè cogor fugere hinc ne iſta videam ampliùs

82. *Signabit.*] In tabulis, ad quas ſubſignandas mecum ille vocatus fuerit. Vide Perſ. Satir. 5 v. 81.

Toro meliore.] Digniori loco, in conviviis.

83. *Advectus Romam.*] E Syria, cum prunis & ficubus, ac perinde venalis, ut iſti fructus peregrini, aliæque merces.

Pruna] Damaſcena, ſeu in Damaſco monte nata, ut ait Plin. Lib. 15. cap 5. Vide Martial. Epigramm. 29. Lib. 13.

Coctona] Sunt minores ficus Syriæ peculiares. Plin. *Cottana*, Lib. 13. cap. 5 *Coctana* Martial. Lib. 4 Epigram. 89. ubi & parva *Coctana* nuncupat. Et Lib. 13. Epigram. 28. ſic habet:

Hæc tibi quæ tortâ venerunt condita metâ,
Si majora forent Coctana, ficus erat.

Uſque adeo nihil, &c.] Sine interrogatione legi malim cum Guieto.

84. *Quod noſtra infantia. &c.*] Adeò nobis parùm profuit Romæ naſci & educari.

85. *Aventini.*] Unus eſt è Romanis collibus, hodie, *mons Sancto Sabina.*

Baccâ nutrita Sabinâ] Fructibus in Italia provenientibus. Metonymia.

Sabina.] Terra Sabina ſuum etiamnomen hodie retinens, Tiberi alluitur; at olim fines habuit ampliores.

86. *Quid quod, &c.*] Sed & adulationibus ſerpunt Græci, & Romanos captant.

88. *Longum invalidi. &c.*] Qui collo ſunt oblongo plerumque invalidi & imbelles reperiuntur.

Cervicibus.] Hæc pars eſt poſterior, illa anterior: utramque propriè hic uſurpat Juvenalis. Nam cùm laudas, anteriorem hominem aſpicis; & Hercules ſublatum Antæum ac cervicibus ſuis impoſitum tenuit, vicitque.

Æquat] Æqualem Herculi dicit adulator luctatorem qui roboris tantuiùm oſtentarit.

Herculis, Antæum procul à tellure tenentis ?
Miratur vocem anguſtam, quâ deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina marito.
Hæc eadem licet & nobis laudare: ſed illis
Creditur An melior cum Thaïda ſuſtinet, aut cum
Uxorem Comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo ? Mulier nempè ipſa videtur,
Non perſona loqui: * * * *
* * * * *
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic

INTERPRETATIO.

Herculis Antæum tollentis longè à terra ! Admiratur vocem ſtrangulatam, quâ nec pejus ſtridet is quo viro gallina admordetur. Nobis etiam fas eſt ea ipſa approbare: at iſtis fides habetur. Porrò eſtne *Comœdus præſtantior, quando repræſentat Thaïdem, vel quando matronam ſuſtinet, aut Doridem nullâ exornatam faſciolâ ! Ipſa nimirùm fœmina, non perſonata dicere apparet.* * * * * * * * * * * * * * * *Nihilominus neque Antiochus, neque vel Stratocles, vel Demetrius*

ANNOTATIONES.

89. *Antæum.*] Gigantem Neptuni terræque filium, quem certando feſſum vires reparare matris Terræ attactu ſenſit Hercules, quare ſublimem cum ſuſtulit, atque ita brevi confecit. Hoc egregiè deſcribit Lucanus in fine Libri 4.

90. *Anguſtam.*] Exilem, ſtridulam, raucam, qualem edit gallus gallinaceus aſcendendo gallinam admordens. Ejuſmodi vocem in Oratore damnat Quintil Lib. 11. cap. 3.

91. *Marito.*] Sic Virgilius Eclog. 7 virum gregis, caprum: & Horatius Lib. 1. Od. 17. olentis uxores mariti, capellas nominat: poſt Theocritum, apud quem, τῶν αἰγῶν ἀνήρ.

92. *Hæc eadem licet, &c.*] Nos Romani perinde ac iſti, laudes adulatorias ſpargere & dare immeritis poſſemus: ſed non ita nobis crederetur.

93. *An melior, &c.*] Porrò non adulatores ſolùm ſed & hiſtriones ſunt Græculi. Numquid enim quiſquam meliùs illis quamlibet in Scena perſonam agat, ſeu meretricis, ſeu honeſtæ fœminæ, ſeu Deæ, aut Nymphæ ?

Thaïda.] Perſona eſt meretricis Comica apud Terentium *Eunuch.* Fuit verò *Thaïs* Alexandrina, inſignis apud Athenas meretrix, quam celebravit Menander Poëta ſuis Carminibus.

94. *Uxorem.*] Honeſtam matremfamilias.

Dorida.] *Doris* Oceani Thetyoſque filia Nerei ſoror & conjux, Nereidum mater, ipſa maris etiam Nympha: Unde Virgil. Eclog. ult.

Doris amara ſuam non intermiſceat undam.

Nullo cultam palliolo.] Nullo velo, pallâ, aut faſciâ coopertam: ſic enim pinguntur Nymphæ.

95. *Mulier nempè ipſa videtur.*] Tam bellè perſonam muliebrem agit & ſuſtinet Græcus, ut reverà mulier eſſe videatur, & geſtu, & voce, &c.

98. *Nec tamen Antiochus.*] Neque verò iſti præſtantes quos adeò miramur hic, Comœdiarum Actores Græculi, ſi fuerint illic, in patria ſua, laudem ullam auferrent. Antiochus, inquam, Stratocles, Demetrius, Hæmus in Græcia non erunt mirabiles, quia tota natio ad agendum in Comœdiis comparata eſt, & laus eſt communis omnibus Græcis.

Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda eſt. Rides? Majore cachinno
Concutitur: flet, ſi lacrymas aſpexit amici:
Nec dolet. Igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit endromidem: ſi dixeris, æſtuo, ſudat.
Non ſumus ergo pares: melior qui ſemper & omni
Nocte dieque poteſt alienum ſumere vultum;
A facie jactare manus, laudare paratus,
Si benè ructavit, ſi rectum minxit amicus,

INTERPRETATIO.

cum hæmo tenero, iſthic erunt admirabiles. Gens comœda eſt univerſa. *Si cachinnaris*, ille *riſu ſolutiore commovetur. Si flentem viderit familiarem, plorat, neque dolorem habet. Si hyemis tempeſtate ignem petas, ſumit endromidem: ſi ais, incaleſco, ſudorem emittit. Itaque non ſumus æquales. Præſtantior* eſt ille, *qui nunquamnon, atque tam noctu quàm interdiu valet induere faciem alterius: agitare manus à fronte: facilis applaudere, ſi familiaris ructum opportunè, ſi urinam commodè ejecerit;*

ANNOTATIONES.

99. *Stratocles, Demetrius,* &c.] Hi tempore Juvenalis arte mimicâ & hiſtrioniâ præſtabant, inſigneſque erant Comœdi. Quintil. Lib. 11. in fine capitis ultimi: *Maximos Actores Comœdiarum Demetrium & Stratoclem placere diverſis virtutibus vidimus*, inquit: *ſed illud minùs mirum, quòd alter Deos, & juvenes, & bonos patres, ſervoſque & matronas, & graves anus optimè: alter acres ſenes, callidos ſervos, paraſitos, lenones, & omnia agitatoria meliùs. Fuit enim natura diverſa; & vox Demetrii jucundior, Stratoclis acrior erat. Et facere geſtus, neminem alium præter Demetrium decuit. Qui & ſtaturâ & mirâ ſpecie adjuvabatur*, &c. Non deſunt Interpretes, qui hos hiſtriones Romanos fuiſſe dicant, atque ita explicent, ut hi quamvis periti & gnari hiſtriones cum Græcis collati laudem nullam mereantur, nec ſint mirabiles. Sed profectò boni illi tum dormitaſſe videntur. Nam & ratio, & nominum etymum ſeu notatio & contextus ipſe illis repugnant.

Molli hæmo.] Qui voce molli & magno decore fœminæ perſonam egregiè ſuſtinebat. Satir. 6.

Dicas hæc molliùs hæmo.

100. *Natio comœda eſt.*] Hanc à natura facultatem adepti ſunt Græci, ut eximii ſint mimi, Actores, hiſtriones. Sueton. *Neron.* cap. 22. ſolos Græcos ſe & ſuis ſtudiis dignos ait ille.

Rides.] Si rides, ridet Græcus; ſi fles, plorat, &c. ad cujuſque mores & indolem ſeſe accommodat, ut per obſequia & blandimenta captet animum, & hæreditates.

102. *Bruma*] Vide Perſ. Satir. 6. v. 1.

103. *Endromidem.*] Veſtem villoſam, craſſam, & arcendo frigori idoneam, è Gallia venientem. Hac in gymnaſiis utebantur poſt exercitationes, ne calefacti frigus & morbos conciperent. Martial. Lib. 4. Epigram 19.

104. *Non ſumus ergo pares*] Nec enim adulari, ſimulare, obſequi, mentiri, ut Græci, novimus.

Melior.] Is verò felicior eſt Romæ.

106. *A facie jactare manus.*] Vel geſticulando manus porrigere ad exhibendos ſimulatos affectus; vel manum oſculari, & continuò extendere verſus amicum, ſalutandi atque abblandiendi causâ: vel etiam palpare eam ob rem illius genas & mentum.

107. *Rectum.* Legunt nonnulli, *lectum*: ex eo Horat. Lib. 1. Serm. 3.

Comminxit lectum potus.

Si trulla inverſo crepitum dedit aurea fundo.
Præterea ſanctum nihil eſt, & * * * * tutum,
Non matrona laris, non filia virgo, neque ipſe
Sponſus lævis adhuc, non filius antè pudicus.
Horum ſi nihil eſt, aulam reſupinat amici.
Scire volunt ſecreta domûs atque inde timeri.

INTERPRETATIO

ſi ſtrepitum edat aureum vas, ſubverſo imo. Inſuper autem *nihil eſt inviolatum ac tutum* à Græcis * * * * * * * * * * *Non materfamilias domûs, non puella virgo, nec maritus ipſe hactenùs imberbis; non puer anteà caſtus.* Quod *ſi nihil iſtorum adeſt; familiaris domum ſubvertit. Noſſe cupiunt arcana familiæ, & ob id formidari.*

ANNOTATIONES.

108. *Si trulla inverſo, &c.*] Locus omninò ambiguus. Certè *trulla* modò eſt matula & ſcaphium; modò vas potorium. Horatius Lib. 2. Satir. 3.

> *Qui Veientanum feſtis potare diebus*
> *Campanâ ſolitus trullâ, vappamque profeſtis.*

Si de poculo intelligere placet, ſenſus erit, divitem epoto calice, inverſi etiam vaſis labra ſugere & ſua pariter, atque ita ſonitum edere. Turnebus Lib. 10. cap. 27. vel, craterem è manu bibentis elapſum cadendo tinnire. Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 10. locum hunc explicans, *trullam* hic non ſignificare ſcaphium & laſanum, contendit: haud dubiè putat notari eos qui inter helluationes, poſtquam exhauſerunt calicem, in ejus fundo, ructu aut ſibilo crepitum facere more deteſtabili non verentur. Vel certè intelligendum convivalem quemdam ludum apud Græcos vino & epulis madentes uſitatum, quem Cottabiſin vocarunt. Hi nempè exhauſti calicis reſiduum vinum elidebant in pavimentum, vel jactabant in phialas æneas; quod ſi projectum reſonaret & ſonantiùs creparet, hinc ominabantur ſe ab amica redamari, & mutuo affectu teneri. Si de matula accipias; intellige divitem inter mingendum pedere; vel exonerando alvi ſordes in *trullam* auream, ejus fundum reſonare, & crepitum hinc & illinc ſonitumque fieri: & à comite Græculo ob id etiam laudari Patronum. Neque verò mirère auream *trullam* hic à Juvenale poni, quam Martialis Baſſæ exprobrat Lib. 1. Epigram. 38 & meminit Lib. 11. Epigram. 12. Denique poſſet quoque dici dives epulo in conviviis crepitus emittere, poſtquam exhauſit poculum, ejuſque adeo fundum invertit. Nam & Imperator Claudius apud Suetonium *Claud.* cap. 32. dicitur fuiſſe meditatus Edictum, quo veniam daret & flatum crepitumque ventris in convivio emittendi, cùm periclitatum quemdam præ pudore ex continentia repeririſſet. Ego adſtipulor interpretationi Alex. ab Alex. eamque judico convenientiſſimam.

110. *Matrona Laris.*] Uxor, domina domûs. *Lares* erant Genii & Dii peculiares, qui in certa parte domûs colebantur: & hæc lararium dicebatur.

111. *Levis adhuc.*] Junior, & hinc glaber, impubes, proindeque tenerior atque mollior.

112. *Horum ſi nihil eſt.*] Si deeſt occaſio flagitii & ſtupri; ad aliud facinus ſe convertet, totamque Patroni ſui domum perturbabit.

Reſupinat.] Evertit, miſcet, confundit, inquirendo, ſcrutando, exſpiſcando arcana & ſecreta familiæ: quæ cum tenuerit etiam metuendus evadat.

113. *Scire volunt ſecreta domûs.*] Sic enim, quod ſuprà Juvenalis dixit, fiunt quaſi viſcera magnatum domuum, adeo ut hæ ſine illis ſtare aut ſe tueri videantur non poſſe.

Timeri.] Ne revelent, & noceant;

Et quoniam cœpit Græcorum mentio, tranſi
Gymnaſia, atque audi facinus majoris abollæ.
Stoicus occidit Baream, delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt penna caballi.
Non eſt Romano cuiquam locus hic, ubi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Erimanthus,
Qui gentis vitio, nunquam partitur amicum;
Solus habet. Nam cùm facilem ſtillavit in aurem

INTERPRETATIO.

Quia verò cœpimus meminiſſe Græcorum, præteri ad palæſtras; & auſculta crimen gravioris togæ. Stoicus interficit Baream, denuntiator familiarem, & diſcipulum vetulus educatus in eo littore, ad quod decidit ala equi Gorgonei. Haud reſtat locus ulli Romano iſthic, ubi dominatur quiſpiam Protogenes, aut Diphilus, vel Erimanthus, qui ex nationis indole *vitioſa nunquam dat partem amici*, ſed eum *unus poſſidet. Etenim quando in auriculam credulam inſpiravit tantulum de*

ANNOTATIONES.

114. *Tranſi gymnaſia.*] Vel dimitte gymnica certamina, de quibus vide Alex ab Alex. Lib. 2. cap. 25 & Lib. 3. cap. 9 vel, tranſi ad Scholas Græcorum, ipſoſque Philoſophos ac Sapientes conſidera, & graviores noxas animadverte in iis qui gravitate morum & doctrinæ conſpicui videntur.

115. *Majoris abollæ.*] Proverbialem hanc eſſe locutionem notat vetus Schol. quaſi majoris togæ, id eſt, potioris ſceleris, inquit. *Abolla*, diplois, ſeu veſtis duplex, quâ utebantur Philoſophi, item viri Principes. Vide Sueton. *Caligul.* cap. 35. & Juvenal. Satir. 4. v. 76.

116. *Stoicus occidit Baream*, &c.] Pub. Egnatius ſectam & diſciplinam Stoicorum amplexus occidit Baream Soranum; forſan & Heliodorus Licinium Silanum, de quibus Satir. 1. ad verſum 33. & Cornel. Tacit. tum alibi, tum præcipuè Annal. Lib. 16. in fine.

117. *Ripa nutritus in illa*, &c.] Oriundus è Tarſo Ciliciæ urbe, quam rigat amnis Cydnus.

118. *Ad quam Gorgonei*, &c.] Tarſum condidiſſe à quibuſdam fertur Perſeus; urbique nomen impoſuit ex facto, quia ibi una ex talaribus pinnis ei excidit. Vetus Schol. à Græc. Ταρσὸς.

Gorgonei Caballi.] Perſeus nimirùm Pegaſo equo alato vectus Meduſam unam e Gorgonibus obtruncavit. Vel quia Pegaſus e ſanguine capitis Meduſæ natus dicitur, atque illic, ut ait Lubinus, plantam ſeu unguiam fregerit. ταρσὸς nempè & alam avium, & plantam ſignificat.

119. *Ubi regnat.*] Optimatum animis dominatur.

120. *Protogenes, Diphilus, Erimanthus*] Adulatores Græci. Quæ nomina à Juvenale conficta crediderim potiùs, quàm vera eſſe, Pictoris, Hariolí, &c. ut quidam autumant.

121. *Gentis vitio.*] E prava & ambitioſa gentis Græcorum natura & indole.

Nunquam partitur amicum.] Cum nemine gratiam primatum communicare vult

122. *Solus habet.*] Unus vult eſſe gratioſus, ut omnia dona unus auferat.

Stillavit in aurem.] Per adulationes & delationes.

Exiguum

Exiguum de naturæ, patriæque veneno,
Limine ſummoveor: perierunt tempora longi
Servitii: nuſquam minor eſt jactura clientis.
Quod porrò officium (ne nobis blandiar) aut quod
Pauperis hìc meritum; ſi curet nocte togatus,
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem jubeat dudum vigilantibus orbis;
Ne prior Albinam, aut Modiam collega ſalutet?
Divitis hic ſervi claudit latus ingenuorum

INTERPRETATIO.

toxico indolis & patriæ, arceor januâ, & perdita ſunt ſpatia diuturnæ ſervitutis: nec alibi Clientis amiſſio levior putatur. Ecquod verò obſequium, (ut nobis non aduler) vel quæ egeni dignitas illic, ſi ſatagat togâ indutus noctu curſitare; quandoquidem Prætor urget apparitorem ac properare cogit, orphanis pridem vigilibus, ne ante ipſum collega det ſalutem Albinæ vel Mediæ? Iſte opulento ſervo natus ſtipat latus

ANNOTATIONES.

124. *Limine ſummoveor.*] Ego vetus cliens poſt officia plurima excludor tamen per Græculum quempiam novum hominem: nec apud antiqui Patroni domum aditus patet mihi ampliùs.

125. *Nuſquam minor eſt jactura clientis.*] Romani verò parùm id curant, pereatne illis antiquus & fidus Cliens: adeò illos obſident adulatores Græculi.

126. *Quod porrò officium*, &c.] Quid prodeſt Clientibus fuiſſe ad officia promptiſſimos? Vel, quid conferunt diviti pauperes & clientes ſuis officiis?

Ne nobis blandiar.] Ne videar nimis favere meæ & pauperum cauſæ.

127. *Hic.*] Romæ.

Si curet nocte. &c.] Si adſit Patrono ſedulus, eumque comitetur aſſiduè. Satir. 1. v. 127. & 132.

Nocte togat.] Vide Satir. 1. v. 96. Martial. Lib. 3. Epigramm. 46.

Exigis à nobis operam ſine fine togatam.

Et Lib. 10. Epigramm. 82.

Manè, vel à mediâ nocte togatus ero.

128. *Cùm Prætor lictorem.*] Sex Prætori apparebant miniſtri, Conſuli verò duodecim: atque honoris causâ comitabantur. De *Lictoribus* accurata quædam lege apud Lipſ. Elect. 1. cap. 23.

Impellat, &c.] Præ feſtinatione, & aviditate ſportularum. Vide Satir. 1. v. 100.

129. *Dudum vigilantibus orbis.*] Diu, & ſæpè fruſtrà, ſportulas victui ſuo neceſſarias expectantibus egenis, ut fusè dictum eſt Satir. 1. vel, ad fores Prætoris vigilantibus pupillis, ut ipſis det tutorem, quos Prætor deſpiciens, ad ſportulas feſtinat. Vetus Schol.

130. *Ne prior*, &c.] Ne alter Magiſtratus & Nobilis præveniat, prior ſalutet, & potior habeatur, ſeu in teſtamentis, ſeu in ſportulis. Vide Satir. 1. v. 117.

Albinam aut Modiam,] Divites matronas.

131. *Divitis hic ſervi*, &c.] Hic vel ſervi divitis, vel ingenuorum filius; eodem propè ſenſu.

Claudit latus] Ut comes & aſſecla; quia opibus inferior ingenuus: vel ut par ingenuo libertus ob æqualem cenſum.

Horatius Serm. Lib. 2. Satir. 5. v. 18.

Utne tegam ſpurco Damæ latus?

Filius; alter enim quantum in legione tribuni
Accipiunt, donat Calvinæ, vel Catienæ,
* * * * * * * : at tu
Cum tibi veſtiti facies ſcorti placet, hæres,

Interpretatio.

liberorum. Nam alius quantum ſtipendii *in legione Tribuni recipiunt*, tantùm *dat Calvinæ, aut Catienæ:* * * * * * * * *tu verò, quando rapit te vultus induta meretricis, dubius manes,*

Annotationes.

132. *Alter.*] Alius dives libertus.

Legione Tribuni.] *Legio* non parem ſemper habuit militum numerum. Sub Romulo, tria millia peditum, equites verò trecentos continebat, atque ita dicta eſt quòd è lectis militibus fiebat. Pòſt, duplicatus eſt numerus: deinde major aut minor fuit, &c. Porrò Lege Militari ſancitum, ut miles Centurioni, Centurio Tribuno, Tribunus Præfecto Caſtrorum, Præfectus Legato, Legatus Conſuli, Conſul etiam & Magiſter Equitum Dictatori ſubeſſent. Vide plura, apud Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 5. J. Lipſ. Lib. 2 de *Militia Rom.* Dialog. 5. & 9. & alios.

Quantum in legione Tribuni accipiunt.] Romani ſuis ſumptibus militavère per annos amplius trecentos. Pòſt, ex ærario ſtipendium attributum: quantum verò ſubinde fuerit, magna lis inter doctos. Tria fuere ſtipendii loco, pecunia, frumentum, veſtis. Cœpit dari pecunia anno U. C. 347. Id Livius teſtatur in fine Lib. 4. Hoc ſtipendium aliquando minus, aliquando majus extitit; initio certè exiguum; oboli duo, id eſt, tres aſſes pediti (ut probat Lipſ. citand.) Centurioni duplex, triplex equiti. Auctor eſt Polybius Lib. 6. poſteà deni aſſes dati: teſte Cornelio Tacito, Annal. 1. paulò poſt initium; ubi refert legiones tres, exceſſu Auguſti & initiis Tiberii auditis, in ſeditionem verſas ita conqueſtas eſſe; denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari: hinc veſtem, arma, tentoria redimi, &c. Apud Sueton. *Domit.* cap. 7. legitur vulgò: *addidit & quartum ſtipendium militi, aureos ternos*: ubi ſanè reponendum, *aureis ternis*; ita Caſaub. & Lipſ. id eſt, tribus aureis quos menſibus ſingulis accipiebat miles, quartum addidit. Itaque ſub Auguſto menſtruum militis, aureus Romanus, idque unum ſtipendium: alterum adjecerit ſeu Caligula, ſeu Claudius; tertium fortaſſe additum per bella civilia Othonis & Vitellii: illis verò tribus quartum Domitianus attribuerit. Hæc erudité Juſt. Lipſ. Elect. Lib. 1. cap. 2. ubi & diſcrimen docet faciendum inter denos aſſes, ac denarium: hunc enim conjicit aſſium fuiſſe duodecim aut circiter: illud verò probat ex Tacito cit. apud quem miles, ut dictum, denis aſſibus haud contentus efflagitat denarium pro ſtipendio diurno. Vide etiam Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 22.

133. *Calvinæ vel Catienæ.*] Meretricibus.

134. *At tu.*] O pauper, mei ſimilis.

135. *Veſtiti.*] Ignobilis proinde & parum formoſi. Nam pulchræ nuditatem, id eſt, pellucidas veſtes affectabant. Innuit Horat. Lib. 1. Satir. 2. & Martial. Lib. 3. Epigr. 3.

Hæres.] Moraris, dubitas; non continuò pergis ad ſcortum, quod placuit: & in id times pecuniam effundere. Vel, *hæres*, id eſt, *adhæreſcis* plebeio & vili ſcorto, minori quidem ſumptu: nec emendam cariùs putas Chionem ſuperbam ac formoſiorem.

Et dubitas altâ Chionem deducere ſellâ.
Da teſtem Romæ tam ſanctum, quàm fuit hoſpes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Servavit trepidam flagranti ex æde Minervam.
Protinus ad cenſum; de moribus ultima fiet
Quæſtio: quot paſcit ſervos, quot poſſidet agri

Interpretatio.

ac metuis detrahere Chionem è ſublimi ſella. Profer auctorem Romæ ita integrum, ut extitit hoſpes Deæ Idææ: Prodeat ipſe Numa, aut ille qui è templo ardente eripuit Palladem trepidantem: ſtatim ad cenſum proceditur: *interrogatio poſtrema erit de moribus. Quot famulos alit, quot habet agri*

Annotationes.

136. *Chionem.*] Nobile ſcortum fuit. de quo Martial. Lib. 3. at Epigram. 34. ludit in voce χιών, *nix* latinè: aitque,

Digna tuo cur ſis, indignaque nomine, dicam.
Frigida es, & nigra es: non es, & es Chione.

Altâ deducere ſellâ.] Quâ ſedet ſublimis domi ſuæ. Vel potiùs intellige *ſellam* ſeu lecticam, quâ vehitur Chione; eritque ſenſus: dubitas conciliare tibi ſuperbæ Chionis amores, in quam impenſæ majores deſiderantur: adeoque deſcendenti è ſella manum publicè præbere atque obſequium vereris & detrectas.

Sella.] De *Sella* & lectica diximus fusè Satir. 1. ad v. 121. & 124.

137. *Da teſtem*, &c.] De contemptu pauperum queritur, quibus vel ſanctiſſimis nulla fides Romæ haberetur.

137. *Hoſpes Numinis Idæi.*] Scipio Naſica, vir optimus à Senatu judicatus, dignuſque in cujus ædibus deponeretur ſimulachrum Cybeles Romam advectum à Peſſinunte Phrygiæ oppido, donec ei Deæ Templum extructum foret. Nimirùm ut refert Tit. Liv. Lib. 29. cap. 10. cum in Libris Sibyllinis inventum eſſet Carmen, quo dicebatur hoſtis alienigena pelli Italiâ vincique poſſe, quando mater Idæa Romam advecta foret: & Delphicus Apollo conſentiens oraculum edidiſſet, compotes fore votorum Romanos cum Deam devexiſſent, curaſſentque ut eam qui vir optimus Romæ eſſet, hoſpitio exciperet.

138. *Idæi.*] Mons *Ida* duplex, alter in Creta Inſula; alter in Phrygia, à quo Idæa vocata eſt mater Deûm Cybele. De ea Ovid. Faſt. 4.

Numa.] Qui Romanos inter Reges religione inclytus, & religionum auctor, de quo antè v. 12. & Tit. Liv. Lib. 1.

Vel qui ſervavit trepidam, &c.] Lucius Metellus Pontifex, bis Conſul, Dictator, &c. qui ex incendio Templi Veſtæ Palladium ſervavit proprio oculorum damno, flammis excæcatus, per quas ierat medias. Unde tribuit ei Populus Romanus, quod nulli anteà conceſſum, ut quoties in Senatum iret, curru veheretur ad Curiam, magnum & ſublime, ſed pro oculis datum; ut ait eleganter Plinius Lib. 7. cap. 43.

139. *Trepidam flagranti ex æde Minervam.*] Vel propter deflagrationis periculum; vel, ut ait Mancinellus, quod Palladium oculos movebat, & haſtam, quam manu tenebat.

140. *Protinus ad cenſum.*] Omnium primum quæretur, quantus ſit ei res illi cenſus; quàm dives ille, non quàm bonus expendetur.

Jugera, quàm multâ magnâque paropſide cœnat.
QUANTUM quiſque ſuâ nummorum ſervat in area,
Tantum habet & fidei: jures licèt & Samothracum,
Et noſtrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Diis ignoſcentibus ipſis.
Quid, quod materiam præbet cauſâſque jocorum
Omnibus hic idem, ſi fœda & ſciſſa lacerna,
Si toga ſordidula eſt, & ruptâ calceus alter
Pelle patet; vel ſi conſuto vulnere craſſum
Atque recens linum oſtendit non una cicatrix?
NIL habet infelix paupertas durius in ſe,

INTERPRETATIO.

jugera; quàm multiplici & amplo catino epulatur? Quantum pecunia condit unuſquiſque in ſua capſa, tantum etiam auctoritatis obtinet. Quamvis jusjurandum adhibeas per noſtra & Samothracum altaria, exiſtimatur egens ſpernere tonitrua, & Numina, Numinibus ipſis veniam dantibus. Quid quod ille ipſe riſûs argumentum & anſam cunctis ſuppeditat, ſi pallium turpe & lacerum, ſi toga ſqualida eſt, atque unus calceorum dehiſcit ſciſſo corio: aut ſi fractura multiplex aſſutâ plagâ exhibet ſilum craſſum & novum? Egeſtas miſera nihil habet in ſe moleſtius,

ANNOTATIONES.

142. *Jugera.*] *Jugerum*, terræ menſura, quanto uno boum jugo, uno die, arari poteſt.
Quam multâ magnaque paropſide cœnat.] Quàm ſit apparatus menſæ lautus & magnificus.
143. *Quantum quiſque ſua nummorum*, &c.] Dixerat Lucilius:

Tantùm habeas, tantùm ipſe ſies, tantique habearis.

Et Horat.

Tanti, quantum habeas, ſis.

144. *Samothracum.*] Samothracia maris Ægei Inſula, Thraciæ adjacens, hodie *Samandrachi*. Inde in Phrygiam Dardanus Penates Deos, è Phrygia in Italiam Æneas aſportavit. Qui verò illi Dii? Jupiter, Juno, &c. μεγάλοι Θεοί, *magni Dii*, Æneid. 3. Hæc Macrob. Lib. 3. cap. 4. addunt alii Minervam, & Mercurium.
145. *Et noſtrorum.*] Martis, Quirini, Deorum Romanis peculiarium.
Contemnere fulmina pauper creditur.] Adigente paupertate, ac duriſſimo (quod ait Tacitus) neceſſitatis telo, pejerare creditur, ut victum habeat; & præſenti malo futuri metum vincente. Ea eſt divitum de inopibus aut tenuibus opinio.
146. *Diis ignoſcentibus.*] Quod neceſſitate, non impietate perpetratum facilè condonantibus.
147. *Quid quod*, &c.] Adde quod pauper ridiculus videtur.
148. *Lacerna.*] Penula, veſtimentum quod ſupra togam induitur arcendæ causâ pluviæ. Vide Satir. 1. v. 62.
149. *Sordidula.*] Tantillùm ſordida, minus candida. Vide Lipſ. Elect. 1. cap. 13. ubi eruditè diſſerit de colore veſtium Romanarum.
150. *Si conſuto vulnere*, &c.] Si ruptio in calceis, aut in ſarto nuper recentis ſuturæ veſtigia apparuerint.
152. *Nil habet infelix paupertas*, &c.] Epiphonema, quo egeſtatis miſerias exaggerat. *Quid turpius quàm illudi*, inquit in *Lælio*, Tullius.

Quàm quòd ridiculos homines facit : Exeat , inquit,
Si pudor eſt , & de pulvino ſurgat equeſtri ,
Cujus res legi non ſufficit , & ſedeant hîc
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Hic plaudat nitidi præconis filius inter
Pinnirapi cultos juvenes , juvenéſque laniſtæ.
Sic libitum vano , qui nos diſtinxit , Othoni.
Quis gener hic placuit cenſu minor , atque puellæ

Interpretatio.

quàm quod viros ludibrio aptes reddit. Hinc *abeas, ait, ſi verecundia eſt, atque ex equitum pulvillo excedat* is *cujus bona legi non ſatisfaciunt ; illic autem aſſideant filii lenonum in quovis proſtibulo orti. Iſtic applaudat puer excelsi præconis inter adoleſcentes ſplendides pinnirapi & adoleſcentes gladiatoris. Ita placet inani Othoni qui nos ſecrevit. Ecquis iſtic gener arriſit opibus inferior, & ina-*

Annotationes.

153 *Exeat, inquit, &c.*] Inquit & jubet deſignator ordinibus in Theatro diſponendis præpoſitus.

Martial. Lib. 5. Epigramm. 8.

Juſſit ſurgere Lectius lacernas,

Et Epigramm. 26.

Quadringenta tibi non ſunt , Chæreſtrate ; ſurge.
Lectius ecce venit : ſta , fuge , curre , late.

154. *Si pudor eſt.*] Si quæ eſt reverentia legis & Principis, qui jubent neminem hîc ſedere niſi Equitem.

De pulvino ſurgat equeſtri.] E quatuordecim Theatri gradibus *pulvino* inſtratis.

155. *Cujus res legi non ſufficit.*] Is cujus facultates ſunt minores equeſtri cenſu , id eſt , quadringentis ſeſtertiis , de quibus vide Satir. 1. v. 106.

Legi,] Roſciæ , quâ L. Roſcius Otho Tribunus plebis pauperes à ditioribus diſtinxit in Theatro , vetuitque ne quis in Theatri gradibus ſederet niſi Eques, aut equeſtri cenſu pollens. Aſcon. Pæd. Domitianus autem notatur hîc , qui legem illam penè abolitam revocarat : theatralemque licentiam promiſcuè ſpectandi ſuſtulerat. Sueton. *Domit.* cap. 8.

156. *Lenonum pueri.*] Homines libertini generis , quorum patres locupletati per lenocinia & malas artes.

157. *Plaudat.*] Spectet in Theatro , ubi plauditur favoris cauſâ.

158. *Pinnirapi.*] *Pinnirapus* dicitur Retiarius , qui Gladiatoris ſeu Mirmillonis galeam pinnâ inſignitam arripere ac reti involvere nitebatur. Pulman. & Turneb. Lib. 3. cap. 8. *Pinnis* pavonum ornari ſolebant Gladiatores , ſi quando ad pompam deſcenderent. Vetus Schol. vide quæ ad Satit. 2. v. 143. & ſeq.

Juvenes.] Filios , *Laniſta.* Is erat princeps & magiſter Gladiatorum , quibus veluti lauandis præerat , & quos erudiebat.

159. *Othoni.*] Is Auctor Roſciæ legis , de qua mox.

Horat. Epod. 4.

Sedilibuſque magnus in primis Eques,
Othone contempto , ſedet.

160. *Quis gener hic placuit , &c.*] Qui parentes filiæ maritum inopem elegerunt unquam Romæ ? Interrogatus è contra Themiſtocles collocaretne filiam bono pauperi , an minùs probato ſed diviti , reſpondit : malo virum qui pecuniâ egeat , quàm pecuniam quæ indigeat viro. Plutarchus in ejus vita.

Sarcinulis impar ? quis pauper ſcribitur hæres ?
Quando in conſilio eſt ædilibus ? agmine facto
Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.
HAUD facile emergunt ; quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi. Sed Romæ durior illis
Conatus : magno hoſpitium miſerabile, magno
Servorum ventres, & frugi cœnula magno.
Fictilibus cœnare pudet ; quod turpe negavit
Tranſlatus ſubito ad Marſos, menſamque Sabellam,

INTERPRETATIO.

qualis puella faſciculis ? Quis egens hæres conſtituitur ? Quandonam adeſt in deliberationibus ædilium ? Sanè oportebat Romanos pauperes quondam ſeceſſiſſe turmatim. Arduum eſt quidem *aſſurgere eos, quorum parva bona domeſtica impediunt virtutem : at Romæ niſus illis* eſt *difficilior. Miſerum domicilium caro* conſtat ; *caro abdomen ſervorum ; caro frugalis cœna. Pudor eſt cibum capere in* vaſis *teſteis*, *quod* tamen *pudendum inficiatur raptus repente apud Marſos, & Sabinam menſam ;*

ANNOTATIONES.

161. *Sarcinulis.*] Pecuniis, bonis, ornamentis muliebribus velut in faſciculum & ſarcinam collectis. *Doti*, inquit vetus Schol.

161. *Quando in conſilio eſt Ædilibus.*] An *Ædiles* ſuum in conſilium advocant aliquando pauperes, bonos quantumvis & ſapientes viros ? Ovid.

Curia pauperibus clauſa eſt : dat cenſus honores.

Ædilibus.] *Ædiles* alii erant majores & Curules, alii Plebeii & Minores. Duo ſæpiùs, ſex aliquandò fuere. Curatores erant urbis, annonæ, ludorum, ſacrarum etiam rerum, &c. Nero ipſe *Ædilis* fuit. Vide Plutarchum *in Mario* non longè à principio. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 4. & alios.

163. *Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.*] Senſus eſt: benè profectò plebs olim Romana à potentioribus oppreſſa in Montem Sacrum ſeceſſit : & meliùs fortaſſe conſuluiſſet rebus ſuis, ſi nunquàm rediiſſet in gratiam cum Magnatibus à quibus ita contemnitur etiamnum & malè habetur, quicquid Menenii Agrippæ auctoritas atque callida oratio ſuggereret. Vide Tit. Liv. Lib. 2. Dion. Halicarnaſſ. Lib. 6.

164. *Haud facilè emergunt*, &c.] Ariſtot. Ethic. 1. favet huic ſententiæ, ubi ait eum præclara & magna vix poſſe exequi & præſtare, cui facultates deſunt : quoniam per amicos & civilem potentiam veluti per inſtrumenta neceſſe eſt pleraque effici.

165. *Sed Romæ durior*, &c.] Magna quidem ubique eſt pauperibus emergendi difficultas ; at Romæ præſertim, ubi omnia caro conſtant.

166. *Magno hoſpitium*, &c.] Nonniſi magno pretio conducitur tenuis domus ; magno pariter aluntur ſervi, & menſa inſtruitur cibis.

169. *Tranſlatus ſubitò ad Marſos*, &c.] Quod ait, *ſubitò*, videtur innuere M. Curium Dentatum : de quo vide Satir. 2. v. 3. placet aliis Publ. Corn. Scipionem hic intelligi. Aliis ego ſatis aſſentior qui accipiunt generaliter quemlibet Romanorum urbe recedentem ad eos populos, qui frugali utuntur menſâ, quales Sabini, Samnites, &c.

Marſos.] Hi fuerunt Italiæ populi, ſub Samnitibus, ubi nunc pars Aprutii ulterioris, juxta lacum Fucinum, in regno Neapolitano, & in finibus ditionis Pontificiæ. Hactenus regiuncula

Contentûſque illic Veneto, duróque cucullo.
Pars magna Italiæ eſt (ſi verum admittimus) in qua
Nemo togam ſumit niſi mortuus. Ipſa dierum
Feſtorum herboſo colitur ſiquando theatro

Interpretatio.

atque illic ſatis habuit cuculionem cæruleum & craſſum. Si verum fatemur, magna Italiæ portio eſt, ubi nullus togam induit præterquàm fato functus. Si interdum ipſa dierum feſtorum ſolemnitas celebratur herbido thea-

Annotationes.

nomen retinet, vulgò, *Ducato de Marſi.* Illos à *Marſo* Circes filio denominatos pridem & in veneficiis edoctos refert Solinus. Quàm verò bellicoſi Samnites, & quàm diu Romanorum arma exercuerint, teſtis Livius Lib. 7. & ſeq.

Sabellam.] De Sabina terra jam dictum anteà v. 85. De Sabinorum cum Romanis bello, & poſteà fœdere T. Liv. Lib. 1. & Macrob. Lib. 1. cap. 9. ab his orti Sabelli, & pro illis aliquandò ſumuntur: inter Samnites verò cenſentur Plinio Lib. 3. cap. 12.

170. *Veneto duroque cucullo.*] Villoſâ veſte, i.e. craſſiore lanâ, ad arcendum frigus, pluvias, aliaque aëris incommoda, quâ utebantur nautæ imprimis & milites.

Veneto.] Coloris cærulei, quo viliores panni tingebantur. Eo primùm uſi *Veneti* piſcatores dicuntur. *Venetus* color, inquiunt, marinis eſt fluctibus ſimilis.

Martial. Lib. 14. Epigram. 131.

Si Veneto praſinoque faves, qui coccina ſumis.

Cucullo.] *Cucullus & cuculio*, velamentum capitis eſt.

Pars magna Italiæ.] Non tamen in univerſa Italia regnat luxus veſtium, ut Romæ.

171. *Nemo togam ſumit niſi mortuus.*] Ruri, aut in municipiis agentes tunicam vulgò induunt, rarò togam. Plin. Lib. 7. Epiſt. 3. *quo uſque toga feriata? Liber totos dies?* Martial. Lib. 10. Epigram. 47. inter vitæ beatioris cauſas & inſtrumenta togam raram numerat. Et Epigramm. 51. ejuſdem Libri exclamat: O *tunicata quies!* Id eſt, quàm beati, qui procul ambitu & ſervitiis togatorum vivunt, quieti rure, & tunicati! Tunica enim veſtis brevior, operi magis idonea.

171. *Niſi mortuus.*] *Mortuos* enim Itali togatos efferebant ad ſepulchrum: ſicut Græci palliatos. Vide Perſ. Sat. 3. v. 103. ubi ait,

. . Tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſiſque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.

Et Lipſ. Elect. 1. cap. 6.

Ipſa dierum feſtorum.] Ipſis diebus feſtis & in celebritatibus ludorum, æquales togæ aſſumuntur ab omnibus, adeo ut nec Principes & Nobiles ſplendorem veſtium affectent ſupra cæteros.

173. *Herboſo Theatro.*] In pratis, in nudo ceſpite & gramine, ubi primùm agi Dramata cœpere, & ſimplicitas illa diu ſervata retentaque in oppidis & municipiis; vel ſub arborum umbra, aut certè in Theatro frondibus & ramis intecto. Unde Scenæ profluxit nomen. Nam *σκηνὴ umbraculum*, & tentorium ſignificat. Exigua certè & imperfecta fuere Theatrorum initia.

Horat. Epiſt. ad Piſones, ſeu de Arte Poët. v. 178.

Poſt hunc, perſonæ pallæque repertor honeſtæ
Æſchylus, & modicis inſtravit pulpita tignis.

Propertius Lib. 4. Eleg. 1. v. 15.

Nec ſinuoſa cavo pendebant vela Theatro,
Pulpita ſolemnes non oluere crocos.

Majeſtas : tandémque redit ad pulpita notum
Exodium , cum perſonæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat ruſticus infans :
Æquales habitus illic, ſimilémque videbis
Orcheſtram , & populum , clari velamen honoris ,

INTERPRETATIO.

tre , & tritum exedium denique reverti-tur ad ſuggeſta : quandò infans agreſtis in materno ſinu expaveſcit rictum per-ſona pallida ; paria ibi veſtimenta conſpi-cies , & aqualem Orcheſtram ac ple-bem : integumentum illuſtris dignitatis.

ANNOTATIONES.

Et in Gallia quidem haud dudum, quàm nuda & ornamentis deſtituta agerentur Dramata , adeò ut nec aulæis , nec telis tabuliſve pictis eſſent decorata, refert Scaliger Poët. Lib. 1. cap. 21. Vide & Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 16.

174. *Redit.*] Pro , *rediit , tandem* , id eſt, poſt annum, vel poſt Tragœdiæ ſeria & moleſta rudibus animis tædia. Vide infrà, mox.

Ad pulpita.] In Scenam , in Theatrum, in ea Tabulata, in quibus agunt Ludiones , ac Mimi , pariter & Tragœdi.

Notum.] quia ſæpè recantatum, non novum, ut Romæ.

175. *Exodium.*] Diverbium poſt Tragœdorum è Scena *exodon* ſeu *exitum*: Mimi nempè ridiculis verbis & geſtibus ſpectatores oblectant. Vetus Schol. Turnebus autem Lib. 10. capite ultimo ſic habet : *Exodia in Atellanis Fabulis , diverbia vocabantur, eò quòd Tragædis Scenâ egreſſis ad recreandum ſpectatorem è priſtina moleſtia ſubjiciebantur*, &c.

Horatius ad Piſones v. 22'.

Carmine qui tragico vilem certavit ob hircum
Mox etiam agreſtes Satyros nudavit, & aſper
Incolumi gravitate jocum tentavit , eò quòd
Illecebris erat , & gratâ novitate morandus
Spectator , functuſque ſacris, & potus , & exlex.

Et paulò antè.

Indoctus quid enim ſaperet liberque laborum ,
Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto ?

Vide Satir. 6. v. 71.

Perſona pallentis.] Vel quia perſona ſeu larva colore eſt pallente ; vel quia hiſtrionis facies erat illita ſeu gypſo , ſeu albo colore ; aliàs autem fæcibus , ut notat Horatius ad Piſones v. 277.

Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.

Hiatum.] Os mimorum horrendum hians : vel quòd ſoleant pueri perſonas & perſonatos expaveſcere.

176. *In gremio matris formidat ruſticus infans.*] Nutrices cum puerulis ſolitas ſpectaculis adeſſe innuit Plautus Pœnul. in Prologo.

Nutrices pueros infantes , minutulos
Domi ut procurent , neve ſpectatum afferant ,
Ne & ipſæ ſitiant , & pueri pereunt fame ;
Neve eſurientes hic quaſi hædi obvagiant.

177. *Illic.*] In Theatro , univerſis ſpectatoribus habitus par , nec uni ſplendidior quàm alteri.

178. *Orcheſtram.*] Locus in Theatro proprius choris & ſaltatoribus , ab *ὀρχεῖσθαι , ſalto*. Ponitur hîc pro locis *Orcheſtra* proximis, in quibus ſedebant ad ſpectandum Senatores. Vide Alex. ab Alex. mox cit. Lib. 5. cap. 16.

Clari velamen honoris. Dignitatis Æditiliæ inſigne & ornamentum.

Sufficiunt

Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.
Hic ultra vires habitus nitor: hic aliquid plus,
Quàm ſatis eſt; interdum aliena ſumitur arca.
Commune id vitium eſt: hic vivimus ambitioſâ
Paupertate omnes: quid te moror? OMNIA Romæ
Cum pretio. Quid das, ut Coſſum aliquando ſalutes?
Ut te reſpiciat clauſo Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati:

INTERPRETATIO.

toga candida ſatis ſunt majoribus Ædilibus. Iſtic veſtis ſplendor eſt ſupra facultates. Iſtic quiddam plus quàm ſufficit aliquando promitur è marſupio aliorum. Labes illa vulgaris eſt. Iſtic vitam agimus in egeſtate ambitioſa. Ecquid te detineo? Romæ cuncta cum pecunia fiunt. Quid donas, ut Coſſo interdum ſalutem dicas; ut ad te oculos torqueat Veiento, labris non apertis? Hic tondet lanuginem, iſte dilecti capillos demittit.

ANNOTATIONES.

179. *Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.*] *Ædiles* ipſi Curules & majores tunicis albis contenti ſunt, neque purpureas ſumunt togas. cùm ludis præſunt, aliave ſui muneris officia exercent. Vel, ſoli Ædiles ſpectacula edentes albas & recentes habent tunicas; alii verò minùs nitidas, jamque ſqualeſcentes, & quotidianas induunt: contrà quàm fit Romæ, ubi omnes ſpectant in veſte candida, recente, ſplendida, juxta illud Martialis Lib. 4. Epigramm. 2.

Cum plebs, & minor ordo, maximuſque
Sancto cum duce candidus ſederet.

180. *Hic ultra vires*, &c.] At Romæ dumtaxat pleríque veſtem ſumunt nitidiorem, quàm ferant eorum opes ac dignitas.

Aliquid plus quàm ſatis eſt.] Non contenti neceſſariis quæ poſſunt è ſuo habere, è mutuato & conducto, luxui indulgent.

182. *Ambitioſâ paupertate.*] Ambitionis & ſuperbiæ plenâ: opulentiores enim videri volunt, quàm ſint.

183. *Omnia Romæ cum pretio.*] Magno conſtant & comparantur omnia, ut jam ſuprà dictum.

184. *Quid das.*] Quæ munera tribuis ſervis Nobilium, ut te perducant ad dominos.
Horat. Lib. 1. Satir. 9.

Difficiles aditus primos habet: haud mihi deero.
Muneribus ſervos corrumpam; non hodie ſi
Excluſus fuero, deſiſtam, &c.

Ut Coſſum aliquando ſalutes.] Ut faciles tibi ſint aditus ad Coſſum, ejuſque ſimiles opulentos ac Nobiles, quos identidem ſalutes.

185. *Ut te reſpiciat clauſo Veiento labello.*] Ut ſi non alloquio, reſpectu ſaltem uno dignetur te potens quiſpiam.

Veiento.] Fabritius *Veiento* homo ſuperbus ob famoſos libellos à Nerone Italiâ pulſus. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 14. Ejus etiam meminit Plin. Lib. 4. Epiſt. 22. De eo rurſum Satir. 6.

Clauſo labello.] Nedum enim homines comiter alloqueretur ille, vix intueri dignabatur ſalutantes, alioſque omnes deſpiciebat.

186. *Ille metit barbam, crinem hic*, &c.] Ut domini gratiam demereatur, aſſentatur & famulatur ejus ſervulo, quem ei dilectum novit. Hinc adeſt illi obſequens feſtâ illâ die, quâ primam lanuginem & crines reſecat Diis ex mo-

Plena domus libis venalibus : accipe , & illud
Fermentum tibi habe : præſtare tributa clientes
Cogimur , & cultis augere peculia ſervis.
Quis timet , aut timuit gelida Præneſte ruinam ;
Aut poſitis nemoroſa inter juga Volſiniis , aut
Simplicibus Gabiis , aut proni Tiburis arce ?
Nos urbem colimus tenui tibicine fultam

Interpretatio.

Ædes ſunt *referta placentis vendendis. Sume , & hoc tibi fermentum accipe.* Nos *clientes vectigalia pendere aſtringimur , & amplificare bona famulis nitidis. Quis formidat vel formidavit caſum* domûs in *Præneſte frigidâ , vel Volſiniis conſtitutis inter colles nemoribus conſitos , vel ſimplicibus Gabiis , vel in propugnaculo Tiburis declivis. Nos habitamus civitatem exiguo fulcro innixam.*

Annotationes.

re conſecranda , ſeu Phœbo , ſeu Æſculapio , &c.

Vide Martial. Lib. 1. Epigramm. 32.

Hos tibi , Phœbe , voves ſectos à vertice crines
Encolpus domini Centurionis amor, &c.

Et Lib. 9. Epigramm. 17.

Conſilium formæ ſpeculum , dulceſque capillos
Pergameo poſuit dona ſacrata Deo ,
Ille puer tanto domino gratiſſimus aulâ.
Nomine qui ſignet tempora verna ſuo.

Crimen hic deponit amati.] Hic pueri amati comam in Templo deponit , ut per hæc obſequia atque officia ſervulo præſtita , domino potenti gratioſus eſſe queat.

187 *Plena domus libis venalibus.*] Porrò feſtâ die ſuprà dictâ mittuntur puero à Clientibus certatim munuſcula , quibus ille venditis peculium augeat.

Libis.] *Liba* ſunt placentæ è farre , melle , & oleo.

Accipe & illud fermentum , &c.] Tu eme è placentis ; vel pro datis libis , fermentum hoc tibi retine.

188. *Fermentum.*] Tumoris , iræ , & indignationis cauſam & materiam , quod nimirùm non Patronis modò , ſed etiam famulis eorum ſerviendum eſt , ac ſolvenda quaſi tributa.

Tributa.] Amato puero , aliiſve ſervis annua munera , certis diebus : ſicut domino , in natali , in nuptiis , &c.

189. *Cultis ſervis.*] Benè curatis ac nitentibus tum cuticulâ , tum veſtimentis.

Peculia.] Propriè ſunt bona quæ ſervus habet extra domini poteſtatem, ut notat Servius.

190. *Quis timet , aut timuit ,* &c.] Alia perſequitur Romæ incommoda , ab ædium ruina , & incendiis.

Gelida Præneſte.] Hæc urbs Latii , hodie , *Paleſtrina* , gelida ob aquas , & ſitum inter montes. E colonia factum municipium efflagitantibus Præneſtinis à Tiberio Imperatore , narrat Gellius Lib. 16. cap. 13.

191. *Volſiniis.*] Urbs antiqua Hetruriæ fuit. Hodie *Bolſena* nuncupatur.

192. *Simplicibus Gabiis.*] *Gabii* , olim Latii urbs , in via Præneſtina. *Simplices* vocat ſeu ob tenuitatem , ſeu potiùs quod Sexti Tarquinii dolò circumventi , ab ejus patre Superbo capti ſunt. Vide Liv. Lib. 1. cap. 53.

Proni Tiburis.] Hæc Latii civitas , hodie , *Tivoli* , Sabinis contermina , ſita in declivi , unde *prona* dicitur. Arcem verò ſitus arduus præbuit.

Nos urbem colimus , &c.] Romæ autem ædificia pervetuſta ſunt , ac ruinæ pleraque proxima , quare ſuſtentantur fulcris ſæpè.

Tibicine] *Tibicines* in ædificiis vocantur adminicula & columnæ , quæ ruituris aliàs ædibus adhibentur. *Nomen à ſimilitudine tibiis canentium* , inquit Feſtus.

Magna parte ſui: nam ſic labentibus obſtat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente jubet dormire ruina.
Vivendum eſt illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus: jam poſcit aquam, jam frivola transfert
Ucalegon; tabulata tibi jam tertia fumant.
Tu neſcis. Nam ſi gradibus trepidatur ab imis,
Ultimus ardebit, quem tegula ſola tuetur
A pluvia; molles ubi reddunt ova columbæ.
Lectus erat Codro Procula minor, urceoli ſex,
Ornamentum abaci; necnon & parvulus infra

INTERPRETATIO.

maximâ ſui parte. Etenim villæ procurator ita ſiſtit ruituras ædes, ac reſarcit labem antiquæ fracturæ; atque mandat tutos quieſcere imminente lapſu. Vita eſt ibi traducenda, ubi nullæ deflagrationes, nulli timores noctu. Ucalegon modò petit aquam; modò fragilia tranſportat: jam tibi fumum emittit tertia contignatio: tu verò ignoras. Etenim ſi timetur in infimis locis, poſtremus deflagrabit ille, quem tecta una defendunt ab imbribus, ubi teneræ columbæ ova pariunt. Codrus habebat cubile brevius Proculâ, ſex vaſcula, abaci ornatum. Subtùs erat Urna

ANNOTATIONES.

195. *Villicus.*] Is enim vocatus à domino jubetur ſubvenire labenti domui, quam locat. Ille verò utcunque ruinas farcit, ac hiatus parietum contexit.

Veteris rimæ contexit hiatum.] Rupturas parietum calce modicâ perfundit, & tum inquilinos jubet manere ſecuros, quaſi ruinam inſtauraſſet. Vetus Schol.

197. *Vivendum eſt illic.*] Abſit ut Romæ tot in periculis degam, inquit Umbritius: eò pergendum ac vivendum, ubi, &c.

198. *Poſcit aquam.*] Ad reſtinguendum incendium.

Frivola.] Vilia vaſa & ſupellectilia eripit pauper ex incendio.

199. *Ucalegon.*] Vicinus quiſpiam. Alludit ad Virgil. Æneid. 2.

Jam proximus ardet Ucalegon.

Tabulata tertia.] *Triſtega.* In quibus habitabant tenuiores. Divites enim inferiora incolebant, cætera locabant pauperibus. Vetus Schol.

Fumant.] Jam ſerpente & graſſante igne.

100. *Tu neſcis.*] Imminens exitium ignoras, ô pauper, ſuperiora tabulata conducens.

Trepidatur.] Vox præcipitem eorum actionem qui reſtinguendo vel evitando ſtudent incendio, bellè exprimens.

201. *Quem tegula ſola tuetur.*] Qui in ſuprema ædium parte habitat, quæ tegulis eſt proxima.

202. *Ubi reddunt ova columbæ.*] Super tecta columbaria fiunt, inquit Vetus Schol.

203. *Codro.*] Egenti cuipiam. Vide Satir. 1. v. 2.

Proculâ.] Uxore ſuâ alioqui parvâ.

204. *Ornamentum abaci.*] Hic erat omnis *abaci* ornatus.

Abaci.] *Abacus*, menſa ſtructoria, armarium, in quo reponuntur vaſa, ſeu ad uſum quotidianum, ſeu ad ornatum & pompam.

Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron;
Jamque vetus Græcos ſervabat ciſta libellos,
Et divina Opici rodebant carmina mures.
Nil habuit Codrus: quis enim negat? Et tamen illud
Perdidit infelix totum nil: ultimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & fruſta rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque juvabit.
Si magna Aſturii cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia prætor:
Tunc geminus caſus urbis, tunc odimus ignem.

Interpretatio.

exigua, & recumbens Cheiron ſub ipſo marmore: & jam antiqua arca cuſtodiebat codices Græcos, & mures Opici arrodebant eximios verſus. Codrus nihil poſſidebat. Nam quis inficiatur? Ac nihilominus infortunatus amiſit iſtud omne nihil. Suprema verò miſeria acceſſio eſt, *quod ſpoliatum atque potentem fruſtula* panis, *nullus alimento, nullus ædibus ac domicilio ſublevabit.* Quod *ſi corruerint ſumma Aſturii ædes, parens ſqualida, atrati primates* eſunt: *Prætor dictionem juris remittit. Tum duplex civitatis ruina, tum ignem deteſtamur:*

Annotationes.

205. *Cantharus.*] Poculum. de quo Virgilius Eclog. 6. & Macrob. Lib. 5. cap. 21.

Et recubans ſub eodem marmore Chiron.] Ad pedem abaci ſculpta erat effigies *Chironis* Centauri, ex eadem materia, argillâ nimirùm. Recumbebat verò quaſi ſuſtinens abacum. Intelligunt alii ejuſdem *Chironis* opera Medica ſeu Chirurgica (ex Plin. Lib. 7. cap. 56.) in armario Codri poſita: is enim paupertate adactus ad eas ſe artes contulerat. Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 12.

206. *Jamque vetus Græcos*, &c.] Jampridem Græcos libros, & carmina, quibus ſtuduerat anteà, reliquerat.

207. *Divina.*] Ironicè. Raucum enim Codrum dixit Satir. 1.

Opici.] Minùs benè, *apici*, quidam legunt, ut notat Lipſius Epiſtol. quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25. Meliùs. *Opici*, id eſt, putidi, fœtidi: ab *Opicis* ſeu *Oſcis* Campaniæ populis, apud quos vigebant fœdæ libidines. Alii nomen trahunt ab ὀπὴ, *foramen*, ſeu *caverna*, in quibus mures ſæpè latent. Aliis *Opici* ſignificant Græcæ Linguæ neſcientes. Et favet Gellius Lib. 13. cap. 9.

210. *Fruſta.*] Legunt nonnulli, *fruſtrà.*

212. *Si magna Aſturii*, &c.] Si calamitas opprimat tenuiorem, haud curatur: at ſi divitem ac potentem, certatim ſublevatur. Quod certè iniquum.

Aſturii.] Aliis, *Aſturici*: aliis, *Arturii*. ut is idem ſit qui ſuprà v. 29.

Horrida mater.] Tota Roma in luctu eſt. Vel, matronæ ſordidas induunt veſtes, ut dolorem ſignificent.

213. *Pullati.*] Ne veſtem intellige atram ſeu nigram, quæ ſolis in funeribus adhibebatur, ſed ſordidiorem, quæ luctum indicabat. Ex Lipſio Elect. 1. cap. 13.

Differt vadimonia Prætor.] Sicut in publicis calamitatibus ſolebat indici juſtitium. Teſtis Livius paſſim.

214. *Tunc geminus caſus urbis.*] Roma videatur cecidiſſe, aut à Gallis capta diruta que rurſùm.

Odimus ignem.] Vel incendii, vel etiam foci. Lugentes enim ignem foci extinguebant. Vetus Schol.

Ardet adhuc, & jam accurrit qui marmora donet,
Conferat impenſas. Hic nuda, & candida ſigna;
Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
Phœcaſianorum vetera ornamenta deorum.
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Minervam;
Hic modium argenti: meliora, ac plura reponit
Perſicus orborum lautiſſimus, & merito jam
Suſpectus, tanquam ipſe ſuas incenderit ædes.
Si potes avelli Circenſibus, optima Soræ,

INTERPRETATIO.

dúmque *flagrat etiam, ſtatim advolat qui det marmora, ſumptus contribuat. Ille ſtatuas albas ac denudatas; iſte quidpiam eximium Euphranoris ac Polycleti* opus, *antiqua inſignia Numinum Phæcaſianorum; alius codices, & armaria, atque dimidiam Palladem; alius modium pecunia donabit.* Denique *Perſicus orbatorum magnificentiſſimus recondit præſtantiora, ampliora que: & jam ſuſpicionem jure præbet, quaſi propriam ipſe domum combuſſerit. Modò queas abſtrahi ludis Amphitheatri, ædes* tibi *commoda comparantur*

ANNOTATIONES.

216. *Conferat impenſas.*] Ad novas ædes conſtruendas.

Nuda & candida ſigna.] Statuas è marmore candido, Pario.

217. *Euphranoris & Polycleti.*] Hic Statuarius, ille Pictor excellentiſſimi. Quintil. Lib. 12. cap. 10. Plin. Lib. 34. cap. 8.

218. *Phæcaſianorum.*] *Phæcaſii* Sacerdotes erant Athenienſes & Alexandrini, ab albis calceis nominati. Appian. Lib. 5. ubi de M. Antonio. Aliis Dii Græci ſunt ita dicti, quaſi *Phæcaſiati*, id eſt, induti *Φαικασίοις, calceamentis ruſticis*. Turneb. Lib. 10. cap. 27. Porrò in antiquiſſimis codicibus legitur: *Hæc Aſianorum*, pro, *Phæcaſianorum.* Et Vetus Schol. notat eam gentem invidioſè nominari.

219 *Mediamque Minervam.*] A vertice ad umbilicum expreſſam in marmore, aliâve materiâ.

220. *Modium.*] Menſuræ genus, pars ſexta medimni, quod ſex modios continet. Aliis modius libras habet quadraginta quatuor

221. *Perſicus.*] Dives quilibet, ex Horatio Lib. 1. Od. 38.

Perſicos odi puer apparatus.

Vel *Fabius Perſicus*, de quo Satir. 8. v. 14. Seu fortè Perſa fuerit Arturius, de quo paulò antè.

Orborum lautiſſimus.] Qui enim liberis carent, ſolent impenſis haud parcere.

222. *Suſpectus.*] Ita Martial. Lib. 3. Epigram. 51.

Empta domus fuerat tibi Tongiliane ducentis.
Abſtulit hanc nimiùm caſus in urbe frequens.
Collatum eſt decies. Rogo non potes ipſe videri
Incendiſſe tuam Tongiliane domum?

223. *Si potes avelli Circenſibus.*] Siquidem carere potes Circo; modò velis te privare ludis iſtis curulibus & ſpectaculorum oblectamentis, certè commodiùs habitabis in aliis Italiæ urbibus. Hoc dicit Poëta quòd Romani mirum in modum ſpectaculis dediti erant, unde Satir. 10. v. 80. notantur velut optantes dumtaxat *panem & Circenſes.*

Circenſibus.] Quid Circus, & quotuplex Romæ, notavimus ſuprà ad verſum 65. de Ludis & eorum ritu, Dionyſ. Halycarn. Lib. 7. ad finem. Scenicorum ludorum initia vide apud Liv. initio Lib. 7. De *Circenſibus*, qui die nonâ Aprilis celebrabantur in honorem Cybeles ac Cereris, Ovid. Faſt. 4. Alex. ab Alex. Lib. 5 cap. 8.

Sora.] Hæc olim urbs Latii ad Lirim fluvium, hodie in Aprutio ulteriori, vetus nomen haud amiſit.

Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur;
Quanti nunc tenebras unum conducis in annum.
Hortulus hic, puteuſque brevis, nec reſte movendus,
In tenues plantas facili diffunditur hauſtu.
Vive bidentis amans, & culti villicus horti,
Unde epulum poſſis centum dare Pythagoræis.
Eſt aliquid quocunque loco, quocunque receſſu,
Unius ſeſe dominum feciſſe lacertæ.
Plurimus hic æger moritur vigilando; ſed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens
Ardenti ſtomacho. Nam quæ meritoria ſomnum

INTERPRETATIO.

Sora, vel Fabrateria, vel Fruſinone, quanto jam pretio domum *obſcuram pa ras ad unum annum. Illic hortus, & puteus non profundus, neque trahendus fune, diffluit in teneras plantas, promptè exhauſtus. Vitam age contentus raſtro, & cultor hortuli nitidi, è quo centenis Pythagoræis convivium præſtare queas. Non eſt nihil ſe reddidiſſe poſſeſſorem unius lacertæ, quavis* orbis *parte, quolibet diverticulo. Iſtic ægroti multi vitam perdunt* ob *vigilias. At morbum hunc creavit eſca indigeſta, & adhærens ſtomacho ferventi. Enimverò quæ conducta ſoporem*

ANNOTATIONES.

224. *Fabrateria.*] Ea civitas, hodie, *Falvaterra*, non procul à fluvio Liri, pridem Volſcorum fuit in Latio oppidum.

Fruſinone.] *Fruſino*, vel *Fruſinum* Strab. & Ptolem. urbs quondam Latii: hodie vocatur *Fruſilone*, eſtque in Campania Romana.

Domus paratur quanti nunc tenebras, &c.] Emptam habere domum illic potes eodem pretio, quod ſolvis Romæ pro locatione domûs annuâ.

225 *Tenebras.*] Obſcuram & tenebroſam domum.

226. *Hic.*] In urbibus Italiæ mox nominatis.

Nec reſte movendus.] Tam facilè habes aquam è puteo ad rigandum hortum, ut manu attingere ac haurire queas, ſine ullo fune.

228. *Bidentis.*] Per *bidentem* furcam; agriculturam & ruſticam vitam deſignat metonymicωs.

229. *Pythagoræis.*] Hi poſt magiſtrum ſuum Pythagoram docebant abſtinendum ab animatis, & oleribus veſcebantur. Diogen. Laërt. Lib. 8. Athen. &c. Vide Satir. 15. v. ult. Annotat.

230. *Eſt aliquid.*] Non parva res eſt, nec parvi æſtimanda.

231. *Lacerta.*] Quidam legunt, *latebra*, eodem ſenſu: id eſt, aliquid eſt extitiſſe dominum minimæ cujuſlibet rei, vel parvi domicilii quod ſufficiat latebris lacertarum. De his Plin. Lib. 8. cap. 39. & alibi.

232. *Plurimus hic æger moritur vigilando.*] Nimiis vigiliis morbos, & hinc mortem creari conſtat.

Sed illum languorem peperit cibus imperfectus.] Cibus non benè coctus languorem peperit: coctioni verò nocuit immodicus calor ac nimia ſiccitas, quam pariunt vigiliæ ob continuam agitationem, ac ſpirituum vitalium conſumptionem.

233. *Et hærens ardenti ſtomacho.*] Quippe non digeſtus nec in ſuccum nutritivum converſus, neque proinde tranſmiſſus in ſingulas corporis partes.

234. *Meritoria.*] Vel ædes tumultui populari proximæ, vel tabernæ mercede conductæ in quibus opifices fragore & ſtrepitu vicinos excitant, ſomnumque interrumpunt.

Admittunt? Magnis opibus dormitur in urbe.
Inde caput morbi: rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis convicia mandræ
Eripiunt ſomnum Druſo, vitulisque marinis.
Si vocat officium, turbâ cedente vehetur
Dives, & ingenti curret ſuper ora Liburno,
Atque obiter leget, aut ſcribet, vel dormiet intus.

INTERPRETATIO.

permittunt? In hac civitate ſomnus capitur multis divitiis. Hinc fons ægritudinum. Curruum tranſvectio in anfractu anguſto viarum, atque maledicta ſtabuli hærentis quietem auferunt Druſo, ac vitulis marinis. Si invitat officium, opulentus portabitur, recedente multitudine, ac properabit vectus Liburno grandi, ſuprà vultum. Eundo verò lectitabit, vel ſcriptitabit, aut ſomno indulgebit intus.

ANNOTATIONES.

235. *Magnis opibus dormitur in urbe.*] Magnâ potentiâ ſilentium imponitur vicinis tabernariis, ut magno pretio ſomnus conſtet, inquit vetus Schol. Vel potiùs, magnis opibus eſt opus ad habendas ædes à tumultu populari ſeclusas ac remotas, amplas nempè, in quarum receſſu à vicis & tabernis longè poſito, quies ſit & ſomnus non interruptus. Vide Martial. Lib. 12. Epigramm. 57. & 69.

236. *Rhedarum tranſitus.*] Fragor & ſtrepitus curruum, clamor aurigarum, tumultus concurrentium hominum ac rhedarum.

Arcto vicorum inflexu.] Erant certè veteris Romæ vici anguſti & parùm directi. Patet ex Livio in fine libri 5. ubi poſt incenſam ac diruram à Gallis urbem, Romani promiſcuè ædificaſſe dicuntur: item, *feſtinatio curam exemit vicos dirigendi*, inquit ibidem, *dum omiſſo ſui alienique diſcrimine, in vacuo ædificant: formaque urbis occupatæ magis quàm diviſæ ſimilis fuit.* Et Sueton. *Neron.* cap. 38. ait Neronem *quaſi offenſum deformitate veterum ædificiorum & anguſtiis flexuriſque vicorum, urbem incendiſſe.*

237. *Stantis convicia mandræ.*] Maledicta quæ ſolet auriga vel mulio vociferans evomere in *mandram*, id eſt, gregem ſeu multitudinem equorum vel mulorum tardè progredientium, & in flexu hærentium, verberibus juxtà ac clamore agens urgenſque.

Mandra.] Propriè *mandra* vocatur ſepium quo pecora noctu clauduntur: ponitur hic per metonymiam pro *equis* & *jumentis*.

238. *Druſo.*] Somnolento homini, qualis notatur à quibuſdam Claudius Druſus Cæſar. Legunt alii, *Eripiunt ſomnos Vrſis*: ex Plinio Lib. 8. cap. 36. ubi ait *Vrſos* tam altum dormire diebus quidem bis ſeptenis, ut nec vulneribus excitentur.

Vituliſque marinis.] *Phocæ* pariter, ſeu *vituli marini* ſunt ejuſmodi, nullumque animal graviore ſomno premitur. Plin. Lib. 9. cap. 13.

239. *Si vocat officium.*] Si dives ad negotium, ſi ad nuptias, ad pompam, aliamve celebritatem pergat, quiſque de via decedit, & liberum tranſitum dat.

240. *Ingenti curret ſuper ora Liburno.*] Vectus in lectica ampla & capaci, quaſi Liburnâ navi, vel quæ humeris ſervorum è Liburnia grandium & robuſtorum defertur ſupra caput hominum elevata. Plin. Trajan. Panegyr. *Illos*, inquit, *humeri cervicesque ſervorum ſuper ora noſtra vehunt.*

Liburno.] Liburnia regio eſt Illyrici Occidentalis, ubi nunc Croatiæ pars atque Dalmatiæ.

241. *Atque obiter leget*, &c.] Vide

Namque facit ſomnum clauſâ lectica feneſtrâ.
Ante tamen veniet : nobis properantibus obſtat
Unda prior , magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur : ferit hic cubito , ferit aſſere duro
Alter ; at hic tignum capiti incutit , ille metretam.
Pinguia crura luto ; planta mox undique magna
Calcor, & in digito clavus mihi militis hæret.
Nonne vides quanto celebretur ſportula fumo ?
Centum convivæ ; ſequitur ſua quemque culina.

INTERPRETATIO.

Etenim ſoporem conciliat lectica feneſtellâ occluſâ. Nihilominus ante nos *perveniet* ille. Quippe *nos feſtinantes impedit fluctus præcedens : plebs* autem *ſubſequens ingenti turbâ comprimit renes* noſtros. *Ille cubito pulſat ; alius amite duro percutit : iſte verò trabem , alter cadum impingit* in *caput.* Jam *tibia cœno delibuta* ſunt. *Jam proteror undequaque pede craſſo , atque bellatoris clavus in digitum mihi infigitur. An non aſpicis quàm magno igne ſportula frequentetur? Centeni* ſunt *epulones* . & *ſingulos comitatur ſua culina.*

ANNOTATIONES.

Satir. 1. v. 65. ubi de iis quæ ad lecticam & ſellam pertinent copiosè diſputavimus.

Obiter.] ἐν παρόδῳ, inquit Tullius ad Attic. Lib. 5. Epiſt. 20. & Epiſt. 21. ὁδοῦ πάρεργον. Ad Quint. fratr. Lib. 3. Epiſt. 9. ἐν παρέργῳ.

243. *Veniet.*] Eò quò vocat officium.

244. *Unda prior.*] Turba populi inſtar fluctuum euntis ac redeuntis.

245. *Aſſere.*] Ligno, palo, perticâ, amite , quo lectica vel ſella ſuſtinetur ac devehitur à lecticariis. Juſt. Lipſ. Epiſtolic. quæſt. Lib. 4. Epiſt 25.

246. *Metretam.*] Menſuræ genus eſt capaciſſimum. In liquidis cadus eſt aut amphora.

Pinguia crura luto.] Quaſi uncta & incruſtata luto & cœno.

248. *Calcor & in digito* , &c.] In turba conculcor pedibus alicujus militis , aut agreſtis & craſſi cujuſpiam viri , qui videatur in digitum pedis mei infigere clavos , quibus ejus calcei ſuffixi ſunt.

Clavus militis.] Sic Valer. Maxim. Lib. 9. cap. 1. Extern. Art. 4. refert Antiochi Syriæ Regis exercitum magnâ ex parte aureos clavos crepidis ſubjectos habuiſſe. Idem teſtatur Juſtinus Lib. 38. *Luxuria non minor apparatus, quàm militia fuit*, inquit ; . . . . *ut etiam gregarii milites caligas auro figerent , proculcarentque materiam, cujus amore populi ferro dimicant.* Unde rursùm Juvenalis Satirâ ultimâ, v. 24. nefas eſſe ait *offendere tot caligatos , millia clavorum.* Porrò clavata dicuntur aut veſtimenta clavis intexta & ornata . aut calceamenta clavis infixa , inquit Feſtus.

249. *Nonne vides quanto* , &c.] Iterùm gulam Romanorum perſtringit , & novas inde cauſas impedimentorum ac turbæ in viis.

Sportula.] Cœna, quæ quia primùm in *ſportula* dabatur , δεῖπνον ἐν σπυρίδι , hinc nomen obtinuit. Turneb. Lib. 10. cap. 27. Vide Satir. 1. v. 95. ac deinceps.

Quanto fumo.] Quàm avidè petatur. Vel ſimpliciter ignem intelligit , ut mox fuſiùs explicat.

250. *Centum convivæ.*] In commune ſuam quiſque ſportulam conferentes. Vel , centum homines ſportulam accipiant , hi ſervos ſinguli deducunt culinam deferentes , qui vias implent ac impediunt.

Corbulo

Corbulo vix ferret tot vaſa ingentia, tot res
Impoſitas capiti, quas recto vertice portat
Servulus infelix; & curſu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ ſartæ; modò longa coruſcat
Sarraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt, nutant altè, populoque minantur.
Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat
Axis, & everſum fudit ſuper agmina montem,
Quid ſupereſt de corporibus? quis membra, quis oſſa
Invenit? obtritum vulgi perit omne cadaver,

INTERPRETATIO.

Corbulo ægrè portaret tot ampla vaſa, totque res capiti incumbentes, quot miſer famulus defert capite ſubrecto, & properando foculum excitat. Lacerantur veſtes refectæ. Jam præcedente plauſtro emicat abies oblonga; pinus autem alio vehiculo deportatur. Tremunt procerè, & plebi minitantur. Etenim ſi corruerit axis qui ſuſtinet rupes Liguriæ, atque ſuper turbam devolvat montem dejectum, quid reſtat de corporibus? Quis artus, quis oſſa reperit? Comminutum plebeculæ cadaver totum evaneſcit inſtar animæ.

ANNOTATIONES.

Culina.] Vaſa & inſtrumenta culinaria. Hinc igitur tumultus coquorum ipſos cum obſoniis focos transferentium . . . ne cibus intepeſcat, &c. quæ Seneca ad Lucilium ſcribit.

251. *Corbulo.*] *Domitius Corbulo* tempore Neronis robore corporis famoſus, cujus meminerunt Tacit. Lib. 13. & Ammianus Marcell. Lib. 15.

252. *Recto vertice.*] Ne juſcula vel obſonia effundantur ac decidant.

253. *Ignem.*] Quem defert in foculo ſeu calefactorio obſoniis ſubjectum, ne per viam frigeſcant.

254. *Scinduntur tunicæ ſartæ.*] In turba ac tumultu lacerantur veſtes nuper *ſartæ*, quales nimirùm ſolet habere ſervulus, vel pauper Umbritii ſimilis per urbem incedens.

Modò longa coruſcat, &c.] Aliud impedimentum ac periculum à plauſtris per urbem vehentibus magnas moles.

255. *Sarraco.*] Vel *Serraco*, quo vehiculi genere deportantur ingentis ponderis ligna, lapides, & ſimilia, ad conſtructionem ædificiorum. Vide Satir. 5. v. 23.

Abies atque altera pinum plauſtra vehunt.] Longo vehiculorum ordine *pinus* aut *abies* deferebatur vicis intremiscentibus, ut ex illa lacunaria auro gravia penderent. Quem luxum damnat Seneca. Epiſt. 90.

256. *Nutant altè.*] Arbores illæ, ſeu trabes longiſſimæ vacillant, & capitis veluti motu malum & perniciem obviis minantur.

257. *Nam ſi procubuit.*] Si axe fracto ruat plauſtrum, & impoſitam molem deturbet in obvios.

Saxa Liguſtica.] Exciſos è Liguriæ montibus lapides ingentes.

Liguſtica.] *Liguria*, Italiæ regio, ad Alpes, Galliam Narbonenſem inter ac Hetruriam; nunc ora eſt Genuenſis.

258. *Agmina.*] Plebem prætereuntem.

Montem.] Inſtar montis ſaxum, vel è Liguſticis montibus exciſum.

259. *De corporibus.*] Corruente plauſtro ac ingenti ſaxo obrutis & obtritis.

260. *Perit omne cadaver more animæ.*] Non magis apparet quàm anima quæ evolat & aſpectum fugit. Nec enim cum Epicuro Juvenalis ſentit cum corpore animam interire.

More animæ. Domus interea ſecura patellas
Jam lavat, & bucca foculum excitat, & ſonat unctis
Strigilibus, & pleno componit lintea gutto.
Hæc inter pueros variè properantur: at ille
Jam ſedet in ripa, tetrumque novitius horret
Porthmea, nec ſperat cœnoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.

INTERPRETATIO.

Interim familia nihil ſollicita mundat jam catinos, atque ignitabulum ore exagitat, ac ſonitum edit inunctis ſtrigilibus, aptatque lintea ampullâ repletâ. Iſta diverſè maturantur apud famulos; ſed iſte jam ſtat in littore, ac novus expaveſcit tranſvectorem terrificum; neque ſpem miſer habet intrandi *alnum fluminis lutulenti, neque poſſidet, trientem quem ore offerat.*

ANNOTATIONES.

261. *Secura.*] Neſciens plauſtri caſu interiiſſe dominum, vel ſervulum qui ſportulam deferebat, parat cœnam, aut ſaltem lances & patinas excipiendæ ſportulæ & cœnæ componendæ idoneas.

262. *Buccâ focum excitat.*] Oris & buccarum inflatione ac ſpiritu ignem accendit.

Sonat unctis ſtrigilibus.] Comparat etiam *ſtrigiles* ad radendum corpus poſt balnea, detergendumque ſudorem, unctas autem, quò minùs lædant. Vide Perſ. Satir. 5. v. 126. & quæ nos Ibidem.

263. *Strigilibus.*] Quidam Codices habent, *ſtriglibus*, ut ſit dactylus: aut certè poſuit proceleumaticum, ut quatuor breves æquipolleant duabus longis, ſeu ſpondeo.

Componit lintea.] Ad ſiccandum corpus poſt lavationem.

Gutto.] *Guttus*, vaſculum guttatim oleum fundens, cujus erat uſus in balneis. Dicunt alii lintea odorifero perfundi oleo ſolita.

264. *Hæc inter pueros variè properantur.*] Hæc quidem domi fiunt ſedulò ac feſtinanter, atque ſuo quiſque familiarium fungitur officio, aliis balnea, cœnam aliis parantibus: at ille (heu!) jam miſerabili fato exceſſit è vivis.

Ille.] Seu puer deferens ſportulam, ſeu herus ipſe fortè prætericns, ac plauſtri ruinâ obtritus.

265. *Sedet in ripa.*] Sedet. errat ad ripam Stygis, ſeu Acherontis, Infernalis fluvii qui mortuis omnibus tranandus eſt: illicque expectat ac detinetur ad annos centum. Nec enim fas erat trajici inhumatos, ac inopes ſeu carentes naulo, id eſt, pretio tranſvectionis, niſi poſt expletum centum annorum ſpatium. Virgil. loco mox citando.

266. *Porthmea.*] Fretum *πορθμὸς* Græcè dicitur. *πορθμεὺς* autem ille qui trans fretum lintre homines vehit. Charontem hîc intellige, de quo Virgil. Æneid. 6.

Portitor ille Charon, &c.

Nec ſperat.] Quippe inſepultus, & naulo deſtitutus; ut mox explicatum eſt.

Cœnoſi gurgitis.] Stygiæ Paludis cœno turbidæ.

Alnum.] Charontis cymbam ex *alno* arbore.

267. *Nec habet quem porrigat ore trientem.*] *Ori* mortuorum Veteres inſerebant ſtipem ſeu nummum, quo naulum Charonti ſolverent, ac tranſmitterentur. Vide Diodorum Siculum Lib. 2. cap. 5.

Trientem.] *Triens*. pars tertia eſt aſſis. videtur hic pro obolo poni, qui naulus dicitur Charonti ſolvi aſſuetus, apud Lucian. Dial. Mort. 9.

Reſpice nunc alia, ac diverſa pericula noctis.
Quod ſpatium tectis ſublimibus, unde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa, & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,
Et lædant ſilicem. Poſſis ignavus haberi,
Et ſubiti caſus improvidus, ad cœnam ſi
Inteſtatus eas, adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, feneſtræ.
Ergo optes, votumque feras miſerabile tecum,
Ut ſint contentæ patulas effundere pelves.
Ebrius, ac petulans, qui nullum fortè cecidit,
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Pelidæ, cubat in faciem, mox deinde ſupinus.
Ergo non aliter poterit dormire: quibuſdam

INTERPRETATIO

Intuere jam alia & varia nocturni temporis diſcrimina. Ecquod intervallum ab *altis culminibus, è quibus vas fictile percutit cerebrum. quoties vaſcula fiſſa atque mutilata feneſtris decidunt, quàm magnâ gravitate noteat ac labefaciant ſaxum offenſum.* Næ *ſtupidus æſtimari queas ac minimè proſpiciens repentinum infortunium, ſi pergas ad cœnandum non teſtatus. Quippe tot mortes imminent, quot feneſtra eâ nocte vigilantes apertæ ſunt, dum tu tranſis. Quamobrem exopta, & dignas miſeratione preces fac apud te, ut ſatis habeant effundere vaſa capacia.* Porrò *temulentus & procax. qui caſu neminem verberavit. cruciatur,* & *tolerat noctem Achillis intimum deflentis: in vultum procumbit, ſtatim pòſt in tergum. Secius igitur ſomnum capere nequit. Soporem nonnullis*

ANNOTATIONES.

269. *Quod ſpatium tectis ſublimibus.*] Quantum ſit ſpatium inter ima viarum & ædium tecta ſummaque, unde ſæpè dejiciuntur teſtarum fragmenta, quibus prætereuntium caput frangi & cerebrum excuti contingat.

271. *Quanto percuſſum pondere ſignent.*] Teſtæ illæ gravi ſuo caſu duros ipſos quibus ſtratæ viæ ſunt ſilices lædunt, quid igitur in caput hominis non feciſſent?

272. *Ignavus.*] Parùm cautus & prudens, ac in mediis vitæ periculis ſecurus.

274. *Inteſtatus.*] Nondum facto teſtamento.

275 *Vigiles.*] Metonymia, pro, *vigilantibus* ædium inquilinis etiam tunc, & id noctis.

277. *Vt ſint contenta.* &c.] Ut effundantur in te potiùs matulæ & pelves ſordium plenæ, quàm ſolvatur tibi cranium, & occidaris dejectâ teſtâ.

Pelves.] A pedum lavatione dictam *pelvim* ſcribit Varro.

278. *Ebrius ac petulans.*] Aliud malum nocte ambulantibus imminet à juvene ebrio, in quem ſi incidas, pugnos & contumelias experiere, ſi pauper fueris.

279. *Dat pœnas.*] Torquetur, anxius animi eſt, donec aliquem verberarit.

Noctem patitur.] Inſomnem & inquietam, qualem Achilli fuiſſe Patrocli mortem lugenti ſcribit Homerus initio Libri ultimi Iliados.

280 *Peleida.*] Pelei filius erat Achilles.

281. *Ergo non aliter poterit dormire.*] Proverb. 4. *Impii non dormiunt, niſi malè fecerint, & rapitur ſomnus ab eis, niſi ſupplantaverint.* Neronem pariter Othonemque noctu vagari ſoli-

Somnum rixa facit: ſed quamvis improbus annis,
Atque mero fervens, cavet hunc, quem coccina læna
Vitari jubet, & comitum longiſſimus ordo:
Multum præterea flammarum, atque ænea lampas:
Me, quem Luna ſolet deducere, vel breve lumen
Candelæ cujus diſpenſo, & tempero filum,
Contemnit. Miſeræ cognoſce prœmia rixæ:
Si rixa eſt, ubi tu pulſas, ego vapulo tantum.
Stat contra, ſtarique jubet, parere neceſſe eſt.
Nam quid agas, cum te furioſus cogat, & idem
Fortior? Unde venis? Exclamat: cujus aceto,
Cujus conche tumes? quis tecum ſectile porrum

INTERPRETATIO.

conciliat jurgium. Verum etſi petulans ætate, & vino calens, veretur eum quem caveri imperat pallium purpureum, magnaque ſeries aſſeclarum; plures etiam faces, atque candelabrum ex ære: ſpernit verò *me cui Luna dux eſt aſſueta, aut tenuis lux candela, cujus diſpono moderorque funiculum. Intellige præludia infelicis jurgii, ſi jurgium eſt, in quo tu percutis, ego percutior dumtaxat.* Ille *obſiſtit adverſùm, & imperat ſiſtere* me: *obtemperare oportet. Ecquid enim facias, quando te adigit furibundus ipſeque valentior? Vociferatur, unde prodis? Ecquis vappâ, cujus fabâ repletus es? Ec-*

ANNOTATIONES.

tos, & obvium quemque petulanter inceſſere, narrant Suetonius & Tacitus. Nec abſimilem omninò ſententiam non ſemel habet Plautus *Amphitr.* Scen. 1. in ludicra illa contentione Mercurii cum Soſia. Vide Sueton. *Ner.* cap 26.

282. *Improbus annis.*] Protervus in juventute, tùm nempè cùm fervet ſanguis, ac vis affectuum prævalet rationi.

283. *Coccina.*] De *cocco* grano Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ proventu, & Imperatoriis paludamentis dicato, Plin. Lib. 22. cap. 2. ſicut de purpura fusè Lib. 9. cap. 36. ac ſequentibus.

285. *Ahenea lampas.*] Candelabrum ex ære Corinthio, quod ſolis ditioribus præferebatur. Ejus pretium recenſet Plinius Lib. 34. cap. 2.

287. *Diſpenſo & tempero filum.*] Ne vel extinguatur, vel citiùs ardeat abſumaturque. Vetus Schol.

289. *Si rixa eſt.*] *Rixa* enim eſt pariter contendentium ac invicem cædentium.

290. *Stat contrà, &c.*] Ebrius ille petulans te videns ſolum & malè veſtitum invadit, impugnatque.

292. *Cujus aceto, &c.* Dic, ubi cœnaſti? Ubi vinum aceſcens ac vile bibiſti? Contumelioſè ait jurgari volens.

293. *Conche.*] *Conchis* faba eſt viridis: vel, faba eſt cum ſiliqua & cortice. Alii dicunt eſſe edulium è fabis cum cortice elixis, conditis autem porro conciſo, oleo, cumino, liquamine, &c. Martialis Lib. 5. Epigram. 40.

Si conchem toties meam comeſſes.

Lib. 7. Epigramm. 77.

. . . *Conchis inuncta tibi eſt.*

Et Lib. 13. Epigram. 7.

Si ſpumet rubrâ conchis tibi pallida teſtâ,
Lautorum cœnis ſæpè negare potes.

Tumes.] Propriè dixit, *tumes*: illud enim obſonii genus inflat ventrem ac ſatiat mirum in modum.

Sectile porrum.] Non capitatum, ſed ſectivum, utpote vilius: de quibus Plinius Lib. 20. cap. 6 Folia porri, quod faciè ſcinditur.

Sutor, & elixi vervecis labra comedit?
Nil mihi reſpondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede ubi conſiſtas: in qua te quæro proſeucha?
Dicere ſi tentes aliquid, tacituſque recedas,
Tantundem eſt: feriunt pariter; vadimonia deinde
Irati faciunt: libertas pauperis hæc eſt.
Pulſatus rogat, & pugnis conciſus adorat,
Ut liceat paucis cum dentibus inde reverti.
Nec tamen hoc tantum metuas. Nam qui ſpolier te
Non deerit, clauſis domibus, poſtquam omnis ubique
Fixa catenatæ ſiluit compago tabernæ.

INTERPRETATIO.

*quis ſartor tecum manducavit porrum ſectitium, ac labia vervecis aquâ cocti? Nihil mihi repenis? Vel reſpende, vel talo pulſaberis. Dic quâ regione habites: in quo tugurio te conveniam? At*enim *ſive paras quidpiam loqui, ſive abis nihil dicens, perinde eſt; æqualiter verberant: poſteà vadem exigunt iracundi. Ea eſt libertas egeni. Petit* veniam *verberatus, atque pugnis contuſus ſupplicat* verberanti, *ut permittatur illinc recedere cum dentibus non multis. Neque verò ſolùm id formides. Etenim non deficiet, qui denudet te, obſeratis aditibus, cùm tacuit junctura ſtabilis cunctarum paſſim officinarum catenâ compactarum.*

ANNOTATIONES.

294. *Sutor.*] Ad ignominiam omnia.

Vervecis labra.] Synecdoche, pro *vervecino capite*, quod in apophoretis numeratur. Martial. Lib. 14. Epigram. 211.

296. *Proſeucha.*] προσευχή, precatio eſt. Unde apud Philonem, *proſeuchæ* vocantur fana & loca, in quibus Judæi ad orationem conveniunt. Hîc verò ponitur pro loco, ubi ſtipem rogant mendici, & pro tuguriolis quæ ad vias publicas exſtruunt, aut prope urbium portas. Vetus Schol. & Turneb. Lib. 1. cap. 19.

298. *Vadimonia.*] Poſtquàm te illi malè mulctarunt, clamant ſe à te cæſos, iram ſimulant, increpant, minantur in jus tracturos, ut mulcta indicatur tibi quamvis innoxio, adeoque vadimonium denuntiant.

299. *Libertas pauperis hæc eſt.*] Scilicet ea eſt, quâ gloriantur noſtri, quam vindicant acriter Romani, quâ fruuntur Cives modò, ſi ſint pauperes. Ironia cum indignatione.

301. *Paucis cum dentibus.*] Non omnibus quidem excuſſis per pugnos & verbera. Quod beneficii loco habebitur. Sic graſſatores largiri ſe vitam aiunt illis quibus non ademerint, & eùm tantùm non occiderunt, multùm etiam ſibi deberi putant.

302. *Nec tamen hoc metuas tantùm.*] Non modò contumelias & verbera Romæ habes metuenda, ſed & latrocinia & graſſatores.

303. *Clauſis domibus, poſtquam omnis,*] &c. Intempeſtâ & concubiâ nocte.

304. *Fixa catenatæ ſiluit compage tabernæ.*] Cum clauſæ ſunt tabernæ diligenter, inductâ etiam per ſingulos aſſeres grandi catenâ, ut ait vetus Schol. idque in munimentum adverſus effractores & graſſatores nocturnos. Vide Suet. *Ner.* cap. 26. Ubi Nero ipſe graſſari, poſt crepuſculum circa vicos & popinas vagari, obvios verberare, tabernas effringere & expilare dicitur.

Siluit.] Dimiſſo opere, & quieſcentibus jam opificibus, relictâque & vacuâ officinâ.

Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem,
Armato quoties tutæ cuſtode tenentur
Et Pontina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanquam ad vivaria currunt.
Qua fornace graves, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & ſarcula deſint.
Felices proavorum atavos, felicia dicas
Secula, quæ quondam ſub regibus atque tribunis

INTERPRETATIO.

Imò nonnunquam repentè deprædator invadens *gladio negotium conficis, dum ſecura ſervantur tum* Pomptina *palus, tum ſilva* Gallinaria, *à ſatellite armis inſtructo. Ita illinc confluunt iſtuc univerſi* graſſatores *velut ad vivaria.* Attamen *quo camino, quâ incude non* fabricantur *vincula ponderoſa? Magna* certè *ferri menſura in catenis* adhibetur, adeò *ut vereri* poſſis, *ne deſit aratrum, ne ligones atque ſarcula deficiant. Fortunatos atavos proavorum, & beata ſæcula vocaveris, quæ ſub Regibus ac Tribunis*

ANNOTATIONES.

305. *Ferro ſubitus graſſator agit rem.*] Inopinantem invadit, ſpoliat, adacto in jugulum enſe.

306. *Armato quoties*, &c.] Diſpoſitis ad arcendos latrones præſidiis.

307. *Pomptina palus.*] Alii legunt *Pontina*. Locus in Campaniâ infeſtus latrociniis, ad *paludem Pomptinam*, cujus pars fortè ab Auguſto ſiccata, ut meminit Horat. ad Piſones, v. 65. At non certè integra, ut teſtantur qui viderunt, & propter amplitudinem paludis totam ſiccari non poſſe affirmant. Adde quod in eam influunt quidam fluvii. Sita eſt inter Privernum, Terracinam, Setiam, &c.
Martial. lib. 13. Epig. 111.

Pendula Pontinos quæ ſpectat Setia campos.

Et Lib. 10. Epig. 74.

Nec quæ paludes delicata Pontinas
Ex arce clivi ſpectat uva Setini.

Gallinaria pinus.] Propè Cumas, ſeu ad ſinum Cumanum, ut refert Strabo, Lib. 5. erat ſilva *Gallinaria*, prædonum receptaculum.

308. *Sic inde huc omnes*, &c.] Exacti ſilvis graſſatores Romam veniunt, & latrocinantur nocte.

Ad vivaria.] Velut ad locum, ubi paratior ac facilior victus erit. Vivaria loca ſunt, in quibus aluntur ac ſaginantur ad cibos, ſeu aves, ſeu piſces, ſeu feræ, &c.

310. *Ne vomer deficiat*, &c.] Ne deſit ferrum quo fiant inſtrumenta agriculturæ neceſſaria.

311. *Vomer.*] In aratri extremitate ferrum eſt quo terra ſcinditur.

Marra, Sarcula.] Ruſtica inſtrumenta, quibus inutiles herbæ reſecantur.

312. *Proavorum atavos.*] *Proavus* eſt avi pater: *atavus* autem quintus pater eſt.

313. *Sub Regibus.*] Hi numerantur ſeptem, Romulus, Numa, Tullus Hoſtilius, Ancus Marcius, Tarquinius Priſcus, Servius Tullus, Tarquinius Superbus; quorum loco Conſules deinceps imperitavere. Tit. Liv. Lib. 1. & 2. Quæ prima fuit ætas Populi Romani propè ducentos & quinquaginta per annos, ſub Regibus, ut ait Florus in prologo.

Atque Tribunis.] Anno urbis trecenteſimo decimo, primùm creati Tribuni militares conſulari poteſtate, ut narrat Livius Lib. 4. Ne Conſules è plebe crearentur: quod poſteà ta-

Viderunt uno contentam carcere Romam.
His alias poteram, & plures ſubnectere cauſas:
Sed jumenta vocant, & ſol inclinat; eundum eſt.
Nam mihi commota jamdudum mulio virga
Innuit: ergo vale noſtri memor; & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino;
Me quoque ad Elvinam Cererem, veſtramque Dianam
Convelle à Cumis: ſatirarum ego (ni pudet illas)
Adjutor gelidos veniam caligatus in agros.

INTERPRETATIO.

olim urbi *Romana conſpexerunt unicam ſatis eſſe cuſtodiam. Licebat* quidem *iſtis alias ac multas rationes adjungere. Verùm* jam *invitant muli, atque Sol occidit. Oportet diſcedere. Jam enim flagello concuſſo pridem mulorum ductor mihi ſignum dat. Vale igitur; recordare noſtri. Cùm verò te Roma Aquino tuo remittet recreari feſtinantem, tu me etiam à Cumis abſtrahe ad Cererem Helvinam, ac veſtram Dianam.* Statim *ego caligis indutus in terram frigidulam advolabo Satirarum auxiliator, modò ut* mei *non eas pigeat.*

ANNOTATIONES.

men ei conceſſum. Itaque Tribuni militares identidem & ſubinde Remp. rexerunt.

314. *Uno contentam carcere.*] Quem Tullus Hoſtilius ædificari juſſit, ut refert. Salluſt.

316. *Jumenta.*] A *jungendo* quidam, alii meliùs, ut videtur, à *juvando* originem trahunt.

318. *Innuit.*] Admonet expedita eſſe ad iter omnia, rhedæ impoſitam ſuppellectilem: umbritium jam expectari. Vide ſuprà, v. 10.

319. *Refici properantem.*] Cupientem recreari ex urbis ac tumultûs popularis tædio.

Aquino tuo.] Quoties ibis in patriam tuam, ô Juvenalis, *Aquinum* ſcilicet, Campaniæ civitatem, viâ Latinâ.

320. *Me quoque.* &c.] Me pariter à Cumis, quo proficiſcor, accerſere memento ad te. Aquinum ego ſtatim adibo, teque conveniam: & Satiras unà conſcribemus.

Helvinam Cererem.] Habebat *Ceres* Fanum ad Aquini ſuburbium, cui *Helvinum* nomen à fonte proximo ejuſdem appellationis. Minùs placet quod nonnulli ab *eluendo*, alii verò ab *Helvo* colore, quem flavum eſſe aiunt, ex Varrone etymologias petunt.

Veſtramque Dianam.] Quam nimirùm colitis tu Juvenalis populareſque tui Aquinates, in Minturnenſi luco.

321. *Cumis.*] Vide ſuprà verſum 2. hujus Satiræ.

Ni pudet illas.] Siquidem exiguæ meæ opis ac induſtriæ non pudet ac piget te eximium Vatem ac Satirographum, ipſaſque Satiras.

322. *Adjutor.*] Nonnulli codices habent, *auditor.*

Gelidos in agros.] Ob ſitum. Frigus certè faciunt colles, ſilvæ, flumina.

Caligatus.] More ſtrenui militis inſtructus, certè acer vitiorum hoſtis. *Caligæ* ſunt militaria calceamenta, à quibus denominatus eſt Caligula Imperator, eò quòd in caſtris natus: mediam uſque tibiam protegebant, & pars ſuperior caput leonis videbatur, ut patet in antiquis marmoribus.

SATIRA IV.

ECCE iterùm Criſpinus; & eſt mihi ſæpè vocandus
Ad partes, monſtrum nullâ virtute redemptum
A vitiis, æger, ſolâque libidine fortis:
Delicias viduæ tantùm aſpernatur adulter.
Quid refert igitur quantis jumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in umbra,
Jugera quot vicina foro, quas emerit ædes?

INTERPRETATIO.

EN rurſùm Criſpinus; à me verò frequenter eſt adducendus ad partes; portentum nullâ virtute à vitiis liberatum. Cætera imbecillis, atque unâ libidine ſtrenuus. Viduæ voluptates dumtaxat ſpernit mœchus. Ecquid intereſt ergò quàm amplis xyſtis mulos vexet; quàm magna in umbra lucorum geſtetur; quot jugera fere proxima, quas domos pretio comparaverit.

ANNOTATIONES.

1. *ECce iterùm Criſpinus.*] Jam exagitatus nimirùm Satir. 1. v. 26. & ſeq. Porrò Domitianum maximè petit & vellicat Juvenalis hac Satirâ.

Vocandus ad partes.] Sæpius autem exagitare illum ſtatuit Poëta, & revocare, ut toties in Satiris illis partes ſuas agat, quaſi perſonam in Comœdia.

2. *Monſtrum nullâ virtute redemptum.*] Criſpinus eſt adeò nequam, ut nulli non vitio ſerviat. Quàm dura porrò vitiorum ſervitus, bellè exprimit & fusè, Perſius Satir 5.

3. *Æger, ſolaque libidine fortis.*] Languet ad omnia prætèrquàm ad flagitia ac libidines.

4. *Delicias viduæ tantùm aſpernatur adulter.*] Ignobilem verò contemnit Venerem, adeoque viduas, quas lucri gratiâ ſectantur uni pauperes.

Martial. Lib 11. Epigramm. 88.

Nunc ſectaris anus. O quantùm cogit egeſtas!

Vel; non ſervit amoribus viduæ opulentæ, ut opimam ejus hæreditatem mereatur, ut dictum de nonnullis Satir. 1. v. 37. & ſeq.

5. *Quid refert igitur.*] Si tam miſer eſt Criſpinus utpote obnoxium vitiis mancipium, quid juvat eum eſſe opulentum? Quid proſunt ei ſuæ divitiæ, quæ beatum illum reddere nequeunt, nec à vitiis redimere?

Quantis jumenta fatiget porticibus.] Quòd magnas habeat porticus, in quibus geſtetur quoties pluit, & ſuaviter ambulet: ut eſt in Satira 7. verſ. 179. Plin. Lib. 1. Epiſt. 3. *Quid illa porticus verna ſemper? . . . Quid illa mollis geſtatio?* &c.

6. *Quanta nemorum vectetur in umbra.*] Quòd in hortis arte magnâ & ſtudio excultis deportetur lecticâ. Magnificam villæ deſcriptionem lege apud Plinium Lib. 2. Epiſt. 17. ubi ſic loquitur: *Adjacet geſtationi, interiore circuitu, vinea tenera & umbroſa, nudiſque etiam pedibus mollis & cedens*, &c.

7. *Jugera quot*, &c.] Quòd novas etiam opes quotidie accumulet: ampláſque habeat ædes in parte urbis optima: vel, hortos & ſpatia in ſuburbio; ut ait vetus Schol.

Nemo

Nemo malus felix, minimè corruptor, & idem
Inceſtus, cum quo nuper vittata jacebat
Sanguine adhuc vivo terram ſubitura ſacerdos.
Sed nunc de factis levioribus: & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub judice morum.

INTERPRETATIO.

Nullus imprebus beatus. Nequaquam ſtuprator, ipſeque inceſtuoſus, quicum nudiuſtertius cubabat Sacerdos vittis redimita, vivo etiam ſanguine humo ſubmittenda. Verùm de minimis facinoribus modo. Ac nihilominus ſi alius ſimile quidpiam *perpetraſſet, obnoxius foret morum Cenſori. Enim-*

ANNOTATIONES.

8. *Minimè corruptor.*] Omnes quidem vitioſi infelices, at præ cæteris flagitioſi. Comitantur enim libidinem multæ graveſque moleſtiæ, juſta peccati pœna. Gaſp. Sciopp. corrigit, ac legit, *mima corruptor*: ſed non ſenſui favet.

9. *Inceſtus.*] Sic vocatur qui infandam attentat Venerem atque inconceſſam cum perſona ratione ſanguinis aut propter religionem reverendâ. Inceſtum autem dicitur flagitium quod caret ceſtu, id eſt, ſacro Veneris cingulo, quo honeſtæ nuptiæ coërcentur ac decorantur.. Quaſi *ab* [illegible] Feſtus, quaſi *incaſtum* Iſidorus dici volunt.

Cum quo, &c. Cum Criſpino Veſtalis inceſtum admiſit, & impune quidem, quia carus ille Domitiano.

Vittata.] *Vitta* erant faſciolæ, quibus religabant crines, aut etiam flores & ſerta circa caput. His utebantur cùm Matronæ, tùm maximè Sacerdotes in Sacrificiis.

10. *Sanguine adhuc vivo*, &c.] Viva terræ infodienda, ex Numæ Inſtituto. Liv. Lib. 1. Dionyſ. Halicarn. Lib. 2. ubi delinquentes Veſtales & corruptæ referuntur miſerabiliter occidi: vivæ ſcilicet emittebantur ſuper lecticam latæ, more mortuorum, deflentibus ac præeuntibus cognatis, ac perlatæ uſque ad portam Collinam intra muros, in monumento ſub terra præparato cum ſepulcrali apparatu deponuntur, nullaque ſolitâ luſtratione potiuntur. Plutarchus autem in vita Numæ Pompilii, rem adhuc clariùs explicans, ait. *Prope Portam Collinam, intra urbem, ſubterraneam domum ſeu foveam extitiſſe, in qua lectulus, & lucerna ardens, panis item & aqua: lac etiam, atque oleum parata erant. Illuc Rea feretro incluſa deferebatur per forum, ac per ſcalas demittebatur, antè à miniſtris ſoluta, gravi & ſummo ubique ſilentio, atque horribili mœſtitiâ*, &c. Vide etiam, ſi vis, Alex. ab Alex Lib. 5. cap. 12.

Terram ſubitura.] Alioqui punienda ex more, & moritura, ſi accuſata & convicta fuiſſet. Quemadmodum Corneliæ contigit, quam quidem antè abſolutam, longo pòſt intervallo repetitam Domitianus damnavit. Sueton. *Domit.* cap. 8.

11. *Sed nunc de factis levioribus.*] Supple, *agimus*, vel, *querimur*.

Alter ſi feciſſet idem, caderet, &c.] Si alter quàm Criſpinus id feciſſet, non magis impunè tuliſſet inceſtum, quàm Celer, Eques Romanus cui Corneliæ Maximillæ ſtuprum objiciebatur, quem in Comitio virgis ad necem cædi juſſit Imperator Domitianus, ut refert Suetonius loco mox citato.

12. *Judice morum.*] Scopticè notat Domitianum, qui ex loco citato Suetonii inceſta Veſtalium virginum ſeverè coërcuit: & qui Corneliam abſentem inauditamque damnavit inceſti, ac defodi imperavit, cùm ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet solùm, verùm etiam occidiſſet. Nam vidua abortu periit, ut loquitur Plinius Lib 4. Epiſt. 11. quem lege.

Martial. Lib. 6. Epigram. 4. ad Domit.

Cenſor maxime, Principumque Princeps.

Nam quod turpe bonis, Titio, Seioque, decebat
Criſpinum. Quid agas, cùm dira & fœdior omni
Crimine perſona eſt? mullum ſex millibus emit,
Æquantem ſanè paribus ſeſtertia libris,
Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto

INTERPRETATIO.

verò quicquid infame Titio, & Seio, probis, id pulchrum Criſpino. Ecquid facias, quando immanis homo eſt, ac turpior quolibet ſcelere? Barbulum ſex millibus mercatus eſt, adæquantem certè ſeſtertia totidem libellis, ſicut teſtantur qui de grandibus grandiora jactitant. Opificis mentem approbo, ſi tam gravi dono

ANNOTATIONES.

13. *Titio Seioque.*] Nomina Juriſconſultis frequentia, hîc deſignant quoſlibet è vulgo viros bonos.

Decebat Criſpinum.] Ex iniquo Domitiani judicio, qui ſuſpectos dumtaxat alicujus ſceleris ſeverè puniebat, ut mox dictum; at connivebat in manifeſtis etiam amicorum flagitiis, & & inceſto Criſpino indulgebat.

14. *Quid agas, cùm, &c.*] Quam cenſuram & animadverſionem dignam ſatis adhibeas in hominem omni crimine fœdiorem? Nec enim perditæ ſolùm eſt laſciviæ, ſed & gulæ Criſpinus; ut mox patebit.

15. *Mullum.*] Piſcem marinum, qui aliàs *barbo* vel *barbio*, ob geminam barbam, quam habet in inferiori labio. De eo Plin. Lib. 9. cap. 17. & 18. & alibi. Barbatos mullos & barbatulos vocant, & in piſcinis ali ſolitos teſtantur, Varro Lib. 3. de Re Ruſt. cap. 17. Cicero ad Attic. Lib. 2. Epiſt. 1. & Parad. 5. apud Athen. Lib. 1. cap. 5. *mullus* Dianæ ſacer dicitur. Item Lib. 7. cap. 21. ubi & variæ *mulli* dotes afferuntur. Quem tamen in locum vide Caſaubonum multa doctè corrigentem. Vide Satir. 5. v. 92. & quæ nos ibidem.

Sex millibus emit.] Sex millibus nummûm. Macrob. Lib. 3. cap. 17. mullum unum ſeptem, (Plinius autem octo) millibus nummûm ait emptum ab Aſinio Celere viro Conſulari. Apud Sueton. autem Tib. cap. 34. tres mullos triginta millibus nummûm væniſſe, queſtus refertur Imperator.

16 *Æquantem ſanè.*] Quaſi diceret, ſi miraris pretium, diſce pondus, & mirari deſine.

Paribus ſeſtertia libris.] Emptus eſt piſcis ſex millibus, ſex libras pendebat, æquavit igitur pretium pondere ſuo. Macrob. loco mox citato, ex Plinio ait, non repertos olim mullos, qui duas pondo libras excederent; at jam longè majores minoris emi. Horat. Lib. 2. Satir. 2. trilibrem memorat. Hoc verò quid, ſi verum eſt quod ex Licinio Mutiano narrat Plinius citato Libro 9. cap. 18. captum eſſe in mari Rubro mullum, qui octoginta libras penderet?

Seſtertia.] *Seſtertia* ſex, quæ continent ſingula mille nummos ſeſtertios, de quibus jam antè diri Satir. 1. v. 92. & 106. Seſtertia ſex efficiunt ſex millia nummorum. Salmaſ.

17. *Qui de magnis majora loquuntur*] Ut ſolent adulatores, qui res augere verbis mirum quantum norunt.

18. *Conſilium laudo artificis.*] Tolerand a videbitur luxuria Criſpini, ſi, &c.

Munere tanto.] Mullo eximiæ magnitudinis vel miſſo quaſi munere, vel appoſito in cibum ſeni cuipiam opulento.

Præcipuam in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi.
Eſt ratio ulterior, magnæ ſi miſit amicæ,
Quæ vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.
Nil tale expectes: emit ſibi. Multa videmus,
Quæ miſer & frugi non fecit Apicius. Hoc tu
Succinctus patriâ quondam Criſpine papyro?
Hoc precium ſquamæ? potuit fortaſſe minoris
Piſcator, quàm piſcis emi. Provincia tanti

INTERPRETATIO.

meruit primas ceras in codicillo vetuli orbati. Accedit cauſa major. ſi potenti donavit amaſia, qua geſtatur operto ſpecu grandibus feneſt·is vitreis. Nihil ejuſmodi ſpera. Sibimetipſe mercatus eſt. Plurima cernimus qua non admiſit Apicius infelix & parcus. Id verò tu, Criſpine, veſtitus olim papyro patriâ? Is valor ſquama? Fortè licuit mercari piſcatorem inferiori pretio *quàm piſcem. Provincia tali* pretio

ANNOTATIONES.

19. *Præcipuam in tabulis ceram.*] Primas partes in teſtamento, vel unicas meruit, hæres ex aſſe inſtitutus, eo modo quo dictum ſuprà Satir. 2. v. 58.

20. *Magna ſi miſit amica.*] Ejus vel amorem captans vel hæreditatem. Vide Satir. 1. v. 37. & ſeq.

21. *Qua vehitur clauſo*, &c.] Magnâ & amplâ lecticâ, undique clausâ; ſpecularibus autem pellucidâ. Sic enim mulieres delicatæ ventos, pulverem, & frigus excludebant, ſanitati pariter & pulchritudini conſulentes. Vide Satir. 1. v. 65.

Specularibus.] Sicut nos è vitro, ſic veteres feneſtras faciebant è ſpeculari lapide, qui tenues in cruſtas facilè finditur. Plin. Lib. 36. cap. 22. Senec. Epiſt. 90. & de Providentia. J. Lipſius in Senec.

Martial. Lib. 8. Epigram. 14.

Hybernis objecta notis ſpecularia puros
Admittunt Solos. & ſine fæce diem.

22. *Nil tale exſpectes.*] At nihil iſtorum voluit Criſpinus, uni verò ſuæ gulæ indulſit, exquiſitas dapes emendo.

23. *Miſer & frugi.*] Præ Criſpino frugalis & temperans videatur Apicius quantumvis luxurioſus. Miſer porrò ille. cui ſeſtertiûm centies egeſtas fuit; & qui præ fastuo paupertatis & famis metu ipſe ſe interemit, ut ait Seneca, Lib. *de Conſol. ad Helviam matrem.* Dio Caſſius. 57. &c.

Apicius.] Hic inter gulæ proceres numeratur apud Plin. Lib. 9. cap. 17. & Lib. 10. cap. 48. omnium nepotum altiſſimus gurges nuncupatur. Exemplum gulæ fuit, ſcripſitque de juſcellis, ac de condiendis cibis, ut reſtatur vetus Schol. ſcientiam popinæ profeſſus dicitur, ac millies ſeſtertiûm in culinam impendiſſe, apud Senecam loco mox cit. num. 138. *Apicii* quoque velut inſignis helluonis meminit idem Seneca Epiſt. 95.

Hoc tu.] Audes & perpetras.

24. *Succinctus patriâ quondam*, &c.] Tu olim ſervus è Niliaca plebe, & verna Canopi, ut eſt Satir. 1. v 26.

Papyro.] Frutex eſt paluſtris in Ægypto frequens, è cujus libro ſeu cortice fiunt veſtes, funes, tegetes, vela, &c. Vide Plin. Lib. 13. cap. 11.

25. *Hoc pretium.*] Alii legunt, *hoc pretio*; Eodem ſenſu. An hoc pretio emuntur ſquamæ, id eſt, piſcis? Synecdoche & Tapinoſis, cum indignatione ſimul & admiratione.

26. *Quàm piſcis.*] Mullus, de quo ſuprà, emptus ſex millibus nummûm.

Provincia tanti vendit agros.] In regionibus extra Italiam quæſitis, opimis licèt & fertilibus, tanti nec majoris emi poſſent agri, è quibus victitaret familia.

Vendit agros.; ſed majores Appulia vendit.
Quales tunc epulas ipſum glutiſſe putemus
Induperatorem? cum tot ſeſtertia, partem
Exiguam, & modicæ ſumptam de margine cœnæ
Purpureus magni ructaret ſcurra Palatî,
Jam princeps equitum, magna qui voce ſolebat
Vendere municipes fracta de merce ſiluros?

INTERPRETATIO.

venumdat campos, at Apulia venumdat ampliores. Quas tum dapes credamus ſorbuiſſe ipſum Imperatorem, quando tot ſeſtertia, modica portio ac delibata de extremitate convivii exigui, deglutirentur à ſannione purpurato ſumma aula, nunc autem Equitum Magiſtro, qui conſueverat altâ vociferatione venumdare ſiluros ſui municipii, de merce ruptâ?

ANNOTATIONES.

27. *Sed majores Apulia vendit.*] In *Apulia* verò Italiæ regione, tanti quoque nec majoris etiam majores agri venduntur. quàm iſte piſcis à Criſpino emptus. Quare verò minoris quàm alibi venduntur agri Apuliæ? An Poëta reſpicit Apuliæ partem aliquam montibus aſperam ac ſterilem de qua Horatius loco mox citando: & Seneca Epiſt. 87. ſic loquitur: *Agri ſuburbani tantùm poſſidet. quantùm invidiosè in deſertis Apuliæ poſſideret?* An quòd Apulia infeſtatur Atabulo vento, ut ait idem Seneca Nat. Quæſt. Lib. 5. cap. 17. Hic ventus Apuliæ eſt peculiaris, & plantas frigore adurit ac devaſtat. Teſtis Plinius Lib. 17. cap. 24. Ejus meminit & Gell. Lib. 2. cap. 22. Horat Lib. 1. Satir. 5.

Incipit ex illo montes Appulia notos
Oſtentare mihi, quos torret Atabulus, & quos
Nunquam erepſemus, niſi, &c.

Hinc & illi vento Atabulo *ἀτῆο βαλλοντι*, id eſt, *noxio*, ſeu *cladem & calamitatem immittenti* Apuli ſacrificabant, ne agros depopularetur. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3 cap. 22.

Apulia.] Sita eſt non procul ab oſtio ſinûs Adriatici, Dauniam inter & Calabriam. Hodie pars regni Neapolitani, vulgò, *la Puglia.*

28. *Quales tunc epulas.* &c.] Quòd ſi Criſpini hominis ſordidi talis fuit gula & luxuria, qualem putas extitiſſe Domitiani Imperatoris? Hunc jam Poëta aggreditur.

29. *Induperatorem.*] Per Epenthesim. Tull. 1. de Divin. n. 107. ex Ennio: *uter eſſet induperator.* Scribendum contendit, *endoperatorem*, Theod. Pulmannus.

Seſtertia.] Suprà, ad v. 16.

Partem exiguam & modica ſumptam, &c.] Quæ tamen Criſpini dapes & ſumptuoſa convivia ſi cum epulis Domitiani conferantur, non erunt niſi pars exigua & ultima dumtaxat, atque velut margo cœnæ & menſæ Imperatoriæ.

31. *Purpureus.*] Vide Satir. 1. v. 27.

Ructaret.] Adeò cibis ingurgitatus, ut ructus ederet.

Scurra Palati.] Criſpinus aulæ paraſitus, adulator, riſûs captator, Imperatori gratioſus. Martial. Lib. 7. Epigramm. 98.

32. *Jam Princeps Equitum.*] Primùm factus Eques Romanus, ut dictum Satir. 1. v. 27. deinde etiam Equitum Magiſter. Corn. Tac.

33. *Municipes Siluros.*] Ex eadem patria Ægypto, & quaſi Criſpini municipes. Vide Gell. Lib. 16. cap. 13.

Siluros.] Fluviatiles pariter ac marini piſces ſunt, in Nilo frequentes Plin. Lib. 1. cap. 9. porculo marino quoſpiam ſimiles, nullis oſſibus ſpiniſve interſitis, carne prædulci eſſe, idem Plin. teſtatur Lib. 9. cap. 15.

Incipe Calliope, licet hic conſidere: non eſt
Cantandum; res vera agitur Narrate puellæ
Pierides; proſit mihi vos dixiſſe puellas.
Cum jam ſemianimum laceraret Flavius orbem
Ultimus, & calvo ſerviret Roma Neroni,
Incidit Adriaci ſpatium admirabile rhombi,

INTERPRETATIO.

Auſpicare Calliope, fas eſt iſtic conſiſtere. Non eſt canendum. Res verè geſta *tractatur. Referte juvencula Pierides. Juvet me* quod *vos appellavi juvenculas. Tempore quo poſtremus Flavius dilaniabat terram jam ſemimortuam, atque Roma Calvo Neroni mancipata erat, è regione templi Veneris, quod fulcit Ancona Dorica, retia incurrit ac replevit ſtupenda magnitudo rhombi Adriatici:*

ANNOTATIONES.

Fractâ de merce.] In vaſe ſeu corbe fracto & rupto; quippe nullius pretii Alexandriæ iſti piſces. & quos inopes in Ægypto venditare ſolent. Vetus Schol. Non hæret hic Salmaſius, quin ingenioſè comminiſcatur, & corrigat, *Fariâ*, pro, *Phariâ*, id eſt, Ægyptiâ.

34. *Incipe Calliope.*] Ironicè pariter ac facetè Calliopem invocat, quaſi quid arduum ac valdè ſerium moliatur: cùm tamen rhombi piſcis magnitudinem: & Domitiani gulam dumtaxat inſectati velit.

Calliope.] Scilicet ipſa quæ heroïco Carmini præſides, inter Muſas Princeps.

Licet hic conſidere.] In re tam gravi non eſt leviter agendum, aut tranſeundum.

Non eſt cantandum.] Neque more Poëtico hodie fingendum, & verſibus ingenioſè amplificandum.

36. *Pierides.*] à *Pierio* Theſſaliæ monte Muſis Sacro. Aliter paulò Tullius de Natura Deorum Lib. 3 n. 54.

Proſit mihi] Hoc amplius adeſte, & favete mihi.

Puellas.] Adoleſcentulas, puras, virgines, Nymphas. Ita Poetæ ſolent adulari ſuis Numinibus.

37. *Cùm jam ſemianimum*, &c.] Magnificum exordium quaſi grandia narraturi.

Semianimum laceraret Flavius orbem.] Romam orbis dominam Domitiani ſævitiâ oppreſſam. Is enim crudelitatem non magnam ſolùm, ſed & callidam inopinatamque exercebat, ut ſcribit Sueton. Domit. cap. 11.

Flavius ultimus.] Domitianus Imperator, poſtremus è gente Flaviâ, quæ obſcura quidem, ac ſine ullis majorum imaginibus, at Reipublicæ tamen nequaquam pœnitenda, quod ait Sueton Veſpaſ. c. 1.

38. *Calvo Neroni.*] Utraque vox invidioſa pro, *Domitiano*, qui quidem Calvitio ſic offendebatur, ut in contumeliam ſuam traheret, ſi cui alii vel joco vel jurgio objectaretur. Ita Sueton. Domit. cap. 18. Deinde, propter vitia paria ſimilemque ſævitiam Nero alter vocatur. Vide Sueton. Domit. cap. 10. 11. 15. Tantùm deſciverat ille à placidis moribus Veſpaſiani ac Titi.

Unde Martial.

Flavia gens quantum tibi tertius abſtulit hæres!
Pænè fuit tanti non habuiſſe duos.

39. *Incidit Adriaci*, &c.] Regnante, inquam Domitiano, rhombus ingens à piſcatore captus eſt.

Parturiunt montes. &c.

Adriaci, &c.] Natantis in mari Adriatico, quod eſt inter Italiam, Illyricum & Græciam, hodie, *Sinus Venetus.*

Spatium admirabile rhombi.] Immenſa propè moles piſcis, rhombus ſtupendæ amplitudinis.

Rhombi.] Plin. Lib. 9. cap. 20. *Marinorum piſcium*, inquit *alii ſunt plani, ut rhombus, cui ſitus dexter reſupinatus eſt*, &c.

Ante domum Veneris, quam Dorica ſuſtinet Ancon,
Implevitque ſinus: neque enim minor hæſerat illis,
Quos operit glacies Mæotica, ruptaque tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia Ponti
Deſidia tardos, & longo frigore pingues.
Deſtinat hoc monſtrum cymbæ linique magiſter
Pontifici ſummo. Quis enim proponere talem,

INTERPRETATIO.

etenim non adhæſit minor iis quos tegit glacies Mæotica. & Sole denique ſoluta ejicit ad ingreſſum pigri maris Euxini. *inertiâ torpentes, geluque diuturno ſaginates. Dominus naviculæ ac linei tetis ſupremo antiſtiti reſervabat illud prodigium. Nam quis atten ares* aut venum *exponere tantum* piſcem, *vel mer-*

ANNOTATIONES.

40. *Ante domum Veneris quam*, &c.] Locum etiam deſignat accuratè, veluti ad rem faciat. Ante urbem Anconam, ubi Veneris templum.

Quam Dorica ſuſtinet Ancon.] Syracuſani à Græcis oriundi Tyrannum Dionyſium fugientes huc navigantes appulêre, civitatemque condidêre in agro quidem Piceno, opportuno ſitu, atque (ut Mela ſcribit) in anguſto duorum Promontoriorum ex diverſo coëuntium, inflexi cubiti imagine ac figurâ, unde nomen; *ἀγκών, cubitus*, ſeu *flexus brachii*: ibidemque inſignem Veneri ædem poſuere.

Dorica.] Synecdoche, pro, *Græcis*. *Dores* populi gemini fuere, alii in Aſia minore, alii in Achaia.

41. *Implevitque ſinus.*] Mole ſuâ & amplitudine retia implevit rhombus.

Sinus.] Vide Satir. 1. v. 88.

Neque enim minor hæſerat, &c.] Qui enim cum retibus adhæſit captus piſcis non erat inferior magnitudine illis, qui detinentur in fundo Paludis Mæotidis, quandiu conſtricta gelu eſt, at inde exeuntes ruptâ glacie, poſteà natant & capiuntur in Ponto Euxino, magni & pingues ob longam deſidiam.

42. *Mæotica.*] Palus *Mæotis* excipit Tanaim fluvium, inter minorem Tartariam Europæ, & Circaſſiam Aſiæ regiones: cum Euxino mari per Boſphorum Cimmerium, hodie *Fretum Caffa* connectitur. Illuc ſæviens Boreas plurimam convehit glaciem.

43. *Solibus.*] Æſtivi Solis ardoribus.

Torpentis.] Tardè fluentis Quidam legunt, *torrentis*, quòd ibi rheuma quoddam mare trahat. Vetus Schol.

Ponti.] Euxini ſcilicet, qui olim *Axenus* dicebatur, id eſt, *inhoſpitus*, teſte Plinio; Amazonius Claudiano; Scythicus Flacco; Tauricus Feſto; mare Ponticum Straboni, Tacito, Plutarcho; Cimmerium Herodoto & Oroſio; Caucaſium Apollonio; Colchicum nonnullis; Sarmaticum Ovidio; Phaſianum Ariſtidi; vulgò *Mare Nigrum*; Italis *Mare Maggiore*, &c. Situs ejus eſt inter Thraciam, Sarmatiam, & Aſiam minorem: ambitus continet vicies ſemel centena quinquaginta millia, ut auctor eſt Varro, & ferè Veteres, inquit Plin. Lib 4. cap. 12.

Monſtrum.] Monſtroſum piſcem; rhombum, de quo antè.

45. *Cymbæ linique magiſter.*] Piſcator.

46. *Pontifici ſummo.*] Domitiano, qui Albanos Sacerdotes inſtituerat, eorumque Sacrorum erat velut Antiſtes ſummus. Vide Satir. 2. ad v. 83. in hæc verba, *accipient te*. Vel, quia Veſtalem virginem Corneliam condemnaturus, Maximi jure Pontificis abuſus, reliquos Pontifices in Albanam villam convocaverat. Quod ſuprà jam dictum, atque auctor eſt Plinius Lib. 4. Epiſt. 11. Vel etiam, quia Imperatores hos ſibi titulos ac munera ſæpè vindicabant. Sueton. Tit. cap. 9. Pontificatum Maximum ideò ſe accipere profeſſus, ut puras ſervaret manus.

Aut emere auderet? Cum plena & littora multo
Delatore forent; diſpenſi protinus algæ
Inquiſitores agerent cum remige nudo;
Non dubitaturi fugitivum dicere piſcem,
Depaſtumque diu vivaria Cæſaris, inde
Elapſum, veterem ad dominum debere reverti.
Si quid Palphurio, ſi credimus Armillato,
Quicquid conſpicuum, pulchrumque ex æquore toto eſt,
Res fiſci eſt, ubicunque natat: donabitur ergo,
Ne pareat, jam letifero cedente pruinis
Autumno, jam quartanam ſperantibus ægris.

INTERPRETATIO.

cari; quando ripa etiam referta erant plurimo denuntiatore? Quippe *ſtatim exploratores alga vagabundi accuſarent remigem ſpoliatum, nec ambigerent affirmare elapſum* hunc *piſcem, & in Cæſaris dudum vivariis enutritum, ex iis effugiſſe,* atque adeò *redire oportere ad antiquum poſſeſſorem. Si fidem aliquam habemus Palphurio, vel Armillato, quodcunque eximium eſt & præſtans ex univerſo mari, ubi ubi nat, ad fiſcum id pertinet. Itaque dabitur, ne deperdatur, lethali Autumno jam jam locum dante glaciei, jam ægrotis quartanam expectantibus.*

ANNOTATIONES.

47. *Cum plena & littora, &c.*] Cùm non urbs tantùm, ſed omnes Italiæ anguli, ipſaque littora plena forent delatoribus.

48. *Diſperſi inquiſitores.*] Huc & illuc paſſim volitantes, explorantes, inſidiantes

Alga.] Herba marina eſt. Ponitur vel pro littoribus; vel pro vilibus quibuſlibet rebus, quarum tamen erant inquiſitores ac delatores. Proverb. *Vilior Algâ.* Virgil. Eclog. 7.

49. *Agerent cum remige nudo.*] Pauperem & innoxium piſcatorem reum protinùs agerent, ac raperent in jus, atque ad Tribunal ipſius Imperatoris.

53. *Vivaria.*] Vide ſuprà Satir. 3. ad v. 308 Vide & Macrob. Lib 3. cap. 13.

Veterem ad dominum.] Ad Domitianum Imperatorem.

51. *Palphurio, Armillato.*] Hi Conſulares fuerant viri, qui per delationes Domitiani gratiam captavere. Sueton. Domit. cap. 13. refert *Palfurium* Suram olim Senatu pulſum, pro eo verò in Capitolino certamine de Oratoribus coronato univerſos Imperatori ſupplicaſſe, ut reſtitui placeret.] *Armillati* quoque meminit alibi idem Suetonius.

55. *Fiſci*] *Fiſcus*, inquit Aſcon. Pæd. *eſt ſacculus ad majoris pecuniæ ſummam capiendam, & pecuniam publicam.*

56. *Ne pereat.*] Ne corruptum pereat, quandoquidem vendi non licet, ex Palphurio & Armillato juris ſummis Interpretibus; ergò donandum Imperatori. Ita ſecum miſer is piſcator.

Lethifero Autumno.] Tunc enim frequentes morbi, qui pariter acuti & exitiales eâ tempeſtate, teſte Hippocr. Lib. 3. Aphor. 9. Item Galen. &c.

57 *Quartanam ſperantibus ægris.*] Timentibus.

Ita Virg.

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Contendunt aliqui in propriâ ſignificatione ſumendam vocem, *ſperantibus*, Celſi auctoritate freti, qui ait quartanas febres neminem jugulare; adeòque ægros ſperare & cupere, tertianam in quartanam mutari. Sed quæ fides?

Stridebat deformis hyems, prædamque recentem
Servabat: tamen hic properat, velut urgeat Auſter.
Utque lacus ſuberant, ubi quanquam diruta ſervat
Ignem Troianum, & Veſtam colit Alba minorem,
Obſtitit intranti miratrix turba parumper.
Ut ceſſit, facili patuerunt cardine valvæ.

INTERPRETATIO.

Horrens bruma ſtridorem edebat, & piſcem recenter captum conſervabat attamen feſtinat ille, quaſi inſtet notus. Et cum jam *adeſſent lacus, ubi Alba quamvis deſtructa cuſtodit ignem Troianum, ac inferiorem Veſtam obſervat, multitudo obſtupeſcens aliquantulam ingreſſuro moram attulit. At ubi locum dedit, fores aperta ſunt volubili cardine:*

ANNOTATIONES.

58. *Stridebat deformis hyems.*] *Hyems* erat, ſæviebat ſibilus ac ſtridor ventorum Aquilonarium. Cic. Tuſc. q. 1. n. 68. *Horrifer Aquilonis ſtridor*

59. *Servabat.*] A putrefactione tuebatur: frigus nempe & Aquilo corruptionis omne periculum arcebant

Tamen hic properat.] Piſcator tamen inquiſitorum ſævitiam pertimeſcens, rhombum Imperatori donare feſtinat, non ſecùs ac ſi æſtas vel autumnus, & flans in eis Auſter, putredinis metum injicerent.

Auſter.] Ventus meridionalis, quo tepeſcens aer carnes & piſces facilè corrumpit Galen. in Aphor 5. Lib. 3. Hunc ait varias ægritudines invehere. Horat. Lib. 2. Ode 14.

Fruſtrà per Autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum.

60. *Utque lacus ſuberant.*] Cùm propè eſſent lacus Albani: vel, cum piſcator & inquiſitores portentoſum piſcem deferentes Domitiano, colles Albanos in quibus tum erat Imperator, aſcenderent, & lacus qui ſunt ibi, ſubjectos quaſi ſibi cernerent. Legunt quidam, *ſuperant*, id eſt cum jam tranſiviſſent illi Albanos lacus, & pergerent ad Domitianum tum fortè (ut ſolebat quotannis, ex Sueton.) ibi Quinquatria celebrantem Minervæ, cui collegium inſtituerat Sacerdotum, quibus præerat velut Pontifex Summus. Vide ſuprà v. 46. & Sat. 2. v. 83.

Quanquam diruta ſervat ignem Troianum.] Alba quidem à Tullo Hoſtilio diruta fuerat, tecta ſolo adæquata, unâque horâ quadringentorum annorum opus, exceptis tamen Templis, periit; teſte Livio Lib. 1. cap. 29. At cùm Albani fortunæ ſubirati patria Sacra neglexiſſent, ac Deorum cultum; prodigia contigêre. quibus illa inſtaurati jubebantur. Ita Alba quanquam diruta ſervavit ignem illum inextinctum, quem cum reliquis omnibus Tullus Romam tranſtulerat: (Livius Lib. 1. cap. 31) anteà tamen jam à Numa uſurpatum. Plutarch. Dionyſ. Halic. Lib. 2. Gell. Lib. 1. cap. 12.

61. *Troianum ignem.*] Cujus perpetui ſervandi in Templo Veſtæ, quod fatale eſſet pignus Imperii, mos invectus ab Ænea Troianiſque: & hinc à Romanis aſſumptus. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap 12.

Veſtam minorem.] Nam major ea, quæ Romæ religioſiùs colebatur, habebatque Templum pulchrius à Numa ædificatum. Vide ſupra ad v. 10.

Alba.] *Alba* longa nimirùm ab Aſcanio condita, diſtans Romà quindecim ferè millibus paſſuum. Ex ruderibus illius hæc quondam creverat, & nunc etiam Albanum, urbs adjacens, vulgò, *Albano*, Epiſcopatus tribui ſolitus alicui e ſex Cardinalibus antiquioribus.

62. *Turba.*] Seu populi, ſeu Albanorum Sacerdotum cupiditate videndi tanti piſcis affluentium.

Excluſi

Excluſi expectant admiſſa obſonia patres.
Itur ad Atridem: tum Picens, Accipe, dixit,
Privatis majora focis; genialis agatur
Iſte dies; propera ſtomachum laxare ſaginis,
Et tua ſervatum conſume in ſæcula rhombum.
Ipſe capi voluit. Quid apertius? & tamen illi
Surgebant criſtæ. Nihil eſt, quod credere de ſe

INTERPRETATIO.

Senatores non admiſſi dapes illatas opperiuntur: pergitur ad Atridem. Mox Picenus ait; ſume quæ ſuperant vulgarem caminum; celebretur hic dies Genio; feſtina ſtomachum aperire pinguedine, atque comede rhombum ævo tuo reſervatum. Ipſe ſponte irretitus eſt. Quid evidentius? Ac nihilominus is criſtas arrigebat. Nihil eſt quod nequeat exiſtimare de ſe,

ANNOTATIONES.

64. *Excluſi exſpectant.*] Alii codices habent, *ſpectant*, id eſt, cum admiratione contemplantur.

Excluſi exſpectant admiſſa obſonia Patres.] Patentibus valvis introducti qui munera portabant, excluſis etiam Senatoribus qui Domitianum comitati fuerant, quique interim foris ſtant, & expectant quid inde fiat.

65 *Atridem.*] Domitianum, qui Romanis imperabat, ſicut Græcis Agamemnon Atrei filius. Adde quòd Atrei Atridarumque mentio Domitiani crudelitatem exhibet ac perſtringit. Vide Senecæ Thyeſt. & Agamemn. item Euripidis Oreſtem, &c.

Picens.] Piſcator oriundus è Piceno Italiæ regione, hodie *Marchia Anconitana*, ad ſinum Adriaticum.

Privatis majora focis.] Adulatoriè; unâ Imperatoris menſâ dignum ferculum.

66. *Genialis.*] Vide Perſ. Satir. 2. v. 3.

69. *Ipſe capi voluit.*] Quaſi ſciens & gaudens ſe ad te deferendum, atque Imperatorio ſtomacho inſerendum ac ſepeliendum.

Quid apertius,] Meram hanc eſſe aſſentationem, quis non ſentiat?

Illi ſurgebant criſtæ.] Ex Proverbio, ſeu piſci, ſeu potiùs Imperatori præ vana alacritate ac ſuperbia. Is enim mirum quantum adulationibus gaudebat, atque illis intumeſcebat. Cæterùm quicquid alii ſentiant, mihi probatur magis alia aliorum locum hunc interpretandi ratio, hoc verior ac melior quo ſimplicior. Ergo non ſint hæc Poëtæ verba: *Quid apertius!* Sed piſcatoris Domitiano adulari pergentis hoc modo: quid apertius, quam piſcem capi voluiſſe, ut ad Imperatorem deferretur? ut mox ſalsè Poëta ſubjungat: & tamen illi rhombo ſurgebant criſtæ ſpinæque in dorſo, ſatiſque oſtendebat indignationem, quòd captus eſſet. Verùm Domitianus turpi nihilominus adulatione gaudens facilè credebat piſcem capi voluiſſe, Imperatoriæ gulæ & vanitati obſequentem.

70. *Nihil eſt quod credere*, &c.] Supremâ auctoritate divinæ ſimili Principes inflati obcœcatique nihil non de ſe credere parati ſunt, præſertim ſi adulatores adjuvent. Sic apud Sueton. cap. 22. Calig. *Is divinam ſibi majeſtatem aſſerit; modò Jupiter Latialis ſalutatur: modò Caſtorem inter & Pollucem conſiſtens adorandum ſe præbet; modò Jovis Olympii aliorumque Numinum ſimulacris dempto capite, ſuum imponi mandat.* Sic Domit. cap. 13. ille dictans Epiſtolam ita incipit: *Dominus ac Deus noſter ſic fieri jubet:* unde non alio deinceps nomine appellari inſtitutum. Hinc in Domitianum ſalsè Martialis Lib. 5 Epigramm. 8.

Edictum Domini Deique noſtri,

Sic & Alexander ille Magnus per ſub-

Non poſſit , cum laudatur diis æqua poteſtas.
Sed deerat piſci patinæ menſura. Vocantur
Ergo in concilium proceres , quos oderat ille ;
In quorum facie miſeræ , magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ. Primus , clamante Liburno ,
Currite, jam ſedit, rapta properabat abolla
Pegaſus, attonitæ poſitus modo villicus urbi.

INTERPRETATIO.

quando collandatur , potentia Numinibus æqualis. At catini amplitudo piſci non aderat par : itaque in conſultationem accerſuntur Principes , quos is averſabatur ; in quorum vultu re ſidebat pallor miſerabilis & ſumma familiaritatis. Tum vociferante Liburno , accedite , jam conſedit ; ante alios accurrebat ſumptâ chlamyde Pegaſus civitati ſtupefactæ villicus nuper conſtitutus.

ANNOTATIONES.

ornatos Antiſtites Hammonis filius ſalutatur , ac pro Deo non pro Rege coli jubetur. Ipſe verò Hammone ſe patre cenſeri imperat. Apud Juſtinum Lib. 11. & Lib. 12. adorari ſe jubet, recuſantes autem Macedonum Principes ſub ſpecie inſidiarum de medio tollit. Sic etiam Antiochus , ſic Diocletianus Dii voluerunt cognominari , &c.

71. *Diis æqua poteſtas.*] Quia neminem ſupra ſe vident aut verentur.

72. *Sed deerat piſci patinæ menſura.*] Martial Lib. 13. Epigram. 81.

Quamvis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patellâ.

73. *Vocantur in concilium proceres.*] Ad deliberandum quo poſſit modo tantus piſcis coqui, condiri, apponi , an conciſus in partes , an integer.

Quos oderat.] Domitianus Tyrannorum more Nobiles imprimis oderat.

74. *In quorum facie* , &c.] Quorum facies erat pallida præ metu, ne ſimulata ne inſidioſa foret tanta illa Domitiani familiaritas. *Is enim* , ut ait Suetonius , *non magna ſolùm , ſed etiam callida inopinataque erat ſævitia.* Sic. *Aretinum Clementem Conſularem virum , è familiaribus ſuis , capitis condemnaturus , in majore quàm antè gratiâ habuit.* Sic etiam *Auctorem Summarum pridie quàm crucifigeret , in cubiculum vocavit , aſſidere juxtà coegit , parte cœnæ ſuæ dignatus eſt , denique ſecurum hilaremque dimiſit.* Sueton. Domit. cap. 11. Vide etiam Satir. 1. v. 33.

75 *Primus properabat.*] Primus Senatorum venit vocatus in concilium.

Clamante.] In concilium advocante , & magnis vocibus inſtante , ne ſedentem jam Imperatorem morarentur.

Liburno.] Is admiſſionibus præerat, inquit vetus Schol. Alii dicunt præcones peti è Liburnia ſolitos , quòd Liburni eſſent ſonorâ & validâ voce. Verùm id gratis affirmare videntur. Porrò Liburnia regio Illyrici , ubi nunc Croatiæ pars maritima cum parte Dalmatiæ Occidentalis.

76. *Jam ſedit.*] Jam in concilio ſedet Domitianus.

Raptâ.] Veſte raptim ac trepidè aſſumptâ.

Abollâ.] Veſtis erat militaris, ex Nonio, philoſophica etiam , ſuprà Satir. 3. v. 115. necnon Senatoria , ut aiunt quidam , diciturque quaſi *abulla* , quòd undique bullata.

Prudent. Epigram. 20. Lib. 1. contra Symmachum.

Adjectus faſtis palmatâ inſignis abollâ.

77. *Pegaſus.*] Is Albanus civis, Juris adeo peritus , ut liber vulgò non homo diceretur. De eo ſcripſit etiam , unde Jus Pegaſianum. Præterea plu-

Anne aliud tunc præfecti? Quorum optimus, atque
Interpres legum ſanctiſſimus; omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Juſtitia. Venit & Criſpi jucunda ſenectus,
Cujus erant mores, qualis facundia, mite
Ingenium. Maria, ac terras, populoſque regenti
Quis comes utilior, ſi clade & peſte ſub illa
Sævitiam damnare, & honeſtum afferre liceret
Conſilium? ſed quid violentius aure tyranni?

INTERPRETATIO.

Nunquid enim *aliud tum* erant *præpoſiti? Inter quos maximè probus ac integer* ille *Juriſconſultus cenſebat* molliter *agenda univerſa jure ſine armis, licet tempeſtate ſævâ. Advolavit etiam Criſpi hilaris ſenecta, cujus indoles erat ſimilis eloquentia, ac lenis animus. Ecquis aſſecla fructuoſior gubernanti mare, terramque, & nationes; ſi fas fuiſſet condemnare crudelitatem, & bona dare monita, inter eam calamitatem atque perniciem? Verùm quid iracundius auriculâ Tyranni?*

ANNOTATIONES.

rimis functus honoribus, multis quoque Provinciis præfuit: ipſique urbi Romæ à Veſpaſiano præfectus. Vetus Schol.

Villicus.] Quòd Roma tunc eſſet veluti villa, ſine libertate, ſine privilegiis. Hinc non præfectus Pegaſus appellatur, ſed *Villicus.*

Attonitæ urbi.] Quia non civem Romanum ſibi præpoſitum cernit ſed alienigenam; & quòd ſe miſerè oppreſſam ſentit, Roma ſtupet.

78. *Anne aliud.*] An tunc Præfecti aliud videri poſſunt quàm villici Imperatori velut domino ad nutum ſervientes, & de omnibus rationem reddituri.

Quorum optimus, &c.] Pegaſus nimirùm.

80. *Tractanda putabat inermi juſtitia.*] Patienter ſuſtinendam hanc veluti procellam, ac ſerviendum tempori calamitoſo, quo non jus vigebat ſed injuria; nec ratio, ſed Imperatoris ſævitia ad arbitrium omnia faciebat. Cui tanquam torrenti ſi quis obex opponeretur, non levaret malum, ſed augeret.

81. *Criſpi jucunda ſenectus.*] *Criſpus* in ſenectute non moroſus ſed hilaris & feſtivus. Intelligunt aliqui Criſpum Paſſienum, Oratorem, bis Conſulem, Agrippinâ uxore ac Nerone privigno clarum: cujus meminit Plinius Lib. 16. cap. ultimo. Ego malim cum aliis, Vibium Criſpum, Placentinum, de quo Quintilianus Lib 10. cap. 1. ſub finem ita loquitur: *Vibius Criſpus, compoſitus & jucundus, atque delectationi natus, privatis tamen cauſis quàm publicis melior.* Is interroganti cuidam, eſſetne quis intùs cum Cæſare, facetè reſpondit, ne muſca quidem: quod ſoleret Domitianus quotidie ſe conclavi ſuo includere, initio quidem Principatûs, ubi per id tempus nihil aliud quàm muſcas captabat, ac ſtylo præacuto configebat. Sueton. Domit. cap. 3.

83. *Regenti.*] Orbem gubernanti Domitiano.

84. *Quis comes utilior.*] Quàm Criſpus, ob ingenium mite, quo immitis Tyranni indoles temperari alioqui potuiſſet.

Clade & peſte ſub illa.] Sub Domitiano qui clades velut & peſtis bonorum omnium.

86. *Quid violentius aure Tyranni.*] Hic enim rapidè fertur in vindictam & cædem, ſeu quid loquaris quod ipſi minùs placeat; Sueton. Domit. cap 10.

Cum quo de pluviis, aut æſtibus, aut nimboſo
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem. Nec civis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, & vitam impendere verò:
Sic multas hyemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia, his armis, illa quoque tutus in aula.
Proximus ejuſdem properabat Acilius ævi

INTERPRETATIO.

Apud quem verba facienti de imbribus, vel de nimiis caloribus, vel de vere nebuloſo, familiari mors imminebat. Is itaque non intendit unquam lacertos adverſus torrentem. Neque civis extabat, cui liceret ingenuè ſenſa mentis aperire, ac vitam dare veritati. Ita complures hyemes, & octogeſima ſolſtitia conſpexit, illis armis inſtructus. *ſecurus etiam in iſtâ aulâ. Acilius ſimilis ætatis* continuò *feſtina-*

ANNOTATIONES.

Seu quid adverſus aliquem licèt innoxium ei ſuggerant delatores & adulatores. Certè delicatas habet aures quilibet Princeps. Hinc Sapiens monet, Eccleſ. c. 8. *Ne litiges cum homine potente,* &c. & Proverb. cap. 23. *Quando ſederis cum Principe, diligenter attende. . . . Statue cultrum in gutture tuo.* Perſius autem Satir. 1. v. 107.

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? &c.

87. *De pluviis, aut æſtibus,* &c.] De frivolis quibuſvis rebus ſi quid affirmes Tyranni ſententiæ adverſum, quodque licet jocosè dictum, cum offendat, ultionem ille continuò meditabitur. Sic Domitianus leviſſimâ de causâ multos peremit etiam graves viros. Vide Sueton. Domit. cap. 10.

88. *Fatum pendebat amici.*] Nemini quippe Tyrannus parcit. Sueton. Domit. cap. 11. Neron paſſim, &c.

89. *Ille igitur nunquam direxit brachia contra torrentem.*] Criſpus igitur prudenter eluctatus eſt mala, nuſquam adverſando tyrannidi; nihil cæteroqui profuturus, ſi ſecùs feciſſet. Contra torrentem niti dicitur is qui quidlibet incaſſum tentat.

91. *Vitam impendere vero.*] Mortis adire periculum, animi ſenſa veritatemque libere dicendo, ut fecit Papinianus, quem ferunt occiſum ab Antonino Caracalla, quod huic poſt interfectum fratrem Getam, mandanti ut facinus dilueret cùm in Senatu, cùm apud Populum, reſpondit, non ita facilè patricidium excuſari poſſe, quàm fieri. Spartian. in Anton. Caracallo.

92. *Multas hyemes.*] Poëtica locutio; multos annos. Synecdoche.

Octogeſima vidit ſolſtitia.] *Solſtitium* quaſi *Solis ſtatio*, quæ duplex in anno, hyemalis & æſtivalis, quando Sol Tropicos attingit. Hinc non *octoginta* dixit Juvenalis *Solſtitia*, quæ facerent annos tantùm quadraginta, ſed per *octogeſima ſolſtitia*, ſignificavit annos octoginta, quibus jam ſub Nerone, ac deinceps, in media tyrannide tutus vixit Criſpus, Cæſaribus nunquam non gratioſus. Quæ videntur ironicè dicta, cùm inter claros magis quàm inter bonos cenſeatur Criſpus apud Corn. Tac.

93. *His armis.*] Aſſentando, connivendo, cedendo tempori, ſibi conſulendo. His artibus.

Illâ quoque tutus in aula.] Etiam ſub Domitiano, qui terribilis cunctis & inviſus. Sueton. Domit. cap. 14.

94. *Proximus.* Secundus poſt Criſpum.

Acilius.] *Acilius* Glabrio Conſularis, quem Domitianus exulantem interfici juſſit quaſi molitorem rerum novarum. Sueton. Domit. cap. 10.

Cum juvene indigno, quem mors tam ſæva maneret,
Et domini gladiis tam feſtinata: ſed olim
Prodigio par eſt in nobilitate ſenectus.
Unde fit, ut malim fraterculus eſſe gigantum.
Profuit ergo nihil miſero, quòd cominùs urſos
Figebat Numidas, Albanâ nudus arenâ

Interpretatio.

bat cum adoleſcente non merente ut eum mors expectaret adeò crudelis, atque Imperatoris enſibus adeò accelerata. At quondam ſenium in nobilibus erat quid *portento ſimile. Hinc efficitur ut ſatius ducam eſſe fratrem gigantum. Nihil igitur infelici contulit, quod urſos Numidicos propè confodiebat denudatus venator in arenâ*

Annotationes.

95. *Cum juvene.*] Quis ille, haud conſtat. Quidam juvenem Helvidium, de quo Sueton. Domit. cap. 10 Quidam ipſius Acilii filium intelligunt, cum Schol. veteri, qui ſic habet: *Acilius Conſul ſub Domitiano fuit, indignus pati quæ paſſus eſt. Hujus filium juvenem cum occideret, ipſum Acilium ſervavit, qui pœnas ſentiret orbitatis.*

96. *Tam feſtinata*] Legunt alii, *jam deſignata*: alii, *jam deſtinata*, repugnante metro, nam *deſtino*, mediam ſyllabam corripit.

97. *Prodigio*] *Prodigia* vocari, quia prædicunt, ſicut oſtenta, monſtra, portenta, quòd oſtendunt, monſtrant, portendunt, ſuntque præſenſiones rerum futurarum, Auctor eſt Tullius 2. de Nat. Deor. n. 7. & 1. de Divin. n. 93.

Prodigio par eſt in nobilitate ſenectus.] Nimirùm, ut ſuprà diximus, Nobilitatem ſemper oderunt Tyranni, & cùm licet, peſſumdant. Hinc Eccleſ. cap. 10. *Omnis potentatûs brevis vita.*

98. *Malim fraterculus eſſe gigantum.*] Malim humilis eſſe ac obſcurus, & ex genere eorum, qui proptereà dicuntur Terræ filii ac gigantes, à γίνεσθαι. & γῆ. Vide Perſ. Satir. 6. v. 57. & ſeq & quæ nos ibid. & Ang. Polit. Miſcell. cap 18.

99. *Miſero.* Juveni Acilio.

Quod cominus Urſos figebat] Non ſine magno vitæ periculo, captans gratiam Domitiani, qui gaudebat venationes edere ſcenicoſque ludos, in Albæ Amphitheatro, dum Quinquatria Minervæ quotannis celebrabat, teſte Suet. Domit. c. 4. ubi feras varii generis centenas ipſe conficere arte ſummâ induſtriâque ſpectatus eſt. Ibid. cap. 19.

100. *Urſos Numidas.*] Id eſt, leones validos ex ea regione Africæ, quæ hodie *Biledulgerid.* Porrò Numidia propriè dicta ſita erat ubi nunc ſunt Bugiæ & Conſtantinæ regna in ditione Algeriana. Magnam hic litem Plinio movent nonnulli, quam tamen ſcitè dirimit Juſt. Lipſius Elect. Lib. 2. cap. 4 ubi Plinium egregiè vindicat, expeditque locum ejus Lib 8 cap. 36. Arido certè calidoque ſolo non gaudent urſi, unde nulli ſunt in Africa, aut rari admodum iique minuti ac imbelles in montana fortè aliqua parte. Hic igitur intelligendi leones, quos quidem ubi primùm Romani conſpexerunt, noto nomine ac domeſtico appellabant *urſos*, Numidicos autem Libycos, aut Africanos, ad diſtinctionem. Unde & communi ſermone Virgilius Æneid. 5. & 8. dixit, *pellem Libyſtidos urſæ*, pro, *leænæ*. Neque verò quemquam movere debet auctoritas Herodoti, Solini, Strabonis, ut docet ibidem Lipſius eruditè.

Albana arena.] Vide ſuperiorem Notam.

Nudus venator.] Vel, ſine armis, & ſolo robore corporis feras debellans; vel etiam ſine veſtibus, ut amentiam ſimularet, exemplo Bruti, de quo mox infrà.

Venator. Quis enim jam non intelligat artes
Patricias? Quis priſcum illud miretur acumen,
Brute tuum? Facile eſt barbato imponere regi.
Nec melior vultu quamvis ignobilis ibat
Rubrius, offenſæ veteris reus, atque tacendæ;
Et tamen improbior ſatiram ſcribente * *
Montani quoque venter adeſt abdomine tardus:
Et matutino ſudans Criſpinus amomo;
Quantum vix redolent duo funera: ſævior illo

INTERPRETATIO.

*Albanâ. Nam quis modò non comprehendat aſtus Nobilium? Quis admiretur veterem tuam iſtam ſolertiam, ô Brute? Arduum non eſt decipere barbatum regem. Ibat & Rubrius non potior facie, quanquam plebeius, conſcius autem priſca culpa & ſilenda; ac nihilominus pejor * * Satiras componente. Præſto etiam fuit Montani alvus ventre lentus: nec non Criſpinus manè diſtillans amomum, quantum vix exhalant duæ funebres* pompæ: tum *Pompeius eo*

ANNOTATIONES.

101. *Artes patricias.*] Jam callet Domitianus artes Nobilium, qui metu mortis ſtoliditatem ſimulant, Junium Brutum imitantes.

102. *Priſcum illud acumen, Brute, tuum.*] Audiens enim Brutus fratrem ſuum cum primoribus civitatis interfectum, Tarquinii Superbi avunculi ſui ſævitiam eluſit ſtupidum ſe fingens ac bardum: ſicque iram diſſimulans, & ſuæ tum vitæ conſuluit, & ultionis occaſionem tandem eſt conſecutus. Tit. Liv. Lib. 1. cap. 56.

103. *Barbato Regi.*] Primis Regibus illis rudibus, nec dum aſtutis, ut eſt jam Domitianus. Priſci quidem Romani per annos quadringentos quadraginta quatuor *barbati* permanſère, ac ſine tonſoribus, donec eos in urbem accerſivit è Sicilia P. Ticinius Mena: quod aſſerunt Varro 2. de Re Ruſt. cap. ult. & Plin. Lib. 7. cap. 59. Vide & Gellium Lib. 3 cap. 4. & Alex. ab Alex Lib. 5. cap. 18. & quod nos ad Perſ. Satir. 4. v. 1.

104. *Nec melior vultu.*] Non lætior aut confidentior. Nec enim Domitianus Nobilitati solùm infeſtus, ſed & cuivis è plebe.

105. *Rubrius.*] Is è Gallia oriundus, humili genere, Domitiano tamen familiaris; unde & indignatio Poëtæ, omnibuſque bonis.

Offenſa veteris reus.] Quæ illa? Non liquet. Stuprum cum Julia afferunt nonnulli, ſuamque in ſententiam trahere conantur vet. Schol. quaſi Juliam à *Rubrio* corruptam, non Tibiam ſcripſerit, ut legitur vulgò.

106. *Satiram ſcribente.*] Nerone, qui probroſo carmine Quintianum perſtrinxit velut mollem ac flagitioſum, ſuaque in illo vitia impudenter reprehendit. Corn. Tac. Annal. 15.

107. *Montani quoque venter adeſt, &c.*] Adfuit & *Montanus* ventre obeſo ac prominente, hincque tardus inceſſu. Hujus mentio eſt apud Tacitum Annal. Lib. 16. & Hiſtor. 4.

Abdomine.] Pars eſt ima ventris.

108. *Matutine ſudans Criſpinus amomo.*] *Criſpinus*, de quo fusè ſuprà, non ante cœnam duntaxat, ut alii, lavans & ungens corpus, ſed manè ſe unguentis perfundens, ſummâ luxuriâ.

Matutino amomo.] *Matutinum amomum* quidam explicant ex Oriente advectum, ubi manè Sol. De *amomo* Plinius Lib. 12. cap. 13. precioſum fit unguentum ex eo frutice.

109. *Quantum vix redolent duo funera.*] Vide Perſ. Satir. 6. v. 35. & ſeq. & quæ nos ibid.

Pompeius tenui jugulos aperire ſuſurro:
Et qui vulturibus ſervabat viſcera Dacis
Fuſcus, marmoreâ meditatus prælia villâ:
Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ,
Grande, & conſpicuum noſtro quoque tempore monſtrum.

INTERPRETATIO.

crudelior incidere guttura levi obmurmuratione: Et Fuſcus, qui bella animo volutans in villa è marmore, Dacica vulturibus inteſtina ſua *reſervabat: & callidus Veiento cum lethali Catullo, qui ardebat cupidine virginis nunquam aſpectæ; magnum atque ſpectabile prodigium noſtro etiam ævo,*

ANNOTATIONES.

110. *Pompeius.*] *Pompeius* Rufus Criſpino etiam pernicioſior. De illo Plin. Lib. 3. Epiſt. 9. ſub finem.

Sævior aperire jugulos, &c.] Græciſmus, id eſt, ſævios in afferenda multis pernicie ac morte per ſuas tectas delationes atque ſuſurrationes apud Domitianum.

111. *Vulturibus.*] Hi triduo antè vel biduo ſolent volitare, ubi futura præſentiunt cadavera. Plin Lib. 10. cap. 6. Vide Plutarch. Quæſt. cent. Rom. 93. & Cœl. Rhodig. Lib. 8. cap. 18. & Lib. 27. cap. 8.

Dacis.] *Dacia* Europæ regio ſatis ampla, Tranſylvaniam, Moldaviam, & Valachiam comprehendens.

Qui vulturibus ſervabat viſcera Dacis.] Fuſci enim cadaver expoſitum fuit voracitati avium ejuſmodi, cùm cæſus eſſet in Dacia, quò bellum intulerat.

Martialis Lib. 6. Epigram. 76.

Ille ſacri lateris cuſtos Martiſque togati,
Credita cui ſummi caſtra fuere Ducis,
Hic ſitus eſt Fuſcus, licet hoc, fortuna, fateri;
Non timet hoſtiles jam lapis iſte minas.
Grande jugum domitâ Dacus cervice recepit,
Et famulum victrix poſſidet umbra nemus.

112. *Fuſcus.*] Cornelius *Fuſcus* Prætorio præfectus, cui licet inexercitato ſecundam in Dacos expeditionem commiſit Domitianus infelicibus auſpiciis & malo ſuo. Vide Sueton. Domit. cap. 6. Corn. Tacit. Hiſtor. 2. & 3. Eutrop. Lib. 7. in fine.

Marmoreâ meditatus prælia villâ.] Erat enim domi nobilis, ſed otio & deliciis innutritus parum erat idoneus, cui ſumma belli crederetur, marmoreis ædibus magis aſſueto quàm caſtris.

113. *Mortifero.*] Delatore pernicioſo.

Prudens.] Vel, aſtutè ſerviens tempori, vel doctus, teſte Cornelio Tacito Annal. 14.

Veiento.] Fabricius *Veiento*, de quo jam antè Satir. 3. v. 185. & pòſt ampliùs Satir. 6.

Catullo.] Plin. Lib. 4. Epiſt. 22 *Cœnabat*, inquit, *Nerva cum paucis, Veiento proximus, atque etiam in ſinu recumbebat. Dixi omnia cùm hominem nominavi. Incidit ſermo de Catullo Meſſalino, qui luminibus orbatus ingenio ſævo mala cæcitatis addiderat: non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur; ſæpiùs à Domitiano non ſecùs ac tela, quæ & ipſa cæca & improvida feruntur, in optimum quemque contorquebatur*, &c.

114. *Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ.*] Senex & cœcus puellas deperibat nunquam viſas, reluctante adagio, ἐκ τοῦ ὁρᾷν γίγνεται τὸ ἐρᾷν.

Cæcus adulator, diruſque à ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes,
Blandaque devexæ jactaret baſia rhedæ.
Nemo magis rhombum ſtupuit: nam plurima dixit
In lævum converſus: at illi dextra jacebat
Bellua: ſic pugnas Cilicis laudabat, & ictus;
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.

Interpretatio

aſſentator oculis orbatus, ac ſævus miniſter à ponte, meritus corrogare ſtipem ad axes Ariciæ, atque adulatoria dare oſcula currui declivi. Nullus rhombum plus admiratus eſt. Etenim multa locutus eſt ad ſiniſtram verſus; ſed ei tamen *beſtia procumbebat* ad *dextram. Ita Cilicis commendabat certamina, ac percuſſiones, atque pegma, juveneſque hinc elatos ad integumenta.*

Annotationes.

116. *A ponte ſatelles.*] Qui magis debuerat eſſe miſer & mendicus ponti velut ſatelles aſſiduus, quàm Aulæ & Imperatoris aſſecla.

Dirus.] Importunus ac moleſtus in exigenda ſtipe à prætergredientibus.

117. *Aricinos qui mendicaret ad axes.*] Vel ad portam urbis Ariciæ, vel ab iis qui curru vehuntur per Appiam viam in qua eſt Aricia. Frequentes eſſe mendicos ad pontes, ad urbis portas, & ad vias celebres nemo ignorat, & jam antè notavimus ad Satir. 3. v. 296. & alibi.

Aricinos.] Aricia urbs olim Latii, colli impoſita, Hippolyto conditore, & nemore proximo celebris: hodie *la Riccia*, in Campania Romana oppidulum titulo Ducatûs inſignitum.

118. *Devexæ jactaret baſia rhedæ.*] Dignus & eâ premi inopiâ, quâ victum quæritans adigeretur ad prenſandas rhedas è clivo Aricino deſcendentes, imò ad extorquendum obolum eas blandè at ſordidè oſcularetur extensâ manu. Minùs ad rem videtur quod ait vetus Schol. jactari ab eo oſcula ferenti mulierculas rhedæ. Nam antè velut ridiculus amator ille eſt notatus, hîc autem ſummâ dignus paupertate dicitur.

119. *Nemo magis rhombum ſtupuit.*] Quàm Catullus ille Meſſalinus, qui rhombum non videbat tamen, utpote cœcus.

120. *In lævum converſus, at, &c.*] Eâ parte indicans & obſtupeſcens magnum & ingentem rhombum, ubi non erat. Hic enim ad dextram, ille ad ſiniſtram ſe vertebat.

121. *Bellua.*] Prodigioſus piſcis.

Sic pugnas Cilicis laudabat.] Sic ille quidem temerè laudabat ſingula; & vanas ejus aſſentationes ferebat amabatque Domitianus.

Pugnas Cilicis laudabat, &c.] Quaſi vidiſſet ejus gladiatoris pugnas, ſic eas adulatoriè extollebat.

Cilicis.] Is erat inſignis gladiator è Cilicia, quæ regio eſt Aſiæ minoris ad mare Cyprium, hodie *Caramania* eſt propriè dicta; non *Turcomania*, ut aliqui perperam ſcripsère.

Ictus.] Vulnera adverſario inflicta.

122. *Et pegma.*] Sic etiam Catullus perinde ac ſi oculatus teſtis extitiſſet, in Theatro admirabatur ac laudabat machinas affabrè factas.

Pegma.] Machina è ligno, aliâve materiâ ſuſtentandis ſignis aut ſtatuis idonea ad ornatum ædium. Plin l. 33. cap 3. *Princeps Caius*, inquit, *in Circo pegma extruxit, in quo fuere argenti pondo centum viginti quatuor.* In Theatris autem pegmata machinæ erant *αὐτοκίνητα*, ſeu tabulatum *αὐτομάτως* & per ſe aſſurgens ac ſenſim creſcens, pariter ac decreſcens.

Martial Spectac Epigramm. 2.

Et creſcunt mediâ pegmata celſa viâ.

Non

Non cedit Veiento, ſed ut fanaticus œſtro
Percuſſus Bellona tuo divinat; Et ingens
Omen habes, inquit, magni clarique triumphi:
Regem aliquem capies, aut de temone Britanno
Excidet Arviragus: peregrina eſt bellua. Cernis

INTERPRETATIO.

Fabricius haud ei conceſſit: verùm quaſi furens œſtro tuo percitus, ô Bellona, ominatus eſt, aitque: insigne augurium accipis ſumma & illuſtris victoria; captivum habebis quempiam Imperatorem; vel Arviragus delabetur è curru Britannico. Externa eſt fera. Vides ſpi-

ANNOTATIONES.

Vide Scalig. Poët. 1. c. 21.

Et pueros, &c.] Pegmati nimirùm inſidentes, in ſublime raptos non ſine ſtupore & oblectatione ſpectantium. Claudian. de Conſulat. Manl. Theodori.

Vel qui more avium ſeſe jaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri creſcentia nexu.
Quorum compoſitam puer augmentatus in artem
Emicet, & vinctus planta vel cruribus hærens.
Pendula librato figat veſtigia ſaltu.
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis.

Velaria.] Vela quibus expanſis ſupernè theatrum integebatur adverſus imbres & Solem.

123. *Non cedit Veiento.*] Catulli adulationibus non ceſſit Fabricius *Veiento*, ſed & majores addidit.

Fanaticus.] Dictus à *fano*, in quo afflatus numine, Entheus, ac divino furore correptus exagitatur, vaticinatur. &c. eo nomine dicti imprimis Cybelæ Sacerdotes, de quibus Sat. 2. v. 112.

Oeſtro.] Muſcæ genus eſt, quod alias aſilus & tabanus, aculeo vexans & infeſtans armenta. Varro 2. de Re Ruſt. cap. 5. Plinius Lib. 9. cap 15. *Animal eſt parvum; ſcorpionis effigie, aranei magnitudine*, inquit.

Virg. Georg. 3.

. . . . Nomen aſilo
Romanum eſt. Oeſtron Graii vertere vocantes:
Aſper, acerba ſonans, quo tota exterrita ſylvis
Diffugiunt armenta, &c.

Oeſtrum apud Poetas ſumitur pro afflatu divino ac furore, quo homines correpti fatigantur, atque humano quidpiam majus aut loquuntur aut faciunt. Ejuſmodi *Oeſtro* in pellicem Io Inachi filiam immiſſo, Juno ſe ulta eſt: eo quippe exagitata Io in mare ſe præcipitem dedit.

124. *Bellona.*] Minerva Jove nata, bellorum præſes & inventrix, unde *Bellona* dicta eſt. Varro 4. de Ling. Lat.

Divinat.] Præſagit, vaticinatur, & ex ingenti piſce capto ingentes ominatur triumphos.

126. *Temone Britanno.*] *Temo*, lignum eſt illud oblongum inter equos currum trahentes, quo & currus regitur. Synecd. pro ipſo curru ponitur. Porrò Britanni ex eſſedis ſeu curribus pugnabant, ac per temonem diſcurrebant, &c. Vide Cæſar. de bello Gall. Lib. 4. c. 31.

Britanno.] Britannia major nempe, Ptol. Albion; Inſula Europæ maxima, Angliam & Scotiam complectitur. Virgil. Ecl. 1.

Et penitùs toto diviſos orbe Britannos.

Britannia verò minor pars eſt Galliæ, *Aremorica* vel *Armorica* nuncupata, de quâ hîc mentio non eſt.

127. *Excidet.*] A te dejectus, ô Domitiane, victus in acie, forſan & regno ſpoliandus.

Arviragus.] Rex Britannorum.

Peregrina eſt Bellua.] Rhombus ingens peregrino captus in mari, portendit illuſtrem victoriam de peregrino hoſte, v. g. de Britannis.

Erectas in terga ſudes? Hoc defuit unum
Fabricio, patriam ut rhombi memoraret, & annos.
Quidnam igitur cenſes? Conciditur? Abſit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait; teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ ſubituſque Prometheus.
Argillam, atque rotam citius properate: ſed ex hoc
Tempore jam, Cæſar, figuli tua caſtra ſequantur.

INTERPRETATIO.

cula in dorſo rigida? Illud ſolum deſideratum eſt Veientoni, ut rhombi patriam ætatemque enarraret. Quid ergo judicas? An *diſſecabitur? Probrum iſtud amoveatur ab eo, inquit Montanus; comparetur profunda teſta, quæ exili pariete amplum circulum contineat: Catino* huic *opus eſt ſummus ac repentinus Prometheus. Accelerate quamprimùm lutum atque orbem: ab hac autem horâ deinceps, ô Cæſar, figuli comitentur exercitum tuum.*

ANNOTATIONES.

128. *Erectas in terga ſudes.*] Hæ notant infigenda hoſtium tergo tela; pergit Veiento adulator.

Sudes.] Pinnas Rhombi vel ſpinas inſtar ſpiculorum rigentes & arrectas. Proprie *ſudes* telum eſt ruſticum, ſeu paxillus igne torridus ac præacutus, idem quod vallus Servio. *Sudibus concurſum, ac in modum juſtæ pugnæ dimicatum*, ait Livius de bello Punico.

Hoc defuit.] Ironicè. Cùm enim ille ſingula perſequeretur adjuncta, quin ætatem piſcis inquirebat, &c.

130. *Quidnam igitur cenſes?*] Inquit Domitianus Veientoni tot præclara ominato: ſed quid tandem de piſce fiet? Totuſne, an in partes conciſus coquetur?

131 *Dedecus hoc.*] Ut ea quâ pollet magnitudo violetur. Abſit. Quantus, quantus eſt, integer coquendus atque apponendus.

Teſta alta.] Vas fictile profundum & capax. Tale fuit illud, quod Vitellius, apud Sueton. cap. 13. ob magnitudinem, Minervæ Clypeum dictitabat. Ejus meminit Plin. Lib. 35. cap. 12. His verbis: *Vitellius in Principatu ducentis ſeſtertiis condidit patinam, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat: quoniam eò pervenit luxuria, ut fictilia pluris conſtent quàm murrhina.*

132. *Tenui muro ſpatioſum colligat orbem.*] Ejus teſtæ latera quidem haud ſpiſſa, at fundum ſit amplum rotundumque, rhombi figuræ & magnitudini accommodatum.

133. *Debetur magnus patinæ, &c.*] Fabricandæ huic inſigni patinæ quærendus figulus tam peritus & ingenioſus quàm fuit Prometheus, qui hominem è luto finxiſſe dicitur. Metamorphoſ. 1. Fab. 2.

Subituſque.] Artifex operæ celeris, ac promptæ induſtriæ, ne, ſi moretur ille, corrumpatur ac pereat eximius piſcis.

Prometheus.] Is Japeti filius, dictus ἀπὸ τῆς προμηθείας, à *providentia*, ſeu *ſapientia ſingulari*. Miſſis Fabulis de *Prometheo* benè multis, certum eſt eum Aſtrorum rationem ac motus è Caucaſo obſervaſſe, Aſſyrioſque primùm docuiſſe. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 19. & ſeq.

134. *Argillam.*] Terram tenacem, è qua finguntur vaſa.

Rotam.] Plin. Lib. 7. cap. 56. *Figlinas*, inquit, *invenit Corœbus Athenienſis, in iis orbem Anacharſis Scythes, ut alii, Hyperbius Corinthius.*
De rota figulina Horat. ad Piſones.

> . . . . *Amphora cœpit*
> *Inſtitui, currente rotâ, cur urceus*
> *exit?*

135. *Figuli tua caſtra ſequantur.*] Compoſitores luti ad bella etiam te ſequantur, ô Domitiane, ne illis fortè, ut nunc, indigeas. Ironicè.

Vicit digna viro ſententia: noverat ille
Luxuriam imperii veterem, nocteſque Neronis
Jam medias, aliamque famem, cum pulmo falerno
Arderet. Nulli major fuit uſus edendi
Tempeſtate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinove edita fundo
Oſtrea, callebat primo deprendere morſu:

INTERPRETATIO.

Superavit dictum viro dignum. Is ſciebat priſcum luxum Imperatorum; & noctes Neronis jam dimidias; & eſuriem alteram, quando pulmo flagrabat falerno. Amplior epulandi peritia fuit nemini, meo tempore. Admorſu primo noverat diſtinguere utrum oſtrea Circæis eſſent edita, an ad rupem Lucrinam, an profundo Rutuporum procreata: atque

ANNOTATIONES.

136. *Vicit digna viro ſententia.*] Hæc ventricoſi Montani ſententia ſuperior fuit, vicitque ut rhombus integer coqueretur.

137. *Noctes Neronis.*] Sueton. Ner. cap. 27. *Epulas à medio die ad mediam noctem protrahebat: refotus ſæpiùs calidis piſcinis, ac tempore æſtivo nivatis.*

138. *Aliam famem.*] Irritamenta gulæ; vel ſecundam famem ſeu edacitatem procuratam prioris cibi acceleratâ coctione per Falernum, aut quid aliud imprimis calidum.

Falerno.] *Falernus* mons in Campania vini ferax generoſiſſimi Hujus excellentiam narrat Plinius Lib. 14. cap. 6. utilitatem verò ac ſalubritatem, Lib. 22. cap. 1.

139. *Uſus edendi.*] Solertia peritiaque condiendi ac deligendi cibos, ad lautè epulandum.

140. *Tempeſtate meâ.*] Ætate quidem meâ.

Circeis.] Promontorium *Circeium* dictum à *Circe*, quæ illic habitavit, atque ſacellum habuit. Situm eſt in Campaniæ littore, ad mare Thyrrenum, non longè a Terracina.

Horat. Lib. 2. Satir. 4.

Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur echini.

141. *Lucrinum ad ſaxum.*] *Lucrinus* lacus Baias inter & Puteolos: unde & Baianus vocatur; piſcoſus admodum. Plin. Lib. 3. cap. 5.

Horat. loco mox citato.

Murice Baiano melior Lucrina Peloris.

Rutupino.] *Rutupa*, vel *Rutupi*, oppidum eſt in ora Anglicana, non procul urbe Cantuaria, & Sanduico portu. Hinc etiam optimæ oſtreæ afferebantur.

Fundo.] Mari profundo Rutupis proximo.

142. *Oſtrea.*] Tullius de Divin. 2. cap. 33. *Oſtreis*, inquit, *& conchyliis omnibus contingit, ut cum Luna creſcant pariter, pariterque decreſcant.* Gellius Lib. 20. cap. 7. *Oſtrea ſeneſcente Lunâ inuberes, macra, tenues, exucca: creſcente, pingueſcunt.* Citatque Lucilii verſum.

Luna alit oſtrea, & implet echinos; &c.

Horatius citat. Lib. 2. Satir. 4.

Lubrica naſcentes implent conchylia Lunæ.

Sed non omne mare generoſa fertile teſta.

Aſtipulatur Plin. Lib. 2. cap. 41. Porrò, teſte Athenæo Lib. 1. cap. 13. optima ſunt oſtrea marina, ſi quando lacus adjacet aut fluvius; ubi intelligenda monet æſtuaria Caſaubonus. Tarentina imprimis laudat Varro, item Gellius Lib. 7. cap. 16. Lucrina verò præfert Seneca Epiſt. 79. & Plin.

Et ſemel aſpecti littus dicebat echini.
Surgitur, & miſſo proceres exire jubentur
Concilio, quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & feſtinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid, torviſque Sicambris
Dicturus; tanquam diverſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola penna.

INTERPRETATIO.

viſi ſtatim echini ripam enarrabat. Exurgitur: & ac cœtu dimiſſe, diſcedere mandatur principibus, quos ſummus Imperator in caſtellum Albanum convocarat ſtupefactos atque properare compulſos, quaſi locuturus quidpiam de Cattis, ac trucibus Sicambris; quaſi ſollicita littera citatâ pinnâ adveniſſent è variis terra regionibus.

ANNOTATIONES.

Lib 9. cap. 54. *Circeis autem oſtreis caro teſtaque nigra ſunt*, inquit Plinius, Lib. 32. cap. 6 *His autem neque dulciora neque teneriora eſſe ulla compertum eſt.* Ibid.

141. *Littus dicebat.*] E quò eſſent advecti littore ſtatim & primo aſpectu dignoſcebat.

Echini.] *Piſcis eſt marinus è genere cancrorum; ſpinis hirſutus, quibus & ſe tuetur, inſtar hericii, qui echinus eſt terreſtris, ſicut echinus marinus eſt hericius. Echino ſpinæ pro pedibus ſunt; ingredi eſt eis orbem convolvi; ora in medio corpore ad terram verſa; ſævitiam maris præſagire traditur.* Hæc Plinius Lib. 9. cap. 31. & alibi. Athenæus cit. Lib 3. cap. 13. rem lepidam narrat de Lacone quodam. Hic, appoſitis echinis hactenùs ipſi inſinuatis unum arripuit atque in os immiſit totum cum ſpinis ac teſta; dentibus autem licet offenſis noluit rejicere: ait verò: O nequam edulium, neque modò te dimittam præ mollitie animi, neque te unquam poſthac ſumam. *Putavit homo durus ſuæ conſtantiæ intereſſe, ne vinci ab echini aculeis videretur*, inquit Caſaubonus ibidem.

144 *Surgitur.*] Probatâ igitur ab omnibus Montani ſententiâ, Domitianus concilium illud celebre dimittit.

145. *Albanam in arcem.*] Suprà, v 60 & ſeq.

Dux magnus.] Domitianus Imperator.

Traxerat attonitos, &c.] Suprà v. 73. & ſeq.

146. *Cattis.*] Populi ſunt Germaniæ, hodie *Heſſi*. Sic legit vetus Schol. Alii tamen codices habent, *Dacis*: de quibus ſupra egimus, v. 111. Alii, *Geticis*: *Getæ* porrò ſunt hodie *Moldavi*, ut quidam volunt. Suetonius Domit. cap 6. ſic ait: *Expeditiones partim ſponte ſuſcepit, partim neceſſariò: ſponte in Cattos: neceſſariò in Sarmatas. . . . . . in Dacos duas. . . . De Cattis Daciſque poſt varia prælia, duplicem triumphum egit.*

147. *Torvis.*] Ferocibus, bellicoſis.

Sicambris] Hi Gheldriam incoluere, forſan & Zutphaniam, inferioris Germaniæ regiones. Francos ab illis ortos ſaltem conſtat. *Sicambrorum* nomine comprehenſos olim *Uſipetes*, *Tencteros* & *Bructeros* ſcribunt aliqui.

149. *Anxia Epiſtola.*] Subitum aliquod malum annuncians, ſeu defectionem ſociorum, ſeu hoſtiuum irruptionem.

Præcipiti pennâ] Hæc erat nota caſûs & infortunii, ſicut è contra lætitiam laurea indicabat. Nam ut ait vetus Schol. Si victoria nunciabatur, laurus in Epiſtola figebatur, inſerebatur obvolvebatur, ferebaturve; ſi quid adverſi, pinna. Laureatas certè tabellas populo oſtenſas refert Livius. Laureatos poſtes, faſces, lictores paſſim invenias. Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 27. Epiſtolæ per ſagittam tranſ-

Atque utinam his potiùs nugis tota illa dediſſet
Tempora ſævitiæ, claras quibus abſtulit urbi
Illuſtreſque animas impunè, & vindice nullo,
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat; hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

INTERPRETATIO.

Utinam autem ineptiis illis impendiſſet magis integrum iſtud crudelitatis avum, quo civitati Nobiles ac præſtantes animas ademit, ſine pœnâ, atque ultore nemine. At mortuus eſt poſteaquam ſartoribus incepit eſſe formidoloſus. Id verò damnoſum fuit ſtillanti Lamiarum cruore.

ANNOTATIONES.

miſſæ Herodotus meminit Lib. 8. n. 119. per aviculas autem, pedibus earum ſcilicet alligatæ, in obſidione quidem Mutinenſi, Plinius Lib. 10. cap. 37. de Tinnunculo. Sunt qui veredarios accerſant ad hujus loci explicationem. Sed neque hæc, nec illa, ſed prima interpretatio valeat ac vigeat.

150. *His nugis.*] Quale eſt, habuiſſe concilium Optimatum de coquendo piſce.

151. *Claras illuſtreſque animas.*] Inſignes virtute juxtà ac natalibus viros, ut ſuprà notavimus, ex Sueton. Domit. capp. 10. 11. 15.

152. *Impunè & vindice nullo.*] Nemine Patriciorum id auſo, quod fortiter deinde Plebeii fecerunt.

153. *Sed periit.*] Tandem ſævus Imperator interiit, pœnaſque dedit, meritâ dudum nece mactatus, non per ignavos Nobiles, ſed per ignobiles ſtrenuos, qui ſibi timere incipiebant, cùm Domitianus Nobilium cruore ſatur, in plebeios jam ſævire aggrederetur. Vide Sueton. Domitian. capp. 14. & 17.

Cerdonibus.] Synecdoche, pro *Plebeiis.* Vide Perſ. Satir. 4. v. penult.

154. *Hoc nocuit.*] Sarcaſmus in Patricios ac Nobiles: quaſi diceret; Adhuc viveret ille nequam Tyrannus & in reliquam Nobilitatem graſſaretur, ſi Plebeiis formidoloſum ſe non præbuiſſet ac terribilem, quod ait Sueton. Domit. cap. 14.

Lamiarum.] Horum familia Romæ perilluſtris erat, quippe quæ originem duceret à Rege Læſtrigonum *Lamo*, teſte vel Horatio Lib. 3. Carminum, Ode 17.

Æli vetuſto Nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, &c.

Lamiarum cæde madenti.] Domitiano ſanguine Nobilitatis reſperſo. Ille ſiquidem levi de cauſa multos jugulavit ac ſuſtulit; inter alios autem Nobiles, & *Ælium Lamiam*, duntaxat ob ſuſpicioſos at innoxios jocos, ut enarrat Sueton. Domit. cap. 10.

SATIRA V.

SI te propoſiti nondum pudet, atque eadem eſt mens,
Ut bona ſumma putes, aliena vivere quadra;
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæſaris ad menſas, nec vilis Galba tuliſſet,
Quamvis jurato metuam tibi credere teſti.
Ventre nihil novi frugalius. Hoc tamen ipſum

INTERPRETATIO.

SI non adhuc puderi eſt tibi inſtitutum tuum, *& animus idem conſtat, ut exiſtimes ſupremam* eſſe *felicitatem, veſci aliorum patinâ: ſi vales ea tolerare, quæ nec Sarmentus ad injurioſas Cæſaris menſas, neque ſordidus Galba toleraſſet; verebor tibi fidem habere licet teſtificanti, & jusjurandum adhibenti.* Ego *nihil comperi alvo parcius. Verumtamen illud idem*

ANNOTATIONES.

1. *SI te propoſiti.*] Alloquitur Trebium paraſitum, quem avertere conatur à ſordida ſua vivendi ratione.

Si te propoſiti.] Contra Codices omnes manuſcriptos & excuſos, ut fatetur ipſe, Lubinus legit, *Sic te propoſiti.* &c. id eſt, *Siccine.* &c. cum interrogatione & indignatione: aliàs, inquit nulla cohærentia, nulla commoda ſententia. Verumtamen hîc ſaltem in ſuo ſenſu abundat vir cætera doctus & valdè ingenuus.

2 *Quadrâ.*] Alieno catino, aliorum ſumptibus ac menſâ. Vaſculum modicè concavum, ſuper quo cibi convivis apponuntur, vel etiam diſſecantur, quando eſt figuræ quadratæ, *quadra*, ſi rotundæ, orbis vocari ſolitum.

Virgil. Æneid. 7.

. . . *Patulis nec parcere quadris.*

Item *quadra* eſt fruſtum panis, placentæ, caſei, apud Martialem. At præferenda prior interpretatio.

3. *Sarmentus*] Is fuit Romanus Eques, & ſcurra famoſus tempore Auguſti Cæſaris. Illum probè exagitat Horatius Lib 1. Satir 5. ejus meminit & Plutarchus in Antonio, Cæſariſque delicias eum appellat.

Iniquas. Duras, graves, ob injurias & probra quæ ſcurris ibi devoranda.

4. *Cæſaris.*] Ne quidem ad menſam Imperatoris, nedum in privata domo ac menſa, ut tu, Trebi.

Galba] Nonnulli, *Gabba* legunt, perperam tamen, ut videtur. Apitius *Galba*, ſcurra inſignis, ævo Tiberii, ut ait vetus Schol. vel ipſius Auguſti, ut ſcribunt alii.

Martial Lib. 1. Epigramm. 42.

Qui Galbam ſalibus tuis, & ipſum
Poſſes vincere Sextium Caballum.

Et Lib. 10. Epigram. 101.

Elyſio redeat ſi fortè remiſſus ab agro,
Ille ſuo felix Cæſare Galba vetus.
Qui Capitolinum pariter, Galbamque jocantes
Audierit, dicet: Ruſtice Galba, tace.

5. *Jurato.*] Plaut. Amphitr. Scen. 1. Act. 1.

Injurato plus credet mihi, quàm jurato tibi.

Tullius Att. Lib. 13. Epiſt. 28. *Jurato mihi crede.* Procem. Act 1. in Verr. *Nec jurato malim quàm injurato committere.* &c.

Quamvis jurato metuam tibi credere teſti.] Non tibi credam etiam juranti, non videri moleſtum iſtud vivendi inſtitutum, in quo tot à divitibus contumeliæ paraſitis ſunt ferendæ.

6. *Ventre nihil novi frugalius.*] Ni-

Defeciſſe puta, quod inani ſufficit alvo.
Nulla crepido vacat? Nuſquam pons, & tegetis pars
Dimidia brevior? tantine injuria cœnæ?
Tam jejuna fames; cum poſſis honeſtius illic
Et tremere, & ſordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu diſcumbere juſſus
Mercedem ſolidam veterum capis officiorum.
Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc rex,
Et quamvis rarum, tamen imputat. Ergo duos poſt

INTERPRETATIO.

æſtima deeſſe, quod vacuo ventri ſatis eſt: an ripa nulla otioſa eſt? Nullibi pons, ac tegumenti portio mediâ minor? an tanti eſt contumelia convivii? an eſuries adeò famelica? Quandoquidem valeas ibi decentè magis & contremiſcere, & mandere ſordidum panem canum. Primo loco ſtatue, quod tu invitatus ad accumbendum cœnæ, *recipis fructum omnem antiqui miniſterii.* Cœna eſt *præmium ſummæ familiaritatis. Illam annumerat Princeps, atque licèt infrequentem nihilominus annumerat. Itaque duobus elapſis*

ANNOTATIONES.

mirùm ſcio naturam parvo eſſe contentam: nec voracem eſſe ventrem, ſed gulam.
Horat. Lib. 1. Satir. 2.

Dives opis natura ſuæ; ſi tu modò rectè
Diſpenſare velis. &c.

Vide Senec. Epiſt. *Natura minimo nos eſſe contentos jubet*, inquit. Item alibi: *Summa voluptas eſt ad id ſeſe reduxiſſe, quod eripere nulla fortuna iniquitas poſſit.*

7. *Hoc tamen ipſum defeciſſe puta*, &c.] Verùm, eſto: deſint ventri neceſſaria, atque parvum illud quod ei ſufficit.

8. *Nulla crepido vacat*, &c.] An idoneus mendicando locus nullus vacuus eſt, ſeu ad ripam fluvii, ſeu ad pontem, ſeu ad viam publicam; in quem te recipere queas ad corrogandam ſtipem à prætereuntibus: quod ſanè tolerabilius, quam alienis inhiare dapibus, & miſeram paraſiti vitam agere?

Crepido pons.] Proſeucha, caſa ad pontem aut flumen. Vide Satir. 3. v. 296. & Satir. 4. v. 116. & ſeq. Porrò *crepido* dicitur ora terræ, ad quam alluens & allidens aqua crepitat. Vetus Schol.

Tegetis pars.] Pars vel proſeuchæ; vel *tegetis*, ſtoreæ, mattæ, &c. quibus utplurimùm tegunt ſe pauperes & mendici.

9. *Tantine injuria cœnæ.*] Tantine cœnam æſtimas in qua toleras tot probra?

10. *Tam jejuna fames.*] Tamne avida, tam dira te urget fames, ut quidlibet pati malis, quàm eam.

Cum poſſis honeſtius illic, &c.] Corrigunt aliqui, *poſcis*, eò quòd, *poſſis*, ultimam producit. At ſatius eſt ferre licentiam, quàm ſenſum pervertere. Aut certè, cum aliis quibuſdam legendum, *poſſit*, & referendum ad vocem, *fames*.

Illic.] Ad pontem, ad fluvium.

11. *Tremere.*] Frigore horrere, algere.

Sordes farris mordere canini.] Veſci pane hordeaceo, vel furfureo, qualis datur canibus. Vide Satir. 9. v. 122, ad vocem, *farre*.

12. *Primo fige loco.*] Alii, finge: id eſt, cogita.

14. *Imputat.*] Mercedis loco donat & aſſignat.

Rex.] Dives Patronus, Clientibus veluti Rex imperans. Satir. 1. v. 136. *Rex horum.*

Si libuit menſes neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcitra lecto,
Una ſimus, ait. Votorum ſumma: quid ultra
Quæris? Habet Trebius propter quod rumpere ſomnum
Debeat, & ligulas dimittere, ſollicitus, ne
Tota ſalutatrix jam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo ſe
Frigida circumagunt pigri ſarraca Bootæ.

Interpretatio.

menſibus, ſi placuit invitare aſſeclam relictum, ne tertius pulvinus vacaret inani thoro: ſimul, inquit, ſimus. Hoc ſupremum eſt *deſiderium. Quidnam petis inſuper? Trebio* cauſa *eſt, per quam adigatur quietem interturbare, ac negligere corrigias, anxius ne jam caterva ſalutantium univerſa circulum perfecerit aſtris incertis, vel eâ horâ, quâ circumvolvit ſe algens plauſtrum tardi Boota.*

Annotationes.

16. *Adhibere.*] Vocare te ad cœnam fortè rectam. Vide Satir. 1. v. 94. & ſeq.

17. *Tertia ne vacuo. &c.*] Ne vacuus maneret locus in triclinio, ſeu lectis quibus ad menſam diſcumbebatur, more veteri. Addit verò, *tertia:* ad contemptum, quaſi dicat, ultimo loco, & veluti ad ſupplendum dumtaxat numerum. Tres nimirùm in conviviis olim diſponebantur lectuli: unde triclinii nomen.

Et Horat. Lib. 1. Satir. 4.

Sæpè tribus lectis videas cœnare quaternos.

Cæteros omnes veterum conviviorum ritus lege, ſi vis, apud Juſt. Lipſ. antiq. Lect. Lib. 3. cap. unico.

Culcitra.] *Culcita*, Feſto, & Nonio.

18. *Unà ſimus.*] Unà cœnemus. Terent.

Hodie apud me ſis volo.

Votorum ſumma.] Non habes quod ultrà petas, aut expectes.

Habet Trebius propter quod, &c.] Ironicè. O grandis merces tot officiorum! O juſta cauſa toties abrumpendi ſomni! &c. Vide Martial. Lib. 3. Epigram. 36.

Trebius.] Is eſt quem ut amicum dehortatur Juvenalis à paraſitica vita.

20. *Ligulas dimittere.*] Calceorum aut veſtium *ligulas* vix aptatas relinquere, præ ſollicitudine ac feſtinatione. Sumitur etiam *ligula* pro *gladiolo*. Martial. Lib. 14. Epigram. 120.

Quamvis me ligulam dicant Equitesque Patreſque,
Dicor ab indoctis lingula Grammaticis.

Nomen plurimi deducunt à *lingua*; imprimiſque Feſtus, at vetus Schol. à *ligando*.

Ne tota ſalutatrix, &c.] Ne venerint alii clientes ante ipſum, jamque diſpoſiti velut in gyrum ſinguli Patronum ſalutarint, priuſquàm ipſe Trebius acceſſiſſet. De priſco illo ſalutandi more, Vide Satir. 1. v. 96. 117. 127. 132. & quæ ibidem annotavimus.

22. *Sideribus dubiis.*] Summo mane, luce dubiâ, cùm ſidera ob proximam auroram non plenè apparent aut fulgent.

Illo tempore.] Nocte ſcilicet, cùm jam perfectè obſervare licet Booten, aliaque ſigna.

23. *Frigida.*] Ob vicinitatem Poli Arctici.

Pigri.] Virgil. Eclogâ ultimâ.

. . . . *Tardi venère bubulci.*

Sarraca.] Vel *Sarraca*. Vide Satir. 3. v. 255. Quintilianus Lib. 8. cap. 3. *Vim rebus aliquando ipſa verborum humilitas affert*, inquit: *an cùm dicit in Piſonem Cicero, cùm tibi tota cognatio in*

Qualis cœna tamen? Vinum quod ſuccida nolit
Lana pati: de conviva Corybanta videbis.
Jurgia proludunt; ſed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa;
Inter vos quoties, libertorumque cohortem
Pugna Saguntina ſervet commiſſa lagena.

INTERPRETATIO.

Attamen quale convivium? Vinum, quod pinguis lana recuſet admittere. Ex epulante cernes Corybantem. Rixæ præeunt. At ſtatim vulneratus & projicis calices, & plagas abſtergis mantili cruentato, quotieſcumque certamen ardeſcit poculo Saguntino commotum inter vos, & catervam libertorum.

ANNOTATIONES.

ſarraco advehatur, &c. *incidiſſe videtur in ſordidum nomen: non autem eo contemptum hominis auxiſſe?*

Boota.] Sidus eſt Urſæ majori proximum. *Βοώτης*, Latinè *bubulcus*, quia ſtella hæc bubulci more plauſtrum inſequitur. Hinc & *Arctophylax* appellatur, quaſi Urſæ cuſtos. Nimirùm ſeptem ſtellæ ſunt ita diſpoſitæ, ut priores duæ pares pro bobus habeantur, aliæ quinque plauſtri gerant ſpeciem: proximum verò his ſignum adhæret, quaſi auriga: & propterea vocatur *Bootes*. Vide Gell. Lib. 2. cap. 21.

24. *Qualis cœna tamen.*] At qualis tandem ea poſt menſes duos cœna, & quàm lauta; cujus nempè gratiâ tot & tam indigna pateris?

Vinum quod, &c.] Vile omnino vinum ibi propinatur.

Succida.] Sordida, pinguis, nondum lota: dicitur quaſi ſucco adhuc ſudans; vel qualis ſucciſa eſt, ſcilicet plena ſordibus. At Varro aliter, Lib. 2. de Re Ruſt. cap. ultimo: *Tonſura tempus inter æquinoctium vernum & ſolſtitium*, inquit, *cùm ſudare inceperunt oves; à quo ſudore recens lana tonſa ſuccida eſt appellata.*

Quod ſuccida nolit lana pati. Tam craſſum, ut lana vix illud imbibat. Vel tam vile, quod vix idoneum ad imbuendam ac præparandam lanam, quo meliùs recipiat alienum colorem, v. g. purpureum. Varro loco mox cit. *Tonſas recentes eodem die perungunt vino*, &c. Adſtipulatur & Dioſcorides.

25. *De Conviva Corybanta videbis*] Eo vino mens turbatur, & inſanit, fitque ſimilis *Corybantum* Cybeles Sacerdotum, qui furore correpti caput jactant, ſaltant, alioſque in ſimilem agunt inſaniam.

Corybanta.] *Corybantes* dicti, vel ab ea quam geſtant galeâ, quæ Græcè *κόρυς*: vel a *κορύσσειν*, id eſt, *impetu ferri*, & *furere*, apud Apollon. & Theocr. Quidam derivant ab *oculorum pupillis*, quas Græci *κόραι* vocant, eò quòd illi apertis ſemper oculis etiam inter dormiendum, Jovem infantem cuſtodierunt. Quæ poſtrema ſententia minùs arridet.

26. *Sed mox.*] Poſt convitia ſuccedunt verbera.

Pocula torques, &c.] Nimirùm in famulos petulantes, quos percuſſus repercutis. Tandemque more Barbarorum utrinque pugnatur ſcyphis in uſum lætitiæ dumtaxat natis; quod damnat Horat. Lib. 1. Ode 27.

27. *Rubra.*] Tincta ſanguine è plaga.

28. *Inter vos.*] Aſſeclas & clientes paraſitos.

Libertorum cohortem.] Atque inter libertos domini ſeu Patroni cœnam exhibentis. Ergo non cum ipſo domino, ſed cum ejus famulis ad viles epulas admiſſus Trebius. Qualis itaque cœna?

29. *Saguntinâ lagenâ.*] Aut vino peſſimo ex agris Saguntinis: Vetus Schol. vel potiùs fictili, ex iſta Hiſpaniæ urbe; de quo Plin. Lib. 35. cap. 12.

Ipſe capillato diffuſum conſule potat,
Calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam,
Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cujus patriam, titulumque ſenectus

INTERPRETATIO.

Ille verò vinum *bibit infuſum crinitis Conſulibus, & ſervat racemum bello ſociali preſſum; nequi*dem *ſcyphum nunquam porrecturus familiari corde dolenti. Alterâ die potabit quiddam è collibus Albanis, vel Setinis, cujus natale ſolum ac inſcriptionem obliteravit vetuſtas plu-*

ANNOTATIONES.

Et Martial. Lib. 14. Epigram. 108.

Sume Saguntinæ pocula ficta luto.

Porrò *Saguntus* oppidum eſt in Regno Valentiæ, hodie, *Morvedre*. *Saguntina fames* in Proverbium abiit, ex quo Saguntini per octo menſes obſeſſi extrema ferre maluerunt, quàm ſe Annibali dedere. Tit. Liv. Lib. 21 cap. 6. & ſeq.

30. *Ipſe capillato*, &c.] Intereà Patronus generoſum bibit ac ſalubre vinum: vetus nempè, & optimo ſolo generatum.

Capillato Conſule.] Dum Romani Conſules erant adhuc intonſi, comamque alebant. Vide Satir. 4. v. 103. ad eam vocem, *Barbato.*

Diffuſum.] In ſerias ac vaſa infuſum.

31. *Calcatamque tenet bellis ſocialibus uvam.*] Eo tempore quo Sext. Julius Cæſar & M. Philippus Conſules erant, anno Urbis 664. Sunt qui Opimianum vinum intelligant. ſcilicet expreſſum anno Urbis conditæ 633. de quo Plin. Lib. 14. cap. 4. & 14. & Cic. in *Bruto* n. 157. *Ut ſi quis Falerno delectetur*, inquit, *ſed eo nec ita novo, ut proximis Conſulibus natum velit; nec rursùs ita vetere, ut Opimium aut Anitium Conſules requirat. Atqui hæ notæ ſunt optimæ, credo*, &c.

Bellis ſocialibus.] De his vide Luc. Flor. Lib. 3. cap. 18. & præced. Tit. Liv. Lib 71. Scilicet Latini omnes, aliique Italiæ populi, iniquo ferentes animo, quòd onerum Imperii periculorumque ſanè participes eſſent, at non item munerum atque honoris, à Livio Druſo inſuper ſpe civitatis eluſi, quod jure ſe fruſtrà petere intelligebant, armis id conſequi tentarunt. Hinc ipſos Conſules aggreſſi, cum nihil proficerent, vario tamen eventu pugnantes, non parùm Romanos fatigarunt, per annos ferè quatuor. *Sociale bellum* aliàs *Marſicum* appellatur, eo quòd Marſi moverunt illud primi. Vide Appian. Lib. 1. Bell. Civil. Eutrop. Lib. 5. Plutarch. *in Sylla*. Oroſ. cap. 18. Lib. 5.

32. *Cardiaco.*] Cor, Græcè καρδία. *Cardiacorum morbo ſpem unicam in vino eſſe certum eſt*, inquit Plin. Lib. 23. cap 1.

Nunquam cyathum miſſurus amico.] Optimi porrò illius vini tantillum dare nollet amico etiam laboranti, ne quidem quantum continet cyathus, vas parvulum. Adeo ſibi uni dives conſulit.

33. *Albanis.*] De Alba civitate diximus Satir. 4 v. 61. Albanum autem vinum quàm eſſet nobile, diſſerit Plinius Lib. 14. cap. 2. & 6. teſtis & Martial. Lib. 13. Epigramm. 109.

34. *Setinis.*] Setia urbs Campaniæ Romanæ, hodie *Sezze*, in colle ſita, non procul à Pomptinis paludibus. *Setina* vina ciborum coctionem accelerant, teſte Plinio Lib. 22. cap. 1. Hinc aliis prælata ab Auguſto ac primoribus. Plin. Lib. 14 cap. 6.

Martial. Lib 13 Epigram. 112.

Pendula Pomtinos quæ ſpectat Setia campos,

Delevit multa veteris fuligine teſtæ:
Quale coronati Thraſea, Helvidiuſque bibebant,
Brutorum, & Caſsî natalibus. Ipſe capaces
Heliadum cruſtas, & inæquales beryllo
Virro tenet phialas. Tibi non committitur aurum:

INTERPRETATIO.

rimâ nigredine vaſis antiqui fictilis: quale potabant Thraſea & Helvidius redimiti, in die *nata'i Brutorum & Caſſii. Ipſe Virro habet calices amplos, Heliadum cortices, atque beryllo aſperos. Tibi* verò *non creditur aureum* vas;

ANNOTATIONES.

Exiguâ vetulos miſit ab urbe cados.
Et Lib. 6. Epigram. 86.

Setinum, dominaque nives, denſique trientes,

Quando ego vos, medico non prohibente, bibam.

Patriam, titulumque, &c.] Signabant Antiqui vaſa vinaria, inſcribebantque, qua ex regione vinum, & quo anno, ſeu Conſule, conditum. Brod. Miſcell. 1. cap. 3.
Horat. ad amphoram Lib. 3. Ode 21.

O nata mecum Conſule Manlio. &c.

35. *Multâ fuligine*] Situ, mucore, plurimis ab annis inducto, quo deleta Inſcriptio eſt, aut ita confuſa, ut vix quidquam legi poſſet.

Teſta.] In amphoris enim ac teſtis, iiſque gypſatis ac picatis vinum olim ſervabatur. Notavimus ad Perſ. Satir. 5. v. 148.

36. *Coronati.*] Floribus, ſertis, ex hederâ, apio, myrto, roſis, coronati Veteres epulabantur: ſeu quòd flores ſunt lætitiæ ſymbola, ſeu quòd vini exhalationes illis comprimi arbitrabantur.

Thraſea Helvidiuſque.] Pœtus *Thraſea*, & illius gener *Helvidius* Priſcus, libertatis amatores. Horum egregiè meminit Cornel. Tacit. Lib. 16. & Sueton. Neron. cap. 37. & Domit. cap. 10.

Bibebant.] Optimum ſcilicet ob lætitiam ac memoriam reſtitutæ per eos in ſtatu priſtino Reipublicæ.

37. *Brutorum & Caſſii.*] Hi libertatis extitère vindices & aſſertores. L. Junius Brutus primus Rom. Conſul Tarquinium exegit; deinde M. Brutus cum Caſſio Cæſarem confodit. D. autem Brutus ab Antonio apud Mutinam obſeſſus, à Romanis Conſulibus primùm quidem liberatus, at poſteà deſertus à ſuis, pro Republica dimicans occubuit. Vide ſuprà Satir. 4. v. 103. ad eam vocem, *Brute.*

Ipſe.] Patronus, potens quilibet ac dives.

38. *Heliadum cruſtas.*] Pocula ex electro cavata. *Heliades* nimirùm filiæ Solis, qui Græcè ἥλιος. Eas autem fabulantur Phaëtontis fratris interitum lugentes contabuiſſe, converſaſque in alnos ſeu populos arbores, è quibus diſtillat electrum. Vide Plin. Lib. 37. cap. 2. & alibi.
Ovid. Metamorphoſ. 2.

Inde fluunt lacrymæ, ſtillataque Sole rigeſcunt

De ramis electra novis.

Cruſtas.] Lacrymas ſororum Phaëtontis in electrum concretas, vel electrum ex arborum ſupradictarum cortice defluens, ac poſtmodum dureſcens.

Inæquales Beryllo.] Phialas è gemmis factas, inquit vetus Schol. vel potiùs aureos calices inſertis lapillis aſperos, v. g. *beryllis*; de quibus Plinius Lib. 37. cap. 5. *Poliuntur*, inquit, *figurâ ſexangula, quoniam hebeſcunt, niſi color ſurdus repercuſſu angulorum excitetur: aliter enim politi non habent fulgorem eumdem*, &c. De poculis autem Lib. 3. Procem. *Turbâ gemmarum potamus, & ſmaragdis teximus calices: ac temulentiæ causâ, tenere Indiam juvat, & aurum jam acceſſio eſt.* Salmaſ. benè animadvertit hîc perperam legi, *inæquales berylloe.*

39. *Virro.*] Fictum nomen.

Tibi.] O cliens, vel paraſite.

Vel ſi quando datur, cuſtos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, ungueſque obſervet acutos.
Da veniam: præclara illic laudatur iaſpis,
Nam Virro (ut multi) gemmas ad pocula transfert
A digitis; quas in vaginæ fronte ſolebat
Ponere zelotypo juvenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneventani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor, ac jam
Quaſſatum, & rupto poſcentem ſulfura vitro.

INTERPRETATIO.

aut ſi aliquando committitur, illic adhæret obſervator, qui computet lapillos, & ſpeculetur aduncos ungues. hoc verò *condona:* nam *ibi commendatur jaſpis eximia. Quippe Virro (ficut plurimi) à digitis ad calices tranſmittit lapilles, quos adoleſcens Hiarbæ zelotypo antepoſitus conſueverat collocare in capite vaginæ. At tu exhauries ſcyphum quatuor narium, cognominatum à ſutore Beneventano, jamque mutilatum, atque fracto vitro petentem ſulphura.*

ANNOTATIONES.

41. *Gemmas.*] Poculis inſertas.

Vngueſque obſervet acutos.] Ne furtim abraſum ſurripias aliquem è lapillis iſtis.

42. *Da veniam.*] Ironicè. Verùm ne ægrè fer quod cuſtos adhibeatur atque obſervator, dum gemmatum poculum tenes, quodque tuæ fidei minùs creditur.

Laudatur iaſpis.] Nam inter eos lapillos fulget *iaſpis* magni quidem pretii, cujus proinde jactura nimium caveri nequit Vide Plin. Lib. 37. cap. 8. & 9. in agro Brixiano ſuo Britannicus reperiri multiplicem ait; optimam autem illam quæ purpuræ quiddam habet; ſecundam, quæ roſæ, tertiam, quæ ſmaragdi.

43. *Transfert à digitis.*] Ab annulis aufert, ut addat poculis.

Martial. Lib. 14. Epigramm. 109.

Gemmatum Scythicis ut luceat ignibus aurum,
Aſpice quot digitos exuit iſte calix.

44. *In vagina fronte.*] In gladii capulo, ſeu manubrio.

Virgil. Æneid. 4.

. . . . *Stellatus iaſpide fulvâ*
Enſis erat.

45. *Juvenis prælatus Hiarbæ.*] Æneas Didoni adamatus, ac prælatus *Hiarbæ* Libyæ Regi Virgil. Æneid. 4.

46. *Beneventani ſutoris.*] Is nomine Vatinius, vitreorum artifex, à quo Vatiniani calices appellati Corn. Tacit. Annal. 15. *Nero*, inquit, *apud Beneventum conſedit, ubi gladiatorum munus à Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter fœdiſſima ejus aulæ oſtenta fuit, ſutrinæ tabernæ alumnus, corpore detorto, facetiis ſcurrilibus*, &c.

Beneventani.] Oriundi ex ea urbe Italiæ in regno ſita Neapolitano, quæ *Beneventum* modò, olim *maleventum* dicebatur.

47. *Naſorum quatuor.*] Vatinius grandi naſo fuit, inquit vetus Schol. Unde aiunt, Vatinianos calices ob ſimilitudinem dictos, quia roſtra quatuor, velut naſos protendebant.

Martial. Lib. 14. Epigramm. 96.

Vilia ſutoris calicem monumenta Vatini
Accipe; ſed naſus longior ille fuit.

Jam quaſſatum.] Neque verò novus ac recens ab opifice tibi calix dabitur, ſed mutilus & vilis.

48. *Rupto poſcentem ſulfura vitro.*] Hoc dicit, quia ſulfure vitrum ſolidatur, id eſt malthatur, inquit vet. Schol. Quod rejiciunt non immeritò, voluntque dictum à Juvenale, quia ſulfura

Si ſtomachus domini fervet vinoque, ciboque;
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.
Non eadem vobis poni modo vina querebar.
Vos aliam potatis aquam: tibi pocula curſor
Getulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Clivoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.

INTERPRETATIO.

Si ſtomachus Patroni & mero & epulis calet, quæritur aqua cocta Getarum nivibus gelidior. Mox dolebam non ſimilia vina propinari vobis. ſed & diſſimilem vos aquam bibitis. Curſor Getulus ſcyphum tibi porriget; vel manus oſſea Mauri atri, cui etiam nocte concubiâ obvius fieri metuires, quando portaris inter ſepulcra via Latina declivi.

ANNOTATIONES.

tis fracta vitrea ſolebant permutari; teſte Martiali Lib. 1. Epig. 42.

Qui pallentia ſulfurata fractis
Permutant vitreis.

Et Lib. 10. Epig. 3.

Quæ ſulfurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum, &c.

50 *Geticis.*] *Getæ* populi Daciæ Scythis affines: ſunt hodie *Moldavi*, ut placet nonnullis.

Petitur.] Ad refrigerationem paratur.

Decocta.] Plin. Lib. 31. cap. 3. *Neronis*, inquit, *Principis inventum eſt decoquere aquam, vitroque demiſſam in nives refrigerare. Ita voluptas frigoris contingit ſine vitiis nivis. Omnem utique decoctam utiliorem eſſe convenit; item calefactam magis refrigerari.* Vide Sueton. Neron. cap. 48. Athenæus Lib. 3. cap. 34. Decoctæ meminit tanquam veteribus uſitatæ; ſed eam Neronianæ prorſus abſimilem contendit Caſaubonus eo loci. Porrò docet ibid. Athenæus, aquæ perquam frigidæ, pariter & calidæ uſum fuiſſe in conviviis antiquorum.

Pruinis.] Glacie, nivibus. Cic. 1. de Nat. Deor. n. 25. *Terra maximas regiones inhabitabiles & incultas videmus, quod pars earum appulſu Solis exarſerit, pars obriguerit nive pruinâque longinquo Solis abſceſſu.*

51. *Non eadem vobis poni*, &c.] Suprà, v. 24. & 30.

52. *Curſor Gætulus.*] Inter ſervos Mauros, mirâ pernicitate præditos, atque hinc ad eundum quolibet ac percurrendum deſtinatos, unus tibi pocillator adhibetur niger ac deformis.

Getulus.] *Gætuli* Libyæ interioris populi ſunt Melæ, ac Ptolemæo; at Mauritaniæ, Plinio, & aliis.

53. *Manus oſſea.*] macilenta & arida, dura, agreſtis, horrida.

Mauri. Mauritania Africæ regio in Barbariâ Occidentali, ubi nunc ſunt regna Algerii, Fezzæ, & Marochii.

54. *Per mediam nolis occurrere noctem.*] Tum quia pavore te concuteret, tum quòd malum omen videretur. Phantaſma quippe crederes, ac portentum. Sic antequam M. Brutus ultimum ac fatale prælium committeret, inter alia proximæ cladis indicia, Æthiopem vulgo apparuiſſe, narrat Plutarchus in Bruto. Fertur etiam Adrianus Imperator ex occurſu Mauri imminentem ſibi mortem auguratus. Vide Spartian. & Cæl. Rhodig. Lib. 14. cap. 9.

55. *Clivoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.*] Dum thedâ per viam Latinam veheris, inter ſepulcra, quæ hinc & inde plurima illic conſtructa ſunt. Vide Sat. 1. v. ultimo.

Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus:
Quam fuit & Tulli cenſus pugnacis, & Anci:
Et, ne te teneam, Romanorum omnia regum
Frivola. Quod cum ita ſit, tu Getulum Ganymedem
Reſpice, cum ſities: neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer: ſed forma, ſed ætas

INTERPRETATIO.

Prope illum flos Aſiæ, emptus pluribus pecuniis, quàm extitere opes vel Hoſtilii bellatoris, vel Martii: ac, ne te morer, quàm cuncta vilia Regum Romanorum. Quæ quoniam ſic ſe habent, quando te ſitis uret, oculos converte in Ganymedem Gatulum. Enimverò *ſervus tot millibus* nummorum *comparatus non novit egenis* potum *temperare: at pulcritudo*, at illa *ætas*

ANNOTATIONES.

56. *Flos Aſiæ ante ipſum.*] At diviti Patrono formoſus adeſt puer ex Aſiâ, jucundus pincerna & miniſter.

Aſia. Una eſt è partibus orbis, ſanè maxima, vel eò præferenda cæteris, quod in ea primus homo creatus; Deuſque viſus, & cum hominibus converſatus, ibidem morte ſuâ vitam reſtituit lapſis mortalibus.

Precio majore paratus.] Plin. Lib. 7. c. 12. *Toranius mango*, inquit, *M. Antonio jam Triumviro eximios formâ pueros duos vendidit ſeſtertiis ducentis.* Vide ibid. Hiſtoriam eorum non infacetam.

57. *Tulli.*] *Tullus* Hoſtilius Rex tertius Romanorum Cenſum inſtituit primus, teſte Eutropio; item ſellam curulem, lictores, togam pictam, atque prætextam, inſignia magiſtratuum Romanorum poſt debellatos Hetruſcos. Macrob. Saturn. 1. cap. 6.

Cenſus.] Opes, divitiæ, facultates.

Pugnacis.] Tullus enim militarem diſciplinam, artemque bellandi condidit; atque exercitâ juventute provocare auſus Albanos, gravem & diu principem populum: tandemque hoſte victo, Albam diruit, ejus incolis atque opibus Romam tranſlatis. Flor. cap. 5.

Anci.] *Ancus* Martius quartus Romanorum Rex, Latinos ſubegit, Romanam ditionem ad mare protulit, atque Oſtiam urbem in ipſo maris ac Tyberis confinio ædificavit. Tit. Liv. Lib. 1.

58. *Romanorum omnia Regum.*] Numero ſeptem, quorum exiguæ opes initio fuere.

59. *Frivola.*] Nihili putanda præ divitiis Rom. principum hodiernis; ac præ eâ ſummâ, quâ emptus eſt ille Aſianus puer.

Gatulum Ganymedem.] Diſſimilia paſſim jungit. Ironicè hic admodum. Scil. *Getulus* ille fuſcus, deformis, ſervus: è contra *Ganymedes* regius puer, Trois filius, candidus, & tam eleganti ſpecie, ut à Jove raptus dicatur, & ſibi pocillator aſſumptus. Et hæc quidem fabulatores de *Ganymede*, ſed quid de eo ſentire debeant ſapientes; quidque raptus illius ſignificet, oſtendit Cic. 1. Tuſcul. n. 65. & Tuſcul. 4. n. 71. & ſeq.

60. *Reſpice.*] Innuens ut vinum tibi affundat.

Neſcit.] Non aſſuevit, indignatur.

61. *Miſcere.*] Cœnanti miniſtrare, miſcere potionem, ac infundere poſcenti. Porrò temperandi vini rationem ipſum docuiſſe Bacchum, dilutumque bibiſſe, ac ſic mixtum bibentes rectos ambulaſſe homines, cùm anteà curvi incederent ob meri potum: & Bacchi nutrices Nymphas extitiſſe, ideoque vinum temperandum, & alia quædam habet Athenæus Lib. 2. cap. 2.

Sed forma ſed ætas digna ſupercilio.] Toleratur ſuperbia in formoſis, in ætatis præſertim flore.

Ætas.] juventus, per antonomaſiam.

Digna ſupercilio. Quando ad te pervenit ille?
Quando vocatus adeſt calidæ, gelidæque miniſter?
Quippe indignatur veteri parere clienti;
Quodque aliquid poſcas, & quod ſe ſtante recumbas.
Maxima quæque domus ſervis eſt plena ſuperbis.

INTERPRETATIO.

faſtum merentur. Ecquando is ad te accedit? Quandonam accitus præſto eſt miniſtrator tepidæ & frigidæ. Etenim indignum putat obedire antiquo familiari, & quod ab eo petas quidpiam, quodque diſcumbas ipſo adſtante. Qualibet ædes ſumma referta ſunt famulis arrogantibus.

ANNOTATIONES.

62. *Supercilio.*] *Hac enim vulgò faſtui & ſuperbia ſedes aſſignatur, quanquam in corde naſcitur*, inquit Plin. Lib 11. cap. 37.

63. *Calida.*] In quibuſdam, *Calda.* Martial. non ſemel *caldam* dicit. Vide infrà mox. Quintil. Lib. 1. cap. 6. *Auguſtus*, inquit, *in epiſtolis ad C. Caſarem ſcriptis, emendat quod is calidum dicere, quam caldum malit; non quia illud non ſit Latinum, ſed quia ſit odioſum, ac περίεργον.*

Calida gelidæque miniſter. Frigidâ gaviſos in conviviis ſuis veteres nemo dubitat: at calidam non tantùm uſitatam, ſed & in deliciis fuiſſe, multis probat Juſt. Lipſius contrà neſcio quem, ut ait, pugnacem; Lib. nim. 1. Elect. cap. 4. Evincunt certè innumera ſcriptorum teſtimonia. Inſtar aliorum ſint pauca hæc. Apud Athenæum Lib. 2. cap. 2. Tripodes alii ἄπυροι pridem vocabantur, in quibus vinum temperabatur; alii ἐμπυριβῆται, & λοετροχόοι, in quibus calefiebat aqua. Ac ne quis fortè de aquâ loturis affundendâ intelligat; in fine cap. 6. ait, bonæ valetudinis causâ bibendam vere atque hyeme calidiorem aquam, æſtate verò frigidam; rationemque ibid. ſubjungit. Lib. 3. cap. 6. expendit, an poſt ficus aqua bibenda ſit calida, an frigida. cap. verò 34. & 35. ejuſdem Libri 3. de potione calidâ copioſè diſſerit. Julius Pollux Lib 9. cap: 6. poſt rejecta dubii ſenſûs aliquot Homeri, & Ariſtophanis loca, alia quædam affert potationem calidi certò arguentia. Varro *calicem* à *calde* dictum ait. Plautus paſſim Thermopolii meminit, id eſt cauponæ in quâ vendebatur aqua tepens & calida. Errare enim hîc Turnebum alioſque interpretes, egregiè monet Lipſius loco citato, dum potionem ibi neſcio quam dulcem & arte factam comminiſcuntur. Manifeſta res ex Ammiano, Lib. 28. ubi Ampelius urbis rector, cupidus ipſe voluptatum, lætus aliàs, interdum & rigidus, irritamenta gulæ corrigens ſtatuit, ne taberna vinaria ante horam quartam aperiretur, neve aquam vulgarium calefaceret quiſquam: &c. Corn. Tac. Annal, 13. præcalidæ potionis Britannico oblatæ fit mentio. Plin. Lib. 7. cap. 53. calidam potionem ac tepeſcentem diſertè nominat.
Martial. *Caldam poſcis aquam*, &, *tepuiſſe calix*, ait.
Lib. verò ult. Epig. 105.

Frigida non deſit, non deerit calda petenti.

64. *Indignatur.*] Iraſcitur, detrectat, vix ſuſtinet, refugit, aſpernatur.

Veteri.] Seu quod vetera quævis eviléſcunt; ſeu quod ſenes ut plurimùm, præſertim horriduli ludibrio ſunt juvenibus.

Recumbas.] Ad menſam accumbas atque ſedeas, ipſo ſtante & miniſtrante.

66. *Maxima quæque domus*, &c.] Induunt enim ſæpè dominorum indolem ac mores ſervuli; & quia magno ſerviunt, magnos ſe reputant aliquando nonnulli.

Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ jam mucida fruſta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum.
Sed tener & niveus, mollique ſiligine factus
Servatur domino. Dextram cohibere memento.
Salva ſit artoptæ reverentia. Finge tamen te
Improbulum; ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vin' tu conſuetis audax conviva caniſtris
Impleri, paniſque tui noviſſe colorem?

INTERPRETATIO.

En alter quàm magnâ obmnrmnratione tendit tibi *panem difficulter ruptum, fragmenta jam rancida farina firma, qua vexent genuinum, nec mandi ſinant. At* panis *mollis atque candidus, & farre tenere confectus Patrono reſervatur. Memor eſſe coërcere manum. Verecundia ſervitur* erga *Artopten. Actamen ſimula te* paululùm *nequam: adeſt ibi qui adigat dimittere. Epulator inverecunde*, inquiet, *viſne ſaturari ſolitis corbibus, & tui panis colorem dignoſcere?*

ANNOTATIONES.

67. *Ecce alius quanto.*] Jam vide, quàm ruſticè quàm faſtidiosè ſervus alter panem tibi miniſtrat eumque ſecundarium & corruptum.

68. *Vix fractum.*] Tam veterem ac durum ut vix frangi queat.

Solida jam mucida fruſta farina.] Maſſam è farinâ præ vetuſtate ſolidatam & induratam.

69. *Genuinum.*] Dentes fatigent etiam molares & validiſſimos, qualis *genuinus.* Vide Perſ. Sat. 1. v. 115.

Non admittentia morſum.] Præ nimiâ duritie.

70. *Tener & niveus.*] Panis ſiligineus, recens, tener, nivis inſtar candidus.

Siligine.] Certum eſt frumenti genus exile quidem at delicatum: unde tritici delicias vocat Plinius Lib. 18 cap. 8. & cap. 9. è *ſiligine* panem fieri lautiſſimum, ait.

71. *Cohibere.*] Ab eo pane ſimilagineo & molli, qui Domino reſervatur.

72. *Salva ſit Artopta reverentia.*] Cuſtodi reverentiam *Artopta* debitam: atque adeo ne alium panem quære aut ſume, quam eum quem tibi deſtinat & apponit.

Artopta.] *Artoptes* hic benè intelligitur panis diſpenſator, ab *ἄρτου panis*, & *ὄπτομαι*, *video* ſeu *inſpicio*. Ita quidem legit vet. Schol. at explicat, piſtor, quaſi ab *ὀπτάω*, *torreo*. Aliàs *artopta* vas eſt ſeu inſtrumentum, in quo panes torrebantur & coquebantur: eo ſenſu Plautus uſurpat Aulul. Sc. 12. Plin. Lib. 18. cap. 11. accipit pro muliere panificâ. Ubi & piſtores Romæ non fuiſſe ante bellum Perſicum, annis ab Urbe conditâ ſuper 580. annotat. Quidam legunt, *Artocopi*: interpretanturque panem cum labore factum à *κόπος*, *labor*; ſed parum ad rem.

Finge tamen te improbulum.] Quod ſi fueris paulò audacior, extendaſque manum in panem illum delicatiorem.

73. *Improbulum.*] Minùs timidum ac pudentem, inverecundum, importuniorem.

Supereſt illic qui. &c] Artoptes illic, aſtat, qui abſtinere jubebit, increpabitque.

74. *Vin' tu conſuetis.*] &c. Verba ſunt Artoptæ inverecundiam convivæ caſtigantis: an ergò non contentus eris pane tibi conſueto?

Caniſtris.] Pane in cophinis contento. Metonym

75 *Colorem*] Subatrum, utpote ſecundarii panis.

Scilicet

Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Conjuge, per montem adverſum, gelidaſque cucurri
Eſquilias, fremeret ſæva cum grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret penula nimbo.
Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem,
Quæ fertur domino ſquilla; & quibus undique ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat convivia cauda,
Cum venit excelſi manibus ſublata miniſtri.
Sed tibi dimidio conſtrictus cammarus ovo

INTERPRETATIO

Illud nempe fuerat, cujus gratiâ dimittens uxorem frequenter properavi per montem oppoſitum, & exquilias frigidas, dum vero ſtrideret Jupiter dirâ grandine, atque lacerna difflueret imbre plurimo. Vide quàm amplo pectore catinum impleat ſquilla, quæ Patrono apponitur, qualibus etiam aſparagis undequaque circumdata; quali caudâ deſpectet dapes, quando affertur elevata manibus famuli proceri. At tibi fertur Cammarus medio ovo

ANNOTATIONES.

76. *Scilicet hoc fuerat.*] Reſpondet cliens indignabundus: an igitur iſtas ob viles epulas tot vigiliis & laboribus perfungor dudum?

Relictâ conjuge.] Summo mane ſurgens, & ſomnum interrumpens; ut eſt ſupra, v. 19.

77. *Montem adverſum.*] Arduum, qui toties fuit ſuperandus

Gelidaſque cucurri Eſquilias.] *Exquilinum* collem ventis expoſitum, in cujus regione divites habitabant. Vide Sat. 3. v. 71.

78 *Vernus Jupiter*] Aer vernæ tempeſtatis ſæpe ventoſus & nimboſus Aer & cælum Jupiter vocatur, ex Varrone.

79 *Penula.*] Pallium eſt adverſus pluvias. Cic. pro Milone. *In rhedâ, penulatus*, &c.

Nimbo] Repentinis imbribus, quales fermè circa æquinoctia.

81. *Squilla*] Parvus eſt piſcis, at ſaporis exquiſiti, alio nomine *pinnotera & pinnophylax* dictus Plinio. Cum audiſſet ille famoſus lurco Apicius *ſquillas* in Libya majores quam Romæ reperiri, earum deſiderio & cupiditate, illuc navigavit: quod refert Suidas. Horat. Lib. 2. Sat. 8.

Affertur ſquillas inter Muræna natantes

In patinâ porrecta, &c.

Martial. Lib. 13. Epig. 83.

Cæruleus nos Liris amat, quem ſylva Marica
Protegit: hinc ſquillæ maxima turba ſumus.

Vide Cic. de Nat. D. 2. n. 123. & Athenæum, Lib. 3. c. 23.

Quibus aſparagis.] Quibus condimentis. Plin. Lib. 20. cap. 10. *Aſparagi ſtomacho utiles*, inquit, *& cumino quidem addito inflationes ſtomachi colique diſcutiunt, oculis claritatem afferunt*, &c.

82. *Deſpiciat.*] Ab alto aſpiciat, dum elata & quaſi ſuperbè fertur.

Convivia.] Alia fercula, ipſoſque convivas.

Caudâ.] Hanc in deliciis fuiſſe aiunt.

883 *Excelſi.* Ad majorem pompam & faſtum.

84. *Dimidio conſtrictus.*] Coctus & conditus immixto quidem ovo, ſed tenuiter admodum & parcè. Reſpiciunt alii ad naturam Cammari, qui ſub cauda ova gerit, inſtar cancrorum, & decreſcente Lunâ imminuitur & quaſi conſtringitur.

Cammarus.] Marinus cancer, vilis cibus. Ejus meminit Plin. Lib. 32. c. ult.

Ponitur, exigua feralis cœna patella.
Ipſe Venafrano piſcem perfundit: at hic, qui
Pallidus offertur miſero tibi caulis, olebit
Laternam: illud enim veſtris datur alveolis, quod
Canna Micipſarum prora ſubvexit acuta:
Propter quod Romæ cum Boccare nemo lavatur;
Quod tutos etiam facit à ſerpentibus atris.
Mullus erit domino, quod miſit Corſica, vel quem

INTERPRETATIO.

concretus, opula funebres in parva lance. Ille quidem oleo *Venafrano piſcem aſpergit: ea verò quæ tibi infelici apponitur pallens braſſica redolebit lychnum.* Nam *veſtris id lancibus infertur, quod arundo Micipſarum apportavit prorâ acuminatâ: quamobrem Romæ nullus balneum init cum Beccare: quod ab anguibus quoque nigris ſecuros reddit. Patronus habebit barbulum, quem Corſica, aut quem*

ANNOTATIONES.

Et Martial. Lib. 2. Epigram. 43.

Concolor in noſtra, Cammare, lance rubes.

Dimidio ovo.] Dimidiâ vix ovi parte.

85. *Exigua feralis cœna patella.*] Inſtar cœnæ feralis exigua & modica. Vide Perſ. Satir. 6. v. 33. & quæ nos ibidem fusè, ad ea verba, *cœnam funeris.*

86. *Ipſe.*] Dominus & Patronus, quem pergit conferre cum cliente.

Venafrano.] Optimo quidem oleo ex agris *Venafri* urbis, in Regno ſitæ Neapolitano, in terra Laboris.

Martial. Lib. 13. Epigramm. 101.

Hoc tibi Campani ſudavit bacca Venafri,
Unguentum quoties ſumis, & iſtud olet.

Vide Plin. Lib. 15. cap. 2.

87. *Pallidus.*] Flacceſcens & marcidus, quique pallido colore faſtidium pariat.

Martial. Lib. 13. Epigramm 17.

Ne tibi pallentes moveant faſtidia caules,
Nitratâ viridis braſſica fiat aquâ.

Olebit laternam] Id eſt, oleum iſtud vile, quod lampadibus & lucernis adhibetur.

88. *Alveolis.*] Paropſidibus, patinis.

89. *Canna.*] Vel doliolum, vel naviculâ è *canna.* Plin. Lib. 7. cap. 56. *Naves*, inquit, *utiles in Nilo fiunt ex papyro, & ſcirpo, & arundine.* Cap. verò 2. ejuſdem Libri ait, in India naſci arundines tantæ proceritatis, ut ſingula internodia alveo navigabili ternos interdum homines ferant.

Micipſarum.] Afrorum, Numidarum, quorum fuit Rex *Micipſa* Maſiniſſæ filius. Vide Salluſt. Jugurth.

Prora.] Pars navis anterior. Synecdoche. *Acuta*, ob figuram.

90. *Boccare.*] *Fuit Bocchar, ſive Bocchor, eâ tempeſtate Rex Maurorum:* inquit Liv. Lib. 29. cap. 30. ponitur hic pro Numida ſeu Mauro quolibet.

Cum Bocchare nemo lavatur.] Delicati ſcilicet Romani non ſuſtinebant tetrum illum odorem olei Africani, quo Afri inungebantur; unde & horum conſortium illi fugiebant in balneis.

91. *Quod tutos etiam*, &c.] Notat Theod. Pulmannus abeſſe verſum hunc à vetuſtiſſimis codicibus.

Tutos etiam facit à ſerpentibus.] Quod etiam oleum fœtore ſuo arcet & fugat ſerpentes. Quàm miſeri ergo paraſiti & clientes, qui tam viles cibos & tam malè conditos avidè ſectantur! Legunt alii, *à ſerpentibus Afros*, id eſt, *Africanos*: perinde eſt.

92. *Mullus.*] Exquiſitus piſcis, dictus ita, quod mollis atque tenerrimus; cujus cibo tradunt libidinem in-

Taurominitanæ rupes, quando omne peractum eſt,
Et jam defecit noſtrum mare; dum gula ſævit,
Retibus aſſiduis penitus ſcrutante macello
Proxima; nec patitur Tyrrhenum creſcere piſcem.
Inſtruit ergo focum provincia: ſumitur hinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit

INTERPRETATIO.

ſcopuli Taurominitani præbuerunt; cùm univerſum mare noſtrum exhauſtum eſt, jamque deeſt; quando graſſatur ingluvies, continuis caſſibus, macello funditùs maria *vicina inquirente; nec* *que ſinit adoleſcere Tyrrhenos piſces. Munit igitur caminum provincia. Inde petitur quod Lenas inſidiator mercetur,* ac *venumdet Aurelia. Virroni offertur ingens Muræna, quæ procedit*

ANNOTATIONES.

hiberi, oculorum autem aciem hebetari, &c. Iſidor. orig. Lib. 12. cap. 6 *Mullis nomen à mulleorum calceorum colore Feneſtella datum putat*, inquit Plin. Lib. 9. cap. 17. at è contrà, & meliùs quidem, ut videtur, Iſidor. orig. Lib 19. cap 14. *mulleos* calceos dici ait à colore purpureo qualis eſt *mulli* piſcis. Is aliàs *barbo* vocatur; *Barbus*, Auſonio: in Moſella, Edyll. 10. ſic habet:

Liberior laxos exerces, barbe, natatus. Vide quæ ad Satir. 4 v 15 jam notavi.

Corſica.] Inſula eſt Tyrrheni maris, olim *Cyrnus* dicta, Sardiniam inter & mare ſinuſque Liguſticum.

93. *Taurominitana rupes.*] Proximæ ſcilicet illi urbi. *Taurominium*, vel *Tauromenium*, hodie, *Taormina*, oppidum eſt Siciliæ portu inclytum, ad oram orientalem vallis, ut nunc appellant, Demonæ.

95. *Retibus aſſiduis.*] Aſſiduâ piſcatione.

Macello.] Locus eſt in quo venduntur obſonia quælibet, dictus à quodam nomine *Macello*, cujus ibi domus publicè diruta fuit. Varro 4. de Ling. Lat. cap. 32. Item Feſtus, à *Macello* quodam qui exercebat in urbe latrocinia, quo damnato Cenſores Æmilius & Fulvius ſtatuerunt, ut in domo ejus obſonia venderentur. Minùs placent Iſidor. & Donat. originem ducentes quòd ibi pecora mactentur. Hic autem ponitur *Macellum* pro piſcatoribus in *Macello* ſeu foro piſcario degentibus.

96. *Tyrrhenum piſcem.*] Piſces maris Thyrrheni quod & Inferum & Thuſcum, eſtque pars maris Mediterranei, inter Italiam, & Sardiniam, Corſicam, atque Siciliam Inſulas.

97. *Inſtruit ergo focum provincia.*] Externæ regiones culinam Romanorum inſtruunt piſcibus, aliiſque dapibus.

Provincia.] Sic vocatur propriè regio extra Italiam armis ſubacta, & Romanis tributaria.

98. *Captator.*] Vel amicitiæ, vel hæreditatis divitum, per munera. Vide Satir. 4. v. 18. & ſeq.

Emat.] Donandum ſcilicet ad captandam benevolentiam.

Lenas.] Hæredipeta quidam. Vetus Schol.

Aurelia.] Mulier piſces vendens; vel dives orba, quæ data ſibi munera vendit, ſeu per avaritiam, ſeu ob nimiam copiam, ac ne corrumpantur: habet nimirùm plura quàm poſſit conſumere.

99. *Virroni.*] Suprà v. 39.

Muræna. Piſcis delicatus, anguillæ ſimilis: huic tamen eſt tergus craſſum magis, illi tenuiſſimum, teſte Plinio, Lib. 9. cap. 23. Vide Macrob. Lib. 5.

Gurgite de Siculo: nam dum ſe continet Auſter
Dum ſedet; & ſiccat madidas in carcere pennas;
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aſperſus maculis Tiberinus, & ipſe

INTERPRETATIO.

è Siculo vortico. Etenim quando Notus ſe cohibet, cùm quieſcit, atque exſiccat alas humidas in ergaſtulo, retia tunc audacia ſpernunt mediam Charybdim At vos expectat anguilla longa colubra affinis, vel Tiberinus hyeme labeculis notatus,

ANNOTATIONES.

cap. 15. ubi ſic habet: *Accerſebantur murenæ ad piſcinas noſtræ urbis abuſque freto Siculo, quod Rhegium à Meſſana deſpicit. Illic enim optimæ à prodigis eſſe creduntur*, &c. Athen Lib. 7. cap. 18. & Caſaub ibid. ubi Murænas cum ſerpentibus miſceri aſſeritur, &c. Plin. Lib. 32. cap. 2. ubi, inter alia, dicuntur Murænæ fœminini tantùm ſexûs eſſe, è ſerpentibus concipere, & ob id à piſcatoribus ſibilo evocari, & capi, &c. at loco mox citato idem Plinius retulerat, eam eſſe vulgi dumtaxat opinionem: & ex Ariſtotele, Myrum vocari marem qui generat,

100. *Gurgite de Siculo.*] E freto quod eſt Siciliam inter & oram extremæ Italiæ meridionalem: aliàs Mamertino, Rhegino, *Scyllæo*; hodie, *Faro di Meſſina.* Porrò continentem olim cum Italia Siciliam, at maris impetu, ſive terræ motu ſuiſſe diſtractas aiunt Strabo Lib. 6. &c.

Virgil. Æneid. 3.

Diſſiluiſſe ferunt, cum protinus utraque tellus
Una foret, venit medio vi pontus, & undis,
Heſperium Siculo latus abſcidit, arvaque & urbes
Littore diductas anguſto interluit æſtu.

Se continet.] Antro Æolio.

Auſter.] Ventus meridionalis imbrifer & aquoſus, mare Siculum turbare ſolitus. Gell. Lib. 2. cap. 22. Ovidius Metamorphoſ. 1. Fab. 2.

101. *Siccat madidas in carcere pennas,*] Poëticè omnia.

Ovid. Metamorphoſ. 1. Fab. 7.

Emiſitque Notum: madidis Notus evolat alis.

Virgil. Æneid. 1.

. . . . . Vaſto rex Æolus antro
Luctantes ventos tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frænat.

102. *Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.*] Piſcatores audent piſcari in mediis etiam vorticibus, dum Auſter non ſævit.

Lina.] Linea vela & retia. Metonym.

Charybdim.] Gurges eſt in freto Siculo naufragiis infeſtus, juxta Pelorum Promontorium; hodie. *Capo Faro.* Ibi per magnas circumductiones atque vortices navigia ſubmerguntur ac detrahuntur in profundum Strabo Lib. 6. *Charybdi* ex adverſo reſpondet Scylla ſcopulus.

Virgil. Æneid 3.

Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obſidet, &c.

Mitto quod de *Charybdi* meretrice poſt raptos furtim Herculis boves, à Jove fulminata Poetæ fabulantur.

103. *Anguilla.*] Notus piſcis, vulgaris cibus.

Cognata colubræ] Ob ſimilem formam. Adde quòd anguillam cum colubro miſceri aiunt, ſicut mox de muræna dixi.

104. *Glacie.*] Hyemis enim & frigoris tempore has creduntur maculas contrahere.

Vernula riparum pinguis torrente cloacâ,
Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburræ.
Ipſi pauca velim, facilem ſi præbeat aurem :
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca ; quæ Piſo bonus, quæ Cotta ſolebat
Largiri : namque & titulis, & faſcibus olim

Interpretatio.

idemque litterum ſervus, fluento collu- vione ſaginatus, atque aſſuetus ſubire cavernam media Suburra. Illi cuperem non multa loqui, *ſi commodam præſtet auriculam. Nullus* à te *poſtulat* eadem; *quæ Seneca dabat familiaribus egenis*, nec *quæ Piſo benignus*, nec *quæ Cotta donare conſueverat. Quondam*

Annotationes.

Aſperſus maculis.] Cui venter albus nigris eſt notis maculoſus, hincque vilior indicatur. Nam optimus ille, qui caret iſtis maculis, teſte Columellâ Lib 9. cap. 17.

Tiberinus.] Lupus, aut quivis alius è Tiberi amne piſcis, quem tempore Juvenalis Romæ vilem fuiſſe exiſtimandum eſt. Nam alioqui Macrob. Lib. 3. cap. 16. *Tiberinos* lupos, & omnes ex hoc fluvio piſces in deliciis & honore fuiſſe affirmat, teſtemque adhibet Varronem : ſubdit tamen ignorare ſe, cur illis ita viſum fuerit. Plinius etiam Lib 9. cap. 54 lupos Tiberinos commendat, eos maximè qui duos inter pontes capti eſſent ; ob aquam ibi concitatiorem nimirùm ; quod idem Macrobius laudat ibid. Lucilius pariter. Et Horatius Lib. 2. Satir. 2. ſic habet:

. . *Lupus hic Tiberinus in alto*
Captus hiet, ponteſne inter jactatus?

&c.

Vide eximias piſcis lupi dotes apud Athen Lib. 7. cap. 17. ubi & piſcium ſapientiſſimus is celebratur.

105. *Vernula riparum.*] Vel cœnoſa littora conſectans, iiſque addictus mancipii inſtar ; vel, natus verno tempore in ripis : ſic enim propriè verna dicitur.

Cloacâ.] Sordibus inde manantibus.

106. *Cryptam.*] Fornicem, ſeu meatus ſubterraneos, per quos urbis ſordes egeruntur in Tiberim.

Suburra.] Eſt vicus & regio urbis præ cæteris immunda. Vide Satir. 3. v. 5. & Perſ. Satir. 5. v. 32.

107 *Ipſi.*] Vitroni avaro.

108. *Quæ mittebantur amicis à Seneca.*] Non petimus ut ſis æquè largus in tuos clientes, ô Vitro, ac fuit erga ſuos Seneca.

109. *Seneca.*] L. Annæus Seneca, Cordubenſis, inter Stoicos morum ſanctitate clarus, Neronis Præceptor, Piſonianæ conjurationis invidiâ aſperſus, ab ipſo juſſus mori, inſectis venis conſtanter vitâ exceſſit Fuit autem ille dives perinde ac munificus. Corn. Tacit Annal 14. & 15. de Seneca vide plura, Satir. 8. v. 212.

Piſo Cotta.] C Piſo Calpurnius Claudio Imperatore celebris erat liberalitate & munificentiâ : pariter & Aurelius *Cotta* ſub Nerone. De hoc Tacit. Annal. 6. de illo, Lib 15 uterque verò Romæ valdè nobilis : & Piſonum quidem genus ad Numam referebatur. Unde Horat. in Arte Poët. Piſones ita compellat : *Vos, ô Pompilius ſanguis.*

110. *Titulis.*] Honoribus, imaginibus, nobilitate.

Faſcibus.] Inſignibus Magiſtratuum. Nam Dictatori viginti quatuor, Conſuli duodecim, Proconſuli & Prætori ſex lictores cum *faſcibus* apparebant. Porrò *faſces* illi conſtabant ſecuribus, & virgis è betula quidem arbore è Gallia in Italiam ad id tranſlatâ, teſte Plinio, Libro 16 cap. 18. ubi terribilem eam vocat. Circumligatis autem virgis pluribus ita ſecuris una includebatur, ut ferri acies in ſummita-

Major habebatur donandi gloria : ſolùm
Poſcimus, ut cœnes civiliter. Hoc face, & eſto,
Eſto (ut nunc multi) dives tibi, pauper amicis.
Anſeris ante ipſum magni jecur, anſeribus par
Altilis, & flavi dignus ferro Meleagri
Fumat aper. Poſt hunc radunrur tubera, ſi ver

INTERPRETATIO.

etenim decus largiendi pluris æſtimabatur, quam vel inſignia, vel faſces. Unum rogamus, ut epuleris urbanè. Id præſta, ſiſque, ſis (quemadmodum hodie complures) epulentus tibi, egens familiaribus. Ante illum hepar ingentis anſeris, altilis anſeri æqualis, atque aper Meleagri telo non indignus fumum exhalant. Poſt eum tubera raduntur, ſi tum fuerit verna

ANNOTATIONES.

te faſcium eminetet. Cur illi verò faſces colligarentur, docer in Problem. Plutarchus, nempè hinc ſignificatur præcipitem eſſe non debere Magiſtratûs iram, ſed cunctatione & morâ, dum ſenſim virgæ ſolvuntur, maturam & ſapientem : additque ibidem virgis caſtigari quæ corrigi poſſunt, quæ verò non, ſecuribus præcidi.

112. *Cœnes civiliter.*] Communi cum clientibus menſâ, communibus item epulis, ſive ſint hæ viles, ſeu lautæ. Sic enim erit ſalvus honor clientum; Quippe videtur injurioſum quod aliis dapibus dives Patronus, aliis clientes & amici ad cœnam vocati in eadem menſa veſcantur. Vide Plin. Lib. 2. Epiſt. 6. ubi ait de cœna quadam: eam fuiſſe ſordidam ſimul & ſumptuo ſam : nam ſibi & paucis opima quædam is qui invitaverat, vilia cæteris & minuta ponebat. Vinum etiam aliud ſibi & nobis, aliud minoribus amicis, aliud ſuis noſtriſque libertis, &c. Et Martial. Lib. 3 Epigram. 59.

Cùm vocor ad cœnam, &c.
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?
Oſtrea tu ſumis, &c. . . .
. . . .
Cur ſine te cœno, cùm tecum, Pontice, cœnem?

113. *Dives tibi, pauper amicus.*] Cæterùm tibi liceat quando ſolus eris, epulari lautè; parcè verò, quando cum aliis, & cum familiaribus : dummodo paria tibi aliiſque fercula proponantur : has tibi condonamus avaritiæ ſordes.

114. *Ante ipſum.*] Ante patronum quidem apponuntur, &c.

Anſeris magni jecur.] Plin. Lib. 10. cap. 22. *Fartilibus*, inquit, *in magnam amplitudinem creſcit* (jecur ſcilicet) *exemptum quoque lacte mulſo augetur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt, quis primus tantum bonum invenerit, Scipio Metellus vir Conſularis, an M. Seſtius eadem ætate Eques Romanus*, &c. Vide & Perſ. Satir. 6. v. 71. ad hæc verba: *ſatur anſeris extis.*

115. *Altilis.*] Anas, gallina, quæ ad id aluntur, ut ſaginentur.

Flavi.] Homeric. Epithet. ξανθός. Vide Gell. Lib. 2. cap. 26.

Dignus ferro Meleagri.] Par magnitudine illi apro, quem interfecit *Meleager.* Vide Ovid. Metam. 8. Fab. 4.

116. *Fumat.*] Calet coctus, & menſæ appoſitus.

Raduntur.] Purgantur abraſo cortice, atque ad eſcam præparantur : vel ſarculo evelluntur & abraduntur è terra. Nonnulli codices habent, *traduntur*, id eſt, *apponuntur*; quod quidem ipſe contextus fulcire videtur.

Tubera] Hæc de genere fungorum ſunt, atque velut terræ callum, nullis fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, &c. ut ait Plinius Lib. 19 cap. 2. Martial. Lib. 13. Epigram. 50.

Rumpimus altricem tenero de vertice terram
Tubera : boletis poma ſecunda ſumus.

Tunc erit, & facient optata tonitrua cœnas
Majores: tibi habe frumentum, Alledius inquit,
O Libye; disjunge boves, dum tubera mittas.
Structorem intereà, ne qua indignatio deſit,
Saltantem ſpectes, & chironomonta volanti
Cultello, donec peragat dictata magiſtri
Omnia. Nec minimo ſanè diſcrimine refert,

INTERPRETATIO.

tempeſtas, *ac deſiderata tonitrua præſtent epulas ampliores. O Libya, tibi ſerva triticum, ait Alledius; ſolve boves, dummodò tubera nobis tranſmittas. Ac ne ulla deficiat iracundia, interim conſidera ſtructorem* menſæ *ſubſilientem, atque cheironomenta cultro velitanto, quoadusque perfecerit præcepta doctoris universa. Neque parva certò differentia intereſt,*

ANNOTATIONES.

Si ver.] Tunc enim ſunt tenerrima. Ex Plin.

117. *Optata tonitrua.*] Guloſi nimirùm optant tonitrua fruges alioqui vaſtatura; eo quod illa faciunt ad tuberum procreationem. Plin Lib. 19. cap. 3. Plutarch. Quæſt. Convival. Lib. 4. Quæſt. 2. Athen. Lib. 2. cap 21

Cœnas majores.] Seu quod tubera & alia ejuſmodi gulam acuunt; ſeu quòd uno ferculo cœnam augent.

118. *Alledius.*] Nomen helluonis.

119. *Libye.*] Hæc Africæ pars ingens, pro ipſa ſæpe, & hic quidem ſumitur.

Disjunge boves] Ne ara, ne ſere aut mete frumentum, quod Romam tranſmittas, ut ſoles: at deinceps gulæ noſtræ delicias tubera dumtaxat educa.

Tubera mittas.] In Africa *tubera* naſci laudatiſſima, ſicut & in aliis locis æquè ſiccis, ſabuloſis, & fruticoſis, docent Plin. cit. Lib. 19. cap. 2. & Athen. pariter citato mox loco.

120. *Structorem*] Struendæ menſæ, ferculorumque diſſecandorum magiſtrum, Apuleio diribitorem, Petronio ſciſſorem, Lipſio & aliis carptorem. Hujus erat munus & ars benè fercula diſponere & collocare, ciboſque eleganter in fruſta concidere. Vide Sat. 9. v. 110.

Ne qua indignatio deſit.] Ut multiplex indignandi cauſa ſuppetat: etiam verò ex illâ in pincernis luxuriâ & faſtu.

121 *Saltantem.*] Veluti ad numeros corpus moventem, dum eruditè altilia diſſecat, & convivis facetè miniſtrat ac apponit.

Chironomenta.] Manus artificiosè dirigentem, ac geſticulantem tam ſcitè, ut gladiolus quo ſcindit, volare videatur, adeo verſatur agiliter. Χεὶρ, *manus*, & νόμος, *lex*. Metaphora à *Chironomis*, qui certis manuum motibus ac geſtibus ſaltabant.

122. *Magiſtri.*] Trypheri concidendorum ex arte ciborum doctoris, de quo Satir. 11. v. 137. Erant enim Romæ qui docerent eam artem, in altilibus ligneis, ut poſteà dicetur ampliùs, Satir. nimirùm 11. Plin. Lib. 10. cap. 50. *Poſteà culinarum artes, ut clunes ſpectentur, ut dividantur in tergora, ut à pede uno dilatata* (gallinæ) *repoſitoria occupent.* Seneca de Brevit. vitæ cap. 12. *Quantâ arte ſcindantur aves in fruſta non enormia,* &c. Idem de Vita beata cap. 17. *Peritè ſervitur* (aliis, ſtruitur) *& eſt aliquis ſcindendi obſonii magiſter.* Et, ad Lucil. Epiſt. 47. *Alius pretioſas aves ſcindit, & per pectus & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum, in fruſta excutit.*

Quo geſtu lepores, & quo gallina ſecetur,
Ducêris plantâ, velut ictus ab Hercule Cacus;
Et ponêre foris, ſi quid tentaveris unquam
Hiſcere, tanquam habeas tria nomina. Quando propinat
Virro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula? Quis veſtrûm temerarius uſque adeò, quis
Perditus, ut dicat Regi, bibe? Plurima ſunt, quæ
Non audent homines pertuſâ dicere lænâ.
Quadringenta tibi ſi quis Deus, aut ſimilis Dîs
Et melior fatis donaret, homuncio quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!

INTERPRETATIO.

quâ geſticulatione lepores, & quâ gallina concidantur. Pedibus raptabo ris ut Cacus ab Hercule percuſſus, atque ſtatuêris extrà, ſi aliquid auſis unquam mutire, quaſi geras tres appellationes. Ecquando tibi Virro ca licem *porrigit, ac ſcyphum accipit tuis labris admotum? Ecquis inter vos tam imprudens, quis deploratus, ut domino ſic loquatur, pota? Multa ſunt, quæ prenunciare non attentant homines pallio perforato. Si quadringenta dederit tibi Numen aliquod, vel* quiſpiam *Numinibus æqualis, atque fatis benignior, quàm magnus homo è nihilo, quàm intimus Virroni evaderes!*

ANNOTATIONES.

124. *Quo geſtu lepores*, &c.] Diverſi quippe ritus concidendi ſingula; & in variis variæ geſticulationes obſervabantur à peritis illis menſæ doctoribus ac miniſtris

125 *Ducêris plantâ.* Foras extrahêris perinde ac ille Cacus olim ab Hercule.

Cacus.] Gigas, quem clavâ ictum Hercules interfecit, quòd ſuas boves abduxiſſet. & plantâ arreptum protraxit ex antro in quod furtum ille ſuum compegerat Virg. Æneid.8 Liv Lib. 1. Eutrop. Dionyſ.

127. *Hiſcere.* Obmurmurare & conqueri de facta tibi injuria.

Tanquam habeas tria nomina.] Prænomen, nomen, cognomen; ut C. Jul Cæſar. Publ Corn. Scipio, quod Nobilium eſt. Quidam ſic intelligunt, tanquam fur ſis, ut pro tribus literis tria nomina ponantur; ſed in his, tanquam ſis nobilis Vetus Schol. Aliter explicant alii, nempe quòd ſis libertus & Patrono obnoxius, ex Politiano Miſcell. cap. 31. ſed acutè magis quàm verè, meo judicio.

Quando propinat Virro tibi] An unquam ſuum tibi calicem offert, aut tuum accipit? quod ſuperbiam ejus, ac tui contemptum indicat. Vide Martial. Lib. 2. Epigramm. 15.

130 *Perditus.* Deſperatâ fortunâ; unde non metuat potentes offendere.

Dicat Regi, bibe. Propinans ac porrigens ſcyphum Nobili cuipiam

131. *Homines pertuſâ lænâ.*] Ignobiles & pauperculi, quorum tritæ veſtes ac laceræ

132. *Quadringenta tibi ſi*, &c. Quod ſi dives repentè fias, tum colet te Virro, qui te inopem contemnit.

Quadringenta Seſtertia, Equeſtrem cenſum, de quibus vide Satir 1. v. 106. & Satir. 2. v. 117.

Similis Dîs, Princeps ac dives aliquis perinde munificus ut Dii

133. *Melior fatis,*] Beneficentior erga te quàm fata.

Da Trebio, pone ad Trebium: vis frater ab iſtis
Ilibus? O nummi, vobis hunc præſtat honorem:
Vos eſtis fratres. Dominus tamen, & domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi parvulus aulâ
Luſerit Æneas, nec filia dulcior illo.
Jucundum & carum ſterilis facit uxor amicum.
Sed tua nunc Mycale pariat licet, & pueros tres
In gremium patris fundat, ſimul ipſe loquaci
Gaudebit nido, viridem thoraca jubebit

INTERPRETATIO.

Diceret ſanè tunc: *dona Trebio, appone ante Trebium: germane, an appetis de his inteſtinis? O nummi, vobis iſtam defert obſervantiam. Vos eſtis germani. Attamen ſi tu cupis eſſe dominus, atque domino imperare, ne ullus tibi parvus Æneas luſitet in aula, neque filia eo carior. Conjux infœcunda familiarem efficit gratum atque dilectum. Verùm quamvis uxor tua Mycale modò parturiat, ac tergeminos infantes in paternum ſinum edat; ille* tamen *unà delectabitur nido garrulo, praſinum thoracem proferri*

ANNOTATIONES.

135. *Da Trebio.*] Tum certè Virro pincernæ & ſtructori imperaret opima tibi apponere.

Trebio.] Suprà, v. 19.

Ab iſtis ilibus.] E partibus delicatioribus, è ſumine, quod quidem erat in cupediis; teſte Plinio Lib. 11. cap. 37.

136. *O nummi vobis*, &c.] Divitias non hominem ſpectat aut colit.

137. *Domini Rex ſi vis*, &c.] At ſi Virroni planè vis dominari, ejuſque intimam familiaritatem nanciſci, oportet ut liberis careas; ſic enim ille ſpem concipiet captandæ tuæ hæreditatis. Vide Martial. Lib. 11. Epigram. 56.

138. *Nullus tibi parvulus*, &c.] Sumptum è quarto Æneidos.

139. *Nec filia dulcior illo.*] Nec videaris plus amare filiam tuam quàm Virronem amicum. Vel; ne ita diligas filiam, ut diligeres filium.

140 *Jucundum & gratum ſterilis*, &c. Vir ſine prole placet admodum Virroni, aliiſque captatoribus avaris.

141. *Sed tua nunc Mycale.*] At quamvis habeas filios & hæredes, ſi tamen dives fueris, Virro ejuſque ſimiles te obſervabunt.

Mycale.] Legunt alii, *Micale*, derivantque à μίζγειν.

Pueros tres.] Tergeminos naſci certum eſt Horatiorum Curiatiorumque exemplo, (de quibus Livius Lib 1.) inquit Plinius Lib. 7. cap 3. ubi & quaternos, Oſtiæ, ſub Auguſto, quinos in Peloponneſo, ſeptenos etiam in Ægypto uno partu editos refert.

142. *Simul*] Quidam legunt, *ſemel*, alii, *ſimul*, referuntque ad præcedentem ſententiam: at alii ad poſteriorem.

Simul ipſe loquaci, &c.] Adulator iſte quamvis orbum te velit, ſimulabit ſe delectari admodum loquacitate pueruli tui, qui adhuc eſt in cunis.

143. *Nido.*] Metonymia ſimul & Metaphora ab aviculis. Id eſt, parvulo in incunabulis conſtituto, ubi jam garrire geſtit, & conatur loqui.

Viridem thoraca.] Pectoris munimentum, & alia munuſcula donabit puero tuam captans amicitiam, ut morienti fortè illi hæres à te ſubſtituatur: vel hunc præſtat nummis tuis ac opibus honorem, ut ſuprà.

Viridem thoraca.] Viridis nempè coloris veſtes pueris dabantur. Is enim veri dicatus ætati primæ congruit.

Afferri, minimaſque nuces, aſſemque rogatum,
Ad menſam quoties paraſitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino; ſed qualem Claudius edit,
Ante illum uxoris, poſt quem nil amplius edit.
Virro ſibi & reliquis Virronibus illa jubebit
Poma dari, quorum ſolo paſcaris odore,
Qualia perpetuus Phæacum Autumnus habebat;

INTERPRETATIO.

imperabit; ac nuces parvulas, atque petitam ſtipem, quandocumque paraſitus puer acceſſerit ad menſam. Familiaribus infimis apponentur fungi dubii, Patrono boletus: at qualem comedit Claudius ante eum conjugis, poſt quem nihil ultrà comedit. Virro ſibi aliiſque Virronibus imperabit ea proferri poma, quorum unicâ fragrantiâ replearis: qualia ferebat continuus Autumnus Corcyrenſium:

ANNOTATIONES.

144. *Minimaſque nuces.*] Avellanas, poma, &c. quibus capiuntur juvenculi.

Aſſemque rogatum.] Rogitanti quoque (ut fit) parvulo non negabit pecuniam, quâ emat crepundia, nuces, & ſimilia.

145. *Ad menſam quoties*, &c.] Quoties eum cœnantem adierit puer, more paraſiti cibum petens, ingeret etiam ultrò munera.

146. *Vilibus ancipites fungi ponentur amicis.*] Vide Plin. Lib. 2. Epiſt. 6. cujus locum habes ſuprà, v. 112. Annotat. ad hæc verba, *cœnes civiliter.*

Ancipites fungi.] Alii enim ſunt boni, alii mortiferi. Plin. Lib. 22. cap. 22. *quorumdam ex his facilè noſcuntur venena, diluto rubore, rancido aſpectu, livido intùs colore, rimoſâ ſtriâ, pallido per ambitum labro.* Et cap. 23. *ii ſunt*, inquit, *tutiſſimi quibus rubet caro, magis diluto rubore, quàm boleti.* Alii codices habent, *qui rubent callo, minus diluto rubore, quàm boleti.* Vide Athen. Lib. 2. cap. 19. & Sueton. Neron. cap. 33. ubi jocatus Nero Deorum cibum *fungos* appellat.

147. *Boletus.*] Species fungorum innocua, eòque rara.
Unde Martial. Lib. 13. Epigram. 48.

Argentum atque aurum facile eſt lænamque togamque
Mittere: boletos mittere difficile eſt.

Qualem Claudius edit.] Martialis Lib. 1. Epigram. 21.

Boletum, qualem Claudius edit, edas.

Claudius.] Romanorum quintus Imperator, boletorum appetentiſſimus. Sueton. Tacit.

148 *Ante illum uxoris*, &c.] Ante ultimum illum, quem porrexit ei Agrippina uxor venenatum, quo & extinctus eſt Sueton. Claud. cap. 44. Plin. Lib. 22. cap. 22. *Inter ea quæ temerè manduntur*, inquit, *boletos meritò poſuerim, optimi quidem hos cibi. ſed immenſo exemplo in crimen adductos, veneno Tiberio Claudio Principi per hanc occaſionem à conjuge Agrippinâ dato: quo facto illa terris venenum alterum, ſibique ante omnes, Neronem ſuum dedit.*

149. *Reliquis Virronibus.*] Sui ſimilibus opulentis.

150. *Quorum ſolo paſcaris odore.*] An reſpicit ad id quod refert Athenæus Lib. 3. cap. 7. Mala quædam Heſperidum vocari. ſuaviter quidem olentia, at parum cibo idonea, &c. An potiùs innuit ea poma tam exquiſiti odoris eſſe, ut ſuâ vel fragrantiâ paſcerent?

151. *Perpetuus Phæacum Autumnus.*] Hortos Alcinoi perpetuis fructibus nobiles intelligit. Vide Homer. Odyſſ. 7. & 8. & Martial. Lib. 7. Epigram. 41.

Phæacum.] Corcyra Inſula ſic dicta primùm à Nympha cognomine. dein

Credere quæ poſſis ſurrepta ſororibus Afris.
Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit
Qui tegitur parmâ, & galeâ, metuenſque flagelli
Diſcit ab hirſuto jaculum torquere Capellâ.
Forſitan impenſæ Virronem parcere credas:
Hoc agit, ut doleas: nam quæ comœdia? Mimus
Quis melior plorante gulâ? Ergo omnia fiunt,
Si neſcis, ut per lacrymas effundere bilem

INTERPRETATIO.

quæ ſuſpicari queas detracta ſororibus Africanis. Tu pomo uteris ſcabioſo, quale in propugnaculis mandit qui ſcuto protegitur atque caſſide, ac flagrum timens vibrare telum docetur à Capella piloſo. Fortaſſe putes Virronem ſumptibus temperare. Imò *facit illud ut lugeas. Etenim qualis Comœdia? Ecquis hiſtrio potior edacitate lacrymante? Aguntur itaque univerſa, ſi ignoras, ut adigaris per fletus bilem*

ANNOTATIONES.

ejus populi dicti *Phaaces* à *Phaaco* Rege, Neptuni & Corcyræ Nymphæ filio. Illa Epiro adjacet, in Ionio mari, vocaturque hodie *Corfu*.

152. *Surrepta.*] Sicut olim Hercules, ut fabulantur, occiſo pervigili dracone, ea abſtulerat. Hom. Ovid. & alii.

Sororibus Afris.] Hæ ſunt Heſperides tres, Ægle, Arethuſa, Heſperethuſa, aureis malis in horto naſcentibus celebres. Plin. Lib. 19. c. 4. *Antiquitas,* inquit, *nihil priùs mirata eſt, quàm Heſperidum hortos ac Regum Adonis & Alcinoï.* Et ſub finem ejuſdem capitis hortos illos ait ſitos fuiſſe ad Lixum Mauritaniæ oppidum, ducentis paſſibus ab Oceano, juxta delubrum Herculis, antiquius Gaditano, ut ferunt.

153. *In aggere rodit qui*, &c.] Miles tyro, in caſtris, deficiente ſæpiùs commeatu nullum cibi genus reſpuens. Numquid enim hîc intelligenda, quæ refert Plin. Lib. 15. cap. 14. *Sata in caſtrorum aggeribus mala?*

154. *Parma.*] Breve ſcutum eſt, quale gerebant tyrones.
Virgil.

Parmâque inglorius albâ.

Metuenſque flagelli.] Vapulabant qui exerrabant à ſcopo.

155. *Hirſuto Capellâ.*] Centurione vel Gladiatore tyrones exercente. Sene Magiſtro, *Capellâ*, campi Doctore, ut habet vetus Schol. aut certè gloſſa interlinearis, ut vult Theod. Pulman. Sueton. Veſpaſ. cap. 3. meminit Statilii *Capellæ* Equitis Romani, quem hîc nonnulli vocari volunt.

Hirſuto.] Veſte piloſâ cooperto, vel prolixâ barbâ crinibuſque intonſis horrido, quod affectabant bellatores, ut annotavi cùm alibi, tum ad Perſii Satiram 3. v. 77. plurimi legunt, *hirſutâ*, explicantes de pharetra quæ caprinâ pelle integi ſolebat. Alii dicunt poſitam olim capellam pro ſcopo: quod non immeritò rejicitur. Lipſius Centur. 2. Epiſt. 31. quæ Joſiæ Mercero inſcribitur, improbat Scaligerum corrigentem hunc Juvenalis verſum, legentemque, *hirſuto Capella*: ſed quam ob rem, non explicat.

156. *Impenſæ Virronem parcere.*] Cùm parcâ te excipit menſâ.

157. *Mimus.*] Hiſtrio dicta aliorum geſtibus exprimens, à *μιμεῖσθαι*, *imitari.*

158. *Quis melior plorante gulâ.*] Quid jucundius quàm videre hominem guloſum Plautino Gelaſimo paraſito ſimilem, cùm præſertim non fictè, ſed verè deplorat famis & inediæ miſerias? Vide Plaut. Stich. Scen. 3. & alibi.

159. *Effundere bilem.*] Iram & indignationem depromere, ac ringi: quod Virroni ſit pro Comœdia. Unde vides, quo te loco ille deputet, nempè ridiculi.

Cogaris, preſſoque diu ſtridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conviva videris;
Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ:
Nec malè conjectat: quis enim tam nudus, ut illum
Bis ferat, Hetruſcum puero ſi contigit aurum,
Vel nodus tantùm. & ſignum de paupere loro?
Spes benè cœnandi vos decipit: ecce dabit jam
Semeſum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos jam veniet minor altilis: inde parato,
Intactoque omnes, & ſtricto pane tacetis.

INTERPRETATIO.

ejicere, ac longiùs fremere attrito molari. Tu te credis hominem ingenuum ac domini convictorem. Hic te exiſtimat allectum odore ſua culina. Neque perperam ſuſpicatur. Enimverò quis adeo ſpoliatus, ut iſtum patiatur ſemel ac iterum, ſi puer nactus eſt aurum Thuſcum, aut nodum dumtaxat, ac notam ex inope corrigia? Expectatio cœna lautioris vos fallit En mox donabit leporem dimidiâ parte *devoratum. & quidpiam è natibus apri. Mox nobis continget altilis tenuior Hinc ſiletis cuncti appoſito vo*bis *pane duro etiam atque illibato.*

ANNOTATIONES.

160. *Stridere.*] Frendere, obmurmurare.

Molari.] *Molares* dentes ſunt ultimi illi admorſum atterentes cibum ac molentes: unde nomen.

161. *Tu tibi liber homo*, &c.] Tibi quidem videris eſſe aliquid, nobilis ac ingenuus, eo quòd adhiberis menſæ hominis opulenti: at ille te ſuæ velut aſſeclam culinæ mancipiumque jure aſpernatur.

163. *Nudus.*] Egens & inops rerum omnium.

Illum.] Patronum, Dominum, Regem, arrogantem ac ſuperbum, qui cibos præbet cum tanta contumelia.

164. *Hetruſcum puero ſi* &c.] Si liber fuerit, ſeu ingenuo ſeu libertino genere editus.

Hetruſcum aurum.] Bulla aurea, quam pueri nobiles collo ſuſpenſam ferebant. De ea vide quæ notabimus ad Perſii Satir. 5. v. 31. *Hetruſcam* vocat, ſeu quòd ab Hetruſcis morem hunc Romani eſſent mutuati, ſeu quòd eum inſtituerit Tarquinius Priſcus in Hetruria natus, qui & filium ſuum annos natum quatuordecim, quòd hoſtem manu percuſſerat, & pro concione laudavit, & bullâ aureâ prætextâque donavit. Macrob Lib. 1. Saturn. cap. 6.

165. *Nodus tantum*, &c. *Nodus* è loro, ſeu bullâ coriaceâ quam geſtabant tenuiores ac libertini, in ſignum libertatis. Etenim libertinorum quoque filiis ſubinde conceſſum, ut lorum in collo pro bullæ decore geſtarent, quod teſtatur Macrob. loco mox citato.

166. *Ecce dabit jam*, &c.] Sic apud vos cogitatis quidem: at dum ſperatis venturas ad vos ſaltem reliquias lautitiarum Patroni, hinc fit ut nec attingatis viles cibos vobis propoſitos.

168. *Minor altilis.*] Gallina, anas. Nam anſer major eſt *altilis*.

Inde parato &c.] Fortaſſe comedendum cum altili panem reſervantes, illum non guſtatis, & cum ſilentio expectatis, ſed fruſtrà.

169. *Stricto pane.*] Vel cruſtis cultro abraſis leviter perſtricto; vel ſtrictim ablato è menſa, vel duritie conſtricto & ſolido, quod ſuprà innuit, v. 68.

Tacetis.] Conqueri non audetis, ac juſtam illam indignationem promere, quam habetis in animo.

Ille ſapit, qui te ſic utitur. Omnia ferre
Si potes, & debes; pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

INTERPRETATIO.

Is ſapiens eſt, qui te ita tractat. Quandoquidem cuncta vales tolerare, etiam debes: aliquando percutiendum offeres caput ſummitate detonsâ; & meritus iſtam cœnam atque tantum familiarem, non metues ferre gravia flagella

ANNOTATIONES.

170. *Ille ſapit.*] Ille dives benè quidem & ſapienter facit, ô Trebi paraſite, qui te ſic abutitur ad omnem injuriam parato, & dummodò ſuppetant ac ſuggerantur cibi quacumque tandem ratione, nullum ignominiæ genus abhorrente.

171. *Et debes.*] Ex more & merito paraſiticæ conditionis, obligatis ad omnia perferenda.

Pulſandum vertice raſo, &c.] Quin etiam liber cum ſis, ſervilia tamen verbera ſponte excipies ab eo qui tē ſuâ mensâ & familiaritate dignatur.

Vertice raſo.] Qui aſſerebantur in libertatem, ii raſum caput habebant, ut fusè docebimus, ad Perſii Satir 5. v. 82. & ſeq Alii ſic interpretantur; Tibi etiam per ludibrium abradi verticem ac percuti à ſuperbo divite patieris ultrò, ut iſtas epulas ac talem amicum tibi concilies. Vide Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 10.

SATIRA VI.

CREDO pudicitiam Saturno rege moratam
In terris, viſamque diù; cùm frigida parvas
Præberet ſpelunca domos, ignemque, Laremque,
Et pecus, & dominos communi clauderet umbrâ:
Silveſtrem montana torum cùm ſterneret uxor
Frondibus, & culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus: haud ſimilis tibi, Cynthia, nec tibi, cujus
Turbavit nitidos extinctus paſſer ocellos:

INTERPRETATIO.

EXISTIMO caſtitatem regnante Saturno in terris habitaſſe, & aliquandiu conſpectam, quando antrum algens ſuppeditabat ædes modicas, & æquali umbraculo contegebat ignem, & Penates, & greges & Magiſtros: quando montana conjux nemorenſem parabat lectum foliis & paleâ, & propinquarum pelliculis beſtiarum: non tibi par, ô Cynthia, neque tibi, cujus oculos fulgentes conturbavit mortuus paſſerculus; at

ANNOTATIONES.

1. *CRedo pudicitiam.*] Hac Satirâ Juvenalis varia mulierum facinora commemorando, Urſidium Poſthumum ab uxore ducenda diſſuadet.

Saturno Rege.] Cùm Saturnus Cœli & Veſtæ filius in Latio regnabat; cumque vigebat virtus & innocentia. Unde & fuiſſe tunc aureum ſæculum fabulantur. Heſiod. op. 1. Cic. de Nat. Deor. 2. n. 64. Virgil Eclog. 4. & Æneid 8. Ovid. Metamorphoſ. 1. Fab. 3. & 4. Lactant Lib. 1. cap. ult. & Lib. 5. cap. 5. Sanctus Hieronymus Comment. in Iſai. Lib. 4. cap. 11. & Lib. 9 cap. ult in fine.

3. *Spelunca domos.*] Ovidius Metamorphoſ. 1. Fab. 4.

. . . . Domus antra fuerunt.
Et denſi frutices, & juncta cortice virga.

Domos.] Has quidem lateritias Athenis condidere primi Euryalus & Hyperbius fratres: luteas verò Toxius, ſumpto ab hirundinum nidis exemplo. Plin. Lib. 7. cap. 56.

Larem.] Qui Deus familiaris colebatur in foco.

5. *Sylveſtrem montana.*] In montibus educata, ibique vivere ſueta. Sic Horat. *Sylveſtres homines*, inquit ad Piſones v. 391.

6. *Ferarum pellibus.*] Lucret. Lib. 5.

Necdum res igni ſcibant tractare, neque uſi
pellibus, & ſpoliis corpus veſtire ferarum.
Sed nemora atque cavos montes ſilvaſque colebant.
Et frutices inter condebant ſqualida membra.
. . . . . .
Circum ſe foliis ac frondibus involventes.

7. *Haud ſimilis tibi.*] Non æquè culta ac tu.

Cynthia.] Propertii amaſia, tot ejus Carminibus celebrata. Sic habet Eleg. 1.

Cynthia prima ſuis miſerum me cepit ocellis.

Nec tibi.] O Leſbia Catullo adamata.

Turbavit.] Fletibus nimiis.

8. *Extinctus paſſer.*] Catull. Carm. 2. & 3.

Paſſer deliciæ meæ puellæ, &c.
Paſſer mortuus eſt, &c.
. . . O miſelle paſſer,
Tuâ nunc operâ, mea puellæ
Flendo turgiduli rubent ocelli,

Sed potanda ferens infantibus ubera magnis*,
Et ſæpè horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe novo, cœloque recenti
Vivebant homines; qui rupto robore nati,
Compoſitique luto nullos habuere parentes.
Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterant, & ſub Jove, ſed Jove nondum
Barbato, nondum Græcis jurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, aut pomis, & aperto viveret horto.
Paulatim deinde ad Superos Aſtræa receſſit,

INTERPRETATIO.

grandioribus pueris mammas præbens ebibendas, ac interdum agreſtior viro glandem eructante. Nam alio modo in mundo & aëre tum recenter factis homines victitabant, qui fracto quercu orti, & cœno formati nullos parentes agnoſcebant. Plurima caſtitatis antiqua ſigna vel pauca fortaſſe reſtabant etiam ſub Jove, at Jove necdum adhuc barbam habente; Græcis nondum aſſuetis jurare per caput aliorum: quando nullus metuebat prædonem braſſicis vel malis, atque degebat hortulo patente. Poſteà ſenſim ad cœlos evolavit Aſtræa,

ANNOTATIONES.

9. *Potanda ferens infantibus ubera magnis.*] Primis enim ſæculis grandiores, ut aiunt, naſcebantur infantes; aut certè grandiores materno lacte nutritos innuit. Unde Satir. 15. v. 70. ſic habet:

Terra malos homines nunc educat atque puſillos.

Quanti ſit porrò infantes non alieno lacte veſci, docet Macrob. Lib 5. cap. 11. Gell. Lib. 12. cap. 1. Plutarch. &c.

10. *Horridior.*] Neglectior, minùs culta, & ornandi ſe ſtudioſa minùs quàm vir, contra hodiernos mores.

Glandem ructante marito.] Marito exhalante odorem glandium, quibus tunc veſcebantur homines. Plin Lib. 7. cap. 56. & Proœm. Lib. 16 ejuſdem verò Lib. cap 5. ait è glandium farina panem aliquando factum, & apud Hiſpanias ſecundis menſis glandes adhiberi.

11. *Orbe novo.*] Recenter condito.

12. *Rupto robore nati.*] Egreſſi nimirùm è truncis arborum excavatarum, in quibus noctu ſe condebant, inde naſci videbantur.

Hinc Virgil. Æneid. 8.

Genſque virûm truncis & duro robore nati.

13. *Compoſiti luto.*] A Prometheo ſcilicet, qui dicitur à Poëtis è luto primos homines finxiſſe.

15 *Sub Jove*] Sub quo fuit ætas argentea, jamque cœperunt omnia fieri deteriora.

Nondum barbato.] Juniore, & nondum tot adulteriis famoſo, quibus ſe poſteà contaminavit.

16. *Nondum Græcis jurare paratis.*] Græcorum enim fides ſuſpecta omni ævo. Senſus eſt: cum nondum perjuria inoleviſſent.

17. *Per caput alterius.*] Jurabant Veteres & per ſuum, & per aliorum caput, v. g parentum, filiorum, &c. Imò & Deorum.

Virgil. Æneid. 9.

Per caput hoc juro, per quod pater antè ſolebat.

19. *Aſtræa.*] Aſtræi Principis æquiſſimi, ut ſcribit Aratus; vel, ut aiunt alii, Jovis ac Themidis filia, proinde Juſtitiæ Dea putatur, quam fabulantur in Cœlos evolaſſe, cùm Terras videret ſceleribus inquinari.

Hac comite, atque duæ pariter fugêre ſorores.
Antiquum & vetus eſt alienum, Poſthume lectum
Concutere, atque ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentéa ſæcula mœchos.
Conventum tamen, & pactum, & ſponſalia, noſtrâ
Tempeſtate paras; jamque à tonſore magiſtro
Pecteris, & digito pignus fortaſſe dediſti.
Certè ſanus eras. Uxorem, Poſthume, ducis?
Dic quâ Tiſiphone, quibus exagitare colubris?

INTERPRETATIO.

illâ comitante: & ambæ ſimul germanæ abſceſſerunt O Poſthume, priſcum eſt ac vetuſtum turbare thalamum alterius, & ſpernere Genium ſancti columinis. Ferreum continuò ſæculum reliqua flagitia produxit univerſa. Primos adulteros aſpexit ætas argentea. Tu nihilominus ævo noſtro moliris cœtus, atque contractus, ac matrimonia. Et modò comeris à tonſore principe: fortè etiam pignus digito præbuiſti. Sapiens extiteras profectò Conjugem ſumis Poſthume? Loquere, ecquâ Tiſiphone, queis ſerpentibus infeſtaris?

ANNOTATIONES.

Ovid Metamorphoſ. 1. Fab. 4.

Vltima Cœleſtum terras Aſtræa reliquit.

Hac comite.] Pudicitiâ honeſtatis Deâ.

20. *Sorores.*] Fides & pudicitia. Vetus Schol.

Horat Lib. 1. Ode 24.

Pudor, & Juſtitia ſoror
Incorrupta fides. &c.

21. *Antiquum & vetus.*] Jam dudum flagitia graſſantur, à Jovis tempore nimirùm.

22. *Sacri genium contemnere fulcri* Violari ſanctitatem fidei conjugalis, ac religionem matrimonii & thalami, cui Genius præſidet. De Genio vidè quæ dicemus ad Perſ. Satir. 2. v 3

Fulcri.] Synecdoche, pro, *thori fulcris nixi.*

23. *Omne aliud crimen.* &c.] Ovid. metamorphoſ. 1. Fab. 4.

Ætas de duro eſt ultima ferro.
Protinus irrupit venæ pejoris in ævum,
Omne nefas, &c.

24. *Argentea ſæcula.*] Quæ ſecunda fuit ætas, regnante Jove

Mœchos.] Fabuloſos Deos flagitiis celebres, Jovem, Martem, Venerem, Mercurium, Apollinem. &c.

25 *Conventum.*] Vel conventa matrimonialia, vel amicorum & affinium cœtus ſuper tuis ſponſalibus ac matrimonio.

Noſtrâ tempeſtate.] Quâ non fuit erit ve corruptior.

26 *Tonſore magiſtro pecteris*] A tonſore imprimis docto comeris, ut ſponſæ bellus ac nitidus appareas.

27 *Digito pignus* Annulum. in futuri mox conjugii fidem ac amoris pignus. Eſt enim vinculum, non geſtamen, quod ait Plin. Lib 33. cap 1. Macrob. Lib. 7 cap. 13. & Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 19.

28. *Sanus eras*, &c.] Hactenus ſapuiſti quidem, at jam tum deſipere incipis, cùm quæris uxorem. Vide Gell. Lib. 1. cap. 6

29. *Tiſiphone.*] Tres Noctis & Acherontis filiæ, vulgò Furiæ cenſentur, Alecto, Megæra, Tiſiphone.

Quibus colubris.] Furiis colubros & ſerpentes pro crinibus affingunt Poëtæ. Virgil Æneid. 7.

Huic Dea cæruleis unum de crinibus anguem
Conjicit.

Ferre

Ferre potes dominam ſalvis tot reſtibus ullam?
Cum pateant altæ caligenteſque feneſtræ?
Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmilius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus; illud
Nonne putas melius, * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *
Sed placet Urſidio lex Julia: tollere dulcem
Cogitat hæredem, cariturus turture magno,
Mullorumque jubis, & captatore macello.
Quid fieri non poſſe putes, ſi jungitur ulla

INTERPRETATIO.

Vales pati dominatricem aliquam, cùm ſuperſunt tot funes? Quando aperta ſunt feneſtræ ſublimes ac tenebricoſæ? Quando pons Æmilius tibi ſe propinquum offert? Vel ſi è pluribus nullus finis arridet, an non hoc ſatius exiſtimas, *Verùm approbatur Urſidio lex Julia. Jucundum hæredem ſuſcipere meditatur, licet privandus ingenti turture, ac mullorum pilis, atque macello conciliatore. Ecquid credas haud peragi poſſe, ſi aliqua Poſthumo*

ANNOTATIONES.

30. *Dominam.*] Uxorem quæ viro dominetur ac imperitet.

Salvis tot reſtibus.] Cum præſto ſint tot laquei, quibus te potiùs debeas ſtrangulare.

31. *Caligantes feneſtræ.*] E quibus te præcipites noctu, ne fortè deterreat earum altitudo. Vel, caligantes, id eſt, præ altitudine facientes caligare oculos.

32. *Æmilius pons.*] Ædificatus à M. Æmilio Scauro Cenſore, in via Flaminia, ad unum ab urbe lapidem, unde facilè poſſis in Tiberim deſilire, ac ſubmerſus perire, nemine conſcio aut impediente.

33. *Exitus.*] E vita, quâ nondum emigrare velis

34 *Nonne putas*, &c Quatuor verſus hîc prætermiſimus ſuadente Chriſtiano pudore.

38. *Lex Julia*] *Quæ jubet eos hæreditatem capere qui filios habent*, inquit vetus Schol Alii verò, eo quòd inquiunt, Urſidius ſatis egit adulterum, probat legem Juliam adulteria prohibentem, jamque uxorem ducit. Vide Sat. 2. v. 37.

39. *Hæredem.*] Legitimum è conjuge filium.

Cariturus turture magno.] Munuſculis licèt non donandus deinceps amplius. Orbis divitibus hæredipetæ dona muſſitabant, ut notavimus ad Satir. 4. v. 18 & ſatir. 5. v. 137. & ſeq.

Turture.]. Vel avi, vel piſce, qui Græcis τρυγὼν, Latinis *paſtinaca marina* dictitatur.

Plaut. Moſtell. Act 1. Sc. 1. v. 44.

Tu tibi iſtos habeas turtures, piſces, aves.

40. *Mullorum jubis.*] Jubatis mullis. De his fusè ad Satir. 4. v. 15. & Sat 5. v. 92.

Captatore macello]. Obſoniis, quæ in Macello empta Captatores donabant. Vide Satir. 5 v. 95 & 97.

41. *Quid fieri non poſſe putes*, &c.]

Urſidio? Si mœchorum notiſſimus olim
Stulta maritali jam porrigit ora capiſtro,
Quem toties texit perituri ciſta Latini?
Quid, quòd & antiquis uxor de moribus illi
Quæritur? O Medici mediam pertundite venam:
Delicias hominis! Tarpeium limen adora
Pronus, & auratam Junoni cæde juvencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici
Paucæ adeò Cereris vittas contingere dignæ;

INTERPRETATIO.

ſepultatur? Si nunc inſanum os aperit conjugali fræno adulterorum quendam celeberrimus, quem tam ſæpè occultavit arca Latini morituri. Quid, quod etiam inveſtigatur ei conjux è priſca in dole? O Medici, mediam venam ſcindite. O voluptas viri! Proſtratus venerare januam Tarpeiam. atque macta Junoni buculam innuratam, ſi tibi evenerit materfamilias capitis caſti. Iam raræ merentur attrectare faſciolas Cereris, quarum baſia genitor haud metuat.

ANNOTATIONES.

Sic Virgil. Eclog. 8.

Mopſo Niſa datur, quid non ſperemus amantes?
Jungentur jam Gryphes equis, &c.

Si jungitur ulla Urſidie.] Si reperiatur quæ velit nubere mœchorum notiſſimo.

43. *Capiſtro.*] Metaphora ab equis.

44. *Quem toties texit.*] Ab ira & vindicta mariti supervenientis, cùm flagitium perpetraret. Vide Horat. Lib. 2. Satir. 7. v. 59.

Ciſta Latini.] Inſtar Latini, qui ſimile quid in Scena exhibuit: nimirùm ab adultera confeſtim ciſta obtectus & à morte ſervatus eſt, quam dubio procul intuliſſet ei deprehenſo vir adulterium uxoris injuriamque ſuam ulciſcens. Turneb. Lib. 20. cap. 8.

Latini.] Is Domitiano carus erat mimus. De quo Satir. 1. v. 36. *Is poſteà propter adulterium Meſſalina punitus eſt*, inquit vetus Schol. Martial. Lib. 9. Epigramm. 29.

Dulce decus Scenæ, ludorum fama Latinus
Ille ego ſum, plauſus, deliciæque tuæ, &c.

45. *Quid quod & antiquis.*] Quin etiam tam ſtultus eſt Urſidius, ut caſtam nanciſci uxorem ſperet, qualis aureo ſæculo.

46. *Mediam pertundite venam.*] Quæ ſolet incidi furioſis ac phreneticis, ad medendum furori.

47. *Delicias hominis!*] Ironicè. O delicatum nimis ac beatum, cui tam flagitioſo pudica uxor contigerit! Vel, qui ſibi tam fatuâ ſpe talis inveniendæ adulatur!

Tarpeium limen adora.] Jovem Capitolinum, cujus ædes in arce ac rupe Tarpeiâ, cole, eique ſacrifica pro tam ſingulari beneficio.

Auratam Junoni cæde juvencam.] Plin. Lib 33. cap. 3. *Auratis cornibus*, inquit, *hoſtiæ majores dumtaxat immolabantur.*

48. *Junoni.*] Pronubæ, conjugii præſidi, & adulteria acriter vindicanti. Virgil. Æneid. 4.

Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ.

49. *Capitis.*] Corporis. Synecdoche.

50 *Cereris.*] Cujus Sacris nonniſi caſtæ mulieres initiari debebant. Dion. Halic. Lib. 1

Vittas.] Quibus religabantur Sacerdotum crines.

Quarum non timeat pater oſcula. Necte coronam
Poſtibus, & denſos per limina tende corymbos.
Unus Iberinæ vir ſufficit. Ocyus illud
Extorquebis, ut hæc oculo contenta ſit uno.
Magna tamen fama eſt cujuſdam rure paterno
Viventis: vivat Gabiis, ut vixit in agro;
Vivat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? Adeo ſenuerunt Juppiter, & Mars?
Porticibuſne tibi monſtratur fœmina voto

INTERPRETATIO.

Corollas valvis alliga, atque ſpiſſos racemos hederæ *intende per fores. Unicus Iberinæ maritus ſatis eſt? Hoc potiùs exigas, ut unus illi oculus ſufficiat. Verumtamen ingens eſt exiſtimatio alicujus degentis in parentum domo ruſtica. Vitam agat* apud *Gabios qualem egit ruri, vitam agat apud Fidenas; ac* tum *concedo in agro parentum* caſtam fuiſſe. *Nihilominus quis aſſeverat perpetratum nihil eſſe in montibus, vel in cavernis? Itane vetuſti ſunt Mars ac Iupiter? In xyſtis* autem *an tibi oſtenditur mulier deſiderio tuo*

ANNOTATIONES.

51 *Oſcula.*] Ne fortè minùs pudica ſint ea, cùm inter ſalutandum affinibus & amicis dantur ex conſuetudine; de qua Plin. Lib. 14. cap. 13. & Plutarch. de mulierum virtutibus, & quæſt. Centur. Rom. quæſt 6.

Necte coronam poſtibus.] Quod fieri ſuetum erat in nuptiis.

53. *Unus Iberina vir ſufficit.*] Fortaſſe dices Iberinam tuam ſponſam ſaltem caſtam eſſe, ac uno te viro fore contentam. At quantùm erras!

54. *Oculo.* In formoſis oculi præſertim ſpectantur.
Ovid.

Oculi ſunt in amore duces.

55. *Magna tamen fama.*] Reſpondet Urſidius; at celebratur ejus pudicitia, quæ fuit educata ruri, in paterna villa.

56. *Vivat Gabiis*, &c.] Ut probetur ejus animi caſtitas, in urbibus vivat aliquandiu inter adoleſcentes paulò quàm ruri comptiores.

Gabiis.] Volſcorum fuit oppidum, celebre quidem doloſâ illâ Sext. Tarquinii expugnatione, de quâ Tit. Liv. Lib. 1. cap. 53. & ſeq. Gabienſem agrum equitantium curſu tremere narrat Plin. Lib. 2. cap. 94.

57. *Fidenis.*] Urbs erat Latii Romæ vicina, unde inter utriuſque populos bella ſtatim exorta, quæ refert Livius Lib. 1. cap. 14. & ſeq.

Et agello cedo paterno.] Si quidem in urbibus caſtè vixerit, tum ego concedam & fatebor etiam ruri pudicam extitiſſe.

58. *Quis tamen affirmat.*] Correctio prioris conceſſionis ac ſententiæ.

Nihil actum.] Furtim & flagitiosè.

59. *Adeone ſenuerunt.*] Ut deſint hodieque qui meminerint ac imitentur.

Jupiter & Mars.] Quorum tot ſtupra narrantur in ſilvarum ac montium receſſu perpetrata. Adverte, ſi lubet, quàm nec ſuis Diis parcat Satiricus.

60. *Porticibus.*] Pompeiâ, Liviâ, Iſidis. quo ſolent convenire mulieres, ad ſpatiandum.
Ovid. 1. de Arte.

Tu modò Pompeiâ lentus ſpatiare ſub umbrâ,
Cùm Sol Herculei terga leonis adit.
Nec tibi vitetur quæ priſcis ſparſa tabellis
Porticus auctoris Livia nomen habet.

Digna tuo? Cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quodque inde excerpere poſſis?
Chironomon Ledam molli ſaltante Batyllo
Tuccia * * ppula *
* * ſubitum & miſerabile longum
Attendit Thymele, Thymele tunc ruſtica diſcit.
Aſt aliæ, quoties aulæa recondita ceſſant,
Et vacuo clauſoque ſonant fora ſola theatro,
Atque à plebeis longe Megaleſia, triſtes

INTERPRETATIO.

*non indigna? Theatra verò omnibuſne angulis continent quod i tutus diligas; & quod illinc queas eligere? At Batyllo ſeneto Ledam Chironomon tripudiante, Tuccia * * * * * * * Appula * * * * * * repentinum, atque miſeratione dignum prolixum Thymele conſiderat, Thymele agreſtis tum percipit* repentinum, ac flebile prolixum *Verùm quandocumque tapetia ſubmota deſinunt, ac fora dumtaxat perſtrepunt, Theatro in ni atque obducto; & Megaleſia* ſunt *diu poſt Plebeios* ludos,

ANNOTATIONES.

61. *Voto digna tuo.*] Qualem exoptas, caſtam & pudicam.

Cuneis. Theatri ſedibus, gradibus, receptaculis, in quibus ſpectant ludos fœminæ.

62 *Securus*] Nil metuens de ejus fide & caſtimonia.

63. *Chironomon Ledam*, &c.] At num ignoras in ſpectaculis caſtiſſimas depravari?

Chironomon Ledam] Genus erat & nomen ſaltationis, quæ fiebat manuum certis motibus ac geſtibus, dicta verò à *Leda* Saltatrice inſigni & geſticulatrice. Vide Satir 5. v. 121.

Saltante Batyllo.] Eximio geſticulatore, quem fœminæ ſpectantes in admirationem ſimul & amorem, ut aiunt, rapiebantur. Ejus meminit Tacit. Annal, 1... Vide quæ ad verſ. Sat. 5. v. 125.

Tuccia, Appula,] Mulieres ruſticæ.

65. *Subitum. & miſerabile longum.*] Motus varios ac geſtus à mimo expreſſos, vel etiam voculas nunc ſubitò, nunc in longum tractas ad luctum exhibendum.

66. *Attendit Thymele*, &c.] Rudis illa mulier & innocens hactenus totum intendit animum, Batyllo ſaltante; unde & ejus motus ediſcit atque artem. Hinc ad libidinem incitatur & corrumpitur. De Thymele jam Sat. 1. v. 36. Tertull. *Theatrum*, inquit, *Sacrarium eſt Veneris* S. Cyprianus Epiſtolâ ad Donatum. *In Theatris*, inquit, *admonetur omnis ætas auditu, fieri poſſe quod factum eſt: exempla fiunt, quæ eſſe jam facinora deſiſterunt. Adulterium diſcitur dum videtur; & lenocinante ad vitia publica auctoritatis malo, quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculum acceſſerat, inde revertitur impudica.* Et paulò pòſt. *Movet ſenſus, mulcet affectus, expugnat boni pectoris conſcientiam fortiorem.*

67 *Aſt aliæ.*] Aliæ verò mulieres hiſtrionicam etiam exercent, cùm nimis diu ceſſant ludi, adeo ſunt luxui ac deliciis deditæ.

Aulæa.] Vela, tapetia, quibus obtenditur ac decoratur Scena Iſidor. *Aulæa* dicta ait, quòd ea primùm ornamenta in aula Attali Aſiæ Regis inventa ſunt.

Horat. ad Piſones, v. 154.

Si plauſoris eges aulæa manentis, &c.

68. *Fora.*] Judiciaria nimirùm Tribunalia ac ſubſellia Judicum.

69. *Plebeis longe Megaleſia.*] Quando poſt ludos Plebeios nimiùm diſſe-

Perſonam, thyrſumque tenent, & ſubligar Acci.
Urbicus exodio riſum movet Attellanæ

Interpretatio.

tum cætera mœſta ſumunt larvam, ac thyrſum, atque ſubligaculum Actii.

Quoties *urbicus exodio Atellanico excitat*

Annotationes.

runtur Megalenſes.

Plebeii. Hi ludi facti ſunt pro lætitia recuperatæ libertatis poſt exactos Reges: vel ut volunt alii, pro reconciliatione plebis cum Patribus poſt ſeceſſionem in Aventinum. de quibus Liv. Lib. 2. & 3. de Ludorum ritu ac pompa vide Dion. Halic. Lib. 7. ſub finem. Plin. Lib. 7. cap. 56. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 19. &c.

Megaleſia.] Ludi Circenſes magnæ Matri Deûm a Junio Bruto confecrati. Tit. Liv. nomen à μεγάλης μητρὸς Cicer., Haruſp Reſp *Quid loquar*, ait, *de illis ludis, quos in Palatio noſtri Majores ante templum, in ipſo Matris Magnæ conſpectu, Megalenſibus fieri celebrarique voluerunt? Qui ſunt more inſtitutiſque maximè caſti, ſolemnes, religioſi. . . . . . . qui uni ludi ne verbo quidem appellantur Latino, ut vocabulo ipſo & appetita religio externa, & Matris Magnæ nomine ſuſcepta declaretur: . . ſervorum Megaleſia fuerunt*]

Triſtes.] Impatientes moræ, ſpectaculorum deſiderio vexatæ ſumunt inſtrumenta hiſtrionum, ac domi ludunt.

70. *Perſonam.*] Faciei tegmen ab Æſchylo inventum, teſte Horatio ad Piſones v. 278.

Thyrſum] Haſtam pampinis involutam, qualem Bacchæ in Liberi Sacris geſtabant, & hiſtriones in Scena, quæ quidem Baccho primùm tota erat dedicata.

Subligar.] *Tragœdi veſtem*, inquit vetus Schol. περίζωμα erat quo mimi & hiſtriones partes inferiores velabant, cætera nudi. Dionyſ Halicarn. teſtatur. Tullius autem Offic. Lib. 1. n. 129. *Scenicorum mos*, inquit, *tantam habet à vetere diſciplina verecundiam, ut in Scena ſine ſubligaculo prodeat nemo.*

Accii.] Vel Poëtæ nomen eſt, vel potiùs hiſtrionis cujuſdam.

Urbicus] Hiſtrio, vel cantor.

71 *Exodio*] Varro, vitæ & ſervitutis *exodium*; Apuleius rei *exodium*, id eſt, *finem*, appellant. At hic propriè magis accipiendum pro Atellanæ Fabulæ diverbio in fine ludorum fieri ſolito ad recreandos poſt ſeria ſpectatores. Sueton. Tib. cap. 45. *Nota in Atellanico exodio proximis ludis aſſenſu maximo excepta percrebuit; hircum vetulum capris naturam ligurire.* Vetus Schol. *Exodiarius*, inquit, *in fine ludorum apud Veteres intrabat, quod ridiculus foret; ut quicquid lacrymarum atque triſtitiæ coëgiſſent ex tragicis affectibus, hujus ſpectaculi riſus detergeret.* Quidam nominis originem ducunt ab ἔξω ᾠδῆς, *extra cantum*, vel *ſine cantu*, ſeu quia carmen illud ridiculum poſt exitum Chori canebatur, ut vult Jul. Pollux: ſeu quod ſine cantu à juvenibus jactabatur. Alii *exodium* putant dictum. quia poſt *exodon* erat, quæ Tragœdiæ pars ultima eſt apud Ariſtot. Voſſ. Inſtit. Poët. Lib. 2. cap. 5.

Atellanæ.] *Atella* urbs Oſcorum in Campania, Capuam inter & Neapolim, hodie, *Averſa*, ubi celebre erat Amphitheatrum. Illic inventæ primùm joculares illæ fabulæ, quæ Atellanæ vocatæ ſunt; ſimileſque erant Satiricis Græcorum Dramatibus, ut egregiè notant Diomed. & Donat. in Terent. Tit. Liv. Lib. 7. cap. 2. *Juventus*, inquit. *hiſtrionibus fabellarum actu relicto, ipſa inter ſe more antiquo ridicula intexta verſibus jactitare cœpit; quæ inde exodia poſteà appellata, conſertaque fabellis potiſſimùm Atellanis ſunt. Quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit juventus, nec ab hiſtrionibus pollui paſſ*

Geſtibus Autonoes ; hunc diligit Ælia pauper.
Solvitur his magno comœdi fibula. Sunt quæ
Chryſogonum cantare vetent. Hiſpulla tragœdo
Gaudet : an expectas, ut Quintilianus ametur ?
Accipis uxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambroſiuſque choraules.
Longa per anguſtos figamus pulpita vicos :
Ornentur poſtes, & grandi janua lauro,
Ut teſtudineo tibi, Lentule, conopeo

INTERPRETATIO.

cachinnes geſticulationibus Autonoes, illum amat ineps Ælia. Iſtis ingenti pretio laxatur *hiſtrionis fibula. Reperiuntur quæ canere impediant Chryſogonum. Hiſpulla delectatur Tragœdo. Speraſne ut diligatur Quinctilianus ? Aſſumis conjugem, è qua parens fiat Echion citharœdus, vel Glaphyrus, & Ambroſius tibicen. Ampla erigamus pulpita per arctas vias. Valvæ foreſque magnis laureis decorentur, ut illuſtris infantulus camerato*

ANNOTATIONES.

ſa eſt. Eo inſtitutum manet, ut Actores Atellanarum nec tribu moveantur, & ſtipendia tanquam expertes artis ludicræ faciant.

72. *Geſtibus Autonoes.*] Geſtibus exprimens verba & actus Autonoes Cadmi filiæ, & matris Actæonis in cervum à Diana mutati, & canibus diſcerpti, de quo Metam. 3. vel, agens perſonam Autonoes, in Fabula de ipſa Autonoe.

Hunc diliget Ælia pauper.] Actorem exodiarium viliorem diligit Ælia, nobilis quidem, at pauper : adeò libidine feruntur tam inopes quàm opulentæ.

Ælia.] Æliæ familiæ paupertatem laudat Valer. Maxim. Lib. 4. cap. 4. art. 8.

Solvitur his magno, &c.] Aliæ ditiores matronæ magno pretio emunt amorem & concubitum Comœdi.

73. *Fibula*] Circulus, vel filum ex ære vel argento, quo virilia & uſum Veneris coërcet, conſervandæ vocis gratiâ. Vide Cornel. Celſ. Lib. 7. c. 25. Et Martial. Lib. 7. Epigram. 81.

74. *Chryſogonum cantare vetent.*] Sunt mulieres quæ Chryſogonum voce canorâ eximium ad libidinem pellicientes perdiderunt cum ſua voce, cui nempè noxius Veneris uſus.

Hiſpulla.] Matrona pinguis ; cujus rursùm meminit Satir. 12. v. 11.

75. *Gaudet.*] Amore capitur.

Quintilianus ametur.] Imò laſcivus hiſtrio diligetur à laſcivis iſtis mulieribus multò magis quàm vir ſapiens, doctus, caſtus, qualis Rhetor ille celebris.

77. *Glaphyrus.*] Vox Græca venuſtum & elegantem ſignificans.

Fiat pater.] Per adulterium cum uxore tua.

Choraules.] In choro tibiis canens, *αὐλὸς, tibia.*

78. *Longa per anguſtos figamus*, &c.] Conceſſio ironica. Ergò, inquit, matrimonium ini, & erige pulpita in quibus agantur nuptiarum ludi, ut, &c.

Per anguſtos vicos.] In angiportu.

79. *Ornentur poſtes*, &c.] Suprà v. 52. & 53.

80. *Ut teſtudineo*, &c.] Ut tu vir nobilis adulterinos è conjuge filios ſuſcipias quaſi tuos, qui tamen ſint hiſtrionis, citharœdi, gladiatoris.

Teſtudineo.] In formam teſtudinis extenſo ſuper cunas velo. Minus ad rem videtur quod explicant alii de lecto puerperæ ſegmentis ornato teſtudinis. Ponitur itaque *teſtudineo conopeo*, Synecdoche, pro *cunis puerili*.

Nobilis Euryalum mirmillonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata eſt Hippia ludium
Ad Pharon, & Nilum, famoſaque mœnia Lagi,
Prodigia & mores urbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & conjugis, atque ſororis,
Nil patriæ indulſit, ploranteſque improba natos,

INTERPRETATIO.

ventorio exhibeat tibi gladiatorem Euryalum, ô Lentule. Senatoris uxor Hippia ſecuta eſt ludionem ad Pharum, ac Nilum, & inſignes Lagi muros, Canopo execrante portenta moreſque civitatis Romæ. *Ea familiæ oblita, & mariti, & germana, nequaquam patriæ pepercit: atque ſceleſta deſeruit filios lacrymantes,*

ANNOTATIONES.

Lentule.] Quilibet illuſtris.

Conopeo.] Κώνωψ, *culex*, unde *conopeum* dicitur velum ad arcendos culices, Alexandrinis maximè uſitatum, teſte Vallâ. Horat. Epod. 9.

Interque ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopeum.

81. *Nobilis infans*] Qui de te nobili creditur natus, cum tamen patrem habeat mirmillonem uxoris tuæ adulterum.

Mirmillonem.] Componebantur paria gladiatorum, quorum alter *mirmillo*, alter retiarius, ut ampliùs dictum eſt, Sat. 2. ad v. 143. & ſeq.

Exprimat] Gladiatorem vultu referat patri ſimilis infantulus, ad tuum, ô Lentule, pudorem ac dedecus.

82. *Nupta Senatori.*] Exemplis jam probat quod de mulierum effrænata libidine affirmavit.

Senatori.] Fabricio Veientoni, de quo antè Satir. 4. v. 113.

Ludium.] Sergium gladiatorem. Legit Salmaſ. *ludum*: vultque dici pro *ludio*; ut *regna*, pro *regibus*.

Pharon.] Inſula eſt Alexandriæ urbi ponte conjuncta, in qua de faſtigio turris fax accenſa portum indicat, & dirigit noctu navigantes

83. *Nilum*] Ægypti flumen inclytum, de quo Satir. 1. v. 26. Oritur Nilus in Æthiopiâ ſuperiore, fonte duplici: leucas plus mille perfluit ad mare Mediterraneum; multis auctus fluviis in illud exit per oſtia quandoque plura, nempè cùm exundat: quod ſingulis annis contingit circa Solſtitium æſtivum. Cauſas exundationis alii alias comminiſcuntur. Abundantes tunc temporis in Æthiopia imbres non abs re plerique afferunt. Exundans autem Nilus mirum in modum limo ſuo terras fœcundat. Qui ſi creverit ad duodecim vel tredecim cubitos duntaxat, eſurit Ægyptius; quatuordecim hilaritatem creant, quindecim ſecuritatem, ſedecim delicias; ſi ultra, damnum. Ex Plin. Lib. 5. cap. 9. & aliis. Aquarum Nili bonitatem & ſalubritatem laudant Ariſtot. Galen. &c. Nitro, quod ibi multum, aſſignare licet hujus cauſam. Vide & Herodot. Lib. 2. Senec. Natural. quæſt. Lib. 4. cap. 1. & ſeq. Agell. Lib. 10. cap. 7. Cœl. Rhodig. Lib. 27. cap. 6. &c.

Famoſaque mœnia Lagi.] Alexandriam Ægypti urbem, ubi regnavit *Lagus* Ptolemei ſucceſſoris Alexandri pater. Hæc famoſa emporio, populorum luxu, & cæde Pompeii.

84. *Prodigia & mores.*] Prodigioſum imprimis amorem illum matronæ Romanæ in gladiatorem ignobilem: & ex Hippia, urbis indolem æſtimante.

Canopo.] Urbe quamvis impurâ, de qua Satir. 1. v. 26. Metonymia pro *Ægyptiis*.

86. *Nil patria indulſit.* Nil curans quod patriæ charitatem ſimul & famam violaret.

Utque magis ſtupeas, ludos, Paridemque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus, plumaque paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet parvula cunis,
Contempſit pelagus: famam contempſerat olim,
Cujus apud molles minima eſt jactura cathedras.
Tyrrhenos igitur fluctus, lateque ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore, quamvis
Mutandum toties eſſet mare. Juſta pericli
Si ratio eſt, & honeſta; timent, pavidoque gelantur
Pectore, nec tremulis poſſunt inſiſtere plantis.
Fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent,
Si jubeat conjux, durum eſt conſcendere navim.

INTERPRETATIO.

& quod plus mirere, ſpectacula & Paridem. At quamvis & pluma parentis culcitrâ, & incunabulis ſegmentatis infantula enbuiſſet inter ingentes divitias, aſpernata eſt mare: quondam ſpreverat exiſtimationem, cujus damnum parvi ſtat apud ſellas delicatas. Ergo Tyrrhenos vortices, at Ionium longè reſonantem perpeſſa eſt corde intrepido: tametſi commutandum erat aquor frequenter. Quando legitima probaque diſcriminis adeſt cauſa, formidant & meticuloſo corde frigent, neque pedibus vacillantibus ſtare queunt. At impavidam adhibent mentem fœdis rebus quas attentant. Si vir imperat, grave eſt navim ingredi.

ANNOTATIONES.

87. *Ludos.*] Circenſes, quibus adeò Romani capiebantur, ut notavi Satir. 3. v. 223.

Paridem.] Scenicos etiam ludos, & in iis Pantomimum illum Domitiano carum, ab eo tamen poſteà necatum, ob ejus nimiam cum Domitia ſua familiaritatem & adulteria. Vetus Schol.

88. *Sed quamquam in magnis.*] Quamvis autem molliter eſſet educata, utpote domi nobilis ac dives, laſcivus amor audacem fecit & robuſtam, ut longè ſequi adulterum hiſtrionem non vereretur per terras, & maria.

89. *Segmentatis.*] Diſtinctis ornatiſque multiplice teſſellâ, vermiculato emblemate, ſegmentis. Porrò ſegmenta vet. Schol. explicat vittas intextas auro de veſtibus pendentes. Alii faſciolas aiunt eſſe veſtium oris aſſui conſuetas ornatûs gratiâ. Vide quæ ad Sat. 2. v. 124.

90. *Contempſit pelagus.*] Tempeſtates maris horrendas, variaque diſcrimina non exhorruit.

Famam contempſerat olim.] Abjecto dudum pudore, cùm ſui pridem impuri amores vulgarentur.

91. *Cujus apud molles, &c.*] Cujus parvi jactura penditur à luxurioſis mulieribus, quæ mollibus cathedris ac ſellis uti ſolent.

Cathedras] Sellas muliebres. Vide quæ notavimus Sat. 1. v. 65.

92. *Tyrrhenos fluctus.*] Mare Thuſcum & Inferum Latinis, Tyrrhenum Græcis.

93. *Ionium.*] Ad fauces Adriatici maris, Siciliam inter & Cretam.

Sonantem] Quando fluctus ſcopulis illiduntur cum fragore.

94. *Mutandum toties eſſet mare.*] Ex Italia trajicientibus in Ægyptum tranandа ſunt maria, Tyrrhenum, Ionium, Ægeum.

Juſta pericli ſi, &c] Cùm ſe dat occaſio, urgetque ratio aliqua juſta & honeſta ſubeundi maris & periculi, tum illæ mulieres expaveſcunt: at libidinis explendæ cauſa quidlibet facilè moliuntur.

Tunc

Tunc ſentina gravis, tunc ſummus vertitur aër.
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho valet. Illa maritum
Convomit; hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppim, & duros gaudet tractare rudentes.
Quâ tamen exarſit formâ? Quâ capta juventa eſt
Hippia? Quid vidit propter quod ludia dici
Suſtinuit? Nam Sergiolus jam radere guttur
Cœperat, & ſecto requiem ſperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia, ſicut
Attritus galeâ, mediſque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum ſemper ſtillantis ocelli.
Sed gladiator erat. Facit hoc illos Hyacinthos.
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa ſorori,

INTERPRETATIO.

Sentina tum moleſta: tum ſupremus æther convolvitur. Quæ verò comitatur adulterum, pectore firmo eſt. Iſta vomit in virum: hæc inter nautas & prandium carpit & ambulat per puppim, graveſque funes contingere delectatur. Verùm quâ pulcritudine incenſa eſt, quâ juventute rapta eſt Hippia? Ecquid aſpexit, cujus gratiâ toleravit hiſtrionica vocari? Etenim Sergius indè cœperat jam tondere fauces, & quietem expectare, nervo exciſo. Inſuper non pauca in vultu fœda erant: *velut preſſus caſſide; & magnus tumor in medio naſo, atque gravis morbus oculi nunquam non fluentis. At erat gladiator. Id eos reddit Hyacinthos: id natis & patria, id germana maritoque*

ANNOTATIONES.

99. *Sentina.*] Navis fundus, in quem fit aquarum & ſordium colluvies, unde graveolens & teter odor emittitur.

Summus vertitur aer.] Tum nauſeæ vertigineſque faciunt, ut cœlum rotari, ejus ſumma pars ima fieri, omnia perturbari videantur.

100. *Stomacho valet.*] Nauſeâ non tentatur.

Maritum convomit.] Vomitu conſpurcat nauſeabunda. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 26. cap. 13.

102. *Rudentes.*] Ita dicuntur, quod flantibus ventis rudere videantur.

103. *Quâ tamen exarſit formâ.*] At quæ tandem cauſa tam ardentis furoris? An impuberem quemdam ætate florentem, an eleganti raraque formâ juvenem deperit, cujus amor aut tolerabilis aut veniâ dignus æſtimari debeat? Quin imò.

104. *Ludia dici.*] Quippe quæ *ludium* ſectetur, cum ſit uxor Senatoris, & ipſa natalibus clara.

105. *Sergiolus.*] Diminut. ad ironiam

Radere guttur.] Mentum jam egregiè barbatum, quod ætatem arguit provectam.

106. *Secto requiem ſperare lacerto.*] Miſſionem accipiebant gladiatores, ſi quando eſſent membro aliquo mutilati. Minùs placet quod affert vetus Schol. Bellonarium fortè illum factum eſſe, ſeu è Bellonæ Sacerdotibus, qui ex more lacertos ſibi gladio diſſecantes cruorem ſuum Deæ ſacrificare conſueverant. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 12.

108. *Attritus galeâ.*] Frons erat attrita, vibicibuſque notata, ob galeam quam geſtabat mirmillo. Vide quæ notavimus Sat. 2. v. 143. & ſeq.

109. *Gibbus.*] Tumor è percuſſione crebra.

Semper ſtillantis ocelli.] Lippitudine laborantis.

110. *Hyacinthos.*] Tam amabiles, quàm formoſus ille Apollinis amaſius, de quo Ovid. Metamorphoſ. 10. Fab. 5.

Atque viro. Ferrum eſt, quod amant. Hic Sergius idem
Acceptâ rude cœpiſſet Veiento videri.
Quid privata domus, quid fecerit Hippia, curas?
Reſpice rivales Divorum; Claudius audi
Quæ tulerit. Dormire virum cùm ſenſerat uxor,
Auſa Palatino tegetem præferre cubili.
Sumere nocturnos meretrix Auguſta cucullos,
Linquebat comite ancillâ non ampliùs unâ:
Et nigrum flavo crinem abſcondente galero,

INTERPRETATIO.

iſta prapoſuit. Gladius eſt quem depereunt. Ille ipſe Sergius donatus rude incœpiſſet Fabricius aſtimari. Scilicet angeris quid privata familia, quid Hippia egerit? Cerne Deorum amules: auſculta qua ſuſtinuit Claudius. Quando conjux ad vertebat maritum eſſe ſopitum; non dubitans regali thalamo mattam praponere, & induere noctu cucullum. meretrix Caſarea illum deſerebat, unicâ dumtaxat famulâ comitante, atque flavo galericulo tegente capillos atros.

ANNOTATIONES.

113. *Acceptâ rude.*] Miſſionis olim & vacationis à gladiatura ſignum erat, ſeu gladius ligneus, ut aiunt quidam, ſeu virga impolita & rudis: unde rudiarii dicti, qui non cogebantur ampliùs ferro decertare, ſed baculis & rudibus tantùm batuere. Turneb. Lib. 25. cap. 17. & Lib. 26. cap. 26. Sueton. Tib. cap. 7. rudiarios revocatos ait. Calig. cap. 32. mirmillonem è ludo rudibus ſecum batuentem ferreâ ſicâ ab eo confoſſum. Claud. c. 21. Eſſedario induiram rudem.
Horat. Epiſt. 1.

. . . *Donatum jam rude quæris, Mæcenas, iterùm me antiquo includere ludo.*

Cœpiſſet Veiento videri.] Tam vilis ei foret quàm ſuus vir Fabricius Veiento.

114. *Quid privata domus*, &c.] Tranſitio. Sed ne tam indignè fer libidines privatorum: nam & ſimiles in Principibus reperire eſt; quod multò magis mirare.

115. *Rivales Divorum.*] Imperatorum Romanorum qui Divi appellantur, & poſt mortem in Deorum numerum referuntur.

Claudius.] Romanorum Cæſar quintus cui Meſſalina uxor tot rivales dedit tot adulteros admiſit monſtroſæ libidinis mulier. De hac Corn. Tacit. Annal. 11. Plin. Lib. 10. cap. 63

117 *Tegetem*] Mattam centone ſtipatam, quæ in luſtro pro lecto eſt. Vel fornicem & luſtrum *tegetem* vocat quaſi tugurium vile præ domo Imperatoria & Palatio Claudii.

118. *Meretrix Auguſta.*] Meſſalina Claudii Cæſaris uxor, adulteriis famoſa.

Cucullos.] Caput Scilicet eo tegumento involvebat, ne agnoſceretur. Vide Satir. 8. v. 145.

120. *Nigrum flavo crinem abſcondente galero.*] Flavâ comâ adſcititiâ, quæ pro galero eſt: Crine ſuppoſito rotundo in formam galeæ, quo meretrices utebantur flavo: at nigro dumtaxat matronæ. Vetus Schol Sed & viris in uſu fuiſſe factitium ejuſmodi capillitium conſtat. Sueton. Id modò galericulum, modò capillamentum nuncupat. Calig. cap. 11. capillamento celatus ganeas obire ille dicitur. Otho verò cap. 12. galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, ut nemo cognoſceret, uſus refertur.

Intravit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque ſuam: tunc nuda papillis
Conſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcæ,
Oſtenditque tuum, generoſe Britannice, ventrem.
Excepit blanda intrantes, atque æra popoſcit:
Mox lenone ſuas jam dimittente puellas,
Triſtis abit; ſed quod potuit, tamen ultima cellam
Clauſit, * * * *
* * * nondum ſatiata receſſit:
Obſcuriſque genis turpis, fumoque lucernæ,
Fœda lupanaris tulit ad pulvinar odorem.
Hippomanes, carmenque loquar, coctumque venenum,

INTERPRETATIO.

*ingreſſa eſt luſtrum detrito centone calens, atque cellam inanem ſuamque. Tum ſimulans inſcriptionem Lyciſca, nudata mammis auratis proſtitit, & exhibuit uterum tuum, ô nobilis Britannice. Jucunda venientes admiſit, & pecuniam exegit. Deinde ſuo Ganeone juvenculas remittente, mœſta diſcedit: verumtamen, quod licuit, cellam poſtrema concluſit, * * * * * * * abiit non adhuc expleta, maliſque denigratis indecora, & deturpata lampadis fumo, luſtri fœtorem portavit ad lectum* Imperatoris *Referamne hippomanes, & incantamenta; & virus excoctum,*

ANNOTATIONES.

121. *Calidum.*] Quia valdè frequentatum: vel ob Lyciſcam recenter egreſſam.

Centone.] Opercuium eſt è variis pannis & coloribus conflatum.

122. *Cellam vacuam.*] diſceſſu Lyciſcæ.

Atque ſuam.] Ex pacto, quo Lyciſcæ diurnum, Meſſalinæ verò nocturnum tempus dabatur: ſic enim inter ſe illæ convenerant.

123. *Auratis.*] Ornatis auro.

Titulum mentita Lyciſca.] Ut pro Lyciſca haberetur, cellam ejus nocte occupabat Meſſalina. Porrò cellis meretricum nomina inſcripta erant. Hinc, & titulus falsò additus hic dicitur.

Lyciſca.] Quæ famoſa meretrix erat. Ejus meminit Martialis Lib. 4. Epigramm 17.

124. *Tuum ventrem.*] E quo natus prodiiſti.

Generoſe Britannice.] Ironicè, ob genus & patrem incertum illius, & promiſcuos matris Meſſalinæ concubitus. Claudii tamen Imperatoris habebatur filius, & ab eo per caſtra infans circumlatus, ac militibus commendatus. Tacit. Lib. 13.

115. *Æra.*] Stupri mercedem, ne alia quàm ipſa meretrix Lyciſca exiſtimaretur.

126. *Dimittente puellâ.*] Sub mediam noctem.

130. *Obſcuriſque genis*, &c.] Obſcuratis fuligine lucernarum, ad quas proſtabant meretrices.

131. *Ad pulvinar.*] Ad Imperatoris Claudii viri ſui lectum pulvinis ſtipatum Pulvinaria vocantur propriè lectuli in honorem Deorum ſtrati in templis, in quibus eorum imagines reclinabantur. Hinc lectiſternia, quorum frequens apud Livium mentio.

132. *Hippomanes, carmenque*, &c.] Alia jam perſequitur mulierum ſcelera, quæ flagitiis prioribus ac libidine pejora eſſe affirmat, nimirùm propinata philtra, incantationes factæ, veneficia.

Privignoque datum? Faciunt graviora coactæ
Imperio ſexûs, minimumque libidine peccant.
Optima ſed quare Ceſennia teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam;
Nec Veneris pharetris macer eſt; aut lampade fervet:
Inde faces ardent, veniunt à dote ſagittæ.

INTERPRETATIO

atque privigno propinatum? Deteriora perpetrant adactæ dominatione ſui *ſexûs; minora verò committunt* per *cupidinem. At cur proba* eſt *Ceſennia, affirmante* ſuo *viro? Donavit* ſcilicet talenta *mille. Tali* pretio *is caſtam nuncupat; Neque macilentus eſt pharetrâ Veneris, nec* ejus *ardet face. Hinc amor caleſcit, à dote procedunt ſpicula.*

ANNOTATIONES.

Hippomanes.] Vox Græca ab ἵππος *equus*; & μανία, *furor*. Tria ſignificat, primò quidem herbam quamdam ita vocatam: Secundò carunculam nati recens pulli fronti adhærentem: Tertiò fluentem liquorem quemdam virulentum ex equæ pudendo ad Venerem concitatæ, in veneficiis uſitatum. De herba illa, Botanici. De caruncula equina, Plin. Lib. 8. c. 42. *Equis innaſci*, ait, *amoris veneficium, hippomanes appellatum, in fronte, caricæ magnitudine, colore nigro; quod ſtatim edito partu devorat fœta, aut partum ad ubera non admittit, ſi quis præreptum habeat.* De veneno denique illo, idem Plin. Lib. 28. cap. 11. *Hippomanes tantas in veneficio vires habet, ut*, &c.

Virgil. Georgic. 3.

Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus.
Hippomanes quod ſæpè malæ legêre novercæ,
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.

Vide Ælian. de Animal. 14. cap. 18.

Carmen.] Vide Virgilii Eclogam 8.

Coctum venenum.] Apud Sueton. Ner. cap. 33. Nero Locuſtæ jubet coram ſe venenum coquere quam poſſet velociſſimum ac præſentaneum: mox, illud iterùm ac ſæpiùs recoctum dari Britannico, qui ſtatim exanimatus eſt. Tit. Liv. Lib. 8. cap. 18. Complures matronæ per indicem deprehenſæ reſeruntur venena coquentes. Tumque primùm de veneficiis quæſitum: & ad centum ſeptuaginta damnatæ.

133. *Privignoque datum.*] Mariti ex alia uxore filio porrectum à noverca poculum ſeu amatorium, ſeu venenatum, cum aut libidine aut irâ moveretur. Sic Hippolytum Phædra inſectatur, amore primùm, deinde odio.

Faciunt graviora coactæ imperio ſexûs.] Dum obſequuntur affectibus, iræ, odio, ſuperbiæ, &c. quæ ſunt in muliebri ſexu vehementiora; tum certè graviora perpetrant, quam cùm ſolâ ducuntur libidine.

135. *Optima ſed quare*, &c.] Objectio ironica.

Ceſennia.] Legunt aliqui *Cæſonia*, quæ uxor Caligulæ. Sed de hac poſteà v. 615. *Ceſennia* cujuſpiam avari uxor.

136. *Bis quingenta dedit.*] Opimam dotem attulit. hinc optima ab Avaro celebratur. Dedit mille vel talenta, vel ſeſtertia. Vide quæ Turneb. Lib. 18. cap. 30. Et nos Satir. 1. v. 92.

137. *Nec Veneris pharetris*, &c.] Suis eum telis haud Venus aut Cupido filius ejus vulnerârunt, nec facibus incenderunt.

Macer eſt.] Virgil. Eclog. 3.

Eheu quàm pingui macer eſt mihi taurus in arvo.
Idem amor exitium eſt pecori, pecorique magiſtro.

138. *Inde faces ardent*, &c.] Pecuniæ cupido ſagittis & facibus illum unus impetiit. dotem hinc non uxorem amat.

Libertas emitur: coram licèt innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt locuples, quæ nupſit avaro.
Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet,
Fiant obſcuri dentes, oculique minores;
Collige ſarcinulas, dicet libertus, & exi;
Jam gravis es nobis, & ſæpè emungeris; exi
Ocyus, & propera; ſicco venit altera naſo.

INTERPRETATIO.

Libertas pretio *habetur. Illo præſente annuere permittitur, ac reſcribere. Quæ dives* cum *avaro* matrimonium *contraxit eſt* quaſi *vidua. Quare Sertorius incenſus eſt amore Bibulæ? Si veritatem ſcruteris, vultus non conjux diligitur. Tres rugæ ſuccedant, & ſicca pellis ſe remittat, dentes atri evadant, & oculi anguſtiores, tum libertus jubebit, corripe ſarcinas, atque abi: modò nobis moleſta es, ac ſæpiùs* naſum *abſtergis, diſcede quamprimùm, atque accelera; aridus alia naribus accedit.*

ANNOTATIONES.

139 *Libertas emitur.*] Scilicet nupſit ei dives mulier ad emendam libertatem quidvis impunè perpetrandi.
Plaut. Aſin. Act. 1. Scen. 1.

Argentum accepi, dote Imperium vendidi.

Et Aulul. Scen. 17.

. . . . Multa ſunt in magnis dotibus
Incommoditates, ſumptuſque intolerabiles.
Nam quæ indotata eſt, ea in poteſtate eſt viri.
Dotatæ mactant & malo & damno viros.

Coram licèt innuat.] Viro etiam præſente mœchis innuere, & reſcribere ad eorum literas audet, eique licet.
Horat. Lib. 3. Ode 6.

Sed juſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu vocat inſtitor,
Seu, &c.

140. *Vidua eſt locuples, quæ, &c.*] Quæ mulier benè dotata avaro nupſit, tam libera eſt in conjugio, imò amplius, quàm ſi vidua foret, connivente marito ad uxoris flagitia, aut ejus non audente coërcere licentiam. Vide Satir. 1. v. 56. & ſeq.

141. *Cur deſiderio Bibulæ.*] Altera objectio, cui ſtatim reſpondet, ut priori anteà.

Bibula Sertorius.] Ficta nomina uxoris & viri.

142. *Facies, non uxor amatur.*] Forma, ſpecies, venuſtas magis quàm probitas aut pudicitia.

143. *Tres rugæ ſubeant, &c.*] Quod ſi per morbum aut ſenectutem deturpetur illa pulchritudo, is uxorem repudiabit, & aliam juniorem & formâ integrâ ſibi quæret.

Cutis arida laxet.] Succo deficiente fiat macilentior, ac paulò deformior.

144. *Fiunt obſcuri dentes.*] Putreſcentes nigreſcant.

Oculi minores.] Contrahantur, ut fit in ſenectute.

145. *Collige ſarcinulas.*] Supellectilia, res tuas aufer: Metaphora a re militari: tum enim jubentur vaſa & ſarcinæ colligi, cùm aliò eſt emigrandum ac mutanda ſtatio. Porrò ſolemnia repudiationis verba erant: res tuas tibi habeto, res tuas agito.

Libertus.] Dives aliquis è libertino genere.

146. *Sæpè emungeris.*] Mucoſa es, & ſordidula, nobiſque jam faſtidio es.

147. *Altera.*] Nova nupta ætate florens & ſpecie.

Intereà calet, & regnat, poſcitque maritum
Paſtores, & ovem Canuſinam, ulmoſque Falernas.
Quantulum in hoc? Pueros omnes, ergaſtula tota,
Quodque domi non eſt, & habet vicinus, ematur.
Menſe quidem brumæ, cùm jam mercator Iaſon
Clauſus, & armatis obſtat caſa candida nautis,
Grandia tolluntur cryſtallina, maxima rursùs

INTERPRETATIO.

Interim fervet ac imperitat, & à viro exigit paſtores, atque oves Canuſinas, & Falernas ulmos. Quantum autem in ea re? Cunctos ſervos, ergaſtula integra depoſcit. *Et quod* in *familia non adeſt, vicinuſque poſſidet* pretio *comparetur*, jubet. *Etiam hyemali menſe, quando Iaſon mercator jam abditus, atque tugurium albicans retardat nautas expeditos, magna proferuntur è cryſtallo* vaſa, *myrrhina rur-*

ANNOTATIONES.

148. *Intereà.*] Dum forma viget ac juventus, ardenter & imperioſè omnia agit, & quodcumque libuerit à viro petit, inſtat, extorquet: in familia regnat.

149. *Paſtores.*] Greges ovjum optimarum.

Canuſinam.] *Canuſium* Apuliæ vicus, quem Cannas eſſe nonnulli arbitrantur. Ibi paſcebantur oves exquiſitâ lanâ præſtantes. Teſtis Plinius Lib. 8. cap. 48. *Lana*, inquit, *laudatiſſima Appula.......... Circa Tarentum Canuſinmque ſummam nobilitatem habet.* Martial. Lib. 14. Epigram. 555.

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ovis.

Ulmeſque Falernas.] Vites ex agro Falerno ulmis ſuſtentatas. Vide Sat. 4. v. 138.

150. *Quantulum in hoc?*] Sed hoc quàm parvi eſt momenti præ ſequentibus!

Pueros omnes, &c.] Numeroſam familiam, complures famulos atque opifices, qui ſibi deſerviant & laborent.

Ergaſtula.] Loca in quibus ſervi, item noxii, clauſi vinctique ad opus tenebantur. Etymologia ab *ἔργον opus, & τέλλω, mitto*: vel ab *εἴργω, claudo* Iſidor Orig.

151. *Quodque domi non eſt, &c.*] Appetit id omne quod apud vicinos aſpicit.

152. *Menſe quidem brumæ.*] Impetioſa mulier cogit maritum navigare, vel hyemis tempeſtate, ad conquirenda ſibi peregrina ornamenta & ſupellectilia.

Bruma.] Circa ſolſtitium hyemale, Decembri menſe, cùm dies eſt breviſſimus, Βραχὺ ἦμαρ, unde nomen. Non deeſt qui legat, *Numa*, intelligatque menſem Februarium à Numa dicatum Februo, id eſt, Plutoni.

Iaſon.] Tam audax & lucri avidus, quàm is qui velleris aurei causâ in Colchidem è Græcia profectus eſt. Primus nave longâ Jaſon navigavit, inquit Plin. Lib. 7. cap. 56.

153. *Clauſus.*] Domi ſe continet relicto mari ob hyemem & glaciem.

Armatis. Paratis ad navigandum primo quoque tempore, inſtructis rebus omnibus.

Candida.] Nivibus ac pruinis operta.

Armatis obſtat caſa candida nautis.] Hæc planè aliter explicat vetus Schol. Sed an veriùs? Vult nempè hæc ideò dicta, quoniam tempore Saturnaliorum, Romæ, in porticu Thermarum Agrippinarum & Trajanarum, mercatores ſigillaria proponentes ſtruebant caſas è linteis quæ obſtabant quidem pictæ illic Argonautarum hiſtoriæ.

154. *Telluntur.*] Apportantur è lon-

Myrrhina, deinde adamas notiſſimus, & Berenices
In digito factus pretioſior. Hunc dedit olim
Barbarus inceſtæ, dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſervant ubi feſta mero pede ſabbatha reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.

INTERPRETATIO.

ſunt ingentia; mox celebris adamas, ac in digito Berenices carior effectus. Illum quondam barbarus inceſta donavit; illum germana donavit Agrippa, ubi Principes nudis plantis ſolemnia colunt Sabbatha, & benignitas antiqua parcit vetulis ſuibus.

ANNOTATIONES.

ginquis terris vaſa pretioſa, qualia celebrat Plinius Lib 37. cap. 2.

Cryſtallina.] *Non alibi cryſtallus reperitur quàm ubi maximè hyberna nives rigent, & glacies Unde & nomen Græci dedere. . . . Oriens hanc mittit: ſed Indica nulla præfertur . . . Laudata & in Alpium jugis. . . . In deliciis fœminarum aliquibus de cauſis præcipuum habent locum cryſtallina, & murrhina, rigidi potûs utraque.* Hæc Plin. loco mox citato. Vide Gell. Lib. 19. cap. 5.

155. *Myrrhina.*] Vaſa è murrha, de quibus Plinius loco mox citato. *Murrhina Oriens mittit, præcipuè Carmania. Humorem putant ſub terra calore denſari. Splendor his ſine viribus, nitorque veriùs quàm ſplendor: ſed in pretio colorum varietas ..... ac repercuſſus, quales in cœleſti arcu ſpectantur....... aliqua & in odore commendatio eſt. Contraria huic cauſa cryſtallum facit, gelu vehementiore concreto.* Vide Agricolam, Foſſil. Lib. 6. Cœl. Rhodig. Lib. 1. cap. 10. de cryſtallo. Murrhina laudat Martial. Lib. 14. Epigramm. 113.

Adamas.] Maximum habens pretium in rebus humanis, non inter gemmas ſolùm: diu regibus duntaxat, iiſque paucis cognitus, &c. quæ multa de eo Plin. Lib. 37. cap. 4.

Notiſſimus.] Ob pretium, & famam de annulis ingentis pretii identidem donatis.

Berenices.] *Berenice* ſeu *Beronice* multiplex ſimiliter flagitioſa. Hinc non patet de qua Juvenalis loquatur.

157. *Barbarus.*] Vel Ptolemæus Philadelphi filius dedit Berenicæ ſorori ſuæ pariter atque uxori, in Ægypto; vel in Judæa Herodes alteri *Beronicæ*. Prius dicit vetus Schol.

Inceſta.] Vide Satir. 4. v. 9. ad vocem, *inceſtus*.

Agrippa ſorori.] Ruſſus ambigitur an referenda ſit vox, *barbarus*, ad *Agrippam*. ut ſit unus Herodes Agrippa donator, unus adamas, uni Berenicæ inceſtæ ſorori ab Agrippa fratre donatus: an eidem annulus duplex à duobus datus, primus ab Herode patruo ſimul & marito, nam ei quidem nupta fuerat Berenice neptis; alter ab Agrippa fratre ſuo, qui poſt Herodis mortem de inceſtu cum eadem Berenice ſorore ſua ſuſpectus fuiſſe ſcribitur à Joſepho.

158. *Obſervant ubi*, &c.] In Judæa nempè, ubi Sacris operari poterat nemo, nec ipſe Rex quidem niſi nudis pedibus: Sic enim olim Deus præcepérat Moſi Exod. cap. 3. *Solve calceamenta de pedibus tuis*. &c. Hinc Berenice nudipes apud Jeroſolymam vota perſolvere legitur, Joſeph. Bell. Jud. Lib 2.

Sabbatha.] Leg. Corn. Tac. initio Libri 5. Hiſtor. Juſtin. Lib. 36. Perſ. Satir. 5. v. 184. & quæ notavimus ibidem.

159. *Indulget ſenibus clementia porcis.*] Hi ſiquidem impunè vivunt ad ſenectutem, quibus veſci non licet apud Judæos. Nam Levit. cap. 11. art. 7.

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Sit formoſa, decens, dives, fœcunda, vetuſtos
Porticibus diſponat avos, intactior omni
Crinibus effuſis bellum dirimente Sabinâ:
RARA AVIS IN TERRIS, nigroque ſimillima cygno.
Quis feret uxorem, cui conſtant omnia? Malo,
Malo Venuſinam, quàm te, Cornelia mater

INTERPRETATIO.

An de tanta multitudine nulla tibi cenſetur idonea? Age verò, *ſit pulchra, honeſta, opulenta, fœcunda; antiquos atriis avos colloces; ſit caſtior Sabinis univerſis,* quæ *ſparſis capillis finierunt prælia.* Denique ſit *volucris in orbe infrequens, & par olori atro. Quis tolerabit conjugem cui ſimul adſint cuncta* hæc? *Præfero, potiorem duco Venuſinam, quàm te Cornelia Gracchorum*

ANNOTATIONES.

ab his aliiſque immundis animalibus abſtinere jubentur. Tacitus Hiſtor. 5. inter alia de Hebræis falſa, & hæc habet: *Sue abſtinent,* inquit, *memoriâ cladis, quod ipſos ſcabies quædam turpaverat, cui id animal obnoxium.*

160. *Nullane de tantis.*] Hactenùs vitia mulierum enarravit: jam bonas earum dotes affert, quas vix inveniri aſſerit; at ſi quæ ſint in eis virtutes, has vitio quopiam infeſtari, v. g. ſuperbiâ; quâ fit ut nullam commendationem illæ mereantur.

161. *Sit formoſa, &c.*] Age verò, ſit quædam mulier variis ornamentis clara & eximia; at ſi eſt arrogans & ſuperba propter illas ipſas dotes; quid?

162. *Porticibus diſponat avos.*] Cereas Majorum imagines ordine diſpoſitas, ut fit, habeat in atrio domûs benè multas, adeoque ſit valdè nobilis, Vide initio Satit. 8.

163. *Crinibus effuſis bellum dirimente Sabinâ.* Nota hiſtoria de raptis mulieribus Sabinis, ob quas Romanis bellum atrox: de quo Tit. Liv. Lib. 1 Sic autem loquitur cap. 13. ejuſdem Libri. *Tum Sabinæ mulieres, quarum ex injuria bellum ortum erat, crinibus paſſis, ſciſſâque veſte, victo malis muliebri pavore, auſæ ſe inter tela volantia inferre, ex tranſverſo impetu facto, dirimere infeſtas acies, dirimere iras, hinc patres, hinc viros orantes.... .. Movet res tum multitudinem, tum duces, Silentium, & repentina fit quies; Inde ad fœdus faciendum duces prodeunt: nec pacem modò, ſed & civitatem unam ex duabus faciunt; regnum conſociant; Imperium omne conferunt Romam.* Vide & Ovid. Faſt 3.

Sabina] Vide Satir. 3. v. 169. ad vocem, *Sabellam.*

164 *Rara avis, &c*] Velut Phœnix. Vide Perſ. Satir. 1. v. 46 & quæ nos ibidem

Cygno.] Hunc natura candidiſſimum gignit. Adeoque nigrum videre portenti loco eſſet: ſic & uxorem invenire bonam. De *Cygnis* multa refert Athenæus, ex Ariſtotele, pugnaces eſſe vel adverſus aquilas, numeroſa prole fœcundos, canoros ſub exitum vitæ præſertim, &c. At ibidem Alexander Myndius moribundos cygnos proſecutus multos, ait nullum ſe cantum audiviſſe. Athen. Lib. 9 cap. 11.

165 *Quis feret uxorem.*] Etiamſi præclaris dotibus effulgeat, at ſuperbientem quis uxorem feret?

166 *Venuſinam.*] Pauperem ex Apulia ruſticam, humilem. Talium enim caſtitas ſimul & modeſtia celebratur. Vide Satir. 1. v. 51. ad vocem, *Venuſina.*

Cornelia.] Scipionis Africani filia, Tib. Sempronio Graccho nupta, Tiberii & Caii Gracchorum mater Huic ſtatuam Romæ poſitam in Metelli publicâ porticu, auctor eſt Plin. Lib 34.

Gracchorum, ſi cum magnis virtutibus affers
Grande ſupercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum precor Annibalem, victumque Syphacem
In caſtris; & cum tota Carthagine migra.
Parce precor, Pæan, & tu depone ſagittas:

INTERPRETATIO.

parent, ſi cum ſummis dotibus appertas ingentem faſtum, ac in dote computas triumphos. Aufer quaſo tuum Annibalem, & Syphacem in exercitu ſuperatum, atque abi cum univerſa Carthagine. Amphion vociferatur, indulge quaſo. Phœbe: tuque tela dimitte. Diana.

ANNOTATIONES.

cap. 6. Quintil Lib. 1. cap. 1. ſic habet: *Gracchorum eloquentia multum contuliſſe accepimus Corneliam matrem, cujus doctiſſimus ſermo in poſteros quoque eſt epiſtolis traditus.*

167. *Gracchorum.*] De his vide Satir. 2. v. 24. & quæ nos ad vocem, *Gracchos.*

Cum magnis virtutibus] Nobilitate, opibus, inſigni pudicitiâ, facundiâ, ſapientiâ, fœcunditate. De quibus Plutarchus, & alii. Certè duodecim filios ex uno viro Tib. Sempron. Graccho genuiſſe; & poſt ejus mortem, Ptolemæi regis nuptias reſpuiſſe Corneliam, refert Plutarch. in Gracchis.

168. *Supercilium.*] Faſtum, ſuperbiam, arrogantiam. Vide Satir. 2. v. 93.

Triumphos.] Suorum laudes ac triumphos jactare conſueverat Cornelia: Plutarcho teſte.

169. *Tolle tuum precor Hannibalem.*] Ne mihi importunè prædica victos à tuis ingentes ac ſummos quoſque Duces, ipſamque ſubactam ac deletam Carthaginem.

Annibalem.] Carthaginenſium Ducem, juratum Romanorum hoſtem, eiſque per tot annos formidoloſum, vel unâ Cannenſi victoriâ celebrem, Campaniæ deliciis fractum, ad Nolam à Marcello ſuperatum, tandem in Africa cæſum & fugatum cum multis Pœnorum millibus obſidente Carthaginem Scipione Africano. De genere mortis non conſtat. Alii dicunt veneno ſeipſum enecaſſe, ne in Romanorum poteſtatem veniret; alii à Carthaginenſibus ob rem malè geſtam lapidibus obrutum, alii cruci affixum. T. Livius. Plutarch. Eutrop. Oroſ. &c.

Victum Syphacem in caſtris.] Numidiæ regem; cujus & Aſdrubalis caſtra facibus illatis unâ nocte delevit Scipio Africanus teſte Floro, Lib. 2. cap. 6. Hic etiam illum poſteà in triumpho duxit. Plutarch. in vita Scipionis Africani ex Polybio.

170. *Carthagine.*] Hæc urbs ſitu & viribus Romæ dudum æmula, habens in circuitu tria ſupra viginti millia paſſuum. teſte Livio; triplici bello Romanos fatigavit. Opuſne Didonis fuerit, an Tyriorum, non omninò conſtat. An eſſet delenda Romæ deliberatum, ut gloriæ ſeges ac virtutis materia nunquam Romanis deeſſet. At ex Catonis ſententia Senatus Scipionem Æmilianum in Africam miſit cum ingenti exercitu, qui Carthaginem à Scipione Africano vectigalem jam antè factam obſideret, caperet ac ſolo æquaret. Quod factum eſt anno poſtquam erat condita ſeptingenteſimo Tit. Liv. Lib. 51.

171. *Parce precor.*] Proſopopœia, quâ exhibetur Amphion pro filiis deprecans Apollinem & Dianam Niobæ faſtum ulciſcentes. Ejuſque exemplo probat Juvenalis quanta ſit mulierum arrogantia, quæ Deos etiam laceſſat.

Pæan.] Ita vocatur Apollo, ſeu à παίειν, quia radios quaſi ſagittas vibrat, iiſque ferit: ſeu à παύειν τὰς ἀνίας, quia ſuâ nos luce recreat Sol. & mœrores abigit. Vide Macrob. Saturn. L. 1. c. 17.

Nil pueri faciunt; ipſam configite matrem:
Amphion clamat. Sed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo gregem natorum, ipſumque parentem,
Dum ſibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem ſcrofâ Niobe fœcundior albâ.
Quæ tanti gravitas? quæ forma, ut ſe tibi ſemper
Imputet? hujus enim rari, ſummique voluptas

INTERPRETATIO.

Filii nihil committunt, ipſam parentem confodite. Verùm Apollo intendit arcum: turbam igitur puerorum interfecit, atque ipſum patrem: quando Niobe ipſaque fertilior candidâ illâ ſue, præſtantiorem ſe putat Latonæ familiâ. Quæ ſeveritas, quæ pulchritudo tanti facienda, ut perpetuò ſe tibi objectet. Etenim ſingularis iſtius & magni commodi ob-

ANNOTATIONES.

Tu depone ſagittas.] Alloquitur Dianam, cujus & Apollinis indignatione ac ſagittis Niobæ filii, ob quos ea ſuperbiebat, omnes confixi perierunt. Vide Ovid. Metamorphoſ. 6. Fab 3.

172. *Nil pueri faciunt*] Innoxii ſunt, cur luunt noxam Niobæ matris? Hanc ipſam plectite.

Amphion.] Jovis ex Antiope filius, à Plinio Lib. 7. cap. 56. citharam inveniſſe, primuſque illâ cum voce ceciniſſe dicitur. Patriam verò ſuam Thebas lyræ ſono ædificaſſe ait Horatius ad Piſones v. 394. quo facundiam ejus ſignificat.

173. *Sed Pæan contrahit arcum.*] Nil motus Amphionis patris licèt innocentis precibus.

Extulit.] Quaſi ad ſepulchrum tulit. Vide Satir. 1. v. 72.

174. *Gregem natorum.*] Amphionis & Niobæ filios, de quorum numero diſſentiunt admodum ſcriptores. Alii duodecim, alii quatuordecim, alii ad viginti referunt Vide Gell. Lib. 20. cap. 6. Ælian. Var. Hiſtor. Lib. 12. cap. 36.

Parentem.] Non quòd ab Apolline confixus, ſed quòd ſuæ ſuorumque calamitatis dolore ſeipſum interfecerit.

175. *Dum ſibi nobilior.*] Nam tanta fuit ob fœcunditatem atque filiorum numerum arrogantia Niobæ, ut ſibi potiùs quàm Latonæ ſacrificandum jactaret, quæ duos tantùm Dianam & Apollinem genuerat. Ovid. loco citato.

Latonæ gente.] Apolline & Dianâ, Jovis ex Latona filiis, qui matris injuriam ulti ſunt.

Horat. Lib. 4. Ode 6.

Dive quem proles Niobea magnæ
Vindicem linguæ. . . ſenſit.

176. *Scrofâ.*] Celebri illâ ſue, quæ apud Lavinium ab Ænea prægnans mactanda fugit, & mox triginta fœtus uno partu edidit. Virgil. Æneid. 3. Dion. Halic. Lib. 1.

Alba.] Trigeſimo ſcilicet anno poſtquàm Æneas Lavinium condiderat, urbem alteram Aſcanius ædificavit, *Albam*, ex oraculo Æneæ dato, ibidem nimirùm ubi candida ſus enixa erat porcellos. Dionyſ. loco mox citato.

Niobe] Tantali filia, Uxor Amphionis, numeroſâ prole ſuperbiens, filiis, ut dictum eſt, occiſis, & ipſa in ſaxum converſa Cic. Tuſc. 3. n 63. *Niobe lapidea fingitur*, inquit, *propter æternum in luctu ſilentium.*

177. *Quæ tanti gravitas.*] An verò tanti facias uxorem etiam gravem & pulchram, ut ferre velis quotidianas ejus exprobrationes, quibus ſe tibi jactat, ac ſæpiùs objicit, quod mirum quantum illi debeas, quæ te virum acceperit ſcilicet ita gravis, honeſta, pulchra?

178. *Hujus enim rari*, &c.] Certè plus te ſuperbiâ ſuâ infeſtat, quàm caſtitate & probitate delectat.

Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo
Plus aloes, quam mellis habet. Quis deditus autem
Uſque adeo eſt, ut non illam, quam laudibus effert
Horreat, inque diem ſeptenis oderit horis?
Quædam parva quidem, ſed non toleranda maritis.
Nam quid rancidius, quàm quòd ſe non putat ulla
Formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt,
De Sulmonenſi mera Cecropis? Omnia Græcè,
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire Latinè.
Hoc ſermone pavent, hoc iram, gaudia, curas;
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. Quid ultra?
* * * Dones tamen iſta puellis:
Tune etiam, quam ſextus & octogeſimus annus
Pulſat, adhuc Græcè? Non eſt hic ſermo pudicus

INTERPRETATIO.

lectatio nulla eſt, *quandocumque arroganti ingenio depravata plus aloës quàm mellis exhibet. Quis verò tam addictus eſt, ut eam quam encomiis extollit non averſetur, ac ſeptem horis quotidie abhorreat.* Præterea *nonnulla* ſunt *exigua certè, ac minimè viris ferenda. Ecquid enim putidius, quàm quòd nulla pulcram ſe exiſtimat, niſi quæ ex Hetruſca Græca effecta eſt? E Sulmonenſi pura Cecropis? Cuncta Græcè* loquuntur, *quanquam noſtratibus fœdius eſt ignorare Latinè. Eâ linguâ ſtupent, eâ iracundiam, lætitiam, ægritudines, eâ mentis arcana proferunt univerſa? quid amplius?* * * *Hæc nihilominus juvenculis indulge. An tu quoque quam annus urget octogeſimus ſextus, etiamnum græcè lo*qui affectas? *Caſta non eſt illa oratio*

ANNOTATIONES.

180. *Aloës.*] Herba eſt amari admodum ſucci, de qua multa Plinius Lib. 17. cap. 4. è contrà dulcedo mellis omnibus nota eſt.

Quis deditus, &c.] Quis tam uxorius? tam obnoxius quis ſuæ uxori quantumvis pulchræ?

181 *Laudibus effert.*] Propter morum honeſtatem & formam.

182. *Horreat.*] Ob faſtum & arrogantiam.

Septenis oderit horis.] Maximâ parte diei, qui horarum duodecim. Vide quæ ad Perſ. Satir. 3. v. 4

184 *Rancidius.*] Corruptius, turpius Perſ. Satir. 1. v. 33. *rancidulum quiddam*.

185. *De Thuſca Græcula facta eſt*] Patrium Italiæ & Romæ ſermonem poſtponens, & Græcum affectans, quo blandior ac venuſtior videatur.

Thuſca] *Thuſcia* Italiæ regio nobiliſſima, ad Tiberim protenſa, nomen habet à θύειν, *ſacrificare*: Thuſci quippe religioſi ſemper extitêre Tit. Liv. Lib. 1. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3, cap. ultimo.

Græcula.] Diminut. ad contemptum. *Facta eſt*, linguâ & moribus.

Sulmonenſi.] *Sulmo* Pelignorum oppidum, patria Ovidii Poetæ. Ponitur pro qualibet Italiæ urbe.

186. *Mera Cecropis.*] Tota Attica; tota Athenienſis. Cecrops enim Athenarum primus Rex fuit.

187. *Cum ſit turpe magis*, &c.] Cum tamen multò magis dedeceat Latinas neſcire loqui Latinè. Cicero in Bruto, *Non tam præclarum eſt ſcire Latinè, quàm turpe neſcire.*

188. *Hoc ſermone pavent*, &c.] Græco ſermone exprimunt pavorem, iram, gaudium, alioſque animi affectus.

190 *Dones tamen iſta puellis*, &c.] Apoſtrophe ad anus libidinoſas.

In vetula, quoties laſcivum intervenit illud,
Ζωὴ καὶ ψυχὴ, modò ſub lodice relictis
Uteris in turba. Quod enim non excitat * *
Vox blanda, & nequam? digitos habet: ut tamen omnes
Subſidant pennæ. Dicas hæc molliùs Æmo
Quanquam & Carpophoro, facies tua computat annos.
Si tibi legitimis pactam junctamque tabellis
Non es amaturus, ducendi nulla videtur
Cauſa; nec eſt quare cœnam, & muſtacea perdas,
Labente officio, crudis donanda; nec illud

INTERPRETATIO.

in decrepita, quandocumque adhibetur impudicum iſtud; atque in cœtu uſurpas dimiſſas paulò antè ſub ſtragula voces, ζωὴ καὶ ψυχή. *Nam ſermo illecebroſus ac malus ecquid non movet* * *habet digitos, quamvis etiam cuncta pinna conquieſcant.* Verùm *licèt iſta pronuntiet teneriùs Æmo atque Carpophoro, vultus tuus annos numerat. Si dilecturus non es deſponſam tibi & copulatam ſcriptis ex lege factis, nulla apparet ratio deſpondendi; & non eſt cur abſumas convivium & muſtaceos non coctis dandos, officio deſinente; neque id*

ANNOTATIONES.

194. *Ζωὴ καὶ ψυχή*] Vita mea, anima mea; quibus verbis uti ſolebant meretrices. Meminit & Martial. Lib. 10. Epigram. 68.

Lodice.] Lecti opertorio. Martial. Lib. 14. Epigramm. 148.

195. *In turba.*] In publico, ſine ulla verecundia.

196. *Nequam.*] Propriè iners & laſcivus ita dicitur, quòd nihil queat boni facere. Gell. Lib. 7. cap. 11. ex Cicerone, Philipp. 2.

Digitos habet, &c.] Sordidula hæc ſuis tenebris damnantor; pudor jubet.

Ut tamen omnes ſubſidant pennæ.] Etſi quieſcat libido, muliebribus excitatur blanditiis ac laſcivis vocibus

197. *Pennæ.*] Metaphora ab avibus: ſignificat vires & nervos.

Dicas hæc molliùs.] Attamen, ô vetula impura, quantumvis juveniles imitere voces & blanditias, tui vultûs rugæ amari te vetant jam decrepitam.

Æmo & Carpophoro.] Celebribus mimis muliebres voces egregiè imitantibus.

198. *Facies tua computat annos.*] Provectiorem ætatem indicat ac vetulam, decrepitam, obſoletam arguit.

199. *Si tibi legitimis.*] Poſthumum ferit dilemmate; cujus hoc eſt prius membrum: alterum mox adeſt, ubi ait, *Si tibi ſimplicitas*, &c. Vel amabis uxorem, inquit, vel non. Si amabis, certè miſer eris: ſi verò non amabis, non eſt cur ducas, & ſumptus inutiles facias.

Legitimis tabellis.] Inſtrumento & contractu matrimoniali ritè & ex legibus confecto.

201. *Muſtacea.*] Dulcia quædam, liba, placentas, è farina ſiliginea muſto conſperſa, admixtis caſeo, aniſo, cumino, adipe, & ramentis lauri. Hæc dari ſolita convivis in fine cœnæ nuptialis, velut apophoreta. Vetus Schol. *Muſtaceos* coquendi modum præſcribit Cato de Re Ruſt. cap. 121. meminit & Cic. ad Att. Lib. 5. Epiſt. 20.

Labente officio.] Vel ſtomachi non benè coquentis cibos, vel potiùs amicorum qui ad officium nuptiale convenerant, jamque diſcedere paratorum.

202. *Crudis.*] Cruditate laborantibus poſt largiores epulas, danda ad juvandam & accelerandam coctionem.

Quod prima pro nocte datur, cùm lance beata
Dacicus, & ſcripto radiat Germanicus auro.
Si tibi ſimplicitas uxoria, deditus uni
Eſt animus: ſubmitte caput cervice paratâ
Ferre jugum: nullam invenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipſa licèt, tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis. Igitur longè minùs utilis illi
Uxor, quiſquis erit bonus, optanduſque maritus.
Nil unquam invitâ donabis conjuge: vendes
Hac obſtante nihil: nihil, hæc ſi nolit, emetur.
Hæc dabit affectus: ille excludetur amicus
Jam ſenior, cujus barbam tua janua vidit.
Teſtandi cum ſit lenonibus, atque laniſtis

INTERPRETATIO.

quod donatur pro prima nocte, quando in *patina divite rutilat Dacicus ac Germanicus auro inſculpto. Si verò tibi eſt ſimplicitas conjugalis*, atque *mens uni addicta; ſubjice caput collo prompte jugum tolerare; nullam* enim *reperies, quæ diligenti indulgeat. Quamvis illa ferveat, diligentis cruciatibus delectatur atque exuviis. Itaque multò minùs idonea conjux erit ei quicumque vir fuerit benignus & cupiendus. Nihil unquam dabis, reluctante uxore: eâ vetante, nihil venumdabis: nihil mercari* poteris, *ſi illa prohibeat. Ipſa motus* animi *ſuggeret. Is expelletur familiaris jam vetulus, cujus pubem aſpexerunt fores tuæ. Quanquam* autem *ganeones & laniſtæ licentiam habent*

ANNOTATIONES.

203. *Quod prima pro nocte datur*, &c.] Munera quæ maritus novæ nuptæ donare ſolet in virginitatis delibatæ præmium, aliquot nempè nummos aureos in lance. Vetus Schol.

204. *Dacicus & ſcripto radiat*, &c.] Nummus effigie Domitiani ſignatus cum titulis Dacici & Germanici, ob Dacas Germanoſque debellatos.

Dacicus.] Vide Satir. 4. v. 111. ad vocem, *Dacis*.

Scripto.] Legunt alii, *ſculpto*: alii corrigunt, *ſcutilo*, id eſt, variegato velut telæ aranearum. Ita Jo. Iſ. Pontan. Annot. in Macrob. & alii quidam. Verùm quod operæ pretium; quidve gratiæ debeat utriſque Juvenalis, haud mihi ſatis apparet.

205. *Si tibi ſimplicitas uxoria.*] Poſterius cornu dilemmatis. Quod ſi mulieroſus es, & ſimpliciter uxori amandæ deditus, grave tibi jugum ferendum erit, eique famulandum more ſervi, atque in omnibus obſequendum.

208. *Ardeat ipſa licet.*] Quamvis ipſa te ardenter amet, gaudebit tamen torquere te ac ſpoliare. Sic enim improba eſt mens mulierum.

209. *Longè minus utilis*] Quo melior eſt maritus & uxori optabilior, eò gravior fit ei uxor moleſtiorque.

213. *Dabit affectus.*] Et quem oderit, jubebit te odiſſe; vetabit amare & colere veterem etiam amicum, cum ita libuerit inconſtanti ejus animo, ſuſpicaci, moroſo.

214. *Cujus barbam tua janua vidit.*] Qui domum tuam frequentarit à prima ætate, cùm pubes & lanugo genas ac mentum veſtire incipit. Vel quòd juvenes non raderent barbam ante annum ætatis vigeſimum primum, ut volunt nonnulli.

215. *Teſtandi cum ſit lenonibus*, &c.] Aliud incommodum ab imperioſa uxore, per quam non licebit viro hære-

Libertas. & juris idem contingat arenæ,
Non unus tibi rivalis dictabitur hæres.
Pone crucem ſervo: meruit quo crimine ſervus
Supplicium? Quis teſtis adeſt? Quis detulit? Audi,
Nulla unquam de morte hominis cunctatio longa eſt.
O demens, ita ſervus homo eſt? Nil fecerit, eſto:
Hoc volo, ſic jubeo, ſit pro ratione voluntas.
Imperat ergo viro: ſed mox hæc regna relinquit,
Permutatque domos, & flamea conterit: inde
Avolat, & ſpreti reperit veſtigia lecti.
Ornatas paulò ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virides in limine ramos.

INTERPRETATIO.

condendi teſtamenta, parque poteſtas arena data eſt, multiplex rivalis hæres tibi præcipietur. Jubebit uxor: *ſervo patibulum ſtatue* Tu reſpondebis: *Ecquod ob ſcelus pœnâ dignus eſt ſervus? Ecquis aſtat teſtis? Quis denuntiavit? Auſculta: De hominis nece nulla unquam diuturnior mora eſt.* Tum illa dicet tibi: *ô ſtulte. ſiccine mancipium homo eſt? Eſto, nihil perpetrarit: at illud cupio, ita edico, pro cauſa ſit arbitrium meum. Itaque imperium exercet in maritum. At paulò pòſt ea regna deſerit, ac mutat ædes. deteritque flamea. Exinde recedit atque relegit notas cubilis contempti: dimittit januam nuper decoratam, aulæa in ædibus expanſa, ramosque in foribus etiamnum virentes,*

ANNOTATIONES.

des inſtituere niſi quos ipſa voluerit.

Laniſtis.] Gladiatoribus, eorumque magiſtris. Vide Satir. 3. v. 158.

216. *Arena.*] In arena decertantibus. Vide quæ ad Satir. 1. v 144

217. *Rivalis*] Uxoris tuæ mœchus.

Dictabitur.] Suggeretur, ſcribi imperabitur.

218. *Crucem.*] Supplicii genus olim valdè uſitatum, à Conſtantino Magno poſteà ſublatum, ob reverentiam inſtrumenti noſtræ omnium ſalutis ac apparentis mirabiliter in aëre ſigni, in quo erat hoſtes victurus, ac reapſe vicit De variis crucium generibus, Seneca conſol. ad Marc. cap 20. & de Vita beata, cap. 19. Vide Annotat. Satir. 13. v. 105.

220. *Nulla unquam de morte, &c.*] Apud multas gentes damnatorum pœna differri ſolebat; & apud Romanos quidem, ex Senatuſconſultis, ad decimum uſque diem.

221. *Servus homo eſt?*] Servi ſunt; imò homines: ſervi ſunt, imò conſervi, & ex iiſdem tecum elementis conſtant aluntuque, atque ſpiritum eumdem ab eodem principio carpunt, &c. quæ habet Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 11. Vide & Senec Epiſt. 47

222 *Hoc volo, ſic jubeo, &c.*] Tyrannica planè verba.

223. *Hæc regna.*] Viri domum & familiam in qua regnabat, relinquit, novumque maritum ſæpiùs quærit potens ac dives mulier.

224. *Permutatque domos.*] Ab uno viro ad alium aliumque tranſiens.

Flamea conterit.] Toties nuptialia terit velamenta, quoties nubit. De flameo vide Satir. 2 ad v 124.

225. *Avolat.*] Aliàs, *advolat.*

Spreti reperit veſtigia lecti.] Redit ad primum virum.

226. *Ornatas paulò ante fores.*] Vide ſuprà ad v. 79.

Sic creſcit numerus; ſic fiunt octo mariti,
Quinque per autumnos: titulo res digna ſepulcri.
Deſperanda tibi ſalvâ concordia ſocru:
Illa docet ſpoliis nudi gaudere mariti:
Illa docet miſſis à corruptore tabellis,
Nil rude, nil ſimplex reſcribere: decipit illa
Cuſtodes, aut ære domat: tunc corpore ſano
Advocat Archigenen, oneroſaque pallia jactat.
Abditus intereà latet, & ſecretus adulter,
Impatienſque moræ ſilet, * *
Scilicet expectas, ut tradat mater honeſtos,
Aut alios mores, quàm quos habet? Utile porrò
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.
Nulla ferè cauſa eſt, in qua non fœmina litem

INTERPRETATIO.

Ita numerus augetur: ita ſuccedunt octo viri intra quinque autumnos: res ſanè dignâ inſcriptione tumuli. Nec ſperanda tibi conſenſio, ſocru ſuperſtite. Hæc monſtrat oblectari exuviis ſpoliati viri: hæc erudit nihil agreſte, nihil ſimplex reſcribere literis ab adultero miſſis. Hæc obſervatores fallit, vel pecuniâ conciliat. Tum valente corpore acerſit Archigenem, ac opercula gravia imponit. Interim delitеſcit occultus tectuſque mœchus, & tacet vix ferens cunctationem. * * * * * *
Nimirùm ſperas ut parens det bonos mores, vel à ſuis diverſos? Prætereà ſpurca vetula fructuoſum eſt proſtituere impuram filiam. Nulla propemodum controverſia eſt, in qua litem non intenta-

ANNOTATIONES.

228. *Octo mariti.*] Nec enim pluribus quàm octo viris nubere licebat, citra notam adulterii.
Hinc Martial Lib. 6 Epigram. 7.

Nubit decimo jam Teleſina viro.
Quæ nubit toties, non nubit, adultera lege eſt.

229. *Quinque per autumnos.*] Annis quinque.

Titulo res digna ſepulcro.] Ironicè. Quàm pulcrum erit ſepulcro talis mulieris inſcripta ex more videre nomina virorum octo, quibus nupſit. Vide Martial. Lib. 9. Epigram 16.

230. *Concordia*] Expectanda tibi non ſunt amor & fides conjugalis ab uxore illa tuâ, vivente ſocru.

231. *Illa docet.*] Socrus enim ipſa, tuæ uxoris mater, improbis inſtruit eam moribus

Nudi.] Crebra exigens à viro dona, &c. Multa etiam clam ſurripiens & matri donans.

233. *Nil rude, nil ſimplex reſcribere.*] Docet cautè, eruditè, callidè, blandè reſcribere ad mœchos.

234. *Cuſtodes.*] Suſpectæ fidei uxoris cuſtodes à viro commiſſos.

235. *Advocat Archigenem.*] Vocat Medicum ægritudinem ſimulans, quo faciliùs adulteria perpetret.

Archigenem.] Celebrem eo tempore Medicum. Vetus Schol.

Oneroſaque pallia jactat.] Vel rejicit quaſi nequeat ferre; vel potiùs, ipſa mater operit multis palliis velut ægram filiam, vocatque Medicum, ut locum det mœchis.

237 *Silet.*] Aliàs, *pavet*, quod minùs congruit.

239. *Utile porrò.*] Nam turpis mater ex adulteriis filiæ quæſtum facit.

241 *Nulla ferè cauſa.* Quid, quod & forenſia negotia attentant fœminæ?

Moverit. Accuſat Manilia, ſi rea non eſt.
Componunt ipſæ per ſe, formantque libellos,
Principium, atque locos Celſo dictare paratæ.
Endromidas Tyrias, & fœmineum ceroma
Quis neſcit? Vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cavat aſſiduis ſudibus, ſcutoque laceſſit,
Atque omnes implet numeros; digniſſima prorſus
Florali matrona tubâ: niſi ſi quid in illo
Pectore plus agitat, veræque paratur arenæ.

INTERPRETATIO.

verit mulier. Accuſat Manilia, ſi rea non fuerit. Ipſa per ſe conſcribunt & contexunt libellos. prompta Celſo præſcribere exordium & locos. Quis ignorat endromidas Tyrias, ac muliebre ceroma? Vel quis non aſpexit ictus paxilli. quem quotidianis fuſtibus perfodit; & clypeo impetit? & cunctas partes exequitur, mulier ſanè digna buccinâ Floralium: præterquam ſi quidpiam majus volutatur in eo corde, ac vera arena comparatur.

ANNOTATIONES.

In qua non fœmina litem moverit.] In qua litigandi anſam & modum non inveniat.

242. *Accuſat Manilia ſi rea non eſt.*] Semper aut accuſantis aut defendentis partes agit.

Manilia.] Pro qualibet audaci fœmina ponitur illa meretrix, cujus meminit Agellius Lib. 4. cap. 14 Hæc Aulum Hoſtilium Mancinum Ædilem Curulem. à quo dies ipſi dicta ad populum erat, provocans ad Tribunos Plebis jure dejecit.

243. *Per ſe formantque libellos.*] Sine virorum auxilio componunt libellos, & ſcripta illa quibus actio inſtituitur & cauſa probatur.

244. *Locos.* Sedes argumentorum, ut aiunt, rationes probationi aut refutationi idoneas.

Celſo.] Cornelius *Celſus* Orator fuit inſignis & Juriſconſultus, ſub Auguſto. Inſtitutionum libros ſeptem conſcriptos reliquit. Verus Schol. Ejus meminit Quintilianus pluribus in locis. Lib. verò 12. cap. ult. ait ſcripſiſſe de rebus etiam medicis, ruſticis. militaribus.

Dictare paratæ.] Tam eruditæ, ut tradere queant etiam peritis dicendi præcepta.

245. *Endromidas Tyrias.*] Novum audaciæ muliebris portentum; quod & luctari, & in arenam deſcendere non erubeſcant.

Endromidas.] Vide Satir. 3. v. 103.
Tyrias, purpureas & molliores vulgaribus. Vide Satir. 1. v 27.

Ceroma.] Vide Satir. 3. v. 68.

246. *Quis non vidit vulnera pali.*] Quis neſcit mulieres non modò ceromate inungi, ac gymnicas exercitationes ſine verecundia frequentare, ſed etiam gladiaturâ gaudere, proindeque more tyronum exercere ſe ad palum ſolitas?

248. *Omnes implet numeros.*] Accedit, ferit, recedit, rurſum invadit, &c.

Digniſſima prorſus florali matrona tubâ] Digniſſima igitur quæ inter meretrices & perfrictæ fœminas frontis, diſcurrat in floralibus nudato corpore, & ad ſignum tubæ proſiliat. Vide Perſ. Satir. 5. v. 178 ad vocem, *Floralia.* Hæc celebrabantur ſub finem Aprilis. Ovid. Faſt. 5.

250. *Veraque paratur arena.*] Ut in amphitheatro palam decertet, more gladiatorum: ac poſt umbratiles pugnas ad verum certamen in arena deſcendat. Vide Martial. Spectac. Epig. 6.

Quem

Quem præſtare poteſt mulier galeata pudorem,
Quæ fugit à ſexu, vires amat? Hæc tamen ipſa
Vir nollet fieri: nam quantula noſtra voluptas?
Quale decus rerum, ſi conjugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & criſtæ, crurisque ſiniſtri
Dimidium tegmen: vel ſi diverſa movebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puellâ.
Hæ ſunt, quæ tenui ſudant in cyclade, quarum
Delicias & panniculus bombycinus urit.

INTERPRETATIO.

Quam verecundiam exhibere valet fœmina caſſide munita, *qua abhorret à* ſuo *ſexu, & robuſta ſectatur? Ea nihilominus ipſa repugnaret fieri vir. Quanta enim oblectatio noſtra?* Porrò, *qualis rerum ſplendor, ſi fiat venditio uxoris: balteus, & manica, & pinna, & medium levi cruris armamentum: aut ſi varia tentaverit certamina*, quàm *tu beatus, juvenculâ ocreas venum exponente! Ipſa ſunt qua ſudorem emittunt in levi cyclade, quarum voluptates adurit ſericeum etiam palliolum.*

ANNOTATIONES.

252. *Vires amat.*] Muliebres fugit exercitationes, viriles amat, duras, laborioſas.

253. *Quantula noſtra voluptas.*] Quàm parva & modica virorum voluptas præ fœminea: ex Ovid. Metamorphoſ. 3. Fab. 4.

254. *Quale dedecus rerum*, &c.] Quàm magnificus erit ille apparatus ac ſplendor armorum tuæ uxoris, ſi hæc illa venum proponere voluerit. Ironicè.

Si conjugis auctio fiat.] Si fiat venditio armamentorum tuæ conjugis.

255. *Balteus.*] Cingulum militare è corio, è quo arma dependent.

Manica.] Manuum armamenta ſeu tegmina.

Criſtæ.] Quæ galeis imponuntur ornatus causâ.

Crurisque ſiniſtri dimidium tegmen.] Virgil. Æneid 7. Crus ſiniſtrum nudari ſolitum ab Hernicis ait: contrà Juvenalis tegmen ſiniſtri cruris memorat. De his vide Macrob Lib. 5. cap. 18. in fine. Certè crus lævum tegebatur, quod protendebatur adverſus hoſtem. Dimidium verò dicitur tegmen, quia nonniſi à pede ad genu perveniebat, ſuperiora tegente clypeo.

256. *Si diverſa movebit prælia.*] Si tam retiarii, quàm mirmillonis partes varias exequatur, adeoque geminas habeat ocreas, non ſimplices autem ſolùm, ut Ætoli populi, de quibus Macrob. loco citato.

257. *Tu felix ocreas vendente puellâ.*] Ironicè, ut cætera. Quanta tibi gloria, quantum decus, ô vir, uxore tuâ ancipitem & variam armaturam venum proponente, oſtentante.

Puella.] Uxore adoleſcentulâ.

258. *Hæ ſunt quæ tenui.*] Illæ ipſæ quæ virile robur affectant in gladiatoriis exercitationibus, in aliis rebus fœmineam omninò oſtendunt mollitiem.

Cyclade.] Rotundâ chlamyde è tenui valdè filo, quâ ſe gravari tamen delicatulæ queruntur, ac velut aduri.

Quarum delicias, &c.] Quarum molle, tenerum, delicatum corpus vix ferre poteſt bombycinæ veſtis pondus.

259. *Bombycinus.*] E telis araneorum modo textis ad luxum fœminarum, inventis primùm in Co Inſula à Pamphila muliere Latoi filia: Ut ait Plin. Lib. 11. cap. 22. ubi de bombycibus.

Aſpice quo fremitu monſtratos perferat ictus ;
Et quanto galeæ curvetur pondere ; quanta
Poplitibus ſedeat ; quàm denſo faſcia libro ;
Et ride, ſcaphium poſitis cùm ſumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cœcive Metelli,
Gurgitis aut Fabii, quæ ludia ſumpſerit unquam

INTERPRETATIO.

Cerne quanto gemitu inferet percuſſiones oſtenſas ; quamque magnâ caſſidis gravitate incurvetur : quanta genibus inſiſtat : quàm ſpiſſo faſcia volumine : atque cachinnare, quando armis depoſitis ſcaphium accipitur. Enarrate vos, ô neptes Lepidi ac Metelli oculis orbati, vel Fabii Gurgitis, quæ mima eas

ANNOTATIONES.

260. *Quo fremitu.*] Cic. Tuſcul. 2. n. 56 *Vir fertis*, inquit, *ingemiſcit*. *ut ſe intendat ad firmitatem ; ut in ſtadio curſores exclamant quàm maximè poſſunt. Faciunt idem cùm exercentur athleta. Pugiles verò etiam cùm feriunt adverſarium, in jactandis ceſtibus ingemiſcunt, non quòd doleant, animóve ſuccumbant, ſed quia in profundenda voce omne corpus intenditur, venitque plaga vehementior.*

Monſtratos perferat ictus.] Docente laniſtâ.

Perferat ictus.] Quantâ ferociâ infligat ictus, ac monſtratos geſtus omnes exequatur.

261. *Quanto galea curvetur pondere.*] Quàm gravem ferat ultrò galeam, utque ſub ejus pondere curvetur, ictus declinando.

262. *Quanta poplitibus ſedeat*] Quàm ſe firmam & quàm grandem exhibeat inter digladiandum, crura tibiaſque extendendo, flectendo, agitando. totum corpus genuum flexurâ innixum agiliter movendo.

Denſo faſcia libro.] Aſpice quàm denſis voluminibus replicatas veſtes colligat faſcia, & ſuccingat. Sic enim mulieres pugnabant ſuccinctæ.

Libro.] Inſtar multorum libri voluminum. Olim enim ſcribebant in arborum cortice, qui liber vocatur.

263. *Ride ſcaphium poſitis.*] Cùm videris mulierem eſſe, & muliebre quid attrectare eam, quæ planè virum ſe in gladiatura præſtabat.

Scaphium.] Multiplex & varia prorſùs vocis iſtius ſignificatio Aliquando pro ligone ponitur : aliàs pro vaſe potorio, ut paſſim apud Plaut. Aliàs pro certo capillitio ſcaphæ ſimilitudinem & formam habente, meretricibus uſitato, ut notat Turneb. Lib. 2. capite ultimo. Quo ſenſu non abſurdè hîc accipere licet. Vulgò tamen interpretantur matellam, ſeu vas cui immejunt mulieres, ipſis proprium, ut laſanum viris. Favet Jul. Pollux Lib. 10. cap. 9. & Turnebus loco citato. Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap. 53. pariter ait, laſanum virorum eſſe, fœminarum verò trullam & ſcaphium : veluti Pollux ſcribit, inquit, Eupolidem ſecutus.

264. *Dicite vos neptes.*] O vos honeſtæ filiæ honeſtorum & ſummorum virorum, dicite num eâ fuerint olim mulieres impudentiâ.

Lepidi.] Qui Cenſor, bis Conſul, & Pontifex Maximus fuit.

Metelli.] Is etiam bis Conſul, Cenſor, Dictator, oculos amiſit cùm ex incendio ædis Veſtæ Palladium eriperet. De eo jam Satit. 3. v 139.

265. *Gurgitis aut Fabii.*] Is Fabii Maximi filius devorato patrimonio *Gurges* cognominatus, ad meliorem poſteà frugem rediit, multarumque virtutum, imprimiſque abſtinentiæ ſpecimen edidit : ac prioris ætatis vitia inſigni ſecutâ virtute compenſavit : ut teſtatur Macrob. Lib. 3. cap. 13.

Hos habitus? Quando ad palum gemat uxor Aſylli?
Semper habet lites, alternaque jurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo.
Tunc gravis illa viro, tunc orbâ tigride pejor,
Cùm ſimulat gemitus occulti conſcia facti:
Aut odit pueros, aut fictâ pellice plorat
Uberibus ſemper lacrymis, ſemperque paratis.
In ſtatione ſua, atque expectantibus illam,
Quò jubeat manare modo: tu credis amorem;
Tu tibi tunc curruca places, fletumque labellis
Exorbes; quæ ſcripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur ſcrinia mœchæ?

INTERPRETATIO.

unquam veſtes induerit? Quando Aſylli conjux ad paxillum fremuerit? Thalamus in quo uxor cubat nunquamnon rixas continet, & mutuas contentiones. In eo ſomnus capitur modiciſſimus. Hæc tum marito moleſta, tum deterior Tigride orbatâ, quando fingit luctum ſecreti noxia facinoris; vel filios averſatur, vel confictâ dolet concubinâ, fletibus nunquamnon copioſis, nunquamnon promptis in ſua ſede, & eam opperientibus quâ ratione fluere imperet. Tu exiſtimas amorem. Tum tu tibi curruca arrides, ac labris lacrymas hauris; Quæ verò exarata, & quas epiſtolas lecture, ſi tibi aperiatur arcula zelotypæ adulteræ.

ANNOTATIONES.

266. *Ad palum gemat.*] Dum ſe exercet in arte gladiatoria, anhelitu magno & fremitu, ut paulò antè dictum.

Aſylli.] Gladiatoris.

267. *Semper habet lites*, &c.] Cum conjuge ne quidem noctu quies eſt.

269. *Orbâ tigride*] Dum catulis ablatis frendet & ſævit in raptorem quem inſectatur. Vide Plin. Lib. 8. cap. 18. ubi ait, Tigrim Indicam, feram velocitatis tremendæ eſſe, quæ vacuum reperiens cubile, fertur præceps, odore veſtigans. Raptor appropinquante fremitu, abjicit unum e catulis. Tollit illa morſu, & pondere etiam ocyor facta reportat, & mox redit, iterumque conſequitur, donec regreſſo in navem raptore, irrita feritas ſævit in littore

270. *Cùm ſimulat gemitus*] Cùm viro fictum objicit adulterium plorans, ut celet ſuum.

Odit pueros.] In odium mariti filios vexat; vel etiam ſervos, quaſi marito in ſuis adulteriis operam navantes.

271. *Fictâ pellice.*] Fingens Æmulam ſibi datam: ac pellicem à viro, à quo plus illa ametur.

273. *In ſtatione.*] Metaphora à re militari.

Expectantibus.] Dum ſignum det illa ut fluant abundanter.

275. *Tu tibi tunc curruca places.*] Gaudea, & tibi gratularis quòd ameris ab uxore tua ad zelotypiam uſque.

Curruca.] Similis iſti aviculæ, quæ pullos alienos fovet, nimirùm cuculi, qui in currucæ nido ſæpè ova parit, teſte Ariſtotele, Lib. 6. de Animal. Sic enimverò tu adulterinos educas liberos, quos tibi parit uxor tua quaſi tuos. Vide Plin. Lib. 10. cap 9.

Fletumque labellis exorbes.] Plorantem deoſculando

277. *Quæ ſcripta*, &c] Verùm quas & quot amatorias invenires litteras à mœchis ſcriptas, ſi tuæ ſcrinium uxoris ſcrutere, quæ ſe zelotypam fingit ut ſuſpicionem omnem ſuorum flagitiorum amoveat.

Sed jacet in ſervi complexibus, aut Equitis: dic,
Dic aliquem, ſodes, dic, Quintiliane colorem.
Hæremus: dic, ipſa. Olim convenerat, inquit,
Ut faceres tu quod velles; necnon ego poſſem
Indulgere mihi: clames licèt, & mare cœlo
Confundas, homo ſum. Nihil eſt audacius illis
Deprenſis. Iram, atque animos à crimine ſumunt.
Unde hæc monſtra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitiis contingi parva ſinebat
Tecta labor, ſomnique breves, & vellere Thuſco
Vexatæ, duræque manus, ac proximus urbi
Annibal, & ſtantes Collina in turre mariti.

INTERPRETATIO.

At cubat in amplexibus famuli vel equitis: eloquere, Quintiliane, profer, ſi potes, profer excuſationem quandam. Ambigimus. Ipſa eloquere. Pactum fuerat quondam, ait, ut ageres tu quod placeret, atque poſſem ego aliquid *mihi concedere. Quantumlibet vociferere, ac mare cœlo miſceas, homo ſum. Nihil eſt ferocius his interceptis: iracundiam & audaciam trahunt à ſcelere. Attamen quæris unde aut è qua origine pro*deant *ea portenta? Sors abjecta pudicas olim faciebat Latinas, atque exiguas domos ſceleribus inſici non permittebat labor, & modicus ſopor, & manus Etruſcâ lanâ fatigata ac indurata, & Annibal civitati imminens, & viri in ſtatione ad turrem Collinam.*

ANNOTATIONES.

278. *Sed jacet in ſervi complexibus*] At ſi fortè deprehenſa fuerit in delicto, an quæ poterit excuſatio prætendi ſuis ſceleribus? Quin imò etſi hæreat ipſe Quintilianus in tali cauſa, ipſa non hærebit, ſed ſtrenuè ſe defendet.

279. *Quintiliane.*] Rhetor diſertiſſime, & præceptionum oratoriarum magiſter.

Olim convenerat.] Verba uxoris adulterium excuſantis apud maritum.

282. *Indulgere mihi.*] Licentiam aliquam arripere, nec ita me fide conjugali aſtringere.

Mare cœlo confundas.] Satir. 2. v. 25.

283. *Homo ſum.*] Sexus me fragilem & errori proximam facit: humanâ infirmitate lapſa ſum.

284. *Iram atque animos à crimine ſumunt*] Non verecundiâ, ſed audaciâ ſeſe tuentur, cùm ſe vident in ſcelere deprehenſas. Quod ſanè perditæ eſt improbitatis.

285. *Unde hæc monſtra.*] Unde monſtroſa hæc luxuria? Nimirùm ex opulentia & otio.

286. *Humilis fortuna.*] Opes exiguæ.

288. *Vellere Thuſco.*] Lanificio quod exercebatur in vico Romano, qui Thuſcus dicebatur, vel quòd è Thuſcia petitum fuerat.

290. *Annibal.*] Vide ſuprà v. 169.

Stantes Collina.] Excubias agentes in Porta *Collina*, vel etiam in caſtris ad eam portam poſitis, cum infeſto exercitu urbem appeteret Annibal. Tit. Liv. Lib. 26.

Collina in turre.] Ad portam *Collinam* turribus munitam. Hanc ita dictam Varro ſcribit à varietate collium quos habet Quirinalis portæ huic proximus.

Nunc patimur longæ pacis mala: ſævior armis
Luxuria incubuit, victumque ulciſcitur orbem.
Nullum crimen abeſt, facinuſque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit. Hinc fluxit ad iſtos
Et Sybaris colles; hinc & Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum, & petulans, madidumque Tarentum.
Prima peregrinos obſcœna pecunia mores

INTERPRETATIO.

Jam toleramus incommoda otii diuturni. Premit libido bello crudelior, & mundum ſubactum vindicat. Nullum non graſſatur ſcelus & luxuria flagitium ab eo tempore *quo deſiit inopia Romana. Inde manavit hos in montes & Sybaris, inde & Rhodus, & Miletus, & Tarentum redimitum, ac procax atque humidum. Impura pecunia primùm invexit externas conſuetudines,*

ANNOTATIONES.

291. *Longæ pacis mala.*] Per otium enim virtus elangueſcit, gliſcit luxuria.

292. *Victumque ulciſcitur orbem.*] Nos orbis victores domat, expugnat, perdit, quaſi ut illata à nobis orbi victo mala ulciſcatur.

294 *Ad iſtos.*] Aliqui legunt, *Iſtros*, qui populi ſunt in littore Illyrico: ſed minus ad rem.

295. *Colles.*] Romam, quæ ſeptem collibus inædificata.

Et Sybaris colles, &c.] Luxus, libido, vitia iſtarum urbium deliciis perditarum: nam eo nomine malè audiebant *Sybaris* urbs Calabriæ, Rhodus civitas & Inſula in mari Carpathio, Miletus in finibus Ioniæ & Cariæ, apud Aſiam minorem; Tarentum in extrema Italia ad ſinum ejuſdem nominis.

Rhodos.] Hæc multo tempore mari dominata eſt Piratas profligavit, Romanis amica fuit, &c. quæ habet Strabo Lib. 14. pulcherrima, & libera, circuitu centum triginta millium paſſuum; aut, ſi Iſidoro credimus, 103. habitata urbibus, inquit Plin. Lib. 5. cap. 31. Claram Rhodon vocat Horat. Lib. 1. Ode 7. Mirabilem æquè & beatam exhibet Pindar. Olymp. Ode 7 ubi è profundo maris enatam canit, & multum in ea pluiſſe aurum. Caſaub. in cap. 2. lib. 13. Athenæi. *Solem*, inquit, *apud ſe natum credebant Rhodii, hinc præcipuâ colebant religione, eique celebrabant Halia, id eſt, Feſtum Solis: nam Ἅλιος pro Ἥλιος Dores dicunt: errant verò qui ab ἅλς deducunt, putantque monumentum eſſe veteris θαλαττοκρατίας.* Hæc Caſaub. Coloſſum ſeptuaginta cubitis altum, inter orbis miracula oſtentavit Rhodus, donec terræ motu proſtratum aliquandiu poſteà mercatori vendidit Saracenorum Rex, circa annum Chriſti ſexcenteſimum quinquageſimum tertium ab eo Rhodios Coloſſenſes vocatos affirmant Suidas & alii; & ad hos propriam ab Apoſtolo ſcriptam Epiſtolam contendunt nonnulli; ſed plures refragantur. Inſula hæc paruit ſubinde Imperatoribus Conſtantinopolitanis, dein Saracenis; quibus ademptam Equites Sancti Joannis Hieroſolymitani tenuerunt ad annum milleſimum quingenteſimum vigeſimum ſecundum: quo tempore Solimannus Turca expugnavit, concedentibus in Melitam Inſulam Equitibus. Gellius Lib. 7. cap. 3. *Civitas Rhodienſis*, inquit, *& Inſulæ opportunitate, & operum nobilitate, & navigandi ſolertiâ, navalibuſque victoriis celebrata eſt. . . . Superbiæ crimen incurrit*, &c. Vide Satir. 8. v. 113. & Ibid. Annot. ad vocem, *Rhodios*.

296 *Coronatum petulans, madidum.*] Tarentini ſolebant floribus coronati unguentiſque perfuſi compotare, ebrii verò, ut fit, petulantes erant.

297. *Obſcœna pecunia.*] Cujus habendæ gratiâ nihil non obſcœnum admittitur.

Mores.] Vitia, flagitia.

Intulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
Divitiæ molles. Quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis quæ ſint diſcrimina, neſcit;
Grandia quæ mediis jam noctibus oſtrea mordet,
Cùm perfuſa mero ſpumant unguenta Falerno,
Cùm bibitur conchâ, cùm jam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit menſa lucernis.
I nunc, & dubita quâ ſorbeat aëra ſannâ
Tullia, quid dicat notæ Collacia Mauræ;
Maura pudicitiæ veterem cùm præterit aram.
Noctibus hîc ponunt lecticas, * *
* * * * * * *
* * * * * * *
* * * * * * *
* * * * * * * *
Nota Bonæ ſecreta Deæ, cùm tibia lumbos

INTERPRETATIO.

atque opes effœminata corruperunt avum fœdâ luxuriâ. Ecquid etenim reveretur temulenta Venus? Quæ ſit inguinis atque capitis differentia, ignorat illa quæ comedit ingentes oſtreas, nocte jam mediâ, quando ſpumant unguenta Falerno puro immixta, quando potatur in concha, quando jam præ vertigine culmen movetur, & bina lampades in menſa apparent. Jam vade, & ambige quâ ſannâ hauriat aërem Tullia; quid loquatur conſueta Maura Collatia, quando Maura prætergreditur antiquum altare Caſtitatis. Iſtis noctu lecticas deponunt: *Cognita ſunt arcana Bonæ Deæ, quando tibia excitat*

ANNOTATIONES.

299. *Venus ebria.*] Libido etiam vino excitata adjutaque.

300. *Inguinis & capitis.*] Verſum hunc pudoris causa non excutimus.

301. *Mediis jam noctibus*] Protracto ad mediam noctem convivio.

Oſtrea.] Ad libidinem provocantia. Vide quæ ad Satir. 4 v. 142.

302. *Spumant.*] Effervefcunt.

Perfuſa mero ſpumant unguenta Falerno] Vina exquiſita unguentis mixta, ut odorata fiant, luxurioſis hominibus uſitata Martial. Lib. 14 Epig. 110 Plin. Lib. 13. cap. 3. Brod. Miſcell. Lib. 4. cap. 4.

Falerno.] Vide quæ ad Satir. 4. v. 138.

303. *Concha.*] Ingenti vaſe & capaci.

Vertigine] Vini vaporibus nimiâ copiâ cerebrum petentibus ac turbantibus.

304. *Ambulat.*] Domus tectum moveri, circumagi, circumvolvi videtur.

304 *Geminis exurgit menſa lucernis.*] Quæ obverſantur oculis apparent duplicia, cùm debilitatis ac diſtentis oculorum nervis per nimium potum, viſuales, ut aiunt, radii diſtrahuntur.

305. *I nunc, &c.*] Octo ſequentes verſus explanare vetat pudor.

313. *Nota bona ſecreta Deæ.*] Nota ſunt omnibus flagitia in Sacris illis nefandis exerceri ſolita. De his jam Sat 2. v. 86. &c.

Cùm tibia lumbos incitat.] Perſ. Satir. 1 v. 20.

Cùm carmina lumbum intrant, &c.

Incitat; & cornu pariter, vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant, ululantque Priapi
Mænades: ô quantus tunc illis mentibus ardor
* * * * * *
* * * * * *
* * * * * * *
* * * * * *
* * * * * *
Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum ſimulabitur, omnia fient
Ad verum, quibus incendi jam frigidus ævo
Laomedontiades, & Neſtoris hernia poſſit.
* * * * * *
Et pariter toto repetitur clamor ab antro.
Jam fas eſt, admitte viros. Jam dormit adulter?
Illa jubet ſumpto juvenem properare cucullo.
Si nihil eſt; ſervis incurritur: abſtuleris ſpem
Servorum, veniet conductus aquarius: hic ſi
Quæritur, & deſunt homines; mora nulla per ipſam;
* * * * * *

INTERPRETATIO

Inmbos. ac Priapi Mænades agitantur ſtupefactæ cornu aquâ ac vino. & capillos ſuccutiunt, ac vociferantur. O quàm magnus tum illarum animis fervor * * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *
Inter matronas illas *vis adæquat victoriam generis* nobilitati. *Illic nihil fingetur per jocum: cuncta perpetrantur ad verum, quibus excitari queat filius Laomedontis* Priamus *ætate jam* licèt *frigeſcens, atque herniosus Neſtor.* *
* * * * *
* * * * * *

Tum ex univerſo æqualiter ſpecu vox iteratur. Nunc licet: maſculos introduc: an nunc mœchus dormitat? Hæc adoleſcentem induto cucullo feſtinare imperat. Si nullus eſt: ad ſervulos recurritur. Si adimas ſpem famulorum, properat etiam mercenarius aquarius. Si ille deſideratur, atque abſunt viri, nihil moratur iſta, * *
* * * * *

ANNOTATIONES.

314 *Cornu pariter*, &c.] Vide Satir. 2. v. 90. & ſeq.

355. *Priapi Mænades.*] Id eſt, furioſæ Priapi Sacrificulæ, Bacchantium ſimiles: impuræ illæ mulieres. De Priapo, Satir. 2. v. 95. De *Mænadibus*, Perſ. Satir. 1. v. 101. 105.

316. O *Quantus tunc*, &c.] Et hic Verſus aliquot prætermittimus pudoris causâ.

325. *Laomedontiades.*] Priamus Laomedontis filius, jam ſenior.

Neſtoris hernia.] Neſtor Græcus Princeps, ætate jam tertiâ confectus; & herniâ laborans. Ovid. Metamorphoſ. 12.

Atque utinam ritus veteres, & publica ſaltem
His intacta malis agerentur ſacra: ſed omnes
Noverunt Mauri, atque ndi, quæ pſaltria *
* , quam ſint duo Cæſaris Anticatones,
* * * * * *
* , ubi velari pictura jubetur,
Quæcumque alterius ſexûs imitata figuram eſt.
Et quis tunc hominum contemptor numinis; aut quis
Sympuvium ridere Numæ, nigrumque catinum,
Et Vaticano fragiles de monte patellas
Auſus erat? Sed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid veteres olim moneatis amici.

Interpretatio.

Vtinam verò antiquæ ceremoniæ & publica ſaltem Sacra peragerentur iſtis criminibus impolluta: at univerſi Mauri Indique non ignorant quænam pſaltria * * * * *quàm ſint gemini Cæſaris Anticatones.* * * * * * *Vbi tegi mandatur pictura quævis alterius ſexûs effigiem exprimens. Tum verò quis hominum Deos negligere, vel quis deridere attentaſſet Numæ ſympuvium, atque atram patinam, ac lances rumpi faciles è colle Vaticano? Jam verò ad quæ non altaria Clodius* penetrat? *Auſculto quod conſilium datis, ô priſci quondam familiares.*

Annotationes.

336. *Quæ pſaltria.*] Loquitur de Clodio, qui habitu Pſaltriæ, Bonæ Deæ templum ingreſſus contra fas, adulterium ſacrilegio addidit. Vetus Schol. Plutarch. in Cæſare.

337. *Duo Cæſaris Anticatones.*] Libellos duos intelligit à Cæſare conſcriptos adverſus Catonem Uticenſem, quem Cicero laudaverat ſuo illo de Senectute Dialogo. Vetus Schol. *Anticatonum* meminit Sueton. Cæſar. cap. 56. Plutarch. in Cæſare: ipſeque Cic. ad Attic. Lib. 12 Epiſt. 39. & Lib. 13. Epiſt. 48. Item Top. 94.

342. *Sympuvium.*] Legunt alii *Simpulum*, vel *Simpullum*; quidam *Sympinium*, quaſi à συμπίνειν. Conſtat vas fuiſſe potorium cyatho ſimile, & parvum; ſive ligneum, ſeu fictile. Hujus erat uſus in Sacris ad fundendum guttatim vinum. Unde Plinius Lib. 35. cap. 12. *In fictilibus*, inquit, *prolibatur ſympuviis*: ubi alii legunt *ſimpullis*. Ejuſmodi vaſorum meminit & Cicero Lib. 3. de Legibus n. 36. & Apuleius Apolog. *Paupertas Imperium Populo Romano fundavit à primordio, proque eo in hodiernum diem Diis immortalibus ſimpuvio & catino fictili ſacrificat.* Vide Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 17. & Turneb. Lib. 22. cap. 30.

Numa] Qui ſacra & cæremonias, omnemque Deorum cultum coluit, &c. Flor. Lib. 1. c. 2.

Nigrum catinum.] Fictile vas è terra nigra.

343. *Vaticano.*] Unus hic erat è collibus Romanis, ita dictus à vaticiniis ibi dari ſolitis, ut ait Gell. Lib. 16. cap. 17. ſeu quòd eo potiti Romani fuerint ex Vatum reſponſo, pulſis Hetruſcis; ut vult Feſtus. In ea urbis regione fiebant fictilia. Hinc Martial.

In Vaticanis condita muſta cadis.

344 *Ad quas non Clodius aras?*] Quæ Sacra non polluuntur à flagitioſis Clodii ſimilibus?

Pone

Pone ſeram, cohibe. Sed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? Cauta eſt, & ab illis incipit uxor.
Jamque eadem ſummis pariter, minimiſque libido.
Nec melior pedibus ſilicem quæ conterit atrum,
Quàm quæ longorum vehitur cervice Syrorum.
Ut ſpectet ludos, conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, cervical, amicas,
Nutricem, & flavam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti ſupereſt quodcumque paterni
Lævibus athletis, ac vaſa noviſſima donat.
Multis res anguſta domi eſt: ſed nulla pudorem
Paupertatis habet; nec ſe metitur ad illum,
Quem dedit hæc, poſuitque modum. Tamen utile quid ſit,
Proſpiciunt aliquando viri; friguſque, famemque,
Formicâ tandem quidam expavere magiſtrâ.
Prodiga non ſentit pereuntem fœmina cenſum:
At velut exhauſtâ redivivus pullulet arcâ

INTERPRETATIO.

Adhibe ſeram; coërce. Verùm quis obſervabit ipſos obſervatores? Conjux callida eſt, atque ab iſtis auſpicatur. Et nunc par eſt luxuria magnis æquè ac infimis: neque probior eſt quæ ſaxum nigrum calcat plantis, quàm quæ portatur collo Syrorum procerorum. Ut ſpectet ludos Ogulnia mutuatur veſtimenta, mutuatur pediſſequas, cathedram, pulvinum, familiares, altricem, & juvenculam flavis capillis, *cui juſſa committat. Nihilominus dat illa certatoribus glabris quicquid reſtat argenti è patrimonio, atque ultima ſupellectilia. Plurimis* quidem *facultates arctæ ſunt in ædibus: at nulla verecundiam inopiæ tenet, neque ſe definit ad eum terminum, quem illa præſcripſit ac ſtatuit. Attamen viri provident interdum quid ſit fructuoſum; ac nonnulli, docente formicâ, timuerunt aliquando gelu & eſuriem. Mulier* autem *profuſa non advertit evaneſcentem pecuniam. Sed quaſi nummus evacuatâ fiſtulâ renaſcens*

ANNOTATIONES.

346. *Pone ſeram, cohibe.*] Uxorem domi claude, & contine, adhibitis etiam cuſtodibus.

347. *Ab illis incipit.*] Primos omnium uxor corrumpit & ſibi conciliat quos ſibi cuſtodes norit adhibitos.

349. *Pedibus ſilicem quæ conterit atrum*] Ignobilis & paupercula nudis pedibus incedens per vias cœnoſas ſilice ſtratas.

350. *Quæ longorum vehitur cervice Syrorum.*] Fœmina primariæ nobilitatis ac dives, quæ lecticâ & ſellâ vehi ſolet.

Syrorum.] Servorum è Syria. Vide Satir. 1. v. 64. & quæ nos ibidem, & ad ſequentem verſum.

351. *Ludos.*] Aut Circenſes, aut Theatrales.

Ogulnia.] Ambitioſa matrona, ſed inops, & tamen libidinoſa, atque in libidines prodiga.

352. *Sellam.*] Vide Satir. 1. v. 65.

353 *Flavam cui det mandata puellam.*] Velut ſibi fidam, & conſiliorum arcanorumque participem, qualem habere ſolent Magnates.

355. *Lævibus.*] Imberbibus, comptis, formoſis.

Vaſa noviſſima donat.] Nihil planè ſibi reſervans, adeò excœcavit eam impurus amor.

360. *Formica.*] Horat. Satir. 1.
Exemplo eſt magni formica laboris, &c.

Nummus, & è pleno ſemper tollatur acervo,
Non unquam reputat, quanti ſibi gaudia conſtent.
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quòd abortivo non eſt opus. Illa voluptas
Summa tamen, quòd jam calida & matura juventa
*   traduntur Medicis, jam pectine nigro.
* * * * * * * *
* * * * * * * *
Tonſoris damno tantùm rapit Heliodorus.
Conſpicuus longè, cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubiè cuſtodem vitis & horti
Provocat, à domina factus ſpado: dormiat ille
Cum domina: ſed tu jam durum, Poſthume, jamque
Tondendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus; organa ſemper

INTERPRETATIO.

multiplicetur, atque auferatur è cumulo ſemper integro, non conſiderat unquam quanto ſibi pretio *ſtent oblectamenta. Extant quæ gaudeant ſpadonibus impotentibus, & levibus perpetuò baſiis, ac barbâ non ſperatâ: tum quia neceſſarium non eſt abortivum. Attamen ea gaudia maxima* ſunt*. cùm ferven te jam & adultâ juventute,* jamque *nigreſcente pube committuntur Medicis*
* * * * *
* * * * *

* * * * *
tonſoris detrimento dumtaxat abradit Heliodorus. Præclarus imprimis atque omnibus ſpectabilis ingreditur balneae Et dubio procul eunuchus à matrona comparatus laceſſit vinearum atque hortulorum præſidem. Is cum matrona cubabit. At tu, Poſthume, ne velis ſpadoni ejuſmodi *bromium tradere jam firmum, & jam tondendum. Si delectatur cantu, neminis fibula ſtat locantis vocem Prætoribus: nunquamnon inſtrumenta*

ANNOTATIONES.

364. *Gaudia.*] Voluptates, libidines, propter quas effundunt ac prodigunt omnia.

365. *Sunt quas eunuchi*, &c.] Multa hic & in ſequentibus obſcuriuſcula relinquere non pigebit, verecundiæ interim litantes.

367. *Abortivo.*] Pharmaco abortum faciente.

372. *Tonſoris damno.*] Barbâ deficiente.

Heliodorus.] Chirurgus, ſeu Medicus, ut mox nominavit; caſtrator.

374. *Cuſtodem vitis & horti.*] Priapum. De quo antè, & Satir. 2. v. 95.

377. *Bromium.*] Juvenem Baccho ſimilem comatum, delicatum, quem amas, ô Urſidi Poſthume, ætate jàm paulò firmiore & provectâ, adeoque tonſoris operâ egentem. Porrò Bacchus ita dictus à βρέμω, *ſtrepitu* ſeu *fremitu*, quia fulminante Jove, utero materno exemptus eſt, ut narrat Ovid. Metamorphoſ. 3. Fab. 3

378. *Si gaudet cantu*, &c.] Si mulier fuerit cantûs & Muſicæ ſtudioſa, cantores & cytharœdos deperit, & in adulterium vel reluctantes provocat.

Fibula.] Vide ſuprà, v. 73.

379. *Vocem vendentis Prætoribus.*] Ludos edens Prætor adoleſcentes canendi peritos conducebat.

In manibus; denſi radiant teſtudine totâ
Sardonyches: criſpo numerantur pectine chordæ,
Quo tener Hedymeles operam dedit: hunc tenet, hoc ſe
Solatur, gratoque indulget baſia plectro.
Quædam de numero Lamiarum, ac nominis alti
Cum farre & vino Janum, Veſtamque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. Quid faceret plus
Ægrotante viro? Medicis quid triſtibus erga

INTERPRETATIO.

in manibus tenet, per *univerſam citharam ſpiſſi rutilant ſardonyches: fides pulſantur plectro criſpato, quo laborem impendit mollis Hedymeles: illud contrectat, eò ſeſe recreat, ac jucundè pectini oſcula impertitur. Nonnulla è numero Lamiarum; & appellationis excelſa, cum farre atque vino Janum ac Veſtam interrogabat, utrum Pollio deberet exſpectare & chordis polliceri quercum Capitolinam. Ecquid præſtaret amplius, marito ægro; quid mœſtis de pue-*

ANNOTATIONES.

380. *Denſi radiant teſtudine totâ Sardonyches.*] Crebri rutilant lapilli ſeu in teſtudine quam ornant, ſeu in annulis quos ludens habet in manibus.

381. *Sardonyches.*] Vide Perſ. Sat. 1. v. 16.

Criſpo.] Agitante & criſpante chordas quas percutit.

Numerantur.] Scitè pulſantur, numero, & ordine.

382. *Quo tener Hedymeles operam dedit.*] Eo nimirùm pectine uſus ille citharœdus, cujus fictum videtur nomen ab ἡδὺ, *ſuave*; & μέλος, cantus.

Hoc ſe ſolatur] Abſente citharœdo, quem amat, ejus plectrum & citharam gaudet poſſidere, tangere, oſculari.

384. *Quædam de numero Lamiarum.*] Nobiles imprimis. Vide Satir. 4. v. ult.

Nominis alti.] In quibuſdam codicibus legitur, *Appi.* Quod Romæ celebre nomen, & genus.

385. *Cum farre & vino.*] Hæc adhibebantur in ſacrificiis. Vide Satir. 9. v. 122.

Janum.] Cic. 2. de Nat. Deorum cap. 67. *Cum in omnibus rebus vim habeant maximam prima & extrema, Principem in ſacrificando Janum eſſe voluerunt*, &c. Vide Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 17.

Veſtam.] Cicero loco mox citato; ita pergit: *Veſta nomen à Græcis. Ea eſt enim quæ ab illis ἑστία dicitur. Vis autem ejus ad aras & focos pertinet. Itaque in ea Dea, quæ eſt rerum cuſtos intimarum, omnis & precatio & ſacrificatio extrema eſt.* Dionyſ. Halic. Lib. 2. quàm religiosè coleretur à Romanis *Veſta* fusè docet.

386. *Capitolinam quercum.*] In agone Capitolino victores coronam è quercu accipiebant. Vetus Schol. Sueton. Domit. cap. 4. ſic habet: *Inſtituit & quinquennale certamen, Capitolino Jovi triplex, Muſicum, Equeſtre, Gymnicum . . . . ac præter Citharœdos Chorocithariſtæ quoque certabant*, &c. Martial. Lib. 4. Epigramm. 54.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus.

De corona querna, aliiſque, vide Gellium Lib. 5. cap. 6. Plinium Lib. 16. cap. 4. &c.

Pollio.] Citharœdus illuſtri illi matronæ adamatus.

388. *Medicis quid triſtibus.*] Ob conclamatam pueruli ſalutem, de qua jam deſperant.

Filiolum? Stetit ante aram, nec turpe putavit
Pro cithara velare caput; dictataque verba
Protulit, ut mos eſt, & apertâ palluit agnâ.
Dic mihi nunc quæſo, dic antiquiſſime Divûm;
Reſpondes his, Jane pater? Magna ocia cœli.
Non eſt (ut video) non eſt, quid agatur apud vos.
Hæc de Comœdis te conſulit: illa Tragœdum
Commendare volet; varicoſus fiet haruſpex.

INTERPRETATIO.

ruio Medicis? Conſtitit ad altare, neque pudendum exiſtimavit obtegere caput pro lyra, & praceptas voces pronunciare, ſicut eſt conſuetudo, atque expalluit diſſectâ agnâ. Jam mihi loquere, precor; fare Deorum vetuſtiſſime, an reſponſum das iſtis, ô Jane parens? Ingens ocium cœlo. Deeſt, ſicut cerno, deeſt quod fiat inter vos. Illa te rogat de hiſtrionibus. iſta cupit Tragœdum tibi gratum reddere, haruſpex efficitur varicoſus.

ANNOTATIONES.

390. *Pro cithara.*] Pro Citharœdo vota & Sacra facere, capite velato; ex more.

Velare caput.] Hujus inſtituti rationem excutit Plutarch quæſt. Centur. Rom. qu. 10. ne mortalibus & potentioribus hominibus par honos deferri videatur, ac Diis ipſis immortalibus; illis reverendis caput aperiunt, his autem obnubunt ac velant.

Dictata verba.] Docente & præeunte Sacerdote. Plin. Lib. 28. cap. 2. *Victimas cadi ſine precatione non videtur referre, neque Deos ritè coli. Prateréa alia ſunt verba impetrantis,* (aliàs impetrientis; id eſt, inquirentis per exta; Valer. Maxim. Lib. 1. c. 1.) *Alia depulſoris, alia commendationis. Vidimus certis precationibus obſecraſſe ſummos Magiſtratus: & ne quid verborum pratereatur, aut praepoſterum dicatur, de ſcripto praire aliquem, ...memoriâ inſigni, quoties precatio erraverit.* &c. quæ ibidem lege.

391. *Apertâ palluit agnâ.*] Dum conſulerentur exta victimæ, è quorum ſitu & ſtatu divinabant futura Sacerdotes, mulier anxia expalleſcebat, ne quid ſiniſtri portenderetur amaſio ſuo, pro quo Sacra faciebat, ac Deos interrogabat. Plin. loco mox citato, *Sic repentè extis adimi capita, vel corda, aut geminari, victimâ ſtante; viſa ſunt.* Apud Liv. *Caput jecinoris à familiari parte (id eſt interiori) caſum aruſpex oſtendit.* Cic. 2. de Divin c. 16. *Quid fiſſum in extis, quid fibra valeat accipio: qua cauſa ſit, neſcio Atque horum plena vita eſt. Extis enim omnes ferè utuntur.* Et Lib. 2. cap. 29. *Si eſt in extis aliqua vis, qua declaret futura ... .gallinaceum fel ....Tauri optimi jecur, aut cor, aut pulmo quid habet naturale, quod declarare poſſit, quid futurum ſit?* &c. & cap. 32. *Caput jecinoris diligentiſſimè conſiderant; ſi verò id non eſt inventum, nihil putant accidere potuiſſe triſtius,* &c. Vide Alex. ab Alex. Lib 5. cap. 25.

392. *Antiquiſſime Divûm.*] Janus in Italia ante Saturnum regnavit, eumque extorrem & regno pulſum excepit.

393. *Jane pater.*] Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 9. *In Sacris,* inquit, *invocamus Janum geminum, Janum patrem. .....quaſi Deorum Deum,* &c.

Magna ocia cœli.] Deos ſuos irridet egregiè.

396. *Varicoſus fiet haruſpex.*] Dum inſtantibus importunis ejuſmodi mulieribus, *haruſpex* Deos conſulendo, & Sacris operando, pedibus inſiſtit diutiùs, ſanè fiet *varicoſus*, delabente eo-

Sed cantet potiùs, quàm totam pervolet urbem
Audax, & cœtus poſſit quàm ferre virorum;
Cumque paludatis ducibus, præſente marito,
Ipſa loqui, rectâ facie, ſtrictiſque mamillis.
Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe:
Quid Seres, quid Thraces agant: ſecreta novercæ;
Et pueri: quis amet; quis decipiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Menſe, * * * * *
Inſtantem regi Armenio, Parthoque cometem

INTERPRETATIO.

Verùm canat potiùs quàm civitatem univerſam pervagetur impudens, quamque ſuſtinere queat virorum conventicula, & erectâ illa vultu atque exertis papillis confabulari cum ductoribus chlamydatis coram ſuo conjuge. Scit ea ipſa quid agatur in univerſo mundo, quid Seres, quid Thraces gerant. Scit arcana novercæ cum privigno. Scit quis diligat, quis fallatur mœchus. Enarrabit quis gravidam effecerit viduam, quoque menſe: * * * * * * *Prima animadvertit Cometam minitantem regi*

ANNOTATIONES.

pioſis in pedum venas ſanguine craſſiori & melancholico. Vide Perſ. Sat. 5. v. 189.

Haruſpex.] Quis, & unde ſic appelletur, notavimus Satir. 2. v. 121.

397. *Sed cantet potiùs*] Melius tamen eſt ut cantu ſeſe oblectet, & muſicis, ut dictum eſt, inſtrumentis; quam rumores avida excipiat, ac paſſim cum viris confabuletur, abſque ullo pudore.

399. *Paludatis ducibus.*] Viris militaribus. Propriè paludamentum eſt ea veſtis quam induunt Imperatores ad bellum proficiſcentes.

402. *Seres*] Scythæ Aſiatici, à quibus ſerica dicta & apportata in alias regiones. Vide Ammian Marcel. Lib. 23. ſub finem.

Thraces.] *Thracia* Europæ regio Macedoniæ finitima, hodie *Romania*, ad Pontum Euxinum latè porrecta, urbe primariâ Conſtantinopoli glorіatur.

Secreta novercæ & pueri.] Secretos amores.

405. *Quibus verbis.*] Græcis an Latinis. Supra v. 194. ζωὴ καὶ ψυχή.

406. *Regi Armenio Parthoque.*] Hoſtibus Populi Romani. Armenia porrò & Parthia ſunt Aſiæ regiones Tauro monti vicinæ. In illa regnavit Tigranes qui Mithridati opem tulit. De hac ad Perſ. Satir. 5. v. 4.

Cometen] Plin Lib. 2 cap. 25. *Cometas Græci vocant*, inquit, *noſtri crinitas; horrentes crine ſanguineo & comarum modo in vertice hiſpidas*, &c. Sueton. Ner c. 36. *Stella crinita quæ ſummis Poteſtatibus exitium portendere vulgò putatur*, &c. Vide Cicer. 2. de Nat. Deor. n. 14. Senec. Nat. quæſt. Lib. 7. ubi de Cometis copioſè diſſerit. Plutarch. 3 de Placit. Philoſ. cap. 2. &c. Cæterùm Quod Ariſtoteles aliique tradiderunt Cometas eſſe meteora, nuper experientia diſcuſſit. Siquidem eâ cœli parte, ad quam non pertingunt exhalationes, cometæ viſi ſunt, nimirùm ſupra Lunæ Sphæram. Et hoc ſaltem inter alia multa manifeſtè compertum jam aliquoties; evidens certè fuit in eo Cometa, qui per duos menſes apparuit, Decemb. 1664. & Janv. 1665. & nuper in altero, ſub finem anni 1670.

Prima videt: famam, rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas: quoſdam facit iſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arva teneri
Diluvio: nutare urbes, ſubſidere terras,
Quocumque in trivio, cuicunque eſt obvia narrat.
Nec tamen id vitium magis intolerabile, quàm quòd
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata ſolet: nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni; Fuſtes huc ocyus, inquit,
Afferte, atque illis dominum jubet antè feriri,
Deinde canem: gravis occurſu, teterrima vultu,
Balnea nocte ſubit: conchas, & caſtra moveri
Nocte jubet; magno gaudet ſudare tumultu,
Cùm laſſata gravi ceciderunt brachia maſsâ.

INTERPRETATIO.

Armenio & Parthico. Ad portas urbis ipſa famam ſuſcipit ac novos ſermones; nonnullos etiam confingit: Niphatem in plebem irrupiſſe, atque ibi ingenti eluvione occupari univerſos agros: tremere civitates, hiare terras, commemorat cuilibet occurrerit, quavis in platea. Nihilominus ea noxa magis eſt ferenda, quàm quòd etſi rogata conſuevit raptare vicinos pauperes, & ſcuticis lacerare. Si enim profundus ejus ſopor turbetur latratibus; ait, iſtuc citò baculos apportate: & iis herum priorem imperat verberari, poſteà canem. Moleſta obviam, terribilis facie intrat noctu balnea: noctu imperat transportari vaſa & caſtra: ingenti ſtrepitu ſudorem emittere delectatur, quando lacerti lapſi ſunt maſsâ ponderosâ fatigati.

ANNOTATIONES.

408. *Niphatem.*] Armeniæ fluvium hunc exundaſſe, & vaſtitatem agris inferre.

Nutare urbes.] Terræ motu concuſſas. Ex his ſatis apparet Juvenalem ad Trajani perveniſſe Imperium, ut notat Lipſ. Epiſtolic. quæſt. Lib 4. Epiſt 20. Nam videtur omninò reſpicere hîc ingentem illum terræ motum, de quo Xiphilinus in Trajano. Nempè hic Cùm Antiochiæ eſſet, & urbs illa & aliæ pleræque graviter labefactæ ſunt: immugiit terra, infremuit mare: ſubſedêre Coraſius mons, aliique; loca infima attolli, ſublimia conquaſſari & ruere viſa, &c.

410. *Subſidere terras.*] De His vide Plin. Lib. 2 cap. 69. & 70.

413. *Concidere loris exorata ſolet.*] Innoxios interdum loris cædi jubet, nec exorari ſe aut flecti ſinit à deprecantibus immeritam pœnam.

416. *Dominum.*] Herum canis, cujus nocturno allatratu quies interturbata fuerit.

417. *Gravis occurſu teterrima vultu.*] Erga famulantes aſpera.

418. *Balnea nocte ſubit.*] Lavabant enim Veteres ante cœnam, ut diximus alibi.

Conchas & caſtra.] Ingentia vaſa & balnearia inſtrumenta tanto deferuntur, inſtante dominâ, tumultu, quanto ſolent moveri caſtra & exercitus.

420. *Cum laſſata gravi, &c*] Poſtquam gravi aliquâ exercitatione corpus agitando, & pondera ferendo aut movendo, ſudorem elicuit, ac ſeſe defatigavit.

Maſſa.] Plumbeas aliquot maſſas in balneis agitari ſolitas, antequam lavarent, docet cum alijs Seneca, Ep. 15.

* * * * * *
* * * * * * *

Convivæ miſeri intereà ſomnoque, fameque
Urgentur. Tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum ſitiens, plenâ quod tenditur urnâ
Admotum pedibus, de quo ſeſtarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & terram loto ferit inteſtino.
Marmoribus rivi properant, aut lata Falernum
Pelvis olet. Nam ſic tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit. Ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.

INTERPRETATIO.

* * * *
* * * * *

Interim infelices convivæ premuntur & ſopore & eſurie. Denique prodit hæc ſubrubens integrum appetens œnophorum quod repleto vaſe intenditur pedibus appoſitum: è quo geminus hauritur ſextarius rabioſum creaturus ante epulas appetitum, quando revertitur, ac intimis ablutis terram percutit. Defluunt rivuli marmoreo pavimento, *vel catinum amplum redolet Falernum. Ita enim potat ac rejicit, velut anguis oblongus in dolium profundum lapſus fuerit. Itaque nauſeam patitur, & obtectis oculis bilem coërcet.*

ANNOTATIONES.

Sunt, inquit, *exercitationes & faciles & breves quæ corpus ſine mora laxent* (*aliàs laſſent*) .... *curſus, & cum pondere aliquo manus mota, & ſaltus*, &c. Epiſt. verò 56 ſic habet: *Supra balneum habito...... cùm fortiores exerceantur, & manus plumbo graves jactant, gemitus audio.... audio crepitum illiſæ manus humeris*, &c. Lipſius in Sen. ibid. halteres ait notari, quibus & ad ſaltandum uſi, ſeque veluti librandum, & iiſdem ſed gravioribus ad exercendum, ac ſine magno motu ſudorem evocandum, ſublatis depreſſiſque manibus, aut huc illuc jactatis. Idem teſtatur hic & vetus Schol.

421. *Callidus & criſta.*] Duos hic verſiculos pudori mactamus.

Aliptes.] Unctor, cujus officium erat oleo corpora perungere poſt ſudorem.

422. *Exclamare*] Reſonare, crepare, illiſâ unctoris manu; ut expreſſit Seneca cit. mox Epiſt 56.

423. *Convivæ miſeri intereà*, &c.] Expectantes dum laverit Domina.

425. *Oenophorum.*] Vas vinarium.

Tenditur.] Vel redundat; vel quod porrigitur à famulis ac miniſtris.

426. *Sextarius.*] Pars congii ſexta: menſuræ genus quoddam.

428. *Dum redit.*] cùm evomitur, & purgato ſtomacho projicitur vel in terram vel in pelvim.

429. *Falernum.*] Hinc refellitur eorum opinio qui dicunt porrigi Dominæ vinum peſſimum, quo nauſea conciretur: nam duo ſextarii vini cujuſlibet ſine eſculentis & cibo ſumpti, præſertim calidi, quo utebantur Romani frequenter (ut aſſerit Lipſ. Elect. 1. cap. 4.) ſatis erant idonei ad concitandum mulieri vomitum.

431. *Serpens.* Plin. Lib 10. cap. 72. *Serpentes*, inquit, *cùm occaſio eſt, vinum præcipuè appetunt, cum alioquî exiguo indigeant potu.*

Maritus nauſeat.] Ob fœdum uxoris vomitum.

432. *Bilem.* Vel nauſeam, vel indignationem evitaturus, oculos inde avertit.

Illa tamen gravior, quæ cùm diſcumbere cœpit,
Laudat Virgilium, perituræ ignoſcit Eliſæ:
Committit Vates, & comparat inde Maronem;
Atque aliâ parte in trutina ſuſpendit Homerum.
Cedunt Grammatici, vincuntur Rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauſidicus, nec præco loquatur;
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis.

INTERPRETATIO.

Attamen intolerabilior ea, quæ poſtquàm incœpit menſæ accumbere celebrat Maronem, condonat Didoni morituræ, confert Poëtas, ac deinde Virgilium componit, & aliunde Homerum in libra examinat. Concedunt Grammatiſtæ; ſuperantur Oratores, ſilet univerſa multitudo, neque cauſarum actor, neque præco, neque alia fœmina verba faciat: adeò magnus orationis impetus profluit.

ANNOTATIONES.

433. *Illa tamen gravior*, &c.] *Statiliam Meſſalinam inſectatur, quæ poſt quatuor matrimonia diverſo exitu ſoluta, poſtremò Neroni nupſit: poſt quem interemptum, & opibus, & formâ, & ingenio plurimùm viguit; conſectata uſum eloquentiæ, uſque ad ſtudium declamandi. Eo tempore duæ Meſſalinæ fuerunt; hæc, & Valeria, de qua Claudius Britannicum filium ſuſtulit.* Ita loquitur vetus Schol. hìc.

Cum diſcumbere cœpit.] Vide Perſ. Satir. 1. v. 30.

434. *Perituræ ignoſcit Eliſæ.*] Id eſt, Didoni quòd ab Ænea ſe deſertam videret mortem ſibi conſciſcenti veniam dat, & nefas alioquin perpetranti ignoſcendum cenſet, legens moriendi cauſas tam ſcitè deſcriptas à Virgilio 4. Æneid. in quo ſummam artem & ingenium Poëtæ commendat, qui ſic rebus dare colorem novit. Vide S. Aug. Lib. 1. Confeſſ. cap. 13. & 14.

Perituræ ignoſcit Eliſæ.] Quod amoris impatientiæ tribuit Virgilius, honeſtiorem habet cauſam apud graves Autores. Nempè ut ſecundas Iarbæ proci nuptias armatâ inſtantis manu declinaret, voluntariâ morte occumbere Didonem maluiſſe, quàm datam priori viro fidem violare, affirmant. Hi certè hiſtoricâ veritate, ille Poëticâ licentiâ ſcripſerunt.

Eliſæ.] *Eliſa* Beli Tyriorum regis filia, ob virile animi robur Dido cognominata, Herculis Sacerdoti Sichæo primùm nupta, eo per fratris ſcelus interempto, in Africam nave conſcenſâ fugit, ubi Carthaginem condidit. (meminit Sueton. Ner. cap. 31.) Tum Iarbas Getulæ rex nuptias illius appetens, armis etiam extorquere ſed fruſtrà niſus, ut mox dictum. Hinc Auſonius Epigramm. 111.

Illa ego ſum Dido, & vultu quam conſpicis hoſpes,
Aſſimilata modis, pulcraque mirificis.
Talis eram: ſed non Maro quam mihi finxit, erat mens:
Vita nec inceſtis læta cupidinibus;
Namque nec Æneas vidit me Troius unquam:
Nec Lybiam advenit claſſibus Iliacis.
Sed furias fugiens atque arma procacis Iarbæ,
Servavi, fateor, morte pudicitiam;
Pectore transfixo, &c.

435. *Virgilium. Homerum.*] Horum Poëticæ rei Principum Elogia, & comparationem, apud Auctores paſſim invenies. Quintil. Lib 10 cap 1. Plutarch. Opuſc. multis locis, præſertim verò Lib. de Homero. Macrob. tum alibi, tum maximè Lib. 5. & 6. Gell. Lib. 3. cap 11. Lib. 9. cap 9. Lib. 17. cap. 10. & alibi. Jul. Scal. Poet. &c.

Tot

Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas
Pulſari. Jam nemo tubas atque æra fatiget:
Una laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis.
Nam quæ docta nimis cupit & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Sylvano porcum, quadrante lavari.
Non habeat matrona, tibi quæ juncta recumbit,
Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato

INTERPRETATIO.

Affirmares patellas totidem & crepitacula ſimul percuti. Ne quis deinceps exagitet buccinas, & vaſa ærea: ſola hæc opitulari queat Lunæ deficienti. Rebus etiam probis limites docta præſcribit. Enimverò quæ vult apparere nimium eloquens & erudita, eam *oportet veſtes colligere ad dimidiam uſque tibiam, ſuem mactare Sylvano*, atque *inire balnea* pro *quadrante. Fœmina quæ tibi copulata accubat, ne teneat loquendi rationem, vel breve enthymema*

ANNOTATIONES.

441. *Tubas atque æra fatiget.*] Quorum tinnitu laborantem Lunam ſublevari credebant ſuperſtitioſi veteres. Vulgus enim Eclipſeos cauſam ignorans, aiebat Veneficarum incantationibus Lunam in terras detrahi, cogique virus aliquod in eas effundere herbas, quibus uti volebant ad magica. Quapropter ne carmina & incantationes audiret Luna, ululatus horriſonos atque ſtrepitus illi excitabant. Vide Virgil. Eclog. 8. Senec Med. v. 794. & Hyppolyt. v. 787. Lucan. Lib. 6. Apulei. Lib. 1. Aſin. Aur. ubi *deſpumare Lunam vocat*, id quod mox diximus. Plin. Lib. 2. cap. 12. *In Luna*, inquit, *veneficia arguente mortalitate; & ob id crepitu diſſono auxiliante.*

443. *Imponit finem ſapiens.*] Sed & philoſophari mulieres videas, ac diſputare de ſummo bono, & de honeſta vivendi ratione.

445. *Crure tenus*, &c.] Virilem etiam habitum quin aſſumit? Vetus Schol. Quintil. Lib. 11. cap. ultimo ſic Oratori præſcribit veſtium formam: *Tunica prioribus oris infra genua paulùm, poſterioribus ad medios poplites uſque perveniant. Nam infrà mulierum eſt, ſuprà Centurionum . . . . Togæ pars anterior mediis cruribus optimè terminatur*, &c.

446. *Cædere Sylvano porcum.*] Debet etiam non ut mulier, Cereri; ſed ut vir, Sylvano ſacrificare. *Sylvanus* Agrorum & pecoris Deus; cui Sacra facere mulieribus interdictum: teſte vet. Schol. Quod autem Juvenalis ait, *porcum*, notat fortaſſe Epicuream Sectam ac diſciplinam, quam ea mulier amplexa ſit.

Quadrante lavari.] Ad inſtar pauperum Philoſophorum, qui lavantes quartam aſſis partem Balneatori ſolvebant; ſicut & omnes è vulgo. Cic. pro Cœlio: *Niſi fortè mulier potens quadrantariâ illâ permutatione familiaris facta erat Balneatori.*

Horat. Lib. 1. Satir. 3.

Quadrante lavatum Rex ibis.

447. *Tibi juncta.*] Per matrimonium.

448. *Dicendi genus.*] Id eſt, ne uxor tua doctior ſit. Ne Grammaticam, Rhetoricam. Dialecticam ſcire velit: nec proinde obſervet varia dicendi genera, ſublime, humile, mediocre, pro diverſitate rerum quas loquitur.

Aut curtum ſermone rotato, &c.] Ne affectet artem Dialecticam, ejuſque præcepta.

Juvenal. A a

Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes :
Sed quædam ex libris & non intelligat. Odi
Hanc ego, quæ repetit volvitque Palæmonis artem ;
Servatâ ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotoſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris opicæ caſtigat amicæ
Verba. Solœciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi ; turpe putat nil ;
Cùm virides gemmas collo circumdedit. & cùm
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.
Intolerabilius nihil eſt quàm fœmina dives.
Interea fœda aſpectu, ridendaque multo

INTERPRETATIO.

jaculetur oratione circumactâ : neque hiſtorias calleat univerſas, verùm è codicibus nonnulla, nec penitùs *capiat. Averſor ego illam quæ revolvit ac verſat Palæmonis diſciplinam, cuſtoditâ perpetuò regulâ, dicendique genere* obſervato *: &* quæ *vetuſtatis amans ſcit verſiculos mihi non notos ; ac redarguit vocabula ſuæ familiaris* Opica *viris negligenda. Fas vire ſit commiſiſſe ſolœcon. Indulget ſibi fœmina quidlibet, nihil fœdum exiſtimat, quando cinxit cellum lapillis virentibus, & quando porrectis auriculis tradidit grandes inaures. Non eſt gravius quidquam opulentâ muliere. Vultus interim horridus*

ANNOTATIONES.

449. *Curtum enthymema.*] Genus argumentationis duabus conſtans propoſitionibus. tertiâ ſubintellectâ, & in animo retentâ ἐν θυμῷ, unde nomen. Paulò aliter Cicero Topicor. 5. *Sententia quavis acuta qua ex contrariis conficitur, enthymema eſt, ut ; quod ſcis prodeſt nihil, id quod neſcis obeſt.* & n. 56. *Hac differendi genus attingit omninò veſtras quoque in reſpondendo diſputationes, ſed Philoſophorum magis, quibus eſt cum Oratoribus illa ex repugnantibus ſententiis communis concluſio, qua à Dialecticis tertius modus, à Rhetoribus enthymema nuncupatur.* Vide Quintil. Lib. 5. c. 14.

Sermone rotato.] Volubili, vel converſione concluſo.

451. *Palæmonis artem.*] Sueton. de Illuſtr. Grammat. cap. 23. ait Remmium Palæmonem Vicentinum ſub Tiberio & Claudio Imperatoribus principem tenuiſſe locum inter Grammaticos ; cæterùm arrogantiâ tantâ fuiſſe, ut M. Varronem porcum appellaret ; ſecum & natas & morituras literas jactaret, &c.

453. *Antiquaria.*] Sectatrix antiquarum vocum & locutionum

454. *Opica.*] Barbarè loquentis & indoctè. more Opicorum. Vide Satir. 3. v. 207.

455. *Solœciſmum.*] *Solœciſmus eſt cùm pluribus verbis conſequens verbum ſuperiori non accommodatur*, inquit Cicero 4. ad Heren. 18. Vide Gell. Lib. 5. cap. 20. Porrò *Solæ* vel *Solus* urbs fuit Ciliciæ. in quam piratæ Pompeii juſſu tranſportati : hi verò linguam Atticam inquinantes & corrumpentes, & exinde quivis barbarè loquentes & malè, *Solæciſſare* dicti ſunt.

457. *Virides gemmas.*] Ut ſmaragdos.

458. *Elenchos.*] Uniones in pyri formam turbinatos Plin. Lib. 9. cap. 35. Vide cit. ejus locum Sat. 2. v. 61. ad vocem, *Cylindros.*

Pane tumet facies, aut pinguia Poppæana
Spirat, & hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum veniet lotâ cute: quando videri
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.
His emitur quicquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit:
Incipit agnoſci, atque illo lacte fovetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.
Sed quæ mutatis inducitur, atque fovetur
Tot medicaminibus, coctæque ſiliginis offas
Accipit & madidæ; facies dicetur, an ulcus?

INTERPRETATIO.

viſu, ac ſubſannandus intumeſcit plurimo pane, vel redolet unguenta Poppæa, atque inde conglutinantur labia viri infelicis. Illa *perget ad adulterum pelle ablutâ. Ecquando cupit apparere pulchra* in *ædibus* ſuis? *Adulteris nardina præparantur.* Pro *illis mercatur quodcunque iſtuc tranſmittitis, ô Indi tenues. Denique faciem detegit, prioremque ſolvit incruſtationem. Incipit diſcerni, eoque lacte imbuitur. Quapropter aſellas ſecum trahit aſſeclas, ſi relegetur exterris ad cardinem Aquilonarem. At quæ variis tot fomentis incruſtatur & curatur, ne ſumit fruſtula excocti humidique tritici, vocabiturne facies, an ulcus?*

ANNOTATIONES.

461. *Pane tumet facies.*] Vide Sat. 2. v. 107.

Poppæana.] Inventa à *Poppæa* Neronis uxore, cultûs & munditiæ ſtudioſiſſima. Vetus Schol.

462. *Hinc.*] Iſtis pinguibus, fucis, unguentis.

464. *Mœchis.*] Ut mœchis placeat mulier, exquiſitis ſe perfundit odoribus, & nitidam ſe illis nunquam non objicit, non ita verò ſtudet viro placere.

Foliata.] Unguenta è foliis odoratis. Plin. Lib. 13. cap. 1. *Nardinum ſive foliatum*, inquit, *conſtat omphacio, balanino, junco, coſto, nardo, amomo, myrrhâ, balſamo.* Et cap. 2. *Eſt*, inquit, *unguentorum ſumma commendatio, ut tranſeunte fœminâ odor invitet etiam aliud agentes.*

465. *Emitur quicquid*, &c.] Aromata varia.

Graciles Indi.] Minus corpulenti ob æſtum & ardorem Solis præſertim matutini. Vide Herodot. Lib. 3.

Indi.] Hi ſunt Aſiæ populi valdè Orientales, ab Indo fluvio dicti; omni frugum genere, cœli temperie, amœno ſolo, gemmis, aliiſque opibus beati. Apud Indos vetita eſt Regi temulentia, teſte Athenæo Lib. 10. cap. 10.

466. *Aperit vultum.*] Ablatis tectoriis, fucis, incruſtamentis è mica panis aſinino lacte macerati, de quo mox.

467. *Fovetur.*] Illinitur, abluitur, curatur.

Comites educit aſellas.] Velut Poppæa. Vide Satir. 2. v. 107. & quæ nos ibi.

469. *Hyperboreum ad axem*] Ad Polum Arcticum, & extremas illas regiones, quæ ſunt ſupra vel ultra Boream & Aquilonem. Unde nomen. Solin.

Axem.] Fingunt Geographi terræ orbem duobus inniti volvique cardinibus ſeu Polis, traducto per centrum axe.

471. *Coctæque ſiliginis offas.*] Panis ſiliginei maximè candidi & mollis. Vide Satir. 5. v. 70.

472. *Facies dicetur an ulcus?*] Certè putidum ac fœdum ulcus dicendum potiùs eſt, quàm facies muliebris pura, munda, nitida, formoſa.

Eſt operæ pretium penitùs cognoſcere toto
Quid faciant agitentque die. Si nocte maritus
Averſus jacuit, periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tardè veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur: hic frangit ferulas, rubet ille flagellis;
Hic ſcutica: ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum;
Et cædens longi relegit tranſacta diurni.

INTERPRETATIO.

Juvat intelligere prorsùs quid integro die agant ac moliantur. Si noctu vir cubuit averſus, interiit lanipendia, veſtimenta deponunt ornatrices, ferius acceſſiſſe Liburnus increpatur, adigiturque luere punitionem ſoporis alterius. Hic rumpit ferulas, ille flagris rubeſcit, iſte ſcuticis. Extant quæ carnificibus ſtipendia *tribuant in annum. Cædit ac vultum* quaſi *præteriens fovet, familiares auſcultat, vel aurum amplum toga picta contemplatur: atque verberans recognoſcit peracta prolixi quotidiani.*

ANNOTATIONES.

475. *Averſus.*] Averſo ab uxore vultu dormiens, nec ſatisfecit muliebri deſiderio.

Periit libraria.] Actum eſt de *libraria* & aliis famulantibus, in quos mulier impotens iram exonerat quam in maritum concepit.

Libraria.] Ancilla quæ aliis penſa librat, ac diſtribuit ſingulis, ad opus diurnum.

476. *Coſmetæ.*] An[illegible] ab ornamentis. Ita vulgò. *κόσμος ornamentum; κοσμέω, orno.* Reclamat Salmaſius, & ornatores vult intelligi. Accedit vetus Schol. & ſiç habet: *Eos dicit qui ornamentis præſunt, non tamen & ornatrices. Ponunt tamen & tunicas, ut vapulent.* At ſeipſum Juvenalis numquid explicat v. 489. & ſeq. Quin & vetus Schol. Ornatrices paulò pòſt affert non ſemel, textu adigente.

Ponunt tunicas.] Ad excipiendas plagas, ita jubente dominâ.

Liburnus.] Vel nuncius, vel lecticæ gerulus, è Liburnia Vide Sat. 3. v. 240.

Dicitur.] Accuſatur, damnatur.

477. *Pœnas alieni pendere ſomni cogitur.*] Heri, qui dormivit averſus ab uxore.

478. *Frangit ferulas, &c.*] Franguntur ferulæ huic ſervo acriùs impactæ; alius cæditur & cruentatur flagris, &c.

Ferulas.] Vide Sat. 1. v. 15.

479. *Tortoribus.*] Qui plectant ac cædant ſervos quoties libet iratæ mulieri

480. *Obiter.*] Dum aliud agit otioſè crudelis. Vide quæ notavimus ad Satir. 3. v. 241.

Audit amicas.] Confabulantes ſecum.

481. *Latum pictæ veſtis conſiderat aurum.*] Veſtem acu pictam Phrygio opere, & auro intextam. Plin. Lib. 8. cap. 48. *Accipio, inquit, pictas veſtes jam apud Homerum fuiſſe, unde triumphales natæ. Acu facere id Phryges. . . . . . aurum intexere Attalus Rex invenerunt, &c.*

482. *Longi.*] Dum vapulat innocens.

Relegit tranſacta.] Præteritæ diei rationes examinat ſcriptas in Libro, cui inde nomen.

Tranſacta.] Vetus Schol. legit, *tranſverſa*, & explicat, *ratiocinium diurnum*

Et cædit, donec laſſis cædentibus, exi
Intonet horrendum, jam cognitione peractâ.
Præfectura domûs Siculâ non mitior aulâ.
Nam ſi conſtituit, ſolitoque decentius optat
Ornari; & properat, jamque expectatur in hortis,
Aut apud Iſiacæ potiùs ſacraria lenæ;
Componit crinem laceratis ipſa capillis,
Nuda humeros Pſecas infelix, nudiſque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? Taurea punit
Continuò flexi crimen facinuſque capilli.
Quid Pſecas admiſit? Quænam eſt hic culpa puellæ,

INTERPRETATIO.

& verberat quoadusque fatigatis percuſſoribus, animadverſione completâ, terribilem in modum vociferatur, diſcede. Ædium adminiſtratio non clementior aulâ Siciliæ. Etenim ſi condixit, & cupit decorari ſplendidiùs conſueto, atque feſtinat, & jam in hortulis eam *opperiuntur, vel ad ædem potiùs Iſidis lenocinantis, capillos* ejus *aptat miſera Pſecas vulſis ipſa crinibus, denudatis humeris & papillis. Cur iſte cirrus eminentior?* inquiet. *Statim ſcutica vindicat noxam & ſcelus crinis detorti. Ecquid peccavit Pſecas? Quod illic eſt facinus ancillæ,*

ANNOTATIONES.

in transverſa charta deſcriptum. Adſtipulatur Cœl. Rhodig. Lib. 12. c. 21.

Diurni] Libri continentis ſingulorum dierum rationes. Quidam legunt, *dioi.*

483. *Exi, intonet.*] Jam abi, furcifer, &c.

484. *Cognitione peractâ.*] Vel recognitis rationibus, vel ſumpto de famulis ſupplicio.

485 *Præfectura.*] Sunt qui legant, *profectura domo*, id eſt, antequam domo proficiſcatur: ſed prætérquàm quod repugnat me.rum, ſenſus parum cohæret Meliùs igitur hic verſus ſeparatur ut ſit epiphonema.

Præfectura domus, &c.] Hæc mulier in familia tam eſt crudelis, quàm in aula & Regno fuerunt Siculi Tyranni, Phalaris, Dionyſii, Agathocles, de quibus vide Perſ. Satir. 3. v. 39. Cic. Tuſcul 5. n. 57. Juſtin. Lib. 20. 21. 22. &c.

Sicula.] *Sicilia* Tyrrheni maris Inſula, amplitudine & famâ nobilis. De hac vide quæ notavimus Satir. 5. v. 99.

486. *Si conſtituit.*] Si conveniendi locum & horam indixit mœcho.

488. *Apud Iſiacæ potiùs ſacraria lenæ.*] Iſidis Sacra locum ſæpè dabant adulteriis, & eo prætextu flagitia multa perpetrabantur. Joſeph. Antiq. l. 18. cap. 10. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 8. Vide Plutarch. Comm. de Iſid. & Oſir.

489. *Componit crinem*, &c.] Dominæ comam aptat ancilla infelix, verberibus obnoxia, poſitis tunicis, ut antè dictum.

Laceratis.] Ab irata hera, quoties aberrat ornatricis manus, aut alia de cauſa, ut ſuprà.

490. *Pſecas.*] Nomen unius è Dianæ comitibus & ancillis, apud Ovidium Metamorphoſ. Vetus Schol. ψεκάζειν, inquit, *Græcè dicunt, quando rarum pluit & minutum: Ornatrices igitur componentes, aqua rarum ac parvum ſolent mittere, ac velut ψεκάζειν. Ergo nominis etymologiam ab arte* Poëta *ſumpſit.*

491. *Altior hic quare*, &c.] Increpatio Dominæ ad ancillam ornatricem.

Taurea.] Scutica è corio bubulo.

Punit.] Vide Martial. Lib. 2. Epig. 66.

Et levis erectâ conſurgit ad oſcula plantâ.
Nulla viri cura intereà, nec mentio fiet
Damnorum: vivit tanquam vicina mariti.
Hoc ſolo propior, quòd amicos conjugis odit;
Et ſervos. Gravis eſt rationibus Ecce furentis
Bellonæ, matriſque Deûm chorus intrat: & ingens
Semivir obſcœno facies reverenda minori,
* qui ruptâ ſecuit * teſtâ,
Jam pridem cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygiâ veſtitur bucca tiarâ.

INTERPRETATIO.

*xa, atque pede ſublevato ad baſia agilis ſubrigitur. Nullum interim mariti ſtudium, neque memoria eſt detrimentorum: vitam agit velut viri vicina, hoc uno propinquior, quod averſatur mariti intimos atque famulos: & computationibus moleſta eſt. En ingreditur cœtus Bellonæ ſævientis, ac parentis Deorum, atque magnus dimidius vir, vultus colendus juniori impudico, qui fractâ teſtâ dudum abſcidit * * * * * * * cui caterva rauca, cui tympana vulgaria concedunt, atque maxilla operitur infulâ Phrygiâ.*

ANNOTATIONES.

510. *Gravis eſt rationibus,*] Quando computantur impenſæ quibus rem familiarem afficit ipſa gravis eſt marito; vel ſæva eſt in famulos ac diſpenſatores accepti & expenſi rationem reddentes. Poſterior hæc interpretatio magis placet.

Ecce furentis, &c] Jam ſuperſtitioſas mulierum obſervationes notat.

511. *Bellonæ matriſque Deûm.*] *Bellonæ & Cybelæ* Sacerdotes. De quibus Satir. 2. v. 111. & Satir. 4. v. 124. Lactant. Lib. 1 cap. 21.

512. *Semivir.*] Venerandus Antiſtes Eunuchus.

514. *Rauca.*] Ob nimiam vociferationem, unde mox ait, *grande ſonat.* Nec audiendi qui interpretantur de voce acutiori, qualem habent eunuchi.

Tympana.] Metonymia. Sacerdotes tympana pulſantes, qui quidem inferioris erant ordinis, quapropter addit, *plebeia.*

515. *Phrygiâ veſtitur bucca tiarâ.*] Uſitatâ Phrygiis ac Perſis tiarâ Pileus erat è byſſo rotundus, quaſi ſphæra media, caput tegens Sacerdotale, in occipitio vittâ conſtrictus. Iſid.

Veſtitur bucca.] Tiaræ lobi maxillas operiebant, & ſub mento conſtringebantur.

Tiara.] S. Hyeron. Comment. in Daniel. cap. 3. *Tiara*, inquit, *verbum græcum eſt, uſu verſum in latinum, de quo & Virgilius. ſceptrumque. ſacerque tiaras: genus pileoli, quo Perſarum & Chaldæorum gens utitur.* Et, de Veſtitu Sacerdotum, ad Fabiolam, ſic habet: *quartum veſtimenti genus eſt rotundum pileolum, quale pictum in Ulyſſæo conſpicimus, quaſi ſphæra media ſit diviſa, & pars una ponatur in capite. Hoc Græci πῖλον, nonnulli galerum vocant ...... non habet acumen in ſummo, nec totum uſque ad comam caput tegit, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit, atque ita in occipitio vittâ conſtrictum eſt, ut non facilè labatur ex capite. Eſt autem byſſinum & ſic fabrè opertum linteolo, ut nulla acûs veſtigia extrinſecùs appareant,* Hactenus S. Hieronymus.

Grande ſonat, metuique jubet Septembris, & Auſtri
Adventum, niſi ſe centum luſtraverit ovis,
Et xerampelinas veteres donaverit ipſi;
Ut quicquid ſubiti & magni diſcriminis inſtat;
In tunicas eat, & totum ſemel expiet annum.
Hybernum fractà glacie deſcendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Vorticibus timidum caput abluet. Inde Superbi
Totum Regis agrum, nuda, ac tremebunda cruentis

Interpretatio.

Ingentem ſonum edit, & imperat formidari reditum Septembris ac Noti, niſi centenis ſe ovis expiaverit, atque dederit ei xerampelinas antiquas, ut quodcumque imminet repentini ingentiſque periculi, in veſtes abeat, ac integrum ſemel annum expurget. Inibit fluvium hyemalem rupto gelu, mane ter abluetur Tiberi. & ipſo in gurgite lavabis meticuloſum caput. Deinde ſpoliata ac tremens ſanguinolentis genibus reptabis per *omnem Superbi re-*

Annotationes.

516. *Septembris & Auſtri adventum.*] Meridionalem ventum Septembri menſe flantem, & febres alioſque morbos procreantem.

517. *Luſtraverit ovis.*] In Sacris Iſidis præſertim ad luſtrationes, ova adhibebantur. Cœl. Rhodig. Lib. 27. c. 17. Brod. Miſcell. Lib. 1. cap. 25. &c.

518. *Xerampelinas.*] Utebantur matronæ veſtibus coloris ſiccæ roſæ, ſeu pampini areſcentis. Unde nomen factum ξηρός, *ſiccus* & ἄμπελος. *pampinus*. Vetus Schol. Eas in Templo Iſidis ſuſpendebant. Hoc autem invenerat avaritia Sacerdotum, ut donis ita diteſcerent. Simile quid Chriſtus Dominus exprobrat Phariſæis Matth. 15. De quo vide S. Hieron. Lib. 2. Comment. in dictum caput Matthæi. *Ita fiebat*, inquit, *ut oblationes & vota ſub occaſione Templi & Dei in Sacerdotum lucra cederent.*

Donaverit ipſi.] Matrona ſuperſtitioſa aſtuto Sacerdoti.

520. *In tunicas eat.*] In oblatas Iſidi & donatas Antiſtiti Sacrorum xerampelinas veteres, quibus credebant adhæreſcere mala impendentia totum per annum.

521. *Hybernum fractâ glacie, &c.*] Nihil non ſuadet ſuperſtitioſo mulieri improbitate ſacrificulorum adjuta.

522. *Ter matutino Tiberi mergetur.*] Vide Perſ Satir. 2. v. 15. & ſeq. Horat. Lib. 2. Satir. 3.

Frigida ſi puerum quartana reliquerit, illo
Mane die, quo tu indicis jejunia, nudus
In Tiberi ſtabit. Caſus medicuſve levârit
Ægrum ex præcipiti, mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.
Quone malo mentem concuſſa? Timore Deorum.

523. *Timidum.*] Injecit enim ſuperſtitionem Sacerdos paulò ante, ac metuere juſſit.

Superbi totum regis agrum.] Campum Martium qui priùs fuerat Tarquinii Superbi. Tit. Liv. Lib. 2. cap. 5.

524. *Nuda.*] Ovid. Faſt. 6.

Huc pede matronam nudo deſcendere vidi.

Cruentis genibus.] Nimirùm læſis offendiculo, in via. Cruentabant & ipſi ſe cultro ſtolidi illi Iſiaci & Cybelæ Antiſtites. Sic & Lib. 3. Regum, cap. 18. art. 28. *Sacerdotes Baal incidebant ſe juxta ritum ſuum, cultris & lanceo-*

Erepet

Erepet genibus. Si candida juſſerit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidaque petitas
A Meroe portabit aquas, ut ſpargat in æde
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ovili.
Credit enim ipſius dominæ ſe voce moneri.
En animam, & mentem, cum qua Dii nocte loquantur.
Ergo hic præcipuum ſummumque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege calvo

INTERPRETATIO

gis campum. Si alba Io imperaverit, perget ad termines Ægypti, & hauſtas ab ardenti Meroe undas afferet, quas effundat in Templo Iſidis, quod erectum eſt prope veterem caulam. Nam putat ſe incitari verbis ipſius Deæ. Ecce animam & mentem cum qua nocte Numina ſermonem habeant. Illic igitur primam ac ſupremam venerationem adipiſcitur qui turbâ linum ferente cinctus, atque turbâ capite *raſo plebis*

ANNOTATIONES.

lis, donec perfunderentur ſanguine. Vide Senec. de Vita beata cap. 27. ubi & ſic habet: *cum aliqua genibus per viam repens ululat*, &c.

525. *Juſſerit.*] Per Sacerdotem.

Candida Io.] Nota ex Ovid. Metamorphoſ. 1. Fab. 10. Nimirùm Io Inachi filia in candidam vaccam à Jove mutata, pòſt recuperavit formam priorem in Ægypto, ubi nupſit Oſiridi Regi: Ægyptiis deinde tam cara, ut poſt mortem in Deam conſecrata ab eis fuerit, atque Iſis appellata, inſtitutis in ejus honorem Sacris, quæ Iſiaca dicta ſunt.

526. *Ægypti.*] Hæc Africæ regio literis & ſacris & profanis decantata, ac vel uno flumine Nilo celebris. Adde, ſi vis, Memphim, & Pyramidum miracula. Martial

Calidaque.] Sub Zona torrida, ubi Meroë.

527. *Meroë.*] Hæc hodie *Gueguere*, Inſula omnium quas Nilus ambit, maxima; clypei figuram exhibet, metallis dives eſt, nomen accepit à ſorore Cambyſis Regis Perſarum ibi fato functa. Ita Herodot. Strabo; Diodorus Siculus, &c. Attamen recentiores longè diſſentiunt ab antiquis illis: contenduntque nullam in Æthiopia à Nilo Inſulam effici. Neque verò ſatis conſtat quid modò ſit *Meroë*.

Æde Iſidis.] Vetus Schol. *In Martio campo Templum Iſidis vetuſtum.*

528. *Iſidis.*] Vide Plutarch. de Iſide & Oſir. Diodor. Sicul. Lib. 1. cap. 2. Cœl. Rhodig Lib. 5. cap 12.

Proxima ſurgit ovili.] Prope eum locum, *ubi Romulus, & paſtores aſſueverant pecora paſcere: aut Regiam dicit Romuli, & Palatium* Quæ quidem ait vetus Schol. Dicunt alii Tarquiniorum ovilia ibi fuiſſe. Malim ego cum aliis intelligere Septa, id eſt, loca in Campo Martio tabulis circumcincta, ob ſimilitudinem ovilia dicta; in quibus Populus Romanus ad ferenda ſuffragia claudebatur Vide Tit. Liv. Lib. 26. cap. 22. ubi ſic habet: *datum ſecreto in Ovili cum his colloquendi tempus.* Septa hæc poſteà excellenti cultu marmorea facta ſunt; habueruntque porticus egregias Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 18

529. *Domina.*] *Iſidis.*

530. *En animam & mentem.* Ironia valdè ſalſa Scilicet cum impuris Dii colloquuntur: aut per ſomnium præmonſtrant futura, aut ſuam indicant voluntatem. Porrò anima vocatur, quâ vivimus; mens vel animus, quo intelligimus & ſapimus.

512 *Qui grege linigero.*] Summus Antiſtes

Grege linigero circumdatus.] Choro

Plangentis populi currit deriſor Anubis.
Ille petit veniam, quoties non abſtinet uxor
* ſacris obſervandiſque diebus:
Magnaque debetur violato pœna cadurco:
Et moviſſe caput viſa eſt argentea ſerpens.
Illius lacrymæ meditataque murmura præſtant;
Ut veniam culpæ non abnuat, anſere magno

INTERPRETATIO.

*lugentis vagatur Anubis irriſor. Hic indulgentiam precatur quotieſcumque non temperat conjux * * * * * * * * * diebus ſanctis & colendis. Atque ſupplicium ingens infligendum, cùm ſtragulum temeratur: anguiſque argentea concuſſa eſt caput concuſſiſſe. Fletus ejus & præparata ſuſurrationes faciunt ut indulgentiam noxa non deneget Oſiris pingui nimirùm*

ANNOTATIONES.

Sacerdotum Iſidis indutorum lineis veſtibus Sueton. Othon. cap. 12. *Sacra etiam Iſidis ſæpè in lintea religioſaque veſte propalam celebravit.* Vide Apul. Metam. ult.

Grege calvo plangentis populi.] Plin. Lib. 8. cap. 46. *Bos*, inquit, *in Ægypto Numinis vice colitur. Apim vocant . . . . . . Non eſt fas eum certos vita excedere annos: merſumque in Sacerdotum fonte enecant quæſituri luctu alium, quem ſubſtituant; & donec invenerint, mœrent; deraſis etiam capitibus.* &c. *Inſigne ei, in dextro latere candicans macula, cornibus Lunæ creſcere incipientis; & nodus ſub lingua. quem cantharum appellant.* Ibid. Vide & Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 4. &c. Cicer. 1. de Nat. Deor. n. 83. Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 22. &c.

533. *Currit.*] Ad quærendum Apim bovem, ut mox dictum eſt. Vide etiam Ammian. Marcell. Lib. 22.

Deriſor.] Credulas populi mentes illudens.

Anubis.] Summus Sacerdos perſonam exhibens ipſius Anubidis. quem Oſiridis filium Ægyptii colebant ut nuncium Superos inter ac Inferos, ſub canina quidem ſpecie & effigie, eò quòd ille canem pro inſignibus habuiſſet. Citat. mox Diod. Sicul. Plutarch. de Oſir. Cœl. Rhodig. Lib. 5. Propertius.

Auſa Jovi noſtro latrantem opponere Anubim.

Virgil. Æneid. 8.

. . . . Latrator Anubis.

534. *Ille petit veniam, quoties*, &c.] Dum Sacra Iſidis peragebantur novem per dies, nefas erat uxoribus uti conjugio: debebant ſiquidem ipſo in Templo ſtramentis incubare, ibique pervigilia celebrare. Ergo quæ præſcriptum violaverat, tenebatur adire Sacerdotem, ut pro ipſa veniam impetraret. Vel ipſe maritus pro uxore deprecabatur, ut placet quibuſdam.

536. *Cadurco.*] Culcitrâ lineâ à Cadurcis Galliæ populis textâ, ex Plin. Lib. 19. cap. 1. Metonym. pro lecto, vel ſtramento, ut mox dictum. Legunt quidam, *Caduceo*, quanquam repugnat metri lex; intelliguntque Anubim, qui lævâ caduceum gerens deſcribitur ab Appuleio Lib. 11.

537. *Viſa eſt argentea ſerpens.*] Tum illuſor Antiſtes ut religionem ac metum injiciat, mentitur viſam à ſe argenteam ſerpentem, quæ eſt in Iſidis Templo, quaſſantem caput præ ira, ob violata Sacra, & caſtitatem à mulieribus non ſervatam. Alii, moviſſe caput, interpretantur, annuiſſe precibus Sacerdotis pro ſuperſtitioſa uxore intercedentis, & culpæ veniam rogantis.

538. *Meditata murmura.*] Conceptæ Sacerdotis preces.

539. *Anſere magno*, &c.] Anſere & popano placari ſolebant Iſis & Oſiris.

Scilicet & tenui popano corruptus Oſiris.
Cùm dedit ille locum, cophino fœnoque relicto,
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna Sacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuncia cœli.
Implet & illa manum, ſed parciùs ære minuto.
Qualiacumque voles Judæi ſomnia vendunt.
Spondet amatorem tenerum, vel divitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Comagenus haruſpex.

INTERPRETATIO.

anſere, exiguaque placentâ conciliatus. Quando hic loco ceſſit, Judæa mulier *conſulta juris Jeroſolymæ, ſummaque arboris Antiſtes, & ſupremi cœli fidelis Interpres, dimiſſo corbe & fœno, tremebunda* ſtipem *rogat ſecretò, in auriculam, Hæc etiam replet manum, at parvâ & modicâ pecunia. Judæi venumdant inſomnia qualibet cupies. Porrò Hariolus* ex *Armenia aut Comagene*, poſtquàm *palpavit pulmonem calentis columbæ, pollicetur mollem amaſium, aut pingue teſtamentum orbati opulenti.*

ANNOTATIONES.

540. *Oſiris.*] Vide ſuprà, ad voces *Io*, & *Iſidis.* Item Herodot. Lib. 2. & Macrob. Saturn. Lib 1. cap. 20. & 21.

541. *Cùm dedit ille locum.*] Poſtquam receſſit Antiſtes Iſidis, ſuccedunt alii ſuperſtitionis artifices.

Cophino fœnoque relicto] Solitâ ſupellectile, de qua jam Satit. 3. v. 14. has nimirùm Judæi circumferebant ſuæ paupertatis notas, aut certè monimenta ſervitutis in Ægypto duriſſimæ, de qua Pſalm. 80. *Manus ejus in cophino ſervierunt.* Quem in locum ſanctus Auguſtinus. *Cophinus*, inquit, *ſignificat opera ſervilia, ut mundare ſtercora, terram portare, ad quæ uti ſolent cophino:* in hoc etiam ſtipulas colligebant ad coquendos lateres. De his ampliùs Joſeph. Bell. Judaïc. Lib. 7. cap. 7.

542. *Arcanam mendicat in aurem.*] Clam; Suſpecta enim Romæ erat conſuetudo cum Judæis; & quidem Judaicam religionem profeſſi deferebantur, & tributa pendebant. Teſtis eſt Sueton. Domit. cap. 12.

543. *Legum Solymarum.*] Judaïcarum legum per Moyſen traditarum, Porrò Solyma, dicta pòſt Hieroſolyma, longè clariſſima fuit urbium Orientis, non Judææ modò, vel Plinio teſte, Lib. 5. cap 14.

Sacerdos arboris.] In ſilva Aricina, ut dictum ſuprà Satir. 3. ad v. 15. & 16. alludit Juvenalis ad reſponſa dari ſolita ſub quercu in nemore Dodonæo per Jovis Sacerdotes, apud Epirum.

545. *Sed parciùs.*] Quàm Iſidis Sacerdotes. His enim pecuniam liberaliter donant Romanæ matronæ: at iſtis Judæis mulieribus parcè, & clam.

546. *Judæi.*] Dilectus olim Deo populus à Juda quarto Jacobi filio dictus, deinde verò ob ſcelera per orbem diſperſus, miſerè victitans, & cunctis odioſus. Opimam *Syriæ* coluit regionem, quæ ab ipſis Judæa nuncupata eſt.

548. *Teſtamentum ingens.*] Legatum pingue, vel hæreditatem univerſam, & ex aſſe.

Calidæ.] Modò jugulatæ.

549. *Armenius.*] Suprà ad v. 406.

Comagenus.] Oriundus ex illa Syriæ parte, quæ Orientem ſpectat.

Haruſpex.] Satir. 2. v. 121.

Pectora pullorum rimatur, & exta catelli,
Interdum & pueri. Faciet quod deferat ipſe.
Chaldæis ſed major erit fiducia: quidquid
Dixerit Aſtrologus, credent à fonte relatum
Ammonis; quoniam Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen eſt horum, qui ſæpiùs exul,
Cujus amicitia, conducendaque tabella
Magnus civis obit, & formidatus Othoni.

INTERPRETATIO.

Scrutatur exta pullorum, atque inteſtina catuli, aliquando etiam infantis. Perpetrabit quod ipſe denuntiaret. Verùm amplior dabitur fides Chaldæis. Quodcumque Aſtrologus loquetur, æſtimabunt profectum à ſcaturigine Jovis *Ammonii, quandoquidem reſponſa* Delphica *deſiere; atque eventurerum ignoratio condemnat hominum naturam. Iſtorum nihilominus princeps eſt qui frequenter exterris, cujus familiaritate & commendis commentariis moritur civis præclarus atque* Othoni

ANNOTATIONES.

550. *Pectora pullorum rimatur.*] Spirantia conſulit exta, & ex his divinat & vaticinatur.

551. *Interdum & pueri.*] Infantes etiam ſuperſtitio mactabat. Pſal. 105. v. 37. *Et immolaverunt filios ſuos & filias ſuas Dæmoniis*, &c. Vide Plutarch. de Herodoti malign. non longè ab initio. Macrob. Lib. 3. cap. 7. Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 25. Alex. ab Alex Lib. 6. cap. ultimo.

Faciet quod deferat ipſe.] Vetus Schol. ait hic notari Egnatium Philoſophum, qui filiam Bareæ Sorani ad magicam hortatus ipſe poſteà Neroni detulit: quam ob rem mori cum patre juſſa eſt. Delationem hanc jam damnavit Juvenalis *Satir.* 3. v 116.

552. *Chaldæis.*] Hi mirum in modum Aſtrologiæ dediti, in ea diſciplina claruerunt. Cicer. 1. de Divin. n. 2. & 91. Gell. Lib. 1. cap. 9. & Lib. 14. cap. 1. Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 3. Lib. 3. cap. 8. & Lib. 17. c. 11. & 12. Babyloniæ regionem tenuerunt. Ibi Templum Beli Sideralis ſcientiæ Inventoris, teſte Plinio Lib. 6. cap 26.

553. *A fonte relatum Ammonis.*] Ab *ἄμμος, arena*, dictus Jupiter, cui fertur Bacchus Templum condidiſſe, propter inventum fontem in Libyæ deſertis, apud Cyrenaicam regionem. Plin. Lib. 5. cap. 5. & Lib. 6. cap. 29. Diodor. Sicul. Lib. 17. cap. 5. & alibi. De Templo & oraculo Jovis Ammonii varia variis locis Lib. 2. narrat Herodotus. Ammonis porrò nomen ſunt qui deducant à Chamo Noachi filio, cui in terrarum diſtributione Africa obtigit.

554. *Delphis.*] Urbs erat in Bœotia, Apollinis inclyta reſponſis, quorum illud fuit ultimum, nato Chriſto.

Me puer Hebræus Divos Deus ipſe gubernans
Cedere ſede jubet, &c.

Oracula ceſſant.] Vide Plutarchum de oraculorum defectu.

555. *Damnat.*] Vel damno afficit, vel propter noxas & ſcelera arguit & punit, ita Diis ulciſcentibus, ad hominum interrogata non ampliùs reſpondendo.

556. *Qui ſæpiùs exul.*] Seleucum inſignem Mathematicum intelligit, de quo Sueton. Othon. cap. 4.

557. *Tabella.*] Obſervationibus Aſtrologicis, per quas Othonem Neroni fore ſuperſtitem prædixerat Seleucus, ac ſubinde ultrò & inopinatus ipſe adveniens imperaturum brevi repromiſit. Sueton. citato loco.

558. *Magnus civis.*] Galba, cui vitam & Imperium Otho ademit. Porrò Galbæ etiam imminens exitium portenderat Haruſpex. Sueton. Galb. c. 19.

Inde fides arti, ſonuit ſi dextera ferro,
Lævaque ſi longo caſtrorum in carcere manſit.
Nemo Mathematicus genium indemnatus habebit:
Sed qui penè perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parvâ tandem caruiſſe Seripho.
Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Antè tamen de te, Tanaquil tua; quando ſororem
Efferat, & patruos: an ſit victurus adulter
Poſt ipſam Quid enim majus dare Numina poſſunt?
Hæc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur
Saturni; quo læta Venus ſe proferat aſtro;

Interpretatio.

metuendus. Hinc peritiæ exiſtimatio, ſi dextra & ſiniſtra ferreis manicis *reſonuerint, ſi in exercitûs cuſtodia diutiſſimè ſit detentus. Nullus Aſtrologus ingenio valebit non damnatus, at qui propemodum interiit, cui difficulter conceſſum eſt ad Cycladas relegari, ac Seripho anguſtâ aliquando receſſiſſe. Tanaquil tua interrogat de tarda morte parentis ictero affecta; priùs tamen de te; quando ſepeliat germanam ac patruos; utrum mœchus ſuperſtes ipſi futurus ſit. Enimverò quid excellentius donare queant Dii? Nihilominus iſta neſcit quid portendat mæſtus Saturni planeta; quo ſidere fauſta Venus progre-*

Annotationes.

559. *Inde fides arti.*] Tum verò creſcet Mathematici fama, cùm in vincula ſæpè conjectus fuerit, propter judicia ex arte facta. Illi enim à Principibus detinebantur donec probaretur veritas vaticiniorum, quæ ſi falſa reperiebantur, mortis periculum impendebat: ſi vera, ingens exiſtimatio & munera. Vide Sueton. Tiber. cap. 14.

561. *Mathematicus.*] Gell. Lib. 1. cap. 9. *Quos Gentilitio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos vulgus appellat*, inquit.

Habebit.] Id eſt, habere putabitur vim & peritiam divinandi.

562. *Vix in Cyclada mitti.*] Qui tantùm non morti addictus, & vix pro capitali ſententia exilii pœnam obtinuit.

Cyclada.] In unam è Cycladibus, quæ ſunt Ægei maris Inſulæ, velut in orbem diſpoſitæ: unde vocabulum.

563. *Caruiſſe Seripho.*] Revocari ab ea Inſula Cycladum una, quo nocentes relegari ſolebant. Plin. Lib. 4. c. 12. & Lib. 8. cap. 58.

564. *Conſulit icterica*, &c.] Inſignes ejuſmodi Mathematicos.

Icterica.] Laborantis arquato morbo, qui Græcè dicitur ἴκτερος, eſtque bilis ſuffuſio per totum corpus. Plin. Lib. 30. cap. 11. *Avis icterus dicta*, inquit, *à colore* (flavo) *id malum ſanat, ut tradunt, ſi ſpectetur, avis autem ipſa moritur.*

565. *De te.*] Sed ante omnia, de tua morte.

Tanaquil tua.] Uxor tua cognoſcendi futuri perinde cupida ut Tanaquil Tarquinii Priſci conjux, quæ viro ſummum principatum augurata eſt, Tit. Liv. Lib. 1. cap. 34. & ſeq *Et Mathematicam artem callebat.* Vetus Schol.

567. *Quid enim majus.*] Quid optabilius, quàm longam amaſii ſui vitam.

568. *Hæc tamen ignorat.*] Hæc mulier Aſtronomiam ignorat; at ſunt aliæ quæ eam artem affectant.

569. *Saturni.*] Unus è ſeptem Planetis eſt, ideò triſtis & damnoſus quia ſiccus & frigidus. Tull. de Nat. Deor. & de Divin. Macrob. in Somn. Scip. 1. Lib. cap. 19. Plin. Lib. 2. cap. 8. & ſeq.

Qui menſis damno, quæ dentur tempora lucro.
Illius occurſus etiam vitare memento,
In cujus manibus ceu pinguia ſuccina tritas
Cernis ephemeridas; quæ nullum conſulit, & jam
Conſulitur; quæ caſtra viro patriamque petente,
Non ibit pariter, numeris revocata Thraſylli.
Ad primum lapidem vectari cùm placet, hora
Sumitur ex libro: ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpectâ geneſi collyria poſcit.

Interpretatio.

diatur; qui menſis detrimento, quæ tempeſtas quæſtui aſſignetur. Memor quoque eſto cavere ne incidas in eam, in cujus manibus ephemeridas aſpicis detritas velut uncta ſuccina, quæ neminem interrogat, jamque interrogatur: quæ marito ad militiam & patriam eunte; non perget ſimul retardata ſupputationibus Traſilli. Quando libuerit ferri ad primum lapidem, hora è codice accipitur. Si prurit angulus oculi ſcalptus, petit collyria poſt conſideratam nativitatem;

Annotationes.

Quo læta Venus.] Quo ſidere gaudeat conjungi Venus, & conjuncta faveat. Hæc nimirùm Lunæ juncta ſalutaris creditur. Cicero, Macrobius, Plinius cit. loc.

Se proferat.] Procedat, aſcendat, proficiat.

570. *Qui menſis damno, &c.*] Quibus anni temporibus Aſtra proſint, quibus noceant. Quando v. g. dominatur Mercurius lucri Deus, &c.

571. *Illius occurſus, &c.*] At imprimis devita illas mulieres quæ Aſtrologiam ipſæ callent, & futura inde rimantur.

572. *Ceu pinguia ſuccina.*] Tam ſæpè contrectatas ab ipſa, quàm ſua ex electro monilia; vel, tam ab ea tritas, quàm ſuccinum, quod ex aſſidua manuum contrectatione & ſudore unctum & pingue omninò eſt.

Succina.] Electrum Græci vocant. Plin. Lib. 37. cap. 3. *Naſcitur*, inquit, *defluente medullâ pinei generis arboribus, ut gummi in ceraſis, reſina pineis erumpit humoris abundantia, denſatur rigore vel tepore autumnali . . . . arboris ſuccum priſci credidere, ob id ſuccinum appellantes*, &c. at bis errat Plinius in iſtis. Nec enim ex arboribus ſed è ſaxis emanat ſuccinum: deinde nec reſinam ferunt arbores in iis regionibus è quibus electrum advehitur. Eſt ergò ſuccinum bituminis genus concretum & condenſatum.

573. *Ephemeridas.*] Libellum Mathematicum in quo notatur quæ ſingulis diebus cœli conſtitutio.

575. *Numeris revocata Traſilli*] Vel quod prævidet ex Aſtris periculum, ſi marito comes eat; vel præ nimio artis illius, ut fit, ſtudio: & quod tunc ſupputando ſpeculandove intenta incumberet.

Traſilli.] Celebris Mathematici Imperatori Tiberio familiaris. De eo Sueton. Tiber. cap. 14. & Cornel. Tacit. Annal. 6.

576. *Primum lapidem.*] Caius nempè Gracchus Tribunus Plebis ſingulis milliariis columnas lapideas diſponi juſſerat, quibus viarum ſpatia ſignarentur. Plutarch. in Gracch.

577. *Ex libro.*] Ex Ephemeride, cavens ne tum noxia dominentur aſtra, cùm ad ambulationem procedit, aut quidvis aliud frivolum molitur.

578. *Inſpectâ geneſi.*] Genitura, horâ natali, horoſcopo.

Collyria.] Oculorum medicamina. Horat. Lib. 1. Satir. 5.

Hic oculis ego nigra meis collyria lippus
Illinere,

Ægra licèt jaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſiris.
Si mediocris erit, ſpatium luſtrabit utrumque
Metarum, & ſortes ducet; frontemque manumque
Præbebit Vati crebrum poppyſma roganti.
Divitibus reſponſa dabit Phryx augur, & inde
Conductus dabit aſtrorum mundique peritus:

INTERPRETATIO.

Quamvis decumbat ægrota, hora nulla ſumendis alimentis magis idonea putabitur, quàm quæ præſcripta fuerit à Petoſiri. Si paupercula fuerit, decurret ambo intervalla terminorum, ac ſortes extrahet; & frequens blandimentum dabit ariolo frontem ac manum ſcrutanti. At opulentis vaticinia proferet Phrygius Vates, proferet quoque illinc mercede accerſitus ſidera & mundum cognoſcens,

ANNOTATIONES.

580. *Petoſiris.*] Aſtrologus Ægyptius, cujus meminêre Suidas, & Plin. Lib. 7. cap. 49.

581. *Si mediocris erit*, &c.] Mediocris mulier mediocres ariolos conſulet medioeri pretio.

Spatium luſtrabit utrumque.] Circum nempè adibit, in quo Divinatores & Sortilegi viliores aderant multi. Hinc fallacem circum vocari ab Horatio aſſerit Turnebus Lib. 5. cap 23.

Spatium luſtrabit utrumque metarum.] Sueton. Cæſar. cap. 39. *quò laxiùs dimicaretur*, inquit, *ſublata metæ, inque earum locum bina caſtra ex adverſo conſtituta.* Et Claud. cap. 21. circum maximum ait marmoreis carceribus auratiſque metis excultum, cùm priùs utraque tophina & lignea fuiſſent. Acron porrò viles ariolos circa metas illas conſidere ſolitos affirmat. Aliter autem vetus Schol. locum hunc expedit. *Circulatores*, inquit, *conſueverant duo ſibi loca deligere, quæ luſtrabant & circumibant, ac per ea deinde jactitare ſortes ſeu taxillos, ut exinde quod ſuæ geneſeos ſignum ſe accommodaverit inſpiciatur, numquid vivat & quando: tumque paucis ex verbis ibidem conſcriptis ſortes educebant.*

582. *Sortes ducet.*] Cic de Divin. paſſim de more illo ſortes miſcendi, tollendi, educendi. Lib. 2. n. 85. Numerius Suffetius inventor earum dicitur; ibid. Sortes mittere idem eſt quod talos jacere vel teſſeras. . . . & tota res inventa fallaciis aut ad quæſtum, aut ad ſuperſtitionem, aut ad errorem, &c. Vide Sueton. Tiber. cap. 14. & Ner. cap. 21. Porrò ſortes erant teſſellæ quædam aut taleolæ inſcriptas habentes ſententias, aliæ felicitatem, calamitatem aliæ denuntiantes mittebantur aut in urnam, aut in ſitellam, aut in galeam, &c. Verſabantur & educebantur manu pueri. Teſtis Cicero de Divin. Vide Turneb. Lib. 5. cap. 21. & 23. & Lib. 28. cap. 16. Alex ab Alex. Lib. 1. cap. 13. &c.

Frontemque manumque.] Siſtet ſe coram Metopoſcopis & Chiroſcopis, qui è frontis & manuum inſpectione divinant; & iis abblandietur, ut futura ſibi aperiant: nec rogantibus pro mercede poppyſma denegabit.

583. *Poppyſma.*] Græca vox propriè ſignificans eum ſonitum qui fit colliſis labris, ut & cupidè oſculando; & hoc ſenſu poni hîc videtur: adulationem etiam deſignat.

584 *Phryx augur.*] Cicer. 1. de Divin. n. 92. Phryges, Piſidæ, Cilices, & Arabum natio avium ſignificationibus plurimùm obtemperant.

Et Inde.] Aliàs, *Indus*, id eſt, Brachmanes & Gymnoſophiſta, ſeu Indorum Sapiens.

585. *Aſtrorum mundique peritus.*] Mathematicus & Aſtrologus.

Atque aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.
Plebeium in circo poſitum eſt, & in aggere fatum;
Quæ nudis longum oſtendit cervicibus aurum,
Conſulit ante Phalas, Delphinorumque columnas;
An ſaga vendenti nubat, caupone relicto.
Hæ tamen & partûs ſubeunt diſcrimen, & omnes
Nutricis tolerant, fortunâ urgente, labores.
Sed jacet aurato vix ulla puerpera lecto.
Tantùm artes hujus, tantùm medicamina poſſunt;
Quæ ſteriles facit, atque homines in ventre necandos

INTERPRETATIO.

quidam etiam vetulus, qui abſcendit fulmina communia. Plebis fatum ſtat in circo atque in aggere. Quæ nudato collo oblongum oſtentat aurum, conſilium capit ante Phalas & columnas Delphinorum, utrum debeat *cum ſagario conjugium inire, dimiſſo tabernario. Nihilominùs iſtæ & pariendi periculum incurrunt, & cunctas altricis moleſtias ferunt, premente fortunâ. At aurato cubili aliqua rarò puerpera decumbit. Adeo valent artes, adeò medicamenta illius quæ reddit infœcundas, hominesque in utero perimendos*

ANNOTATIONES.

586. *Qui publica fulgura condit.*] Fulgorum expiator, ea terræ infodiens & humi condens. Vide Perſ. Satir. 2. v. 26. & quæ nos ibid.

587. *Plebeium in circo*, &c.] Plebeiæ mulieres ariolos illos è trivio & è circo, vel ſedentes ad aggerem Tarquinii dumtaxat conſulunt.

Circo.] Vide Satir. 3. ad v. 65. & 223.

In aggere.] Urbs clauditur ab Oriente aggere Tarquinii Superbi inter prima opere mirabili; namque eum muris æquavit, quà maximè patebat, aditu plano. Plin. Lib. 3. cap. 5. Romam deſcribens.

588. *Quæ nudis longum*, &c.] Meretrix ſine pudore collum nudare ſolita, & illud exornans aureis monilibus, ariolatur, & conſulentibus reſpondet etiam in circo. Quod autem meretrices id quoque præſtarent, patet ex Plin. Lib. 30. cap. 2. ubi ſic de Nerone loquitur: *Utinam & Inferos & quoſcumque de ſuſpicionibus ſuis Deos conſuluiſſet potiùs quàm lupanaribus & proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas*, &c. Sortilegarum etiam apud Germanos mulierum meminit Plutarchus in vita C. Cæſaris. Ita vulgò. At certè non malè quidam legunt, *Quæ nullis*, &c. ut notetur mulier plebeia.

589. *Ante Phalas.*] Turres ligneas erectas in circo pro ſpectatoribus. Turnebus Lib. 5. cap. 23. & Lib. 18. c. 33. Ennius.

Malos diffindunt, fiunt tabulata Phalaque

Delphinorumque columnas.] Et huic loco dabit lucem Plinius Lib. 36. cap. 5. ubi ſic habet: *In magna dignatione Cn. Domitii delubro in circo Flaminio erant Neptunus ipſe, & Thetis, & Nereides, ſupra Delphinos ſedentes*, ſcilicet ex marmore.

590. *Saga.*] Veſtimenta ſunt militaria.

Caupone.] Vel proco, vel priore marito.

591. *Hæ tamen & partus ſubeunt diſcrimen.*] Mediocris fortunæ mulieres & dolores parturiendo & vitæ periculum ſubeunt, editoſque infantes ipſæ alunt non ſine magnis laboribus. Divites autem (proh nefas) abigendo partum his incommodis ſe liberant.

594. *Hujus.*] Veneficæ, vel obſtetricis improbæ.

Conducit

Conducit. Gaude infelix, atque ipſe bibendum
Porrige quidquid erit. nam ſi diſtendere vellet,
Et vexare uterum pueris ſalientibus, eſſes
Æthiopis fortaſſe pater: mox decolor hæres
Impleret tabulas, nunquam tibi manè videndus.
Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votaque ſæpè
Ad ſpurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices, Salios, Scaurorum nomina falſo
Corpore laturos. Stat fortuna improba noctu,

INTERPRETATIO.

comparat. Tu verò *miſer lætare, ipſeque potandum* uxori *propina quodcunque fuerit. Etenim ſi cuperet ventrem dilatare atque torquere, infantulis exilientibus, forſitan Æthiopis fores parens. jam codicillis contineretur hæres diſcolor nunquam tibi conſpiciendus matutino* tempore. *Prætereo ſubſtitutos, atque lætitiam & deſideria frequenter defraudata apud lacus impuros; & vocatos illinc Salios. Antiſtites, ſuppoſito corpore Scaurorum appellationem habituros. Aſtat noctu ſors mala.*

ANNOTATIONES.

596. *Gaude infelix.*] Marite.

597. *Porrige.*] Potionem quamlibet abortum faciendo idoneam.

Si diſtendere, &c.] Si ferre uterum vellet ac parere.

598. *Pueris ſalientibus.*] In lucem ex utero prodeuntibus; vel ſe moventibus in ventre matris.

Eſſes Æthiopis fortaſſe pater.] Uxor tua pareret Æthiopis mœchi filium, cujus te patrem gerere oporteret tamen, & adulterino bona tradere per teſtamentum, dictante nimirùm illum hæredem uxore; ut ſuprà dictum v. 218.

599. *Æthiopis.*] Servi tui fortaſſe, advecti ex ea Africæ parte, quæ nunc Abyſſinis occupatur, & Zonæ torridæ ſubjecta eſt.

Decolor.] Niger nempè, cum tu ſis albus.

600 *Nunquam tibi manè videndus.*] Cujus tibi manè conſpectus & occurſus foret evitandus, velut malum omen, ex ſuperſtitione Veterum: De qua jam Satir. 5. v. 54. Sic Bruto & Caſſio in aciem proſilientibus occurrens Æthiops cladem, & Adriano Imperatori Maurus obvius mortem præſignaſſe fertur. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 13. &c.

601. *Tranſeo ſuppoſitos.*] Nihil dicam de pueris ſubdititiis, quos maritis uxores quaſi ſuos obtrudunt, cùm tamen ipſæ partum abegerint, ut dictum eſt, ac proprios enecarint.

Gaudia votaque.] Patrum deceptorum qui prolem alienam pro ſua fovent ac educant.

602. *Ad ſpurcos decepta lacus.*] Propè montem Aventinum, ad lacum Velabrenſem, cœnoſum & immundum, quò deferebantur exponebanturque ſpurii. Hos enim interdum aſſumebant uxores primæ nobilitatis ac velut editos a ſe proferebant. Sicque fiebant è ſpuriis nobiles, Magiſtratus, Pontifices, ludente fortunâ.

Atque inde petitos.] Taceo quod & inde ſunt Pontifices, Salii, &c.

603. *Salios.*] Martis Sacerdotes, de quibus Satir. 2. v. 124. & ſeq.

Scaurorum.] Quorumlibet nobilium. Satir. 2. v. 35.

604 *Stat.*] Velut imperans ac præſidens.

Fortuna improba.] Quæ immeritos auget honoribus, & indignos divitiis beat.

Noctu.] Tunc enim clam exponebantur pueri.

Arridens nudis infantibus. Hos fovet omnes,
Involvitque ſinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretumque ſibi mimum parat: hos amat, his ſe
Ingerit, atque ſuos ridens producit alumnos.
Hic magicos affert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeant mentem vexare mariti,
Et ſoleâ pulſare nates. Quod deſipis, inde eſt,
Inde animi caligo, & magna oblivio rerum,
Quas modò geſſiſti. Tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, ut avunculus ille Neronis,

INTERPRETATIO.

ſpoliatis favens puerulis. Eos gremio ſuo complectitur & educat univerſos: mox ædibus excelſis offert, atque arcanum ſibi hiſtrionem aptat. Illos diligit; iis ſe inſerit; ſuoſque ludens promovet alumnos. Ille magorum incantamenta profert, iſte venumdat philtra Theſſalica, quibus uxores poſſint animum viri cruciare, & crepidâ clunes percutere. Hinc venit quod inſanis; hinc tenebræ mentis, & ingens oblivio eorum quæ mox feciſti. Nihilominus id ferendum videatur. *ſi non ſæperis etiam inſanire, ſicut ille Neronis avunculus,*

ANNOTATIONES.

606. *Domibus tunc porrigit altis.*] In familias nobiles intrudit.

607. *Mimum.*] Ludum, jocum. Satir. 3 v. 39.

608. *Suos.*] Hinc benè vocantur fortunæ filii.

Producit.] Ad honores provehit, ad opes & potentiam.

609. *Hic magicos affert cantus*, &c.] Homines paſſim videas ſceleratos improbis mulieribus ſuppeditantes materiam ſcelerum per philtra, per magicas incantationes.

Magicos affert cantus.] Horum vim deſcribit Virgil. Eclog. 8. vanitatem etiam explicat ac deridet Plin. Lib. 24. cap. 17. Lib. 25. cap. 9. Lib. 26. cap. 4. Lib. 28. cap. 2. & ſeq. Lib. 30. cap. 1. & ſeq. &c.

Theſſala philtra.] Theſſali Græciæ populi veneficiis, incantationibus, præſtigiis dudum famoſi. Horat. in fine Epiſt. 2. Lib. 2. portenta vocat & miracula Theſſala. Plaut. Amphitr. Act. 4. Scen. ult. *Ego pol illum ulciſcar hodie Theſſalum veneficum, qui perversè perturbavit familiæ mentem meæ.* Vide Apul. Flor. 1.

610. *Philtra.*] Amatoria pocula. Ovid.

> *Philtra nocent animis, vimque furoris habent.*

Vexare.] Amore ſuo accendere, torquere, ad inſaniam uſque nonnunquam. Tacit. Annal. 12. ſub finem. *Agrippina veneni genus exquiſitum optabat, quo mens Claudii turbaretur, mors differretur.*

611 *Soleâ pulſare nates.*] Indignè tractare, ad libitum. Vide quæ ad Perſ. Satir. 5. v. 169.

Quod deſipis.] Ovid. cit. Sueton. Calig. cap. 50. mox citand.

612. *Oblivio.*] Claudii ſtultitiam, oblivionem, inconſiderantiam narrat Sueton. Claud. cap. 38, 39, 40.

614 *Avunculus ille Neronis.*] Caius Caligula quem uxor Cæſonia amatorio medicamento in ſui amorem illexiſſe creditur, ſed quod in furorem verterit. Sueton Calig. cap. 50. Porrò is Neronis avunculus Siquidem Nero matrem habuit Agrippinam, cujus frater Caligula: amborum verò pater Germanicus, Sueton. Calig. cap. 7.

Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit. Quæ non faciet, quod Principis uxor?
Ardebant cuncta, & fractâ compage ruebant,
Non aliter, quàm ſi feciſſet Juno maritum
Inſanum. Minùs ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: ſiquidem unius præcordia preſſit
Ille ſenis, tremulumque caput deſcendere juſſit
In cœlum, & longâ manantia labra ſalivâ.
Hæc poſcit ferrum atque ignes, hæc potio torquet:
Hæc lacerat miſtos equitum cum ſanguine Patres.

INTERPRETATIO.

cui Cæſonia ingeſſit frontem integram pulli trementis. *Quæ* mulier *non aget* idem *quod Imperatoris conjux? flagrabant omnia, & rupta commiſſurâ concidebant; haud ſecùs ac ſi Juno conjugem dementem reddidiſſet. Minùs itaque ſceleratus erit Agrippinæ fungus. Is enim unius vetuli viſcera oppreſſit, atque ad Cœlum deduci fecit titubans caput & labia defluentia perenni ſalivâ. Illud* autem *poculum petit ferrum ac flammam, illud cruciat, illud diſcerpit Senatores permixtos equitum cruori.*

ANNOTATIONES.

615. *Frontem pulli.*] Hippomanes, de quo antè v. 133.

Tremuli.] Recens nati, & frigore trementis

Cæſonia.] Quam neque facie inſigni, neque ætate integrâ, jamque matrem ex alio, & projectæ laſciviæ uxorem Caligula perditè amavit, ab ea, ut creditur, potionatus. Hanc & chlamyde, peltâque & galeâ ornatam, & juxta adequitantem militibus oſtentavit, &c. Sueton. Calig. cap. 25. 33 50.

616. *Infudit*] In potione, ſeu philtro.

617. *Ardebant cuncta.*] Quaſi furentis Imperatoris igne & furore correpta

Fractâ compage.] Metaphora ab ædium ruentium lapſu, id eſt, ordine perturbato, ſubverſa ratione.

618. *Quàm ſi Juno maritum*, &c] Sic tota Reſpublica peſſum ibat furente Principe, ut totus orbis periret rectore deficiente, ſi Jovem zelotypa Juno per ſimile philtrum ad inſaniam egiſſet.

619 *Minùs ergo nocens.*] Agrippina quàm Cæſonia; quatum ſcelus comparat hic Juvenalis.

Agrippinæ boletus] Venenatus fungus, quo virum ſuum Claudium Imperatorem ſuſtulit. Vide Tacit. Annal. 12. ad finem. Et Satir. 5. v. 146.

621. *Ille ſenis tremulumque*, &c] Boletus Claudii, annum ſuperantis ſexageſimum quartum, & cui jam tremulum caput, ſpumans rictus, &c. Sueton. Claud. cap. 30.

Deſcendere juſſit in cœlum.] *Apotheoſim deridet*, inquit vetus Schol. Alii ſimpliciter intelligi volunt deſcenſum ejus ad Campos Elyſios. Alii reſpiciunt ad Senecæ ludum de Claudii Cæſaris morte, vel potiùs Apocolocyntoſin, ubi, poſtulantem inter Deos recipi Claudium Imperatorem, agitatâ in Concilio Deorum causâ, accuſante D. Auguſto, conſpirantibus ſtatim univerſis damnatum invadit Mercurius, atque obtorto collo raptat ad Inferos.

623. *Hæc poſcit ferrum*, &c.] At immanis illa Cæſoniæ potio Caligulam reddens furioſum, in quanta mala præcipitavit ferro flammaque in omnes ſævientem?

624. *Hæc lacerat.*] Sueton. Caligul. cap. 28. *diſcerpi Senatorem concupivit*, &c.

Miſtos Equitum cum ſanguine Patres.] Nec enim Equeſtri pepercit Ordini aut Senatorio. Sueton. paſſim in Caligul. præſertim verò cap. 26. 27. 28. 30.

Tanti partus equæ, quanti una venefica conſtat.
Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet Jamjam privignum occidere fas eſt.
Vos ego, pupilli, moneo, quibus amplioreſt res,
Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ.
Livida materno fervent adipata veneno.
Mordeat antè aliquis quicquid porrexerit illa
Quæ peperit: timidus prægustet pocula pappas.
Fingimus hæc, altum ſatirâ ſumente cothurnum

INTERPRETATIO.

Tantùm valet equæ fœtus, quantum una ſaga! Averſantur genitos è concubina: nullus contradicat: nullus prohibeat. Modò licet privignum interficere. O pupilli qui majores habetis opes, ego vobis auctor ſum, ſervate vitam, neque ulli menſæ confidite. Lurida pinguia efferveſcunt matris toxico. Quiſpiam priùs comedat quodcumque obtulerit ea quæ genuit: pappas meticuloſus calices antè delibet. At iſta comminiſcimur, Satirâ nimirùm induente cothurnum ſublimem:

ANNOTATIONES.

615. *Tanti partus equæ*, &c.] Hippomanes notat, de quo ſuprà.

Quanti una venefica.] Quantum arte pollet venefica. Legunt quidam *tanti*, iterùm; quod certè magis placet.

616. *Oderunt natos de pellice.*] Oderint ſanè ſpurios viri ſui filios: ut Juno Herculem. At minimè ferendum quod & privignis mortem moliantur, imò & propriis aliquando filiis.

Pellice. Suprà, ad v 272.

617. *Jamjam privignum occidere.* &c.] Impunè committitur id ſceleris. Sic Britannicum viri ſui Claudii filium è Meſſalina priore uxore Agrippina veneno ſuſtulit ut Neroni filio ſuo pararet Imperium. Cornel. Tacit.

619. *Cuſtodite animas.*] Seu à noverca, ſeu à matre etiam veſtra, ſi novo marito nupſerit, aut nubere cupiat. Sic Pontia ut nuberet mœcho ſuos filios interemit duos.

620 *Livida.*] Quia lividi ſunt veneno enecti.

Fervent.] Redundant, plena ſunt.

Adipata.] Succulentæ dapes, opima edulia, adipe veluti condita. Vel, *dulcia placenta*, ut interpretatur vetus Schol. qui & ſequentes verſus duos in aliis codicibus deeſſe notat ibidem.

631 *Mordeat antè aliquis.*] Ad explorandas præcavendaſque materni veneni inſidias.

632. *Quæ peperit.*] Noverca vel è novo vel è priore marito filios habens, vel ex utroque. Alterutris enim necem parabit, ut aliis faveat, & ſecundo præſertim viro deferat hæreditatem.

Pappas.] Senex veneratione dignus; pater; alumnus etiam, tutor, pædagogus.

633. *Fingimus hæc.*] An verò mulieribus Romanis affingimus eadem quæ leguntur apud Græcos & Tragicos de Progne, de Medea? Imò verò.

Satira.] Vide Sat. 1. v. 30. & quæ nos ibi.

Cothurnum.] Calceus erat Tragœdorum materiæ ſublimi reſpondens & majeſtati rerum, ideoque altus & magnificus. Hinc metaphoricè ponitur pro ſtylo gravi & excelſo. Virgil. Eclog. 8.

Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno.

Scilicet? Et finem egreſſi legemque priorum,
Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu,
Montibus ignotum Rutulis, cœloque Latino?
Non utinam vani: ſed clamat Pontia, feci,
Confiteor, puerisque meis aconita paravi,
Quæ deprenſa patent; facinus tamen ipſa peregi.
Tune duos unâ ſæviſſima vipera cœnâ?
Tune duos? Septem, ſi ſeptem fortè fuiſſent.
Credamus tragicis quicquid de Colchide torva

INTERPRETATIO.

atque prætergreſſi terminos ac normam præcedentium ore Sophoclis, verſus magnificos debacchamur Rutulis collibus & aëri Latino incognitos? Utinam nos eſſemus *futiles! at exclamat Pontia: fateor, perpetravi talia, & propriis filiis porrexi venenum, quod evulgatum innotuit: nihilominus ipſa patravi ſcelus.* O *vipera crudeliſſima, an tu duos unis epulis, an tu duos* occidiſti? Imò *ſeptenos* occidiſſem, *ſi caſu ſepteni adfuiſſent. Fidem habeamus tragicis, quodcunque*

ANNOTATIONES.

634. *Priorum.*] Satirographorum, Lucilii, Horatii, Perſii, communia dumtaxat argumenta notaque tractantium.

635. *Sophocleo.*] Quale ſcripſit Sophocles celebris ille Tragicus Athenienſis. Is à ſuavitate orationis Apis vocatus; exhibuit fabulas plus centum & viginti; è quibus omnibus ſeptem duntaxat ad nos pervenerunt. Annos natus propè centum, Oedipum Coloneum ſcripſit, quâ vel unâ, cæteris ejuſdem ſtudii Poëtis gloriam præripit. Vicies & ter adeptus victoriam, in poſtrema ex inſperato gaudio exſpiraſſe dicitur. Vide Valer. Maxim Lib. 8 cap. 7. & Lib. 9. cap. 12.

Bacchamur.] Magnâ voce ac ſtrepitu bacchantium inſtar furentes eructamus.

636. *Rutulis cœloque Latino.*] Italiæ, in qua Latium, in Latio verò Rutuli veteres populi.

637 *Pontia.*] Uxor Vectii Bolani, filia verò Pub. Petronii. *Hæc velut rea conjurationis à Nerone damnata, filios inſuper veneno enecaſſe convicta largis ſe epulis oneravit, ac vino: in ciſiſque venis ſaltans, quo maximè ſtudio oblectabatur, extincta eſt.* Ita vetus Schol. Martial. Lib. 2. Epigram. 34. ad Gallam.

O mater, quâ nec Pontia deterior.

638. *Aconita.*] Satir. 1. v. 158.

639. *Facinus tamen ipſa peregi.*] Legendumne potiùs, *tantum*, pro, *tamen*, dubitat Gujetus.

640. *Vipera.*] Improbas illas uxores comparat cum viperis, quas aiunt vulgò ſævas, & marem quidem à fœmina arroſo capite, fœminam autem à catulis latera ventremque matris perrumpentibus enecari. Vel Plinio teſte Lib. 10 cap. 62. Hæc tamen velut fabuloſa docti rejiciunt; & Ariſtoteles aliter explicat, Lib. 5 cap. ult. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 6. cap. 13. Philoſtrat &c.

641 *Septem ſi ſeptem*, &c.] Eſt reſponſio nefandæ Pontiæ.

642. *Tragicis.*] Sophocli, Euripidi, Senecæ, & aliis, multa ſæpè fabuloſa tractantibus argumenta.

De Colchide torva.] Medeâ Æetæ regis Colchorum filiâ, quæ liberos cotam infido Jaſone diſcerpſit. Porrò Colchis Aſiæ eſt regio Ponto vicina, venenorum ferax Unde tot veneficiorum artifex Medea celebratur. Hiſtoria nota de Jaſone cum Argonautis illuc profecto, & artibus Medeæ amore ſuo irretitæ vellus aureum conſecu-

Dicitur, & Progne. Nil contrà conor: & illæ
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus; ſed
Non propter nummos. Minor admiratio ſummis
Debetur monſtris, quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum; & rabie jecur incendente feruntur
Præcipites: ut ſaxa jugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, clivoque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat, & ſcelus ingens
Sana facit. Spectant ſubeuntem fata mariti
Alceſtim: & ſimilis ſi permutatio detur,
Morte viri cupiant animam ſervare catellæ.

INTERPRETATIO.

narratur de tetra Colchide, ac de *Progne: minimè niter adverſum. Iſta verò magna* quidem *avo ſuo prodigia moliebantur, at nequaquam pecunia causâ. Nec tantùm demirari oportet ingentia portenta, quandocumque ſexum iſtum* muliebrem *iracundia ſceleratum efficit; atque prona abripiuntur furore hepar inflammante: quemadmodum rupes abſciſſa cacumini, quo ſubducitur mons, & ſeparatur latus declivi ſuſpenſo. Ego non eam toleravero, qua numerat, ac mentis compos exequitur grande facinus. Conſiderant Alceſtim,* quæ *viri ſortem accipit: ac ſi par offeratur commutatio,* iſtæ *mariti nece velint cuſtodire vitam catelli.*

ANNOTATIONES.

ro. Vide Juſtin. Lib. 42. Diodor. Sic. Lib. 5. cap. 3. Item Euripid. & Senec. in Medea. Ovid. Metamorphoſ. 7 Fab. 2. & ſeq.

641. *Progne.*] Filia Pandionis Athenienſium Regis, quæ Ityn filium Tereo Thracum regi viro ſuo comedendum appoſuit, ſororis ſuæ Philomelæ vindicandæ causâ. Ovid. Metamorph. 6. Fab 7.

Illa.] Medea, Progne, monſtroſa quidem facinora ſunt aggreſſæ: verùm quod nunc fit, deterius eſt

645. *Non propter nummos.*] Illæ amoris impatientiâ, juſtaque irâ incenſæ & abreptæ: at noſtræ per avaritiam, quæ ſanam mentem relinquit, flagitia exequuntur.

648. *Præcipites ut ſaxa jugis, &c.*] Quanto impetu ſaxum jugo montis abruptum, aut pars ejus avulſa delabitur & præceps ruit.

650. *Computat.*] Vel, quæ numerat ac reputat promiſſam ſibi pro ſcelere mercedem, ut Eriphyle: vel potiùs, quæ otioſè deliberat, in animo rem patrandam revolvit, examinat, providet, ſtatuit. Hæc profectò eſt peſſima. Cic. 1. Off. n. 27. *Permultùm*, inquit, *intereſt, utrum perturbatione aliquâ animi, quæ plerumque brevis eſt, & ad tempus; an conſultò & cogitatò fiat injuria. Leviora enim ſunt ea quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ meditata & præparata inferuntur.*

651. *Sana.*] Prudens, ac ſciens, perſpectis omnibus ac proſpectis rei adjunctis.

652. *Spectant.*] In Theatro, ac ludis.

Subeuntem fata mariti Alceſtim.] Admetus Rex Theſſaliæ gravi morbo tenebatur: de eo conſultum reſpondit oraculum: ſpem vitæ nullam ſupereſſe, præterquàm ſi quis pro illo fatum ſubiret: refugientibus autem cæteris omnibus, Alceſtis uxor ultrò ſe morti obtulit. Vide Platon. Dial. de Amore, Euripid. in Alceſte. &c.

Similis ſi permutatio detur.] Romanis uxoribus permultis ſi daretur optio perdendi vel catulum vel maritum, ſanè hujus morte vitam illius redime-

Occurrunt multæ tibi Belides, atque Eriphylæ.
Manè Clytemneſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantùm refert, quòd Tyndaris illa bipennem
Inſulſam & fatuam dextrâ lævâque tenebat.
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ:
Sed tamen & ferro, ſi prægustaret Atrides
Pontica ter victi cautus medicamina Regis.

INTERPRETATIO.

Plurimæ tibi reperiuntur Belides & Eriphylæ. Matutino tempore *qualibet regio Clytemneſtram exhibebit. Id ſolùm intereſt, quod hæc Tyndaris dextrâ & ſiniſtrâ gerebat ſecurim rudem atque obtuſam; jam verò patratur ſcelus exiguo rubetæ inteſtino: at nihilominus etiam gladius* adhiberetur, *ſi Atrides callidus ſumeret antidota Pontici regis tertiò ſubacti.*

ANNOTATIONES.

rent. Quàm longè abſimus ab amore conjugali illarum Indiæ mulierum, quæ cum viro ſepeliri certatim cupiunt. Quod refert Cicero Tuſc. 5. n. 78.

654. *Occurrunt multæ tibi Belides.*] Paſſim Romæ videas Belidum & Eriphylæ ſimiles.

Belides.] Hæ vocantur aliàs *Danaides*. Belo avo, patre Danao, puellæ quinquaginta, quæ ſuum quæque virum (unâ exceptâ) primâ nocte nuptiarum interfecêre. Quapropter apud Inferos pertuſum dolium aquâ implere coguntur.

Eriphyla.] *Eriphyla* Vatem Amphiaraum virum ſuum, latentem ne duceretur ad bellum Thebanum, ubi ſe moriturum prævidebat, ipſa prodidit, aureo monili corrupta. Is igitur eò perductus terræ hiatu abſorptus periit. Unde Horatius Lib. 3. Ode 16.

. . . . *Concidit auguris*
Argivi domus, ob lucrum
Demerſa excidio.

655 *Mane Clytemneſtram.*] Plures modò fœminæ Clytemneſtram imitantur. Illa Ægiſtho adultero adjuta redeuntem è bello Trojano Agamemnonem maritum bipenni obtruncavit. Vide Sophocl. in Electra Euripid. in Oreſte Senec. in Agamemnone.

656. *Tyndaris.*] Clytemneſtra Tyndari Regis & Ledæ filia, Agamemnonis uxor.

657. *Inſulſam & fatuam.*] Bipenni uſa Clytemneſtra parùm ſolers & callida: at noſtræ viros cautè, & artificioſo mortis genere circumveniunt, venenatis ſcilicet epulis.

Dextra lævaque tenebat.] Magno conatu & niſu, eoque rudi & agreſti.

658. *Pulmone.*] Metonymia. Species pro genere.

Rubeta.] Vide Satir. 1. v. 70.

659. *Si prægustaret.*] Si noſſent virum antidoto munitum, ferro aggrederentur etiam.

Atrides.] Agamemnon Atrei filius, Clytemneſtræ maritus.

660. *Ter victi Regis.*] Mithridatis Regis Ponti, à Sylla primùm, deinde à Lucullo, tertiò à Pompeio debellati. Vide Cicer. pro Lege Manilia.

Pontica.] *Pontus* Aſiæ regio venenis inclyta.

Virgil. Eclog. 8.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto

Medicamina.] Antidotum adverſus venena, à Mithridate inventum, & ab ejus nomine Mithridation appella-

tum, cujus meminit Plinius pluribus locis. Lib. 23. cap 8. componi dicitur è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & Rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano; ut qui hoc jejunus ſumat, nullum ei venenum nociturum ſit eo die. Lib. 29 cap. 1. antidotum illud è rebus quinquaginta conſtare ait Lib verò 25. cap. 2 Idem habet quod & Gellius Lib. 17. cap. 16. ſic ſcribens: *Anates Ponticas dicunt edundis vulgò venenis victitare: ſcriptum etiam à Lenao Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti regem medica rei & remediorum id genus ſolertem fuiſſe, ſolitumque earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ digerendis venenis valeant*, &c. Porrò idem Mithridates ita ſumendo veneno aſſueverat, ut jam mori volens illud impunè & incaſſum hauriret. Ibid. Hinc Martial. Lib. 5. Epigram. 77.

Profecit poto Mithridates ſæpè veneno,
Toxica ne poſſent ſæva nocere ſibi.

SATIRA VII

SATIRA VII.

ET ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantùm.
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camœnas
Reſpexit, cùm jam celebres notique Poëtæ
Balneolum Gabiis, Romæ condúcere furnos
Tentarent; nec fœdum alii nec turpe putarent
Præcones fieri; cum deſertis Aganippes

INTERPRETATIO.

ET expectatio & modus ſtudiorum dumtaxat in Cæſare conſiſtunt. *Unus etenim conjecit oculos in Muſas hoc tempore afflictas, quando vates inſignes & famoſi jam niterentur* pretio *comparare balneum* apud *Gabios*, & *Romæ furnos: neque pudendum nec indecorum cæteri arbitrarentur eſſe proclamatores, quando relictis*

ANNOTATIONES.

1. *ET ſpes & ratio.*] Ad Teleſinum Poëtam ait artes & ſtudia Romæ à cæteris contemni, jacere, ſteriles eſſe: ab uno verò Cæſare foveri.

Cæſare.] Quis ille, pugna non mediocris. Neronem intelligit vetus Schol. abſurdè quidem. Nervam, Trajanum, Adrianum alii volunt: certè aliis ego adſtipulor qui Domitianum. Nec vetat quod Satir. 4. falsè proſciderit. Duo me movent; Paridis hiſtrionis mentio in hac Satira; & quòd Sueton. Domit. cap. 9. teſtatur eum initio principatûs liberalem, atque omnes circa ſe largiſſimè proſecutum, &c. Adde Quintil. in Prol. Lib. 4. ubi Domitianum invocat velut maximè præſens ac propitium ſtudiis numen. Quidni ergo Juvenalis pariter aut adulatus ſit, aut quid ab Imperatore factum oporteret, docuerit? At Satir. 4. mortuum illum indicat, & Satir. 1. in fine mortuos ſe tantùm aggredi profitetur. Scilicet vivum neminem expreſſo nomine exagitat, mutato verò, hoc liberiùs inſectatur. Hanc porrò Satiram primis Domitiani temporibus ſcriptam cum aliquibus crediderim. Sed quoniam ad Trajanum aut Adrianum etiam perveniſſe dixi Juvenalem, & ab eo hic alterutrum meritò laudari quibuſdam videtur, rem in medio relinquimus, nec adverſus illos pugnare libet.

3. *Reſpexit.*] Conſolatus eſt, adjuvit, erexit.

Virgil. Eclog. 1.

Libertas, quæ ſera tamen reſpexit inertem.

4. *Balneolum Gabiis*, &c.] Ad vilia quæque miniſteria paupertate adigerentur: atque adeò balneariam aut furnariam exercerent; aut certè balneatoribus ac furnariis operam locarent ſuam: ſicut victûs habendi caúsâ Cleanthes pridem noctu aquam hauriebat hortulano, piſtori verò ſeu mulieri cuidam farinas pinſebat; ut interdiu Philoſophiæ vacaret. Diogen. Laert. Lib. 7.

Gabiis.] In hoc Volſcorum oppido, ad viam Præneſtinam ſito. Vide Satir. 3. v. 192. & Satir. 6. v. 56.

6. *Deſertis Aganippes vallibus.*] Abjecto literarum ſtudio, & Muſis valere juſſis.

Aganippes.] Apollini Muſiſque ſacer locus in Bœotia, vel fons Permeſſi fluminis. Vetus Schol. Erat & mons ibidem ejuſdem nominis: quo videtur Juvenalis reſpexiſſe, quod ait, *vallibus.*

Vallibus, eſuriens migraret in atria Clio.
Nam ſi Pieria quadrans tibi nullus in umbra
Oſtendatur, ames nomen victumque Machæræ;
Et vendas potiùs, commiſſa quod auctio vendit
Stantibus, œnophorum, tripodes, armaria, ciſtas;
Alcithoen Pacci, Thebas & Terea Fauſti.
Hoc ſatius, quàm ſi dicas, ſub judice, vidi,

INTERPRETATIO.

Aganippes vallibus Clio famelica recederet in veſtibula. Si enim in umbra Pieria quadrans tibi nullus exhibeatur, dilige appellationem & vitam Machæræ, atque venumda potiùs quod aſtantibus venumdat auctio tradita, vas vinarium, tripodes, armariola, capſas. Alcithoen Pacci, Thebaida atque Tereum Fauſti. Id melius quàm ſi coram judice affirmes, aſpexi, quod

ANNOTATIONES.

7. *In atria.*] Fiebat cuſtos atrienſis & oſtiarius qui Poeta erat anteà: vel ibi ſtipem, victum, ſportulas emendicabat. Fortè & deſignantur atria Licinii in foro ſita, ubi fiebant auctiones, & quò proinde ad eas præcones conveniebant. Cic. pro Quintio, n. 12. *Tollitur ab atriis Liciniis atque à præconum conſeſſu in Galliam Nævius.* Et n. 25. *Ab atriis Liciniis ſuos neceſſarios corrogat.* Idem 1. contra Rullum n. 7. *Ut in atriis auctionariis potiùs quàm in triviis & compitis auctionentur.*

Clio.] E Muſis una ἀπὸ τοῦ κλέω: dicta, id eſt, à gloria, quam viris fortibus procurat per hiſtorias, quibus illa ſcribendis præeſt. Hic ponitur pro quolibet ſtudioſo & litterato.

8. *Nam ſi Pieria quadrans,* &c.] Si per literas & eruditionem nihil lucri obveniat, aliunde victum quærito & è qualibet arte humili.

Pieria.] *Locus erat ad radices Olympi montis in Theſſalia, cui nomen dedit Vates Pierus, qui primus ſacrificaſſe dicitur Muſis, quæ Pierides inde vocatæ ſunt.* Vetus Schol. Vide quæ ad Satir. 4. v. 36

Quadrans.] Nummus, pecunia. Vide Satiræ 1. verſum 121. & Satiræ 6. verſum 447.

In umbra.] Alii Codices habent, *in arca.*

9. *Ames nomen victumque Machæræ*] Ama & ſequere victum & inſtitutum Macheræ, & ſicut ille, præco fias.

10. *Commiſſa auctio.*] Vendendi cura & provincia tibi commiſſa à Magiſtratu. & à dominis rerum venalium.

11. *Stantibus*] Circumſtanti ad emendum turbæ & licitanti.

Tripodes.] Vel menſas, vel ænea vaſa ad calefaciendam aquam.

Armaria.] Fortè, pluteos in quibus libri reponuntur.

Alcithoen Pacci.] *Nomina fabularum, aut malorum Poetarum qui eas ſcripſerunt.* Vetus Schol. Porrò magna legendi varietas eò loci. Vetus Schol. habet *Alcithoen*, nec explicat ampliùs. Alii, *Alcinoum*: alii, *Alcinoen*: plures, *Alcyonen*; &. *Bacchi*, pro, *Pacci*, legunt. De *Alcithoe* muliere Thebana, quæ contemptis Orgiis Bacchi, in veſpertilionem ab eo mutata eſt. Ovid. Metamorphoſ. 4. Fab. 1. 7. 12. De *Alcyone* verò Neptuni filia, Ceycis uxore, in avem ſui nominis converſa, idem, Metamorphoſ. 11. Fab. 10. De *Alcinoo* Homer. Odyſſ. 7. Virgil. Georgic. 1. Ovid. &c. *Alcinoe* denique, quæ *Alcyone*, Pleiadum una extitit.

Thebas & Terea Fauſti.] Tragœdiam aliquam de Thebarum Regibus, Laio, Oedipo, &c. Vel de Tereo, de quo Satirâ præcedenti ſub finem. *Fauſti*, poëtaſtri cujuſpiam.

13. *Dicas ſub judice vidi,* &c.] Fal-

Quod non vidiſti. Faciant Equites Aſiani,
Quanquam & Cappadoces faciant, Equiteſque Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen ſtudiis indignum ferre laborem
Cogetur poſthac, nectit quicumque canoris
Eloquium vocale modis, laurumque momordit.
Hoc agite, ô juvenes: circumſpicit, & ſtimulat vos,
Materiamque ſibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum expectanda tuarum
Præſidia, atque ideò croceæ membrana tabellæ
Impletur; lignorum aliquid poſce ocyùs, & quæ

INTERPRETATIO.

non aſpexiſti: quamvis hoc agant Equites ex Aſia, item cappadoces agant, & Equites è Bithynia, quos denudato calcaneo tranſmiſit altera Gallia. Attamen nullus deinceps adigetur ſuſtinere laborem Muſis indecorum, quiſquis ſonantem facundiam jungit argutis numeris, atque lauream apprehendit. Illud ſuſcipito, ô adoleſcentes: benignitas Principis circum intuetur, ac vos incitat, & ſibi poſcit materiam. Si ex alia parte credis ſperandum tuis rebus columen aliquod, ac propterea repletur papyrus codicis flavi, quære citiùs ligna quædam,

ANNOTATIONES.

ſus teſtis exiſtas, & perjuriis vitam ſuſtentes, rem augeas, fortè & Cenſum Equeſtrem nanciſcaris, ut alii nonnulli.

14. *Faciant Equites Aſiani.*] His enimverò liceat eſſe ſceleratis, qui è ſervis Equites fiunt. Vide Perſ Satir. 5. v. 79. & ſeq. & quæ nos ibidem annotavimus.

Equites Aſiani.] Equites Romani jam, at ſervi pridem ex Aſia traducti.

15 *Cappadoces*]. Ex ea Aſiæ Regione, quæ Galatiam inter & Armeniam poſita eſt. Proverb. apud Suid. *τρία κάππα κάκιστα: Peſſima Cappa tria hæc;* nimirùm Cappadocia, Cilicia, Creta.

Bithyni] Ex ea pariter Aſiæ minoris parte, quæ Pontum attingit.

16 *Altera Gallia.*] Galatia, vel Gallo-Græcia, quæ è Græcis mixta & reliquiis Gallorum, qui Brenno duce vaſtarunt Græciam, mox Orientem ſecuti in media Aſiæ parte conſederunt: teſte Floro, Lib 2. cap 11.

Nudo traducit Gallia talo.] Pedibus nudis & albis, more pauperum, & mancipiorum venalium ac tranſmarinorum. Vide Satir. 1. v. 111.

17. *Nemo tamen ſtudiis*, &c.] Studioſorum nemo deinceps inopiâ conflictabitur: nemo literatus furnos aut balnea conducere, aut victûs causâ vile opus moliri cogetur, Cæſare jam reſpiciente.

19. *Laurumque momordit.*] Verus ac bonus Poëta, qui victor fuerit coronatus lauro Apollini ſacrâ: vel qui tali gloriâ dignum ſe probaverit: vel δαφνηφάγος, & hinc afflatus numine Apollinis. Vide Cœl. Rhodig Lib 5 cap. 7.

21. *Materiamque ducis*, &c.] Exercendæ munificentiæ dignam quærit occaſionem Cæſar, adeoque eximiæ tantùm eruditionis viros & ingenii non mediocris Poetas inveſtigat.

22. *Aliunde.*] Quam a Cæſare.

23. *Atque ideo crocea membrana*, &c.] Libros ſcribis operosè.

Crocea membrana tabellæ.] Vide quæ ad Perſii Satir. 3. v 10.

24 *Lignorum aliquid poſce.*] Quibus accenſo igne libellos inutiles conſumas, nec perdas ampliùs oleum & operam.

Componis, dona Veneris, Teleſine, marito :
Aut claude, & poſitos tineâ pertunde libellos.
Frange miſer calamos, vigilataque prælia dele,
Qui facis in parva ſublimia carmina cella,
Ut dignus venias hederis, & imagine macrâ.
Spes nulla ulterior: didicit jam dives avarus
Tantùm admirari, tantùm laudare diſertos,
Ut pueri Junonis avem. Sed defluit ætas,
Et pelagi patiens, & caſſidis, atque ligonis.
Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque, ſuamque
Terpſichoren odit facunda & nuda ſenectus.

INTERPRETATIO.

O Teleſine, & Veneris conjngi trade quæ ſcribis; vel include, atque abjectos commentarios blattis vellica. Infelix rumpe pennas & elucubratas pugnas oblitera, qui exigne in conclavi grandes verſus condis, ut merearis hederam ac effigiem macilentam. Nihil ultrà expectandum. Nunc enim *opulentus parcus aſſuevit dumtaxat mirari, dumtaxat encomiis facundos extollere; ſicut juvenes volucrem Junonis. At elabitur ætas* apta *ſuſtinere & mare, & galeam, & bipalium: tum verò faſtidia mentem penetrant, tum ſenecta eloquens ac denudata & ſe & ſuam Terpſichoren deteſtatur.*

ANNOTATIONES.

25. *Veneris Teleſine marito.*] Vulcano ignis præſidi.
Plaut. Amphitrion. Scen. 1.

Quò ambulas tu, qui Vulcanum in cornu
Concluſum geris? Id eſt, qui laternâ facem accenſam portas.

26. *Tineâ pertunde libellos.*] Id eſt, tineis ac vermibus pertundendos & abſumendos permitte.

27. *Frange miſer calamos.*] Martial. Lib. 9. Epigram. 75.

Frange leves calamos, & ſcinde Thalia libellos,
Si dare ſutori calceus iſta poteſt.

Vigilata prælia.] Carmina quæ vigilando elaboraſti ad bellatorum gloriam, &c.

28 *Qui facis in parva*, &c.] Tu Poëta ſublimis ac inops, & in anguſta cella habitans.

29. *Hederis.*] Corona ex hedera quæ Poëtis eximiis & victoribus dari conſueverat. Virgil. Eclog. 7.

Paſtores hederâ creſcentem ornate Poëtam.

Imagine macrâ] Statuâ tibi erigendâ apud Apollinem Palatinum, quâ tu adumbreris chartis impalleſcens, & labore ſtudioque pertinaci & improbo macer factus. Vide quæ ſunt notanda ad Perſ Prolog. v. 5.

31. *Tantùm admirari.*] Et nihil largiri

32. *Ut pueri Junonis avem.*] Pavonem, cujus cauda Argi oculis exornata à Junone, teſte Ovidio, Metamorphoſ. 1. Fab. 12. Pavonis autem caudæ tot luminibus fulgenti laudes quidem pueri tribuunt; at nedum quid aliud conferant, imò ſi poſſint, pennas detrahunt.

Defluit ætas, &c.] Senſim tranſit ætas juvenilis idonea variis laboribus, ut Agriculturæ, Militiæ, negotiationi apud tranſmarinas gentes.

Tunc ſeque ſuamque Terpſichoren, &c.] Eruditi ſenio & inopiâ oppreſſi dolent ſe Muſis ſterilibus juventutem dediſſe, vellentque aliis artibus ætatem impendiſſe, è quibus lucrum proveniſſet, & ſenectuti ac infirmitati præſidium.

35. *Terpſichoren.*] Muſarum hæc una eſt, dicta quòd oblectet choreas, nimirùm per citharam, cujus inventrix habetur. Τέρψις, *delectatio*, & χορός.

Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iſte,
Quem colis, & Muſarum & Apollinis æde relictâ.
Ipſe facit verſus, atque uni cedit Homero,
Propter mille annos. At ſi dulcedine famæ
Succenſus recites, Maculonus commodat ædes;
Ac longè ferrata domus ſervire jubetur,
In qua ſollicitas imitatur janua portas.
Scit dare libertos extrema in parte ſedentes.
Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.

Interpretatio.

Jam audi aſtus, ut nihil tibi tribuat is quem obſervas. Et Muſarum & Phœbi dimiſſo templo, ipſe condit carmina, & Homero ſoli concedit ob annos mille nos. Quòd ſi recites provocatus exiſtimationis ſuavitate, domum dabit mutuò Maculonus, adeſque valdè ferro munitas imperabit eſſe utiles, in quibus oſtium æmulatur fores anxias. Novit ſuppeditare libertos in ultima ſedium collocatos ſorte, atque altas aſſeclarum procurabit acclamationes.

Annotationes.

36. *Accipe nunc artes.*] Audi jam quantis artibus illudant Poëtis divites Patroni, ne quid opis & pecuniæ illis impertiantur.

37. *Et Muſarum & Apollinis.* &c] Hæc jungunt alii cum præcedentibus, alii cum ſequentibus.

Muſarum & Apollinis æde.] Ædem Muſis extruxit Martius Philippus; Apollini in ſuo Palatio Auguſtus Cæſar. Teſte Sueton. Octav. Auguſt. cap. 29.

38. *Ipſe facit verſus.*] Patronus dives Poëtarum verſibus indigere ſe negat ipſe meliores faciens, ſuo quidem judicio: verùm invitâ facit Minervâ, & adverſantibus Muſis & Apolline quorum ædem reliquit & ſprevit. Hinc tamen ille ſumit anſam & occaſionem nihil nummorum colentibus ſe bonis Vatibus dandi: aut certe verſus eorum laudabiles ſuis qualibuſcumque verſibus compenſat tantùm. Ad rem facit quod Macrob. Saturnal. Lib. 2. cap. 4 refert de Auguſto, qui Græculo cuidam Epigrammatum ſibi frequenter offerenti reddidit Epigramma: at paucos denarios callidè ſtatim porrigenti ſummam ingentem numerari juſſit.

Homero.] Vide Satir. 6. v. 437.

39. *Propter mille annos.*] Ob antiquitatem dumtaxat; cætera non conceſſurus; adeò fatuus eſt. De Homeri ætate apud Auctores non convenit. Vetus autem Scholiaſtes hic ita loquitur: *dinumerato feriaſſe tempore ad ætatem uſque ſuam, Poëta dixit mille annos fluxiſſe ab Homero, qui fuit annis ante urbem conditam centum & ſexaginta, poſt Ilium captum ducentis ſexaginta.*

Si dulcedine famæ ſuccenſus recites.] Si famæ tantùm & honoris captandi causâ verſus facis.

40. *Recites.*] Recitandi conſuetudinem & apparatum olim ſanè magnum explicabimus ad Perſ. Satir. v. 15. & ſeq.

Maculonus.] Dives quidam, ut ille Fronto, de quo Satir. 1. v. 12.

Commodat ædes.] At cæteras impenſas minimè ſuppeditabit.

41. *Ferrata domus.*] Ad exhibendam opulentiam, ornatâ ferro & ære januâ. Plin. Lib. 34. cap. 3. refert Carvilium Quæſtorem inter alia crimina Camillo objeciſſe, quòd ærata oſtia in domo haberet.

Servire jubetur.] Uti jubet ad recitandum.

42. *Sollicitas portas.*] Urbis portas belli tempore, & in metu hoſtili.

43. *Dare libertos.*] Qui applaudant; & clientes qui acclament.

Nemo dabit regum, quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in pulvere ſulcos
Ducimus, & littus ſterili verſamus aratro.
Nam ſi diſcedas, laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali; tenet inſanabile multos
Scribendi cacoethes, & ægro in corde ſeneſcit.
Sed Vatem egregium, cui non ſit publica vena,
Qui nihil expoſitum ſoleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triviale monetâ;

Interpretatio.

Ac patronorum nemo tribuet, quanti conduxeris ſcamna, & gradus tigni pretio comparatis ſuſtentatos, & orcheſtram ſedibus remittendis contextam. Attamen nos id molimur, & pulverem exiguum ſulcamus, ac ripam infructuoſo vertimus aratro. Etenim ſi recedas, vinculis coercet mos vitii cupidi plurimos occupat immedicabilis ſcribendi conſuetudo prava, atque in mente malè affectâ inveteraſcit. At Poetam eximium, qui non habeat ingenium vulgare, qui commune nihil proferre aſſueverit, quique notâ publicâ non per-

Annotationes.

45. *Regum*] Optimatum & divitum.

Quanti ſubſellia conſtent, &c] Sumptus factos conducendis & diſponendis ſubſelliis, & auditorio præparando, nemo compenſabit,

46. *Anabathra.*] ἀναβαίνω, *aſcendo*; ἀνάβαθρον, ſcala, pulpitum, ſubſellium.

47. *Reportandis.*] Quæ conducuntur, ad tempus elocata reportari neceſſe eſt, & pretium ſolvi ex convento.

Orcheſtra.] Metonymia. Tabulata. Vide Satir. 3 v. 178.

48. *Nos tamen hoc agimus*, &c] Nihilo ſegnius laboramus, quàm ſi magna ſpes emolumenti incitaret.

In pulvere ſulcos ducimus.] Proverbium. Id eſt, inutiliter defatigamur verſus condendo, perinde ac ſi arenoſum littus ac ſterile ſolum araremus

50. *Si diſcedas.*] Si velis ac tentes diſcedere à mala conſuetudine.

Ambitioſi conſuetudo mali.] Ambitio honoris, gloriæ cupiditas, quæ te ad ſcribendum impellit.

52. *Cacoethes.*] Apud Medicos eſt ulceris genus curatu difficile. Cornel. Celſ. Lib. 5. ubi de carcinom Plin. Lib. 22. cap. 25. &c. alibi, &c. Metaphoricè eſt ſcribendi libido. κακὸν *malum*, ἔθος *mos & conſuetudo*, ἦθος, *indoles*.

Seneſcit.] Diuturnitate invaleſcit, unde & fit inſanabile.

53. *Vatem egregium.*] Horat. Lib. 1. Satir. 4. v. 43.

Ingenium cui ſit, cui mens divinior, atque os
Magna ſonaturum, des nominis hujus honorem

Vena.] Facultas Poëtica.

Horat. ad Piſon. v 409.

Ego nec ſtudium ſine divite vena;
Nec rude quid proſit video ingenium.

54. *Expoſitum.*] Abjectum, vile, cuivis notum, pervium, facile.

55. *Carmen triviale.*] Inconditum, plebeium.

Virgil. Eclog. 3.

Non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipulâ diſperdere carmen.

In compitis mali Poëtæ ſua carmina recitare & venditare conſueverant.

Communi feriat monetâ.] ſtylo vulgari, plebeio, rudi, inconcinno, ſcri-

Hunc, qualem nequeo monſtrare, & ſentio tantum,
Anxietate carens animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſilvarum, aptuſque bibendis
Fontibus Aonidum. Neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumve poteſt contingere ſana
Paupertas, atque æris inops, quo nocte, dieque
Corpus eget. Satur eſt, cùm dicit Horatius, Euhoë.

INTERPRETATIO.

cutiat verſus è trivio, iſtum qualem oſtendere non poſſum & percipio duntaxat, præſtat mens ſollicitudinis expers, amans nemorum, atque idonea potandis Aonidum aquis. Etenim inopia ſapiens, & carens pecuniâ, quâ noctu atque interdiu corpus indiget, nequit canere in ſpelunca Pieria. Satiatus eſt Horatius, quoties ait, Euhoe.

ANNOTATIONES.

bens. Metaphora à moneta, quæ notâ ſignatur omnibus perſpectâ, uſitatâ ſemperque ſimili.
Horat. ad Piſon. v. 58.

Licuit ſemperque licebit
Signatum præſente notâ producere nomen.

Apuleius 1. Apol. Græcas voces ait à ſe Latinâ monetâ percuſſas.

56. *Sentio tantùm.*] Concipio mente. intelligo, qualis ſit & eſſe debeat Vates ille egregius, vix autem verbis adumbrare queo.

57. *Cupidus ſilvarum.*] Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes.
Ritè cliens Bacchi ſomno gaudentis & umbrâ.

Ovid.

Carmina ſeceſſum ſcribentis & otia quærunt.

Aptuſque bibendis Aonidum fontibus.] Mens enim niſi ſit expers curarum, non afflatur numine Muſarum & Apollinis. id eſt, nobile carmen nullum concipit aut parit. Vide Perſ. Prolog. v. 1.

59. *Aonidum.*] Muſarum, quibus in Aonia Bœotiæ regione ſacra quædam loca, fons Hippocrene, mons Helicon, ſeu Aganippe. Vide ſuprà v. 6.

Cantare ſub antro Pierio.] Dignum aliquid Muſis & Phœbo promere.

60. *Pierio.*] Vide ſuprà v. 8.

Thyrſumve poteſt contingere.] Bacchi patrocinium mereri, cenſeri inter veros Poëtas, adeoque eſſe ritè cliens Bacchi, ut ait Horat. Lib. 2. Epiſt. 2. mox cit. Poëticum furorem concipere, inſtar Bacchantium armatarum thyrſo, id eſt, haſtâ pampinis involutâ.

Sana.] Sui compos, ſobria, non furens.
Horat ad Piſon. v. 296.

. . Excludit ſanos Helicone Poëtas
Democritus.

61. *Æris.*] Plin. Lib. 18. cap. 3. *Servius Rex*, inquit, *ovium boumque effigie primus as ſignavit.* Et Lib. 33. cap. 3. *Servius Rex primus ſignavit æs. Antea rudi uſos Romæ Timæus tradit. Signatum eſt notâ pecudum: unde & pecunia appellata*, &c. Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 7. Æs à Jano refert ſignatum ex una parte, capite Saturni, ex altera, navi, quâ ille ad eum pervectus fuerat. Unde ludentes pueri denarios in ſublime jactantes, caput, aut, navim, exclamant; luſu teſte vetuſtatis. Vide & Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 15. & 24.

62. *Corpus eget.*] Ad comparandum victum ac veſtitum.

Euhoe.] Vox quâ bacchantes furentes utebantur.
Horat. Lib. 2. Ode 19.

Euhoë, recenti mens trepidat metu,
Plenoque Bacchi pectore. turbidum
Lætatur Euhoe., parce Liber.

Quis locus ingenio: niſi cum ſe carmine ſolo
Vexant; & dominis Cirrhæ Niſæque feruntur
Pectora noſtra duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus & equos, facieſque Deorum
Aſpicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys.
Nam ſi Virgilio puer & tolerabile deſit
Hoſpitium, caderent omnes à crinibus hydri:

INTERPRETATIO.

Ecquis locus ingenio, niſi quando noſter animus duplicis haud patiens ſollicitudinis, torquet ſe verſibus tantùm, ac duobus magiſtris Cirrha & Nyſa abripitur. Summi ingenii neque de comparando ſtragulo ſtupentis molitio eſt, intueri currus & equos & vultus Deorum, & qua Erynnis Rutulum perturbet. Etenim ſi Maro egeat famulo & qualicumque domo, cuncti ſerpentes elaberentur è capillis:

ANNOTATIONES.

Parce, gravi metuende thyrſo.
Quod egregium carmen dum Horatius fudebat, ſatur erat.

63. *Quis locus ingenio.*] Exercendo, & promendæ induſtriæ ac venæ diviti.

Se carmine ſolo vexant.] Niſi cùm uni vacatur Poëticæ ſtudio.

64. *Et dominis Cirrhæ Nyſaque feruntur.*] Inſtinctu & afflatu Apollinis & Bacchi.

Cirrhe.] Urbs erat ad radicem Parnaſſi montis, Phœbi Sacris & cultu nominata.

Martial. Lib. 1. Epig. 77. ad Flaccum.
Quid tibi cum Cirrha? Quid cum Permeſſidis unda?
Romanum propius divitiuſque forum eſt.

Nyſa.] Urbs Arabiæ, apud quam Bacchus à Nymphis educatus dicitur, indeque vocatus Dionyſius. Eſt & *Nyſa* mons ac civitas in India ab eodem Baccho extructa, teſte Strab. Lib. 15. Hoc etiam nomine appellantur aliæ quædam urbes in diverſis regionibus, ubi colitur Liber pater, eidemque ſacer unus è Parnaſſi verticibus *Nyſa* quoque dictus. Vide Diodor. Sicul. Lib. 4. cap. 5. & Lib. 5. cap. 1.

Martial. Lib. 4. Epigram 44.
Hæc juga, quàm Nyſæ colles, plus Bacchus amavit.

65. *Duas non admittentia curas.*] Hinc rei domeſticæ & victûs conquirendi; illinc Poëtices, ſtudii literarum, & elaborandi carminis.

67. *Attonitæ.*] Valdè ſollicitæ unde comparare queat cibos & veſtimenta, aliaque neceſſaria ad victum.

Currus & equos, &c.] Ingenioſâ mente complecti & nobili verſu deſcribere Deorum actiones & majeſtatem; ut facit Virgilius in Æneide paſſim.

68. *Qualis Rutulum confundat Erynnys.*] Rectè depingere Alecto Furiam Rutulorum Regem Turnum terrore complentem, ſerentemque bella Troianos inter & Latinos. Quod bellè exequitur Virgil. Æneid. 7.

Rutulum.] Vide Sat. 6. 636.

Erinnys.] Ita vocatur Furia, quòd ἐῤῥει τ̃ νῦν, *corrumpat mentem*; vel, ut aiunt quidam, ἐρύει, id eſt, *trahat, diſtrahat*: quæ ſi valeret etymologia; ſcribendum foret *Erynnus*. Triplex autem numeratur, Alecto, Tiſiphone, Megæra. Et his angues pro capillis affingunt Poëtæ: unde mox noſter ait cum Virgilio, *caderent à crinibus hydri*.

70 *Caderent omnes à crinibus hydri.*] Alludit ad Virgilii verſus Æneid. 7. mox citandos. Senſus eſt: omnis illa vis Poëtica, & majeſtas carminis Virgilio excideret & periret, ſi neceſſariis victui caruiſſet. Talis enim ſollicitudo mentem diſtrahit, ingeniumque

Surda nihil gemeret grave buccina. Poſcimus ut ſit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cujus & alveolos & lænam pignerat Atreus?
Non habet infelix Numitor quod mittat amico;
Quintillæ quod donet habet: nec defuit illi
Unde emeret multâ paſcendum carne leonem

INTERPRETATIO.

tuba rauca nihil grande ſtreperet. Poſcimus ut cothurno veterum inferior non ſit Rubrenus Lappa, cujus lances atque pallium Atreus oppignerat. Miſero Numitori non eſt quòd mittat familiari, eſt quod det Quintillæ: habuitque is quo jam ſubactam leonem compararet plurimâ carne alendum. Fera ſcilicet

ANNOTATIONES.

enervat. Virgil Æneid. 7. ſic habet.

Luctificam Alecto dirarum ab ſede Sororum
Inferniſque ciet tenebris: cui triſtia bella,
Iræ, Inſidiæque, & crimina noxia cordi, &c.

Et pòſt.

Talibus Alecto dictis exarſit in iras.
At juveni oranti ſubitus tremor occupat artus.
Diriguere oculi: tot Erinnys ſibilat hydris,
.... Et geminos erexit crinibus angues
Verbereque inſonuit, &c.

Hydri.] *Hydrus*, vel, *hydra*, ſerpens aquaticus.

71. *Surda nihil gemeret grave buccina.*] Id eſt, nihil grave ſcriberet Virgilius, cum Alecto exhibet populos ad arma excitantem. Æneid. 7.

Paſtorale canit ſignum, cornuque recurvo
Tartaream intendit vocem, qua protinus omne
Contremuit nemus, & ſilvæ intonuere profundæ.

Poſcimus ut ſit, &c.] Scilicet vellemus, & exigimus ab inope Rubreno, ut tam ſolerter, tantâ diligentiâ, tam diſertè ſcribat Tragœdias, quàm veteres illi Tragici Æſchylus, Sophocles, Euripides, qui opibus & honoribus affluebant, atque incitabantur.

72. *Rubrenus Lappa.*] Ingenioſus Poëta Tragicus, ſed egens tempore Juvenalis vivebat. Vetus Scholiaſtes.

Cothurno.] Gravi ſtylo. Vide Satir. 6. v. 634. in ſimili voce.

73. *Cujus & alveolos*, &c.] Qui dum vacat Fabulæ de Atreo ſcribendæ, premitur inopiâ, & cogitur oppignerare ſupellectilem, ut cibos emat. Comminiſcuntur alii Atreum fœneratorem pignoris titulo Rubreni res tenentem. Quod non placet.

Alveolos.] Paropſides, & variam ſupellectilem. Synecdoche. Vide Satir. 5. v. 88. Item Turneb. Lib. 24. cap. 4.

Lænam.] Χλαῖναν: penulam, & alia veſtimenta. Synecdoche. Vide Satir. 3. v. 283. & Satir. 5. v. 131.

Atreus.] Pelopis & Hippodamiæ filius, Mycenarum Rex, qui Thyeſti fratri comedendos appoſuit filios ex adulterio ejus cum uxore ſua genitos. Cujus horrore convivii, Solem aiunt retroceſſiſſe. Vide Senec. Tragic. in Thyeſte.

74. *Non habet infelix Numitor.*] Ironicè. Infelix ſanè is qui divitias effundit in luxum ac voluptates, parcus autem eſt ac ſordidus in clientes, amicos, honeſtos viros.

75. *Quintilla.*] Amicæ, meretrici.

76. *Emeret multâ paſcendum carne leonem.*] Et hoc erat in deliciis divitum feras manſuefactas alere Vide Lamprid. in Heliogabalo Plin. Lib. 8. cap. 8. 9. 16. 17. 52. Gell. Lib. 5 cap. 14. Martial. Spectac Epigramm. 10. & Lib. 2. Epigramm. 75. &c.

Jam domitum. Conſtat leviori bellua ſumptu
Nimirùm ; & capiunt plus inteſtina Poëtæ.
Contentus famâ jaceat Lucanus in hortis
Marmoreis. At Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, ſi gloria tantùm eſt?
Curritur ad vocem jucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam fecit cùm Statius urbem,
Promiſitque diem : tantâ dulcedine captos
Afficit ille animos, tantâque libidine vulgi

INTERPRETATIO.

miniri ſtat impensâ; & vatis plus venter devorat. In hortis marmore exornatis quieſcat Lucanus exiſtimationem ſatis habens. Sed quid bonos quantuſcumque Serrano proderit, ac pauperi Saleio, ſi dumtaxat bonos adeſt? Properatur ad vocem gratam, & dilecta poema Thebaidis, quando civitatem Statius hilarem effecit, ac diem pollicitus eſt. Tantâ ſuavitate affectas mentes is delectat, ac tantâ plebis cupiditate

ANNOTATIONES.

77. *Conſtat leviori bellua ſumptu,* &c.] Ironicè. Poëta nimirùm plus devorat quàm leo, & majores ſumptus facit.

79. *Contentus fama jaceat,* &c] Lucano quidem rebus omnibus affluenti facile eſt unam ſectari gloriam in ſcribendo carmine.

Lucanus.] M. Anneus Lucanus, Cordubenſis, Senecæ Tragici nepos, Saleii Baſſi & Perſii condiſcipulus ac familiaris, de bello Pharſalico ſcripſit carmen, & alia quædam, Oratoribus magis quàm Poëtis annumerandus, teſte Quintiliano Lib. 10. cap. 1. Neroni primùm gratioſus, mox ab eo juſſus occidi in ætatis flore. Plura lege apud Petrum Crinitum. Vide & Corn. Tac. Lib. 15.

In hortis marmoreis.] Columnis ac ſtatuis marmoreis ædes & hortos exornari pridem inſtitutum. Vide Plin. Lib 36. cap. 1. 2 & ſeq.

80. *Serrano tenuique Saleio.*] Hi quidem valebant ingenio, cætera egentes. ut vulgò Poëtæ. Tempore Juvenalis vivebant. Saleii Baſſi meminit Tacitus ſeſtertiis quingentis à Veſpaſiano donati. Quintil. Lib. 10. cap. 1. vehemens illius & poëticum affirmat ingenium fuiſſe, nec ipſum ſenectute maturum. Petr. Crinit. cap. 62. *Laudatur*, inquit, *ab antiquis magnopere Saleius, non tantùm ut vir optimus, ſed etiam ut Poëta egregius, atque abſolutiſſimus. Valdè nobilis quidem, at exiguo & tenui cenſu fuiſſe traditur.*

82. *Curritur ad vocem jucundam,* &c.] Magnus fit Populi Romani concurſus ad audiendum Statium Poëma recitantem ſonorâ & ſuavi, quâ pollet, voce: at nemo dat unde vitam ſuſtentet egregius Vates.

83. *Thebaidos.*] De bello Thebano, Polynicen inter ac Eteoclen fratres Oedipi filios, carmen Epicum Papinius Statius, item Ponticus Poëta, teſte Propert. Lib. 1. Eleg. 7. at Æſchylus & Seneca Tragicum ſcripſere.

Statius.] Is Neapoli natus nobili genere, Thebaida Libris duodecim complexus, Domitiano Cæſari conſecravit; a quo & dilectus, & inſigni coronâ donatus aliiſque muneribus. Scripſit & quædam alia. Vide Petrum Crinitum Lib. 4 cap. 1.

84. *Diem.*] Quâ recitaret ſuum poema.

Auditur: ſed cùm fregit ſubſellia verſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agaven.
Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit hiſtrio. Tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas?
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.

INTERPRETATIO.

auſcultatur. At poſtquàm rupit ſedilia carminis recitatione, *fame* premitur, *niſi Agaven illibatam Paridi venumdet. Is & belli dignitates plurimis tribuit: Poetarum digitos auro ſex menſium circumvolvit. Quod non donant Optimates, mimus largietur. Tu poſteà Camerinos & Bareas, tu ſumma celit illuſtrium veſtibula? Pelopea creat Præpoſitos, Tribunos Philomela.*

ANNOTATIONES.

86. *Sed cum fregit ſubſellia verſu.*] Poſt ingentes eos applauſus, eſurit, Procerum nemine ſe patronum ei præbente vel munificum.

Fregit ſubſellia verſu.] Vehementi recitatione & facundiâ, Hyperbol. vel cauſa fuit cur ſcamna frangantur præ nimio applauſu. Vide Satir. 1. v. 13.

87. *Intactam*] Non evulgatum carmen offert hiſtrioni Paridi, quem unum invenit beneficum ac remuneratorem.

Paridi.] Pantomimus Paris duplex fuiſſe videtur: alter ſub Nerone, cujus meminit Sueton Ner. cap. 54. alter ſub Domitiano, de quo Sueton. Domit. cap. 3. Martial. Lib. 11. Epigram. 14. & noſter Satir. 6 v. 87.

Agaven.] Tragœdiam de Agave Penthei matre, de qua Perſ. Satir. 1. v. 100. & ſeq.

88. *Ille & militia*, &c.] Paris Domitiano charus, adeo ut eo permittente præfecturas venderet. Hos verſus cauſam exilii fuiſſe Juvenali ait vetus Scholiaſtes. Vide Suidam, & Lipſ. Epiſtol. qu. Lib. 4. Epiſt 20.

89. *Semeſtri vatum digitos circumligat auro.*] Id eſt, Equites Romanos facit, quorum inſigne annulus aureus: hic autem erat duplex, levior alter æſtate. alter gravior hyeme geſtari ſolitus; ut notavi ad Satir. 1. v. 28. & ſeq Vide Turneb Lib 20 cap. 2. Fortè & Juvenalis reſpicit ad ſemeſtres Tribunatus, de quibus Plin. Lib. 4. Epiſt. 4. ubi ſic habet: *Calviſium Nepotem valdè diligo ...... hunc rogo ſemeſtri Tribunatu ſplendidiorem & ſibi & avunculo ſuo facias.*

90 *Quod non dant proceres dabit hiſtrio.*] Hic verſiculus exilio Juvenalis occaſionem præbuit.

Quod non dant proceres.] Præmia, dignitates.

Hiſtrio] Ab Hiſtria dictus: inde enim petiti olim hiſtriones ac ludii. Feſtus. Aliter tamen Liv. Lib. 7. cap. 2. & Valer. Maxim Lib. 2. cap. 4. qui Tuſco verbo hiſtriones dici, & ex Hetruria vocatos affirmant ludiones.

Tu Camerinos, &c.] Et tu nobilium favorem deinceps credes ambiendum? Scilicet. His liberalior eſt Paris erga Poëtas & Literatos.

Camerinos.] Horum maximè illuſtris Sulpitius Camerinus, qui Athenas miſſus ad Solonis leges perquirendas.

91. *Bareas.*] Vide Satir. 3. v. 116.

92. *Præfectos Pelopea facit.*] Paris facit Præfectos in mercedem oblati ſibi Poëmatis de Pelopea.

Pelopea.] Hæc Thyeſtis erat filia, è qua ipſe genuit Ægiſthum Clitemneſtræ mœchum & Agamemnonis interfectorem. Vide ſuprà, v 73. ad vocem, *Atreus.*

Philomela.] Carmen de *Philomela*, de qua Satir. 6. v. 644. ad vocem, *Progne.*

Tribunos.] Militares nimirùm. Vide Satir. 3. v. 313. Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 5. &c.

Haud tamen invideas vati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Mecænas ? Quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? Quis Cotta iterùm? Quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium. Nunc utile multis
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.

INTERPRETATIO.

Nihilominus ne invideas Poëta, quem ſuggeſta nutriunt. Ecquis tibi Mecænas? Quis erit modò vel Proculeius, vel Fabius? Quis Cotta rursùm? Quis ſecundus Lentulus? Tum erat *merces æqualis ingenio.* At *modò fructuoſum plurimis impalleſcere, atque merum ignorare integro Decembri.*

ANNOTATIONES.

93. *Vati.*] Ipſi fortaſſe Statio, quem à Juvenale carpi volunt quidam, eò quòd nimiùm gloriaretur à Domitiano ſe laureà coronatum, quem tamen honorem ab Imperatore nactus eſſet potiùs ob Paridem ipſi Imperatori dilectum, Statii fautorem.

Quem pulpita paſcunt.] Qui victitat è Poëmatis, quæ recitat è pulpito, vel è Tragœdiis, quas hiſtrionibus vendit in Theatro exhibendas.

Horat. ad Piſon. v. 279.

Æſchylus, & modicis inſtravit pulpita tignis.

94. *Quis tibi Mecænas.*] Ubi nunc patronos quales pridem, invenias?

Mecænas.] Is Horatio decantatus, in ipſum alioſque Literatos adeò munificus, ut Mecænates dicantur exinde omnes ſtudioſorum patroni.

Proculeius.] Deeo jam Satir. 1. v. 40.

95 *Fabius.*] De Fabiis, Satir. 2. v. 146. & Satir 6. v. 266. Q. Fabii Maxim. liberalem animum commendat Valerius Max. Lib. 4. cap. 8. Alii hic intelligunt Fabium illum Maxim. ad quem Ovid. Lib. de Ponto plures Elegias inſcribit.

Cotta.] Satir. 5. v. 109. Ovid. de Ponto, Lib. 2. Eleg. 8. & Lib. 3. Eleg. 2 & 5.

Lentulus.] Lentulorum dignitatem ac virtutes paſſim Tullius commemorat.

96. *Tunc par ingenio pretium.*] Olim ingenioſi Poëtæ muneribus cumulabantur. Plin. Lib. 3. Epiſt. ult. ſic loquitur: *Fuit moris antiqui, eos qui vel ſingulorum laudes, vel urbium ſcripſerant, aut honoribus, aut pecuniâ ornare: noſtris verò temporibus, ut alia ſpecioſa & egregia, Ita hoc imprimis exolevit. Nam poſtquam deſiimus laudanda facere, laudari quoque ineptum putamus.*

Nunc utile multis.] Legunt nonnulli, *tunc*, iterum, ut ſit expolitio prioris ſententiæ. Alii, *nunc*, ut ſit antitheſis, hoc ferè ſenſu: nunc autem alia non eſt utilitas ſtudioſis, præter ipſum ſtudium, ac ſtudii incommoda, quæ ſunt pallere, & genium defraudare.

97. *Pallere.*] Vide Perſ. Satir. 5. v. 62.

Vinum neſcire] Ad vacandum ſcriptioni liberiùs. Cicer. Tuſc. 5. n. 100. *Quid quod, ne mente quidem rectè uti poſſumus multo cibo & potione completi* Contrarium ſtatuit Horatius, Lib. 1. Epiſt. 19. ubi vinoſum Homerum, Enniumque, & alios Poëtas ſimiliter vinoſos eſſe debere affirmat.

Toto Decembri] Seu cùm dies breviores, atque longiores lucubrationes fiunt; ſeu ipſo tempore Saturnalium, quo vel continentiſſimi genio pluſculùm indulgent. Erat enim December Saturno ſacer, & Saturnalia celebrabantur eo menſe per triduum, ſeu per dies ſeptem, addendo Sigillaria. Initium ſumebatur 16. Kal Januarii, id eſt, 17. Decemb. In his Feriis epulantibus ſervis famulabantur ac miniſtrabant domini: & quiſque vino dapibuſque liberiùs ſe recreabat. Vide Macrob Lib. 1. cap. 7. & 10. Senec. Epiſt. 18. & 47. Alex. ab Alex. Lib 2.

Veſter porrò labor fœcundior, hiſtoriarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus.
Namque oblita modi milleſima pagina ſurgit
Omnibus, & creſcit multâ damnoſa papyro.
Sic ingens rerum numerus jubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde ſeges? Terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit hiſtorico quantum daret acta legenti?
Sed genus ignavum, quod tecto gaudet & umbrâ.

INTERPRETATIO.

At veſtra opera fertilior eſt, ô Hiſtorici: hac plus mora pluſque olei depoſcit. Etenim cunctis accreſcit pagella milleſima limitis immemor, ac multiplicatur pernicioſa ob chartam plurimam. Ita vult magna rerum copia, & ſcriptionis regula. Attamen quis exinde fructus? Quæ utilitas humum proſcidiſſe? Ecquis hiſtoriarum ſcriptori largiretur, quantùm donaret acta perlegenti. At genus eſt pigra, quæ delectatur domo atque umbrâ.

ANNOTATIONES.

cap. 22. at præ cæteris Athen. Lib. 14. cap. 10. ubi morem ac celebritatem Saturnalium à Græcis ad Romanos fluxiſſe egregiè aſſerit, ac diſertè explicat. Suetou. Claud. cap. 5. *quadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſſos*, refert. Et Calig. cap. 17. *Diem Saturnalibus adjecit, appellavitque Juvenalem*, inquit.

98. *Veſter porrò labor*. &c.] Ironicè. At hiſtoriarum Scriptoribus major fortaſſe utilitas, majuſque è labore lucrum.

99. *Petit hic plus*, &c.] Alii legunt, *potitur plus*, &c. id eſt, ad ſcribendam hiſtoriam plus temporis in perquirenda rerum veritate deſideratur, & plus olei in lychno ad lucubrandum atque vigilandum.

100. *Oblita modi milleſima*, &c.] Sine menſura & modo creſcit volumen multiplicibus paginis conſcriptum.

101. *Multa damnoſa papyro.*] Unde & pecuniæ multùm impenditis, emendo plurimum papyri ad hiſtoriæ volumen ſcribendum multiplex.

Papyro.] Plin Lib. 13. cap. 11. chartæ uſum non fuiſſe ante Alexandri Magni victoriam ex Varrone, affirmat. At doctiores ſic interpretantur, ut velit tantùm Plinius, uſum chartæ communem & publicum tunc ſolum fuiſſe, anteà tamen inventum. Ibid. Plin. ita pergit: *In palmarum foliis* (alii legunt *malvarum*) *primò ſcriptitatum: deinde quarumdam arborum libris. Poſteà publica monumenta plumbeis voluminibus, mox & privata linteis confici cœpta, aut ceris .... poſteà promiſcuè patuit uſus rei quâ conſtat immortalitas hominum. Papyrus ergo naſcitur in paluſtribus Ægypti .... præparantur ex ea charta, diviſo acu in prætenues ſed quàm latiſſimas filuras.* Vide cit. Plinii Lib. cap. ſeq.

102. *Rerum.*] Scribendarum.

Operum lex.] Vide Cic. 2. de Oratore, ubi de hiſtoria, ejuſque legibus.

103. *Terra quis fructus aperta.*] Terram proſcidiſſe, araſſe, coluiſſe. Metaphora. Id eſt, deſudaſſe in perquirenda ſcribendaque diligenter rerum veritate.

104. *Acta legenti.*] Vel actuario è commentariis publicis decreta legenti & recitanti, vel Juriſconſulto evolventi leges, & ſcripta ad litem pertinentia.

105. *Sed genus ignavum.*] Dicet forſan aliquis, nihil dari Hiſtorico, quippe qui videatur iners, domi ſedens, & ocioſè ſcribere hiſtoriam. Et Juvenalis reſpondet: ergo actuoſis cauſidicis multùm dari debet: hi enim in

Dic igitur quid cauſidicis civilia præſtent
Officia, & magno comites in faſce libelli?
Ipſi magna ſonant; ſed tunc cùm creditor audit
Præcipuè, vel ſi tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen.
Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles,
Conſpuiturque ſinus. Veram deprendere meſſem

INTERPRETATIO.

Eloquere ergò, quid cauſarum actoribus afferant lucri *civilia miniſteria, & comitantes in grandi congerie commentarii? Illi multùm vociferantur, tum verò præſertim, quando creditor auſcultat, aut ſi latus pulſaverit* alius *eo vehementior, qui magno cum volumine accedit ad incertum debitum. Tum folles concavi exhalant falſa ingentia, & ſinus ſputis aſpergitur. Veram frugem ſi*

ANNOTATIONES.

foro magnâ vocis & laterum exagitatione & contentione cauſas agunt.

Tecto.] Plures codices habent, *lecto*: in quo ſtudebant, & ſcribebant ſæpè Veteres. Senec. Epiſt. 67. *Gratias*, inquit, *ago ſenectuti, quòd lectulo me affixit: lucubratorio*, non, *dormitorio*, inquit Lipſius ibid. ubi & affert hunc Juvenalis locum, legitque, *lecto gaudet*, &c. Et Epiſt. 72. *Quædam & in ciſio ſcribere poſſis: quædam lectum & ocium & ſecretum deſiderant.*

Perſ. Satir. 1. v. 53.

Lectis ſcribitur in citreis.

Umbrâ.] Id eſt, quiete, otio, ſeceſſu.

106. *Civilia officia.*] Civibus præſtita per actiones forenſes, & cauſas civiles, quas perorant.

107. *Comites in faſce libelli.*] Colligati in faſciculum libelli, quos in forum ad rem probandam deferunt.

108. *Cùm creditor audit.*] Tum contendit vocem maximè cauſidicus, cùm adeſt & audit is pro quo dicit.

109. *Si tetigit latus.*] Si urgeat & inſtet.

110. *Qui venit.*] Vel ipſe creditor debitum repoſcens, vel debitor refellens, vel alter advocatus. vel pragmaticus cauſidico verba legis ſuppeditans, ut volunt Calderinus, & Mancinellus, aliique.

Codice.] Vel juris ac legum; vel accepti & expenſi tabulis.

Nomen.] Ita vocatur id omne quod in tabulas refertur, inſcripto ejus, cui vel acceptum, vel expenſum fertur, nomine. Cicero pro Q. Roſc. Com. n 4 *Non refert parva nomina in codicem? Imò omnes ſummas. Leve & tenue hoc nomen?* CCCIↃↃↃ *ſunt*. &c. Verr. 3. n. 28. *nomina ſua exegiſſe.* Verr. 7. n. 17. *Pecuniam ſibi eſſe in nominibus, numeratam in præſentia non habere.*

111. *Immenſa ſpirant mendacia.*] Rabularum iniquam impudentiam notat, qui per fas & nefas conantur vincere.

Folles.] Buccas explicat vetus Schol. alii, pulmones ſpirandi vim habentes. Sic clamoſam & contentioſam exprimit orationem Juvenalis poſt Horatium & Perſium, quem vide Satiræ quintæ verſu decimo & ſeq & quæ nos ibidem.

112 *Conſpuiturque ſinus.*] Cauſidicus fervidè perorans ſalivam deſpuit in ſuas veſtes ſinuosè convolutas.

Veram deprendere meſſem.] Paulò antè dixit: *Quæ tamen inde ſeges?* Hîc ergo reſpondet: *Veram deprendere meſſem*, &c. unde minùs ſapiunt qui legunt, *verùm deprendere*, &c.

Veram deprendere meſſem ſi libet, &c.] Si forenſis iſtius laboris quæ ſit merces, quæras; Lacertam unum reperies tantumdem lucrari, quantum cauſidicos centum.

Si libet: hinc centum patrimonia cauſidicorum,
Parte aliâ ſolùm Ruſſati pone Lacertæ.
Conſedêre Duces: ſurgis tu pallidus Ajax,
Dicturus dubiâ pro libertate Bubulco
Judice. Rumpe miſer tenſum jecur, ut tibi laſſo
Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.

INTERPRETATIO

placet cognoſcere, inde centenorum tabularum, aliunde Rubri Lacertæ dumtaxat bona ſtatue. Conſedere Duces; exurgis tu pallens Ajax, oraturus pro ancipite libertate, arbitro Bubulco. Infelix diſrumpe extenſum hepar, ut feſſo tibi virentes palmæ graduum ornamenta appendantur.

ANNOTATIONES.

113. *Hinc centum patrimonia cauſidicorum*, &c] Velut in libra expendens, hinc in lance una pone bona centum tabularum, illinc in altera ſolius Lacertæ divitias, & vide illa ab his adæquari, vel ſuperari.

114. *Ruſſati.*] Induti veſte ruſsâ, id eſt, rubrâ, vel purpureâ.

Ruſſati pone Lacerta.] Magna certè hic legendi varietas. Emendant quidam: *rus Sati pone Lacertæ*: ut dives fuerit quidam nomine *Satus Lacerta*, cujus villa tanti ſit, quanti bona centum cauſidicorum. Alii dicunt *Lacertam* eſſe militis fictum nomen: porrò militibus in uſu fuiſſe veſtes rubras, ut per coloris ſimilitudinem ſanguis è vulneribus defluens minùs appareret. Alii cum vet Schol. legunt, *Lacerna*, quem aiunt ſub Domitiano ex aurigandi peritia divitem factum: & hinc purpureis veſtibus indui.

115 *Conſedere duces.*] Sumptum ex Ovid Metamorphoſ. 13. Fab 1. ubi de armis Achillis Ajax cum Ulyſſe diſceptat coram Ducibus Græcorum. Hic *Duces* pro Judicibus. & mox, *Ajax*, pro Cauſidico ponuntur.

Pallidus] Præ timore, ne perinde ut Ajax olim, ita modo tu causâ cadas & vincaris.

Ajax] Telamonis erat filius. Græcorum poſt Achillem fortiſſimus, quod ab Ulyſſe victus in judicio fuiſſet, itâ percitus ad inſaniam uſque: quod autem furens egerat, mente reſtitutâ reſciens, præ verecundia & dolore, ſeipſum interemit. Vide Sophoclis Ajacem flagelliſ.

116. *Dubia pro libertate*] Pro homine, de quo quæritur, ſitne ſervus an liber exiſtimandus, Sicut Tullius pro Archia dicens jus ei civitatis aſſeruit.

Bubulco.] Vel intelligit C. Attilium Atilium Bubulcum, qui fuit Conſul cum T. Manlio Torquato; vel per contemptum Judicem notat agreſtem & imperitum bubulci ſimilem, reſpiciens ad morem Judices eligendi tres è ſingulis Tribubus perinde ruſticanis ac urbanis. Aſcon. Ped. in 2 Verrin. vel denique meminerat Juvenalis, quod refert Sueton. Jul. cap. 80. *Peregrinos à Cæſare in Senatum allectos*: unde & Auguſtus correxit *numerum affluentem deformi & inconditâ turbâ Senatorum, inter quos erant etiam indigniſſimi, quos vulgus abortivos, ſive Orcinos vocabat*, teſte Sueton. Octav. cap. 35.

117. *Rumpe miſer tenſum jecur.*] Tu jam latera, pulmones, & jecur bili plenum & accenſum fatiga vociferando, & vanæ gloriæ pluſculùm ſerviendo, aut lucello tenui.

118. *Figantur virides ſcalarum gloria palmæ.*] Ex more palmis exornetur vel janua tuæ domûs, vel gradus pulpiti è quo dixeris cauſam, atque viceris. Martial. Lib. 7. Epigr. 27.

Sic fora mirentur, ſic te palatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores.

Scalarum gloria.] *Apud veteres ad-*

Quod vocis pretium? Siccus petaſunculus, & vas
Pelamidum, aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi;
Aut vinum Tiberi devectum, quinque lagenæ.
Si quater egiſti, ſi contigit aureus unus,
Inde cadunt partes, ex fœdere pragmaticorum.
Æmilio dabitur quantum petet: & meliùs nos
Egimus. Hujus enim ſtat currus aheneus, alti

INTERPRETATIO.

Eoqua merces orationis? Arida perna, & vas pelamidum: vel bulbi vetuſti, Africanorum menſtrua munera: *vel merum Tiberi deportatum, quina lagena; ſi quater peroraſti.* Quod-*ſi obve*-*nerit* nummus *unus aureus*; *ex eo detrahuntur portiones pragmaticorum, ſecundum pactum. Æmilio donabitur quantum poſtulabit: ac nos peritò magis peroravimus. Nam illius in atrio eſt currus*

ANNOTATIONES.

vocatorum armaria ſcalas habebant. inquit vetus Schol. Alii pauperiem cauſidicorum hinc aiunt notari, qui habitarent in cœnaculis, ad quæ non niſi per ſcalas aſcendebatur: quas proinde in victoriæ ſignum palmis integerent.

119. *Siccus petaſunculus.*] Exiguus petaſo, vetuſtate exuccus. Vide Martial Lib. 13. Epigramm. 55.

Vas pelamidum.] Plenum piſciculis iſtis, qui ſunt minores thynni, dicti à πηλῷ, *limo*. De his vide Athen. Lib. 8. cap. 14. Plin. Lib. 9. cap. 15. & Lib. 32 cap. 11.

120. *Afrorum.*] Aliàs, *Maurorum*.

Epimenia.] Vox Græca, quaſi penſio menſtrua, id eſt, xenia vel dona, quæ Afri miſſitabant Romanis quot menſibus ad conciliandos eos ſibi. Sunt qui legant, *ormenia*, id eſt, caules, alii, *epimendia*, ſed iſtos egregiè ſuggillat Caſaubonus in Athen. Lib. 2 cap. 21.

Bulbi.] Tubera, allia, cepæ, ſquillæ, omneſque radices rotundæ & tunicatæ. Athen. Lib. 2. cap. 23. de *bulbis* multa & varia; ubi & Proverbium, *Bulbum ſi expetis, quâ impensâ gloriam ſis adepturus, cogita.* Teophraſt. Hiſt. Lib. 7. cap 13. & ex his Plin. Lib. 19. cap. 5. dulces adeò bulbos in Taurica Cherſoneſo naſci refert, ut crudi mandantur: poſt quos optimi ſint in Africa, deinde in Apulia. Quidam legunt, *bulli*, id eſt, piſciculi viliores, ut interpretatur è veteri gloſſa Lipſius Epiſt. quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25. ubi ſperni vetat lectionem de bulbis vulgatam.

121. *Vinum Tiberi devectum*] Quinque lagenæ vini parùm laudati, nempè Romam advecti ſecundo flumine ex Hetruria, ſeu Veiis, &c. non autem quòd ſit adverſo Tiberi deportatum vel è tranſmarinis regionibus, vel etiam è Campania, exquiſitum.

123. *Inde cadunt partes*, &c.] Si detur cauſidico nummus aureus, hunc non habet integrum ſibi, ſed ex fœdere partiri debet cum pragmaticis, pro collocata ſibi opera.

Pragmaticorum] Hi Juris & legum admodum periti, cauſidicis aderant, & verba ſolemnia, formulaſque ſuggerere ſatagebant Cicero de Oratore 1. eorum meminit, aitque viles fuiſſe homines, qui mercede conducti oratoribus ſe miniſtros præbebant in judiciis. Vide & Quintil. Lib. 12. cap 3.

124 *Æmilio.*] Illuſtri diviti cauſidico.

Meliùs nos egimus.] Atqui nos pauperes meliùs cauſam diximus: cur igitur non æquam mercedem accipimus?

125. *Hujus enim ſtat*, &c.] Verumenimverò Æmilius in porticu oſtentat inſignia nobilitatis, æreum currum, quo majorum aliquis triumphavit: imò & ſtatuam equeſtrem ſibi erectam.

Quadrijuges

Quadrijuges in veſtibulis, atque ipſe feroci
Bellatore ſedens curvatum haſtile minatur
Eminùs, & ſtatua meditatur prælia luſca.
Sic Pedo conturbat, Matho deficit; exitus hic eſt
Tongilli, magno cum rhinocerote lavari
Qui ſolet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum juvenes longo premit aſſere Medos,

INTERPRETATIO.

ex ære, proceri quadrijuges, ipſeque generoſo ad *bellum* equo *inſidens telum inflexum procul intentat, ac effigie coclite molitur certamina. Ita Pedo commiſcet, Matho ſuccumbit: ille eſt finis Tongilli, qui grandi cum rhinocerote lavari conſuevit, & cœnoſâ multitudine cruciat balnea, & oblongo palo Medos adoleſcentes per forum onerat,*

ANNOTATIONES.

126. *Quadrijuges.*] Equi ad currum quatuor. Vide initium Satiræ 8.

Ipſe feroci, &c.] Ipſis etiam cauſidicis ponebantur ſtatuæ Equeſtres. Martial. Lib. 9. Epigram. 70.

Tam grave percuſſis incudibus æra reſultant,
Cauſidicum medio cum faber aptat equo.

127. *Curvatum.*] Tam affabrè ſtatua efficta eſt, ut haſtile quod intentat ac minatur, videatur tremere, adeoque curvari, & mox jactandum.

128. *Meditatur prælia luſca.*] Sive quòd obliquum caput alterum dumtaxat oculum oſtendebat: ſive quòd effigies exhiberet virum altero clauſo oculo certiùs ictum dirigentem. Vide Perſ. Satir. 1. v. 66.

129. *Sic Pedo conturbat*, &c.] Quoniam divitibus cauſidicis quamvis inferioris meriti merces amplior tribuitur: hinc tenuiores ſimulant ſe opulentos. Quò fit ut ære ſe alieno obruant.

Pedo.] Cauſidicus quiſpiam.

Conturbat.] Verbum Juris, id eſt, decoquit, dilapidat: æs alienum vetus non ſolvit, & novum contrahit: rationes debitorum congerit, commiſcet, conturbat. Cic. pro Cn. Plancio. *Verùm fac me multis debere, & in iis Plancio: utrum igitur me conturbare oportet: an hoc nomen, quod urget, nunc cùm petitur diſſolvere?*

Matho.] Alius cauſidicus, de quo Satir. 1.

Deficit.] Legunt aliqui, *dejicit*, perperam, ut videtur.

Exitus hic eſt Tongilli.] Ut Pedo, Mathoque perinde ſuccumbentis, dum vult opes oſtentare, ut plus lucretur.

130. *Rhinocerote.*] Vaſe oleum guttatim fundente; gutto, quo in balneis utebantur è cornu tauri pauperes, at divites è cornu rhinocerotis. Vide Satiræ 3. v. 263. Porrò *Rhinoceros* à ῥὶς & κέρας dicitur, animal unius in nare cornu, ut ait Plinius Lib. 8. cap. 20. & Diodor. Sicul. Lib. 4. cap. 3. ubi *rhinocerotis* naturam, & ad vincendum elephantum induſtriam uterque referunt.

131. *Vexat lutulenta balnea turba.*] Servis plurimis, qui per cœnoſa dominum ſecuti ad balnea, magno ſtrepitu jam ei famulantur, quod moleſtiam creat iis qui ſimul lavantur.

132. *Perque forum juvenes*, &c.] Dum lecticâ per forum vehitur, oneratque lecticarios.

Aſſere.] Perticâ duplice, quâ ſuſtinetur ac deportatur ſella ſeu lectica. Vide Satir. 3. v. 245.

Medos.] Servos è Mediâ, lecticarios. legunt alii, *Mæſos*. Hi quidem à Romanis ſubacti, non ita verò Medi. Mœſia Europæ regio Euxino mari proxima. Media Aſiæ pars Aſſyriæ juncta,

Empturus pueros, argentum, myrrhina, villas.
Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo.
Et tamen hoc ipſis eſt utile: purpura vendit
Cauſidicum, vendunt amethyſtina: convenit illis
Et ſtrepitu, & facie majoris vivere cenſus.
Sed finem impenſæ non ſervat prodiga Roma.
Ut redeant veteres, Ciceroni nemo ducentos

INTERPRETATIO.

empturus ſervos, argentum, myrrhina, prædia. Nam fidem facit ampla purpura Tyrio filo. Ac nihilominus id eis fructuoſum eſt: purpura venumdat cauſarum actorem, venumdant amethyſtina. Prodeſt ipſis vitam agere & ſonitu, & ſpecie majorum opum. At profuſa Roma modum ſumptibus non ponit. Si priſci reviviſcant, Tullio nullus do-

ANNOTATIONES.

ampla valdè & nominata pridem ob diuturnum ejus per annos plus trecentos Imperium, Aſſyriis quidem ereptum per Arbacem Sardanapali interfectorem, & ſub aliis octo ſequentibus Medorum regibus continuatum poſteaque tranſlatum ad Perſas.

133. *Empturus pueros*, &c.] Ut divitias oſtentet.

Argentum.] Argentea vaſa.

Myrrhina.] Vide Satir. 6. v. 156. & quæ ibid. nos.

134. *Spondet enim*, &c.] Pretioſa Tongilli veſtis ipſi pro ſponſore eſt.

Tyrio.] Vide Satir. 1. v. 27.

Stlataria purpura.] Quaſi ſenatoria veſtis, latus è purpura clavus. Vide Satir. 1. v. 106. & quæ notavimus ibid. Porrò *ſtlatum* pro *latum*, ſicut & *ſtlotum* pro *lotum*, *ſtlitem* pro *litem* veteres dixere, teſte Feſto; apud quem etiam *ſtlata* eſt navigium latum magis quàm altum: unde *ſtlataria purpura* hic intelligi poſſet mari advecta è Tyro. Alii à *ſtlata* rate piraticâ, per *ſtlatariam* purpuram, intelligunt veſtem purpuream quaſi fallentem ac deprædantem clientes, qui ambiunt cauſidicos ſumptuosè veſtitos, eiſque magnam ſponte mercedem tribuunt.

Purpura] Plin. Lib. 9. cap. 36. & ſeq. de purpuræ naturâ, uſu, pretio, antiquitate, variis denique generibus multa.

135. *Hoc ipſis utile eſt.*] Lucrum eis affert ambitioſa oſtentatio divitiarum.

Purpura vendit cauſidicum.] Tanti locabit ac vendet operam ſuam cauſidicus, quantum faſtûs & ſplendoris habuerit in veſtibus, & quantum ſe jactaverit.

136. *Amethyſtina.*] Veſtimenta violacei coloris, qualis eſt in amethyſto lapillo, de quo Plin. Lib. 21. cap. 8. & Lib. 37. cap. 6. & 9.

137. *Et ſtrepitu & facie*, &c.] Conducit illis exhibere ſe ditiores quàm ſint, aliàs enim non conducerentur, atque egerent.

Strepitu.] Celebritatem ſuam ac famam venditando.

Cenſus.] Bonorum æſtimatio, ipſaque bona, cenſus appellantur paſſim apud Auctores. Cic. Verr. 4. n. 131. *Siculi ex cenſu quotannis tributa conferunt*, &c.

138. *Sed finem impenſæ*, &c.] Ambitioni, vanitati, luxui tam dedita Roma, ut jaceat quiſquis non ſplendet. Hinc Seneca Epiſt. 50. *erramus*, inquit, *& dicimus: non ego ſum ambitioſus: ſed nemo Romæ poteſt aliter vivere; non ego ſumptuoſus; ſed urbs ipſa magnas impenſas exigit.*

139. *Ut redeant veteres.*] Nonnulli Codices loco iſtarum vocum, habent: *fidimus eloquio?*

Veteres.] Inſignes illi Oratores, Cicero, Craſſus, Hortenſius, &c. vel, è Græcis Demoſthenes, Æſchines, Iſocrates, &c.

Nunc dederit nummos, niſi fulſerit annulus ingens.
Reſpicit hoc primum qui litigat, an tibi ſervi
Octo, decem comites, poſt te an ſit ſella, togati
Ante pedes. Ideò conductâ Paulus agebat
Sardonyche, atque ideò pluris, quàm Coſſus agebat,
Quàm Baſilus. Rara in tenui facundia panno.
Quando licet flentem Baſilo producere matrem?
Quis benè dicentem Baſilum ferat? Accipiat te
Gallia, vel potiùs nutricula cauſidicorum

INTERPRETATIO.

naret nummos ducentos, niſi micaret magnus annulus. Id imprimis obſervat qui litem habet, utrum habeas *tu ſervos octo, aſſeclas decem, utrum poſt te ſit lectica, ante pedes verò togati. Idcircò Paulus dicebat Sardonyche conductâ, & idcircò* pretio *majori dicebat, quàm Coſſus, quàm Baſilus. Infrequens eloquentia ſub paupere veſtimento. Ecquando fas eſt Baſilo matrem exhibere lacrymantem? Ecquis Baſilum toleret disertè perorantem? Te ſuſcipiat Gallia, aut magis oratorum altrix*

ANNOTATIONES.

140. *Niſi fulſerit.*] Niſi dives fuerit, aut ſaltem opes oſtentarit, quantumvis peritus, erit deſpectui.

Annulus.] In digito. Vide Satir. 1. v. 28.

141. *An tibi ſervi*, &c.] An ſumptuoſus adſit oratori comitatus, potiùs quàm quæ facundia.

Servi octo.] Lecticarii octophoron geſtantes, ad pompam & faſtum. Vide Satir. 1. v. 64.

142. *Comites.*] Clientes officioſè deducentes ad forum. Vide Satir. 1. v. 96. 119. 132.

Sella.] Vel lectica per vias ſubſequens; vel ſedile, ſeu ſella quaſi pulpitum, in foro, è quo magnificè dicas & perores, & in quo, cùm libuerit, ſedeas.

Togati ante pedes.] Clientes, vel amici, honoris causâ præeuntes. Anteambulones vocat Martialis. Ejus vide Epigramm. 7. & 46. Lib. 3. & Juvenal. Satir 1. v. 96. & quæ nos ibi.

143. *Ante pedes.*] *Circum pedes ſunt obſequia ſervorum, ante pedes amicorum:* inquit Turneb. Lib. 3. cap. ult.

Conducta] Cautè, ut dives appareret, pluſque mercedis acciperet.

Paulus.] Is cauſidicus, pariter ut Coſſus, & Baſilus. Sed hi minùs celebres, quia pauperiores.

144. *Sardonyche.*] Annulo, in quo pretioſa gemma ſardonyx. Vide Perſ. Satir. 1. v. 16.

145. *Rara in tenui facundia panno.*] Ex opinione vulgi, cui adverſatur illud Cæcilianum: *ſæpè eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia.* Cic. Tuſcul. 3. n. 56.

146. *Quando licet Baſilo*, &c.] Quis tenui cauſidico gravem cauſam committit, in qua liceat v. g. matrem producere pro ſalute filii ſupplicantem apud Judices. Vide Cicer. Verr. 5. pro Fonteio in perorat. &c.

147. *Accipiat te Gallia*, &c.] Perge in Galliam vel Africam, ibique vendita oratoriam facultatem: nam Romæ non facundia tam ſpectatur in cauſidico, quàm faſtus & pompa veſtium atque comitatus.

148. *Gallia.*] Europæ nobiliſſima portio, Rheno, Oceano, Alpibus ac Pyrenæis clausâ, Romanis primùm, deinde Francis domita. De hac ſatius erit non plura, quàm non ſat magna dicere. At quod facit ad rem præſentem, in ea, Lugduni ſcilicet, facundiæ certamen, de quo vide Satir. 1. v. 44. Unde & facundam vocat Sa-

Africa, ſi placuit mercedem imponere linguæ.
Declamare doces, ô ferrea pectora Vecti,
Cum perimit ſævos claſſis numeroſa Tyrannos.
Nam quæcumque ſedens modò legerat, hæc eadem ſtans
Proferet, atque eadem cantabit verſibus iiſdem.
Occîdit miſeros crambe repetita magiſtros.

INTERPRETATIO.

Africa, ſi vis dare pretium linguæ. O Vetti, cor ferreum, inſtituis ad benè *pronunciandum, quando ſchola copioſa diros Tyrannos enecat? Etenim qualibet mox prælegerat ſedens, ea ipſa ſtans pronunciabit, & eadem iiſdem verſiculis repetet. Ingeminata braſſica perimit infelices præceptores.*

ANNOTATIONES.

tir. 15. v. 111. optimorum ingeniorum feracem ignorat nemo: etiam oratores inſignes habuiſſe dicemus alibi, & teſtis Quintil. loco mox citando.

Nutricula cauſidicorum] Seu quòd litigioſæ regiones illæ Gallia & Africa, ſeu quòd eximios oratores tulerint. Quintil. Lib. 10. cap. 1. præſtantiſſimos ait fuiſſe Jul. Africanum & Domitium Afrum. Ac hic Nemauſenſis erat, & florebat ſub Nerone. Ex cap. 3. *Julius Florus*, inquit, *in eloquentia Galliarum (quoniam ibi demum exercuit eam) princeps, alioqui inter paucos diſertus*, &c.

149. *Africa.*] Hæc Romanis ampla ſeges & terroris & gloriæ, vel ob unam Carthaginem; unumque Annibalem: Nobis autem Chriſtianis valdè memorabilis, quòd tot præclara Religionis noſtræ lumina genuerit, Tertullianum, Cyprianum, Auguſtinum, &c.

Mercedem imponere linguæ.] Si vis æſtimari ob eloquentiam, & ex ea quæſtum facere.

150 *Declamare doces*, &c.] Jam ad Rhetores tranſit, expenditque num digna merces iis detur, ac magnis eorum laboribus æqualis.

Ferrea pectora.] Quippe quæ moleſtam admodum puerorum inſtitutionem ſuſcipiant & exequantur ſine ullo ferè lucro.

Vetti.] *Vectius* ſeu *Vettius*, celebris Rhetor. Ejus meminit Plin. Lib. 29. cap. 1. ponitur hîc pro quolibet declamandi magiſtro.

151. *Cum perimit ſævos*, &c.] Ingens numerus diſcipulorum recitat ſuam quiſque compoſitionem & orationem de perimendis tyrannis. Quod ſanè præceptoris patientiam exhaurit. Alii ſic interpretantur: ô Vetti, ſanè tu ferreus, quem non frangit durus ille docendi labor, ad quem velut ad ſummum tormenti genus Dii vindices compulerunt Dionyſium Siciliæ Tyrannum. Is enimverò Imperio exutus in ludo litterario Corinthi conſenuit.

Claſſis.] Quintil. Lib. 1. cap. 2 *Pueros*, inquit, *Magiſtri in claſſes diſtribuebant, & iis ordinem dicendi ſecundum vires ingenii dabant*, &c.

152. *Quacumque ſedens modò legerat.*] Præceptor nimirùm.

Hæc eadem ſtans.] Nempè diſcipulus.

153. *Eadem cantabit verſibus iiſdem.*] Recitabit ſtatim formans ſe diſcipulus ad exemplum Magiſtri prælegentis & declamare docentis. Huc pertinet quod ait Quintil. Lib. 2. cap. 4. *Dicere quæ audierint, utile eſt pueris ad loquendi facultatem.*

Verſibus iiſdem.] Totidem inciſis & commatis.

154. *Occidit miſeros*, &c.] Crebræ illæ diſcipulorum exercitationes eadem recinentium, caput obtundunt Magiſtri, ejuſque mentem excarnificant; ſicut braſſica ſæpiùs appoſita nauſeam ſtomacho facit.

Crambe repetita.] Proverb. *δὶς κράμβη θάνατος*. Vide Politian. Miſcel. cap. 33. Veteres *κὰ τὴν κράμβην* jurare ſolitos auctor eſt Athen. Lib. 9. cap. 2.

Quis color, & quod ſit cauſæ genus, atque ubi ſumma
Quæſtio, quæ veniant diverſâ parte ſagittæ,
Scire volunt omnes, mercedem ſolvere nemo.
Mercedem appellas? Quid enim ſcio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quòd læva in parte mamillæ
Nil ſalit Arcadico juveni, cujus mihi ſextâ
Quaque die miſerum dirus caput Annibal implet.
Quicquid id eſt, de quo deliberat, an petat urbem
A Cannis; an poſt nimbos & fulmina cautus

INTERPRETATIO.

Quæ ratio, & quæ ſpecies argumenti, & ubi præcipua controverſia, quæ tela procedant variis lateribus, uncti diſcere cupiunt, pretium nullus pendere vult. *An pretium vocas? Nam quid didici? Magiſtri nimirùm noxa reprehenditur, quia in ſiniſtro mammæ latere nihil palpitat Arcadico adoleſcenti, cujus ferox Annibal mihi caput infortunatum replet ſextâ quaque die; quodcumque eſt illud, de quo conſultat;* ſive *utrum à Cannis Romam contendat;* ſive, *utrum poſt procellas & fulgura prudens circ*

ANNOTATIONES.

155. *Quis color.*] Quis modus ſtabiliendi cauſam, & crimen repellendi. Satir. 6. v. 280.

Dic, Quintiliane, colorem.

Cauſa genus.] An demonſtrativum, an judiciale, an deliberativum, &c. Vide Quintil. Lib. 3. cap. 4.

Summa quæſtio.] Quis ſtatus, an conjecturalis, an definitivus, &c. Quintilian. cit. Lib. 3. cap. 6.

156. *Quæ veniant diverſâ parte ſagittæ.*] Quænam ab adverſario objici, & qua ratione poſſint refutari.

158. *Mercedem appellas.*] Proſopopœia diſcipuli Imperiti Magiſtro dicentis; ſcilicet, petis mercedem, cum nihil à te didicerim.

Culpa docentis arguitur.] Reſponſio Magiſtri, in qua notatur quàm ſit miſera conditio docentium: in hos enim culpa refunditur, ſi negligens alioqui, vel obtuſo diſcipulus ingenio nihil in ſtudio proficiat.

159. *Læva in parte mamillæ.*] Plin. Lib. 11. cap. 37. *Cor animalibus cæteris in medio pectore eſt; homini tantùm infra lævam papillam*, inquit. Cor igitur hic & apud alios Poëtas non rarò ponitur pro ingenio & ſapientia: unde & vecors dicitur qui eſt ſtupidus & inſipiens.

160. *Nihil ſalit*] Nihil emicat ingenii, nihil induſtriæ vel ſolertiæ.

Arcadico juveni.] Ignavo, bardo, ſimili vel Arcadibus, qui hebetes ab aliquibus referuntur, vel pecori Arcadico, id eſt, aſinis. Vide Perſ. Satir. 3. v. 9.

161. *Caput implet.*] Obtundit, gravat, ac tædio afficit.

Annibal.] Declamatio de Annibale deliberante. Vide Satir. 6. ad v. 169.

162. *An petat urbem.*] An poſt Cannenſem victoriam continuò Romam pergat, an fatigatis militibus reſpirandi ſpatium dare debeat. Vide Tit. Liv. Lib. 22. cap. 51. ubi Annibali ad penſandum conſilium opus eſſe tempus dicenti reſpondet egregiè Maharbal: *non omnia nimirùm eidem Dii dedere. Vincere ſcis, Annibal, victoriâ uti neſcis.* Additque Liv. ibid. *moram ejus diei ſaluti fuiſſe urbi atque Imperio.*

163. *Cannis.*] Is vicus Apuliæ priùs ignobilis, aſt poſteà non mediocriter celebratus clade Romanorum. Vide Satir. 2. ad v. 155.

An poſt nimbos, &c.] Lege Tit. Liv. Lib. 26. cap. 11.

Cautus.] Timens ne infeſtis ſibi Numinibus victorem perdat exercitum.

Circumagat madidas à tempeſtate cohortes.
Quantumvis ſtipulare, & protinus accipe quod do,
Ut toties illum pater audiat. Aſt alii ſex
Et plures uno conclamant ore ſophiſtæ,
Et veras agitant lites, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus ingratuſque maritus,
Et quæ jam veteres ſanant mortaria cœcos.

INTERPRETATIO.

circumducat phalanges nimbis madefactas. Poſtula quantumcumque libuerit, ſtatimque ſume quod trado, ut tot vicibus eum genitor auſcultet. Sed alii ſex, imò plures Sophiſtæ pari voce clamant, atque veras controverſias tractant, dimiſſo abductore; tacent admixta toxica, conjux nequam & ingratus, atque mortaria quæ curant cœcos jam antiquos.

ANNOTATIONES.

164. *Circumagat madidas*, &c.] Poſita ſuper Anienem fluvium, ad tertium ab urbe lapidem, caſtra moveat, abducatque copias religione perculſas, ob tempeſtatem acies jam ſemel ac iterùm dirimentem. Tunc enim Annibal erupit in has voces: *Potiundæ ſibi urbis Romæ modò mentem non dari, modò fortunam.* Tit. Liv. cit. Lib. 26. cap. 11.

165. *Quantumvis ſtipulare*, &c.] Atque ut intelligas quantum ſit tædium eadem ſæpiùs audienti, ego tantùm tibi promitto, quantum petieris, ſi pater ipſe diſcipuli tam patiens fuerit, quàm ego declamandi magiſter; ſique toties filium declamantem libenter audire ſuſtineat, quoties ego alienum, & quidem ſine mercede.

Stipulare.] *Stipulo*, vel *ſtipulor*, idem eſt atque poſtulo mihi promitti quidpiam, ſolemni formulâ: v. g. viſne promittere centum nummos, ac dare? cui reſpondet alter; promitto & dabo

166. *Pater audiat.*] Vide Perſ. Sat. 3. ad v. 47. & quæ nos ibidem notavimus.

Aſt alii ſex, &c.] At prudenter omninò plurimi Rhetores ad forenſes ac veras actiones tranſiere, dimiſſis fictis illis & ſcholaſticis.

167. *Conclamant*] Vel, in foro clamoſo agunt cauſas; vel, declamatorum atque Rhetorum vitam intolerabilem vociferantur deſerendam.

Sophiſtæ.] Ita pridem Rhetores appellati, teſte Philoſtrato. Aliis Rhetor eſt qui tradit eloquentiæ præcepta, Sophiſta verò qui ad dicendum exercet. Victorin. Prolog. in Rhetor. Cic.

168. *Veras agitant lites.*] Non ampliùs fictas, ut priùs in ſcholis, ſed veras in foro, paulò majori mercede.

Raptore relicto, &c.] Relictis fictis argumentis, qualia legere eſt apud Quintil. & Senecam, in Controverſ.

Raptore relicto.] Declamandi materia de eo qui fœminam rapuerit. V. g de Paride qui Helenam, de Jaſone qui Medeam abduxit, &c Vide Senec. Controv.

169. *Fuſa venena ſilent.*] Non jam tractatur fictum thema de veneno dato vel pellici, vel conjugi, &c. nec de marito ingrato, &c.

Malus ingratuſque maritus.] Vel Jaſon qui deſeruit Medeam, cujus ope vellus aureum abſtulerat, atque aliam uxorem duxit: vel quilibet ſimilis illius perfidi in fideliſſimam conjugem viri, de quo Senec. Lib. 2. Controv. 5. Erit igitur vel accuſatio ingrati mariti, pro uxore; vel ejus defenſio adverſus uxorem.

170. *Et quæ jam veteres*, &c] Declamatio de filio conterente pharmaca in mortario ad ſanandos cœci patris oculos, quæ venena eſſe affirmantur à noverca: unde credulus pater filium hæreditate pellit, &c.

Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra movebunt
Conſilia, & vitæ diverſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetoricâ deſcendit ab umbra,
Summula ne pereat, quâ vilis teſſera venit
Frumenti. Quippe hæc merces lautiſſima. Tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.
Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua

INTERPRETATIO.

Itaque ſi noſtrum valebit conſilium, is qui ex umbra Rhetorica venit ad certamen, ipſe ſibi miſſionem largietur, inibitque aliud vivendi inſtitutum, ut non deſit ei parva ſumma, quâ venumdatur modica tritici teſſerula. Etenim ea compenſatio maxima. Experire quanto pretio *Chryſogonus, aut quanto Pollio erudiat filios divitum, diſtribuens Theodori diſciplinam.* Extruuntur *balnea ſexcentis, & majore* ſumptu *xyſtus, in quo vehatur*

ANNOTATIONES.

171. *Sibi dabit ipſe rudem.*] Si mihi credit Sophiſta ſterile docendi munus abjiciet, & ſe conferet ad forum, ubi ſaltem aliquod lucellum eſt.

Rudem.] Libertatem, & vacationem à docendo. Metaphor. à gladiatoribus. Vide quæ ad Satir. 6. v. 113.

173. *Ad pugnam.*] Ad veras in foro actiones.

Ab umbra.] Relictâ ſcholâ, in qua privatæ & umbratiles dumtaxat actiones, & falſæ controverſiæ.

174. *Summula ne pereat.*] Ut exigua ſaltem habeatur merces, quâ ematur panis.

Teſſera.] Juſt. Lipſius Elect. 1. c. 8. Multa de frumentationis antiquitate, ac frumenti diſtributione primùm ab Ædilibus, dein ab annonæ Curatoribus factâ, & quidem per teſſeras ſeu ſymbola è ligno vel plumbo, quibus inſtructi pergebant ad horrea publica, & ſingulis menſibus frumentum accipiebant, &c. Vide quæ ad Perſ. Satir. 5. v. 74.

Venit.] Acceptam etenim teſſeram frumentariam vendere licebat; & vendebant qui victum habentes aliunde, frumento non indigebant Lipſ. cit. loco.

175. *Tenta Chryſogonus, &c.*] Si mihi fidem non habes inquire quàm vili pretio doceant Chryſogonus & Pollio, & quàm exiguam capiant mercedem etiam à nobilibus atque opulentis, quorum filios inſtituunt.

176. *Chryſogonus, Pollio.*] Sophiſtæ ſeu Rhetores Citharœdos eſſe volunt alii, quos Juvenalis affirmet plus multò quàm Rhetores lucrari.

177. *Artem ſcindens.*] Rhetoricam, cujus præcepta minutatim quaſi diſpertit, diſſipat, diſperdit, nullâ propè mercede, nullo fructu.

Scindens.] Quidam interpretantur, vituperans, proſcindens: ſed minùs id probem.

Theodori.] Is Gadarâ urbe Syriæ oriundus, inſignis Rhetor fuit, Tiberii Cæſaris præceptor, qui ſævam ejus indolem perſpexit primus, ac notavit in puero, Suetonio teſte, Tiber. c. 57. De eodem Quintilianus Lib. 3. cap 1. ſic loquitur: *Theodorus Gadareus, qui ſe dici maluit Rhodium, quem ſtudioſè audiſſe, cùm in eam Inſulam ſeceſſiſſet, dicitur Tiberius Cæſar:* additque illum & plura ſcripſiſſe, & ejus diſcipulos veluti novæ ſectæ addictos *Theodoreos* appellatos fuiſſe, quos inter fuit *Hermagoras.*

178. *Balnea ſexcentis.*] Sumptuoſi quidem ſunt in ædificando epulandoque Romani, at parci nimiùm in educandis docendiſque liberis.

Sexcentis.] Nummis, vel ſeſtertiis.

Porticus in qua geſtetur dominus.] Vide Satir. 4. v. 5.

Geſtetur dominus quoties pluit; anne ſerenum
Expectet, ſpargatque luto jumenta recenti?
Hîc potiùs: namque hîc munde nitet ungula mulæ.
Parte aliâ longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cœnatio ſolem.
Quanticumque domus, veniet qui fercula doctè
Componit, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus ſeſtertia Quintiliano,
Ut multùm, duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri, quàm filius. Unde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? Exempla novorum

INTERPRETATIO.

herus, quandocumque pluit. Sudumne præſtoletur, aut jumenta novo cœno inficiat? Illic magis: etenim ibi fulget ungula mulæ nitidæ. Aliunde cœnaculum erigatur altis è Numidia fulcris ſubnixum, atque frigentem ſolem excipiat. Quantivis ædes conſtent; *accedet qui ſcitè dapes ſtruit, accedet qui obſonia præparat. Illis in impenſis, ad ſummum duo ſeſtertia ſatis erunt Quintiliano. Nihil minoris conſtabit patri quàm natus. Unde ergo tot nemora poſſidet Quintilianus? Fortuna inſolita*

ANNOTATIONES.

179. *Anne ſerenum expectet.*] Quod ſi ambulare cupiat, an putas expectandum ei ſerenum tempus? Imò porticum habet ad id ſemper idoneam.

180. *Spargatve luto jumenta recenti.*] An poſt pluviam velit agi currum, & vehi per cœnoſas plateas, ubi mulorum pedes luto inquinentur?

181. *Hic potiùs.*] Quin potiùs in porticu ambulabit, ubi mulæ vehiculum trahentes nitidis incedant pedibus & ungulis. Ironicè.

182. *Numidarum.*] Numidia pars Africæ, hodie *Biledulgerid.* Inde lapides optimi & exquiſita marmora excidendis columnis idonea Romam deportabantur. Meminit Plin. Lib. 36. cap. 6. & alibi.

183. *Algentem rapiat cœnatio ſolem.*] Columella Lib. 1. præcipit ædium feneſtras ſpectare Ortum & Septentrionem.

Cœnatio.] Triclinium, locus in ſuperiori domûs parte ad cœnandum aptus.

Algentem rapiat cœnatio ſolem.] Vel hyberno tempore, dum oritur, frigidum: vel orientem æſtate, verſus Septentrionem. Hinc enim hilarior ſitus & commodior dat umbram quando calet, & cùm friget, teporem.

184. *Quanticumque domus, &c.*] Neque ſolùm profundunt opes in ſubſtructionibus, ſed etiam in ſumptuoſis conviviis.

Qui fercula doctè componit.] Structor menſæ peritus.

185. *Qui pulmentaria condit.*] Coquus.

Pulmentaria.] Quævis obſonia. Nomen à pulte, quâ pro pane diu Romani uſi ſunt. Cicer Tuſcul. 5. n. 90. *Anacharſi Philoſopho cubile terra, pulmentum fames*, &c. Vide Perſ. Sat. 6. v. 40, & quæ ibidem notabo.

186. *Seſtertia.*] Vide Satir. 1. v. 92. & 106.

Quintiliano.] Summo Rhetori ac præceptori cuilibet.

187. *Sufficient.*] Loco penſionis annuæ & ſalarii pro puerorum inſtitutione.

189. *Saltus.*] Villas, prædia.

Exempla novorum fatorum tranſi.] Ne utere inaudito exemplo unius qui præter ſolitum morem ditatus fuerit, aſpirante fato & fortunâ, non ex hominum liberalitate. Fuit quidem Quintilianus locuples, at poſt illum quot alii? Imò quis ſecundus?

Fatorum

Fatorum tranſi: felix & pulcher & acer,
Felix & ſapiens & nobilis & generoſus
Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & jaculator,
Et ſi perfrixit, cantat benè. Diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.
SI FORTUNA volet, fies de Rhetore Conſul:
Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rhetor.

INTERPRETATIO.

exempla omitte. Fortunatus & formoſus & fortis, fortunatus & prudens & clarus & illuſtris aſſutam atra pelliculæ lunulam adhibet; fortunatus Rhetor etiam ſummus & argumentator, & quamvis perfrixerit nihilominus *benè canit. Nam intereſt quæ te aſtra ſuſcipiant ſtatim primos exordientem emittere ploratus, ac etiamnum à parente rubicundum. Si juſſerit ſors, ex Oratore Conſul evades: ſi juſſerit ea ipſa, Orator evades è Conſule.*

ANNOTATIONES.

190. *Felix & pulcher*, &c.] Id eſt, ſi cui faverint fata, & felicem eſſe dederint, huic affluunt omnia continuò bona & corporis & animi & fortunæ: erit formoſus & valens, erit ſapiens, nobilis, doctus, &c.

192. *Appoſitam nigræ lunam ſubtexit alutæ.*] Lunatos induit calceos, nobilitatis indices. Nam lunulâ calceis aſſutâ Patricius diſcernitur, inquit vetus Scholiaſtes: geſtabant nempè effigiem Lunæ creſcentis, vel potiùs literam C, ad monimentum numeri Senatorum centenarii, ex Numæ, ut aiunt, inſtituto De moris iſtius origine diſputat Plutarchus in Quæſt. Centur. Rom. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 28 & Alex ab Alex. Lib. 5. cap. 18.

Nigra aluta.] Sic Horatius Lib. 1. Satir. 6.

Nam ut quiſque inſanus nigris medium impediit crus
Pellibus. &c.

Aluta.] Calceo ex aluta, ſeu molli & ſubtili corio.

193. *Jaculator.*] Dialecticus & Sophiſta, qui norit argumenta in adverſarium jaculari atque enthymema torquere, ut eſt Sat. 6. v. 449.

Si perfrixerit cantat benè.] Et ſi frigus occuparit, vel non rauceſcet, aut nihilo pejùs cantabit: aut certè excuſatur facilè, imò benè cantare putabitur & dicetur.

Martial. Lib. 3. Epigram. 18.

Perfrixiſſe tuas queſta eſt præfatio fauces.

Diſtat enim quæ ſidera, &c.] Magni intereſt an benigna tibi naſcenti ſidera, an maligna affulſerint. Vide Satir. 6. v. 569 & Perſ. Satir. 5. v. 45. & ſequent.

196. *A matre rubentem.*] Totus rubet infans recens natus, ob tenuitatem cutis ac venarum.

197 *Fies de Rhetore Conſul.*] Ut contigit Ciceroni: (de quo lege Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 23.) & Quintiliano quoque, ut placet quibuſdam fretis auctoritate Auſonii ad Gratianum ita loquentis, & pro Conſulatu gratias agentis: *Dives Seneca, nec tamen Conſul .... Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſortitus, honeſtamenta nominis potiùs videtur quàm inſignia poteſtatis habuiſſe.* Adde Frontonem Antonini præceptorem, de Conſulatu cujus ibid. Auſon.

198. *De Conſule Rhetor.*] Sicut Dionyſius ille Tyrannus, de quo ſuprà ad v. 151. hujus Satiræ. Ut Valer. Lici-

Ventidius quid enim? Quid Tullius? Anne aliud quàm
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Servis regna dabunt, captivis fata triumphos.
Felix ille tamen, corvo quoque rarior albo.

Interpretatio.

Etenim quid Ventidius? Quid Tullius? Utrum quidquam præter aſtrum, atque ſtupendam vim ſortis reconditæ? Fortuna Imperium vernæ, triumphum victo attribuet. Nihilominus iſte fortunatus infrequentior eſt corvo candido.

Annotationes.

nianus, *Exul de Senatore, Rhetor de Oratore factus*, inquit Plinius Lib. 4 Epiſt. 11. ubi & ait ipſum Licinianum in Sicilia profitentem ita ſortem ſuam in præfatione deploraſſe: *Quos tibi, fortuna, ludos facis? Facis enim ex Profeſſoribus Senatores, ex Senatoribus Profeſſores*, &c.

199. *Ventidius quid enim? Quid Tullius?*] Quid enimverò felices reddidit Ventidium, ac Tullium? Nonne fati vis, & benignus ſiderum aſpectus?

Ventidius.] Pub. Ventidius Baſſus humili genere in Piceno ortus, Aſculo ſubacto captus infans, & in ſinu matris vectus ante currum triumphantis Pompeii Strabonis: cum adoleviſſet, rhedarius ac mulio. Deinde verò C. Cæſari notus & familiaris adeò, ut mox Tribunus Plebis & Prætor creatus ſit. Poſteà junctis cum Antonio partibus Pontificatum adeptus & Conſulatum, indignante licèt ac fremente Populo Romano. Agell. Lib. 15. cap. 4. Vide Plin. Lib. 7. cap. 43. Plutarch. in Vita M. Antonii, a quo miſſus ad reprimendos Parthos Ventidius, de illis poſteà triumphum egit, (teſte etiam Plin. mox cit.) celſi vir animi & rerum magnarum cupidus. Plutarch. ibid. Alterius etiam Ventidii meminit Tacit. Lib. 12.

Tullius.] Non Cicero, ſed Servius Tullius Rex Romanorum ſextus, quem, ſervâ matre creatum ad Urbis regimen evexit indoles eximia, nec obſcuritas inhibuit. Flor. Lib. 1. cap. 6. Vide Tit. Liv. Lib. 1. cap. 39. & ſeq. ubi Servii Tullii natales apud Corniculum urbem captam, educatio apud Tarquinium Priſcum, augurium regni per Tanaquil, & prodigium, &c. narrantur. Eutropius ait ordinatum ab eo primo Cenſum, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat.

200. *Sidus.*] Naſcenti proſperum. Vide ſuprà.

Miranda potentia fati.] Vide Cicer. de Fato, &c.

201. *Servis regna dabunt.*] Ut Servio Tullio nobili quidem fœminâ, captivâ tamen & ancillâ genito. Eutrop.

Captivis fata triumphos.] Ut Ventidio, de quo Valer. Maxim. Lib. 6. cap. 9. ſic habet: *P. Ventidius ex Parthis, & per Parthos de Craſſi manibus in hoſtili ſolo miſerabiliter jacentibus triumphum duxit: & qui captivus carcerem exhorruerat victor Capitolium felicitate celebravit. In eodem etiam illud eximium, quòd eodem anno Prætor & Conſul eſt factus.* Et Plin. citat. Lib. 7. cap. 43. *Fortuna*, inquit, *triumphare Pub. Ventidium de Parthis voluit quidem ſolum, ſed eumdem in triumpho Aſculano Cn. Pompeii Strabonis duxit puerum*, &c.

202. *Felix ille.*] Quintiliano ſimilis, cui divitias Ars Rhetorica pepererit.

Corvo quoque rarior albo.] Proverb. ut ante Satir. 6. v. 164.

Rara avis in terris, nigroque ſimillima cycno

Cæterùm corvos nonnunquam albos reperiri ex Ariſtotelis teſtimonio, unumque corvum candido nitore conſpicuum ad Alphonſum Siciliæ Regem aliquando a Britannorum Rege dono miſſum: inſuper & cornicem albam a ſe viſam, affirmat Cœlius Rhodiginus, Lib. 17. cap. 11.

Pœnituit multos vanæ ſteriliſque cathedræ,
Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi
Carrinatis: & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.
Dii majorum umbris tenuem & ſine pondere terram,
Spiranteſque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluere parentis

INTERPRETATIO.

Piguit complures futilis & infructuoſi pulpiti, ut oſtendit finis Traſymachi & Secundi Carrinatis. Atque iſtum egentem aſpexiſtis, ô Athenæ, nihil dignum tribuere niſi frigidam cicutam. Tellurem levem & minimè oneroſam, & crocum fragrans, & ver in urna continuum, ô Numina, date *manibus noſtrorum, qui juſſerunt magiſtrum venerandi*

ANNOTATIONES.

203. *Cathedra.*] Profeſſionis Rhetòricæ.
Martial.

. . . . *Circum pulpita noſtra*
Et ſteriles cathedras baſia ſola crepant.

204. *Traſimachi probat exitus.*] Is enim Carthaginenſis origine, apud Athenas Rhetor, preſſus inopiâ vel profeſſione deſtitit, vel etiam ſuſpendio periit, ut affirmant alii. Platonis & Iſocratis diſcipulus fuiſſe dicitur. Vetus Schol. Philoſtr.

Secundi Carrinatis.] Hic urgente paupertate Athenis Romam demigravit: at cum exercitationis causâ in Tyrannos dixiſſet, ab Imperatore Caligula miſſus in exilium refertur. Dio.

205. *Athenæ.*] Hac urbe & Republicâ quid magis celebratum? Alter Græciæ oculus vocatur. Juſtino Lib 5. Fons omnium doctrinarum, ubi ſumma dicendi vis & inventa eſt & perfecta. Cicer. 1. de Orat. & pro L. Flacco, *ab Athenis*, inquit, *humanitas, doctrina, religio, fruges, Jura, leges orta, & in omnes terras diſtributa putantur: de urbis verò poſſeſſione, propter pulchritudinem, etiam inter Deos certamen fuiſſe proditum eſt*, &c. Vide Thucyd. &c.

206. *Gelidas auſa conferre cicutas.*] Sarcaſticè in Athenienſes, quorum Edicto Socrates hauſtâ cicutâ interiit. Vide Perſ. Satir. 4. v. 2. & Annotat. ibid.

207. *Majorum.*] Priſcorum nempè, tam Græcorum quàm Romanorum.

Tenuem & ſine pondere terram.] Sic Veteres ſuis mortuis benè precabantur; inſcribebantque tumulo S. T. T. L. id eſt, *Sit tibi terra levis*, quaſi ut molliùs quieſcerent: quibus autem erant infenſi, terram gravem optabant. Ita Senec. Hippol. ad calcem: *Iſtam* (Phædram) *terra defoſſam premat, graviſque tellus impio capiti incubet.*
Vide Perſ. Satir. 1. v. 37. & ſeq. & ibid. annotata.

208. *Spiranteſque crocos.*] Croci flores odoriferi naſcantur ex eorum tumulis: vel aromata in ſepulturam illorum effundantur. De his vide Perſ. Satir. 6. v. 35. & ſeq.

Crocos.] Plin. Lib 21. cap. 6. *Herba eſt anguſto folio penè in capillamenti modum: mirè vino congruit; folio florem expellit; viret brumâ & colligitur. Gaudet calcari & atteri, pereundoque meliùs provenit.*

Urna.] Quâ defunctorum cineres continentur. Vide Perſ. Satir. 6. v. 34. ad vocem, *urna.*

Perpetuum ver.] Naſcentibus ibi floribus, ut mox notatum.

209. *Qui præceptorem ſancti*. &c.] Quintil Lib. 2. cap. 9. *Diſcipulos id unum moneo*, inquit. *ut præceptores ſuos non minùs quàm ipſa ſtudia ament, & parentes eſſe non quidem corporum, ſed mentium credant.*

Eſſe loco. Metuens virgæ jam grandis Achilles
Cantabat patriis in montibus: & cui non tunc
Eliceret riſum citharœdi cauda magiſtri?
Sed Ruffum atque alios cædit ſua quæque juventus:
Ruffum, qui toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Enceladi, doctique Palæmonis affert
Quantum Grammaticus meruit labor? Et tamen ex hoc,

INTERPRETATIO.

patris dignitatem habere. Adultus jam Achilles virgam formidans canebat in patriis collibus: cui verò tum cachinnos non moveret cauda præceptoris Citharistæ? At Ruffum & cæteros verberant sui quemque adoleſcentes; Ruffum, qui tam ſæpè vocavit Ciceronem Allobroga. Ecquis in ſinum Enceladi & eruditi Palæmonis tantum *ingerit, quantum digna eſt opera Grammatiſtæ? Ac nihilominus ex eo,*

ANNOTATIONES.

210. *Metuens virgæ.*] Diſciplinæ ſubditus.

Ovidius.

Qui toties ſocios, toties perterruit hoſtes,
Dicitur annoſum pertimuiſſe ſenem.
Quas Hector ſenſurus erat, poſcente Magiſtro.
Verberibus juſſas præbuit ille manus.

211. *Cantabat.*] Diſcebat canere fidibus, ac citharâ ludere.

Patriis in montibus.] In Pelio Theſſaliæ monte, ubi educatus Achilles & inſtitutus à Chirone.

Cui non tunc.] Vel ſine interrogatiòne legitur, & refertur ad Achillem, qui jam grandior non contemnebat magiſtri præcepta. Vel cum interroganti, hoc ſenſu: cui verò riſum non moviſſet præceptor Centaurus, equus ab umbilico & inferiori corpore, ac proinde caudatus? ex fabula.

212. *Citharœdi cauda magiſtri.*] Chironis, de quo jam Satir. 3. v. 205. & Horat. Epod. 13.

Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno.

213. *Sed Ruffum. &c.*] At nunc præceptorem minores diſcipuli & derident & cædunt ſine ullo pudore.

214. *Ruffum.*] *Ruffum*, inquam, excellentem licèt Rhetorem, & Ciceronis æmulum: Gallum natione, valdè quidem diſertum. Vetus Schol.

Qui toties Ciceronem, &c.] Legunt alii: *Quem toties Ciceronem*, &c. & ſic explicant: quem Ruffum Juventus, id eſt, ſui diſcipuli per contemptum vocant Ciceronem Allobroga: alii verò ſic: *Qui*, id eſt, Ruffus tantùm ſibi arrogat, ut ſe præferat Ciceroni, ejus errores notet, & hominem eloquentiæ Gallicæ & Barbaræ appellet. Neque id inauditum Nam ut eſt in Dial. de Orator. apud Tacit. *Satis conſtat nec Ciceroni quidem obtrectatores defuiſſe, quibus inflatus & tumens, nec ſatis preſſus, ſupra modum exultans & ſuperfluens videretur.* Et Calvus eum dicebat *ſolutum & enervem*, Brutus, *elumbem & fractum*, &c. Vide Agellii Lib 17. cap. 1 ubi Ciceronem vindicat. Quidam aiunt hîc alludi ad hiſtoriam nempe ad conſenſum Ciceronis cum Allobrogibus, de quo Salluſt. Bell. Catilinar.

Allobroga.] Allobroges Galliæ populi, non longè à Rhodano, hodie, Sabaudienſes, & Delphinates: Metropolim habebant Viennam.

215 *Quis gremio Enceladi.*] Jam de Grammaticis denique: Quis peritis licet iis & excellentibus dignam pendit mercedem?

Gremio.] In gremium ſedentis ac docentis.

Enceladi.] Is Grammaticus, ut & Palæmon.

Palæmonis.] De eo jam Sat. 6. v. 451.

216. *Grammaticus labor.*] Is ſanè magnus, & multa complectitur in-

Quodcumque eſt (minùs eſt autem, quàm rhetoris æra)
Diſcipuli cuſtos præmordet Accœnitus ipſe,
Et qui diſpenſat frangit ſibi. Cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decreſcere; non aliter, quam
Inſtitor hybernæ tegetis, niveique cadurci:
Dummodò non pereat, mediæ quòd noctis ab hora

INTERPRETATIO.

quantulum eſt (inferius verò eſt quàm Rhetoris pecunia) Accœnitus ipſe pædagogus arrodit, reſcindit etiam ſibi diſpenſator. Concede, Palæmon, & ſine quidpiam ex eo diminui (haud ſecùs ac negotiator hyemalis lodicis, atque albæ culcitræ) ut ne perdas quod fodiſti à tempore mediæ noctis, quo

ANNOTATIONES.

commoda, ſeu ſpectes rerum legendarum, ſeu intelligendarum multitudinem: ſeu denique diſcipulos juvenes. Quanta ſit tertia hæc moleſtia dictum eſt ubi de Rhetoribus v. 150. & ſeq. quanquam & major eſt in Grammaticis, ob rudiores diſcipulorum animos. At inſuper duplex iis labor; alter, quòd legiſſe hiſtorias, auctoreſque omnes, eoſque noſſe tanquam ungues ac digitos ſuos, ut mox ait Juvenalis: alter, quòd oportet Scriptorum ſenſum diligenter inveſtigaſſe, locoſque vel difficillimos penitùs excuſſiſſe. In hoc verò quàm improba ſit opera & patientia, nemo neſcit: quandoquidem ipſi ſeſe incaſſum non rarò diſcrucient, ac diu torqueant. Teſtis unus ſit Virgilius quodam loco ſe crucem fixiſſe Grammaticis ingenuè pariter ac lepidè confeſſus. Vide Petr. Crinit. Lib. 5 hon. Diſcip. cap 8. ut non abs re Athenæus dicat Lib. 15. cap. 1. *Grammaticis nihil eſſe ſtultius*: nolim ego addere, quod ille ibid. *exceptis Medicis, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν μωρότερον.* Vide Quintil. Lib. 1. cap. 4. Agell. Lib. 14. cap. 5. &c.

Ex hoc.] E tantula tamen iſta mercede Grammaticis attributâ, ſunt qui deradant ac ſurripiant.

217. *Æra.*] Salarium, merces.

218. *Accœnitus.*] Legunt quidam *Acœnetus* Nomen eſt vel proprium, vel à Poëta fictum ab ἀ privativo & κοινὸς, vel κοινότης, fortaſſe ad indicandum hominem privatæ ſuæ utilitati nimiùm, communi parùm ſtudentem.

219. *Qui diſpenſat.*] Oeconomus.

Frangit ſibi.] Inde ſubtrahit quod ſibi perperam attribuat.

Cede Palæmon.] O Grammaticorum arrogantiſſime, cede tamen jure tuo, & aliquid ſponte deperde, ne totum tibi pereat

220. *Non aliter quàm*, &c] Sicut Inſtitor de indicto majori pretio nonnihil remittit, ut merces vendat, ac citò diſtrahat.

221. *Cadurci*] Plin. Lib. 19. cap. 1. *In culcitris (è lino) præcipuam gloriam Cadurci obtinent Galliarum hoc, & tomenta pariter inventum.* Porrò *Cadurci* Aquitaniæ ſunt populi. Vernaculè, *le Quercy.*

222. *Dummodo non pereat.*] Ne vanus omninò ſit tuus labor tam gravis & moleſtus; nempè quod, &c.

Media quòd noctis ab hora.] Quod dum fabri & artifices quieſcunt, tu cogeris in ludo eſſe, & ſcholam aperire, teque, ut fit, defatigare. Porrò quòd ipsâ nocte ſcholæ & ludi frequentari ſolerent, teſtatur vetus Schol. & indicat Martial. Lib. 9. Epigram. 70.

Quid tibi nobiſcum ludi ſcelerate magiſter,
Invíſum pueris virginibuſque caput?
Nondum Criſtati rupere ſilentia Galli:
Murmure jam ſævo, verberibuſque tonas, &c.

Sediſti, quà nemo faber, quà nemo ſedebat,
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dummodo non pereat totidem olfeciſſe lucernas,
Quot ſtabant pueri, cum totus decolor eſſet
Flaccus, & hæreret nigro fuligo Maroni.
Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. Sed vos ſævas imponite leges,
Ut præceptori verborum regula conſtet;
Ut legat hiſtorias, auctores noverit omnes,

INTERPRETATIO.

nullus opifex, quo nullus ſedebat, qui monſtras lanam trahere ferro curvato: *ut ne perdas* quod *tot lampades odoratus es, quot aſſiſtebant adoleſcentuli, quando univerſus Horatius erat decoloratus, atque fuligo adhærebat atro Virgilio. Infrequens eſt nihilominus penſio, quæ Tribuni judicio non indigeat. At vos duras conditiones indicite; ut magiſter vocabulorum normam teneat, ut evolvat hiſtorias, cunctos ſcriptores perſpectos habeat, velut ungues ac digitos*

ANNOTATIONES.

223. *Sediſti.*] Vel dictanda meditans, vel potiùs in ſchola meditata præcipiens, tradens lectiones, penſa exigens.

Sedebat.] In officinis laborans reſidebat.

224. *Qui docet obliquo,* &c.] Lanarum carminator.

Obliquo lanam deducere ferro.] Hamis ferreis obliquè in tabula defixis, per quos deducta lana attenuatur.

225. *Olfeciſſe lucernas.*] Gravem tot lychnorum fumum & odorem pertuliſſe, quot diſcipuli aderant in ludo, in eum nocte convenientes, ut mox notatum eſt.

226. *Decolor Flaccus.*] Horatii codex & Virgilii, puerorum manibus attritus, maculatus, deformis, deturpatus uſu & contrectatione continuâ.

Fuligo.] Multiplici tot è lampadibus vapore & fumo creata.

227. *Maroni.*] Codici Virgiliano. Ex quo patet ipſis Romanis ſtudioſè legi ſolitos, cùm hunc Poëtarum Romanorum Principem, cùm Vatem Venuſinum, lyricorum delicias, quem ut terſum imprimis ac purum, & ad notandos hominum mores præcipuum, commendat Quintil. Lib. 10. cap. 1.

228. *Rara tamen merces.* &c.] Sed nec ſine lite mercedem obtinent Grammatici. Jure eſt agendum adverſus Romanos, ut ſolvant.

Tribuni.] Ærarii nempè, qui jus habebat cognoſcendi & judicandi de levioribus cauſis. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 24.

229. *Sed vos ſævas imponite leges.*] Quamvis autem adeò parcè & improbè magiſtris mercedem exſolvatis, ô Romani, vos nihilominùs ſeveras leges imponite, ut & perfectam eruditionem, & liberorum veſtrorum ſummam habeant curam.

230. *Verborum regula conſtet.*] Nota ſit verborum vis & analogia, &c. ut ſermo adſit purus.

231. *Legat hiſtorias,* &c.] Deinde, ut multiplex adſit eruditio, *non ſatis eſt Poëtas legiſſe, excutiendum omne ſcriptorum genus, non propter hiſtorias modò, ſed & verba, quæ frequenter jus ab auctoribus ſumunt*, ut ait Quintil. Lib. 1. cap. 4. additque; *ſola Grammatica omni ſtudiorum genere plus habet operis quàm oſtentationis.*

Tanquam ungues digitoſque ſuos ; ut fortè rogatus
Dum petit aut Thermas aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ, nomen patriamque novercæ
Archemori ; dicat quot Aceſtes vixerit annos,
Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.
Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut ſi quis cerâ vultum facit : exigite ut ſit
Et pater ipſius cœtus, ne turpia ludant,
* * * * * Non eſt leve tot puerorum
Obſervare manus, oculoſque in fine trementes.

INTERPRETATIO.

ſuos ; ut fortaſſe interrogatus, dum Thermas adit, vel Phœbi balnea, commemoret altricem Anchiſæ, appellationem & natale ſolum novercæ Anchemoli ; referat quot annos Aceſtes in vivis fuerit, quot vini cados Siculus iſte Rex Phrygibus dederit. Poſtulate ut mollem indolem formet quaſi pollice, quemadmodum ſi aliquis faciem cerâ effingat. Poſtulate ut ſe gerat parentem ipſius turmæ, ne fœda colludant, * * * * * * * * * * * * * *Grave eſt ſpeculari manus tot juvenum & oculos ſub finem tremulos.*

ANNOTATIONES.

232. *Tanquam ungues*, &c.] Vulgaris locutio & Proverbium.

233. *Thermas.*] A θέρω *calefacio*, & θερμὸς *calidus*. *Thermæ* dicuntur loca vel aquis naturâ ferventibus, vel arte & igne calentia, ad lavandum aut ſudandum apta & ſalubria. Hæc deſcribit egregie Auſon. in Moſella. Ob ejuſmodi Thermas celebratæ olim Baiæ, Puteoli, &c. Hinc etiamnum frequentata tot variis in regionibus loca. Vide Plin. Lib 31. cap. 2. &c.

Phœbi balnea.] Hunc aiunt fuiſſe balneatorem quemdam ita nominatum. Vetus Schol. Sic habet : *Privata ſunt balnea, quæ Daphnes appellantur.* Sunt & qui *Phœbi balnea*, interpretentur, rivos, ſtagna, flumina Phœbo ſeu Sole calefacta.

Dicat nutricem Anchiſæ, &c.] Quæ fuerit Anchiſæ nutrix, de qua nihil certum, etſi *Tiſiphone* vocatur à vet. Schol. Gaudebant Romani vexare Grammaticos ejuſmodi vanis quæſtionibus ac nugis, quas explodit Seneca Epiſt. 88. Vide Tiber. cap. 56. apud Sueton.

234. *Anchiſæ.*] Patris Æneæ.

Nomen patriamque novercæ Archemori.] Caſperiam appellat Servius in 10. Æneid. At ejus patria ignoratur.

235 *Archemori.*] Vel *Anchemoli*, de quo Æneid. 10.

Aceſtes.] Siciliæ rex, quem ſeniorem Virgilius ait Æneid. 5.

236. *Quot Siculus Phrygibus vini donaverit urnas.*] Quot vini cados dederit Æneæ & ſociis abeuntibus : ſcribente Virgil. Æneid. 1

Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes, &c.

237. *Mores teneros.*] Horat. ad Piſones v. 163. de juvenum indole & animo ſic loquitur :

Cereus in vitium flecti, &c.

Pollice ducat.] Metaphora à figulis ; qui pollice vaſa fingunt ad arbitrium, & quam voluerint formam dant. Perſ. Satir 5. v. 40.

Artificemque tuo ducit ſub pollice vultum.

239. *Pater ipſius cœtûs.*] Præceptor ante omnia ſumat parentis erga diſcipulos ſuos animum, ac ſuccedere ſe in eorum locum à quibus ſibi liberi traduntur, exiſtimet. Quintil lib. 2. cap 2.

Ne turpia ludant.] Caveat ne defluant ad libidines Hic nonnulla prætermitto, quædam non explico, pudoris gratiâ.

Hæc, inquit, cures; & cum ſe verterit annus,
Accipe victori populus quod poſtulat aurum.

INTERPRETATIO.

Iſta exequere, ait, & quando ſe annus volverit, ſume aurum quod victori depoſcit populus.

ANNOTATIONES.

242. *Hæc, inquit, cures.*] Tria nempè, ut purus ſermo, ut multarum rerum notitia, ut honeſti mores ſint in diſcipulis tuis, liberis meis, inquit magiſtro pater.

Cum ſe verterit annus.] Anno finito, menſe Martio (qui primus apud Romanos) redeunte, mercedem exolvam. Vide Macrob. Lib. 1. Saturn. cap. 12. ubi ſcribit ea quæ notamus hic.

243. *Accipe victori populus quod poſtulat aurum.*] Quantum populus Romanus in Ludis Scenicis jubebat victoribus dari à Ludorum Præfecto, ſeu Prætore vel Tribuno ſpectacula exhibente; *quinque* ſcilicet *aureos*, quæ ſtata merces erat, *nec licebat ampliùs dare.* Ita vetus Schol. Sueton. Claud. cap. 21. refert Imperatorem oblatos victoribus aureos prolatâ ſiniſtrâ pariter cum vulgo, voce digitiſque in Theatro numeraſſe. Videtur etiam intelligi poſſe de aureis quos erogari jubebat populus aurigis victoribus in circo. Martial Lib. 10. Epigramm. 74.

Cum Scorpus unâ quindecim graves horâ
Ferventis auri victor auferat ſaccos.

Dum ergo ille auriga ſaccos auro graves horâ unâ lucratur, miſer Grammaticus uno anno vix pauxillum quid obtinet. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 24.

SATIRA VIII.

STEMMATA quid faciunt? Quid prodeſt, Pontice, long
Sanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus
Majorum, & ſtantes in curribus Æmilianos,
Et Curios jam dimidios, humeroque minorem

INTERPRETATIO.

QUID ſtemmata conferunt? O Pontice, quid juvat prolixâ ſtirpe numerari, atque oſtentare avorum facies adumbratas, & Æmilianos in curribus ſtantes, & Curios jam medios, & Corvinum ſcapulâ diminutum, &

ANNOTATIONES.

1. *STemmata quid faciunt.*] Eleganter invehitur in Ponticum, & ejus ſimiles, qui antiquum & illuſtre genus oſtentant, ipſi nullâ virtute clari, imò ſæpè vitiis turpes.

Stemmata.] Gradus & ordines cognationum ramis quibuſdam diſtincti. Vide Perſ. Satir. 3. v. 28. & ibidem annotata.

Quid faciunt.] Senec. Epiſt. 44. *Nobilem non facit atrium plenum fumoſis imaginibus: animus facit nobilem*, &c. Et 3. de Benef. cap. 28. *Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium collocant, noti magis quàm nobiles ſunt.*

Quid prodeſt.] Cicero (ſeu quivis alius) in Salluſt. *Satius eſt me meis rebus geſtis florere, quàm majorum opinione niti, atque ita vivere, ut ſim ego poſteris meis nobilitatis initium, & virtutis exemplum.*

Ovid. Metamorphoſ 13.

Nam genus, & proavos, & quæ non
fecimus ipſi.
Vix ea noſtra voco.

Longo ſanguine cenſeri.] Vetuſtâ origine, & longâ retrò ſerie majorum.

2. *Pictoſque oſtendere vultus majorum.*] Romanus propriè mos collocandi in tabulariis per atria majorum imagines: atque ex iis nobilitas æſtimata; inquit Lipſius Comment. in Senecam. Idem Elect. 1. cap. 29. de iſto more plurima conſcribit. *Nobiles* inquit, *ii ſoli cenſebantur, quorum majores Magiſtratum ceperant, quique jus habebant imaginis ponendæ.* Hæc humero totum tenus erat effigies, non totius corporis, ſed capitis ac vultûs: è cera, non ex ære. Ordine collocabantur in ligneis thecis, ſive *armariis*, ut vocat Plinius Lib. 35. cap. 2. diebus ſolùm feſtis aperiebantur thecæ illæ. In funeribus deferri ſolebant. Si quis turpi quodam crimine damnatus eſſet, ejus imago non ferebatur in exequiis, imò frangebatur. Hæc & alia Lipſius eruditè congerit, & probat loco citato. Vide & Turneb. Lib 26. cap. 3.

3. *Stantes in curribus Æmilianos.*] Statuas triumphales.

Æmilianos,] L. Æmilium Paulum Macedonicum, ejus qui ad Cannas cecidit filium, qui de Liguribus triumphavit Conſul; item poſteà de Perſe Macedonum rege. Triumphali veſte Ludos ſpectandi jus ipſi conceſſum à Populo & Senatu. Cæterùm vir fuit ſummæ continentiæ & probitatis. Vel intellige filium hujus Pub. Scipionem Æmilianum, qui etiam Perſen devicit, Carthaginem ſex menſibus delevit, Numantiam ad deditionem compulit, &c. Aurel. Victor.

4. *Curios.*] De his Satir. 2. ad v. 3.

Dimidios.] Mediâ ſui parte mutilatas Imagines temporis edacitate, & vetuſtate: aliam ſine humeris, aliam ſ

Corvinum, & Galbam oculis naſoque carentem?
Quis fructus generis tabulâ jactare capaci
Corvinum, poſthac multâ deducere virgâ
Fumoſos Equitum cum Dictatore Magiſtros,
Si coram Lepidis malè vivitur? Effigies quò
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox,

INTERPRETATIO.

Galbam non habentem nares atque aures? Ecquod emolumentum eſt, amplâ familiâ tabellâ oſtentare Corvinum, ac deinde multiplici ramo derivare Magiſtros Equitum fumo obſitos *cum Dictatore, ſi vita ducitur improbè in conſpectu Lepidorum? Quorſum imagines tot Ducum, ſi per* totam *noctem luditur aleâ,*

ANNOTATIONES.

ne auribus & naſo, &c.

Humeroque minorem Corvinum.] Alii Codices, *Humeroſque.* Cæterùm ſecutus ſum hanc lectionem, ne bis idem dicatur: legunt enim plures, *naſumque minorem Corvini.* Atqui ſequitur mox: *Galbam auriculis naſoque carentem.*

5. *Corvinum.*] M. Valerius Tribunus Militum, ope corvi, de ingenti Gallo provocatore victoriam retulit, hinc *Corvini* cognomen adeptus. Vide Tit. Liv. Lib. 7. cap. 26.

Galbam.] Ser. Sulp. *Galba* Neroni ſucceſſit, Imperator in atrio ſtemma propoſuit, quo paternam originem ad Jovem referebat. Sueton. Galb. cap. 2.

6. *Generis tabulâ.*] Tabulâ genealogicâ deſignare quàm multi Dictatores & Equitum Magiſtri in ea gente fuerint.

7. *Deducere.*] Sunt qui legant, *contingere.* Alii verſum hunc omninò rejiciunt; alii etiam præcedentem ac ſequentem; ſed perperam: ut docet Juſt. Lipſ. Epiſtolic. quæſt. Lib. 4. Epiſt. 15.

Virga.] Multis ramis è ſtirpe ſeu trunco deductis & prodeuntibus, in ſtemmate, ſeu conſanguinitatis, ut vocant, arbore. Vel, radio, quo oſtenduntur ſummi quique viri in eodem ſtemmate. Alii reſpiciunt ad virgas & faſces Dictatori ſolita præferri: ſed non placet ea interpretatio.

8. *Fumoſos.*] Legunt alii, *famoſos*, minùs benè, ut videtur. Cic. in Piſonem. *Obrepſiſti ad honores errore hominum, commendatione fumoſarum imaginum, quarum ſimile habes nihil, præter colorem.* Porrò in atriis erat culina & ignis, hinc atria quaſi atra, fumo & fuligine: hinc & fumoſæ imagines; ut obſervat Servius. Vide Sigon. cap. 20. Lib. 2. de antiq. Jur. Civil. Rom.

Equitum cum Dictatore Magiſtros.] Dictatori ſemper aderat Magiſter Equitum, & ab eo ſtatim creato dicebatur. Teſtis Livius paſſim. Equitum Magiſter dictus, quod jus ſummum in Equites & Accenſos haberet: ſicut & Populi Magiſter Dictator appellatus eſt, quòd ſummam in omnes poteſtatem obtineret. Auctor eſt Varro 4. de Ling. Lat. Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 6. Nos alibi plura de Dictatoris auctoritate.

9. *Coram Lepidis.*] Coram imaginibus tot virorum, qui probi fuerunt ac verè nobiles. *Æmilius Lepidus puer etiam tum pregreſſus in aciem, hoſtem interemit, civem ſervavit: cujus tam memorabilis operis index eſt in Capitolio ſtatua bullata, & incincta prætexta S. C. poſita illi, qui jam virtuti maturus, honori tempeſtivus, &c.* quæ habet Valer. Max. Lib. 3. cap. 1.

Malè vivitur.] *Nonnullis ſolet nobilitas generis parere ignobilitatem mentis.* Greg. Dial

10. *Alea.*] Vide Annotationes ad Perſ. Satir. 5. v. 57.

Ante Numantinos? Si dormire incipis ortu
Luciferi, quò ſigna duces & caſtra movebant?
Cur Allobrogicis & magnâ gaudeat arâ
Natus in Herculeo Fabius lare? Si cupidus, ſi

INTERPRETATIO.

coram Numantinis? Si ſomnum auſpicaris ſurgente Phoſphoro, quando bellatores agitabant vexilla, & caſtra? Quare Fabius Herculis in domo genitus fruatur Allobrogicis, ingentique altari, ſi avarus.

ANNOTATIONES.

11. *Ante Numantinos.*] Ante imagines Numantinorum. P. Scipio Æmilianus (de quo paulò antè) Numantiam in Hiſpania civitatem valdè bellicoſam, correctâ priùs militum diſciplinâ, fame vicit. Hinc Numantinus dictus. Aurel. Victor. Vide Flor. Lib. 2. cap. 18. de Numantino Bello.

Si dormire incipis, &c.] Si poſtquàm in epulis & alea noctem egiſti, manè dormis tum cùm majores illi tui quos jactas, vigilabant potiſſimùm pro Republica, & in hoſtes progrediebantur.

Ortu Luciferi.] Sunt qui veſperum intelligi pertinaciter contendant, eò quòd tunc etiam caſtra moverint Duces. Sed apage. Manè potiùs deſignari, & contextus & Luciferi nomen probant; & viri graves cenſent.

12. *Luciferi.*] Hæc eſt Veneris ſtella, quæ poſt occaſum Solis apparet ſtatim, tuncque Heſperus, & Veſper apud Virgilium & alios. apud Plautum veſperugo dicitur: ante ortum verò, & ſub auroram Phoſphorus, & Lucifer vocatur.

Unde Virgil. Eclog. 8.

Naſcere præque diem veniens age Lucifer almum.

Plin. Lib. 2. cap. 8. ſic ait, *Infra Solem ambit ingens ſidus appellatum Veneris, alterno meatu vagum, ipſiſque cognominibus æmulum Solis ac Lunæ. Præveniens quippe, & ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accipit, ut Sol alter, diem maturans. Contrà ab occaſu refulgens, nuncupatur Veſper, ut prorogans lucem, viceque Lunæ reddens.* &c.

13. *Cur Allobrogicis*, &c.] Cur majorum gloriam oſtentat qui eſt inglorius, cur virtutes qui vitioſus?

Allobrogicis.] *Gallicis poſſeſſionibus; aut titulis victoriarum:* inquit vetus Schol. Allobrogibus devictis: nam Fabius Max. *Gallicâ victoriâ cognomen Allobrogici ſibimet ac poſteris peperit*, ut ait Valer. Max. Lib. 6. cap. 9

Allobrogicis.] De his populis vide Satir. 7. ad v. 214.

Magnâ gaudeat arâ.] Prope Circum Flaminium erectâ in honorem Herculis, à quo ferunt ortam Fabiam Gentem, quæ & habebat Sacra Herculis hæreditaria. Vetus Schol. Tit Liv. Lib. 1. cap. 7. Plutarch. in Fab. Macrob. Lib. 3. cap. 6. &c.

Ovid. Faſtor. 1.

Conſtituitque ſibi, quæ maxima dicitur, aram.

Magnâ gaudeat arâ.] Senec. de Benef. 4. cap. 30. ſic habet: *Non ſine ratione ſacra eſt magnarum virtutum memoria: & eſſe plures bonos juvat, ſi gratia bonorum non cum ipſis cadat. Ciceronem filium quæ res Conſulem fecit, niſi pater?* . . . . *Quid nuper Fabium Perſicum, cujus oſculum etiam impudici vitabant, Sacerdotem non in uno collegio fecit; niſi Verrucoſi & Allobrogici. & illi trecenti, qui hoſtium incurſioni pro Republica unam domum objecerant? Hoc debemus virtutibus ut non præſentes ſolùm illas, ſed etiam ablatas è conſpectu colamus*, &c.

14. *Natus in Herculeo Fabius lare.*] Degener aliquis à familiæ ſuæ gloria: qualis Fabius ille cognomento Perſicus, Q. Fabii Max. Allobrogici filius.

Vanus, & Euganeâ quantumvis mollior agnâ:
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum
Squallentes traducit avos: emptorque veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?

INTERPRETATIO.

ſi inanis, atque delicatior licèt oviculâ Euganeâ; ſi lumbos molles frictus pumice Catanenſi dehoneſtat majores ſqualidos, ac toxici mercator infelicem ſtirpem contaminat effigie rumpendâ?

ANNOTATIONES.

cujus flagitioſos mores notat Valerius Max. Lib. 3. cap. 5. & Senec. de Benef. Lib. 2. cap. 21. ubi Græcinum Julium virum egregium laudat, quòd pecuniam à Fabio Perſico miſſam repudiaſſet, dicens, nolle ſe ab eo beneficium accipere, à quo propinationem accepturus non erat. Quem in locum Juſt. Lipſius ita ſcribit: *Is Paullus Fabius Conſul fuit ſub Tiberio, anno 786. Quare Perſicus? A Rege Perſe, opinor, memoratâ victoria ejus ab Æmilio Paullo parta: è qua gente hic fuit, etſi majores adoptione tranſlati in Fabiam. Clarus igitur, ſed ò fœdus!*

Herculeos] De Hercule multa Diodorus Siculus Lib. 5. cap. 2. Tit. Liv. Lib. 1. cap. 7. cit.

Lare.] *Lares* Dii familiares & domeſtici, qui & Penates, quoniam in interioribus ædibus colebantur, ſæpè uſurpantur pro ipſa domo. Laræ Nymphæ & Mercurii dicuntur filii. Ovid. Faſtor. 2. Plato dicebat homines qui probi fuiſſent, poſt mortem Lares fieri, qui verò improbi & nequam, Lemures.

15. *Euganeâ*] Tit. Liv. initio Lib. 1. Euganeos inter mare Alpeſque poſitos eſſe affirmat, & ab Henetis pulſos. Plin. Lib. 3. cap. 20. Graiarum Alpium incolas dicit, præſtanteſque genere Euganeos, inde tracto nomine. Capite verò præcedenti eorum Metropolim Veronam ſtatuit. Hic ponuntur Euganei pro Altinis & Patavinis affinibus, quorum lana & oves laudantur tùm apud Martial. Lib. 14. Epig. 155. cùm apud alios.

16. *Si tenerum attritus*, &c.] Si libidinoſus & infamis fuerat.

Attritus Catinenſi pumice lumbum.] Ex more impudicorum quorumdam & effœminatorum, qui pumice lumbos depilabant ac lævigabant: ut cætera non dicam paulò turpiora.

Catinenſi.] Catana ſive Catina urbs eſt Siciliæ, vicini Ætnæ montis ignes & lapides evomentis eructationibus obnoxia: non parvam inde vaſtitatem paſſa anno 1669.

Pumice.] *Pumex* lapis ſpongioſus, aridus, incendio excoctus, candens, minimè ponderoſus, utilis ad lævigandum: atque ut habet Plinius, Lib. 36. cap. 21. *In uſu corporum lævigandorum fœminis jam quidem & viris.* Turnebus Lib. 7. cap. 20. vult hîc notari Catanenſes velut addictos huic mollitiei, quòd ſe glabros pumice redderent.

17. *Squallentes.*] Vel deformatos ac ſordidos vetuſtate, vel ex more bellatorum ac fortium virorum, cultum corporis negligentes.

Traducit.] Dedecorat, & probro exponit. Solebant noxii per forum & amphitheatrum Romæ traduci, appenſa collo ferentes elogia, ſeu inſcriptiones criminum, & ſuæ damnationis cauſas. Teſtis Sueton. Tit. cap. 8 &c.

Emptorque veneni.] Veneficus infami hac arte notus.

18. *Frangenda.*] Frangi digna Jam ſuprà notavi ex Lipſio, dejici, frangi, ac deleri conſueviſſe eorum imagines, qui degeneraſſent à ſuæ gentis nobilitate, ut & rurſum indicat Juvenalis Satir. 10. v. 58.

Funeſtat.] Quaſi funere inceſtat & polluit.

Tota licèt veteres exornent undique ceræ
Atria, NOBILITAS ſola eſt atque unica virtus.
Paulus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:
Hos ante effigies majorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi, te Conſule, virgas.
Prima mihi debes animi bona. Sanctus haberi,
Juſtitiæque tenax factis dictiſque mereris?
Agnoſco procerem. Salve, Getulice, ſeu tu

INTERPRETATIO.

Quamvis antiqua imagines ceree unaeque decerent omne veſtibulum, nobilitas una eſt dumtaxat virtus. Sis indole Paulus, aut Coſſus, aut Druſus: illam præfer imaginibus avorum suorum; hæc præeat ipſis virgis, te Conſule. Priora mentis ornamenta debes mihi. Siquidem verbis & actionibus dignus es æſtimari optimus & æquitatis obſervantiſſimus, cognoſco nobilem. Ave, Getulice, ſive tu Sila-

ANNOTATIONES.

19. *Ceræ.*] Vide ſuprà, ad v. 1.

21. *Paulus vel Coſſus*, &c.] Pauli, Coſſi, Druſi virtutes æmulare.

Paulus.] Paulus Æmilius fortitudine pariter ac temperantiâ clarus. De eo Plutarch. in ejus vita. Aurelius Victor de viris illuſtribus, &c.

Coſſus.] Aulus Cornelius Coſſus Tribunus Militum Tolumnium Veientium regem glorioſè vicit, atque opima de eo ſpolia ſecunda retulit Feretrio Tit. Liv. Lib. 4. cap. 19. Florus autem Lib. 4. cap. 12. *Auguſtus Cæſar*, inquit, *Getulos accolas Syrtium Coſſo duce compeſcuit, unde illi Getulici nomen.* De hoc itaque videtur potiùs loqui Juvenalis; addit enim mox; *Salve Getulice.*

Druſus.] Idem Florus citato mox loco, ait Auguſtum feras quaſdam gentes per Claudium Druſum privignum ſuum perpacaſſe, &c. At Sueton. Tiber. c. 3. magis ad rem facit, ubi ait, Druſum duce hoſtium Druſo cominùs trucidato ſibi poſteriſque ſuis cognomen inveniſſe. item, ex Gallia Provincia retuliſſe aurum Senonibus olim in obſidione Capitolii datum. Niſi fortè placet intelligere Julium Druſum Tribunum Patris, cujus ædes cum vicinorum oculis multis locis paterent, & opifex quidam eas ſe quinque talentorum mercede mutaturum ſponderet, decem dabo, inquit Druſus, ſi totam domum meam vicinis undique perſpicuam feceris, ut teſtes ſint illi quonam modo vivam, &c. quæ narrat Plutarchus in præceptis politicis, non longè ab initio.

21. *Hos ante effigies*, &c.] Pluris æſtima bonum eſſe, quàm bonis fuiſſe prognatum. Vel, illuſtrium avorum mores conſidera magis quàm ſtatuas & imagines.

23. *Præcedant ipſas illi*, &c.] Probos mores præfer non tantùm præclaræ origini, ſed & ſummis Magiſtratibus.

Virgas.] Faſces è virgis ac ſecuribus colligati, Conſulum inſignia, metonymicos pro Conſulatu ponuntur. Vide plura de his Satir. 5. ad v. 110.

24. *Prima mihi debes*, &c.] Si vis à me nobilis nuncupari, ante omnia adeoque ante bona corporis ac fortunæ, mihi debes exhibere animi bona, virtutes nempè, fortitudinem, juſtitiam, prudentiam, &c.

Sanctus haberi, &c.] Si virtutes habueris, ſanè veram nobilitatem in te agnoſco.

26. *Salve Getulice.*] Si probus es, te ſaluto venerorque perinde nobilem, ac ſi fores Getulorum domitor Coſſus, de quo antè; aut Silanus, aut alius quivis illuſtri natus genere.

Getulice.] Getuli populi ſunt inferioris Libyæ, prope Garamantas.

Silanus, quocumque alio de ſanguine rarus
Civis, & egregius patriæ contingis ovanti.
Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Invento. Quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantùm
Inſignis? Nanum cujuſdam Atlanta vocamus:
Æthiopem cygnum: parvam extortamque puellam;

INTERPRETATIO.

nus, vel *aliâ de ſtirpe qualibet advenis triumphanti patria civis eximius ac præcellens. Placet exclamare, quod plebs vociferatur, reperto Oſiri. Nam quis nobilem vocaverit eum, qui ſtirpe indignus, ac præſtanti ſolùm titulo clarus? Pumilionem cujuſpiam appellamus Atlantem; Æthiopem cygnum; puſillam diſtortamque adoleſcentulam,*

ANNOTATIONES.

27. *Silanus.*] Imperatoris Claudii gener. De eo Cornel. Tacit. Lib. 12. initio, Sueton. Claud. cap. 27.

28. *Ovanti.*] Exultanti quòd te civem optimum nacta ſit, diu quæſitum. ac tandem inventum.

29. *Exclamare libet populus quod clamat.*] Ægyptii nimirùm invento Api bove, exclamabant, εὑρήκαμεν, συγχαίρομεν. Vide Satir. 6. ad v. 526. 533. & ſeq. & 541.

Oſiri.] Hic porrò colebatur,

.... Atque ſuum pubes miratur Oſirin
Barbara, Memphitem plangere docta bovem:

Eò quòd, ut canere pergit Tibullus Lib. 1. Eleg. 7.

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitavit humum.
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ;
Pomaque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adjungere vitem;
Hic viridem durâ cædere falce comam, &c.

30. *Generoſum.*] Senec. Epiſt. 44. *Quis ergo generoſus?* inquit: *ad virtutem benè à natura compoſitus.*

32. *Nanum cujuſdam Atlanta vocamus.*] Per antiphraſim & ironiam; & abblandientes vel illudentes cuidam potenti nanos amanti.

Nanum.] Apud Gell. Lib. 19. cap. 13. νάνους Græci, Latini *pumiliones* vocant. parvâ nimis ſtaturâ homines, brevi atque humili corpore, paulùm ſupra terram extantes. Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap. 24. παρὰ τὸ ἐστερῆσθαι τοῦ ἄνω, nanos dici aſſerit. *Pumilionum genus in omnibus animalibus eſt:* inquit Plinius Lib. 11. cap. 49.

Atlanta.] Ingentem ac robuſtum inſtar Atlantis quem fabulantur humeris cœlos portare, eò quòd de Aſtrologia ſcitè, de ſphæra primus diſputavit.

Virgil. Æneid. 4.

.... Maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Et alibi:

.... Cœlum qui vertice fulcit.

Ovid. Metamorphoſ. 4. Fab 17.

Quis enim par eſſet Atlantis Viribus?

33. *Æthiopem cygnum.*] Id eſt, hominem nigrum appellamus album, & cygni ſimilem, &c. ſcopticè. De Æthiop. vide quæ notavi ad Satir. 2. v. 23. & Satir. 6. v. 599. de Cygnis, Satir. 6. v. 164. Quibus adde quæ narrat Cœl. Rhodig. Lib. 9 cap. 5 aitque, licèt cantus eorum à pauciſſimis auditus, ab Æliano tamen auditum, &c.

Europen. Canibus pigris ſcabieque vetuſta
Lævibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo; ſi quid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentiùs. Ergo cavebis,
Et metues, ne tu ſic Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui? Tecum eſt mihi ſermo, Rubelli
Plance. Tumes alto Druſorum ſanguine, tanquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes;

INTERPRETATIO.

Europam. Inertes canes & glabri veteri impetigine, atque arida lampadis os lambentes nominabuntur pardus, tigris, leo, & *ſi quidpiam eſt inſuper in terris quod frendeat vehementiùs. Itaque vide ac time ne tu hoc modo Creticus vel Camerinus* appelleris. *Ecquem ego* *reprehendi iſtis* ſermonibus? *Alloquor te, Rubelli Plance, qui ſuperbis excelsâ Druſorum origine, quaſi egeris ipſe quidpiam, ob quod feres illuſtris,*

ANNOTATIONES.

34. *Europen.*] Hæc Agenoris Phœnicum regis erat filia, cujus pulchritudine captus Jupiter, ut canit Ovidius Metamorphoſ. 2. Fab. 13.

. . . . . . Sceptri gravitate relictâ,
Ille pater rectorque Deûm, qui centuſe orbem,
Induitur faciem tauri, &c.
Inde abit ulterius, mediique per æquora ponti
Fert prædam, &c.

Ab hac denominatam volunt aliqui eam orbis terrarum partem florentiſſimam, quam nos incolimus.

Scabie vetuſtâ lævibus.] pilis præ ſcabie decidentibus.

Pardus, tigris, Leo.] Belluæ truculentiſſimæ, atque feritate innatâ inſignes. Plin. Lib. 8. cap. 17. ſic habet: *Panthera* (cujus mas eſt pardus) *& tigris macularum varietate propè ſola beſtiarum ſpectantur. Cæteris unus ac ſuus cujuſque generis color eſt. Leonum tantùm in Syria niger. Pantheris in candido breves macularum oculi.* Et capite præcedenti: *Leoni*, inquit, *præcipua generoſitas*, &c. Hinc per excellentiam Sir nuncupatur abſolutè: ex Cœl. Rhodig. Lib. 26. cap. 19. Tigrin porrò *tremenda velocitatis animal* vocat Plin. cit. Lib, cap. 18. de ferarum iſtarum indole plura quidem & mira vide citatis Plinii locis; A. Gellii Lib. 5. cap. 14. Plutarch, de animantium comparatione, &c.

38. *Ne ſic tu Creticus*, &c.] Ne tu ſic, Ironicè, & nomine tenus dicare nobilis, ut canis piger & ſcabioſus vocaretur pardus, tigris, leo.

Creticus & Camerinus.] Illuſtres Romani tùm genere, cùm virtutibus. Q. Metellus Cretâ ſubactâ, *Creticus* eſt cognominatus. Pub. autem Sulpitius Camerinus cum Poſthumio & Manlio miſſus Athenas à Senatu, ad deſcribendas Solonis aliarumque civitatum leges. Tit. Liv. Plutarch. in vita Pompeii Magni, &c.

39. *His ego quem monui.*] Quem verò his reprehenſionibus peto & redarguo? inquit Satiricus. Te nempè, ô Rubelli.

Rubelli Plance.] Quidam legunt, *Blande*; alii, *Plaute*. Tacit. Lib. 14. *Omnium ore*, inquit, *Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Julia familia* In ſequentibus notatur ejus vanitas & ambitio, quæ tamen eum fefellit. Illic porrò Lipſius non, *Plautus*, ſed *Plancus* legit. Unde caſtigatiores libri hîc habent, *Plance*.

40. *Druſorum.*] Vide ſuprà, & Sueton. in Tiber. Cornel, Tacit. Annal. &c.

Ut te conciperet, quæ ſanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoſo conducta ſub aggere texit.
Vos humiles, inquit, vulgi pars ultima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis.
Aſt ego Cecropides. Vivas, & originis hujus
Gaudia longa feras: tamen imâ plebe Quiritem
Facundum invenies. Solet hîc defendere cauſas
Nobilis indocti. Veniet de plebe togata
Qui Juris nodos, & legum ænigmata ſolvat.
Hic petit Euphraten juvenis, domitique Batavi

INTERPRETATIO

ut te utero caperet quæ clara eſt Juli ſtirpe, non verò quæ mercenaria con texit ſub munimente ventis expoſito. Vos infimi, ait, poſtrema plebecula noſtra portio, quorum nullus poſſis oſtendere natale ſolum patris ſui: ego verò Cecropides. Salvus ſis, atque diuturnâ ortûs iſtius lætitiâ fruere: in infima plebecula diſertum nihilominus Romanum reperies. Ille conſuevit agere cauſas illuſtris ignari. De populo togato prodibit qui Juris difficultates explicet, ac legum ænigmata. Iſte adoleſcens militia peritus perrexit ad Euphratem, & Aquilas obſerva-

ANNOTATIONES.

42. *Ut te conciperet quæ*, &c.] Ut naſcereris matre nobili è gente Julia, quæ orta eſt ab Julo Aſcanii filio: atque pari ac Nero gradu à Divo Auguſto maternam originem traheres, ut habet Cornel. Tacit. Lib. 13.

43. *Non quæ ventoſo*, &c.] Non autem plebeia quædam mulier.

Vent oſo ſub aggere.] Ad aggerem Tarquinii, ubi ſolebant plebeiæ mulieres telas texere. De illo aggere, vide Sat. 6. ad v. 588. Quidam legunt, *ſub aëre*, id eſt, ſub dio.

Conducta texit.] Paupercula ſuam operam texendis telis locare ſolita, ad victum mercede obtinendum.

44. *Vos humiles*, &c.] Verba ſunt Rubellii juvenis antiquâ nobilitate ſuperbientis & jactabundi.

Vulgi pars ultima.] Ego indigena & Romæ natus è clara ſtirpe: at vos advenæ ac terræ filii, è parentibus aut obſcuris aut ignotis oriundi.

46. *Cecropides.*] Tam ſum ego Romæ nobilis, quàm qui Athenis originem ducebat à Cecrope primo illo Athenienſium rege, atque Athenarum inſtauratore: genus enim ad Cæſarem Auguſtumque refero. Vide ſuprà,

Vivas, *& originis hujus*, &c.] Reſpondet Rubellio Poëta: diu fruere tuâ nobilitate: verùm ne propter eam nimis ſuperbias. Sunt enim de plebe viri, quorum geſta virtuteſque refulgeant: alii bellatores, alii Juriſconſulti, quorum etiam operâ non rarò indigeant ipſi nobiles.

49. *De plebe togata.*] E viliori plebe. Vide Aſconium, & quæ nos ad Satir. 1. v. 96.

50. *Ænigmata.*] Intricatas & obſcuras Juris quæſtiones eruditorum & ſapientum interpretatione indigentes. Agell. Lib. 12. cap. 6. *Ænigmata Græci*, inquit, *veteres noſtri quidam ſcirpos appellarunt.*

Solvat.] Juriſperitos ſolutores vocat Hadr. Turnebus Lib. 8. cap. 19.

51. *Hic petit Euphratem.*] Hic bello ſtrenuus ad bellicas expeditiones etiam longinquas pergit, in Orientem uſque, dum tu Romæ ac domi reſides, ô nobilis ignave.

Euphratem.] Quis non audivit fluvium hunc tam celebrem Meſopotamiam Babyloniamque rigantem. De eo jam ad Satir. 1. v. 104.

Domitique Batavi cuſtodes Aquilas.]

Cuſtodes

Cuſtodes aquilas, armis induſtriùs: at tu
Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quàm quod
Illi marmoreum caput eſt, tua vivit imago.
Dic mihi, Teucrorum proles, animalia muta
Quis generoſa putet, niſi fortia? Nempè volucrem

INTERPRETATIO.

trices Hollandi provincie. Tu verò nihil es præterquàm Cecropida, & par Hermæ truncato. Nec enim aliâ quapiam ſuperas differentiâ, niſi quòd hic habet caput è marmore, effigies autem tua ſpirat. Loquere ad me, progenies Trojanorum, ecquis muta animantia exiſtimet nobilia, niſi ſint animoſa? Ita no-

ANNOTATIONES.

Et in præſidia à Romanis collocata ad continendos in officio Batavos, ne rebellent illi nuper à Domitiano ſubacti.

Batavi.] Populi ad Rhenum, quorum virtutem celebrat Cornel. Tacit. de German. Nunc autem mercaturâ toto orbe locupletati, cùm paucis antè annis inſolentiùs paulò ſuperbirent, Ludovici Magni virtute ſalubriter caſtigati, fortunam eſſe vitream, ſimul & vetendos Reges, non impunè didicerunt.

52. *Aquilas.*] Signa militaria Romanorum. Plin. Lib. 10. cap. 4. *Aquilam*, inquit, *Romanis legionibus C. Marius in ſecundo Conſulatu ſuo propriè dicavit . . . . . paucis antè annis ſola in aciem portari cœpta erat: reliqua ſigna in caſtris relinquebantur: (* Lupi, Minotauri, Equi, Apri *) ea Marius in totum abdicavit*, &c. Illa porrò vel aurea vel argentea Aquilæ effigies haſtæ ſuffixa erat, cujus ima pars in cuſpidem deſinebat, quo faciliùs in terram adigi poſſet ac ſtatui: nec movebatur niſi cùm univerſus progrediebatur exercitus. Dion. Lib. 40. Hadr. Jun. Lib. 3. cap. 2. Unde porrò ejuſmodi ſignum Romanis placuerit? An quòd Jovem ferunt eo uſum adverſus Titanas? An quòd eodem Jove contra Saturnum dimicante, Aquilæ augurio tanquam felici & fortunato regni victor evaſerit? Vide & Veget. Lib. 2. cap. 13. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 2, &c.

53. *Nil niſi Cecropides.*] Tu domi quidem nobilis, nec eruditione, nec factis clarus, ſolum habes nominis ſplendorem. Hoc autem quid?

Truncoque ſimillimus Hermæ.] Statuæ Mercurii, capite formato, cætera rudi. Sic enimverò tu genere es illuſtris, de cætero inglorius. *Effigies illæ marmoreæ, vel æneæ, ſine manibus erant, quales videmus in circo:* vetus Schol. Binæ vel ternæ dabantur de Republica benè meritis, & ſupra fores diſponebantur. Thucydid. Lib. 6. Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 19. Pariter refert ſimulacra Mercurii pleraque fingi quadrato ſtatu, ſolo capite inſignita. Mercurius autem Græcis ἑρμῆς dictus, ſeu quòd eſſet interpres & nuncius Deorum, ſeu quòd facundiæ præſit ac eloquentiæ.

54. *Vincis.*] Mutilatam illam Hermæ ſeu Mercurii imaginem non aliâ ratione vincis, quàm quod tu vivis ac ſpiras, illa autem aut lapis aut metallum eſt.

56. *Teucrorum proles.*] O Rubelli; oriunde quidem è Julia gente, quæ ab Julo & Ænea Trojanis prodiit. Hi verò Teucri vocati ſunt à Teucro Dardani regis Trojæ ſocero, qui & cum genero in Troade regnavit.

57. *Quis generoſa putet niſi fortia?*] Quis fortem equum dixerit, eò quòd è fortibus ortus ſit, ſi ipſe non eſt fortis?

Sic laudamus equum, facilis cui plurima palma
Fervet, & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic, quocumque venit de gramine, cujus
Clara fuga ante alios, & primus in æquore pulvis.
Sed venale pecus Corithæ, poſteritas &
Hirpini, ſi rara jugo victoria ſedit.
Nil ibi majorum reſpectus, gratia nulla
Umbrarum: dominos pretiis mutare jubentur

INTERPRETATIO.

mirùm æſtimamus equum perniciſſimum, cui agili multiplex ardet palma, & victoria lætatur rauco amphitheatro. Quolibet ille de agro prodit, clarus eſt, cujus illuſtris curſus præ cæteris, ac pulvis anterior in campo. At venditur Coritha pullus, atque Hirpino genitus, ſi infrequens victoria currui inſedit. Nulla hic avorum habetur *ratio, favor nullus manium. Poſteri tardis pedibus, ac verſendæ molæ idonei, coguntur heros permutare mercede parvâ.*

ANNOTATIONES.

58. *Facilis cui plurima palma.*] Qui velocitate ſuâ multas facile victorias parat in curuli certamine, in campo, in circo.

59. *Fervet.*] Seu ob fervorem curſûs, ſeu ob ardorem animi victoris, ſeu denique ob inſonantes ſpectantium plauſus & acclamationes.

Rauco.] Acclamantes vociferando rauci fiunt.

Circo.] Satir. 3. ad v. 65. & 223.

Æquore.] Ab æqualitate *æquor* appellatur non tantùm mare nullis motum ventis, ſed & agri planities. Tull. 1. de Divin. n. 93. *Ægyptii*, inquit, *& Babylonii in camporum patentium æquoribus habitantes.*

61. *Pulvis.*] Horat. Ode 1.

Sunt quos curriculo pulverem olympicum
Collegiſſe juvat; metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos evehit ad Deos.

62. *Sed venale pecus Corithæ.*] Fortium equorum pulli, ſi degeneres fuerint, continuò venduntur, plauſtro trahendo adhibentur, aut verſandæ in piſtrino molæ.

Corithæ.] Equæ generoſiſſimæ. Alii intelligunt gregem equorum qui alebantur ad Corithum Hetruriæ oppidum & montem.

63. *Hirpini.*] Equi nobiliſſimi & victoris. Sunt etiam in Italia Hirpini montes, è quibus fluit Aufidus amnis Apuliæ. Malim de equo intelligere. Martial. Lib. 3. Epigram. 62.

Hirpini veteres qui benè novit avos.

Quem locum explicans Juſtus Lipſius Centur. 3. Epiſt. 26. *Quis iſte Hirpinus*, inquit, *non è familia Rom. ne erres, (etſi ea quoque fuit) ſed equum intellige in circo nobilem & multarum palmarum. Nam ea etiam inſania, ut ſtemma & proavos equorum talium quærerent factionarii, atque inter ſe celebrarent.* Et paulò pòſt. *Clariſſimè lapis vetus, quem Romæ olim vidi & exſcripſi. In medio vir eſt (conditor factionis Ruſſatæ) qui dextrâ baculum, ſiniſtrâ pabulum tenet: extrinſecus duo ſunt aſſilientes equi, cum gemina inſcriptione; altera: Aquilo Nepos Aquilonis vicit* CXXX. *ſecundas tulit* LXXXVIII, *tertias tulit* XXXVII. *Altera: Hirpinus nepos Aquilonis vicit* CXIV. *ſecundas tulit* LVI. *tertias tulit* XXXVI. *Habes itaque ipſum hic Hirpinum, atque adeo ejus avum Aquilonem.*

Si rara jugo victoria ſedit.] Si rarò victor fuit trahens currum in curuli certamine.

64. *Nihil ibi majorum reſpectus.*] Non attenditur quàm fortes aut veloces extiterint equorum avi, ſed quàm ipſi nepotes generoſi ſint & pernices, quos ſervare domini volunt; aliàs venales eos exponunt.

Exiguis, tritoque trahunt epirhedia collo
Segnipedes, dignique molam verſare nepotes.
Ergo ut miremur te, non tua, primùm aliquid da;
Quod poſſim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus quibus omnia debes.
Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim fermè ſenſus communis in illa
Fortuna. Sed te cenſeri laude tuorum,

INTERPRETATIO.

atque plauſtra deducunt attritâ cervice. Itaque ut admiremur temetipſum, non tua, anteà quidpiam exhibe, quod inurere queam inſignibus, præter laudes quas donamus ac donavimus his, à quibus habes cuncta. Ea ſufficiant ad adoleſcentem, quem nobis rumor fert arrogantem, ac tumidum, atque repletum Nerone cognato. Etenim infrequens ferè ſenſus communis in ea ſorte. At non probarim, ô Pontice, æſtimari te tuorum

ANNOTATIONES.

66. *Trito.*] Per jugum aſſiduum.

Epirhedia.] Plauſtra, vehicula. Quintil. Lib. 1. cap. 5. *Romani ſuam hanc fecere vocem*, inquit, *ex utraque aliena*, ἐπὶ, *Græcâ*, *&* *rhedâ*, *Gallicâ*.

67. *Segnipedes.*] Βραδύπους. At ſonipes dicitur equus valdè celer.

Nepotes.] Plures codices habent, *Nepotis*; ut ſit viri nomen piſtrinum Romæ celebratum habentis.

68. *Ut miremur te*, &c] Ut te verè nobilem celebremus, potiùs quàm laudemus tuam originem, majorum præclarè geſta, quæ ſunt extra te, & alia quæ te laudabilem non faciunt, ede ipſe aliquid memoriâ dignum, quod majorum tuorum titulis adjungamus.

70. *Quibus omnia debes.*] De tuo nihil habens.

71. *Ad juvenem.*] Rubellium, de quo ſic Tacitus Annal. 14. *Omnium ore Rubellius Plautus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Julia familia. . . . . . . Ergo permotus his Nero componit ad Plautum literas, conſuleret ſibi & urbis, ſeque pravè diffamantibus ſubtraheret; eſſe illi per Aſiam avitos agros, in quibus tutâ & inturbidâ juventâ frueretur. Ita illuc cum conjuge Antiſtia, & paucis familiarium conceſſit.*

72. *Plenumque Nerone propinquo.*] De Cæſarum propinquitate ſuperbientem. Nam Rubellius D. Auguſtum *per maternam originem pari ac Nero gradu contingebat.* Ex Tacit. Annal. 13.

Nerone.] *De quo magis debuit erubeſcere*, inquit vetus Schol. ſanè quidem, ſive Tiberio Nerone, ſeu Nerone Cæſare Agrippinæ filio, utroque hortendis moribus infami. Sueton. & ab hoc etiam amotus ipſe. Tacit. cit. mox Annal. 14.

73. *Rarus enim fermè ſenſus*, &c.] Rarò ſapiunt, qui ad magnas opes evecti.

Stultitiam patiuntur opes.

Senſus communis.] Intelligentia omnibus communis: vis & facultas animi, quâ de rebus exterioribus rectè ſentit & judicat; benè adminiſtrat, ac ſapienter utitur.

In illa fortuna.] Superbâ, magnâ, divite.

74. *Te cenſeri laude tuorum.*] Non aliter cognoſci & celebrari, quàm majorum gloriâ.

Pontice, noluerim, ſic ut nihil ipſe futuræ
Laudis agas. Miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas deſiderat ulmos.
Eſto bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer: ambiguæ ſi quando citabere teſtis
Incertæque rei, Phalaris licèt imperet ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſas.

INTERPRETATIO.

exiſtimatione, ita ut nihil agas ipſe venturæ exiſtimationis. Infelix eſt inniti laudi alienæ, ne remotis fulcris labentia cadant culmina. Vitis in terram dejecta viduatas ulmos exoptat. Sis bellator probus, probus tutor, ipſe judex incorruptus: ac ſi vocaberis aliquando teſtis negotii ancipitis & obſcuri, quamvis jubeat Phalaris ut ſis mendax, ſuadeatque falſum jurare, adhibito æneo tauro; grande ſcelus puta verecundiæ vitam anteponere, atque vitæ gratiâ peſſumdare vivendi rationes.

ANNOTATIONES.

75. *Pontice.*] Ad hunc enim redit Poëta, quem initio compellat, & præcipuè ſpectat in hac Satira.

Nihil ipſe futuræ laudis agas.] Nihil agas quo à poſteritate lauderis.

76. *Alterum incumbere famæ.*] Pendere omninò ab exiſtimatione majorum, & nullâ niti virtute ac laude propriâ.

77. *Ne collapſa ruant, &c.*] Subductis columnis tectum ruit, vitis ulmo ſeparata ſerpit & jacet; ſic tu humilis & abjectus exiſtimabere, ſubtractâ alienâ laude & famâ, cui totus incumbis, perinde ac ſi tua foret.

78. *Viduas.*] Sic & ulmo maritari vitis dicitur, cùm ei adjungitur, adhæret, innectitur: illique eſt amica, teſte Iſidoro, pariter & Plinio Lib. 17. cap. 23. *Nobilia*, inquit, *vina nonniſi in arbuſtis gigni, longo judicatur ævo; adeo excelſitate proficitur. Hac ratione & arbores eliguntur. Prima omnium ulmus.* Et paulò pòſt. *Maritare niſi validas, inimicum, enecante veloci vitium incremento.......... Deflectenda vitis aut palmes juxta ſuam arborem, aut circa proximam cœlibem.* Ex quibus vides ulmos, & cœlibes, & maritas, & viduas ratione vineæ appellari.

79. *Eſto bonus miles.*] In omni conditione virtutem cole, capitis etiam periculo.

Tutor.] Pupillorum fidelis patronus ac defenſor.

81. *Phalaris licèt imperet, &c.*] Horatius Lib. 3. Ode 3.

Juſtum ac tenacem propoſiti virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus inſtantis Tyranni
Mente quatit ſolidâ.

Phalaris.] Tyrannus in Sicilia, de quo vide notata ad Perſ. Satir. 3. v. 39.

82. *Et admoto dictet, &c.*] Minitans dirum illud in tauro ſuo ardente ſupplicium, niſi obſequaris, & pejeres.

83. *Pudori.*] Reverentiæ & obſervantiæ, quam debes virtuti atque officio tuo.

84. *Vivendi perdere cauſas.*] Veritatem, honeſtatem, juſtitiam aliaſque virtutes, propter quas vivimus. Cic. Acad. q. aſſerit hominem *natum ad nihil eſſe aliud, quàm ad honeſtatem.* Part. 91. *Hominum genus ad honeſtatem natum.* Et de leg. 1. n. 28. *Nihil eſſe praſtabilius, quàm planè intelligi nos ad juſtitiam natos.*

Dignus morte perit, cœnet licèt oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno.
Expectata diu tandem provincia cùm te
Rectorem accipiet, pone iræ fræna modumque,
Pone & avaritiæ; miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides regum vacuis exhauſta medullis.
Reſpice quid moneant leges, quid Curia mandet;
Præmia quanta bonos maneant; quàm fulmine juſto
Et Capito & Numitor ruerint, damnante ſenatu,

INTERPRETATIO.

Improbus *necem meritus interit, quamvis ſorbens oſtreas centum è Gauro, ac perfundatur integro Coſmi vaſe aneo. Quando provincia dudum ſperata gubernatorem te aliquando ſuſcipiet, iracundiæ adhibe fræna & moderationem. adhibe etiam cupiditati. Miſerare pauperes ſocios. Cernis oſſa Principum exſucta medullis inanibus. Animadverte quid jura præſcribant, quid Senatus jubent, quàm magna probis commoda reſerventur. quàm æquo tonitru proſtrati ſint, Curiâ condemnante, & Capito, &*

ANNOTATIONES.

85. *Dignus morte perit.*] Vitioſus quiſque mortuus eſt, non vivit. Hinc Plin. Lib. 13. cap. 3. adverſus luxurioſos ait: *Quis non meritò judicet periiſſe tales?* Apocalypſ. 3. *Nomen habes quod vivas, & mortuus es.*

Cœnet licèt oſtrea centum.] Etſi lautè veſcitur, atque unâ cœnâ centum oſtrea devorat

Oſtrea.] Vide Satir. 4. ad v. 141.

86. *Gaurana.*] Optima nimirùm, & ad Baias & lacum Lucrinum capta, prope Gaurum Campaniæ montem. Strabo Lib. 5. & Plin. Lib. 3. cap. 5. *Hæc littora*. inquit, *præter cætera in toto mari, conchylio & piſce nobilitantur.*

Coſmi.] Viri luxu famoſi, unguentorum & odorum amantiſſimi. Vel Unguentarii.
Martialis ejus meminit pluribus in locis.
Paſtillos Coſmi luxurioſa vorat.

Toto mergatur aheno.] Plin. cit. Lib. 13. cap. 3. *Jam non lini tantùm, ſed perfundi unguentis gaudent.*

87. *Expectata diu cùm*, &c] Cùm Præfecturam obtinueris, ne populos vexes rapinis aut crudelitate. Cic. 3. de Offic. n. 21. *Detrahere aliquid alteri, atque hominem hominis incommodo ſuum augere commodum, magis eſt contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, ... Nam principio tollit convictum humanum & ſocietatem.*

89. *Sociorum.*] Provincialium jam receptorum in ſocietatem populi Romani, anteactis bellis ad inopiam redactorum.

90. *Oſſa vides*, &c.] Principes ipſos regionis bonis omnibus ſpoliatos vides. Quidam hic moralem de mortuis Regibus ſententiam comminiſcuntur, ſed perperam, ut videtur.

91. *Quid moneant leges.*] Quas *ad ſalutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum quietam ac beatam conditas eſſe conſtat*, ex Cicer. 2. de leg. n. 11.

Quid Curia mandet.] Ne ſcilicet improbitate tuâ te Romanoſque odioſos facias victis, ſed ut è contrà temperantiâ &. humanitate, ſociis amabile reddas Imperium Romanorum.

92. *Præmia quanta bonos maneant.*] Virtute inſignes Præfectos, qui honoribus cumulantur.

Fulmine juſto.] Gravi pœnâ, juſtâ ſeveritate.

93. *Et Capito & Numitor.*] Sociorum ſpoliatores graviter à Senatu mulctati.

Capito.] Coſſutianus Capito, Tigel-

Piratæ Cilicum. Sed quid damnatio confert,
Cum Panſa eripiat quicquid tibi Natta reliquit?
Præconem, Chærippe, tuis circumſpice pannis,
Jamque tace. Furor eſt poſt omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, nec vulnus erat par

INTERPRETATIO.

Numitor, Cilicum depradatores. Verùm quid prodeſt damnatio, quando Panſa aufert quodcumque Natta non abſtulit? O Cherippe, intuere buccinatorem ad tuos pannos, & modò ſile. Inſania eſt naulum amittere poſt univerſa. Non erat pridem luctus æqualis, neque ſimilis plaga

ANNOTATIONES.

lini gener, repetundarum accuſatus à Cilicum legatis. Tacit. Annal. 16. *Is*, inquit, *præter animum ad flagitia præcipitem, inimicus Thraſeæ, quod ejus auctoritate concidiſſet, juvantis Cilicum legatos, Dum Capitonem repetundarum interrogant.*

Numitor.] De eo jam Satir. 7. v. 74. Alii legunt, *Tutor*, ut hic intelligatur Julius ille Tutor, Trevir, qui ripæ Rheni à Vitellio Imperatore Præfectus legitur apud Corn. Tacit. Hiſt. 4.

94. *Piratæ Cilicum.*] Quaſi prædones prædonum. Fuerunt enim Cilices, antequàm à Pompeio coërcerentur, piraticâ infames. Plutarch. in Pompeio.

Piratæ.] Ita vocantur prædones marini, à dolis & artibus, quibus per mare vagantes prædas agunt. Cœl. Rhodig. Lib. 11. cap. 8. Ariſtophan. Schol. ait, *πεῖραι* dici artes & dolos; unde nuncupentur Piratæ, *οἱ κατὰ θάλασσαν κακοῦργοι.*

Cilicum.] Hi tenebant Aſiæ minoris regionem maritimam, Syriæ affinem. E tribus Cappa peſſimis unum faciebant, teſte Suidâ.

Sed quid damnatio confert.] Quid Provinciales ſpoliatos juvat damnatio ſpoliatoris, ſi vel malo Præfecto alter non melior ſuccedit, perinde rapax, quod reſiduum erat emungens; vel Conſul aut Prætor damnato ſpoliatore in ærarium publicum jubet inferri pecuniam, quam reſtitui oportebat ſpoliatis? Vide Satir. 1. v. 34. & ſequent. & v. 47. & ſeq.

95. *Panſa.*] Sumitur vel pro novo Præfecto, vel pro Conſule aut Prætore, ut dictum.

Natta.] Præfectus prior. *Natta* diſcincti, id eſt, luxurioſi & nequam meminit Perſ. Satir. 3. v. 31.

96. *Præconem Cherippe*, &c] O Cherippe Provincialis, quære præconem qui ſub haſta vendat tuos pannos, & reliquam ſupellectilem, ne alter prædo rapiat, neque de priori conquiraris, ſine ullo fructu, imò cum nova impenſa, navigando Romam, ad eum accuſandum, nihilque de ablatis recipiendo. Vel, ſenſus eſt: dum vides quæ tua ſunt vendi ac tibi perire, ſile tamen, ne quid gravius etiam patiaris ab iniquo Prætore, vel Præfecto.

97. *Furor eſt poſt omnia perdere Naulum.*] Metaphora à Navarcho, qui perditis naufragio bonis ac mercibus univerſis, etiam amittit mercedem quæ ſolvi debebat pro vectura & navigatione. Senſus eſt hic; ſtultè ageres, ſi ereptis à Præfecto bonis, novos ſumptus fruſtrà faceres, è Cilicia aut aliâ regione longinquâ Romam petendo, ubi etſi damnetur ſpoliator, non redduntur bona ſpoliatis.

Naulum.] Ναῦλος, pretium navigationis.

98. *Non idem gemitus olim*, &c.] Cùm ab hoſtibus nobis ac victoribus detrimentum in bello quondam capiebant, vix erat quòd quererentur; at illi modò victi, & in noſtram admiſſi ſocietatem & amicitiam certè meritò queruntur, quoties vexantur à Præfectis.

Damnorum, ſociis florentibus, & modò victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens ſtabat acervus
Nummorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhaſii tabulis, ſigniſque Myronis,
Phidiacum vivebat ebur, necnon Polycleti
Multus ubique labor; raræ ſine Mentore menſæ.
Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde

INTERPRETATIO.

detrimentorum, felicibus tunc *ſociis, & jam ſubactis. Tum abundabant ædes integra, magnuſque aderat pecunia cumulus, pallium Laconicum, murices Coi atque ebur Phidiæ ſpirabat, cum tabellis Parrhaſii, & ſtatuis Myronis, Polycleti etiam paſſim opus multiplex. Vix erant menſa abſque Mentoris* calicibus. Illinc *Dolabella* prodiit, *illinc etiam Antonius,*

ANNOTATIONES.

Nec vulnus erat par.] Tunc enim opulentis auferebantur ſuperflua; ſed nunc egenis eripiuntur neceſſaria.

101. *Spartana chlamys.*] Purpureæ veſtes è Sparta, & Inſula Co. Chlamys eſt propriè paludamentum, ſeu veſtis militaris.

Sparta.] Urbs Peloponeſi, anteà Lacedæmon vocata, celebris virtute civium, & Lycurgo Legiſlatore. Ad proximum huic Tænarum Promontorium murex piſcis benè multus capiebatur, è cujus ſucco fiebat color purpureus.

Conchylia Coa.] Purpura è Conchyliis ſeu muricibus, & bombycinæ veſtes in ea Ægei maris Inſula fabricatæ, & tinctæ. Vide Satir 3. ad v. 81.

102 *Parrhaſii.*] Pictor ille inſignis Epheſi natus, cujus cum Zeuxide certamen, & alia quædam narrat Plin. Lib. 35. cap. 9. & 10. nimirùm Zeuxis fefellerat aves ad pictas uvas advolantes: at Parrhaſius ipſum fefellit Zeuxidem picto linteo, quod hic removeri non ſine riſu & pudore poſtulavit. Quintil. Lib. 12. cap. 10. *Zeuxis*, inquit, *luminum umbrarumque inveniſſe rationem, Parrhaſius examinaſſe ſubtiliùs lineas traditur.* . . . . *Molliora ſupradictis Myron fecit. Diligentia ac decor in Polycleto ſupra cæteros; Deorum tamen auctoritatem non explevit.* . . . . *Quæ Polycleto defuerunt Phidias habuit, quanquam Diis quàm hominibus effingendis melior artifex*, &c.

Myronis.] Hic ſtatuarius famâ notus. De ejus ex ære bucula, quam & vituli adibant, ac tauri, Vide Auſon. Epig. 57. & ſeq.

103. *Phidiacum vivebat ebur.*] Erant etiam imagines ex ebore, Phidiæ manu tam artificiosè ſculptæ, ut ſpirantes crederis.

Martial. Lib. 3. Epigram. 35.

Artis Phidiacæ toreuma clarum,
Piſces aſpicis: adde aquam, natabunt.

Polycleti.] Et is ingenioſus admodùm fuit Statuarius. De eo vide Ælian. var. hiſtor.

104. *Mentore.*] Plin. Lib. 33. cap. 11. *L. Craſſus Orator duos ſcyphos Mentoris arte cælatos ſeſtertiis centum emit.*

Martial. Lib. 3. Epigram. 41.

Inſerta phialæ Mentoris manu ducta
Lacerta vivit, & timetur argentum.

Et Lib 9. Epigramm. 60.

Pocula Mentoreâ nobilitata manu.

105. *Inde Dolabella eſt*, &c.] Hæ tantæ Provincialium opes dederunt occaſionem rapinis Dolabellæ, Antonii, Verris, &c.

Dolabella.] Qui Proconſul Aſiam deprædatus eſt, accuſante verò M. Scauro fuit damnatus.

Antonius.] C. nimirùm Antonius, qui à Cenſoribus Senatu motus eſt, quòd ſocios in Achaia ſpoliaſſet; accuſatus à Cæſare. Vetus Schol Pædiam. &c.

Sacrilegus Verres. Referebant navibus altis
Occulta ſpolia, & plures de pace triumpos.
Nunc ſociis juga pauca boum & grex parvus equarum,
Et pater armenti capto eripietur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum;
Si quis in ædicula Deus unicus Hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. Deſpicias tu
Forſitan imbelles Rhodios, unctamque Corinthum

INTERPRETATIO.

illinc ſacrorum violator Verres. Conditas profundis navibus exuvias reportabant, ac plurimos de otio triumphos. Jam ſociis juga boum non multa, & armentum equarum exiguum, atque gregis parens abducentur poſt ablatum agrum: Penates etiam poſteà; ſi quædam imago ſpecioſa; ſi numen aliquod reſiduum in ſacello. Enimverò putantur ea pro maximis; ea quippe habentur præcipua. Tu fortaſſe contemnas inertes Rhodios, & jure Corinthum aſperneris

ANNOTATIONES.

106. *Verres.*] Siciliæ Prætor dicam, an prædo, qui nec templis, nec ullis rebus ſacris pepercit. Cic. paſſim, tot in eum actionibus.

107. *Occulta.*] Furta ſcilicet occultantur; at acquiſita jure belli ſpolia palam oſtenduntur. Porrò hic alii produci aiunt ultimam ſyllabam ob ſequentes duas conſonantes; alii legunt, *occulta & ſpolia.*
Virgil.
. . . . . . *Date tela, ſcandite muros.*

Plures de pace triumphos.] Hi plura de pacatis & amicis Pop Rom. regionibus ſpolia revehebant, quàm alii de rebellibus, aut de hoſtibus in bello.

109. *Pater armenti.*] Taurus, vel equus admiſſarius generando deſtinatus.

110. *Lares.*] Vide ſuprà v. 14. annotat.

111. *Deus unicus.*] Simulacrum aliquod unum à præcedentibus Præfectis relictum, necdum furto ablatum.

Hæc etenim ſunt pro ſummis, &c.] Vel ſimpliciter, pauca hæc reſidua inopibus magna cenſentur. Vel, graviora hæc ſcelera gravioribus ſceleratis reſervantur. Vel ironice, hæc ſumma non pertinent ad tenues Provinciales, ſed potiùs ad ſummos viros & ea proinde Romani rerum domini auferre debent.

112. *Deſpicias tu*, &c.] O Provinciæ Rector & Præfecte, impunè quidem vexare poteris fractas deliciis nationes, at non ita bellicoſas.

111. *Imbelles Rhodios.*] De Inſula & urbe Rhodo multa jam notavimus, ad Satir. 6. v. 296. Rhodios opibus abundantes ac voluptatibus enervatos a priſtina virtute deſciviſſe, inter alios teſtatur Athenæus Lib. 13. cap 5. ubi mollitiem eorum perſtringens, ait, quamvis apud illos cautum lege ſit, ne quis radatur, violatæ legis tamen reum neminem agi, quandoquidem raduntur omnes. Et Cœl. Rhodig Lib 19. cap. 6. *Citharœdus Stratonicus*, inquit. *Rhodios prædicabat eſſe albos Cyrenæos, & procorum civitatem, cùm illos animadverterit ſpatalonas & thermopotas, id eſt. fluere deliciis, & calidum bibere.* Idem Lib 29. cap. 24. Signorum ad ſeptuaginta tria millia Rhodi fuiſſe refert.

Unctamque Corinthum.] Luxui deditam, quod vitium opes ac rerum abundantiam ſequi ſolet. Urbs illa in medio ferè Iſthmi Peloponeſiaci ædificata, duplici utrinque portu commoda, hinc mare Ægeum, illinc Ionium ſpectat; unde *Bimaris* vocatus Horatio Lib. 1. Ode 7 & Ovid. Faſt. 4. Dives Homero, Emporium Thucydidi, decus Floro, totius Græciæ lumen Ci-

Deſpicias

Deſpicias meritò. Quid reſinata juventus,
Cruraque totius facient tibi lævia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,

INTERPRETATIO.

unguentis delibutam. Nam *quid agent tibi juvenes reſinâ lævigati, & glabri nationis univerſæ crura? Aſpera fugienda eſt Hiſpania, axis Gallorum.*

ANNOTATIONES.

ceroni celebratur: Quin & de Corintho Solem Neptunumque contendiſſe, fabulati ſunt. Tam felix, ut ſervorum myriadas ſex & quadraginta habuerit teſte Athenæo Lib. 6 cap. 20. Cæterùm Corinthios variis libidinum generibus turpes, vel unus Apoſtolus in ſuis ad eos Epiſtolis ſatis indicat. Adde confictum à Græcis vocabulum, κορινθιάζεσθαι, quod ſignificabat, *ſcortari, & lenocinari*, Cœl. Rhodig. Lib. 19 cap. 6. putres Corinthios appellat. Eraſm. Chiliad. 1. Centur. 4. adag. 1. *non cuivis licet adire Corinthum*, ex Strab. Lib. 8. & Gell. Lib. 1. cap. 8. explicat de præcipiti in luxuriam civitate, deque tot ibi libidinum illecebris, quas aut ſoli vincant virtute præſtantes viri ultrò oblatas; aut in quas tantos facere ſumptus non queant niſi valdè opulenti Hinc illud Demoſthenis ab Laide deterriti, *tanti pœnitere non emo*. Vide Cœl. Rhodig Lib. 21. cap. 25. & 26. Alex. ab Alex. Lib. 5 cap. 15. Athen. Lib. 13. cap 4. refert, pro graviſſimis rebus meretrices Corinthi ſupplicare Diis ſolitas, votumque ſolemne Corinthiorum fuiſſe, adducturos ſe Veneri aliquot meretrices. Ibid. cap. præced. fit mentio ſcorti illius famoſi, Laidis nempè, de qua mox. Demùm Corinthus in magnam elata potentiam ſimul & ſuperbiam, quâ nec Romanæ urbi cederet, inde bellum, & è bello excidium ſibi comparavit, anno ante Chriſtum 146. E liquefactis & confuſis in urbis incendio metallis factum eſt illud æs, quod Corinthium vocant ac mirè laudant veteres. Juſtin. Lib 14. Plin. Lib 34 cap. 2. Illa tamen poſtea reſtaurata fuit.

114. *Quid reſinata juventus.*] Ita legendum, non ut quidam malè, *quid enim reſinata*, ne duæ ſyllabæ naturâ longæ invitis omnibus corripiantur. Quod benè monet Hadr. Turnebus Lib. 13. cap. 19.

Reſinata juventus.] Per mollitiem pilos è cruribus reſinâ vellens. Clemens Alex. Pædag. id πίττωσιν vocat, & damnat ejuſmodi Cinœdos vulſos & glabros. Plin. Lib. 14. cap. 20. *Arborum*, inquit, *ſucco manantium picem reſinamque, alia orta in Oriente, alia in Europa ferunt . . optimam terebinthi ac tenuiſſimam fundunt . . . . Arabica alba eſt. acri odore: Indica gallioſior, atque odoratior: Syriaca Attici mellis ſimilitudinem habet: Cypria melleo colore, & carnoſa, omnes antecedit: Colophonia præter cæteras fulva, ſi teratur alba fit . . . . . Reſina omnis oleo diſſolvitur, aut cretâ: pudetque confiteri, maximum jam honorem ejus eſſe in evellendis ab virorum corporibus pilis.*

115. *Lævia.*] Polita, glabra, ſeu reſinâ ſeu ferro depilata, quod Græci vocant παρατίλλειν, detractis vulſellâ pilis

116. *Horrida vitanda eſt Hiſpania.*] Vide ne laceſſas Hiſpanos, Gallos, Illyrios Nam hi vel te conſtanter accuſarent apud Senatum, vel ipſi ſe armis ulciſcerentur.

Hiſpania.] Hanc Europæ quaſi caput occupantem armis ſemper valuiſſe omnes norunt. Uni verò Numantini Romanorum exercitus ac Duces per annos viginti fatigarunt. Hinc Cic pro Murena duos terrores Imperii Romani Carthaginem & Numantiam vocat. Vide Flor. Lib. 2 cap 18

Gallicus.] Gallorum virtus Romanis non cognita ſolùm, ſed formida-

Illyricumque latus. Parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant urbem, circo, ſcenæque vacantem.
Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cùm tenues nuper Marius diſcinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna injuria fiat
Fortibus, & miſeris: tollas licet omne quod uſquam eſt
Auri atque argenti; ſcutum gladiumque relinques,
Et jacula, & galeam. Spoliatis arma ſuperſunt.
Qiod modò propoſui non eſt ſententia: verùm

INTERPRETATIO.

atque ora Illyrii. His etiam indulge meſſoribus, qui frumento replent civitatem ludis *Circenſibus ac Theatralibus occupatam. Et verò quam illinc duceres mercedem noxa tam atrocis, quandoquidem Marius paulò antè cingulum ademit Afris inopibus? Cavendum præcipuè ne grave damnum inferatur ſtrenuis ac ærumnoſis. Quamvis auferas quicquid ubicumque eſt auri & argenti, dimittes clypeum & enſem, telumque, & caſſidem. Denudatis arma reſtant. Quod mox enuntiavi, non eſt ſententia; at*

ANNOTATIONES.

ta jure fuit, poſt urbem direptam incenſamque, ac tantùm non captam arcem Capitolinam: & poſtquàm domiti ſunt, tot etiam defectiones ſub Auguſto, Tiberio, Othone, Vitellio, &c.

Gallicus axis.] Seu quod reſpectu Italiæ Galli ad axem, id eſt, Polum Arcticum & Septentrionem vergunt; ſeu quòd è curribus in bello decertarent.

117. *Illyricumque latus.*] Sclavonia regio aſpera montibus, in longum porrecta, ſecundum littus Adriatici maris Italiæ adverſum: quæ pars olim Illyrici: Synecdoche. De populorum ejus ferocitate vide Flor. Lib. 2. cap. 5. Legatos Romanos ſecuri percutere auſi, Præfectos navium igne etiam combuſſerunt. Deinde ſubacti vix tamen quieverunt. Flor. Lib. cit. cap. 13.

Parce & meſſoribus, &c.] Afris, quos mox nominat: ab his enim petebatur frumentum & annona nutriendis Romanis. Plin. Lib. 5. cap. 4 in Africa propriè dicta regionem ducentorum quinquaginta millium paſſuum circuitu, laudat, fertilitatis eximiæ; cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terrâ. Porrò ibidem æmula Romæ Carthago pridem, & unius Annibalis memoria terrorem habet. Ergo & his parcendum duplici nomine.

118. *Urbem circo ſcenæque vacantem*] Romam ſpectaculis impensè deditam. Vide Satir 3. v. 223. Hìc porrò obſerva ſalſam in Romanos ironiam.

119. *Quanta autem inde feres, &c.*] Quod ſi velis ſpoliare Afros, quantula feres ab illis jam exhauſtis ſpolia?

Culpa.] Injuſtæ vexationis ſociorum.

120. *Marius.*] Priſcus ille, Africæ Proconſul, de quo Satir. 1. v. 49.

Diſcinxerit.] Abſtulerit omnia, ad zonam uſque. Vel, ſpoliarit veſtimentis, atque adeo priùs diſcinxerit.

Afros.] Scilicet propriè dictos, & Carthaginenſes. Vide Satir. 7. v. 149. & Satir. 10. v. 148.

122. *Fortibus & miſeris.*] Hi enim ſi ad deſperationem adigantur, extrema tentant, & nihil non audent.

125. *Quod modo propoſui.*] De rebellaturis Afris, ac libertatem vindicantibus.

Non eſt ſententia.] Non unus eſt hic ſenſus. Vel, non eſt mea mens & opinio tantùm, ſed vaticinium eſt. Vel, non eſt mea voluntas ut rebellent Afri: vel, non eſt ſententiarum vanus ſtre-

Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi ſancta cohors comitum ; ſi nemo tribunal
Vendit acerſecomes ; ſi nullum in conjuge crimen ;
Nec per conventus, nec cuncta per oppida curvis
Unguibus ire parat nummos raptura Celæno :

INTERPRETATIO.

ſic habetote me narrare vobis folium Sibyllæ. Si tibi eſt comitatus familiarium incorruptus ; ſi nullus intonſus venumdat tribunal : ſi nulla in uxore noxa, neque per congregationes, neque per urbes ſingulas prompta eſt currere uncis unguibus, velut Celæno, pecuniam ablatura :

ANNOTATIONES.

pitus & fabuloſum commentum, ut cum Petronio loquar : ſeu non ſunt nuda verba : *In ſententia quippe ſolet interdum aliquid eſſe falſi, at verum eſt oraculum* : ut ſcribit vetus Schol. Vel, quod per digreſſionem velut propoſui, non facit ad quæſtionem, ac inſtituiam de vera nobilitate diſceptationem, fateor : at nihilo minus eſt certum, quàm Sibyllæ oraculum. Nam dubio procul illi Romanorum Imperium detrectabunt, & armis ſe in libertatem aſſerent, ſi ulteriùs à Romanis Præfectis opprimantur.

126 *Folium recitare Sibyllæ.*] Ex annotatis Satir. 7. ad v. 101. Antiqui ante inventam chartam ſcribebant in foliis palmarum, pariter & Sibylla ſua reſponſa. Varro.

Hinc Virgil. Æneid. 3.

Quæcumque in foliis deſcripſit carmina virgo, &c.

Et Æneid. 6.

. . . . . . Foliis tantùm ne carmina manda.
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.

Sibyllæ.] Cumanæ, in cujus libris continebatur fatum Imperii Romani. Vide quæ fusè notavi, Satir. 3. v. 3.

127. *Si tibi ſancta cohors, &c.*] Si nullum admittis in familiam, aut clientelam, qui non ſit probus, & ſanctis moribus.

Si nemo tribunal vendit] Si familiarium tuorum nemo judicia, te Prætore, ac favorem tuum vendit, & pactâ mercede conciliat, te connivente, ſive puer in deliciis habitus, ſive uxor imperioſa & avara.

Tribunal.] Sella eſt Judicis Meton. uſurpatur pro ſententia lata à Judice in tribunali ſedente & jus reddente.

128. *Acerſecomes.*] ἀκιρσεκόμας Doricè pro ἀκειρεκόμης, dicitur is qui comam non tondet, ab α privativo, κείρω tondeo, & κόμη coma. Apollinis eſt epithetum, & Bacchi. At hic puer eſt catamitus, benè comptus & capillatus, quales amabant veteres illi, & Præfecti ſecum in Provincias ducebant.

Si nullum in conjuge crimen.] Si à conjuge abſit avaritia, cupiditas.

129. *Nec per conventus.*] Juridicos nimirùm, & loca judiciis exercendis deſtinata, & per regiones conſtituta à te Provinciæ Rectore.

130. *Nummos raptura.*] Sub viri auctoritate à litigantibus exigens pecuniam, ſine ulla ratione & modo, inſtar Harpyæ inſatiabilis.

Martial. Lib. 2 Epigram. 56

Gentibus in Libycis uxor tua, Galle, notatur
Immodicæ fœdo crimine avaritiæ.

Celæno.] A voce Græca κελαινὸς, atrum & nigrum ſignificante, appellatam aiunt unam ex Harpyis.

Virgil. Æneid. 3.

Una in præcelſa conſedit rupe Celæno, &c.

. . . . . .

Virginei volucrum vultus, fœdiſſima ventris
Proluvies, uncæque manus, &c.

Tunc licet à Pico numeres genus : altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter majores, ipſumque Promethea ponas :
De quocumque voles proavum tibi ſumito libro.
Quòd ſi præcipitem rapit ambitus atque libido,
Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectant hebetes laſſo lictore ſecures :
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, claramque facem præferre pudendis.
OMNE animi vitium tantò conſpectius in ſe
Crimen habet, quantò major, qui peccat, habetur.

Interpretatio.

tum potes originem trahere à Pico. Ac ſi tibi placent excelſa appellationes, inter avos colloca totum certamen Titanum, atque ipſum Prometheum: avi patrem deduc tibi è quovis libuerit codice. Si verò pronum trahit ambitio & cupiditas, ſi virgas rumpis in cruore amicorum, ſi gaudes ſecuribus fatigato carnifice obtuſis, jam tum adverſum te inſtat majorum etiam nobilitas, & lampadem accenſam portat ad turpia. Qualibet mentis labes eò graviorem in ſe noxam complectitur, quò ſublimior æſtimatur is qui delinquit.

Annotationes.

131. *Pico.*] Qui Saturni filius, Fauni pater fuit, ac primus Aboriginum rex & Latinorum. Virgil. Æneid. 7. Dionyſ. Halic. Lib. 1.

132. *Omnem Titanida pugnam.*] Titanas omnes & Gigantas, qui Diis inferre bellum auſi, nomen ſuum tam celebre reddiderunt. Ovid Metam. 1.

Titanida.] Appoſitum eſt; id eſt, hiſtoriam & familiam Titanum, qui pugnarunt adverſus Saturnum, ac debellarunt: deinde adverſum Jovem, à quo tandem victi vix ac ſuperati fuere. Porrò, Titan filius erat Cœli & Veſtæ, ut aiunt, frater Saturni natu major: ab illo geniti Titanes vocati ſunt. Vide Cœl. Rhodig Lib. 7. cap. 14. & 19. ac ſeq.

133. *Promethea.*] Japeti filium, Deucalionis patrem, qui è luto hominem finxit, ignem cœlo ſurripuit ac in terras detulit. Vide Satir. 4. v. 133. & ſeq.

134. *De quocumque voles, &c.*] Ex iis quorum nobilitas maximè celebratur in hiſtoriarum monumentis, & quibuſcumque Scriptoribus & libris, unde voles,glorioſum tibi compinge ſtemma.

136. *Si frangis virgas, &c.*] Si ſummis Magiſtratibus fungens, crudelis fueris, jubendo immaniter cædi ſocios, vel etiam obtruncari; atque id frequentiùs.

Virgas.] Suprà, ad v. 23.

137. *Lictore.*] Vide Satir. 3. v. 128.

138 *Contra te ſtare.*] Degenerem te damnando & abdicando.

139. *Claramque facem præferre pudendis.*] Ut clariùs innoteſcat indignitas ac turpitudo tua, & majori te pudore ſuffundat. Salluſt. Bell. Jugurth. *Majorum gloria poſteris lumen eſt, neque bona neque mala eorum in occulto patitur.*

140. *Animi vitium.*] Cicer. Parad. 3. *Pravitates animi vitia rectè dicuntur.*

141. *Quantò major qui peccat.*] Sic Sapient. cap. 6. *Judicium duriſſimum his qui præſunt fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia: potentes autem potenter tormenta patientur.*

Quò mihi te ſolitum falſas ſignare tabellas
In templis, quæ fecit avus; ſtatuamque parentis
Ante triumphalem? Quò, ſi nocturnus adulter
Tempora Santonico velas adoperta cucullo?
Præter majorum cineres, atque oſſa volucri
Carpento rapitur pinguis Damaſippus; & ipſe,
Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine Conſul:
Nocte quidem; ſed luna videt; ſed ſidera teſtes
Intendunt oculos. Finitum tempus honoris

INTERPRETATIO.

Quorſum mihi jactas nobilem *te*, *aſſuetum adulterinos codicillos obſignare in fanis quæ* tuus *avus extruxit*, *& coram effigie triumphali tui patris? Quorſum*, *ſi nocte mœchatus abſcondis caput obvelatum Santonico tegmine? Secundum averum cineres & oſſa curru citato vehitur obeſus Damaſippus; ipſeque Conſul*, *ipſe*, inquam, *rotas cohibet multo vinculo. Noctu certè; at Luna ſpectat*, *ſed enim aſtra* in *teſtimonium advertunt lumina. Quando ſpatium Magi-*

ANNOTATIONES.

142. *Quo mihi te ſolitum*. &c.] Quo pacto, quâ ratione, quâ fronte nobilem te dicis, ſi ſis fraudulentus, adulter, &c. Hæc verò Satiricus ait, κατὰ κοινοῦ; ut monet vetus Schol.

Falſas ſignare tabellas.] Vide Satir. 1. v. 67.

Falſas tabellas.] Suppoſitum teſtamentum, aliudve inſtrumentum falsò confictum.

143. *In templis.*] In his obſignabant, quò loci ſanctitas fidei ac religionis in negotio ſervatæ judex & teſtis foret.

Quæ fecit avus.] Ergo tam tu nequam & impius, quàm tui majores boni ac religioſi extitere.

Statuamque parentis ante triumphalem.] Quam dedecoras tuis criminibus.

144. *Quo ſi nocturnus*. &c.] Quo etiam modo te nobilem jactas, ſi noctu vagaris ad perpetranda flagitia?

145. *Tempora Santonico velas*, &c] Præ pudore. Nam vel impudentiſſimi flagitium patrantes abſcondunt ſe, & cupiunt non agnoſci.

Santonico cucullo.] Vetus Schol. *Birro Gallico*, *galero fuſco*, qualem ferunt & conficiunt Santones Aquitaniæ populi in Gallia. *Bardocucullum* vocat Martialis Lib. 1. Epigramm. 54. & Lib. 14. Epigram. 128.

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo.

Cucullo.] Martial. Lib. 5. Epigr. 14.

Cucullo proſpicit caput tectus.

146. *Præter majorum cineres*, &c.] Tranſit Satiricus ad alia nobilium vitia. Et jam culpat affectatum ab eis, Neronis exemplo, aurigandi ſtudium.

Majorum cineres.] Sepulcra juxta Flaminiam Latinamque viam frequentia. De quibus vide Satir. 1. verſu ultimo.

147. *Damaſippus.*] Ficta vox è duabus Græcis, *δαμάζω*, *domo* & *ἵππος*, *equus*: in aliis codicibus pro *Damaſippo*, legitur, *Lateranus*.

148. *Sufflamine*] Eſt vinculum ſeu retinaculum, ne præcipites in deſcenſu rotæ rhedam ac jumenta abripiant & vexent. Scilicet inter rotarum radios immittitur ſufflamen, dum clivum deſcendere cœperit vehiculum

149. *Nocte quidem.*] Dum is eſt Conſul, præ pudore ac reverentia dignitatis, nonniſi clam & nocte mulionis ac rhedarii munus obit.

Luna videt.] Luna ſcilicet aliaque ſidera ſpectant indignitatem iſtam ac turpe ſtudium.

150. *Finitum tempus honoris cum fue-*

Cum fuerit, clarâ Damaſippus luce flagellum
Sumet, & occurſum nuſquam trepidabit amici
Jam ſenis, ac virga prior innuet atque maniplos
Solvet, & infundet jumentis hordea laſſis.
Intereà dum lanatas, torvumque juvencum
More Numæ cædit Jovis ante altaria, jurat
Hipponam, & facies olida ad præſepia pictas.
Sed cùm pervigiles placet inſtaurare popinas,
Obvius aſſiduo Syrophœnix udus amomo

INTERPRETATIO.

ſtratûs finem habuerit, lucente die Damaſippus virgam accipiet, nec timebit unquam incidere in familiarem jam vetulum: atque prior flagello ſignum dabit, ac reſolvet fœni *faſciculos, & fatigatis equis hordeum preponet. Interim cùm lanigeras* oves *ac taurum petulantem ritu Numæ ad Jovis aras mactat, jurat Hipponam, ac vultus adumbrates in ſtabulis fœtentibus. At quandò nocturnas libet tabernas reparare, obviàm* illi *properat Syrophœnix continuò*

ANNOTATIONES.

rit.] Vilem aurigandi artem reſumet, atque ut antè, affectabit ſtatim finito conſulatu; id eſt, poſt biennium: nec enim erat perpetua Romæ Magiſtratuum poteſtas. Durabat Conſulatus annos duos; Dictatura paucos interdum menſes, aut etiam dies.

151. *Flagellum.*] Ad agendos equos.

153. *Senis.*] Ob ætatem & gravitatem reverendi.

Innuet.] Salutando velut, ac ſe oſtentando aurigandi peritum.

Maniplos ſolvet.] Ad pabulum jumentis dandum, & omnia vilis agalonis implendo officia.

156. *Numa.*] Religioſi Imperatoris, qui & ipſe ſacra multa obibat. Vide Satir. 3. v. 12. & 138 & Tit. Liv. Lib. 1. &c.

157. *Hipponam.*] Quam in primis colit, quippe equorum & aurigandi ſtudioſus, jumentorum Deam. Quidam legunt, *ſolam Hippo*: contendunt alii legendum, *ſolam Eponam*, præ cæteris autem Hadr. Turneb Lib. 24 cap 4. lectionem hanc aſſerit è pulverulentis, ut ait, bibliothecarum Juvenalibus; item ex Prudent. Plutarch. & Apul. Favet vetus Schol. Alii tamen malunt, *Hipponam*, tum ob vocis originem, tum quòd Tertull. Apologet. Deam equorum *Hipponam* vocat. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap. 24.

Facies olida ad præſepia pictas.] Imagines Numinum jumentis propitiorum in equili appictas. Apul. Metamorph 3. ſub finem: *In medio ſtabulo Eponæ ſimulacrum*, &c.

Præſepia.] *Præſepe* ſeu *præſepium* dicitur propriè alveus, in quem jumentis affunditur hordeum, aut avena in ſtabulo.

Olida.] ob ſtercus, fimum, odoremque jumentorum.

158. *Sed cum pervigiles*, &c.] Jam nobiles inſectatur, quòd popinas frequentent, & luxuriæ dent operam, ac gulæ, &c.

Cùm pervigiles placet inſtaurare popinas.] Cùm verò Damaſippus, omiſſâ aurigatione, repetit cauponas, in quibus die nocteque helluatur.

159. *Obvius aſſiduo*, &c.] It obviàm invitans & blandimentis alliciens hominem, à quo lucrum ſperat.

Syrophœnix.] Unguentarius quidam; ita dictus à Syria & Phœnicia, minoris Aſiæ regionibus, è quibus optima unguenta accerſebantur.

Amomo.] Unguento ex amomo. Vide Satir. 4. v. 108.

Currit, Idumeæ Syrophœnix incola portæ,
Hoſpitis affectu dominum, regemque ſalutat,
Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.
Defenſor culpæ dicet mihi: Fecimus & nos
Hæc juvenes. Eſto; deſiſti nempè, nec ultrà
Foviſti errorem. Breve ſit quod turpiter audes.
Quædam cum prima reſecentur crimina barba.
Indulge veniam pueris. Damaſippus ad illos
Thermarum calices, inſcriptaque lintea vadit,

INTERPRETATIO

madens amomo. Syrophœnix habitans ad portam Judaam, cumque *hoſpitis ſtudio ſalutat dominum ac regem*: occurrit *quoque Cyane pracincta, cum ampulla* vini *vanum expoſiti. Noxæ patronus mihi reſpondebit: nos adoleſcentes illa etiam egimus. Concedo. Nimirùm ceſſaſti: neque præterea culpam retinuiſti. Breviter duret quod fœdè moliris. Nonnulli errores* debent *reſcindi cum prima barba. Indulgentiam da juvenibus. At Damaſippus ad ea thermarum pocula, & inſcripta vela pergit,*

ANNOTATIONES.

160. *Idumea porta.*] *Idumea* Syriæ pars erat Judææ finitima. Nomen habet ab Eſaü, qui & Edom vocatus eſt. Synecdoche. Hic intelligitur Judæa Romæ porta, ſic dicta, quòd per eam ingreſſi ſint Titus & Veſpaſianus de ſubactis Judæis triumphantes.

161. *Hoſpitis affectu.*] Eo affectu, quo ſolent hoſpites invitari & excipi: crebris nimirùm prenſationibus & verborum illecebris, ut ex iis quæſtus fiat.

Dominum regemque ſalutat.] Per adulationem vocat dominum, regem, &c. Vel ex more veterum ignotos ſalutantium, ut quibuſdam placet.

Martial. Lib. 1. Epigr. 113.

Cum te non noſſem, dominum regemque vocabam:
Cùm benè te novi, jam mihi Priſcus eris.

162. *Cyane.*] Tabernaria quæpiam: *ſuccincta*, ad expeditiùs miniſtrandum.

163 *Defenſor culpæ dicet*, &c.] Aliquis errorem excuſaturus, dicet fortè: indulgendum Damaſippo, quod ipſi nobis olim indulſimus.

Fecimus & nos.] Et nos juniores cum eſſemus, popinis & comeſſationibus nonnihil dedimus.

164. *Eſto.*] Fateor; & hoc indulge rem juveni: at Damaſippus eam ætatem prætergreſſus eſt, & rebus gravioribus vacare debet.

Nec ultrà foviſti errorem.] Non ultra juveniles annos iſtis levitatibus & erroribus indulſiſti.

165. *Breve ſit quod turpiter audes.*] Peccare humanum eſt: perſeverare, diabolicum.

166. *Barba.*] Vide Cœl. Rhodig. Lib. 3. cap. 25. Lib. 4. cap. 2. & Lib. 7. cap. 13 item quæ nos alibi, nempè Satir. 4. v. 103 ad vocem, *barbato*. Et ad Perſ. Satir. 4 v. 1.

167. *Damaſippus ad illos thermarum calices.*] *Damaſippus* jam vir juvenilia retinet vitia: Unde veniâ indignus.

168. *Thermarum calices.*] Loca in quibus primò ſudatur, deinde lavatur, pòſt ungitur, denique epulis indulgetur. De Thermopoliis & de calido potu apud Romanos uſitato dixi, Satir. 5. ad v. 63.

Thermarum] De his jam Satir. 7. v. 233. In balneis tres erant regiones. In ſumma ſudabatur, ſeu ad ignem ſeu ad ſolem; eratque velut hypocauſtum. Unde Seneca *Sudatoria* vocat *Thermas* Epiſt. 51. quam vide. Primam illam regionem antiqui vocabant La-

Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
Amnibus, & Rheno, atque Iſtro. Præſtare Neronem

INTERPRETATIO.

aptus militiæ Armeniæ, ac propugnandis Syriæ fluminibus, & Rheno, & Danubio. Neronem ſervare

ANNOTATIONES.

conicum, eò quòd uſus ejus apud Lacones frequens eſſet. In media regione erant aquæ calidæ; in ima frigidæ, ad lavandum. Hinc diſcrimen vides inter balnea & thermas, quanquam unum pro altero ſæpè uſurpatur metonymicôs. Nam prima illa regio propriè thermæ ſunt, balnea cæteræ.

Inſcriptaque lintea.] Vela nempè acu picta, tabernis appenſa cum inſcriptione rerum venalium; vel etiam lupanaribus, inſcripto nomine proſtantium meretricum, ſicut annotavi ad Satir. 6. v. 124.

169. *Maturus bello Armeniæ.*] Idoneus ad militandum in expeditionibus adverſus Armenos Neronis tempore ſuſceptis, duce Corbulone, de quibus Tacit. Annal. 13. & ſeq.

Armeniæ.] Hæc Aſiæ regio celebris quondam & frequens, at nunc non ita: duplex eſt, major quæ Turcomania, & minor quæ Aladulia modo nuncupatur. Illic Euphrates ac Tigris ſcaturiunt. Claudunt montes Taurus, Niphates, &c.

Syriaque tuendis amnibus.] Propugnandis regionibus Imperio Romano ſubjectis, qualis Syria, Aſiæ pars valdè nobilis & occidentalis, quæ Syriaco mari alluitur, rigatur fluminibus Euphrate, Oronte, & aliis; Terrâ Sanctâ intermedia, Ægypto affinis eſt. Syriaco primùm bello non aliud Romanis formidoloſius Nec ſanè viris, opibus, armis quicquam copioſius Syria. Id tamen brevi & feliciter confecit Glabrio Conſul. Flor Lib. 2 cap. 8. Proverbium eſt apud Suidam, *Syri contra Phœnices*, de hominibus ſemper inimicis mutuò fraudulentis, ac invicem inſidiantibus

Tuendis amnibus.] Qui regionem aliquam aut oppugnare tuentur, aut defendere, ſtatim amnes occupant, ut tranſitus adituſque vel prohibeatur, vel pateat.

170. *Et Rheno atque Iſtro*] Continendis in officio populis, qui ſunt ad Rhenum atque Iſtrum, Gallis, Germanis.

Rheno.] Hic fluit ex Alpibus Rhæticis per Germaniam. Ubi Batavos attigit, Vahalim format & Licum, per quos ad Moſæ oſtium illabitur. Propè Arenacum, per Druſi foſſam cum Iſala commiſſus, tertium hunc etiam exitum mutuatur, quo in Oceanum evadat Quartum olim habuit ſibi proprium Lugduno Batavorum non procul, at is obductus arenis fuit, circa annum 860. Narrat Politianus excerptos Rheni vorticibus pueros ſuffocari, ſi adulterini fuerint; legitimos autem placidè ad ripam incolumes ejici.

Iſtro] *Iſter* qui & *Danubius* appellatur, fluminum Imperii Romani poſt Nilum primas tenet, ex Salluſtio & Varrone, apud Agell. Lib. 10. cap. 7. Fluvius Europæ maximus apud Ptolem. Plin. Lib. 4. cap. 12. *Iſter*, inquit, *oritur in Germania jugis montis Abnoba, ex adverſo Rauraci Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapſus gentes Danubii nomine, immenſo aquarum auctu, & unde primùm Illyricum alluit, Iſter appellatus, ſexaginta amnibus receptis, medio fermè numero eorum navigabili, in Pontum vaſtis ſex fluminibus evolvitur . . . . . . Hæc oſtia porrò ſingula tanta ſunt, ut prodatur in quadraginta millia paſſuum longitudinis vinci mare, dulcemque intelligi hauſtum.* Iſtro ſeptem ora aſſignat Ammian Marcell. At nunc duo tantùm navigabilia eſſe referuntur, cæteris arena obſtructis.

Præſtare Neronem ſecurum valet.] Juvenes iſtiuſmodi apti ſunt ad tuendam Imperatoris ſalutem, ac ſubeunda pro eo belli diſcrimina,

Securum

Securum valet hæc ætas. Mitte oſtia, Cæſar,
Mitte; ſed in magna legatum quære popina.
Invenies aliquo cum percuſſore jacentem,
Permiſtum nautis, aut furibus, aut fugitivis;
Inter carnifices & fabros ſandapilarum,
Et reſupinati ceſſantia tympana Galli.
Æqua ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec menſa remotior ulli.
Quid facias talem ſortitus, Pontice, ſervum?
Nempè in Lucanos, aut Tuſca ergaſtula mittas.

INTERPRETATIO.

tutum illa ætas poteſt. Dimitte, Cæſar, dimitte portus, at in inſigni taberna inveſtiga legatum. Reperies diſcumbentem cum ſicario quodam, nautis junctum, vel furibus, vel fugitivis, ſortes inter & feretrorum artifices, atque tympana Galli ſupini quieſcentia. Communis libertas illic; calices æquales: haud ulli thorus diverſus; neque menſa cuiquam ſeparata. Ecquid ageres, Pontice, ejuſmodi famulum nactus? Scilicet amandares eum in Lucaniam, vel Etruſcas

ANNOTATIONES.

171. *Mitte oſtia, Cæſar.*] O Nero, ad fluminum ora mitte, ne verò ipſe belli aleam & pericula tentare velis. Rebellantes Armenos per legatum aliquem domare potes. Ergo mitte ad oſtia Tiberina, qui navem cum exercitu conſcendat, & eò proficiſcatur. Vel ſenſus eſt, dimitte curam portuum, & hanc legato committe, ingruente bello. Sarcaſmus tam in Neronem, quàm in Duces ab eo miſſos.

172. *Legatum quære.*] Mittendum pro te in hoſtes, cum mandatis.

173. *Cum percuſſore jacentem.*] Adeo ſui ſuæque dignitatis oblviviſci ſolent ebrioſi, ut cum obvio quolibet helloari non erubeſcant, & in cauponam ire.

174. *Fugitivis.*] Servis pœnæ metu, vel ſervitutis impatientiâ, fugientibus.

175. *Sandapilarum.*] Hoc erat feretrum plebeiorum ac viliorum hominum. Sueton. Domitian. cap. 17. *Cadaver ejus populari ſandapilâ per veſpillones exportatum.*

176. *Reſupinati ceſſantia tympana Galli.*] Sacerdotis Cybelæ, vel omni luxuriæ indulgentis, vel præ ebrietate dorſo incumbentis, abjecto miniſterii ſui inſtrumento & inſigni. Vide Sat. 6. v. 512. ac ſeq. & Perſ. Satir. 5. v. 186.

177. *Æqua ibi libertas, &c.*] Nimirùm in popinis atque inter pocula nullum habetur diſcrimen vilis homuncionis & illuſtris Patricii.

Lectus.] Diſcubitorius, quo ad menſam aſſidetur aut diſcumbitur.

178. *Menſa remotior.*] Loco digniori ſtructa.

179. *Quid facias talem ſortitus.*] Dic quæſo, numquid ferres ſervum hæc agentem, quæ illi nobiles impunè agunt æquè ac turpiter?

180. *Nempè in Lucanos.*] Imò in ergaſtulum mitteres puniendum pro ignavia

In Lucanos.] Ad agros fodiendos, apud eam Italiæ partem, quæ eſt in regno Neapolitano, & modò continet Baſilicatam, & partem Calabriæ, &c.

Thuſca Ergaſtula.] Mitteres in Thuſciam, ut ibi faceret opus, catenis vinctus, in ergaſtulis, quæ ibidem frequentia.

Martial. Lib. 9. Epigram. 23.

Et ſonet innumerâ compede Thuſcus ager.

Ergaſtula.] Vide Satir. 6. v. 150.

At vos, Troiugenæ, vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Voleſos Brutoſque decebunt.
Quid, ſi nunquam adeo fœdis adeoque pudendis
Utimur exemplis, ut non pejora ſuperſint?
Conſumptis opibus vocem, Damaſippe, locaſti
Sipario, clamoſum ageres ut phaſma Catulli.
Laureolum Velox etiam benè Lentulus egit,
Judice me, dignus vera cruce. Nec tamen ipſi

INTERPRETATIO.

compedes. Vos autem, Troiani, vobiſmetipſi condonatis; Et quæ fœda cerdoni viderentur, *Voleſis ac Brutis honeſta ſunt. Quid quod nunquam exempla tam turpia & ignominioſa adhibemus, quin reſtent fœdiora? Attritis fortunis, ſcena vocem commodaſti, Damaſippe; ut repræſentares Catulli Phaſma clamoribus plenum. Lentulus quoque Velox Laureolum probè repræſentavit, vera meritus ſupplicium*, meâ quidem *ſententiâ. Verumtamen ne ipſi parcas*

ANNOTATIONES.

Troiugenæ.] Romani nobiles, è Troianis oriundi.

182. *Quæ turpia cerdoni*, &c] Ironicè. Scilicet nobili quidvis licet, at non ita plebeio.

Cerdoni.] Vide Perſ. Satir. 4. verſu penultimo.

Voleſos Brutoſque.] Nobiles quoſcumque. Brutorum familia Romæ illuſtris ab illo vindice Romanæ libertatis: Voleſorum autem ex Sabinis, à Valerio Voleſo, qui fuit unus è tribus illis viris, qui facto fœdere, Romæ permanſerunt cum T. Tatio rege, atque honoribus potiti ſunt, eorumque poſteri: ut narrat Dionyſ. Halicarn. Lib. 2.

183 *Quid ſi nunquam*. &c.] Quid dicas, ſi majora adhuc ſint nobilium vitia, quàm ea quæ hactenus culpavi. Levia ſint quæ dixi, en mimos agunt, & gladiatoriam exercent.

185. *Conſumptis opibus.*] Decocto patrimonio, te convertis ad artes quæſtuoſas quamvis turpes.

Vocem locaſti] Præco mimicus fuiſti, & vocem hiſtrionibus & hiſtrionicis præbuiſti, pactâ mercede.

186 *Sipario.*] Metonymia, pro Theatris, Actoribus, ac ludis ſcenicis Donat. In Terent. *Aulæa quoque in ſcena intexta ſternuntur*, inquit, *pro quibus ætas poſterior ſiparia accepit. Eſt autem ſiparium mimicum velum quod theatro obtenditur, & quod populo obſiſtat, dum fabularum actus commutantur.*

Clamoſum ageres ut phaſma.] Ut magnâ vocis contentione in Theatro recites & agas.

Phaſma.] Latinè, ſpectrum, ſeu viſum. Titulus eſt & nomen fabulæ. Terent. Eunuch. Prolog.

Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit.

In ea ſcilicet adoleſcens ad pulchræ virginis, velut ad numinis aſpectum expaveſcens introducitur. Donat.

Catulli.] Q. Lutatii Catulli ignobilis Poëtæ, de quo Probus.

187. *Laureolum.*] Hujus mimi facit mentionem Sueton. Calig cap. 57. à quo verò ſcriptus, non convenit; an a Laberio, an à Nævio. Vide Macrob. Satur. 2. cap 7 & Gell. Lib. 3. cap. 3. Lib. 8. cap. 13. & 14 & Lib 17. cap. 14. In ea fabula, crux figitur Laureolo ſervo in ſcelere deprehenſo. Vetus Schol.

Velox.] Quidam non cognomen eſſe Lentuli volunt, ſed interpretantur, habilis, agilis, citus in agendo.

Lentulus.] Præter Damaſippum, etiam alii nobiles & Patricii.

188. *Dignus verâ cruce.*] Non fictâ tantùm, ut mimicus ille ſervus.

Ignoſcas populo: populi frons durior hujus,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria Patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum alapas. Quanti ſua funera vendant;
Quid refert? Vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant celſi Prætoris vendere ludis.

INTERPRETATIO.

plebi. Enimverò *impudentior vultus iſtius plebis, quæ aſſidet atque aſpicit nimis ſcurrilia nobilium; auſcultat Fabios planis pedibus, quæ denique* deridere *valet colaphos Mamercorum. Quid attinet quanto* pretio *venumdent ſuam mortem? Venumdant nullo Nerone adigente; neque ambigunt venumdare ſpectaculis Prætoris alti.*

ANNOTATIONES.

Martial. Spectac. Epigram. 7.

Non falſa pendens in cruce Laureolus.

Ne tamen ignoſcas populo.] Qui talibus ſpectaculis & ſcurrilitatibus Patricio pudendis non modò non offendatur, ſed gaudeat & applaudat.

190. *Triſcurria.*] Id eſt valdè & planè ſcurrilia. Quemadmodum dicitur Triſmegiſtus, & apud Plautum *Trifur*, *Trifurcifer*, &c. Sunt qui velint notari triplices in Circo decurſus; ſed minùs ad rem, noſtro judicio. Ingenioſum eſt quod Scaliger legit, *Tranſcurria*, atque dici quaſi tranſitum à Curia ad Ludos, cùm nempè Senatores & Patricii fiebant ſcurræ & ludii.

191. *Planipedes audit Fabios.*] Nobiles quoſcumque in comœdiis agentes ſine horrore ſpectat.

Planipedes] Ita vocari fabulas argumento & actione viliſſimas ſcribit Donatus. Nimirùm in aliis cothurnum induebant actores aut ſaltem ſoccum. Vel notat Patricios agentes in theatro perſonas ſervorum, qui nudis pedibus incedebant.

192. *Mamercorum alapas.*] Quas nobiles in ſervili perſona ferunt a ſcenicis dominis caſtigari, ridente interim populo. Sic Panniculus à Latino alapis frequenter cæſus. Martial Epig 7. Lib. 2. & Lib. 5. Epigram. 62.

Mamercorum.] Horum illuſtris Romæ familia & origo à Numa Pompilio deducta, teſte Plutarcho In vita Numæ. Hic enim cum quatuor haberet filios, unum appellavit Mamercum ex Pythagoræ filio. Æmiliorum autem gentem Patriciis admiſtam ab illo nominatam ferunt. Hæc Plutarch. ibid. A Marte genitos alii affirmant Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap 4.

Quanti ſua funera vendant, quid refert?] Quid refert quod lucrum habent è gladiatura?

193. *Vendunt nullo cogente.*] Sponte in arenam deſcendunt, & vitæ diſcrimen adeunt ultrò & ſine pudore.

Nullo cogente Nerone.] Non coacti à Tyranno. Nec enim id exigit Domitianus, quod olim Nero, qui Senatores quadringentos, Equites ſexcentos juſſit in arena decertare. Sueton. Ner. cap. 12. Cornel. Tacit. Annal. 14. ubi Lipſius *quadragenos* & *ſexagenos* legit.

194. *Nec dubitant Celſi Prætoris*, &c.] Non erubeſcunt operam ſuam locare Prætori munus gladiatorium populo danti.

Celſi.] Volunt quidam nomen eſſe Prætoris, alii explicant epithetum de habitu & curru triumphali, in quo evectus ſuam dignitatem ac liberalitatem oſtentat Prætor, cùm ludos exhibet Vide Satir. 10. v. 36. & ſeq.

Prætoris.] Magiſtratûs hujus creandi occaſionem & primordia narrat Livius in fine Lib. 6. & initio Libri 7. Urbs eo caruerat per annos ferè quadringentos, Conſule jus reddente. Prætor dictus quòd præeat ac præſit ſeu Juri dicundo, ſeu exercitibus. Erat velut Col-

Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone.
Quid ſatius? Mortem ſic quiſquam exhorruit, ut ſit
Zelotypus Thymeles, ſtupidi collega Corinthi?
Res haud mira tamen: citharœdo principe, mimus
Nobilis: hæc ultrà, quid erit niſi ludus? Et illic
Dedecus urbis habes. Nec mirmillonis in armis,

INTERPRETATIO.

Verumtamen ſuppone illinc enſes, iſtinc verò theatra ſtatue. Utrum melius? An ullus necem ita formidavit, ut ſit zelotypus Thymeles, ac ſocius Corinthi hebetis? Id verò minimè ſtupendum; ſiquidem Imperatore citharistâ, hiſtrio clarus videtur. Poſteà quid extabit præterquàm ludus? Atque ibi civitatis ignominiam videbis, nempè *Gracchum*

ANNOTATIONES.

lega Conſulibus, atque iiſdem auſpiciis creabatur; ut ait Livius cit. Lib. 7. Primùm unus, poſteà duo, ſubinde numerus auctus ad duodecim & ſedecim. Alii minores, peregrini, provinciales, unus erat urbanus, qui & primus & major appellabatur: vide Cœl. Rhodig. Lib. 12. cap. 8. Alex. ab Alex. Lib 2 cap. 15.

Præteris vendere ludis.] Solebant Prætores ludos populo dare Plutarch. in Bruto. A cæteris quidem Prætoribus largitiones, ſpectacula, & gladiatores; à te verò majorum tuorum debitum, everſionem tyrannidis repetunt: inquit Caſſius ad Brutum prætura urbanâ defungentem

Ludis.] Hi poſt aliquam victoriam ſæpè celebrabantur. Apud Livium Lib. 1. cap. 35. L. Tarquinius Priſcus captis vi Appiolis, oppido Latinorum, revectâ inde majore prædâ, ludos opulentiùs inſtructiuſque quàm priores reges fecit. Tum primum Circo maximo deſignatus locus, & ſedes ad ſpectandum à plebe diſtinctæ Patribus Equitibuſque datæ ſunt Vide quæ ſunt annotata Sat 3. v. 223. ad vocem, *Circenſibus*. Et Sat. 6. v 69. ad voces, *Plebeiis & Megaleſia.*

195. *Finge tamen gladios inde, &c*] Quod ſi alterutrum eligere cogantur nobiles, aut in arenam prodire aut in ſcenam; gladiatores ſint potiùs quam hiſtriones, & mortis propinquæ diſcrimina præferant ignominiæ.

196. *Ut ſit zelotypus Thymeles.*] Ut mortis metu malit agere in theatris perſonam Latini mimi, zelotypi Thymeles ſuæ uxoris, & præ zelotypia alteri mimo rixas moventis, alapas & verbera impingentis. Vide Satir. 1. v. 36.

197. *Stupidi Collega Corinthi.*] Alterius hiſtrionis fortè à Latino impetiti ac cæſi in theatro per zelotypiam. Unde ille ſtupet, cauſæ ignarus.

198. *Res haud mira, &c.*] Non mirum quòd Patricii deflectant ad artem ſcenicam, exemplo Neronis impulſi. Sueton. & alii.

Citharœdo Principe.] Vilium quarumlibet artium ſtudia & primas affectante. Vide Sueton. Ner. cap 20. & ſeq. Tacit. Annal. 14.

Mimus nobilis] Hiſtrionia nobilitata nempè, ſtudente illi Imperatore. Sunt qui legant, *natus*, pro *mimus*, ut intelligantur adulterini filii hiſtrionum & matronarum Romanarum, juxta id quod dictum Satir. 6. v. 76. & ſeq. Sed hoc minùs placet.

198. *Quid erit niſi ludus.*] Nobiles quivis arti ſcenicæ ultrò operam dabunt.

Illic.] In ludis ac munere gladiatorio.

200. *Dedecus urbis.*] Quòd nobiles non velatâ ſed nudâ facie, ſine ulla verecundia gladiatoriam exerceant, & in ea ſe oſtentent.

Nec Mirmillonis in armis.] Nec Mirmillonem agit ſolùm Gracchus.

Nec clypeo Gracchum pugnantem, aut falce ſupinâ,
(Damnat enim tales habitus, & damnat & odit,)
Nec galeâ frontem abſcondit: movet ecce tridentem,
Poſtquam librata pendentia retia dextra
Nequicquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, & totâ fugit agnoſcendus arenâ.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum ſe

INTERPRETATIO.

decertantem non in armatura Mirmillonis, non ſcuto, vel harpe reſupinatâ; (Nam condemnat ejuſmodi indumenta, & condemnat, & averſatur) neque vultum contegit caſſide: en fuſcinam vibrat; atque ubi ſuſpenſa retia manu libra à incaſſum injecit, detectam levat faciem ad ſpectatores, ac dignoſcendus aufugit omni amphitheatro. Fidem habeamus tunica; quand. quidem auro in-

ANNOTATIONES.

cujus armatura non adeo videatur indecora, nempè gladius, clypeus, galea: ſed retiarium agit, cujus etiam habitus turpis & ignominioſus, nimirùm, tunica, rete, fuſcina.

Mirmillonis.] Vide quæ annotavimus ad Satir. 2. v. 143. & ſeq.

201. *Gracchum pugnantem.*] Satir. 2. mox cit.

Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi,
Luſtravitque fugâ mediam gladiator arenam.

Falce ſupinâ.] Incurvâ ſicâ, vel erectâ & conversâ ad incutiendum. *Thracum armaturâ, quibus proprium telum ſica eſt*, inquit vetus Scholiaſt. Vel ad ipſum Thracem refer, qui ambitiosè pugnans ſe attollebat, atque inſurgebat, Artemidoro teſte: ut ait Lubinus.

203. *Nec galeâ faciem abſcondit.*] Ut Mirmillo, qui vultum habebat galeâ obtectum: ſed placet habitus retiarii, qui nudâ & apertâ certabat facie. Sueton. Claud. cap. 34. *Gladiatores fortè prolapſos jugulari jubebat, maximè retiarios, ut expirantium facies videret.*

Tridentem.] Arma erant retiarii, telum ſeu fuſcina tridens, & rete. Sueton. Calig. cap. 30.

204. *Poſtquam vibrata pendentia retia.*] Poſtquam reti fruſtrà injecto aberravit, nec Mirmillonis caput implicuit.

205. *Nudum ad ſpectacula vultum erigit.*] Seſe oſtentat ſpectatoribus & ſe agnoſci gaudet, illud decus æſtimans, quod turpe eſt. Vel fortè ut agnitum verent jugulari à ſecutore, cujus ob id graviorem ignominiam ſtatim Poëta vocat.

206. *Fugit.*] Ante Mirmillonem jam declinato reti inſequentem fugit retiarius, dum effuſum colligat rete, rurſumque Mirmillonem impetat

Arenâ.] Vide Satir. 2. cit. v. 144. & ibid. Annot.

207. *Credamus tunica.*] E tunica retiarium agnoſcamus, nobilem autem ex auro, quo illa interlucet, ſicut & galeri ſubligaculum. Legunt quidam, *Cedamus*, ut ſint verba Mirmillonum dicentium apud ſe, concedamus retiario ejuſmodi Patricio, & fugere illum ſinamus. Hinc ſequitur, *Ergo ignominiam*, &c.

Tunica.] Veſtis hæc erat apud Romanos quidem interior & brevior ſine manicis, cui toga ſuperinducebatur: vide Sueton. Auguſt. cap. 24. & 100. & Gell. Lib. 7. cap. 12. Tunicâ tantùm induti pugnabant retiarii. Sueton. Calig. cap. 30. *Retiarii tunicati quinque gregatim dimicantes totidem ſecutoribus ſuccubuerant*, &c.

De faucibus aurea &c. Tunica retiarii nobilis, auro diſtincta per extremitates à gutture ad imum. Malim ego cum ſequentibus jungere, & referre ad *ſpiram*.

Porrigat, & longo jactetur ſpira galero.
Ergo ignominiam graviorem pertulit omni
Vulnere, cum Graccho juſſus pugnare ſecutor.
Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni;
Cujus ſupplicio non debuit una parari
Simia, nec ſerpens unus, nec culeus unus?

INTERPRETATIO.

texta protendatur à gutture, atque faſciola projectatur ab alto pileo. Itaque Mirmillo coactus cum Graccho dimicare, dedecus reportavit cunctis plagis atrocius. Si populo concedatur libertas ſententiarum, quis adeo nequam; ut ambigat Senecam Neroni anteponere, cujus ad pœnas non unicam oportuit ſimiam comparari, non viperam unicam, neque ſaccum unicum? Æquale ſcelus Aga-

ANNOTATIONES.

208. *Jactetur ſpira.*] Ligula, faſcia, non vulgaris ſed auro intexta, à galero dependens, & mento ſubligata, cujus extremitates vento agitantur.

Spira.] Sinus & flexus in multos orbes.

Galero.] Pileo in galeæ ſimilitudinem facto: Is porrò ſub mento obſtringebatur, ne inter pugnandum excideret.

Longo.] Id eſt, alto, qualem deſcribit Dionyſ. Halicarn. Lib. 2. ſub finem.

209. *Ignominiam graviorem.*] Commiſſus enim cum retiario nobili Mirmillo, cum non auſus adverſarium conficere, victoriæ fructu & decore carebat; & quamvis ſponte cederet, ſuggillabatur à ſpectatoribus. Ergo ignominiam tam gravem inde ferebat, quàm ſi plagis confoſſus victuſque ſuccumberet. Quin & explodebatur, ſi peritus ipſe nobilem imperitum ſuperaret.

210. *Secutor.*] Mirmillo, qui ab inſequendo retiario fugiente, ſecutor dicitur.

211. *Libera ſi dentur populo ſuffragia.*] Si liceat populo quod ſentit liberè aperire, ſine ullo Tyrannorum metu.

212. *Dubitet Senecam præferre Neroni.*] Scilicet ignobilem probum nobili vitioſo præferre quis dubitet? Vide quæ jam notavimus ad Satir. 5. v. 108. de Seneca. Cornel. Tacit. Annal. 15. ſcribit conjuratos deſtinaviſſe occulto quidem conſilio, ut poſt occiſum Piſonis ope Neronem, Piſo quoque interficeretur, traderetur que Imperium Senecæ, quaſi inſonti, claritudine virtutum ad ſummum faſtigium delecto. Tertull. Lib. de anima, cap. 20. *Seneca ſæpè noſter*, inquit, id eſt, propè Chriſtianus. S. Hieron. de Script. Eccleſ. c. 12. *L. Annæus Seneca, Cordubenſis, Sotionis Stoici diſcipulus, & patruus Lucani Poëta, continentiſſima vita fuit: quem non ponerem in Catalogo Sanctorum, niſi me illæ provocarent epiſtolæ, quæ leguntur à plurimis, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum*, &c. S. Auguſtin. de Civit. Lib. 6. cap. 10. *Libertas*, inquit, *quæ defuit Varroni, non defuit Annæo Senecæ, quem indiciis nonnullis invenimus Apoſtolorum noſtrorum temporibus claruiſſe.*

213. *Cujus ſupplicio, &c.*] Tot parricidiis inquinatus Nero non unum ſupplicium merebatur, ſed multiplex. Sueton. Cornel. Tacit. alii paſſim.

214. *Simia, ſerpens, culeus*] Lex Pompeia jubebat, qui vel parentis, vel filii, vel cujuſvis affinis & propinqui ſanguine ſe polluiſſet, eum culeo, id eſt, ſacco coriaceo inſui, cum ſimia, vipera, gallo, cane; atque in mare ſeu flumen projici. Cur ita parricidæ culeo includerentur, egregiè docet Tullius pro Sexto Roſcio Amerino n. 70. & ſeq. *ut repente cœlo, Sole, aquâ terraque privarentur*, &c. quæ lege ibid.

Par Agamemnonidæ crimen; ſed cauſa facit rem
Diſſimilem: quippe ille Diis auctoribus ultor
Patris erat cæſi media inter pocula: ſed nec
Electræ jugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine conjugii: nullis aconita propinquis
Miſcuit: in ſcena nunquam cantavit Oreſtes,
Troica non ſcripſit. Quid enim Virginius armis

INTERPRETATIO.

memnonii; at ratio negotium efficit inæquale. Ipſe enim *Oreſtes numinum impulſu vindex erat parentis mediis in calicibus occiſi. At neque ſe contaminavit Electra cæde, vel cruore matrimonii Laconi. nemini affinium venena temperavit; in theatro non cecinit; Troiana non compoſuit. Nam quid gladio*

ANNOTATIONES.

Cur autem cum iſtis animalibus? An ut in rixa infenſorum animalium, & fœdâ laceratione corporis, pro admiſſi ſceleris immanitate diro cruciatu exanimarentur? An quòd aiunt viperam parenti necem inferre, ſimiam verò catulos interdum ſtringendo nimis & amplectendo interimere. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 12. cap. 21. & Lib. 6. cap. 13. Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 5. &c.

215. *Par Agamemnonidæ.*] Oreſtes Agamemnonis filius matrem Clitemneſtram interfecit, ut vindicaret patrem ab ea ſimul & ab Ægiſtho ejus mœcho jugulatum: at Nero Agrippinam matrem impiè nefarieque occidit. Vide Satir. 1. v. 6. & ibid. Annot. ad vocem, *Oreſtes.*

216. *Diis auctoribus*] Approbantibus tanti facinoris ultionem, etenim Odyſſ. initio, ſcribit Homerus, Ægiſtho per Mercurium Deos ultionem comminatos ex Oreſte, ſi Agamemnonem occideret, & Clitemneſtram duceret: additque Pallas, certe meritam Ægiſthus mortem luit; ſic pereat & quiſquis alius talia perpetrarit.

217 *Media inter pocula.*] Alii occiſum Agamemnona in convivio, alii in balneo, aliter alii referunt.

Nec Electræ jugulo ſe polluit.] Electram ſororem non jugulavit Oreſtes, ſicut Nero fratrem Britannicum. Horat. Lib. 2. Satir 3.

Quin ex quo eſt habitus malè tutæ mentis Oreſtes;
Non Pyladem ferro violare, auſuſve ſororem
Electram.

218. *Spartani ſanguine conjugii.*] Non mortem Oreſtes intulit ſuæ conjugi Hermionæ filiæ Menelaï Lacedæmoniorum ſive Spartæ Regis: at Nero Octaviæ Poppææque uxoribus, quin & Antoniæ Claudii filiæ, à qua fuerat adoptatus, nuptias ſuas recuſanti necem attulit.

219. *Nullis aconita propinquis miſcuit.*] Neminem Oreſtes veneno enecavit, at nero Britannicum fratrem, Domitiam amitam, &c. adde Senecam præceptorem, ac tot alios mori juſſos.

Aconita.] Satir. 1, v. 158.

220. *In ſcena nunquam cantavit.*] Ut Nero ſordidè fecit. De quo Sueton. Ner cap 20. & 21. Nec Romæ ſolùm ſed & Neapoli cantavit in publico. Cornel. Tacit. Annal. 15.

221. *Troica non ſcripſit.*] *Nero Troados Libros ſcripſit.* Vetus Schol. Verùm ſi ob hoc culpandus, certè multò magis quòd incenſam Romam è turri Mecænatica proſpectans, lætuſque flammæ pulcritudine ἅλωσιν ibi ſcenico habitu decantavit. Sueton. Ner cap. 38. *Ipſo tempore flagrantis urbis domeſticam iniit ſcenam, ac cecinit Troianum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimulans.* inquit Cornel Tacit. Annal. 15. Scilicet incendium illud mo-

Debuit ulciſci magis, aut cum Vindice Galba?
Quid Nero tam ſævâ, crudâque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ ſunt generoſi principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita ſaltu
Proſtitui, Graiæque apium meruiſſe coronæ.
Majorum effigies habeant inſignia vocis,
Ante pedes Domitî longum tu pone Thyeſtæ

INTERPRETATIO.

vindicare potiùs obſtringebatur Virginius, vel Galba cum Vindice? Ecquid Nero perpetravit adeo crudeli immanique regno? Ea ſunt facinora, eaque ſtudia nobilis Imperatoris, amantis produci turpi ſaltatione ad externa theatra, & reportare apium Græca corona. Avorum ſtatuæ poſſideant ornamenta cantû tui: *eaque ad pedes Domitii colloca prolixum ſyrma Thyeſtæ, ſive*

ANNOTATIONES.

litus, *ut ſpectaculi ejus imaginem cerneret, quali olim Troia capta exarſerat.* Eutrop. Lib. 7.

Quid enim Virginius armis.] Quid fuit quòd Virginius, Galba & Vindex conjurarunt Neronem ex Imperio deturbare?

222. *Cum Vindice Galba.*] Virginius Ruffus Germanici ductor exercitûs Julius Vindex Galliæ Proprætor cujus milites primi à Neron deſciverunt Sergius Galba Hiſpaniæ Præfectus occiſo Nerone Imperium adeptus eſt, ultrò cedente & annitente Virginio.

223. *Quid Nero tam ſæva,* &c.] Quid fecit Nero, quo omnium in ſe odium concitaret, & à conjuratis auctore Senatu occideretur? Nempe quòd ſordidis illis artibus gauderet, ac totus incumberet, hiſtrionicæ, ſaltatoriæ, citharisticæ, &c. nihil verò generoſo Principe dignum moliretur. Hunc verſum tamen omnino rejiciunt nonnulli.

225. *Peregrina ad pulpita*] Neapoli, in Achaia, & aliis quoque locis. Vide ſuprà.

Saltu.] Legunt alii, *cantu.*

226. *Proſtitui.*] Metaphora à vilibus ſcortis.

Graiæque apium meruiſſe corona.] Quippe Nero in Olympicis cantavit, & coronatus eſt, cum his ludis agona muſicum adjeciſſet. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8.

Apium meruiſſe corona.] In Iſthmicis ac Nemeis certaminibus victores Apio coronabantur. Hinc Plin Lib. 19. cap. 8. *Honos* inquit, *Apio in Achaia coronare victores ſacri certaminis Nemea.* Idem Lib. 20. cap 11. de Apio multa. Vide Plutarch. quæſt convival. Lib 5. q. 3. & Lib 7. q. 2 Item Cœl. Rhodig. Lib. 6. cap. 19. & Lib. 13. cap. 17.

227. *Majorum effigies habeant,* &c.] Cum nihil habeas aliud quo exornes ſtatuas majorum tuorum, ô Nero, affer ea tuæ vocis & cantûs inſignia, coronam illam ex Apio, & quæ per ſcenicas artes præmia atque ornamenta conſecutus es. Sarcaſmus admodum gravis.

228. *Ante pedes Domitî.*] Ad effigies utriuſque Domitii, tam atavi quàm patris tui.

Longum tu pone Thyeſtæ Syrma.] Non relata ex hoſte ſpolia opima, ut cæteri, ſed theatrales quas induiſti veſtes, nimirùm cùm egiſti perſonas Thyeſtis, vel Antigones, vel Menalippes. Diverſas tamen ab his actas à Nerone refert Suetonius Ner. cap 21. ubi ait: *inter cætera cantavit Canacen parturientem, Oreſtem matricidam Oedipum excæcatum, Herculem inſanum.*

Thyeſtæ.] Vide Annot. Satir. 7. v. 73. ad vocem, *Atreus.*

Syrma

Syrma, vel Antigones, ſeu perſonam Menalippes;
Et de marmoreo citharam ſuſpende coloſſo.
Quis, Catilina, tuis natalibus atque Cethegi
Inveniet quicquam ſublimius? Arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus templiſque paraſtis;
Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,

INTERPRETATIO.

Antigonæ; vel larvam Menalippes, atque lyram appende ad coloſſum marmoreum. Ecquis reperiet aliquid illuſtrius tuâ, ô Catilina, ac Cethegi origine? Vos nihilominus noctu ferrum atque ignes ad ædes & fana comparaſtis, non ſecus ac filii Braccatorum, atque Senonum poſteri, non

ANNOTATIONES.

229. *Longum ſyrma.*] Oblongam veſtem Tragœdiæ uſitatam. Nomen à σύρω, *traho*. Pallam vocant Latini, & ab Æſchylo repertam ait Horatius ad Piſones v. 278.

Antigones. Hæc fuit Oedipi filia, atque excæcati dux, de qua Tragœdias ſcripſere Sophocles & alii.

Seu perſonam Menalippes.] Larvam quâ vultum obtexiſti, in fabula Mena lippes. Sueton. mox cit. *Tragœdias quoque cantavit perſonatus*, &c. Agell. Lib. 5. cap. 7. *perſonam* à *perſonando* derivari, auctor eſt; ſed malim cum Scaligero, dictam quaſi περὶ σῶμα. Vide quæ notavi ad Satir. 3. v. 175. & Satir. 6. v. 70.

Menalippes] Hæc puella de Neptuno gravida Bœotum peperit. Varro de Re Ruſtica, Lib. 2. cap. 5. *Scio*, inquit, *hunc eſſe qui filios Neptuni è Menalippa ſervarit, ne infantes in ſtabulo grex boum obtereret.* Ibi nimirùm enixa erat Menalippe.

230. *Citharam.*] Quam à *Judicibus delatam ſtolidè Nero adornavit, atque ad Auguſti ſtatuam ferri juſſit.* Sueton. Ner. cap. 12.

Marmoreo ſuſpende coloſſo.] Ad ingentem è marmore Auguſti ſtatuam. Sunt qui de Neronis intelligant effigie centum decem pedes altâ; verùm hanc ex ære factam refert Plin. Lib. 34. cap 7.

Coloſſo.] Plin. loco mox cit. *Moles excogitatas*, inquit, *videmus ſtatuarum, quas coloſſos vocant, turribus pares* . . . . *Ante omnes autem in admiratione fuit Solis coloſſus Rhodi, ſeptuaginta cubitos altus*; &c. Hic in Rhodiorum portu erectus erat, ita divaricatis cruribus, ut inter ea tranſirent naves extenſis velis. Coloſſos dici à Coloſſo inventore ſcribit Feſtus. At, hiantis vaſtæ inanitatis ratione, velut κόλον ὄσσον, vocari, ait Cœl. Rhodig. Lib. 17. cap 16.

231. *Quis, Catilina tuis natalibus*, &c.] Probat Poëta exemplis nobiliſſimos interdum peſſima fuiſſe meditatos: humiles autem præclara.

Catilina, Cethegi] Hi cum Lentulo, Gabinio, Statilio, & aliis conjurarunt ad opprimendam patriæ libertatem. Salluſt. Appian. &c.

232. *Arma tamen vos nocturna.*] Cic. Catilin. 1. *Deſcripſiſti urbis partes ad incendia* . . . . *occupaturum te nocturno impetu conſideres* . . . . *Oblivîſcere cædis atque incendiorum.*

234. *Ut Braccatorum pueri*, &c.] Perinde ac ſi fuiſſetis filii Gallorum, qui Romam ferro flammâque devaſtarunt. De quibus Flor. Lib. 1. cap. 13; &c.

Braccatorum.] *Provincia Narbonenſis appellatur pars Galliarum qua interno mari alluitur, Braccata antè dicta*; Plin. Lib. 3. cap. 4. Nomen à braccis ſeu femoralibus, quibus ea gens utebatur; braccas autem alii à Græco βραχὺ, alii à ῥάκος dictas volunt: anaxyrides eſſe & vocari apud Græcos affirmare licet. Vide Cœl. Rhodig.

Auſi quod liceat tunicâ punire moleſta.
Sed vigilat Conſul, vexillaque veſtra coërcet.
Hic novus Arpinas ignobilis, & modò Romæ,
Municipalis Eques galeatum ponit ubique
Præſidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi

Interpretatio.

veriti perpetrare quod gravi tunicâ fas ſit vindicare. At obſervat Conſul, ac veſtra ſigna cohibet. Ille recens Arpinas humilis, ac Romæ nuper Eques Municipii, armatas paſſim cohortes locat ſtupefactu, atque in cunctis regionibus operam navat. Ergo toga tantum ei famæ ac nobilitatis attribuit intra mœnia.

Annotationes.

Lib. 18. cap. 21. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18.

Senonum.] In Gallia Celtica ſive Lugdunenſi continentur Senones, teſte Plinio, Lib. 4. cap. 18. *Horum civitas in primis firma, & magna apud Gallos auctoritatis*, inquit Cæſar. de Bello Gall. Lib. 5. *Gens naturâ ferox, moribus incondita, ad hoc ipsâ corporum mole, perinde armis ingentibus adeo terribilis, ut ad hominum interitum, urbiumque ſtragem nata videretur.* Flor. Lib. 1. cap. 13.

235. *Tunicâ moleſtâ.*] Veſtis erat è charta, cannabe, ſtuppâ; illinebatur bitumine, reſinâ, pice: tum circumdabatur iis qui grave quidpiam & maximè incendia moliti fuerant: quâ demùm incensâ vivi comburebantur. Vide Brod. Miſcell. Lib. 2. cap. 9. & 10. Item quæ notavi Satir. 1. v. 155. ad hæc verba: *Tædâ lucebis in illa.*

Martial. Lib. 10. Epigram. 25.

Nam cum dicatur tunicâ præſente moleſta.

236. *Vigilat Conſul.*] Cicero, quem vide in Catilin. Item Salluſt. &c.

Vexillaque veſtra coercet.] Exercitus à conjuratis adverſus Rempublicam comparatos reprimit, ac ſedulò cavet ne quid Reſpublica detrimenti capiat.

Vexilla.] Cohortes erant divitæ in centurias, & harum ſingulis ſua erant vexilla. Veget. Lib. 2.

237. *Novus Arpinas.*] Ita vocabant Ciceronem ejus inimici, in contemptum. Salluſt. *Novus* homo, id eſt, nullis antè majoribus illuſtris. *Arpinas*, ortus ex Arpino Volſcorum oppido. Regio tamen Volſcorum ſanguine, patre Equeſtris Ordinis, natum Ciceronem ſcribunt Plutarch. atque Euſeb.

238. *Municipalis Eques.*] Qui nuper venit Romam ex Arpino municipio, & in Equeſtrem Ordinem eſt adſcitus.

Municipalis.] Municipes a muneribus capeſſendis vocati ſunt aliarum Italiæ urbium incolæ, qui & ſuis legibus utebantur, atque honorum cum Populo Romano erant participes, nullis præterea neceſſitatibus aſtricti, neque lege ullâ Populi Romani. Vide Gell. Lib. 16. cap. 13. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 10.

Galeatum ponit ubique præſidium.] Inſtructum armis ad urbis tutelam, & communem Reipublicæ ſalutem adverſus nefaria Catilinæ conſilia.

239. *Attonitis.*] Ad confirmandos animos civium tam ſceleratâ conjuratione perculſorum.

In omni gente laborat.] Quidam legunt, *in omni monte*, id eſt, in ſingulis orbis regionibus. Itaque vel in urbe, vel in omnibus Italiæ locis opportunis præſidia collocat ad frangendos conjuratorum conatus.

240. *Tantùm igitur muros intra*, &c.] Cicero tam celebre ſibi nomen fecit in pace per ſuam prudentiam, quantam Auguſtus gloriam vix eſt adeptus Actiacâ Philippicâque victoriâ.

Nominis & tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliæ campis Octavius abſtulit udo
Cædibus aſſiduis gladio. Sed Roma parentem
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro;
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem;

INTERPRETATIO.

quantum Auguſtus Leucade, quantum in agris Theſſalicis non reportavit, enſe madido crebrâ ſtrage. At Roma parentem, Roma ſervata patrem patriæ Ciceronem nuncupavit. Alter Arpinas aliorum aratro fatigatus in collibus Volſcorum pretium repetere conſueverat; deinde vitem nodis aſperam *capite rumpebat*,

ANNOTATIONES.

241. *Quantum non.*] Quia ſanguine civium ſteterit Auguſti gloria: non ita verò Ciceronis.

Leucade.] Leucas ſive Leucadia Inſula eſt oræ Epiri occiduæ proxima, non procul Actio, ubi navali prœlio Antonium & Cleopatram Auguſtus debellavit.

242. *Theſſaliæ campis.*] Pharſalicis, ubi Cæſar Pompeium; & Philippicis, ubi Caſſium & Brutum profligavit Auguſtus.

Udo cædibus aſſiduis gladio.] Nam pugnæ iſtæ fuerunt admodum cruentæ.

243. *Sed Roma patrem patriæ.*] Roma verò conjurationis Catilinariæ metu & periculo liberata honorificum illud patris patriæ nomen Ciceroni detulit. Plin. Lib. 7. cap. 30. *Quo te, M. Tulli, piaculo taceam?* inquit, ... *Salve primus omnium parens patriæ appellate. Primus in toga triumphum, linguaque lauream merite*, &c. Patrem patriæ Ciceronem in Senatu primùm à Catone ſalutatum ſcripſere Plutarchus & Appianus: verùm hos graviter redarguit Lipſius Var. Lect. Lib. 3. cap. 20. aſſeritque ex ipſo Tullio, hoc ipſi decus primò attributum à Q. Catulo Senatûs Principe. Certè pro P. Sextio; *Q. Catulus*, inquit, *& multi alii ſæpe in Senatu patrem patriæ me nominarant.* Et in Piſonem: *Me Q. Catulus Princeps hujus Ordinis & auctor publici conſilii frequentiſſimo Senatu patrem patriæ nominavit.*

245. *Arpinas alius.*] C. Marius ex Arpino ſimiliter oriundus obſcuro loco, tamque pauper, ut agros alienos mercede conductus araret: poſteà ſummus evaſit Imperator, & ſepties Conſul fuit; imò tertius Romæ conditor meruit appellari. Plutarch.

Volſcorum in monte] Apud Volſcorum in Latio regionem collibus inæqualem, ſuam patriam. Nam Arpinum in Volſcis eſt.

247. *Nodoſam poſthæc*, &c.] Poſteà ſeu faber, ſeu gregarius miles caſtra ſecutus eſt, & in aggere ſtruendo laboravit. Vide Veget. Lib. 2.

Frangebat vertice vitem.] In ſua cervice vel tergo vitem frangi patiebatur vapulando à Centurione lentam operam caſtigante. Tit. Liv. Lib. 57. *Scipio*, inquit, *quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus cædebat: ſi extraneus, fuſtibus.* Corn. Tacit. Annal. 1. *Centurio Lucilius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, cedo alteram, indiderant: quia fractâ vite in tergo militis, alteram clarâ voce ac rurſus aliam poſcebat.* Plin. Lib. 14. cap. 1. *Quid quod inſerta caſtris ſummam rerum Imperiumque continet? Centurionum in manu vitis & optimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipſam honorat.* Vide Cœl. Rhodig. Lib 26. capite ultimo. Alex. ab Alex Lib. 1. cap. 20. & Lib. 2. cap. 23.

Si lentus pigrâ muniret caſtra dolabrâ.
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit urbem.
Atque ideò poſtquam ad Cimbros, ſtragemque volabant
Qui nunquam attigerant majora cadavera corvi,
Nobilis ornatur lauro collega ſecundâ.
Plebetæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina. Pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxiliis, atque omni plebe Latinâ

INTERPRETATIO.

quando lentâ aſciâ tardus caſtra ſtruebas: attamen is & Cimbros, atque ultima rerum diſcrimina ſuſtinet, ac civitatem pavidam unus defendit: proindeque cùm ad Cimbros & cadem advolarent corvi, qui nunquam tetigerant ampliora corpora, collega illuſtris alterâ laureâ inſignitur Deciorum animæ è plebe fuerunt, & appellationes plebeia: illi nihilominus pro univerſis legionibus, & pro cunctis præſidiis, totoque Latii populo

ANNOTATIONES.

249. *Cimbros.*] Boreales maximè Germanos, hodie, *Danos & Helſatios*, quos infeſtis armis Italiam ipſamque Romam appetentes, victis jam antè Teutonis, profligavit Marius, & cecidit centum quadraginta millia, cepit ſexaginta millia. Vide Flor Lib. 3. cap. 3. Plutarch. in Mario. Liv. Lib. 68.

250. *Solus trepidantem protegit urbem.*] *Actum erat niſi Marius illi ſæculo contigiſſet*: inquit Flor. cit.

252. *Nunquam attigerant majora cadavera.*] Nam *Cimbri pro Italis ingentes. Et Teutonum rex captus inſigne ſpectaculum triumphi fuit. Quippe vir proceritatis eximiæ ſuper trophæa ipſa eminebat.* Flor. cit. Et apud Plutarch. Cimbri robur oſtentantes per nives Alpium juga nudi conſcendunt, tum lata ſcuta corporibus ſupponentes præcipiti per loca prærupta deſcenſu deſiliunt. Deinde velut gigantes vaſtas arbores trahunt in fluvium; & terræ aggeres ac cæſas trabes comportant. Quibus territi plures Rom. caſtra deſeruere.

253. *Nobilis ornatur lauro Collega ſecundâ*] Q. Catulus ipſe nobilis Marii Collega ſecundo tantùm loco triumphat, Marius verò licèt novus homo primas tulit. Nam & præcipuam rei geſtæ gloriam Mario attributam, referunt Livius & Plutarchus: adeo ut primores civitatis qui priùs ut novo homini tantos honores inviderant, conſervatam ab eo Rempublicam faterentur & prædicarent. Liv Lib 68.

Lauro collega ſecundâ.] Poteſt etiam intelligi de Mario, qui oblatum pro devictis Teutonibus triumphum diſtulit, donec & Cimbros, junctis cum Q. Catulo copiis, debellaviſſet: tunc enim lauro iterùm meritâ exornatus eſt, atque ut ait Livius mox cit. pro duobus triumphis qui offerebantur, uno contentus fuit.

254. *Plebeia Deciorum animæ.*] Deciorum origo plebeia, illi tamen virtute nobilitati ſunt.

255. *Pro totis legionibus hi tamen, &c.*] Decius uterque pro incolumitate & victoriâ populi & exercitûs Romani ſe devoverunt ſolemni ritu: pater quidem P. Decius, bello Latino: de quibus Tit. Liv. Lib. 8. cap. 9. & ſeq. Filius autem P. item Decius exemplo patris ſe devovit pariter Diis manibus, in bello adverſus Etruſcos, Samnites, Gallos De quibus Liv Lib. 10. cap. 28. & ſeq. Vide & Macrob. Lib. 1. cap. 9.

256. *Auxiliis.*] Copiis auxiliaribus.

Plebe.] Legunt alii, *Pube*, id eſt, juventute Latinâ ſeu Romanâ.

Sufficiunt Diis Infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decii, quàm qui ſervantur ab illis.
Ancillâ natus trabeam & Diadema Quirini,
Et faſces meruit regum ultimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum clauſtra Tyrannis
Exulibus juvenes ipſius Conſulis, & quos
Magnum aliquid dubiâ pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mutius, & quæ

INTERPRETATIO

ſatisfaciunt Inferis Numinibus ac Telluri matri. Decii quippe majoris æſtimantur, quàm qui per eos conſervantur. Optimorum ille regum poſtremus ſervâ ortus, dignus fuit regio paludamento, ac Romuli coronâ & faſcibus. Contrà verò *Tyrannis exterribus occluſas fores aperiebant* ac *tradebant Conſulis ipſius filii, quos etiam oporteret* exequi *pro ancipiti libertate quiddam ingens, quod ſtuperet Mutius, & Cocles, & puella qua*

ANNOTATIONES.

257. *Sufficiunt Diis Infernis.*] Credebant veteres ita ſe devovendo converti in ſe ac derivari aliorum pericula & mala impendentia; placatoſque ſuâ morte Deos Manes jam parcere cæteris, atque illis opitulari.

Terræque parenti.] Plin. Lib. 2. c. 63. *Uni* inquit, *Terræ propter eximia merita, cognomen inditum maternæ venerationis. Sic hominum illa ut Cœlum Dei. Quæ nos naſcentes excipit, natos alit, editos ſuſtinet, noviſſimè complexa gremio jam à reliqua natura abdicatos tum maximè ut mater operiens* &c

258. *Pluris enim Decii quàm, &c.*] Quibus Dii receptis jam placantur, ac cæteros dimittunt: quin & in illorum gratiam, Romanis omnibus ſalutem & victoriam donant.

259 *Ancillâ natus.*] Servius Tullius matre vel ſervâ, vel certè captivâ natus. De quo vide Liv. Lib. 1. cap. 39 & cap. 41. ubi cum trabea & lictoribus prodire, ac ſede regiâ ſedens quædam decernere narratur.

Trabeam.] Veſtem regalem, quam vocat togam purpurâ circumdiſtinctam, ſubtegmine puniceo, Dionyſ. Halicarn. Lib 2 ſub finem *Trabeis uſos accipio reges*, inquit Plinius Lib. 8 cap 48 Quod hominem tranſbeat, & ſummo honore decoret, trabeam dici vult Iſidorus: alii, quòd pannorum trabibus intertexta ſit. Appoſitè diſtinguas triplicem: unam Diis ſacram è purpura ſola; alteram è purpura immixto albo Regibus uſitatam & Conſulibus; tertiam Augurum, è purpura & cocco. Alex Lib. 5. cap. 18. &c.

Diadema] Pannus erat, quo velut faſciâ caput circumligabant Reges. A *διαδέω*, *redimio*, *cingo*.

260. *Faſces.*] De his Satir. 5. v. 110. Regibus etiam præferebantur, teſtibus Livio, Dionyſ. &c.

Meruit.] Inſigni ſuâ virtute & ſapientiâ.

Regum ultimus ille bonorum.] Poſt Servium quidem Tullium, Rex fuit Tarquinius Superbus, at bonis Regibus nequaquam accenſendus.

261. *Prodita laxabant*, &c] Tarquinios urbe pulſos ope Conſulis Junii Bruti, hujus filii Titus & Tiberius cum aliis quibuſdam nobilibus eos revocare nefariè conjurarunt: unde & ab ipſo patre conſtanter neci addicti ſunt Liv, initio Lib. 2. Plutarch. &c.

263. *Dubiâ libertate.*] Nondum benè aſſertâ & firmatâ, conantibuſque regnum recuperare expulſis regibus.

264. *Quod miraretur*] Quod eſſe poſſet admirationi ſimul & exemplo

Imperii fines Tiberinum virgo natavit.
Occulta ad patres produxit crimina ſervus
Matronis lugendus: at illos verbera juſtis
Afficiunt pœnis, & legum prima ſecuris.

INTERPRETATIO.

Tiberim limites Imperii tranſnavit. Ad Senatores arcana ſcelera detulit famulus matribusfamilias deplorandus; Eos autem juſte plectunt ſupplicio plagæ & prima legum ſecuris.

ANNOTATIONES.

generoſis illis Romanæ libertatis & patriæ amantibus.

Coclite.] Horatius Cocles, amiſſo oculorum altero in pugna quadam, ita dictus, ſed multò clarior ex eo quod, Porſennâ rege Etruſcorum pro reſtituendis Tarquiniis in Romanos decertante, pro ponte ſublicio ſtetit, unuſque aciem hoſtium ſuſtinuit, donec pons à tergo interruptus aditum præcluderet: tum deſiliens in Tiberim ad ſuos tranſnavit. Ob hoc ei tantum agri publicè datum, quantum uno die circumarari poſſet: ſtatua quoque in Vulcanali eſt erecta, ſeu in Comitio. Liv Lib. 2. cap. 9. & ſeq. Aurel. Victor. &c.

Mutius] C. Mutius Cordus, nobilis adoleſcens, cui poſtea à dextræ manûs clade Scævolæ cognomen inditum, ut ait Livius, nimirum quòd exuſtæ loco dextræ uteretur ſiniſtrâ, quæ Græcis σκαιὰ *Scæva*, & per diminut. *Scævola*: vel à σκαιὰ, & *vola* Hic obſideri populum Romanum indignum ratus, in Porſennæ caſtra penetravit, ipſumque Regem, ſi purpurati qui aderat, ſimilitudo non feſelliſſet, bellumque pariter omne ſuſtuliſſet. Adeo facere & pati fortia Romanum eſt. Quo inſuper manum igne cremante ſtupefactus rex, acceptis obſidibus, à Romano bello deſtitit. Vide Liv. Lib. 2. cap. 12. Aurel. Victor. &c.

265. *Imperii fines* Nondum ultra Tiberim prolatos, quo ab Etruſcis diſcernebatur Romanum Imperium.

Tiberinum virgo natavit.] Clælia virgo nobilis, inter obſides Porſennæ data, fruſtrata cuſtodes, equum, quem ſors obtulit arripuit, trajectoque Tiberi, agmen ſociarum Romam reduxit. Aurel. Victor, Tit. Liv. cap. 13. Lib. 2.

266. *Occulta ad patres produxit crimina ſervus.*] Conjurationem de reducendis in urbem regibus Aquiliorum ſervus indicavit. *Præmium indici pecunia ex ærario, libertas & civitas data. Ille primùm dicitur vindictâ liberatus, & vindicta nomen ab eo tractum: Vindicius enim vocabatur.* Tit. Liv Lib. 2. cap. 5.

267. *Matronis lugendus.*] An quod fuiſſet libertatis auctor & patriæ ſervator per indicium, idcò lugeri dignus extitit; quemadmodum annuo luctu Bruti mortem matronæ proſecutæ ſunt? An, quod ait vetus Schol. *Ob Lucretiam vindicatam, & quod ſub Tyranno vim patiebatur caſtitas matronarum?* An quia, ut idem ſubjungit, Vindicium Brutus *ut conſervatorem patriæ manumiſit, at velut delatorem dominorum cruci affixit: quod factum matronæ planxerunt.*

Matronis.] Gell. Lib. 18. cap. 6. docet quæ matrona propriè, quæ materfamilias diceretur.

At illos] Bruti & Aquilii filios, alioſque conjuratos, libertatis & patriæ proditores.

Verbera, &c.] Nam ut ait Liv. cit. *Conſules in ſedem proceſſere ſuam, miſſique lictores ad ſumendum ſupplicium nudatos virgis cædunt, ſecurique feriunt: cùm inter omne tempus pater vultuſque & os ejus ſpectaculo eſſet; eminente animo patrio inter publicæ pœnæ miniſterium.*

268. *Legum prima ſecuris.*] An quod

Malo pater tibi ſit Therſites, dummodò tu ſis
Æacidæ ſimilis, Vulcaniaque arma capeſſas,
Quàm te Therſitæ ſimilem producat Achilles.
Et tamen ut longè repetas, longeque revolvas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.

INTERPRETATIO.

Pluris æſtimo ut parentem habeas Therſiten, ſiquidem fueris par Æacidæ, atque Vulcani tela contrectes, quàm ut Achilles gignat te parem Therſitæ. Ac nihilominus quantumvis longè trahas appellationem ac longè derives, ab aſylo turpi depromis

ANNOTATIONES.

prima hæc fuerit animadverſio ſecundum leges reſtitutas, cùm Regum arbitrio omne jus antea contineri videretur? An quòd omnia jura, inſigniaque primi Conſules tenuère, quodque Brutus prior concedente Collegâ faſces habuit, qui non acrior vindex libertatis, quam deinde cuſtos fuit? Hæc Liv. initio Lib. 2. An quod hæc prima fuerit ultio, ex quo Brutus populum jurejurando adegerat, neminem Romæ regnare, nec eſſe quidquam in urbe paſſuros, unde periculum libertati foret? Tit. Liv. ibid.

Virgil. Æneid. 6. ſub finem

Vis & Tarquinios reges, animamque ſuperbam
Vltoris Bruti, faſceſque videre receptos?
Conſulis imperium hic primus ſævaſque ſecures
Accipiet, natoſque pater nova bella moventes
Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit
Infelix.

269. *Malo pater tibi ſit Therſites.*] Præſtaret te filium eſſe hominis triobolaris, ignavi, ridiculi, modò tu bonus & fortis eſſes; quam bono fortique natum, degenerem improbum & ſocordem eſſe.

Therſites.] Hic in exercitu Græcorum iners æquè ac procax, fœdus ac turpis, Achilli etiam auſus convitiari, ab eo ictu pugni interfectus eſt. Homer. Iliad. 2

270. *Æacidæ ſimilis.*] Achilli, vel cuipiam alteri Æacidarum generoſo ſimilis, dignuſque Æaco patre, qui ob juſtitiæ famam judex apud Inferos à Plutone conſtitutus fertur.

Vulcaniaque arma capeſſas.] Invicta, qualia rogatu Thetidis matris Achilli fabricavit Vulcanus: eaque tam ſcitè capeſſas, quam Achilles olim juvenis, per hoc ab Ulyſſe detectus & ad bellum Troianum abductus.

271. *Achilles.*] Thetidis ac Pelei filius, Græcorum fortiſſimus; Hectoris interfector, Troiæ expugnator, tantæ dux generoſitatis, ut ſi quem bellatorem egregium & invictum Imperatorem prædicare velis, Achillem nomines. Vide Gell. Lib. 2. cap. 11.

273 *Aſylo.*] Ab α privativo & συλάω, *diripio*, aſylum vocatur locus profugii, in quem confugientes facinoroſi quilibet ac legibus obnoxii impunitatem & ſecuritatem naciſcuntur. Primum Athenis aſylum inſtituiſſe dicuntur Herculis poſteri, formidantes eo mortuo, ne in ſe ulciſcerentur ii quos avus vexarat. Eorum exemplo Romulus aſylum ſed aliâ mente fecit, nimirùm ut novam urbem a ſe conditam incolis brevi repleret. Livius, Florus, Plutarchus, &c Etiam apud Iſraelitas fuerunt urbes refugii juſſu Dei per Moyſem inſtitutæ, non pro ipſis tantùm, ſed & pro advenis ac peregrinis. Numeror. cap. 35.

Infami aſylo] Nam ſine ullo diſcrimine ſervus an liber, integer an ſceleratus, omnes illuc admiſit Romulus. quin & iis domeſtica fugientibus mala ſponſorem ſe dabat, per ſpeciem religionis erga Deos, nihil eos

Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum,
Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo.

INTERPRETATIO.

originem. Quicumque primus extitit avorum tuorum, is vel paſtor fuit, vel id quod eloqui renuo.

ANNOTATIONES.

ab inimicis accepturos detrimenti, ac ſi apud ſe manerent, civitatis jus daturum, & partem agri quem bello quæſiiſſet. Dionyſ. Halicarn. Lib. 2.

275. *Paſtor fuit.*] Collegit enim primò paſtores Romulus & ipſe paſtor, atque adoleſcens inter paſtores latrocinatus: Eutropio teſte, initio Libri primi. Varro de Re Ruſt. Lib. 2. cap 1. *Romanum*, inquit, *populum à paſtoribus eſſe ortum quis non dicit? Quis Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe, nutritium & educatorem Remi ac Romuli*, &c.

Illud quod dicere nolo.] Præ pudore & verecundia nimirùm: ſicarius, parricida, latro, raptor, ſpurius, ſacrilegus, &c, nam ex ejuſmodi hominum colluvie conflatus eſt initio populus Romanus. Ipſum quidem Romulum jam, ex Eutropio, latronem diximus; fratricidam omnes referunt; ſpurium ſatis indicant tum alii cùm Dionyſ. Halicarn Lib. 2. ubi ait, Remum quidem ac Romulum per matrem ab Ænea ortos; at de patre eorum nihil eſſe certi. Adde inceſtuoſam eorum matrem Iliam; & raptores Sabinarum virginum Romanos. Juſtinus Lib. 38. *Tales*, inquit, *Reges Romani habuere, quorum etiam nominibus erubeſcant: aut paſtores Aboriginum, aut haruſpices Sabinorum aut exules Corinthiorum, aut ſervos vernaſque Tuſcorum: aut, quod honoratiſſimum inter hæc nomen, Superbos*, &c.

SATIRA IX.

SATIRA IX.

SCIRE velim quare toties mihi, Nævole, triſtis
Occurras fronte obductâ, ſeu Marſya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprenſus habebat
Ravola, dum Rhodopes * * *
Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſervo.
Non erat hac facie miſerabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem uſuram præſtare paratus,
Circuit, & fatuos non invenit. Unde repentè
Tot rugæ? Certè modico contentus agebas
Vernam equitem, conviva joco mordente facetus,

INTERPRETATIO.

O Nævole, diſcere cupio, quamobrem ſæpè mæſtus obvius mihi ſis, fronte contractâ, velut Marſyas ſuperatus Quid tibi eſt rei cum facie, qualis erat Ravola interceptæ prope Rhodopen * * * * * *Nos alapam impingimus famulo placentas delingenti. Mærentior eo vultu non erat Crepereius Pollio, qui vagatur promptus ſolvere fœnus triplex, atque ſtolides non reperit. Unde ſubitò tot rugæ?* Nuper *quidem parvo contentus exhibebas ſervum Equitem, feſtivus epulo ſalsâ dicacitate, atque acer jocis*

ANNOTATIONES.

1. *SCire velim.*] Faceta quidem hæc Satira, ſed imprimis obſcœna. Dialogus eſt Nævolum inter & Poëtam noſtrum de multiplici & infanda veterum illorum turpitudine. Nos per tot lubrica ſuſpenſo pede tranſcurremus, ſatius exiſtimantes intacta multa relinquere, quàm aures menteſque caſtas inquinari. Vide quæ ſcripſimus in Præfatione noſtra, ſub finem.

Nævole.] Hic miniſter impurus erat ſenis impudici nomine Virronis.

2. *Marſya victus.*] Phrygius ille Tibicen vel Satyrus Apollinem provocare auſus ab eo victus non ſine ludibrio, & excoriatus eſt. Ovid Metamorph. 6. Fab. 5. Vide Apuleium Florid. cap 3.

4. *Ravola.*] Quidam libidine infamis.

Rhodopes.] Hæc meretrix è Thracia inſignis pyramidem laudatiſſimam ſtruxit ex opibus impuro quæſtu accumulatis, ne quis tegum ſumptus & divitias miretur, ut ait Plin. Lib. 36. cap. 12. Ejus etiam meminit Herodot. Lib. 2.

5. *Nos colaphum incutimus.*] Servus in facinore deprehenſus non impunè fert: cur igitur Ravola non plectitur?

6. *Crepereius Pollio.*] Luxuriâ perditus nepos decoctis bonis quærit & circumſpicit, quis velit pecunias credere ſpondenti triplicem uſuram; at mœſtus abit, quòd neminem invenit ſatis fatuum, qui credat ſibi certè nihil reddituro.

8. *Unde repentè tot rugæ?*] Unde repentina tibi, Nævole, hæc triſtitia?

9. *Agebas vernam equitem.*] Tu verna licet, videbaris eſſe Eques Romanus, adeo jocularis lepidus & in convivio facetus eras. Jocoſa erat apud Romanos appellatio, *Verna Eques.* Quid propriè verna, diximus ad Sat. 1. v. 26.

Et ſalibus vehemens intra pomæria natis.
Omnia nunc contrà. Vultus gravis, horrida ſiccæ
Silva comæ; nullus tota nitor in cute; qualem
Præſtabat calidi circumlita faſcia viſci;
Sed fruticante pilo neglecta, & ſquallida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domeſtica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: ſumit utrumque
Inde habitum facies: igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim (ut repeto) fanum Iſidis, & Ganymedem
Pacis, & advectæ ſecreta palatia matris,

INTERPRETATIO.

intra mœnia provenientibus. Cuncta jam mutata: ſevera facies, aridorum crinium inculta ſilva, in omni pelle nullus ſplendor, qualem conferebat vitta fervente viſco inuncta: at crura pullulantibus pilis contempta & ſordida. Cur macilentus es tanquam *morbidus antiquus, quem adurit quarta lux pridem, atque febris dudum familiaris? in corpore morboſo reperias occultos mentis cruciatus, reperias quoque lætitiam. Hinc vultus trahit hanc & illam affectionem. Appares ergo mutaſſe inſtitutum, atque pergere oppoſitus præcedenti vivendi* modo. *Nam haud ita pridem, ſicut revolvo,* tu *adulter Auſidio famoſior conſueveras frequentare templum Iſidis, atque Ganymedem Pacis, & ades arcanas parentis adducta,*

ANNOTATIONES.

11. *Intra pomaria natis.*] Urbanis, non ruſticis & agreſtibus. *Pomarium* vocatur locus ille vacuus prope muros urbis, quem nec habitari fas erat nec arari.

12. *Horrida ſicca ſilva coma.*] Capilli velut arbores rigidi, non ſunt ut antè unguento delibuti ac nitentes.

14. *Præſtabat calidi circumlita faſcia viſci.*] Pſilothrum, id eſt, medicamentum ad depilandum corpus faſciâ circumligatum. Illud erat è reſina, cerâ & viſco. Plin. Lib. 24. cap. 4. *Viſcum*, inquit, *cum reſina & cera panos mitigat omnis generis.* Portò verſus iſte in quibuſdam ita legitur:

Bruttia præſtabat calidi tibi faſcia viſci.

Certè Plin. Lib. 14. cap. 20. cum pudore fatetur reſinæ uſum eſſe præcipuum in evellendis è virorum corporibus pilis; & paulò pòſt, picem ac proinde reſinam probari maximè Bruttiam, ait. Bruttii verò Italiæ populi tenebant olim Calabriam Citeriorem & Ulteriorem.

15. *Fruticante pilo neglecta, &c.*] Vide Satir. 8 v. 115. Annot.

17. *Quarta dies.*] Quartana febris diuturna.

18. *Deprehendas animi, &c.*] Iſta tua corporis ægritudo naſcitur ex animi quadam ægritudine.

21. *Ut repeto.*] Quantum memini, repetens animo.

Fanum Iſidis.] Vide Satir. 6. v. 488.

Ganymedem Pacis.] Statuam Ganymedis in Pacis templo prope forum à Veſpaſiano extructo. Illuc impuri conveniebant. Vide Satir. 5. v. 59.

22. *Advectæ ſecreta palatia matris.*] Ædificatum in palatio Fanum Cybeles è Phrygia Romam advectæ. Vide Satir. 2. v. 101. Satir. 3. v. 138. & Satir. 6. v. 512.

Et Cererem (nam quo non proſtat fœmina templo?)
* * * * * *
* * * * * * * *
Utile & hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ pretium. Pingues aliquando lacernas,
Munimenta togæ, duri craſſique coloris,
Et malè percuſſas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum venæque ſecundæ.
Fata regunt homines. * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * * *
* * * * * * *
* * * * * * *
Quod tamen ulterius monſtrum, quàm mollis avarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tuliſti.
Computat, atque cavet. Ponatur calculus, adſint
Cum tabula pueri: numera ſeſtertia quinque

INTERPRETATIO.

& Cererem. Enimverò quo in fano mulier non ſe proſtituit? * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *
Illud etiam vivendi inſtitutum pluribus eſt fructuoſum: mihi verò nulla hinc merces laboris. Interdum recipimus craſſas penulas, togæ integumentum, aſperi ac denſi coloris, atque imperitè contextas pectine artificis Galli; item exile argentum ac venæ ſecundariæ. Sors homines gubernat. * * *
* * * * *

* * * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * *
* * * * *
* * * * *
Attamen quodnam deterius portentum quàm avarus effœminatus? Iſta largitus ſum, inquit; *poſt illa dedi, deinde majora accepiſti. Numerat & obſervat; adhibeatur calculus, accedant famuli cum tabella: computa quinque ſeſtertia*

ANNOTATIONES.

24. *Cererem.*] Templum etiam Cereris, ad cujus miniſterium nonniſi caſtæ admittebantur. Vide Satir. 6. v. 50. Illud erat Romæ ad circum maximum: Plinio teſte Lib. 35. cap. 12.

25. *Aufidio.*] Inſigni mœcho.

27 *Utile & hoc multis*, &c.] Huc uſque Poëta. Jam Nævolus reſpondet.

28 *Pingues lacernas,*] Pallia contra pluviam, togæ ſuperindui, & apud Gallos confici ſolita è lana pingui & craſſiore. Vide Satir. 7. v. 221. Martial. Lib. 4. Epigram. 19.

Hanc tibi Sequanica pinguem textricis alumnam
Miſimus, &c.

30. *Pectine.*] Quo inſtrumento ſtaminis ſubtegmen inſeritur, ac tela denſatur.

31. *Venæque ſecundæ.*] Proinde minus purum minuſque pretioſum.

40. *Cavet.*] Ne plus accipiat ſervulus. Alii legunt, *cevet*, id eſt, agitatur inſtar canis hero blandientis.

41. *Seſtertia.*] Vide Satir. 1. v. 92. Annotat.

Omnibus in rebus; numerentur deinde labores.
* * * * * * *
* * * * * * * * *
Servus erit minùs ille miſer, qui foderit agrum,
Quàm dominum. Sed tu ſanè tener, & puerum te,
Et pulchrum, & dignum cyatho cœloque putabas.
Vos humili aſſeclæ, vos indulgebitis unquam
Cultori, jam nec morbo donare parati?
En cui tu viridem umbellam, cui ſuccina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit; & ſtratâ poſitus longaque catherâ
Munera fœmineis tractas ſecreta Kalendis.

INTERPRETATIO.

cunctis in negotiis; poſt recenſeatur opera. * * * * * * * *

Ejuſmodi famulus non tam erit infelix, qui campum araverit. At tu profectò delicatus, & juvenculum te, & formoſum exiſtimabas, & dignum ſcypho ac cœlo. Vos obſequenti clienti vel excolenti an liberaliter *donabitis aliquando, ne quidem proclives nunc dare libidini? Ecce cui tu praſinum umbraculum, cui magna ſuccina mitteres, quando recurrit* dies *nativitatis, vel initio veris humidi: atque ſtipatâ & amplâ ſede collocatus attrectas dona Kalendis muliebribus ſepoſita.*

ANNOTATIONES.

46. *Tu ſanè tener*, &c.] Nævolus ironicè hæc ad Virronem hiſpidum, ac ſenio deformem.

47. *Dignum cyatho*, &c.] Dignum qui Jovi eſſes pocillator, velut alter Ganymedes.

50. *Vmbellam.*] Velum inſtar parvi conopei ad æſtum ac ſolem à capite arcendum.

Martial. Lib. 14. Epigramm. 28.

Accipe quæ nimios vincant umbracula ſoles.

Succina.] Vaſa vel armillas è ſuccino. Vide Satir. 6. v. 573.

51. *Natalis quoties redit.*] Quo die miſſitari dona conſueverant amicis.

Madidum ver incipit.] Verna tempeſtas crebris eſt imbribus humida. Vide Macrob. Lib. 7. Saturnal. cap. 5.

Ver incipit.] Varro de Re Ruſt. Lib. 1. cap. 28. *Dies primus eſt veris in Aquario, die 23. hujus ſigni...... Ver continet dies 91. quæ ſi redigantur ad dies civiles noſtros, veris initium erit 7. Idus Febr.* &c. Plin. Lib. 18. cap. 25. *Inter brumam & æquinoctium die 45. Flatus Favonii, vernum tempus*, &c. Hic verò Juvenalis intelligit Kalendas Martias, anni Romani principium: nam & tunc mos erat munera viciſſim mitti, præſertim fœminis ab amatoribus, & his quoque ab illis. De anni Romani principio vide Cœl. Rhodig. Lib. 1. cap. 9. Alex. ab Alex. Lib. 3. cap 24.

52. *Stratâ poſitus longaque cathedrâ.*] Cervicalibus & tapetibus inſtratâ, ad excipiendum inde donatores & dona, ex inſtituta conſuetudine.

53 *Munera fœmineis tractas ſecreta Kalendis.*] Deſtinata munera pro Kal. Martiis, ut dictum eſt. Sueton. Veſpaſ. cap. 19. *Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & Kalendis Martiis fœminis.*

Horat. Lib. 3. Od. 8.

Martiis cœlebs quid agam Kalendis.

. . . .

Hic dies anno redeunte feſtus.

Dic, paſſer, cui tot montes, tot prædia ſervas
Appula, tot milvos intra tua paſcua laſſos?
Te Trifolinus ager fœcundis vitibus implet,
Suſpectumque jugum Cumis, & Gaurus inanis.

INTERPRETATIO.

Loquere, paſſercule, cuinam reſervas tot montes, tot latifundia in Apulia, tot milvos intra paſcua tua defeſſos? Campus Trifolinus te replet vineis fertilibus. & vertex Cumis formidoloſus, & Gaurus vacuus.

ANNOTATIONES.

Ovid. Faſt. 3.

A te principium Romano dicimus anno
Primus de patrio nomine menſis erit. &c.

Tibull. init. Lib. 3.

Martis Romani feſta venere Kalendæ,
Exoriens noſtris hic fuit annus avis.
Et vaga nunc certâ diſcurrunt undique pompâ,
Perque vias urbis munera perque domos.

Vide & Martial. Lib. 5. Epigramma ultimum.

Kalendis Martiis celebrabantur Matronalia in memoriam belli tunc per Sabinas compoſiti. Ovid. Lib. 3. Faſt. Omnes præterea Kalendæ Junoni erant ſacræ Et ad hæc fortaſſe reſpexit Juvenalis, cùm fœmineas dixit Kalendas.

Kalendæ.] A καλῶ, *voco*, quòd eâ die quâ novæ Lunæ aſpectus primùm erat obſervatus, peracto ſacrificio Pontifex calatâ, id eſt, vocatâ in Capitolium plebe, quot dies à Kalendis ad Nonas ſupereſſent pronuntiabat, &c. Itaque Kalendas vocari placuit primum ex illis diebus qui calarentur. Vide Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 12. & 15.

54. *Dic paſſer.*] Nævolus de Virrone avaro hæc: O ſenex laſcive & ſalax inſtar paſſeris, dic, &c. Paſſeres in Venerem pronas eſſe aviculas, quarum eſus etiam ad libidinem exciret, ac proinde Veneris currum ab his trahi, ſcribit Athen. Lib. 9 cap. 10. paſſeribus notam voluptatem eſſe ait Cic. 2. de Finib. cap. 75. Idem Plinius, atque ob ſalacitatem minùs vivaces eſſe teſtatur Lib. 10. cap. 36.

Montes.] Vineis conſitos.

55. *Appula.*] Apulia, fertilis Italiæ regio, paſcuis etiam læta, nunc continetur Capitanatâ & parte Baſilicatæ.

Tot milvos intra. &c.] Agros tam longè lateque patentes, quos milvi oberrando ac tranſvolando fatigentur. Vide Perſ. Satir. 4. v. 26.

56. *Trifolinus ager*] Hodie, *Monte di S. Martino*. haud procul Neapoli, trifolii herbæ copiam, & inde nomen habet: optimi etiam vini ferax. Ex Athen. Lib. 1. cap. 21. Trifolinum vinum Surrentino craſſius ſerò vigorem adipiſcitur. Plin Lib. 14. cap. 6. Campaniam vinis ſcribit etiam trifolinis ſemper gloriatam, non ſecùs ac Trebellicis ad quartum à Neapoli lapidem.

Martial. Lib. 13. Epigramm. 114.

Non ſum de primo, fateor, Trifolina lyæo.

57. *Suſpectumque jugum Cumis.*] Mons Miſenus ita Cumis imminens, ut eas obruturus videatur, & hinc ſuſpectus. Vel potiùs, qui Cumis ſuſpicitur, à quibus diſtare aiunt tribus circiter paſſuum millibus.

Cumis.] Vide Satir. 3. v. 2.

Gaurus.] Mons eſt Campaniæ Puteolis vicinus. Plin. Lib. 14. cap. 6. cit. ait, *Summis collibus Gauranum vinum gigni*. Et paulò pòſt. *certant Maſſica aquè ex monte Gaurano Puteolos Baiaſque proſpectantia.*

Gaurus inanis.] Nimirùm poſt vindemias. Vel quia ſpoliatus eſt arboribus, & ſolis vinetis vacat. Vel quod eſt concavus, & vaporiferos ſpecus habet. Hos omnes ſenſus affert vetus Schol. primus omnium maximè arridet.

Nam quis plura linit victuro dolia muſto?
Quantum erat exhauſti lumbos donare clientis
Jugeribus paucis? Meliuſne hic ruſticus infans
Cum matre, & caſulis, & cum luſore catello
Cymbala pulſantis legatum fiet amici?
Improbus es, cùm poſcis, ait; ſed penſio clamat,
Poſce; ſed appellat puer unicus, ut Polyphemi
Lata acies, per quam ſolers evaſit Ulyſſes:

INTERPRETATIO.

Ecquis enim plures vini duraturi cados inungit? Quàm magnum fuiſſet aliquot jugera dare aſſeclæ ſpoliato? An ille agreſtis puer cum parente ac tuguriolis, cumque cane colludente, potiùs efficietur legatum familiaris tympana percutientis? Moleſtus es quando petis, inquit Virro; *at ſolutio facienda vociferatur, pete; at vocat famulus ſolus, ſicut oculus ingens Polyphemi, per quem elapſus eſt Ulyſſes callidus:*

ANNOTATIONES.

58. *Quis plura linit*, &c.] Quàm tu, ô Virro, tot vinetis optimis dives & abundans, neque propterea liberalior

Linit.] Pice, limo, gypſo obturat; ac recondit plures in annos ſervandum. Vide Perſ. Satir. 4. v. 29. & Satir. 5. v. 148. atque ibid. Annot.

Muſto.] Recenti vino.

59. *Quantum erat.*] Quantula res fuiſſet largiri prædiolum clienti pro tot laboribus.

60. *Jugeribus.*] Quid propriè *jugerum*, alibi diximus, nimirùm Satir 3. v. 142.

Meliuſne hic ruſticus infans, &c.] An melius erit teſtamento legari à te prædium, ancillam, ſervum, Sacerdoti Cybeles, ut tu, imputo?

Infans cum matre.] Verna, & ancilla quæ eum domi genuit.

62. *Cymbala pulſantis.*] Vide Satir. 6. v. 515. & Satir. 8. v. 176.

Legatum fiet.] Teſtamento dabitur ac relinquetur Gallo legatario. Vide Alex. ab Alex cap. 2. Lib. 1. Codices nonnulli habent, *legatus*, ſed malè, ut aſſerit Lipſius Epiſtolic. qu. Lib. 4. Epiſt. 25.

Amici.] Libidinum ſocietate & conſuetudine tecum juncti.

63. *Sed penſio clamat.*] Reſpondet Nævolus; at cogor poſcere, cùm urget penſio exſolvenda pro conducto agello. vel domicilio; tum quia emendus eſt alter ſervus, uno mihi non ſufficiente; atque ambo ſunt alendi, veſtiendique.

64. *Ut Polyphemi lata acies*, &c.] Sicut Polyphemus interiit, quòd unicum haberet oculum, quo effoſſo Ulyſſes evaſit. quod non ita contigiſſet, ſi geminum ille habuiſſet: ſic ego unicum habens ſervum verſor in diſcrimine rerum mearum; atque ut in vado ſim, alter neceſſariò eſt emendus.

Polyphemi.] In Sicilia degebat *μονόφθαλμος* ille Cyclops diræ feritatis, qui duos Ulyſſis ſocios devoravit, ipſe verò acuto ſtipite excæcati manus effugit cum reliquis ſociis. Vide plura apud Homer. Odyſſ. 9. Ovid. Metamorphoſ. 13. Fab 8. Virgil. Æn. 3.

65. *Lata acies.*] Virgil. mox cit.

. . . . Telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torvâ ſolùm ſub fronte latebat.
Argolici clypei, aut Phœbææ lampadis inſtar.

Acies.] Vide egregiam oculi deſcriptionem, apud Tullium, 2. de Natura Deorum, cap 142 ubi aciem pupillam vocari docet.

Ulyſſes.] Is eſt conſilio & prudentiâ inter Græcos Heroas clarus, quem celebrat Homerus totâ Odyſſeâ.

Alter emendus erit; namque hic non ſufficit; ambo
Paſcendi, quid agam brumâ ſpirante? Quid, oro,
Quid dicam ſcapulis ſervorum menſe Decembri,
Et pedibus? Durate, atque expectate cicadas?
Verum ut diſſimules, ut mittas cætera, quanto
Metiris pretio, quòd ni tibi deditus eſſem,
Devotuſque cliens, uxor tua virgo maneret?
Scis certè quibus iſta modis, quàm ſæpè rogaris,
Et quæ pollicitus. Fugientem ſæpè puellam
Amplexu rapui; tabulas quoque ruperat, & jam
Signabat. Tota vix hanc ego nocte redemi,
Te plorante foris. Teſtis mihi lectulus, & tu,
* * * * * * *
Inſtabile, ac dirimi cœptum, & jam penè ſolutum
Conjugium in multis domibus ſervavit adulter.
Quò te circumagas? Quæ prima, aut ultima ponas?
Nullum ergo meritum eſt, ingrate ac perfide, nullum,
Quòd tibi filiolus, vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum ſpargere gaudes

INTERPRETATIO.

ſecundum mercari oportebit, nec enim ille eſt ſatis duo nutriendi. Ecquid faciam, hyeme flante? Quid quæſo? Quid loquar nudis menſe Decembri famulorum humeris ac pedibus? Dicamne, *ſuſtinete, & cicadas expectate? Sed quamvis diſſimulare, quamvis prætermittas alia, quanto pendis merito, quod niſi tibi fuiſſem addictus & obſequens aſſecla, conjux tua virgo ſuperſſes? Noſti quidem quâ ratione & quàm frequenter ea poſtulaveris, & quibus promiſſis adoleſcentulam abeuntem retinui non ſemel* * *Etiam tabellas fregerat, jamque ſubſcribebat. Vix ego* illam *per eam noctem integram reconciliavi, te extrà lacrymante. Cubile* dat *mihi teſtimonium; tu quoque* * * * * * *Connubium vacillans & incipiens diſſolvi, quin imò ferè diviſum pluribus in ædibus mœchus confirmavit. Quam* in partem *te vertas? Quæ priori, quæ poſteriori* loco *adhibeas? Nullum igitur beneficium eſt, ingrate ac perfidioſe, nullum, quod tibi infantulus aut infantula de me exoritur? Nam educas & lætaris geſtorum commentariis vir*

ANNOTATIONES.

67. *Brumâ ſpirante.*] Hyeme ſæviente, & flantibus Aquilonibus. Quid *bruma*, vide Satir. 6. v. 152. & Perſ. Satir. 6. v. 1.

69. *Expectate cicadas,*] Donec cicadæ appareant & canant æſtivo nimirùm tempore. Vide Plin. Lib. 11, cap. 26 & 27. Cœl. Rhodig. Lib. 17. cap. 6.

74. *Fugientem ſæpè puellam.*] A te abhorrentem libidinibus effœminato retinui non ſemel; cum vellet divortium facere, ob impotentiam tuam. Erant enim ſolemnia hæc verba matrimonialibus tabulis inſcripta: *procreandorum cauſâ liberorum uxorem duci.*

75. *Jam ſignabat.*] Matrimoniale pactum cum alio jam inierat, jamque dotales tabulas ſignatura erat, teque deſtituebat, niſi ego interceſſiſſem.

81. *Quò te circumagas.*] Ut excuſandi te rationes invenias.

84. *Libris actorum.*] Servius Tul-

Argumenta viri. Foribus ſuſpende coronas :
Jam pater es: dedimus quod famæ opponere poſſis.
Jura parentis habes ; propter me ſcriberis hæres ;
Legatum omne capis , necnon & dulce caducum.
Commoda præterea junguntur multa caducis ,
Si numerum , ſi tres implevero. Juſta doloris

INTERPRETATIO.

ſigna inſerere. Janua corellas appende : nunc es parens : donavimus quod queas contra rumorem afferre : poſſides jura patris : per me ſis hæres : legatum integrum nanciſceris , quin etiam incertum ſuave : plurima incertis inſuper accedunt emolumenta . ſi numerum , ſi ternos complevero. O Nævole , legitima

ANNOTATIONES.

lius Romanorum Rex , ut ſubditi ſibi populi ſciret numerum , juſſit parentes profiteri natos ſibi liberos , eorumque nomen ac natalem in commentarios referri. Apuleius Apolog. ſic habet : *Pater ejus natam ſibi filiam more ceterorum profeſſus eſt. Tabula ejus partim tabulario publico , partim domo aſſervantur. . . . . ſigna quæ impreſſa ſunt recognoſcat , Conſules legat , annos computet* , &c. Auguſtus etiam Cæſar cives Imperii Romani deſcribi juſſit. Evangel. Luc. cap. 2.

85. *Argumenta viri.*] Procreatam ſobolem.

Foribus ſuſpende coronas.] In ſignum lætitiæ, atque ut filios ſibi natos ſignificarent veteres, ſertis & floribus ædium ſuarum fores ornare conſueverant.

87. *Jura parentis habes.*] Ad augendas Imperii vires , atque amplificandam civium multitudinem, pœnas quaſdam in cœlibes orboſque fuiſſe conſtitutas , & contrà præmiis affectos parentes conſtat, idque tum apud Romanos , cùm apud alias gentes. Ex Plutarch. Lib. de naturali in prolem amore ; animantia legem de cœlibatu ac ſeris nuptiis non reſpiciunt , ut Lycurgi ac Solonis cives ; non timent infamiam orborum , nec jus trium liberorum captant , ut Romanorum plurimi , qui uxores ac liberos quærunt , non ut hæredes habeant , ſed ut ipſi eſſe hæredes poſſint Plin Procem Lib. 14. ſic habet : *Poſtquam cœpit orbitas in auctoritate eſſe , poſſunt vero vitæ pretia , voluptas vivere cœpit , vita ipſa deſiit.* Inter alia Cenſorum officia , illud numerarunt : quærere de orbitate ac cœlibatu, & contumaces plectere. Et quidem à Furio Camillo , ſubindeque a Q. Metello mulctati referuntur cœlibes pecuniâ , & hanc in ærarium ferre juſſi. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3 cap 13.

Scriberis hæres.] Qui cœlebs aut orbus erat , non poterat hæres aut legatarius , ſaltem à quocumque , vel in totum , inſtitui.

88. *Legatum omne capis.*] Quia filios habes nimirùm. At verò legati pars decima , ſi liberis careres , fiſco addiceretur. Ex lege Papia.

Caducum] Legatum ex conditione, v. g. ſi liberi adfuerint. Tu itaque ſi jam ſubſtitutus fueris hæres alicui , quando liberis caruerit ; quin & propriis filiis morientibus ; tunc tibi obveniet legatum dulce , quod non expectabas , & ab illis in te cadet.

89. *Commoda præterea* , &c.] Nam qui liberos ſuſceperant , in publicis muneribus præferebantur , & certis gaudebant immunitatibus ac privilegiis.

90. *Si numerum ſi tres implevero.*] Qui tres habebat liberos , à tutela excuſabatur , teſſeram frumenti triplicem accipiebat ; in ſumendis faſcibus primas obtinebat. Vetus Schol Appian. Lib. 2. Plutarch. cit. Cornel. Tacit. Annal. 2. *De Prætore ſubrogando certamen inceſſit ; Germanicus atque Druſus Agrippam fovebant : contrà plerique*

Nævole

Nævole, cauſa tui : contrà tamen ille quid affert ?
Negligit, atque alium bipedem ſibi quærit aſellum.
Hæc ſoli commiſſa tibi celare memento,
Et tacitus noſtras intra te fige querelas.
Nam res mortifera eſt inimicus pumice lævis.
Qui modò ſecretum commiſerat, ardet, & odit ;
Tanquam prodiderim quicquid ſcio. Sumere ferrum ;
Fuſte aperire caput, candelam apponere valvis
Non dubitat. Nec contemnas, aut deſpicias, quòd
His opibus nunquam cara eſt annona veneni.
Ergo occulta teges ; ut curia Martis Athenis.

INTERPRETATIO.

eſt tui luctûs ratio : attamen quid iſte opponit ? Contemnit, & alterum ſibi inveſtigat aſinum duorum pedum. Iſta uni tibi credita tegere ſis memor, atque meas querimonias recondo ſilens in animo *tuo. Res enim lethalis eſt adverſarius pumice politus. Qui nuper arcanum crediderat, excandeſcit, atque averſatur, quaſi revelarim quæcumque novi : gladium arripere, baculo caput findere, januæ facem adhibere non veretur. Neque verò negligas vel aſperneris, quoniam divitibus ejuſmodi toxici emptio carior nunquam habetur. Itaque ſecreta celabis, ſicut Athenis Martis concilium.*

ANNOTATIONES.

nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis prapelleret, quod lex jubebat. Agell. Lib. 2. cap. 15. morem hunc à Lacedæmoniis Romanos accepiſſe ſcribit ; & Lycurgum quidem, cum civitati ſoboles neceſſaria foret, præmiis & invitamentis uſum, tumque antelatos quibuſdam in rebus, qui uxores, quique liberos haberent. Sicut & ſeptimo capite legis Juliæ. ſumendi faſces priori Conſuli ſit poteſtas ei, non qui plures annos, ſed qui plures liberos, quàm collega habet, &c. Vide & Alex ab Alex. Lib. 4 cap. 8. Porrò jus trium liberorum aliquando conceſſum orbis, teſtatur Martial. Lib. 2. Epigram. 91.

Quod fortuna vetat fieri, permitte videri,
Natorum genitor credar ut eſſe trium.

Et Epigrammate ſequenti.

Natorum mihi jus trium roganti
Muſarum pretium dedit mearum
Solus qui poterat ; valebis uxor.

Juſta doleris, &c] Verba ſunt Poëtæ.

92. *Negligit*, &c] Reſpondet Nævolus ſe jam à Virrone deſpici.

Bipedem aſellum.] Servum ad omnia paratum, bardum, robuſtum, aſelli inſtar.

95. *Pumice lævis.*] Vide Satir. 8. v. 16.

96. *Qui modò ſecretum commiſerat*, &c.] Ipſe Virro, qui modò carum me habebat, jam odit.

98. *Candelam apponere valvis.*] Domum meam incendere.

Veneni.] Quo enecent eum, à quo timent evulgari ſuas libidines.

101. *Ut curia Martis Athenis.*] Sis ergo tam taciturnus quàm Areopagita. Proverbium apud Eraſmum : inde natum quòd Judices Areopagi non voce, ſed caracteribus ferebant ſententiam. Præterea non interdiu ſed noctu judicabant, ut non dicentes ſed dicta dumtaxat attenderent. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 4 v. 13. ubi ait,

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Curia Martis.] Areopagus, *ab* ἄρης, *Mars*, & πάγος, *collis*, ſeu *vicus*, apud Athenas, ubi primum capitis judicium factum eſt, ex Plin. Lib. 7 cap. 56. Areopagitæ tacentes judicant, teſte

O Corydon, Corydon, ſecretum divitis ullum
Eſſe putas? Servi ut taceant, jumenta loquentur,
Et canis, & poſtes, & marmora: claude feneſtras;
Vela tegant rimas, junge oſtia, tollito lumen
E medio, clament omnes, propè nemo recumbat;
Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi,
Proximus ante diem caupo ſciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores. Quod enim dubitant componere crimen

INTERPRETATIO.

O Corydon, Corydon, an aliquod eſſe credis epulenti arcanum? licèt famuli ſileant, jumenta prædicabunt, & catelius & valvæ, & marmora. Obſtrue feneſtras: rimulas abſcondant ſiparia; valvas comprime; aufer candelam è medio, cuncti vociferentur; nullus juxtà accubet: nihilominus ante lucem vicinus tabernarius accipiet quod agit iſte circiter alterum gallicinium; necnon reſciet quæ ſimul commenti ſunt librarius, coqui, pincerna. Ecquod etenim ſcelus conflare adverſum heros

ANNOTATIONES.

Macrob. Lib. 7. Saturnal. cap. 1. & noctu quidem: ex Lucian. Dial. ibidem accuſatum homicidii apud Deos à Saturno Martem abſolutum aiunt. S. Auguſtin. de civit. Dei. Illud autem Concilium, quod erat Senatorum quingentorum à Solone conſtitutum eſſe, ex vulgatiori fama, refert Plutarchus in Solone. Vide & Cœl. Rhodig. Lib. 12. cap. 19. & Alex. ab Alex.

Athenis.] Vide Satir. 7. v. 205.

102. *O Corydon, Corydon.*] Nævole demens, ruſtice, rerum imperite. Ex Virgil. Eclogâ 2.

Secretum divitis ullum.] An aliquid poteſt clam perpetrare is qui plures habet ſervos naturâ garrulos & loquaces?

103. *Jumenta loquentur*, &c.] Propheta Habacuc, cap. 2. *Lapis de pariete clamabit; & lignum, quod eſt inter juncturas ædificiorum, reſpondebit.*

106. *Clament omnes.*] Vocibus obſtrepant qui adſunt, ne audiant alii qui ſunt foris.

107. *Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi.*] Quod noctu ille perpetrat ac in tenebris.

Galli cantum.] Cic. de Divin. 2. Lib. cap. 57. *Democritus*, inquit, *explicat cur ante lucem galli canant. Depulſo enim de pectore & in omne corpus diviſo & modificato cibo, cantus edere, quiete ſatiatos: qui quidem ſilentio noctis, ut ait Ennius, favent faucibus: rurſus cantu plauſuque premunt alas.* Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 3. noctem dividit hoc modo: primum tempus eſt mediæ noctis inclinatio, deinde gallicinium, pòſt conticinium, cùm & galli conticeſcunt, & quieſcunt homines. Plin. Lib. 10. cap. 21. *Hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus rumpendoque ſomno natura genuit, norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas*, &c. Vide & Cœl. Rhodig. Lib. 16. cap. 13.

108. *Caupo ſciet.*] Enarrantibus ſervis.

Quæ finxerunt, &c.] Famoſos libellos, ridiculas cantiones, atque incondita carmina, de ſui domini obſcœnis libidinibus, nocturniſque flagitiis.

109. *Librarius.*] Vel qui libros deſcribit: vel qui lanas pendit, penſaque diſtribuit, quo ſenſu dixit, *libraria*, Satir. 6. v. 475.

Archimagiri.] ἀρχιμάγειρος, coquorum magiſter.

110. *Carptores.*] Structores menſarum, & ciborum ex arte ſciſſores. Vide Satir. 5. v. 120. ac ſeq. & ibid. Annot.

In dominos, quoties rumoribus ulciſcuntur
Baltea? Nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miſeram vinoſus inebriet aurem.
Illos ergo roges quicquid pauló antè petebas
A nobis. Taceant illi, ſed prodere malunt
Arcanum, quàm ſubrepti potare Falerni,
Pro populo faciens quantum Laufella bibebat.
Vivendum rectè, cùm propter plurima, tùm his
Præcipuè cauſis, ut linguas mancipiorum
Contemnas: nam lingua mali pars peſſima ſervi.
Deterior tamen hic, qui liber non erit, illis
Quorum animas & farre ſuo cuſtodit, & ære.

INTERPRETATIO.

verentur, quandocumque ſermonibus vindicant balteorum verbera? *Invenietur etiam qui te per plateas invitum conſectetur, ac temulentus infelicem auriculam ebriam reddat. Ab iſtis igitur pete quodcumque modò nos rogabas. Hi ſileant. At ſatius ducunt ſecretum evulgare, quàm bibere* tantum *Falerni furtim* ablati, *quantum potabat Laufella pro populo* Sacra *faciens. Vita probè inſtituenda eſt, multas quidem ob res, præſertim verò propter hanc rationem, ut ſpernas ſervorum linguas. Nam improbi famuli deterrima pars lingua* eſt. *Attamen is qui ſui juris haud fuerit, pejor eſt iis quorum vitam ſuſtentat ſuoque pane*, ſuâque *pecuniâ.*

ANNOTATIONES.

112. *Baltea.*] Ictus à dominis iratis ſibi inflictos loris, ſeu balteis, id eſt, cingulis è corio. quibus pendentes geruntur gladii.

113. *Inebriet aurem.*] Moleſtè garriendo atque effutiendo arcanas domini libidines, quas audire nolis.

114. *Quicquid paulò antè petebas.*] Silentium & taciturnitatem.

115. *Prodere malunt*, &c.] Quantumvis ament ſubreptum potare vinum, majori tamen laborant prurigine evulgandi quæ domi fiunt, & clam ab hero patrantur.

116. *Subrepti*] Salomon. Prov. in fine cap. 9. *Aquæ furtivæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuavior.*

Falerni] Satir. 4. & 6.

117. *Faciens.*] Abſolutè, id eſt, ſacrificans.

Virgil. Eclogâ 3.

Cùm faciet vitulâ pro frugibus.

Laufella.] Alii, *Saufeia.* Sacrificula vino ſe ingurgitans, ut fit, dum Bonæ Deæ Sacra facit pro incolumitate Populi Romani. Vide Satir. 6. v. 313. & ſeq.

121. *Deterior tamen hic qui*, &c.] Mala certè loquacitas ſervi arcanum domini revelans: at profectò garrulis ac proditoribus famulis deterior eſt dominus, qui turpibus ſe mancipat vitiis, ac proinde ſervis quos alit obnoxius eſt, eorumque linguas jure timet, nuſquam liber.

122. *Farre.*] Quodlibet frumenti genus hîc ſignificatur. Triplex notat Plin. Lib. 18. cap. 8 triticum, ſiligo, far: hoc & ador, & adoreum vocatum eſt, & duriſſimum, & contra hyemes firmiſſimum, ibidem perhibetur, ac primus antiquis fuiſſe in Latio cibus. Capite verò præcedenti Populum Romanum ait farre tantùm è frumento trecentis annis uſum. Farris etiam uſus in Sacris commendatur unde & pium far vocitatum. Hinc & farreatio dicta, ſacrificium in quo farreum libum offe-

Idcirco ut poſſim linguam contemnere ſervi,
Utile conſilium modò, ſed commune dediſti:
Nunc mihi quid ſuades poſt damnum temporis, & ſpes
Deceptas? Feſtinat enim decurrere velox
Floſculus anguſtæ miſeræque breviſſima vitæ
Portio; dum bibimus, dum ſerta, unguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.
Ne trepida: nunquam * tibi deerit amicus,
Stantibus & ſalvis his collibus. Undique ad illos
Conveniunt & carpentis, & navibus omnes,
Qui digito ſcalpunt uno caput. Altera major

INTERPRETATIO.

*Ideo ut queam mancipii linguam non timere rationem tribuiſti mox idoneam, at generalem. Jam quod mihi das conſilium, poſt jacturam temporis, atque expectationis fruſtrationem? Nam elabi properat flos ejus, pars minima vitæ brevis & ærumnoſa. Dum potamus, interim cùm petimus corollas, unguenta, adoleſcentulas, invadit ſenium improviſum. Ne metue: nunquam non tibi ſuppetet familiaris * dum erunt ac ſubſiſtent iſti montes, ad tos undequaque tum curribus, tum navigiis affluunt univerſi, qui caput uno ſcabunt digito. Spes alia reſtat melior:*

ANNOTATIONES.

rebatur, ad ſanciendas ſolenni ritu nuptias Sacerdotum. Meminit Plin. Lib. cit cap 3. ubi ſic habet: *In Sacris nihil religioſius confarrationis vinculo erat: novæque nuptæ farreum præferebant*, &c. Vide Cœl Rhodig. Lib. 28. cap. 17. & Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 5. Hinc & aliqui poſt Varronem, dici nefarium, quaſi indignum veſci farre: alii cum Aſconio, qui polluit Sacra farre peragi ſolita, contendunt.

123. *Idcircò ut*, &c.] Loquitur Nævolus

Commune.] Ad omnes æquè ſpectans dediſti conſilium: nunc verò mihi da peculiare.

Poſt damnum temporis.] Poſt conſumptum ferè ætatis robur, ſerviendo Virroni, ſine ulla mercede.

126. *Velox floſculus.*] Brevis adoleſcentia, floris inſtar marceſcens, nec diu vigens.

128. *Dum ſerta, unguenta, puellas poſcimus*] Dum convivia, & comeſſationes conſectamur. Floribus enim coronati & unguentis delibuti veteres epulabantur. Horat. Lib. 2. Ode ult. & Lib. 3. Ode 29. & alii paſſim. Plutarch. Quæſt. conv. Lib. 3. quæſt. 1.

130. *Ne trepida.*] Poëta Nævolum conſolatur.

131. *Salvis his collibus.*] Dum Roma ſtabit, ſeptem inædificata collibus. Hi ſunt Palatinus, Aventinus, Eſquilinus, Quirinalis, Cælius; Viminalis, Tarpeius qui & Capitolinus. Sunt verò præterea Janiculus & Vaticanus. Martial. Lib. 4. Epigramm. 64.

Hinc ſeptem dominos videre montes,
Et totam licet æſtimare Romam.

Propert. Lib. 4. Eleg. 4.

Romanæ montes, & montibus addita Roma.

Ad illos conveniunt.] Velut ad emporium infame libidinum.

132. *Carpentis & navibus.*] Terrâ, marique.

133 *Qui digito ſcalpunt uno caput.*] Molles & effœminati, benè compti, qui ne capillorum ordinem turbent, uno tantùm digito caput ſcabunt. Deſumptum eſt è Calvo Poëta, ſcomma in Pompeium, quod ita ſe habet:

Faſciolâ qui crura ligat, digito caput uno

Spes ſupereſt: tu tantùm erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus, at mea Clotho
Et Lacheſis gaudent, ſi paſcitur * venter.
O parvi, noſtrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, & tenui ſoleo exornare coronâ,
Quando ego figam aliquid, quo ſit mihi tuta ſenectus
A tegete & baculo? Viginti millia fœnus,

Interpretatio.

*tu ſolummodò erucas dentibus attere. Ea prabe fortunatis exempla. Mea verò Clotho & Lacheſis lætantur, cum nu tritur abdomen * O modici ac mei Penates, quos parvo thure, vel farre, ſertiſque exiguis decorare conſuevi, ecquando ego quidpiam figam, quo ſenecta mihi ſit immunis à ſtorea & ſcipione?* quando aderunt *viginti millia, uſura, datis pignori-*

Annotationes.

Scalpit, Quid credas hunc ſibi velle? Virum.
Nempè ut refert etiam Amm. Marcellin. Lib. 17. *In Pompeium obtrectatores iniqui multa ſcrutantes cùm nihil unde vituperari deberet, inveniretur; duo hec obſervaverunt ludibrioſa & irrita: alterum, quod genuino quedam more caput digito uno ſcalpebat, velut diſſolutus: alterum quòd ulceris tegendi causâ, crus faſciolâ candidâ colligabat*, &c. Et apud Plutarchum, Pompeium Clodius ita criminatur: *Quis Imperator impudicitiâ laborat? Quis uno digito caput ſcabit?* &c. Lucianus mollitiei quoque aſſignat, τὸ ἀκρῷ τῷ δακτύλῳ κνᾶσθαι. Sic & Senecæ Epiſt. 52. inter impudicitiæ notas ponitur, digitus ad caput relatus.

Altera major ſpes ſupereſt] O Nævole, amicum alterum Virrone meliorem invenies inter tot homines libidinoſos, quos undique vides quotidie Romam confluere.

134 *Erucis imprime dentem.*] Comede herbas imprimis calidas, quibus ad Venerem potens ac fortis efficiare. Talis eſt Eruca, quæ Priapo idcircò ſacra & vicina dicitur Columellæ; ſalax, Ovidio; Veneris conciliatrix & exſtimulatrix, Plinio lib. 19. cap 8. & alibi.

135. *Hæc exempla para.*] Reſpondet Nævolus. Quid jubes me ſperare meliora, quem fatum vult eſſe inopem, ac tenui victu contentum eſſe, duris etiam meis laboribus vix parto?

Clotho, & Lacheſis.] Parcæ Fatorum Deæ, vitæ meæ præſidentes. Clotho, à κλώθειν, *nere*, ſeu *glomerare*, appellata. Vide plura Satir. 3. v. 27. ad vocem, *Lacheſi.*

136. *Gaudent ſi paſcitur.*] Gaudent me meâ operâ, meo miniſterio ac labore victum conſequi & vix obtinere.

137. *Lares.*] Vide Satir. 8. v. 14. Annot. ad vocem, *Lare.*

138. *Farre.*] Suprà: & Plin. Lib. 18. cap. 2. Numa inſtituit Deos fruge colere mola ſalsâ, &c.

Soleo exornare coronâ.] Legunt alii, *exorans*: nam & floribus coronati veteres Diis ſupplicabant: teſte veteri Scholiaſte.

139. *Quando ego figam aliquid*, &c.] Quando fixum quidpiam ac certum mihi ſtatuam; vel, quando aliquid captabo, ut ſit metaphora à venatoribus feras telis confixas capientibus.

Quo ſit mihi tuta ſenectus, &c.] Ne cogar victum mendicando quæritare, cùm ſenex fuero.

140. *A tegete & baculo.*] Vide Sat. 5. v. 8. per tegetem, caſam mendici intelligit vetus Schol.

Viginti millia fœnus.] Ut mihi ſit annuus reditus viginti millium ſeſtertiorum, ex pecuniæ ſumma fœnori data.

Pignoribus poſitis, argenti vaſcula puri,
Sed quæ Fabricius Cenſor notet, & duo fortes
De grege Mœſorum, qui me cervice locatâ
Securum jubeant clamoſo inſiſtere circo?
Sit mihi præterea curvus cælator, & alter,
Qui multas facies fingat citò, ſufficient hæc.
Quando ego pauper ero; votum miſerabile, nec ſpes

INTERPRITATIO.

bus: vaſa optimi argenti, at quæ damnet Cenſor Fabricius; bini quoque validi ſervi de natione Mœſorum, qui collo ſuppoſito faciant me tutum ſedere in amphitheatro tumultuoſo? Adſit mihi inſuper ſculpter inclinatus; atque alius qui celeriter effingat vultus plurimos. Iſta ſatis erunt; cum ego egens futurus ſim: prezes calamitoſa, neque ſpes

ANNOTATIONES.

141. *Argenti vaſcula puri, ſed quæ*, &c.] Tot & talia argenti puri vaſa, quæ, ut olim, mereantur à Cenſore notari.

142. *Fabricius Cenſor notet.*] C. Fabricius Lucinus Cenſor, circa annum Urbis Conditæ quadringenteſimum ſeptuageſimum Pub. Corn. Rufinum, qui bis Conſul & Dictator fuerat, Senatu movit, ſubſcriptâ notæ cauſâ, quòd eum comperiſſet argenti facti, cœnæ gratiâ, decem pondo habere. Ita Gell. Lib. 4 cap. 8. & Lib. 17. cap. ult. Teſtis & Valer. Maxim. Lib. 2. cap. 9.

143. *Duo fortes de grege.*] Validi lecticarii duo ſervi è Mœſia; quæ regio eſt Illyrici Orientalis. Hac modò continentur Servia, & Bulgaria.

Qui me cervice locatâ, &c.] Qui ſpectatum ludos me deferant ad circum. Ex Juſt Lipſ. Elect. 1. cap. 19. obſervabis ſellam potentiorum ampliorem & laxam fuiſſe; contrà minutam tenuiorum & arctiorem, quam facilè ferrent homines duo. Nam ſellis deportabantur in circum, ſive in theatrum, atque in iis etiam perſedebant, Et Epiſtolic. quæſt. Lib. 4 Epiſt. 25. Romani ſolebant robuſtiſſimos ſervos è Mœſia, vel etiam Syros adhibere ad ferendam ſellam aut lecticam.

144. *Clamoſo.*] Ob frequentes plauſus & acclamationes.

Circo.] Vide Satir. 3. v. 65. & 223. Annotat.

145. *Curvus cælator.*] Incurvatus dum cælando incumbit.

Cælator, & alter qui, &c.] Mihi ſuppetant etiam ædibus exornandis cùm vaſa affabrè cælata, cùm tabellæ pictæ, atque imagines illuſtrium virorum: adſint igitur cælator, item pictor, ſeu plaſtes: *opifices argentarii, anaglypharii laborioſi*, ut habet vetus Schol.

146. *Qui multas facies.*] Scaliger, aliique putant legendum, *qui malthâ facies*, &c. proindeque non, *pingat*, ſed, *fingat*; quod nonnullis placet: quibus ego aſſentior: nam ſenſus inde clarior efficitur, præſertim cum Juvenalis addat, *citò*. Atqui vix id pictori conveniat; benè verò plaſtæ, qui ex uno archetypo plures brevi typos, facies, ac ſimilitudines effingit. Porrò *maltha* vocatur cera liquidæ pici immixta. Item genus bituminis, ac tenacis limi. Plin. Lib. 2. cap. 104. & Lib. 36. cap. 24. ubi malthæ factitiæ rationem docet. Maltha ergo faciendis plaſmatis idonea fortaſſe hic ponitur.

147. *Quando ego pauper ero.*] Cum Lubino ſic interpretor: at enim iſta plus ſatis, inquit Nævolus. Quid exoptem plura, nihil planè conſecututus, quando, id eſt, quoniam certè pauper ero? Itaque ſe & ſua vota reprehendit ac

His ſaltem : nam cùm pro me fortuna rogatur,
Affigit ceras illa de nave petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

INTERPRETATIO.

illis duntaxat. Etenim quando pro me ſors oratur, apponit ceras accerſitas ex eo navigio, quod Siciliæ cantiones evitavit ſurdo remige.

ANNOTATIONES.

reprimit ille ſuæ conſcius infelicitatis.

Nec ſpes his ſaltem.] Nequidem mihi licet animum, ut fit, paſcere ſpe eorum quæ exoptaverim, adeo eſt in me dura fati neceſſitas.

149. *Affigit ceras*, &c.] Fortuna quaſi timens ne importunis aliquando precibus ac votis cedat, atque exoretur pro me miſero, cerâ ſibi aures obturat. Sic Ulyſſes illecebroſos Sirenum cantus ac pericula eluctatus fertur. Homer. Odyſſ. 12.

Illa de nave.] Quâ vehebatur Ulyſſes cùm Siciliæ oram Sirenibus infeſtam incolumis præternavigavit, hac arte: ſociorum quidem ac nautarum aures cerâ occluſit: ipſe verò ſe ad malum juſſit alligari.

150. *Siculos cantus.*] Sirenas Acheloi fluvii & Calliopes Nymphæ tres filias, quas fabulantur ſuperiore corporis parte, virginum formam habuiſſe, inferiore in piſcem deſinentes ac monſtroſas; cæterùm dulcedine cantûs ſolitas allicere tranſeuntes, quos perderent, aut devorarent. Has in monſtra marina converſas canit Ovidius Metam. 5. Fab. 9. ſepultæ dicuntur ad promontorium ſinumque Pæſtanum in Lucania; unde nomen tribus parvis Inſulis, quæ ſunt veluti ſcopuli in illo ſinu: Mela Sirenum petras, Solinus Sirenum ſaxa nuncupat. Re autem verâ meretrices fuiſſe illic famoſas, quæ navigantes blanditiis pellexerint ac perdiderint benè multos, aſſerunt cùm alii, tùm Cœl. Rhodig. Lib. 14. cap. 14. *Nec Sirenes impetraverint fidem, affirmet licèt Dinon, Clitarchi celebrati auctoris pater, in India eſſe: mulcerique earum cantu, quos gravato ſomno lacerent.* Hæc Plin. Lib. 10 cap. 49. Vide Cic. de finibus Lib. 5. n. 49. & Athen. Lib. 1. cap. 12. Fabula Sirenum voluptates carnis fugiendas oſtendit, nec aliter quàm fugâ naufragium evitari probat Ulyſſis exemplum. His S. Hieronymus utitur, ut vitandum aſſerat ſuſpectum contubernium. Porrò marinos homines extare utriuſque ſexûs, haud dubitandum; quod. ſummorum auctoritas virorum, quod & evicit non ſimplex experientia, nec haud ita pridem. De quibus ampliùs dicemus ad Sat. 14. v. 283.

Remige ſurdo.] Tum ad Sirenum cantiones, tum ad Ulyſſis ſolvi ſe jubentis Imperium. Hic enimverò illarum invitamentis delinitus jam & captus, etiam nutibus urgebat ſocios ut ad Sirenas diverterent; verùm illos antè monuerat ne ſe ſuoſve nutus obſervarent, donec infeſta loca eſſent prætervecti.

SATIRA X.

OMNIBUS in terris, quæ ſunt à Gadibus uſque
Auroram, & Gangem pauci dignoſcere poſſunt
Vera bona, atque illis multùm diverſa, remotâ
Erroris nebulâ: quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, ut te
Conatus non pœniteat, votique peracti?

INTERPRETATIO.

IN cunctis regionibus quæ ſunt à Gadibus uſque ad Auroram & Gangem, pauci valent diſcernere vera bona, & his valdè oppoſita, depulsâ falſitatis caligine. Nam quid ex ratione metuimus, vel optamus? Ecquid ita dextro pede voves, ut te non pigeat niſûs & factarum precum?

ANNOTATIONES.

1. *OMnibus in terris.*] Elegantis hujus Satiræ dicam, an Poëmatis, graviſſimum eſt argumentum, de votis rectè faciendis. Illud idem tractavit Perſius Satir. 2. Inter Græcos autem Plato in Alcibiade 2. Ariſtoteles Lib. περὶ εὐχῆς, teſte Laërtio, & alii complures affirmante Proclo, quorum tamen opera interciderunt. De Socrate verò Valer. Max. Lib 7 cap. 2. ſic refert: *Socrates*, inquit, *quaſi quoddam terreſtre oraculum, nihil ultrà petendum à Diis immortalibus arbitrabatur, quàm ut bona tribuerent, quia ii demùm ſcirent, quid unicuique eſſet utile.* &c. Itaque Juvenalis pariter docet hîc, quæ non petenda primùm, deinde verò quæ ſint poſtulanda.

A Gadibus uſque Auroram.] Ab Occidente ad Orientem, id eſt, in toto terrarum orbe.

Gadibus] *Gades*, vulgò *Cadiz*, parva eſt inſula Oceani Occidentalis, ad oram Andaluſiæ, continenti juncta ponte, non procul freto Herculeo. Statius Solis cubilia Gades appellat

Auroram.] Ex Varrone Lib 6 de Ling. Lat. *Aurora* dicitur ante Solis ortum, ex eo quod ab igne Solis tum aureo aer aureſcit. Hanc fabulantur Titanis terræque filiam. Matutinus eſt ſplendor Solem ac diem præcurrens, unde *lucis prænuntia Solis: & gelidos rores aurora remittens*, dicitur de Divin. 1. Hinc etiam ponitur pro orientali regione.

Ovid. Metamorphoſ. 1.

Eurus ad Auroram Nabatæaque regna receſſit.

Et apud Græcos eadem vox, ἠώς, auroram pariter & orientem ſignificat.

Gangem.] Hic ingens fluvius ac nobilis, ex Imao monte ſcaturiens Indiam orientalem perfundit, ac in ſinum Gangeticum quinque oſtiis illabitur. Sanctus Hieronymus Epiſtolâ ad Ruſticum Monachum, & alii quidam hunc putant eumdem eſſe, qui Phiſon vocatur, atque unus erat è quatuor magnis fluviis Paradiſum Terreſtrem rigantibus. Geneſ. cap. 2.

3 *Vera bona, atque illis multùm diverſa.*] Bona, malaque.

Erroris nebulâ] Ignorantiâ.

4. *Ratione.*] Et non ex opinione ſæpiùs.

5 *Dextro pede.*] Juſtò conatu, felici auſpicio. Nam dextra pars pro bono omine uſurpatur: læva contra pro malo. Vide Perſ. Satir. 2. v. 11. Satir. 3. v. 48. Satir. 5 v. 114 & Apul Metamorphoſ *Siniſtro pede profectum ſpes me fruſtrata eſt.*

6. *Votique peracti.*] Votorum concipiendorum variam rationem, ac cæremonias, Vide apud Alex. ab Alex, Lib. 3. cap. 22.

Evertêre

Evertêre domos totas optantibus ipſis
Dii faciles. Nocitura togâ, nocitura petuntur
Militiâ. Torrens dicendi copia multis,
Et ſua mortifera eſt facundia. Viribus ille
Confiſus periit, admirandiſque lacertis.
Sed plures nimiâ congeſta pecunia curâ
Strangulat, & cuncta exuperans patrimonia cenſus,
Quantò Delphinis balæna Britannica major.

INTERPRETATIO

Benigna ipſis precantibus numina diſturbaverunt familias integras. Damnoſa in pace, damnoſa in bello poſtulantur. Fluens loquendi facultas, ſua etiam eloquentia lethalis eſt plurimis. Interiit iſte fiduciam habens in robore, & brachiis mirum in modum validis. At multos ſuffocat pecunia ingenti ſollicitudine accumulata, & opes bonis omnibus tantò *majores, quantum Britannici* maris *cetus Delphinos ſuperat.*

ANNOTATIONES.

7. *Evertere domos.*] Valer. Maxim. cit. Lib. 7. cap. 2. *Nos plerumque id votis expetimus, quod non impetraſſe melius foret. Etenim denſis tenebris involuta mens mortalium, in quàm latè patentes errores cæcas precationes tuas ſpargis! Divitias appetis, quæ multis exitio fuerunt: honores concupiſcis, qui complures pessumdederunt: Regna tecum ipſa volvis, quorum exitus ſæpenumero miſerabiles cernuntur: ſplendidis conjugiis injicis manus; at hæc ut aliquando illuſtrant, ita nonnunquam funditùs domos evertunt. Deſine igitur ſtulta futuris malorum tuorum cauſis, quaſi feliciſſimis rebus inhiare, teque totam cœleſtium arbitrio permitte, quia qui tribuere bona ex facili ſolent etiam eligere aptiſſima poſſunt.* Hæc ille.

8. *Togâ*] Metonymia, pro, pace: ſicut è contrà ſagum index eſt & veſtis belli. Cic. Philipp. paſſim, *ad ſaga ire: redire ad togas*: item alibi: *cedant arma togæ.*

10 *Mortifera eſt facundia.*] Demoſtheni, Ciceroni, & tot aliis. Vide infrà, v. 114.

Viribus ille confiſus periit.] Milo Crotoniates, cujus tantum robur, ut pugno taurum mactaret, at cùm fiſſam quercum vellet diſcindere, conſtrictis ibi manibus ferarum præda factus eſt. Gell. Lib. 15. cap. 16. Ovid. in Ibin.

Utque Milo robur diducere fiſſile tentes,
Nec poſſis captas inde referre manus.

13. *Strangulat.*] In cauſa eſt cur ſtrangulentur, ac jugulentur divites, ſive à furibus, ſive à Tyrannis bonis eorum inhiantibus. Sunt qui putent alludi ad Fabulam Midæ, qui cùm cupiiſſet omnia quæ tangeret aurum fieri, & cibo in aurum converſo ſtrangulatus ſit.

14 *Delphinis.*] Hos valdè amantes hominum ac Muſicæ paſſim celebrant, Gell. Lib. 7 cap. 8. & Lib. 16. cap. ult. ubi ex Herodoto narrat hiſtoriam Arionis à Delphino per ingens maris ſpatium ad Laconicam terram dorſo devecti. Plutarch. in fine libri de compar. animant. & in fine convivii. Plin. Lib. 9. cap 8. Athen. Lib. 13. cap. 8.

Balæna.] Bellua marina inuſitatæ molis ac magnitudinis de qua Plinius Lib 9. cap. 3. & 6. *Immania cete*, vocat Virgil. Æneid. 5.

Balæna Britannica.] Oceani Britannici belluas ac cetos affert, utpote majores quam maris Mediterranei, in quod etiam aliquando penetrare, teſtis Plin. Lib. cit. cap 6. minores verò quàm Indici, in quo maxima reperiri cete, idem Plin. ibid. affirmat.

Temporibus diris igitur, juſſuque Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædivitis hortos
Clauſit, & egregias Lateranorum obſidet ædes
Tota cohors. Rarus venit in cœnacula miles.
Pauca licèt portes argenti vaſcula puri,
Nocte iter ingreſſus, gladium, contumque timebis;

Interpretatio.

Itaque ſævo tempore, atque imperio Neronis, integra turma incluſit Longinum, ac ingentes hortos opulenti Senecæ, & circumſepſit præclaram domum Laterani: ad cœnacula verò miles infrequens pervexit. Quamvis non multa feras vaſa argenti defæcati, noctu faciens iter metues enſem & perticam; atque for-

Annotationes.

Porrò metaphoram eſſe in Tiberium ac divites notat hîc vetus Schol. De Britannis vide Satir. 2. v. 161. Annot.

15. *Temporibus igitur diris.*] Cùm Nero graſſaretur in divites eorumque divitias.

16. *Longinum.*] Sueton. Ner. c. 37. *Objectum eſt*, inquit, *Caſſio Longino Juriſconſulto ac luminibus orbato, quòd in vetere gentili ſtemmate C. Caſſii percuſſoris Cæſaris imagines retinuiſſet: & huic aliiſque mori juſſis non amplius quàm horarium ſpatium dabat Nero.*

Senecæ.] Vide Satir. 5. v. 109. & Satir. 8 v. 211.

Prædivitis.] *Rufus ac Tigellinus variis criminationibus Senecam adoriuntur, tanquam ingentes & ultra privatum modum evectas opes adhuc augeret; hortorum quoque amœnitate, & villarum magnificentiâ Principem ſupergrederetur*, &c. quæ refert Cornel. Tacit. Annal. 14. ubi & ipſe Seneca ſic apud Imperatorem ſe tuetur: *Quartuſdecimus annus eſt, Cæſar, ex quo ſpei tuæ admotus ſum . . . . . tantum honorum atque opum in me cumulaſti, ut nihil felicitati meæ deſit, niſi moderatio ejus . . . . . Tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam dediſti . . . . . una defenſio occurrit, quòd muneribus tuis obniti non debui*, &c. Xiphilin. in Nerone, ait, Senecæ facultates fuiſſe. Aureorum tricies centena millia, &c.

17. *Clauſit.*] Cornel. idem Tacit. Annal. 15. *Sequitur cædes Annæi Senecæ lætiſſima Principi . . . . Is ad eum diem ex Campania remeans, quartum apud lapidem ſuburbano rure ſubſtiterat. Illò propinquâ veſperâ Tribunus venit, & villam globus militum ſepſit . . . . . Intromiſitque ad Senecam unum ex Centurionibus, qui neceſſitatem ultimam denuntiaret. Ille interritus poſcit teſtamenti tabulas*, &c.

Lateranorum.] *Plautii Laterani Conſulis deſignati necem proximam Nero adjunxit adeo properè, ut non complecti liberos, non illud breve mortis arbitrium permitteret*, &c. Cornel. Tacit. Annal. 15. Vide Satir. 8 v. 147. & ſequent.

18. *Tota cohors.*] Militibus ad expilandos divites Neronis juſſu diſcurrentibus, tuti pauperes fuere. Vetus Schol.

Cœnacula.] Domicilia in ſuperiori ædium parte, ad quæ non niſi per ſcalas aſcendebatur: ſic dicta, quòd in iis cœnare mos pridem fuerat. At ea deinde ſibi nimirùm incommoda tenuioribus inquilinis divites elocabant. Apuleius ſub finem Metamorphoſ. 9. *meoque per ſcalas complicitis pedibus in ſuperius cœnaculum attracto*, &c. Plaut. Amphitr. *In ſuperiore qui habito cœnaculo.* Vide Satir. 3. v. 199. & ſeq.

20. *Gladium contumque.*] Latronum arma, ictus, vulnera, à ferro vel ligno.

Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis umbram.
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima ferè vota, & cunctis notiſſima templis,
Divitiæ ut creſcant, ut opes; ut maxima toto
Noſtra ſit arca foro. Sed nulla aconita bibuntur
Fictilibus. Tunc illa time cùm pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Iamne igitur laudas, quod de Sapientibus alter
Ridebat, quoties à limine moverat unum
Protuleratque pedem: flebat contrarius alter?

INTERPRETATIO.

midabis umbram cannæ ad Lunam agitatæ. Viator inanis canet ante prædonem. Præcipua fermè preces, ac fanis omnibus cognita ſunt, *ut divitiæ, ut opes augeantur; ut omni fere capſa noſtra ſit ampliſſima. At nulla petantur venena teſtaceis. Ea tum metue, quando ſcyphos accipies lapillis* ornatos, *atque Setinum fervebit in capaci* poculo *aureo. Nunc ergo an æſtimas, quòd Sapientum unus cachinnabatur, quandocumque à janua pedem unum egerat atque extulerat;* & quod *alius contrà lacrymabatur?*

ANNOTATIONES.

21. *Umbram.*] Quam velut inſidiantium tibi prædatorum corpus expaveſces.

24. *Divitiæ ut creſcant, ut opes.*] Cic. in Lælio, n. 22. *Quæ res expetuntur opportunæ ſunt ſingulæ rebus ferè ſingulis: divitiæ, ut utare; opes, ut colare; honores, ut laudere;* &c. Hinc vides divitias inter & opes diſcrimen eſſe: nimirùm illæ magnas pecunias ſignificant, hæ magnam potentiam tùm à divitiis, cùm ab amicis & propinquis.

Maxima toto noſtra ſit arca foro.] Vetus Schol. *ad Cerealem uſque Præfectum*, inquit, *in foro Trajani arcas habuere Senatores. in quibus argentum aut pecunias tutiùs deponebant: unde & locus ille in quo erant arcæ, opes dictus eſt.* Apud Fl. Vopiſcum, Aurelianus in Epiſt. ad Senatum ita ſcribit: *Eſt præterea veſtræ auctoritatis arca publica, quam magis refertam eſſe reperio quàm cupio.*

25. *Aconita.*] Vide Satir. 1. v. 158. Annotat.

26. *Fictilibus.*] Poculis inopum.

27. *Gemmata.*] Apud divites. Vide Satir. 5. v. 41. & ſequentibus

Setinum.] Vinum è Setia urbe Campaniæ. Vide Satir. 5. v. 34. Annot.

Ardebit.] Vel ſplendebit in aureo vaſe, ut fit; vel ſimpliciter, ardebit, utpote generoſum & calidum; ſeu etiam ob immixtum venenum: aliud enim frigore, aliud ardore nimio enecat.

In auro.] Senec. Thyeſt. v. 454.

Venenum in auro bibitur.

28. *Jamne igitur laudas*, &c] An tandem laude dignos intelligis eos Sapientes, quos vulgus imperitum ſtultos judicabat?

Alter ridebat, &c.] Democritus, qui quoties domo egrederetur ac foras prodiret, in cachinnos ſolvebatur, ineptias hominum videns paſſim. Cic. de Orat. 2. n. 235. *Quemodo ſimul latera, os, venas, vultum, oculos occupet riſus, viderit Democritus.*

30. *Flebat contrarius alter.*] Heraclitus hominum miſerias ubique cernens. Is σκοτεινὸς cognominatus, eo quòd ea quæ diceret, verborum involucris tegeret. Hinc Tullius de Natura Deorum 1. n. 74. *Non conſultè dicis occultè, tanquam Heraclitus.* Et Lib. 3. n. 35. *Heraclitum quoniam quid diceret, intelligi noluit, omittamus.* De eo Diogen. Laërt. Lib. 9. ubi ait cum

Sed facilis rigidi cuivis cenſura cachinni.
Mirandum eſt unde illis oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat
Democritus, quanquam non eſſent urbibus illis
Prætexta, & trabeæ, faſces, lectica, tribunal.
Quid ſi vidiſſet Prætorem in curribus altis

INTERPRETATIO.

Verùm prompta eſt cuilibet condemnatio riſûs ſeveri: at mirum eſt, unde tanta oculis aqua ſuppeteret. Democritus conſueverat perenni cachinno movere pulmonem, tametſi civitates iſtæ non haberent prætextam, ac trabeam, faſces, lecticam, tribunal. Ecquid ſi aſpexiſſet Prætorem in excelſo curru eminen-

ANNOTATIONES.

ſenſiſſe rerum omnium principium eſſe ignem, &c. Ibidemque refert honorificam Regis Darii ad eum Epiſtolam, quâ ad ſe illum invitat. Floruit Olympiade 70. aut circiter.

31. *Sed facilis cuivis*, &c.] Id eſt, facilè quidem alter quivis ineptias hominum riſu poſſet damnare, at non perinde fletu: nam & mirum eſt, unde Heraclito tanta lacrymarum copia ſuffecerit. Certè ex hydrope mortuus fertur anno ætatis ſexageſimo.

32. *Pulmonem agitare.*] Hinc etiam mirum videri poſſet, quòd tam longævus fuerit ille, qui tam crebrâ pulmonum agitatione, & ſanguinis (quod fit in riſu, ſolutiore præſertim) præcipiti circuitione perpetuò fatigaret.

34. *Democritus.*] Florebat Olympiade octogeſimâ, & annos vixit centum novem. Hunc Suidas omniſcium nuncupat, & πένταθλον; eo quòd Phyſica, Ethica, Mathematica, liberales diſciplinas, arteſque omnes calleret. De eo Laërt. Lib. 9. Res omnes ex atomis conſtare dicebat; item plures eſſe mundos, &c. unde auctor atomorum vocatur à Cicerone de Fato, n. 23. & de Natura Deorum 1. n. 66. *Iſta flagitia Democriti*, inquit, *ſive etiam ante Leucippi eſſe corpuſcula quædam lævia, alia aſpera, rotunda alia partim angulata, curvata quædam, & quaſi adunca: ex his eſſe effectum cœlum, atque terras, nullâ cogente naturâ, ſed concurſu quodam fortuito.* Et Acad. qq. Lib. 4. n. 121. *Aſperis, & lævibus, & hamatis, uncinatiſque corporibus concreta hæc eſſe dicit Democritus.* Plin. Lib. 28. cap. 8. Democritum appellat virum alioqui ſagacem, ac vitæ utiliſſimum, nimio juvandi mortales ſtudio prolapſum. Lib. verò 7. cap. 55. velut reſurrectionis aſſertorem ſuggillat. Cit. Cic. de Natura Deorum 1. n. 121. *Democritus vir magnus imprimis*, inquit, *cujus fontibus Epicurus hortulos ſuos irrigavit.*

Urbibus illis] Abderæ, unde ortus Democritus; Epheſo, è qua Heraclitus, aliiſque Thraciæ Aſiæque urbibus is non erat qui Romæ luxus & faſtus.

35. *Prætexta & trabea*, &c.] Quæ non magis inſignia poteſtatis ac nobilitatis, quàm vanitatis apparatus atque ſuperbiæ.

Prætexta.] De hac, ad Perſ. Satir. 5. v. 30.

Trabea.] Suprà, Satir. 8. v. 259.

Faſces.] Vide Satir. 5. v. 110

Lectica.] Satir. 1. v. 32. & 64. ac ſeq

Tribunal.] In quo ſedens Prætor jus dicebat; ſellâ nimirùm curuli, & eburneâ, eâque ſublimi: at minores alii Magiſtratus in ſubſelliis, ut notat Pædianus Verr. 1.

36. *Quid ſi vidiſſet Prætorem*, &c.] Si vidiſſet habitu triumphali Prætorem aut Conſulem, quid de tanto faſtu ſenſiſſet Democritus, quos cachinnos moviſſet?

In curribus altis.] Tum cùm ludos Circenſes edendos curat ac diſponit.

Extantem, & medio ſublimem in pulvere circi,
In tunica Jovis, & pictæ Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto cervix non ſufficit ulla?
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſervus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, ſceptro quæ ſurgit eburno;

INTERPRETATIO.

tem, ac ſublatum in arena media amphitheatri: in tunica Jovis, atque è ſcapulis geſtantem periſtromata Sarrana toga picta, ingentis etiam coronæ circulum tam magnum, quanto nullum par *collum* ferendo fuerit. *Illam enim ſuſtentat* ſervus *publicus ſudorem emittens: ac ne Conſul* nimium *ſibi arroget, eodem curru vehitur miniſter. Ad le modò avem etiam extantem virga ex ebore;*

ANNOTATIONES.

Vide Satir. 8. v. 194. Porrò currus triumphalis non bellico ſimilis, ſed turris rotundæ formam habebat: ut patet ex antiquis numiſmatibus.

37. *Circi.* Maximi nimirùm, in quo dabantur equeſtria & curulia certamina. Hunc ita deſcribit Dionyſ Halic. Lib. 3. paulò ante finem: Tarquinius Circum maximum extruxit, & circa eum primus ſedilia fecit cooperta. Nam antè ſpectabant ſtantes ſub tabernaculis ligneis quæ arundines aridæ fulciebant: diviſit etiam locos inter triginta Curias . . . . Debebat autem hoc opus cum tempore in valdè pulcris admirandiſque extructionibus urbis eſſe. Longitudo circi ſtadia tria cum dimidio, latitudo quatuor jugera, &c. Vide & quæ notavi Satir. 3. v. 65.

38. *In tunica Jovis.*] Palmatâ ornatum veſte ac trabeâ, è templo Jovis acceptâ; ex more triumphantium. Teſtantur Liv. Lib. 10 Lamprid. in Alex. Severo, &c.

Picta toga.] Acu & arte Phrygiâ elaboratæ.

Sarrana.] Purpurea, ſive Tyria, è Sarra urbe, quæ Tyrus deinde vocata eſt.

39 *Aulæa*] Togam ingentem, adeo laxam & expanſam, ut aulæum diceres ob amplitudinem. Pariter Cicer. Catilin. 2. dixit, *Velis amictos non togis.*

Magnæque corona.] Dionyſ. Halic. Lib. 3. inſignia principatûs enumerat, coronam auream, ſellam eburneam, ſceptrum, tunicam purpuream cum ſignis aureis, amictum purpureum varium.

40. *Orbem quanto cervix*, &c] Videtur alluſiſſe ad Atlantem cœleſtes orbes humeris ac cervice portantem.

41. *Tenet ſudans.* &c] Sub pondere fatiſcit, ac præ labore ſudat, cùm ſupra triumphantis caput, ex more, coronam illam auream ingentem ſuſtinet publicus miniſter. Plin Lib. 33. cap. 1. *Cum corona ex auro Hetruſca à tergo ſuſtineretur*, inquit, *annulus tamen in digito ferreus erat, æquè triumphantis, ac ſervi fortaſſe coronam ſuſtinentis.*

Publicus] Romanis publicos fuiſſe ſervos probat eruditè Juſtus Lipſius Elect. 1. cap. 22 Hi ad publica v. g. belli miniſteria deputabantur: cognomen aut a provinciis, aut à victoribus obtinebant: annua quædam ad victum ac veſtem præſtabat illis Reſpublica; libertatem etiam interdùm, ſi ſedulam operam navaſſent.

Sibi Conſul ne placeat.] Ne ſuperbiat in tantis honoribus.

42. *Curru ſervus portatur eodem.*] & is poſt triumphantem identidem ſucclamabat: *Reſpice poſt te; hominem eſſe te memento.* Refert Tertullian in Apologet cap. 33. Et meminit Cœl. Rhodig. Lib 3. cap. 7.

43 *Volucrem ſceptro quæ.* &c.] Mox cit. Dionyſ. Halicarnaſſ ibid. ſceptrum

Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niveos ad fræna Quirites,
Defoſſa in loculis, quos ſportula fecit amicos.
Tunc quoque materiam riſûs invenit ad omnes
Occurſus hominum, cujus prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Vervecum in patria, craſſoque ſub aëre naſci.
Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi;
Interdum & lacrymas, cùm fortunæ ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediumque oſtenderet unguem.
Ergo ſupervacua hæc aut pernicioſa petuntur,

INTERPRETATIO.

inde canentes cornu; iſtinc antecedentia miniſteria longi agminis; atque ad habenas Romanos albos, quos familiares effecit ſportula in marſupio condita. Tum etiam cachinni argumentum reperit ad ſingulos hominum aſpectus, cujus ſapientia oſtendit, magnos viros atque illuſtria ſpecimina præbituros oriri poſſe in natali ſolo vervecum, & ſub craſſiore cœlo. Deridebat plebis ſollicitudines, quin & lætitiam, quandoque etiam fletus, dum ipſe reſtim porrigeret iratæ ſorti, ac medium digitum monſtraret. Iſta igitur ſuperflua vel nocitura poſtulantur,

ANNOTATIONES.

aquilam habens ſuper caput. Nimirùm triumphans manu tenebat virgam, cujus vertici inſculpta erat aquila, Romani inſigne Imperii: aut certè longæ præfixa & inſidens haſtæ Aquilæ imago præferebatur.

44. *Cornicines.*] Triumphi pompam ac cæremonias Vide apud Plutarch. in vita Pauli Æmilii. Joſeph. de bello Judaico cap. 17. Onuphr. Faſt. 5. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 6. &c.

45. *Officia.*] Longam ſeriem miniſtrorum & aſſeclarum officii causâ procedentium.

Niveos ad fræna Quirites.] Clientes albâ togâ veſtitos, circa currum equoſque illum trahentes ordine diſpoſitos: vel phaleratos ad pompam equos frænis tenentes, & manu circumducentes.

46. *Defoſſa in loculis ſportula.*] Vide Satir. 1. Annotat. ad v. 95 & ſeq.

47. *Tunc quoque.*] Etiam ævo Democriti, cùm parciùs & innocentiùs, quàm nunc, homines viverent.

50. *Vervecum in patria.*] Abderæ, in Thracia, ubi craſſus aër homines facit bardos, rudes, ac ſtupidos, vervecum inſtar. Abderitarum peculiaris adeo mentis erat ſtupor, ut locum adagio fecerit: *Abderitica mens.* Meminit Cicero cùm de Natura Deorum, cùm ad Attic. Lib. 7. Epiſt. 7. Martial. Lib. 10. Epigram. 25. Cœl. Rhodig. Lib. 30. cap. 4.

Craſſoque ſub aëre.] Ex cœli vitio regiones æſtimari ſolent: & cum inde ſit Democritus, ubi ſtulti ſolent naſci, vult eum Poëta ſignificare inter ſtultos prudentiſſimum eſſe natum. Hæc vetus Schol. Certè aëris ſubtilitas non parùm confert, ut naſcantur ingenioſi, tum quia tenuiora ſunt organa, tum quòd ſubtilior ſanguis ac ſubtiliores inde ſpiritus generantur. Vide Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 13.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Bœotum in craſſo jurares aëre natum;

52. *Fortunæ ipſe minaci mandaret laqueum.*] Fortunam ipſe damnans, nedum metuens, aut ei ſupplicans.

53. *Mediumque oſtenderet unguem.*] Digitum medium veteres infamem dixere, eumque intentabant contumeliæ causâ cuipiam faciendæ. Vide Perſ. Satir. 2. v. 33. & ibid. Annot.

Propter quæ fas eſt genua incerare Deorum.
Quoſdam præcipitat ſubjecta potentia magnæ
Invidiæ, mergit longa, atque inſignis honorum
Pagina; deſcendunt ſtatuæ, reſtemque ſequuntur.
Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecuris
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.
Jam ſtridunt ignes, jam follibus atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Sejanus: deinde ex facie toto orbe ſecunda

INTERPRETATIO.

quorum gratiâ licet ceram inducere genibus Numinum. Nonnullos præcipites agit poteſtas obnoxia ſummæ offenſioni: deprimit diuturna & illuſtris dignitatum ſeries. Dejiciuntur imagines & laqueo trahuntur. Poſteà ſecures inflicta percutit ipſas bigarum rotas, atque rumpuntur tibiæ equis non meritis. Mox flamma crepitat: mox fornace & follibus incenditur caput, quod plebs colebat; ac ſtridet magnus Sejanus. Poſteà è vultu ſecundo omni mundo con-

ANNOTATIONES.

55. *Propter quæ.*] Ob quæ declinanda & averruncanda, ſupplicare Diis oporteret.

Genua.] In his ſedes miſericordiæ, & quædam religio ineſt, obſervatione Gentium. Hæc ſupplices attingunt: ad hæc manus tendunt: hæc ut aras adorant. Plin. Lib. 11. cap. 45.

Incerare.] Scripta in chartis vel tabulis vota, ceráque obſignata Deorum genibus affigere: ut innuit Turnebus Lib. 1. cap. 17. Malim tamen quod idem Lib. 3. cap. 19. ait; hoc à Juvenale ita ſcriptum, ut propè putes antiquos noſtro ritu cereos offerre Diis, & eorum genibus affigere ſolitos. Verùm id minimè conſueverant, ſed Deorum ſimulacra cerâ illinire: ibidemque affert illud Prudentii Lib. 1. contra Symmachum:

——— *Saxa illita ceris*
Viderat, unguentoque Lares humeſcere nigros.

Vide Satir. 12. v. 88.

56. *Potentia.*] Hanc Tullius definit, ad ſua conſervanda, & alterius obtinenda idoneatum rerum facultatem. De Invent.

57. *Invidia.*] *Invidia enim ſumma quæque appetit*, ut aiunt Cornelius Tacitus & Livius. *Aſſidua eſt eminentis fortuna comes, altiſſimiſque adhæret*; inquit Velleius Paterculus Lib. 1.

58. *Pagina.*] Vel, honores in commentariis publicis deſcripti: vel, quod ait vetus Scholiaſtes: *Ænea pagina ante imaginem collocata, continens inſcriptos honorum gradus: quam nunc dicunt tabulam patronatûs.*

Deſcendunt ſtatuæ.] Ex alta baſi deturbantur. Sic Tullius, *Piſonis ſtatuam deturbant*, inquit, *affligunt, comminuunt, diſſipant: & quod in ipſum attulerant odium, id in ejus imaginem ac ſimulacrum profuderunt.* Vide Satir. 8. v 18. & ibid. Annotata.

Reſtemque ſequuntur.] Injectâ reſte detrahitur, per vias raptatur, ac frangitur imago nonnunquam potentiſſimorum.

59. *Rotas bigarum, &c.*] Currus triumphales eorum franguntur, item Equeſtres Statuæ, equi ænei ad eos honorandos erecti.

60. *Immeritis franguntur crura caballis.*] Salſa in potentes noxios & damnatos ironia.

61. *Stridunt ignes,*] Ad fundendas æneas imagines.

62. *Ardet adoratum populo caput,*] Simulacrum hominis igni traditur, quod antè venerationi erat.

63. *Sejanus.*] Vir ad ſummam potentiam à Tiberio evectus, & ab eodem

Fiunt urceoli, pelves, ſartago, patellæ.
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bovem; Sejanus ducitur unco
Spectandus: gaudent omnes: Quæ labra? Quis illi
Vultus erat? Nunquam, ſi quid mihi credis, amavi

INTERPRETATIO.

flantur urcei, pelves, ſartago, lebetes. Affige lauros ædibus: in Capitolium age bovem ingentem & candidum: Sejanus unco raptatur aſpiciendus: lætantur univerſi. Ecqua labra? Quam faciem habebat? Si aliquis mihi fidem ha-

ANNOTATIONES.

poſteà ſubverſus. Sueton Tiber. cap. 55. 66. & alibi. Cornel. Tacit. Annal. 3. 4. &c. Xiphilin. in Tiber. & alii.

E facie toto orbe] E Statua Sejani populis adorata. & jam camino ſolutà fiunt quævis abjecta & vilia inſtrumenta & vaſcula.

Toto orbe ſecundâ.] Erat enim Sejanus in Imperio ſecundus: ejus natalis publicè colebatur; aureæ paſſim effigies adorabantur: Imperatoris Tiberii in quinto Conſulatu collega fuerat: nihil ſine Sejano Tiberius agebat: per utriuſque fortunam æquè jurabant tum plebs cùm Senatores: de utroque vota faciebant: utrique ſacrificabant. Et poſteà (quis credat?) is ipſe Sejanus neci addictus eſt, ejuſque mortis dies publicâ lætitiâ celebratus. Suetonius, Tacitus, Xiphilinus.

65. *Pone domi lauros.*] Poſt tale exemplum, lætitiam exhibe, teque oſtenta felicem; triumphales honores ambi & jacta: imò te ſapientem & moderatum faciat Sejanus quem unco trahi vides paulò antè beatiſſimum. Alii volunt verba eſſe populi Tiberio gratulantis, quòd inſidiantem ſibi Sejanum oppreſſerit.

Duc in Capitolia, &c] Sacrifica Jovi Capitolino, ex more triumphantium; vel quia te ab hoſte vindicarit, mactatâ victimâ gratias age.

Capitolia.] Vide infrà, Satir. 14. v. 91

66. *Cretatum.*] Nigras hoſtias Diis Inferis, Superis albas mactabant. Vide Perſ. Satir. 5. Annot. v. 108. ad vocem *cretâ*; & v. 177. ad vocem; *cretata.*

Ducitur unco.] Ad patibulum, ad ſcalas Gemonias, inde præcipitandus, unco trahitur, more damnatorum, Sueton. Tiber. cap. 61. *Nemo punitorum non & in Gemonias abjectus, uncoque tractus.* Xiphilin. Tiber. *Senatûs Decreto Sejanus è ſcalis præcipitatus eſt: plebſque corpus ejus triduo magnis opprobriis affectum tandem in flumen projecit: & liberi ejus ſenatuſconſulto ad mortem ducti ſunt, &c.*

67. *Spectandus.*] Spectaculo futurus & ludibrio. Nam teſte Xiphilino ibid. Viventem adhuc Sejanum commota plebs irridere, & vociferari cœpit, propter eos qui ab illo interfecti fuerant: omnes ejus ſtatuas deturbare, comminuere, diſſipare; quem verò manè velut potiorem ſe omnes in Senatum comitati fuerant, eum paulò pòſt in carcerem trahebant ut abjectum ac nefarium hominem: cui coronam paulò antè dederant, eumdem vinculis conſtringebant: quem antea ſatellites ſtipabant ut dominum, mox eum ut fugitivum cuſtodiebant. Denique illo interfecto, magnus in urbe tumultus concitatus eſt: plebs enim occidere properabat eos, quos intelligebat plurimum apud Sejanum potuiſſe.

Quæ labra?] Quàm prava, diſtorta, deformia?

Quis illi vultus erat?] Quàm ſævus & trux?

68. *Nunquam amavi hunc hominem.*]

Hunc

Hunc hominem: ſed quo cecidit ſub crimine? Quiſnam
Delator? Quibus indiciis? Quo teſte probavit?
Nil horum. Verboſa & grandis epiſtola venit
A Capreis: benè habet., nil plus interrogo. Sed quid
Turba Remi? Sequitur forunam, ut ſemper, & odit
Damnatos: idem populus, ſi Nurſcia Thuſco

INTERPRETATIO.

bet, virum illum nunquam dilexi. At quam ob noxam damnatus eſt? Quis fuit accuſator? Quibus argumentis. quo teſtimonio rem comprobavit? Nihil iſtorum. Allata ſunt è Capreis litera loquaces & longa. Benè eſt. Nihil amplius quaro. Verùm quid egit *plebs Remi? Adharet ſorti, ſicut ſolet, atque proſcriptos averſatur.* Quod *ſi Nurſcia*

ANNOTATIONES.

Hæc ait plebs vel ex odio; vel quòd omnem cujuſcumque cum Sejano familiaritatis ſuſpicionem à ſe quiſque amoliri ſatagebat, ne damnationem incurreret. Erat enim idonea cauſa ad accuſandum, Sejano amicum fuiſſe, aut fuiſſe videri, ut refert loco citato Xiphilin. unuſque Terentius ob id reus factus ſoletti excuſatione ſe ab interitu vindicavit, & tum à Senatu, cùm ab ipſo Tiberio liberatus eſt. Ibid.

69. *Sed quo cecidit ſub crimine.*] Quanquam Sejanum non amavi, ſcire tamen aveo, quod ob ſcelus, & quo pacto damnatus eſt, quibus indiciis detecta res, & quibus teſtibus eam probavit Tiberius.

71. *Nil horum.*] Nihil ejuſmodi factum, nec indices detulerunt, nec quiſquam accuſavit, nec ex legibus quidquam actum eſt: tantummodò ſcripſit ad Senatum Tiberius.

Verboſa & grandis Epiſtola.] Xiphil. citat. Recitatas ſcribit longas literas in Senatu, in quibus nihil erat perpetuum contra Sejanum. Harum principium erat de aliis rebus ſcriptum: ſubſequebatur brevis contra eum expoſtulatio; pòſt, alia quædam diverſa: ruſsùm in Sejanum aliquid: ad extremum ſcribebat in duos Senatores familiares Sejani animadverti oportere, ipſum eſſe in cuſtodia retinendum. Nihil enim apertè de morte ejus ſcripſit, veritus ne tumultus ob eam cauſam concitaretur. Quæ literæ cum eſſent ejuſmodi, multa eaque inter ſe varia audire licebat & videre. Tandem perlectis literis cœpere omnes uno ore contra eum vociferari, atque ei maledicere, &c.

72. *A Capreis.*] Ubi tum erat Tiberius, ſeceſsûs gratiâ, pariter ac libidinum liberius exercendarum. Porrò Capreæ, Inſula eſt maris Tyrrheni, adjacens Campaniæ, abundans cothurnicibus etiamnum, Tiberio in deliciis, ut mox etiam dicetur v. 93. hodie vulgò *Capri* nuncupatur.

Nil plus interrogo.] Eſt enim periculoſum conſilia factaque Principis aut ſcrutari aut diſcutere curioſiùs.

Sed quid turba Remi.] Quid verò populus Romanus egit interea?

73. *Turba Remi.*] Populus à Remo & Romulo oriundus. Nonnulli codices habent: *turba tremens*: Quod interpretantur de Sejani familiaribus & cognatis proſcribi timentibus.

Sequitur fortunam.] Tull. ad Heren. 4. *Ut hirundines æſtivo tempore præſto ſunt, frigore pulſa recedunt: ita falſi amici ſereno vita tempore præſto ſunt; ſimul atque hyemem fortuna viderint, devolant omnes.*

Odit damnatos.] Sic mobilis & inconſtans eſt animus vulgi, imò infidus.

74. *Si Nurſcia Tuſco faviſſet.*] Si Thuſcorum Deâ Thuſco ſibi propitiâ

Faviſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis; hac ipsâ Sejanum diceret horâ
Auguſtum. Jam pridem, ex quo ſuffragia nulli
Vendimus, effugit curas. Nam qui dabat olim

Interpretatio.

Hetruſco propitia fuiſſet, ſi tuta ſenecta Imperatoris ſuccubuiſſet, eadem plebs hac ipsâ horâ Sejanum Auguſtum nuncuparet. Jam dudum à tempore quo ſuffragia non venumdamus cuiquam, evitavit ſollicitudines. Etenim qui pridem

Annotationes.

& adjuvante, Sejanus Tiberio ſuperſtes foret.

Nurſcia.] Etruſcæ hujus Deæ meminit Livius Lib 7. cap 3. Tertullianus Apologet adverſus gentes cap. 24. ita ſcribit: *Unicuique etiam Provinciæ & civitati ſuus Deus eſt, ut Syria Aſtartes, ut Arabia Diſarrs . . . . . . Aſculanorum Ancaria, Volſinienſium Nurſia, Ocriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia*, &c. Ex his patet, non eſſe hic legendum, *Nortia*, quandoquidem Sejanus Volſiniis natus, teſte Cornelio Tacito; hîc autem de patria Sejani Dea loquitur Juvenalis Porrò illa erat *Nurtia*, vel *Nurſcia*, ut habent quidam codices manuſcripti, & aſſerit Lipſ in Tacit Alii tamen legunt, *Nerſia*: alii, *Murſia*, vel *Nurſina*; malè, ut videtur.

75 *Si oppreſſa foret ſecura ſenectus*] Si Tiberius aut ſenio confectus obiiſſet; aut jam ſenex, & nihil tale ab eo quem imperii conſortem fecerat, metuens, à Sejano regnandi cupido foret oppreſſus.

77. *Auguſtum diceret.*] Imperatorem proclamaret, laudibus extolleret hunc ipſum, quem modò odit ac deteſtatur.

Jam pridem ex quo, &c.] Ignaviam & ſocordiam Populi Romani perſtringit Juvenalis. Jam dudum, inquit, aſſuetus eſt jugo populus Romanus orbis olim Dominus & Imperia jure ſuo largiens; nec oblatam recuperandæ libertatis occaſionem nunc arriperet. Unde, pereunte Tiberio, Sejanum ſponte Dominum accepiſſet, ſi fortè ille ſuperſtes extitiſſet.

Suffragia.] Vide Alex. ab Alex. Lib. 4. cap 1.

Suffragia nulli vendimus.] Tunc enim cùm Populus Romanus jus comitiorum & creandorum Magiſtratuum retinebat, qui petebant, certatim muneribus & largitionibus populi favorem & ſuffragia mercabantur. Hinc Plutarchus in Coriolano ſcribit ſerò quidem prorupiſſe emptionem dignitatum ac venditionem; atque inter concionis ſuffragia argentum ſeſe miſcuiſſe.

Et Petronius

Nec minor in campo furor eſt; emptique Quirites
Ad prædam ſtrepitumque lucri ſuffragia vertunt.
Venalis populus, venalis Curia patrum.
Eſt favor in pretio, &c.

Lucanus Lib. 1.

. . . . . *Lethaliſque ambitus urbi*
Annua venali referens certamina campo.

78 *Effugit curas*] Adminiſtrandæ Reipublicæ & eligendorum Magiſtratuum Populus abjecit curam: hanc autem invaſere cupidiùs Sylla, Julius Cæſar, Auguſtus, & alii deinceps Imperatores.

Qui dabat olim, &c] Populus Romanus Præfecturas olim pleno jure, ſummâ libertate, diſtribuens, jam ignavus reſidet, ac monarchiam patitur. Plutarch. citato loco teſtatur, è venditione ſuffragiorum, hinc judiciorum, hinc exercituum corruptelam unius dominationi urbem ſubjeciſſe.

Imperium, faſces, legiones, omnia, nunc ſe
Continet, atque duas tantùm res anxius optat
Panem, & Circenſes. Perituros audio multos:
Nil dubium: magna eſt fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obvius aram.
Quàm timeo, victus ne pœnas exigat Ajax,
Ut malè defenſus! Curramus præcipites, &
Dum jacet in ripa, calcemus Cæſaris hoſtem.

INTERPRETATIO.

largiebatur poteſtatem, faſces, legiones, univerſa, jam ſe coërcet, ac binas dumtaxat res petit ſollicitus, panem, atque ludos *Circi. Plurimos accipio morituros. Non incerta* res eſt. *Ingens eſt caminus. Brutidius meus* familiaris *pallens occurrit mihi prope Martis ædem. Quantùm formidò ne ſuperatus Ajax ultionem repetat velut improbè prepugnatus! Properemus feſtinanter; atque Imperatoris adverſarium, dum eſt abjectus in littore, proteramus. Conſpi-*

ANNOTATIONES.

79. *Faſces.*] Dictaturam, Conſulatum, &c.

Legiones.] Tribunatum, Præfecturam militarem. Vide Satir. 3. v. 152. & ibid Annot.

Nunc ſe continet.] Libertatis ac majeſtatis priſtinæ oblitus, ſatis habet victitare, & ludis frui.

80. *Anxius optat.*] Vide Satir. 3. v. 223.

87. *Panem*] Cibum exiguum; frumentarias teſſeras, de quibus Satir. 7. v. 174. Sic & Tacitus Hiſtor. *Vulgus*, inquit, *cui una ex Republica annonæ cura.* Sunt qui legant, *Pana*, intelliguntque Lupercales Ludos in honorem Panos. Alii, *pannum*; aiuntque hoc fuiſſe aurigis victoribus præmium. Verùm utraque hæc lectio rejicitur à doctioribus; & noſtra ex optimis exemplaribus ſtabilitur

Circenſes.] Ludorum oblectamenta. Vide quæ notavi ad Satir. 3. v. 223.

Perituros audio multos.] Multos aiunt à Tiberio morte afficiendos. Dialogus eſt populi confictus.

82. *Fornacula.*] Plures conſumptura. Vide ſuprà, v. 61.

Pallidulus.] Metuens ne velut Sejani amicus à Tiberio proſcribatur.

83. *Brutidius.*] Hunc Rhetorem & Hiſtoricum ſcribunt Tacitus & Seneca.

Ad Martis.] In foro, juxta ædem Martis Ultoris illic propinquam.

84. *Ne pœnas exigat, &c.*] Ne Tiberius in quemlibet ſæviat, quaſi non ſatis vindicatus, & ſeipſe ulciſcens, eoſque damnans quos Sejano minùs infenſos animadverterit. Alii explicant de Brutidio ſeipſum interempturo: quod multis accidiſſe referunt Xiphil. & Sueton. Sed hoc minùs ad rem, quia ſequitur, *curramus præcipites*, &c. quæ verba priorem interpretationem adſtruunt.

Ajax.] Sicut Ajax ille Græcis iratus, quòd malè ſe in Ulyſſem defendiſſent, in quoslibet furorem vertit. Vide Satir. 7. ad v. 115.

85. *Ut malè defenſus.*] Quemadmodum Ajax potiorem habens cauſam, judicio tamen ſe victum indignatus eſt: ita ſanè Tiberius iram effundet in eos qui Sejano faverint res novas improbè molienti, quique Majeſtatem Imperatoris læſam non ſatis acriter vindicaſſe viſi fuerint.

Curramus præcipites.] Hæc aiunt quidam è populo: ne videamur non odiſſe Tiberii hoſtem, ac proinde invidiam ſubeamus, eamus ad Sejani cadaver jacens ad ripam fluminis in quod abjectum fuit, & illud pedibus proteramus coram ſervis noſtris, ut ſint illi teſtes.

86 *Dum jacet in ripa.*] Inſepultus ſub ſcalis Gemoniis. Vide quæ ſuprà retuli ex Xiphilino.

Sed videant ſervi, ne quis neget, & pavidum in jus
Cervice aſtrictâ dominum trahat. Hi ſermones
Tunc de Sejano: ſecreta hæc murmura vulgi.
Viſne ſalutari ſicut Sejanus? Habere
Tantumdem? Atque illi ſellas donare curules?
Illum exercitibus præponere? Tutor haberi
Principis, Auguſtâ Caprearum in rupe ſedentis
Cum grege Chaldæo? Vis certè pila, cohortes,

Interpretatio.

ciant verò famuli, ne ullus inficietur, ac trementem herum vincto collo ad judicium rapiat. Tum verba iſta de Sejano: illi clam rumores à plebe ſpargebantur. An cupis honorari velut Sejanus: tantum poſſidere: & iſtis largiri ſellas curules? hunc caſtris præficere? æſtimari defenſor Imperatoris cum cœtu Chaldæorum commorantis in Auguſto ſaxo Caprearum? Optas quidem pila,

Annotationes.

87. *Videant ſervi.*] Quorum delationem acciperet avidè Tiberius. His enim poteſtatem fecerat dominos accuſandi. Ut habet vetus Schol.

Ne quis neget.] Sive è ſervis, ſive ex aliis, qui nobis inviderint.

88. *Cervice aſtrictâ.*] Obtorto collo, injecto cervici laqueo, cum violentia. alii legunt, *obſtricta.*

Hi ſermones tunc.] Hæc inter ſe de Sejano populus loquebatur tunc temporis, inquit Poëta: quæ cum ita ſint, an quiſpiam deinceps velit nimios Sejani honores, & ejus poſteà fortunam experiri?

91. *Tantumdem.*] Divitiarum & potentiæ.

Sellas donare curules.] Magiſtratus, Dignitates, quibus erat jus, curuli ſellâ vehi, & in ea ſedendo judicia exercere.

Sellas curules.] Sella curulis, eburnea erat: ex Gellio, Lib. 3. cap. 18. ſic dicta, quòd ſuper eam in curru conſiderent, honoris causâ, Magiſtratus in Curiam vecti. Tullius Catilin. 4. init. *Non hac ſedes honoris, ſella curulis, unquam vacua mortis periculo, atque inſidiis fuit.*

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

Cuilibet hic faſces dabit, eripietque curule,
Cui volet importunus ebur.

92. *Tutor haberi Principis.*] Tiberii ad Capreas ſecedentis vice, Imperium adminiſtrare ex arbitrio. Vetus Scholiaſtes explicat, *Patricius fieri*: ubi optimè notant quidam, non niſi ſub Conſtantino Patricios cœpiſſe Imperatorum patres vocari. Favet & Juſtinian. Inſtit. Lib. 1.

93. *Auguſta Caprearum, &c.*] Quippe ibi Tiberius Auguſtus ſedem habebat ac ſeceſſum peramœnum. Legunt alii, *anguſta*. Certè parva erat ea Inſula.

Caprearum.] De Capreenſi hoc ſeceſſu multa Sueton. & nos quædam antè ad v. 72. Cornel. Tacit. Annal. 4. paulò antè finem ſic habet: *Capreas ſe in Inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini Promontorii disjunctam. Solitudinem ejus placuiſſe maximè crediderim, quoniam importuoſum circa mare, & vix modicis navigiis pauca ſubſidia: neque appulerit quiſquam, niſi gnaro cuſtode. Cœli temperies hyeme mitis, objectu montis: quo ſæva ventorum arcentur. Æſtas in Favonium obverſa, & aperto circùm pelago peramœna: proſpectabatque pulcherrimum ſinum, antequàm Veſuvius mons ardeſcens faciem loci verteret.*

94. *Cum grege Chaldæo.*] Cum Mathematicis, quorum arte gaviſus interdum Tiberius. Thraſyllum imprimis obſervaſſe, ac velut Sapientiæ Profeſſorem in contubernium admiſiſſe, teſtis Sueton. Tiber. cap. 14. De eo jam Satir. 6. v. 575.

Egregios equites, & caſtra domeſtica. Quidni
Hæc cupias? Et qui nolunt occidere quemquam,
Poſſe volunt. Sed quæ præclara, & proſpera, tanti;
Ut rebus lætis par ſit menſura malorum?
Hujus qui trahitur prætextam ſumere mavis;
An Fidenarum, Gabiorumque eſſe poteſtas?
Et de menſura jus dicere? Vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Ædilis Ulubris?

INTERPRETATIO.

turmas, equites eximios, atque exercitum familiarem Eccur iſta non exoptes? Etiam qui non cupiunt ullum interficere, cupiunt poſſe. Quæ verò magna & ſecunda tanti ſunt facienda. *quando rebus proſperis æquale eſt ærumnarum pondus? An iſtius qui raptatur prætextam induere præoptas. utrum Fidenarum & Gabiorum eſſe Magiſtratus? Aeque pannis* opertus *Ædilis* apud *inanes Ulubras judicare de menſuris, & vaſa nimis parva rumpere?*

ANNOTATIONES.

Chaldæ.] Vide Satir. 6. v. 552. Annot. ad vocem, *Chaldæis*.

Vis certè pila, &c.] Certè cuperes militare præſidium, aut etiam Imperium.

Pila.] Pilum, aliàs haſtile, ſpiculum, jaculum. Ab eo primipilus dictus primus Centurio: nam ejuſmodi miſſilibus armati erant pedites.

Cohortes.] Quæ decem erant in legione. Cohors autem modò habuit milites ducentos, aliàs quingentos quinquaginta pedites, equites verò ſexaginta ſex, quæ inde quingentaria dicta eſt: ſic & erat milliaria, quæ peditum erat 1500, equitum 132. Fuerunt & alibi diverſæ. Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 5. & Lib 6. cap 13.

95. *Egregios equites.*] Selectos ad præſidium, quibus præſis, ut Sejanus Prætorio Præfectus.

Caſtra domeſtica.] Milites ad tuam cuſtodiam ac tutelam

97. *Poſſe volunt.*] Ut ſaltem timeantur, magiſque obſervenrur.

Sed quæ præclara & proſpera, &c.] Quæ fortuna quantumvis ſplendida exoptari meretur, eâ lege, ut pòſt ei ſuccedat alia tantumdem adverſa & triſtis, quàm prior læta fuerit? Certè *auream mediocritatem* benè laudat Horatius Lib. 2. Ode 10.

99. *Hujus.*] Sejani unco raptati, ſumma cum ignominia, ſicut & ſumma fuit antè potentia.

Prætextam ſumere] Nimiam potentiam, ſummos honores, Romæ. De *Prætexta* diſſerui ad Perſ. Satir. 5. v. 30.

100. *An Fidenarum Gabiorumque*, &c.] An modicâ frui dignitate in oppidis minoribus Italiæ, ſine ullo periculo.

Fidenarum.] Hæc Latii urbs ab Aſcanio Æneæ filio condita, quòd rebellaſſet everſa eſt à M. Æmilio. Hodie, *Caſtel Giubilee* vocatur. De ea jam antè Satir. 6. v. 57.

Gabiorum.] Hæc civitas jacet in rudetibus, ubi hodie, *Campo Gabie*, ut placet nonnullis. Vide quæ de illa notavimus Satir. 3. v. 192. Satir. 6. v. 56. Satir. 7. v. 4.

101. *De menſura jus dicere.*] Vide Perſ. Satir. 1. verſu 130. & Annot. ibid.

102. *Ædilis.*] Vide Satir. 3. v. 162. ad vocem, *Ædilibus*.

Vacuis Ulubris.] In hac urbe Latii ferè deſertâ. Ulubræ oppidum prope Velitras, ubi educatus Auguſtus Cæſar, nihil præterea inſigne habuit. Ejus hodie nullum extat veſtigium. Meminit Horatius Lib. 1. Epiſt. 11. verſu ultimo.

Ergo quid optandum foret, ignoraſſe fateris
Sejanum. Nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes, numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, unde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.
Quid Craſſos, Quid Pompeios evertit, & illum,
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites?
Summus nempè locus nullâ non arte petitus,
Magnaque Numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris ſine cæde & vulnere pauci,

INTERPRETATIO.

Agnoſcis igitur Sejanum neſciſſe quid eſſet cupiendum. Enimverò qui dignitates immenſas ambiebat, atque divitias petebat immodicas, is alta turris plures extruebat contignationes, unde celſior foret prolapſio, graviuſque præcipitium caſûs projecti. Quid perdidit Craſſos, quid Pompeios, atque eum, qui ſubactos Romanos egit ad ſua flagella? nimirùm ſublimis gradus omni dolo quæſitus, & ingentiæ poſtulata ab iratis Diis conceſſa. Reges abſque percuſſione ac plagis, atque Tyranni interitu arido, ad Ce-

ANNOTATIONES.

103. *Ergo quid optandum*, &c.] Quod ſi modica præfers ſummis, certè ſapis, & intelligis Sejanum erraſſe, ſummum bonum, adeoque exoptanda ignoraſſe.

105. *Numeroſa parabat*, &c.] Ex altiori loco nempè graviorem ſib caſum parabat.

Claudian.

. . . . *Tolluntur in altum,*
Vt lapſu graviore ruant.

108. *Quid Craſſos*, &c.] Summæ fortunæ quanta ſint pericula pergit exemplis oſtendere

Craſſos.] M. Craſſum Syriæ Proconſulem cum filio Pub. Craſſo in Parthos bellum moventem ſeu imperandi ambitione, ſeu Parthici auri cupiditate: utrumque verò interceptum illi occiderunt non ſine Romanorum dedecore. Vide Appian. Plutarch. &c.

Pompeios.] Magnum ſcilicet, ejuſque duos filios Cneum & Sextum à Cæſare profligatos, & miſerè pereuntes. Nam ille quidem interfectus à Ptolemæo Ægypti Rege ad quem confugerat: hi verò cùm repararent bellum, pariter true dati ſunt.

Illum ad ſua qui, &c.] Julium Cæſarem viginti tribus vulneribus in Senatu confoſſum. Poſſet & Sylla, & Cinna intelligi: quin etiam potiori jure Auguſtus: de quo inter alia, Sueton. Auguſt. cap. 94. quod facit ad rem præſentem, narrat per quietem viſum Ciceroni Octavium Auguſtum adhuc puerum, *facie liberali, cælo demiſſum, catenâ aureâ, ad fores Capitolii conſtitiſſe, eique Jovem flagellum tradidiſſe.* Eò certè reſpexiſſe videtur Juvenalis qui mox addit, deductos ad flagra Quirites.

109. *Domitos deduxit ad flagra Quirites.*] In ſervitutem quaſi redactos ad nutum rexit & mulctavit, quos erat nefas virgis cædere, dum ſtetit Romanæ civitatis libertas.

110 *Summus nempè locus.*] Summa auctoritas per fas & nefas quæſita, immodica regnandi libido.

111. *Numinibus vota exaudita malignis.*] Vindicantibus Diis improbitatem ſumma & nimia importunè petentium, atque exitio futura largientibus.

112. *Ad generum Cereris*, &c.] Rarò fit ut Tyranni inveniantur incruentâ morte defuncti: omnes autem propè ferro cæſi.

Generum Cereris.] Plutonem Infero-

Deſcendunt reges, & ſiccâ morte Tyranni.
Eloquium ac famam Demoſthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, & totis Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc uno partam colit aſſe Minervam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ.
Eloquio, ſed uterque perit orator. Utrumque

INTERPRETATIO.

ceris generum infrequentes deveniunt. Demoſtheris vel Tullii facundiam & exiſtimationem jamjam cupit, atque integris Quinquatribus precatur quicumque etiamnum unico aſſe Palladem acquiſitam veneratur, quem comitatur famulus arctam ſervans arcam. Verùm ambo cauſidici ob facundiam interiere.

ANNOTATIONES.

rum Deum, qui Proſerpinam Cereris filiam rapuit, & matrimonio ſibi copulavit.

113. *Siccâ morte.*] Non effuſo illorum ſanguine.

114. *Eloquium ac famam*, &c.] Jam carpit ambitionem eorum, qui ſummam exoptant eloquentiam, quamvis & ipſa pernicioſa ſit.

Demoſthenis aut Ciceronis.] De duobus his eloquentiæ Principibus multi multa, nemo ferè nimia Omnia videtur complexus Cœl. Rhodig Lib. 25. cap. 3.

Demoſthenis.] Quintil. Lib. 10. cap 1. hunc vocat, *orandi penè legem*: Cœl. Rhodig. Lib. 8. cap. 13. *Incomparabilem oratorum anteſignanum & planè coryphæum.*

Ciceronis.] De eo jam antè Satir. 8. v. 236. & ſequent. Vide Plin. Lib. 7. cap. 30. & Lib 17. cap. 5. Quintil. cit. Cœl. Rhodig Lib. 3. cap. 3. & Lib. 5. cap. 13. &c.

115. *Totis Quinquatribus.*] Per illos quinque dies quibus agebantur Minervæ Sacra: unde nomen. Ovid. Faſt. 3. primo die ſacrificia peragebantur; ſecundo tertio & quarto gladiatores depugnabant; quinto urbs luſtrabatur. Alii ea Varrone & Feſto, nomen deducunt ea eo quod illud feſtum celebrabatur die quinto poſt Idus Martias. Vide Alex ab Alex. Lib. 2. cap. 22. & Gell. Lib. 2. cap. 21.

Quinquatribus optat.] Quilibet nimirum tirunculus inflammatur cupiditate laudis & gloriæ, & hinc Minervam Sapientiæ Deam importunis fatigat votis, videns certamina Poëtarum atque Oratorum à Domitiano inſtaurata, in Albano quotannis ab ipſo ſtudiosè celebrata. De quibus Sueton. Domit. cap. 4.

116. *Quiſquis adhuc uno*, &c.] Qui vix prima ſcientiarum ac eloquentiæ rudimenta puer delibavit, & parvam adeò mercedem, exiguumque præceptori hactenus dedit Minerval. Hoc in Quinquatribus ſolebat perſolvi à diſcipulis.

Minervam.] Hanc Metonym. pro ipſa ponit eloquentia.

Ovid. Faſt. 3. cit.

Pallada nunc pueri teneræque orate puellæ.
Qui benè placarit Pallada, doctus erit.

117. *Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ.*] Quem ſervus ad ſcholam ſequitur portans anguſtam, in qua codices pauculi, capſam: hinc ille dictus *capſarius*. Sueton. Ner. cap. 36. refert damnatorum liberos urbe pulſos, enectoſque veneno aut fame, *quoſdam cum pædagogis & capſariis necatos*, &c.

118 *Uterque perit.*] Gell. Lib. 15. cap. 28. Demoſthenem ac Ciceronem pari ætate illuſtriſſimas orationes in cauſis dixiſſe ait, anno ſcilicet ætatis vigeſimo ſeptimo illum, hunc vigeſimo ſexto: ſic etiam vixiſſe ſimilem propè annorum numerum, nimirùm Ciceronem annos ſexaginta tres: De-

Largus & exundans letho dedit ingenii fons.
Ingenio manus eſt & cervix cæſa ; nec unquam
Sanguine cauſidici maduerunt roſtra puſilli.
O fortunatam natam me Conſule Romam.
Antonî gladios potuit contemnere, ſi ſic
Omnia dixiſſet. Ridenda Poëmata malo,

INTERPRETATIO.

Ambos morti addixit ingenii fons abundans atque ſuperfluens. Ob *ingenium amputata* Ciceroni *fuerunt dextra & caput : neque unquam roſtra reſperſa ſunt cruore exigui oratoris.* O *beatam urbem exortam* dum *ego* fui *Conſul* ! *Enſes Antonii valuiſſet aſpernari, ſi cuncta hunc in modum fuiſſet locutus. Incondita carmina pluris facio, quàm*

ANNOTATIONES.

moſthenem ſeptuaginta. Porrò utrique ſua eloquentia mortis cauſa fuit : Demoſtheni quidem quòd Athenienſes concitaſſet ſæpiùs ſuis in Philippum orationibus : Ciceroni verò cùm in Antonium acriter invectus eſſet, ab eo jam Triumviro pernicies creata. Vide Plutarch. de utroque.

119. *Exundans ingenii fons.*] Quintil. cit. *Videtur*, inquit, *Tullius effinxiſſe vim Demoſthenis, copiam Platonis, jucunditatem Iſocratis . . . . Immortalis ingenii beatiſſimâ ubertate. Non enim pluvias (ut ait Pindarus) aquas colligit, ſed vivo gurgite exundat* &c.

120. *Manus & cervix cæſa.*] Antonii juſſu caput & manus jugulato Ciceroni abſciſſa & affixa roſtris, è quibus in ipſum toties dixerat, ac Romanos moverat ad libertatem accendens, at ſuo tandem exitio.

121 *Roſtra*] Locus in foro Romano ubi pulpitum erat, ornatum ſubinde è navium bello captarum roſtris: quæ quidem ex ære conflata erant. Ibi virorum illuſtrium imagines erectæ plures : & inde conciones haberi ad populum ſolebant. Tit. Liv. Lib. 8. cap. 14. *Naves*, inquit, *Antiatium partim in navalia Romæ ſubductæ ; partim incenſa. roſtriſque earum ſuggeſtum in foro extructum adornari placuit : roſtraque id templum appellatum.*

122. O *fortunatam natam*, &c.] Ciceronis eſt is verſiculus, quo de oppreſſa Catilinæ conjuratione, & libertate ſtabilitâ, ſibi ipſe in Conſulatu applaudebat. Turneb. Lib. 7. cap. 19. *Versus ejus*, inquit, *obtrectatorum Ciceronis & invidorum virulentos morſus in eum excitavit : nec eſt quod à Quintil. Lib. 9 cap. 4. vel à Juvenale Satir. 10. irrideatur ob iterationem earumdem ſyllabarum : hoc enim in delitiis habebant veteres . . . . . at poſteritas faſtidiit, quæ multò putidius & ineptiùs multis in rebus lasciviit*, &c. Certè idem Tullius ad Brutum ſcribens, *res mihi invisæ viſæ ſunt*, inquit : & de amicit. *Eo loco locati ſumus*, & Virgil. Æneid. 3. *Tales caſus Caſſandra canebat.* An verò ſummis illis ſcribendi magiſtris ea temerè excidiſſe putandum eſt, quod affirmat Quintil. loco citato !

123. *Antonii gladios potuit contemnere*] Sumpta ex ipſo Tullio verba Philip. 2. ubi perorans ita ſcribit : *Contempſi Catilinæ gladios, non pertimeſcam tuos*, &c.

Si ſic omnia dixiſſet.] Si tam inconditè, tam ineptè cætera dixiſſet, non periiſſet Tullius ab Antonio ſe ulciſcente occidi juſſus.

124 *Ridenda poëmata malo.*] Mallem ſubire ludibrium malè ſcribendo vel dicendo, quam capitis periculum, tam diſertè loquendo. Cæterùm & carmina ſcriptitaſſe ſe teſtatur ipſe Tullius ad Lentulum ſcribens Lib. 1 Epiſt. 9. *Ab orationibus disjungo me ferè, referoque ad manſuetiores Muſas . quæ*

Quam

Quàm te conſpicuæ divina Philippica famæ,
Volueris à prima quæ proxima. Sævus & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem fræna theatri.
Diis ille adverſis genitus, fatoque ſiniſtro,
Quem pater ardentis maſſæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladioſque parante
Incude, ac luteo Vulcano ad Rhetora miſit.

INTERPRETATIO.

te divina nominis præclari Philippica, quæ poſt primam legeris propinqua. Fines quoque dirus abſtulit hunc quem Athenæ ſtupebant rapidè fluentem, ac theatri frequentis habenas regentem. Is Numinibus iratis & malignâ ſorte natus, quem parens ob maſſæ ferventis fuliginem lippus, à carbone & forcipibus, & incude cultros fabricante, atque Vulcano luteo, ad Rhetorem ablegavit

ANNOTATIONES.

me maximè ſicut jam à prima adoleſcentia delectarunt . . . . ſcripſi etiam verſibus tres libros de temporibus meis, &c.

125. *Divina Philippica.*] Secunda nempè ſingulari artificio elaborata à Cicerone, qui quidem orationes eas in Antonium, non Antonianas, ut debuiſſet, inſcripſit, ſed Philippicas, quaſi ſimiles iis quas in Philippum Demoſthenes acres & ſalſas dixerat.

126. *Sævus & illum exitus eripuit*] Crudelis etiam ac funeſta mors è vivis exemit Demoſthenem. Is enim ut Regis Macedonum Antipatri furorem effugeret, veneno ſeipſe interemit. Vide cætera apud Plutarchum.

128. *Torrentem.*] Torrentis inſtar exundantem eloquentiam.

Moderantem fræna theatri.] Athenienſes in concionibus quò volebat inflectentem ac permoventem. Juſtin. lib 22. *Agathocles*, inquit, *veluti Rempublicam ſtatum formaturus, populum in theatrum ad concionem vocari jubet.* Aliter explicat Mancinellus, nempè quòd Athenienſibus perſuaſerit Demoſthenes ut quam in ſpectaculis ac theatris pecuniam publicam ſolebant impendere, jam in belli ſumptus adhiberent.

130. *Quem pater ardentis*, &c.] Infelix Demoſthenes quòd inſignis orator evaſerit, futurus certè beatior, ſi non ſcholas, ſed officinam patris frequentaſſet, fuiſſetque ferrarius faber, & gladiorum artifex

Pater.] Plutarchus refert Demoſthenis patrem honeſtum imprimis ac probum virum extitiſſe. Athenis autem egregiam gladiorum officinam multis artificibus ſervis inſtructam habuiſſe: deceſſiſſe verò, filio ſeptenni relicto abundante patrimonio. Valer. Maxim. Lib. 3. cap. 4. *Quam matrem*, inquit, *Euripides, aut quem patrem Demoſthenes habuerit. ipſorum quoque ſæculo ignotum fuit: alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditaſſe, omnium penè doctorum literæ loquuntur.*

131. *Forcipibus.*] Ex Nonio Marcello, & aliis, *fornum*. idem eſt quod, *calidum*: hinc forcipes quaſi calidum capientes, quòd candens ferrum teneant.

Virgil. Æneid. 8.

Verſantque tenaci forcipe maſſam.

132. *Luteo Vulcano.*] A camino & igne. Vulcanum quippe fabulantur Deum ignis præſidem, fabrum etiam Deorum, atque in Lemno Inſula officinam habere, ubi miniſtris Cyclopibus Jovi fulmina fabricatur.

Luteo.] Vel, atro, deformi, ſqualido, quales fermè Fabri, è carbone, fuligine, camino; vel rufo lucidiori,

Bellorum exuviæ, truncis affixa trophæis
Lorica, & fractâ de caſſide buccula pendens,
Et curtum temone jugum, victæque triremis
Apluſtre, & ſummo triſtis captivus in arcu,
Humanis majora bonis creduntur: ad hæc ſe
Romanus, Graiuſque ac Barbarus induperator
Erexit: cauſas diſcriminis atque laboris
Inde habuit. Tantò major famæ ſitis eſt, quàm
Virtutis. Quis enim virtutem amplectitur ipſam,
Præmia ſi tollas? Patriam tamen obruit olim

INTERPRETATIO.

Spolia militia, thorax detruncatis trophais ſuſpenſus, atque buccarum tegmen *è rupta galea dependens, & jugum temone avulſum, & apluſtria expugnata triremis, & mæſtus in arcu ſupremo vinctus, æſtimantur ſuperare mortalium bona. Ad ea contendit Imperator Romanus, & Græcus & Barbarus: illinc periculorum ac laboris anſam deſumit. Adeo exiſtimationis quàm virtutis ardentius eſt deſiderium. Nam quis ipſam virtutem quærit, ſi auferas munera? Nihilominus patriam dudum oppreſſit*

ANNOTATIONES.

ut prima ſyllaba producatur. ſic & Gell. Lib. 2. cap. 26. à luce vocari luteum colorem opinatur.

Ad Rhetora.] Iſæum Rhetoricæ præceptorem adiit audivitque Demoſthenes, patre jam mortuo. Cur autem non ſe contulerit ad Iſocratem qui tunc florebat? Fortè quod non valeret tantam ſolvere mercedem, quantam ille exigebat, nempè decem minas. Nam tutorum negligentiâ locuples ejus patrimonium ferè perierat. Hæc Plutarch.

133. *Bellorum exuviæ.*] Exitioſam quoque demonſtrat bellicæ gloriæ cupiditatem.

Truncis affixa trophæis.] Trophæum erigebant victores in aliquo tumulo è ramis arborum, & ex iis hoſtium ſpolia ſuſpendebant, & eo quidem loco, ubi verſi in fugam illi fuerant. Hinc nomen τροπὴ, converſio in fugam. Virgil Æneid. 11. initio.

Vota Deum primo victor ſolvebat Eoo.
Ingentem quercum deciſis undique ramis
Conſtituit tumulo; fulgentiaque induit arma,
Mezenti Ducis exuvias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes ſanguine criſtas,
Telaque trunca viri, & bis ſex thoraca petitum
Perfoſſumque locis, clypeumque ex ære ſiniſtra
Subligat, atque enſem collo ſuſpendit eburnum.

134. *Lorica.*] Hæc pridem è loris, nunc è ferro, nomen tamen retinuit.

135. *Curtum temone jugum.*] Bellici curtûs fragmenta.

Triremis.] Navis inſtructæ triplici ordine remorum: victoriæ navalis monimenta.

136. *Apluſtre.*] Superflua navis ornamenta, & quibus carere illa poteſt, apluſtre & apluſtrum vocari, ait Feſtus.

Captivus in arcu.] In arcu triumphali picta vel ſculpta imago hoſtis capti & mœſti.

137. *Humanis majora bonis.*] Summa bona, & veluti divina.

Ad hæc ſe Romanus, &c.] Propter hæc obtinenda nullum non diſcrimen ſponte ſubit.

142. *Præmia ſi tollas.*] Tull. Philip. 2. *Satis eſt in ipſa conſcientia pulcherrimi facti fructus.*

Gloria paucorum, & laudis, tituliqne cupido
Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus; ad quæ
Diſcutienda valent ſterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data ſunt ipſis quoque fata ſepulcris;
Expende Annibalem: quot libras in duce ſummo
Invenies? Hic eſt, quem non capit Africa Mauro
Perfuſa Oceano, Niloque admota tepenti.
Rurſus ad Æthiopum populos, alioſque Elephantos

INTERPRETATIO.

nonnullorum commendatio & ambitio laudis atque elogii affigendi lapidibus pulverem ſervantibus, ad quos disjiciendos ſufficiunt mala robora ficus infœcunda. Enimverò tumulis ipſis attributa fata ſunt. Penſa Annibalem: quot libras reperies in Imperatore maximo? Ille eſt quem non continet Africa mari Mauritania irrigata, & propinqua Nilo caleſcenti. Inſuper ad Æthiopia incolas, & elephantes diverſos adjungi-

ANNOTATIONES.

Ovid. 2. de Ponto Eleg. 3.

Ipſe decor recti, facti ſi præmia deſint,
Non movet, & gratis pœnitet eſſe probum.

Patriam tamen obruit.] Vel bellis civilibus, ut Sylla, Antonius, Cæſar: vel externis, ut Annibal, &c. Cicer. Tuſc. 3. n. 4. *Quâ cæcitate homines, cum quædam præclara etiam cuperent, eaque neſcirent, nec ubi, nec qualia eſſent, funditùs alii everterunt ſuas civitates, alii ipſi occiderunt*, &c.

144. *Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus.*] Inſcribendi ſepulcris, in quibus reconduntur cineres in urnis.

145. *Sterilis ficus.*] Caprificus rumpens ac ſolvens validos etiam muros atque lapides, quibus innaſcitur & erumpit.

Martial. Lib. 10. Epigram. 2.

Marmora Meſſala findit caprificus.

Mala robora.] Vel inutilis truncus; vel improbæ vites, quæ valeant ad ruinam ædificiorum.

146. *Data ſunt ipſis quoque fata ſepulcris.*] Ipſa ſepulcra peritura ſunt, ſeu vetuſtate labentia, ſeu vi disjecta & diffracta.

147. *Expende Annibalem.*] Cineres Annibalis in libra expende: quàm exiguus apparebit, qui tantus olim! Anguſta capit urna quem non Africa potuit continere.

148. *Mauro perfuſa Oceano.*] Mari Atlantico, ad Occidentem; ſicut Nilo, ad Orientem; mari Mediterraneo, ad Septentrionem. Porrò Mauritania Africæ pars occidentalis, ibi nunc regna Fezzæ & Marochii.

149. *Niloque admota tepenti.*] Quia nimirùm Zonæ torridæ ſubjectus. De Nilo, vide quæ notavimus ad Satir. 6. v. 83.

150. *Æthiopum.*] Æthiopia pars Africæ ampliſſima cis & ultra Æquatorem, continet Abiſſiniam, Nubiam, &c. De ea jam Satir. 2. v. 23. & Satir. 6. v. 599.

Alioſque elephantes.] Id eſt, ad Mauritaniam & Libyam Africæ Provincias, in quibus reperiuntur elephanti, ſicut in India Aſiæ regione, ſed in hac maximi; proindeque alios ac paulò diverſos illos vocat Juvenalis. Plin. Lib. 8. cap. 9. *Indicum elephantem Afri pavent,* inquit, *nec contueri audent: nam & major Indicis magnitudo eſt.* Et cap. 15. ſic habet: *Elephantes fert Africa ultra Syrticas ſolitudines, & in Mauritania: ferunt Æthiopes & Troglodytæ; ſed maximos India.* Idem Plinius in capite præcedenti ejuſdem Libri multa refert de Elephantum induſtria. Vide Annot. ad Satir. 12. v. 109. & ſeq.

Additur imperiis Hiſpania: Pyrenæum
Tranſilit. Oppoſuit natura Alpemque, nivemque:
Diducit ſcopulos, & montem rumpit aceto.
Jam tenet Italiam: tamen ultrà pergere tendit.
Actum, inquit, nihil eſt, nî Pœno milite portas
Frangimus, & mediâ vexillum pono Suburrâ.
O qualis facies, & quali digna tabellâ,
Cum Gætula ducem portaret bellua luſcum!

INTERPRETATIO

tur poteſtati Hiſpania. Pyrenæum ſuperat. Natura objecit Alpes ac nives: diſcidit ſaxa, atque rupes aceto diffregit. Jam Italiam poſſidet: attamen ulterius progredi exoptat. Nihil factum eſt, ait, niſi Carthaginenſi exercitu Romæ portas rumpimus, & ſigna conſtituo in media Suburra. O quis vultus, & quam picturam meritus, quando beſtia Gætula vehebat Imperatorem cœcitem!

ANNOTATIONES.

151. *Additur Imperiis Hiſpania*, &c.] Itaque non Africâ contentus Annibal in Europam tranſit: ac primò Hiſpaniam armis domat: hinc in Gallias, pòſt in Italiam victor pergit.

Pyrenæum.] Pyrenæi montes maximi Hiſpaniam à Gallia ſeparant, per octoginta quinque circiter leucas Hiſpanicas ab Oceano ad mare Mediterraneum excurrentes. Nomen ab incendio totius montanæ regionis, igne pridem à paſtoribus injecto in frequentes ibi ſilvas, quo factum eſt, ut argenti puri è montibus rivuli defluxerint, &c. quæ habet Diod Sicul. Lib. 6 cap. 9.

152. *Alpem.*] Excelſos admodum nivoſoſque montes, quibus Italia dividitur à Galliis. *Hos tranſcendiſſe quoque mirum fuit; atque in portento propè majores habuere Alpes ab Annibale exuperatas, & poſteà à Cimbris*: inquit Plin. in Prooem. Lib 36

153. *Et montem rupit aceto.*] Annibal, ut ſibi ſuoque exercitui viam aperiret per Alpium juga invia, arboribus circà immanibus dejectis detruncatiſque, ſtruem ingentem lignorum accumulari juſſit: hanc adjuvante vento ſuccendit, atque ſaxa ardentia infuſo aceto putrefecit. Sic torrida incendio rupes ferro patefacta, & emolliti anfractibus modicis clivi, ut non jumenta ſolùm ſed elephanti etiam deduci poſſent. Quatriduum circa rupem conſumptum. Hæc & alia fusè Tit. Liv. Lib. 21. cap. 37. & præced.

154. *Jam tenet Italiam.*] Superatis Alpibus in Italiam deſcendit, Romanoſque primò vicit ad Ticinum amnem, iterùm ad Trebiam fluvium, deinde Cannenſi illâ clade affecit: pòſt Romam petit, caſtraque metatus eſt ſuper Anienem fluvium, ad tertium ab urbe lapidem. Plutarch. &c.

155. *Pœno*] *Pœni* ſunt Carthaginenſes, quaſi *Phœni*, inquit Servius, à Phœnicibus, qui Carthaginem condiderunt, originem ducentes. Hinc & Punici quaſi Phœnici vocati ſunt.

156. *Mediâ vexillum pono Suburrâ.*] Niſi victor ingreſſus Romam vexilla ſtatuo in urbe media.

Suburra.] Vide Satir. 3. v. 5.

157. *Quali digna tabellâ.*] Solebant, & gaudent etiamnum aliquando Pictores, vultus admodum deformes ac ridiculas facies pingere.

158. *Gætula bellua.*] Elephas Gætulus. Gætulia Libyæ Interioris regio, ex Mela & Ptolomæo; Mauritaniæ, ex Plinio: inter Numidiam & Carthaginem, ut aliis placet.

Cum Gætula Ducem portaret bellua luſcum.] Rem explicat Livius Lib. 22. cap. 2. Scilicet Arnus fluvius ſolito magis inundarat Etruriam, cum in eam venit Annibal: obtinentibus omnia aquis; periere milites & jumenta

Exitus ergo quis eſt? O gloria! Vincitur idem
Nempè & in exilium præceps fugit, atque ibi magnus
Miranduſque cliens ſedet ad prætoria regis,
Donec Bithyno libeat vigilare Tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladii, non ſaxa dabunt, non tela, ſed ille
Cannarum vindex, ac tanti ſanguinis ultor
Annulus. I, demens, & ſævas curre per Alpes,
Ut pueris placeas, & declamatio fias.

INTERPRETATIO.

Ecquis igitur fuit eventus? O fama! Ipſe ſuperatur ſcilicet, atque in exilium citus abit, & ille ſummus & admirabilis cliens manet ad prætoria Principis, dum Regi Bithyniæ placeat expergiſci. Animæ quæ hominum negotia quondam turbavit, exitum non præbebunt enſes, non lapides, non jacula; ſed iſte annulus ultor Cannarum, & tam copioſi *cruoris vindex. Vado, inſane, ac perge duras per Alpes, ut arrideas adoleſcentibus, ſiſque declamandi* argumentum.

ANNOTATIONES.

paſſim. *Ipſe Annibal, æger oculis, ex verna primùm intemperie calores & frigora variante; elephanto, qui unus ſuperfuerat, quod altiùs ab aqua extaret, vectus; vigiliis tandem & nocturno humore, paluſtrique cœlo caput gravante, & quia medendi nec locus nec tempus erat, altero oculo capitur.* Hæc Liv. & Plutarch.

159. *Exitus ergo quis eſt.*] Quis verò finis tot victoriarum? Quid tandem Annibali contigit?

O *gloria!*] Quàm brevis, quàm vana & fallax!

Vincitur idem, &c.] Nimirùm ille ipſe Annibal modò tam glorioſus debellatur primùm à M. Marcello; deinde à Scipione profligatus in Africa, & à ſuis civibus damnatus, ad Antiochum Syriæ, mox ad Pruſiam Bithyniæ reges fugit: denique ab his etiam deſtitutus, veneno ſe ipſe interimit, ne hoſtibus dedatur.

161. *Cliens.*] Patrocinium & opem alienam implorat qui paulò antè terrebat omnes.

Sedet ad prætoria regis.] In atrio palatii regii quotidie manè præſtolatur, ut regem ſalutet, ſuaque illi officia deferat, is cui priùs tot homines parebant & obſequebantur.

Prætoria.] Prætorium vocatur domus aut tabernaculum Prætoris, atque inde cujuſcunque Ducis aut Regis.

162. *Bithyno.*] Pruſiam intelligit regem Bithyniæ, quæ regio eſt Aſiæ minoris Ponto finitima, & Euxino mari.

163. *Finem animæ, &c.*] Tanto verò Duci hoc ſors non dabit, ut honeſtâ morte in bello defungatur. Vide quæ notavimus Satir. 6 ad v. 169.

165. *Cannarum vindex.*] Ultor cladis apud Cannas Apuliæ oppidum Romanis illatæ, ac tot annulorum Romanis Equitibus detractorum. Vide Annot. Satir. 2. v. 155. ad vocem, *Cannis.*

166. *Annulus.* Sub annuli gemma venenum ſemper habuit præparatum Annibal, quo ſe ab hoſtium captivitate & ultione vindicaret. Vetus Schol. Vide Tit. Liv. Lib. 39. cap 51. Plutarch. in vita Annibalis; &c

I demens.] Sarcaſmus in Annibalem, & ambitioſos gloriæ militaris.

167. *Declamatio fias.*] Ut in ſcholis Rhetorum, pueris materiam declamationis præbeas. Vide Satir. 7. v. 161.

Unus Pellæo juveni non ſufficit orbis;
Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyaræ clauſus ſcopulis, parvâque Seripho.
Cum tamen à figulis munitam intraverit urbem,
Sarcophago contentus erit. MORS ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula. Creditur olim
Velificatus Athos, & quicquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria; cùm ſtratum claſſibus iiſdem,

INTERPRETATIO.

Mundus unus haud ſatis eſt adoleſcenti Pellæo. Efferveſcet miſer arcto orbis termino, quaſi Gyara rupibus atque anguſtâ Seripho compreſſus. Attamen quando ingreſſus erit civitatem a figulis inſtructam, tumulum ſatis habebit. Mors tantùm declarat quàm vilia ſint mortalium corpora. Non dubitatur Athos pridem navigatus, & quodcumque in monimentis profert Græcia futilis, quando ipſis claſſibus opertum mare.

ANNOTATIONES.

168. *Unus Pellæo juveni*, &c.] Quot mala pariat gloriæ cupido, Xerxis & Alexandri probat exemplis. Vide Plutarch. in Alexandri Magni & Themiſt. vita. Valer. Maxim. Lib. 8. cap. 14. *Alexandri Magni pectus inſatiabile laudis*, inquit, *qui Anaxarcho comiti ſuo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mundos eſſe referenti, heu me, inquit, miſerum, quod ne uno quidem adhuc potitus ſum! Anguſta homini gloria poſſeſſio fuit, quæ Deorum omnium domicilio ſufficit.*

Pellæo juveni.] Alexandro Pellâ urbe Macedoniæ oriundo.

169. *Æſtuat.*] Sic orbe toto ſe coarctatum putat, ut ſi Gyarâ, vel Seripho parvis Inſulis clauderetur. Ita mare in anguſto æſtuare dicimus.

170. *Gyaræ.*] Satir. 1. v. 73.

Seripho.] Satir. 6. v. 563.

171. *Figulis munitam intraverit urbem.*] Babyloniam, à Semiramide conditam, & muro è coctis lateribus facto circumdatam, teſte Juſtino, Lib. 1. Vide & Diodor. Sicul. Lib. 3. cap. 4.

172. *Sarcophago.*] Ita vocatur ſepulcrum, quod carnes voret, à σαρκὸς & φαγῶ: item lapis quidam ex Aſſo Troadis Promontorio fiſſili venâ ſciſſus: in eo condita defunctorum corpora intra diem quadrageſimum abſumi, teſtatur Plin. Lib. 36. cap. 17.

Sarcophago contentus erit.] Alexander ille magnus, quem non capiebat orbis totus, in urbe Babylone veneno extinctus exiguo tumulo capietur. Vide Juſtin. Lib. 12.

174. *Velificatus Athos.*] Circumnavigatus ab exercitu Xerxis, poſtquam fuiſſet à continenti abſciſſus ille mons Macedoniæ præaltus & in Ægeum mare procurrens, ut habet Plin. Lib. 4. cap. 10. Idem atteſtatur Herodotus Lib. 7. nempè Athon à militibus Xerxis perfoſſum, & juſſum intercidi Iſthmum ad recipiendum mare in foſſam tantæ latitudinis, ut duæ triremes pariter illac traduci poſſent: id porrò jactantiæ, & potentiæ præſertim oſtentandæ, ac memoriæ ſui relinquendæ gratiâ potiùs quàm ullius neceſſitatis aut commodi factum notat ibidem Herodotus: & paulò pòſt refert aggeres circa Athon perfectos ad alvei fauces, nè per æſtuaria maris illæ obſtruerentur.

Quicquid Græcia mendax, &c.] Quicquid narrant Scriptores Græci vani & mendaces. Portentoſa Græciæ mendacia vocat Plin. Lib. 5. cap. 1.

175. *Claſſibus iiſdem.*] Quibus Athos velificatus à Xerxe. Claſſes verò dicit: nam ex Herodoto cit. & Juſtino Lib. 2. Xerxes habuit navium myriadas plures: ſique fides, decies centum millia numerantur.

Suppoſitumque rotis ſolidum mare. Credimus altos
Defeciſſe amnes, epotaque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen qualis rediit Salamine relictâ,
In Corum atque Eurum ſolitus ſævire flagellis
Barbarus, Æolio nunquam hoc in carcere paſſos,

INTERPRETATIO.

& ſolidum rotis ſubjectum eſt. *Profunda flumina non dubitamus ſiccata, atque exhauſtos amnes Medo cœnante, & quæ canit Soſtratus axillis humidis. At tamen qualis reverſus eſt dimiſſâ Salamine, is barbarus, aſſuetus flagris caſtigare Corum & Eurum nunquam id perpeſſos in Æoli cuſtodia, quique*

ANNOTATIONES.

176 *Suppoſitumque rotis.*] Scilicet cùm ex Aſia in Europam exercitus à Xerxe traductus, cum curribus plurimis, conſtructo navibus ponte à Seſto ad Abydum, junctoque Helleſponto, ſpatio ſeptem ſtadiorum interjacente. Quâ ratione pons iſte factus, ediſſerit Herodot. Lib. 7. cit Vide & Sueton. Calig. cap. 19. ubi medium Baias inter ac Puteolos ſpatium trium millium & ſexcentorum ferè paſſuum, à Caligula ponte junctum refert, ac per eum biduo continenti primùm equo phalerato, deinde curru bijugi commeaſſe Imperatorem, comitante in eſſedis amicorum cohorte: atque *id excogitatum à Caio æmulatione Xerxis, qui non ſine admiratione aliquantò anguſtiorem Helleſpontum contabulaverit.*

177. *Defeciſſe amnes, epotaque flumina.*] Juſtin. Lib. 2. *Xerxes*, inquit, *ſeptingenta millia de regno armaverat, & trecenta millia de auxiliis, ut non immeritò proditum ſit, flumina ab exercitu ejus ſiccata, &c. . . . . ac veluti naturæ dominus, & montes in planum deducebat, & convexa vallium æquabat, & quædam maria pontibus ſternebat, quædam ad navigationis commodum per compendium ducebat.* Herodot. porrò cit affirmat & amnes & lacus epotos defeciſſe, cùm ex Aſia copias duceret Xerxes: & Scamandrum quidem omnium primum hominibus atque jumentis potantibus haud ſuffeciſſe, &c.

Medo prandente.] Conflato è Medis ac Perſis exercitu prandente & bibente.

178. *Soſtratus.*] Poëta qui ſcripſit Xerxis, ut aiunt, expeditionem.

Madidis alis.] Vel, dum Poëtico furore velut ebrius madet: vel dum recitat magnâ contentione ſudans maximè ſub alis, ut fit. Vetus Schol.

179. *Ille tamen qualis rediit.*] Superbus ille Xerxes demum à Themiſtocle ſuperatus navali pugnâ, ad Salaminem Inſulam, quam turpi fugâ Aſiam repetiit?

Salamine relictâ.] Inſula ſinûs Saronici Atticam inter & Peloponneſum contra Megaram urbem. Nempè ex Delphico reſponſo muris ligneis ſalutem tuentes Græci, ac in bellum navale intenti, anguſtias Salaminii freti, ne circumveniri a multitudine poſſent, occupaverant Quod feliciter ceſſit. Nam Perſæ victi, fuſi, fugati. Juſtin. cit. Lib. 2.

180 *In Corum atque Eurum.*] Ventos ac mare ſibi volens habere obnoxia.

Corum, Eurum.] Hic ab ortu, ille ab occaſu flat. Plin. Lib. 2. cap. 47. Metonymia eſt pro quibuſlibet ventis.

181. *Æolio nunquam*, &c.] Alludit ad Virgil. Æneid. 1. ubi

Vaſto rex Æolus antro
Luctantes ventos, tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.

Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum.
Mitius id ſanè, quod non & ſtigmate dignum
Credidit, huic quiſquam vellet ſervire Deorum?
Sed qualis rediit? Nempe unâ nave cruentis
Fluctibus, ac tardâ per denſa cadavera prorâ.
Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da ſpatium vitæ, multos da Jupiter annos:
Hoc recto vultu, ſolum hoc & pallidus optas.
Sed quàm continuis & quantis longa ſenectus
Plena malis: deformem, & tetrum ante omnia vultum,

INTERPRETATIO.

Neptunum ipſum vinculis conſtrinxerat? Lenius illud profectò, quod non etiam ſtigmata meritum putaverit. Et quod Numinum ei miniſtrare conſentiret? At qualis reverſus eſt? Unicâ naviculâ ſcilicet, mari ſanguinolente, & prorâ lentâ per crebra corpora. Honos efflagitatus potiit frequenter ejuſmodi ſupplicium. O Jupiter largire diuturnitatem vitæ, concede plures annos. Id erectâ facie, id etiam pallens dumtaxat expoſcis. At quàm perpetuis & quàm magnis ærumnis abundat ſenium longius! Præ cunctis contemplare faciem deformatam atque horridam,

ANNOTATIONES.

182. *Ipſum compedibus qui vinxerat Enoſigæum.*] Nam ex Herodoto Lib. 7. Solutum tempeſtate pontem audiens Xerxes, juſſit Helleſponto trecenta infligi verbera, & binas injici compedes: quin & miſſi qui ſtigmata inurerent, & colaphos incuterent, &c.

Ennoſigæum.] Sic appellatur Neptunus, quod terram quatiat. *ἔνοσις, concuſſio*, & *γαῖα terra*. Gell. Lib. 2. cap. 28.

183. *Quod non & ſtigmate.* &c] Xerxis irridet veſaniam. Quin & ſtigmata & notas inuſſit mari, ut cicatrices indecoras peccati pœnam ferret Neptunus Deus maris. Apud Herodot. cit. etiam verbis ſævitur: ô amara aqua, aiunt Xerxis miniſtri, dominus hanc tibi irrogat pœnam, quod eum læſiſti, qui de te nihil malè meritus eſt. Te tamen Rex, velis, nolis, tranſmittet. &c.

184. *Huic quiſquam vellet ſervire Deorum.*] Neptunus Laomedonti, & Apollo quidem Admeto, Regibus Dii ſervierunt, ut fabulantur; at inſano & immani domino Xerxi quis Deorum velit ſervire? Ironia ſalſiſſima.

185. *Sed qualis rediit?*] Sed quo tandem apparatu, quâ gloriâ in patriam redit qui tanto faſtu ac terrore Græciam appetebat?

Unâ nave.] Piſcatoriâ ſcaphâ, miniſtris deſtitutus, inglorius, imò turpis redit, fugitivus, trepidus. Juſtinus citatus.

Cruentis fluctibus.] Sanguine ſui nimirùm exercitûs, ac Perſarum ut terreſtri ſic & navali prœlio magnâ ſtrage cæſorum, tanto quidem numero, ut cadaveribus per mare fluitantibus retardaretur curſus iſtius naviculæ, quâ Rex fugiebat in Aſiam trajiciens cum pauculis; quia ſolutum hibernis tempeſtatibus pontem ad Abydum offenderat. Herodot. Juſtin.

188. *Da ſpatium vitæ*, &c.] Culpat jam eos qui diuturnam magis vitam exoptant quàm bonam. Senec. Ep. 101. *Quàm benè vivas, non quàm diu, refert: in hoc autem benè eſt ſæpiùs, ne diu.*

189. *Recto vultu.*] Apertè, non clam; hoc enim orare non pudet. Vide Perſ. Satir. 2. v. 8.

Pallidus.] Præ nimio deſiderio, præque metu non obtinendi quod anxius precaris.

Diſſimilemque

Diſſimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteſque genas, & tales aſpice rugas,
Quales umbriferos ubi pandit Tabraca ſaltus,
In vetulâ ſcalpit jam mater ſimia buccâ.
Plurima ſunt juvenum diſcrimina, pulcrior ille
Hoc, atque ille alio: multùm hic robuſtior illo.
Una ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et jam læve caput, madidique infantia naſi.
Frangendus miſero gingiva panis inermi.
Uſque adeo gravis uxori, natiſque, ſibique,
Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini, atque cibi, torpente palato,

INTERPRETATIO.

& aliam à ſeipſa, pellem fœdam pro cute, & labentes malas, & rugas ſimiles iis quas in vetuſta bucca exarat ſimia jam parens, ubi Tabarca umbroſas aperit ſilvas. Multa ſunt adoleſcentum differentia. Iſte illo formoſior, & hic iſte. Longè ille validior alio. Senum vultus idem, artus cum voce tremuli: atque adeo calvum caput, & infantia narium humidarum. Panis gingivâ rumpendus infelici armis deſtituto. *Tam moleſtus conjugi & filiis, ac ſibimetipſi, ut nauſeam pariat Coſſo inſidiatori. Haud voluptas par vini atque eſca palato*

ANNOTATIONES.

192. *Diſſimilemque ſui.*] In ſenectute deformem, qui formoſus fuerat in juventute.

Pro cute pellem.] Loco teneræ cutis, jam pellem ſenio rugoſam & aſperam.

194. *Quales umbriferos.*] Tales rugas in genis, quales habet vetus ſimia, quâ nihil deformius.

Ubi pandit Tabraca ſaltus.] In ſilvis Tabrachæ vicinis. Strabo Lib. 17 refert de Poſſidonio, qui è Gadibus in Italiam navigans, delatus eſt in Libyæ oram: in ſilva porrò quæ eſt juxta mare vidit plures ſimias, quarum aliæ ſuper arboribus, aliæ in terra ſederent, nonnullæ catulos haberent & ubera pendentia: riſit autem cum eas uberibus graves cerneret, nonnullas etiam calvas, nonnullas hernioſas Hæc ille. Adſtipulatur Herodot Lib. 4.

Tabraca.] Vulgò *Tabarca*, urbs Africæ, in regno Algerii, ad mare Mediterraneum ſita, portum habet hodie ſatis commodum

195. *Simia.*] Tull. 1. de Natura Deorum n. 98 ex Ennio.

> *Simia quàm ſimilis turpiſſima beſtia nobis.*

Et 2. de Divin. n. 69. ſimiam appellat *monſtroſiſſimam beſtiam*. Cœl. Rhodig. Lib. 3 cap. 10. *ridiculam hominis imitationem*, vocat ex Galeno

196. *Plurima ſunt juvenum diſcrimina.*] Varia & multiplex eſt in juvenibus ſpecies & formæ gloria: at ſenum una & communis eſt omnium deformitas.

198. *Trementia membra.*] Alii legunt, *trementia labra.*

199. *Læve caput.*] Calvum.

Madidique infantia naſi.] Ut infantibus abundans humor ex ore, ita ſenibus è naſo defluit

200. *Inermi.* Carenti dentibus, quæ ſunt hominis arma. Plin Lib. 7 cap. 16. Cœl. Rhodig. Lib. 4 cap. 1.

201. *Ut captatori moveat faſtidia Coſſo.*] Ut vix eum ferat Coſſus, qui tamen ut hæreditatis partem aucupetur, ſenes omni officiorum genere ſibi demereri ſtudet, & quidlibet ab eis pati aſſuevit.

Gaudia. * * * * *
* * * * * *
* * * * * * * *
* * * * * *
* * * * * * * *
* * * * Aſpice partis
Nunc damnum alterius. Nam quæ cantante voluptas,
Sit licet eximius citharœdus, ſitve Seleucus,
Et quibus auratâ mos eſt fulgere lacernâ?
Quid refert magni ſedeat quâ parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? Clamore opus eſt, ut ſentiat auris,
Quem dicat veniſſe puer, quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido jam corpore ſanguis
Febre calet ſolâ: circumſilit agmine facto
Morborum omne genus, quorum ſi nomina quæras,

INTERPRETATIO.

hebeti. * * *
* * * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *
* * * * * *
* * * * *
Jam intuere detrimentum diverſa partis. Etenim quod gaudium canente, quamvis optimus fuerit citharœdus, etiamverò Seleucus, & queis eſt conſuetudo ſplendeſcere veſte auro intextâ? *Ecquid intereſt quâ regione ampli theatri conſideat qui vix percipiet canentes cornu, & buccinarum clangorem? Vociferatio deſideratur, ut auricula audiat quemnam accedere moneat famulus; & quotam horam indicet. Inſuper algente jam corpuſculo, exiguus ſanguis febre tantùm fervescit. Turmatim obſident ægritudines nullius non ſpeciei, quarum appellationes ſi interrogaveris, fa-*

ANNOTATIONES.

209. *Aſpice partis nunc damnum alterius.*] Nempè ſurditatem, quâ fit ut ſenex auditûs careat voluptate.

210. *Cantante.*] Supple, Muſico, Symphoniaco.

211. *Seleucus.*] Inſignis & eximius Tibicen.

212. *Quibus auratâ mos,* &c] Horatius Epiſt. ad Piſones v. 215.

Tibicen traxitque vagus per pulpita veſtem.

214. *Cornicines.* &c.] Symphoniam in ludis adhiberi ſolitam docet Horatius Epiſt. ad Piſones v. 202 & ſeq.

215. *Clamore opus eſt,* &c] Vociferetur magnâ contentione puer neceſſe eſt ut audiat ſenex herus, quoties ei nuntiat adeſſe quempiam ſalutare & alloqui cupientem.

216. *Quot nunciet horas.*] Solebant famuli horas dominis annuntiare. Martial. Lib. 8. Epigram. 67.

Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu
Jam conviva mihi Cæciliane venis.

Plin. Lib. 7. cap. 53. Cn. Bæbius Pamphilus, cùm à puero quæſiſſet horas, protinùs expiravit.

217. *Minimus gelido jam corpore ſanguis.*] In ſenibus ſanguis minùs abundat, atque adeo pauciores ac minùs ſubtiles gignit ſpiritus.

219. *Morborum omne genus.*] Plin. Lib. 7. cap 50. *Senecta in pœnam vivacis*, inquit. *tot periculorum genera, tot morbi, tot curæ, ... hebeſcunt*

Promptiùs expediam, quot amaverit Hippia mœchos ;
Quot Themiſon ægros autumno occiderit uno ;
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos : * * * * *
* * * * * * *
Percurram citiùs quot villas poſſideat nunc,
Quo tondente gravis juveni mihi barba ſonabat.
Ille humero, hic lumbis, hic coxâ debilis; ambos
Perdidit ille oculos, & luſcis invidet. Hujus
Pallida labra cibum capiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cœnæ diducere rictum
Suetus, hiat tantùm, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater jejuna. Sed omni
Membrorum damno major dementia, quæ nec
Nomina ſervorum, nec vultum agnoſcit amici,

INTERPRETATIO.

citiùs recenſebo quot adulteros Hippia dilexerit, quot ægrotos uno autumno Themiſon interfecerit, quot ſocios Baſilus, quot pupillos Hirrus circumvenerit. * * * *
Promptiùs enumerabo quot modò villas habeat ille *quo reſecante crepitabat barba mihi adoleſcenti moleſta. Iſte ſcapulâ, is lumbis, ille coxâ infirmus; hic utrumque amiſit oculum, invidetque cœcitibus : labia iſtius pallentia eſcam ſumunt alienorum digitis : ipſe viſis dapibus rictum ſolitus aperire inhiat ſolùm velut hirundinis pullus, ad quem parens famelica referto ore advolat. Cuncta verò detrimenta artuum ſuperat inſania, quæ neque famulorum appellationes, neque faciem novit familiaris,*

ANNOTATIONES.

ſenſus, membra torpent. præmoritur viſus. auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborum inſtrumenta.

220. *Hippia.*] Satir. 6. v. 82.

221. *Themiſon.*] Medicus tunc nobilis: *Archiater illius temporis, cui detrahit*, ut habet vetus Schol. Ejus ut optimi Medici meminit Corn. Celſus. Plin. Lib 29. cap. 1. Aſclepiadis auditorem illum fuiſſe refert, ejuſque placita mutaſſe. Apud Athen. Lib. 7. cap. 10 Celebratur *Themiſon* Cyprius, Antiochi regis deliciæ.

Autumno.] Tunc enim frequentiores morbi. Vide Satir. 6. v 516. ad hæc verba, *Septembris & Auſtri.*

Occiderit.] Mori fecerit pharmacis imperitè & perperam collatis. Sarcaſmus in Medicos indoctos, quem egregiè imitatus eſt Gallicus nonnemo Satiricus, nomine ſatis notus, haud ita pridem.

222. *Baſilus.*] De eo jam Satir. 7. v. 145. *Advocatus eo tempore prævaricator fuit*, teſte vet. Schol. Alii Prætorem dicunt ſocios Populi Romani; quibus erat Præfectus, rapinis vexantem, ac bonis ſpoliantem fraudulentis accuſationibus circumventos.

Hirrus.] Tutor infidelis pupillos defraudans.

226. *Quo tondente gravis*, &c.] *Licinus è tonſore Senator factus.* Vetus Schol. Vide Annot. ad Satir. 1. v. 25. ubi idem verſiculus habetur.

227. *Ille humero, hic lumbis*, &c.] Alia perſequitur ſenectutis incommoda.

229. *Cibum capiunt digitis alienis.*] Propriis uti digitis ac manibus non valet ille, ſive ob chiragram, ſive ob paralyſim.

Cum quo præteritâ cœnavit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit. Nam codice ſævo
Hæredes vetat eſſe ſuos: bona tota feruntur
Ad Phialen. Tantum artificis valet halitus oris,
Quòd ſteterat multis in carcere fornicis annis.
Ut vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera natorum, rogus aſpiciendus amatæ
Conjugis, & fratris, plenæque ſororibus urnæ.
Hæc data pœna diu viventibus, ut renovata
Semper clade domus multis in luctibus, inque
Perpetuo mœrore, & nigrâ veſte ſeneſcant.
Rex Pylius (magno ſi quicquam credis Homero)
Exemplum vitæ fuit à cornice ſecundæ.
Felix nimirùm, qui tot per ſæcula mortem
Diſtulit, atque ſuos jam dextrâ computat annos;

INTERPRETATIO.

quicum heſternâ nocte opulatus eſt, ne que eos quos procreavit, & quos aluit. Etenim libello crudeli prohibet ſuos eſſe haredes, omnes autem *facultates ad Phialem devolvuntur. Adeo potens eſt ſpiratio oris ſcorti, quod plures anno manſit in cuſtodia proſtibuli. Quamvis* autem *mentis ſenſus valeant, nihilo minus deducenda ſunt filiorum funera. ſpectanda pyra dilectæ uxoris ac fratris, atque urna ſororum* cineribus *referta. Hoc ſupplicium aſſignatum eſt longam vitam ducentibus, ut continuò iteratâ familia ruinâ, plurimis in fletibus & in dolore aſſiduo, atque atris veſtimentis conſeneſcant. Rex Pyli, ſi fides aliqua ſummo Homero, extitit exemplum ævi poſt cornicem ſecundi. Scilicet beatus qui tot per ſæcula mortem retardavit, & annos ſuos jam dextrâ numerat,*

ANNOTATIONES.

236. *Codice ſævo*] Teſtamento, per quod proprios exhæredat filios, ut mulierem imputam ex aſſe hæredem ſcribat.

238. *Phialem.*] Quæ nefando obſequio ſenis animum demeruit & captavit.

240. *Ut vigeant ſenſus*, &c] Quod ſi illa abſunt incommoda, alia ſuccedunt, Si benè ſanus eſt ſenex corpore & mente; premitur aliis mœroribus de morte propinquorum, quos ante ſe efferri videt.

246. *Rex Pylius.*] Neſtor Rex Pyli, quæ urbs eſt Peloponeſi.
Ovid. Lib. 1. de Ponto, Eleg. 5.
Crede mihi, Pylio Neſtore major ero.

247. *Vita à Cornice ſecunda.*] Id eſt longiſſimæ poſt cornicem. Tres hominis ætates Neſtori attribuit Homerus Odyſſ 3. Cornici novem Plinius ex Heſiodo: quod quidem fabuloſum & ipſe ibidem exiſtimat Libro nimirùm 7. cap 48. pariter & Macrobius Lib. 7. cap. 5.

248. *Tot per ſæcula.*] Per annos trecentos Alii tamen affirmant Neſtorem non vixiſſe ultra nonaginta annos, treſque nihilominus ætates; quas annorum triginta dumtaxat ſingulas numerant

249 *Dextrâ computat annos.*] Hinc Juvenalis innuit Neſtorem vixiſſe plura ſæcula, idque ex communi opinione. Obſervandum quippe veteres digitis ſiniſtræ manûs ſolitos computare uſque ad centum; dextrâ verò majores numeros Quod ex Beda fuse refert & explicat Cœl. Rhodig. Lib. 23. cap. 12. & ſeq.

Quique novum toties muſtum bibit: oro, parumper
Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, & nimio de ſtamine, cùm videt acris
Antilochi barbam ardentem: nam quærit ab omni
Quiſquis adeſt ſocio, cur hæc in tempora duret;
Quod facinus dignum tam longo admiſerit ævo.
Hæc eadem Peleus, raptum cùm luget Achillem;
Atque alius, cui fas Ithacum lugere natantem.
Incolumi Trojâ Priamus veniſſet ad umbras
Aſſaraci magnis ſolennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum cervicibus, inter
Iliadum lacrymas, ut primos edere planctus

INTERPRETATIO.

& qui tam ſæpè vinum recens potavit: quæ o paululùm adverte, quantum ipſe de fatorum decretis, ac de longiori filo conqueratur, quando cernit flagrantem barbam Antilochi bellicoſi. Singulos enim ſodales, quicumque aſtant, interrogat; quare ad illud ævum uſque *permaneat; et quod crimen ita diuturnam ætatem meritum perpetrarit? Ea ipſa Peleus* ait, *quando Achillem ſublatum dolet: & alter cui licet deflere Ithacum natantem. Stante Ilio Priamus acceſſiſſet ad manes Aſſaraci, celebri pompâ, Hectore cæteriſque fratribus feretrum collo geſtantibus, inter fletus Trojanarum,* ita *ut Caſſandra prior auſpicaretur la-*

ANNOTATIONES.

250. *Novum toties muſtum bibit.*] Adeoque tot autumnos vidit.

252. *Nimio de ſtamine.*] De vita diuturniori. Vide Satir. 3. v. 27. Annotat. ad vocem, *Lacheſi.*

253. *Antilochi barbam ardentem.*] Cùm videt cremari corpus Antilochi filii ſui jam barbati & ſtrenui, atque in ætatis flore morientis, ſcilicet à Memnone occiſi. Odyſſ. 4.

254. *Cur hæc in tempora duret.*] Ut plures ærumnas ferat nimirùm.

256. *Peleus.*] Videns Achillem filium ſuum immaturo præreptum fato, & à Paride interfectum.

257. *Atque alius.*] Similia loquitur & Peleus, & Laërtes, ut Neſtor ſupra.

Alius cui fas., &c.] Odyſſ. ult. a Jove mortem precatur ſenior Laërtes, dolens Ulyſſem filium Ithacæ Inſulæ regem, undis jactatum annos decem, per maria vagabundum, ſæpe naufragum, adeo ut ejus varii errores ac ærumnæ Homeri Odyſſeæ materiam præbuerint.

258. *Incolumi Trojâ*, &c.] Si ante excidium Trojanum, ſi ante regni ac ſuorum cladem Priamus vitâ functus eſſet, ſanè felix ac beatus exceſſiſſet.

Veniſſet ad umbras Aſſaraci.] Adiiſſet in Inferis Aſſaracum avum fratris ſui.

259 *Hectore funus portante*, &c.] Majori natu filio Priami cum fratribus. Priamo filios quinquaginta, ac filias duodecim fuiſſe aiunt, Homer. Cicer. Tuſcul. 1. &c.

Funus portante.] Tit. Liv. Lib 48. Epitom. M. Æmilius Lepidus Princeps Senatus, antequàm expiraret præcepit filiis lecto ſe ſtrato, ſine linteis ſine purpura efferrent. Plin. Lib. 7 cap. 44. *Quint. Metellus Macedonicus*, inquit, *quatuor filiis illatus rogo eſt, uno Prætore, tribus conſularibus, duobus triumphalibus, uno Cenſorio.*

261. *Ut primos edere planctus*, &c.] Quaſi præfica. Nam conducebantur olim mulieres ita dictæ, quæ luctum ederent in funeribus, ac cæteris modum plangendi darent. Feſtus.

Caſſandra inciperet, ſciſsâque Polyxena pallâ:
Si foret extinctus diverſo tempore, quo jam
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? Omnia vidit
Everſa, & flammis Aſiam ferroque cadentem.
Tunc miles tremulus poſitâ tulit arma tiarâ,
Et ruit ante aram ſummi Jovis, ut vetulus bos,
Qui domini cultris tenue & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato jam faſtiditus aratro.
Exitus ille utcumque hominis: ſed torva canino
Latravit rictu, quæ poſt hunc vixerat uxor.
Feſtino ad noſtros, & Regem tranſeo Ponti,

INTERPRETATIO.

mentationem facere, & Polyxena diſ. ruptâ chlamyde: ſi mortuus eſſet alio tempore, cùm Paris jam incœperat fabricare naves generoſas. Ævum ergo diuturnum quid præſtitit? Aſpexit cuncta diſturbata, atque Aſiam igne & armis ſubverſam. Tum miles titubans arma portavit abjecto pileo, ac cecidit ad altare ſupremi Jovis, tanquam bos annosus, qui ab immemori jam aratro contemptus cervicem exilem & infortunatam dat heri gladiis. Atque iſte quidem *hominis quodammodo finis* eſt; *at conjux, quæ ſuperſtes ei fuerat, rictu canino truculenta latravit. Propero ad noſtrates, ac prætermitto Regem Ponti,*

ANNOTATIONES.

262. *Caſſandra.*] Priami filia Trojæ ruinam vaticinata, hanc ab Apolline facultatem incaſsùm adepta.

Polyxena ſciſſaque palla.] Filia item Priami ſciſſis veſtibus ex antiquo more dolorem teſtificata.

263 *Tempore quo*, &c.] Cùm Paris naves adhuc ædificaret, quibus in Græciam veniens Menelai Principis uxorem Helenam è domo viri in Troadem rapuit: quod tot bellis occaſionem Trojanoque excidio deinde præbuit. Vide Horat Lib. 1. Ode 15. &c.

266. *Aſiam.*] Trojam ac Troadem quæ pars eſt Aſiæ minoris.

267. *Tunc miles tremulus.*] Tum Priamus ſenio tremens coactus eſt arma induere, ad repugnandum Græcis Helenam repetentibus & injuriam ulciſcentibus.

Tiarâ.] Pileo in pace uſitato. Vide Satir. 6. ad v. 515. annotata in ſimili voce.

268. *Ruit ante aram ſummi Jovis.*] Trucidatus à Pyrrho ante aram Jovis Hercei.

270. *Ab ingrato jam faſtiditus aratro.*] Bos jam arando ob ſenium inutilis mactatur ab ingrato agricola tot ejus laborum immemori

271. *Canino latravit rictu.*] Hecuba; quam fabulantur verſam in canem: eo quod percita dolore in Græcorum obvium quemque debaccharetur, atque dicteriis laceſſare & allatrare veluti conſueviſſet. Vide Plaut. Menæchm. ſc. 14. Ovid Metamorphoſ. 13. Cicer. Tuſc. 3. n. 63.

273 *Feſtino ad noſtros.*] Feſtinat oratio ad exempla Romanorum, quibus longa vita pariter ærumnas attulit.

Regem Ponti.] Mithridatem tot tantarumque gentium Principem, ut annis quadraginta cum victore terrarum populo bellaverit: ac vix ariete velut triplici denique ſit æquatus ſolo, ac principatu vitaque pariter excuſſus, Syllæ Cornelii felicitate, Luculli virtute poſtremo magnitudine Pompeii. Hæc Cœl. Rhodig. Lib. 22. cap. 20.

Et Crœſum, quem vox juſti facunda Solonis
Reſpicere ad longæ juſſit ſpatia ultima vitæ.
Exilium, & carcer Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victâ Carthagine panis,
Hinc cauſas habuere. Quid illo cive tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatius unquam;
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompâ, animam exhalaſſet opimam,
Cum de Teutonico vellet deſcendere curru?

Interpretatio.

& Crœſum, quem aqui Selenis diſertus ſ[illegible]mo precepit attendere ad extrema tempora avi diuturni. Illinc prodierunt exilium, & cuſtodia, & palus Minturnenſis, & panis corrogatus apud *Carthaginem ſubactam. Quid eo cive naturâ felicius unquam in orbe, quid Roma prodxiſſet, ſi circumacto vinctorum agmine, atque univerſo militia apparatu, pulcram animam emiſiſſet, quando exilire cupiebat è curru Teutonico?*

Annotationes.

274. *Crœſum.*] Hunc Lydiæ regem beatum ſe ob ſummas opes credentem admonuit Solon, neminem ante obitum judicari felicem debere. Quod ille verum tandem agnovit poſtquam à Cyro Perſarum Rege captus, & vivus tantùm non exuſtus eſt. Vide Herodot. lib. 1. Juſtin. Plutarch.

Juſti Solonis.] Gell. Lib. 17. cap. 11. ait Solonem unum ex illo nobili numero Sapientum leges Athenienſium ſcripſiſſe, regnante Romæ Tarquinio Priſco anno regni ejus trigeſimo tertio. Vide Plutarch. &c.

275. *Reſpicere ad longæ*, &c.] Ovid. ſententiam Solonis ita expreſſit:

. . . . Scilicet ultima ſemper
Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo ſupremaque funera debet.

276. *Exilium, & carcer*, &c.] Si Marius minùs vixiſſet, non eſſet expertus exilium, carcerem, mendacitatem Nimirùm Caius ille Marius à Sylla victus fugit, atque in paludibus prope Minturnas latuit. Inde verò in carcerem abreptus, immiſſum Gallum percuſſorem vultûs majeſtate deterruit. Hinc trajecit in Africam, & Carthagine pauper & exul panem mendicavit. Aurel. Victor, Tit. Liv. Epitom. Lib 77. Plutarch.

Minturnarum.] Hæc fuit olim urbs Latii, ad Liris fluvii oſtia: hodie jacet in ruderibus.

277. *Victâ Carthagine.*] Romano Imperio ſubdita, & tunc Prætorem habente Sextilium, qui C. Marium Libyâ prohibuit. Plutarch. in Vita C. Marii.

278. *Hinc cauſas habuere.*] E longiori vita cauſas habuerunt plures ærumnæ.

Illo cive.] C. Mario.

280. *Si circumducto captivorum*, &c.] Si poſt actum triumphum ſtatim obiiſſet.

281. *Opimam.*] De opimis ſpoliis gloriantem.

282. *Cum de Teutonico*] Cum paratus eſſet deſcendere, vel, cum deſcenderet è curru, quo de Cimbris ac Teutonibus triumphum egerat. C. Marius Arpinas, ſepties Conſul, Teutones in Gallia apud Aquas Sextias, Cimbros in Italia, in Campo Caudio vicit, deque his triumphavit. Aurel. Victor. Teutones ſunt populi Germaniæ prope Cimbros, ad Boream.

Provida Pompeio dederat Campania febres
Optandas; ſed multæ urbes, & publica vota
Vicerunt. Igitur fortuna ipſius, & urbis
Servatum victo caput abſtulit. Hoc cruciatû
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
Integer, & jacuit Catilina cadavere toto.
Formam optat modico pueris, majore puellis
Murmure, cùm Veneris fanum videt anxia mater
Uſque ad delicias votorum. Cur tamen, inquit,

INTERPRETATIO.

Prudens Campania præbuerat Pompeio febres expoſcendas: at plurimæ civitates preceſque communes ſuperarunt. Sors igitur illius ac Romæ ademit ſuperato caput conſervatum. Tormento ejuſmodi, iſtu ærumnis Lentulus immunis fuit: & Cethegus interiit non truncatus, atque integro corpore Catilina procubuit. Parens ſollicita leni ſuſurro filiis, apertiore filiabus pulcritudinem precatur, quoties aſpicit Veneris templum, uſque ad precum voluptatem. Quare verò re-

ANNOTATIONES.

283. *Provida,*] Quaſi prævidens imminentes ei miſerias & calamitates, quibus per febrim eximeretur: quæ proinde videtur fuiſſe optanda.

Provida Pompeio, &c.] Cic. Tuſc. 1. n. 86. *Pompeio noſtro familiari, cum graviter ægrotaret Neapoli, melius eſt factum . . . . Utrum igitur, ſi tum eſſet extinctus, à bonis rebus, an à malis diſceſſiſſet? Certè à miſeriis. Non enim cum ſocero bellum geſſiſſet, non imparatus arma ſumpſiſſet, non domum reliquiſſet, non ex Italia fugiſſet, non exercitu amiſſo nudus in ſervorum manus ac ferrum incidiſſet; non liberi defleti: non fortuna omnes à victoribus poſſiderentur. Qui ſi mortem tum obiiſſet, in ampliſſimis fortunis occidiſſet. Is propagatione vitæ quot, quantas, quàm incredibiles hauſit calamitates? Hæc morte effugiuntur*

Campania. Pars regni Neapolitani, perquàm fertilis & beata.

284. *Sed multæ urbes,* &c.] Votis publicè factis pro ejus incolumitate, ſervatus eſt Pompeius & ad multa mala reſervatus. Vide Plutarch.

285. *Vicerunt*] A Diis impetrarunt, ne ex illa febre moreretur.

Fortuna ipſius, &c.] Vota malignè exaudita, & fatum ſuum atque urbis, honeſtæ morti ſubduxerunt Pompeium, quem deinde Ptolemæus Ægypti Rex, ad quem fugerat, capite truncari juberet.

286. *Victo,*] Profligato à Cæſare.

Hoc cruciatu,] Tali mutilatione corporis & capitis diminutione, qualem tulit Pompeius ille magnus.

287. *Lentulus, Cethegus*] Illi cum Catilina contra Rempublicam conjurati, jubente Cicerone Conſule, in carcere ſtrangulati ſunt: ipſe verò Catilina in acie pugnans cecidit. Appian. Salluſt. &c.

288. *Integer.*] Non truncato capite, integro manente cadavere.

289. *Formam optat.* Neque pulcritudinem exoptandam oſtendit ob imminentes inde injurias & diſcrimina. Vide Perſ. Satir. 2.

290. *Veneris.*] Venuſtatis Deæ.

291 *Uſque ad delicias votorum.*] Non tantùm ex impetrata forma, ſed etiam ex votis ipſis captans delicias & gaudia

Cur tamen, inquit corripias.] Eccur damnes ejuſmodi vota, quandoquidem & Latona filiæ pulcritudine delectatur? Ex homero, & Virgilio.

Corripias?

Corripias? Pulcrâ gaudet Latona Dianâ.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipſa habuit. Cuperet Rutilæ Virginia gibbum
Accipere, atque ſuam Rutilæ dare. Filius autem
Corporis egregii miſeros trepidoſque parentes
Semper habet. RARA eſt adeo concordia formæ
Atque pudicitiæ. Sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus ac veteres imitata Sabinas.
Præterea caſtum ingenium, vultumque modeſtum
Sanguine ferventem tribuat natura benignâ
Larga manu: (quid enim puero conferre poteſt plus
Cuſtode, & curâ natura potentior omni?)
Non licet eſſe viros: nam prodiga corruptoris

INTERPRETATIO.

darguas, ait? Latona delectatur Dianâ formosâ. At prohibet Lucretia vultum expeti, qualis ipſi erat. Virginia Rutilæ gibbum habere vellet; ſuamque formam *tradere Rutilæ. Sed venuſte puer corpore nunquam non infelices & anxios tenet genitores. Tam infrequens eſt conſenſus pulcritudinis & caſtimoniæ. Quamvis indolem caſtam dederit familia agreſtis, & priſcas Sabinas æmulata: insuper mentem pudicam, & faciem verecundam ſanguine ardentem conferat natura liberalis favente dextrâ. (nam quid amplius juveni dare valet natura omni pædagogo & diligentiâ efficacior) haud permittitur viros extare. Etenim profuſa corruptoris malitia non*

ANNOTATIONES.

292. *Diana.*] Jovis ex Latona filia, eodem cum Apolline partu edita: ob caſtitatis ſtudium ſilvas coluiſſe, & hominum conſortia fugiſſe dicitur. Vide Ciceronem de natura Deorum.

293. *Sed vetat optari*] Reſpondet Poeta, & opponit Lucretiæ exemplum, cui ſua forma ſtuprum ab Tarquinio Superbi filio, & ab ſeipſa necem attulit. Vide Hiſtoriam apud Liv. Lib. 1. cap. 58. Dionyſ. Halic Lib. 4. &c.

294 *Cuperet Rutilæ Virginia.*] Virginia optaſſet eſſe tam deformis quàm Rutila, ne Appio Decemviro appetita ab ipſo patre Virginio ſuam pudicitiam vindicante occideretur. Vide Tit. Liv. Lib. 3. cap. 44.

Rutila] Vetulæ deformis & gibboſæ, quam annos nonaginta ſeptem exceſſiſſe ait Plin Lib. 7. cap. 48.

295. *Suam Rutilæ dare.*] Juvenilem ſuam faciem & formam cum ſenili deformitate commutare.

296. *Trepidos.*] Ne puer corrumpatur.

297. *Rara eſt adeo concordia.*] Ovid.
Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.

298. *Sanctos licet horrida, &c.*] Quamvis educatio aſpera & ſevera ſanctos mores formarit. Vide Satir. 6. v. 287.

299. *Sabinas.*] Caſtitate inſignes. Vide Satir. 3. v. 169. & Satir. 6. v. 163.

300. *Caſtum ingenium, &c.*] Etſi caſtitatis & pudicitiæ amorem dederit natura pariter atque inſtitutio, corruptioni obnoxius eris.

301. *Sanguine ferventem.*] Facilè erubeſcentem, pudibundum. Pudens natura diffundit ſanguinem, & eum quaſi velamen obtendit: & hinc rubor. Ut explicat Macrob Lib. 7. cap. 11.

304. *Non licet eſſe viros.*] Formoſi enim alii caſtrantur, alii in muliebrem defluunt mollitiem: unde & deſinunt eſſe viri.

Improbitas ipſos audet tentare parentes.
Tanta in muneribus fiducia. Nullus ephebum
Deformem ſævâ caſtravit in arce tyrannus:
Nec prætextatum rapuit Nero loripidem, vel
Strumoſum, atque utero pariter, gibboque tumentem.
I Nunc, & juvenis ſpecie lætare tui, quem
Majora expectant diſcrimina. Fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet quaſcumque maritus
Exigit iratus: nec erit felicior aſtro
Martis, ut in laqueos nunquam incidat. Exigit autem
Interdum ille dolor plus, quàm lex ulla dolori
Conceſſit. Necat hic ferro, ſecat ille cruentis
Verberibus, quoſdam mœchos & mugilis intrat.
Sed tuus Endymion dilectæ fiet adulter
Matronæ. Mox cum dederit Servilia nummos,

INTERPRETATIO.

dubitat ipſos genitores ſollicitare. Adeo certa ſpes eſt in largitionibus. Nemo tyrannus emaſculavit adoleſcentem non pulcrum in caſtro diro: & Nero nobilem diſtortum, aut ſtrumoſum, aut ventre æquè ac gibbo turgentem haud rapuit. Vade modò atque gaude pulcritudine pueri tui, cui graviora imminent pericula. Publicus evadet mœchus, ac timebit omnem ultionem, quam repetit conjux irâ inflammatus. *Neque fortunatior erit Martis ſidere, ut nunquam in vincula incurrat. Porrò is mæror aliquando repoſcit amplius, quàm jus quodcumque permittit mæreri. Iſte gladio perimit, hic ſanguinolentis ictibus concidit adulteros quoſpiam: atque mugilis ingreditur. At tuus Endymion mœchus erit adamatæ matronæ: ſtatim quando Servilia nummos donabit,*

ANNOTATIONES.

305. *Tentare parentes.*] Ut pueros formoſos corruptoribus vendant.

306. *Ephebum.*] Puerum jam pubescem, annos quatuordecim aſſecutum.

307. *Sæva in arce.*] Tarpeia, ubi ingenuorum pædagogia habuit Nero. Sueton. Ner. cap. 28.

308. *Prætextatum.*] Prætextâ ornatum, adeoque ingenuum ac nobilem.

Rapuit.] Ad ſtuprum.

311. *Maritus exigit iratus.*] Quando mœchum deprehendit cum uxore. Quidam legunt, *quaſcumque mariti iratis debent.*

313. *Aſtro Martis.*] Ipſo Marte Deo, quem in adulterio cum Venere deprehenſum catenâ Vulcanus colligavit, & in cæterorum Deorum conſpectu ſtatuit ludibrio expoſitos. Ovid. Metam.

315. *Ille dolor.*] Mariti juſtam ab adultero ultionem repoſcentis.

317. *Mugilis intrat.*] Mugil, piſcis grandi capite, cætera gracilis: quem (pariter & aliàs raphanum) in deprehenſorum mœchorum podicem mariti per vim immittebant. Vetus Schol. Catull. Carm. 15.

Ah te tum miſeri malique fati,
Quem attractis pedibus, patente portâ,
Percurrent raphanique mugileſque.

318. *Endymion.*] Filius tuus æquè pulcher ac Endymion paſtor, quem Lunæ adamatum fabulantur. Re autem verâ primus ille Lunæ curſum obſervavit, teſte Plinio Lib. 2. cap. 9.

319. *Servilia.*] Matrona deformis at dives, cujus amori etſi non amans indulgebit quæſtûs causâ. Servilia Bruti mater cum Cæſare mœchata. Plutarchus.

Fiet & illius quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum. Quid enim ulla negaverit *
* , ſive eſt hæc Hippia, ſive Catulla?
Deterior totos habet illic fœmina mores.
Sed caſto quid forma nocet? Quid profuit olim
Hippolyto grave propoſitum? Quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ſeu faſtidita repulſa.
Nec Sthenobæa minùs quàm Creſſa excanduit, & ſe
Concuſſere ambæ. Mulier ſæviſſima tunc eſt,
Cùm ſtimulos odio pudor admovet. Elige quidnam
Suadendum eſſe putes, cui nubere Cæſaris uxor
Deſtinat. Optimus hic & formoſiſſimus idem
Gentis patriciæ rapitur miſer extinguendus

INTERPRETATIO.

*erit etiam ejus quam minimè diligit. Univerſis ſpoliabit ſe corporis ornamentis. Nam quid non indulgebit qualibet * * ſeu eſt illa Hippia, ſeu Catulla? Mulier peſſima iſtic habet omnem indolem. Verùm pudico quid obeſt pulcritudo? Ecquid Hippolyto pridem contulit ſeverum inſtitutum? Ecquid Bellerophonti? Scilicet illam puduit quaſi contemptam repudiatione: neque Stenobæa leviùs irata eſt quàm Cretica; ſeque utraque incitavit. Fœmina tum ferociſſima eſt, quando verecundia iræ incentiva adhibet. Statue quod exiſtimes eſſe dandum conſilium ei, cui conjux Imperatoris connubio jungi meditatur. Is præclarus, ipſe etiam ſpecioſiſſimus, proſapia nobilis, infelix effertur*

ANNOTATIONES.

320. *Exuet omnem corporis ornatum.*] Inaures & gemmas ſibi detrahet ut ornet mœcho.

321. *Hippia ſive Catulla.*] Impura mulier ſive patricia & liberalis fuerit, ut Hippia; ſive plebeia & avara, ut Catulla; nihil negabit ſuæ libidini.

323. *Deterior totos, &c.*] Erga dilectum mœchum bona eſt & liberalis, quæ in cæteros omnes avara & nequam.

324. *Sed caſto quid, &c.*] Objectio, cui mox reſpondet ipſe, allatis exemplis.

325. *Hippolyto.*] Hic Theſei filius caſtus admodum & pulcher, à Phædra noverca perditè amatus, ejus repulſæ odium incurrit, & hinc mortem, ab ipſa ad patrem delatus. Vide Senec. Tragic. Hippolyt.

Bellerophonti.] Ille Glauci regis filius apud Prœtum Argivorum regem hoſpes, ab ejus uxore Stenobæa in adulterium pellectus, cùm obſequi noluiſſet, pariter eſt accuſatus apud maritum, & gravia multa perpeſſus. Vide Horat. Lib. 3. Ode 7.

327. *Creſſa.*] Cretenſis Phædra, Minois Cretæ regis filia, ob repulſam excanduit, & inſurrexit adverſus Hippolytum, ſimiliter & Stenobæa in Bellerophontem.

Se concuſſere ambæ.] Amore in odium verſo ad vindictam ſe excitavere.

329. *Cùm ſtimulos, &c.*] Quando pudore furor accenditur & extimulatur.

Elige quidnam, &c.] Quid nimirùm ſuaderes Silio, cui Meſſalina nubere vult?

330. *Cui nubere Cæſaris uxor deſtinat.*] C. Silio Conſuli deſignato formoſo admodum juveni, quem deperibat Meſſalina Claudii Imperatoris uxor. Hæc non contenta tot adulteriis, illi voluit palam nubere, dum Cæſar Hoſtiæ morabatur ſacrificii causâ. Corn. Tacit. Lib. 11. Sueton. Claud.

332. *Extinguendus Meſſalinæ oculis.*] Rem ubi reſcivit Claudius, ante ocu-

Meſſalinæ oculis. Dudum ſedet illa parato
Flameolo, Tyriuſque palam genialis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo: veniet cum ſignatoribus auſpex.
Hæc tu ſecreta, & paucis commiſſa putabas?
Non niſi legitimè vult nubere. Quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum eſt ante lucernas.
Si ſcelus admittas, dabitur mora parvula, dum res

INTERPRETATIO.

occidendus in conſpectu Meſſalinæ. Hæc pridem expectat comparato flameo: & genialis thorus purpureus in hortis aptatur publicè: ac more veteri decies centena tradentur: accedet auſpex cum obſignatoribus. Ea tu arbitrabaris arcana, & non multis credita? At illa nonniſi ex lege cupit inire conjugium. Igitur eloquere, quid eligas. Si recuſas obtemperare, moriendum eſt ante candelas: ſi crimen perpetres, exiguum intervallum concedetur, donec illud civitati ac

ANNOTATIONES.

los Meſſalinæ Silium adulterum occidi imperavit: ipſamque poſteà Meſſalinam.

334. *Flameolo.*] Indumento nuptiali. Vide Satir. 2. ad v. 124. Annot.

Genialis.] In honorem Genii. Vide Perſ. Satir. 2. v. 3. Annot..

In hortis.] Claudium venire promptum ultioni audiens Meſſalina Lucullianos in hortos digreſſa. Tacit. Lib. 11.

335. *Decies centena.*] Millia ſeſtertiûm, ex pacto dotali, dabuntur Silio. Numerus certus pro incerto, id eſt, prægrandis ſumma in dotem. Vel quod ea dos maxima tunc Romæ foret, pecuniæ dotali legum juſſis modum imponentibus. Ita Turnebus Lib. 18. cap. 30.

Ritu antiquo.] Nimirùm ex quo Romæ luxus invaluit.

336. *Cum ſignatoribus.*] Cum Notariis ac teſtibus, ad nuptiales tabulas conficiendas & obſignandas.

Auſpex.] Valer. Maxim. Lib. 2. cap. 1. *Apud antiquos*, inquit, *non ſolùm publicè ſed etiam privatim nihil gerebatur, niſi auſpicio priùs ſumpto: quo ex more nuptiis etiamnum auſpices interponuntur. Qui quamvis auſpicia petere deſierint, ipſo tamen nomine veteris conſuetudinis veſtigia uſurpant.*

337. *Secreta.*] Clam Cæſare Claudio.

338. *Nonniſi legitimè vult nubere.*] Tacit. Annal. 11. *Cuncta nuptiarum ſolemnia celebrat*, inquit, *additque fabuloſum viſum iri hoc, palam Conſulem deſignatum cum uxore Principis, prædictâ die, adhibitis qui obſignarent, velut ſuſcipiendorum liberorum causâ, convenisse, audiſſe auſpicum verba, ſubiiſſe, ſacrificaſſe apud Deos; diſcubitum inter convivas; oſcula, complexus, noctem denique actam licentiâ conjugali, &c.* Sueton. Claud cap 26. *Cum Meſſalinam comperiſſet ſuper cætera flagitia atque dedecora, C. Silio etiam nupſiſſe, dote inter auſpices conſignatâ, ſupplicio affecit.* cap. verò 29. *omnem fidem exceſſerit, quod nuptiis, quas Meſſalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipſe conſignaverit, inductus, quaſi de induſtria ſimularentur, ad avertendum transferendumque periculum, quod imminere ipſi per quadam oſtenta portenderetur.*

339. *Ni parere velis.*] Si abnuerit Silius, à Meſſalina irata occidi jubebitur ante noctem. Tacit cit. ait multas mortes juſſu Meſſalinæ patratas.

Ante lucernas.] Antequam lucernæ accendi ſolent.

340. *Si ſcelus admittas.*] Si inſano amori Silius obſequatur, Cæſari paulò pòſt rem accipienti audaciæ dabit pœnas ſuæ.

Nota urbi, & populo, contingat Principis aures,
Dedecus ille domus ſciet ultimus. Interea tu
Obſequere imperio, ſi tanti eſt vita dierum
Paucorum. Quicquid levius, meliuſque putaris,
Præbenda eſt gladio pulcra hæc & candida cervix
Nil ergo optabunt homines? Si conſilium vis,
Permittes ipſis expendere Numinibus, quid
Conveniat nobis, rebuſque ſit utile noſtris.
Nam pro jucundis aptiſſima quæque dabunt Dii.
Carior eſt illis homo, quàm ſibi. Nos animorum
Impulſu, & cæcâ magnâque cupidine ducti,
Conjugium petimus, partumque uxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualiſque futura ſit uxor.
Ut tamen & poſcas aliquid, voveaſque ſacellis
Exta, & candiduli divina tomacula porci;
Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

INTERPRETATIO.

plebi cognitum ad aures perveniat Cæſaris. Hic familiæ labem poſtremus accipiet. Interim tu jubenti morem gere, ſi tanti facienda eſt vita dierum aliquot. Quodcumque minus & ſatius duxeris, dandum eſt enſi collum iſtud album ac venuſtum. An igitur mortales nihil cupient? Si conſilium petas. Deos ipſos ſines dijudicare, quid expediat nobis, ac negotiis noſtris conducat. Etenim loco ſuavium convenientiſſima qualibet largientur Divi. Hi plus diligunt hominem, quàm ipſe ſe. Nos impetu mentis, & inconſideratâ atque præcipiti libidine abrepti exoptamus connubium, & partum conjugis. Iis autem perſpectum, quinam infantes, & qua conjux futura ſit. Quod ſi quid nihilominus & petas, & voveas templis viſcera, & divina tomacula albi porcelli, precandum eſt ut ſit animus ſapiens in corpore valido.

ANNOTATIONES.

341. *Contingat Principis aures.*] Narciſſus libertus apud Claudium inſtitit, Meſſalinam detulit: *Matrimonium Silii*, inquit, *vidit populus, & Senatus, & miles; ac ni properè agis, tenet urbem maritus. . . . . Quo pavore effuſus Claudius identidem interrogabat, an ipſe Imperii potens? An Silius privatus eſſet? Interim Meſſalina non aliàs ſolutior luxu*, &c. Cornel. Tacit. cit. Lib. 11. Annal.

342. *Dedecus domus.*] Tacit. ibid. *Meſſalina facilitate adulterorum in faſtidium verſa ad incognitas libidines profluebat . . . . Nomen matrimonii concupivit Silius ob magnitudinem infamiæ, cujus apud prodigos noviſſima voluptas eſt.*

Tu obſequere imperio.] Tu Sili, morem gere imperioſo Meſſalinæ amori, ut dies aliquot vitam protrahas.

345. *Præbenda eſt gladio.*] Seu Meſſalinæ, ſeu Claudii.

Pulcra hæc & candida cervix.] Quæ Silio immaturæ mortis cauſa.

347. *Permittes ipſis*, &c.] Vide Valer. Maxim. Lib. 7. cap. 2. cujus verba retulimus initio Annot. in hanc Satiram.

353. *Qui pueri.*] An boni, an mali ſint naſcituri.

355. *Divina.*] Diis offerenda.

Tomacula.] Pinguia quædam viſcera, ſeu farcimina, è pulmone, jecore, & carnibus porcinis minutatim conci-

Fortem poſce animum, & mortis terrore carentem;
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcumque labores;
Neſciat iraſci, cupiat nihil; & potiores
Herculis ærumnas credat, ſævoſque labores,
Et Venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.
Monſtro quod ipſe tibi poſſis dare, ſemita certè
Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ.
NULLUM numen habes, ſi ſit prudentia: ſed te

INTERPRETATIO.

firmam pete mentem, & mortis metu vacuam, quæ tempus ætatis ultimum inter naturæ beneficia ſtatuat, quæ valeat perpeti omnes cruciatus, ignoret excandeſcere, nihil deſideret; atque Herculis calamitates & duros ſudores præferendos putet & libidinibus, & epulis, & plumeis lectis *Sardanapali. Oſtende quidnam ipſe tibi queas donare. Una profectò via ad avam quietum per virtutem panditur. O Fortuna, nihil divinum tibi eſt, ſi ſapimus:*

ANNOTATIONES.

ſis, Τέμνω, *ſcindo*, τόμος *fruſtum, ſectio.*

Candidali porci.] In nuptiis & re uxoria, porcus albus ſacrificabatur. Varro.

358 *Qui ſpatium vitæ extremum, &c.*] Qui mortem exiſtimet eſſe naturæ munus. Sic Plin. Lib. 28 cap 1. *Vitam quidem non adeo expetendam cenſemus,* inquit, *ut quoquo modo trahenda ſit* .. .... *Quapropter hoc primum quiſque in remedium animi ſui habeat: ex omnibus bonis, quæ homini tribuit natura, nullum eſſe melius tempeſtivâ morte.*

359. *Ferre queat, &c.*] Suſtinere, & abſtinere, quæ duo ſunt virtutis munera, ex Epicteto.

360. *Neſciat iraſci, cupiat nihil.*] Tunc enim quietam & beatam aget vitam, ab iſtis liber perturbationibus.

361. *Herculis ærumnas, &c.* Malit variis, ut Hercules, exercere laboribus, quibus augeatur virtus atque eluceſcat, quam ſegnem & ignavam in otio ac deliciis vitam agere cum Sardanapalo. De multiplici Hercule, deque ejus laboribus conſule Diodor. Sicul &c.

362. *Sardanapali.*] Is ultimus fuit Aſſyriorum Rex, adeo mollitie fractus, ut inter ſcortorum greges muliebri habitu, mulieribus ipſis effœminatior ne; tet, penſa diſpenſaret, omni laſciviæ genere deflueret. Quod cum obſervaſſet Arbactus Medis Præpoſitus, tot viros fœminæ ſervire indignum ratus, Sardanapalum aggredi ac deturbare ſtatuit. Hic denique victus virum ſe, tandem exhibuit, cùm extructo rogo ſe ſuaque omnia in eo conſumpſit. Herodot. Juſtin. Diodor. Sicul &c. Sardanapali Epitaphium fuiſſe aiunt: Ede, bibe, lude, cætera nihili ſunt. Plutarch. Cœl. Rhodig. Lib. 9. cap. 11. Referunt & alii alia quædam Epitaphia.

363. *Quod ipſe tibi poſſis dare.*] Virtutem ſcilicet ac felicitatem. Horat. Lib. 1. Epiſt. 18.

Sed ſatis eſt orare Jovem, qui donat & aufert:
Det vitam, det opes: æquum mihi animam ipſe parabo.

365. *Nullum Numen habes, &c.*] Cicer. Tuſc 5. n. 25. damnat eam ſententiam: *Vitam regit fortuna, non ſapientia* Et Seneca, *Errant*, inquit, *qui aut boni aliquid, aut mali judicant tribuere fortunam.* Sunt qui legant: *nullum Numen abeſt*; id eſt, ſapienti viro adſunt omnes Dii.

Nos facimus, Fortuna, Deam, cœloque locamus.

INTERPRETATIO.

verùm te nos efficimus Numen, & Olympo conſtituimus.

ANNOTATIONES.

Horat. Epiſt. 1.

Ad ſummam, ſapiens uno minor eſt Jove, divos,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique Regum.

366. *Nos facimus, Fortuna, Deam.*] Hi duo poſtremi verſus iterùm habentur Satir. 14. ſub finem. Senſus eſt: per imprudentiam noſtram locum Fortunæ damus inter Numina. Plin. Lib. 2. cap. 7. *Omnium*, inquit *vocibus fortuna ſola invocatur, una accuſatur, una laudatur, ſola arguitur, & cum conviciis colitur. Cœca etiam, & inconſtans, & indignorum fautrix exiſtimata, in tota ratione mortalium ſola utramque paginam facit. Huic omnia feruntur accepta. Adeoque obnoxia ſumus ſortis, ut ſors ipſa pro Deo ſit, quâ Deus probatur incertus . . . . Hæc ſingula improvidam mortalitatem involvunt*, &c.

SATIRA XI.

ATTICUS eximiè ſi cœnat, lautus habetur:
Si Rutilus, demens: quid enim majore cachinno
Excipitur vulgi, quam pauper Apicius? Omnis
Convictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo. Nam dum valida, ac juvenilia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens ſanguine fertur
Non cogente quidem, ſed nec prohibente Tribuno
Scripturus leges, & regia verba laniſtæ.

INTERPRETATIO.

SI Atticus epuletur egregiè, ſplendidus exiſtimatur; ſi Rutilus, vecors. *Ecquid enim ſolutiore plebis riſu carpitur, quàm inops Apicius? Singula convivia, balnea, conventicula, totum amphitheatrum de Rutilo* loquun*tur. Quippe cùm artus robuſti & juveniles caſſidi pares ſunt, & quandiu fervens ſanguine, properat ad excipiendas regulas ac præcepta imperioſa gladiatorum magiſtri, non jubente certè, verùm neque vetante Tribuno.*

ANNOTATIONES.

1. *ATticus eximiè.*] Hac Satirâ frugalitas commendatur, luxus damnatur, præſertim in iis, quorum tenues facultates id non ferunt.

Atticus.] Nobilis ac dives aliquis, ut Pomponius ille Ciceroni familiaris, cui ex Athenienſi ſeceſſu & lepore Attici cognomen factum.

Lautus habetur, &c.] In opulento profuſio in conviviis, lautitia eſt: at dementia eſt, ſi velit inops ſumptus pariter facere.

2. *Rutilus.*] Quiſpiam factus pauper è luxu.

3. *Apicius.*] Homo luxurioſus Apicio ſimilis. Vide Satir. 4. v. 23.

Omnis convictus, &c.] De Rutilo per gulam ad egeſtatem redacto fabulantur omnes paſſim in conviviis, balneis, &c.

4. *Stationes.*] Porticus, ſeu loca in Romano foro, in quibus homines ad colloquendum conveniebant, & conſiſtebant Valer. Maxim. Lib 2 cap 2. *Senatus* inquit, *aſſiduam ſtationem peragebat eo loci, qui hodieque Senaculum appellatur: nec expectabat ut edicto contraheretur, ſed inde citatus protinùs in curiam veniebat.* Plinius Epiſtol *Plerique in ſtationibus ſedent, tempuſque audiendæ fabulas conterunt.* Gell. Lib 13. cap. 13 refert, quæſitum in pleriſque Romæ ſtationibus Jus publicè docentium, an, &c. Turneb. Lib. 1. cap. 17. Suſpicatur hic intelligi oportere municipiorum ſtationes, quæ erant in foro Romano, quarum meminit Plin. Lib 16. cap. 44. Verùm quaſlibet Romæ ſtationes & confabulationes à Juvenale ſignificari ſatis apparet.

Omne theatrum.] Omnes qui ad ſpectacula & ludos conveniunt & aſtant.

5. *De Rutilo.*] Qui devoratis bonis, ut victum deinceps habeat, gladiatoriam exercet, adigente quidem inopiâ, non autem ullo Nerone aut Tyranno, ut olim. Vide Satir. 2. ad v. 143 & ſeq Item Satir. 8. ad v. 193. & ibid. Annot.

7. *Nec prohibente Tribuno.*] Tribunum obiter taxat, qui ejuſmodi urbis dedecora debuiſſet impedire. Ex locis mox citatis

Scripturus leges, &c.] Tractando.

Multos

Multos porrò vides, quos ſæpè eluſus ad ipſum
Creditor introitum ſolet expectare macelli,
Et quibus in ſolo vivendi cauſa palato eſt.
Egregius cœnat meliuſque miſerrimus horum,
Et citò caſurus jam perlucente ruinâ.
Intereà guſtus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretiis obſtantibus: interius ſi
Attendas, magis illa juvant quæ pluris emuntur.
Ergo haud difficile eſt perituram arceſſere ſummam
Lancibus oppoſitis, vel matris imagine fractâ,

INTERPRETATIO.

Præterea cernis plurimos, quos ad ipſum macelli oſtium opperiri conſuevit creditor frequenter deceptus: & quos vita ducendæ ratio dumtaxat in palato conſiſtit. Iſtorum pauperrimus, ac brevi ruituros caſu jam apparente, lautiùs ac ſplendidiùs epulatur. Interim guſtatus inveſtigant in cunctis elementis, nunquam valere menti obicem ponente. Si intùs perſpicias, ea plus delectant quæ cariùs comparantur. Itaque non eſt arduum contrahere pecuniam abſumendam, depoſitis catinis, aut effigie parentis

ANNOTATIONES.

rum armorum rationem ut ediſcat; an etiam ut tradat artis jam peritus? Sueton. Jul. Cæſ. cap. 26. *Tirones*, inquit, *neque in ludo, neque per laniſtas, ſed in domibus per Equites Romanos ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat precibus enitens, ut diſciplinam ſingulorum ſuſciperent, ipſique dictata exercentibus darent.*

Regia verba.] Superba, imperantia: urge, percute, attolle, declina, &c.

9. *Multos porrò vides*, &c.] Obæratos, qui gulæ nihilominus indulgent, atque e credita ſibi pecunia dapes lautas emunt etiam caro pretio.

Ad ipſum creditor introitum, &c.] Creditor alibi eluſus ſcit debitorem luxurioſum certè inveniri ad macellum & forum: ubi lauta emuntur obſonia. Illic igitur expectat, ut ab eo fœnus exigat.

11. *Quibus in ſolo*, &c.] Qui vivunt ut edant, quorum Deus venter eſt.

12. *Egregiùs.*] Comparat. magis egregiè.

Sic etiam Lucret. Lib. 4.

Nam nihil egregius, quàm res ſecernere apertas
A dubiis.

13. *Perlucente ruinâ.*] Metaphora à rimoſo pariete vel ædificio.

14. *Guſtus elementa per omnia quærunt.*] Undique acceſſunt quo delicati palati faſtidio ſatisfaciant.

Elementa per omnia.] Ex aëre volucres, ex aquis piſces, è terra feras, boletos, tubera, omnia exquiſiti ſaporis exquirunt.

15 *Nunquam animo pretiis obſtantibus.*] Nedum caritas obſtet & deſiderium minuat, quin potiùs auget ſemper & magis oblectat.

17. *Ergo haud difficile*, &c.] Quandoquidem ea quæ pluris emantur obſonia, hoc magis appetunt guloſi illi, hinc ut ea mercentur nihil putant difficile, ſive oppigneranda ſit ſupellex, & contrahendum æs alienum, ſive diſtrahenda matris effigies.

Perituram arceſſere ſummam.] Pignoribus datis, à creditoribus ſumere pecuniam luxu diſperdendam.

18. *Lancibus oppoſitis.*] Suppellectilibus in pignus poſitis.

Matris imagine fractâ.] *Quæ in auro vel argento picta*, inquit vetus Schol. *fractâ*, vel caſu & vetuſtate, vel da-

Et quadringentis nummis condire guloſum
Fictile: ſic veniunt ad miſcellanea ludî.
Refert ergo quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria eſt, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, & à cenſu famam trahit. Illum ego jure
Deſpiciam, qui ſcit quanto ſublimior Atlas
Omnibus in Libia ſit montibus: hic tamen idem
Ignoret quantum ferrata diſtet ab arca
Sacculus. E cœlo deſcendit, γνῶθι σεαυτὸν,

INTERPRETATIO.

mutilatâ; & veratem teſtam infercire nummis quadringentis. Ita hiſtriones accedunt ad miſcellanea. Intereſt igitur quiſnam ea ipſa arceſſat. Etenim in Rutilo luxus eſt: in Ventidio decus honeſtum accipit, & commendationem ab opibus depromit. Ego hunc meritò aſpernabor, qui novit quàm Atlas extet altior univerſis Africæ montibus; is nihilominus ipſe neſciat, quàm loculus differat à capſa ferro inſtructa. *E cœlo deſluxit* illud, *γνῶθι σεαυτὸν*, *ani-*

ANNOTATIONES.

tâ operâ, ut ſine pudore vendi queant partes atque fragmenta.

19 *Quadringentis nummis condire.*] Toto cenſu Equeſtri, magno pretio cibos exquiſitos parare.

Guloſum fictile.] Ferculum inopi guloſo expetitum emptumque, conditum verò in lance fictili, quoniam argentea vaſa pignori ſunt oppoſita.

20. *Sic veniunt ad miſcellanea ludi.*] Sic nempe homines aliàs ingenui, & olim patrimonium ſat amplum adepti, poſtquàm illud malè dilapidaverunt, ludiones fieri coguntur

Miſcellanea.] Vel miſcellos ludos, quales à Caligula editos Lugduni in Gallia, meminit Sueton. Calig. cap 20. vel cum veteri Schol. & aliis intellige gladiatorum cibum è variis mixtum ferculis. Gell Lib. 10 cap. 11. variam & miſcellam & quaſi confuſaneam doctrinam atque hiſtoriam appellat, quæ variis eſt rebus commixta.

Ludi.] Pro, ludii, id eſt, Ludiones.

21. *Quis hæc eadem paret.*] An pauper, ut Rutilus; an dives, ut Ventidius, in quo quidem luxus liberalitatis famam inducit.

22. *Ventidio.*] De eo jam Satir 7. v. 199. Vide ibid. Annot. Alii accipiunt Ventidium Cumanum Galilæorum nationi præfectum, de quo Tacit. Lib. 12. Annal.

24. *Atlas.*] Mons Africæ maximus ab ora Oceani Atlantici perpetuum extendens jugum ad Barcæ deſertum verſus Orientem. Dictus ab Atlante rege ſiderum perito, quem proinde cœlum humeris tuliſſe fabulantur.

25. *Libya.*] Sic vocata Græcis Africa. Aliàs pro hujus parte ſumitur, quæ continetur intra Æthiopiam ad ortum, & mare Atlanticum ad Occidentem.

Idem ignoret quantum, &c.] In variis eruditus & ſapiens, at ſtultus ac demens in ſumptu & luxu: ignoret diſcrimen ingentis arcæ divitum nummis plenæ, & ſacculi pauperum in quo pauci denarii: & pro utriuſque menſura ſumptus faciendos

26. *Ferrata arca.*] Qualem habent vulgò divites, & habebant in foro Romani Proceres, ut Satir. 10. notavimus ad v. 25..

27. *Cœlo deſcendit*, &c.] Diog Laërt. lib 1. affirmat illud, *Noſce teipſum*, Thaletis eſſe Mileſii, & à Chilone poſteà uſurpatum Cic. Tuſc. 1, n, 52. Apollinis præceptum monet, ut ſe quiſque noſcat: *Quod niſi divinum eſſet*, inquit, *non eſſet hoc acrioris cujuſdam*

Figendum & memori tractandum pectore, ſive
Conjugium quæras, vel ſacri in parte Senatûs
Eſſe velis. Nec enim loricam poſcit Achillis
Therſites, in qua ſe traducebat Ulyſſes
Ancipitem. Seu tu magno diſcrimine cauſam
Protegere affectas; te conſule, dic tibi quis ſis:
Orator vehemens, an Curtius, an Matho. Buccæ
Noſcenda eſt menſura tuæ; ſpectandaque rebus
In ſummis, minimis; etiam cùm piſcis emetur.
Nec mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantùm
In loculis: quis enim te, deficiente crumenâ,
Et creſcente gulâ, manet exitus; ære paterno,
Ac rebus merſis in ventrem, fœnoris, atque
Argenti gravis, & pecorum, agrorumque capacem?

INTERPRETATIO.

me fideli intuendum & revolvendum, ſeu connubium expetas, ſeu cupias eſſe particeps ſanctæ curiæ. Enimverò neque Therſites optat Achillis thoracem, in quo ſe Ulyſſes dubium exhibebat. Sive tu cauſam tueri vis ingenti periculo, teipſum interroga, aperi tibi qualis ſis, an cauſidicus acer, utrum Curtius, utrum Matho: oris tui modulus eſt intelligendus & conſiderandus in negotiis maximis & infimis, etiam quando piſcem mercabere; neque mullum expetas, quando in pera Gobionis pretium duntaxat habueris. Nam loculis exhauſtis, & voracitate auctâ, quiſnam te finis expectat, poſtquam patrimonium & facultates ingeſſeris in alvum uſuræ & argenti rudis, & gregum & prædiorum vo-

ANNOTATIONES.

animi præceptum ſic ut tributum Deo ſit. Plin. Lib. 7. cap. 32. *Oraculorum*, inquit, *ſocietatem dedere mortales Chiloni Lacedæmonio, tria ejus præcepta Delphis conſecrando aureis literis.*

Γνῶθι σεαυτ.] *Noſce teipſum.* Cic. Lib. 3. ad Q. fratrem, Epiſt. 6. *Præceptum illud*, inquit, *noli putare ad arrogantiam minuendam ſolùm eſſe dictum, verumetiam ut bona noſtra norimus.* Vide Tuſcul. cit. Item Perſ. Satir. 4. v. ult.

29. *In parte Senatûs.*] Senator eſſe velis, Judex, Magiſtratus.

30. *Nec enim loricam poſcit Achillis Therſites.*] Therſites haud ita eſt immemor ſuæ tenuitatis, ut idem appetat quod Ulyſſes, aut Ajax: quorum de armis Achillis mortui contentionem Vide apud Ovid. Metamorphoſ. 13.

31. *Therſites.*] Homo inglorius & parvi nominis apud Græcos, de quo jam Satir. 8. ad v. 269.

* *In qua ſe traducebat Ulyſſes ancipitem*] In cujus loricæ petitione adverſus Ajacem, Ulyſſes ipſe metuebat ſibi, ne non obtineret.

34. *Curtius*] Montanus, orator mediocris, valdè tamen jactabundus De eo Satir. 4 ad v. 107. Annot vide.

Matho.] Cauſidicus infimæ notæ; de quo Satir 1. v. 32.

Buccæ.] Facundiæ tuæ modum noris, ſi ſis orator: quiſquis autem fueris, ex crumenæ modulo, buccæ & gulæ tuæ modum pone.

37. *Mullum.*] Piſcem pretioſum. De quo vide Satir. 4. v. 15. & Satir. 5. v. 92.

Gobio.] Vilis piſciculus.

41. *Argenti gravis.*] Non facti, aut ſignati, quod eſt adhuc in maſſa. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 2.

Talibus à dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ; ſed morte magis metuenda ſenectus.
Hi plerumque gradus; conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis conſumitur. Inde ubi paulum
Neſcio quid ſupereſt, & pallet fœnoris auctor,
Qui vertêre ſolum, Baias, & ad Oſtia currunt.
Cedere namque foro jam non tibi deterius, quàm
Eſquilias à ferventi migrare Suburra.

INTERPRETATIO.

vacem. A dominis ejuſmodi poſt omnia ultimus abit annulus, atque digito ſpoliato Pollio ſtipem rogat. Neque præcoces favillæ, neque mors luxui moleſta ſunt; *verùm ſenectus plus* quàm *mors timetur. Iſti gradus utplurimùm. Pecunia Romæ accepta* à creditoribus, *atque præſentibus dominis abſumitur: deinceps cùm neſcio quid parvum reſtat, atque expalleſcit uſuræ poſſeſſor*, tum *qui terram mutavere, properant Baias & ad* Oſt*ia. Verum enim deſerere, nunc tibi haud pejus, quam ex ardenti Suburra* ad *Eſquilias tranſire.*

ANNOTATIONES.

42. *Talibus à dominis*, &c.] Decoctores illi poſt alia tandem oppignerant aut vendunt annulum ſuæ notam nobilitatis.

43. *Pollio*] Nobilis helluator: an verò Carvilius ille Pollio, qui prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenii, quique teſtudinum putamina ſecare in laminas, lectoſque & repoſitoria his veſtire inſtituit, ut ait Plin. Lib. 9. cap. 11.

Digito nudo.] Nec enim Equeſtrem dignitatem ejuſque inſigne annulum ſervabat, niſi qui Cenſum Equeſtrem retinebat, nimirùm quadringenta ſeſtertiûm millia: at ille bona decoxerat.

44 *Non præmaturi cineres*, &c.] Non metuunt luxurioſi illi mortem ſibi, vel graves morbos creare, per helluationes: ſed timent ſenium, in quo propter inopiam aut ægritudines non licet ampliùs luxuriari.

46. *Hi plerumque gradus.*] Per quos iſti devenire ſolent ad rerum omnium inopiam. 1. Pecuniam fœnore accipiunt. 2. Hanc in ipſa urbe coram fœneratoribus in luxuriam effundunt. 3. Solum vertunt.

47. *Coram dominis.*] Fœnoris & creditis dominis, atque auctoribus.

48. *Pallet.*] Ne fœnus & creditum perdat, jam timet.

49 *Qui vertere ſolum.*] Patriâ cedentes in aliam regionem abeunt exulatum, & quidem feſtinanter, ne à creditoribus comprehendantur.

Baias.] Urbem Campaniæ maritimam, de qua vide Satir. 3. v. 4

Oſtia.] Ad Oſtia Tiberina, ibi fortè navem conſcenſuri fugiunt. Namque ibi portus ad oſtium Tiberis fluminis cum adverſa urbe pridem celebri ab Anco Martio condita. Legunt quidam, *oſtrea*, ut ſit ſenſus inopes illos conferre ſe Baias ad piſcationem oſtreorum.

50. *Cedere namque foro*, &c.] Non comparere in urbe ob æs alienum, non magis ignominioſum jam putatur, quam ab uno vico in alium migrare.

51. *Eſquilias à ferventi*, &c. Ab æſtuoſa urbis regione in frigidiorem. Nam & editior is locus: & gelidas vocavit Eſquilias, Satir. 5. v. 78. Vide & Satir. 3. v. 71.

Ferventi.] Seu ob ſitum, ſeu ob majorem populi frequentiam.

Suburra.] Vide Satir. 3. v. 5. Annot.

Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa
Mœſtitia eſt, caruiſſe anno Circenſibus uno.
Sanguinis in facie non hæret gutta; morantur
Pauci ridiculum, & fugientem ex urbe pudorem.
Experiêre hodie numquid pulcherrima dictu,
Perſice, non præſtem vitâ, nec moribus, & re;
Sed laudem ſiliquas occultus ganeo, pultes
Coram aliis dictem puero, ſed in aure placentas.
Nam, cum ſis conviva mihi promiſſus, habebis
Evandrum, venies Tirynthius, aut minor illo

INTERPRETATIO.

Is mœror, ea triſtitia duntaxat patriâ cedentibus inhæret, anno uno Circenſibus privari. Cæterùm *in vultu non manet ſtilla ſanguinis: neque multi retinent verecundiam riſu dignam, atque è civitate recedentem.* O *Perſice, hodie periculum facies, utrum præclara memoratu non exequar, vivendi* ratione, *neque moribus, atque factis: ſiliquas autem commendem* ego *belluo abſconditus, & pultem ſervo cæteris præſentibus, in auricula verò placentas jubeam. Etenim quandoquidem pollicitus es epulari mecum, ero tibi* velut *Evander; accedes Tirynthius, vel hoſpes eo*

ANNOTATIONES.

52. *Ille dolor*, &c.] Illis decoctoribus nullus jam pudor: unus autem dolor ſupereſt, carere Circenſibus.

53. *Circenſibus.*] Vide Satir. 3. v. 221. & Satir. 10. v. 80 atque ibid. Annot.

54. *Sanguinis in facie*, &c] Pudoris nihil reſtat, veſtigium nullum. Vide Satir. 10. v. 301. & Annot.

Morantur pauci, &c.] Pauci conantur retinere pudorem, qui jam urbem deſerit ac fugit, ubi etiam ridiculus multis exiſtimatur. Sic orbe jam facinoroſo ceſſiſſe & ad Superos evolaſſe dicitur Aſtræa, ejuſque pariter ſoror Pudicitia. Satir. 6 v. 19.

56. *Numquid pulcherrima dictu*, &c.] Utrum verbis tantùm frugalitatem extollam, quam re non teneam, ſed, ut alii, gulæ ſerviam & ventri.

57. *Perſice.*] Perſicus amicus Juvenalis, cui & hanc inſcripſit Satiram.

58. *Siliquas.*] Cibum rudiorem, tenuem victum, legumina, quorum involucrum ſiliqua dicitur. Vide Perſ. Satir 5. v. 55.

Occultus ganeo.] Clam popinas frequentans. Ganeum ſubterraneus locus eſt, ex Feſto.

Pultes.] Parabiles & vulgares cibos. Vide Satir. 7. v. 185. & Perſ. Satir 6. v. 40. atque ibid. Annot.

59. *Coram aliis.*] Ut frugalis exiſtimer.

Dictem puero, ſed, &c.] Dum quis adeſt, pultes imperem famulo, & quidem palam; at ſtatim in aurem & clam inſuſurrans jubeam ut placentas coquat mihi cœnaturo.

Placentas.] Dulciaria & delicata fercula. Placentæ fiebant è farina ſiliginea, alicá, caſeo, melle. Martial. Lib. 7. Epigram. 19. dulces placentas vocat.

60. *Habebis Evandrum.*] O Perſice, me frugalem habebis hoſpitem, ſicut olim Evandrum Hercules & Æneas habuere, cùm ab eo tenui menſa excepti ſunt. Ex Æneid 8.

. . . . *Tum res inopes Evandrus habebat.*

61. *Evandrum.*] Hic Arcadiæ primò Rex, deinde venit in Italiam, & pulſis Aboriginibus ibi regnavit, ubi Roma ſubinde condita eſt.

Venies Tirynthius] Ut Hercules, cujus patria dicitur fuiſſe Tiryus vel Tiryntha urbs Peloponeſi prope Argos.

Minor ille hoſpes.] Æneas Hercule minor ætate, famâ, rebus geſtis.

Hoſpes, & ipſe tamen contingens ſanguine cœlum;
Alter aquis, alter flammis ad ſidera miſſus.
Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ;
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti,
Qui plus lactis habet quàm ſanguinis; & montani
Aſparagi, poſito quos legit villica fuſo.
Grandia prætereà, tortoque calentia fœno
Ova adſunt ipſis cum matribus, & ſervatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus uvæ:
Signinum Syriumque pyrum: de corbibus iiſdem

INTERPRETATIO.

inferior, idem nihilominus Superis etiam ſanguine conjunctus, hic unus, ille igne ad cœlum tranſlatus. Jam auſculta dapes nullis macellis paratas. E Tiburis campo prodibit hœdus parvus opimus, atque omni grege tenerior, ignarus graminis, quique *nondum tentavit carpere ſurculos inferiorum ſalicum, qui plus lactis quàm ſanguinis continet: tum cruda è montibus, quas villica collegit dimiſſo fuſo: deinde ova ingentia & è ſtramine circumvoluto fervida praſto ſunt cum ipſis parentibus:* quin *& boeri* per *anni partem cuſtoditi ſicuti in palmite conſtiterant: poſteà pyra Signina atque Syria:* & *ex iiſdem canſtris*

ANNOTATIONES.

62. *Et ipſe tamen contingens ſanguine cœlum.*] Ut enim filius Jovis Hercules, ſic Æneas Veneris.

63. *Alter aquis.*] *Æneas in Numicium fontem lapſus creditur conſecratus,* inquit vetus Schol. Dionyſ. Halicarn. Lib. 1. hæc ſcribit: *Commiſſo acri prælio, multiſque utrinque caſis Æneæ corpus nuſquam apparuit: alii in Deos tranſlatum putarunt, alii merſum flumio, juxta quem prælium fuerat. Latini templum Æneæ condiderunt, cum Inſcriptione, Jovi Indigeti, ſeu, Patri Divo Terreſtri, qui fluvii Numici undas gubernat.*

Alter flammis.] Hercules, qui cum induiſſet veſtem venenatam ſibi a Dejanira miſſam, ardore correptus, & doloris impatiens, accenſa pyra in Oeta monte ſeipſum combuſſit. Vide Ovid. Metamorphoſ. 9. Senec. Trag. Hercul. Oetæum, &c.

64. *Fercula.*] Quæ tibi apponere ſtatui

Nullis ornata macellis] Non empta, vel è macello & foro petita.

65. *Tiburtino.*] Vide Satir. 3. v. 192.

66. *Inſcius herba.*] Materno adhuc lacte victitans nondum herbam delibavit.

68. *Montani aſparagi.*] Silveſtres & è monte, non ex horto, in quo delicatiores educantur.

70. *Tortoque calentia fœno.*] Recentia è nido, qui è torto fœno conflatus: vel calentia è fœno, in quo involuta apportantur.

Ut Martial.

Sed cuta fœno curſor ova portabat.

71. *Cum matribus.*] Cum ipſis gallinis.

73. *Signinum.*] A Signia Latii oppido dicta pyra, quæ alii à colore teſtacea appellant, inquit Plin. Lib. 15. cap. 15. Hæc commendat Cornel. Celſ. Lib. 2. cap. 24.

Syrium.] Pyra primùm è Syria allata, quæ eadem eſſe cum Tarentinis quidam affirmant. Vide Colum. lib. 10. cap. 5. Macrob. Lib. 3. cap. 19. Plin cit.

De corbibus iiſdem.] Omnia promiſcuè, quod ſimplicitatem notat.

Æmula Picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, ſiccatum frigore poſtquàm
Autumnum, & crudi poſuere pericula ſucci.
Hæc olim noſtri jam luxurioſa ſenatus
Cœna fuit. Curius parvo quæ legerat horto
Ipſe focis brevibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squallidus in magna faſtidit compede foſſor,
Qui meminit, calidæ ſapiat quid vulva popinæ.
Sicci terga ſuis rarâ pendentia crate
Moris erat quondam feſtis ſervare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente novâ, ſi quam dabat hoſtia, carne.

INTERPRETATIO.

poma novi odoris cum Picenis certantia; tibi verò minimè timenda, poſteaquam ejecere autumnum hyeme areſactum, & diſcrimina ſucci non cocti. Iſta pridem fuit Senatus noſtri cœna ſumptuoſa. Curius quas tenui hortulo ipſe herbas collegerat, parvo camino adhibebat, quas modò contemnit ſordidus foſſor in amplo ergaſtulo, qui recordatur qualis ſapor vulva in taberna ferventi. Erat olim conſuetudo feſtis diebus cuſtodire dorſa porci areſacti ſuſpenſa crate non denſâ, & ſuccidiam in natali apponere conſanguineis, additâ recenti carne, ſi aliquam victima ſuppedita-

ANNOTATIONES.

74. *Æmula Picenis.*] Tam bona quàm quæ celebrantur ex agro Piceno, qui hodie continet partem Marchiæ Anconitanæ, & Aprutii ulterioris.

Horat Lib. 2. Satir. 4.

Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco,
Nam facie præſtant.

75. *Siccatum frigore poſtquam*, &c.] Cùm per frigus & hyemem ſiccatus fuerit crudus humor, quem autumno recentia habebant.

77. *Jam luxurioſa.*] Præ hominibus ac Romanis prioribus, qui frugibus tantùm ac herbis veſcebantur.

78. *Curius.*] Dentatus, de quo vide Annot. Satir. 2. v. 3.

80 *In magna faſtidit compede.*] Catenâ longiore vinctus in agro opus faciens. Plin. Lib. 18. cap. 3. *Agriculturam*, inquit, *vincti pedes, damnatæ manus, inſcripti vultus exercent.*

Faſtidit.] Vide Satir. 6. Perſii ad v. 40.

81. *Vulva popinæ*] Vulva porcæ in popina præparata. Hanc in deliciis fuiſſe indicat Plin. Lib. 8. cap. 51. & Lib. 11. cap 37. *Vulva primipara ſuis optima:* inquit.

Teſtatur & Horat. Lib. 1. Epiſt. 15.

Nil vulvâ pulcrius amplâ.

Martial. Lib. 13. Epigram. 56.

Me materna gravi de ſue vulva capit.

82. *Sicci terga ſuis.*] Ad ventum fumumque exſiccati & ſalſi, proptereaque expoſiti in crate lignea rariore, & aëri magis pervia.

Pendentia.] Varro 2. de Re Ruſtica cap. 4. *Quis non audierit patres noſtros dicere, ignavum & ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carnario ſuſpenderit potiùs ab laniario, quàm ex domeſtico fundo?*

84. *Natalitium.*] Die natalitiâ, quam Veteres epulis celebrabant.

Lardum] Suillam carnem ſalitam, quam dici laridum, quaſi largè aridum, auctor eſt Macrob. Lib. 7 cap. 12.

85. *Si quam dabat hoſtia.*] Quam vel immolaſſent ipſi, vel à Magiſtratibus

Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis, atque
Caſtrorum imperiis, & Dictatoris honore
Functus, ad has epulas ſolito maturiùs ibat,
Erectum domito referens à monte ligonem.
Cum tremerent autem Fabios, durumque Catonem;
Et Scauros, & Fabricios, poſtremò ſeveros
Cenſoris mores etiam collega timeret,
Nemo inter curas, & ſeria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Troiugenis factura ac nobile fulcrum:.

INTERPRETATIO.

ret. Affinium quiſpiam inſignitus tertio Conſulatu, & Caſtrorum Præfecturâ ac Dictatoris dignitate perfunctus, ad eam cœnam pergebat citiùs quam *ſuetum* erat, *ſublatum* humeris *bipalium reportans è ſubacto colle. At quando formidabant Fabios, & ſeverum Catonem, & Scauros, & Fabricios, denique* cùm *auſteros mores Cenſoris ipſe collega metueret,* tum *nullus putavit numerandum inter ſollicitudines & res graves, qua teſtudo nataret in alt̃is Oceani, Troianis conflatura ſplendidum & illuſtre ſuſtentac.*

ANNOTATIONES.

immolatam emiſſent. Nam *mactatarum ab his hoſtiarum exta ad Quæſtores ærarii delata venibant: ſacrificiiſque Populi Romani tum Deorum immortalium cultus, tum etiam continentia inerat:* Inquit Valer. Maxim. Lib. 2. cap. 2.

88. *Ad has epulas.*] Velut inſolitas & lautioris apparatûs

Solito maturiùs.] Ante horam nonam, quâ mos erat cœnare, & epulari.

89. *Referens à monte ligonem.*] Poſt opus ruſticum in agro montano. De Fabio dictum alibi, Plin. Lib. 16 cap. ult. *Durant,* inquit, *in Liternino Africani prioris manu ſata oliva; item myrtus eodem loco conſpicua magnitudinis.*

90. *Cum tremerent, &c.*] Quandiu Roma timuit Cenſores luxum prohibentes luxurioſoſque mulctantes, tam diu victus & ſupellex ſimplices fuere.

Fabios.] De his vide Satir. 2. v. 146. & Satir. 6. v. 266.

Catonem.] Vide Satir. 2. v. 40.

91. *Scauros.*] Satir. 2. v. 35.

Fabricios] Vide Satir. 9. v. 142.

92. *Collega timeret.*] Intelligendus hic Fabricius Cenſor in Cenſura Maximi nomen adeptus, qui luxuriam Reipublicæ damnans à collega Pub. Decio poſtulavit ut vel ipſe mores hominum emendaret priorum Cenſorum negligentia perditos, aut pateretur ſe revocare priſtinum civitatis ſtatum: quorum ſi neutrum faceret, minatur abdicaturum ſe eum Magiſtratu. Decius ergo exterritus conſenſit ut quemadmodum vellet Fabricius Rempublicam adminiſtraret. Verus Schol.

94. *Qualis in Oceani.*] Nemo ſollicitus erat quam grandes in Indico Oceano teſtudines invenirentur, ubi *ſingularum ſuperficie habitabiles caſæ integuntur, atque inter Inſulas Rubri maris his navigant cimbis* ut loquitur Plin. Lib. 9. cap. 10.

Teſtudo nataret.] *Teſtudinum alia terreſtres, alia marina, &c. Victus geminus in aquis, terraque; & effectus pari honore habendi, vel propter excellens in uſu pretium, naturaque proprietatem.* Plin. Lib. 32. cap. 4.

95. *Troiugenis.*] Romanis Proceribus, qui ſe jactant à Troianis oriundos.

Factura ac nobile fulcrum.] Uſui futura ad exornandum ſpondæ fulcrum

Sed

Sed nudo latere, & parvis frons ærea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſcivi ludebant ruris alumni.
Tales ergo cibi, qualis domus, atque ſupellex.
Tunc rudis, & Graias mirari neſcius artes,
Urbibus everſis, prædarum in parte repertâ,
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Ut phaleris gauderet equus, cælataque caſſis
Romuleæ ſimulacra feræ manſueſcere juſſæ
Imperii fato, & geminos ſub rupe Quirinos,

INTERPRETATIO.

mentum: ſed laterilus denudatis ac thoris exiguis frons ænea exhibebat turpe caput aſini coronati, circa quod nutristis rure pueri jocosè laſciviebant. Itaque tales erant *epulæ, quales ædes & ſupellectilia. Tum miles imperitus & ignorans admirari Græcorum induſtriam, dirutis civitatibus in acquiſita parte ſpoliorum, rumpebat vaſa illuſtrium opificum, ut equus haberet phaleras; atque galea inſculpta beſti moriture exhiberet effigiem belluæ Romuli, volente Imperii ſorte, miteſcentis; & binos Quirinos ſub ſaxo; & nudum ſimu-*

ANNOTATIONES.

putaminibus in laminas ſectis: ex Plin. antè cit. ad vocem, *Pellis*, v. 43. hujus Satiræ. Apul. Metamorphoſ. 10.

Diſternebatur lectus Indicâ teſtudine pellucidus, plumeâ congerie tumidus, veſte ſericâ floridus.

Martial. Lib. 12. Epigram. 67.

Gemmantes primâ fulgent teſtudine lecti.

96. *Nudo latere.*] Vel ſine fulcro, vel ſine ornatu, ſolâ fronte lecti ære munitâ.

Frons ærea.] Lecti pars anterior ærea.

97. *Vile coronati caput oſtendebat aſelli.*] Vel effigiem capitis aſinini oſtendebat; vel ſignificatur, veteres illos ad cœnam diſcumbere ſolitos in ipſis agris, ad quorum limites, ex Hetruſcorum diſciplina, ſuſpendebatur aſini caput, nudatum cute, ſertis coronatum, ad arcenda, ut credebant, agrorum incommoda. Itaque è menſa lectiſque diſcubitoriis videri oſtendique poterat aſininum illud caput, circa quod ludere conſueverant pueri rure educati. Scoppa collect. cap. 27.

Columel.

Nunc caput Arcadica nudum cute fertur aſella
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris.

100. *Tunc rudis*, &c.] Tunc miles ignorans pretium vaſorum eximii operis per Græcos artifices elaboratorum, ea temerè frangebat, ad faciendas equo phaleras.

Graias artes.] A Græcis luxus Romam invectus.

Hinc Satir. 3. v. 60. dixit,

Non poſſum ferre, Quirites, Græcam urbem.

101. *Urbibus everſis.*] In direptione urbium, & prædæ parte, quam nactus erat.

102. *Magnorum artificum.*] Ut Phidiæ, Praxitelis, Myronis, &c.

103. *Phaleris*, E fractis poculis; ut mox dictum eſt.

Cælataque caſſis.] Item ad cælandam in caſſide effigiem lupæ quæ Remum ac Romulum fratres geminos aluerat, &c.

105. *Sub rupe.*] Ubi expoſiti fuerant, vel ubi fluitantem Tiberis alveum, in quem abjecti pueri illi, tenuis in ſicco aqua deſtituit; in proxima alluvie, ad Ficum Ruminalem: ubi & lupa ſummiſſas infantibus mammas adeo mitis præbuit. Tit. Liv. Lib. 1. cap. 4. Vide & Dionyſ. Halicarn. Lib. 1. Florum. &c.

Ac nudam effigiem clypeo fulgentis & haſta,
Pendentiſque Dei perituro oſtenderet hoſti.
Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tuſco farrata catino
Omnia tunc; quibus invideas, ſi lividulus ſis.
Templorum quoque majeſtas præſentior, & vox
Nocte ferè mediâ, mediamque audita per urbem,
Littore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium Vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat

INTERPRETATIO.

lacrum Divi ſuſpenſi ſcuto & lanceâ venientis. Quicquid erat argenti, in armis tantùm lucebat. Tum ergo pultes cunctas apponebant in *patina Etruſca, quibus invideres ſi fores tantulùm invidus. Fanorum etiam Numen propiùs* aderat: *noſque iſtis admonuit vox nocte propè mediâ, & in media civitate exaudita,*cum *accederent Galli ab Oceani ripa, Numinibus quoque munus fatidicorum implentibus. Jupiter teſtatem necdum ullo pollutus auro conſueverat*

ANNOTATIONES.

106. *Fulgentis.*] Alii legunt, *venientis*, ad Rheam nempe Silviam Remi ac Romuli parentem è Marte.

107. *Pendentiſque Dei.*] Simulacri Martis ſive in clypeo effícti, adeoque pendentis ex humero ſiniſtro, ut fit; ſive extantis in ſumma caſſide, quibus portentoſis imaginibus miles Romanus hoſtem in bello territaret, ac invicto cedere Imperio cogeret. Sunt qui legant, *perdentis*, cui reſpondet, inquiunt, vox ſequens, *perituro*.

108. *In armis.*] Non in ſupellectili, aut veſtimentis, ut nunc.

109. *Thuſco catino.*] Fictili ex Etruria. Vide Satir. 2. Perſ. v. 60.

Farrata.] Cibos è farre, pultem, quæ fiebat è mixta frumenti & fabarum vel hordei farina, dictiſſimè veteribus uſitatam, ut notavimus alibi.

110. *Quibus invideas.*] Invidere poſſes iſti veterum parſimoniæ & frugalitati, quâ contenti beatique vivebant.

111. *Templorum quoque majeſtas præſentior.*] Tum Dii magis erant propitii, cùm minùs luxurioſi homines.

Vox nocte ferè mediâ.] Tit. Liv. Lib. 5. cap. 32. *Eodem*, inquit, *anno M. Ceditius de plebe nuntiavit Tribunis ſe in nova via, ubi nunc ſacellum eſt, ſupra ædem Veſtæ, vocem noctis ſilentio audiſſe clariorem humanâ, quæ Magiſtratibus dici juberet, Gallos adventare*, &c. Et cap. 50. ejuſdem Libri ſic habet: *Expianda etiam vocis nocturna, quæ nuncia cladis ante bellum Gallicum audita neglectaque eſſet, mentio illata, juſſumque templum in nova via Aio locutio fieri.*

113. *Littore ab Oceani Gallis venientibus.*] Legunt alii; *ab occiduo*: alii, *ab Oceano*, quam lectionem aſſerit Lipſ. Epiſtol. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25. Liv. cit. Lib. cap. 37. *Inaudito*, inquit, *hoſte ab Oceano terrarumque ultimis oris bellum ciente*, &c.

Gallis venientibus.] De Gallorum in Italiam tranſitu Vide Tit. Liv. cit. cap. 33. & ſeq. *Eam*, inquit, *gentem traditur dulcedine frugum maximeque vini novâ tum voluptate captam Alpes tranſiſſe*, &c.

Diis officium Vatis peragentibus.] Prænuntiantibus impendentia mala, ut iis obviam iretur. Vide Cœl. Rhod. Lib. 7. cap. 19.

Fictilis, & nullo violatus Juppiter auro.
Illa domi natas, noſtraque ex arbore menſas
Tempora viderunt; hos lignum ſtabat in uſus;
Annoſam ſi fortè nucem dejecerat Eurus.
At nunc divitibus cœnandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil dama ſapit; putêre videntur
Unguenta, atque roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande ebur, & magno ſublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,

INTERPRETATIO.

eam gerere ſollicitudinem rationum Latii. Ætas iſta conſpexit menſas apud nos, & ex arbore noſtrate exortas. Ad hanc utilitatem ſerviebat lignum, quando Eurus caſu vetuſtam nucem deturbaverat. Jam verò nullas opulenti delicias epulando captant: *nil rhombus, nil dama ſaporis* habet: *fœtere creduntur unguenta & roſa, niſi amplos orbes portat ingens ebur, altuſque pardus grandi rictu, ex iis dentibus quos* Romam *transfert Janua Syenes*, & *agiles Mauri, &*

ANNOTATIONES.

116. *Fictilis Jupiter.*] Seneca ad Lucil. *Cogita Deos, cum propitii eſſent, fictiles fuiſſe.* Plin. Lib. 35. cap. 12. Fictilem Jovis effigiem juſſu Tarquinii Priſci elaboratam, in Capitolio dedicandam refert, additque: *Hæ enim tum imagines Deûm erant laudatiſſimæ: nec pœnitet nos illorum, qui tales coluere. Aurum enim & argentum ne Diis quidem conficiebant*, &c.

Nullo violatus auro.] Plin. mox cit. *Durant*, inquit, *in pleriſque locis etiam nunc fictilia iſta ſimulacra: faſtigia quoque templorum mirâ cælaturâ, & arte ævique firmitate certiora auro, certè innocentiora.* Vide Satir. 3. v. 20.

117. *Illa domi natas*, &c.] Menſæ pridem fiebant è lignis vulgaribus, nec è citro vel cupreſſo factæ longè petebantur.

119. *Eurus.*] Ventus ab Ortu flans, ſæpiùs vehemens.

121. *Rhombus.*] Piſcis exquiſitus, de quo multa Satir. 4. v. 39. & ſeq.

Dama.] Silveſtris capra. Plin. Lib. 8. cap. 53.

122. *Unguenta.*] Quibus poſt balnea utebantur.

Roſa.] His convivæ coronabantur. Horatius Lib. 1. Ode 5. & 38. &c.

Niſi ſuſtinet orbes grande ebur.] Niſi ingentis menſæ rotundæ pes altus ſit ex ebore in formam pardi hianti ore ſculptus.

124. *Dentibus ex illis.*] Elephantinis. Martial. Lib. 2. Epigram. 43.

Tu Libycos Indis ſuſpendis dentibus orbes:
Fulcitur teſtâ fagina menſa mihi.

Lucanus Lib. 10.

Dentibus hic niveis ſectos Atlantide ſilvâ
Impoſuere orbes.

Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 28. non dentes ſed cornua dici in Elephantis debere, ex Pauſania aſſerit.

Quos mittit.] Dentes enim elephantini Romam advehuntur ex Elephanti Inſula quæ eſt intra Nilum flumen, Syene vicina, ab Elephantorum multitudine ſic appellata: deinde è Mauritania; item ex India, ſeu Arabia. Vide Plin. Lib. 8. cap. 1. & ſeq.

Porta Syenes.] Syene vulgò *Aſna*, eſt urbs Ægypti Superioris, ſub Tropico Cancri ſita, in confinio Æthiopiæ. Syenes Portam vocat *Elephantidem* Inſulam mox dictam, quoniam venientibus Syenen, & in Ægyptum, & inde Romam dentes elephantinos apportantibus ex Inſula iſta, & per eam velut portam iter eſt. Sic Satir. 3. v. 4. Cu-

Et Mauri celeres, & Mauro obſcurior Indus,
Et quos depoſuit Nabathæo bellua ſaltu,
Jam nimios, capitique graves. Hinc ſurgit orexis,
Hinc ſtomacho bilis. Nam pes argenteus illis,
Annulus in digito quod ferreus. Ergo ſuperbum
Convivam caveo, qui me ſibi comparat, & res
Deſpicit exiguas, adeo nulla uncia nobis
Eſt eboris, nec teſſellæ, nec calculus ex hac

INTERPRETATIO.

Indus Mauro nigrior, quoſque abjecit fera ſilva Nabathæa jam grandiores, & capiti oneroſos. Inde naſcitur appetentia, inde bilis ſtomacho. His enim argenteum fulcrum videtur id *quod annulus ferreus in digito. Arrogantem igitur evito convivam, qui me ſibi confert, reſque parvas contemnit. Enimverò ne unam quidem eboris unciam habeo. Neque teſſera, neque calculus ex iſta*

ANNOTATIONES.

mas appellavit Januam Baiarum, quia Baias itur per Cumas.

125. *Mauri celeres.*] Horum tanta pernicitas ut feras curſu aſſequantur. De Troglodytis id affirmant Herodotus & Plinius.

Mauro obſcurior Indus.] Græci Μαῦρον obſcurum vocant. Apul. Florid. *Indis*, inquit, *ad naſcentem diem ſitis tamen in corpore color noctis ineſt.* Mauri porrò & Indi Zonæ Torridæ ſubjecti. Hi verò Arabeſque Æquatori propiores Vide Cœl. Rhodig. Lib. 16. cap. 15.

126. *Quos depoſuit jam nimios*, &c.] Aiunt elephantem dentes jam nimios ad arborem illiſos deponere. Plin. Lib. 8. cap. 3. *Dentes*, inquit, *deciduos caſu aliquo vel ſenectâ defodiunt. Hoc ſolum ebur eſt . . . . circumventique à venantibus, impactos arbori frangunt, prædaque ſe redimunt.* Capite verò 10. ejuſdem Libri: *Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua.* In Æthiopiæ finibus poſtium vicem in domicilis præbere, & pecorum ſtabulis palos elephantorum dentibus fieri, auctor eſt Polybius.

Nabathæo.] A Nabath Iſmaëlis filio dicta quædam regio Arabiæ Petrææ, ad ortum.

127. *Capitique graves.*] Ut cervis cornua certo tempore deponi ſolita.

Orexis.] ὄρεξις, *appete.* Vide Satir. 6. v. 427.

127. *Hinc ſtomacho bilis.*] Tum illis creſcit appetitus ciborum, cùm menſa eſt eburnea. Ironicè.

Bilis.] Velut ira ad cibos devorandos. Porrò famem irritari conſtat bili ſtomachum vellicante. Interpretantur aliqui indignationem contra luxuriam, perperam noſtro quidem judicio. In quibuſdam exemplaribus legitur *vires*, pro, *bilis.*

Pes argenteus, &c.] Adeo ſpernunt argentum præ ebore, ut menſæ pes argenteus tam vilis modò ſit, quàm ferreus annulus Hic tamen & Judicibus & triumphantibus haud ita pridem uſitatus, teſte Plinio Lib. 33. cap. 1.

130. *Qui me ſibi comparat.*] Qui cum ſumptuoſus ſit, me quoque ſumptuoſum ſperat in dapibus & ſupellectili. Vel, qui me frugalem luxurioſo ſibi comparatum deſpicit.

131. *Nulla uncia.*] Ne minimum quidem. Eſt uncia libræ ſeu aſſis pars duodecima. Vide Satir. 1. v. 40. Annot. ad eam vocem, *Unciolam.*

132. *Teſſella calculus.*] In abaco, alveolo, tabulâ luſoriâ teſſeræ, calculi, tali, ſcrupi, latrunculi, ſcacchi. Vide quæ de iſtis ludis annotabo in Perſ. Satir. 3. v. 48. ad hæc verba, *Quid dexter ſenio ferret.*

Materia: quin ipſa manubria cultellorum
Oſſea: non tamen his ulla unquam obſonia fiunt
Rancidula; haud ideò pejor gallina ſecatur.
Sed nec ſtructor erit, cui cedere debeat omnis
Pergula, diſcipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens,
Et Gætulus oryx, hebeti lautiſſima ferro
Cæditur, & totâ ſonat ulmea cœna Suburrâ.

INTERPRETATIO.

materiâ; imò ipſi cultrorum capuli oſſei ſunt. *Attamen neque iſtis ulla fercula rancida efficiuntur, neque propterea deterior gallina ſcinditur. Verùm neque aderit carptor, cui concedere oporteat pergulam univerſam, diſcipulus Tryphe-ri magiſtri, apud quem & ingens ſumen, & lepus, & aper, & pygargus, & aves Scythicæ, & magnus Phœnicopterus, & oryx Gætulus, optimæ dapes ex ulmo diſſecantur obtuſo cultro, omnique ſtrepunt Suburra. Neque partem*

ANNOTATIONES.

134. *Oſſea.*] Ex oſſe, non ex ebore.

Non tamen.] At ejuſmodi vilioribus cultellis nihilo pejùs ſecatur cibus, aut eò fit deterior.

136. *Nec ſtructor erit.*] Vide Satir. 5. v. 120. & ſeq. & Annot ibid.

Cui cedere debeat.] Tam peritus, ut omnes alios ſuperet.

137. *Pergula.*] Omnes magiſtri in pergula docentes. Is locus à *pergendo* dictus, multis lateribus apertus, ambulationi aptus, in quo & opera ſua exponebant artifices, ut innoteſcerent; & Magiſtri quoque diſcipulos erudiebant. Sueton. Aug. cap. 94. *Theogenis Mathematici pergulam* dicitur Auguſtus *aſcendiſſe*. Et de illuſtr. Grammat. c. 18. *L. Craſſitius in pergula docuiſſe, donec commentario Smyrnæ edito inclaruit.* Plin. Lib. 35. cap. 10. *Apelles*, inquit, *perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia quæ notarentur, auſcultabat.*

Diſcipulus Trypheri doctoris.] Edoctus & eruditus ab eximio illo ſtructore menſæ, & ciborum diſſecandorum magiſtro, de quo Satir. 5. loco mox citato.

138. *Sumine.*] Vide Satir. Perſ. 1. v. 53. Annot. & Martial. Lib. 13. Epigram. 44.

Pygargus.] Fera eſt ex genere caprarum ſilveſtrium, cujus poſteriores partes albæ: hinc nomen: *πυγὴ*, *clunes*, *ἀργὸς*, *albus*. Plin. Lib. 8. cap. 53.

139. *Scythicæ volucres.*] Phaſiani, dicti à Phaſide fluvio & Inſula cognomine, unde primùm exportati. Porrò Phaſis in Colchide eſt, quæ regio Scythiæ proxima & affinis. Martial. Lib. 13. Epigramm. 72.

Phœnicopterus.] Avis eſt in Africa abundans, ab alis puniceis ſic appellata. Πτερὸν, *penna*, Φοίνικος, *Puniceus* ſeu *Purpureus*. Plin. Lib. 10. cap 48. ſic ait: *Phœnicopteri linguam præcipui ſaporis eſſe Apicius docuit nepotum omnium altiſſimus gurges.*

Martial. Lib. 13. Epigram. 71.

Dat mihi penna rubens nomen, ſed lingua guloſis
Noſtra ſapit: quid ſi garrula lingua forct?

140. *Gætulus oryx.*] Caprea unicornis, è Gætuliâ Africæ regione. Contrarium habet pilum & ad caput verſum. Plin. Lib. 8 cap. 53. & alibi. Martial. Lib. 13. Epigram. 95.

Hebeti ferro.] Cædendis ligneis ferculorum ſimulacris hebetato.

141. *Sonat ulmea cœna.*] Nam illi ſtruendæ menſæ & diſſecandorum ex arte ferculorum doctores lignea omnis

Nec fruſtum capreæ ſubducere, nec latus Afræ
Novit avis noſter tirunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ fruſtis imbutus ofellæ.
Plebeios calices, & paucis aſſibus emptos
Porriget incultus puer, atque à frigore tutus;
Non Phryx, aut Lycius, non à mangone petitus
Quiſquam erit, & magno. Cùm poſces, poſce Latinè.
Idem habitus cunctis, tonſi, erectique capilli,

Interpretatio.

capreæ, neque Africanæ volucris latus ſcit demere tiro noſter, & continuò imperitus, parvaque offa fruſtulis aſſuefactus. Pocula vulgaria & paucis aſſibus comparata offert agreſtis miniſter, & ſecurus à frigore, haud Phrygius vel Lycius, haud ullus aſtabit à mangone emptus ingenti quidem pretio. Quando petes, pete Latinè. Par omnibus veſtitus: crines reſecti, & recti, hodie

Annotationes.

generis habebant ſimulacra, partibus quidem ſeparatis, ſed conglutinatis, quas dividebant illi coram tironibus, ut eos docerent membrorum juncturas invenire, ſcitè partes diſtribuere & carpere. Quod non ſine ſonitu in ligno fiebat.

Suburra.] Frequenti urbis regione, ubi ſchola ſtructorum erat. De Suburra vide Satir. 3. v. 5.

142. *Caprea.*] Capræ ſilveſtris.

Subducere.] Solerter demere, ut Chironomon ille, de quo Satir. 5. v. 121.

Afra avis.] Gallinæ Numidicæ. Varro Lib. 3. de Re Ruſtica cap. 9. *Gallina Africana*, inquit, *ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas μελεαγρίδας appellant Græci? Hæ noviſſimæ in triclinium ganearium introierunt è culina, propter faſtidium hominum veneunt propter penuriam magno.*

Martial. Lib. 13. Epigram. 73.

Anſere Romano quamvis ſatur Annibal eſſet,
Ipſe ſuas nunquam barbarus edit aves.

144. *Fruſtis imbutus ofella.*] Solitus coquere tantùm offulas porcinas in craticula & prunis, & ſic toſtas in fruſta concidere. Malè, ut videtur, legunt quidam, *furiis*.

Ofella.] Diminutivum ab *offa*. Columella Lib. 12. de ſuillæ carnis falſura ſic ait: *Dein offula carnis ſpiſſe componuntur, atque alternis ſal ingeritur.*

Martial. Lib. 14. Epigram. 221.

Parva tibi curvâ craticula ſudet ofellas;
Spumeus in longa cuſpide fumet aper.

145. *Plebeios calices.*] Non criſtallinos vel vitreos illos audaces; de quibus Martial. Lib. 14. Epigram. 94. ſed vili emptos.

146. *A frigore tutus*] Veſte craſsâ tectus à frigore dumtaxat, non ornatus, ut fit a luxurioſis. Senec. ad Lucil. *Tranſeo agmina exoletorum per nationes coloreſque deſcripta, ut eadem omnibus lenitas, eadem prima menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum; ne quis cui rectior eſt coma, criſpulis miſceatur.*

147. *Non Phryx aut Lycius.*] Non adeſt famulus è Phrygia vel Lycia, minoris Aſiæ regionibus, unde venuſti petebantur.

Mangone.] Negotiatore puerorum. A *manu* & *ago*, quoniam ſervos manibus agebant atque expoliebant Mangones, adhibitis etiam medicamentis. Plin. Lib. 21. cap. 26. *Hyacinthi radix eſt bulbacea mangonicis venalitiis pulcrè nota, quæ in vino dulci illita pubertatem coercet, & non patitur erumpere.* Vide Perſ. Satir. 6. v. 76. & ſeq.

148. *Poſce Latinè.*] Miniſter enim Italus Linguam tantùm vernaculam novit.

149. *Idem habitus cunctis.*] Famuli

Atque hodie tantùm propter convivia pexi.
Paſtoris duri eſt hic filius, ille bubulci :
Suſpirat longo non viſam tempore matrem,
Et caſulam, & notos triſtis deſiderat hœdos:
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Quales eſſe decet, quos ardens purpura veſtit.
* * * * * * *
* * * * * * *
* * * * * * *
Hic tibi vina dabit diffuſa in montibus illis
A quibus ipſe venit, quorum ſub vertice luſit
Namque una atque eadem vini patria, atque miniſtri.
Forſitan expectes, ut Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, * * *
* * * * * *
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Divitis urticæ. Major tamen iſta voluptas
Alterius ſexûs: magis ille extenditur, * *

INTERPRETATIO.

verò ſolummodo diſcriminati ob epulas. Ille paſtore laborioſo natus eſt, iſte bubulco: dudum non aſpectam ingemit parentem; & tugurium, & ſuetos capros exoptat mæſtus. Juvenis facie nativâ & liberali verecundiâ, quales oportet eſſe quos operit fulgens purpura. * *
* * * * *
* * * *
* * * * * *
Is tibi porriget vina effuſa in iis collibus, à quibus ipſe ortus eſt, quorum in ſummitate colluſit. Etenim vini & miniſtrantis unum ipſumque eſt natale ſolum. *Speres forſaſſe, ut argutâ ſaltatione* puella *Gaditana exordiatur pruritum excitare:* * * *
* * * * *
* * * * *Remiſſa libidinis incentivum, & pungentes urticæ opulenti. Attamen acrior ea delectatio alterius ſexûs: is plus inflammatur.*

ANNOTATIONES.

omnes vili ſunt habitu apud me.

Tonſi.] Non alunt comam longiorem.

Rectique capilli.] Non criſpati & calamiſtrati: hodie pexi, aliàs neglecti.

153. *Caſulam.*] In qua natus & educatus.

Hœdos.] Quos paſcere ſolebat.

154. *Ingenui vultus.*] Non arte mangonicâ fucati.

155. *Quos ardens purpura veſtit.*] Ingenuos adoleſcentes ac nobiles, circa annum ætatis decimum quartum.

Ardens purpura.] Ob colorem igneum.

162. *Forſitan expectes.*] O Perſice mihi promiſſe conviva, ne ſpera vanas libidinum illecebras. Hæ ſolis divitibus aptæ ſunt.

Gaditana.] Nimirùm laſcivis eruditæ cantilenis ſimul & ſaltationibus meretriculæ Romam accerſebantur è Gadibus Inſula, de qua Satir. præced. v. 1.

Canoro incipiant prurire choro.] Egregiè locum hunc, verba mentemque Juvenalis adumbravit Macrobius Lib. 2. Saturnal. cap. 1. ubi ſic habet: *ut puella mollior canorâ dulcedine & ſaltationis lubrica exerceret illecebris philoſophantes.*

167. *Extenditur.*] Sic legitur vulgò. Quidam, *incenditur.* quam lectionem

* * * * * *

Non capit has nugas humilis domus: audiat ille
Teſtarum crepitus cum verbis, nudum olido ſtans
Fornice mancipium quibus abſtinet: ille fruatur
Vocibus obſcœnis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.

Interpretatio.

* * * * * *Ædes parva non admittunt eas vanitates. Is auſcultet ſonitum teſtarum cum ſermonibus, quibus non utitur ſerva præſtans nuda in fœtenti lupanari; is potiatur verbis impudicis, & cunctâ cupidinis induſtriâ, qui pytiſmate lubricum facit orbem Laconicum. Illic enim*

Annotationes.

interpretando ſecuti ſumus, non ut meliorem, ſed clariorem. Innuit Poëta proniores & ardentiores ad libidinem fœminas quàm viros.

169. *Audiat ille.*] Dives luxurioſus.

170. *Teſtarum crepitus.* Crotala ſive crepitacula è teſtis, quibus inter ſaltandum utuntur non ſine decore quædam gentes, ut Hiſpani. Addunt & mulieres Indicas: Gaditanas hîc innuit Poëta. Gallicè, *des caſtagnettes.* Alii intelligunt cymbala ſive tympana. Fuiſſe quædam inſtrumenta ſonora teſtas vocata docet Sueton. Ner. cap. 20 ubi refert Neronem elegiſſe plures adoleſcentulos, *Qui diviſi in factiones plauſuum genera condiſcerent. (bombos, & imbrices, & teſtas vocabant) operamque navarent cantanti ſibi*, &c.

171. *Quibus abſtinet.*] Plus retinens verecundiæ quàm laſcivæ illæ ſaltatrices, aut divites impuri.

173. *Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.*] Vix credas quàm multis hic locus, & in quam multos ſenſus verſatus eſt. In tot igitur & tam variarum lectionum interpretationumque lubrico quis pedem figat? Imo quis ipſo lubricante Juvenali non cæſpitet atque titubet? Firmo tamen utcumque ſtare veſtigio mihi videor, antiquioribus ſtando; præſertim cùm ſenſum non valde juvent quæ à viris alio qui gravioribus eruditè certatimque hîc afferuntur. Emendationes & conjecturas non ſpernimus, at eorum pace & veniâ, poſthabemus. Juſtus Lipſius Epiſtol. Quæſt. lib. 4. Epiſt. 25. Fatetur ſcriptam omnem & impreſſam antiquitùs lectionem eſſe, vel, *pityſmate*, vel, *pytiſmate*. Hoc ego Divæi amplector, cum Mancinello & aliis, pariterque explico ſic: Gaditanis illecebris gaudeat ac fruatur dives licet, *qui pytiſmate lubricat orbem Lacedæmonium*; Id eſt, qui ſputo irrorans digitum, facilè inde amovet ſæpiùs & admovet (ad oſtentationem) ſuum anuulum, cujus à Lacedæmoniis uſus emanavit. Turnebus Libro vigeſimo quarto cap. 28. ſimiliter legit, at aliter explicat, nempe, qui ſputo & ſalivâ magis volubilem reddit trochum, ludum certè Græcanicum. Valla, *pityſmate*, legit, aitque eſſe trochum è pinu, græce πίτυ. Unde *pityſma*. Politian. *pityliſmate*, quod genus erat exercitationis cum geſticulatione manuum ac pedum & comploſione. Brodæus. *pedemate*, id eſt, ſaltu, in tripudio ſeu ſaltatione Lacedæmoniâ in orbem fieri ſolitâ. Vide Cœl. Rhodig. lib. 18 cap. 5. Alciatus & Pulman. *Pyrriſmate*, & explicant de quadam Laconum exercitatione, quæ à nudis oleoque benè unctis fiebat in ſudatorio. Muretus *petteumate*, à πεττὸς talus, intelligitque divitem aleæ deditum, qui talis ludit in menſa rotundâ è marmore Lacedæmonio factâ. Favet quod ſequitur mox; *alea turpis.* Mallem certè cum veteri Schol. intelligere divitem qui expuit ſupra marmor Lacedæmonium, quo ſtratum eſt ejus domûs pavimentum, & ſic

Namque

Namque ibi fortunæ veniam damus. Alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cum faciant, hilares nitidique vocantur.
Noſtra dabunt alios hodie convivia ludos.
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altiſoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert tales verſus quâ voce legantur?
Sed nunc dilatis averte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam ceſſare diem: non fœnoris ulla
Mentio, nec primâ ſi luce egreſſa reverti
Nocte ſolet, tacito bilem tibi contrahat uxor,
Humida ſuſpectis referens multitia rugis,

INTERPRETATIO.

ſorti indulgemus. Inhoneſta tenuioribus alea, adulterium etiam inhoneſtum. Iſti verò cùm ea perpetrent univerſa, nihilominus læti ac ſplendidi nominantur. Diverſos hodie luſus ſuppeditabunt epulæ noſtræ. Canetur auctor Iliadis, & verſus ſublimis Virgilii, reddentes ancipitem victoriam. Quid intereſt quâ voce recitentur ejuſmodi carmina? Jam verò ſepoſitis anxietatibus amove occupationes, & jucundum otium largire tibi, ſiquidem integrâ die fas erit quieſcere. Ne ſit quævis uſuræ recordatio, neque tibi ſilenti commoveat iracundiam, ſi conjux exiens diluculo conſuevit ad noctem redire, reportans uda ſerica, plicis ſuſpicionem creantibus,

ANNOTATIONES.

lubricum reddit. Non abludit Salmaſius, apud quem, lubricare Lacedæmonium orbem dicitur is pytiſmate, qui pytiſſando, id eſt, guſtando vinum cum probatione quadam, & mox expuendo, crebris ejuſmodi rejectionibus & effuſionibus uda facit & lubrica tum menſas rotundas è marmore Lacedæmonio, tum abacum, & pavimentum. Non moror *poppyſma* Flavii, aut Lipſium cum ſuo *pygiſmate*; abſit enim ut obſcœna comminiſcar ultrò, qui vel occurrentia ſolitus ſum eluctari.

174. *Fortunæ veniam damus.*] Luxurioſa illa in divitibus ſolent tolerari: at quis eadem ferat in mediocri viro? Ex opinione vulgi.

Illi.] Divites luxurioſi.

178. *Conditor Iliados cantabitur.*] Recitabuntur Homerici verſus ex eleganti carmine de Trojano excidio.

179. *Dubiam facientia carmina palmam.*] Quæſitum enim jam pridem, an Virgilius Homerum ſuperârit. Vide Macrob. paſſim, maximè verò lib. 5. Quintil. lib. 10. c. 1. Gell. lib. 9. c. 9. Cœl. Rhodig. lib. 7. c. 4. Jul. Scaliger Homero Virgilium præfert: Propertius etiam ita canit, in Elegiâ ultimâ lib. 2.

Cedite Romani Scriptores, cedite Graii;
Neſcio quid majus naſcitur Iliade.

180. *Quâ voce legantur.*] Non eſt opus adjuvare eleganti pronuntiatione tam bonos verſus, qui ſuam ipſi ſatis produnt elegantiam. Adeoque licet ab imperito rudique puero legantur, parum refert.

181. *Dilatis.*] In aliud tempus remiſſis curis, hilarem ad epulas animum affer.

183. *Fœnoris.*] Quod debes, aut tibi debetur.

185. *Tacito.*] Diſſimulanti & non auſo ſuſpicionem de adulterio objicere uxori imperioſæ.

186. *Multitia.*] Veſtes è ſubtili pan-

Vexataſque comas, & vultum auremque calentem.
Protinus ante meum, quicquid dolet, exue limen.
Pone domum, & ſervos, & quicquid frangitur illis,
Aut perit: ingratos ante omnia pone ſodales.
Intereà Megaleſiacæ ſpectacula mappæ
Idæum ſolenne colunt, ſimiliſque triumpho
Prædo caballorum Prætor ſedet: ac mihi pace
Immenſæ nimiæque licet ſi dicere plebis,

INTERPRETATIO.

& capillos exagitatos, & ardentem faciem atque auriculam. Quodcumque angit depono ſtatim ad oſtium meum. Animo *abjico familiam, & famulos, & quodcumque rumpitur* ab *eis, vel diſperditur: præ cunctis abjico ſocios immemores. Interim celebrant ſpectacula mappæ Megaleſiorum, Idæum ſolemne & Prætor equorum deprædator ſedet par triumphanti: ſique fas mihi eſt loqui* cum bona *venia infinitæ & numeroſioris populi,*

ANNOTATIONES.

no, bombycinas. Sat. 2. v. 66.

187. *Vexataſque comas, & vultum auremque calentem.*] Notas perpetrati recenter flagitii, ex Suetonio Auguſt. cap. 69. & Calig. c. 36.

189. *Pone domum*, &c.] Depone curam domûs, obliviſcere ſervorum atque ſodalium improbitatem, ne quid ſit quod tuam ab hilari jucunditate mentem avocet.

191. *Interea Megaleſiaca*, &c.] Dum nos inſtruimus convivium, Circenſibus ludis detinetur Rom omnis populus, neque poſſes quidquam negotii cum ullo peragere, etiamſi maxime velles: ergo totus vaca noſtris iſtis oblectatiunculis.

Megaleſiaca.] Megaleſia, ſive Megalenſes ludi, à *μεγάλης μητρὸς*, dicti, quia matri magnæ dedicati; vel quod magnis fierent impenſis, ut vult Aſcon. Pedianus. Vide Satir. 6. v. 69.

Mappa.] Circenſium ludorum ſignum pariter & præmium erat mappa: Qui mos à Nerone fluxit. Cùm enim ſpectandi avida plebs inſtaret, ut quamprimùm ludi inciperentur, & è carceribus exeundi ſignum quadrigis mitteretur, Nero tum prandens indulſit, & mappam quâ manus tergebat, continuo juſſit per feneſtram abjici, velut ſignum. Caſſiodor. 3 Var. cap. 51. Vide Turneb. Lib. 18. cap. 33. Ubi ad rem, Tertulliani locum affert. In eâ mappâ picturam & formam ludorum fuiſſe aiunt. Mappæ meminit Sueton. Ner. c. 22. *Univerſorum ſe oculis in Circo Maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam, unde Magiſtratus ſolent.*

Et Martial. Lib. 12. Epig. 29.

Cretatam Prætor cum vellet mittere mappam,
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.

192. *Idæum ſolemne.*] Ludos ſolemnes in honorem Cybeles matris Deûm è monte Ida Romam advectæ. Vide Sat. 6. cit.

193. *Prædo caballorum.*] An quod in iſtis ludis equi multi frangerentur, ut ait Vet. Schol. unde Salmaſius vult legi *ſperda Caball.* id eſt perditor caballorum Sic in Catonis Diſtich. *offi. ſperda* legitur, ſimiliter & apud Iſidorum; ſignificatque eum qui officia perdit, id eſt, eorum remunerationem non habet. An quod Prætor quibuſdam favens, aliis equis victoribus meritum non daret bravium ac præmium: An quod optimos ille equos ſibi eligens vili pretio dominis auferret? ſunt qui legant, *præda*, quaſi nimiis in equos ſumptibus Prætor abſumeretur. Sed minus placet.

Prætor ſedet.] Is enim ludis præſidebat, & curru ſublimis pompâ triumphali vehebatur. Vide Sat. 10. v. 36. & ſeq.

Totam hodie Romam Circus capit ; & fragor aurem
Percutit, eventum viridis quo colligo panni.
Nam ſi deficeret, mœſtam attonitamque videres
Hanc urbem, veluti Cannatum in pulvere victis
Conſulibus. Spectent juvenes, quos clamor, & audax
Sponſio, quos cultæ decet aſſediſſe puellæ.

INTERPRETATIO.

Romam univerſam hodie continet Circus ; atque auriculas verberat ſtrepitus, ex quo praſini ſucceſſum panni conjicio. Etenim ſi deeſſet, civitatem iſtam cerneret æquè *triſtem & ſtupefactam, ut caſis Conſulibus in pulvere Cannarum.* Hos ludos *aſpiciant adoleſcentes, quibus convenit acclamatio, & fortis ſponſio*, & *ſedere juxta virginem* benè *com*

ANNOTATIONES.

Pace.] Sine offenſione populi Rom. Circenſibus nimiùm addicti : ut jam notatum ſuprà, & alibi.

195. *Fragor.*] Applauſus & acclamatio ſpectantium.

196. *Eventum viridis quo colligo panni.*] Victoriam factionis praſinæ, cui faviſſe dicuntur Caligula & Nero, at Venetæ Vitellius Vide Not ſeq

Viridis panni.] Erant in Circenſibus decurrentium aurigarum atque agitatorum factiones quatuor, à veſtium coloribus denominatæ, & quatuor anni tempeſtatibus reſpondentes, vernæ praſina ſeu viridis, æſtati roſea ſeu rubea, alba autumno pruinoſo, nubilæ hyemi veneta ſive cærulea : Quibus Domitianus addidiſſe fertur purpurei panni & auratas factiones. Porro ſpectatores alii aliis factionibus ſtudebant, nonnunquam è colore, quem quiſque amaret, ſtudium impendentes, vel imperatorum favorem ſequentes Hinc Plin. Lib. 9. Epiſt. 6. Ita perſtringit : *Miror tot millia virorum tam pueriliter Identidem cupere currentes equos, inſiſtentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum, aut hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla. At nunc favent panno, pannum amant ; & ſi in ipſo curſu medioque certamine hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favorque tranſibit, & repente agitatores illos, equos illos, quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina, relinquent. Tanta gratia, tanta auctoritas in unâ viliſſimâ tunicâ.* Martial. Lib. 14. Epig. 131.

Si Veneto praſinove faves, qui coccina ſumis,
Ne fias iſtâ transfuga ſorte. vide. Sidon. Apollin. Carm. 23.

. . . . Micant colores
Albus, vel Venetus, virens, rubenſque.
. . . .
Hortanturque obiter, juvantque blandis
Ultro plauſibus . . . .
Dictant quadrupedantibus furorem.
. . . .
Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,
Ardeſcunt, ſaliunt, timent. timentur.

197. *Si deficeret.*] Si vincatur praſina factio, viridis pannus ; vel, ſi Romanis adimantur Circenſes, ſi adamata deficiat oblectatio, mœſtam videres civitatem, &c. Sarcaſticè omninò. Suprà v. 53.

198. *Cannarum in pulvere victis Conſulibus.*] Ut in Cannenſi clade. Vide Sat. 2. v. 155. Tit. Liv. Lib. 22. c. 46. ad rem hanc : *Ventus*, inquit, *quem Vulturnum incolæ regionis vocant, adverſus Romanis coortus, multo pulvere in ipſa ora volvendo, proſpectum ademit.*

199. *Audax ſponſio.*] Contentio depoſitis pignoribus, pro victoriâ ejus factionis cui favet quiſque.

Spectent hoc nuptæ, juxtà recubante marito,
Quod pudeat narraſſe aliquem præſentibus ipſis.
Noſtra bibat vernum contracta cuticula Solem,
Effugiatque togam. Jam nunc in balnea ſalvâ
Fronte licet vadas, quanquam ſolida hora ſuperſit
Ad ſextam. Facere hoc non poſſis quinque diebus
Continuis, quia ſunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior uſus.

INTERPRETATIO.

ptam: aſpiciant illud uxores aſſidente viro, quod cuipiam verecundia ſit referre coram ipſis. Noſtra pellis rugoſa vernum hauriat Solem, & togam evitet. Jam jam fas eſt ut balnea ſubeas, incolumi pudore, etſi reſtat hora integra uſque *ad ſextam. Id* quidem *agere nequeas per dies quinque continentes; nam vitæ etiam ejuſmodi gravia ſunt faſtidia. uſus infrequens gratas facit oblectationes.*

ANNOTATIONES.

201. *Spectent hoc nupta*] In quibuſd. exempl. hi duo verſus leguntur ante v. 165. ut mox ſequatur, *irritamentum Veneris*, &c.

203. *Noſtra bibat vernum.*] Nobis jam ſenibus magis utilis eſt inſolatio. Vide Perſ. Sat. 4. v 18.

204. *Effugiatque togam.*] Quidam interpretantur: togam deponat ad inſolationem & balnea. Alii ſic explicant: fugiat togæ curas & togatorum negotia, occupationes, officia. Unde Martial. Lib. 10. Epig. 47. ad vitam beatiorem exoptat, inter alia, togam raram. De his & nos alibi. Prior interpretatio minùs arridet.

Nunc in balnea.] Diximus alibi lavari ſolitum quondam ante cœnam.

Salvâ fronte.] Nec enim ſemel id feciſſe turpe erit: quod præveniamus hodie tantùm horam lavandi cœnandique legitimam. Vide Sat. 1. v. 49. atque ibid. annot.

205. *Quanquam ſolida hora ſuperſit*, &c.] Quamvis ſit hora diei tantùm quinta, id eſt, noſtra ferè undecima. De his vide quæ fusè annotabo ad Perſ. Sat. 3. v. 4. de veterum autem conviviorum ritibus variis exquiſita multa lege apud Lipſ. antiq. lect. Lib. 3. Porro balnei horam conſuetam fuiſſe nonam hyeme, æſtate octavam, diſertis verbis indicat Plin. Lib. 3. Epiſt 1. *Ubi*, inquit, *hora balnei nuntiata eſt, (eſt autem hyeme nona, æſtate octava) in ſole, ſi caret vento, ambulat .... lætus accubat, & pauliſper cibum differt. &c.*

207. *Talis vitæ.* Ocioſæ, voluptariæ.

Tædia.] Cic. 2. de orat. *Omnibus in rebus voluptatibus maximis fastidium eſt faſtidium.*

208. *Rarior uſus.* Cic in Lælio: *Et quidem omnia præclara rara.*
Martial. lib. 4. Epig. 29.
Rara juvant.

SATIRA XII.

NATALI, Corvine, die mihi dulcior hæc lux
Quâ feſtus promiſſa Deis animalia ceſpes
Expectat; niveam Reginæ cædimus agnam.
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem,
Tarpeio ſervata Jovi, frontemque coruſcat.
Quippe ferox vitulus templis maturus & aræ,
Spargenduſque mero, quem jam pudet ubera matris

INTERPRETATIO.

O *Corvine, die natali ſuavior eſt mihi lux iſta, quâ ceſpes feſtivus opperitur votas Numinibus pecudes. Reginæ candidam immolamus oviculam: ſimile vellus offeretur* Palladi *Maurâ Gorgone certanti: Tarpeio verò Jovi deſtinata victima laſciviens longè porrectum excutit lorum, & frontem vibrat. Eſt enim juvencus indomitus, fanis altarique idoneus, & vino irrigandus, qui mammas parentis jam erubeſcit*

ANNOTATIONES.

1. N*Atali Corvine.*] Vota ſe Diis ait perſolvere ob incolumem è naufragio Catullum: Seque id facere magno animo & in amicum benevolo, non inſidioſâ mente, ut ab eo ſcribatur hæres, more plurimorum.

Natali die.] Hanc epulis & hilaritate quotannis celebrabant, ut notavimus ad Perſ. Sat. 6. v. 19. & alibi.

2. *Animalia ceſpes expectat.*] Ara è vivo ceſpite extructa expectat victimas pro incolumitate amici mei Catulli a me votas & mox quidem mactandas.

3. *Regina.*] Fortunæ, vel Junoni, de quâ Virgil. Æn. 1.

Aſt ego quæ Divûm incedo Regina.

4. *Par vellus.*] Similis victima, pariter alba. diximus alibi, Diis ſuperis albas, inferis nigras mactari.

Pugnanti Gorgone Maurâ.] Minervæ, cui ex Hom. Iliad. 5. Circa humeros ægis, in quâ fortitudo, minæ, & Gorgoneum caput diri monſtri: id eſt clypeus, in quo erat caput Meduſæ Gorgonis, à Perſeo in Mauritaniæ finibus interfectæ. Vel Mauram vocat Juvenalis, quòd ea cum ſororibus Euryale & Stenione coluit Dorcadas, ſive Gorgadas, & Gorgonas inſulas, quæ ſunt ad viride promontorium, Mauris vicinæ.

Gorgone.] Γοργὸς, trux, hinc factum cognomen. Hujus capitis ſerpentibus armati conſpectu fabulantur homines in ſaxum diriguiſſe. Athen. Lib. 5. cap. ultimo, meminit animalis pariter nominati in Libyâ, ovi Sylveſtri ſimilis, cujus aſpectu homines aggreſſi lapideſcebant

5. *Extenſum funem.*] Quo ad aram ducenda eſt, laxo, non arcto; ne videatur ad ſacrificium invita ire victima: Nam quæ valde reluctabatur, invitis putabatur Numinibus offerri, adeoque removebatur ab altaribus hoſtia: & hoc ita à ſacrificantibus obſervatum, teſtis eſt Macrobius Lib. 3. cap 5.

6 *Tarpeio Jovi.*] Cui ſacra ædes in Capitolio, ſeu rupe Tarpeiâ.

7. *Templis maturus.*] Qui nondum ſubiit jugum, ſatis tamen grandis ut ſacrificetur. Vide Macrob. cit. Lib. 3. à 1. cap. uſque ad 10.

8. *Spargenduſque mero.*] Mactandæ vi-

Ducere, qui vexat naſcenti robora cornu.
Si res ampla domi, ſimiliſque affectibus eſſet,
Pinguior Hiſpullâ traheretur taurus, & ipſa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba;
Læta ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iret, & à grandi cervix ferienda miniſtro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque paſſi
Nuper, & incolumem ſeſe mirantis amici.
Nam præter pelagi caſus, & fulguris ictum
Evaſi, denſæ cœlum abſcondêre tenebræ
Nube unâ, ſubituſque antemnas impulit ignis,
Cùm ſe quiſque illo percuſſum crederet, & mox
Attonitus nullum conferri poſſe putaret

INTERPRETATIO.

ſugere, qui erumpente cornu querens exagitat. Si opes in ædibus forent copioſæ, & amori æquales, taurus duceretur Hiſpullâ craſſior, ipſâque deſes pinguedine, neque vicino paſtus in gramine, verùm exiret cruor indicans opima paſcua Clitumni, atque guttur ab ingenti victimario percutiendum: & hæc *propter reditum familiaris etiamnum trementis, & paulò antè perpeſſi terribilia, atque ſalvum ſe obſtupeſcentis. Enimverò præter maris diſcrimina & percuſſionem fulminis evitati, ſpiſſa caligo cœlum texit univerſâ nebulâ, & repentina flamma antennas concuſſit, quando ſinguli ſe putabant eo verberatos, ſimulque ſtupentes exiſtimarent nullum poſſe naufragium velis ardenti-*

ANNOTATIONES.

ctimæ aurata inter cornua vinum infundebatur, ſeu invergebatur.

Virg. Æn. 4.

Ipſa tenens dextrâ pateram pulcherrima Dido
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Et Lib. 6.

Frontique invergit vina Sacerdos.

9. *Vexat naſcenti robora cornu.*] Ex petulantiâ arbores impetit cornibus nunc primùm erumpentibus.

Virgil Ecloga 3.

Paſcite taurum: jam cornu petat. &c.

Et alibi. —— *Iraſci in cornua diſcit,*
Arboris innixus trunco.

11. *Hiſpullâ.*] Præpingui fœmina, de qua Sat. 6. v. 74.

13. *Oſtendens Clitumni paſcua.*] Suâ craſſitie, ſuoque colore.

Clitumni.] Is Umbriæ, ſeu Faliſci agri fluvius: cujus aquâ potâ candidos fieri boves, auctor eſt Plin. Lib. 2. cap. 103.

Item Virgil. Georg. 2.

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus
Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad Templa Deûm duxere triumphos.

Claudian. de vict. Stilic.

Quin & Clitumnus ſacras victoribus undas,
Candida quæ Latiis præbent armenta triumphis.

14. *Ferienda.*] Hoſtiæ majores clavâ aut ſecuri ictæ & proſtratæ, dein ſuppoſitis cultris jugulabantur, ut bene obſervat Turneb. Lib. 15. cap. 12.

19. *Antennas impulit ignis*] Tranſverſum malo lignum, cui velum alligatur, igne cœleſti ſeu fulmine impulſum exarſit, & navim incendit.

21. *Nullum conferri poſſe, &c*] Naufragium haud jam timendum præ incendio.

Naufragium velis ardentibus. Omnia fiunt
Talia, tam graviter, ſiquando poëtica ſurgit
Tempeſtas. Genus ecce aliud diſcriminis; audi,
Et miſerere iterùm, quanquam ſint cætera ſortis
Ejuſdem; pars dira quidem, ſed cognita multis,
Et quam votiva teſtantur fana tabella
Plurima. Pictores quis neſcit ab Iſide paſci?
Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo,
Cum plenus fluctu medius foret alveus, & jam
Alternum puppis latus evertentibus undis
Arboris incertæ, nullam prudentia cani
Rectoris conferret opem; decidere jactu
Cœpit cum ventis, imitatus Caſtora, qui ſe
Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno

INTERPRETATIO.

bus comparari. Cuncta accidunt ſimilia, atque ita formidoloſa, ut cùm exoritur procella Poetica. En alteram auſculta periculi ſpeciem, & rursùm te miſerat, quamvis alia ſint paris fortunæ, certè pars ſæva, verùm pluribus nota, quam que monſtrant ædes multæ votivis tabulis. Ecquis ignorat pictores ab Iſide nutriri? Noſtro etiam Catullo par ſors contigit, quando carina dimidia undis erat referta, jamque aquis exturbantibus viciſſim coſtas navis arboris vacillantis, nullum præberet auxilium ſenis Naucleri peritia, incœpit Catullus *dirimere cum ventis, pro iciendo, æmulatus fibrum, qui ſe ipſe ſpadonem reddit, optans effugere teſtium jacturâ,*

ANNOTATIONES.

23. *Poetica.*] Qualis deſcribi ſolet à Poetis rem exaggerantibus. Leg alii *Pontica*, id eſt, tam horribilis & ſæva, quàm quæ ſolet eſſe in Ponto Euxino. Tempeſtatis pete deſcriptionem ex Homero Odyſſ. 5 Virgil. Æn 1. & 3. Ovid. Metam. 11. Fab. 10. & aliis paſſim.

26. *Cognita multis.*] Seu experientiâ, ſeu aliter.

27. *Votiva tabella.*] Qui è naufragio ſoſpites evaſerant, illud in tabella pictum ſuſpendebant in fano alicujus Dei, ut Neptuni, Æſculapii, Iſidis, in monimentum grati ſui in ſervatores Deos animi. Vide Perſ. Sat 1. v. 89.

28. *Ab Iſide paſci.*] Pictores multi victitabant pingendo tabellas ejuſmodi in Iſidis Templo à naufragis reponendas. Nam ex quo Deos Ægyptios Romani ſuſceperant, Iſis maximè coli cœpta Romæ. Vide Satir. 6. paſſim atque ibid. Annot.

Horat. Epiſt. ad Piſones, v. 20.

——— *Fractis enatat exſpes*
Navibus, ære dato qui pingitur.

30. *Cum plenus fluctu*, &c.] Cum ſemiplena jam aquis eſſet carina, ſeu pars navis interior, & cum latus daret, modò in dextrum modò in ſiniſtrum inclinata fluctuabat navis incerta curſu.

33. *Decidere jactu.*] Veluti cum ventis marique aſſilientibus, ac prævalentibus paciſci viſam, projectis bonis, & ſic controverſiam & certamen dirimere.

34. *Imitatus Caſtora.*] Hic enim ab inſequentibus ſe venatoribus redimit, avulſis proprio morſu teſticulis, ob hos ſe peti gnarus. Plin. Lib. 8. cap. 30. Idem verò Lib. 32. cap. 3. Sic habet: *In terris & aquâ victus eſt fibris, quos Caſtores vocant, & Caſtorea teſtes eorum. Hos ab ipſis amputari cùm capiun-*

Teſticulorum: adeo medicatum intelligit inguen.
Fundite quæ mea ſunt dicebat cuncta Catullus,
Præcipitare volens etiam pulcherrima. veſtem
Purpuream, teneris quoque Mæcenatibus aptam,
Atque alias, quarum generoſi graminis ipſum
Infecit natura pecus, ſed & egregius fons
Viribus occultis, & Bæticus adjuvat aër.
Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, urnæ cratera capacem,

INTERPRETATIO

ita ſalubres novit * * *Quæ mea ſunt omnia projicite, aiebat Catullus, ſpecioſiſſima quoque effundere cupiens, togam etiam purpuream mollibus idoneam Mæcenatibus, cæteraſque, quarum ipſum animalis* vellus *tinxit indoles herba nobilis, quin etiam fons eximius arcanâ virtute & cœlum Bæticum auxiliatur. Is neque argentum ambigebat projicere, patinas à Parthenio fabricatas, poculum urnam continens,*

ANNOTATIONES.

tur, negat Sextius auctor Medicinæ diligentiſſimus, quia ſine vitâ animalis adimi nequeunt, &c. Vide Perſ. Sat. 5 v. 135. & ibid. Annot. in voce *Caſtoreum.*

36. *Medicatum.*] Ad medicinas utile, & exquiſitum.

37. *Fundite quæ, &c.*] Ad exonerandam navim, & ſervandam ſaltem vitam jacturâ cœterorum. Vide cap. 27. Act. Apoſtol.

39. *Mæcenatibus.*] Delicatis Proceribus, ſimilibus Mœcenatis, quem Sat. 1. velut mollem taxavit, *ſupinum* vocans, v. 66.

40. *Quarum generoſi graminis, &c.*] Veſtes è lanâ Bætica, ex Andaluſia Hiſpaniæ regione, ubi gramen, aer, & Bætis fluvii aqua pecudibus pota velleri colorem dant rutilum.

Generoſi graminis. Virg. Ecl. 4.

Nec varios diſcet mentiri lana colores:
Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto:
Sponte ſuâ ſandyx paſcentes veſtiet agnos.

41. *Infecit natura pecus.*] Pecudum lanam tinxit natura, non ars.

Martial Lib. 14. Epig. 133.

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aheno.
Sic placeant Tyriæ: me mea tinxit ovis.

Egregius fons.] Martial. Lib. 8. Epig. 28.

An Tarteſſiacus ſtabuli nutritor Iberi
Bætis in Heſperiâ te quoque lavit aqua?

Et Lib. 12. Epig. 100.

Bætis olivifera crinem redimite coronâ,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

42. *Bæticus.*] Bætis, qui & Tarteſſus, hodie Guadalquivir, fluvius, Andaluſiam rigat, & in ſinum Gaditanum capaci oſtio perlabitur. Ab eo denominata pridem Hiſpaniæ tertia pars, Bætica, quæ præter Andaluſiam, regnum etiam Granatenſe ferè totum complectitur.

43. *Ille nec argentum, &c.*] Vaſa etiam argentea ſponte Catullus amittebat, aurea quoque eximio quamvis opere cælata.

44. *Parthenio.*] Egregio cælatore vel artifice.

Urna.] Quæ ſextarios 24. continebat.

Et dignum

Et dignum ſitiente Pholo, vel conjuge Fuſci.
Adde & baſcaudas, & mille eſcaria, multum
Cælati, biberat quo callidus emptor Olynthi.
Sed quis nunc alius, quâ mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebuſque ſalutem?
Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cœci propter patrimonia vivunt.
Iactatur rerum utilium pars maxima: ſed nec
Damna levant. Tunc adverſis urgentibus, illuc
Recidit, ut malum ferro ſummitteret, ac ſe
Explicat anguſtum, diſcriminis ultima quando
Præſidia afferimus, navem factura minorem.
I nunc, & ventis animam committe dolato

INTERPRETATIO.

*aptumque ſitibundo Pholo, aut uxori Fuſci. Adjunge queque baſcaudas, atque millena catina, plurimum ſculpti, quo petabat aſtutus Olynthi mercator. Jam verò quis alter, quâ orbis regione, quis non dubitat vitam anteponere argento, & opibus incolumitatem? Non ad victum bona colligunt aliqui, at vitio excœcati vitam agunt ad opes con*gerendas. *Profunditur pars præcipua rerum commodarum; verùm neque minuunt diſcrimen. Tum prementibus infortuniis; eò devenit, ut ſecuri malum ſubjiceret: ſeque arctum expandit, cùm adhibemus extrema periculi remedia levius navigium reddituræ. Perge modò, ventiſque vitam permitto, credens aſſe-*

ANNOTATIONES.

45. *Pholo.*] Centauro valde bibaci. De hoc Diod. Sic. Lib. 5. cap. 2

Conjuge Fuſci.] Quæ mulier ebrioſa. De Fuſco jam Sat. 4. v. 112.

46 *Baſcaudas.*] Cacabos interpretatur Vet. Schol. & vaſa in quibus calices lavabantur. Hæc à Britannis ad Romanos tranſlata conſtat ex Martial. Lib. 14. Epig. 99.

Barbara de pictis veni Baſcauda Britannis,
Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.

Eſcaria.] Lances ponendis eſcis idoneas.

47. *Multum cælati.*] Vaſa multa ex auro & argento cælata: qualia dicitur amaſſe Philippus Alexandri pater, Macedoniæ Rex: vel ab eo venientia.

Biberat quo callidus emptor Olynthi.] Plin. Lib 33. c. 3. Philippum aureo poculo pulvino ſubdito dormire ſolitum refert.

Callidus.] Juſtin. Lib. 9. *Blandus*, inquit, *pariter & inſidioſus alloquio, qui plura promitteret, quàm præſtaret, in ſeria & joces artifex, &c.*

Emptor Olynthi.] Philippus enim corruptis auro quibuſdam, expugnavit Olynthum Thraciæ urbem, & ſuo adjecit regno. Modo jacet ea urbs; nec planè de ſitu conſtat. Vide Demoſth. Olynth.

48. *Quis nunc alius*] Catullum commendat

50. *Non propter vitam, &c.*]. Multi avaritiâ adeo excæcantur, ut videantur ad hoc nati & vivere, ut opes colligant; cùm è contrario non niſi ad vitam opes habendæ ſint.

52. *Jactatur rerum, &c.*] In mare jacitur à Catullo & ſociis.

Recidit.] Quaſi res eò cecidit. Leg. alii, *Decidit.*

54. *Se explicat anguſtum.*] Succiſo malo & in mare quoque dejecto ſe Catullus expedit, navimque omnino evacuat, ac veluti latiorem facit: quod ultimum eſt levamentum.

57. *I nunc.*] Poſt ejuſmodi pericula

Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, ac ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ,
Aſpice ſumendas in tempeſtate ſecures.
Sed poſtquam jacuit planum mare, tempora poſtquam
Proſpera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, poſtquam Parcæ meliora benignâ
Penſa manu ducunt hilares, & ſtaminis albi
Lanificæ; modicâ non multò fortior aurâ
Ventus adeſt; inopi miſerabilis arte cucurrit
Veſtibus extenſis, & quod ſuperaverat unum,
Velo prora ſuo: jam deficientibus Auſtris,
Spes vitæ cum Sole redit. Tum gratus Iulo,

INTERPRETATIO.

ri dolato, à letho ſejunctus quatuor vel ſeptem digitis, ſi teda fuerit craſſiſſima. Jam cum reticulo, atque pane, & lagenâ ventriculosâ, previde aſcias in procella accipiendas. At ubi æquale procubuit pelagus, ubi ſecunda tempora, & fortuna vectoris potentior Euro & mari fuit; ubi Parcæ latiores manu faventi penſa trahunt meliora, & candidi ſtaminis lanam ducunt; ventus mediocri aurâ non valdè vehementer aſpiravit: tum navis *infelix egenâ induſtriâ, expanſis veſtimentis, ſuoque prora velo, quod ſolum ſuperfuerat, properavit. Auſtris modò quieſcentibus, vitæ fiducia cum Sole reverſa eſt. Jam cernitur cacumen altum, jucundum Aſcanio,*

ANNOTATIONES.

audita, mare ſubi, ſi lubet, & naviga.

59. *Teda.*] Aceres & tabulæ ex arboribus tedâ, vel pinu, quibus navis compingitur.

60. *Reticulis.*] Sacculo in retis modum texto, in quo panem & alia cibaria recondunt viatores, Nautæ, &c. *Reticulum panis*, vocat Horat. Satir. 1. Vid. Perſ. Sat. 5. v. 140.

61. *Aſpice ſumendas.*] Id eſt, vide ut cum cibis etiam ſumas ſecures ad excidendum, ſi opus eſt, malum. Alii leg. *Accipe.*

64. *Parcæ.*] Vide Sat 3. v. 27. Et Sat 9. v. 135. & ſeq. ad voces, *Lacheſis*, &, *Clotho.*

65. *Staminis albi.*] Quod vitam diuturniorem & fortem meliorem indicat, & ſpondet, ut contrà pullum & nigrum ſtamen ducentes Parcæ infortunium ac mortem portendunt. Martial, Lib. 4. Epig. 73.

Ultima volventes trahat penſa ſorores,
Ut traherent parvâ ſtamina pulla morâ.

Et Lib. 6. Epig. 58.

Si mihi lanifica ducunt non pulla ſorores
Stamina; &c.

68. *Veſtibus extenſis.*] Pro velis, quæ igne cœleſti conflagratant, ut dictum ſuprà

69. *Velo prora ſuo.*] Quod quidem minimum, & *Dolon* vocatur velum ad proram, ut maximum *Artemo*; *Epidromus* autem quod eſt ad puppim.

Auſtris.] Ventis meridionalibus, qui ſunt vehementiores & tempeſtatem cient.

70. *Tum gratus Iule*, &c.] Italiæ loca edita conſpici cœperunt.

Gratus Iulo aper.] Mons Albanus; ubi Aſcanius ſive Julus Æneæ filius Albam longam ædificavit. De hac urbe jam dictum Sat. 4. v. 61. &c.

Atque novercali ſedes prælata Lavino,
Conſpicitur ſublimis apex, cui candida nomen
Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et nunquam viſis triginta clara mamillis.
Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles;
Tyrrhenamque Pharon; porrectaque brachia rurſum;

INTERPRETATIO.

& locus Lavinio noverca antepoſitus, cui appellationem tribuit alba ſus (ſumen ſtupendum hilaribus Phrygiis; & nunquam aſpectis triginta papillis conſpicua.) Denique ingreditur mare clauſum per aggeres conſtitutos, & Pharon Tyrrhenam, & brachia iterum extenſa,

ANNOTATIONES.

71. *Novercali ſedes prælata Lavino.*] Iulus enim Albâ, ut mox dixi, ſubinde conditâ, Lavinium reliquit ſuæ novercæ Laviniæ. Æneâ patre jam mortuo.

Novercali Lavino.] Æneas Creuſam duxerat primùm, è qua tulit Aſcanium: deinde veniens in Italiam duxit Laviniam Latini Regis filiam, cujus nomine urbem extructam Lavinium appellavit.

Lavino.] *Lavinum* ſeu *Lavinium* urbs olim Latii, nunc oppidulum *Citta Lavinia* dictum.

72. *Cui Candida nomen.*] Iulus ex Heleni vaticinio civitatem à ſe conditam vocavit *Albam*, propter viſam ibi ſcrofam albam.

Virgil. Æneid. 3. & 8.

Cùm tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam,
Littoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fœtus enixa jacebit,
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati;
Is locus urbis erit, requies ea certa laborum.
Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis
Aſcanius clari condet cognominis Albam.

Nomen ſcrofa dedit.] Varro 2. de Re Ruſtica cap. 4. *Scrofam*, inquit, *parere tot oportet porcos, quot mammas habeat. Si minus pariat, fructuariam idoneam non eſſe: ſi plures pariat, eſſe portentum. In quo illud antiquiſſimum fuiſſe ſcribunt, quod ſus Æneæ Lavinii triginta porcos pepererit. Itaque quòd portenderit, factum triginta annis, ut Lavinienſes condiderint oppidum Albam. Hujus ſuis ac porcorum etiam nunc apparent veſtigia Lavinii: quod & ſimulacra eorum ahenea etiam nunc in publico poſita, & corpus matris ab Sacerdotibus, quod in ſalſura fuerit, demonſtratur.*

73. *Lætis Phrygibus.*] Iulo & ſociis Troianis gaudentibus ob inventam ex vaticinio ſuem.

Sumen.] Synecdoche pro ſcrofâ tot uberibus mirandâ, tot porcellis fœcundâ; colore, occurſu, vaticinatione ſpectabili. Quid ſit propriè *ſumen*, jam non ſemel explicavi. Vide Perſ. Satir. 1. v. 53.

75. *Tandem intrat.*] Tandem lacera illa navis portum Oſtienſem ſubiit.

Moles.] Sueton. Claud. cap. 20. ſic ait: *Oſtia portum exſtruxit circumducto dextrâ ſiniſtrâque brachio, & ad introitum profundo jam ſalo mole objectâ.*

76. *Tyrrhenamque Pharon.*] Turrim altiſſimam in Tyrrheno mari ad portum Oſtienſem, à Claudio Imperatore pariter ædificatam in exemplum Phari Alexandrinæ, ut ad nocturnos ignes curſum navigia dirigerent. Sueton. mox cit. ibid. De Tyrrhen. vide Sat. 5. v. 96. & Satir. 6. v. 92. De Pharo, vide Satiram eandem 6. v. 83.

Porrectaque brachia rurſùm.] Nam Oſtiæ portum ac moles Auguſtus pri-

Quæ pelago occurrunt medio, longeque relinquunt
Italiam. Non ſic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: ſed truncâ puppe magiſter
Interiora petit Baianæ pervia cymbæ,
Tuti ſtagna ſinus. Gaudent ibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Ite igitur, pueri, linguis animiſque faventes,
Sertaque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molles ornate focos, glebamque virentem.

INTERPRETATIO.

qua alto mari obvia ſunt, atque Italiam procul dimittunt. Ergo non ita demiraberis portus quos natura donavit. At Nauclerus mutilâ navi ſubit intùs in ſtagna gremii ſecuri pervia navigiis Baianis. Illic tuti nautæ attonſo capite lætantur diſcrimina loquaces referre. Itaque pergite, famuli, linguis & mentibus obſecundantes. adhibete ſerta fanis, atque gladiis molam *farream: decorate etiam teneros caminos, & ceſpitem viri-*

ANNOTATIONES.

mò cœperat, inſtauravit deinde Claudius; poſt etiam Trajanus.

77. *Longeque relinquunt Italiam.*] Recedunt ab Italica ora dum in mare procurrunt.

78. *Non ſic igitur mirabere portus.*] Certè naturales portus non æquè mirandi ut hic arte factus prope Oſtiam urbem ad oſtia fluminis Tiberis exſtructam.

80. *Interiora petit.*] Penetrat Oſtiæ portum, ubi ſtagnans aqua & tempeſtatum expers tutam dat navibus ſtationem.

Baiana pervia cymba.] Illuc enim navigia Baianis uſitata frequenter ſubeunt.

81. *Sinus.*] Veluti ſinus intra moles & aggeres tanquam brachia.

Gaudent ibi.] Habet enim jucunditatem præteritorum malorum recordatio. Cicer. Lib. 5. Epiſt. 12. *Habet præteriti doloris ſecura recordatio delectationem: cæteris verò nullâ perfunctis propriâ moleſtiâ, caſus autem alienos ſine ullo dolore intuentibus etiam ipſa miſericordia eſt jucunda.*

Vertice raſo.] Ingruente oppreſſi tempeſtate ac vitæ periculo nautæ caput radebant more ſervorum, liberationem ac ſalutem à Diis expectare ſe velut profitentes.

83. *Ite igitur pueri.*] Inquit Juvenalis ad pueros, ite, parate neceſſaria ad rem divinam pro reditu Catulli faciendam.

Linguis animiſque faventes.] Cicero de Divin. 1. Lib. n 102. *Rebus divinis quæ publicè fierent, ut faverent linguis, imperabatur.* Et Lib. 2. n. 83. *Jam illa, favete linguis, ... Quando enim iſta obſervans, quieto & libero animo eſſe poteris, ut ad rem gerendam non ſuperſtitionem habeas, ſed rationem ducem?* &c. Erat igitur ſolemnis hæc formula in Sacris, ut & ſilentium indiceretur, & fauſtæ cogitationes ac vota mentibus præciperentur, ne qua mala vox, neve quid mali ominis accideret.

84. *Sertaque delubris.*] Templa floribus exornate

Farra imponite cultris.] Molâ, ex farre, ſale, & aquâ, ſolebant aſpergi tria hæc, ignis, caput victimæ, & cultri quibus illa mactanda erat.

85 *Molles focos.*] Seu quòd recenter ſtructi, ſeu quòd è thure, molles vocat. Hoc poſterius habet vetus Schol.

Glebamque virentem.] Aram è ceſpite, herboſâque terrâ. Suprà v. 2.

Jam ſequar; & ſacro, quod præſtat, ritè peracto
Inde domum repetam, graciles ubi parva coronas
Accipiunt fragili ſimulacra nitentia cerâ.
Hîc noſtrum placabo Jovem, Laribuſque paternis
Thura dabo, atque omnes violæ jactabo colores.
Cuncta nitent; longos erexit janua ramos;
Et matutinis operitur feſta lucernis.
Nec ſuſpecta tibi ſint hæc, Corvine: Catullus,
Pro cujus reditu tot pono altaria, parvos
Tres habet heredes. Libet expectare, quis ægram
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam ſterili. Verùm hæc nimia eſt impenſa: coturnix
Nulla unquam pro patre cadet. Sentite calorem

INTERPRETATIO.

dantem. Mox adero; ac perfecto, ut decet, ſacrificio, quod eſt optimum, hinc revertar in ædes, ubi exiguæ imagines cerâ molli fulgentes donabuntur tenuibus corollis. Ibi noſtratem Jovem propitium reddam; & thus adolebo Penatibus avitis, violaſque diverſi coloris ſpargam. Univerſa jam munda ſunt; oſtium ramos tollit oblongos, ac feſtivum diluculo tegitur lampadibus. Ne verò tibi iſta ſuſpicionem dent, ô Corvine: Catullus ob cujus reditum tot aras conſtituo, parvulos hæredes ternos habet. Placet opperiri quiſnam pro familiari ſic infructuoſo gallinam ſuſumet imbecillam, & lumina claudentem. At gravior eſt ille ſumptus: nulla coturnix unquam mactabitur pro parente. Si divites Gallita,

ANNOTATIONES.

86. *Quod præſtat.*] Aliàs, *Quod reſtat.*

87. *Domum repetam.*] Ubi etiam domeſticos Deos placabo & colam.

Simulacra nitentia cerâ.] Vide Sat. 10. v. 55. ibidemque annot. ad vocem, *Incerare.*

89. *Laribus.*] Satir. 8. v. 14. Annot.

90. *Omnes violæ jactabo colores.*] Violas purpureas, albas, luteas.

91. *Cuncta nitent.*] Domi ſunt parata ad rem divinam, & ad lætitiæ documentum omnia, jam à ſummo mane. Vel Poëta indicat his verbis, cuncta jam à miniſtris ad ſacrificium comparata.

92. *Matutinis operitur feſta lucernis.*] Legitur vulgò, *operatur*, quidam ex veteri Schol. *operantur*, id eſt, ſacrificant, ſolemne verbum. Placet tamen ſequi emendationem Juſti Lipſii Elect. 1. cap. 3. ubi vulgarem lectionem albis dentibus ridere ſe ait: præclarè verò obſervat, in omni publica privataque lætitia lucernas appendi conſueviſſe domorum foribus, feneſtris etiam: item arboribus interdum, &c. ibidemque ſubjungit: addit Poëta, *matutinis*, non ſine ſatyrico morſu, quaſi claro die opus eſſet aliâ luce. Senec. Epiſt. 96. *Accendere lucernas prohibemus, quoniam nec lumine Dii egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* Tertull. Apologet. *Nec lucernis diem infringimus.* Vide Perſ. Satir. 5. v. 181.

93. *Nec ſuſpecta tibi ſint, &c.*] Ne ſuſpicère hæc à me fieri, ut Catulli hæreditatem ambiam. Is enim habet liberos.

95. *Libet expectare.*] An quiſquam modò gallinam ſaltem moribundam pro amico velit ſacrificare, ſine ulla ſpe lucri?

97. *Coturnix nulla.*] Ne vilis quidem avicula impenditur pro eo cui ſunt filii & hæredes.

98. *Calorem.*] Febriculæ æſtum & ardorem.

Si cœpit locuples Gallita & Paccius orbi,
Legitimè fixis veſtitur tota tabellis
Porticus. Exiſtunt qui promittant hecatomben:
Quatenus hic non ſunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut uſquam noſtro ſub ſidere talis
Bellua concipitur: ſed furvâ gente petita,
Arboribus Rutulis, & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum nulli ſervire paratum
Privato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant

INTERPRETATIO.

& Paccius orbati incipiant ardorem perſentire, omne xyſtum appenſis ritè tabellis integitur: extant qui voveant hecatomben, quandoquidem iſtic haud adſunt neque venduntur elephanti, nec ejuſmodi pecus gignitur in *Latio, vel alicubi ſub noſtro cœlo; verùm accerſitur ex atra natione, atque Rutulis nemoribus, ac Turni campo nutritur grex Imperatoris, nemini privato utilis aut accommodatus. Enimverò obedire conſueverant Annibali Tyrio, noſtriſque*

ANNOTATIONES.

99.] *Si cœpit locuples*, &c.] Statim atque dives aliquis orbus morbo tentatur, certatim ſtudium oſtentant inſidioſi hæredipetæ, ut legatum aliquod ex teſtamento naneiſcantur.

Gallita, Paccius.] Opulenti, filiis carentes. Utriuſque meminit Cornelius Tacitus: Paccii quidem Africani, Hiſtor. 4. Gallitæ verò Criſpilinæ, ut fœminæ pecuniâ & orbitate potentis, *qua bonis maliſque temporibus juxtà valent*, inquit Lib. 1. Hiſtor.

100. *Legitimè fixis*, &c.] Ritè & ex ordine appenſis in Deorum honorem, hinc etiam promiſſo pro ægri ſalute ſacrificio.

101. *Porticus.*] Templorum atria, ipſaque fana tabellis exornantur: vel porticus ipſorum hæredipetarum & captatorum.

Hecatomben.] Sacrificium maximum à Laconibus, ut aiunt, inventum, pro graviſſimis dumtaxat rebus, ut cùm peſtilentiâ laboraretur. Nomen à centenario numero. In eo quippe centum aræ uno in loco è ceſpite eriguntur, in quibus uno tempore victimæ centum ejuſdem generis cæduntur, putà centum oves, centum boves, &c. Quod ſi votum eſt Imperatoris, centum leones, centum aquilæ. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 6. Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 22.

102. *Hic non ſunt*, &c.] Romæ aliquando generatos elephantes, auctor eſt Columella. Illic primùm viſos Pyrrhi Regis bello anno urbis 472. diſertè ſcribit Plin. Lib. 8. cap. 6. Plura diximus de illis Satir. 10. ad v. 150. Vide & infrà.

103. *Latio.*] Hæc Italiæ regio notiſſima Thuſciam habet ad occaſum, & Campaniam ad ortum. Pro tota Italia uſurpatur. Synecdoche.

Aut uſquam, &c.] Nam elephantos etiam velint mactare captatores, ſi liceret.

104. *Furvâ gente.*] Qualis Indica, Africana, Mauri, Æthiopes, &c. Satir. præced. v. 125. Hinc etiam nigri appellantur elephanti, Horat. Epod. &c.

105. *Arboribus Rutulis.*] In ſaltu prope Lavinium, ubi quondam Rutuli, & Dux eorum Turnus. Ardea Metropolis erat.

Turni.] Æneidos poſterioribus Libris adeo celebrati.

106. *Cæſaris armentum.*] Elephantos enim alere tantis ſumptibus nonniſi Imperatorum eſt. Ad voluptatem nimirùm & ſpectacula jam Domitianus eos adhibet, qui prœliis olim utiles erant. Sarcaſmus.

107. *Tyrio.*] Oriundo è Carthagine,

Hannibali, & noſtris Ducibus, Regique Moloſſo:
Horum majores, & dorſo ferre cohortes,
Partem aliquam belli, & euntem in prœlia turrim.

Interpretatio.

Imperatoribus; ac Moloſſorum Principi: iſtorum autem *avi etiam tergo portare turmas, partem quamdam militiæ, turrimque ad certamina progredientem.*

Annotationes.

quam ædificavit Dido, Tyro urbe in Africam profecta, cum coloniâ Tyriorum.

Parere ſolebant.] Eruditi ad bellum Elephanti, de quorum pugnis, Plin. cit. Lib. 8. cap. 7. Quint. Curt. S. Ambroſ. Hexamer. Lib. 6. cap. 5. infrà citand. &c.

108. *Noſtris Ducibus.*] Illis etiam in bello utentibus Ducibus Romanis; v. g. Scipione Pompeii ſocero adverſus Cæſarem. Appian.

Regique Moloſſo.] Moloſſi, populi in Epiro, ubi regnavit Pyrrhus, qui primus in Italia elephantos bellatores advexit, & vincentes jam Romanos inuſitatâ belluarum formâ ſtupere, & mox prœlio cedere coëgit. Juſtin. Lib. 18.

109. *Horum.*] Elephantorum.

Ferre cohortes, &c] Plin. mox cit. De Turrigeris elephantis: Cæſar. Commentar. paſſim, &c. Vide & Ælian. ac Philoſtrat.

110. *Turrim.*] Ligneam, elephantorum tergo impoſitam, è qua milites depugnabant, & in ſubjectos tela jactabant. Machab. Lib. 1. cap. 6. n. 34. & ſeq. *Elephantis oſtenderunt ſanguinem uvæ & mori, ad acuendos eos in prœlium . . . . . Et aſtiterunt ſingulis elephantis mille viri in loricis concatenatis; & quingenti equites ordinati unicuique beſtiæ electi erant . . . . . . & quecumque ibat, ibant: . . . . Sed & turres ligneæ ſuper eos firmæ protegentes ſuper ſingulas beſtias, & ſuper eas machinæ: & ſuper ſingulas viri virtutis triginta duo, qui pugnabant deſuper: & Indus magiſter beſtiæ.* Plin. cit. Lib. 8. cap. 7. refert Cæſarem tertio Conſulatu ſpectaculum edidiſſe, in quo turriti elephantes viginti, cum ſexagima propugnatoribus, certavere adverſus quingentos pedites, equiteſque totidem. Rem & apparatum diſertè explicat Aldrouandus Lib. 1. de Quadruped. cap. 9. ubi ex Vartomanno ſic loquitur: *Indi bella inituri clitellas elephanto imponunt, ſupra quas hinc & hinc domus, vel, ſi mavis turrim aut caveam ligneam appellare. Collo jungunt caveas aſſamenta neſcio qua craſſitudine medii palmi. Singulas caveas terni homines ingrediuntur: inter utraſque dorſo belluæ inſidet Indus, qui belluam alloquitur. Homines ſunt loricati, ferentes arma, lanceas, enſes. Promuſcis elephanti, quam manum vocant, loricatur; illi alligatur exertus enſis duorum cubitorum, latitudine palmæ.* Similiter & Geſnerus, *Cùm elephantos Indi ad bellum armant*, inquit, *in clitellas geminis ex ferro caſsibus infra alvum cinctas utrimque velut caveam ligneam imponunt, atque ad collum alligant. Singulas caveas terni homines ingrediuntur*, &c Philoſtratus elephanto homines quindecim ferri aſſerit. Quantam verò ſtragem edat ſic inſtructus elephas, egregiè deſcribit S. Ambroſ. Hexam. Lib. 6. toto cap. 5. *Perſarum gens*, inquit, *ferox bellis; quia de ſuperioribus ad inferiora validiore niſu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus ſepta procedit. In mediis campis tanquam de muro dimicant, ac velut in arce quadam & ſpecula collocati, tuti molibus beſtiarum. Si quis accedit, deſuper jaculis figitur, inferiùs elephantorum conteritur incurſu . . . . Hi velut mobiles quidam montes verſantur in prœliis, ut colles alto eminent vertice, mugitûs an-*

Nulla igitur mora per Novium, mora nulla per Iſtrum
Pacuvium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante Lares Gallitæ victima ſacra,
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.
Alter enim, ſi concedas mactare, vovebit
De grege ſervorum magna, & pulcherrima quæque
Corpora; vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas: & ſi qua eſt nubilis illi

INTERPRETATIO.

Ergo nulla cunctatio per Novium, nulla cunctatio per Iſtrum Pacuvium, quo minus hoc ebur ad altaria pertrahatur, mactetur que ante Penates Gallitæ, ſancta hoſtia, tantis Numinibus idonea atque illorum inſidiatoribus. Unus etenim, ſi permittas ſacrificare, de famulorum multitudine ſingula corpora promittet maxima & ſpecioſiſſima: aut ſervis atque ancillarum capitibus admovebit faſciolas. Quod ſi habet in ædibus

ANNOTATIONES.

tem fragore omnium perturbant confidentiam . . . . Beſtia quoque nec nuda, nec penetrabilis ferro, ſed munita loricis ſine ſui periculo acies ſecat, & turmas conterit, &c.

111. *Nulla igitur mora*, &c.] Nihil ergo retardaret Novium & Pacuvium captatores, &c.

112. *Illud ebur.*] Elephas, cujus dentes ebur. Metonymia.

114. *Tantis digna Deis.*] Vel Laribus divitum; vel ipſos divites orbos indicat, quos hæredipetæ velut Deos obſervant & colunt, ut officiis ſuis velut naſſâ includant, quod mox dicet Poëta.

Captatoribus horum.] Inſidioſis divitum aſſeclis, ambitioſâ obſervantiâ hæreditatem orborum captantibus.

115. *Alter.*] Pacuvius.

Si concedas.] Si per legem liceat humanas victimas ſacrificare, ut olim, ultrò mactaret & ſervos & ancillas, quin & liberos. Humanas olim victimas variis locis immolari ſuetas conſtat ex Lactantio, D. Auguſt. Item ex Diodor. Plin. &c. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 23. Apud Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 7. hoc refertur oraculum,

καὶ κεφαλὰς ᾅδῃ καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε
φῶτα.

Hinc Diti & Saturno humanæ hoſtiæ, donec per Italiam veniens Hercules ſuaſit, ut fauſtis ſacrificiis infauſta mutarent; oſcilliſque Ditem, Saturnum verò accenſis luminibus placarent, quoniam vox, φωτὰ, non virum tantùm, ſed & lumina ſignificaret. &c. Plin. Lib. 30. cap. 1. ait: *Anno urbis 657. Lentulo & Licinio Conſulibus factum Senatusconſultum ne homo immolaretur: palamque ad tempus illud prodigioſa ſacra extitiſſe.* Additque, *non ſatis æſtimari poſſe quantum Romanis debeatur, qui monſtra ſuſtulere, in quibus hominem occidere religioſiſſimum erat.*

Vovebit.] Pro ægri ſalute devovebit caput ſervorum, & horum morte mortem illius redimet. Sic apud Euripid. Alceſtis pro Admeto conjuge, Parcis ita largientibus, morti ſe offert. Apud Livium, Decii pro Romano exercitu ſe devovent Diis Manibus. Apud Sueton. Calig. cap. 14. non defuere *qui depugnaturos ſe pro ſalute ægri Imperatoris, & capita ſua titulo propoſito voverent*, &c. Vide Macrob. Lib. 3. c. 9. Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 22. &c.

118. *Imponet vittas.*] Ex more. vittis enim exornabatur victima cùm ad aram immolanda trahebatur. Virgil. Æneid. 2. Sinon aræ deſtinatus ita loquitur:

—— —— Mihi Sacra parari,
Et ſalſæ fruges, & circum tempora vittæ.

Iphigenia

Iphigenia domi, dabit hanc altaribus, etſi
Non ſperat tragicæ furtiva piacula cervæ.
Laudo meum civem, nec comparo teſtamento
Mille rates: nam ſi Libitinam evaſerit æger,
Delebit tabulas incluſus carcere naſſæ,
Poſt meritum ſanè mirandum; atque omnia ſoli
Forſan Pacuvio breviter dabit. Ille ſuperbus
Incedet victis rivalibus. Ergo vides, quàm

INTERPRETATIO.

Iphigeniam quamdam nuptui aptam, illam aris donabit, quamvis haud expectet clandeſtinam expiationem cervæ tragicæ. Approbo meum civem, neque teſtamento confero naves millenas. Enimverò ſi mortem effugerit ægrotus, retis cuſtodiâ implicatus, poſt meritum certè admirabile, codices obliterabit, cunctaque prope diem uni fortaſſe Pacuvio largietur. Hic tumidus ambulabit ſuperatis æmulis. Cernis igitur quantum

ANNOTATIONES.

119. *Iphigenia.*] Propria filia, qualis illa Agamemnonis

Dabit hanc altaribus.] Sicut Agamemnon Iphigeniam tradidit Dianæ mactandam Vide Euripid. Iphigen. in Aulide, & in Tauris.

Etſi non ſperat, &c.] Non ſperat ſubſtituendam pro filia altaribus admota cervam, ut de Iphigenia Poëtæ narrant.

120. *Tragica.*] De quo Tragœdias ſcripſere. Euripid. cit. &c.

121. *Laudo meum civem*, &c.] Sarcaſticè. Benè ſapit Pacuvius civis meus, inquit Juvenalis, qui ultrò facit, quod vix Agamemnon in animum induxit facere.

Nec comparo teſtamento, &c.] Teſtamentum & hæreditas adipiſcenda, res gravis, & pro qua libenter mactari debeant à Pacuvio filii: at non ita Græcorum claſſis mille navibus conſtans, pro quibus tamen exſolvendis Agamemnon filiam dedit. Ironicè.

122. *Mille rates.*] Hiſtoria patet ex Eurip. cit. detinebatur in portu Aulidis claſſis Græcorum ad Troianam expeditionem euntium, iratâ Dianâ. Tandem ex reſponſo redemptus eſt ventus, & fauſta navigatio, oblatâ ad Dianæ aram Iphigeniâ. Quæ tamen per vicariam cervæ expiationem liberata eſt, & in Tauricam Cherſoneſum tranſlata Dianæ Sacra curavit.

Virgil. Æneid. 2.

Sanguine placaſtis ventos, & virgine cæsâ.

Libitinam.] Funerum Deam, in cujus æde vendebantur ad funus neceſſaria Hanc cum Venere eamdem eſſe, & illinc ſignificari quicquid gignitur, caducum eſſe; quòd ortûs atque interitûs una ſit Dea præſes: auctor eſt Plutarchus in Problem.

123. *Delebit tabulas.*] Priores nempè, in quibus hæredes alii ſcripti erant.

Incluſus carcere naſſa.] Pacuvii captatione velut naſsâ irretitus. Alii *Naſſam* Medicum ægros domi ſuæ curare ſolitum comminiſcuntur. Quod minùs arridet.

124. *Poſt meritum ſanè mirandum.*] Poſt tot vota & ſacrificia à Pacuvio tam liberaliter, imò inſidiosè peracta, quibus illi devinctus habetur dives à morbo liber.

125. *Breviter dabit.*] Brevi codicillo Pacuvium ex aſſe hæredem ſcribens: vel, paulò pòſt, ubi convaluerit. Quidam explicant, brevi manu: ſed parùm ad rem.

Ille ſuperbus, &c.] Pacuvius excluſis ab hæreditate cæteris competitoribus, jam victor & dives factus inſolefcet.

Grande operæ pretium faciat jugulata Mycenis.
Vivat Pacuvius quæſo, vel Neſtora totum:
Poſſideat quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet: nec amet quemquam, nec ametur ab ullo.

INTERPRETATIO.

laboris præmium afferat Mycenis ſacrificata. Ore vivat Pacuvius, etiam Neſtoris ætatem *integram, habeat quantum Nero deprædatus eſt: montibus par aurum accumulet; neque ullum diligat, neque à quoquam diligatur.*

ANNOTATIONES.

127. *Jugulata Mycenis.*] Immolata filia, par Iphigeniæ filiæ Agamemnonis Regis Mycenarum, in Peloponeſo.

128. *Vivat Pacuvius.*] Imprecatio, ut diuturna vita diuturniores faciat ærumnas.

Neſtora.] Vide Satir. 10. v. 250.

129. *Quantum rapuit Nero.*] Lege Sueton. Neron. cap. 26. & 32. Apud Xiphilin. Jul. Vindex ita loquitur de Nerone ut de univerſi orbis deprædatore.

130. *Nec amet quemquam, &c.*] Quaſi *μισάνθρωπος*, cunctis odioſus, aliis æquè ac ipſe ſibi gravis: proindeque nullam capiat voluptatem ex acquiſitis per neſas divitiis.

SATIRA XIII.

EXEMPLO quodcumque malo committitur, ipſi
Diſplicet auctori. Prima eſt hæc ultio, quòd ſe
Judice, nemo nocens abſolvitur, improba quamvis
Gratia fallaci Prætoris vicerit urnâ.
Quid ſentire putas omnes, Calvine, recenti
De ſcelere, & fidei violatæ crimine? Sed nec
Tam tenuis cenſus tibi contigit, ut mediocris

INTERPRETATIO.

QUICQUID pravo exemplo perpetratur, ipſi committenti mœrorem creat. Ea vindicta prima eſt, quod nullus noxius liberatur ſemet arbitro, licèt Prætoris favor iniquus urnâ fraudulentâ ſuperaverit. O Calvine; quid exiſtimas à cunctis judicari de novo facinore, atque flagitio fidelitatis læſæ? Verùm neque ita parvas ſortitus es facultates, ut exigui damni pondus te

ANNOTATIONES.

1. *EXemplo quodcumque*, &c.] Calvinum de negato depoſito mœrentem conſolatur: aſſeritque ultrice conſcientiâ improbos plecti, ita volente Deo ac providente.

2. *Diſplicet auctori.*] Nam torquetur animus ſceleris ſibi conſcius, occultaſque dat pœnas.

3. *Improba quamvis*, &c.] Quamvis abſolutus ſit per Judicem corruptum, atque ſutorio, ut aiunt, atramento.

4. *Vicerit urna.*] Vicerit accuſatorem, mutante vel amovente ex urna Prætore contra leges ſuffragia Judicum in eam conjecta. Cic. ad Q. fratrem: *Senatorum urna copiosè abſolvit.* Quippe in urnam ſeu ciſtam miſſi in conſilium Judices conjiciebant tabellas ceratas ſententiam continentes, ſcriptâ ſeu notatâ literâ: A, abſolutionem, C, condemnationem indicabat. Judices quoque à Prætore vel edebantur, vel ſorte legebantur ex tabellis in urnam conjectis: hinc Cicero pro Milone: *Neque verò, quòd nonnulli dictitant, ſecrevit in Judicibus legendis amicos meos.* Multis igitur modis poterat Quæſitor ſeu Prætor Reo favere, præter fas & jus. Vide Sigon. de Judic. Lib. 2. cap. 22.

Urnâ.] Alii legunt, *Urnam fallacem*; alii, *fallacis Prætoris vicerit urnam.*

5. *Quid ſentire putas*, &c.] Ejuſmodi perfidum omnes execrantur: & hæc altera ultio eſt; & ſecundum conſolationis argumentum.

Calvine.] Is fuit amicus Juvenalis. Poëtam mediocrem extitiſſe innuit Martialis, ubi ait:

Æquales ſcribis libros Calvine, & Umber;
Æqualis liber eſt, Critice, qui malus eſt.

Recenti.] Alii legunt, *retenti*, id eſt, negati depoſiti.

6. *Fidei violatæ crimine.*] Ab eo qui depoſitum negat ac retinet, duplex crimen patratur. Injuſtus eſt qui alienam poſſidet; perfidus, qui non reddit quod redditurum ſe juraverat. Cicero pro Roſcio Amerino: *Perdiſſimi eſt igitur hominis, ſimul & amicitiam diſſolvere, & fallere eum, qui læſus non eſſet niſi credidiſſet.*

Sed nec tam tenuis, &c.] Tertium conſolationis argumentum, quòd ſit mediocris Calvino jactura decem ſeſtertiorum.

Jacturæ te mergat onus: nec rara videmus
Quæ pateris. Caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio Fortunæ ductus acervo.
Ponamus nimios gemitus. Flagrantior æquo
Non debet dolor eſſe viri, nec vulnere major.
Tu quamvis levium minimam exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, ſpumantibus ardens
Viſceribus, ſacrum tibi quod non reddat amicus
Depoſitum. Stupet hæc, qui jam poſt terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio Conſule natus?
An nihil in melius tot rerum proficis uſu?
Magna quidem ſacris quæ dat præcepta libellis
Victrix Fortunæ ſapientia. DICIMUS autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,

INTERPRETATIO

obruat. Quæ ſuſtines frequentia cernimus. Plurimis notum id malum, jamque vulgare, & è medio ſortis cumulo depromptum. Dimittamus graviores luctus. Viri mœrorem non oportet eſſe juſto vehementiorem, neque plagâ grandiorem. Tu calamitatis licèt exiguæ parvulam ac mediocrem partem ægrè ſuſtinere vales, æſtuantibus intimis efferveſcens, quoniam familiaris haud tibi reſtituit religioſum creditum. An iſta miratur qui à dorſo dimiſit annos ſexagenos, ſub Fonteii Conſulatu genitus? Nihilone magis ſapis ex tot negotiorum experientiâ? Sortem profectò domat grandis Philoſophia, quæ documenta ſanctis codicibus tradit: at eos etiam beatos vocamus, qui vitæ ærumnas pati,

ANNOTATIONES.

8. *Nec rara videmus.*] Quartum ſolatii genus, ſocios habuiſſe malorum.

10. *E medio Fortunæ ductus acervo.*] Non è ſummo: id eſt, non è raris & gravioribus infortuniis.

14. *Spumantibus ardens viſceribus.*] Fervente ac deſpumante bili, indignatione, iracundiâ.

15. *Sacrum.*] Ob ſacramentum & juſjurandum, cujus Dii teſtes.

16. *Stupet hæc qui, &c.*] An ejuſmodi fraus mira videri debet homini rerum perito, atque annos nato ſexaginta?

17. *Fonteio Conſule.*] Luc. Fonteius Capito cum C. Vipſanio Conſul fuit, Plinio teſte, Lib. 7. cap. 20. Ex hoc loco demonſtratur perveniſſe Juvenalem ad Adrianum Imperatorem. Enimverò Satira hæc ſcripta ſexaginta annis poſt Conſulatum L. Fonteii, ſeu poſt natum eo Conſule Calvinum, ad quem Satiram hanc Juvenalis inſcribit. Atqui tempus illud incidit in Imperium Adriani. Vixit igitur & ſcripſit Poëta noſter ſub eo Imperatore: attigitque annum urbis octingenteſimum ſeptuageſimum ſecundum, ut diſertè concludit Juſt. Lipſius Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20.

19. *Sacris.*] Eſt enim Philoſophia *Donum inventumque Deorum.* Cicero Tuſc. 1. n. 64.

20. *Victrix Fortunæ Sapientia.*] Satir. 10. v. 52. Democritus Fortunæ minaci mandat laqueum, mediumque oſtendit unguem.

21. *Hos quoque felices.*] Non tantùm ſapientes, adeoque felices ſunt qui Philoſophiæ Moralis imbuti præceptis fortunam vincunt, ſed & ii qui longo uſu & experientiâ, ſapere, ſortiſque minas contemnere didicerunt.

Nec jactare jugum vitâ didicere magiſtrâ.
Quæ tam feſta dies, ut ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæſitum, & partos gladio vel pyxide nummos?
RARI quippe boni: numero vix ſunt totidem, quot
Thebarum portæ, vel divitis oſtia Nili.
Nona ætas agitur, pe oraque ſæcula ferri
Temporibus; quorum ſceleri non invenit ipſa
Nomen, & à nullo poſuit natura metallo.
Nos hominum Divûmque fidem clamore ciemus,
Quanto Feſſidium laudat vocalis agentem

INTERPRETATIO.

& jugum non excutere erudiente vitâ ſuat edocti. Quænam dies ita ſolemnis, quæ non deprehendas latrocinia, fallacias, dolos, & quæſtum per quodvis nefas comparatum, atque opes acquiſitas enſe, aut vaſculo? Pauci enim ſunt probi: vix numero tot exſtant, quot Thebarum portæ, aut abundantis Nili ora. Nona ætas ducitur, ac tempora ferreo ſæculo deteriora, quorum crimini appellationem non reperit ipſa natura, neque ab ullo metallo impoſuit. Nos invocamus opem hominum ac Deorum, tantâ vociferatione, quantâ Feſſidium perorantem extollit clamoſa ſportula.

ANNOTATIONES.

22. *Nec jactare jugum.*] Qui non ferunt impatienter vitæ incommoda, malaque omnia, quibus homines ſunt obnoxii.

25. *Pyxide.*] Veneno, quod in pyxide condebatur. Metonymia

26. *Rari quippe boni.*] Alludit ad Sapientum numerum. Hi ſeptem fuere, ſicut ſeptem Nili oſtia, & ſeptem portæ Thebarum: ut benè notat vetus Schol.

27. *Thebarum.*] Bœotiarum nempè: nam Ægyptiæ Thebæ portas centum habuiſſe jactantur.

Divitis oſtia Nili.] Multa ſunt ea: verùm celeberrima ſeptem enumerantur, Strab. Lib. 17. & Plin. Lib. 5. cap. 10. proximum Alexandriæ Canopicum, deinde Bolbitinum, Sebenniticum, Phatniticum, Mendeſieum, Taniticum, Peluſiacum. Hinc Nili ſeptemgemina oſtia Virgilio Æneid. 6. ſeptemflua Ovidio Metamorphoſ. 15. *Dives* autem hîc vocatur, quia ſuâ exundatione Ægyptum ditat. Vide quæ annotavi Satir. 6. v. 83. ad vocem, *Nilum.*

28 *Nona ætas.*] Quatuor ætates Latini ſtatuebant, ut patet ex Ovidio Metamorphoſ. 1. At Græci octo, quot ſunt metalla, nempè, Auream, argenteam, electream, æream, cupream, ſtanneam, plumbeam, ferream. Nona igitur ætas iſtis omnibus pejor quæ? An lutea? Sunt quibus hæc interpretatio non arridet, ſed nec ea lectio: legunt igitur, *Nunc ætas agitur*, &c. Iſaac. Voſſius, octo illas ætates credit appellatas a cœli regionibus, quas octo faciebant Pythagorei: nonam verò, de qua hic, à Tellure denominatam opinatur; in Libello de Sibyll. Orac. Oxoniæ nuper edito, cap. 5. alibi jam cit.

31 *Nos hominum Divûmque fidem*, &c.] Scilicet præ ſtupore velut ad rem novam exclamamus, cùm tot ſcelera graſſari videmus. Verum quid aliud ferre poteſt ſæculum peſſimum, ætas, inquam, noſtra ferreâ deterior?

Hominum Divûmque fidem] Vulgaris apud Comicos exclamatio.

32. *Quanto Feſſidium laudat*, &c] Quantum edunt clamorem clientes mercede conducti, & ſportulâ invitati ad

Sportula. Dic ſenior bullâ digniſſime, neſcis
Quas habeat Veneres aliena pecunia? Neſcis
Quem tua ſimplicitas riſum vulgò moveat, cùm
Exigis à quoquam ne pejeret, & putet ullis
Eſſe aliquod Numen templis, aræque rubenti?
Quondam hoc Indigenæ vivebant more, priùs quàm
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem
Saturnus fugiens: tunc cum virguncula Juno,
Et privatus adhuc Idæis Jupiter antris.

INTERPRETATIO.

Fare vetulæ bullam promerite, an *ignoras quanta ſint illecebra nummorum alterius? Ignoras quantos excitet cachinnos plebi tua ſimplicitas, quando expoſcis ab aliquo ne fidem fallat, cogiteſque nonnullos eſſe Deos* in *quibuſdam fanis, atque altaribus rubris? Eo modo pridem agebant Aborigines, antequam Saturnus exterris relictâ coronâ ruſticam falcem acciperet; tunc quando Juno erat adoleſcentula, atque Jupiter huc uſque privatus* in *ſpeluncis Idæ* latebat. Deo-

ANNOTATIONES.

tollendas voces, *pulcrè*, *benè*, *rectè*, dum agit in foro & cauſam perorat Feſſidius. Sic enim Cauſidici, Poëtæ, Hiſtriones recitaturi conducebant homines qui dicentibus acclamarent, ac populo præirent ad applaudendum atque approbandum.
Horat. Lib. 1. Epiſt. 19.

Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor,
Impenſis cœnarum, & tritæ munere
veſtis.

Vide Plin. Lib. 2. Epiſt. 14. ubi conductos ejuſmodi laudatores exagitat, vocatque *Laudicenos, redemptos mancipes, auditores actoribus ſimiles, qui ternis denariis ad laudandum trahuntur. Et tamen creſcit in dies illa fœditas.* inquit: *in media baſilica ſportulæ dantur palam ut in triclinio: tanti conſtat, ut ſis diſertiſſimus: hoc pretio ſubſellia implentur, hoc infiniti clamores commoventur . . . . Primus hunc morem induxit Licinius, ut auditores corrogaret*, &c.

33. *Sportula.*] De hac fusè Satir. 1. ad v. 95. & ſeq.

Bullâ digniſſime.] O Calvine, in ſenio quaſi repueraſcens, (Erat enim bulla puerorum inſigne, ut notabo ad Perſ. Satir. 5. v. 31.) an adeo rerum imperitus es? Salſiſſima undequaque Ironia.

35. *Cùm exigis à quoquam*, &c.] Adeo bardus es, ut fidem exigas, cùm perjuria aliaque facinora invaluerunt. Ironia.

37. *eſſe aliquod numen.*] Quaſi dicat, imperiti duntaxat jam verentur Deos perjuriorum vindices.

Araque rubenti.] Vel igne, vel ſanguine, in ſacrificiis.

38. *Indigenæ.*] Veteres illi Italiæ populi, ibidem nati, innocentiam colebant, aureâ quidem ætate, cùm Saturnus regnabat; nondum verò Jupiter. Satir. 6. v. 15. & ſeq.

Falcem.] Dicitur enim Saturnus Agriculturam docuiſſe, inſitionem ſurculorum, &c.

40. *Saturnus fugiens.*] Regno Cretenſi pulſus à Jove filio, & in Italiam veniens.

41. *Adhuc Idæis Jupiter antris.*] Cum Jupiter in Ida Cretenſi monte puer aleretur, clam Saturno patre, ne ab eo voraretur, ex pactione cum Titano fratre initâ. Nota Fabula. Vide Cic. 2. de Nat. Deor n. 63. & ſeq. ubi de Saturno & Jove. Et Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 21. ubi mythologia Saturni filios devorantis explicatur.

Nulla ſuper nubes convivia Cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & jam ſiccato nectare tergens
Brachia Vulcanus Liparæâ nigra tabernâ.
Prandebat ſibi quiſque Deus, nec turba Deorum
Talis, ut eſt hodie; contentaque ſidera paucis
Numinibus miſerum urgebant Atlanta minori
Pondere Nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium, aut Sicula torvus cum conjuge Pluton.

INTERPRETATIO.

rum epula ſupra nebulas ulla tunc erant: *neque juvenis Troianus, neque pulcra Herculis conjux ad ſcyphos* eis porrigendos: *atque Vulcanus epoto jam nectare detergens brachia atra ex officina Liparaa. Singula Numina privatim cœnabant, neque multitudo Numinum tanta, ſicut nunc exſtat; & Cœlum paucis Diis contentum leviori onere premebat infortunatum Atlantem. Nullus adhuc ſorte adeptus erat regnum maris triſtificum, vel trux Pluton cum uxore*

ANNOTATIONES.

43. *Puer Iliacus.*] Ganymedes, de quo Sat. 5. v. 59.

Herculis uxor] Hebe Jovis ac Junonis filia, Juventutis Dea, nupta Herculi. Hæc autem primò, & poſtea Ganymedes Deorum pocillatores dicuntur. Vide Cic. Tuſc. 1.

44. *Siccato nectare tergens*, &c.] Necdum Vulcanus poſt hauſtum in Cœlo nectar, deterſiſque brachiis, demigrabat ad officinam Liparæam: vel, necdum Vulcanus nigrâ è fornace & camino brachia detergens, Deorum accumbebat menſæ, & nectar potabat.

Nectare.] Quæ Deorum potio eſt. Cic. de Nat. Deor. 1. n. 113. *Poëta nectar, ambroſiam, epulas comparant; & aut Juventutem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem.* Apul. Metamorphoſ. 6. *Tunc poculum nectaris Jovi quidem ſuus pocillator ille ruſticus puer, cæteris verò Liber miniſtrabat.* Athen. Lib. 2. cap. 2. refert circa Lydiæ montem Olympum Nectar à quibuſdam præparari, vino, favis, ac floribus benè olentibus in unum commixtis. ibid. ex Anaxandride, cibus Deorum nectar, potus ambroſia eſt: at contrà Homerus &c. Macrob in Somn. Scip Lib. 1. cap. 12. ait cognitionem puriſſimam atque altiſſimam nectar vocari, credique eſſe potum Deorum. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 13. Item Lib. 9. cap. 14. ubi contemplationis præmium ambroſiam, emanans autem exinde gaudium nectar, quod & immortalitatem ſignificat, intelligendum rectè aſſerit. Feſtus Pomp. *Quod νέκταρ Græcis*, inquit, *Latinis murrina eſt, prædulcis & ipſa potio.*

45. *Vulcanus.*] Igni præſidere, & Deorum arma fabricare Vulcanum: hinc & loca omnia ignes eructantia tenere, & in iis officinas habere fabulantur.

Liparaa.] Siciliæ adjacent Inſulæ ſeptem *Liparea*, quæ & *Æolia*, & *Vulcania*. Harum una proprio nomine vocatur, *Vulcania*, quæ ignes emittit; ad iſtam ſanè reſpicit Juvenalis, cùm *Liparaam* Vulcani tabernam dicit. Vide Satir. 1. v. 8. & Satir. 10. v. 132. ibid. Annot.

46. *Turba Deorum.*] Præclarè Ethnicorum ſuperſtitio hic deridetur.

48. *Atlanta.*] Quem fingunt humeris Cœlos portare. Vide Satir. 11. v. 24.

49. *Nondum aliquis ſortitus*, &c.] Orbis Imperium nondum inter ſe diviſerant Saturni filii: nondum Jupiter Cœlum, Mare Neptunus, Inferos Pluto ſorte obtinuerant.

50. *Siculâ.*] Proſerpinâ Cereris filiâ;

Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum, aut vulturis atri
Pœna; ſed Infernis hilares ſine Regibus Umbræ.
Improbitas illo fuit admirabilis ævo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si juvenis vetulo non aſſurrexerat; & ſi
Barbato cuicumque puer; licèt ipſe videret
Plura domi fraga, & majores glandis acervos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,

INTERPRETATIO.

Sicula. Non erant rota, neque Furia, neque lapis, vel nigri vulturis ſupplicium: verùm læti Manes abſque Tyrannis Inferorum. Eo ſæculo malitia ſtupenda erat. Illud putabant ingens crimen, ac nece expurgandum, ſi adoleſcens ſeni, ac ſi juvenis cuivis barbato non aſſurrexiſſet, quamvis ipſe in ædibus plura cerneres fraga, cumuloſque glandium ampliores. Adeo veneratione dignum erat ſuperare quatuor annis,

ANNOTATIONES.

quam in Sicilia rapuit Pluton, & matrimonio ſibi copulavit.

51. *Nec Rota.*] Nondum rotæ innexus torquebatur Ixion, ob ejus petulantiam adverſus Junonem.

Nec Furia.] Nullæ tunc ſcelerum ultrices; Alecto, Tiſiphone, Megæra, Noctis & Acherontis filiæ: quibus conſcientiæ ſtimuli ſignificantur.

Nec Saxum.] Necdum Siſyphus ob latrocinia plectebatur, volvendo ſaxo addictus.

Aut Vulturis, &c.] Neque tunc vultur Jovis ille miniſter depaſcebatur jecur aut Tityi, quod Latonæ vim inferre tentaſſet, aut Promethei, quòd ignem Cœlo ſubreptum in terras detuliſſet.

52. *Sine Regibus Infernis.*] Sine Plutone Rege, ſine Judicibus Æaco, Rhadamantho, Triptolemo.

53. *Improbitas ille fuit admirabilis ævo*] Mirabile fuit, ſi quis eo tempore improbus inveniretur. Ita vetus Schol.

55. *Si juvenis vetulo non aſſurrexerat.*] Si adveniente ſeniore junior honoris causâ non ſurrexiſſet.

57. *Plura domi fraga.*] Licèt ipſe domi opulentior foret. Nam *divitia in fragis & glande numerabantur*, inquit vetus Schol. Legunt alii, *farra*; at quamvis veterum Romanorum frugalitatem commendet, quòd frequentior apud eos pultis uſus, quàm panis fuerit, ut ait Valer. Maxim. Lib. 2. c. 5. & nos alibi notavimus; tamen hic ubi ſæculi aurei mentio eſt, videtur magis ad rem vox, *fraga*, quia tunc ſolis fructibus atque herbis victitabant.

Fraga.] Plin. Lib. 21. cap. 15. ſcribit, *Herbis ſponte naſcentibus pro cibo uſas gentium pleraſque, maximè verò Ægyptum, frugum quidem fertiliſſimam, ſed ut propè ſola iis carere poſſit: tanta eſt ciborum ex herbis abundantia. In Italia quidem pauciſſimas novimus*, inquit, *fraga*, &c.

Glandis.] Plin. Lib. 16. in Procem. ait, *Glandiferas arbores primò victum aluiſſe mortalium*: cap. 3. *perpetuum iis honorem apud Romanos fuiſſe.* cap. 5. *Opes eſſe nunc quoque multarum gentium glandes. molitis in farinam, ac in panis uſum ſpiſſari: quin & hodieque per Hiſpanias adhiberi ſecundis menſis*, per *glandem* etiam quodlibet fructuum genus hîc fas eſt intelligi, noſtroquidem judicio.

58. *Tam venerabile erat*, &c.] Valer. Max. Lib. 2. cap. 1. *Senectuti juventus*, inquit, *ita cumulatum & circumſpectum honorem reddebat, tanquam majores natu adoleſcentium communes patres eſſent. Quocirca juvenes Senatûs*

Primaque

Primaque par adeo ſacræ lanugo ſenectæ,
Nunc ſi depoſitum non inficietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem;
Prodigioſa fides, & Tuſcis digna libellis,
Quæque coronatâ luſtrari debeat agnâ.
Egregium ſanctumque virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, vel mirandis ſub aratro
Piſcibus inventis, & fœtæ comparo mulæ;

INTERPRETATIO.

& prima pubes tam æqualis functæ ſenectuti. Jam ſi familiaris non negaverit creditum; ſi reſtituat crumenam antiquam cum integra ærugine, portentoſa fidelitas videtur, dignaque Etruſcorum commentariis, & quam oporteat expiare oviculâ coronatâ. Si virum eximium & incorruptum video, prodigium illud confero infanti biformi, vel miris piſcibus ſub aratro repertis, atque prægnanti mulæ; anxius

ANNOTATIONES.

die, utique aliquem ex Patribus Conſcriptis, aut propinquum, aut paternum amicum ad Curiam deducebant; affixique valvis expectabant, donec reducendi etiam officio fungeretur. Et poſteà. *invitati ad cœnam diligenter quærebant, quinam ei convivio eſſent adfuturi, ne ſenioris adventum diſcubitu præcurrerent; ſublatâque menſâ, priores conſurgere & abire patiebantur*, &c. Gell. Lib. 2. cap. 15. pariter loquitur: *Apud antiquiſſimos Romanorum*, inquit, *neque generi, neque pecunia præſtantior honos quàm ætati tribui ſolitus; majoreſque natu à minoribus colebantur, ad Deûm propè & parentum vicem. Atque in omni loco, inque omni ſpecie honoris priores potioreſque habiti. A convivio quoque, ut ſcriptum eſt in antiquitatibus, ſeniores à minoribus domum reducebantur. Eumque morem accepiſſe Romanos à Lacedæmoniis traditum eſt, apud quos Lycurgi legibus major rerum omnium honos majori ætati habebatur.*

59. *Primaque par*, &c.] Id eſt, tam venerabilis prima lanugo propè ut ipſa ſacra & veneranda ſenectus. Legunt alii, *pars*, id eſt, venerabantur ipſam primam lanuginem velut ſenectutis futuræ partem.

61. *Cum tota ærugine.*] Si reddat pecuniam dudum ſibi commiſſam; quam nec viderit, aut contrectarit, nec ſacculo moverit: unde contraxerit æruginem illa præ vetuſtate.

62. *Thuſcis digna libellis.*] Sive ut in eis inſcribatur, ſive ut ex eorum præſcripto expietur velut prodigium, ac luſtretur cæsâ victima ex more coronatâ ſertis ac floribus. Vide quæ notabo ad Perſ. Satir. 2. v. 26. & ſeq. Cic. de Divin. 2. aruſpicinæ originem Etruſcis attributam, ejuſque obſervationes egregiè ſuggillat n. 50. & ſeq.

64. *Bimembri puero.*] Prodigioſo, membra duplicia habenti, v. g. duo capita; vel biformi, ut ſi fuerit ſemibos, ſemiequus; quales Minotaurus, Centauri.

65. *Mirandis.*] Legunt alii, *miranti*: eritque hypallage; pro agricola mirante.

66. *Piſcibus.*] Hi quippe dumtaxat in aquis vivunt ac reperiuntur: mirum ergo & portentoſum, ſi ſub aratro terram ſcindente occurrant.

Fœtæ comparo mulæ.] Cic. cit. mox ſic habet: *Utrum igitur cùm concipit mula, an cùm peperit, oſtentum eſt? Conceptio contra naturam fortaſſe: ſed partus propè neceſſarius.* Et n. 61. *Sæpiùs mulam peperiſſe arbitror, quàm ſapientem fuiſſe.* Plin. Lib. 8. cap. 44.

Sollicitus tanquam lapides effuderit imber,
Examenque apium longâ conſederit uvâ
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris ſeſtertia fraude
Sacrilegâ. Quid ſi bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo: majorem tertius illâ
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile & pronum eſt Superos contemnere teſtes,
Si mortalis idem nemo ſciat. Aſpice quantâ

INTERPRETATIO.

quaſi ſaxis depluerit: atque examen apum oblongi racemi formâ *conſtiterit* in *templi vertice: quaſi flumen ad mare decurrerit aquis mirabilibus, & lacteo manans gurgite. Conquereris erepta dolo ſacrilego decem ſeſtertia. Quid ſi alius eâ ratione amiſit ducenta clam* depoſita: *tertius verò grandiorem hac ſummam, quam vix continebat angulus ampla ciſta? Adeo promptum ac proclive eſt Deos conſcios ſpernere, quando nullus homo idipſum novit. Cerne quâ*

ANNOTATIONES.

Obſervatum eſt, inquit, *è duobus diverſis generibus nata tertii generis fieri, & neutri parentum ſimilia eſſe, eaque non gignere quæ ſunt ita nata, in omni animalium genere: idcirco mulas non parere. Eſt in Annalibus noſtris, peperiſſe ſæpè; verùm prodigii loco habitum. Theophraſtus vulgò parire in Cappadocia tradit; ſed eſſe id animal ibi ſui generis.* Plutarch. de Placitis Philoſoph. Lib. 5. cap. 14. mulas eſſe ſteriles refert, quòd earum vulva non ſe pandat: vel quòd ſit exilis, arcta, demiſſa; idque patere diſſecando earum corpus.

67. *Sollicitus tanquam.*] Tanquam de portento, quo aliquid indicetur: vel quod ſit procurandum expiandumque, ad averruncanda quæ portendantur mala.

Lapides effuderit imber.] Id crebrò legitur accidiſſe apud Liv. Valer. Max. Lib. 1. cap. 6. in prodigiis numerat; *in Piceno lapidibus pluiſſe: Cærites aquas ſanguine mixtas fluxiſſe*, &c Vide Plin. Lib. 2. cap. 58. & Lib. 31. cap. 5. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 27.

68. *Examenque apium longa, &c.*] Si connexæ pedibus apes, glomeratumque examen in pendentis uvæ ſpeciem fuerint ad frondentis arbuſculæ ramum, aut alibi. Βοτρυδὸν vocat Homer. Iliad. B.
Hinc Virgil. Georgic. 4. in fine.

——— *Jamque arbore ſumma*
Confluere, & lentis uvam demittere ramis.

Plin. Lib. 11. cap. 17. Tunc oſtenta faciunt apes, uvâ dependente in domibus templiſve, ſæpè expiata magnis eventibus.

70. *Gurgitibus miris.*] Portentoſis, v. g. atris, ſanguineis, lacteis. Cic. de Divin. Lib. 2. n. 58. *Sanguinem pluiſſe Senatui nuntiatum eſt: Atratum etiam fluvium fluxiſſe ſanguine*, &c. Tit. Liv. Lib. 24. cap. 10. Prodigia multa refert, inter quæ, *Mantuæ ſtagnum effuſum Mincio amni, cruentum viſum: ſanguine pluiſſe in foro Boario*, &c. Valer. Maxim. cit. *Cærites aquas ſanguine mixtas fluxiſſe.* Plin. cit. Lib. 2. cap. 56. *lacte & ſanguine pluiſſe*, ait.

71. *Seſtertia.*] Vide Satir. 1. v. 92. Annot.

73. *Arcana.*] Arcanæ fidei credita; ſine ullis teſtibus.

Voce neget; quæ ſit ficti conſtantia vultûs.
Per Solis radios, Tarpeiaque fulmina jurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi ſpicula Vatis;
Per calamos Venatricis, pharetramque Puellæ,
Perque tuum pater Ægæi Neptune tridentem.
Addit & Herculeos arcus, haſtamque Minervæ,
Quicquid habent telorum armamentaria cœli.
Si verò & pater eſt, comedam, inquit, flebile nati
Sinciput elixi, Pharioque madentis aceto.
Sunt qui in Fortunæ jam caſibus omnia ponant,

INTERPRETATIO.

vociferatione inficiatur: qualis ſit faciei ſimulata firmitas. Affirmat per Solis jubar, & fulmina Tarpeia; & Martis haſtam, & tela Cirrhæi Vatis, per ſagittas & pharetram Virginis Venatricis, & per tuam fuſcinam, Neptune Ægei parens. Adjungit etiam arcus Herculis, atque lanceam Palladis; & quæcumque arma ſunt in cœleſti arce. Quòd ſi ille eſt etiam parens, manducem, ait, aquâ coctum deplorandi filii caput aceto Ægyptio perfuſum. Nunc reperiuntur qui univerſa attribuant fortuitis *ſortis event*

ANNOTATIONES.

78. *Tarpeiaque fulmina.*] Jurat per fulmen Jovis, qui in rupe Tarpeia ſeu Capitolina fanum habebat.

79. *Frameam.*] Quidam interpretantur gladium ancipitem, alii, haſtam. Cornel. Tacit. de Moribus Germanorum ſic habet: *Rari gladiis aut majoribus lanceis utuntur. Haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt, anguſto & brevi ferro, ſed ita acri & ad uſum habili, ut eodem telo, prout ratio poſcit, vel comminùs pugnent, &c.* Cœl. Rhodig. Lib. 21. cap. 18. *Acinaces*, inquit, *haſta Perſica, gæſa propria ſunt Gallorum tela, ſariſſa Macedonum, framea Germanorum.*

Cirrhæi Vatis.] Apollinis, qui religiosè colebatur in Cirrha Phocidis oppido, & in proximis Delphis oracula & reſponſa dabat.

80. *Calamos venatricis.*] Per Dianæ ſagittas, quam ob virginitatis ſtudium aiunt ſilvas colere, & venationi indulgere. Vide Cic. de Nat. Deor. 3. Virgil. Eclog. 3.

Daphnidis arcum fregiſti & calamos.

81. *Ægæi.*] Ægæus Neptuni erat filius, Theſei pater; Athenis regnavit; nomen dedit Ægæo mari, cum in illud ſe præcipitaſſet.

82. *Herculeos arcus.*] Fatalia nempè arma, ſine quibus expugnari Troia non potuit. Herculem aiunt in Oeta morientem Philoctetì comiti reliquiſſe arcum & ſagittas Hydræ cruore ſeu felle tinctas. Vide Sophocl. Philoctet.

Haſtamque Minervæ.] Græci Palladem vocant à πάλλειν, *vibrare*; quòd ſit Dea bellicoſa, & haſtam teneat, & eam quatere videatur.

84. *Si verò & pater eſt.*] Quod ſi ille depoſiti interceptor ac defraudator filios habeat, non verebitur ita jurare, ac pejerare: ſi quid alienum habeo, contingat mihi quod Thyeſtæ olim, cui frater Atreus proprios filios neſcienti edendos appoſuit.

85. *Pharioque madentis aceto.*] Quo ſolet condimento comedi vervecis caput. Porrò Ægyptium acetum laudatur apud Athen. Lib. 2. cap. 26. Et Martial. Lib. 13. Epigram. 122.

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti.

Pharos enim Ægypti Inſula, de qua Satir. 6. v. 83. Metonym. Ægyptum indicat.

86. *Sunt qui Fortunæ, &c.*] Quidam

Et nullo credant mundum rectore moveri,
Naturâ volvente vices & lucis, & anni;
Atque ideo intrepidi quæcumque altaria tangunt.
Eſt alius metuens ne crimen pœna ſequatur.
Hic putat eſſe Deos, & pejerat, atque ita ſecum;
Decernat quodcumque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodò vel cœcus teneam, quos abnego, nummos.
Et phthiſis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? Pauper locupletem optare podagram

INTERPRETATIO.

tibus, atque nullo gubernatore orbem agi putent, Naturâ verſante viciſſitudines & diei & anni: & eam ob rem quaſlibet aras attrectant ſine metu. Alter invenitur qui timet ne animadverſio ſuccedat ſceleri: is credit extare Numina, atque falſum jurat, ſic verò apud ſe cogitat: quod placuerit ſtatuat Iſis de noſtro corpore, & iracundo crepitaculo meos oculos percutiat, ut etiam excæcatus conſervem pecuniam quam inficior. Et phthiſis, & fœtentes vomicæ, & tibia mutila ſuntne tanti putanda? Neque Ladas inops ambigat ex-

ANNOTATIONES.

ut pejerent, & pœnæ metu ſe liberent, negant Deos eſſe, cum Diagora & aliis, quos Tullius de Nat. Deor. Lib. 2. n. 44. ita perſtringit: *Eſſe Deos ita perſpicuum eſt, ut qui neget, vix eum ſanæ mentis exiſtimem.*

87. *Nullo credunt mundum rectore moveri.*] Alterum genus hominum, qui cum Epicuro Deos quidem eſſe putant, ſed res humanas curare negant: & hos egregiè refellit Cicero Lib. de Natura Deorum.

88. *Naturâ volvente vices.*] Errabant nimirùm illi Naturam à Deo ſeparantes. Unde Senecam velut Stoicorum ſapientiſſimum laudat Lactantius, quòd is intellexerit Naturam aliud nihil eſſe quàm Deum. Tullius cit. de Natura Deorum Lib. 2. n. 128. *Intelligamus nihil horum eſſe fortuitum, ſed hæc omnia eſſe providæ ſolertiſque Naturæ.* &c.

89. *Altaria tangunt.*] Qui jurabant Deorum tangebant altaria.
Virgil. Æneid. 12.

Tango aras: medios ignes & Numina teſtor.

90. *Eſt alius metuens*, &c.] Tertium hominum genus, qui vindices Deos timent: verùm alterutrum ſibi ſpondent, & ſe ita conſolantur: aut me ulciſcetur Deorum Numen citò, aut tardè: ſi tardant Dii, fortè effugiam: quòd ſi perjurii repetant à me pœnas, & ſolvam, alicui obnoxius morbo & incommodo; tum etiam malim ægrotare, & dives eſſe.

93. *Iſis.*] Ægyptiorum Dea, de qua nos abundè Satir. 6. Hanc opinabantur perjuris infeſtam, & præſentem pœnam irrogare, cæcitatem.
Ovid. de Ponto Lib. 1. Eleg. 1.

Vidi ego linigeræ Numen violaſſe fatentem
Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos.
Alter ob huic ſimilem privatus lumine culpam,
Clamabat mediâ ſe meruiſſe viâ.

Vide Perſ. Satir. 5. v. 186. & ibid. Annot.

95. *Phthiſis.*] Macies, tabes lenta.

Vomicæ.] Apoſtemata, ulcera putrida & maligna, abſceſſus, quos vocat Galen.

96. *Sunt tanti.*] Ut non eligantur ea cum opibus, potiùs quàm paupertas cum ſanitate.

Locupletem podagram.] Cum divitiis conjunctam ægritudinem corporis ne

Ne dubitet Ladas, ſi non eget Anticyrâ, nec
Archigene. Quid enim velocis gloria plantæ
Præſtat, & eſuriens Piſææ ramus olivæ?
Ut ſit magna, tamen certè lenta ira Deorum eſt.
Si curant igitur cunctos punire nocentes,
Quando ad me venient? Sed & exorabile Numen
Fortaſſe experiar. Solet his ignoſcere. Multi
Committunt eadem diverſa crimina fato.
Ille crucem pretium ſceleris tulit, hic diadema.

INTERPRETATIO.

optare divitem podagram, ſi quidem *non opus habes Anticyrâ, nec Archigene. Nam quid confert honos celeris pedis, atque famelicus ſurculus olivæ Piſææ? Etſi gravis ſit Numinum ultio, at profectò ſera eſt. Ergo ſi noxios omnes plectere ſatagant, ecquando ad me pervenient? At fortè Deos quoque ſentiam placabiles. Iſtis indulgere conſueverunt. Variâ ſorte plurimi paria ſcelera perpetrant. Hic facinoris mercedem nactus eſt patibulum, iſte coronam.*

ANNOTATIONES.

dubitet quis optare, ſi mente ſanus eſt.

97. *Ladas.*] Is ſæpè victor in Olympicis agilitate pedum clarus. Ejus meminit Pauſan. in Corinth. Cicero ad Herenn. 4. Martial. Lib. 10. Epig. 100.

Si non eget Anticyra.] Quidam explicant: modò morbus ille articularis non ſit inveteratus, cui curando opus ſit helleboro, & perito Medico. Nam certè ex Plin. Lib. 25. cap. 5. *Helleborum medetur podagricis* Verùm ego malim cum aliis interpretari ſic: Ladas ſi ſapit, ſi non eget helleboro, quo etiam inſanientes curantur, ex Plinio ibid. certè debet malle dives eſſe cum podagra, quàm ſua pedum celeritate in Olympicis curſu vincere & coronari, atque mox eſurie & cum fame luctari

98. *Archigene.*] Perito quovis Medico, ad venam in media fronte ſtindendam, quo deliri & furioſi ſanantur. Vide Satir. 6. v. 46. & 236.

Quid enim velocis, &c.] Quid prodeſt agilitate pedum valere, ut nobilis ille Curſor Ladas, ſi pariter ut ipſe poſteà ſis inops?

99. *Et eſuriens Piſaa ramus olivæ.*] Quid etiam juvat oleagina coronâ Ladæ pauperi & famelico toties delata, apud Piſam urbem Peloponeſi, ubi quinto quoque anno Olympici Ludi agebantur?

100. *Lenta ira Deorum.*] Valer. Maxim. Lib. 1. cap. 1. *Lento gradu ad vindictam ſui divina procedit ira; ſed tarditatem ſupplicii gravitate compenſat.* Vide Plutarch. de tarda Numinis vindicta.

103. *Solet his ignoſcere.*] An perjuriis, non tam in Numinis contemptum, quàm ad pecuniam habendam factis? An, *his*, id eſt, quibuſdam pejerantibus?

105. *Ille crucem ſceleris pretium tulit, hic diadema.*] Si quidam ſcelerum pœnam, at alii fructus metunt. *Hic diadema*: Romulus fratricida ſcilicet Imperium nactus eſt, &c.

Crucem.] Plaut. Moſtel. Sc. 5. *Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excurrerit; ſed eâ lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.* Senec. Conſol. ad Marciam cap. 20. *Video iſtic cruces non unius quidem generis, ſed aliter ab aliis fabricatas. Alii capite converſos in terram ſuſpendêre; alii per obſcœna ſtipitem egerunt; alii brachia patibulo explicuerunt, &c.* Vide Lipſ. de Cruce. Porrò ſervile hoc pridem tormentum, crucis, inquam, ſupplicium abrogavit Imperator Conſtantinus, anno Christi trecenteſimo vi-

Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. Tunc te ſacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere imo ultrò ac vexare paratus.
Nam cùm magna malæ ſupereſt audacia cauſæ,
Creditur à multis fiducia. Mimum agit ille,
Urbani qualem fugitivus ſcurra Catulli.
Tu miſer exclamas, ut Stentora vincere poſſis,
Vel potiùs quantùm Gradivus Homericus: Audis,
Jupiter, hæc, nec labra moves, cùm mittere vocem
Debueras, vel marmoreus, vel aheneus: Aut cur
In carbone tuo chartâ pia thura ſolutâ

INTERPRETATIO.

Ita mentem atrocis noxæ metu paventem roborant. Tum te ad ſanctas ædes invitantem antecedit, promptus etiam ſponte deducere, & exagitare. Etenim quando improbæ cauſa ingens impudentia præſto eſt, fiducia à pluribus exiſtimatur. Is hiſtrionem præſtat, qualem ſannio fugax Catulli faceti. Infelix tu vociferaris adeo ut Stentora ſuperare queas, imò verò ſicut Mars apud *Homerum: auſcultas ea, Jupiter; neque labia commoves, quando loqui oportebat, ſive è marmore, ſive ex ære fores? Vel quare prunis tuis imponimus thus religioſum, apertâ papyro.*

ANNOTATIONES.

geſimo quinto, poſtquàm cœleſti Crucis oſtento victor eſſet factus. Sozom. Lib. 1. cap. 1. &c.

106. *Sic animum diræ, &c.*] Ita ſe obfirmant adverſus pœnæ & vindictæ formidinem.

107. *Ad delubra vocantem præcedit,*] Non tantùm ſequitur te ad aras, ſed & audacter anteit iſte fraudator, ubi juret nihil ſibi creditum; quin etiam eò te ipſe cunctantem provocabit, ut jurejurando purget ſe, & te velut ſycophantam traducat ac vexet.

109. *Nam cum magna, &c.*] Audaciam negantis depoſitum plures interpretantur innocentiæ fiduciam.

110. *Mimum agit ille, &c.*] Ille perjurus te ſubſannat etiam, ut ſervus iſte Comicus herum vexans improbè & in jus traheos, ſcilicet in Fabula Catulli Mimographi, de quo jam Satir. 8. v. 186.

111. *Urbani.*] Alii cognomen hoc eſſe, alii epithetum arbitrantur.

112. *Exclamas.*] Nempè talem videns impudentiam ac fraudem.

Stentora.] Magnanimum illum Græcum, qui vociferans in bello, quinquaginta virorum clamorem adæquabat. Homer. Iliad. 5.

113. *Gradivus Homericus.*] Iliad. cit. Mars à Diomede ſauciatus tam horrendam emiſit vocem, ut Græcos pariter atque Troianos terruerit: qualem videlicet non ediderint novem aut decem hominum millia. Porrò *Gradivus*, à κραδάειν, ab haſta quatienda; vel, ut Feſto placet, à *gradiendo*, quòd eatur ad bellum gradatim & per ordines.

Audis, Jupiter, hæc,] Perjuria, ludibria.

114. *Nec labra moves.*] Ut increpes, atque minas ac ſupplicia intentes.

115. *Vel marmoreus vel aheneus.*] Sarcaſmus in Idololatras: quamvis eò non ſpectet Juvenalis.

Cur in carbone, &c.] Cur igitur tibi thus adolemus ſurdo, ſtupido, marmoris & æris inſtar, tanta ſcelera non vindicanti?

116. *Charta.*] Quâ thus involvebatur. Alii obſignata ex more vota hîc ſignificari volunt.

Ponimus, & ſectum vituli jecur, albaque porci
Omenta? Ut video nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter veſtras, ſtatuamque Batylli.
Accipe quæ contrà valeat ſolatia ferro
Et qui nec Cynicos, nec Stoïca dogmata legit
A Cynicis tunicâ diſtantia; non Epicurum
Suſpicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubii Medicis majoribus ægri:

INTERPRETATIO.

atque hepar juvenci concisum, & omenta sua candida? Quantum intelligo, differentia nulla facienda est inter vestras imagines, & Batylli statuas. Suscipe consolationem quam adversus ista mala dare queat etiam qui neque Cynicorum, neque Stoïcorum evolvit documenta à Cynicis veste differentia; quique non observat Epicurum parvi horiuli oleribus contentum. Ægroti ancipites sanentur summis Medicis: at

ANNOTATIONES.

117. *Sectum vituli jecur.*] Fortè ut faciliùs comburatur, minutatim ſectum: vel ſimpliciter, reſectum & ſeparatum ab aliis inteſtinis.

Albaque.] Vel adipe candentia, vel candentis & albentis porci.

118. *Omenta.*] Sunt quaſi panniculus ſeu membrana, quâ inteſtina involvuntur: ut dicemus ad Perſ. Satir. 2. v. 47. & Satir. 6. v. 74.

Nullum diſcrimen, &c.] Gravior alter ſarcaſmus in falſos Deos. Quanquam Juvenalis aliud nihil intendit, quam ut exprimat verba hominis ex ſumma indignatione loquentis, ob emunctam ſibi pecuniam negatumque depoſitum.

119. *Batylli.*] Huic citharœdo inſigni erecta in Fano Junonis Samiæ ſtatua per Tyrannum Polycratem, teſte Apuleio, Florid. 15. vel, ut vulgò legunt, 2. ſub finem. Alii Codices habent, *Vagelli*, id eſt, hominis ſtulti ac fatui, ex vet. Schol.

120. *Accipe quæ contra*, &c.] O Calvine amice, à me Juvenali conſolationem accipe è ſenſu communi petitam: philoſophicis enim rationibus non debet curari levius illud malum tuum, jactura nempè decem ſeſtertiorum.

121. *Qui nec Cynicos*, &c.] Imperitus quilibet & indoctus.

Cynicos.] Horum ſectæ Princeps fuit Antiſthenes Socratis diſcipulus; clarueré poſteà Diogenes, & Crates Thebanus. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 1. v. penult.

Stoïca dogmata.] Stoïcis dux fuit Zeno, de quo & Stoïcis dogmatis Diogen. Laërt. Lib. 7. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 3. v. 53.

122. *Tunicâ diſtantia.*] Stoïci tunicam gerebant ſub pallio: at Cynici minimè, ſed interulas duntaxat leviores; utrique verò doctrinâ convenientes, divitiarum contemptum, frugalitatem, patientiam profitebantur.
Horat. Lib. 1. Epiſt. 17.

Contrà, quem duplici panno patientia velat,
Mirabor.

Ubi, duplex pannus, eſt, tunica, & pallium. Cave autem ne duplex iis fuiſſe pallium, cum quibuſdam credas.

Epicurum.] De eo multa Diogen. Laërt. Lib. 10. Is in animi tranquillitate ac voluptate felicitatem collocabat: cæterùm valdè ſobrius & paucis contentus horti victitabat oluſculis. Plin. Lib. 19. cap. 4. *Jam quidem*, ait, *hortorum nomine in ipſa urbe delicias, agros, villaſque poſſident. Primus hoc inſtituit Athenis Epicurus otii magiſter. uſque ad eum, moris non fuerat in oppidis haberi rura.*

124. *Curentur dubii*, &c.] Qui jam

Tu venam vel diſcipulo committe Philippi.
Si nullum in terris tam deteſtabile factum
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec planâ faciem contundere palmâ;
Quandoquidem accepto claudenda eſt janua damno,
Et majore domûs gemitu, majore tumultu
Planguntur nummi, quam funera. Nemo dolorem
Fingit in hoc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris.
Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querelâ;
Si decies lectis diverſa in parte tabellis,

INTERPRETATIO.

tu venam trade etiam diſcipulo Philippi. Si demonſtras nullum in orbe facinus eſſe adeo execrandum, ſileo; nec prohibeo te pugnis verberare pectus, neque vultum extenſâ manu percutere; quoniam obſtruendæ ſunt fores jacturâ factâ, & graviore familiæ luctu, graviori trepidatione deploratur pecunia quàm mors. Nullus mœrorem ſimulat in ea occaſione, aut aperiens duntaxat ſupremam chlamydem, lacrymis expreſſis oculos fatigat. Sincero fletu lugentur nummi deperditi. At ſi omnes curias paribus querimoniis refertas aſpicis, ſi poſt tabulas relectas decies variis in locis,

ANNOTATIONES.

gravi morbo decumbunt, ut de eorum ſalute dubitetur, ii ſummo indigent Medico; ſic & conſolatione philoſophicâ graviori, qui magnis ærumnis conflictantur. Tu verò, Calvine, leve quid paſſus, à rudi quolibet levioribus remediis curabere.

115. *Venam.*] Scindendam, metaph. id eſt, mentem ob negatam pecuniam ægrè habentem.

Philippi.] Imperiti illius temporis Medici, cujus proinde rudis imò rudior diſcipulus.

116. *Si nullum in terris.*] Si nihil uſquam fiat tam deteſtabile, quàm id quod pateris, ego te non veto plangere & lamentari.

119. *Quandoquidem accepto*, &c.] Quandoquidem jam moris eſt ridiculi certè, factâ pecuniæ jacturâ ſic lugere, ut in funere propinquorum, imò verò graviùs.

Accepto claudenda eſt janua damno.] In ſignum luctûs ac mœroris, ex recepta conſuetudine: ex veteri Scholiaſte. Alii velut adagium hîc obſervant, hoc ſenſu: nempè ablatis per fures nummis ſerò janua clauditur; pariter & ſtabulum, abacto pecore. Sed non valdè ſenſum juvari hac interpretatione exiſtimo.

122. *Veſtem diducere ſummam*, &c.] Imò tunc præ vero dolore quiſque veſtem omninò dilacerat, nec leviter diſtrahit ſolùm; quiſque lacrymas ubertim erumpentes vix coërcet.

125. *Fora.*] Vel plateas, vel Judicum tribunalia, ubi paſſim queruntur homines fraudem ſibi factam in re pecuniaria.

126. *Si decies lectis*, &c.] Si poſt cautiones ſeu ſchedas obligatorias decies lectas apud diverſos teſtes ſigillatim eas ſubſignantes, poſtea tamen adulterinas audent illas dicere debitores, & affirmare inanes & confictas, reclamante licet ipſorum chirographo & ſigillo.

Vana

Vana ſupervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipſorum quos littera, gemmaque princeps
Sardonyches, loculis quæ cuſtoditur eburnis:
Te nunc delicias extra communia cenſes
Ponendum; quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ovis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam;
Si flectas oculos majora ad crimina: confer
Conductum latronem, incendia ſulfure cœpta,
Atque dolo, primos cùm janua colligit ignes:
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ rubiginis, & populorum
Dona, vel antiquo poſitas à Rege coronas.
Hæc ibi ſi non ſunt, minor extat ſacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipſam
Neptuni, qui bracteolam de Caſtore ducat.

Interpretatio.

futilia chirographa ligni ſuperflui affirmant ii quos convincit ſua ſcriptura, & primarius lapillus Sardonyches, qui thecá ex ebore ſervatur: jam delicatulum te arbitraris eximendum à ſorte vulgari, quòd tu ſis natus galliná candidâ, nos verò ignobiles pulli miſeris ovis exerti. Rem parvam toleras ac levi indignatione ſuſtinendam. ſi vertas aſpectum ad graviora flagitia. Compara immiſſum prædonem, inceptam ſulphure & fraudulenter combuſtionem, quando prius incendium foreś concipiunt. Compara etiam illos qui ex antiquo fano rapiunt vaſa rubigine veneranda, & plebis munera, aut coronas à vetuſto Rege collocatas. Quod ſi ea non extent illic, aderit minor ſacrilegus qui eradat coxam Herculis inaurati, ipſumque Neptuni vultum, aut qui de Caſtore bracteam detrahat.

Annotationes.

137. *Chirographa ligni.*] Ligneas tabulas cerâ illitas, in quibus ſcriptitabant veteres ante inventam chartam.

138. *Gemmaque princeps Sardonyches.*] Sigillum in gemma inſculptum.

139. *Sardonyches.*] Legunt alii, *Sardonychum.* Vide Perſ. Satir. 1. v. 16.

140. *Te nunc delicias.*] Alii legunt: *Ten' ê delicias*, &c.

141. *Gallinæ filius albæ.*] Proverb. Id eſt, tu nimirum ſingulari felicitate natus, cæteri communi fortunæ obnoxii. Candida boni eſſe ominis annotavi ad Perſ. Satir. 2. v. 1. & ſeq. adde aliud Proverbium, *Mali corvi malum ovum.* Quidam hic alludi aiunt ad Sueton. Galb. cap. 1. & Plin. Lib. 15. cap. ult. ubi refertur, *In Livia Druſillæ gremium demiſſam ab aquila prætervolante gallinam albam.* Alii, ad Ledam ova duo parientem, è quibus alii immortales nati, Caſtor & Pollux; alii mortales, Helena & Clitemneſtra. Sed quid opus ad iſta recurrere?

145. *Conductum latronem.*] Sicarium ad inferendam necem conductum.

Incendia ſulphure cœpta.] Incendiarios, ſacrilegos, templorum ſpoliatores.

146. *Primos cùm janua colligit ignes.*] Appoſitâ face cum materia ſulphurata ardet primùm janua, & hinc tota domus. Vide Satir. 9. v 98.

150. *Hæc ibi ſi non ſunt.*] Si verò in templis deſunt vaſa pretioſa, pocula antiqua, regales coronæ, quæ ſurripere queat ſacrilegus, ſaltem deradet ſtatuas & imagines Deorum inauratas.

152. *Bracteolam.*] Tenuem auri laminam, ramenta.

An dubitet, ſolitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatoremque veneni,
Et deducendum corio bovis in mare, cum quo
Clauditur adverſis innoxia ſimia fatis.
Hæc quota pars ſcelerum, quæ cuſtos Gallicus urbis
Uſque à Lucifero, donec lux occidat, audit.
Humani generis mores tibi noſſe volenti
Sufficit una domus. Paucos conſume dies, &
Dicere te miſerum, poſtquàm illinc veneris, aude.
Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? Aut quis
In Meroë craſſo majorem infante mamillam?
Cærula quis ſtupuit Germani lumina? Flavam

INTERPRETATIO.

Numquid enim id facere *vereatur aſſuetus integrum Jovem fundere? Compara quoque opifices & emptorem toxici: atque detrahendum in mare pelle bovis, cum quo includitur ſimia innocens infeſtâ ſorte. Iſta verò quota portio criminum quæ Gallicus Romæ cuſtos auſcultat à Lucifero uſque dum Sol occumbat? Mores hominum ſcire tibi cupienti ſatis erunt ſola ædes* illius. *Dies aliquot impende, & cùm iſtinc redieris, infelicem te affirmare ne dubita. Quis circa Alpes fauces inflatas, vel quis apud Meroën mammam ſtupet grandiorem pingui infante? Quis miratus eſt oculos Germanorum glaucos, capillos*

ANNOTATIONES.

153. *Totum conflare Tonantem.*] Jovis effigiem furto ablatam refundere auſus, ne agnoſcatur.

154. *Artifices, mercatoremque veneni.*] Veneficos.

155. *Deducendum corio bovis in mare.*] Parricidas culeo inſui, ac projici in mare ſolitos. Vide Annot. Satir. 8. v. 214.

156. *Innoxia ſimia.*] Quæ adverſante fato quamvis innocens & parentes non occiderit, parricidarum tamen ſupplicii eſt particeps.

157. *Gallicus.* Rutilius Gallicus ſub Domitiano urbi præfectus, rerum capitalium cognitor & Judex. De eo Statius Sylv.

Quem penes intrepidæ mitis cuſtodia Romæ.

A Lucifero.] A mane ad veſperam Vide Satir. 8. v. 12.

160 *Sufficit una domus.*] Nempè Rutilii Gallici domus, in quam confluunt ad jus rei omnes.

Paucos conſume dies, &c.] In domo iſta dies aliquot contemplare urbis miſerias, flagitia, illuviem malorum, atque adeo tot calamitoſos; & poſteà ſi audes, dic te miſerum. Certè illorum comparatione te felicem potiùs dixeris.

162. *Quis tumidum guttur miratur in Alpibus.*] Quis ſtrumoſos in Alpibus, Quis in Meroë fœminas ingentibus mamillis admiretur? Nemo ſanè, quippe ſunt ea illic vulgaria. Cur igitur, ô Calvine, miraris injuriam tibi factam, cùm Romæ nihil frequentius ſit fraudibus, perjuriis, aliiſque ſceleribus?

Tumidum guttur.] Plin. Lib. 11. c. 37. *Guttur homini tantùm & ſuibus intumeſcit, aquarum quæ potantur plerumque vitio.*

163 *In Meroë craſſo majorem infante mamillam?*] In ea Inſula mammas eſſe fœminis majores infante quem lactant, teſtatur Mela, &c. De *Meroe*, vide quæ nos ad Satir. 6. v. 527.

164. *Cærula quis ſtupuit Germani lu-*

Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?
Nempè quòd hæc illis natura eſt omnibus una.
Ad ſubitas Thracum volucres, nubemque ſonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis:

INTERPRETATIO.

flaves, atque humido cincinno cornua interquentes? Nimirùm quia univerſis his ea par eſt indoles. Ad repentinas aves Thraciæ, ac nebulam inſonantem Pygmæus militans procedit in armis exi-

ANNOTATIONES.

mina, &c.] Cornel. Tacit. de Moribus Germanorum, *His eſſe truces ac cæruleos oculos, rutilas comas*, ait.

165. *Madido torquentem cornua cirro.*] Quis item ſtupuit, in Germanis videns capillos cincinnatos, in cornuum formam flexos ac intortos: atque unguentis delibutos & madentes: atqui rara tantùm demirari homines ſolent.

167. *Ad ſubitas Thracum volucres*, &c.] Cùm ſubitò gruum agmen apparet, ac velut nubes volat clangendo ac ſtrependo, impetitque Pygmæos. Vide Athen. Lib. 9. cap. 11.

Thracum volucres.] Grues, quæ ad Strymonem fluvium, in Thraciæ ac Macedoniæ finibus, multæ ſunt. Harum volatum Plin. Lib. 10. cap. 23. cit. ſic deſcribit: *Quando proficiſcantur grues conſentiunt: volant ad proſpiciendum, altè: ducem quem ſequantur eligunt: in extremo agmine per vices qui acclament, diſpoſitos habent, & qui gregem voce contineant: excubias habent nocturnis temporibus lapillum pede ſuſtinentes, qui laxatus ſomno & decidens indiligentiam coarguat*, &c.

168. *Pygmæus parvis currit*, &c.] A πυγμὴ, vel πυγών, *cubitus*, Pygmæos dici, ex Euſtathio affirmat Cœl. Rhodig. Lib. 4. cap. 3. Plin. Lib. 4. c. 11. In Thracia Pygmæorum gentem fuiſſe refert, & illinc à gruibus fugatam Et Lib. 7. cap. 2. ſic habet: *Apud Indos in parte montium triſpithamæi Pygmæi narrantur, ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt, ternos dodrantes non excedentes, quos à gruibus infeſtari Homerus quoque prodidit. Fama eſt inſidentes arietum caprarumque dorſis, armatos ſagittis, veris tempore, univerſo agmine ad mare deſcendere, & ova pulloſque earum alitum conſumere: ternis expeditionem eam menſibus confici, aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto penniſque & ovorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles, in cavernis vivere Pygmæos tradit.* Idem Lib. 10. cap. 23. *Inducias*, inquit, *habet gens Pygmæa abſceſſu gruum*, &c. Gell. Lib. 9. cap. 4. Pygmæorum longiſſimos non excedere pedes duos & quadrantem, apud ultimas quidem terras Orientis, affirmat. Opportunè admodum venit Mercurius ille noſter vernaculus, rerum novarum ac lepidarum conquiſitor ac enarrator apprimè diligens: vulgò, *le Mercure Galant*. Is menſe Aprili 1683. Menſtrualibus in Tabellis ſeu Commentariis, ad rem prorſus ita refert. Gabaretus, inquit, cum navibus quatuor bellicis quibus præeſt, ad Rupellam ſolvit, anno proximè elapſo: atque in Americam vela faciens, S. Martini Granatamque Inſulas obiit. Inde Meridionalis Americæ oram prætorlegens, vergenſque in Occidentem, ſpectavit eminùs *Montem Sanctæ Marthæ*. vulgò, *Sierras Nevadas*, à nivibus quibus nunquam non opertus eſt, ſic nominatum In Zona torrida ſitus eſt, ſexaginta leucis à maritimo littore, montium qui ſunt in Orbe, fortaſſis altiſſimus. Ad hujus radicem & clivum habitat gens parvula, ſive homunculi quidam, Pygmæis de quibus Plinius, haud abſimiles. Hi milio veſcuntur, victitantque ſuos intra fines, à finitimis populis omninò ſegregati: ubi verò noſtræ magnitudinis homines aſpi-

Mox impar hoſti, raptuſque per aëra curvis
Unguibus a ſæva fertur grue. Si videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiere: ſed illic,
Quanquam eadem aſſiduè ſpectentur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede non eſt altior uno.
Nullane perjuri capitis, fraudiſque nefandæ
Pœna erit? Abreptum crede hunc graviore catenâ
Protinus, & noſtro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. Manet illa tamen jactura, nec unquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit: ſed corpore trunco
Invidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At vindicta bonum vitâ jucundius ipsâ.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum aut levibus videas flagrantia cauſis.
Quantulacumque adeo eſt occaſio, ſufficit iræ.
Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique ſenex vicinus Hymetto,

Interpretatio.

guis: dein inferior adverſario, & in altum ſublatus à grue dira portatur incurvis unguibus. Si cernas iſtud in noſtra regione, cachinno moveberis: ibi verò quamvis paria ſemper videantur certamina, nullus cachinnatur, ubi omnis turma non eſt major uno pede. An nullum erit ſupplicium hominis pejerantis ac nefarii doli? Sic habe illum ſtatim durioribus vinculis tractum, & ad libitum noſtrum interfici: quid ultrà cupiat iracundia? Nihilominus damnum illud perſeverat, neque ſalvum unquam tibi creditum extabit. At mutilato corpore modicus cruor afferet conſolationem invidendam. Sed ultio bonum eſt ipsâ vitâ ſuavius. Scilicet imperiti id putant, quorum intima cernas ardentia quandoque nullis vel parvis rationibus. Demùm vel *minima anſa ſatis eſt iracundiæ. Chryſippus non pariter loquetur, neque manſuetus animus Thaletis, & vetulus ſuavi Hymetto pro-*

Annotationes.

ciunt, diffugiunt protinùs ſuas in cavernulas atque latibula. Portò quam religionem colant minimè compertum, &c.

174. *Nullane perjuri capitis*, &c.] An ergo non punietur, an impunè abibit ejuſmodi ſcelus?

175. *Abreptum crede hunc*, &c.] Reſponſio ad objectionem mox factam. Ne dubita: pro certo habe, plecti ac puniri ſceleratum quemlibet, ſtatim poſt admiſſum facinus, flagellante conſcientiâ, torquente, jugulante; adeoque id quod optas dante.

178. *Sed corpore trunco*, &c.] At corpore velles mulctari potiùs. Prolepſis.

181 *Nempè hoc indocti*, &c.] Reſponſio. Id quidem imperiti ſentiunt, dicunt, optant; non ita verò ſapientes.

184. *Chryſippus.*] Stoïcus ille Philoſophus. De quo ad Perſ. Satir. 6. v. ultimo.

Mite Thaletis ingenium.] Thales unus è ſeptem Græciæ Sapientibus, injuriarum patientiam, ut & cæteri Sapientes, profeſſus. De eo Diogen. Laërt. Lib. 1.

185. *Dulcique ſenex vicinus Hymetto.*] Socrates Athenienſis, adeoque vicinus Hymetto Atticæ regionis monti, *dulcis* quidem, quia mellis optimi copiam habet.

Qui partem acceptæ ſæva inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. Plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omnes
Prima docens rectum ſapientia. Quippe minuti
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ultio. Continuò ſic collige, quod vindictâ
Nemo magis gaudet, quàm fœmina. Cur tamen hos tu
Evaſiſſe putes, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit,
Occultum quatiente animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multò ſævior illis,
Quas & Cæditius gravis invenit aut Rhadamanthus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.
Spartano cuidam reſpondit Pythia Vates;

INTERPRETATIO

ximus, qui cicuta portionem in dira catena ſumpta non conceſſerit delatori. Beata ſapientia principio inſtituens ad juſtum, pedetentim excludit multa vitia & cunctos errores. Nam puſilla ac imbecilla & abjecta mentis nunquam non gaudium eſt vindicta. Proinde ita conclude: quod nullus plus delectatur ultione quàm mulier. Nihilominus quare tu illos arbitraris affugiſſe, quos ſtupefactos tenet animus atrocis facinoris conſcius, & occultis ictibus verberat, cruciante mente ſecretum flagrum incutiente. At ſuum teſtem diu noctuque ferre in animo, grave eſt ſupplicium longeque durius iis qua excogitavit ſeverus etiam Caditius, vel Rhadamantus. Lacedæmonio cuipiam Pythia fati,

ANNOTATIONES.

186. *Qui partem accepta*, &c.] Vide Annot. ad Perſ. Satir. 4. v. 1. & 2.

187. *Accuſatori nollet dare*, &c.] Socrates enim proditionis accuſatus in vincula conjectus eſt cum accuſatore: huic verò oblati veneni partem petenti dare noluit ille Vetus Schol.

Accuſatori.] Tres fuere Socratis accuſatores, Anytus, Melitus, Lycon. De his ille aiebat: poſſunt quidem occidere me, non autem lædere. Nimirùm quia *nemo læditur niſi à ſeipſo.*

188. *Paulatim vitia atque errores exuit*, &c.] *Vita Philoſophia dux, virtutis indagatrix expultrixque vitiorum.* Cicero Tuſc 5. n. 5.

189. *Quippe minuti*, &c.] E contrà magni eſt animi injurias obliviſci. Cic. de Orat.

192. *Vindictâ nemo magis gaudet, quàm fœmina.*] Hæc enim quò imbecillior, eò faciliùs irâ & ultionis cupiditate vincitur.

193. *Cur tamen hos tu evaſiſſe putes.*] Age verò, meritas pœnas, & juſtam ultionis acerbitatem evaſiſſe improbos ne puta. Nam, ut ait Seneca Epiſt 97. *Prima & maxima peccantium pœna eſt, peccaſſe: ſecunda verò pœna ſunt timere ſemper & expaveſcere, & ſecuritati diffidere: & fatendum eſt mala facinora conſcientiâ flagellari, & plurimum illic tormentorum eſſe, eo quòd perpetua illam ſollicitudo urget ac verberat*, &c.

197. *Cadıtius, Rhadamantus.*] *Caditius* erat Judex valdè ſeverus, tempore Vitellii. De eo Sat 14. *Rhadamanthus* unus ex Inferorum Judicibus Vide Satir. 1. v. 10. ad vocem, *Æacus*.

189. *Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem*, &c.] Conſcientiam non teſtem ſolùm, ſed etiam Judicem, & carnificem, atque, ut mox dicebat Juvenalis, tortorem.

199. *Spartano cuidam reſpondit*, &c.]

Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem jure tueri
Jurando: quærebat enim quæ Numinis eſſet
Mens: & an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus; & tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probavit,
Extinctus totâ pariter cum prole domoque,
Et quamvis longâ deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.
Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat ullum,
Facti crimen habet. Cedo, ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat;

INTERPRETATIO.

dica reſponſum dedit: non inultum olim futurum, quoniam ambigeret creditum non reddere, ac fallaciam afferere perjurio. Explorabat nimirùm quod foret Dei conſilium, atque utrum Phœbus ei ſuggereret iſtud ſcelus. Reſtituit igitur per formidinem, non per indolem: ac nihilominus integrum reſponſum penetralis ſane congruum & verax expertus eſt. periitque ſimul cum omni ſobole, atque familiâ, & cognatis antiquo licèt genere propagatis. Eam fert animadverſionem conſilium dumtaxat ſcelus *patrandi. Quiſquis enim apud ſe meditatur arcanum aliquod facinus, perpetrati culpam contrahit:* quid autem, *quæſo, ſi tentata perfecerit? Continua ſollicitudo* nequidem *per cœnam deſinit;*

ANNOTATIONES.

Glauco Epicydidis filio, apud quem ob juſtitiæ famam, Mileſius quidam vir Spartam veniens redactam ex bonorum dimidio pecuniam depoſuit, eâ lege, ut qui certam notam exhibens nummos repoſceret, hos ſtatim reciperet. Interjecto tempore ad Glaucum accedunt filii ejus qui depoſuerat: notam oſtendunt, repetuntque id quod fuerat à patre depoſitum. Tum verò Glaucus tergiverſari, & dicere ſe non reminiſci; facturum tamen quod juſtum eſt, intra menſes quatuor, ſi reminiſcatur. Abeunt Mileſii amiſſam pecuniam exiſtimantes. Interim ille Delphos pergit, conſulitque oraculum, an jurejurando pecuniam deprædari debeat. Cui per Pythiam Apollo reſpondit: vel ob hoc quòd dubitârit depoſitum reſtituere, pœnis fore obnoxium: nam par eſſe flagitium, Deum tentare, ac perpetraſſe. His verò territus Glaucus Mileſios accerſit, atque pecuniam creditam reſtituit: neque pœnas effugit tamen; ſed extincta illius progenies, & ex Sparta radicitùs extrita eſt. Hæc ex Herodot. Lib. 6.

Pythia.] Sacrificula Apollinis, qui dictus Pythius à Pythone ſerpente ſagittis confecto. Ovid. Metamorph. 1. Fab. 8. Porrò illa domicilium habebat in ſpelunca profunda, ore anguſto, in cujus aditu locatum tripodem inſcendens, divinationis afflabatur ſpiritu, indeque reſponſa reddebat.

200. *Quod dubitaret depoſitum retinere*, &c.] Tantùm quòd anceps fuiſſet redderetne depoſitum, an repetentes defraudaret.

204. *Reddidit ergo metu*, &c.] Ergo depoſitum reſtituit Glaucus ob incuſſum ab Oraculo timorem, non ob juſtitiæ fideique reverentiam.

Oderunt peccare mali formidine pœnæ:
Oderunt peccare boni virtutis amore.

205. *Adyti.*] Intimus Fani receſſus *adytum* vocatur, ab α priv. & δύω, *ingredior*: nec enim fas erat cuilibet illuc ſubire, ſed Sacerdotibus tantùm.

Faucibus ut morbo ſiccis, interque molares
Difficili creſcente cibo. Sed vina miſellus
Exſpuit: Albani veteris pretioſa ſenectus
Diſplicet. Oſtendas melius, denſiſſima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte brevem ſi fortè indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata toro jam membra quieſcunt,
Continuò templum, & violati Numinis aras,
Et (quod præcipuis mentem ſudoribus urget)
Te videt in ſomnis. Tua ſacra & major imago
Humanâ turbat pavidum, cogitque fateri.
Hi ſunt qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent;

INTERPRETATIO.

arido gutture, ſicut in ægritudine; atque eſcâ ſub molaribus augeſcente. Verùm infelix reſpuit merum: ſordet Albanum antiquum vetuſtate exquiſitum. Si *Suavius exhibeas, plicæ multiplices in frontem coëunt quaſi acerbo Falerno productæ.* Quod *ſi caſu ſomnum exiguum noctu conceſſit anxietas, ac per omnem modò lectum converſi artus requieſcunt, ſtatim fanum atque altaria Dei læſi, quodque majoribus animum laboribus premit, te aſpicit inter ſoporem effigies tua religioſa, atque humanâ grandior percellit trepidantem, & adigit confiteri. Iſti ſunt qui pavent atque expalleſcunt ad cuncta fulgetra,*

ANNOTATIONES.

212. *Molares.*] Dentes majores à molendo cibo atterendoque dicti.

213. *Difficili creſcente cibo.*] Dum mens ægrè habet, & corpus ægrum fit; hinc cibus vix dentibus abſumitur, videturque in ore creſcere præ nauſea & faſtidio, cùm nonniſi difficulter deglutitur.

214. *Albani veteris pretioſa ſenectus,* &c.] Nec ſapit ei vinum licèt optimum è collibus Albanis. Vide Satir. 5. v. 33. ibique annotata.

215. *Denſiſſima ruga cogitur in frontem.*] Frons caperatur, ob mœrorem, & animi æſtus quos patitur.

216. *Velut acri ducta Falerno.* Quaſi aceto; vel quòd Falernum per ſe mite & jucundum, ipſi auſterum & acre videatur. Vide Satir. 4. v. 138. annot.

219. *Continuò templum,* &c.] Cruciatur animus, dum ei ſemper obverſatur templum, in quo pejeravit, Deoſque violavit. Maximè verò torquetur, cùm tu menti ejus redis; & cùm præſentem veluti habet te, cui, depoſitum negando, fidem fregit.

Sacra.] Execrabilis, religionem incutiens ac pavorem homini ſacrilego.

221. *Major imago humanâ.* Quales videntur umbræ, dum apparent Suet. Claud. cap. 1. *Hoſtem*, inquit, *frequenter caſum ac penitùs in intimas ſolitudines actum non priùs deſtitit inſequi* (Druſus nempè Claudii pater) *quàm ſpecies barbaræ mulieris humanâ amplior, victorem tendere ultrà ſermone Latino prohibuiſſet.*

Fateri.] Fraudem, perjurium, meritas pœnas.

223. *Ad omnia fulgura pallent.*] Sic Caligula Sueton. cap. 51. *Ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere, ad majora verò proripere ſe è ſtrato, & ſub lectum condere ſolebat,* &c. Quædam tamen fulgura ac tonitrua boni fuiſſe ominis olim creditum, ut quæ ex ſiniſtra parte, item quæ ab Ortu veniunt. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 13. & 27.

Cùm tonat, exanimes primo quoque murmure cœli;
Non quaſi fortuitu, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras, & vindicet ignis.
Illa nihil nocuit, curâ graviore timetur
Proxima tempeſtas; velut hoc dilata ſereno.
Præterea lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt à Numine; ſaxa Deorum
Hæc, & tela putant. Pecudem ſpondere ſacello
Balantem, & Laribus criſtam promittere galli
Non audent. Quid enim ſperate nocentibus ægris
Conceſſum? Vel quæ non dignior hoſtia vitâ?
Mobilis & varia eſt fermè natura malorum.

INTERPRETATIO.

quoties intonat, ferè expirantes ſingulis fragoribus aëris, tanquam non caſu, neque flatuum furere, ſed indignabundus ignis in terras decidat atque ulciſcatur. Si hæc procella non læſerit, poſterior formidatur majori anxietate, quaſi reſervata poſt *illud ſudum. Deinde ſi incipiunt ſentire tormentum lateris cum febricula inſomni, languorem putant ſuis corporibus immiſſum ab Diis adverſis; eos Numinum lapides & jacula exiſtimant. Fane vovere balans animal, & Penatibus galli criſtam timent polliceri. Nam quid expectare licet ſceleratis ægrotantibus? Aut quæ victima non magis meretur vivere? Improborum indoles mutabilis eſt utplurimùm & inconſtans.*

ANNOTATIONES.

225. *Fortuitu.*] Ex opinione Epicureorum, qui expunctâ divinâ providentiâ, caſui & Fortunæ omnia tribuebant.

Ventorum rabie.] Ex nubium ac ventorum conflictu & colliſione vet. Schol. Sic & Plutarch. de Homero Lib. ait, cùm in nube ventus includitur, eamque vi perrumpit, tonitrua fulguraque gigni, & ſimul emitti fulmen. Obſervandum itaque hîc loqui Juvenalem ex opinione vulgi: nam conſtat tonitru fieri quoties exhalatio quædam calida ad ſecundam aëris regionem elata, nubibus conſtricta colluctatur ut erumpat: fulgur autem, cùm ſicca illa exhalatio motu rareſcit igneſcitque, & per nubem exit & emicat: denique fulmen eſſe exhalationem illam compactam & accenſam, quæ magno impetu & fragore nubes effringit, ſæpè in terras delabitur, ac modò ingenti ſtrage quævis perrumpit, modò incendio abſumit.

226. *Vindicet ignis.*] Vibratus ab irato Jove hominum crimina ulciſcente.

229. *Lateris vigili cum febre dolorem.*] Pleuritida, ſeu lateralem morbum, cum febre ſomnum adimente ob nimios æſtus.

231. *Saxa Deorum hæc & tela putant.*] Quibus petunt improbos ac mulctant Dii.

232. *Pecudem ſpondere ſacello non audent.*] Ovem non audent vovere pro ſanitate ab Diis impetranda, quia ſe illis norunt exoſos, adeoque deſperant quidquam ab eis conſequi.

233. *Criſtam galli.*] Id eſt, criſtatum gallum, quem Laribus & Æſculapio ſolebant mactare, præſertim à morbo convaleſcentes. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 16. cap. 12. & 13.

235. *Quæ non dignior hoſtia.*] Quàm ſceleratus homo, pro cujus ſalute voveretur.

Cùm

Cùm ſcelus admittunt, ſupereſt conſtantia: quid fas,
Atque nefas, tandem incipiunt ſentire, peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa & mutari neſcia. Nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi? Quando recepit
Ejectum ſemel attritâ de fronte ruborem?
Quiſnam hominum eſt, quem tu contentum videris uno
Flagitio? Dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, & nigri patietur carceris uncum,
Aut maris Ægæi rupem, ſcopuloſque frequentes
Exulibus magnis. Pœnâ gaudebis amarâ

INTERPRETATIO.

Quando ſcelus patrant, exſtat firmitudo. admiſſis denique flagitiis auſpicantur intelligere quid licitum atque illicitum. Nihilominus ad culpatos actus rodit indoles firmata, nec facilis immutari. Ecquis enim præſtituit ſibi modum criminibus: ecquando recuperavit pudorem è fronte perfricta exutum? Ecquis eſt hominum, cui tu ſcelus unicum ſatis eſſe perſpexeris? Noſter defraudator mittet pedes in catenas, & obſcuri ergaſtuli uncum perferet, vel cautes & ſaxa Ægæi maris ſummis exterribus notiſſima. Lætaberis acri ſupplicio

ANNOTATIONES.

237. *Quid fas atque nefas, tandem incipiunt ſentire*, &c.] Poſtquam ſcelus eſt admiſſum, tum ejus gravitas ſentitur, quod antea blandum ac ſuave cupido ac libidinoſo videbatur.

239. *Ad mores natura recurrit.*] Horat. Lib. 1. Epiſt. 10.

Naturam expellas furcâ, tamen uſque recurret.

240. *Fixa & mutari neſcia.*] Obfirmata conſuetudine peccandi. S. Auguſtin. Confeſſ. Lib. 8. cap. 5. *Suſpirabam*, inquit, *ligatus non ferro alieno, ſed meâ ferreâ voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat & conſtrinxerat me. Quippe ex voluntate perverſâ facta eſt libido, & dum ſervitur libidini, facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini non reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Quibus quaſi anſulis quibuſdam ſibimet innexis (inde catenam appellavi) tenebat me obſtrictum dura ſervitus.*

244. *Dabit in laqueum veſtigia*, &c.] Etſi impunè perfido fuit prius flagitium, pauliſper expecta: ſtatim aliud perpetrabit, propter quod in vincula trudetur, ac pro utriſque dabit pœnas, ſeu exilio, ſeu capite mulctatus.

245. *Nigri patietur carceris uncum.*] Carceris tædia & horrorem feret, ibique unco ferreo conſtringetur. vel inde trahetur unco, & raptabitur ad ſcalas Gemonias. Vetus Schol. Vide quæ notavi Satir. 10. v. 66.

246. *Maris Ægæi.*] Vide Annot. ad Perſ. Satir. 5. v. 142.

Rupem ſcopuloſque.] Ad ſcopuloſas iſtas Inſulas, in quibus exulant inſignes Rei benè multi, procul hinc deportabitur.

247. *Pœnâ gaudebis amarâ*, &c.] Tum certè cum ingenti gaudio accipies graviter & juſtè plecti inviſum tibi hominem depoſiti raptorem. Tum verò Deos non amplius incuſabis, quòd ſcelera non vindicent, quòd ſceleratis parcant, ut modò faciebas.

Nominis inviſi. Tandemque fatebere lætus
Nec ſurdum, nec Tireſiam quemquam eſſe Deorum.

INTERPRETATIO.

exoſi nominis, ac denique hilaris confitebere; neque ſurdum, neque par Tireſiæ eſſe ullum Numinum.

ANNOTATIONES.

249 *Surdum.*] Quaſi tua Dii vota non audierint vindictam poſcentis.

Tireſiam.] Id eſt, cœcum, inſtar Tireſiæ Thebani, quaſi non viderent Dii aut certè conniverent ad perjuria, & alia tot improbè facta in hoc inferiori orbe. De *Tireſia* Vate ab irata Junone excœcato, vel, ut alii volunt, à Pallade, Ovid. Metamorph. 3. Fab 4.

SATIRA XIV.

PLURIMA ſunt, Fuſcine, & famâ digna ſiniſtrâ,
Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus,
Quæ monſtrant ipſi pueris traduntque parentes.
Si damnoſa ſenem juvat alea, ludit & hæres
Bullatus, parvoque eadem movet arma fritillo.
Nec de ſe melius cuiquam ſperare propinquo
Concedet juvenis, qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem jure natantes

INTERPRETATIO.

O Fuſcine, multa ſunt & lævam exiſtimationem merentia, & rebus mundis labem & rugam inurentia, quæ genitores ipſi docent ac ingerunt filiis. Si perniciosa alea delectat vetulum, etiam ludit hæres bullam gerens, & ſimilia verſat inſtrumenta mediocri pyrgo. Neque meliorem de ſe expectationem ulli cognato dabit puer, qui tubera humi ſcalpere, fungos condire, atque pari juſculo immer, ac perfundere ſi-

ANNOTATIONES.

1. *PLurima ſunt*, &c.] Graviſſima eſt hæc Satira, in qua redarguuntur parentes prava filiis exempla monſtrantes, quibus & ipſi pravi fiunt atque omni vitiorum genere corruptiſſimi.

Fuſcine.] Is quiſnam fuerit haud benè patet.

2. *Nitidis maculam ac rugam figentia rebus.*] Res ex ſe bonas corrumpentia.

Et rugam.] Quidam legunt, *lacunam*. Nonnulli etiam Codices poſt primum verſum habent:

Et quod majorum vitio, ſequiturque minores.

Sed hunc verſiculum velut ineptum, ut ſententiæ turbatorem, denique velut peregrinum in urbem irrepentem, id eſt, è titulo vel margine in Satiram ipſam ab imperitis inſertum jure proſcribit Juſt. Lipſius Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 15.

3. *Traduntque parentes.*] Vide Plutarc. de inſtituendis liberis: ubi ait, ſane juvenes eſſe procaciſſimos illic oportere, ubi ſenes impudentes ſunt: & qui peccantes ipſi pueros caſtigant, ſui ipſorum accuſatores fieri; imò peccandi eſſe ipſis auctores & magiſtros. Et Quintil. Lib. 1. cap. 2. *Utinam*, inquit, *liberorum noſtrorum mores non ipſi perderemus. Infantiam ſtatim deliciis ſolvimus. Mollis illa educatio quam indulgentiam vocamus, nervos omnes & mentis & corporis frangit. Quid non adultus concupiſcet, qui in purpuris repit? . . . . Ante palatum eorum quàm mores inſtituimus . . . . . Gaudemus ſi quid licentiùs dixerint . . . . Diſcunt hæc miſeri antequam ſciant hæc vitia eſſe*, &c.

4. *Hæres bullatus.*] Puer nobilis. Vide quæ annotavi ad Perſ. Satir. 5. v. 31.

5. *Parvo.*] Ætati, & parvæ ſuæ manui apto.

Arma.] Teſſeras, talos, alveolum.

Fritillo.] Pyrgo, turriculâ, pyxide corneâ oblongâ, è qua tali mittuntur. Vide Perſ. Satir. 3 v. 50. Annot.

7. *Radere tubera.*] Expurgare, & in cibum parare, & condire. Vide Annot. ad Satir. 5. v. 116.

8. *Boletum.*] Vide cit. Sat. 5. v. 147.

Eodem jure.] Eodem condimento, quo boletum & tubera.

Mergere ficedulas didicit, nebulone parente,
Et canâ monſtrante gulâ. Cùm ſeptimus annus
Tranſierit, puero nondum omni dente renato.
Barbatos licèt admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.
Mitem animum, & mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animos ſervorum, & corpora noſtrâ

INTERPRETATIO.

cedulas eruditus eſt nugatore patre atque albâ ingluvie docente. Statim ac juvenis annum ſeptimum exceſſerit, necdum exortis cunctis dentibus, quamvis hinc millenos præceptores barbâ inſignes adhibeas, totque illinc, nunquam non volet grandi apparatu cœnare, & à pingui coquina non deficere. An Rutilus manſuetum decet ingenium, indolemque temperatam paucis vitiis; atque famulorum mentes, & corpora, materiâ

ANNOTATIONES.

9. *Ficedulas.*] Aviculas boni ſucci, de quibus Athen. Lib 2. cap. 24. & Plin. Lib. 10 cap 29. Nullam avem, præter ficedulam, totam comeſſe oportere, ex placito & palato luxurioſorum, affirmat Lib. 15 cap 8. A. Gellius. Dicta ficedula, ab edenda ficu, ſeu quòd eâ ſaginetur.
Martial. Lib. 13. Epigram. 49.

Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus uvis,
Cur potiùs nomen non dedit uva mihi?

Nebulone.] Guloſo, lurcone, luxurioſo.

10. *Canâ monſtrante gulâ.*] Vetulo gulæ pridem addicto, nec albis licèt & caneſcentibus capillis ſibi temperante.

11. *Dente renato.*] Macrob. Lib. 1. in Somn. Scip. cap. 6. ait, *Poſt ſeptem menſes mandibulis dentes emergere infantibus, poſt annos ſeptem qui primi dentes emerſerant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedere.* Sic & Plin. Lib. 7. cap. 16. *Editis infantibus primores dentes ſeptimo gigni menſe, eoſdem anno ſeptimo decidere, aliosque ſuffici.*

12. *Barbatos.*] Sapientes, Philoſophos. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 4. v. 1.

13. *Cupiet lauto cœnare paratu*, &c.] Sicut à teneris aſſuevit, ita grandior lautè veſci volet, neque frugalitatem doceri poterit. Tull. de Invent. *Vetus conſuetudo naturæ vim obtinet.* Et de Finib. *quaſi altera natura eſt*, inquit. *Hinc venatores in nive pernoctant, in montibus uri ſe patiuntur:* ut ait idem Cicero Tuſc. 2. n. 40.
Virgil. Georgic. 2.

Adeo in teneris conſueſcere multum eſt.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 2.

Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem
Teſta diu.

15. *Mitem animum*, &c.] An clementiam, an crudelitatem docet filios qui in ſervos ipſe crudelis ſævit?

Mores modicis erroribus æquos.] Horat. Lib. 1. Satir. 3

Nam vitiis nemo ſine naſcitur, optimus ille eſt
Qui minimis urgetur.

16. *Animos ſervorum.*] Non de elementorum materia qualibet, ſed ex nihilo creatam hominis cujuſcumque animam, ex D. Auguſtino aſſerit Cœl. Rhodig. Lib. 2. cap. 22. Eo quòd ſi ex elementis conſtaret, ſanè foret corporea. Porrò immortales æqualeſque eſſe omnium hominum animas, non fide ſolùm Chriſtianâ certum eſt, ſed & Sapientes Ethnici agnovere. Vide

Materiâ conſtare putat, paribuſque elementis :
An ſævire docet Rutilus, qui gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, & nullam Sirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi laris, ac Polyphemus?
Tum felix quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet juveni lætus ſtridore catenæ,
Quem mirè afficiunt inſcripta ergaſtula, carcer
Ruſticus? Expectas ut non ſit adultera Largæ
Filia, quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam citò, nec tanto poterit contexere curſu,
Ut non ter decies reſpiret? Conſcia matri

INTERPRETATIO.

noſtrâ, & principiis ſimilibus conflata exiſtimat, *an verò crudelem eſſe monſtrat, qui ſævo delectatur verberum ſonitu, ac nullam Sirenem confert flagris,* velut *Antiphates, & Polyphemus domus timidæ? Is tunc beatus, quando quiſpiam accerſito carnifice aduritur* laminâ *ferreâ candenti, ob lintea bina* ſurrepta. *Quid puero ſuggerit* qui *gaudet ſtrepitu vinculorum, quem valdè juvant notata mancipia, agreſte ergaſtulum?* An *ſperas ut mœcha non ſit Larga nata, quæ matris adulteros recenſere nunquam adeo velociter, neque feſtinatione tantâ enumerare queat, ut non tricies reſpires?* Dum eſſet *adoleſcen-*

ANNOTATIONES.

Cœl Rhodig. cit. cap. & ſeq.

Noſtrâ.] Eadem, quâ nos.

17. *Paribuſque elementis.*] Aquâ, terrâ, aëre, igne, ſimul commixtis

18. *Rutilus.*] An is, de quo non ſemel initio Satir. 11.

19. *Nullam Sirena flagellis comparat.*] Nullius cantum Sirenis ſuavem licet æquè audire cupit ut ſonum flagellorum ſervis inflictorum

Sirena.] Vide Satir. 9. v. ultimo.

20. *Antiphates trepidi laris, &c.*] Familiæ ſuæ tam metuendus ac formidabilis, quàm fuere pridem vel Antropophagus ille Rex Læſtrigonum Antiphates, vel immanis Polyphemus Cyclopum unus.

Antiphates.] Vide Homer. Odyſſ. 10.

Laris.] Vide Annot. Satir. 8. v. 14.

Polyphemus.] Vide Satir. 9. v. 64.

21. *Tum felix, quoties, &c.*] Quoties occaſionem ſæviendi nanciſcitur, toties lætus ille eſt

23. *Catena.*] Servo injectæ & impactæ.

24. *Inſcripta ergaſtula.*] Metonym. pro ſervis in ergaſtulo compeditis, in fronte verò candenti ferro ſeu cauterio inuſtis, ac certis literis aut ſtigmate notatis & compunctis, ob aliquod furtum, aliudve crimen. Hinc illi apud Ciceronem 2. Offic. n. 25. *Stigmatiæ*, vel, *Stigmatici*, vocantur. Plin. mox citand. *Inſcripti vultus*: Plaut. & Apul. Metam. 9. *Literati.* Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. ult. & Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 10.

Ergaſtula.] Vide Satir. 6. v. 150.

Carcer ruſticus.] Seu quòd ſervi in villarum ergaſtulis, id eſt, cellis ſubterraneis cuſtodiebantur: de quibus vide Briſſon. Lib. 2. cap. 9. ſeu quod operi ruſtico addicebantur. Hinc Plin. Lib. 18. cap. 3. *Vincti pedes*, inquit, *damnatæ manus, inſcripti vultus rura exercent.* Et cap. 6. ejuſdem Libri, *coli rura ab ergaſtulis peſſimum eſt, & quicquid agitur à deſperantibus.*

25. *Largæ.*] Adulteræ famoſæ illo ævo.

26. *Nunquam maternos dicere mœchos.*] Adeo nempè multi ſunt.

Virgo fuit: ceras nunc hac dictante puſillas
Implet, & ad mœchum dat eiſdem ferre * * *
Sic natura jubet: velociùs & citiùs nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeunt animos auctoribus. Unus, & alter
Forſitan hæc ſpernant juvenes, quibus arte benignâ,
Et meliore luto finxit præcordia Titan.
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt;
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abſtineas igitur damnandis hujus enim vel
Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis
Turpibus ac pravis omnes ſumus; & Catilinam

INTERPRETATIO.

tula, fuit conſcia parenti: jam illâ docente ceratas tabellas *parvas perſcribit, atque ad adulterum deferri mandat per eoſdem * * Ita natura præcipit: promptiùs ac faciliùs depravant nos familiaria ſcelerum exempla, quoniam mentem penetrant ſummis ſuaſoribus. Ea fortaſſe contemnant unus vel duo pueri, quibus induſtriâ propitiâ, atque ex argillâ nobiliore formavit animos Prometheus: at alios abripiunt evitanda parentum exempla. & diuturni criminis iter pridem oſtenſa abducit. Ergo fuge culpanda. Nam iſtius etiam una eſt efficax cauſa, ut non ſcelera noſtra imitentur ex nobis orti; quia cuncti ſumus* faciles *doceri, & æmulari fœda atque perverſa. Catilinam ve-*

ANNOTATIONES.

29. *Ceras puſillas.*] Ætati & manui accommodatos pugillares.

30. *Dat eiſdem ferre.*] Iiſdem famulis ac internunciis per quos mater ſolet miſſitare literas amatorias ad ſuos mœchos

32. *Magnis auctoribus.*] Parentibus ac majoribus, quorum potens apud filios exemplum atque auctoritas. Cic. Epiſt. Lib. 4. ad Ser. Sulpic. Epiſt. 3. *Quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant.*

34. *Forſitan hæc ſpernant*, &c.] Prava exempla parentum pauci fortè abhorreant juvenes benè nati, & ad virtutem proni. Vide Senec. Epiſt. 97. ubi, *ad deteriora faciles ſumus*, inquit, &c.

35. *Titan.*] Vide Ovid. Metam. 1. Fab. 2. & quæ notavi ad Satir 4. v. 133. Item Satir. 8. v. 132. ad vocem, *Titanida.*

36. *Fugienda.*] Peſſima, improba.

37. *Orbita.*] Propriè orbita currentis eſt rotæ veſtigium. Docet Tullius ad Attic. Lib 2. Epiſt. 21. ubi ait, *Sic orbem Reipublicæ eſſe converſum, ut vix ſonitum audire, vix ingreſſam orbitam videre quis poſſet.* Hic verò ſignificat conſuetum agendi morem, & quotidiana vitiorum exempla pueris monſtrata.

38. *Damnandis.*] Alii legunt, *damnis, hujusce etenim vel*, pari ſenſu, id eſt, facinoribus damnoſis familiæ.

39. *Una potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur.*] Etſi aliæ deſint rationes, at hæc una debeat a vitiis nos avocare, ne ſcilicet filios ac familiares exemplo noſtro corrumpamus.

41. *Catilinam quocumque in populo videas.*] Frequentes malos ubique reperias, non etiam bonos. Seneca ad Lucil Epiſt. 97 *Omne tempus Clodios, non omne Catones fert.*

Catilinam] Catilinæ ſimiles, flagitioſos, patriæ hoſtes, omni ſcelere inquinatos. Vide Ciceronem, Saluſtium, &c.

Quocumque in populo videas, quocumque ſub axe.
Sed nec Brutus erit, Bruti nec avunculus uſquam.
Nil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangat,
Intra quæ puer eſt. Procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reverentia. Si quid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos:
Sed peccaturo obſiſtat tibi filius infans.
Nam ſi quid dignum Cenſoris fecerit ira,
Quandoquidem ſimilem tibi ſe non corpore tantùm,
Nec vultu dederit, morum quoque filius, & cum
Omnia deterius tua per veſtigia peccet,
Corripies nimirùm, & caſtigabis acerbo
Clamore, ac poſt hæc tabulas mutare parabis,
Unde tibi frontem libertatemque parentis,

INTERPRETATIO.

rò cernas qualibet in gente, quavis in regione. at neque Brutus aderit uſquam, neque Bruti avunculus. Nil turpe dictu vel aſpectu eam domum attingat, in qua eſt adoleſcentulus. Longè illinc, longè iſtinc lenonum juvencula, & cantiones paraſiti noctem comeſſando traducentis. Summa habenda eſt erga *puerum obſervantia. Si molitis aliquid fœdum, ne tu puerili annos ſpreveris, verùm te crimen admiſſurum impediat filius* licèt *juvenculus. Etenim ſi quidpiam Cenſoris animadverſione obnoxium egerit, quia ſe parem tibi exhibebit non ſolum corpore vel facie,* ſed *etiam indole filius, & quando nihil non pravè facies ad tuum exemplum, redargues ſcilicet atque objurgabis a ri vociferatione, deinde verò codicillos immutare tentabis. Unde tibi* ſumes *frontem ac patris auctoritatem,*

ANNOTATIONES.

42. *Axe.*] Orbem terræ velut axe volvi, qui duobus hinc inde cardinibus ſuſtinetur, Arctico & Antarctico, Geographi finxere.

43. *Brutus.*] Vir bonus, amans virtutis, libertatis vindex, patriæ liberator, etiam capitis periculo. Vide Satir. 5. v. 37.

Bruti avunculus.] Cato Uticenſis, cujus ſoror Servilia mater fuit Bruti. Vide Satir. 2. v. 40. Annot.

45. *Puellæ lenonum.*] Meretrices.

46. *Paraſiti.*] Vide Satir. 1. v. 139.

47. *Maxima debetur puero reverentia.*] Plutarch. in Vita Catonis Cenſorii, refert eum præſente pueto filio ſic à verborum turpitudine temperaſſe, velut arbitris virginibus Veſtalibus locuturus fuiſſet: neque cum filio unquam laviſſe; quod & tunc à Romanis factitatum.

48. *Nec tu pueri contempſeris annos.*] Ne exiſtimes tuum peccandi exemplum non ei fore noxium, qui valde juvenis ſit & mali ignarus. Imò vel ob hoc abſtine, quòd ætas illa eſt in vitium flecti facilis, & quaſi cerea, ut ait Horatius ad Piſones v. 163.

52. *Morum quoque filius.*] Hæres & æmulus paternæ improbitatis.

55. *Poſthæc tabulas mutare parabis.*] Quâ fronte minaberis teſtamenti mutare tabulas, & illum exhæredare ob flagitia? Agell. Lib. 2. cap. 6. *Parentes, ſi pergunt liberi errare, bonis exhæredant; inquit Metellus.*

56. *Frontem libertatemque parentis.*] Severitatem atque audaciam caſtigandi, qualis patrem decet.

Cùm facias pejora ſenex, vacuumque cerebro
Jampridem caput hoc ventoſa cucurbita quærat?
Hoſpite venturo ceſſabit nemo tuorum:
Verte pavimentum; nitidas oſtende columnas;
Arida cùm totâ deſcendat aranea telâ:

INTERPRETATIO.

quandoquidem vetulus deteriora perpetras: atque vento plena cucurbitula jam indum investigat caput illud tuum inane? Cùm hoſpes adventat nullus famulorum erit otioſus. Pavimentum expurga, inquies, *munda exhibe columnas: ſicca aranea dejiciatur cum omni telâ:*

ANNOTATIONES.

57. *Vacuumque cerebro.*] Carens mente & ſapientiâ Nam ex Macrob Lib. 7 cap 5. *Cerebrum conſilii ſedes eſt.* Et cap 9. *Anima habitatio eſt in cerebro, indeque ſenſus ingeruntur & gubernantur.* Ex Plin. Lib. 11. cap. 37. *Cerebrum eſt velut arx ſenſuum: huc venarum omnis à corde vis tendit, hic deſinit: hic culmen altiſſimum, hic mentis eſt regimen.* Vide Cœl. Rhodig. Lib. 2. cap. 28. & alibi.

58 *Caput hoc ventoſa cucurbita quærat.*] Id eſt, tuum caput malè ſanum eget cucurbitâ, ſive cucurbitulâ, quâ inciſo occipitio adhibitâ curetur tua phreneſis: ex Cornelio Celſo Lib. 3. cap. 18.

Ventoſa cucurbita.] Levis, tenuis, cava.

Cucurbita.] Sunt qui putent hanc perinde ac helleborum inſaniæ mederi: adeoque hic intelligi cucurbitam, maximè ſilveſtrem, ut colocynthidem, &c. De hujus viribus & facultatibus Plin. Lib. 20. cap 3. & alibi. Athenæus autem Lib 2. cap. 18 ait, cucurbitam corporis habitum humectare, egeri celeriter, bonum ſuccum generare, &c Alii volunt hic à Juvenale deſignari cucurbitulam, Galicè, *ventouſes*. Nomen, vel a cucurbitæ ſimilitudine, vel quòd è cucurbitis facta ſint primùm ea vaſcula, quæ ſubinde ænea, cornea, vitrea, quibus Medici utuntur ad noxios humores & ſanguinem, levi interdum ſcarificatione, aut etiam ſine illa, educendos. Vide Corn. Celſ. Lib. 2. cap. 11. Plin. Lib. 32. cap. 10. *Eadem eſt*, inquit, *earum* (hirudinum) *curatio, quæ cucurbitularum medicinalium, ad corpora levanda ſanguine, ſpiramentaque laxanda.* Plutarchus Lib. *de animi tranquillitate*, affert exemplum cucurbitularum, quæ peſſimum humorem e carne ad ſe trahunt. At in Quæſt. Platon. circa medium ita rem explicat: Πρῶτον μὲν οὖν τὸ περὶ τὰς σικύας τοιοῦτόν ἐστιν. ὁ περιληφθεὶς ὑπ' αὐτῆς πρὸς τῇ σαρκὶ μετὰ θερμότητος ἀὴρ ἐκπυρωθεὶς, καὶ γενόμενος τῶν τοῦ χαλκοῦ πόρων ἀραιότερος, ἐξέπεσεν οὐκ εἰς κενὴν χώραν (οὐ γὰρ ἔστιν) ἀλλ' εἰς τὸν περιεστῶτα τὴν σικύαν ἔξωθεν ἀέρα, κἀκεῖνον ἀπέωσεν. ὁ δὲ τὸν πρὸ αὐτοῦ. καὶ τοῦτο πάσχων ἀεὶ καὶ δρῶν ὁ ἔμπροσθεν ὑποχωρεῖ τῷ κενουμένῳ γλιχόμενος χώρας, εἰς ἣν οὗτος ἐξελιττόμενος ἐμπίπτει τῇ σαρκὶ περιεχομένῃ, ἣν ἡ σικύα δέδρακε. καὶ ἀναζέσαν ἅμα συνεκθλίβει τὸ ὑγρὸν εἰς τὴν σικύαν. *In cucurbitulâ ſic ſe res habet: Aer in illa comprehenſus, poſtquam adhæſit carni, factus per calorem ſubtilior poris æris vaſis, eſſ rt ſe non va unea in locum, (nullus enim eſt) ſed in illum aerem qui cucurbitulam foris circumſtat, eumque depellit. hic verò eum qui ante ipſum eſt. Idque patiens aſſiduè agenſque aer anterior cedit in locum quem prior vacuum reliquit. Ita verò circumfuſus carni, quam cucurbitula prehendit, vellicans ſimul humorem in cucurbitulam exprimit.*

61. *Aranea,*] Vide Plin. Lib. 11. cap. 24.

Hic

Hic lavet argentum; vaſa aſpera tergeat alter.
Vox domini fremit inſtantis, virgamque tenentis.
Ergo miſer trepidas, ne ſtercore fœda canino
Atria diſpliceant oculis venientis amici,
Ne perfuſa luto ſit porticus; & tamen uno
Semodio ſcobis hæc emendat ſervulus unus.
Illud non agitas, ut ſanctam filius omni
Aſpiciat ſine labe domum, vitioque carentem?
Gratum eſt, quòd patriæ civem populoque dediſti,
Si facis, ut patriæ ſit idoneus, utilis agris,
Utilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimùm enim intererit quibus artibus, & quibus hunc tu
Moribus inſtituas. Serpente ciconia pullos
Nutrit, & inventâ per devia rura lacertâ:

INTERPRETATIO.

Iſte abluat argentea vaſa: alius inæqualia vaſcula Abſtergat. Clamor obſtrepit heri urgentis, & virgam intentantis. Times igitur, ô infelix, ne veſtibulum caninis ſordibus inquinatum offendat oculos familiaris accedentis, neve xyſtum cœno ſit aſperſum: ac nihilominus famulus unicus ea purgat uno pulviſculi ſemimodio. Hoc verò non laboras, ut filius puras ædes videat abſque ulla macula, & ſcelere vacantes? Placet quòd civem donaſti patriæ & plebi, modò efficias ut evadat patriæ utilis, ruri fructuoſus, aptus adminiſtrandis tùm militiæ cùm otii negotiis. Nam valdè refert quibus illum tu diſciplinis quibuſque inſtitutis informes. Ciconia pullos alit anguibus & lacertis per remotos agros repertis.

ANNOTATIONES.

62. *Hic lavet argentum.*] Legunt quidam: *lavo argentum*; id eſt, politum, oullâque cælaturâ aſperum & inæquale.

Aſpera.] Ob extantia ſigna inſculpta, anaglypha.

67. *Semodio ſcobis hæc emendat*, &c.] Id eſt, & tamen totam domum evertens, & ſiogula tergens ac deradeos ſervus vix inde ſcobis aufert ſemodium, ſeu modium dimidium pulveris atque ramentorum.

70. *Gratum eſt quod patriæ civem*, &c.] Quòd genueris filium, modò ille futurus ſit aliquando patriæ utilis, benè eſt.

73. *Quibus hunc moribus inſtituas.*] Plutarchus antè citatus de Inſtitutione liberorum, optimè affirmat, oaturæ bonitatem ſocordiâ labefactari, contrà verò pravam licèt indolem doctrinâ & inſtitutione emendari: adeò valent ſedulitas & labor. Vide ſuprà.

74. *Serpente ciconia pullos nutrit*, &c.] Probat exemplis, ſumptam à teneris annis conſuetudinem præſertim à parentibus inditam retioeri io adulta ætate.

Ciconia.] Plutarch. Quæſt. Convival. Lib. 8. cap. 7. ait Ciconiam quæ nullam ab homine opem accipit, ei tamen opitulari, ſiquidem inſidiantes rubetas & angues circumvagans perimit. Idem de Iſide, ait, Theſſalis coli ciconias ob ſerpentes deletos. Similiter & Plin. Lib. 10. cap. 23. Tantum ciconiis honorem in Theſſalia fuiſſe, ut eas occidiſſe, perinde ac hominem, capitale fuerit. Ex S. Ambroſio Hexameron Lib. 5. cap. 16. & Cœl Rhodig Lib. 11. cap. 17. Ciconia Romano uſu *pia* vocatur, quòd pulli paten-

Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.
Vultur jumento, & canibus, crucibuſque relictis,
Ad fœtus properat, partemque cadaveris affert.
Hinc eſt ergo cibus magni quoque vulturis, & ſe
Paſcentis, propriâ cùm jam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream, famulæ Jovis, & generoſæ
In ſaltu venantur aves: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cùm ſe matura levabit
Progenies ſtimulante fame, feſtinat ad illam
Quam primum rupto prædam guſtaverit ovo.
Ædificator erat Centronius, & modò curvo
Littore Caietæ, ſummâ nunc Tiburis arce,

INTERPRETATIO.

hi acceptis aliis inveſtigant ejuſmodi animantes. Vultur mortuos *equos & canes, & patibula dimittens ad pullos advolat, & cadaveris fruſtum portat. Illinc igitur eſca eſt grandis etiam vulturis ſeque metipſum nutrientis, quando jam nidum exſtruit,* in *arbore peculiari. At leporem vel capream in ſilva captant miniſtra Jovis, ac nobiles volucres. Inde præda nido collocatur. Quando verò ſe hinc efferet adulta proles, excitante eſurie, properat ad eam prædam, quam ovo diſcluſo ſtatim delibavit. Centronius erat ædificandi* cupidus, *& jam incurvâ Caietæ ripâ, jam alto vertice Tiburis, modò*

ANNOTATIONES.

tibus jam ſenio confectis, nec alimenta ſibi conquirere valentibus opem & victum ſuppeditant. Hinc à Petronio ciconia nuncupatur, *pietaticultrix*.

76. *Illi eadem ſumptis quærunt animalia pennis.*] Pulli ciconiæ jam pennati veſcuntur item ſerpentibus.

77. *Vultur.*] Vide Annot. Satir. 4 v. III. ad vocem, *Vulturibus*.

Crucibuſque relictis.] In quibus pendent humana cadavera, quorum eſt avidus.

79. *Hinc eſt ergo cibus magni quoque vulturis.*] Nimirùm è cadaveribus quibuſcumque. Alii legunt, *Hic eſt ergo cibus*, &c.

80 *Propriâ cùm jam facit arbore nidos.*] Affirmat contrà Plinius Lib. 10 cap. 6. Non in arboribus, ſed in excelſis valdè rupibus vultures nidificare. Favet & Plutarch. Qu. Cent. Rom. 93. ubi ait, vix ulli inventum vulturis nidum.

81. *Famula Jovis.*] Aquilæ; quæ ſic nuncupantur, ſive quòd nectar Jovi portârit Aquila, cùm ille apud Cretam in antro educaretur, ut eſt apud Athen. Lib. 11. cap. 12. Seu quòd Ganymedem jubente Jove rapuit. Ex Hygin. Aſtrol. Poët. Seu quòd Jovi fulmina adverſus Gygantes bellanti ſubminiſtraret Aquila, ut fabulantur. Seu denique quòd fulminata nunquam Aquila, ideòque Jovis armigera credita eſt, quod refert Plin. Lib. 10. cap. 3. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 20.

Generoſæ aves.] Accipitres, falcones, &c.

86. *Ædificator erat Centronius.*] Amabat ædificare Centronius, & ſuas opes ædificando perdidit: pariter & ejus filius inſanas ſubſtructiones amando bona quæ ſupererant, dilapidavit, paternum ſecutus exemplum.

87. *Curvo littore Caietæ.*] Hæc urbs vulgò *Gaeta*, Latii novi pridem, hodie Terræ Laboris, in ora Tyrrheni maris ſita, ad collis radices, portum habet atque arcem Nomen habet à curvo, quod Laconiâ Linguâ Caietam dicunt: vel ab Æneæ nutrice, ex Virgil. Æneid. 7.

Tiburis.] Satir. 3. v. 192.

Nunc Præneſtinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis, longeque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ atque Herculis ædem;
Ut ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Centronius, imminuit rem,
Fregit opes, nec parva tamen menſura relictæ
Partis erat: totam hanc turbavit filius amens,
Dum meliore novas attollit marmore villas.

Interpretatio.

Præneſtinis in collibus excelſa moliebatur domorum faſtigia, Græcis & procul quæſitis marmoribus ſuperans Fortunæ & Herculis templa; ſicut Poſideo Eunuchus ſuperabat noſtra Capitolia. Itaque dum ſic habitandas ſtruit ædes *Centronius, bona dilapidavit, facultates attrivit; nihilominus haud modica erat amplitudo reſiduæ portionis. Eam verò abſumpſit omnem inſanus filius, cùm recentes è nobiliori marmore domos fabricatur.*

Annotationes.

88. *Præneſtinis.*] Satir. 3. v. 190.

89. *Græcis.*] Plin. Lib. 36. cap. 7. *Pretioſi quidem generis*, inquit, *marmor extitit Lacedæmonium viride, cunctiſque hilarius.*

Longè petitis.] Ex Ægypto, Numidiâ. Plin. mox cit. *Auguſtum marmor ac deinde Tiberianum in Ægypto, Auguſti ac Tiberii primùm principatu reperta: Auguſtum undatim criſpum in vortices, Tiberium ſparſim convoluta canitie & luce. Adde Naxium, quod diu placuit ante alia; ita vocantur cotes in Cypro Inſula genitæ: & quod poſtea vicit, Armenium.* Plin. ibid. *Adde, ſi vis, Parium candore & luce pretioſum: Chium, Sicyonium, Synnadicum maculis diſtinctum, Numidicum purpureo colore exquiſitum*, &c.

90. *Marmoribus vincens Fortunæ atque Herculis ædem.*] Licèt magnificè & Imperatorio ſumptu exſtructam, Fortunæ quidem, à Nerone marmoream: Herculi verò, à Martio Philippo Auguſti vitrico. Vide Sueton. Auguſt. cap. 29. Sed nec ſolùm Romæ, ſed & Tibure, & Præneſte. Vide Plin. Lib. 36. cap. 22. & 25. &c.

91. *Capitolia noſtra.*] Non unum fuiſſe Capitolium indicat. Certè Romæ duplex, vetus & novum, hoc regione ſextâ, octavâ illud; Romanamque illam arcem inter orbis miracula numeratam, teſte etiam Ammiano Marcellino, refert Cœl. Rhodig. Lib 23. cap. 6. Alia etiam erant per Italiam Capitolia, ut Capuæ, Beneventi, Pompeiis. De quibus Hadr. Turneb. Lib. 11. cap. 2. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 11. Vel Juvenalis reſpicit ad Capitolii vices, quod primò quidem à Tarquinio ex Apiolarum Latinorum urbis prædâ exſtructum, ex Plin. Lib. 3. cap 5. Cùm deflagraſſet deinde à Sylla reſtitutum, exornatumque eſt, tum à Veſpaſiano Domitianoque, cum ab aliis. Vide Alex. cit. Porrò arx illa condita eſt in monte, qui Saturnius primùm, dein Tarpeius à Tarpeia Virgine Veſtali Sabinorum ſcutis ibi obrutâ: demùm Capitolinus dictus, unde & Capitolii nomen; ſcilicet ob humanum caput vivo ſimile, recenti & calido ſanguine inde profluente, ibidem cùm fundamenta foderentur, inventum. Auctor eſt Dionyſ. Halic Lib. 4. Capitolii ſubſtructiones inſanas admirationi fuiſſe, refert Plin. Lib. 36. cap. 15.

Poſides.] Is erat libertus Claudii Imperatoris. Sueton. Claud. cap. 28. ita ſcribit: *Libertorum præcipuè ſuſpexit Poſiden ſpadonem, quem etiam Britannico triumpho inter militares viros haſtâ purâ donavit.* Magnificas autem

Quidam ſortiti metuentem Sabbata patrem,
Nil præter nubes, & Cœli Numen adorant:
Nec diſtare putant humanâ carne ſuillam,
Quâ pater abſtinuit: mox & præputia ponunt:
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Judaïcum ediſcunt, & ſervant, ac metuunt jus;
Tradidit arcano quodcumque volumine Moſes:

INTERPRETATIO.

Nonnulli parentem adepti Sabbata obſervantem, nihil niſi nubila & Cœli Deum colunt; neque arbitrantur ab humana carne differre porcinam, quâ parens abhorruit: deinde reſecant etiam præputia. Romanorum verò Jura ſpernere aſſueti diſcunt tenentque & verentur Leges Judæorum, & quicquid ſecreto codice mandavit Moſes; haud.

ANNOTATIONES.

balineas in Bajano ſinu ac littore ab illo conſtructas, quæ & Poſidianæ vocarentur, accepto nomine à Claudii Cæſaris liberto, teſtatur Plin. Lib. 31. cap. 2.

Relictæ partis.] Hæreditatis filio tranſmiſſæ.

96. *Quidam ſortiti*, &c.] Superſtitionem etiam pueri diſcunt à parentibus ſuperſtitioſis.

Metuentem Sabbata.] Judaïcos ritus ac religiones colentem.

Sabbata.] Vide Annot. Satir. 6. v. 159.

97. *Nil præter nubes*, &c.] Videtur alludere ad id quod legitur Exod. 13. v. 21. *Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam viam, per diem, in columna nubis; & per noctem in columna ignis, ut dux eſſet itineris utroque tempore.* Et cap. 19. v. 9. ait Moyſi Dominus: *Jam nunc veniam ad te in caligine nubis, ut audiat me populus loquentem ad te*, &c. Vel eo Judæos calumniatur adorare nubes, quòd Deum in Cœlo regnantem colerent, ac peccando Cœlum ſuſpicerent. Simili propè ratione Socratem velut nubes adorantem ſuggillabat Ariſtophanes.

Cœli Numen.] Legunt alii, *lumen.* Tacit. Hiſtor. 5. initio, multa de Moſe & Judæis mentitur: at verè hoc, *Mente ſolâ*, inquit, *unumque Numen intelligunt, ſummum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum: profanos verò putant, qui Deûm imagines mortalibus materiis in ſpecies hominum effingunt; Igitur nulla ſimulacra urbibus ſuis, nedum templis ſunt*, &c.

98. *Nec diſtare putant*, &c.] Tam abhorrent ab edenda ſuilla carne, quàm ab humana, Judæorum more. Hi enim ſue abſtinent, inquit Cornel. Tacit. mox cit. ubi & falſam addit rationem, nempè quòd ſcabie laborarint, cui morbo id animal obnoxium: at vera eſt quæ habetur Levit. 11. nimirùm quòd immundum ſit hoc animal, atque luto amicum, ut ait Horatius. Sic enim docebantur illi abſtrahere mentem à ſordidis ac imis cogitationibus, atque ad cœleſtia erigere. Vide Lactantium.

99. *Præputia ponunt.*] Cornelius Tacitus ibid. *Judæi genitalia circumcidunt, ut diverſitate noſcantur. Tranſgreſſi in morem eorum idem uſurpant.* Vide Geneſ. cap. 17. v. 10. & ſeq. Deuteron. cap. 11. v. 16. Item Annot. ad Perſ. Satir. 5. v. 184.

102. *Tradidit arcano quodcumque volumine Moſes.*] Nec enim Gentibus evulgabant Judæi ſuos ritus ac mores, quos Moſes ſcripto commendavit eis Pentateucho. Conſtat nihilominus Ethnicis non latuiſſe Sacros Libros, cùm ex eis pleraque ſuas in Fabulas traduxerint. Sic diluvii generalis, ac Noëmi ejuſque filiorum Hiſtoriam, Deu-

Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra colenti;
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.
Sed pater in cauſa, cui ſeptima quæque fuit lux
Ignava, & partem vitæ non attigit ullam.
Sponte tamen juvenes imitantur cætera: ſolam
Inviti quoque avaritiam exercere jubentur.

INTERPRETATIO.

itèr indicare præterquam eamdem religionem profitenti, atque ad petitam ſcaturiginem tantummodò circumciſos dirigere. Auctor verò parens, qui otioſam duxit diem unamquamque ſeptimam, nullumque vitæ munus obiit. At alia ultrò æmulantur adoleſcentes, unam autem avaritiam reluctantes etiam coguntur am-

ANNOTATIONES.

caſioneis commentis utcumque expreſſerunt: ſic & Iphigeniâ ſuâ, Iſaacum, & Jephte filiam, &c.

Moſes.] Vox Hebraïca ſignificans, *abſtractum.* Is revera ex aquis aſſumptus à filia Pharaonis Regis Ægypti, & ejus curâ educatus fuit; ut fusè narratur Exod. cap. 2. Annos natus octogiota, apparente ſibi Deo in rubo ardente, conſtitutus eſt Iſraëlitarum Dux: tum è ſervitute vindicatos per aquas Rubri maris mirabiliter interruptas tranſvexit; Pharaonem verò & Ægyptios jam multis anteà prodigiis fractos fluctibus denique ſubmerſit. Diem ſuum obiit ſupremum anno ætatis centeſimo vigeſimo, ante Chriſtum ferè milleſimo quingenteſimo, ſuccedente ipſi Joſuë. Plin. Lib. 30. cap. 1. Moſén ut artis Magiex anteſignanum celebrat, accenſetque Jamni aliiſque Magis Pharaonis. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 1

103. *Non monſtrare vias*, &c.] Unis adeo ſuâ religione imbutis conſueſcere ſoliti ſunt, ut nec errantes in viam, nec ſitientes ad quæſitas aquas perducant alienos Tacit. cit. *Separati epulis, diſcreti cubilibus, miſericordiam inter ſe adverſus alios omnes hoſtile odium exercent*, inquit. Verùm id impetrarat ſapienter Deus, ne profanis Gentium religionibus ipſaque idololatriâ contaminarentur. Deuteron. 7. De iis Cic. Offic. 3. n. 55. *Quid aliud eſt erranti viam non monſtrare, quod Athenis execrationibus publicis ſancitum eſt*; &c. Cæterùm hunc verſum & ſequentem non nemo collocandos putavit ante iſtos, *Judaicum ediſcunt*, &c. Id quidem textum & ſenſum facit aliquantò clariorem; at repugnat optimorum Exemplarium fides.

104. *Verpos.*] Apellas vocat Horatius; recutitos Perſius. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 5. v. 184.

105. *Sed pater in cauſa.*] Superſtitioſus pater exemplo ſuo ſuperſtitioſum fecit filium.

Septima lux ignava.] Feriata, ſine ullo opere. Ita per Moſen Deus Populo ſuo mandaverat. Exod. 35 & Deuteron. 5. Vide ſuprà in voce, *Sabbata*; Corn. Tacit. jam cit. ſic habet: *Septimo die otium placuiſſe ferunt, quia is finem laborum tulerit: dein blandiente inertiâ ſeptimum quoque annum ignaviæ datum.* &c.

106. *Partem vitæ non attigit ullam.*] Nihil operis eâ die peregit. Ad laborem vivimus, nec vivere cenſetur qui nihil agit. Ergo pars vitæ præcipua quidem labor eſt & opus. Atque ad id homo damnatus. Geneſ. 3. Natus verò dicitur ad laborem. Job. cap. 5. v. 7.

107. *Sponte tamen juvenes imitantur*, &c.] Avarum patrem habentes filii avaritiam diſcunt, & quaſi laudabilem parſimoniam colunt.

FALLIT enim vitium ſpecie virtutis & umbrâ,
Cum ſit triſte habitu, vultuque & veſte ſeverum.
Nec dubiè tanquam frugi laudatur avarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela ſuarum
Certa magis, quàm ſi fortunas ſervet eaſdem
Heſperidum ſerpens, aut Ponticus. Adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat, atque verendum
Artificem: quippe his creſcunt patrimonia fabris.
Sed creſcunt quocumque modo, majoraque fiunt
Incude aſſiduâ, ſemperque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit avaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati

INTERPRETATIO.

plecti. Nam vitium decipit imagine & ſimulatione virtutis, quoniam habitu grave eſt ac fronte veſtimentoque auſterum. Neque dubitanter avarus commendatur velut frugalis, ut vir temperans: atque fortunarum ipſius cuſtodia ſecurior, quàm ſi opes iſtas tueatur Heſperidum vel Ponti draco. Accedit quod eum, de quo verba facio, præclarum exiſtimat plebs & venerandum opificem. Nam ejuſmodi artificibus amplificantur divitiæ, at augentur quavis ratione, & accreſcunt diligenti incude, atque fornace nunquam non ſuccensâ. Itaque parens etiam beatos mente avaros putat, qui divitias laudat, qui nulla egentis felicis exempla extare arbitra-

ANNOTATIONES.

109. *Fallit enim vitium ſpecie virtutis.*] Horatius ad Piſones, v. 25.

Decipimur ſpecie recti.

110. *Cum ſit triſte habitu*, &c.] Quoniam avaritiæ vitium hominem facit triſtem, ſeverum, luxuriæ inimicum, hinc vanâ virtutis umbrâ & ſpecie parum cautos decipit: & parvo contentus ac temperans habetur qui triparcus & turpis eſt avarus. Senec. *Timidus ſe cautum vocat: ſordidus parcum*, &c.

112. *Tanquam parcus*, &c.] Horatius ad Piſones, v. 170.

Quærit, & inventis miſer abſtinet, ac timet uti.

114. *Heſperidum ſerpens.*] Draco pervigil aurea mala cuſtodiens in horto Heſperidum. Vide Annotat. Satir. 5. v. 152.

Ponticus.] Satir. 1. v. 10. Diximus de Dracone altero Aurei Velleris cuſtode, quod tamen annitente Medeâ Jaſon rapuit è Colchide regione Ponti.

115. *Verendum artificem.*] Alii legunt, *acquirendi artificem.*

116. *Fabris, incude, camino.*] Metaphora à monetæ fabricatoribus.

117. *Sed creſcunt quocumque modo.*] Per fas & nefas.

118. *Incude aſſiduâ.*] Pertinaci labore & operâ, ſudoribus aſſiduis ac vigiliis, cupiditate flagrantes, lucro ſemper inhiantes quæſtum faciunt illi, augentque opes, ac nummos veluti cudunt & congerunt.

119. *Et pater ergo animi felices credit avaros.*] Horatius Lib. 1. Epiſt. 15. v. ult.

Vos ſapere, & ſolos aio benè vivere, quorum
Conſpicitur nitidis fundata pecunia villis.

120. *Nulla exempla beati pauperis.*] Attamen cum Deus interrogaretur, quis finem ac fidem veræ felicitatis impleſſet, Apollinis oraculo declaratus eſt feliciſſimus Aglaus Arcas qui

Pauperis eſſe putat, juvenes hortatur, ut illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere ſectæ.
Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, & cogit minimas ediſcere ſordes.
Mox acquirendi docet inſatiabile votum.
Servorum ventres modio caſtigat iniquo
Ipſe quoque eſuriens: neque enim omnia ſuſtinet unquam
Mucida cærulei panis conſumere fruſta,
Heſternum ſolitus medio ſervare minutal
Septembri; necnon differre in tempora cœnæ

INTERPRETATIO.

tur, monet adoleſcentes ut idem iter incant ac ſimile inſtitutum colant. Sunt aliqua ſcelerum principia: his ſtatim eos informat, jubetque tenuiſſimas lucri fœditates edeceri: tum ſuggerit inexplebile opes accumulandi deſiderium. Famulorum abdomen defraudat injuſto modo, ipſe pariter famelicus. Nam haud ſibi indulget unquam cuncta comedere fragmenta panis licèt è rancore cyanei; aſſuetus pridianum minutal dimidio Septembri cuſtodire, atque in aliam diem

ANNOTATIONES.

nunquam agellum patrium exceſſerat: inquit vetus Schol. poſt Plin. Lib. 7. cap 46. quem vide. Paupertatis encomium Apuleius egregiè perſequitur in Apolog. ubi ſic habet? *Enimverò paupertas olim Philoſophiæ vernacula eſt, frugi, ſobria, parvo potens, æmula laudis, adverſum divitias poſſeſſa, habitu ſecura, cultu ſimplex, conſilio benoſuada, neminem unquam ſuperbiâ inflavit, neminem impotentiâ depravavit, neminem tyrannide efferavit. Delicias ventris & inguinum neque vult ullas, neque poteſt. Quippe hæc & alia vitia & flagitia divitiarum alumni ſolent. Maxima quaque ſcelera ſi ex omni memoria hominum percenſeas, nullum in iis pauperem reperies: ubi contra haud temerè inter illuſtres viros & divites comparent; ſed quemcunque in aliqua laude miramur, eum paupertas ab incunabulis nutricata eſt. Paupertas, inquam, priſca apud ſecula omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix, omnium peccatorum inops, omnis gloriæ munifica, cunctis laudibus apud omnes nationes perfuncta. Eadem enim eſt paupertas apud Græcos in Ariſtide juſta, in Phocione benigna, in Epaminonda ſtrenua, in Socrate ſapiens, in Homero diſerta. Eadem pauperitas etiam Populo Romano Imperium à primordio fundavit: proque eo in hodiernum Diis immortalibus ſimpuvio & catino fictili ſacrificat*, &c. quæ ibid. lege.

121. *Juvenes hortatur*, &c.] Vide Horat. ad Piſones v. 324. & ſeq.

122. *Eidem incumbere ſectæ.*] Sequi exempla & rationes fœneratorum & avarorum.

124. *Cogit minimas ediſcere ſordes.*] Pater filios erudit in arte quæſtûs faciendi etiam circa minima; docet eos diligenter ſordidæ cupiditatis aſtus omnes technaſque vel tenuiſſimas.

126. *Modio iniquo.*] Menſurâ ciborum nimis parvâ: dimenſo cibo. Quaternos frumenti modios in menſem ſervi accipiebant, hocque dimenſum vocabatur, inquit Donat. in Terent.

129. *Minutal.*] Vel è carnibus reſiduis minutatim conciſis, vel condimenti genus à marino piſce, liquamine, oleo, vino, porris, coriandro.

130. *Septembri.*] Autumnali tempore, quo facilè corrumpuntur obſonia ob humidam tepidamque cœli temperiem. Vide Annot. Satir. 6. v. 516.

Alterius, conchem æſtivi cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio putrique ſiluro,
Filaque ſectivi numerata includere porri.
Invitatus ad hæc aliquis de ponte negabit.
Sed quò divitias hæc per tormenta coactas?
Cum furor haud dubius, cum ſit manifeſta phreneſis,
Ut locuples moriaris egenti vivere fato?
Intereà pleno cùm turget ſacculus ore,
CRESCIT amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit;
Et minus hanc optat, qui non habet. Ergo paratur

INTERPRETATIO.

reſervare conchem alterius prandii obſignatam, cum particula lacerti æſtivalis, aut coliâ medio & fœtente: & computatos porri ſectilis ſurculos includere. Quiſpiam de ponte ad iſta vocatus abnuet. At quorſum opes per iſtos cruciatus accumulatas? Quandoquidem certa eſt inſania & aperta dementia; inopi ſorte victitare, ut dives excedas è vita? Interim quando loculus inflatur ore redundanti, ut ipſi nummi augeſcunt, ita augeſcit pecunia cupiditas: quique illis caret, minus cupit. Itaque tibi

ANNOTATIONES.

131. *Conchem.*] Vide Satir. 3. v. 293. & ibid. Annot.

Æſtivi.] Alii legunt, *Æſtivam.*

Æſtivi lacerti.] Æſtivo calore facilè putreſcentis. Attamen ſalſum piſcem ait vetus Schol. Colias vocatur Athenæo & Plinio. Athen. Lib. 3. cap. 33. ait Coliam & Sardam magnitudine pares: Coliam glutinoſiorem, acriori ſcillæ guſtu, mordaciorem, pejori ſucco: præſtantiorem eſſe Amyclanum & Hiſpanum, qui Sexitanus dicitur, cui nimirùm tenuior & dulcior caro eſt. Additque ex Strabone 3. Geograph. prope Herculis Inſulas & Carthaginem novam eſſe urbem Sexitaniam, à qua ſalſamenta cognominantur. Plin. Lib. 32. cap. 11. *Colias*, inquit, *ſive Parianus, ſive Sexitanus à patria Bætica lacertorum minimus*, vel ut alii legunt, *Æmulus*. Hujus piſciculi cauda imprimis laudabatur, teſte Martiale Lib. 7. Epigram. 77.

Dum Sexitani ponatur cauda lacerti,
Et benè ſi cœnas, conchis inuncta tibi eſt.

132. *Signatam.*] Sigillo munitam adverſus gulam & fraudem ſervorum. Vide Perſ. Satir. 6. v. 17. Annot.

Siluro.] Piſciculo, de quo antè, Satir. 4. v 33.

133. *Sectivi porri.*] Non capitati; quod majus eſt. De utriſque Plin. Lib. 19. cap. 6. ubi & *porro ſectivo datam auctoritatem à Nerone Principe, vocis gratiâ*, inquit: item Lib. 20. cap. 6.

Includere.] In promptuario.

134. *Aliquis de ponte.*] Mendicus ad pontis iter ſedens. Vide Satir. 4. v. 116. ibique annotata.

Negabit.] Reſpuet ejuſmodi cibaria.

135. *Sed quo divitias.* &c.] Ad quid habes divitias, ſi non iis uteris?

136 *Phreneſis.*] Horatius:

Danda eſt ellebori multò pars maxima avaris.

137. *Egenti vivere fato.*] Fatali paupertate temetipſum excruciare, genium defraudare, metu futuræ inopiæ. Cic. de Senect. n. 65. *Avaritia verò ſenilis quid ſibi velit non intelligo: poteſt enim eſſe quidquam abſurdius, quàm quo minus via reſtat eo plus viatici quærere?*

139. *Creſcit amor nummi.*] Horatius Lib. 3. Ode 16.

Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Majorumque fames.

Altera

Altera villa tibi, cùm rus non ſufficit unum,
Et proferre libet fines; majorque videtur,
Et melior vicina ſeges. Mercaris & hanc, &
Arbuſta, & denſâ montem qui canet olivâ.
Quorum ſi pretio dominus non vincitur ullo,
Nocte boves macri, laſſoque famelica collo
Armenta ad virides hujus mittuntur ariſtas;
Nec priùs inde domum, quàm tota novalia ſævos
In ventres abeant, ut credas falcibus actum.
Dicere vix poſſis, quàm multi talia plorent,
Et quot venales injuria fecerit agros.
Sed qui ſermones? Quæ fœdæ buccina famæ?
Quid nocet hoc? Inquit. Tunicam mihi malo lupini,

INTERPRETATIO.

ſecunda acquiritur domus ruſtica, *quando villa unica haud ſatis eſt, placetque terminos extendere: agrum autem finitimum ampliorem & fertiliorem judicas; illum etiam emis, arbuſtaque, & collem oleis frequentibus albeſcentem: quorum ſi poſſeſſor nullâ pecuniâ ſuperatur, macilenti boves & armenta fatigatâ cervice eſurientia noctu deducuntur ad virentem illius ſegetem, neque hinc ad ædes* retrahuntur, *antequam univerſa fruges in diras fauces tranſierint;* ita *ut putaveris* rem *falcibus confectam. Difficulter enumeraveris quot lugeant ſimilia. & quàm multos campos vendere coëgerit moleſtia. Verùm enimverò quinam rumores? Quæ turpis exiſtimationis tuba? Ecquid obeſt illud? ais: potiorem mihi duco ſiliquam lupini, quàm ſi vici-*

ANNOTATIONES.

142. *Majorque videtur*, &c.] Horatius Lib. 2. Satir. 2.

Quodque aliena capella gerat diſtentius uber,

Tabeſcas.

144. *Canet olivâ.*] Albentibus oleæ floribus caneſcit.

145. *Quorum ſi pretio*, &c.] Quod ſi vicinæ ſegetis, arbuſti & oliveti dominus ea vendere renuit oblato pretio; cum verò potens avarus adeo moleſtiis & injuriis fatigat, ut ille vel invitus ad venundandos agros & prædia cogatur.

147. *Armenta ad virides hujus mittuntur ariſtas.*] Immiſſa noctu à vicino divite *armenta*, vel, ut alii legunt, *jumenta*, ſegetem depaſcuntur ac evaſtant: unde illius dominus redactus ad paupertatem agrum vendit ut vivat: iſte verò ſic fruitur optatis.

148. *Novalia.*] Novale eſt quod alternis annis ſeritur. Plin. Lib. 18. cap. 19.

149. *In ventres abeant.*] Nempe devorata à jumentis & pecoribus.

Falcibus actum.] Segetem falcibus ſuccisam.

152. *Sed qui ſermones.*] Poëta ad avarum ait: at enim malam tibi famam comparas.

153. *Quid nocet hoc.*] Reſpondet avarus: mala fama quid nocet? Pluris facio lupini tunicam vilem rem licet, quàm bonam famam & exiſtimationem cum paupertate.

Satir. 1. v. 48.

Quid enim ſalvis infamia nummis?

Horat. Satir. 1.

Quidam memoratur Athenis
Sordidus ac dives populi contemnere voces
Sic ſolitus: Populus me ſibilat, at mihi plaudo

Quàm ſi me toto laudet vicinia pago
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.
Scilicet & morbis & debilitate carebis,
Et luctum & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſt hæc fato meliore dabuntur;
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.
Mox etiam fractis ætate, ac Punica paſſis
Prœlia, vel Pyrrhum immanem, gladioſque Moloſſos;
Tandem pro multis vix jugera bina dabantur

Interpretatio.

nitas omni me vico celebret metentem agelli parvi exiguam ſegetem Nimirùm ægrotationis etiam ac infirmitatis eris expers, atque mœſtitiam & ægritudinem eluctaberis, ac diuturnum vivendi ſpatium tibi poſteà concedetur benigniori ſorte, ſi tantumdem exculti campi unus habueris, quantum Romana Plebs colebat ſub Tatio. Dein quoque ſenio debilitatis, & Carthaginenſes pugnas expertis aut immitem Pyrrhum & Moloſſorum enſes, denique pro frequentibus plagis duo jugera ad ſummum

Annotationes.

Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.

Lupini.] Lupinum leguminis genus valdè amarum, de quo Athen Lib. 2 cap. 14 in quo refert Zenonem erga familiares durum atque iracundum, at cùm vino ſe largiùs ingurgitaſſet, lenem ac benignum aliquando interrogatum fuiſſe à quodam: quid ita fieret, & quomodo ſic ingenium mutaret? Reſpondiſſe, id ſibi accidere quod lupinis: nam lupinos antequam madefiant aquâ, amariſſimos eſſe; at cùm macerati ſunt & appoti, fieri mitiſſimos. Plin. Lib. 18. cap. 14. ait, *lupinum hominibus juxta & quadrupedibus utile, cum Sole quotidie circumagi, horaſque agricolis etiam nubilo demonſtrare*; Eraſm. Chiliad. 2. Cent. 7. Adag. 98. *Lupinum potum dicitur*, inquit, *adverſus eos qui gravi periculo voluptatem emunt.*

154. *Pago.*] à πηγῆ, Doricè, παγᾶ dicitur, quòd prope fontes, ut adaquatio ſit facilior, extrui villæ ſoleant. Vide Turneb. Lib. 2. cap. 5.

155 *Scilicet & morbis*, &c.] Hæc ironicè Poëta in avarum: ſcilicet cùm pecuniâ abundabis, habebis omne bonum, nec te ulla ægritudo impugnabit; fugient morbi, & luctus; arcebis etiam mortem, aut ſaltem ævum produces.

160. *Quantum ſub Tatio.*] Tum anguſti erant Imperii naſcentis fines, quando Titus Tatius Dux Sabinorum icto fœdere cum Romulo in urbem receptus conſociavit Imperium. Livius, Florus, &c.

161. *Mox etiam fractis*, &c.] Priſcorum Romanorum frugalitatem obiter commendat.

162. *Punica prœlia.*] Vide Satir. 10. v. 155. & præced. ibidemque Annot. De bellis autem Punicis Florum Lib. 2. cap. 2. 6. & 15. Tit. Liv. &c.

Pyrrhum immanem.] Regem illum Epirotarum acris adeo belliciſque animi, ut nec vincens nec victus poſſet quieſcere, reſque ſemper novas moliretur, teſte Plutarcho in ejus vita. De eo Florus Lib. 1. cap. 18. Juſtinus Lib. 16. & ſeq. &c.

Moloſſos.] Vide Satir. 12. v. 108. ibique annot.

163. *Jugera bina dabantur.*] Scilicet militibus Romanis emeritæ præmium militiæ.

Vulneribus. Merces ea ſanguinis atque laboris
Nullis viſa unquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. Saturabat glebula talis
Patrem ipſum, turbamque caſæ, quâ fœta jacebat
Uxor, & infantes ludebant quatuor, unus
Vernula, tres domini: ſed magnis fratribus horum
A ſcrobe vel ſulco redeuntibus, altera cœna
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri noſtro non ſufficit horto.
Inde ferè ſcelerum cauſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpiùs ullum
Humanæ mentis vitium, quàm ſæva cupido
Indomiti cenſus. Nam dives qui fieri vult,
Et citò vult fieri. Sed quæ reverentia legum?
Quis metus, aut pudor eſt unquam properantis avari?
Vivite contenti caſulis, & collibus iſtis,
O pueri, Marſus dicebat, & Hernicus olim,

INTERPRETATIO.

concedebantur. Id cruoris ſudorumque pretium nullis unquam meritis inferius habitum eſt, vel immemoris patriæ exigua pietas. Agellus iſtiuſmodi nutriebat parentem ipſum, & numeroſam tuguris familiam, ubi conjux puerpera cubabat, ludebantque pueruli quaterni, ſervulus unus, heri terni: iſtorum verò fratribus grandioribus à foſſa vel ſulco reverſis aliud prandium majus parabatur, ingenteſque lebetes pultibus fumabant. Jam verò campus ille modicus haud ſatis eſt horto noſtro. Hinc fermè crimimum origo: nullumque humanè ingenii vitium aut toxicum ſæpiùs temperavit, vel telo ſævit frequentiùs, quàm dira cupiditas opum infinitarum. Quiſquis enim cupit eſſe locuples, etiam repentè eſſe cupit. Quænam verò legum obſervantia? Quis timor unquam eſt aut verecundia avari feſtinantis? Marſus ſenex, & Hernicus, & Veſtinus aiebat pridem: ô juvenes, ſatis habete tuguria

ANNOTATIONES.

170. *A ſcrobe vel ſulco.*] A fodiendo, vel arando.

171. *Cœna amplior.*] Ratione majoris laboris.

Pultibus.] Vide Annot. Satir. 7. v. 185. Præſertim verò Perſ. Satir. 6. v. 40.

Modus hic agri.] Duo jugera nobis non ſufficiunt ad hortos ac delicias, quæ pridem ſatis erant ad alendam ſuo proventu familiam integram:

173. *Inde ferè ſcelerum cauſa.*] E cupiditate veneficia, homicidia, latrocinia, omniumque ſcelerum fluxit eluvies. Apoſt. Paul. 1. ad Timoth. cap. 6. *Radix omnium malorum cupiditas.* Virgil. Æneid. 3.

Quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames?

178. *Properantis.*] Ad magnas opes, & citò ditari cupientis

179. *Collibus iſtis.*] Montanis agris, quos paulò difficulter colendo panem habeamus, & victum neceſſarium.

180. *Marſus.*] Marſi Italiæ populi ſub Samnitibus, à Marſo Circes filio dicti, Solino teſte, hodie, *Ducatò de Marſi.*

Hernicus.] Et hic fuit Latii populus, vetus colonia Pelaſgorum, ab Hernico Duce nuncupatus. Macrob. Lib. 5. Saturnal. cap. 18. ex Jul. Higino.

Fff ij

Veſtinuſque ſenex: panem quæramus aratro,
Qui ſatis eſt menſis. Laudant hoc Numina ruris,
Quorum ope & auxilio, gratæ poſt munus ariſtæ,
Contingunt homines veteris faſtidia quercûs.
Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi; qui ſummovet Euros
Pellibus inverſis. Peregrina ignotaque nobis
Ad ſcelus atque nefas, quodcumque eſt, purpura ducit.

INTERPRETATIO.

hac & montes: arando paremus victum ſufficientem menſæ: id placet agreſtibus Diis, quorum favore & adminiculo quercûs antiquæ nauſea cepit homines poſt dona jucundioris ſegetis. Prohibitum nihil perpetraſſe cupiet qui non erubeſcit per gelu excelſo perone veſtiri, qui Euros arcet inverſis pellibus. Ad crimen & flagitium, quodlibet eſt, incitat purpura externa & nobis incognita.

ANNOTATIONES.

181. *Veſtinus.*] Ea gens Samnitibus proxima

183. *Gratæ poſt munus ariſtæ*] *Poſtquam Ceres invenit frumenta cùm antea glande veſcerentur; eadem verò molere, & conficere in Attica, Italia, & Sicilia, ob idque Dea judicata.* Hæc Plinius, Lib. 7. cap. 56. initio. Virgilius Georgic. 1.

Liber, & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta.

Conſortes operum, per quas correcta vetuſtas,
Quernaque glans victa eſt utiliore cibo.

Et Ovid. Faſt. Lib. 1.

Placentur frugum matres Tellusque, Cereſque
Farre ſuo, &c.
Hæc præbet cauſam frugibus, illa locum.

Et Faſt. Lib. 4.

Panis erant primis virides mortalibus herba,
Quas Tellus nullo ſollicitante dabat.
Et modò carpebant vivax è ceſpite gramen,
Nunc epulæ tenerâ fronde cacumen erant.
Poſtmodò glans nata eſt: benè erat, jam glande repertâ;
Duraque magnificas quercus habebat opes.
Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato,
Mutavit glandes utiliore cibo.

Vide Cœl. Rhodig. Lib 16 cap. 5. ubi ſic habet: *Arcadas glandibus veſci docuit Rex eorum Pelaſgus, perſeveraviſque diu pleriſque diæta ratio hæc, inquit Pauſanias*, &c. Deinde, *Miſierem Arcadibus victum induxiſſe Arcas dicitur primus, ac panis docuiſſe rationem*, &c. Idem Pauſanias in Laconicis, ait Myletam Lelegis filium molam primùm reperiſſe, ejuſque uſum in molendis frugibus.

184. *Contingunt homini veteris faſtidia quercûs.*] Homines jam meliore fruentes alimento, viliores ac deteriores cibos, è quercu glandes, quibus antè veſcebantur, faſtidire cœperunt.

186 *Perone.*] Vide Annot. ad Perſ. Satir. 5. v. 101. ad vocem, *Peronatus.*

Euros.] Ventorum frigus & moleſtiam.

187 *Pellibus inverſis.*] Converſis ad corpus lanâ, villis, pilis, non tam ornatûs quàm caloris fovendi gratiâ.

Peregrina.] Tyria, Laconica, Africana.

Ignotaque.] Quia Romæ non conficitur.

188. *Purpura.*] Synecdoche. Luxus & pompa veſtium, magnificæ ſupelle-

Hæc illi veteres præcepta minoribus. At nunc
Poſt finem Autumni media de nocte ſupinum
Clamoſus juvenem pater excitat; accipe ceras,
Scribe puer, vigila, cauſas age, perlege rubras
Majorum leges, aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas
Annotet, & grandes miretur Lælius alas.
Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Ut locupletem Aquilam tibi ſexageſimus annus

INTERPRETATIO.

Priſci illi dabant *ea monita junioribus: jam vero Autumno tranſacto, nocte concubiâ, parens aſſiduò vociferans deſidem puerum jubet* ſurgere, *aitque, ô juvenis ſume* tabellas *ceratas, literas exara, elucubra, orationes conſcribe, evolve rubeas antiquorum leges, vel ſcripto vitem pete. At Lælius obſervet impexum buxo caput, & naſum pilis* hirſutum, *magnaſque laudet axillas. Everte mapalia Numidarum, ac Britannorum caſtella, ut ætas ſexagenaria tibi*

ANNOTATIONES.

ctilis cupido; ambitio, ſuperbia.

190. *Poſt finem Autumni.*] Quo tempore lucubrationes ſuas ſtudioſi veteres auſpicabantur, noctibus jam longioribus, vel ſæviente hyeme & frigore, non parcit, urget, excitat. Hoc melius.

Supinum.] Dormientem, pigrum.

191. *Ceras.*] In ceratis enim tabellis ſtylo ſcribebant olim.

192. *Cauſas age.*] Agendas in foro conrexe orationes.

Rubras majorum leges.] Rubricas Juris. Vetus Schol. Quintil. Lib. 12 c. 3. *Alii ſe ad album ac rubricas transtulerunt, & Formularii, vel, ut ait Cicero, Legulei quidam eſſe maluerunt, tanquam utiliora eligentes*, &c. Ubi per album, Prætorium Jus, per rubricas, Jus Civile, quod duodecim tabulis continebatur, intellexit Fabius, ex Turnebo Lib. 4. cap. 5. Vide Annot. ad Perſ. Satir. 5. v. 90. in voce, *Rubrica*

193. *Vitem.*] Centurionis munus, cujus inſigne vitis erat, quique vite caſtigabat milites. Vide Plutarchum in vita Galbæ, ſub finem. Et quæ notavi Satir. 8. v. 247.

Libello.] Vel ſupplice, vel laudatorio, ad animum Imperatoris demerendum.

194. *Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas*, &c.] Exhibe verò te incultum ac piloſum: ſic enim videbere ſtrenuus ac militiæ magis idoneus.

Buxo.] Pectine è buxo.

195. *Grandes alas*] Grandibus pilis hirſutas, quod te robuſtum probabit. Vide Satir. 2 v. 11.

Lælius.] Clarus aliquis Imperator, ſub quo militabis, ſimilis ejus Lælii Scipioni Africano admodum familiaris, de quo etiam multa Cicero.

196. *Dirue Maurorum attegias*, &c.] Acrem verò te bellatorem oſtende, ut hinc aſſequare dignitates ac munera bellica quibus diteris.

Attegias.] Tabernacula, caſas, quas ſibi Mauri ſtruere conſueverunt.

Brigantum.] Britanniæ ſeu Angliæ populorum, quos Eboracenſes eſſe volunt nonnulli.

197 *Ut locupletem Aquilam tibi ſexageſimus annus offerat.*] Id eſt, ut annos ſexaginta natus emeritis jam ſtipendiis, obtineas ſigniferi munus, quo locupleteris. Vide Sat. 10. v. 43. ibique annot.

Sexageſimus annus.] Tunc enim honeſta militibus dabatur miſſio. Vetus Schol. alii miſſionem quinquagenario militi dari ſolitam affirmant Vide Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 22 &c.

Afferat : aut longos caſtrorum ferre labores
Si piget, & trepido ſolvunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares quod vendere poſſis
Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Ullius ſubeant ablegandæ Tiberim ultra :
Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter
Unguenta & corium. Lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. Illa tuo ſententia ſemper in ore

INTERPRETATIO.

producat Aquilam divitem. Vel ſi tædet ſuſtinere labores militiæ diuturnos, ac tibi trementi laxant alvum audita cornua cum buccinis, compara quod vendere queas dimidio majore pretio, neque te invadat nauſea ullius mercis mittendæ trans Tyberim, nec quidquam diſtare exiſtima unguentum à pelle. Gratus eſt odor quæſtûs è quacumque re. In ore tuo volvatur aſſiduè pronuntiatum

ANNOTATIONES.

198. *Aut longos caſtrorum ferre labores ſi piget.*] Quod ſi militare piget, mercaturam & negotiationem exerce, & quocumque modo quæſtum fac.

199. *Trepidò ſolvunt tibi cornua ventrem.*] Si bellorum horror ac periculi metus tibi laxat alvum, teque adeo deterret. Ex Ariſtot. Problem. & Macrob. Lib. 7. cap. 11. *Laxamentum ventris comitatur timorem ; quia muſculi quibus claudebantur retrimentorum meatus, fugientis introrſum animæ virtute deſtituti laxant vincula quibus retrimenta uſque ad digeſtionis opportunitatem continebantur.*

200. *Cornua cum lituis.*] Educendi exercitûs & conſerendi certaminis ſignum apud Romanos, concentus erat tubarum & cornuum : & ſi quando ſilentio educendum foret, teſſeram fuiſſe accepimus. Tubam Tyrrhenus Piſæus invenit primus æneam (ex Plin. Lib. 7 cap. 56.) cùm anteà ex cornu bubulo fieret : tubâ pedites, equites lituo ad pugnam vocabantur. Cùm movenda erant caſtra, cornicines ſignum dabant : excubias autem ſomnique & vigiliarum tempora buccina deſignabat. Quod ſi legiones in hoſtem ducendæ, & acie decernendum foret, aut receptui canendum, tum ſimul cornua tubæque canebant, &c. quæ habet Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 2. Vide Macrob. Lib. 6. cap. 8.

201. *Pluris dimidio.*] Quàm conſtiterat.

Nec te faſtidia mercis ullius ſubeant.] Nec mercem ullam fœtidam licet aſpernare, modò fructuoſa ſit & quæſtuoſa.

202. *Ablegandæ Tiberim ultra.*] Scilicet in Tranſtiberinâ regione exercebantur opera ſordida, ut excoriationes, ſulphurata, &c.

Martial. Lib. 1. Epigram. 42.

Hoc quod Tranſtiberinus ambulator ;
Qui pallentia ſulphurata fractis
Permutat vitreis.

Et Lib. 6. Epigram. 93.

Non detracta cani Tranſtiberina cutis ;

203. *Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter, &c.*] Quæſtuoſa ſi quæ ſunt, perinde habe, ſive unguenta benè & ſuavè olentia, ſive corium malè olens ac fœtidum.

204. *Lucri bonus eſt odor ex re qualibet.*] Alludit ad id quod de Veſpaſiano Suetonius refert cap. 23. Is nempè *reprehendenti filio Tito quòd etiam urinæ vectigal commentus eſſet, pecuniam ex prima penſione admovit ad nares, ſciſcitans num odore offenderetur : & illo negante ; atqui, inquit, è lotio eſt.*

Verſetur, Diis atque ipſo Jove digna, Poëtæ:
Unde habeas quærit nemo, ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem.
Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.
Talibus inſtantem monitis quemcumque parentem

INTERPRETATIO.

Illud Vatis Ennii. *dignum Numinibus ipſoque Jove: nullus petit unde poſſideas opes, at poſſidere neceſſe eſt. Anus id docent parvulos aſſem rogantes, id cunctæ ſciunt adoleſcentulæ pro Alpha & Beta. Ejuſmodi cohortationibus urgentem*

ANNOTATIONES.

106. *Poëta.*] Ennii ſcilicet, qui quidem ironicè ſententiam iſtam pronuntiavit: pariter & Juvenalis hic

108. *Hoc monſtrant vetulæ pueris poſcentibus aſſem.*] Pravum hoc avaritiæ ſtudium vetulæ monſtrant pueris, jam tum cùm crepundia dumtaxat amant, & ad ea emenda frequenter aſſem petunt. Vide Annot. Satir. 5. v. 144. ad eas voces *Aſſemque rogatum.* Item præcedent. & ſequent. Is profectò ſenſus eſt. Hinc verò nonnulli corrigunt (magna quanquam mutatio!)

Hoc monſtrant vetulæ pueris repentibus aſſæ:

Id eſt, pueris vixdum gradientibus hoc monſtrant vetulæ aſſæ, ſeu nutrices & famulæ iis cuſtodiendis & curandis adhiberi ſolitæ. *Aſſæ, nutrices*, inquit Nonius Marcellus, *difficilis multi exiſtimant intellectûs. At verò acri intentione indagare potuimus, ob eam proprietatem effici, eo nomine nuncupari, quòd aſſint his quos nutriunt, nec ab eis vel exiguo divellantur: unde & aſſeculas, seu aſſeclas, eo quòd aſſint & omnibus juſſis dominorum præſto ſint, eſſe vocitatas.* Adſtipulator etiam adeſt vetus Schol. atque tùm lectioni iſti cùm interpretationi favet. *Aſſa*, inquit, *dicitur nutrix, quæ lac non præſtat infantibus, ſed diligentiam & munditiam adhibet. Illa ergo nutricula ficta vetuſta infantibus monſtrat*, ſcilicet avaros jam tum eſſe. Accedit porrò Joan. Iſac. Pontanus: ac ne aſymbolus venire videatur, conjecturam è conjectura contexens, hîc aſſerit legendum: *pueris paſcentibus*, non, *poſcentibus*, quod tamen in manuſcriptis, diſerteque in ſuo fatetur legi. Illud verò ſic aſſerit, *ne vel ipſi Pyrrhonis Philoſophi, qui de omnibus addubitare ſolebant, addubitent.* Hæc ille ſuis in Notis ad Macrob Saturn. Lib. 7. cap. 16. Sua ſit fides ariolis, conjectoribus ac divinis: verumtamen prima lectio retinenda cenſeatur, eaque integra ſervetur.

109. *Hoc diſcunt omnes ante Alpha & Beta puellæ.*] Has etiam avaritiæ ſordes edocentur à teneris ipſæ puellulæ, antequam legere addiſcant, literaſque primas Alphabeticas noſſe & appellare.

Alpha & Beta.] Heus Heus correptores: hem ad rectam Græcè pronuntiandi rationem, vel duce Poëtâ noſtro, ſi ſapitis, redite. Age verò, Joannes Britannice, alioqui bonus Interpres, quid hîc garris? *Legendum eſt*, inquis, *Vita, non, Beta: cùm nomina ſint Græcarum literarum.* Ohe, vir cætera ſapiens, quis te malus repente afflavit Genius? An verò tam ſupinum Juvenali errorem impingere non dubitas? Ipſum verò frementem audi, tibique occinentem è Satira ſua 6. v. 28. & 29.

Certè ſanus eras . . . .
Dic qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris?

At inſanire libet quoniam tibi, dic ſaltem, amabo, dic quibus in Codicibus, quibus in Manuſcriptis uſquam talia comperiſti?

Sic poſſem affari : dic, ô vaniſſime, quis te
Feſtinare jubet? Meliorem præſto magiſtro
Diſcipulum. Securus abi : vincêris, ut Ajax
Prætcriit Telamonem, ut Pelea vicit Achilles.
Parcendum eſt teneris; nondum implevêre medullas
Nativæ mala nequitiæ : cùm pectere barbam
Cœperit, & longi mucronem admittere cultri,
Falſus erit teſtis, vendet perjuria ſummâ
Exiguâ, Cereris tangens aramque pedemque.
Elatam jam crede nurum, ſi limina veſtra
Mortiferâ cum dote ſubit. Quibus illa premetur

INTERPRETATIO.

quemlibet patrem ita fas eſſet alloqui : ſare, ô leviſſime, quiſnam te properare adigit? Diſcipulum prabes doctore ſolertiorem. Diſcede tutus : ſuperaberis, velut Ajax Telamonem vicit, ſicut Achilles Peleum anteceſſit. Indulgendum eſt mollioribus: naturalis improbitatis perverſitas non replevit adhuc medullas : quando barbam incœperit depectere, & oblonga novacula aciem admovere, fiet teſtis mendax, perjuria venumdabit medicâ pecuniâ, Cereris etiam altare ac baſim contingens. Jam exiſtima ſepultam nurum, ſi veſtram domum ingreditur cum dote lethifera. Qualibus

ANNOTATIONES.

211. *Quis te feſtinare jubet?*] Quis cogit tam citò depravare filium tuum, & vitiis inquinare, maximè avaritiâ?

212. *Meliorem præſto magiſtro diſcipulum.*] Ne ſis adeo ſollicitus de filio tuo : quieſce ; ſpondeo illum in componendis ſceleribus fore peritiorem te qui docuiſti.

213. *Vincêris; ut Ajax*, &c.] Improbitate & avaritiâ ſuperabit te filius tuus, ſicut virtute bellicâ Telamonem Ajax, & Peleum Achilles vicit.

Ajax.] Telamonis filius, inter bellatores Græcos inſignis. De eo jam ad Satir. 7. v. 115.

214. *Achilles.*] Pelei filius Græcorum fortiſſimus, famâ ſuper æthera notus.

215. *Parcendum eſt teneris.*] Imitatio Virgilii Georgic. Senſus eſt hic: expecta dum puer adoleverit, videbis cum ætate creviſſe perverſitatem.

Nondum implevêre medullas nativa mala nequitia.] *Medullas*, id eſt, præcordia, intima. Senſus eſt : nondum roborata eſt malitia, quam tuo exemplo didicit, necdum planè animum occupavit.

216 *Cùm pectere barbam cœperit.*] Cùm radere barbam cœperit, jamque perfecta virum ætas fecerit, firmatam in eo avaritiam omnemque nequitiam intelliges.

219 *Cereris tangens aram.*] Ubi juramenti fides habebatur ſanctiſſima; ſicut & Cereris Sacra pariter & myſteria nihil niſi ſanctum admittebant. Vide Satir. 6. v 50. ibique annot. & Alex. ab Alex. Lib. 6. v. 19.

Tangens aramque.] Jam notavi Satir. 13. v. 89. eos qui jurabant aras tenere ſolitos, quaſi fidem Numinum conteſtantes. Exhibetur ergo hic pejerantis audacia intrepidè aras tangentis, ſine ulla Numinis vindicis reverentia, ut ait Juvenalis loco mox cit. Sat. 13.

Pedemque.] Vel ſtatuæ Cereris pedem ipſum, vel baſim.

221. *Mortifera cum dote.*] Quæ mortis ei cauſa ſit. Uxorem enim veneno aliâve ratione extinguet ille, ut dotem occupet. Vide Perſ. Satir. 2. v. 14. ibique Annot. ad verba hæc,

Nerio jam tertia ducitur uxor.

Quibus illa premetur per ſomnum

Per

Pet ſomnum digitis? Nam quæ terrâque marique
Acquirenda putes, brevior via conferet illi.
Nullus enim magni ſceleris labor. Hæc ego nunquam
Mandavi, dices olim, nec talia ſuaſi:
Mentis cauſa malæ tamen eſt, & origo penes te.
Nam quiſquis magni cenſus præcepit amorem,
Et lævo monitu pueros producit avaros:
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo; quem ſi revoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contempto rapitur, metiſque relictis.
Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent ſibi latius ipſi.
Cùm dicis juveni ſtultum qui donet amico,
Qui paupertatem levet attollatque propinqui;
Et ſpoliare doces, & circumſcribere, & omni

INTERPRETATIO.

ea digitis opprimetur per ſoporem? Quæ etenim expetenda credideris & terra & mari, hæc præbebit ei ratio celerior. Nulla quippe difficultas ingentis criminis. Tu aliquando inquies, ego iſta nunquam imperavi, neque præcepi ſimilia. Nihilominus apud te eſt fons & principium improbæ indolis. Quicumque enim ſummas juſſit opes diligere, ſiniſtrâ etiam adhortatione parvulos facit avaros: & qui bona per fallacias geminandi licentiam concedit, omnes curſui habenas laxat; quem ſi retrahas, ſtare non novit, teque ſpreto fertur præceps, *metaſque tranſilit. Nullus putat ſat peccare tantumdem quantum ſinas: ita ſibimetipſis donant amplius. Quando puero ais, fatuum* eſſe *qui familiari largiatur, qui opituletur inopi cognato,* & eum *erigat; monſtras & denudare, & circumvenire, atque quovis*

ANNOTATIONES.

digitis.] Vel ſtrangulantibus, vel pudendo muliebri venenum affricantibus inficientibuſque, & ſic clam & citò enecantibus. Plin. Lib. 27. cap. 2. *Omnium*, inquit, *venenorum conſtat ocyſſimum eſſe aconitum, & tactis genitalibus fœminei ſexûs animalium eodem die inferre mortem. Hoc venenum fuit, quo interemptas dormientes à Calpurnio Beſtiâ uxores M. Cæcilius accuſator objecit. Hinc atrox illa peroratio, ejus in digito mortuas.*

222. *Terrâ marique.*] Seu negotiando & navigando; ſeu militando, variaſque ærumnas exantlando.

223. *Brevior via confert.*] Uxoris occulta cædes conferet avaro divitias.

224. *Nullus enim magni ſceleris labor.*] Facinus ingens ubi quæſtuoſum eſt, facilè perpetratur.

Hæc ego nunquam mandavi.] Excuſatio patris, quam refellit ſtatim Poëta.

225. *Talia.*] Veneficium, parricidium, &c.

230. *Totas effundit habenas*, &c.] Metaphora à decurrentibus in circo: id eſt, omnem dat licentiam quodvis ſcelus audendi.

231. *Curriculo.*] Id eſt, juveni per multiplices jam avaritiæ ſordes decurrenti.

232 *Te contempto rapitur.*] Virgil.

Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.

233. *Nemo ſatis credit*, &c.] Ultra præſcriptos fines quiſque tendit: nemo conceſſis eſt contentus.

237. *Spoliare doces & circumſcribere.*]

Crimine divitias acquirere, quarum amor in te eſt,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, ſi Græcia vera, Menœceus;
In quarum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuò, tanquam & tubicen ſurrexerit unà.
Ergo ignem, cujus ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem latè, & rapientem cuncta videbis.
Nec tibi parcetur miſero, trepidumque magiſtrum
In cavea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota Mathematicis geneſis tua: ſed grave tardas

INTERPRETATIO.

flagitio congerere opes, quarum cupiditas in te eſt tanta, *quanta erat patria* charitas *in Deciorum corde, quantam Thebas amavit Menaceus, in quarum ſulcis legiones cum ſcutis exoriuntur è dentibus ſerpentis, ſtatimque tetra ineunt certamina, quaſi buccinator ſimul etiam enatus eſſet. Incendium igitur cujas ſcintillas ipſe præbuiſti, inflammari valdè & omnia devaſtare aſpicies. Neque tibi condonabitur infelici, tremententem verò te præceptorem occidet, ſicut nutritorem leo in cavea horrendum ſæviens. Aſtrologis cognita* eſt *genitura tua: at moleſtum* eſt *lentas*

ANNOTATIONES.

Doces & fallere, & deprædari, alieniſque inhiare divitiis per fas & nefas rapiendis.

239. *Deciorum.*] Vide Satir. 8. v. 254. ibique annot.

240. *Thebas*] Bœotias, regionis olim iſtius caput, à Cadmo conditas

Si Græcia vera.] Vide Satir. 10. v. 174.

Menaceus.] Creontis Thebanorum Regis filius, qui ut patriam ſervaret ab Argivis obſeſſam, morti ſe devovit; quoniam ex oraculo compererat ſalvas fore Thebas, ſi ultimus è ſtirpe Cadmæa ſponte moreretur. De hoc Statius Thebaid. 10. Tullius Tuſc. 1. circa finem ejus etiam meminit: ſic enim loquitur n. 116. *Menaceus verò non prætermittitur, qui oraculo edito largitus eſt patriæ ſuum ſanguinem.*

241. *In quarum ſulcis*, &c.] In quarum Thebarum agro ſeminatis dentibus draconis à Cadmo interfecti, nati ſunt armati viri, qui ſe continuò mutuis vulneribus conciderunt. Vide Ovid. Metamorphoſ. 3. Fab. 1.

243. *Tubicen.*] Ad canendum claſſicum, & bellum ciendum. Vide paulò antè notata ad hæc verba, *Cornua cum lituis.*

244. *Ignem.*] Avaritiæ ardorem, habendi cupiditatem inflammatam.

245. *Rapientem cuncta.*] Jura omnia violantem ad congerendas opes. Allegoria

246. *Nec tibi parcetur*, &c.] Neque patri tibi avarus ille filius parcet.

247. *Leo.*] Sicut educatorem ſuum devoravit leo ille, Domitiani temporibus. Martial Spectac. Epigram. 10.

248. *Nota Mathematicis.*] Tibi quidem Mathematici ex horoſcopo tuo prædixerint ac ſpondeant longævam ac ſeram ſenectutem, ſed filius tuus haud expectabit adeo tardans fatum. Sueton. Calig. cap. 57. *Conſulenti de genitura ſua*, inquit, *Sulla Mathematicus certiſſimam necem appropinquare affirmavit.* Et Tit. cap. 9. Ipſe *dicitur cogitâ duorum Patriciorum genitura, imminere ambobus periculum affirmaſſe, venturum quandoque & ab alio: ſicut evenit.*

Sed grave tardas expectare colus.]

Expectare colos. Morieris ſtamine nondum
Abrupto. Jam nunc obſtas, & vota moraris;
Jam torquet juvenem longa & cervina ſenectus.
Ocyus Archigenem quære, atque eme quod Mithridates
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas. Medicamen habendum eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat aut pater aut Rex.
Monſtro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,

INTERPRETATIO.

colos opperiri: extingueris filo non adhuc abſciſſo. Modò ponis obicem, ac retardas petita: nunc adoleſcentem cruciat tua ſenecta diuturnior & cervina. Citò voca Archigenem, & mercare quod Mithridates conflavit, ſi cupis ficum alteram colligere, atque alteras roſas apprehendere. Sumendum præ alimento pharmacum parandum eſt, quale ſorberi oporteat vel à patre vel à Rege. Oſtendo præſtans oblectamentum, cui theatra

ANNOTATIONES.

Sed filio tuo erit tædioſa vitæ tuæ diuturnitas. Non poterit ſibi temperare dum Parcæ compleverint colos, ipſe abrumpet filum, teque enecabit, ut hæreditatem citiùs invadat.

Ovid.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

249. *Colos.*] Vide Satir. 3. v. 27. Annot. ad vocem, *Lachiſi.*

250. *Jam nunc obſtas.*] Nimirùm jam cupiditati effrænatæ filii tui moram injicis, & moleſtiam creas.

251. *Cervina ſenectus.*] Qualem cervis natura conceſſit.

Virgil. Eclog. 7.

Vivacis cornua cervi.

Cic. Tuſcul. 3. n. 69. *Teophraſtus*, inquit, *moriens accuſaſſe naturam dicitur, quòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet; hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet. Quorum ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſet ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ hominum vita erudiretur.* Plin. Lib. 8. cap. 32. ita ſcribit: *Vita cervis in confeſſo longa, poſt centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander addiderat, adopertis jam cute in magna obeſitate.* Plutarch. de orac. defectu, ex Heſiodo, ait quatuor ætates cornicis vivere cervum, tres cervi corvum, novem corvi Phœnicem Indicam: &c. Cœl. Rhodig. Lib. 4. cap. 17. *Nonnulli veterum*, inquit, *vitæ longioris, atque (ut Græcis dici aſſuevit) polychroniæ rationem ſcrutati, è fellis vacuitate demanare id ſunt ſuſpicati, argumento ex cervorum vita deducto. Sed & Delphinus, qui fellis expers item eſt, longævus eſt*, &c.

252. *Archigenem.*] Peritum ac fidelem Medicum, qui pharmacum depellendis toxicis idoneum tibi temperet. De *Archigene* jam ter Juvenalis.

Quod Mithridates compoſuit.] Antidotum adverſus inſidias & veneficia filii tui. Vide Annotat. ad Satir. 6. v. ult.

253. *Aliam decerpere ficum.*] Alium autumnum videre.

254. *Alias tractare roſas.*] Aliud ver aſpicere, & vitam producere.

255. *Pater aut Rex.*] Uterque ſibi metuens, pater à nequam filiis, Rex à perfidis ſubditis.

256. *Monſtro voluptatem*, &c.] Si mecum vis attendere, monſtrabo tibi curas & labores avarorum, è quorum contemplatione plus voluptatis & oblectamenti capias, quàm è ludis ſcenicis.

Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si ſpectas quanto capitis diſcrimine conſtant
Incrementa domûs, ærata multus in arcâ
Fiſcus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi,
Ex quo Mars Ultor galeam quoque perdidit, & res
Non potuit ſervare ſuas. Ergo omnia Floræ,
Et Cereris licèt, & Cybeles aulæa relinquas:
Tanto majores humana negotia ludi.
An magis oblectant animum jactata petauro

INTERPRETATIO.

nulla, nulla pulpita Prætoris magnifici poſſis comparare, ſi conſideras quàm magno vitæ periculo ſtat familiæ amplificatio, ſacculus plurimus in capſa ære munita, & pecunia collocanda apud Caſtora cuſtodem, ex quo Mars Vindex caſſidem etiam amiſit, ſuaſque tueri nequivit. Itaque dimittas cuncta Floræ Cererisque & Cybeles peristromata, occupationes hominum eo jucundiora ſunt ſpectacula. Numquid plus exhilarant mentem corpora petauro

ANNOTATIONES.

257. *Prætoris pulpita.*] Vide Satir. 10. v. 36.

259. *Incrementa domûs.*] Locupletatio, opum acceſſio.

260. *Ad vigilem ponendi Caſtora nummi.*] Nummi, quos divites deponebant in templis, ſub Numinum tutelâ. Vide Brod. Miſcellan. Lib. 4. cap. 17.

261. *Ex quo Mars, &c.*] Anteà quidem ſolebant theſauros condere in foro Martis, ſed ex quo illi à furibus expilati ſunt, in Æde Caſtoris poſuêre, excubiaſque addidêre.

Mars Ultor.] Sueton. Aug. cap. 29. *Publica opera plurima conſtruxit, ex quibus vel præcipua, forum cum æde Martis Ultoris.*

Galeam quoque perdidit.] Hanc ſcilicet inauratam fures abraſêre.

262. *Res non potuit ſervare ſuas.*] Sarcaſmus in Deos.

Ergo omnia Floræ, &c.] Relinque ergo ludorum oblectamenta ſponte, ut majori voluptate fruaris ſpectando avarorum cruciatus.

Floræ.] Dimitte Floralia. Vide Perſ. Satir. 5. v 178.

263. *Cereris.*] Ludos Cereales. Tacit. Annal 15. ad finem, ſcribit decretum eſſe, ut Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equorum curſibus celebraretur.

Ovid. Faſt. 4.

> *Circus erit pompâ celeber numeroque Deorum,*
> *Primaque ventoſis palma petetur equis.*

Hinc Cereris ludi.

Cybeles.] Megaleſia. Vide Satir. 6. v. 69. De Cybele, Satir. 2. v. 111. &c.

Aulæa.] Ornamenta cœnæ. Vide Satir. 6. v. 67.

264. *Tanto majores humana negotia ludi.*] Adeo negotia & ſollicitudines hominum lucri cupidorum ſunt majora ludicra, quàm Circus & Circenſes.

265. *An magis oblectant, &c.*] An non par ludus & ſimile ludicrum eſt videre petauriſtas ac funambulos, & mercatorem perpetuò navigantem, qui proinde ventis ac funibus nauticis libratur atque jactatur.

Petauro.] *Petauri* ludus eſt, cùm per circulos quiſpiam veloci curſu tranſvolat, corpore ita librato, ut circulum non offendat; unde petauriſtæ ludiones dicti. Ita Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 21. *Petauriſtæ à veteribus dicebantur qui ſaltibus vel ſchemis levioribus moverentur: & hæc proprietas à Græca nominatione deſcendit, ἀπὸ τοῦ*

Corpora, quique ſolent rectum deſcendere funem,
Quàm tu, Coryciâ ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus & Auſtro,
Perditus, ac vilis ſacci mercator olentis;
Qui gaudes pingue antiquæ de littore Cretæ
Paſſum, & municipes Jovis advexiſſe lagenas?
Hic tamen ancipiti figens veſtigia plantâ
Victum illâ mercede parat, brumamque, famemque

INTERPRETATIO.

librata. & qui per funem tenſum deſilire aſſueverunt. quàm tu qui Coryciâ nave continuò inſiſtis ac permanes, nunquam non jactabundus Cauro atque Auſtro. deſperatus & ignobilis negotiator ſacculi odorati; qui ex optima veteris Creta ripa delectaris apportare mulſum, & Jovis municipes amphoras: ille nihilominus dubio pede infigens paſſus, eo præmio cibum lucratur. & hyemem atque eſuriem eo fune devo-

ANNOTATIONES.

πτῶδαι; inquit Non. Marcel. de prop. ſerm. Alii dicunt *petaurum* fuiſſe ligneam machinam, per quam rotarum impulſu corpora jactabantur per aëra. Martial. Lib. 2. Epigram. 86.

Quid ſi per graciles vias petauri
Invitum jubeas ſubire Ladam.

Et Lib. 11. Epigramm. 21.

Quam rota tranſmiſſo toties impacta petauro.

Vide Turneb. Lib. 8. cap. 4. item Lib. 29. cap. 19. Aliter paulò Manilius rem videtur explicare Lib. 5. ubi ſic canit:

Ad numeros etiam ille ciet cognata per artem
Corpora quæ valido ſaliunt excuſſa petauro:
Alterneſque cient motus, elatus & ipſe
Nunc jacet, atque hujus caſu ſuſpenditur ille.

Quem in locum Joſephus Scaliger ait, rotam fuiſſe, quam duo verſantes, alter ſupernè alter infrà nitens, viciſſim dejecti nunc penderent, nunc erecti ſederent.

267. *Coryciâ puppe.*] Navi dante vela in Ciliciam, ad crocum apportandum, quod ibi copiosè optimum provenit ad oppidum Corycum.

268. *Coro.*] Ventus hic flat ab Occaſu Solſtitiali: Zephyron & Argeſten Græci vocant: Inquit Plin. Lib. 2. cap. 47.

269. *Sacci olentis.*] Aromatibus atque odoribus pleni.

270. *Antiqua Cretæ.*] Hæc Inſula maris Mediterranei valdè celebrata tum ob alia multa, cùm ob Jovis natales. Ejus incolæ perfidiæ famâ laborârunt, teſte proprio ipſorum Poëtâ Epimenide. Unde Apoſtol. ad Tit. cap. 1. ait: *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.*

Lucan. Lib. 3.

Jam dilecta Jovi centenis venit in arma
Creta vetus populis.

271. *Paſſum.*] Ita vocatur liquor ex uvis ad Solem arefactis expreſſus. Varro de Vita Populi Romani ita ſcribit: *Paſſum nominabant, ſi in vindemia uvam diutius coctam legerent, eamque paſſi eſſent à Sole aduri.*

Municipes Jovis lagenas.] Vinum è Creta, & ex eodem, quo Jupiter, loco & municipio. Sic Satir. 4. v. 33. *Municipes Criſpini ſiluros* appellavit.

272. *Hic tamen.*] Funambulus, petauriſta, geſticulator.

273. *Victum illa mercede parat.*] Victum habet è mercede, quam pro induſtria & ludo percipit.

Illâ reſte cavet: tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius. Aſpice portus,
Et plenum magnis trabibus mare. Plus hominum eſt jam
In pelago. Veniet claſſis quocumque vocarit
Spes lucri; nec Carpathium, Gætulaque tantùm
Æquora tranſiliet: ſed longè Calpe relictâ,
Audiet Herculeo ſtridentem Gurgite Solem.

INTERPRETATIO.

tat: tu verò inconſideratus id facis *ob talenta millena, villaſque centenas. In ſpice portus, & mare navibus ingentibus refertum. Plures modò ſunt homines in mari*, quàm in terra. *Ibit claſſis quocumque ſpes quæſtûs invitaverit: neque ſolum tranſgredietur Carpathium & Gætula maria, verùm dimiſſâ procul Calpe, ſtrepentem* in *Herculis freto Solis* currum *auſcultabis.*

ANNOTATIONES.

274. *Tu propter mille talenta*, &c.] Iſte ludio quidem hos labores ſubit, ut victum habeat neceſſarium: unde quaſi invitus hæc agit: tu verò temerarius, eoque dementior, qui tot diſcrimina terrâ marique ſponte ineas, ut ſuperflua nanciſcaris; & cùm parvo natura jubeat contentum eſſe te, & ſatis ſit una villa, quæris opes immenſas & villas centenas.

Talenta.] Talentum Atticum minus, (de quo utplurimùm intelligendi Auctores) valebat minas ſexaginta, id eſt, ſexcentos coronatos, monetæ Gallicæ, hos quidem æſtimando triginta quinque ſolidis Turonenſibus. Ergo ſingula talenta libellas Turonenſes mille & amplius faciunt, adeoque talenta mille pluſquam millionem. Vide Budæum de Aſſe.

275. *Aſpice portus*, &c.] Ut intelligas quanta ſit hominum avaritia, vide portus & mare navibus plena; & hinc cognoſce plures eſſe homines in mari navigantes, quàm terram incolentes, adeo nullis deterrentur periculis, pluſque movet lucri cupido quàm mortis ipſius metus.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.

278. *Carpathium*] Dictum ab Inſula Carpatho, hodie, *Scarpanto*, Rhodum inter & Cretam ſitâ, quodque eſt ab hac ad illam mare Carpathium vocatur.

Gætula.] Libyca. Jam diximus alibi Gætuliam interiori Libyâ contineri.

279. *Sed longè Calpe relictâ*, &c.] Ultra Calpen progredietur ipſo Hercule audacior, qui hîc inſcripſit; *Non plus ultrà.*

Calpe.] Mons eſt & urbs Hiſpaniæ Bæticæ, nunc *Gibraltar* vocatur, ut & fretum proximum; una ex Herculis columnis, cui reſpondet altera ex adverſo, *Abyla*, mons pariter & oppidum Mauritaniæ.

280. *Herculeo Gurgite.*] Intelligit fretum Gaditanum, quod & Herculeum ab Herculis navigatione ibi finitâ, exſtructiſque columnis, de quibus mox: dicitur & Oſtium Oceani, & limen Interni maris; vulgò *Gibraltar*, latum eſt quinque leucas Hiſpanicas aut circiter.

Stridentem Solem.] Nempè dum occidit, ejuſque fervens currus aquis merſus ſtridet, ut candens ferrum ſolet, Ex opinione Poſidonii Sophiſtæ, & aliorum.

Hinc Statius Sylvar. Lib. 2. in Genethliaco Lucani;

Felix heu nimis & beata tellus,
Quæ pronos hyperionis meatus
Summis Oceani vides in undis,
Stridoremque rotæ cadentis audis.

Vide Cœl. Rhodig. Lib. 24. cap. 13;

Grande operæ pretium eſt, ut tenſo folle reverti
Inde domum poſſis, tumidâque ſuperbus alutâ
Oceani monſtra, & juvenes vidiſſe marinos.

INTERPRETATIO.

Magna erit merces laboris, ſi hinc in ædes quæas redire folle diſtento; atque inflatâ pelle jactabundus aſpexiſſe Oceani prodigia & maritimos adoleſcentes.

ANNOTATIONES.

ubi *Talpa*, inquit, *cæcior Epicurus, qui tamen unus primuſque hominum veritatem inveniſſe videri vult; Aſtra cùm oriuntur accendi, cùm occidunt extingui aſtruit . . . . Hinc Solem in Oceanum mergi, cumque mergatur, quaſi candens ferrum ſonum edere*, &c. Porrò ſenſus eſt hîc avarum illum mercatorem ad ultimas Occidentis plagas navigare lucri causâ.

281. *Grande operæ pretium*, &c.] Ironicè. Magnum quid feciſſe putas, ſi dives redeas è tam longinqua & periculoſa navigatione.

Tenſo folle.] Marſupio nummis diſtento, crumenâ plenâ: ut ſolet vento plenus follis turgere.

282. *Tumidâ alutâ.*] Quidam intelligunt vela ventis inflata; alii ipſam crumenam. Nam *aluta* eſt pellis quævis mollior, è qua fiunt ſacculi, crumenæ, &c.

283. *Oceani monſtra.*] Belluas marinas ſtupendæ magnitudinis, orcas, balænas, de quibus Plin. Lib 9 cap 6. Idem ibidem cap. 5 meminit belluæ cujuſdam maritimæ in Gaditana littora illiſæ, *cujus inter duas pinnas ultimæ cauda cubitis ſexdecim fuiſſent, dentes centum viginti maximi, dodrantium menſurâ, minimi ſemipedum.* Item ait monſtri illius, *cui dicebatur expoſita fuiſſe Andromeda, oſſa Romam allata ex oppido Judææ Ioppe, longitudine pedum quadraginta, altitudine coſtarum Indicos elephantes excedente, ſpina craſſitudine ſeſquipedali.* Horat. Lib. 1. Ode 3. *monſtra natantia* appellat ingentes illos Oceani piſces.

Juvenes vidiſſe marinos.] Adeoque totum quaſi enavigaſſe Oceanum, in quo cernuntur homines marini interdum, Tritones, Nereïdes, Maritimi Tritonis mentionem invehit Tullius de Natura Deorum, Lib. 1. n. 79 Plin. Lib. 9. cit. cap. 5. ita ſcribit: *Tiberio Principi nuntiavit Olyſſipponenſium legatio ob id miſſa, viſum auditumque in quodam ſpecu Tritonem conchâ canentem, quâ noſcitur formâ. Et Nereïdum falſa opinio non eſt, ſquamis hiſpido corpore, etiam quà humanam effigiem habent. Namque hæc in eodem ſpectata littore eſt, cujus etiam morientis gannitum triſtem accolæ audivêre.* Additque: *Divo Auguſto Legatus Galliæ complures in littore apparere exanimes Nereïdas ſcripſit.* Tandem ait, *Auctores habeo in Equeſtri Ordine ſplendentes, viſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto corpore abſolutâ ſimilitudine: aſcendere eum navigia nocturnis temporibus, ſtatimque degravari quas inſederit partes; & ſi diutiùs permaneat, etiam mergi.* Pauſanias Lib 9 paulò ante medium, Tritonum deſcribens figuram, ait; capitis comam paluſtri apio ſimilem, tum colore, tum quòd capillum omninò nullum ab aliis poſſis diſcernere; corpus reliquum minutâ ſquamâ inhorreſcere, eâque valdè durâ: branchias infra aures habere, nares humanis ſimiles, rictum oris latiorem pantheræ dentes, oculos glaucos; manus, digitos, ungues, quali ſunt formâ ſuperiores conchyliorum teſtæ: pinnulas ſub ventre ac pectore pro pedibus, veluti Delphinis ſunt, &c. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 8. Georg Fumerium, Hydrogr. Lib. 19. cap. 39. Bartholin. Epiſt. Miſcell. Medicophyſic. Acad. Curioſ. German. &c. Cæterùm apud Bibliothecam Sanctæ Genovefæ Pariſiis ſervatur, atque oſtenditur Sirenæ manus, humanâ paulò longior,

Non unus mentes agitat furor. Ille ſororis
In manibus vultu Eumenidum terretur & igni.
Hic bove percuſſo mugire Agamemnona credit;
Aut Ithacum. Parcat tunicis licet atque lacernis,
Curatoris eget, qui navem mercibus implet
Ad ſummum latus, & tabulâ diſtinguitur undâ;
Cum ſit cauſa mali tanti & diſcriminis hujus,
Conciſum argentum in titulos facieſque minutas.

INTERPRETATIO.

Haud unica vexat animos inſania. Hic in germana brachiis Furiarum expaveſcit faciem atque flammas. Iſte juvenco interfecto putat mugitus edere Agamemnonem vel Ulyſſem. Qui mercibus navim oneras uſque *ad ſupremum latus, atque aſſere* dumtaxat *ſeparatur* ab *aquis, indiget cuſtode, quamvis non laceret chlamydem & pallium; quandoquidem tam magna iſtius peſtis atque periculi origo eſt argentum excuſum in inſcriptiones ac puſillos vultus.*

ANNOTATIONES.

284. *Non unus mentes agitat furor.*] Tres inſaniæ ſpecies explicat Cornel. Celſus Lib. 3. cap. 18. Senſus Juvenalis hic eſt: fuerit inſanus Oreſtes, fuerit Ajax, inſanior eſt avarus mercator.

Ille ſororis, &c.] Oreſtes occiſâ matre Clitemneſtrâ Furiis agitatus conſolantem ſe Electram ſororem, & manu circumplexam repellit, ſicque alloquitur: *dimitte me quæ una es mearum Erynnium, quæque me complecteris, ut in Tartarum præcipites.* Apud Euripid. in Oreſte.

285. *Eumenidum.*] Anguibus & facibus armatarum. Furiæ porrò dictæ Eumenides per antiphraſim, quòd nequaquam benevolæ.

286. *Hic bove percuſſo*, &c.] Ajax in furorem ex ira verſus ob negata ſibi Achillis arma, & Ulyſſi adjudicata. ſævit in pecudes, ſævire credens in Græcos, injuriamque ulciſci. Duos autem arietes eximios raptat, cædit, mactat, Agamemnonem & Ulyſſem exiſtimans. Vide Sophoclis Ajacem Flagelliferum.

Agamemnona.] Græci exercitûs Imperatorem, atque inter contendentes de armis Achillis Ajacem & Ulyſſem, Judicum Principem. Vide Ovid. Metamorphoſ. 13. & quæ notavi Satir. 7. v. 115.

287. *Ithacum.*] Ulyſſem natum dominatumque in Ithaca Ionii maris Inſulâ Cephaleniæ vicina.

Parcat tunicis licet, &c.] Etſi non lacerat veſtes, ut ſolent furioſi, ſanus tamen non eſt avarus ille, quem, ut ait Horat. Satir. 1.

> *Neque fervidus æſtus*
> *Dimoveat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum:*
> *Nil obſtat*, &c.

Hinc idem Horat. Lib. 2. Satir. 3.

> *Danda eſt hellebori multo pars maxima avaris.*
> *Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.*

288. *Curatoris eget.*] Quippe inſanientibus dabantur curatores patrimonii.

Unde Horat Lib. 2. Satir. 3.

> *Interdicto huic* (inſano) *omne adimat jus*
> *Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.*

289. *Tabulâ diſtinguitur undâ.*] Legunt alii, *tabulâ diſtinguitur unâ*; alii, *udâ*: pari ſenſu. Vide Satir. 12. v. 58.

290. *Cum ſit cauſa mali tanti*, &c.]. Cum tot vitæ adeat ultrò pericula, propter nummorum cupiditatem.

291. *Conciſum argentum in titulos facieſque minutas.*] Argentei nummi

Occurrunt

Occurrunt nubes & fulgura; ſolvite funem,
Frumenti dominus clamat, piperiſque coëmptor;
Nil color hic cœli, nil faſcia nigra minatur:
Æſtivum tonat. Infelix, ac forſitan ipſa
Nocte cadet fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, & zonam lævâ morſuque tenebit.
Sed cujus votis modò non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus & rutilâ volvit Pactolus arenâ,

INTERPRETATIO.

Quod ſi *apparent nebulæ, & fulgetra, tritici poſſeſſor & mercator piperis vociferatur: rudentes laxate: nihil iſte cœli color, nihil ater circulus portendit: Æſtatis eſt tonitru. Infortunatus eâdem etiam nocte fortaſſis* in mare *devolvetur, ruptâ navi; & undis merſus obruetur: atque* manu *ſiniſtrâ, & dentibus cingulum retinebit. Verùm cujus cupiditati non erat ſatis aurum quod defert Tagus & Pactolus lucenti ſabulo,* huic *ſatis erunt panniculi gelidum inguen*

ANNOTATIONES.

Principum inſcriptionibus & imaginibus ſignati. Plin. Lib. 33. cap. 3. ita ſcribit: *Proximum fecit ſcelus qui primus ex auro denarium ſignavit, quod & ipſum latet, auctore incerto. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem devictum uſus eſt . . . . . Servius Rex primus ſignavit æs notâ pecudum: unde pecunia appellata*, &c. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10. cap. 2. & Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 15. de his multa referentem. Sub Numa Pompilio nummi fuere ſcortei, deinde ſtannei, tum ærei. Poſt Atilium Regulum argenteus nummus primùm ſignatus: denique aureus. Nota porrò fuit initio, pecus, ovis, bos, ſus: deinde Janus bifrons ex una parte, ex altera verò, navis, prora. Poſtea bigæ, quadrigæ, victoria. Unde nummi bigati, quadrigati, victoriati. Demum effigies Cæſarum cum titulis & inſcriptionibus appoſita eſt. Nero quidem Citharœdi, Severus Imperatoris Alexandri habitu nummis inſculpi ſe voluerunt. Auguſtus Cæſar argenteum nummum percuſſit notâ ſideris Capricorni, ſub quo in lucem editus fuerat.

292. *Occurrunt nubes, &c.*] Mercator ille lucri avidus, etiamſi immineat tempeſtas, urget tamen navigare, & portu ſolvere.

294. *Nil color hic Cœli.*] Hic Cœli color, quamvis præſagiens tempeſtatem, haud avarum deterret. Vide ſeq. Annot.

Faſcia nigra.] Plin. Lib. 18. cap. 35. *Si nubes*, inquit, *Solem circumcludent, quanto minus luminis relinquent, tantò turbidior tempeſtas erit; ſi verò etiam duplex orbis fuerit, eò atrocior . . . . . Si Oriens cingetur orbe, ventus expectetur . . . . . ſi circa Occidentem circulus erit candidus, levem tempeſtatem; ſi nebula, vehementiorem; ſi ater fuerit circulus, ventum magnum præſagit.*

295. *Æſtivum tonat.*] Adeoque non diuturnum, ut æſtate ſolet. Vide Plin. Lib. 2. cap 43.

297. *Zonam.*] In qua inſuti nummi & abſconſi. Matth. cap. 10. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris.* Sueton. Vitell. cap. 16. *Zonâ ſe aureorum plenâ circumdedit.*

Lævâ morſuque tenebit.] Dum lævâ dentibuſque zonam retinet, dextrâ natabit, aut reget tabulam cui innititur.

299. *Tagus.*] Hiſpaniæ fluvius, vernaculè, *Tajo*; auriferis arenis celebratus, ut teſtatur Plin. Lib. 4. cap. 22.

Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguuſque cibus, merſâ rate naufragus aſſem
Dum rogat, & pictâ ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis, curâ majore metuque
Servantur. MISERA eſt magni cuſtodia cenſûs.
Diſpoſitis prædives hamis vigilare cohortem
Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro-

INTERPRETATIO.

obtegentes, & eſca parva, quando ſubmerſâ navi, factoque *naufragio mendicabit aſſem, ſeque procellâ adumbratâ ſuſtentabit. Tot ærumnis acquiſita graviore ſollicitudine ac timore cuſtodiuntur. Infelix eſt conſervatio ſummarum opum. Licinus opulentus præparatis hamis famulorum turmam nocte vigilare imperat, timens propter ele-*

ANNOTATIONES.

Martial. Lib. 1. Epigram. 50. *aurifluum* vocat *Tagum*, *auriferum* verò Lib. 10. Epigram. 96.

Pactolus.] Hic Lydiæ fluvius, hodie, *Sarabat*, olim & *Chryſorroas* ab arenis aureis dictus, teſte Plinio, Lib. 5. cap. 29. Apud Herodot. Lib. 5. dicitur Pactolus è Tmolo monte auri ramenta volvere, dein flumini Hermo commiſceri, cum illo demùm in mare influere.

Pictâ ſe tempeſtate tuetur.] Vide Satir. 12. v. 28. & Perſ. Satir. 1. v. 89. ibique annotata.

305. *Diſpoſitis prædives hamis*, &c.] Licinus pro conſervatione divitiarum anxius famulos plures vigilare cogit.

Hamis.] Ne *hamos* hic, nam penultima producitur, ſed *hamas* accipe. Cato de Re Ruſtica cap. 153. *hamam* recenſet in ruſticis inſtrumentis; Plutarchus, in hauſtoriis. Apud Heſychium idem eſt ἄμη, quod σκάφη. Plin. Lib. 10. Epiſt. 42. ita ſcribit: *Nicomediæ vaſtiſſimum incendium multas privatorum domos & opera publica duo abſumpſit. Latiùs autem eſt ſparſum tum violentiâ venti, cùm inertiâ hominum . . . . . . & alioqui nullus uſquam in publico ſipo, nulla hama, nullum denique inſtrumentum ad incendia compeſcenda*, &c. Quid igitur per hamas intelligemus? Alii uncos ferreos explicant, ſeu ad diruenda in incendio ædificia, ſeu ad capiendos fures. Alii aſtipulantur Turnebo, qui Lib. 2. cap. 29. locum hunc Juvenalis explicat de homine incendia metuente, vaſaque multa aquaria ad id præparante. Lib. verò 19. cap. 23. quærens cur Præfectus vigilum juberetur per noctes circumire cum hamis & dolabris, *hamam* interpretatur *vas aquarium rotundioris formæ, globoſique ventris*; affertque, ad rem, Columellam Lib. 17. de cucurbita ſic loquentem:

——————— *Sive globoſi*
Corporis, atque utero nimium quæ vaſta tumeſcit,
Ventre leges medio: ſobolem dabit illa capacem
Naryciæ picis, aut Actæi mollis hymetti,
Aut habilem lymphis hamulam.

Favet vetus Schol. qui ſic loquitur hîc: *Per tranſlationem diſciplinæ militaris, Sparteoli Romæ, quorum cohortes in urbis tutelam cum hamis & aquâ vigilias conſueverunt curare vicibus: cauſâ* ignis videlicet.

Vigilare.] Horat. Satir. 1.

An vigilare metu exanimem, noctesque dieſque
Formidare malos fures, incendia, ſervos,
Ne te compilent fugientes, hoc juvat?

306. *Licinus.*] Quilibet dives. Vide Annot. ad Satir. 1. v. 109. & Perſ. Satir. 2. v. 36.

Electro, ſigniſque ſuis, Phrygiâque columnâ,
Atque ebore, & latâ teſtudine. Dolia nudi
Non ardent Cynici. Si fregeris, altera fiet
Cras domus; aut eadem plumbo commiſſa manebit.
Senſit Alexander, teſtâ cùm vidit in illâ
Magnum habitatorem, quantò felicior hic qui
Nil cuperet, quàm qui totum ſibi poſceret orbem;
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus.
Nullum numen habes, ſi ſit prudentia; ſed te
Nos facimus, Fortuna, Deam. Menſura tamen quæ
Sufficiat cenſûs, ſi quis me conſulat, edam.

INTERPRETATIO.

ctrum, & ſuas ſtatuas, ac Phrygias columnas, eburque, & amplam teſtudinem. Denudati Cynici dolia non deflagrant. Ea ſi ruperis, ædes aliæ cras fabricabuntur; vel ipſa plumbo connexa ſubſiſtent. Quando Alexander aſpexit grandem incolam in eo fictili, tum intellexit quanto beatior is qui nihil exoptaret, quàm qui mundum ſibi peteret univerſum, paria facta diſcrimina ſubiturus. O fortuna, nihil divinum tibi eſt, ſi nobis inſit ſapientia: nos verò te Numen conſecramus. Si nihilominus aliquis ſciſcitetur à me, proferam quis opum modus ſit ſatis.

ANNOTATIONES.

307. *Pro electro, ſigniſque ſuis, &c.*] Pro varia ſupellectile pretioſa, vaſis ex electro, ſtatuis ex auro, argento, &c columnis è marmore Phrygio, menſis ebore ornatis, diſcubitoriis lectis, teſtudinum putaminibus opertis. Vide Satir. 11. v. 94. & 123.

308. *Dolia nudi non ardent Cynici.*] Incendio non ſunt obnoxia: quippe fictilia ſeu teſtea fuerant olim dolia, teſte Plinio Lib. 35. cap. 12. ubi ſic ait: *Defunctos ſe multi fictilibus doliis condi maluere, ſicut M. Varro.*

309. *Cynici.*] Diogenis pauperculi, cui dolium pro domo fuit. Vide Annot. Satir. 13. v. 121. & Perſ. Satir. 1. v. penult.

310. *Eadem plumbo commiſſa manebit.*] Si frangas dolium teſteum, partes ejus diſſolutæ & fragmenta poterunt ferruminatione vel plumbatione conjungi & inſtaurari. Non ita verò dives ædes ſuas reficere poteſt, caſu vel incendio dirutas. Vide Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 25.

311. *Teſta cùm vidit in illa.*] Cùm vidit Diogenem in dolio ſuo teſtaceo. Diogenis tamen dolium potiùs ligneum fuiſſe, notat Gujetus, quippe quod ab eo ſæpiùs illæſum verſaretur, otii vitandi causâ.

312. *Magnum habitatorem.*] Diogenem parvi dolii habitatorem certè magnum, animo, ſapientiâ, divitiarum contemptu, ipſoque Alexandro Magno majorem: quod nec Rex ille ignoraſſe videatur. Nam cùm Philoſophos complures & viros primarios ſalutatores habuiſſet, adiit ipſe Diogenem; quin & ſe ſuaſque opes deſpicientem adeo eſt admiratus, ut amicis dixerit; *Niſi Alexander eſſem, profectò Diogenes eſſe vellem.* Plutarch. in Alexandri vita. Laert. Lib. 6.

313. *Totum ſibi poſceret orbem.*] Vide Satir. 10. v. 168.

314. *Æquanda pericula rebus.*] Si enim magna geſſit Alexander, magna quoque eſt perpeſſus. Pariter & alii ſummi Imperatores, quibus magna ſemper gloria magno ſtetit ambitioſis.

315. *Nullum Numen habes, &c.*] Vide Satir. 10. ad calcem.

In quantum ſitis atque fames & frigora poſcunt:
Quantum, Epicure, tibi parvis ſuffecit in hortis:
Quantum Socratici ceperunt antè Penates.
Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.
Acribus exemplis videor te claudere, miſce
Ergo aliquid noſtris de moribus: effice ſummam
Bis ſeptem Ordinibus, quam lex dignatur Othonis.
Hæc quoque ſi rugam trahit, extenditque labellum;
Sume duos Equites, fac tertia quadringenta.

INTERPRETATIO.

nempè *quantum petunt ſitis & eſuries ac gelu: quantum ſatis tibi fuit, ô Epicure, in hortulis exiguis: quantum anteà continebat Socratis domus. Nunquam diverſum natura, diverſum prudentia loquitur. Videor te conſtringere ſeveris exemplis. Adhibe igitur quiddam è noſtris moribus. Fac ſummam, quam lex Othonis dignam putavit quatuordecim gradibus. Si illud etiam rugam inducit, & labium porrigit, accipe binos Equites; acquire trina qua-*

ANNOTATIONES.

319. *Quantum Epicure*, &c.] Vide Satir. 13. v. 122. & Annot. ibid.

320. *Quantum Socratici ceperunt ante Penates.*] Socrates nimirùm ante Epicurum vixit. Nam Socrates natus refertur Olympiade ſeptuageſimâ ſeptimâ, anno ante Chriſtum quadringenteſimo ſeptuageſimo octavo, & vixiſſe annos ſeptuaginta. Epicurus autem in lucem prodiit Olympiade centeſimâ nonâ, vixitque annos nonaginta duos.

Socratici Penates.] Frugalis domus Socratis, quem Laërtius ſcribit, Athenis peſte laborantibus, unum à morbo fuiſſe immunem, ob cibi temperantiam. Vide quæ etiam de illo annotabo ad Perſ. Satir. 4. v. 2. & ſeq.

321. *Nunquam aliud natura*, &c.] Frugalitatem aliaſque virtutes pariter natura & ſapientia præcipiunt. Seneca Epiſt. 50 *Virtus* inquit, *ſecundum naturam eſt, vitia inimica & infeſta ſunt.*

322. *Acribus exemplis*, &c.] Ad rigida nimis & ſevera exempla te revoco & redigo: id eſt, ſi Philoſophorum auſteritas te deterret; ſi tantam metuis paupertatem: modicis igitur opibus contentus eſto.

323. *Miſce aliquid noſtris de moribus.*] Ergo imitare homines hujus ævi, & Romanos noſtros divitias congerere amantes: at modum ſaltem & frænum injice tuæ cupiditati: opes aliquas para, ſed ne, ut illi, quære immenſas.

Effice ſummam, &c.] Cenſum Equeſtrem poſſide, per me licet. Vide Satir. 1. v. 106 ibique annot.

324. *Quam lex dignatur Othonis.*] Roſcius Otho Tribunus Plebis legem tulit, quâ nemini licebat ſedere in Theatri gradibus quatuordecim, niſi haberet Equeſtrem cenſum, ſeu quadringenta ſeſtertia Vide Satir. 3. v. 154. & 159. & Annot. ibid.

325. *Hoc quoque ſi rugam trahit.*] Si anguſtiores etiam hi divitiarum termini, quos præſcribo, triſtem te faciunt.

Extenditque labellum.] Rictum porrigit: ut indignabundis ac mœſtis contingit. Gallicè, *faire la moue*

326. *Sume duos Equites*, &c.] Equeſtrem ergo cenſum duplica, vel ad ſummum, triplica. Tantum habe divitiarum, quantum ſatis eſſet duobus aut tribus Romanis Equitibus.

Si nondum implevi gremium, ſi panditur ultrà :
Nec Crœſi fortuna unquam, nec Perſica Regna
Sufficient animo, nec divitiæ Narciſſi,
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cujus
Paruit imperiis uxorem occidere juſſus.

INTERPRETATIO.

dringenta. Quòd *ſi non adhuc ſinum replevi, ſi ampliùs extenditur; neque menti ſatisfaciet unquam Crœſi ſors, neque Perſidis Imperium, neque opes Narciſſi, cui nihil negavit Claudius Cæſar, juſſa cujus peregit coactus interficere conjugem.*

ANNOTATIONES.

317. *Si nondum implevi gremium.*] Si tibi necdum ſatisfacio : ſi fortunis ejuſmodi, quas habere tibi concedo, non es contentus, certè nullis eris.

Si panditur ultrà.] Si plura apperis.

318. *Crœſi.*] Hujus Lydorum Regis opes in proverbium abierunt etiam. Vide Satir 10. v 274.

Perſica Regna.] Darii & Xerxis Regum Perſicorum ingentes divitias celebrat Juſtinus, &c.

329. *Nec divitiæ Narciſſi*] Nec ſufficient opes hujus liberti Claudii Cæſaris, de quo Sueton. Claud. cap 28 *Suſpexit*, inquit, *ante omnes Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem à rationibus : quos decreto quoque Senatûs non præmiis modò ingentibus, ſed & Quæſtoriis Prætoriiſque ornamentis ornare libenter paſſus eſt ; tantum præterea acquirere & rapere, ut querente eo quondam de fiſci exiguitate, non abſurdè ſit dictum : abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur.* Plin etiam Lib. 33. cap. 10. hujus opes notat. *Juvat*, inquit, *inſectari inexplebilem iſtam habendi cupidinem : multos cognovimus ſervitute liberatos opulentiores, pariterque tres Claudii Principatu, Pallantem, Calliſtum, Narciſſum.*

330. *Cujus paruit imperiis*, &c.] Narciſſi obſecutus voluntati Claudius, Meſſalinam uxorem neci addixit. Cornelius Tacitus Annal. 11. ad finem, *Mirum inter hæc ſilentium Claudii : nempè cùm indefenſa conjux exitio daretur . . . . . . omnia liberto obediebant . . . . Ac ne eadem ejus Narciſſus properaviſſet, verterat perniciem in accuſatorem. Et cùm Imperatoris langueſcere iram, amorem redire audiſſet, prorupit Narciſſus, denuntiatque Centurionibus & Tribuno, qui aderant, exſequi cædem*, &c. Idem alibi : *Nec enim Claudius Meſſalinam uxorem, quæ nupſit Silio, interfeciſſet, niſi properaſſet index, delator adulterii, & quodammodo imperator cædis Narciſſus.* Vide Satir. 10. v. 330. & ſeq.

SATIRA XV.

QUIS neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc; illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibim.

INTERPRETATIO.

ECQUIS ignorat, ô Voluſi Bithynice, quæ monſtra veneretur Ægyptus inſana? Iſta regio Crocodilum colit; alia reveretur Ibin anguibus ſaturam.

ANNOTATIONES.

1. *QUis neſcit, Voluſi.*] In odium fortè Criſpini Ægyptii, de quo antea non ſemel, ſcripſit Juvenalis hanc Satiram, in qua ridiculas Ægyptiorum ſuperſtitiones inſectatur, pariter & crudelitatem; ut qui bruta colant, hominem autem quidam eorum devorârint.

Bithynice.] E Bithyniâ oriunde: quæ eſt Aſiæ minoris regio, Euxino mari & Propontidi vicina.

2. *Ægyptus.*] Africæ regio celebratiſſima, Rubro mari proxima verſus Orientem; ab Occidente Barcana deſerta contingit, à Septentrione mare Mediterraneum, à Meridie Æthiopiam. Urbium olim dicitur habuiſſe millia viginti: quas inter famoſæ Memphis, Alexandria, Peluſium, Babylon nova, hodie, *Cairus*, Thebæ, Syene, &c.

Qualia portenta colat.] Velut Numina. Quæ verò, quot, & cur, enarrant Strabo Lib. 17. Diodor Sicul. Lib. 2. cap 4. Herodot. Lib. 2. &c. Cicero de Nat. Deor. 3. n. 39. *Omne ferè genus beſtiarum conſecrârunt Ægyptii*, inquit.

Crocodilon.] Portentoſum certè animal, quod ex ovo anſerino ſimili naſcens, in eam excreſcit magnitudinem, ut cubitos aliquando viginti æquet longitudine interdum & ſuperet. Quadrupes eſt, ſpecie lacertæ, in terra pariter & in aqua degens. Ad annos ſexaginta vivere, ſemper creſcere, hyeme latere, ac ſine cibo plures menſes durare fertur. Ad Nilum frequens, at præcipuæ magnitudinis eſt apud Gangem Indiæ fluvium: Auctores ſunt Ælianus Hiſtor. animal Lib. 10. cap. 21. & Lib. 12 cap. 38. & Plin. mox citand. Hoc unum ex animalibus caret linguâ: inferiorem maxillam non movet, ſed ſuperiorem inferiori admovet: oculos habet ſuillos, in aquis obtuſos, extra eas perſpicaciſſimos; dentes ingentes, ſerratos & prominentes; ungues robuſtos; pellem dorſi ſquamoſam ac duritie impenetrabilem. Hæc ex Herodoto, Lib. 2. Plinio, Lib. 8. cap. 25. Diodoro Siculo, Lib. 1. cap. 3. Cur autem Crocodilos colerent Ægyptii? Diodor. Sicul. Lib. 2 cap. 4. rationem affert, quòd ſecuritatem patriæ conferant adverſus Arabiæ Libyæque latrones, qui Crocodilos veriti Nilum non audent tranſire populatum. Alia quoque ibidem affertur ratio, nempè ob Menam Regem à Crocodilo defenſum contra perſequentes canes: unde ille Crocodilum urbem condiderit, Crocodilos ſacros eſſe deinceps, & coli à ſuis juſſerit. Seneca Natural. Quæſt. Lib. 4. cap. 2. Delphinorum in Crocodilos ad oſtium Nili pugnam, quin & victoriam amœnâ proſequitur narratiunculâ; ſimiliter & Plin. cit. mox loco, ubi & de Ichneumonis calliditate & inſidiis ad conficiendos Crocodilos.

3. *Adorat pars hæc.*] Ex Herodoto citato, Ægyptiorum quibuſdam ſacroſancti ſunt Crocodili, maximè circa

Effigies ſacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ,

Interpretatio.

tam, Sacrati cercopitheci fulget imago ex auro, ubi magica fides crepant mutilo Me-

Annotationes.

Thebas, aliis verò minimè, ſed velut hoſtes exagitant Ex Plinio quoque & Seneca citatis locis, Crocodilis adverſa eſt & planè infenſa Tentyritarum gens ex Inſula Nili Tentyri vocata. Cùm enim Crocodili ſint erga timidos audaces, in audaces pavidi, Tentyritæ ſtrennè aſſiliunt, voce terrent, fugientes injecto laqueo trahunt, dorſo inequitant, quovis agunt, devorata recens corpora evomere cogunt, ad ſepulturam.

Saturam ſerpentibus Ibim.] Fœda hæc avis ab Ovidio decantata, apud Nili ripas frequens, Ciconiæ non abſimilis, ideo colebatur ab Ægyptiis, quòd ſit infeſta ſerpentibus, à quibus ipſi infeſtantur. Hinc Cic. 1. de Natura Deorum n. 102. *Ipſi*, inquit, *qui irridentur Ægyptii nullam belluam, niſi ob aliquam utilitatem, quam ex ea caperent, conſecraverunt; velut Ibes maximam vim ſerpentum conficiunt, cum ſint aves excelſæ, cruribus rigidæ, corneo proceroque roſtro; avertunt peſtem ab Ægypto, cùm volucres angues ex Libya vaſtitate vento Africo invectas interficiunt atque conſumunt. Ex quo fit ut illa nec morſu viva noceant, nec odore mortua. Poſſem de Ichneumonum utilitate, de Crocodilorum, de felium dicere, ſed nolo eſſe longus.* Herodot. Lib. 2. meminit alatorum ſerpentum in Ægyptum vere ineunte advolantium, quos ſtatim conficiunt Ibides, quæ idcirco magno ibi in honore ſint Ibin porrò duplicis eſſe generis ait; alteram, quæ tota nigra eſt, gruinis cruribus, roſtro valdè adunco, & cum ſerpentibus pugnat: alteram, quæ pedes habet humanis ſimiles, gracile caput, & collum, pennas candidas, crura & roſtrum alteri conſentanea. Diodor. Sic. Lib 2. cap. 4. Ex avibus Ibim utiliſſimam ad ſerpentes & locuſtas brucoſque delendos refert. Plin. Lib. 10. c 28. *Invocant Ægyptii Ibes ſuas*, inquit, *contra ſerpentium adventum*. Et cap. 30. *Ibis circa Peluſium tantùm nigra eſt: cæteris omnibus locis candida.* Cœl. Rhodig. Lib. 13. cap. 1. ex Minutiano Cæcilio Auctore, obſervat Corvinum ab Ovidio appellatum fuiſſe Ibin, ex avis fœditate, cui ventrem roſtro purgare inſitum. Hoc idem teſtatur Plin. Lib. 8. cap. 27. ubi ſic habet: *Simile quiddam monſtravit in Ægypto Ibis, quæ roſtri aduncitate per eam partem ſe perluit, quâ reddi ciborum onera maximè ſalubre eſt.* Et Plutarch. de Iſide & Oſir. paulò ante finem, quædam habet de Ibi non omittenda; quòd Medicos purgationis uſum docuerit, cùm ſpectaretur ablui & purgari à ſeipſa: quòd Ægyptii Sacerdotes eà ſe luſtrant aquâ, quam Ibis biberit. Hæc enim nunquam inſalubrem aut veneno infectam bibit vel attingit. &c.

4. *Nitet*] Adornatur ad cultum.

Cercopitheci.] Caudatæ ſimiæ, quam colebat Ægyptus. κέρκος, *cauda*, πίθηκος, *ſimia*. Plin. Lib. 8 cap. 54 *ſimia caudis inter ſe diſtinguuntur.*

5. *Dimidio magicæ reſonant ubi Memnone chordæ.*] Apud Thebas Ægyptias in templo Serapidis (ut vult Plinius Lib. 36. cap. 7.) ſaxea viſebatur Memnonis effigies citharam tenens, quæ quotidie Solis orientis percuſſa radiis ſonum edebat citharæ ſimilem. Strabo vidit audivitque; at iſtius rei cauſam non aſſequi ſe fatetur: ejus autem ſtatuæ partem mediam, terræ motu corruiſſe narrat. Hinc Juvenalis *dimidium* vocat *Memnonem*; *Magicas* porrò *chordas* ait, quia per Magicam Artem ſonare creditum eſt Nam & cùm diruiſſet Thebas Rex Perſarum Cambyſes, ſtatuam illam aperuit, ratus me-

Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos, hîc piſcem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.

INTERPRETATIO.

mnone, ac priſca Theba cum centum januis dejecta procumbunt. Ibi caruleos, iſtic fluvii piſcem, alibi canem urbes integra colunt, nullus verò Dianam.

ANNOTATIONES.

chanicum aliquid intus latere, quo ſonitus is fieret; verùm nihil reperit: aperta verò ſtatua conſuetum edere ſonum perſeveravit. Vetus Schol. Pauſan. in Atticis. Philoſtrat in Iconib Cœl. Rhodig. Lib. 22. cap. 5.

6. *Vetus Thebe.*] Ex Diodor. Sicul. Lib. 2. cap. 1. Thebæi ſe omnium antiquiſſimos jactabant: primoſque Philoſophiam & Aſtronomiam inveniſſe, &c.

Centum jacet obruta portis.] Portas ſeptem habuit Thebe Bæotia, ut dixi ad Sat. 13. v. 17. at Ægyptia Hecatompylus inde dicta portas centum, vel ut alii volunt, aulas ac domos Principum centenas: à Buſiride Rege condita, centum & quadraginta ſtadiorum pomœrium oſtentabat. Plin. Lib. 36. cap. 14. Herodot. Lib. 2. Thebas olim Ægyptum vocatas refert. Diodor. Sic. Lib. 2. cap. 1. ait, *Buſirim condidiſſe magnam civitatem, Thebas à Græcis, ab Ægyptiis autem Solis urbem dictam:* (Strabo Dioſpolim, non Heliopolim vocatam tradit, aliique) *Pulcris & ingentibus ædificiis, ac ſpecioſis Deorum templis exornaſſe: privatorum etiam ædes uſque ad quartam aut quintam contignationem conſtruxiſſe: hanc demum non ſolum Ægypti, ſed totius orbis feliciſſimam ac florentiſſimam reddidiſſe.* Deinde ſubjungit: *non centum portas civitatis à quibuſdam afferri, ſed plures & egregias templorum januas, à quibus dicta fuerit centum ceu plurium portarum. Ex ea verò curruum millia viginti ad bellum prodire ſolita.* &c. Sanctus Hieronymus dictam ſuo tempore Thebeſtim ſcribit, Epiſt. ad Galat. Thebaidis olim regionis caput fuit: nunc detrita omnino paucis conſtat incolis, vocaturque *Minio*, teſte Sanſone: inter Memphim ad Boream, & Syenen ad Auſtrum ſita.

Jacet obruta.] Diodor. mox cit. refert ædificatâ Memphi oportuniore ſitu, poſteros Reges Thebis relictis, Regiam illuc tranſtuliſſe: unde ſint imminutæ jam Thebarum opes. Idem ibid pariter & Herodot. Lib. 3. narrant Cambyſem Perſarum Regem Ægyptum occupaſſe, Ægyptios malè mulctaſſe, clariſſimas urbes, multaque Deorum templa, ad Thebas maximè, ſpoliaſſe; & in Aſiam aſportaſſe aurum, argentum, ſigna, artifices, &c. Hæc facta circa Olympiadem ſexageſimam tertiam teſtatur Euſeb. Chron. Plin. Lib. 36. cap. 9. *Cambyſes Rex*, inquit, *cùm Thebas expugnarit, graſſareturque incendium ad crepidines obeliſci, extingui ignem juſſit, molis reverentiâ, qui urbis nullam habuerat.*

7. *Caruleos.*] Id eſt, piſces maris cærulei. Brodæus, Turneb. Lib. 7. cap. 8. aliique legunt, *ailuros*, id eſt, feles, quos venerabantur Ægyptii, ut paſſim oſtendunt Herodot. & Diodor. cit.

8. *Oppida tota canem venerantur.*] Quædam animalia colebant univerſi Ægyptii; è terreſtribus bovem, canem, felem: ex aquatilibus lepidotum, & oxyrinchum: è volatilibus ibin & accipitrem: alia quidam populi, ut ovem Thebani & Saitæ: latum piſcem Latopolitani, capram & hircum Mendeſii; lupum Lycopolitani, &c. Vide cit. Strab. Diodor. Herodot. &c.

Canem.] Hic tum venationi, tum ad cuſtodiam prodeſt: propterea Deum Anubim capite fingunt canino, ſignificantes cuſtodem corporis Oſiridis atque Iſidis fuiſſe. Adde quòd Iſidis canes corpus Oſiridis quæſitum inveſti-

Porrum

Porrum & cepe nefas violare, ac frangere morſu.
O ſanctas gentes, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina! Lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa. Nefas illic fœtum jugulare capellæ;
Carnibus humanis veſci licet. Attonito cum
Tale ſuper cœnam facinus narraret Ulyſſes

Interpretatio.

Scelus eſt apprehendere porrum & cæpas, dentibuſque rumpere. O religioſam nationem, cui iſti creſcunt in hortulis Dii! Brutis lanigeris parcunt ſingula menſa: Ibi capra catulum occidere prohibetur, fas verò eſt hominis carnem comedere. Quando Ulyſſes inter epulas ejuſmodi facta commemorabat Alcinoo

Annotationes.

gârunt: unde in Feſtis Iſidis canes præeunt pompam. Ex Diod. Sicul. cit. Lib. 2. cap. 4. Vide & quæ notavi ad Satir. 6. v. 533.

Nemo Dianam.] Comparatio ironica: canem venerantur omnes; nemo canum dominam ac venatricem Dianam. Ridicula hominum religio! Scribit tamen Herodotus cit. Lib 2. in urbe Bubaſti pulcherrimo in templo coli Dianam, ipſamque Bubaſtin appellari

9. *Porrum & cepe nefas violare.*] Plin. Lib. 19. cap. 6. *Allium*, inquit, *cæpaſque inter Deos in jurejurando habet Ægyptus.* Gell. Lib. 20. cap. 7 *Cæpitium*, inquit, *revireſcit & congerminat decedente Luná, contrà autem inareſcit adoleſcente. Eam cauſam eſſe dicunt Sacerdotes Ægyptii cur Pelusiota cæpe non edant, quia ſolum olerum omnium contra Lunæ aucta & damna vices minuendi atque augendi habeat contrarias.* Plutarchus de Iſide & Oſiri, ait Ægyptios ſacerdotes cæpam averſatos eò quòd lacrymas eliciat, atque Feſtos dies celebrantibus ſit moleſta, ſitim quoque exciret iis gravem, qui religionis causá cibo potuque abſtinent.

10. *Naſcuntur in hortis Numina*] Quidam enim Ægyptii lentem, alii fabam, alii cæpe reverebantur. Diodor. citat.

11. *Lanatis animalibus abſtinet.*] Ovibus abſtinebant, quoniam bis edunt fœtus, lanamque præbentes vario accommodaram uſui, lac præterea caſeumque ſuppeditant. Diodor.

12 *Nefas illic fœtum jugulare capellæ*] Paulò antè dixi capram Mendeſiis atque hircum adorari. Cic. Tuſc. 5. n 78. *Morem Ægyptiorum quis ignorat? Horum imbutæ mentes erroribus quamlibet carnificinam priùs ſubierint, quàm Ibin, aut aſpidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent: Quorum etiamſi imprudentes quidpiam fecerint, pœnam nullam recuſent.* Diod. citat. Lib. 2. cap. 4. ita refert: *Si quis animalium iſtorum aliquod occiderit, morte damnatur . . . . . adeoque mentes hominum pervaſit ea ſuperſtitio, ut quo tempore Ptolemæus Rex à Romanis ſocius & amicus dictus eſt, applaudentibus quidem Ægyptiis, Italeſque ſtudioſè excipientibus, tamen cùm quidam Romanus felem interfeciſſet, ad ejus domum concurſu plebis facto, neque à Regiis ad id miſſis Principibus, neque Romanorum timore abſterreri à pœna hominis potuerint. Quam rem non auditu percepimus ſed viſu: cum in Ægyptum eo tempore navigaſſemus.*

13. *Carnibus humanis veſci licet.*] Diodor. cit. mox loco ita pergit: *Preſſos aliquando Ægyptios fame, adeo ut pluros ab humanâ carne, ob inopiam cibi non abſtinerent, animalia ſacra omninò intacta reliquere.*

Attonito cum tale, &c.] Exemplo oſtendit & illuſtrat quæ dixit de immani Ægyptiorum crudelitate.

14. *Narraret Ulyſſes Alcinoo.*] Ulyſſes nempè naufragus ad Corcyram Inſulam enatavit. In ea tum regnabat Al-

Alcinoo, bilem aut riſum fortaſſe quibuſdam
Moverat, ut mendax aretalogus. In mare nemo
Hunc abicit, ſævâ dignum verâque Charybdi,
Fingentem immanes Læſtrygonas & Cyclopas?
Nam citiùs Scyllam, vel concurrentia ſaxa

INTERPRETATIO.

admiranti, indignationem fortè vel cachinnos excitaverat nonnullis, tanquam vanus fabulator: ergone illum in mare nullus præcipitavit crudeli nec fictâ dignum Charybdi, ſævos Læſtrigonas & Cyclopas comminiſcentem? Faciliùs enim crediderim Scyllam, aut Cyaneas

ANNOTATIONES.

cinoüs Phæacum Rex. Hujus filia Nauſicae nudum & egentem in littore Ulyſſem invenit, ejuſque miſerta ad patrem perduxit: à quo benignè exceptus inter cænandum enarravit ille ſuos ab annis ſeptem errores ac labores: quemadmodum à Polyphemo Cyclope, atque Antiphate Læſtrigonum Rege antropofagis quidam è ſuis devorati eſſent: &c Homer Odyſſ. 6. 7. 9. 10. Talia verò illo referente (inquit Juvenalis) accumbentium Phæacum quidam ridere fabuloſa, alii vanum oſtentatorem indignari, ac dicere vel cogitare apud ſe: hunccine fabulatorem nemo in mare abjicit? Charybdim fingit falſam, et verâ eſt dignus ipſe, quâ abſorptus pereat. &c.

16. *Aretalogus*] Sueton. Auguſt cap. 74. *inter cænandum*, inquit, *aut acroamata & hiſtriones, aut etiam triviales è circo ludios interponebat, ac frequentiſſimè aretalogos* Hos verò Caſaubonus ibid. paraſitos Philoſophos interpretatur, qui de virtutibus diſputare ſoliti ſint apud menſas divitum: ab ἀρετὴ & λόγος. Ipſos vocat circulatores Seneca Epiſt. 29. Alii ex Porphyrione in Horat Serm. propriæ virtutis oſtentatorem aretalogum eſſe aiunt: alii nugatorem & ſcurram, ſeu feſtiva & faceta, ad oblectandos audientium animos, effutientem: ab ἀρεστὸς *blandus, gratus*. Turneb. Lib. 10 cap. 12.

17. *Charybdi.*] Voragine naves abſorbente. Vide Satir. 5. v. 102. Annot.

18. *Læſtrygonas atque Cyclopas.*] Plin. Lib. 7. cap. 2. *Cogitemus in medio terrarum orbe, in Sicilia atque Italia homines hujus monſtri. Cyclopas & Læſtrigonas, qui corporibus humanis veſcerentur.*

Læſtrygonas.] *Formia antiqua Læſtrygonum ſedes*, inquit Plin. Lib. 3. cap. 5.

Cyclopas.] Similes Polyphemi, à quo devoratis jam Ulyſſis comitibus, ipſe tantùm non peremptus eſt. Vide Homer. cit. & Satir. 9. v. 64. Annot. Vide & Turneb. Lib. 24. cap. 10. & Lib. 18. cap 46.

19. *Nam citiùs Scyllam, &c.*] Potiùs quàm eſſe credam homines alios comedentes.

Scyllam.] Proximus eſt & adverſus Charybdi ſcopulus in freto Siculo, navigantibus uterque formidabilis. Hinc adagium: *Incidit in Scyllam cupiens vitare Charybdim.* Porrò fabulati ſunt meretrices eſſe portentoſas, à quibus tranſeuntes devorabantur.

Virgil Eclog. 6.

Quid loquar aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſecuta eſt
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis!

Vide Coel. Rhodig. Lib. 30. cap. 34. Ovid. Metamorphoſ. 13. & 14.

Concurrentia ſaxa Cyaneas.] Aliàs vocantur *Symplegades* iſti duo ſcopuli,

Cyanes, plenos & tempeſtatibus utres
Crediderim, aut tenui percuſſum verbere Circes;
Et cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis.
Tam vacui capitis populum Phæaca putavit?
Sic aliquis meritò nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræâ temetum duxerat urnâ.
Solus enim hoc Ithacus nullo ſub teſte canebat.
Nos miranda quidem, ſed nuper Conſule Junio

INTERPRETATIO.

rupes coëuntes, atque utres procellis refertos, vel levi Circes ictu pulſatum Elpenorem grunnitum edidiſſe cum ſuis remos agitantibus. *Adeone inani cerebro exiſtimavit Phæacum gentem? Ita quiſpiam jure ſenſiſſet, non adhuc temulentus, quique pauxillum vini hauſerat ex amphora Corcyra: Quippe unus Ithacus ea recitabat nemine atteſtante. Nos ſtupenda certè, at non ita pridem fa-*

ANNOTATIONES.

ad os Thracii Boſphori, qui cùm à ſe parum diſtent, navigantibus concurrere videntur & collidi. Hinc inſtabiles vocat Ovid. Triſt. 1. Eleg. 9.

20\. *Plenos tempeſtatibus utres.*] Æolum nempè fabulantur ventos utribus incluſos dediſſe Ulyſſi navigaturo; at hujus comites ratos aliud intus latere, aperuiſſe: unde ſoluti venti tempeſtates excitarunt horrendas. Homer. cit.

21\. *Circes.*] Famoſa hæc venefica Solis è Perſe filia, Colchorum Regis ſoror, in Italiam profuga apud Circæum Promontorium habitavit. Ibi verò Ulyſſem tempeſtate actum ſuſcepit, ejuſque ſocios veneficiis in porcos mutavit, moxque priſtinæ formæ virgà tactos reſtituit. Homer. Odyſſ. cit. Ovid. Metamorphoſ.,
Virgil. Eclog. 8.

Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis.

Plutarch. de Homero Lib. fabulam hanc explicat Plin. Lib. 25. cap. 2. ejus facit mentionem

22\. *Elpenora.*] Unum è ſociis Ulyſſis. Vide notam præcedentem.

23\. *Tam vacui capitis*, &c] Adeone bardos ac ſtolidos nos putat iſte, ut ejus fabulis habeamus fidem?

Populum Phæaca.] Populum Inſulæ Corcyræ, quæ hodie *Corfu*, ad oram Epiri ſitæ. Huic olim nomen dederat Corcyra Nympha; è qua Neptunus ſuſcepit Phæacem: unde Phæacia dicta; & populi Phæaces vocati.

24\. *Sic aliquis.*] Aliquis convivarum & epulantium cum Ulyſſe ad menſam Alcinoi Regis Corcyræ.

25\. *Minimum qui de Corcyræa temetum duxerat urnâ.*] Sapiens quidam vir, vino moderatè ſumpto, planè ſui compos.

26\. *Solus enim hoc*, &c.] Quippe unus evaſerat emerſeratque è naufragio: quare nemo aderat qui atteſtaretur vera eſſe quæ ab eo narrabantur.

Ithacus.] Ulyſſes apud Ithacam natus Inſulam. Vide Annot. Sat. 14. v. 287.

27\. *Nos miranda quidem*, &c.] Quod Juvenalis ego referam, teſtes habet, ipſeque vidi in Ægypto nuper, dum Romæ Conſul erat Junius.

Conſule Junio.] Quid hic certi ſtatuemus? Alii legunt, *Junco*; alii, *Vinco*: de his ita ſcribit Juſt. Lipſ. Epiſtolic. Quæſt. Lib. 4. Epiſt. 20. *Vincum, ſive Juncum Conſules non invenio: & intricata pars illa faſtorum ob Conſules crebrò ſuffectos.* Alii legunt, *Junio*; & quidam Junium Sabinum intelligunt, qui fuit Conſul cum Domitiano, anno Urbis conditæ octingenteſimo trigeſimo ſexto. Quidam Q. Junium Ruſticum Imperatoris Hadriani Collegam afferunt, anno urbis conditæ octingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo. Salmaſ. in Plin. &c.

Geſta, ſuper calidæ referemus mœnia Copti;
Nos vulgi ſcelus, & cunctis graviora cothurnis.
Nam ſcelus à Pyrrha, quanquam omnia ſyrmata volvas,
Nullus apud Tragicos populus facit. Accipe noſtro
Dira quod exemplum feritas produxerit ævo.
Inter finitimos vetus atque antiqua ſimultas,
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus
Ardet adhuc, Ombos & Tentyra. Summus utrinque
Inde furor vulgo, quòd Numina vicinorum
Odit uterque locus; cùm ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit. Sed tempore feſto

INTERPRETATIO.

Ea Junio Conſule, ultra muros Copti ardentis, nos crimen totius *populi narrabimus, & pejora omnibus cothurnis. Enimverò licet cuncta ſyrmata expendas, à Pyrrha* ſæculo, *nuſquam plebs* omnis *crimen patrat apud Tragœdiarum ſcriptores. Audi quoddam exemplum edi dit noſtris temporibus ſæva crudelitas. Inveterata pridem alienatio, jugis invidia, plagaque immedicabilis fervet hactenus vicinos inter Ombos atque Tentyritas. Hinc & illinc indignatio plebi maxima, quoniam ambæ regiones finitimorum Deos averſantur, quandoquidem æſtimant ea Numina dumtaxat cenſenda eſſe, quæ ipſa venerantur. Atqui feſto die*

ANNOTATIONES.

28 *Copti.*] *Coptos* urbs Ægypti, ſive Thebaidis, ad Nilum, celebre eſt emporium Arabibus & Ægyptiis Tropico ſubjecta eſt, unde *calidam* vocat. Vide Strab. Lib. 17. &c.

29 *Nos vulgi ſcelus*, &c.] Non unius hominis ſcelus, ut olim Atrei, Thyeſtis, Medeæ, Oreſtis, Alcmæonis; ſed totius populi crimen profero, quale nunquam auditum eſt, nec Tragicis decantatum.

Graviora cothurnis.] Graviora iis quæ in Tragœdiis tractari ſolent, quarum Actores cothurnos induunt. De his vide Annot. Satir. 6. v. 633. ad vocem, *cothurnum*.

30. *A Pyrrha.*] A diluvio, quod contigit ſub Deucalione & Pyrrha. De quibus Satir. 1 v. 81. & 84.

Syrmata.] Tragicas veſtes, pro tragicis argumentis. Synecd. Vide Sat. 8. v. 229.

33. *Inter finitimos.*] Jam narrat facinus & facinoris cauſas. Nempe diverſitas religionis odium inter eos generat atrox quidem: hinc rixæ, & cædes, & bellvina feritas utrimque ſævit.

Ardet adhuc.] A tot ſæculis.

34. *Nunquam ſanabile vulnus.*] Animorum offenſio & alienatio vix unquam reconcilianda.

35. *Ombos & Tentyra.*] Urbs utraque finitima, Ægyptiis & Arabibus communis, non longè ab Iſtmo Rubri maris, mirum in modum diſſentit: nam, ut jam ſuprà notavi, Tentyritæ Crocodilum inſectantur & perimunt: Ombi verò (ſeu Combi, ut aliis placet) eum adeo colunt, ut ſuos ab eo liberos devorari non ferant ſolùm, ſed etiam lætentur.

36. *Numina vicinorum odit uterque locus*, &c.] Diodor. Sicul. antè cit. Lib. 1. cap. 4. ait, *Apud priſcos Reges deſciſcente frequenter populo, quempiam prudentiâ conſpicuum diviſiſſe Ægyptum in varias partes, ſingulisque edixiſſe quæ animalia ſeparatim colerent; eo conſilio, ut dum certa quique animantia pro Diis haberent, quæ ab aliis contemnerentur contempti, alteri alteros peroſi, nequaquam ſimul adverſus Principes conſpirarent. Quod & ſecutum eſt. Nam diverſorum ſtudiorum homines invicem diſ-*

Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorum primoribus ac Ducibus; ne
Lætum hilaremque diem, ne magnæ gaudia cœnæ
Sentirent poſitis ad templa & compita menſis,
Pervigilique toro, quem nocte ac luce jacentem
Septimus intereà Sol invenit. Horrida ſanè
Ægyptus: ſed luxuria quantum ipſe notavi,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.
Adde quòd & facilis victoria de madidis &
Blæſis, atque mero titubantibus. Inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacumque
Unguenta, & flores, multæque in fronte coronæ:
Hinc jejunum odium. Sed jurgia prima ſonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, & vice teli

INTERPRETATIO.

alterius plebis, univerſi proceres & magnates hoſtium decreverunt captare opportunitatem vetandi quominus feſtivam lucem ac jucundam haberet illa, *neve guſtarent lætitiam ingentium epularum, ſtatutis apud fana ac trivia menſis, atque vigilanti lecto, quem noctu diuque ſtratum ſeptima lux interim reperit.* Barbara *certè* pars hæc *Ægypti: at quemadmodum ego obſervavi, ferox* illa *multitudo luxu non concedit Canopo infami. Accedit quod nec arduus videbatur triumphus de udis & balbutientibus & nutantibus* præ *vino. Hinc tripudia hominum* ad *fuſcum tibicinem, unguenta vulgaria, floreſque & corolla plurima circum tempora. Illinc famelica offenſio. Atenim prior contentio emicare cœpit mentibus fervidis. Ea certaminis buccina. Mox æquali vociferatione congrediuntur: ac pro ſpiculo*

ANNOTATIONES.

ſentiunt, mutuò ſibi cultûs impietatem objicientes.

59. *Alterius populi.*] Omborum Diis ſuis ſacros & feſtos dies celebrantium.

40. *Laimicorum primoribus.*] Tentyrius.

43. *Pervigilique thoro, &c.*] Lecto diſcubitorio, quo pervigiles epulas ex more agebant, genioque indulgebant per continuos dies ſeptem atque noctes.

44. *Septimus interà.*] Quidam legunt, *interdum.*

45. *Ætypius.*] Ea regio, in qua ſunt urbes prædictæ, & in qua ego præſens vidi quæ refero, inquit Juvenalis: quem proinde conſtat in Ægypto fuiſſe.

46. *Canopo.*] Vide Satir. 1. v. 26. Annot.

47. *Addo quod & facilis victoria.*] Victoriæ de Ombis tum ebriis reportandæ facilitas hoſtes eorum Tentyritas movit ad eos impetendos & laceſſendos, ex invidia ſcilicet.

De madidis.] Unguento perfuſis, ex more, & laſcivientibus

48. *Blæſis.*] Ariſtot. in Problemat. ſcribit linguam vinolentis oberrare, vel quòd uti totum corpus, ſic & lingua titubat: vel quòd linguæ caro mollis inſtar ſpongiæ, madeſcendo ampliatur, hincque ob molem tardior non ita ſinceré verba exprimit.

Inde virorum.] Ex parte Omborum.

49. *Nigro tibicine.*] Mauro, Æthiope, tibià ludente, Ombi ſaltabant ad numerum.

51. *Hinc jejunum odium.*] Contrà verò Tentyritæ jejuni, & infeſti.

52. *Hæc tuba rixæ.*] Velut claſſicum.

Sævit nuda manus: paucæ ſine vulnere malæ:
Vix cuiquam aut nulli toto certamine naſus
Integer. Aſpiceres jam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Oſſa genis, plenos oculorum ſanguine pugnos.
Ludere ſe credunt ipſi tamen, & pueriles
Exercere acies, quòd nulla cadavera calcent.
Et ſanè quo tot rixantis millia turbæ,
Si vivunt omnes? Ergo acrior impetus, & jam
Saxa inclinatis per humum quæſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſtica ſeditione
Tela; nec hunc lapidem, quali ſe Turnus, & Ajax;
Vel quo Tydides percuſſit pondere coxam
Æneæ; ſed quem valeant emittere dextræ
Illis diſſimiles, & noſtro tempore natæ.
Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero.

INTERPRETATIO.

denudata dextra pugnat. rara maxilla abſque plaga: rarò alicui vel nemini incolumes nares per omnem dimicationem. Modò cerneres in omnibus turmis facies mutilatas, vultus diverſos, atque oſſa diviſa fractis malis, pugnoſque oculorum cruore perfuſos. Iſti nihilominus jocari ſe arbitrantur, & certamina puerorum agitare, quoniam cadavera nulla proterunt. Et certè quorſum tot millia populi dimicantis, ſi cuncti ſuperſtant? Itaque gravior fit incurſus: jamque ordiuntur jacere lapides per terram collectos demiſſis brachiis, prompta ſeditioſorum arma. Neque verò id ſaxum, quo ſe *Turnus atque Ajax* defenderunt, *aut quâ mole Tydei* filius *cecidit Æneæ coxendicem, ſed qualem vibrare queant manus iis diſpares, ævoque noſtro procreatæ. Illa enim progenies jam diminuebatur Homero ſuperſtite.*

ANNOTATIONES.

57. *Alias facies.*] Immutatas ac deformatas vulneribus & cruore.

58 *Oculorum ſanguine.*] Quos eruerint, aut foderint, aut cruentarint.

60. *Nulla cadavera calcent.*] Nemine adhuc trucidato, cujus cadaver pedibus conculcent.

61. *Et ſanè quo tot,* &c.] Ironia.

64. *Domeſtica ſeditione tela.*] Conſueta, familiaria.

Virgil. Æneid. 1.

Jamque faces & ſaxa volant.

65. *Nec hunc lapidem.*] Neque verò tantum jaciunt, quantum olim Turnus, Ajax, Diomedes. Hi torquebant ingentem unum: illi heroïbus inferiores nonniſi leviores multos poterant movere.

Turnus.] Adverſus Æneam intorſit ſaxum Turnus: illud autem ingens, immane, limitem agro poſitum dicit Virgil. Æneid. 12. ſub finem.

Ajax.] Hic ſingulari certamine cum Hectore commiſſus Iliad. 7.

66. *Tydides*] Diomedes Tydei filius Æneam graviter vulnerat cit. Iliad.

69. *Nam genus hoc vivo jam decreſcebat Homero.*] Homer. cit Iliad.

ὃ οὐ δύο ἄνδρε φέροιεν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσι.

Quem imitatus Virgil. Æneid. cit.

Vix illud lecti bis ſex cervice ſubirent,

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

S. Auguſtin. de Civit. Dei Lib. 15.

Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.
Ergo Deus quicumque aſpexit, ridet, & odit.
A diverticulo repetatur fabula. Poſtquam
Subſidiis aucti, pars altera promere ferrum
Audet, & infeſtis pugnam inſtaurare ſagittis.
Terga fugæ celeri præſtantibus omnibus inſtant
Qui vicina colunt umbroſæ Tentyra palmæ.
Labitur hîc quidam nimiâ formidine curſum
Præcipitans, capiturque: aſt illum in plurima ſectum
Fruſta ac particulas, ut multis mortuus unus

INTERPRETATIO.

Modò humus gignit homines improbos & parvos. Numen igitur quodlibet viderit, deridet atque averſatur. A digreſſione ſermo revocetur. Poſteaquàm auxiliaribus copiis *roborati* ſunt, *acies una ferrum diſtringere aggreſſa* eſt, *atque inimicis telis prælium redintegrare.*

Tum, *qui Tentyra habitant palmetis umbroſis proxima, urgent cunctos dorſum præcipiti fuga dantes. Iſtic quiſpiam curſus præ metu immodico properans aufugere; & comprehenditur. Hunc verò multas in partes & fruſtula diſcerptum, ut unus exanimis pluribus*

ANNOTATIONES.

cap 9. *Non credunt*, inquit, *magnitudines corporum tunc fuiſſe longè amampliores, quàm nunc ſunt. . . . . Sed incredulos convincunt nudata per vetuſtatem, ſeu per vim fluminum, varioſque caſus ſepulcra, ubi incredibilis magnitudinis oſſa mortuorum apparuerunt. Vidi ipſe non ſolus, ſed aliquot mecum, in Uticenſi littore, molarem hominis dentem tam ingentem, ut ſi in noſtrorum dentium modulos minutatim concideretur, centum nobis videretur facere potuiſſe: ſed eum gigantis alicujus fuiſſe crediderim. . . . Plinius Secundus commemorat naturam ferre minora corpora, idque Homerum ſæpè carmine conqueſtum:* &c. Plin. Lib. 7. cap. 16. ita ſcribit: *Cuncto mortalium generi minorem in dies menſuram fieri propemodum obſervatur. . . . . Sub Divo Claudio Principe viſus Arabs quidam nomine Gabbara novem pedes alens. Oreſtis corpus ſeptem cubitos habuit. In Creta terra motu rupto monte, inventum corpus quadraginta ſex cubitorum, quod alii Orionis, alii Oti fuiſſe aiunt*, &c. Gellius Lib 3. cap 10. ſic habet: *Herodotus homo fabulator, Hiſtor. 1. ſcribit inventum eſſe ſub terra Oreſtis corpus cubita longitudinis habens ſeptem, quæ faciunt pedes duodecim cum quadrante: niſi ſi (ut Homerus opinatus eſt) vaſtiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum; & nunc quaſi jam ſeneſcente mundo, rerum atque hominum decrementa ſint.* Cœl Rhodig Lib. 18. cap. 31. *In fluvii Orontis alveo*, inquit, *repertum eſt cadaver Indi cujuſdam Orontis nomine, cubitos undecim longum, & amplius.*

71. *Ridet & odit.*] Odit malos, ridet puſillos.

72. *A diverticulo repetatur fabula.*] Relinquamus Turni, Ajacis, ac Diomedis Hiſtoriam, & ad noſtram redeamus.

75. *Terga fugæ celeri*, &c.] Ombis univerſis fugæ ſe dantibus inſtant armati Tentyritæ, in quorum terra creſcunt palmæ complures.

76. *Palmæ.*] Vide multa ſcitu digna de palmis, apud Herodot. Lib. 4. Plutarch. Nat. Quæſt. Plin. paſſim. Athen. Lib. 2. & 14. Cœl. Rhodig. Lib. 3. cap. 6. &c.

77. *Labitur hîc quidam.*] Unus ex Ombis fugiens cecidit, & ab hoſtibus captus eſt.

Sufficeret, totum corroſis oſſibus edit
Victrix turba; nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus: longum uſque adeo, tardumque putavit
Expectare focos, contenta cadavere crudo
Hinc gaudere libet, quòd non violaverit ignem,
Quem ſumma cœli raptum de parte Prometheus
Donavit terris Elemento gratulor, & te
Exultare reor. Sed qui mordere cadaver
Suſtinuit, nihil unquam hac carne libentius edit.
Nam ſcelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula ſenſerit: ultimus autem
Qui ſtetit abſumpto jam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de ſanguine guſtat.
Vaſcones, ut fama eſt, alimentis talibus uſi

INTERPRETATIO.

ſatis eſſet, integrum devoravit ſuperior multitudo, arroſis etiam oſſibus: neque fervente cacabo verubuſve coxit. Ita diuturnam ac lentam exiſtimavit caminam opperiri, crudo corpore ſatis gaudens. Inde fas eſt lætari, quod non ignem polluerit, quem è ſuprema cœli regione ablatum terris dedit Prometheus. Congratulor elemento: teque gaudere arbitror. At qui mandere cadaver haud dubitavit, nihil unquam deglutivit eâ carne jucundius. In tali enim facinore, ne ſciſciteris & ambigas utrum prior ingluvies delicias captarit: at qui poſtremus acceſſit, ductis humi digitis, quidpiam delibat è cruore hominis *jam integro cadavere devorato. Vaſcones, ut ferunt, cibis ejuſmodi veſcentes*

ANNOTATIONES.

81. *Nec ardenti decoxit aheno*, &c.] Humanam verò carnem tam avidè appetiverunt, ut nec elixam nec aſſatam, ſed crudam voraverint.

84 *Ignem.*] Quem velut ſacrum gentes multæ coluerunt. Vide Cic. 4 Acad. Quæſt. n. 118. de Nat. Deor. 3. de Leg. 2. n. 20. Plutarch de Placit. Philoſ. 1. cap. 3 & de facie in orbe Lunæ. Herodot. Lib. 3. paulò poſt initium. Cœl. Rhodig. Lib. 15. cap. 14. & 15. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 26. &c.

85. *Prometheus.*] Vide Satir. 4. v. 133. Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 19. 20. & 21. &c.

86. *Elemento gratulor.*] Igni gratulor quod non ſit violatus, coquendo carnes humanas, quibus impii Tentyritæ ſatiarentur.

89. *Et te exultare reor.*] Te ô Voluſi, credo mecum ſentire & lætari.

89. *Ne quæras & dubites, an*, &c.] Ne dubites voracibus illis antropofagis cibos impios maximè jucundos fuiſſe, cùm de corpore hoſtili epulati ſunt: quandoquidem is qui tardè venerat, ſaltem cruoris guttas humi colligit, & abligurit mirà cupiditate. Nam primi non carnes ſolùm abſumpſerant, ſed & oſſa corroſerant.

93. *Vaſcones ut fama eſt*, &c.] Ex comparatione exaggerat crudelitatem Ægyptiorum.

Vaſcones.] Hi pridem Tarraconenſis Hiſpaniæ populi eam tenebant regionem, quæ ſita eſt Iberum fluvium inter & Pyrenæos montes, & Navarra modò nuncupatur. Subinde verò in Galliam tranſgreſſi Aquitaniæ partem occupârunt: eique ſuum indidere nomen, vernaculè, *la Gaſcogne.*

Alimentis talibus uſi] Corporibus humanis in ſumma quidem neceſſitate victitarunt. Alii legunt, *Alimentis talibus olim.*

Produxēre

Produxêre animas: ſed res diverſa; ſed illic
Fortunæ invidia eſt, bellorumque ultima, caſus
Extremi, longæ dira obſidionis egeſtas.
Hujus enim, quod nunc agitur, miſerabile debet
Exemplum eſſe cibi: ſicut modò dicta mihi gens
Poſt omnes herbas, poſt cuncta animalia, quicquid
Cogebat vacui ventris furor, hoſtibus ipſis
Pallorem, ac maciem, & tenues miſerantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati
Et ſua. Quiſnam hominum veniam dare, quiſve Deorum
Urbibus abnuerit dira atque immania paſſis;
Et quibus ipſorum poterant ignoſcere manes,
Quorum corporibus veſcebantur? Melius nos

INTERPRETATIO.

vitam in longius traxerunt. At res abſimilis. Hic enimverò fortis malignitas eſt, atque militiæ ſummum infortunium, *ærumna ultima*, atque *diuturna obſeſſionis ſæva inopia. Nam iſtius alimenti exemplum quod modò affertur, debet cenſeri miſeratione dignum. Quemadmodum populus mox à me nominatus, poſt cuncta olera, poſt animantia univerſa, quodcumque adigebat abdominis jejuni rabies, ipſis hoſtibus miſericordiâ* commotis ob *pallorem, ac tabem, exileſque artus, alterum membra per eſuriem laniabant, prompti etiam edere propria. Ecquis mortalium, aut quis Numinum recusârit ignoſcere civitatibus ſæva perpeſſis & inhumana; quibus etiam indulgere potuiſſent eorum manes, quorum cadaveribus paſcebantur?* At *ſan-*

ANNOTATIONES.

96. *Longæ dira obſidionis egeſtas.*] Quando nempè Calaguris, hodie, *Calaborra*, urbs in Vaſconum finibus, ad Iberum fluvium, à Pompeio & Metello obſeſſa, atque ad extrema redacta eſt; cum à Sertorianis teneretur. Strabo, Plutarchus, Appianus, L. Florus, Lib. 3. cap. 22. ita ſcribit: *In fame nihil non experta Calaguris.* Et Valer. Maxim. Lib. 7. cap. 6. *Numantinos in dira fame humanorum corporum dapibus uſos ſupergreſſa eſt Calaguritanorum execrabilis impietas: qui quo perſeverantiùs interempti Sertorii cineribus fidem præſtarent, Cnæi Pompeii obſidionem fruſtrantes; quia nullum jam ſupererat animal in urbe ipſorum, uxores ſuas ac natos ad uſum nefariæ dapis verterunt*, &c.

102. *Membra aliena.*] Vel ab hoſtibus, vel ab ipſiſmet occiſorum.

Eſſe parati & ſua.] Nam quidam inediâ preſſi brachia ſua nonnunquam arroſêre.

104. *Urbibus.*] Calaguri, Numantiæ, Sagunto. Alii legunt, *Viribus*; id eſt, virilibus animus; vel, viris fortibus.

105. *Manes.*] Vide Perſ. Satir. 5. v. 152. Annot.

106. *Melius nos*, &c.] Nolim tamen excuſare omnino Vaſcones, inquit Juvenalis, qui potius debebant mori quàm cibis tam impiis vitam producere. Nos certè Romani meliùs inſtituti, ſentimus cum Zenone, & ſummum credimus nefas animam præferre pudori, neque ob vitam perdere velimus vivendi cauſas, ſcilicet honeſtatem, humanitatem, pietatem. Seneca Epiſt. 72. *Non omni pretio vita emenda eſt*, inquit. Et Plin. Lib. 28. cap. 1. *Vitam quidem non adeo expetendam cenſemus, ut quoquo modo protrahenda ſit. Quiſquis es talis, æquè moriere, etiam cùm obſcœnus vixeris aut nefandus.*

Zenonis præcepta monent. Nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putat. Sed Cantaber unde
Stoïcus, antiqui præſertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas.
Gallia cauſidicos docuit facunda Britannos:
De conducendo loquitur jam Rhetore Thule.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute atque fide, ſed major clade Saguntus,

INTERPRETATIO.

Ethics nos inſtituunt Zenonis documenta. Nam neque univerſa quovis agenda pro vita cenſet. Verùm quomodo Cantaber Stoicus foret, avo priſci Metelli præcipuè? Jam verò mundus omnis poſſidet Græcas & noſtrates Athenas: Gallia diſerta Britannos oratores erudiit: & Thule modò conſultat de Rhetorica magiſtro mercede accerſendo. Nihilominus ea præſtans natio, de qua locuti ſumus, & Saguntini robore & fidelitate ſimiles, damno verò ſuperiores,

ANNOTATIONES.

107. *Zenonis.*] Stoïcorum Principis. Vide Laërtium, &c.

108. *Sed Cantaber unde Stoïcus.*] Unde verò ſapientiam Stoicorum accepiſſet barbara gens? Non ergo mirum ſi tale facinus perpetrare non exhorruerit.

Cantaber.] Vaſconibus in Iberia finitimus eſt. Metonym. Biſcaïa vocatur nunc, quæ dudum Cantabria.

Stoicus.] Vide Satir. 13. v. 121.

109. *Metelli.*] Hic à Pompeio miſſus in Iberiam ad expugnandum Sertorium, Appian. Lib. 1. & Florus cit. *Cum Romana res*, inquit, *uno imperatore non poſſet tanto hoſti* (Sertorio) *reſiſtere, additus eſt Metello Cn. Pompeius, &c. Antiqui*, verò dicit, quia Metelli alii exinde floruerunt.

110. *Nunc totus Graias, noſtraſque habet orbis Athenas.*] Ubique jam diſſeminata ſunt ſapientiæ inſtituta, literæque tam Græcæ quàm Latinæ: nemo igitur poteſt ampliùs ignorantiâ, vel barbarie excuſari, ſi quid peccet contra humanitatem. Cic. pro Flacco. *Adſunt Athenienſes, unde humanitas, doctrina, religio, fruges, jura, leges ortæ, atque in omnes terras diſtributæ putantur.*

111. *Gallia cauſidicos, &c.*] E Gallia tranſierunt in Britanniam diſciplinæ liberales & Philoſophiæ documenta: ſicut è Græcia in Italiam & Ægyptum profecta ſunt, &c.

Facunda.] Vide Satir. 1. v. 44. & Satir. 7. v. 148 ibique Annot.

Britannos.] Vide Satir. 2 v. 161. Annot.

112. *De conducendo loquitur, &c.*] Ipſa Thule ad mundi fines poſita vult conducere præceptorem, à quo erudiatur. Hyperbole.

Thule.] Hanc Ortelius Norvegiæ tractum eſſe dicit: Aliis eſt Inſula Oceani Septentrionalis, nunc Iſlandia, *ultima Thule*, dicta Virgilio. *De Thule obſcura eſt hiſtoria*, inquit Strabo, *propter ejus in ultima loca remotionem: hanc ſiquidem ad Septentrionem expoſitam locant.* Hæc ab Europæis frequentari cœpta circa annum Chriſti milleſimum: longa eſt leucas Gallicas ducentas, lata circiter centum. Regi Daniæ paret. Montem Heclam habet ignivomum, & Dæmonum ſpectris, ut referunt, terribilem. De hoc, ſi vacat & lubet, miranda multa lege apud Philipp. Camerar. Medit. Hiſtor. cap. 16.

113. *Nobilis ille tamen populus.*] Vaſcones fide & virtute clari.

114. *Major clade Saguntus.*] Hæc urbs Hiſpaniæ Tarraconenſis olim præclara, nec hodie ignobilis in Regno Valentiæ, vulgò, *Morvedro. Major clade*; quoniam Saguntini cùm eſſent Romanis fœderati, octo menſes An-

Tale quid excuſat. Mæotide ſævior arâ
Ægyptus. Quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inventrix homines (ut jam quæ carmina tradunt
Digna fide credas) tantùm immolat; ulterius nil
Aut gravius cultro timet hoſtia. Quis modò caſus
Impulit hos? Quæ tanta fames, infeſtaque vallo
Arma coëgerunt, tam deteſtabile monſtrum
Audere? Anne aliam terrâ Memphitide ſiccâ
Invidiam facerent nolenti ſurgere Nilo?
Quâ nec terribiles Cimbri, nec Brittones unquam,

INTERPRETATIO.

quidpiam ejuſcemodi liberant culpâ. At Ægyptus altari Mæotico crudelior eſt. Hæc enim quæ dirum ſacrificium inſtituit Taurica homines mactat ſolùm, ſi quidem exiſtimes fidem mereri quæ ferunt poëmata: nihil amplius aut gladio pejus metuit victima. Jam verò quæ calamitas iſtos coëgit? Quæ tam gravis inedia, & quis *exercitus aggere contrarius adegit moliri portentum adeo execrabile? Numquid offenſionem diverſam crearent Nilo intumeſcere abnuenti, ſi aruerit ſolum Memphiticum? Quâ rabie nunquam* ſævierunt *aut Cimbri truces, aut Aremorici, fero-*

ANNOTATIONES.

nibali repugnârunt; tandem extrema paſſi, incenſo rogo, ſe ſuaque maluerunt igni comburere, quàm ſe hoſti dedere, à quo expugnari ſe animadvertebant. Abiit in proverbium *Saguntina fames*. Polyb. Lib. 3. Tit. Liv. Lib. 21. Plin. Lib. 7. cap. 3. ita ſcribit: *Eſt inter exempla, in uterum protinus reverſus infans Sagunti, quo anno ab Annibale deleta eſt.*

115. *Mæotide ſævior arâ.*] Ad quam homines mactabantur. Mæotis palus, ſeu lacus, aut potiùs ſinus Sarmatici maris, Tanaïm amnem recipit; Euxino Ponto per Boſphorum Cimmerium jungitur; rigat Tauricam regionem ſeu Cherſoneſum, ubi pridem hoſpites & advenas Dianæ immolare mos & fas erat. Quod perſeveraſſe aiunt uſque ad Oreſtis ac Pyladis adventum, quos agnoſcens Iphigenia ibi tum ſacrificula, inito cum iis conſilio, Dianæ ſimulacrum inde aufugiens rapuit, atque Ariciæ conſecravit.

116. *Taurica.*] Hæc primùm *Gazaria*; poſt occupantibus Tauris Scythiæ populis, *Taurica*; hodie, *Tartaria minor*; Mæotico & Euxino mari circumfunditur.

Nefandi ſacri inventrix.] Tauricæ Cherſoneſi Rex Thoas id nefas inſtituit.

117. *Quæ carmina tradunt.*] Vide Euripid. Trag. Iphigen. in Tauris.

118. *Homines tantùm immolat.*] Tantùm immolat, non etiam laniat dentibus ac devorat, ut faciunt Ægyptii, barbaris proinde omnibus immaniores.

119. *Quis modò caſus impulit hos?*] Iterùm ex collatione crimen Ægyptiorum auget. An, inquit, neceſſitas impulit? Imò crudelitas.

120. *Quæ tanta fames, infeſtaque, &c.*] Ut Vaſcones, Numantinos, &c.

121. *Monſtrum.*] Monſtroſum ſcelus.

122. *Anne aliam.*] Quid pejus committere potuiſſent ad irritandum Nilum, ut eo offenſus, impiamque terram averſatus, jam nollet exundans illam fœcundare?

Memphitide.] Synecdoche, pro Ægypto, cujus urbs Memphis pyramidibus celebrata Martiali, &c.

123. *Nilo.*] De hoc anteà non ſemel.

124. *Cimbri.*] De his Satir. 8. v. 249.

Brittones.] Galliæ Celticæ Gens apud

Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrſi,
Hac ſævit rabie imbelle & inutile vulgus,
Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis,
Et brevibus pictæ remis incumbere teſtæ.
Nec pœnam ſceleri invenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares ſunt
Et ſimiles ira atque fames. Molliſſima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Quæ lacrymas dedit. Hæc noſtri pars optima ſensûs.
Plorare ergo jubet cauſam lugentis amici,
Squaloremque rei, pupillum ad jura vocantem
Circumſcriptorem, cujus manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cùm funus adultæ
Virginis occurrit, vel terrâ clauditur infans,
Et minor igne rogi. Quis enim bonus, aut face dignus

Interpretatio.

ceſque Sarmatæ, vel crudeles Agathyrſi, eâ ſævit inepta bello & ignava plebs, aſſueta lembis teſtacis exigua vela expandere, curteſque remos fictilis celocis impellere. Neque reperies criminis punitionem, neque pœnas idoneas conſtitues illis gentibus, in quarum animo odium & eſuries æqualia ſunt atque parilia. Præcordia tenerrima donare ſe hominibus oſtendit natura, quæ donavit fletus. Et portio præcipua noſtra indolis. Itaque præcipit flere cauſam familiaris dolentis, & ſordes rei, atque pupillum defraudatori diem dicentem, cujus crines virginales ambiguum reddunt vultum lacrymis defluentem. Juſſu naturæ ingemiſcimus, quando nobis obviam fiunt exequiæ puellæ grandioris, aut cùm puerulus humo conditur, etiam minor flammâ pyræ. Nam quis probus vel dignus tædâ ſecretâ, qua-

Annotationes.

Sidonium: apud Cornel. Tacitum verò Germaniæ populi.

125. *Sauromatæ.*] Vide Satir. 2. v. 1.

Agathyrſi.] Sarmatiæ populi, dicti ab Agathyrſo Herculis filio. Horum fuiſſe regionem, ubi nunc eſt Moſcovia, dicunt nonnulli.

126. *Imbelle & inutile vulgus.*] Tentyritæ præ illis populis ignobiles tale audent facinus, quale nunquam alii ulli.

127. *Parvula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis.*] Teſtaceis ſcaphis ac naviculis Nilum flumen enavigantes. Strabo Lib. 17.

130 *In quorum mente pares ſunt ira atque fames.*] Qui per iram ea committunt infanda, quæ ſola fames admittit, & quodammodo excuſat.

133. *Hæc noſtri pars optima ſensûs.*] Humanæ propria eſt indolis miſeratio.

135. *Squaloremque rei.*] Solebant rei veſtium affectare ſordes & ſqualorem, ut miſericordiam excitarent Judicum.

136. *Circumſcriptorem.*] Tutorem, qui pupilli bona fraude ſurripuit. Vide Satir. 10. v. 212.

137. *Ora puellares, &c.*] Capilli more puellarum oblongi & paſſi dubitare faciunt, ſitne puer an puella.

138. *Adultæ virginis.*] Jam nubilis puellæ, immaturo fato ſublatæ.

140. *Minor igne rogi.*] Junior, quàm ut fas eſſet cremari corpuſculum. Plin. Lib. 7. cap. 16. *Editis infantibus primores ſeptimo menſe gigni*

Arcanâ, qualem Cereris vult eſſe Sacerdos,
Ulla aliena ſibi credat mala? Separat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile ſoli
Sortiti ingenium, divinorumque capaces,
Atque exercendis capiendiſque artibus apti
Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce,
Cujus egent prona, & terram ſpectantia. Mundi

INTERPRETATIO.

lem cupit eſſe ſacrificulus Cereris, arumnas quaſlibet à ſe remotas putat? Illud nos diſtinguit à grege mutorum: proindeque ſoli animum honore dignum adepti, & divina comprehendentes, idoneique diſcendis tractandiſque artibus, oriundum ab Cœli palatio duximus animum, quo carent pecudes *ad humum converſa & aſpicientes. Orbis*

ANNOTATIONES.

dentes haud dubium inquit, ... *Priuſquam genito dente cremari, mos gentium non eſt.* Et cap. 54. *Cremare apud Romanos non fuit veteris inſtituti. Terrâ condebantur* . . . . . . *Nemo ante Syllam Dictatorem traditur crematus*, &c. Aiunt mortuos infantes in ſuggrundariis condi ſolere. Fab. Planciad. Fulgentius Expoſit. Serm. antiq ſic habet: *Suggrundia antiqui dicebant ſepulcra infantium, qui necdum quadraginta dies impleſſent: quia nec buſta dici poterant; quia oſſa qua comburerentur non erant: nec tanta cadaveris immanitas, quâ locus tumeſceret. unde Rutilius Geminus Aſtyanacte ait: melius ſuggrundarium miſero quareres, quàm ſepulcrum.*

Face dignus arcanâ: qualem Cereris, &c.] Dignus initiari vel interesse Sacris Cereris, quæ noctu peragebantur ardentibus lampadibus & faculis, in memoriam Cereris, quæ Proſerpinam filiam accenſâ face quæſierat. Porrò, ut jam alibi notavimus, Eleuſina ſeu Cerealia illa ſolos caſtos admittebant: tumque probitas integritaſque alicujus Sacerdoti probabatur, ſi face non extinctâ cucurriſſet. Vide Satir. 6. v. 50.
Claudian.

> ——— *Sanctaſque faces extollit Eleuſis.*

Ovid. Faſt. 4.

> *Illic accendit geminas pro lampade pinus:*
> *Hinc Cereris ſacris nunc quoque teda datur.*

142. *Ulla aliena ſibi credat mala.*] Qui ſibi non credat poſſe accidere, quod accidere aliis videt.
Terent.

> *Homo ſum, humani nihil à me alienum puto.*

Separat hoc nos, &c.] Naturalis pietas diſcernit homines à pecudibus.

146. *Senſum à cœleſti demiſſum traximus arce.*] Cic. Tuſc. 1. n. 66. *Animorum nulla in terris origo inveniri poteſt.* . . . . . *Ita quicquid eſt illud quod ſentit, quod ſapit, quod vult, quod viget, cœleſte & divinum eſt, ideoque æternum, &c.*
Virgil.

> *Igneus eſt ollis vigor, & cœleſtis origo.*

Horat.

> *Divina particulam auræ.*

147. *Cujus egent prona.*] Cic. de Natura Deorum 1. *Figuram quoque corporis habilem & aptam ingenio dedit. Nam cùm cæteras animantes Deus abjeciſſet ad paſtum, ſolum hominem erexit; & ad cœli quaſi cognitionem, domicilii unde deſcenderat, excitavit.*
Ovid.

> *Pronaque cum ſpectent animalia cætera terram,*
> *Os homini ſublime dedit, &c.*

Principio indulſit communis conditor illis
Tantùm animas, nobis animum quoque; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto
De nemore, & proavis habitatas linquere ſilvas;
Ædificare domos, laribus conjungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limine ſomnos
Ut collata daret fiducia; protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere civem;
Communi dare ſigna tubâ, defendier iiſdem
Turribus, atque unâ portarum clave teneri.
Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Quando leoni

INTERPRETATIO.

primordio communis creator iis ſolùm animas conceſſit, nobis verò mentem etiam, ut par charitas nos cogeret implorare opem, ac præbere; diſſipatos congregare in civitatem, antiquâ è ſilva diſcedere, & nemora deſerere majoribus habitata, ædes conſtruere, domui noſtræ domum alteram addere, ut mutua contiguo domicilio fidentia ſecurum conferret ſoporem, armis tueri civem proſtratum, vel grandi plagâ titubantem; publicâ buccinâ claſſicum canere, iiſdem protegi turribus, undique includi forium clave. At nunc major eſt anguium conſenſio. Paribus notis par bellua indulget. Quandonam alco

ANNOTATIONES.

149. *Tantùm animas.*] Vegetantem, ſentientem.

151. *Diverſos trahere in populum.*] Cic. Tuſc. 5. n. 5. *Tu urbes peperiſti; tu diſſipatos homines in ſocietatem vitæ convocaſti: tu eos inter ſe primò domicilii, deinde conjugiis, tum literarum & vocum communione junxiſti, &c.*
Horat. Lib. 1. Satir. 3.

Oppida cœperunt munire, & ponere leges,
Ne quis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter.

152. *Linquere ſilvas.*] Cic. de Invent. 1. *Fuit quondam tempus, cùm in agris paſſim homines beſtiarum more vagabantur, & ſibi victu ferino vitam propagabant.*
Horat. ad Piſones, v. 291.

Sylveſtres homines . . . .
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus, &c.

155. *Ut collata daret fiducia.*] Junctis ædibus vicinus vicino fert opem indigenti facilè.

158. *Unâ portarum clave teneri.*] Vide Athen. Lib. 14. cap. 23. ubi ſatis lepidè Athenion arti coquinariæ ſeu culinariæ tribuit ea omnia quæ ſuprà Juvenalis humanæ rationi, & Philoſophiæ vulgò attribuunt.

160. *Parcit cognatis maculis ſimilis fera*, &c.] Pardus pardo, tigris tigridi, lynx lynci non movet bellum; ſimiles notas, parem naturam veretur: ſolus homo eſt homini lupus. Cicer. Offic. *Nulla tam deteſtabiles peſtis eſt, quæ non homini ab homine naſcatur.* Plinius in Proœmio Libri 7. *Cætera animantia in ſuo genere probè degunt: Congregari videmus & ſtare contra diſſimilia: leonum feritas inter ſe non dimicat: ſerpentium morſus non petit ſerpentes: nec maris quidem belluæ niſi in diverſa genera ſæviunt. At hercule homini plurima ex homine ſunt mala.* Vide Senec. Epiſt. 104. & Brod. Miſcel. Lib. 3. cap. 28.

Fortior eripuit vitam leo? Quo nemore unquam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabidâ cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt, cum raſtra & ſarcula tantùm
Aſſueti coquere, & matris ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios excudere fabri.
Aſpicimus populos, quorum non ſufficit iræ
Occidiſſe aliquem, ſed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi. Quid diceret ergo,
Vel quò non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret
Pythagoras, cunctis animalibus abſtinuit qui
Tanquam homine, & ventri indulſit non omne legumen?

INTERPRETATIO.

valentior ademit vitam leoni? Quâ in ſilva grandioris apri dentibus occiſus eſt unquam aper? Tigris India furibunda concordiam habet perennem cum tigride. Urſi feroces invicem conſentiunt. Homini verò parum videtur mortifera tela fabricaſſe incude nefariâ, quando raſtros & ſarcula dumtaxat excoquere ſoliti, atque marris & aratro fatigati veteres fabri haud noverant fabricare enſes. Cernimus gentem, cujus haud furori ſatis eſt quempiam trucidaſſe; verùm thoracem, lacertos, ora, quodam eſſe alimentum putat. Ecquid igitur loqueretur, aut quò non ſecederet Pythagoras, ſi jam ea portenta conſpiceret, qui animantibus omnibus ſicut homine temperavit, neque alvo legumentum quodlibet impertivit?

ANNOTATIONES.

163. *Indica tigris.*] Vide Satir. 6. v. 270 & Satir. 8. v. 36. ibique annot.

168. *Gladios excudere.*] Alii legunt, *extendere.*

169. *Aſpicimus populos.*] Ægyptios, Tentyritas

171. *Crediderint genus eſſe cibi.*] Id nefas perpetrare etiamnum familiare eſt Caribis, Americæ Meridionalis in Guajana regione populis, ut cùm aliquem ex hoſtibus ſuis bello ceperint, diſcerpant, & membra igne aſſata devorent.

172. *Quò non fugeret.*] Portentoſa nefandaque averſatus ſcelera.

173. *Pythagoras.*] Is Italicæ Philoſophiæ fuit Princeps. Floruit circa Olympiadem ſexageſimam, & ad annos octoginta, vel, ut alii ſcribunt, nonaginta conſenuit. Ortus in Inſula Samo, poſt multas peregrinationes, venit in Italiam, & Crotonæ conſedit, ubi diſcipulos illuſtres multos habuit. Mortuum Olympiade 70. dicit Euſeb. Vide Laërtium, Lib. 8. Lactantium, Lib. 3. &c. Cicero Tuſc. 1. n. 38. Regnante Superbo Tarquinio in Italiam veniſſe teſtatur. Et Tuſc. 4. n. 2. in Italia fuiſſe iiſdem temporibus, quibus L. Brutus patriam liberavit. Tuſcul. 5. n. 10. *Cum in Italiam veniſſet, exornaviſſe eam Græciam, quæ magna dicta eſt, & privatim, & publicè, præſtantiſſimis inſtitutis & artibus.*

Animalibus abſtinuit.] Cùm enim Pythagoras Metempſycoſim aſſereret, ab animatis cibis abſtinebat, ne videretur in animam ſævire humanam, quam è corpore hominis in corpus animalium tranſmigrare credebat, docebatque.

174. *Indulſit non omne legumen.*] Lo-

quitur Juvenalis ex opinione eorum qui aiunt Pythagoram abſtinuiſſe à fabis, item ab animantibus: de quibus Laërt. cit Cicero de Divinat. 2. n. 119. *Fabâ quidem Pythagorei utique abſtinuêre; quaſi verò eo cibo mens non venter infletur.* Plutarchus, Sympoſ. Lib. 8 Problem. 8. ſcribit Pythagoreos omninò victimarum immolatarum carnes guſtare ſolitos: piſcem verò ab eis immolatum nullum. Idem Orat. 1. de eſu carnium, ait illos carnibus abſtinuiſſe. Plinius Lib. 18. cap. 12. affirmat *Fabâ ſenſus hebetari, gignique inſomnia, atque idcirco Pythagoræ ſententiâ damnatam; vel quòd mortuorum animæ ſint in ea: quâ de causâ parentando aſſumitur, &c.* Athenæus Lib. 4. cap 17. ex Antiphane ait Pythagoricos animati nihil ſolitos edere. At Lib. 7. cap. 16 ſcribit illos modicè aliis quidem animatis veſcentes, quædam etiam ſacrificantes, ſolos omninò piſces ne guſtaſſe quidem, nimirùm quia ſilentium colebant. Gellius, Lib. 4. cap. 11. ſic habet: *Opinio vetus falſa occupavit & convaluit Pythagoram Philoſophum non eſitaviſſe ex animalibus, item abſtinuiſſe fabulo, quem κύαμον Græci appellant* . . . . *ex eadem item opinione M. Cic. Lib. de Divin. primo, hæc verba poſuit: jubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit quod errorem animis perturbationemque afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne fabâ veſcerentur; quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius. Hæc quidem Cicero, ſed Ariſtoxenus Muſicus vir litterarum veterum diligentiſſimus, Ariſtotelis auditor, in Libro quem de Pythagora reliquit, nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum quàm fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum ac levigaret* . . . . . *Porculis quoque minuſculis, & hœdis tenerioribus victitaſſe refert idem Ariſtoxenus* . . . . *Ac de animalibus etiam docet Alexis Poëta in Comœdia, quæ Pythagora vita inſcribitur, &c.* Cæterùm frugales admodum Pythagoram & Pythagoreos conſtat, atque pomis & oluſculis, interdum pane ac melle contentos fuiſſe. Athen. Lib. 10. cap. 5. & alibi. Cœl. Rhodig. Lib 21. cap. 3. & Lib. 30. cap. 36. Idem Lib. 28. cap. 22. ita ſcribit: *Legimus in Græcorum theſauris, reddito Romæ oraculo, ut Græcæ gentis prudentiſſimi ac fortiſſimi ſtatuas erigerent, mox in foro Pythagoræ & Alcibiadis ex ære Iconas dedicaſſe.* Vide & ſuprà Satir. 3. v. 229.

SATIRA XVI.

QUIS numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? Nam ſi ſubeantur proſpera caſtra,
Me pavidum excipiat tyronem porta ſecundo
Sidere. Plus etenim fati valet hora benigni,
Quam ſi nos Veneris commendet epiſtola Marti,
Et Samiâ genitrix quæ delectatur arenâ.
Commoda tractemus primùm communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulſare togatus

INTERPRETATIO.

O *GALLE, quis poſſit fortunatæ belli commoda percenſere? Etenim ſi intrem caſtra felicia*, profectò exoptarim ut *aſtro benigno meticuloſum me tyronem admittat janua. Nam magis poteſt hora ſortis proſpera, quàm ſi nos Marti laudent literæ Veneris, ac mater quæ Samio gaudet ſabulo. Agamus primò de generalibus emolumentis, quorum hoc non erit infimum*, quòd *te percutere vereatur togâ indutus*;

ANNOTATIONES.

1. *QUis numerare queat*, &c.] *Exploditur Satira hac à pleriſque, ac dicitur non eſſe Juvenalis*, inquit vetus Schol. & alii poſt eum multi. Verumtamen ex ea quædam tanquam Juvenalis afferri à Priſciano Lib. 8. & à Servio in 1. & 2. Æneid. non perperam obſervatum fit. Priſcianus cit. Lib. 8. cap. 9. Iterumque cap. 14 affert verba iſta hujus Satiræ 16. v. 2.

Si ſubeantur proſpera caſtra.

Quicquid ſit, in ea notatur militum petulantia, dum militiæ commoda referuntur. Aiunt verò quidam Satiram hanc à Juvenale ſcriptam in Ægypto, quò relegatus fuerat jam ſenex ſub ſpecie honoris ac præfecturæ cohortis, id agente per invidiam hiſtrione Paride, quem offenderat Satir. 7. v. 90. his verbis.

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio.

2. *Si ſubeantur proſpera caſtra.*] Si felicibus auſpiciis militia ineatur, qualia mihi contigerunt, inquit Juvenalis, certè præmia militiæ tanta ſunt, ut ea contemplantem cupido arripiat militandi, etſi pavidus tyro fuerim. Illud verò dicit Juvenalis, ut ſignificet Paridi ſe non hoc exilio cruciari, imò lætari; atque ut ipſi Paridi moleſtiam & invidiam exinde creet.

3. *Porta.*] Duplex erat caſtrorum porta. Altera dicebatur *Prætoria*, quæ ad hoſtes ſpectabat: altera *Decumana*, per quam educebantur ad pœnam milites delinquentes. Vide Veget. de Re Milit. & Lipſ. de Milit. Rom.

4. *Plus fati valet hora benigni*, &c.] Ut militia ſit felix plus valet ac facit benignus ſiderum aſpectus, & fatum proſperum, quàm ipſius Martis favor tibi conciliatur per literas amicæ Veneris, vel matris ejus Junonis commendatitias.

5. *Veneris.*] Vide initium Carm. Lucretii.

6. *Samiâ genitrix*, &c.] Juno Martis genitrix quæ colebatur apud Samum, quæque proinde Inſulam hanc diligebat. De Samo vide Satir. 3. v. 70. ibique annot.

8. *Ne te pulſare togatus audeat.*] Hæc prima eſt utilitas militantium, quòd eos civium nemo auſit offendere, imò quiſque timeat ac revereatur.

Togatus.] Domi togam, militiæ ſagum gerebant.

Audeat: immò & ſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Prætori oſtendere dentes,
Et nigram in facie tumidis livoribus offam,
Atque oculos Medico nil promittente relictos.
Bardiacus Judex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ,
Legibus antiquis caſtrorum, & more Camilli
Servato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul à ſignis. Juſtiſſima Centurionum

INTERPRETATIO.

quin etiam taceat ſi verberetur à te: vixque ſuſtineat Prætori monſtrare evulſos ictu *dentes, atque atram carnem in vultu, turgentem.* ac *lividam; & oculos reſtantes, Medico nihil ſpondente. Iſta verò caſtigare cupienti donatur quæſitor bardiacus, calceus, ingenteſque ocrea in excelſo tribunali, ritu veteri caſtrorum, atque inſtituto Camilli cuſtodito, ne litem agat miles trans aggerem, ac longè à vexillis. Æquiſſima eſt*

ANNOTATIONES.

9. *Diſſimulet.*] Nam conquerendo, & in jus trahendo militem, nihil proficeret, imò ſibi novam accerſeret injuriam à commilitonibus ejus qui pulſavit, partes ipſius per fas & nefas tuentibus.

10. *Prætori.*] Seu judiciorum ſeu caſtrorum Præfecto.

11. *Offam.*] Cicatricem, vibicem in vultu, carnis tumorem ac livorem ex percuſſione.

12. *Oculos Medico nil promittente relictos.*] Vel alterum, vel utrumque oculum ictu contuſum, tantùm non excuſſum; atque ita malè affectum, ut periculum ſit perdendi visûs nihilque certæ opis ac ſalutis audeat ſpondere Medicus.

13. *Bardiacus Judex datur*, &c.] Quòd ſi togatus à milite læſus vindictam petat, nihil agit aut conſequitur: nam militem deferenti datur cognitor & judex militaris, qui proinde militi favet.

Bardiacus.] Vox deducta à Bardis Galliæ pridem populis, ſive legas, *Bardaicus*, cum Turnebo, & aliis; ſive *Bardiacus*, cum cæteris. Intelligendus itaque vel Judex militaris, barbarus, Gallicus: vel amictus & lacerna ſine cucullo, craſſior, & villoſa, cujus in caſtris ad excubandum uſus frequens, quemadmodum & bardocuculli, de quo Satir. 8. v. 145. Vide Turneb. Lib. 23. cap. 25. Vallam, &c. Martial. Lib. 4. Epigram. 4.

Laſſi bardiacus quod evocati.

14. *Calceus & grandes*, &c.] Hinc videtur habitus deſcribi Centurionis, veſte caſtrenſi, de more, in tribunali ſedentis & negotia militum diſceptantis. Datur, inquit, Judex bardiacus, id eſt, bardiaco veſtitus, fortè & cucullo caput adopertus, caligatus, peronatus, ſuras grandes, ocreas, perones ac tibialia indutus, cujus vel aſpectus civem deterreat à litigando apud talem Judicem. Vide Satir. 3. v. ultimo.

15. *More Camilli.*] L. Furius Camillus Dictator, in decennali Veiorum obſidione, edixit, ne miles extra vallum litigaret, nempè ut præſto quiſque ſemper adeſſet, quoties erat cum hoſte dimicandum. Vide Liv. Lib. 5. Plutarch. &c.

17. *Juſtiſſima Centurionum cognitio*, &c.] Illud Camilli inſtitutum maximè juſtum eſt, & è re publica, ob rationem allatam: adeoque civis non habet quod conqueratur, ſi coram Centurione, & apud caſtra, litigandum eſt & agendum adverſus militem.

Cognitio eſt igitur de milite; nec mihi deerit
Ultio, ſi juſtæ defertur cauſa querelæ.
Tota cohors tamen eſt inimica, omneſque manipli
Conſenſu magno officiunt. Curabitis, ut ſit
Vindicta gravior, quàm injuria. Dignum erit ergo
Declamatoris Mutinenſis corde Vagelli,
Cùm duo crura habeas offendere tot caligatos,
Millia clavorum. Quis tam procul abſit ab urbe?
Præterea, quis tam Pylades, molem aggeris ultra

INTERPRETATIO.

ergo Centurionum diſceptatio de milite: dabiturque mihi vindicta, ſi producatur ratio recta querimoniæ. Nihilominus omnis phalanx ſtat contrà; atque turma univerſa ſummâ concordiâ obſiſtunt. Efficietis ut ultio fiat atrocior quàm prior iniquitas. Erit igitur congruum animo Vagelli Mutinenſis cauſidici, quando binas habes tibias, lædere tot caligatos, millia clavorum. Ecquis adeo ſit alienus à civitate? Inſuper quis ita Pylades, ut prodeat ultra

ANNOTATIONES.

18. *Nec mihi deerit ultio*, &c.] Mihi verò militi à cive ad Judicem tracto etiam juſtè non deerit ultio. Nam commilitones mei obſtrepunt ne damner; ac ſi fortè damnatus fuero utpote nocens, at ultrix adeſt tota cohors, tamque malè accipit civem judicio victorem, ut eum pœniteat viciſſe & militi non indulſiſſe.

20. *Tota cohors tamen eſt inimica.*] Probè notat indolem militantium omnia per vim agentium, & ubique per fas & nefas vincere, ac nihil non ſibi licere contendentium.

Cohors, manipli.] Manipulus continebat viginti milites ac turbam ſcutatorum. De *Cohorte* dixi ad Satir. 1. v. 58 & alibi.

21. *Curabitis, ut ſit*, &c.] Videte igitur, ô cives, quid agatis, adverſus militem litigando. Scilicet novam accerſitis vobis injuriam priori graviorem. Quidam legunt: *efficiunt, curabilis ut ſit vindicta & gravior*, &c. alii, *placabilis*, &c. textumque jungunt. Non valdè refert ad ſenſum, quoquo modo legas.

22. *Vindicta gravior, quàm injuria.*] Totius cohortis omniumque manipulorum vindicta eſt gravior, quàm injuria ab uno milite accepta, pro qua litigatur.

Dignum erit ergo, &c.] Ergo qui militem offenderit, vel offenſus accuſabit ac deferet, is tam ſtultus ac temerarius exiſtimandus eſt, quàm erat declamator ille ſeu cauſidicus Mutinenſis, qui quaſlibet cauſas ſuſcipiebat, malas etiam ac periculoſas

23. *Mutinenſis.*] Oriundi è Mutina, quæ urbs eſt Longobardiæ in Italia; Hodie vulgò *Modena*, Ducatûs titulo fulget. Quidam legunt, *Mulino*, id eſt, bruto ac ſtolido.

24. *Cùm duo crura habeas*, &c.] Id eſt, cùm integro & ſano ſis corpore, ſtultè ageres, ſi invidiam & offenſionem tibi crees militum, qui te mutilarent, & crus alterum vel utrumque frangerent, iracundi ut ſunt & ad ultionem prompti

Tot caligatos, millia clavorum.] Tot milites indutos caligis ac tibialibus clavatis, Vide Satir. 3. v 248 Ibique Annot. Item Turneb. Lib. 4. cap. 7. ubi militum caligæ clavis ſuffixæ erant, inquit. Legunt alii, & corrigunt ad rem ſatis: *Tot caligas, tot millia clavorum.*

25. *Quis tam procul ab urbe?*] Quis tam imperitus rerum urbanarum, tamque moris ac inſolentiæ militum ignarus?

26. *Quis tam Pylades?*] Quis tam amicus alicui, ut tot pericula pro eo

Ut veniat ? lacrymæ ſiccentur protinus, & ſe
Excuſaturos non ſollicitemus amicos.
Da teſtem, judex cùm dixerit: audeat ille
Neſcio quis, pugnos vidit qui, dicere, Vidi;
Et credam dignum barbâ, dignumque capillis
Majorum. Citiùs falſum producere teſtem
Contra paganum poſſis, quàm vera loquentem
Contra fortunam armati contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum. Convallem ruris aviti

INTERPRETATIO.

vallum ? Statim areſcant fletus, neque urgeamus familiares detrectaturos. Quando cognitor juſſerit, adduc teſtem, qui pugnos conſpexit, quiſquis iſte; ne dubitet affirmare, vidi; atque illum putabo dignum barbâ, dignumque capillitie antiquorum. Mendacem teſtem faciliùs dare queas adverſus ruſticum, quàm veracem adverſus bona, atque adverſus honorem bellatoris. Cætera jam munera, cæteraque jurisjurandi commoda obſervemus. Si mihi nequam

ANNOTATIONES.

ſponte velit incurrere, litiganti contra militem opem ferendo, & ad uſque caſtra comitando, &c. ſicut Pylades Oreſti ubique adfuit, omnium periculorum comes ac particeps, pro quo etiam morti ſeſe objecit apud Tauricam regionem. De quo vide Euripid. Iphigen. in Tauris.

Molem aggeris ultra ut veniat.] Tranſeundo vallum, intra caſtra pergat ad jus; ut antè eſt annotatum.

27. *Lacrymæ ſiccentur.*] Ergo melius erit acceptam à milite injuriam diſſimulare, neque ſollicitare amicos ut præſtent nobis officium tam periculoſum. Nam certè illi rerum gnari excuſabunt ſe, ac detrectabunt vel nos ad caſtra comitari militem delaturos, vel contra illum dicere teſtimonium, vel cauſam noſtram agere apud Centurionem, obſtrepente interim ac minas jactante universâ cohorte & omnibus manipulis: quemadmodum anteà dictum eſt.

29. *Da teſtem Judex cum dixerit.*] Legunt alii, *quem dixerit.*

31. *Dignum barbâ*, &c.] Antiquæ virum fidei, & virtus conſtantiæ. quales erant majores noſtri, cùm mos nondum eſſet barbam tondere. De hoc nos alibi.

33. *Paganum.*] Vide Annotat. ad Satir. 14 v. 154. & Turneb. Lib. 2. cap 3. Porrò ſubinde Pagani ſunt appellati Ethnici & Idololatræ, ex quo, propagatâ jam Fide Chriſtianâ, illi urbibus pulſi in pagos ac villas ruſticas conceſſerunt.

35. *Præmia nunc alia*, &c.] Alia militum commoda, in litigando: deinde in jure condendi teſtamentum. Cœlius Rhodiginus Lib. 23. cap. 23. Quærit cur militi ac viro forti tantum honoris tribuatur, pluſque prærogativæ, quàm doctrinarum antiſtiti vel maximo: reſpondetque ex Ariſtotelis ſententia Rhetor 1. eas virtutes cenſeri maximas, quæ noſcuntur aliis utiliſſimæ, & hinc juſtis viris pariter & fortibus plurimùm deferri: quoniam altera virtus in pace, in bello altera prodeſſe præcellenter valet.

36. *Sacramentorum.*] Id eſt, militiæ, vel militum, qui ſacramento ſe obſtrinxerint apud Imperatorem, bonam ſe Reipublicæ navaturos operam, neque ante finita ſtipendia diſceſſuros.

Convallem ruris aviti, &c.] Agrum collibus ſeptum, ab avis & majoribus, hæreditario jure, vel teſtamento, ad me tranſmiſſum: prædium in valle ſitum.

Improbus, aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Aut ſacrum effodit medio de limite ſaxum,
Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo;
Debitor aut ſumptos pergit non reddere nummos;
Vana ſupervacui dicens chirographa ligni:
Expectandus erit, qui lites inchoet, annus
Totius populi: ſed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ; toties ſubſellia tantùm
Sternuntur; jam facundo ponente lacernas
Cæditio, & Fuſco jam micturiente, parati

Interpretatio.

vicinus abſtulit vallem vel agrum prædii majorum; vel mediis è finibus ſanctum eruit lapidem, quem quotannis coluit mea puls cum ingenti placenta: vel ſi debitor perſeverat non reſtituere pecuniam acceptam, affirmans falſa chirographa inutilis ligni, opperiri cogar annum qui plebis univerſæ controverſias incipiat. Tum verò ſexcenta etiam moleſtia, ſexcenta dilationes erunt ſuſtinenda. Toties tribunal dumtaxat paratur. Nunc diſerto Cæditio pallium abjiciente, & Fuſco dum mingente, inſtructi

Annotationes.

38 *Sacrum effodit medio de limite ſaxum.*] Protulit limitem agri, ſuo adjuncturus quod meo deraſiſſet. *Sacrum*: quia ſeparandis agris poſitus lapis Jovi Terminali ſacer habebatur.

39. *Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.*] Cujus agri cum vetus ſim poſſeſſor, ex more Jovi ac Termino dudum ſacrifico quotannis, pultem & liba ſuper ſaxum ponens: idque ex inſtituto Numæ Pompilii, qui frugum primitias Termino ſacrificari juſſit. Dionyſ. Halic. Lib. 2.

40. *Debitor.*] Cui vel fœnore, vel mutuò credidi pecuniam.

Vana ſupervacui. &c.] Eumdem verſum, & in hunc Annot. Vide Satir. 13. v. 137.

42. *Expectandus erit qui*, &c.] Donec ad judicandum conveniant Centumviri, qui ex tribubus triginta tribus, adeoque è toto populo electi. Hi porrò vix & rarò conveniebant: unde multa erant tædia perferenda litigantibus apud ipſos, de iis quorum cognitio ad eos pertinebat, v. g. de Depoſito, de Tutelis, de Finibus, &c.

Qui lites inchoet annus, &c.] Locum hunc aliter alii explicant; ſic verò è Servio: Expectandus cuique ſuus ordo, Gallicè, *le rôlle*. Nam & tunc ob litium multitudinem, cauſæ per ſortem audiebantur, ut evitaretur tumultus. Plin. Lib. 4. Epiſt. 16. *Proximè cùm dicturus apud Centumviros eſſem, adeundi mihi locus, niſi à tribunali, niſi per ipſos Judices non fuit: tantâ ſtipatione cætera tenebantur.*

44. *Subſellia tantùm ſternuntur.*] Paratur dumtaxat & adornatur tribunal.

45. *Ponente lacernas Cæditio.*] Dum Judex lacernam ponit ob æſtum, & frigus captat, veluti mox cauſas auditurus Is verò tamdiu moratur, ut fruſtretur expectantes, & morâ fatigatos cogat abire, infectâ re, quamvis paratos ad dicendum.

46. *Cæditio.*] De eo Satir. 13 v. 197.

Fuſco] Vide Satir. 4. v. 112 Hic Aurelius Fuſcus apud Martialem ut ebrioſus notatur.

Micturiente.] Locum hunc explicat id quod de ejuſmodi Judicibus habet Macrobius Lib. 3 cap. 16. *C. Titius*, inquit, *vir ætatis Lucilianæ, in oratione quâ legem Fanniam ſuaſit . . . . . deſcribens homines prodigos in forum ad*

Digredimur, lentâque fori pugnamus arenâ.
Aſt illis, quos arma tegunt & balteus ambit,
Quod placitum eſt, illis præſtatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo ſufflamine litis.
Solis præterea teſtandi militibus jus
Vivo patre datur. Nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore censûs,
Omne tenet cujus regimen pater. Ergo Coranum
Signorum comitem, caſtrorumque æra merentem,

INTERPRETATIO.

diſcedimus, atque tardo fori ſabulo decertamus. Iis autem quos arma operiunt, ac cingit balteus, quodcumque libet iis litigandi tempus conceditur, neque deperditur negotium prolixâ controverſia morâ. Adde quòd uni bellantibus licet condere teſtamentum vivente genitore. Enimverò quæ ſunt bellicis acquiſita laboribus, ſtatutum eſt haud cenſeri bonorum ſummâ, quorum univerſam parens adminiſtrationem poſſidet. Itaque Coranum vexillorum ſectatorem & militiæ ſtipendia obtinentem palpat

ANNOTATIONES.

judicandum ebrios commeantes, quæque ſoleant ſermocinari inter ſe, ſic ait. Ludunt aleâ ſtudioſè unguentis delibuti . . . . ubi hora decem ſunt, jubent puerum vocari, ut comitium eat percontatum, quid in foro geſtum ſit; qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint: quot tribus juſſerint, quot vetuerint. Inde ad comitium vadunt, ne litem faciant ſuam. Dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora, quam non impleant, quippe qui veſicam plenam vini habeant. Veniunt in comitium triſtes: jubent dicere: quorum negotium eſt, narrant: Judex teſtes poſcit: ipſus it mictum. Ubi redit, ait ſe audiviſſe omnia: tabulas poſcit: literas inſpicit: vix præ vino ſuſtinet palpebras.

47. *Lentâque fori pugnamus arenâ.*] Metaph. à Circo, & gladiatoribus Id eſt, vix litis finem videmus, adeo lentè omnia procedunt.

50. *Suff m ne.*] Dilatione, remorâ, impedimento Quid ſit propriè *ſufflamen*, dixi ad Satir. 8. v 148.

51. *Solis præterea teſtandi militibus jus*, &c.] Nam filius-familias, etiamſi pater conſentiat, teſtari non poteſt niſi de peculio caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi. Juſtinian. de militari teſtamento. Ulpian. in Lege 1. Digeſt. de Teſtam. milit. ſic habet: *Militibus liberam teſtandi facultatem primus quidem D. Julius Cæſar conceſſit: ſed ea conceſſio temporalis erat. Poſteà verò D. Titus dedit: poſt hoc Domitianus. poſteà D. Nerva pleniſſimam indulgentiam in milites contulit: eamque & Trajanus ſecutus eſt.* Et infrà: *Exinde mandatis inſeri cœpit caput tale; cùm in notitiam meam pervenerit . . . . Simplicitati eorum* (militum) *conſulendum exiſtimavi, ut quoquo modo teſtati fuiſſent, rata eſſet eorum voluntas. Faciant igitur teſtamenta quomodo volent, faciant quomodo poterint: ſufficiatque ad bonorum ſuorum diviſionem faciendam nuda voluntas teſtatoris.*

54. *Coranum.*] Hunc de quo fortè Horatius Serm. Lib. 2. Satir. 5.

Captatorque dabit riſus Naſica Corano.

55. *Caſtrorumque æra merentem.*] Diu Romanos ſuis ſtipendiis militaſſe, at poſtea mercedem è publico accepiſſe, alibi notavimus, nimirùm Sat. 3. v. 132. & enarrat Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 22. &c.

Quamvis jam tremulus captat pater. Hunc labor æquus
Provehit, & pulcro reddit ſua dona labori.
Ipſius certè Ducis hoc referre videtur,
Ut qui fortis erit, ſit feliciſſimus idem;
Ut læti phaleris omnes, & torquibus omnes.

INTERPRETATIO.

genitor, licèt modò ſenio titubans. Illum juſta promovet opera, atque honeſto ſtudio ſua præmia dilargitur. Id profectò videtur intereſſe ipſius Imperatoris, ut qui ſtrenuus fuerit, ipſe ſit beatus: ut cuncti phaleris, cuncti etiam torquibus gaudeant.

ANNOTATIONES.

56. *Quamvis jam tremulus captat pater.*] Pater jam ſenio licet confectus filium captat militantem, ut ab eo nuncupetur hæres bonorum militiâ partorum. Tria veteribus fuere teſtamentorum genera: unum quod calatis comitiis fiebat: alterum quod per æs & libram, libripende adhibito, & emptore familiæ. Tertium militare ſeu procinctum vocabatur, cum milites ituri in prælium, nullâ legum ſolemnitate, tribus aut quatuor adhibitis teſtibus, antequàm ſe accingerent ad dimicandum, hæredem ſibi nuncupabant, ſi quid in acie ſecùs eveniret. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 3.

57. *Hunc labor æquus provehit*, &c.] Præterea milites per bellicos labores ad munera provehuntur, honores à Duce conſequuntur & præmia, phaleras, torques, armillas, coronas, &c.

58. *Ipſius certè Ducis hoc referre videtur*, &c.] Refert Ducis militantes honorari & locupletari. Nam donis ac donorum ſpe virtus excitatur militum, aliique ad militandum alliciuntur.

60. *Ut læti phaleris omnes*, &c.] Ut ſtrenui ſint omnes, adeoque donis militaribus exornentur. Plin. Lib. 33. cap. 2. *Romani auxiliares & externos torquibus aureis donavêre: at cives nonniſi argenteis.* Agellius Lib. 2. cap. 11. refert *Lucium Sicinium Dentatum, ob eximiam virtutem appellatum Achillem Romanum, pugnaſſe in hoſtes centum & viginti prœliis: cicatricem averſam nullam, adverſas quinque & quadraginta tuliſſe: coronis eſſe donatum aureis octo, obſidionali unâ, muralibus tribus, civicis quatuordecim; torquibus tribus & octoginta: armillis plus centum & ſexaginta; haſtis duodeviginti, phaleris item donatum quinquies viciesque: populi militaria dona habuiſſe multijuga, in his provocatoria pleraque: denique triumphaſſe cum Imperatoribus ſuis triumphos novem.*

FINIS.

INDEX
VOCABULORUM OMNIUM, QUÆ IN SATIRIS JUVENALIS LEGUNTUR.

Prior numerus Satiram; poſteriores verſum indicant.

A.

A. 1: 14, 36, 99| 3: 57, 71, 89, 106, 202, 321| 4: 3, 116| 5: 44, 93, 109| 6: 26, 35, 69, 138, 232, 252, 284, 375, 502, 527, 553| 7: 70, 164, 196: 8: 131| 9: 115, 140| 10: 5, 29, 72, 126, 131, 171, 247| 11: 23, 42, 51, 89, 146, 147, 160| 12: 14, 58| 13: 30, 36, 110, 122, 149, 158, 170, 235| 14: 14, 170| 15: 30, 72, 143, 146| 16: 17| &c.
ab. 1: 49| 2: 81| 3: 109| 4: 130| 5: 125, 135, 155| 6: 327, 347| 8: 273| 10: 253, 270| 11: 26, 113| 12: 28, 130| 16: 25|
abaci. 3: 204|
abditus. 6: 236|
abdomine. 2: 86| 4: 107|
abeant. 14| 149|
abeſt. 6: 293|
abeunt. 1: 132| 6: 311|
abit. 6: 127|
abi. 14: 213|
abicit. 15: 17|
abies. 3: 255|
ablegandæ. 14: 202|
abluet. 6: 523|
abnego. 13: 94|
abnuat. 6: 539|
abnuerit. 15: 104|
abolla. 4: 76|
abollæ. 3: 115|
abortivis. 2: 32|
abortivo. 6: 367|
abreptum. 13: 175|
abrupta. 6: 648|
abrupto. 14: 250|
abſcindere. 2: 116| *aliis leg.* abrumpere.
abſcondente. 6: 120|
abſcondere. 12: 18|
abſcondit. 8: 203| 9: 33|
abſenti. 1: 123|
abſit. 4: 130| 16: 25|
abſolvitur. 13: 3|
abſtineas. 14: 38|
abſtinet. 6: 534| 11: 171| 15: 11|
abſtinuit. 14: 99| 15: 173|
abſtuleris. 6: 330|
abſtulit. 4: 19, 151| 8: 242| 10: 286|
abſumpto. 15: 91|
abundat. 2: 8|
ac. 1: 65, 98| 2: 34, 43, 72, &c.
accedente. 11: 85|
accepta. 6: 113|
acceptæ. 13: 186|
acceptiſſima. 3: 58|
accepto. 13: 129|
Acci. 6: 70|
accidit. 12: 29|
accipe. 3: 87, 295| 4: 65| 7: 36, 165, 243| 13: 120| 14: 191| 15: 3|
accipere. 10: 295|
accipiat. 3: 42, 55| 7: 147|
accipient. 2: 83|
accipies. 1: 99|
accipiet. 8: 88|
accipimus. 9: 31|
accipis. 6: 76|
accipit. 3: 103| 6: 471|
accipiunt. 3: 133| 12: 88|
accurrit. 3: 215|
accuſare. 3: 54|
accuſat. 6: 242|
accuſator. 1: 161|
accuſatori. 13: 187|
accuſet. 2: 27|
acer. 2: 77| 7: 190|
acerbi. 7: 57|
acerbo. 14: 18, 54|
acerbum. 11: 44|
Acerſecomes. 8: 128|
acervo. 6: 363| 13: 10|
acervos. 13: 57|
acervus. 8: 100|
Aceſtes. 7: 235|
aceto. 3: 292| 10: 153| 13: 85|
Achææ. 3: 61|
Achillem. 10: 256|
Achilles. 1: 163| 7: 210| 8: 271| 14: 214|
Achillis. 11: 30|
acies. 9: 65| 15: 60|
Acilius. 4: 94|
Acœnitus. 7: 218|
aconita. 1: 158| 6: 638| 8: 219| 10: 25|
acquirenda. 14: 213|
acquirendi. 14: 125|
acquirere. 14: 238|
acre. 6: 109|
acres. 11: 165|
acri. 13: 216|
acribus. 14: 322|
acrior. 7: 109| 15: 62|
acris. 10: 252|
acta. 2: 136| 7: 104|

Actiacâ. 2: 209|
Actoris. 2: 100|
actorum. 9: 84|
actum. 6: 58|10: 155|14: 149|
acu. 2: 94| 6: 497|
acumen. 4: 102|
acutâ. 5: 89|
acutos. 5: 41|
ad. 1: 41, 44, 57, 90, 104, 131, &c.
ad ſummam. 3: 79|
adamas 6: 155|
addat. 1: 118, 147|
adde. 12: 46|
adde quod. 14: 114| 15: 47|
addit. 13: 82|
additur. 10: 151|
ademit. 16: 37|
adeo. 5: 274| 6: 50| 8: 183| 10: 297| 11: 131| 12: 36| 13: 59, 183| 14: 234|
adeon'. 6: 59|
adeoque. 8: 183|
adeſt. 4: 107| 5: 63| 6: 219| 10: 254| 12: 67|
adhibere. 5: 16|
adhibet. 2: 135|
adhuc. 3: 111, 215| 4: 30| 6: 128, 192, 227, 501| 7: 196| 8: 36| 10: 116| 12: 35| 13: 41| 15: 35|
adiparia. 6: 630|
adjuta. 6: 505|
adjutor. 3: 322|
adjuvat. 12: 42|
admirabile. 4: 39|
admirabilis. 13: 53|
admirandiſque. 10: 11|
admirari. 7: 31|
admiratio. 6: 645|
admiſerit. 10: 255|
admiſit. 6: 403|
admiſſa. 4: 64|
admittat. 10: 340|
admitte. 6: 328|
admittentia. 5: 69| 7: 65|
admittere. 14: 317|
admittimus. 3: 371|
admittitis. 1: 21|
admittunt. 3: 235| 13: 237|
admota. 10: 149|
admotaque. 6: 496|
admoto. 8: 82|
admotum. 6: 426|
admoveas. 2: 348|14: 12|
admovet. 10: 329|
adoperta. 8: 145|
adora. 6: 47|
adoranda. 13: 148|
adorant. 14: 97|
adorat. 3: 300| 6: 321| 15: 2|
adoratum. 10: 62|
Adriaci. 4: 39|
adſint. 9: 40|
adſum. 1: 102|
adſunt. 11: 71|
advectæ. 9: 23|
advectus. 3: 83|
adventum. 6: 517|
adverſis. 10: 129|12: 53| 13: 156|
adverſum. 5: 77|
advexiſſe. 14: 271|
adulandi. 3: 86|
adulator. 4: 116|
adultæ. 15: 138|
adulter. 1: 78| 2: 29| 3: 45| 4: 4| 6: 236, 328, 403, 566| 8: 144| 9: 80| 10: 311, 318|
adultera. 14: 25|
adulterium. 11: 175|
advocat. 6: 235|
advolat. 6: 225|
aditi. 13: 205|
Æacidæ. 8: 270|
Æacus. 1: 10|
æde. 3: 139| 7: 37|
ædem. 3: 31| 6: 527| 14: 90|
ædes. 3: 222| 4: 7| 7: 40| 10: 17|
ædicula. 8: 111|
ædificare. 10: 264| 15: 153|
ædificat. 6: 502|
ædificator. 14: 86|
Ædilibus. 3: 162, 179|
Ædilis. 10: 102|
Ægæi. 13: 81, 246|
æger. 3: 232| 4: 3| 12: 122|
Ægeriæ. 3: 17|
ægra. 6: 579|
ægram. 12: 95|
ægri. 9: 16| 10: 207| 13: 124|
ægris. 4: 57| 13: 234|
ægrum. 7: 52| 9: 18|
ægros. 10: 221|
ærotantis. 6: 388|
Ægypti. 6: 526|
Ægyptus. 1: 130|
Ægyptus. 15: 2, 45, 116|
Ælia. 6: 72|
Æmilianos. 8: 3|
Æmilio. 7: 124|
Æmilius. 6: 72|
Æneæ. 6: 197|
æmula. 11: 74|
Æneæ. 15: 67|
Æneam. 1: 162|
Æneas. 5: 139|
ænigmata. 8: 50|
Æoliis. 1: 8|
Æolio. 10: 181|
æqua. 4: 71| 8: 177|
æquales. 5: 177|
æquanda. 14: 314|
æquantem. 4: 16|
æquare. 14: 257|
æquas. 3: 88| 6: 322|
æquo. 13: 11|
æquor. 1: 81|
æquora. 12: 75| 14: 279|
æquore. 4: 54| 8: 61|
æquor. 14: 15|
æquus. 16: 56|
aer. 6: 99| 12: 42|
aëra. 6: 105| 13: 169|
aëre. 10: 50|
æra. 6: 125, 443| 7: 217| 16: 55|
ærata. 14: 259|
ære. 2: 118, 152| 6: 234, 545| 9: 122| 11: 39|
ærea. 11: 96|
æris. 7: 61|
ærugine. 13: 61|
ærumnæ. 3: 210|
ærumnas. 10: 361|
æſtibus. 4: 87|
æſtivi. 14: 131|
æſtivum. 1: 28| 14: 295|
æſtuat. 3: 50| 10: 169|
æſtuo. 2: 71| 3: 103|
ætas. 5: 61| 6: 23| 7: 32| 8: 171| 13: 28|
ætate. 6: 498| 14: 161| 15: 109|
Æthiopem. 2: 23| 8: 33|
Æthiopis. 6: 599|
Æthiopum. 10: 150|
ævi. 4: 94|
ævo. 6: 324| 10: 255| 13: 53| 15: 32|
affari. 14: 211|
affectare. 2: 106|
affectas. 11: 33|
affectat. 10: 209|
affectibus 12: 10|
affectu. 8: 161|
affectus. 6: 213| 15: 150|
afferat. 14: 198|
afferimus. 12: 56|
afferre. 4: 85|
afferri. 5: 144|
affert. 6: 167|
affert. 6: 609| 7: 225| 9: 91| 14: 78|
afferte. 6: 416|
afferunt. 5: 87|
afficit. 7: 85|
afficiunt. 8: 263| 14: 24|
affigit. 9: 149|
affirmat. 6: 58|
affixa. 10: 331|
affixus. 5: 40|
Afræ. 11: 142|
Africa. 7: 149| 10: 148|
Afris. 5: 352|
Afrorum. 7: 120| *alias* Maurorum.

Afros. 5: 95 | 8: 120 |
agam. 9: 67 |
Agamemnona. 14: 286 |
Agamemnonidæ. 8: 215 |
Aganippes. 7: 6 |
agant 1: 9 | 6: 402 |
agas. 2: 71 | 3: 291 | 4: 14 | 8: 76 |
Agathyrſi. 15: 125 |
agatur. 4: 66 | 6: 394, 499 |
Agauen. 7: 87 |
age. 14: 192 |
agebas. 9: 9 |
agebat. 7: 143, 144 |
agello. 6: 57 | 8: 109 |
agendi. 16: 49 |
agendis. 14: 72 |
agentem. 13: 32 |
ager. 9: 56 |
agere. 9: 43 |
agerent. 4: 40 |
agerentur. 6: 335 |
ageres. 8: 186 |
aggere. 5: 153 | 6: 587 | 8: 43 |
aggeris. 16: 26 |
agili. 2: 142 |
agimus. 2: 51 | 7: 48 |
agit. 3: 94, 305 | 5: 157 | 14: 110 | 15: 163 |
agitans. 2: 21 | 7: 168 |
agitare. 10: 33 |
agitas. 14: 68 |
agitat. 6: 250 | 14: 284 |
agite. 7: 20 |
agitem. 1: 52 |
agitent. 5: 60 |
agitentque. 6: 474 |
agitur. 4: 35 | 6: 658 | 13: 28 | 15: 97 |
agmina. 3: 258 | 15: 56 |
agmine. 3: 162, 244 | 10: 218, 280 |
agminis. 10: 45 |
agna. 6: 391 | 8: 15 | 13: 63 |
agnam. 12: 3 |
agnitus. 1: 99 |
agnoſcendus. 8: 206 |
agnoſci. 6: 467 |
agnoſcit. 10: 274 |
agnoſco. 8: 26 |
agnum. 2: 123 |
agreſtem. 13: 39 |
agri. 3: 141 | 14: 159, 172 |
Agrippa. 6: 157 |
Agrippinæ. 6: 619 |
agris. 2: 70 | 14: 71 |
agro. 1: 107 | 6: 56 | 11: 65 | 12: 105 |
agrorum. 11: 41 |
agros. 3: 322 | 4: 27 | 14: 351 |
agrum. 6: 524 | 9: 45 |
agunt. 1: 85 |
ahenea. 3: 285 |
aheneus. 7: 125 | 13: 115 |
aheno. 8: 86 | 15: 81 |
Ajax. 7: 115 | 10: 84 | 14: 213 | 15: 65 |
ait. 2: 22 | 4: 131 | 5: 18 | 9: 63 |
Alabandis. 3: 70 |
Alabarches. *vide*, Arabarches.
alapas. 8: 192 |
alas. 3: 85 | 11: 157 | 14: 195 |
alba, *ſubſtant.* 4: 61 |
alba, *adject.* 6: 176 |
albaque. 13: 117 |
albæ. 3: 179 | 13: 141 |
Albana. 4: 100.
Albanam. 4: 145 |
Albani. 13: 214 |
Albanis. 5: 33 |
albi. 12: 65 |
Albinam. 3: 130 |
albis. 3: 111 |
albo. 2: 112 | 7: 202 |
albus. 2: 23 |
Alceſtim. 6: 652 |
Alcinoo. 15: 15 |
Alcithoen, *alibi*, Alcyonem. 7: 12 |
alea. 1: 88 | 8: 10 | 11: 174 | 14: 4 |
Alexander. 14: 311 |
Algæ. 4: 48 |
algentem. 7: 183 |
alget. 1: 74 |
alia. 3: 268 | 16: 35 |
aliâ, *ablat.* 6: 436 | 7: 114, 182 |
aliæ. 6: 67 |
aliam. 5: 52 | 6: 503 | 14: 253 | 15: 122 |
aliamque. 4: 138 |
alias. 3: 315 | 12: 40 | 14: 254 | 15: 57 |
aliena. 13: 34 | 15: 102, 142 |
alienâ, *ablat.* 3: 181 | 5: 2 |
alieni. 6: 477 |
alienis, 10: 229 |
alieno. 8: 246 |
alienum. 3: 105 | 6: 21 |
alii. 2: 66 | 3: 46 | 7: 5, 166 |
aliis. 11: 59 |
alimentis. 15: 93 |
alio. 8: 27, 54 | 10: 197 |
aliorum. 8: 76:
alios. 6: 239 | 7: 213 | 8: 61 | 11: 177 |
alioſque. 10: 150 |
Alipes. 3: 76 | 6: 421 |
aliqua. 6: 25 |
aliquam. 12: 110 |
aliquando 3: 184 | 6: 359 | 9: 28:
aliquam. 4: 126 | 6: 279 | 11: 202 | 15: 170 |
aliquid. 1: 73 | 2: 2, 82 | 3: 24, 180, 217, 230, 297 | 4: 147 | 5: 33 | 7: 24, 220 | 8: 41, 68, 263 | 9: 119 | 10: 207, 354 | 14: 203, 323 | 15: 92 |
aliquis. 1: 74 | 3: 120 | 6: 586, 631 | 11: 86 | 13: 49 | 14: 21, 134 | 15: 24, &c.
aliquo. 8: 173 |
aliquod. 13: 37 |
aliquos. 2: 149 |
alis. 10: 178 |
aliter. 3: 281 | 6: 11, 618 | 7: 230 |
aliud. 4: 78 | 6: 23 | 7: 399 | 12: 34 | 14: 325 *bis* | 15: 154 |
alium. 9: 92 |
aliunde. 7: 22 |
alius. 1: 20 | 5: 67 | 8: 178, 245 | 10: 257 | 12: 48 | 13: 90 |
Alledius. 5: 118 |
Allobroga. 7: 214 |
Allobrogicis. 8: 13 |
alnum. 3: 266 |
aloës. 6: 180 |
Alpemque. 10: 152 |
Alpes. 10: 166 |
Alpibus. 13: 162 |
Alpha. 14: 209 |
alta. 3: 69 | 4: 131 | 6: 430 | 14: 88 |
altâ, *ablat.* 3: 136 |
altæ. 6: 31 |
altaque. 8: 131 |
altaria. 8: 156 | 12: 94 | 13: 89 |
altaribus. 12: 119 |
altè. 3: 256 |
alter. 3: 132, 149, 246 | 4: 11 | 6: 426 | 7: 95 | 9: 66, 145 | 10: 28, 30 | 11: 63 *bis* | 12: 115 | 13: 72 | 14: 33, 62 |
altera. 3: 255 | 6: 147, 439, 494 | 7: 16 | 9: 133 | 14: 141, 170, 309 | 15: 73 |
alterius. 6: 17, 340 | 10: 210 | 11: 167 | 14: 131 | 15: 39 |
alternaque. 6: 467 |
alternum. 12: 31 |
alti. 6: 584, 414 | 7: 125 |
altilis. 5: 115, 168 |
altior. 6: 491 | 10: 106 | 13: 173 |
altis. 6: 606 | 8: 106 | 10: 36 |

altiſoni. 11: 179 |
alto. 8: 40 | 14: 185 |
altor. 10: 176 |
altum. 1: 16 | 6: 501, 633 |
alveolis. 5: 88 |
alveolos. 7: 73 |
alveus. 12: 130 |
alumni. 11: 98 |
alumnos. 6: 608 |
alumnus. 1: 20 | 14: 247 |
alvo. 5: 7 |
alutâ. 14: 282 |
alutæ. 7: 192 |
amans. 3: 228 |
amant. 6: 112 |
amanti. 6: 207 |
amantis. 6: 208 |
amara. 13: 247 |
amares. 2: 30 |
amat. 6: 252, 607 | 10: 320 |
amate. 2: 241 |
amati. 3: 186 |
amator. 2: 168 |
amatorem. 6: 547 |
amatur. 6: 142 |
amaturas. 6: 200 |
amaveris. 10: 220 |
amavi. 10: 68 |
ambæ. 10: 328 |
ambiguæ 8: 80 |
ambit. 16: 48 |
ambitioſa. 3: 182 |
ambitioſi. 7: 50 |
ambitus, *aliàs*, ambitio. 8: 135 |
ambo. 2: 153 | 9: 66 |
ambos. 10: 227 |
ambroſiuſque. 6: 77 |
ambulat. 6: 304 |
amens. 14: 94 |
ames. 6: 62 | 7: 9 |
amet. 6: 403 | 12: 130
amethyſtina. 7: 136 |
ametur. 6: 75 | 12: 130 |
amicæ. 1: 62 | 3: 12 | 4: 20 | 6: 454 | 7: 82 |
amicas. 6: 352, 480 |
amici. 1: 33 | 3: 1, 87, 101, 112 | 4: 88 | 6: 345 | 8: 152 | 9: 62 | 10: 234 | 12: 16 | 14: 65 | 15: 134 |
amicis. 1: 146 | 5: 108, 113, 146 |
amicitia. 6: 557 |
amicitiæ. 4: 75 | 5: 14 |
amico. 3: 57 | 5: 32, 173, 7: 74 | 12: 96 | 14: 235 |
amicos. 6: 312, 509 | 10: 46 | 16: 28 |
amicta. 2: 82 |
amictus. 1: 143 |
amicum. 3: 126, 123, 279 | 5: 140 |
amicus. 2: 134 | 3: 107 | 5: 134 | 6: 213 | 9: 130 | 13: 15, 60 |
Amillas, *vide*, Hamillas.
amiſſa. 13: 134 |
Ammonii. 6: 554 |
amnem. 6: 521 |
amnes. 10: 177 |
amnibus. 8: 370 |
amnis. 13: 69 |
amœni. 3: 4 |
amomo. 4: 108 | 8: 159 |
amor. 14: 139, 238 |
amore. 4: 114 |
amorem. 6: 274 | 14: 227 |
Amphion. 6: 173 |
ampla. 12: 10 |
amplectitur. 10: 141 |
amplexu. 6: 65 | 9: 75 |
amplior. 6: 628 | 14: 171 |
amplius. 5: 148 | 6: 119 |
Amydone. 3: 69 |
an. 2: 121 | 6: 61, 75, 472 | 7: 141, 142 | 9: 43 | 10: 100 | 11: 34 *bis* | 13: 18, 153, 203 | 14: 28, 265 | 15: 89 |
anaon. 1: 154 |
anabathra. 7: 46 |
Anchemoli, *vide*, Achemoli.
Anchiſæ. 7: 234 |
Anci. 5: 57 |
ancilibus. 2: 126 |
ancillâ. 6: 119 | 8: 259 |
ancillarum. 12: 117 |
ancillas. 6: 319 |
ancipitem. 11: 32 |
ancipites. 5: 146 |
ancipiti. 14: 272 |
Ancon. 4: 40 |
ἄνδρα. 9 | 37 |
Andro. 3: 70 |
Andromachen. 6: 502 |
anguem. 1: 43 |
anguilla. 5: 103 |
anguis. 14: 241 |
angulus. 6: 578 | 13: 74 |
anguſta. 3: 165 | 6: 356 |
anguſtæ. 9: 127 | 10: 117 |
anguſtam. 3: 90 |
anguſto. 10: 169 |
anguſtos. 6: 78 |
anguſtum. 12: 55 |
anheles. 6: 37 |
animâ. 1: 83 |
animæ. 2: 156 | 3: 261 | 6: 500 | 8: 254 | 10: 163 |
animal. 1: 141 |
animalia. 8: 56 | 12: 2 | 14: 76 | 15: 99 |
animalibus. 15: 11, 173 |
animam. 6: 530, 653 | 8: 83 | 10: 281 | 12: 57 |
animas. 4: 152 | 6: 629 | 9: 122 | 15: 94, 149 |
animi. 4: 91 | 6: 159, 623 | 8: 24, 140 | 9: 18 | 10: 240 | 13: 190 | 14: 119 |
animis. 2: 139 | 15: 52 |
animiſque. 12: 83 |
animo. 1: 152, 169 | 6: 179 | 12: 15 | 13: 295 | 14: 329 |
animorum. 10: 350 |
animos. 1: 89 | 6: 284 | 7: 34, 85 | 14: 16, 13 |
animum. 2: 22 | 6: 97 | 10: 357 | 13: 106 | 14: 15, 265 | 15: 149 |
animus. 3: 50 | 6: 206 | 7: 57 |
annalibus. 2: 102 |
anne. 4: 78 | 7: 179, 199 | 10: 207 | 15: 122 |
anni. 11: 72 | 13: 88 |
Annibal. 6: 290 | 7: 261 |
Annibalem. 6: 169 | 10: 147 |
Annibali. 12: 108 |
annis. 3: 282 | 10: 239 | 13: 58 |
anno. 1: 117 | 11: 53 |
annona. 9: 100 |
annos. 4: 129 | 6: 198 | 7: 39, 235 | 8: 229 | 10: 188, 249 | 13: 17 | 14: 48 |
annoſam. 11: 119 |
annotet. 14: 195 |
annua. 6: 479 | 16: 39 |
annuet. 8: 153 |
annuit. 3: 318 |
annulus. 7: 140 | 10: 166 | 11: 43, 129 |
annum. 3: 225 | 6: 520 |
annus. 6: 191 | 7: 242 | 14: 10, 197 | 16: 42 |
anſere. 6: 539 |
anſeribus & anſeris. 5: 114 |
Antæum. 3: 89 |
ante. 1: 169 | 2: 44 | 3: 111, 243 | 4: 40 | 5: 56, 114, 148 | 6: 389, 416, 427, 565, 589 | 7: 143 | 8: 11, 22, 61, 144, 156, 228 | 9: 108 | 10: 191, 268, 339 | 11: 188, 190 | 12: 113 | 14: 255, 320 |
ante alpha & beta, 14: 209 |
ante. *adverb.* 6: 226, 631 |
antennas. 12: 19 |
Anticatones. 6: 337 |
Anticyra. 13: 97 |
Antigones. 8: 229 |
Antilochi. 10: 253 |
Antiochus. 3: 98 |
Antiphates. 14: 20
antiqua. 15: 33 |
antiquæ. 14: 270 |

antiquaria. 6: 453 |
Antiqui. 15: 160 |
antiquis. 4: 138 | 6: 451 | 16: 15 |
antiquiſſime. 6: 392 |
antiquo. 6: 528 | 7: 72 | 10: 336 | 13: 149 |
antiquum. 6: 21 |
antiſtes. 2: 113.
Antoni. 10: 113 |
Antonios. 8: 105 |
antris. 13: 41 |
antro. 4: 21 | 6: 327 | 7: 59 |
antrum. 1: 83
Anubis. 6: 533 |
anxiæ. 4: 149 | 10: 290 |
anxietas. 13: 211 |
anxietate. 7: 57 |
anxius. 10: 80 |
Aonidum. 7: 59 |
aper. 5: 116 | 11: 138 | 15: 162 |
aperite. 4: 110 | 9: 98 |
aperit. 6: 466 |
aperta. 6: 391 |
apertæ. 7: 103 |
apertius. 4: 64 |
aperto. 6: 18 |
apex. 12: 72 |
Apicius. 4: 23 | 11: 5 |
apium. 8: 226 |
apium, *pro* apum, examen. 13: 68 |
apluſtre. 10: 136 |
Apollo. 1: 128 | 13: 203 |
Apollinis. 7: 37 |
appellas. 7: 158 |
appellat. 9: 64 |
Appi. 6: 384 | *alii legunt*, alti.
apponere. 9: 98 |
appoſitam. 7: 192 |
Appola prædia. 9: 55 |
Appula, *nomen proprium*, 6: 64 |
apri. 5: 167 | 15: 162 |
apros. 1: 141 |
aprum. 1: 23 |
aptam. 12: 39 |
apti. 15: 145 |
aptior. 6: 580 |
aptiſſima. 10: 349 |
aptuſque. 7: 58 |
apud. 6: 91, 304, 488 | 11: 137 | 15: 31 |
Apulia. 4: 27 |
aquæ. 3: 19 |
aquam. 3: 198 | 5: 52 |
aquarius. 6: 332 |
aquas. 6: 527 |
aquilam. 14: 197 |
aquilas. 8: 52 |
Aquilone Decembri. 9: 68 | *alii legunt*, menſe Decembri.
Aquino. 3: 319 |
aquis. 11: 63 |
ara, *nominat.* 2: 89 |
ara, *ablat.* 8: 13 | 15: 115 |
Arabarches. 1: 130 |
arabas. 14: 160 |
Arachne. 2: 56 |
aræ. 12: 7 |
aræque. 13: 37 |
aram. 1: 44 | 6: 307, 389 | 10: 83, 268 |
aramque. 14: 219 |
aranea. 14: 61 |
aras. 1: 114 | 3: 145 | 6: 544 | 12 | 112 | 13: 219 |
aratris. 2: 74 |
aratro. 7: 49 | 8: 246 | 10: 270 | 13: 65 | 14 | 181 |
arbiter. 8: 79 |
arbitrio. 13: 177 |
arbor. 3: 16 |
arbore. 11: 117 | 14: 80 |
arboribus. 12: 105 |
arboris. 6: 544 | 12: 32 |
arbuſta. 14: 144 |
arca, *nomin.* 3: 143 | 7: 8 | 10: 25 |
arca, *ablat.* 1: 90 | 3: 181 | 6: 362 | 11: 26 | 14: 259 |
Arcadico. 7: 160 |
arcæ. 13: 74 |
arcana. 2. 61 | 13: 73 |
arcana, *ablat.* 15: 141 |
arcanam. 6: 542 |
arcano. 2: 125 | 14: 102 |
arcanum. 9: 116 |
arce. 3: 192 | 10: 307 | 14: 87 | 15: 146 |
arcem. 4: 145 |
arceſſere. 11: 17 |
Archemori. 7: 235 |
archetypos. 2: 7 |
Archigene. 13: 98 |
Archigenen. 6: 235 | 14: 252 |
archimagiri. 9: 109 |
arcto. 3: 236 |
arcu. 10: 136 |
arcum. 6: 373 |
arcus. 3: 11 | 13: 82 |
ardeas. 1: 45 | 6: 208 |
ardebant. 6: 617 |
ardebit. 9: 201 | 10: 27 |
ardens. 1: 165 | 6: 128 | 11: 6, 155 | 13: 14 |
ardent. 1: 156 | 6: 138 | 14: 309 |
ardente. 14: 118 |
ardentem. 10: 253 |
ardenti. 2: 165 | 3: 234 | 14: 22 | 15: 81 |
ardentibus. 12: 22 | 15: 52 |
ardentis. 10: 130 |
arderet. 4: 139 |
ardet. 2: 70 | 3: 215 | 6: 141 | 9: 96 | 10: 62 | 15: 35 |
ardor. 6: 316 |
arena. 3: 55 |
arenâ. 1: 157 | 4: 100 | 8: 206 | 14: 299 | 16: 6, 47 |
arenæ. 3: 34 | 6: 216, 250 |
arenam. 2: 144 |
aretalogos. 15: 16 |
argentea. 6: 24, 537 |
argenteus. 11: 128 |
argenti. 3: 220 | 6: 354 | 8: 123 | 9: 141 | 10: 19 | 11: 41, 108 |
argento. 12: 49 |
argentum. 1: 76 | 7: 133 | 9: 31 | 12: 43 | 14: 62, 291 |
argillam. 4: 134 |
arguerent. 1: 105 |
arguit. 13: 138 |
arguitur. 7: 159 |
argumenta. 9: 85 |
Aricinos. 4: 117 |
arida. 6: 143 | 14: 61 |
ariſtæ. 14: 183 |
ariſtas. 14: 147 |
Ariſtotelem. 2: 6 |
arma. 2: 159 | 8: 124, 251, 270 | 10: 267 | 14: 5 | 15: 121 | 16: 48 |
armamentaria. 13: 83 |
armaria. 7: 11 |
armari. 16: 34 |
armatis. 6: 153 |
armato. 3: 306 |
armatum. 2: 101 |
Armeniæ. 8: 169 |
Armenio. 6: 406 |
Armenius. 2: 164 | 6: 549 |
armenta. 14: 147 |
armenti. 8: 109 |
armentum. 12: 106 |
armigero. 1: 92 |
Armillato. 4: 53 |
armis. 4: 93 | 6: 263, 291 | 8: 15, 200, 221 | 11: 108 | 13: 168 | 15: 155 |
Arpinas. 8: 237, 245 |
arridens. 6: 605 |
Artaxata. 2: 170 |
arte. 1: 123 | 6: 498 | 10: 110 | 11: 172 | 12: 67 | 14: 34 |
artem. 6: 451 | 7: 177 |
artes. 4: 101 | 6: 594 | 7: 36 | 8: 224 | 11: 100 |
artibus. 3: 21 | 14: 73 | 15: 145 |
artificem. 14: 116 |
artifices. 13: 154 |
artificis. 4: 18 | 10: 238 |
artificum. 11: 102 |
artis. 6: 559 |
artoptæ. 5: 72 |

altiſoni. 11 : 179 |
alto. 8 : 40 | 14 : 185 |
altos. 10 : 176 |
altum. 1 : 16 | 6 : 501, 633 |
alveolis. 5 : 88 |
alveolos. 7 : 73 |
alveus. 12 : 130 |
alumni. 11 : 98 |
alumnos. 6 : 608 |
alumnus. 1 : 20 | 14 : 247 |
alvo. 5 : 7 |
alutâ. 14 : 282 |
alutæ. 7 : 192 |
amans. 3 : 228 |
amant. 6 : 112 |
amanti. 6 : 207 |
amantis. 6 : 208 |
amara. 13 : 247 |
amaras. 2 : 30 |
amat. 6 : 252, 607 | 10 : 320 |
amatæ. 2 : 241 |
amari. 3 : 186 |
amator. 2 : 168 |
amatorem. 6 : 547 |
amatur. 6 : 142 |
amaturus. 6 : 200 |
amaveris. 10 : 210 |
amavi. 10 : 68 |
ambæ. 10 : 328 |
ambiguæ. 8 : 80 |
ambis. 16 : 48 |
ambitioſa. 3 : 182 |
ambitioſi. 7 : 50 |
ambitus, *aliàs*, ambitio. 8 : 135 |
ambo. 2 : 153 | 9 : 66 |
ambos. 10 : 227 |
ambroſiuſque. 6 : 77 |
ambulat. 6 : 304 |
amens. 14 : 94 |
amet. 6 : 62 | 7 : 9 |
amet. 6 : 403 | 12 : 130
amethyſtina. 7 : 136 |
ametur. 6 : 75 | 12 : 130 |
amicæ. 1 : 62 | 3 : 12 | 4 : 20 | 6 : 454 | 7 : 82 |
amicas. 6 : 352, 480 |
amici. 1 : 33 | 3 : 1, 87, 101, 112 | 4 : 88 | 6 : 345 | 8 : 152 | 9 : 62 | 10 : 234 | 12 : 16 | 14 : 65 | 15 : 134 |
amicis. 1 : 146 | 5 : 108, 113, 146 |
amicitia. 6 : 557 |
amicitiæ. 4 : 75 | 5 : 14 |
amico. 3 : 57 | 5 : 32, 173, 7 : 74 | 12 : 96 | 14 : 235 |
amicos. 6 : 312, 509 | 10 : 46 | 16 : 28 |
amictu. 2 : 82 |
amictus. 1 : 142 |
amicum. 3 : 126, 121, 279 | 5 : 140 |
amicus. 2 : 134 | 3 : 107 | 5 : 134 | 6 : 213 | 9 : 130 | 13 : 15, 60 |
Amillus, *vide*, Hamillus.
amiſſa. 13 : 134 |
Ammonia. 6 : 554 |
amnem. 6 : 521 |
amnes. 10 : 177 |
amnibus. 8 : 170 |
amnis. 13 : 69 |
amœni. 3 : 4 |
amomo. 4 : 108 | 8 : 159 |
amor. 14 : 139, 238 |
amore. 4 : 114 |
amorem. 6 : 274 | 14 : 227 |
Amphion. 6 : 173 |
ampla. 12 : 10 |
amplectitur. 10 : 141 |
amplexu. 6 : 65 | 9 : 75 |
amplior. 6 : 628 | 14 : 171 |
amplius. 5 : 148 | 6 : 119 |
Amydone. 3 : 69 |
an. 2 : 121 | 6 : 61, 75, 472 | 7 : 141, 142 | 9 : 43 | 10 : 100 | 11 : 34 *bis* | 13 : 18, 155, 203 | 14 : 28, 265 | 15 : 89 |
anaon. 1 : 154 |
anabathra. 7 : 46 |
Anchemolj, *vide*, Archemori.
Anchiſæ. 7 : 234 |
Anci. 5 : 57 |
ancilibus. 2 : 126 |
ancillâ. 6 : 119 | 8 : 259 |
ancillarum. 12 : 117 |
ancillas. 6 : 319 |
ancipitem. 11 : 32 |
ancipites. 5 : 146 |
ancipiti. 14 : 272 |
Ancon. 4 : 40 |
ἄνδρα. 9 : 37 |
Andro. 3 : 70 |
Andromachen. 6 : 502 |
anguem. 1 : 43 |
anguilla. 5 : 103 |
anguis. 14 : 241 |
angulus. 6 : 578 | 13 : 74 |
anguſta. 3 : 165 | 6 : 356 |
anguſtæ. 9 : 127 | 10 : 117 |
anguſtam. 3 : 90 |
anguſto. 10 : 169 |
anguſtos. 6 : 78 |
anguſtum. 12 : 55 |
anheles. 6 : 37 |
animâ. 1 : 83 |
animæ. 2 : 256 | 3 : 261 | 6 : 500 | 8 : 254 | 10 : 163 |
animal. 1 : 141 |
animalia. 8 : 56 | 12 : 2 | 14 : 76 | 15 : 99 |
animalibus 15 : 11, 173 |
animam. 6 : 530, 653 | 8 : 83 | 10 : 281 | 12 : 57 |
animas. 4 : 152 | 6 : 629 | 9 : 122 | 15 : 94, 149 |
animi. 4 : 91 | 6 : 139, 612 | 8 : 24, 140 | 9 : 18 | 10 : 240 | 13 : 190 | 14 : 119 |
animis. 2 : 139 | 15 : 52 |
animiſque. 12 : 83 |
animo. 1 : 152, 169 | 6 : 179 | 12 : 15 | 13 : 295 | 14 : 329 |
animorum. 10 : 350 |
animos. 1 : 89 | 6 : 284 | 7 : 34, 85 | 14 : 16, 33 |
animum. 2 : 12 | 6 : 97 | 10 : 357 | 13 : 106 | 14 : 15, 265 | 15 : 149 |
animus. 3 : 50 | 6 : 206 | 7 : 57 |
annalibus. 2 : 102 |
anne. 4 : 78 | 7 : 179, 199 | 10 : 207 | 15 : 122 |
anni. 11 : 72 | 13 : 88 |
Annibal. 6 : 290 | 7 : 261 |
Annibalem. 6 : 169 | 10 : 147 |
Annibali. 12 : 108 |
annis. 3 : 282 | 10 : 239 | 13 : 58 |
anno. 1 : 117 | 11 : 53 |
annona. 9 : 100 |
annos. 4 : 129 | 6 : 198 | 7 : 39, 235 | 8 : 229 | 10 : 188, 249 | 13 : 17 | 14 : 48 |
annoſam. 11 : 119 |
annotet. 14 : 195 |
annua. 6 : 479 | 16 : 39 |
annuet. 8 : 153 |
annuit. 3 : 318 |
annulus. 7 : 140 | 10 : 166 | 11 : 43, 129 |
annum. 3 : 225 | 6 : 520 |
annus. 6 : 191 | 7 : 242 | 14 : 10, 197 | 16 : 42 |
anſere. 6 : 539 |
anſeribus & anſeris. 5 : 114 |
Antæum. 3 : 89 |
ante. 1 : 169 | 2 : 44 | 3 : 111, 243 | 4 : 40 | 5 : 56, 114, 148 | 6 : 389, 416, 427, 565, 589 | 7 : 143 | 8 : 11, 22, 61, 144, 156, 228 | 9 : 108 | 10 : 191, 268, 339 | 11 : 188, 290 | 12 : 113 | 14 : 255, 320 |
ante alpha & beta, 14 : 209 |
ante. *adverb.* 6 : 226, 631 |
antennas. 12 : 19 |
Anticatones. 6 : 337 |
Anticyra. 13 : 97 |
Antigones. 8 : 229 |
Antilochi. 10 : 253 |
Antiochus. 3 : 98 |
Antiphates. 14 : 20
antiqua. 15 : 33 |
antiquæ. 14 : 270 |

antiquaria. 6: 453 |
Antiqui. 15: 169 |
antiquis. 4: 178 | 6: 451 | 16: 15 |
antiquiſſime. 6: 392 |
antiquo. 6: 528 | 7: 72 | 10: 316 | 13: 149 |
antiquum. 6: 21 |
antiſtes. 2: 113.
Antoni. 10: 113 |
Antonius. 8: 205 |
antris. 13: 41 |
antro. 4: 21 | 6: 327 | 7: 59 |
antrum. 1: 87 |
Anubis. 6: 531 |
anxias 4: 149 | 10: 290 |
anxietas. 13: 211 |
anxietate. 7: 57 |
anxius. 10: 80 |
Aonidum. 7: 59 |
aper. 5: 116 | 11: 138 | 15: 162 |
aperte. 4: 110 | 9: 98 |
aperit. 6: 466 |
aperta. 6: 391 |
apertæ. 7: 103 |
apertius. 4: 69 |
aperto. 6: 18 |
apex. 12: 72 |
Apicius. 4: 23 | 11: 3 |
apium. 8: 226 |
apium, pro apum, examen. 13: 68 |
apluſtre. 10: 136 |
Apolin. 1: 128 | 13: 203 |
Apollinis. 7: 37 |
appellas. 7: 158 |
appellat. 9: 64 |
Appl. 6: 384 | alii legunt, alti.
apponere. 9: 98 |
appoſitam. 7: 192 |
Appula prædia. 9: 55 |
Appula, nomen proprium, 6: 64 |
apri. 5: 167 | 15: 162 |
apros. 1: 141 |
aprum. 1: 23 |
aptam. 12: 39 |
apti. 15: 145 |
aptior. 6: 580 |
aptiſſima. 10: 349 |
aptuſque. 7: 58 |
apud. 6: 91, 394, 488 | 11: 137 | 15: 31 |
Apulia. 4: 27 |
aquæ. 3: 19 |
aquam. 3: 198 | 5: 52 |
aquarius. 6: 332 |
aquas. 6: 527 |
aquilam. 14: 197 |
aquilas. 8: 52 |
Aquilone Decembri. 6: 68 | alii legunt, menſe Decembri.
Aquino. 3: 319 |
aquis. 11: 63 |
ara. nominat. 2: 89 |
ara. ablat. 8: 13 | 15: 115 |
Arabarches. 1: 130 |
arabat. 14: 160 |
Arachne. 2: 56 |
aræ 12: 7 |
aræque. 13: 37 |
aram. 1: 44 | 6: 307, 389 | 10: 83, 268 |
aramque. 14: 219 |
aranea. 14: 61 |
aras. 1: 114 | 3: 145 | 6: 144 | 12 | 112 | 13: 219 |
aratri. 2: 74 |
aratro. 7: 49 | 8: 246 | 10: 270 | 13: 65 | 14 | 181 |
arbiter. 8: 79 |
arbitrio. 11: 177 |
arbor. 3: 16 |
arbore. 11: 117 | 14: 80 |
arboribus. 12: 105 |
arboris 6: 544 | 12: 32 |
arbuſta. 14: 144 |
arca, nomin. 3: 143 | 7: 8 | 10: 25 |
arca, ablat. 1: 90 | 3: 181 | 6: 362 | 11: 26 | 14: 259 |
Arcadico. 7: 160 |
arcæ. 13: 74 |
arcana. 2. 61 | 13: 73 |
arcana, ablat. 15: 141 |
arcanam. 6: 542 |
arcano. 2: 125 | 14: 102 |
arcanum. 9: 116 |
arce. 3: 192 | 10: 307 | 14: 87 | 15: 146 |
arcem. 4: 145 |
arceſſere. 11: 17 |
Archemori. 7: 235 |
archetypos. 2: 7 |
Archigene. 13: 98 |
Archigenen. 6: 235 | 14: 252 |
archimagiri. 9: 109 |
arcto. 3: 236 |
arcu. 10: 136 |
arcum. 6: 173 |
arcus. 3: 11 | 13: 82 |
ardeat. 1: 45 | 6: 208 |
ardebant. 6: 617 |
ardebit. 9: 101 | 10: 27 |
ardens. 1: 165 | 6: 128 | 11: 6, 155 | 13: 14 |
ardent. 1: 156 | 6: 138 | 14: 309 |
ardente. 14: 118 |
ardentem. 10: 253 |
ardenti. 2: 165 | 3: 274 | 14: 22 | 15: 81 |
ardentibus. 12: 22 | 15: 52 |
ardentis. 10: 330 |
arderet. 4: 139 |
ardet. 1: 70 | 3: 215 | 6: 241 | 9: 96 | 10: 62 | 15: 35 |
ardor. 6: 316 |
arena. 3: 55 |
arena. 1: 157 | 4: 100 | 8: 206 | 14: 299 | 16: 6, 47 |
arenæ. 3: 34 | 6: 216, 250 |
arenam. 2: 144 |
aretalogus. 15: 16 |
argentea. 6: 24, 537 |
argenteus. 11: 128 |
argenti. 3: 220 | 6: 354 | 8: 123 | 9: 141 | 10: 19 | 11: 41, 108 |
argento. 12: 49 |
argentum. 1: 76 | 7: 131 | 9: 31 | 12: 43 | 14: 62, 291 |
argillam. 4: 134 |
arguerent. 1: 105 |
arguit. 13: 138 |
arguitur. 7: 159 |
argumenta. 9: 85 |
Aricinos. 4: 117 |
arida. 6: 143 | 14: 61 |
ariſtæ. 14: 183 |
ariſtas. 14: 147 |
Ariſtotelem. 2: 6 |
arma. 2: 119 | 8: 124, 232, 270 | 10: 267 | 14: 5 | 15: 121 | 16: 48 |
armamentaria. 13: 83 |
armaria. 7: 11 |
armati. 16: 34 |
armatis. 6: 153 |
armato. 3: 306 |
armatum. 2: 101 |
Armeniæ. 8: 169 |
Armenio. 6: 406 |
Armenius. 2: 164 | 6: 549 |
armenta. 14: 147 |
armenti. 8: 109 |
armentum. 12: 106 |
armigero. 1: 91 |
Armillato. 4: 53 |
armis. 4: 93 | 6: 263, 291 | 8: 55, 200, 221 | 11: 108 | 13: 168 | 15: 155 |
Arpinas. 8: 237, 245 |
arridens. 6: 605 |
Artaxata. 2: 170 |
arte. 1: 123 | 6: 498 | 10: 110 | 11: 172 | 12: 67 | 14: 34 |
artem. 6: 451 | 7: 177 |
artes. 4: 101 | 6: 594 | 7: 36 | 8: 224 | 11: 100 |
artibus. 3: 21 | 14: 73 | 15: 145 |
artificem. 14: 116 |
artifices. 13: 154 |
artificia. 4: 18 | 10: 238 |
artificum. 11: 102 |
artis. 6: 559 |
artoptæ. 5: 72 |

Arturii. *vide*, Aſturii.
Arturius. 3 : 29 |
artus. 15 : 101 |
arva. 6 : 409 |
Arvitagus. 4 : 127 |
Arunci. 2 : 100 |
arundinis. 10 : 21 |
aruſpex. &c. *vide*, haruſpex.
aſcendit. 1 : 82 |
aſellae. 6 : 468 |
aſelli. 11 : 97 |
aſello. 6 : 333 |
aſellum. 9 : 92 |
Aſiae. 5 : 56 |
Aſiam. 10 : 266 |
Aſias. 7 : 14 |
Aſianorum. *vide*, Phaecaſianorum.
aſparagi. 11 : 69 |
aſparagis. 5 : 82 |
aſpecti. 4 : 143 |
aſpectu. 6 : 460 |
aſpera. 14 : 62 |
aſpernatur. 4 : 4 |
aſperſus. 5 : 104 |
aſpexit. 15 : 71 |
aſpice. 2 : 166 | 5 : 80 | 6 : 260 | 10 : 193, 209 | 12 : 61 | 13 : 76 | 14 : 275 |
aſpicere. 7 : 68 |
aſpiceret. 15 : 56 |
aſpiciat. 14 : 69 |
aſpiciendus. 10 : 241 |
aſpicimus. 15 : 169 |
Aſſaraci. 10 : 259 |
aſſe. 10 : 116 |
aſſeclae. 9 : 48 |
aſſediſſe. 11 : 200 |
aſſem. 14 : 208, 302 |
aſſemque. 5 : 144 |
aſſare. *nomen*. 3 : 245 | 7 : 192 |
aſſibus. 11 : 145 |
aſſiduâ. 14 : 118 |
aſſiduae. 9 : 36 |
aſſiduè. 13 : 172 |
aſſiduis. 5 : 95 | 6 : 247 | 8 : 143 |
aſſiduo. 1 : 13 | 8 : 159 |
aſſiduos. 3 : 8 |
aſſueti. 15 : 167 |
aſſurrexerat. 13 : 55 |
Aſſyrio. 2 : 108 |
aſt. 3 : 60 | 6 : 67 | 8 : 46 | 15 : 78, 265 | 16 : 48 |
Aſtraea. 6 : 19 |
aſtrictâ. 10 : 88 |
aſtro. 6 : 569 | 10 : 333 |
aſtrologus. 6 : 553 |
aſtrorum. 3 : 43 | 6 : 585 |
Aſturii. *vel*, Aſturici. 3 : 212 |
Aſylli. 6 : 266 |
aſylo. 8 : 273 |
at. 1 : 50 | 3 : 134, 246, 264 | 4 : 120 | 6 : 362, 658 | 8 : 52, 181, 267 | 9 : 27, 135 | 10 : 127, 352 | 11 : 120 | 13 : 180 | 14 : 189 |
atavos. 5 : 312 |
Athenae. 7 : 205 | 10 : 127 |
Athenas. 15 : 110 |
Athenis. 3 : 80 | 9 : 101 |
athletis. 6 : 355 |
Athos. 10 : 174 |
Atlanta. 8 : 32 | 13 : 48 |
Atlas. 11 : 24 |
atque. 1 : 65, 67, 115, 129, 130, 134, 144, 150, 171 | 2 : 15, 31, 38, 61, &c.
Atreides. *vide*, Atrides.
Atreus. 7 : 73 |
atri. 13 : 51 |
atria. 7 : 7, 91 | 8 : 20 | 14 : 65 |
Atriden. 4 : 65 |
Atrides. 6 : 659 |
atrocem. 2 : 12 |
atrum. 6 : 349 |
attegias. 14 : 196 |
Attellanae. 6 : 71 |
attendas. 10 : 251 | 11 : 16 |
attendit. 6 : 66 |
atteritur. 16 : 50 |
Atticus. 11 : 1 |
attigerant. 8 : 252 |
attigit. 14 : 106 |
attollatque. 14 : 236 |
attollens. 2 : 95 |
attollit. 14 : 95 |
attonitae. 4 : 77 | 6 : 325 | 7 : 67 |
attonitamque. 11 : 197 |
attonitis. 8 : 239 |
attonito. 15 : 13 |
attonitos. 4 : 146 | 13 : 194 |
attonitus. 12 : 21 | 14 : 306 |
attritâ. 13 : 242 |
attritus. 6 : 108 | 8 : 16 |
attulit. 3 : 75 |
avarae. 1 : 77 |
avaritiae. 1 : 88 | 8 : 89 |
avaritiam. 14 : 108 |
avari. 14 : 178 |
avaro. 6 : 140 |
avaros. 14 : 139, 228 |
avarus. 7 : 30 | 9 : 38 | 14 : 121 |
aucti. 15 : 73 |
auctio. 6 : 254 | 7 : 10 |
auctor. 10 : 50 | 11 : 48 |
auctores. 7 : 231 |
auctoris. 13 : 2 |
auctoribus. 8 : 216 | 14 : 33 |
audaces. 10 : 264 |
audacia. 3 : 73 | 13 : 109 |
audacius. 6 : 283 |
audax. 5 : 74 | 6 : 398 | 11 : 199 |
aude. 1 : 73 | 13 : 161 |
audeat. 11 : 169 | 16 : 9 | 13 : 29 |
audebant. 6 : 644 |
audebis. 2 : 82 |
audent. 2 : 2 | 5 : 132 | 6 : 97 | 13 : 234 |
audeo. 1 : 153 |
audere. 15 : 312 |
auderet. 4 : 47 |
audes. 8 : 165 |
audet. 10 : 175, 305 | 12 : 48 | 15 : 74 |
audi. 3 : 115 | 6 : 115, 219 | 11 : 64 | 12 : 24 |
audiat. 7 : 166 | 11 : 169 |
audiet. 9 : 108 | 14 : 280 |
audio. 6 : 345 | 10 : 81 |
audiret. 3 : 74 |
audis. 13 : 113 |
audit. 6 : 480 | 7 : 108 | 8 : 191 | 13 : 158 |
audita. 11 : 112 | 14 : 200 |
auditor. 1 : 1, 166 |
auditur. 7 : 86 |
avelli. 3 : 223 |
avem. 7 : 32 |
Aventini. 3 : 85 |
averſus. 6 : 475 |
averte. 11 : 181 |
aves. 14 : 82 |
Aufidio. 9 : 25 |
augere. 3 : 189 |
augur. 3 : 77 | 6 : 584 |
Auguſta. 6 : 118 |
Auguſtâ. *ablat*. 10 : 93 |
Auguſto. 3 : 9 |
Auguſtum. 10 : 77 |
avis. 6 : 164 | 11 : 143 |
aviti. 16 : 36 |
aulâ. 4 : 93 | 5 : 133 | 6 : 485 |
aulam. 5 : 112 |
aulaea. 6 : 67 | 10 : 39 | 14 : 263 |
avos. 6 : 162 | 8 : 17 |
aura. 12 : 66 |
aurata. 10 : 212 |
auratam. 6 : 48 |
auratis. 6 : 123 |
aurato. 6 : 593 |
auratum. 2 : 96 |
aure. 1 : 104 | 4 : 86 | 11 : 59 |
aurea. 3 : 108 | 8 : 207 | 15 : 4 |
Aurelia. 5 : 98 |
aurem. 3 : 122 | 5 : 107 | 6 : 542 | 9 : 113 | 11 : 195 |
auremque. 11 : 187 |
aures. 10 : 141 |
aureus. 7 : 122 |
auri. 8 : 123 |
auribus. 6 : 458 | 11 : 169 |
auriculis. 8 : 5 |

auris. 10: 215 |
auro. 6: 204 | 7: 89 | 10: 37 | 11: 116 |
auroram. 10: 2 |
aurum. 1: 10, 28 | 3: 55 | 5: 39, 164 | 6: 481, 588 | 7: 243 | 12: 129 | 14: 208 |
Auroræ. 1: 20 |
auſa. 6: 117 |
auſæ. 7: 206 |
auſi. 8: 235 |
auſpex. 10: 336 |
Auſter. 4: 59 | 5: 100 |
Auſtri. 6: 536 |
Auſtris. 12: 69 |
Auſtro. 14: 268 |
auſus. 1: 129 | 6: 344 | 11: 67 |
aut. 1: 5, 44, 53 *bis*. 164 | 2: 52, 97, 110 | 3: 98 *bis*, 190, 191 *bis*, 192. 295 *bis* | 7: 233 *bis* | 8: 174 *bis*, 275 *bis* | 14: 255 *bis*, &c.
autem. 3: 209 | 6: 180 | 7: 217 | 8: 119 | 10: 295, 314 | 11: 90 | 13: 20, 196 | 14: 83, &c.
Automedon. 1: 61 |
Autonoës. 6: 72 |
αὐτὸς 9: 37 |
autumni. 14: 190 |
autumno. 4: 57 | 10: 221 |
autumnos. 6: 229 |
autumnum. 11: 76 |
autumnus. 5: 151 |
avunculus. 6: 614 | 14: 43 |
avus. 1: 95 | 8: 143 |
auxilii. 8: 256 |
auxilio. 14: 183 |
auxilium. 15: 150 |
axe. 1: 60 | 14: 42 |
axem. 6: 469 |
axes. 4: 117 |
axis. 3: 258 | 8: 116 |

B.

BAeca. 3: 85 |
bacchamur 6: 635 |
Bacchanalia, 2: 3 |
Bacchi 7: 12 |
bacillo. 3: 28 |
baculo. 9: 140 |
Bæticus. 12: 42 |
Baianæ. 12: 80 |
Baiarum. 3: 4 |
Baias. 11: 49 |
balæna. 10: 14 |
balantem. 13: 233 |
balnea. 1: 143 | 6: 374, 418 | 7: 131, 178, 233 | 11: 156, 204 |
balneolum. 7: 41
baltea. 9: 112 |
balteus. 6: 255 | 16: 48 |
Baptæ. 2: 92 |
barba. 1: 25 | 10: 226 |
barba. *ablat.* 8: 166 | 9: 4 | 16: 31 |
barbæ. 6: 366 |
barbam. 3: 186 | 6: 214 | 10: 253 | 14: 216 |
Barbara. 3: 66 | 15: 46 |
barbarus. 6: 157 | 10: 138, 181 |
barbato. 4: 103 | 6: 16 | 13: 56 |
barbatos. 14: 12 |
bardiacus, *aliis*, bardaicus, 16: 13 |
Bareum. 3: 116 |
Bareas. 7: 91 |
baſcaudas. 12: 46 |
baſia. 4: 118 | 6: 383 |
Baſilo. 7: 146 |
Baſilum. 7: 147 |
Baſilus. 7: 145 | 10: 222 |
Batavi. 8: 51 |
Batylli. 13: 119 |
Batyllo. 6: 63 |
beata. 6: 103 |
beatæ. 1: 39 |
beati. 14: 120 |
beatius. 10: 279 |
beatum. 1: 67 |
Bebriaci. 2: 106 |
Belides. 6: 654 |
bella. 14: 242 |
bellator. 13: 168 |
bellatore. 7: 127 |
bellatorum. 8: 10 |
Bellerophonti. 10: 325 |
belli. 2: 103 | 12: 110 |
bellis. 5: 31 |
bello. 8: 169 |
Bellona. 4: 124 |
Bellonæ. 6: 511 |
bellorum. 2: 156 | 10: 133, 285 | 14: 72 |
bellorumque. 15: 95 |
bellua. 4: 121, 127 | 7: 77 | 10: 158 | 11: 126 | 12: 104 |
bellum. 6: 163 |
bene. 3: 107 | 5: 166 | 7: 147, 194 | 8: 187 | 10: 72 |
Beneventani. 5: 46 |
benigna. 10: 301 | 12: 64 | 14: 34 |
benigni. 16: 4 |
Berenices. 6: 155 |
beryllo. 5: 38 |
beta. *litera*. 14: 209 |
bibat. 11: 203 |
bibe. 5: 130 |
bibebant. 5: 36 |
bibebat. 9: 117 |
biberat. 12: 47 |
bibendis. 7: 58 |
bibendum. 6: 596 |
biber. 5: 33 |
bibimus. 9: 128 |
bibit. 1: 49 | 2: 95 | 6: 431 | 10: 250 |
bibitur. 6: 303 |
Bibulæ. 6: 141 |
bibuntur. 10: 25 |
bidentis. 3: 228 |
bigarum. 10: 59 |
bile. 13: 143 |
bilem. 5: 159 | 6: 432 | 11: 185 | 15: 15 |
bilibres. 6: 371 |
bilis. 11: 128 |
bimembri. 15: 64 |
bina. 14: 163 |
bipedem. 9: 92 |
bipennem. 6: 656 |
bis. 5: 164 | 6: 136 | 14: 324 |
bis centum. 13: 72 |
Bithyni. 7: 15 |
Bithynice. 15: 1 |
Bithyno. 10: 162 |
blæſis. 15: 48 |
blanda. 6: 125, 196 |
blandaque. 4: 118 |
blandæ 9: 36 |
blanditur. 3: 126 |
Boccare, *vel*, Bocchore. 5: 90 |
boletum. 14: 8 |
boletus. 5: 147 | 6: 620 |
bombycinus. 6: 259 |
bona 1: 55, 59 | 5: 2 | 8: 24 | 10: 3, 237 |
Bonæ Deæ. 6: 313 |
Bonam. 2: 86 |
boni. 6: 179 | 13: 26 |
bonis. 4: 13 | 10: 137 | 13: 155 |
bonorum. 8: 260 |
bonos. 8: 92 |
bonum. 13: 180 |
bonus. 5: 109 | 6: 210 | 8: 79 *bis* | 14: 204 | 15: 140 |
Booteæ. 5: 23 |
bos. 2: 129 | 10: 268 |
bove. 14: 286 |
bovem. 10: 66 |
boves. 5: 119 | 14: 146 |
bovis. 14: 155 |
boum. 8: 108 |
braccæ. 2: 169 |
braccatorum. 8: 234 |
brachia. 2: 11 | 4: 89 | 6: 420 | 12: 76 | 13: 45 | 15: 170 |
bracteolam. 13: 152 |
breve. 3: 286 | 6: 503 | 8: 165 |

b evem. 15: 217 |
breves. 6 : 238 |
brevibus. 1 : 73 | 11 : 79 | 15: 128 |
brevior. 2 : 15 | 5 : 9 | 14 | 223 |
breviorque. 6: 504 |
brevis. 3 : 226 |
brevissima. 9 : 127 |
breviter. 12 : 125 |
Brigantum. 14 : 196 |
Britannica. 10 : 14 |
Britannice. 6 : 124 |
Britanno. 4 : 126 |
Britannos. 2 : 161 | 15 : 111 |
Britones. 15 : 124 |
Bromium. 6 : 377 |
brumâ. 9 : 67 |
brumæ. 3 : 402 | 6 : 152 |
brumamque. 14 : 273 |
Brute. 4 : 103 |
Bruti. 14 : 43 |
Brutidius. 10 : 83 |
Brutorum. 5 : 37 |
Brutosque. 8 . 182 |
Bruttia. *ubi alii aliter legunt.* 9 : 14 |
Brutus. 14 : 43 |
bubulci. 11 : 151 |
bubulco. 7 : 116 |
bucca. 6 : 515 |
buccâ. *ablat.* 3 : 262 | 10 : 195 |
buccæ. 3 : 35 | 11 : 34 |
buccina. 7 : 71 | 14 : 112 |
buccula. 10 : 134 |
bulbi. 7 : 120 |
bullâ. 13 : 33 |
bullatus. 14 : 5 |
busta. 3 : 32 |
buxo. 14 : 194 |

C.

CAballi. 3 : 218 |
caballis. 10 : 60 |
caballorum. 11 : 193 |
cachinni. 10 : 31 |
cachinno. 3 : 100 | 11 : 2 |
cacoëthes. 7 : 52 |
Cacus. 5 : 125 |
cadat. 12 : 113 | 13 : 226 |
cadaver. 3 : 32, 260 | 15 : 87 |
cadavera. 8 : 252 | 10 : 186 | 15 : 60 |
cadavere. 10 : 288 | 15 : 83 |
cadaveris. 14 : 78 |
cadentem. 10 : 266 |
caderent. 7 : 70 |
caderet. 4 : 12 |
cadet. 12 : 98 | 14 : 296 |
cadit. 2 : 80 | 6 : 439 |
caducis. 9 : 89 |
caducum. 9 : 88 |
cadunt. 3 : 271 | 7 : 123 |
caduci. 7 : 221 |
caduco. 6 : 536 |
cæcâ. 10 : 351 |
cæci. 12 : 51 |
cæcive. 6 : 264 |
cæcos. 7 : 170 |
cæcus. 4 : 116 | 13 : 94 |
cæde. 4 : 154 | 6 : 48 | 10 : 112 |
cædentibus. 6 : 483 |
cædere. 6 : 446 | 13 : 127 |
cædibus. 8 : 243 |
cædimus. 12 : 3 |
cædis. 6 : 482, 485 | 7 : 213 | 8 : 156 | 10 : 60 | 13 : 194 |
Cæditio. 16 : 46 |
Cæditius. 13 : 197 |
cæditur. 11 : 141 |
cæduntur. 2 : 13 |
cælare, *i.* tegere. *vide*, celare.
cælataque. 11 : 103 |
cælati. 12 : 47 |
cælator. 9 : 145 |
cælum, &c *vide*, cœlum.
cæna, *sive* cena. &c. *vide*, cœna.
cænosi. 3 : 266 |
cæpe, *vide*, cepe.
cærula. 13 : 164 |
cærulea. 2 : 97 |
cærulei. 14 : 128 |
cæruleos. 15 : 7 |
cæsa. 10 : 120 |
Cæsar. 4 : 135 | 8 : 171 | 14 : 330 |
Cæsare. 7 : 1 |
Cæsaris. 4 : 51 | 5 : 4 | 6 : 387 | 10 : 86, 339 | 12 : 106 |
cæsariem. 13 : 165 |
cæsi. 8 : 217 |
Cæsonia. 6 : 615 |
cætera. 9 : 70 | 12 : 25 | 14 : 107 |
Caietæ. 14 : 87 |
calamos, 7 : 27 | 13 : 80 |
calathisque. 2 : 54 |
calcas. 6 : 311 |
calcatamque. 5 : 31 |
calcem. 3 : 295 |
calcemus. 10 : 86 |
calcent. 15 : 60 |
calcens. 1 : 119 | 2 : 149 | 16 : 14 |
calcibus. 1 : 43 |
calcor. 3 : 248 |
calculus. 9 : 40 | 11 : 132 |
Calendis. 9 : 53 |
calentem. 11 : 187 |
calentia. 11 : 70 |
Calenum. 1 : 69 |
calet. 6 : 148 | 10 : 218 |
calicem. 1 : 57 | 5 : 47 |
calices. 8 : 168 | 11 : 145 |
calida. 6 : 368 |
calidaque. 6 : 526 |
calidæ. 5 : 63 | 6 : 548 | 11 : 81 | 15 : 28 |
calidi. 9 : 14 |
calidum. 6 : 121 |
caligantesque. 6 : 31 |
caligatos. 16 : 24 |
caligatus. 3 : 322 |
caligo. 6 : 555, 612 |
calebat. 4 : 142 |
calidus. 1 : 123 | 6 : 425 | 12 : 47 |
Calliope. 4 : 34 |
calorem. 12 : 68 |
Calpe. 14 : 279 |
caluerunt. 1 : 83 |
Calvinæ. 3 : 133 |
Calvine. 13 : 5 |
calvo. 4 : 38 | 6 : 532 |
Camerinos. 7 : 90 |
Camerinus. 8 : 38 |
Camilli. 2 : 154 | 16 : 15 |
caminis. 10 : 61 |
camino. 14 : 118 |
cammarus. 5 : 84 |
Camœnas. 7 : 2 |
Camœnis. 3 : 16 |
Campania. 10 : 283 |
campi. 2 : 132 |
campis. 8 : 242 |
campo. 1 : 19 | 2 : 106 |
campum. 16 : 37 |
canâ. 14 : 10 |
candelæ. 3 : 287 |
candelam. 9 : 98 |
candida. 3 : 30, 216 | 6 : 153, 525 | 10 : 345 | 12 : 72 |
candiduli. 10 : 355 |
canebat. 15 : 26 |
canem. 6 : 415 | 15 : 8 |
canentem. 2 : 64 |
caner, *pro*, canescit. 14 : 144 |
cani. 7 : 111 | 12 : 32 |
canibus. 8 : 34 | 14 : 77 |
canini. 5 : 11 |
canino. 10 : 271 | 14 : 64 |
canis. 9 : 104 |
canistris. 5 : 74 |
canities. 3 : 26 | 10 : 208 |
canna. 5 : 89 |
Cannarum. 10 : 165 | 11 : 198 |
Cannis. 2 : 155 | 7 : 163 |
Canopi. 1 : 26 |
Canopo. 6 : 84 | 15 : 46 |
canoris. 7 : 18 |
canoro. 11 : 162 |
cantabat. 7 : 211 |
Cantaber. 15 : 108 |
cantabit. 7 : 153 | 10 : 22 |

caṅtabitur. 11:178 |
cantandum. 4:55 |
cantare 10:210 |
cantaſſe. 6:74 | 7:59 |
cantat. 7:94 | 10:178 |
cantaverat. 2:118 |
cantavit. 8:220 |
canter. 6: 397 |
cantharus. 3:205 |
cantu. 6:378 |
cantum. 9:107 |
cantus. 6: 609 | 9:150 | 14:46 |
Canuſinam. 6: 149 |
capacem. 11: 41 | 12:44 |
capacea. 1. 63 | 5: 37 | 15: 144 |
capaci. 8: 6 |
Capella *nomen propr.* 5:355 |
capellæ. 15:12 |
Capenam. 3: 11 |
capeſſas. 8:270 |
capeſſunt. 14: 242 |
capi. 4:69 |
capiendi. 1: 55 |
capiendiſque. 15:145 |
capiendo. 6:579 |
capies. 4: 126 |
capillato. 5: 30 |
capilli. 6:492 | 11: 149 | 15: 337 |
capillis. 6: 489 | 16:31 |
capis. 5: 13 | 9:88 |
capiſtro. 6:43 |
caput. 10: 148 | 11: 169, 195 |
capiti. 3: 246, 252 |
capitique. 11: 187 |
capitis. 6: 49. 300 | 13: 174 | 14:258 | 15:23 |
Capito. 8: 93 |
Capitolia. 10:65 | 14:91 |
Capitolinam. 6: 386 |
Capitolinis. 2: 145 |
capitique. 15:78 |
capiunt. 7:78 | 10:259 |
Cappadoces. 7:15 |
capreæ. 11: 142 |
capream. 14: 81 |
Caprearum. 10: 93 |
Capreis. 10:72 |
caprum. 1:76 |
capſæ. 10:117 |
capta. 6: 103 |
captas. 2:160 |
captat. 16: 56 |
captata. 5: 98 |
captator. 5: 98 |
captatore. 6: 40 |
captatori. 10:202 |
captatoribus. 12: 114 |
captivis. 7: 201 |
captivorum. 10: 280 |
captivus. 10: 136 |
capto. 8: 109 |
capros. 7: 34 |
Iuvenal.
captum. 5:162 |
caput. 1:126 | 3:33, 236 | 5: 172 | 6: 17, 206, 390, 508, 523, 537, 621 | 7: 161 | 8:55 | 9: 98, 133 | 10: 62, 109, 256 | 11: 97 | 12: 49 | 14: 38, 194 |
cara. 9: 100 |
carbone. 10: 313 | 13: 116 |
carcer. 10:276 | 14 | 24 |
carcere. 1: 73 | 3: 314 | 5: 101 | 6: 560 | 10: 181, 239 | 12:123 |
carceris. 13:245 |
cardiaco. 5: 32 |
cardine. 4:63 |
careas. 3:56 |
carebis. 14: 156 |
carens. 7:57 |
carentem. 8: 5 | 10: 357 | 14:69 |
caret. 1: 59 |
Carfidia. 2:69 |
carina. 2: 109 |
carinas. 10: 264 |
carior. 10: 350 |
cariturus. 6:39 |
carmen. 6: 635 | 7: 55, 82 |
carmenque. 6:132 |
carmina. 3:207 | 7:28 | 11: 179 | 15: 117 |
carmine. 7: 63 |
carne. 7:76 | 11:85 | 14: 98 | 15:88 |
carnem. 2:116 |
carnibus. 15:13 |
carnifices. 8: 175 |
Carpathium. 14: 278 |
carpentis. 9: 132 |
carpento. 8:147 |
Carpophoro. 6: 198 |
carptores. 9:110 |
Carrinatis. 7: 205 |
Carthagine. 6: 170 | 10: 277 |
caruiſſe. 6:563 | 12: 53 |
caruit. 10: 287 |
carum. 5:140 |
carus. 3: 53 |
Carus *nomen propr.* 1: 36 |
caſa. 6: 153 |
caſæ. 14 | 167 |
caſibus. 13: 86 |
Caſſandra. 10: 262 |
caſſide. 10: 134 |
caſſidis. 7: 33 |
Caſſii. 5: 37 |
caſſis. 11: 103 |
caſtas. 6:286 |
caſtella. 14: 196 |
caſtigabis. 14: 54 |
caſtigas. 2:9 |
caſtigat. 6: 454 | 14: 126 |
caſtigata. 2: 35 |
caſto. 10: 324 |
caſtora. 12: 34 |
Caſtora *nomen propr.* 14: 260 |
Caſtore. 13: 152 |
caſtra. 4: 135 | 6: 418, 574 | 8: 12, 248 | 10: 95 | 16:2 |
caſtravit. 10: 307 |
caſtris. 6: 370 |
caſtrorum. 6: 560 | 11:87 | 14: 198 | 16:15 |
caſtrorumque. 16: 55 |
caſtum. 10: 300 |
caſo. 13: 132 |
caſulam. 11: 153 |
caſulis. 9: 61 | 14:179 |
caſum. 1: 90 |
caſurus. 11: 13 |
caſus. 10: 106 | 12:17 | 13: 9 | 15: 05, 119 |
caſus, *genit.* 3: 273 |
caſus *accuſ. plural.* 3: 214 |
catellæ. 6: 653 |
catelli. 6: 550 |
catello. 9: 61 |
catena. 13 | 175 |
catenæ. 3: 309 | 14: 23 |
catenatæ. 3: 304 |
cathedra. 1: 65 | 9: 52 |
cathedræ. 7: 203 |
cathedras. 6: 91 |
cathedris. 7: 47 |
Catienæ. 3: 133 |
Catilina. 2: 27 | 8: 231 | 10: 288 |
Catilinam. 14: 41 |
Catinenſi. 8: 16 |
catino. 11: 109 |
catinum. 6: 342 |
Cato. 2: 40 |
Catone. 11: 90 |
Cattis. 4: 147 |
Catuli. 2: 146 |
Catulla. 10: 322 |
Catullam. 2: 49 |
Catulli. 8: 186 | 13: 111 |
Catullo. 4: 113 | 12: 29 |
Catullus. 12: 37. 93 |
Catulus. 3: 30 |
cavat. 6: 247 |
cauda. 7. 212 |
cauda *ablat.* 5: 82 |
cavea. 14: 247 |
cavebis. 8: 37 |
caveo. 11: 130 |
cavet. 3: 233 | 9: 40 | 14: 274 |
cavi. 7: 111 |
caulibus. 6: 18 |
caulis, *nominativus.* 1: 134 | 5: 87 |
caupo. 9: 108 |
caupone. 6: 520 |
cauſa. 2: 334 | 6: 201, 242 |

9:93 | 11:15 | 14: 226, 290 | 16:19 |
cauſa, *ablat.* 14:105 |
cauſæ. 7:155 | 13:109 | 14: 171 |
cauſam. 11: 32 | 15: 134 |
cauſas. 2:51 | 3: 315 | 8: 48, 84 | 10: 139, 278 | 14:192 |
cauſaſque. 3:147 |
cauſidici. 1:32 | 10: 181 |
cauſidicis. 7:106 |
cauſidicorum. 7: 113, 148 |
cauſidicos. 15: 111 |
cauſidicum. 7: 36 |
cauſidicus. 6: 438 |
cauſis. 9: 119 | 13: 182 |
cauta. 6: 347 |
cautus. 6:660 | 7:163 |
ceciderunt. 6: 420 |
cecidit à cado. 2: 40 | 3: 212 | 10: 69 |
cecidit à cædo. 3: 278 |
cecidítque. 10: 287 |
cedamus. 3: 29 |
cedas. 1: 110 |
cede. 2: 131 | 7: 219 |
cedente. 3: 239 | 4: 56 |
cedere. 11: 50, 136 |
cedit. 4: 123 | 7: 38 | 15: 46 |
cedo *indicat.* 6: 57 |
cedo *imperat. pro* da, dic, rogo. 6: 503 | 13: 210 |
ceaunt. 6: 437, 514 |
Cecropiam. 2: 92 |
Cecropides. 8: 46, 53 |
Cecropis. 6: 186 |
Celæno. 8: 130 |
Celadi, *vide*, Encceladi.
celare. 9: 93 |
celebres. 7: 3 |
celebretur. 3: 249 |
celeres. 11: 125 |
celeri. 15: 75 |
cella. 7: 28 |
cellam 6: 122, 127 |
celſi. 8: 194 |
Celſo *nomen propr.* 6 | 244 |
cenſebunt. 6: 499 |
cenſeri. 8: 2, 74 |
cenſes. 4: 110 | 13: 140 |
cenſor. 9: 142 |
cenſore. 2: 121 |
cenſoris. 11: 92 | 14: 50 |
cenſu. 1: 60 | 3: 160 | 11: 23 |
cenſum. 3: 140 | 6: 361 |
cenſura. 2: 63 | 10: 31 |
cenſus. 5: 57 | 7: 137 | 10: 11 |
cenſus, *genitiv.* 9: 137 | 14: 276, 227, 304, 317 | 16: 53 |
centena. 10: 335 |
centone. 6: 121 |
Centronias. 14: 86, 92 |
centum. 1: 92, 120 | 3: 229, 250 | 6: 517 | 7: 313 | 8: 85 | 14: 275 | 15: 6
Centurionum. 16: 27 |
cepe. 15: 9 |
ceperat. 13: 74 |
ceperunt. 14: 320 |
cera. 7: 238 | 12: 88 |
ceræ. 8: 19 |
ceram. 4: 19 |
ceras. 1: 63 | 9: 149 | 14: 29, 191 |
cercopitheci. 15: 4 |
cerdoni. 8: 182 |
cerdonibus. 4: 153 |
cerebro. 14: 57:
cerebrum. 3: 269 |
Cererem. 3: 320 | 9: 24 |
Cereris. 6: 50 | 10: 312 | 14: 219, 263 | 15: 141 |
cerno. 13: 64 |
cernis. 4: 127 | 6: 573 |
ceroma. 6: 245 |
ceromatico. 3: 68 |
certa. 14: 113 |
certamine. 15: 55 |
certè. 6: 28 | 9: 9, 73 | 10: 94, 363 | 13: 100 | 16: 58 |
ceruæ. 13: 120 |
cervical. 6: 352 |
cervice. 1: 64 | 6: 206, 350 | 9: 143 | 10: 88 |
cervicibus. 3: 88 | 6: 583 | 10: 260 |
cervina. 14: 251 |
cervix. 10: 40, 120, 345 | 12: 14 |
Ceſennia. 6: 135 |
ceſſes. 12: 2 |
ceſſabit. 14: 59 |
ceſſant. 6: 67, 554 | 9: 13 |
ceſſantia. 8: 176 |
ceſſare. 11: 183 |
ceſſaret. 5: 17 |
ceſſat. 6: 497 | 13: 211 |
ceſſet. 13: 23 |
ceſſit. 4: 63 |
Cethegi. 8: 231 |
Cethegum. 2: 27 |
Cethegus. 10: 287 |
ceu. 6: 572 | 7: 237 | 8: 9 | 10: 231, 326 |
ceventem. 2: 21 |
cevet. 9: 40 |
Chærippe. 8: 96 |
Chaldæis. 6: 552 |
Chaldæo. 10: 94 |
charta. 13: 116 |
chartæ. 1: 18 |
Charybdi. 15: 17 |
Charybdim. 5: 102 |
Chartis, *vide*, Cattis.
Cheironomon. 6: 63 |
Cheironomonta. 5: 121 |
cheirographa. 13: 137 | 16: 41 |
Chionem. 3: 136 |
Chiron. 3: 205 |
chlamyde. 2: 258 |
chlamys. 8: 101 |
choraules. 6: 77 |
chordæ. 6: 381 | 15: 5 |
chordas. 3: 63 |
choro. 11: 163 |
chorus. 6: 522 |
Chryſippi. 2: 5 |
Chryſippus. 13: 184 |
Chryſogonum. 6: 74 |
Chryſogonus. 7: 176 |
cibi. 10: 203 | 11: 99 | 15: 98, 171 |
cibo. 3: 211 | 6: 580 | 13: 213 |
ciboque. 5: 49 |
cibum. 6: 427 | 10: 229 | 14: 255 |
cibus. 3: 233 | 5: 14 | 14: 79, 301 |
cicadas. 9: 69 |
cicatrix, 3: 153 |
Ciceronem. 7: 214 | 8: 244 |
Ciceroni. 7: 139 |
Ciceronis. 10: 124 |
ciconis. 14: 74 |
cicutæ. 13: 186 |
cicutas. 7: 206 |
ciemus. 13: 31 |
Cilicis. 4: 121 |
Cilicum. 8: 94 |
Cimbri. 15: 124 |
Cimbros. 8: 249, 251 |
cinædis. 14: 30 |
cinædo. 4: 106 |
cinædos. 2: 10 |
κίναιδος. 9: 37 |
cincinnos. 6: 491 |
cineres. 8: 146 | 11: 44 |
cinerum. 10: 144 |
cinis. 1: 171 |
Circeis. 4: 140 |
Circenſes. 10: 81 |
Circenſibus. 3: 223 | 11: 53 |
Circes 15: 21 |
circi. 10: 37 |
circo. 6: 587 | 8: 59, 118 | 9: 144 |
circuit. 9: 8 |
circum *nomen.* 3: 65 |
circumagas. 9: 81 |
circumagat. 7: 164 |
circumagunt. 5: 23 |
circumdatus. 6: 535 |
circumdedit. 6: 417 |
circumducitur. 1: 121 |
circumducto. 10: 280 |
circumligat. 7: 89 |
circumlita. 9: 14 |

circumſcribere. 14 : 237 |
circumſcripſerit. 10 : 222 |
circumſcriptorem. 15 : 136 |
circumſilit. 10 : 218 |
circumſpice. 8 : 96 |
circumſpicit. 7 : 20 |
circus. 11 : 195 |
Cirrhæi. 13 : 79 |
cirro. 13 : 165 |
ciſta. 3 : 206 | 6 : 44 |
ciſtas. 7 : 11 |
citabere. 8 : 80 |
citari. 2 : 43 |
citato. 1 : 60 |
cithara. 6 : 390 |
citharam. 8 : 230 |
citharœdi. 7 : 212 |
citharœdo. 8 : 198 |
citharœdus. 6 : 76 | 10 : 211 |
citius. 1 : 125 | 4 : 134 | 10 : 225 | 14 : 31 | 15 : 19 | 16 : 32 |
citò. 2 : 34 | 9 : 146 | 11 : 13 | 14 : 27, 177 |
cive. 10 : 278 |
civem. 3 : 3 | 12 : 121 | 14 : 70 | 15 : 156 |
civilia. 2 : 51 | 7 : 106 |
civilis. 2 : 103 |
civiliter. 5 : 112 |
civis. 2 : 105 | 4 : 90 | 6 : 558 | 8 : 28 |
clade. 4 : 84 | 10 : 244 | 15 : 114 |
clamant. 1 : 12 |
clamante. 4 : 75 |
clamantem. 2 : 37 |
clamat. 6 : 173, 637 | 8 : 29 | 9 : 63 | 14 : 293 |
clamatur. 2 : 90 |
clamens. 9 : 106 |
clamet. 6 : 282 |
clamor. 6 : 327 | 11 : 199 |
clamore. 10 : 215 | 13 : 31 | 14 : 55 | 15 : 53 |
clamoſo. 9 : 144 |
clamoſum. 8 : 186 |
clamoſus. 14 : 191 |
clara. 8 : 61 | 12 : 74 |
clara, *ablat.* 8 : 151 |
claramque. 8 : 139 |
claras. 4 : 151 |
clari. 3 : 178 |
clarique. 4 : 125 |
clarum. 11 : 95 |
clarus. 2 : 129 |
claſſibus. 10 : 175 |
claſſis. 7 : 151 | 14 : 277 |
claude. 7 : 26 | 9 : 104 |
claudenda. 13 : 129 |
claudentem. 12 : 96 |
claudere. 14 : 322 |
clauderet. 3 : 19 | 6 : 4 |
claudit. 3 : 131 |
clauditur. 13 : 156 | 15 : 139 |
Claudius. 5 : 147 | 6 : 115 | 14 : 330 |
clave. 15 : 158 |
clavorum. 16 : 25 |
clauſa. 3 : 242 |
clauſam. 1 : 124 |
clauſit. 3 : 303 |
clauſis. 6 : 128 | 10 : 17 |
clauſo. 3 : 185 | 4 : 21 |
clauſoque. 6 : 6 |
clauſtra. 8 : 261 |
clauſus. 6 : 153 | 10 : 170 |
clavus. 3 : 248 |
Cleanthas. 2 : 7 |
clementia. 1 : 17 | 6 : 159 |
Cleopatra. 2 : 109 |
cliens. 9 : 72 | 10 : 161 |
clientem. 5 : 16 |
clientes. 1 : 132 | 3 : 188 |
clienti. 5 : 64 |
clientis. 3 : 125 | 9 : 59 |
Clio. 7 : 7 |
Clitumni. 12 : 13 |
clivoque. 6 : 649 |
clivoſæ. 5 : 55 |
cloaca. 5 : 105
Clodius. 2 : 27 | 6 : 344 |
Clotho. 9 : 135 |
clune. 11 : 164 |
clunem. 2 : 21 | 6 : 334 |
clunibus. 5 : 167 |
Cluviam. 2 : 49 |
Cluvienus. 1 : 80 |
clypeis. 2 : 126 | 14 : 242 |
clypeo. 8 : 201 | 11 : 106 |
Clytemneſtram. 6 : 655 |
Coa. 8 : 101 |
coactæ. 6 : 133 |
coactas. 14 : 135 |
coacto. 13 : 133 |
coactos. 4 : 146 |
coccina. 3 : 283 |
cochleæ. 8 : 264 |
coctæque. 6 : 471 |
coctona. 3 : 83 |
coctumque. 6 : 132 |
codice. 2 : 57 | 7 : 110 | 10 : 236 |
Codri. 1 : 2 |
Codro. 3 : 203 |
Codrus. 3 : 208 |
coëgerunt. 15 : 121 |
coegit. 6 : 422 |
cœl. ſti. 15 : 146 |
cœli. 6 : 393, 544 | 13 : 83, 224 | 14 : 97, 294 | 15 : 85 |
cœlicolarum. 13 : 42 |
cœlo. 2 : 25, 40 | 6 : 282 | 11 : 27 |
cœloque. 6 : 11, 636 | 9 : 47 | 10 : 366 |
cœlum. 1 : 38 | 2 : 25 | 3 : 78, 84 | 6 : 622 | 11 : 62 | 12 : 18 |
coëmptor, *al.* coëmpti. 14 : 293 |
cœna. 2 : 120 | 5 : 24, 85 | 11 : 78, 141 | 14 : 170 |
cœna, *ablat.* 6 : 640 |
cœnacula. 10 : 18 |
cœnæ. 1 : 133 | 4 : 30 | 5 : 9 | 9 : 44 | 10 : 330 | 14 : 130 | 15 : 41 |
cœnam. 3 : 273 | 6 : 201 | 15 : 14 |
cœnandi. 5 : 166 | 11 : 120 |
cœnare. 3 : 168 | 14 : 13 |
cœnas. 1 : 145 | 5 : 117 |
cœnat. 1 : 11 | 3 : 142 | 11 : 12 |
cœnatio. 7 : 183 |
cœnavit. 1 : 95 | 10 : 233 |
cœnes. 5 : 112 |
cœnet. 8 : 85 |
cœnis. 10 : 362 |
cœnula. 3 : 167 |
cœperat. 4 : 154 | 6 : 106 | 10 : 264 |
cœpere. 13 : 230 |
cœperit. 14 : 217 |
cœperunt. 6 : 371 |
cœpiſſet. 6 : 113 |
cœpit. 3 : 114 | 6 : 433 | 12 : 34, 99 |
cœpta. 13 : 145 |
cœptum. 9 : 79 |
coërcet. 8 : 236 |
cœtus. 6 : 398 | 7 : 239 |
cogaris. 5 : 160 |
cogat. 3 : 291 | 5 : 73 |
cogebat. 15 : 100 |
cogente. 11 : 7 | 8 : 195 |
cogetur. 7 : 18 |
cogimur. 3 : 189 |
cogit. 14 : 124 |
cogitque. 13 : 222 |
cogitat. 6 : 39 | 13 : 209 |
cogitur. 6 : 478 | 13 : 216 |
cognata. 5 : 103 |
cognatis. 11 : 84 | 15 : 160 |
cognatorum. 11 : 86 |
cognita. 12 : 26 |
cognitio. 16 : 18 |
cognitione. 6 : 484 | 7 : 228 |
cognitus. 13 : 9 |
cognoſce. 3 : 288 |
cognoſcere. 6 : 473 |
cohibe. 6 : 346 |
cohibere. 5 : 72 |
cohors. 6 : 514 | 8 : 127 | 10 : 18 | 13 : 173 | 16 : 20 |
cohortem. 5 : 28 | 14 : 305 |
cohortes. 7 : 164 | 10 : 94 | 12 : 109 |
cohortis. 1 : 58 |
coitus. 10 : 204 |
colaphum. 9 : 5 |
colat. 15 : 2 |
Colchide. 6 : 642 |
colenti. 14 : 103 |

collimes. 3 : 103 |
colliphia. 2 : 53 |
collis. 7 : 37 |
colit. 4 : 61 | 10 : 116 | 15 : 18 |
collatas. 1 : 115 | 3 : 173 |
collapſa. 8 : 77 |
collata. 15 : 155 |
Collatia. 6 : 106 |
collega. 3 : 150 | 8 : 197, 253 | 11 : 92 |
collem. 3 : 71 |
colles. 6 : 295 |
collibus. 9 : 131 | 14 : 179 |
colligat. 4 : 132 |
colliſa. 6 : 145 | 13 : 193 |
colligite. 13 : 146 |
colligo. 11 : 196 |
Collina. 6 : 290 |
collo. 2 : 41, 85 | 3 : 63 | 6 : 457 | 8 : 66 | 14 : 146 |
collum. 3 : 88 | 10 : 269 |
collyria. 6 : 578 |
color. 7 : 153 | 14 : 294 |
colorem. 5 : 75 | 6 : 279 |
colores. 12 : 90 |
coloris. 9 : 29 |
coles. 14 : 249 |
Coloſſo. 8 : 230 |
colubræ. 5 : 103 |
colubris. 6 : 29 |
coluerunt. 2 : 91 |
coluit. 16 : 39 |
columbæ. 3 : 202 | 6 : 548 |
columbas. 2 : 63 |
columna. 14 : 307 |
columnæ. 1 : 13 |
columnas. 6 : 589 | 14 : 60 |
columnis. 7 : 182 | 8 : 77 |
colunt. 11 : 193 | 15 : 76 |
coma. 2 : 15 |
comæ. 9 : 13 |
comas. 6 : 495 | 11 : 187 |
comedam. 13 : 84 |
comedit. 3 : 294 |
comedunt. 1 : 138 | 2 : 53 |
comes. 3 : 47 | 4 : 84 |
comeſa. 1 : 34 |
cometem. 6 : 406 |
cominùs. 4 : 99 |
cōmis. 2 : 96 |
comitantibus. 1 : 89 |
comitata eſt. 6 : 82 |
comite. 6 : 20, 119 |
comitem. 16 : 55 |
comites. 1 : 119 | 3 : 35 | 6 : 352, 468 | 7 : 107, 142 |
comitum. 1 : 46 | 3 : 284 | 7 : 44 | 8 : 127 |
Commagenus. 6 : 549 |
commendare. 6 : 366 |
commendat. 11 : 208 |
commendet. 16 : 5 |
commercia. 2 : 166 |
commiſceat. 9 : 96 |
commiſit. 6 : 458 |
commiſſa. 5 : 29 | 7 : 10 | 9 : 93 | 10 : 337 | 14 : 310 |
commiſſas. 1 : 163 |
committe. 12 : 57 | 13 : 129 |
committere. 6 : 377 |
committit. 6 : 415 |
committitur. 1 : 13 | 5 : 39 |
committunt. 13 : 104 |
commodi. 9 : 89 | 16 : 7 |
commodat. 7 : 40 |
commota. 3 : 317 |
commune. 3 : 182 | 9 : 124 |
communi. 6 : 4 | 7 : 55 | 15 : 157 |
communia. 8 : 177 | 13 : 140 | 16 : 7 |
communis. 8 : 73 | 15 : 148 |
comœdia. 3 : 100 |
comœdi. 6 : 73 |
comœdias. 5 : 157 |
comœdis. 6 : 395 |
comœdus. 3 : 94 |
compage. 6 : 617 |
compagibus. 6 : 501 |
compago. 3 : 304 |
comparat. 6 : 435 | 11 : 130 | 14 : 20 |
comparo. 12 : 121 | 13 : 66 |
compede. 11 : 80 |
compedibus. 10 : 182 |
compeſce. 1 : 160 |
compita. 9 : 112 | 15 : 42 |
complexibus. 6 : 278 |
componere. 9 : 110 |
componis. 7 : 25 |
componit. 3 : 263 | 6 : 489 | 7 : 185 |
componitur. 3 : 10 |
componunt. 6 : 243 |
compoſitivè. 6 : 13 |
compoſuit. 14 : 253 |
computat. 6 : 198, 650 | 9 : 40 | 10 : 249 |
computet. 1 : 117 |
conata. 13 : 210 |
conatus. 3 : 166 | 10 : 6 |
concedas. 12 : 115 |
concedatur. 1 : 170 |
concedet. 14 : 7 |
concentus. 10 : 215 |
concepta. 11 : 168 |
conceſſit. 10 : 316 |
conceſſum. 13 : 235 |
concha. 6 : 303 |
conchas. 6 : 418 |
conchæ. 3 : 293 |
concham. 14 : 131 |
conchylia. 3 : 81 | 8 : 101 |
concidere. 6 : 413 |
conciditur. 4 : 150 |
concilio. 4 : 145 |
conciperet. 8 : 42 |
concipis. 10 : 5 |
concipitur. 12 : 104 |
conciſum. 14 : 291 |
conciſus. 3 : 305 |
conclamant. 7 : 167 |
concordia. 1 : 116 | 2 : 47 | 6 : 230 | 10 : 297 | 15 : 159 |
concubitu. 2 : 30 | 6 : 535 |
concubitus. 6 : 317 |
concumbat. 6 : 405 |
concumbunt. 6 : 190 |
concurrentia. 15 : 19 |
concurritur. 15 : 53 |
concuſſere. 10 : 328 |
concutere. 6 : 22 |
concutitur. 3 : 101 |
condita. 8 : 14 | 11 : 19 |
condit. 6 : 586 | 7 : 185 |
conditi. 2 : 141 |
conditor. 11 : 128 | 15 : 143 |
conducendaque. 6 : 557 |
conducendo. 15 : 112 |
conducendaſque. 2 : 114 |
condocere. 3 : 31 | 7 : 4 |
conducit. 3 : 225 |
conducit. 6 : 351, 352, 596 |
conducta. 7 : 43 | 11 : 46 |
conducta, *ablat.* 7 : 143 |
conductas. 1 : 108 |
conducto. 7 : 46 |
conductum. 13 : 145 |
conductos. 6 : 331, 585 |
conducunt. 3 : 38 |
conduplicare. 14 : 229 |
conetis. 10 : 205 |
confer. 13 : 144, 147, 154 |
conferat. 3 : 216 | 7 : 36 |
conferet. 3 : 51 | 14 : 221 |
conferre. 7 : 206 | 10 : 302 |
conferret. 12 : 33 |
conferri. 12 : 21 |
confert. 1 : 106 | 8 : 94 |
configere. 6 : 172 |
confirmant. 13 : 107 |
confiſus. 10 : 11 | 12 : 58 |
confiteor. 6 : 638 |
conflare. 13 : 153 |
confundas. 6 : 283 |
confundat. 7 : 68 |
confuſus. 3 : 1 |
congeſta. 10 : 12 |
conjectas. 5 : 162 |
conjuge. 1 : 124 | 5 : 77 | 6 : 211 | 8 : 128 | 12 : 45 | 13 : 50 |
conjugii. 8 : 219 |
conjugis. 6 : 254, 312, 509 | 10 : 242 |
conjugis, *pro viri.* 6 : 85 |
conjugium. 9 : 80 | 10 : 352 | 11 : 29 |
coniungere. 15 : 153 |
conjux, *pro vir.* 6 : 98 |
conluſore, *al.* cum luſore. 9 : 61 |
conopeo. 6 : 80 |

conort. 6: 643 |
conſcendere. 6: 98 |
conſcia. 6: 270 | 13: 193 |
14: 28 |
conſcios. 3: 49 | 6: 338 |
conſedere. 7: 115 |
conſederit. 16: 68 |
conſenſu. 16: 21 |
conſiderat. 6: 481 |
conſidere. 4: 34 |
conſilia. 7: 172 |
conſilio. 6: 496 |
conſilium. 1: 16 | 4: 18, 73, 86 | 9: 124 | 10: 346 |
conſiſtat. 3: 206 |
conſiſtere, *vide*, conſidere.
conſpecta. 2: 81 |
conſpectiue. 8: 140 |
conſpectum. 10: 230 |
conſpexit. 3: 101 |
conſpicerent. 12: 72 |
conſpicuæ. 10: 125 |
conſpicuum. 4: 54, 115 |
conſpicuos. 6: 573 |
conſpuiteque. 7: 112 |
conſtabit. 7: 188 |
conſtent. 6: 165 | 14: 258 |
conſtanti. 6: 93 |
conſtantia. 2: 105 | 13: 77, 237 |
conſtare. 14: 17 |
conſtat. 6: 625 | 7: 77 |
conſtent. 6: 364 | 7: 45 |
conſtet. 7: 230 |
conſtituebat. 3: 32 |
conſtituit. 6: 486 |
conſtratum. 10: 175 |
conſtrictus. 5: 84 |
conſuetis. 5: 74 |
conſuetudo. 7: 55 |
conſul. 7: 197 | 8: 148, 236 | 10: 41 |
conſulat. 14: 317 |
conſule, *nomen*, 5: 30 | 7: 198 | 8: 23 | 10: 122 | 13: 17 | 15: 27 |
conſule, *verbum*. 15: 33 |
conſulibus. 11: 199 |
conſulis. 8: 262 | 11: 86 |
conſuluit. 6: 395, 564, 573, 589 |
conſolitur. 6: 574 |
conſume. 4: 68 | 13: 160 |
conſumere. 14: 123 |
conſumitur. 11: 47 |
conſumpſerit. 1: 4 |
conſumpta. 2: 155 |
conſumptus. 8: 185 |
conſurgit. 6: 506 |
contorto. 3: 150 |
contracta. 5: 128 |
contagio. 2: 78 |
contemnat. 9: 99, 120 |
contemnere. 3: 545 | 6: 22 | 9: 123 | 10: 323 | 15: 73 |
14: 100 |
contemnit. 3: 288 |
contemnunt. 2: 35 | 5: 102 |
contempſerat. 6: 90 |
contempſeris. 14: 48 |
contempſit. 6: 90 |
contempto. 14: 212 |
contemptor. 6: 341 |
contenta. 6: 54 | 15: 83 |
contentaque. 13: 47 |
contentæ. 3: 27 |
contentam. 3: 314 |
contenti. 14: 179 |
contentos. 2: 161 |
contentum. 13: 243 |
contentus. 7: 79 | 9: 9 | 10: 172 | 13: 133 |
contentuſque. 3: 170 |
conterit. 6: 224, 349 |
contexere. 14: 37 |
contexit. 3: 195 |
contigerit. 6: 49 |
contigit. 5: 164 | 6: 563 | 7: 122 | 13: 7 |
continet. 5: 100 | 10: 80 |
contingat. 6: 216 | 10: 341 |
contingens. 11: 62 |
contingere. 6: 50 | 7: 60 |
contingi. 6: 287 |
contingis. 8: 23 |
contingunt. 14: 184 |
continuus. 10: 390 | 11: 207 |
continuò, *adverb.* 6: 492 | 13: 191, 219 | 14: 243 |
contra, *præpoſ.* 3: 290 | 4: 89 | 8: 138 | 16: 33, 34 |
contra, *adverb.* 1: 160 | 6: 643 | 9: 12, 95 | 13: 120 |
contraque. 16: 34 |
contracta. 11: 203 |
contrahat. 11: 185 |
contrahit. 6: 173 |
contrarius. 9: 25 | 10: 265 |
contulit. 8: 240 | 10: 265 |
contum. 2: 150 |
contumque. 10: 20 |
contundere. 13. 128 |
conturbat. 7: 129 |
convallem. 16: 36 |
convelle. 3: 321 |
convenerat. 6: 280 |
conveniat. 10: 343 |
convenit. 7: 136 | 15: 164 |
conveniunt. 9: 132 |
conventum. 6: 25 |
conventus. 8: 129 |
converſus. 4: 120 |
convicta. 3: 237 |
convictus. 12: 4 |
conviva. 5: 74, 161 | 9: 10 | 11: 60 |
conviva, *ablat.* 5: 25 |
convivæ. 3: 250 | 6: 423 |
convivam. 21: 110 |
convivia. 1: 141 | 5: 182 | 12: 150, 177 | 13: 42 |
convomit. 6: 106 |
convulſque. 1: 12 |
cophino. 6: 541 |
cophinus. 3: 14 |
copia. 1: 87 | 10: 9 |
Copti. 15: 28 |
coquere. 15: 167 |
coram. 6: 139 | 8: 9 | 10: 22 | 11: 47, 59 |
Coranum. 16: 54 |
corbibus. 11: 71 |
Corbulo. 3: 251 |
Cotyræa. 25: 25 |
corda. 15: 131 |
corde. 7: 52 | 16: 23 |
Corinthi, *nomen inſtrumenti.* 8: 107 |
Corinthum. 8: 113 |
corio. 13: 155 |
Corinthe. 8: 62 |
corium. 14: 204 |
Cornelia. 6: 166 |
cornice. 10: 247 |
cornicines. 3: 34 | 10: 44, 214 |
cornicini. 2: 118 |
cornu. 2: 90 | 6: 314 | 12: 9 |
cornua. 13: 165 | 14: 199 |
Coro. 14: 268 |
corona. 6: 350 | 9: 138 |
coronæ. 8: 226 | 10: 39 | 15: 50 |
coronant. 6: 51 |
coronas. 9: 85 | 12: 87 | 13: 149 |
coronata. 13: 63 |
coronati. 5: 36 | 11: 97 |
coronatum. 6: 96 |
corpora. 2: 139 | 12: 117 | 13: 230 | 14: 26, 266 |
corpore. 2: 75 | 6: 234, 604 | 9: 19 | 10: 217, 356 | 13: 02, 178 | 14: 311 | 15: 91 | 16: 53 |
corporibus. 3: 259 | 15: 106 |
corporis. 10: 296, 321 |
corpus. 3: 48 | 7: 62 |
corpoſcula. 10: 173 |
corripiat. 10: 292 |
corripies. 14: 54 |
corroſis. 15: 80 |
corrumpunt. 14: 32 |
corrupta. 6: 179 |
corruptor. 1: 77 | 4: 81 |
corruptore. 6: 232 |
corruptoris. 10: 304 |
corruptus. 6: 543 |
Corſica. 5: 92 |
corvi. 8: 252 |
Corvine. 12: 1, 93 |
Corvinum. 8: 5, 7 |
Corvinus. 1: 108 |
corvis. 2: 63 |

Corvum. 10:180 |
corvo. 7:202 |
coruſcat. 3:254 | 12:6 |
Corybantes. 5:25 |
Corycia. 14:267 |
Corydon. 9:102 *bis* |
corymbos. 6:52 |
coſmetæ. 6:476 |
Coſmi. 8:86 |
Coſſo. 10:202 |
Coſſum. 3:184 |
Coſſus, *ubi al.* Gallus. 7:144 | 8:21 |
Cotytto. 2:92 |
cothurnis. 6:505 | 15:29 |
cothurno. 7:72 |
cothurnum. 6:633 |
Cotta. 6:109 | 7:95 |
coturnix. 12:97 |
coxa. 10:227 |
coxæ. 6:310 |
coxam. 15:66 |
crambe. 7:154 |
cras. 2:132 | 3:23 | 5:33 | 14:310 |
craſſa. 11:158 |
craſſique. 9:29 |
craſſo. 13:160 |
craſſoque. 10:50 |
Craſſos. 10:108 |
craſſum. 3:150 |
crate. 11:82 |
cratera. 12:44 |
cratere. 2:87 |
crebrum. 6:583 |
credam. 1:51 | 16:31 |
credamus. 6:642 | 8:207 |
credant. 13:87 |
credas. 3:7 | 5:156 | 6:503 | 14:149, 203 | 15:118 |
credat. 10:361 | 15:37, 142 |
crede. 8:83 | 13:175 | 14:220 |
credebant. 13:54 |
credent. 6:555 |
credere. 4:70 | 5:5, 152 |
crederet. 12:20 |
crediderim. 15:21 |
crediderint. 15:171 |
credidit. 10:184 |
credimus. 4:55 | 10:176 |
credis. 6:274 | 10:68, 246 |
credit. 6:329 | 14:119, 233, 286 |
credite. 6:620 | 8:126 |
creditor. 7:108 | 11:10 |
creditur. 3:93, 146 | 10:173 | 13:110 |
credo. 6:1 |
credunt. 2:152 | 13:231 | 15:10 |
creduntur. 10:137 |
Cremeræ. 2:155 |
crepat. 10:62 |
Crepereius. 9:6 |
crepido. 5:8 |
crepitat. 1:116 |
crepitum. 3:108 |
crepitus. 11:170 |
creſcant. 10:24 |
creſcente. 11:39 | 13:213 |
creſcere. 5:96 | 6:370 |
creſcit. 6:228 | 7:101 | 14:139 *bis* |
creſcunt. 14:116, 117 |
Creſſa. 10:327 |
Cretæ. 14:270 |
cretatumque. 10:66 |
Cretice. 2:67, 78 |
Creticus. 8:38 |
crimen. 6:23, 293, 492 | 8:128, 141, 215 | 9:110 | 13:90, 210 |
crimina. 8:106, 266 | 13:104, 144 | 14:39 |
crimine. 4:15 | 6:218, 284 | 10:69 | 13:6, 24 | 14:238 |
criminibus. 1:75, 167 | 13:239 |
crine. 2:112 |
crinem. 3:186 | 6:120, 489 |
crinemque. 6:315 |
crinibus. 6:161 | 7:70 |
Criſpi. 4:81 |
Criſpine. 4:24 |
Criſpinum. 4:14 |
Criſpinus. 1:27 | 4:1, 108 |
criſpo. 6:381 |
criſpantis. 6:321 |
criſtæ. 4:70 | 6:255, 421 |
criſtam. 13:233 |
croceæ. 7:23 |
crocodilon. 15:2 |
crocos. 7:208 |
Crœſi. 14:328 |
Crœſum. 10:274 |
crucem. 6:218 | 13:105 |
cruciatu. 13:286 |
crucibuſque. 14:77 |
crudaque. 8:225 |
crudi. 11:76 |
crudis. 2:73 | 6:202 |
crudo. 15:83 |
crudum. 1:143 |
cruentis. 6:524 | 10:185, 316 |
crumena. 11:38 |
crura. 3:247 | 6:318 | 9:15 | 10:60 | 16:24 |
cruraque. 8:115 |
crure. 6:445 |
cruriſque. 6:255 |
crus. 13:95 |
cruſtas. 5:38 |
cruſtula. 9:5 |
cryptam. 5:106 |
cryſtallina. 6:154 |
cubat. 3:280 |
cubili. 6:117 | 14:82 |
cubito. 3:245 |
cucullo. 3:170 | 6:329 | 8:145 |
cucullos. 6:118 |
cucurbita. 14:58 |
cucumis. 5:77 |
cucurrit. 12:67 |
cui. 1:166 | 3:49 | 5:54 | 6:165, 353, 504 *bis*, 562 | 7:211 | 8:58 | 9:50 *bis*, 54 | 10:330 | 11:136 | 12:72 | 14:105, 256, 330 |
cuicunque. 6:411 | 13:16 |
cuidam. 13:199 |
cuiquam. 3:119 | 8:198 | 14:6 | 15:55 |
cuivis. 10:31 |
cujus. 1:131, 153 | 2:148 | 3:155, 285, 292, 293 | 4:82 | 5:34 | 6:7, 91, 214, 557, 572 | 7:73, 160 | 8:60, 213 | 10:48 | 12:94 | 14:244, 298, 330 | 15:136, 147 | 16:54 |
cujuſdam. 6:55 | 8:82 |
culcitra. 5:17 |
culeus. 8:214 |
culina. 3:250 |
culina *ablat.* 14:14 |
culinæ. 5:162 |
culmina. 14:80 |
culmine. 16:69 |
culmo. 6:6 |
culpa. 6:493 | 7:153 |
culpa *ablat.* 1:167 |
culpæ. 6:539 | 8:119, 163 | 13:106 | 14:37 |
cultæ. 11:200 |
cultam. 3:95 |
cultelli. 2:169 |
cultello. 5:122 |
cultellorum. 11:133 |
culti. 3:228 | 14:159 |
cultis. 3:189 |
cultori. 9:49 |
cultos. 3:158 |
cultri. 14:217 |
cultris. 2:116 | 10:269 | 12:84 |
cultro. 15:119 |
cum *præpoſ.* 2:58 | 3:63, 90, 184, 301 | 4:9 | 6:167, 170, 306, 530 | 8:8, 102 | 9:3, 41, 68 *bis* | 10:94 | 11:71 | 12:34 | 13:50 | 14:22 | 15:22 | 16:39, &c.
cum *conjunctio.* 1:17, 23

24, 26 *bis* | 2 : 9 | 3 : 38, 93 *bis*, &c.
Cumis. 3 : 2, 331 | 9 : 57 |
cumu us. 5 : 210 |
cuncta. 6 : 139, 409, 617 | 8 : 129 | 10 : 13 | 11 : 42 | 12 : 37, 91 | 13 : 155 | 14 : 245 | 15 : 56 | 99 |
cunctas. 1 : 145 |
cunctatio. 6 : 220 |
cunctis. 2 : 164 | 10 : 23 | 11 : 149 | 15 : 29, 39, 173 |
cunctiſque. 6 : 373 |
cuoctos. 13 : 301 |
cuneis. 6 : 61 |
cunit. 6 : 89 |
cuperent. 2 : 157 |
cuperet. 10 294 | 14 : 313 |
cup ant. 6 : 653 |
cupias. 10 : 96 | 11 : 37 |
cupiat. 10 : 360 |
cupidine. 10 : 351 |
cupido *nominativ.* 10 : 143 | 14 : 175 |
cupidus. 7 : 58 | 8 : 14 |
cupiens. 12 : 55 |
cupient. 1 : 148 | 2 : 136 |
cupiet. 14 : 13 |
cupimus. 10 : 5 |
cupit. 6 : 444 |
cur. 1 : 19, 103 | 2 : 58, 59 | 5 : 38 | 6 : 141 | 8 : 13, 10 : 254 | 13 : 115, 192
cura. 6 : 107, 500 | 13 : 217 |
cura *ablat.* 10 : 12, 303 | 13 : 227 | 14 : 303 |
curabilis *vide* curabitis.
curabitis. 16 : 21 |
curam. 1 : 58 | 11 : 115 | 14 : 157 |
curanda. 6 : 454 |
cur odum. 8 : 121 |
curant. 13 : 101 |
curare. 2 : 105 |
curas. 6 : 188 | 7 : 65 | 10 : 51, 78 | 11 : 93 |
curas *verbum.* 6 : 234 | 7 : 91 |
curat. 6 : 290 |
curentur. 13 : 114 |
cures. 7 : 242 |
curet. 5 : 157 |
curarurit. 14 : 388 |
curia. 8 : 91 | 9 : 101 |
Curios. 2 : 5 | 8 : 4 |
curis. 11 : 181 |
Curius. 2 : 153 11 : 78 |
curramus. 10 85 |
curre. 10 : 166 |
currere. 5 : 128 |
curret. 5 : 240 |
curribus. 8 : 3 | 10 : 36 |
curriculum. 14 : 231 |
currit. 6 : 533 | 8 : 160 | 13 : 168 |
currite. 4 : 76 |
curritur. 7 : 82 |
curru. 10 : 42, 282 |
curruca. 6 : 275 |
currunt. 3 : 308, 11 : 49 |
currus. 7 : 67, 125 |
curſor. 5 : 52 |
curſu. 3 : 253 | 14 : 27 |
curſum 15 : 77 |
curta. 5 : 270 | 14 : 166 |
Curtius. 11 : 34 |
curtum. 10 : 355 |
curvat. 9 : 145 |
curvatum. 7 : 127 |
curvetur. 6 : 261 |
curvis. 8 : 129 | 13 : 169 |
curules. 10 : 91 |
curvo. 14 : 86 |
curvum. 6 : 448 |
cuſpide. 2 : 130 |
custode. 3 : 306 | 10 : 303 |
custodem. 6 : 374 |
custodes. 6 : 234, 347 | 8 : 52 |
custodia. 14 : 304 |
custodibus. 10 : 144 |
custodiet. 6 : 346 |
custodit. 1 : 107 | 9 : 122 |
custodite. 6 : 629 |
custoditur. 13 : 139 |
cultus. 5 : 40 | 7 : 218 | 10 : 117 | 13 : 157 |
cute. 6 : 463 | 9 : 13 | 10 : 192 |
cutem. 2 : 105 |
cuticula. 11 : 203 |
cutis. 6 : 143 |
Cyane. 8 : 162 |
Cyanes. 15 : 20 |
cyatho. 9 : 47 |
cyathus. 13 : 44 |
cyathum. 5 : 32 |
Cybeles. 2 : 111 | 14 : 263 |
Cyclada. 6 : 562 |
Cyclopas. 15 : 18 |
cycno. 6 : 164 |
cycnum. 8 : 33 |
cylindros. 2 : 61 |
cymba. 2 : 151 |
cymbæ. 4 : 45 | 12 : 80 |
cymbala. 9 : 62 |
Cynici. 14 : 309 |
Cynicis. 13 : 122 |
Cynicos. 13 : 121 |
Cynthia. 6 : 7 |
Cyrrhæ. 7 : 64 |

D.

DA. 1 : 101 *bis* | 3 : 137 | 5 : 42, 155 | 8 : 68 | 10 : 43 | 188 *bis* | 16 : 29 |
dabamus. 14 : 363 |
dabat. 10 : 78 | 11 : 85 |
dabit. 2 : 79 | 3 : 219 | 5 : 53, 166 | 6 : 213, 584, 585 | 7 : 45, 90, 104, 171 | 11 : 159 | 12 : 119, 125 | 13 : 179, 244 |
dabitur. 7 : 124 | 10 : 340 | 12 : 4 |
dabo. 12 : 90 |
dabunt. 7 : 201 | 10 : 164, 349, 11 : 177 |
dabuntur. 10 : 355 | 14 : 158 |
Dacicus. 6 : 204 |
Dacis. 4 : 111 |
Dædalus. 3 : 25 |
dama. 11 : 121 |
Damaſippe. 8 : 185 |
Damaſippus. 8 : 147, 151, 167 |
damna. 12 : 53 |
damnaodis. 14 : 38 |
damnante. 6 : 84 | 8 : 93 |
damnare. 4 : 85 |
damnat. 6 : 555 | 8 : 202 *bis* |
damnata. 2 : 70 |
damnatio. 8 : 94 |
damnatos. 10 : 74 | 13 : 240 |
damnatus. 1 : 47 |
damnetur. 2 : 69 |
damnis. 6 : 570 |
damno. 6 : 372 | 10 : 133 | 12 : 35 | 13 : 139 |
damnorum. 6 : 508 | 8 : 99 |
damnoſa 7 : 101 | 14 : 4 |
damnum. 9 : 125 | 10 : 210 |
damus. 8 : 70 | 11 : 174 |
dans. 7 : 90 |
dare. 5 : 129 | 6 : 567 | 7 : 43 | 10 : 295, 363 | 13 : 187 | 15 : 103, 127, 132, 157 |
daremus. 2 : 157 |
daret. 7 : 104 | 15 : 155 |
dari. 5 : 150 |
das. 3 : 184 |
dat. 2 : 19, 63 | 3 : 279 | 13 : 19 | 14 : 30, 230 |
data. 10 : 146, 243 |
datum. 6 : 133 |
datur. 5 : 40, 88, 99 | 6 : 203 | 16 : 13, 52 |
daturos. 10 : 49 |
de. 1 : 34, 66, 137 | 2 : 2, 20, 24, 62 | 3 : 123, 140, 154 | 4 : 11 | 5 : 25, 33 *bis* | 6 : 33, 45, 76, 160, 185, 186 | 7 : 197, 198 | 8 : 27, 49, 107, 134, 207 | 9 : 143, 149 | 10 : 89, 101, 134, 251, 252 | 11 : 5, 65, 73 | 12 : 116 | 13 : 6, 92 | 14 : 6, 214, 134 | 15 : 25, 47,

85, 92 | 16: 13, 38, &c.
Deæ. 2: 89 | 6: 309, 313 |
Deam. 2: 87 | 10: 366 | 14: 316 |
debeat. 5: 20 | 11: 136 | 13: 63 | 14: 255 |
debent. 1: 75 |
debere. 3: 51 | 4: 52 |
deberet. 6: 386 |
debes. 5: 171 | 8: 24, 70 |
debet. 2: 44 | 6: 445 | 13: 12 | 15: 97 |
debetur. 4: 133 | 6: 536, 646 | 14: 47 |
debilis. 10: 227 |
debilitate. 14: 156 |
debitor. 16: 40 |
debuerant. 3: 163 |
debueras. 13: 115 |
debuit. 8: 213, 222 |
deceant. 2: 76 |
decebit. 4: 13 |
decebunt. 8: 182 |
decem. 7: 142 | 13: 71 |
Decembri. 7: 97 | 9: 68 |
decent. 6: 361 |
decentius. 6: 436 |
decepta. 6: 603 |
deceptat. 9: 126 |
deceret. 8: 263 |
decernat. 13: 92 |
decerpere, 14: 253 |
decet. 11: 155, 200 |
decidere. 12: 33 |
deciderit. 6: 433 |
decies. 10: 335 | 13: 136 | 14: 28 |
Decii. 8: 258 |
Deciorum. 8: 254 | 14: 230 |
decipiatur. 6: 403 |
decipit. 5: 166 | 6: 233 |
declamare. 7: 150 |
declamatio. 10: 167 |
declamatoris. 16: 23 |
decocta. 5: 50 |
decolor. 6: 590 | 7: 226 |
decoris. 6: 500 |
decoxit. 15: 81 |
decreſcebat. 15: 69 |
decreſcere. 7: 120 |
decurrere. 1: 19 | 9: 126 |
decus. 6: 254 |
dedecus. 4: 131 | 8: 200 | 10: 342 |
dederat. 10: 288 |
dederit. 2: 50 | 6: 580 | 7: 140 | 10: 319 | 14: 52 |
dedi. 9: 30 |
dedimus. 1: 16 | 9: 86 |
dediſſet. 4: 150 |
dediſti. 6: 37 | 9: 124 | 14: 70, 244 |
dedit. 1: 158 | 2: 78, 117 | 3: 108 | 6: 136, 256, 257, 358, 382, 541 | 10: 329 |
12: 73, 79 | 15: 133 |
deditus. 6: 180, 205 | 9: 71 |
deducendum. 13: 155 |
deducere. 3: 136, 286 | 7: 54, 224, 8: 7 | 14: 104 |
deducit. 8: 273 |
deducit. 1: 157 |
deductis. 13: 207 |
deduxit. 10: 109 |
deerat. 4: 72 |
deerit. 2: 168 | 3: 303 | 9: 112, 130 | 16: 18 |
deeſſet. 7: 69 |
defeciſſe. 5: 7 | 10: 179 |
defecit. 5: 94 |
defendere. 1: 103 | 8: 48 |
defendiet. 15: 157 |
defendit. 2: 46 |
defenſor. 8: 163 |
defenſus. 10: 85 |
deferat. 6: 551 |
deferet. 11: 156 |
defertur. 16: 19 |
deficiat. 3: 312 |
deficeret. 11: 197 |
deficiente. 11: 38 |
deficientibus. 12: 69 |
deficit. 7: 119 |
defluit. 7: 32 |
defluxit. 3: 61 |
deformem. 10: 291, 292, 307 |
deformia. 6: 107 |
deformis. 3: 87 | 4: 58 |
defoſſa. 10: 46 |
defuit. 4: 128 | 7: 75 |
defundere. 3: 277 |
degenerare. 14: 14 |
Dei. 11: 107 |
dejecerat. 11: 119 |
dein. 15: 53 |
deinde. 1: 101, 128 | 3: 280, 298 | 6: 19, 155, 417 | 8: 110 | 9: 39, 43, 10: 59, 63 |
Deis. 12: 2, 114 |
delapſa. 3: 118 |
delator. 1: 33 | 3: 116 | 10: 70 |
delatore. 4: 48 |
dele. 7: 27 |
delebit. 12: 123 |
delectant. 8: 132, 137 |
delectatur. 16: 6 |
delectent. 6: 366 |
delevit. 5: 39 |
deliberat. 7: 162 |
delicias. 4: 4 | 6: 47, 259, 10: 291 | 13: 140 |
delinquere. 14: 233 |
Delphinis. 10: 14 |
Delphinorumque. 6: 589 |
Delphis. 6: 554 |
delubra. 3: 13 | 13: 307 |
delubri. 16: 60 |
delubris. 12: 84 |
demens. 1: 15 | 6: 211 | 10: 166 | 11: 2 |
dementia. 10: 233 |
Demetrius. 3: 99 |
demiſſum. 15: 146 |
Democritus. 10: 34 |
Demoſthenis. 10: 114 |
deoſa. 10: 186 |
denſa *ablat.* 14: 144 |
denſæ. 12: 18 |
denſæque. 11: 36 |
denſi. 6: 380 |
denſiſſima. 1: 120 | 13: 215 |
denſo. 6: 262 |
denſos. 6: 52 |
dente. 14: 11 |
dentem. 9: 134 |
dentes. 6: 144 | 16: 10 |
dentibus. 3: 301 | 11: 124 | 14: 241 | 15: 162 |
dentur. 6: 570 | 8: 211 |
Deorum. 3: 218 | 7: 67 | 10: 55, 184 | 13: 46, 100, 231, 249 | 15: 103 |
Deos. 3: 146 | 13: 91 | 15: 38 |
depaſtumque. 4: 52 |
depone. 6: 171 |
deponis. 1: 142 |
deponit. 3: 186 |
deponunt. 1: 133 |
depoſitum. 13: 16, 60, 178, 201 |
depoſuit. 11: 116 |
deprehendas. 9: 18, 19 |
deprehendere. 4: 142 | 7: 112 |
deprehenſa. 6: 630 |
deprehenſis. 6: 284 |
deprehenſus. 9: 3 |
derideat. 2: 23 |
deriſor. 6: 533 |
deſcendant. 11: 164
deſcendat. 14: 61 |
deſcendere. 6: 621 | 10: 282 | 14: 266 |
deſcendet. 6: 511 |
deſcendimus. 3: 17 |
deſcendit. 7: 173 | 11: 27 |
deſcendunt. 10: 58, 113 |
deſertis. 7: 6 |
deſiderat. 8: 78 | 11: 153 |
deſiderio. 6: 141 |
deſidia. 4: 44 |
deſiſti. 8: 164 |
deſint. 3: 311 |
deſipis. 6: 611 |
deſit. 5: 120 |
deſperanda. 6: 230 |
deſperatio. 6: 366 |
deſpiciam. 11: 24 |
deſpicias. 8: 112, 114 | 9: 9 |
deſpiciat. 5: 82 |

deſpicies

deſpiciet. 1: 159 |
deſpicit. 11: 131 |
deſtinat. 4: 45 | 10: 331 |
deſtinet. 3: 3 |
deſunt. 6: 332 |
det. 6: 353 |
deteret. 3: 24 |
deterges. 5: 27 |
deterior. 2: 22 | 9: 121 | 10: 323 |
deterius. 3: 7, 90 | 11: 50 | 14: 53 |
deteſtabile. 2: 48 | 13: 126 | 15: 121 |
detulit. 6: 219 |
detur. 6: 652 |
Deucalion. 1: 81 |
devectum. 7: 121 |
devehat. 1: 10 |
devexæ. 4: 118 |
devis. 14: 75 |
Deum. 6: 511 |
deunccm. 1: 40 |
devotuſque. 9: 72 |
Deus. 5: 132 | 8: 111 | 13: 46 | 15: 71 |
dexteræ. 6: 559 |
dextra. 4: 120 |
dextra *ablat.* 6: 657 | 8: 204 | 10: 249 |
dextræ. 3: 48 | 15: 67 |
dextram. 3: 28 | 5: 71 |
dextro. 10: 5 |
diadema. 8: 259 | 13: 105 |
diademate. 13: 39 |
Diana. 10: 292 |
Dianam. 3: 320 | 15: 8 |
dic. 3: 295 | 6: 29, 278, 279, 280, 392 *bis* | 7: 106 | 8: 56 | 9: 54 | 10: 338 | 11: 33 | 13: 33 | 14: 211 |
dicam. 9: 68 |
dicant. 2: 25 |
dicas. 1: 150, 3: 96, 322 | 6: 197, 440 | 7: 13 |
dicat. 5: 130 | 6: 306 | 7: 233, 235 | 10: 216 |
dicebat. 4: 143 | 12: 37 | 14: 180 |
dicendi. 6: 448 | 10: 29 |
dicens. 16: 41 |
dicentem. 7: 147 |
dicere. 1: 153 | 3: 297 | 4: 50 | 5: 131 | 8: 275 | 10: 201 | 11: 194 | 13: 161 | 14: 26, 150 | 16: 30 |
diceret. 10: 76 | 15: 171 |
dices. 14: 225 |
dicet. 6: 145, 404 | 8: 163 | 13: 184 |
dicetur. 6: 472 |
dici. 6: 104 |
dicimus. 13: 20 |
dicis. 14: 235 |
dicit. 7: 62 | 14: 328 |
dicite. 6: 264 |
dicitur. 6: 477, 643 |
dicta. 15: 98 |
dictabitur. 6: 217 |
dictante. 14: 29 |
dictare. 6: 244 |
dictata. 5: 122 |
dictataque. 6: 390 |
Dictatore. 8: 8 |
Dictatoris. 11: 87 |
dictem. 11: 59 |
dictet. 8: 82 |
dictis. 1: 154 |
dictiſque. 8: 25 |
dictu. 11: 56 | 14: 44 |
dictum. 2: 119 |
dictumque. 3: 71 |
dicturus. 1: 44 | 4: 148 | 7: 116 |
dicunt. 13: 137 |
didicere. 13: 22 |
didicit. 7: 30 | 14: 9 |
diducere. 10: 230 | 13: 132 |
diducit. 10: 153 |
die. 6: 474 | 7: 161 | 10: 224 | 12: 1 |
dieque. 3: 105 | 7: 61 | 13: 198 |
diebus. 6: 535 | 11: 83, 206 |
diem. 1: 4 | 6: 182 | 7: 84 | 9: 108 | 11: 183 | 15: 41 |
dierum. 3: 172 | 10: 343 |
dies. 1: 127 | 4: 67 | 9: 17 | 10: 265 | 13: 23, 160 |
differre. 14: 130 |
differt. 3: 213 |
difficile. 1: 30 | 11: 17 |
difficili. 13: 213 |
diffunditur. 3: 227 |
diffuſa. 11: 159 |
diffuſum. 5: 30 |
digitis. 1: 28 | 2: 107 | 5: 44 | 10: 229 | 12: 58 | 14: 222 | 15: 92 |
digito. 1: 160 | 3: 248 | 6: 27, 156 | 9: 133 | 11: 43 | 129 |
digitos. 6: 196 | 421 | 7: 89 |
digitoſque. 7: 232 |
digna. 1: 51 | 4: 136 | 5: 62 | 6: 61, 160, 229 | 10: 157 | 12: 114 | 13: 62 | 14: 1, 206 | 15: 118, 129 |
dignæ. 6: 50 |
dignam. 13: 205 |
dignatur. 14: 324 |
dignior. 13: 235 |
dignique. 8: 67 |
digniſſima. 6: 248 |
digniſſime. 13: 33 |
dignoſcere. 10: 2 |
dignum. 1: 73 | 9: 47 | 10: 183, 255 | 12: 45 | 14: 50 | 15: 17 | 16: 22, 31 |
dignumque. 16: 31 |
dignus. 4: 117 | 5: 115, 173 | 7: 29 | 8: 85, 188 | 15: 140 |
digredimur. 16: 47 |
digreſſu. 3: 1 |
Dii. 6: 530 | 7: 207 | 10: 8, 349 |
Diis. 1: 49 | 3: 146 | 4: 71 | 5: 132 | 8: 216, 257 | 10: 129 | 11: 113 | 14: 206 |
dilata. 13: 218 |
dilatis. 11: 181 |
dilectæ. 10: 318 |
dilexit. 14: 240 |
diligit. 6: 72 |
diligitur. 3: 49 |
diluvio. 6: 410 |
dimidia. 5: 9 |
dimidio. 5: 84 | 14: 132, 201 | 15: 5 |
dimidios. 8: 4 | 15: 57 |
dimidium. 6: 256 | 13: 95 |
dimittatur. 6: 469 |
dimitte. 1: 125 |
dimittente. 6: 126 |
dimittere. 5: 20 |
Diomedeas. 1: 53 |
Diphilus. 3: 120 |
dira. 4: 14 | 12: 26 | 15: 32, 96, 104 |
diræ. 8: 119 | 13: 106 |
direxit. 4: 89 |
diri. 13: 193 |
dirimente. 6: 163 |
dirimi. 9: 79 |
diris. 4: 80 | 10: 15 |
dirue. 14: 196 |
dirus. 7: 161 |
diruſque 4: 116 |
diruta. 4: 60 |
diſcedas 7: 50 |
diſcinxerit. 8: 120 |
diſcipuli. 2: 28 | 7: 218 |
diſcipulo. 13: 125 |
diſcipulos. 10: 224 |
diſcipulum. 14: 213 |
diſcipulumque. 3: 117 |
diſcipulus. 11: 137 |
diſcit. 5: 155 | 6: 66 |
diſcrimen. 6: 499, 591 | 13: 118 |
diſcrimina. 6: 300 | 10: 196, 311 |
diſcrimine. 5: 123 | 8: 54 | 12: 32 | 14: 258 |
diſcriminis. 6: 519 | 10: 139 | 12: 24, 55 | 14: 203, 200 |
diſcumbere. 5: 12 | 6: 433.
diſcunt. 14: 209 |
diſcuſſus. 1: 86 |
diſcutienda 10: 145 |
diſertos. 7: 31 |
disjunge. 5: 119 |

diſpenſat. 7 : 219 |
diſpenſatore. 1 : 91 |
diſpenſo. 3 : 287 |
diſperſi. 4 : 48 |
diſperſos. 15 : 151 |
diſpliceant. 14 : 65 |
diſpliceat. 2 : 26 |
diſplicet. 13 : 2, 215 |
diſplicuit. 6 : 494 |
diſponat. 6 : 162 |
diſponere. 7 : 44 |
diſpoſitis. 14 : 305 |
diſſimilem. 8 : 216 |
diſſimilemque. 10 : 192 |
diſſimiles. 3 : 18 | 15 : 68 |
diſſimules. 9 : 70 |
diſſimulet. 16 : 9 |
diſtantia. 3 : 97 | 13 : 122 |
diſtare. 14 : 98 |
diſtat. 7 : 194 |
diſtendat. 5 : 80 |
diſtendere. 6 : 597 |
diſtet. 11 : 26 |
diſtinguitur. 1 : 127 | 14 : 289 |
diſtinxit. 3 : 159 |
diſtulit. 10 : 249 |
diu. 4 : 51 | 5 : 160 | 6 : 2 | 8 : 87 | 10 : 243 | 14 : 37 |
diverſa 3 : 268 | 6 : 256 | 10 : 3 | 13 : 136 | 15 : 94 |
diverſa *ablat.* 7 : 156 |
diverſis. 4 : 148 |
diverſo. 10 : 263 | 13 : 104 |
diverſum. 7 : 172 |
diverticulo. 15 : 72 |
dives. 2 : 60 | 3 : 240 | 5 : 113 | 6 : 161, 459 | 7 : 30 | 14 : 176 |
divina. 3 : 207 | 10 : 125, 355 |
divinat. 4 : 124 |
divinorumque. 15 : 144 |
divitiæ. 1 : 110 | 6 : 299 | 10 : 24 | 14 : 329 |
divitiarum. 1 : 112 |
divitias. 14 : 135, 238 |
divitibus. 5 : 58 | 6 : 584 | 11 : 120 |
divitiis. 3 : 131 | 6 : 547 | 9 : 102 | 11 : 166 | 13 : 27 |
Divorum. 6 : 115 |
diurni. 6 : 482 |
Divûm. 6 : 392 |
Divumque 13 : 31 |
dixeris. 3 : 103 |
dixerit. 1 : 161 | 6 : 553 | 8 : 30 | 16 : 20 |
diximus. 15 : 113 |
dixiſſe. 4 : 36 |
dixiſſet. 10 : 124 |
dixit. 4 : 65, 119 | 7 : 214 | 8 : 244 |
do. 7 : 165 |
doceat. 7 : 176 |
docens. 13 : 189 |
docentis. 7 : 158 |
doces. 7 : 150 | 14 : 237 |
docet 6 : 231, 232 | 7 : 224 | 14 : 18, 125 |
doctiſſ. 14 : 40 |
docta. 6 : 444 |
docte 7 : 184 |
docteque. 7 : 225 |
doctoris. 11 : 137 |
doctus. 1 : 56, 57 |
docuit. 15 : 111 |
dogmata. 13 : 121 |
Dolabella. 8 : 105 |
dolabra. 8 : 248 |
dolato. 12 : 57 |
doleas. 5 : 157 |
dolet. 3 : 102 | 11 : 188 |
dolia. 6 : 430 | 9 : 58 | 14 : 308 |
dolo. 13 : 146 |
dolor. 10 : 315 | 11 : 52 | 13 : 12 |
dolorem. 13 : 131, 229 |
dolori. 10 : 315 |
doloris. 9 : 90 |
domat. 6 : 234 |
domeſtica. 9 : 17 | 10 : 95 | 14 : 32 | 15 : 64 |
domi. 1 : 120 | 2 : 84 | 3 : 165 | 6 : 151, 356, 464 | 10 : 65 | 11 : 117 | 12 : 10, 119 | 13 | 57 |
domibus. 3 : 303 | 6 : 606 | 8 : 233 | 9 : 80 |
domina. 3 : 33 | 6 : 375, 376 |
dominæ. 6 : 422, 529 | 9 : 78 |
dominam. 6 : 30 |
dominas. 6 : 321 |
domini. 2 : 98 | 4 : 96 | 5 : 49, 137 | 10 : 269 | 14 : 63, 169 |
dominique. 3 : 72 |
dominis. 7 : 64 | 11 : 42, 47 |
domino. 5 : 71, 81, 92, 147 |
dominos. 6 : 4 | 8 : 65 | 9 : 111 |
dominum. 2 : 42 | 3 : 231 | 4 : 52 | 6 : 416 | 8 : 161 | 9 : 46 : 10 : 88 |
dominus. 5 : 137 | 7 : 179 | 14 : 145, 293 |
Domiti. 8 : 228 |
domitique. 8 : 51 |
domito. 11 : 89 |
domitos. 10 : 109 |
domitum. 7 : 77 |
domoque. 13 : 206 |
domos. 6 : 3, 224, 311 | 10 : 7 | 15 : 153 |
domum. 4 : 40 | 11 : 180 | 12 : 87 | 14 : 69, 148, 282 |
domus. 1 : 7 | 3 : 10, 187, 212, 224, 261 | 5 : 66 | 6 : 114 | 7 : 41, 184 | 8 : 100 | 10 : 299, 342 | 11 : 99, 169 | 13 : 160 | 14 : 310 |
domus *genitivus*. 3 : 113 | 6 : 85, 227, 485 | 10 : 244 | 13 : 130 | 14 : 259 |
domuum. 3 : 72 |
dona *nomen*. 13 : 149 | 16 : 57 |
dona *verbum*. 7 : 25 | 11 : 182 |
donabis. 6 : 211 |
donabitur. 4 : 55 |
donanda. 6 : 202 |
donandi. 5 : 112 |
donant. 2 : 61 |
donare. 3 : 3 | 9 : 49, 59 | 10 : 91 |
donaret. 5 : 133 |
donat. 3 : 133 | 6 : 355 |
donaverit. 6 : 518 | 7 : 236 |
donavit. 1 : 59 | 15 : 86 |
donec. 5 : 122 | 6 : 483 | 10 : 162 | 13 : 158 |
dones. 6 : 190 |
donet. 3 : 215 | 7 : 75 | 14 : 235 |
Dorica. 4 : 40 |
Dorida. 3 : 94 |
dormiat. 6 : 375 |
dormiet. 3 : 241 |
dormire. 1 : 77 | 3 : 196, 281 | 6 : 116 | 8 : 11 |
dormiret. 1 : 17 |
dormis. 2 : 37 |
dormiſſet. 6 : 89 |
dormit. 2 : 60 | 6 : 34, 328 |
dormitur. 3 : 235 | 6 : 268 |
dorſo. 12 : 109 |
dote. 6 : 138, 168 | 14 : 221 |
dotem. 2 : 117 |
Druſi. 3 : 238 |
Druſorum. 8 : 40 |
Druſus. 8 : 21 |
duæ. 6 : 20 |
duas. 7 : 65 | 10 : 80 |
dubia. 7 : 116 | 8 : 263 |
dubiam. 11 : 170 |
dubie. 6 : 374 | 14 : 111 |
dubii. 13 : 124 |
dubiis 5 : 22 |
dubita. 6 : 305 |
dubitabat. 12 : 43 |
dubitant. 8 : 194 | 9 : 110 |
dubitaret. 13 : 200 |
dubitas. 3 : 136 |
dubitat 9 : 99 |
dubitaturi. 4 : 50 |
dubitemne. 1 : 103 |
dubites. 15 : 89 |
dubitet. 8 : 212 | 13 : 97, 153 |

dubium. 7: 110 | 10: 82 |
dubius. 14: 136 |
due. 10: 65 |
ducat. 1: 22 | 7: 257 | 13: 252 |
ducatur 12: 112 |
duce. 10: 147 |
ducem. 10: 158 |
ducenda. 10: 240 |
ducendi. 6: 200 |
ducentos. 7: 139 |
docere. 12: 9 |
docêtis. 5: 125 |
duces *nomen*. 7: 115 | 8: 12 |
duces. 6: 582 |
ducibus. 6: 399 | 12: 108 | 15: 40 |
ducimus. 7: 49 |
ducis *nomen*. 2: 104 | 7: 21 | 16: 58 |
ducis *verbum*. 6: 28 |
ducit. 2: 81 | 6: 237 | 14: 188 |
ducitur. 1: 146 | 6: 427 | 10: 66 |
ducta. 13: 216 |
ducti. 10: 351 |
ductis. 15: 91 |
ductus. 13: 10 |
ducunt. 12: 65 | 14: 36 |
dudum. 3: 129, 317 | 10: 333 |
duelli. 1: 169 |
dulce. 9: 88 |
dulcedine. 7: 39, 84 |
dulcem. 6: 38 |
dulcior. 5: 139 | 12: 1 |
dulcique. 13: 185 |
dum. 1: 60 | 3: 10, 26 *bis*, 27 | 5: 55, 94. 100, 101, 119 | 6: 175, 428 | 7: 233 | 8: 155 | 9: 4, 128 | 10: 86, 340 | 11: 5 | 14: 92, 95, 302 |
dumque. 11: 6 |
dummodo. 7: 222, 225 | 8: 269 | 13: 94 |
duo. 4: 109 | 6: 337 | 7: 187 | 9: 142 | 14: 22 | 16: 24 |
duos. 5: 15 | 6: 640, 641 | 14: 326 |
dura. 5: 172 |
duræ. 2: 11 |
duræque. 6: 289 |
durat. 6: 378 |
durate. 9: 69 |
duret. 10: 254 |
duri. 9: 29 | 11: 151 |
durior. 3: 165 | 8: 189 |
durius. 3: 152 |
duro. 3: 245 |
duroque. 3: 170 |
duros. 6: 102 |
durum. 6: 98, 376 |
duumque. 11: 90 |
dux. 4: 145 |
duxerat. 15: 25 |
duxit. 11: 93 |

E.

E. 2: 40 | 6: 363 | 9: 106 | 11: 27 | 13: 10 |
ea. 3: 39 | 14: 164 |
eadem *fœmin*. 3: 24 | 5: 1 | 6: 176, 348, 401 | 7: 198 | 11: 161 | 14: 310 |
eadem *neut. plur*. 1: 14, 148 | 3: 92 | 5: 51 | 7: 152, 153 | 10: 203, 256 | 11: 21, 175 | 13: 104, 172 | 14: 5, 76, 103 |
eas *verbum*. 3: 274 |
eaſdem. 14: 113 |
eat. 6: 520 |
ebore. 14: 308 |
eboris. 11: 132 |
ebria. 6: 209 |
ebrius. 3: 273 | 15: 24 |
ebur. 8: 103 | 11: 123 | 12: 112 |
eburnis. 13: 139 |
eburno. 10: 43 |
ecce. 2: 129 | 4: 1 | 5: 166 | 6: 510 | 8: 203 | 12: 24 |
echini. 4: 143 |
Echion. 6: 76 |
edam, *id eſt*, dicam. 1: 21 | 14: 317 |
ede *pro* dic. 3: 74, 296 |
edendi. 4: 139 |
edere. 7: 196 | 10: 261 |
ederet. 2: 123 |
edi'cere. 14: 124 |
ediſcunt. 14: 101 |
edit. 5: 147, 148 | 15: 80, 88 |
edita. 4: 141 |
educat. 15: 70 |
educit. 6: 463 |
edunt. 3: 36 |
eduxit. 10: 236 |
ἰφέλκα. 9: 37 |
efferat. 6: 566 |
efferre. 1: 72 |
effert. 6: 181 |
effice. 14: 323 |
effigiem. 1: 131 | 11: 106 |
effigiemque. 6: 309 |
effigies. 8: 9, 22, 227 | 13: 119 | 15: 4 |
effodit. 16: 58 |
effundere. 3: 277 | 5: 359 |
effunderet. 2: 33 |
effuderit. 16: 67 |
effudit. 8: 205 |
effugiatque. 11: 204 |
effugies. 14: 157 |
effugit. 9: 150 | 10: 78 |
effundit. 4: 43 | 14: 230 |
effundunt. 6: 189 |
effuſit. 16: 163 |
egeat. 7: 229 |
egens. 15: 147 |
egenti. 14: 13 |
egeſtas. 15: 96 |
eget. 7: 62 | 13: 97 | 14: 288 |
egimus. 7: 125 |
egiſti. 7: 122 |
egit. 8: 187 |
ego. 1: 1, 51, 52, 80: 102, 108 | 2: 16. 21 | 3, 5, 81, 289, 321 | 6: 451, 618 | 8: 39, 46 | 9: 76, 139, 147 | 11: 23 | 14: 224 |
egregiam. 14: 256 |
egregias. 10: 17 |
egregii. 10: 296 |
egregior. 10: 95 |
egregium. 7: 53 | 13: 64 | 14: 115 |
egregius. 8: 28 | 12: 41 |
egregiùs *comparationis*. 11: 12 |
egreſſa. 11: 184 |
egreſſi. 6: 634 |
eidem. 14: 122 |
ejecit. 3: 16 |
ejectum. 11 | 242 |
eiſdem. 14: 30 |
ejuſdem. 4: 94 | 12: 26 |
elapſum. 4: 52 |
elatam. 14: 220 |
Electræ. 8: 218 |
electro. 14: 307 |
elegos. 1: 4 |
elementa. 11: 14 | 14: 123 |
elementis. 14: 17 |
elemento. 15: 86 |
elenchos. 6: 458 |
elephanti. 12: 102 |
elephantos. 10: 150 |
eliceret. 7: 212 |
elige. 10: 329 |
Eliſæ. 6: 434 |
elixi. 3: 294 | 13: 85 |
eloquio. 10: 118 |
eloquium. 7: 19 | 10: 114 |
Elpenora. 15: 22 |
eluſus 11: 9 |
eluviem. 3: 32 |
emat. 5: 98 |
ematur. 6: 151 |
eme. 14: 252 |
emendat. 14: 67 |
emendus. 1: 134 | 9: 66 |
emere. 4: 47 |
emeret. 7: 76 |
emergunt. 3: 164 |
emetit. 4: 7 |

emerita. 6 : 497 |
emerat. 6 : 212 | 11 : 36 |
emi. 4 : 26 |
eminus. 7 : 118 |
emis. 2 : 41 |
emit. 2 : 6 | 4 : 15, 22 |
emittere. 15 : 67 |
emitur. 6 : 139, 465 |
emolumenta. 3 : 22 | 16 : 35 |
emptor. 12 : 47 |
emptorque. 8 : 17 |
emptos. 11 : 145 |
empturus. 7 : 133 |
emptus. 5 : 60 |
emungeris. 6 : 146 |
emuntur. 11 . 16 |
en. 2 : 72 | 6 : 530 | 9 : 50 |
Enceladi. 7 : 215 |
endromidas. 6 : 245 |
endromidem. 3 : 103 |
Endymion. 10 : 318 |
enim. 1 : 48, 89 | 2 : 8, 65 | 3 : 15, 208, 132 | 4 : 41 | 5 : 163 | 6 : 178, 195, 529 | 7 : 2 . 125 | 8 : 30, 73, 202, 221, 258 | 9 : 22, 84, 110, 126 | 10 : 4, 141 | 11 : 2, 30, 38 | 12 : 115 | 13 : 98, 202, 234 | 14 : 38, 73, 109 | 15 : 26, 97, &c.
etenim. 8 : 111 | 16 : 4 |
Ennoſigæum. 10 : 182 |
enſe. 1 : 165 |
enthymema. 6 : 449 |
eodem. 3 : 205 | 10 : 42 | 14 : 8 |
ephebis. 2 : 164 |
ephebum. 10 : 306 |
ephemeridas. 6 : 573 |
Epicure. 14 : 319 |
Epicurum. 13 : 122 |
epimenia. 7 : 120 |
epirhedia. 8 : 66 |
epiſtola. 4 : 149 | 10 : 71 | 16 : 5 |
epotaque. 10 : 177 |
epulas. 4 : 28 : 11 : 88 |
epulis. 5 : 173 |
epulum. 3 : 229 |
equæ. 6 : 615 |
equarum. 8 : 108 |
eques. 8 : 238 |
equeſtri. 3 : 154 |
equitant. 6 : 310 |
equitem. 9 : 10 |
equites. 7 : 14 | 10 : 95 | 14 : 326 |
equiteſque. 7 : 15 |
equitis. 6 : 278 |
equitum. 4 : 32 | 6 : 624 | 8 . 8 |
equos. 1 : 20 | 7 : 67 |
equum. 8 : 58 |
equus. 11 : 103 |
erant. 4 : 82 |
eras. 6 : 28 |
erat. 2 : 29, 115 | 3 : 79, 203 | 4 : 90 | 6 : 110 | 8 : 98, 217 | 9 : 6, 59 | 10 : 68 | 11 : 83, 108 | 13 : 58 | 14 : 86, 94, 239 |
erecta. 6 : 506 |
erectas. 4 : 128 |
erectique. 11 : 149 |
erectum. 11 : 89 |
eripet. 6 : 525 |
ereximus. 1 : 114 |
erexit. 1 : 94 | 10 : 139 | 12 : 91 |
erga. 6 : 388 |
ergaſtula. 6 : 150 | 8 : 180 | 14 : 24 |
ergo. 1 : 3, 15, 109, 153, 168 | 2 : 15, 131 | 3 : 104, 276, 281, 318 | 4 : 55, 73 | 5 : 15, 97, 158 | 6 : 174, 223, 370, 431, 531 | 7 : 171 | 8 : 37, 68, 209 | 9 : 82, 101, 114 | 10 : 54, 103, 159, 346 | 11 : 17, 21, 99, 129 | 12 : 126 | 13 : 204 | 14 : 64, 79, 92, 119, 140, 161, 244, 323 | 15 : 62, 71, 134, 171 | 16 : 22, 54 |
erigit. 8 : 206 |
Erimanthus. 3 : 120 |
Eriphylæ. 6 : 654 |
eripiat. 8 : 95 |
eripiens. 3 : 238 |
eripietur. 8 : 109 |
eripuit. 10 : 127 | 15 : 161 |
erit. 1 : 139, 147, 161 | 2 : 47, 60 | 3 : 47, 53, 98 | 5 : 92, 117 | 6 : 210, 498, 512, 581 | 7 : 81, 94 | 8 : 36, 199 | 9 : 45, 66, 121 | 10 : 171, 313 | 11 : 136, 148 | 13 : 175, 178 | 14 : 143, 218 | 16 : 8, 22, 42, 59 |
ero. 9 : 147 |
errat. 6 : 101 |
errorem. 8 : 165 |
errores. 13 : 188 |
erroribus. 14 : 15 |
erroris. 10 : 4 |
erubuit. 16 : 316 |
erucis. 9 : 134 |
Erynnis. 7 : 68 |
es. 6 : 146, 200 | 9 : 63, 86 |
eſcaria. 11 : 46 |
Eſquilias. 3 : 71 | 5 : 78 | 11 : 51 |
eſſe. 1 : 58, 74 | 2 : 149, 3 : 75 | 4 : 98, 153 | 6 : 371 | 7 : 210 | 9 : 103 | 10 : 100, 237, 304, 330 | 11 : 30, 155 | 13 : 12, 37, 91, 249 | 14 : 121 | 15 : 38, 93, 102, 141, 171 | 16 : 53 |
eſſem. 9 : 71 |
eſſent. 10 : 34 |
eſſes. 6 : 598 | 8 : 41 |
eſſet. 3 : 18 | 6 : 94 | 7 : 226 | 10 : 106 | 12 : 10 | 13 : 202 |
eſt. 1 : 7, 17, 86, 102 | 2 : 5, 68, 71, 104 | 3 : 4, 23, 31, 42, 125, 149 | 4 : 1, 20 | 5 : 1 | 6 : 55, 91, 98, 112, 151 | 9 : 82, 95, 100 | 10 : 32, 140, 148 | 11 : 17, 132 | 12 : 97 | 13 : 2, 84, 90 | 14 : 39, 45, 79, 254 | 15 : 93, 95, 166 | 16 : 18, 20, 49, &c.
eſtis. 5 : 137 |
eſto. 5 : 112, 113 | 6 : 221 | 8 : 21, 79, 164 |
eſuriens. 3 : 78 | 7 : 7 | 13 : 99 | 14 : 127 |
eſuit. 7 : 87 |
&c. 1 : 6, 8, 13, 15, *& alibi paſſim.*
&, *id eſt*, etiam. 8 : 62, 89, 117 |
etiam. 2 : 69 | 5 : 91 | 6 : 291 | 8 : 187 | 9 : 26 | 11 : 36, 92 | 12 : 38 | 14 : 161 |
Etruſcum. 5 : 164 |
etſi 1 : 113 | 7 : 194 | 13 : 119 |
evadere. 12 : 35 |
Evandrum. 11 : 61 |
evaſerit. 12 : 122 |
evaſi. 11 : 18 |
evaſiſſe. 12 : 193 |
evaſit. 9 : 65 |
evehit. 1 : 38 |
eventum. 11 : 196 |
everſa. 10 : 266 |
everſis. 11 : 101 |
everſum. 3 : 258 |
evertentibus. 12 : 31 |
evertere. 10 : 7 |
evertit. 10 : 108 |
Euganeá. 8 : 15 |
euhoë. 7 : 62 |
Eumenidum. 14 : 285 |
eundum eſt. 13 : 316 |
euntem. 12 : 110 |
eunuchi. 6 : 365 |
eunucho. 6 : 377 |
eunuchum. 12 : 35 |
Euphranoris. 3 : 217 |
Euphratem. 1 : 104 | 8 : 51 |
Euro. 12 : 63 |
Europen. 8 : 34 |
Euros. 14 : 186 |
Eurum. 10 : 180 |
Eurus. 11 : 119 |
Euryalum. 6 : 81 |

ex. 2:36|3:139|4:134|5:134|6:450|7:216|9:83|10:39, 63|11:55, 117, 124, 132|13:24|14:40, 204|
ex quo. 1:81|6:293|10:77|14:261|
exæquet. 12:130|
examenque. 16:68|
exagitate. 6:29|
exagitata. 2:88|
exanimes. 13:224|
exarſit. 6:103|
exaudiet. 10:214|
exaudita. 10:111|
excanduit. 10:327|
excelſæ. 10:106|
excelſi. 5:83|
excepit. 6:125|
excerpere. 6:62|
excidet. 4:127|
excipiant. 7:195|
excipiat. 16:3|
excipit. 6:408|8:250|
excipitur. 11:3|
excitat. 5:262|14:191|
exciret. 6:195|
exclamare. 6:422|8:29|
exclamas. 13:112|
exclamat. 5:292|
excluderet. 6:213|
excluſi. 4:64|
excudere. 15:168|
excuſat. 15:115|
excuſaturos. 16:28|
excuſſos. 16:10|
excubias. 6:142|
exeat. 5:153|
exegit. 10:187|
exempla. 7:189|9:135|10:49|14:32, 120|
exemplis. 8:184|14:322|
exemplo. 13:1|
exemplum. 2:48, 114|10:247|15:32, 98|
exeo. 5:47|
exercendis. 15:145|
exercere. 14:108|15:60|
exercitibus. 10:92|
exhalaſſet. 10:281|
exhauſta. 8:90|
exhauſta *ablat.* 6:362|
exhauſti. 9:59|
exhorruit. 8:196|
exi. 6:145, 146, 483|
exigat. 10:84|
exigis. 13:36|
exigit. 6:35|10:313, 314|
exigite. 7:237, 218|
exigua. 5:85|14:219|
exiguæ. 11:144|
exiguam. 4:30|
exiguamque. 13:13|
exiguas. 11:131|
exigui. 13:123|14:335|
exiguique. 13:190|
exiguis. 1:68|3:24|8:66|
exiguum. 5:123|
exiguos. 10:205|
exiguosque. 14:301|
exilium. 10:160, 276|
eximie. 11:1|
eximius. 10:211|
exire. 4:144|
exiſtunt. 12:101|
exit. 11:42|
exitus. 6:33|7:130, 104|10:127, 159, 271|11:39|
exodio. 6:71|
exodium. 5:375|
exorabile. 13:102|
exorata. 6:414|
exorbeat. 10:223|
exorbes. 6:276|
exornare. 9:138|
exornent. 8:19|
expavere. 6:360|
expectandus. 16:42|
expectant. 2:115|4:64|10:311|
expectantibus. 6:273|
expectare. 11:10|12:95|14:249|15:83|
expectas. 6:75, 238|14:25|
expectat. 12:3|
expectata. 8:87|
expectate. 9:69|
expectatos. 6:370|
expectatur. 6:487|
expectent. 1:109|
expectes. 1:14|4:22|11:162|
expectet. 7:180|
expediam. 10:220|
expende. 10:147|
expendere. 10:347|
experiar. 1:170|13:103|
experiere. 11:56|
expiet. 6:520|
expiravit. 15:162|
explicat. 12:55|
expoſitum. 7:54|
exprimat. 6:81|
expuit. 13:214|
extra. 6:550|10:355|
extantem. 10:37|
extat. 13:150|
extendere. 2:107|
extendit. 6:495|
extenditque. 14:325|
extenditur. 11:167|
extenſis. 12:68|
extenſum. 12:5|
extentis. 6:458|
extinctæ. 5:48|
extinctus. 6:8|10:263|13:206|
extinguendus. 10:332|
extiterint. 6:15|
extollit. 5:40|
extorquebis. 6:54|
extortamque. 8:33|
extra. 1:76|13:140|16:16|
extrema. 7:43|
extremi. 15:96|
extremum. 10:358|
extulit. 6:174|
exucta. 8:90|
exue. 11:188|
exuet. 10:320|
exuit. 3:25|13:188|
exul. 1:49|6:469, 556|
exulibus. 8:262|13:247|
exultare. 15:87|
exultat. 8:59|
exundans. 10:119|
exuperans. 10:13|
exurgit. 6:304|
exuviæ. 10:133|

F.

FAber. 7:223|
Fabii. 6:265|
Fabiis. 2:146|
Fabios. 8:191|11:90|
Fabius. 7:95|8:14|
Fabrateriæ. 3:224
fabri. 15:168|
Fabricio. 4:119|
Fabricios. 11:91|
Fabricius. 2:154|9:142|
fabris. 14:116|
fabros. 8:175|
fabrumque. 1:54|
fabula. 1:145|15:72|
Fabulla. 2:63|
fac. 14:326|
face *pro* fac. 5:112|
face *nomen.* 15:140|
facem. 8:139|
facere. 11:206|
facerent. 15:123|
facerem. 6:281|
faceret. 6:387|
faces. 6:338|
facetus. 9:10|
faciam. 5:41|
faciant. 2:166|6:474|7:14, 15, 240|11:176|
facias. 8:179|14:57|
faciat. 12:127|
facie. 2:107|3:106|4:74|6:107, 400|7:137|9:6|10:63|11:54|16:11|

faciem. 1: 97 | 3: 87, 280 | 6: 480 | 10: 293 | 13: 128, 151 |
facienda. 15: 108 |
faciens. 9: 117 |
facient. 1: 119 | 2: 66 | 5: 117 | 8: 115 |
facientque. 1: 148 |
facientia. 11: 179 |
facies. *nominat. singul.* 3: 135 | 6: 142, 198, 461, 472, 512 | 9: 20 | 10: 157, 198 |
facies. *accuſat. plural.* 8: 157 | 9: 146 | 15: 57 |
facieſque. *accuſat. plural.* 7: 67 | 14: 291 |
faciet. 6: 551, 616 | 9: 34 |
facile. 3: 31, 164 | 4: 103, 9: 43 | 13: 75 |
facilem. 3: 122 | 5: 107 |
faciles. 10: 8 |
facili. 3: 227 | 4: 63 |
facilis. 8: 58 | 10: 31 | 15: 47 |
facimus. 10: 366 | 14: 316 |
facinus. 3: 115 | 6: 639 | 10: 255 | 13: 303 | 15: 14 |
facinuſque. 6: 293, 492 |
facis. 7: 28 | 14: 71 |
facit. 1: 79 | 2: 57 | 3: 53, 245, 282 | 5: 91, 140 | 6: 110, 408, 595, 646, 651 | 7: 38, 57, 92, 238 | 8: 215 | 9: 107 | 12: 35 | 14: 80 | 15: 31 |
faciunt. 2: 45, 163 | 3: 299 | 6: 133, 172 | 8: 1 | 12: 50 | 15: 137 |
facta eſt. 6: 185 |
factus. 12: 44 |
facti. 6: 270 | 13: 193, 210 |
factis. 4: 11 | 8: 25 |
facto. 3: 162 | 10: 218 |
factum. 13: 126 |
factura. 11: 95 | 12: 56 |
facturus. 6: 427 |
factus. 5: 70 | 6: 156, 375 |
facunda. 6: 444 | 7: 35 | 10: 274 | 15: 111 |
facundia. 4: 82 | 7: 145 | 10: 10 |
facundo. 16: 45 |
facundum. 8: 48 |
fæcis. 3: 61 |
falce. 8: 201 |
falcem. 13: 39 |
falcibus. 14. 149 |
Falernas. 6: 149 |
Falerni. 9: 116 |
Falerno. 4: 138 | 6: 302 | 13: 216 |
Falernum. 6: 429 |
fallaci. 13: 4 |
fallis. 14: 109 |
falſas. 8: 142 |
falſi. 2: 65 |
falſo. 1: 98 | 6: 603 |
falsò *adverb.* 1: 67 |
falſum. 16. 32 |
falſus. 8: 81 | 14: 218 |
fama. 6: 55 | 8: 71 | 15: 93 |
fama *ablat.* 7: 79 | 14: 1 |
famæ. 6: 499, 7: 39 | 8: 76 | 9: 86 | 10: 125, 140 | 14: 152 |
famam. 1: 72 | 6: 90, 407 | 10: 114 | 11: 23 |
fame. 14: 84 | 15: 102 |
fameque. 6: 423 |
famelica. 14: 146 |
famem. 4: 138 |
famemque. 6: 359 | 14: 273 |
fames. 5: 10 | 14: 318 | 15: 120, 131 |
famoſque. 6: 83 |
famoſo. 15: 46 |
famulæ. 14: 81 |
fana. 12: 27 |
fanaticus. 2: 112 | 4: 123 |
fanum. 9: 22 | 10: 200 |
Faria pro Pharia, *ex Salmaſio, ubi vulgo legunt,* fracta. 4: 33 |
farinæ. 5: 68 |
farra. 12: 84 | 14: 155 |
farrago. 1: 86 |
farrata. 11: 109 |
farre. 6: 385 | 9: 122, 138 |
farris. 5: 11 |
fas. 1: 58 | 10: 55, 257 | 13: 237 |
fas eſt. 1: 131 | 6: 328, 627 |
falce. 7: 107 |
falces. 8: 260 | 10: 35, 79 |
faſcia. 6: 262 | 9: 34 | 14: 294 |
faſcibus. 5: 110 |
faſtidia. 10: 202 | 14: 184, 201 |
faſtidit. 11: 80 |
faſt dita. 10: 326 |
faſtiditus. 10: 270 |
faſtigia. 3: 39 |
fata. 3: 274 | 6: 651 | 7: 201 | 9: 32 | 10: 146 |
fatebere. 13: 248 |
fateri. 3: 59 | 13: 222 |
fateris. 10: 103 |
fatetur. 2: 17 | 10: 172 | 15: 132 |
fati. 7: 200 | 16: 4 |
fatigatas. 3: 25 |
fatiget. 4: 5 | 6: 441 |
fatis. 2: 16 | 5: 133 | 13: 356 |
fato. 11: 105 | 13: 104 | 14: 137, 258 |
fatoque. 10: 129 |
fatorum. 7: 190 | 10: 252 |
fatuam. 6: 657 |
fatum. 4: 88 | 6: 587 | 9: 32 |
fatumque. 12: 63 |
fatuos. 9: 8 |
faucibus. 8: 207 | 13: 212 |
faventes. 12: 83 |
faviſſet. 10: 75 |
fauſti. 7: 12 |
febre. 10: 218 | 13: 229 |
febres. 10: 283 |
febris. 9: 17 |
fecerat. 1: 68 |
feceris. 8: 41 |
fecerit. 6: 114, 221, 404 | 14: 50, 151 |
feci. 6: 637 |
fecimus. 8: 163 |
feciſſe. 3: 231 | 6: 455 | 14: 185 |
feciſſet. 4: 12 | 6: 618 |
fecit. 2: 109 | 3: 52 | 4: 23 | 7: 83 | 8: 143, 223 | 10: 46 |
felices. 3: 312 | 13: 21 | 14: 119 |
felicia. 2: 38 | 3: 312 |
felicibus. 9: 135 |
felicior. 10: 313 | 14: 314 |
felicis. 16: 1 |
feliciſſimus. 16: 59 |
feliciter. 2: 119 |
felix. 4: 8 | 6: 257 | 7: 190, 191, 193, 202 | 10: 243 | 13: 187 | 14: 21 |
femur. 6: 422 | 13: 151 |
feneſtra. 3: 242 |
feneſtræ. 1: 104 | 3: 275 | 6: 31 |
feneſtras. 9: 104 |
feneſtris. 3: 270 |
fera. 15: 160 |
feræ. 11: 104 |
feralis. 5: 85 |
ferarum. 6: 6 |
feras *nerbum.* 3: 276 | 8: 47 |
ferat. 5: 164 | 7: 147 |
feratus. 1: 64 |
ferenda. 1: 94 | 7: 184 | 11: 64 |
fere. 6: 241 | 10: 23 | 11: 112 | 14: 178 |
ferenda. 16: 43 |
ferendam. 13: 143 |
ferens. 2: 125 | 6: 9 |
ferentem. 2: 72 | 10: 38 |
feres. 8: 119 |
feret. 1: 139 | 6: 165 |
ferit. 7: 55 | 13: 93 |
ferienda. 12: 14 |
feriri. 6: 416 |
ferit. 3: 245 *bis*, 270 | 6: 428 |

feritas. 15 : 32 |
fermant. 3 : 298 |
fermè. 8 : 73 | 13 : 236 |
fermentum. 3 : 188 |
ferocem. 1 : 162 |
feroci. 7 : 126 |
ferox. 12 : 7 |
ferrata. 7 : 41 |
ferrata *ablat.* 11 : 26 |
ferre. 3 : 45, 60 | 5 : 170 | 6 : 30, 207, 398 | 7 : 17 | 10 : 359 | 12 : 109 | 13 : 14, 21, 120 | 14 : 30, 198 |
ferrea. 6 : 23 | 7 : 150 |
ferret. 3 : 251 |
ferreus. 1 : 31 | 12 : 129 |
ferri *nomen*. 3 : 310 | 13 : 28 |
ferro. 3 : 305 | 5 : 115 | 6 : 559, 659 | 7 : 224 | 10 : 316 | 11 : 140 | 12 : 54 | 14 : 22, 174 |
ferroque. 10 : 266 |
ferrum. 6 : 112, 623 | 9 : 97 | 15 : 73, 165 |
fert. 3 : 68 |
ferunt. 2 : 62 | 5 : 81 | 11 : 6 | 13 : 170 |
fervens. 3 : 49, 283 | 6 : 630 |
ferventem. 10 : 308 |
ferventi. 11 : 51 |
fervet. 5 : 29, 49 | 6 : 137 | 8 : 59 |
ferulæ. 1 : 15 |
ferulas. 6 : 478 |
feruntur. 6 : 314, 647 | 7 : 64 | 10 : 237 |
Feſtidium. 13 : 32 |
feſta. 6 : 158 | 12 : 92 | 13 : 23 |
feſtinare. 4 : 146 | 14 : 212 |
feſtinat. 9 : 126 | 14 : 84 |
feſtinata. 4 : 96 |
feſtino. 10 : 273 |
feſtis. 11 : 83 |
feſto. 15 : 38 |
feſtorum. 3 : 173 |
feſtus. 12 : 2 |
fiant. 6 : 144 |
fias. 10 : 167 |
fiat. 6 : 77, 254, 402 | 8 : 121 |
fibula. 6 : 73, 378 |
ficedulas. 14 : 9 |
ficta. 6 : 271 |
ficti. 13 : 77 |
fictile. 11 : 20 |
fictilibus. 3 : 168 | 10 : 26 | 15 : 127 |
fictilis. 11 : 116 |
fictos. 3 : 34 |
ficum. 14 : 253 |
ficus. 1[illegible] : 145 |
fida. 6 : 544 |
fide *nomen*. 15 : 114, 118 |
fidei. 3 : 144 | 13 : 6 |
fidem. 13 : 31 |
Fidenatum. 10 : 100 |
Fidenis. 6 : 57 |
fides. 1 : 115 | 2 : 8 | 6 : 559 | 13 : 62 | 14 : 166 |
fidibus. 6 : 387 |
fidimus. 7 : 130 | *vide Annot.*
fiducia. 6 : 552 | 10 : 306 | 13 : 110 | 15 : 155 |
fient. 2 : 135, 136 | 6 : 323 |
fieres. 5 : 134 |
fieri. 5 : 538 | 6 : 41, 253 | 7 : 6 | 14 : 176, 177 |
fies. 7 : 197, 198 |
fiet. 3 : 140 | 6 : 396, 507 | 9 : 62 | 10 : 311, 358, 320. 14 : 309 |
figam. 9 : 139 |
figamus. 6 : 78 |
figantur. 7 : 118 |
figat. 1 : 23 |
fige. 5 : 12 | 9 : 94 |
figebat. 4 : 100 |
figendum. 11 : 28 |
figens. 14 : 272 |
figentis. 14 : 2 |
figere. 3 : 2 |
figuli. 4 : 135 |
figulis. 10 : 171 |
figuram. 6 : 340 |
filaque. 14 : 133 |
filii. 3 : 110 | 5 : 139 | 9 : 83 | 14 : 16 |
filiolam. 6 : 240 |
filiolum. 6 : 389 |
filiolus. 9 : 83 |
filius. 3 : 111, 132, 157 | 7 : 188 | 10 : 295 | 11 : 151 | 13 : 141 | 14 : 49, 52, 68, 94 |
filo. 7 : 114 |
filum. 3 : 287 |
fine. 7 : 241 |
finem. 6 : 443, 526, 634 | 7 : 135 | 10 : 163 | 13 : 241 | 14 : 190 |
fines. 8 : 265 | 14 : 142 |
fingat. 9 : 146 |
finge. 5 : 172 | 8 : 195 |
fingentem. 15 : 18 |
fingimus. 6 : 633 |
fingit. 13 : 332 |
finitima. 12 : 12 |
finitimos. 15 : 33 |
finito. 1 : 117 |
finitum. 8 : 150 |
finitus. 1 : 16 |
finxerunt. 9 : 109 |
finxit. 14 : 35 |
fiſci. 4 : 55 |
fitens. 14 : 260 |
fit. 4 : 93 |
fiunt. 2 : 162, 167 | 5 : 158 | 6 : 228 | 10 : 64 | 11 : 134 | 12 : 222 | 14 : 137 |
fixa. 3 : 304 | 13 : 240 |
fixis. 12 : 100 |
fixo. 1 : 156 |
Flaccus. 7 : 227 |
flagelli. 5 : 154 |
flagellis. 10 : 180 | 14 : 29 |
flagello. 6 : 478 |
flagellum. 2 : 169 | 8 : 151 | 13 : 195 |
flagitia. 13 : 244 |
flagra. 5 : 173 | 10 : 109 |
flagrabat. 4 : 114 |
flagrante. 1 : 152 |
flagrantem. 14 : 245 |
flagranti. 3 : 139 |
flagrantis. 13 : 182 |
flagrantior. 13 : 11 |
flammea. 2 : 124 | 6 : 224 |
flammeolo. 10 : 334 |
Flaminia. 1 : 171 |
Flaminiam. 1 : 61 |
flammarum. 3 : 285 |
flammas. 8 : 233 |
flammis. 10 | 266 | 11 : 63 |
flavam. 6 : 353 | 13 : 164 |
flavi. 5 : 115 |
Flavius. 4 : 37 |
flavo. 6 : 120 |
flebat. 10 : 30 |
flebile. 13 : 84 |
flectas. 13 : 144 |
flentem. 7 : 146 |
flet. 3 : 101 |
fletu. 15 : 136 |
fletumque. 6 : 275 |
flexi. 6 : 492 |
flexiſſe. 9 : 20 |
flexit. 1 : 20 |
flexu. 3 : 237 |
Flora. 2 : 49 |
Floræ. 14 : 262 |
Florali. 6 : 249 |
florentibus. 8 : 99 |
flores. 15 : 50 |
flos. 5 : 56 |
floſculus. 9 : 127 |
fluctibus. 10 : 156 |
fluctu. 11 . 94 | 12 : 30 |
fluctuque. 14 : 296 |
fluctus. 6 : 92 |
flumina. 3 : 31 | 10 : 177 |
fluminis. 15 : 7 |
fluxerit. 16 : 69 |
fluxit. 6 : 294 |
focis. 4 : 66 | 11 : 79 |
foco. 12 : 85 | 15 : 83 |
foculum. 3 : 262 |
focum. 5 : 97 |
foderit. 9 : 45 |
fœcunda. 6 . 161 |
fœcundam. 2 : 32 |
fœcundior. 6 : 176 | 7 : 98 |
fœcundæ. 9 . 116 |
fœda. 5 : 142 | 6 : 131, 460 | 14 : 64 |

fœdæ. 14 : 152 |
fœdere. 7 : 123 |
fœdior. 4 : 14 |
fœdis. 8 : 153 |
fœdius. 2 : 82 |
fœdo. 8 : 225 |
fœdum. 7 : 5 | 14 : 44 |
fœmina. 2 : 88 | 6 : 60, 241, 326, 361, 459 | 9 : 24 | 10 : 323 | 13 : 192 |
fœmineis. 9 : 53 |
fœminorum. 6 : 245 |
fœno. 11 : 70 |
fœnoque. 6 : 541 |
fœnoris. 11 : 40, 48, 183 |
fœnumque. 3 : 14 |
fœnus. 9 : 140 |
fœta. 14 : 167 |
fœtæ. 13 : 66 |
fœtum. 15 : 12 |
fœtus. 14 : 78 |
foliata. 6 : 464 |
folium. 8 : 126 |
folle. 14 : 281 |
follem. 13 : 61 |
folles. 7 : 111 |
follibus. 10 : 61 |
fons. 10 : 119 | 12 : 41 |
fonte. 6 : 285, 553 |
Fonteio. 13 : 17 |
fontem. 14 : 104 |
fontibus. 7 : 59 |
fontis. 3 : 13 |
fora. 2 : 52 | 6 : 68 | 13 : 135 |
forcipibus. 10 : 131 |
fore. 13 : 100 |
forent. 4 : 48, 140 |
fores. 6 : 226 |
foret. 2 : 158 | 10 : 75, 103, 263 | 12 : 30 |
fori. 16 : 47 |
foribus. 9 : 85 |
foricas. 3 : 38 |
foris. 5 : 126 | 9 : 77 |
forma. 5 : 61 | 6 : 177 | 10 : 324 |
forma *ablat.* 6 : 103 |
formæ. 10 : 297 |
formam. 10 : 289 |
formamque. 6 : 243 |
formicæ. 6 : 360 |
formidas. 3 : 176 |
formidatus. 6 : 558 |
formidine. 13 : 106 | 15 : 77 |
formoſa. 6 : 161, 464 | 13 : 43 |
formoſam. 6 : 185 |
formoſiſſimus. 10 : 331 |
fornace. 3 : 309 |
fornacula. 10 : 82 |
fornice. 3 : 156 | 11 : 171 |
fornicis. 10 : 239 |
foro. 4 : 7 | 10 : 25 | 11 : 50 |
forſan. 6 : 14 | 12 : 125 |
forſitan. 1 : 150 | 5 : 156 | 8 : 113 | 11 : 162 | 14 : 34, 295 |
fortaſſe. 4 : 25 | 6 : 27, 599 | 13 : 103 | 15 : 15 |
forte. 3 : 278 | 6 : 641 | 7 : 232 | 11 : 119 | 13 : 217 |
fortem. 6 : 97 | 10 : 357 |
fortes. 9 : 142 |
fortia. 8 : 57 |
fortibus. 8 : 122 |
fortior. 3 : 292 | 12 : 66 | 15 : 161 |
fortis. 4 : 3 | 16 : 59 |
fortuitu. 13 : 225 |
fortuna. 3 : 40 | 6 : 286, 604 | 7 : 197 | 9 : 148 | 10 : 285, 366 | 12 : 29 | 14 : 316, 328 |
fortuna *ablat.* 6 : 592 | 8 : 74 |
fortunæ. 10 : 52 | 11 : 174 | 13 : 10, 20, 86 | 14 : 90 | 15 : 95 |
fortunam. 10 : 73 | 16 : 34 |
fortunas. 14 : 113 |
fortunatam. 10 : 122 |
forulos. 3 : 219 |
forum. 1 : 128 | 7 : 132 |
foſſa. 2 : 110 |
foſſor. 11 : 80 |
fovet. 6 : 605 |
fovetur. 6 : 467, 470 |
foviſti. 8 : 165 |
fracta. 2 : 111 | 4 : 33 | 6 : 521, 617 | 10 : 134 | 11 : 18 |
fractis. 14 : 161, 296 |
fractum. 5 : 68 |
fræna. 2 : 169 | 8 : 88 | 10 : 45, 128 |
fraga. 13 : 57 |
fragiles. 6 : 343 |
fragili. 12 : 88 |
fragor. 11 : 195 |
frameam. 15 : 79 |
frange. 7 : 27 |
frangebat. 8 : 247 | 11 : 102 |
frangenda. 8 : 18 |
frangendus. 10 : 200 |
frangere. 10 : 102 | 15 : 9 |
frangimus. 10 : 156 |
frangis. 8 : 136 |
frangit. 6 : 478 | 7 : 219 |
frangitur. 11 : 189 |
franguntur. 10 : 60 |
fraterculus. 4 : 98 |
fratres. 5 : 137 |
fratribus. 14 : 169 |
fratris. 10 : 242 |
fratrum. 10 : 260 |
fraude. 13 : 71 |
fraudem. 13 : 201 |
fraudes. 13 : 24 | 14 : 229 |
fraudiſque. 13 : 174 |
fregeris. 14 : 309 |
fregerunt. 6 : 298 |
fregit. 7 : 86 | 14 : 93 |
fremat. 8 : 37 |
fremeret. 5 : 78 |
fremit. 14 : 63 |
fremitu. 6 : 260 | 14 : 247 |
frequentes. 13 : 246 |
frictum. 6 : 311 |
frictus. 6 : 577 |
frigida. 1 : 166 | 5 : 23 | 6 : 2 | 14 : 300 |
frigidior. 5 : 50 |
frigidus. 6 : 324 |
frigora. 14 : 318 |
frigore. 4 : 44 | 11 : 75, 146 |
frigoſque. 6 : 359 |
fritillo. 14 : 5 |
frivola. 3 : 198 | 5 : 59 |
frondibus. 6 : 6 |
frons. 8 : 189 | 11 : 96 |
fronte. 5 : 44 | 6 : 502 | 9 : 2 | 11 : 205 | 13 : 242 | 15 : 50 |
frontem. 6 : 615 | 8 : 203 | 13 : 216 | 14 : 56 |
frontemque. 6 : 582 | 12 : 6 :
frontibus. 2 : 85 | 12 : 117 |
frontis. 2 : 8 |
Frontonis. 1 : 12 |
fruatur. 11 : 171 |
fructus. 5 : 14 | 7 : 103 | 8 : 6 |
frueris. 5 : 153 |
frugalius. 5 : 6 |
frugi. 3 : 167 | 4 : 23 | 14 : 111 |
fruitur. 1 : 49 |
frumenti. 7 : 175 | 14 : 293 |
frumentum. 5 : 118 |
Fruſinone. 3 : 224 |
fruſta. 5 : 68 | 14 : 128 | 15 : 79 |
fruſtis. 11 : 144 |
fruſtra. 3 : 210 |
fruſtum. 11 : 142 |
fruticante. 9 : 15 |
fudit. 3 : 258 |
fuerant. 11 : 72 |
fuerat. 5 : 76 |
fuerit. 8 : 151 |
fuerunt. 8 : 254 |
fuga. 8 : 61 |
fuga *ablat.* 2 : 144 |
fugæ. 15 : 75 |
fugere *infinit.* 2 : 1 |
fugēre *præterit.* 6 : 20 |
fugeret. 15 : 172 |
fugerunt. 2 : 64 |
fugiam. 3 : 59, 81 |
fugienda. 14 : 36 |
fugiens. 13 : 40 |
fugientem. 9 : 74 | 11 : 55 |
fugientibus. 11 : 52 |

fugit

fugit. 6 : 252 , 338 | 8 : 206 | 10 : 160 |
fugitivis. 8 : 174 |
fugitivum. 4 : 50 |
fugitivus. 13 : 111 |
fulfleni. 6 641 |
fuit. 2 : 83 | 3 : 23 , 137 | 4 : 139 | 5 : 57 | 8 : 274 , 275 | 10 : 83 , 247 | 11 | 78 | 13 : 53 | 14 : 29 , 105 |
fulcri. 6 : 22 |
fulcrum. 11 : 95 |
fulgebat. 11 : 108 |
fulgentis. 11 : 106 |
fulgere. 10 | 212 |
fulget. 8 : 42 |
fulgura. 6 : 586 | 13 : 223 | 14 : 292 |
fulguris. 12 : 17 |
fuligine. 2 : 93 | 5 : 35 | 10 : 130 |
fuligo. 7 : 227 |
fulmina. 3 : 145 | 7 : 163 | 13 : 78 |
fulmine. 8 : 92 |
fulſerit. 7 : 140 |
fulta. 7 : 182 |
fultam. 3 : 193 |
fultaſque. 3 : 82 |
fumabant. 14 : 171 |
fumant. 1 : 156 | 3 : 199 |
fumat. 5 : 116 |
fumo. 3 : 249 |
fumuque. 6 : 130 |
fumoſos. 8 : 8 |
fumuſque. 1 : 120 |
functus. 11 : 88 |
fundat. 5 : 142 |
fundite. 12 : 37 |
fundo. 3 : 108 | 4 : 141 |
funem. 12 : 5 | 14 : 266 , 202 |
funera. 4 : 109 | 8 : 192 | 10 : 241 | 13 : 131 |
funere. 6 : 364 |
funeſta. 1 : 113 :
funeſtat. 8 : 18 |
fungi. 5 : 146 |
funus. 1 : 146 | 3 : 43 | 10 : 259 | 11 : 44 | 15 : 138 |
fur. 2 : 26 | 3 : 47 |
furem. 6 : 17 | 13 : 23 |
furentis. 6 : 510 |
furere. 6 : 614 |
furibus. 8 : 174 |
Furiæ. 13 : 51 |
furioſus. 3 : 291 |
furnos. 7 : 4 |
furor. 1 : 92 | 2 : 18 | 8 : 97 | 14 : 136 , 284 | 15 : 36 , 100 |
furtiva. 12 : 120 |
furtivæ. 1 : 10 |
furva. 12 : 104 |
fuſa. 7 : 169 |
Fuſci. 12 : 45 |
fuſcina. 2 : 143 |
Juvenal.
Fuſcine. 14 : 1 :
Fuſca. 16 : 46 |
Fuſcus. 4 : 112 |
fuſo. 11 : 69 |
fuſte. 9 : 98 |
fuſtes. 6 : 415 |
fuſum. 2 : 55 |
futura. 10 : 353 |
futuri. 3 : 72 | 6 : 555 |

G.

GAbiis. 3 : 192 | 6 : 56 | 7 : 4 |
Gabiorumque. 10 : 100 |
Gadibus. 10 : 1 |
Gaditana. 11 : 162 |
Gætula. 10 : 158 |
Gætulaque. 14 : 278 |
Gætulum. 5 : 59 |
Gætulus. 5 : 53 | 11 : 140 |
Galba. 5 : 4 | 8 : 222 |
Galbam. 2 : 104 | 8 : 5 |
Galbana. 2 : 97 |
galea *ablat.* 5 : 154 | 6 : 108 | 8 : 203 |
galeæ. 6 : 261 | 11 : 6 |
galeam. 2 : 130 | 8 : 124 | 14 : 261 |
galeata. 6 : 251 |
galeatum. 1 : 169 | 8 : 238 |
galero. 6 : 120 | 8 : 208 |
Galla. 1 : 125 , 126 |
Galle. 16 : 1 |
galli. 9 : 107 | 13 : 233 |
Galli *nomen propr.* 8 : 176 | 9 : 30 |
Gallia. 7 : 16 . 148 | 15 : 111 |
Gallicus. 8 : 116 | 13 : 157 |
gallina. 3 : 91 | 5 : 124 | 11 : 135 |
gallinæ. 13 : 141 |
gallinam. 12 : 96 |
gallinaria. 3 : 307 |
Gallis. 11 : 113 |
Gallita. 12 : 99 |
Gallitæ. 12 : 113 |
Gallus , *aliis* , Coſſus. 7 : 144 |
ganeo. 11 : 58 |
Gangem. 10 : 2 |
gannit. 6 : 64 |
Ganymedem. 5 : 59 | 9 : 22 |
ℬ. 9 : 37 |
garrula. 12 : 82 |
gaude. 6 : 596 |
gaudeat. 8 : 13 |
gaudebis. 13 : 247 |
gaudebit. 5 : 141 |
gaudent. 9 : 136 | 10 : 67 | 12 : 81 |
gaudentis. 8 : 225 |
gaudere. 6 : 231 | 15 : 84 |
gauderet. 11 : 103 |
gaudes. 9 : 84 | 14 : 270 |
gaudet. 6 : 75 , 102 , 208 , 378 , 419 | 7 : 105 | 10 : 292 | 13 : 192 | 14 : 18 |
gaudia. 1 : 86 | 6 : 188 , 364 , 601 | 8 : 47 | 9 : 39 | 10 : 51 , 204 | 15 : 41 |
Gaurana. 8 : 86 |
Gaurus. 9 : 57 |
gelantur. 6 : 95 |
gelida. 3 : 190 |
gelidaque. 5 : 63 |
gelidas. 7 : 206 |
gelidaſque. 5 : 77 |
gelido. 10 : 217 |
gelidos. 3 : 322 |
gemat. 6 : 266 |
gemeret. 7 : 71 |
geminus. 3 : 214 | 15 : 138 |
geminis. 6 : 304 |
geminos. 11 : 105 |
geminum. 5 : 69 |
gemit. 2 : 90 |
gemitu. 13 : 130 |
gemitus. 6 : 270 | 8 : 98 | 13 : 11 |
gemma. 1 : 68 |
gemmaque. 13 : 138 |
gemmæ. 1 : 29 |
gemmas. 5 : 41 . 43 | 6 : 457 |
gemmata. 10 : 27 |
genas. 10 : 193 |
gener. 3 : 160 |
genere. 2 : 129 | 8 : 31 |
generi. 15 : 132 |
generis. 8 : 6 | 13 : 159 |
generoſa. 8 : 57 |
generoſæ. 14 : 81 |
generoſe. 6 : 124 |
generoſi. 8 : 224 | 12 : 40 |
generoſior. 2 : 145 |
generoſum. 8 : 30 |
generoſus. 7 : 191 |
generum. 10 : 112 |
geneſi. 6 : 578 |
geneſis. 14 : 248 |
genialis. 4 : 66 | 10 : 334 |
genibus. 6 : 525 |
genis. 6 : 130 | 15 : 58 |
genitalia. 6 : 513 |
geniti. 14 : 40 |
genitrix. 16 : 6 |
genitus. 10 : 129 |
genium. 6 : 22 , 561 |
gens. 3 : 58 , 86 | 15 : 98 |
gente. 6 : 175 | 8 : 239 | 12 : 104 | 13 : 207 |
gentem. 8 : 18 , 273 |
gentes. 15 : 10 |
gentibus. 13 : 171 |

gentilia. 3:64 |
gentis. 3:121 | 8:115 | 10:132 |
genua. 10:55 |
genuit. 10:236 |
genus. 6:448, 555 | 7:105, 155 | 8:131 | 10:219 | 12:24 | 15:69, 171 |
Geometres. 3:76 |
Germani. 13:174 |
Germanicus. 6:204 |
geſſiſti. 6:613 |
geſta. 15:28 |
geſtamen. 2:99 |
geſtare. 13:198 |
geſtetur. 7:179 |
geſtibus. 6:72 |
geſtis. 14:314 |
geſtu. 5:124 |
Getica. 5:50 |
Getulice. 8:26 |
gibboque. 10:309 |
gibbum. 10:294 |
gibbus. 6:109 |
gigantum. 4:98 |
Gillo. 1:40 |
gingiva. 10:200 |
glacialem. 2:1 |
glacie. 5:104 | 6:521 |
glaciem. 14:186 |
glacies. 4:42 |
gladiator. 2:144 | 6:110:
gladii. 10:164 |
gladiis. 4:96 |
gladio. 8:243 | 10:345 | 13:25 |
gladios. 8:195 | 10:123 | 15:168 |
gladioſque. 10:131 | 14:162 |
gladium. 10:20 |
gladiumque. 8:123 |
glandem. 6:10 |
glandis. 13:57 |
Glaphyrus. 6:77 |
glebamque. 12:85 |
glebula. 14:166 |
gloria. 5:111 | 7:81 *bis*, 118 | 10:143, 159, 187 | 13:98 |
glutiſſe. 4:28 |
γνῶθι. 11:27 |
gobio. 11:37 |
Gorgone. 12:4 |
Gorgones. 3:118 |
Gracchi. 2:143 |
Graccho. 8:210 |
Gracchorum. 6:167 |
Gracchos. 2:24 |
Gracchum. 8:201 |
Gracchus. 2:117 |
graciles. 6:465 | 12:87 |
gradibus. 3:200 |
Gradive. 2:128 |
Gradivus. 13:113 |
gradus. 11:46 |
Graiam. 3:61 |
græce. 6:186, 190, 192 |
Græcia. 10:174 | 14:240 |
Græcis. 6:16 | 14:89 |
Græcorum. 3:114 |
Græcos. 3:206 |
Græcula. 6:185 |
Græculus. 3:78 |
Graiæque. 8:226 |
Graias. 11:100 | 15:110 |
Graiuſque. 10:138 |
gramine. 8:60 |
graminis. 12:40 |
Grammatici. 6:437 |
Grammaticus. 3:76 | 7:216 |
grande. 4:115 | 6:168, 516, 635 | 11:123 | 12:127 | 13:54 | 14:281 |
grandes. 14:171, 195 | 16:14 |
grandi. 6:79 | 7:110 | 12:14 |
grandia. 6:154, 301, 644 | 9:51 | 11:70 | 13:147 |
grandine. 5:78 |
grandis. 7:210 | 10:71 |
graſſator. 3:305 |
graſſatur. 14:174 |
gratæ. 14:183 |
grata eſt. 3:66 |
gratam. 11:182 |
gratia. 8:64 | 13:4 |
gratoque. 6:383 |
gratulor. 15:86 |
gratum. 3:4 | 14:70 |
gratos. 12:70 |
grave. 7:71 | 10:325 | 14:248 |
graves. 3:309 | 11:127 |
gravi. 6:420 |
gravior. 6:433 | 16:22 |
graviora. 6:133 | 15:29 |
graviore. 13:175, 227 |
graviorem. 8:209 |
gravis. 1:125, 163 | 6:99, 146, 269, 417, 510 | 9:12 | 10:201, 226 | 11:41 | 13:197 |
gravitas. 6:177 |
graviter. 12:23 |
gravius. 15:110 |
grege. 6:532 *bis* | 9:143 | 10:94 | 11:66 | 12:116 | 15:143 |
greges. 6:174 |
gregibus. 1:46 | 6:160 |
gremio. 2:120 | 3:176 | 7:215 |
gremium. 5:142 | 14:327 |
grex 2:79 | 8:108 |
grue. 13:170 |
grunniſſe. 15:22 |
gula. 1:140 | 5:94 | 15:90 |
gulâ. 5:158 | 11:39 | 14:10 |
guloſum. 11:19 |
gurgite. 2:150 | 5:100 | 14:280 |
gurgitibus. 13:70 |
gurgitis. 3:266 |
Gurgitis *nomen propr.* 6:265 |
guſtat. 15:92 |
guſtaverit. 14:85 |
guſtus. 11:14 |
gutta. 11:54 |
gutto. 3:263 | 11:158 |
guttur. 6:105 | 13:162 |
gutture. 1:156 |
gutturis. 2:114 |
Gyaræ. 10:170 |
Gyari. 1:73 |
gymnaſia. 3:115 |
gypſo. 2:4 |

H.

HAbe. 3:188 | 5:118 |
habeant. 8:227 |
habeas. 5:127 | 14:207 | 16:24 |
habeat. 2:39 | 6:447 | 13:34 |
habebat. 5:151 | 9:13 |
habebatur. 5:111 |
habebit. 11:60 |
habebit. 6:561, 655 |
habenas. 14:230 |
habendos. 15:37 |
habendum. 11:93 | 13:118 | 14:254 |
habent. 6:61 | 13:83 |
habentem. 5:46 |
habere. 1:129 | 10:90 | 14:207 |
haberi. 3:272 | 8:24 | 10:92 |
habes. 8:200 | 9:87 | 10:365 | 14:315 |
habet. 1:40 | 3:122, 144, 152, 267 | 4:125 | 5:19 | 6:151, 180, 196, 239, 267, 357 | 7:74, 75, 139 | 8:141 | 10:72, 297, 323 | 11:68 | 12:95 | 13:194, 210 | 14:140 | 15:110 |
habetur. 8:141 | 11:1 |
habitas. 1:114 | 14:268 |
habitat. 14:92 |
habitatas. 15:152 |
habitatorem. 14:312 |
habitu. 14:110 |
habitum. 2:72 | 9:20 |

habitus. 2: 124 | 6: 266 | 8: 202 | 11: 149 |
habitus *genit.* 3: 180 |
habitus *accuſ. plur.* 3: 177 |
habuere. 6: 13 | 10: 278 |
habuit. 3: 208 | 10: 140, 294 |
hac. 6: 20, 212 | 7: 2 | 9: 6 | 10: 76, 287 | 11: 132 | 14: 29 | 15: 88, 126 |
hæ. 6: 258 | 8: 224 |
hæc. 1: 51, 52, 169 | 2: 41, 128 | 3: 92, 264, 299 | 6: 54, 197, 212, 213, &c. 7: 242 | 8: 71, &c. 9: 39, 93, &c. 10: 54, 89, 96, &c. 11: 2, 77, 175 | 12: 1, 93, 97 | 13: 2, 16, 114, 150, &c. 14: 34, 44, 55, &c. 15: 3, 10, 52, &c. 16: 13 |
Hæmo. 3: 99 |
hæredem. 6: 39 |
hæredes. 10: 237 | 12 | 95 |
hæremus. 6: 280 |
hærens. 3: 233 |
hæreret. 7: 227 |
hæres *nomen.* 1: 41 | 3: 161 | 6: 217, 599 | 9: 87 | 14: 4:
hæres. *verbum.* 3: 135 |
hæret. 2: 137 | 3: 243 | 11: 54 |
hæ erat. 4: 41 |
hæluri. 10: 144 |
halitus. 10: 238 |
Hamillus. 10: 214 |
hamis. 14: 305 |
hanc. 1: 111 | 2: 67, 78 | 6: 451, 498 | 9: 76 | 10: 4 | 11: 115, 198 | 12: 119 | 14: 94, 140, 143 |
haruſpex. 6: 396, 549 |
haruſpice. 2: 121 |
has. 10: 187 | 11: 88, 169 | 13: 208 |
haſta *ablat.* 3: 33 | 11: 106 |
haſtamque. 13: 82 |
haſtile. 7: 127 |
haud. 3: 164 | 6: 7 | 7: 93 | 8: 198 | 11: 17, 135 | 13: 200 | 14. 136 | 16: 8:
hauſit. 3: 85 |
hauſtu. 3: 227 |
hebetes. 8: 137 |
hebeti. 11: 140 |
hecatomben. 12: 101 |
Hectore. 10: 259 |
hederis. 7: 29 |
Hedymeles. 6: 382 |
Hel·adum. 5: 38 |
Heliodorus. 6: 372 |
Helvidiuſque. 5: 36 |
Helviniam. 3: 320 |
Heracleus. 1: 52 |
herba. 3: 20 |
herba *ablat.* 12: 12 |
herbæ. 11: 66 |
herbas. 15: 99 |
herboſo. 3: 173 |
Hercule. 5: 125 |
Herculeo. 8: 14 | 14: 280 |
Herculeos. 13: 82 |
Herculis. 2: 20 | 3: 89 | 10: 361 | 13: 43, 251 | 14: 90 |
heri. 3: 23 |
Hermæ. 8: 53 |
hernia. 6: 325 |
Hernicus. 14: 180 |
Heſperidum. 14: 114 |
heſternæ. 9: 44 |
heſternum. 14: 129 |
heu. 2: 159 |
hi. 2: 45 | 3: 34 | 8: 255 | 10: 88 | 11: 46 | 13: 213 |
hiantia. 15: 57 |
Hiarbæ. 5: 45 |
hiat. 10: 231 |
hiatu. 6: 635 | 11: 123 |
hiatum. 3: 175, 195 |
hiberuum. *vide*, hybernum.
hic. *pron.* 1: 4, 46, 47, 123, 161 | 2: 118 | 3: 69 *bis*, 70 *bis*, 155, 180 *bis*, 186, 216, 217, 219, 220, 245, 246 | 4: 59 | 6: 331, 491, 609 *bis*, &c. 8: 48, 51, 237, 249 | 9: 12, 60, 66 | 10: 148, 197, 227 *bis*, &c. 11: 25, 151, 159 | 13: 9, 91, 105 | 14: 62, 172, 272, 286, &c.
hic *adverb.* 1: 150 | 2: 90, 110, 111, 167 | 3: 12, 21, 226, 232 | 4: 34 | 6: 279, 308 *bis*, 493, 531 | 7: 181 *bis* | 12: 89, 192 | 15: 7, 77 |
hilaremque. 15: 41 |
hilares. 11: 176 | 12: 65 | 13: 52 |
hinc. 1: 65, 119 *bis*, 144 | 2: 1, 156 | 6: 294, 295, 462 | 7: 113 | 8: 105, 195 | 10: 44, 278 | 11: 117, 128 | 14: 13, 45, 79, 81 | 15: 51, 84,
Hippia. 6: 82, 104, 114 | 10: 220, 312 |
Hippo. 2: 50 |
Hippolyto. 10: 325 |
Hippomanes. 6: 132 |
Hi ponam. 8: 157 |
Hirpini. 8: 63 |
Hir us. 10: 222 |
hirtiſco. 2: 41 | 5: 155.
hirundinis. 10: 231 |
his. 2: 18, 147 | 3: 3, 155 | 4: 93, 150 | 5: 173 | 6: 73, 335, 393, 465, 607 | 8: 39 | 9: 100, 118, 131, 148 | 11: 114, 134 | 13: 103 | 14. 116, 123 | 15: 130 |
hiſcere. 5: 117 |
Hiſpania. 8: 116 | 10: 151 |
hiſpida. 2: 11 |
Hiſpulla. 6: 74 |
Hiſpulla *ablat.* 12: 11 |
Hiſter. 2: 58 |
hiſtoria *ablat.* 2: 103 | 10: 175 |
hiſtoriarum. 7: 98 |
hiſtorias. 6: 449 | 7: 231 |
hiſtorico. 7. 104 |
hiſtrio. 7: 90 |
hoc. 1: 19 | 2: 82, 143 | 3: 302 | 4: 25, 154 | 5: 6, 76, 117 | 6: 110, 111 *bis*, 150, 188 *bis*, 189, 222, &c. 7: 13 | 9: 27 | 10: 181, 197, 189 *bis* | 11: 201, 206 | 13: 38, 73, 228 | 14: 58, 208, 209, 15: 26, 69, 142 | 16: 58 |
hodie. 3: 13 | 11: 56, 150, 177, 195 | 13: 47 |
hœdos. 11: 153 |
hœdulus. 11: 66 |
Homericas. 13: 113 |
Homero. 7: 38 | 10: 246 | 15: 69 |
Homerum. 6: 436 |
homicida. 2: 26 |
homine. 15: 174 |
hominem. 3: 75 | 10: 69 |
homines. 1: 85 | 2: 167 | 3: 153 | 5: 131 | 6: 12, 332, 595 | 9: 32 | 10: 346 | 14: 184 | 15: 70, 117 |
homini. 1: 134 | 15: 165 |
hominis. 6: 47, 220 | 10: 271 |
hominum. 6: 341 | 10: 48, 173 | 13: 31, 243 | 14: 276 | 15: 103 |
homo. 5: 161 | 6: 221, 283 | 10: 350 | 14: 112 |
homuncio. 5: 133 |
honeſta. 6: 95 |
honeſti. 3: 52 |
honeſtis. 3: 21 | 6: 443 |
honeſtius. 5: 19 |
honeſtos. 6: 238 |
honeſtum. 4: 85 |
honor. 1: 117 |
honore. 11: 87 |
honorem. 5: 136 | 6: 531 | 7: 88 |
honores. 8: 69 | 10: 104 |
honori. 1: 110 |
honoris 3: 178 | 8: 150 |
honorum. 10: 57 |
hora. 6: 576, 580 | 11: 205 |

16: 4 |
hora *ablat.* 7: 222 | 10: 76 |
horas. 10: 216 |
Horatius. 7: 62 |
hordea. 8: 154 |
hor's. 6: 182 |
horrear. 6: 182 |
horrendaque. 12: 15 |
horrendus. 6: 484 |
horrenti. 1: 93 |
horrere. 3: 7 |
horrerent. 2: 122 |
horret. 3: 265 |
horrida. 2: 57 | 3: 212 | 8: 116 | 9: 12 | 10: 298 | 14: 242 | 15: 44 |
horridior. 6: 10 |
hortatur. 14: 121 |
horti. 3: 228 | 6: 374 | 13: 123 |
hortis. 6: 487 | 7: 79 | 10: 334 | 14: 319 | 15: 10 |
horto. 6: 18 | 11: 78 | 14: 172 |
hortos. 1: 75 | 10: 16 |
hortulus. 5: 226 |
horum. 1: 136 | 2: 5, 18 | 5: 81, 112 | 6: 556 | 10: 71 | 11: 12 | 12: 109, 114 | 14: 169 |
hos. 1 | 89 6: 166, 605, 607 | 7: 186 | 8: 22 | 11: 118 | 13: 21, 147, 192 | 15: 120 |
hoſpes. 3: 137 | 11: 62 |
hoſpite. 14: 59 |
hoſpitio. 3: 211 |
hoſpitis. 8: 161 |
hoſpitium. 3: 166 | 7: 70 |
hoſtem. 10: 86 |
hoſti. 11: 107 | 13: 169 |
hoſtia. 11: 85 | 12: 5 | 13: 235 | 15: 119 |
hoſtibus. 15: 100 |
huic. 10: 184 |
hujus. 6: 178, 498, 594 | 7: 125 | 8: 46, 189 | 10: 99, 223 | 14: 38, 147, 290 | 15: 97 |
humana. 14: 264 |
humana *ablat.* 13: 223 | 14: 08 |
humanæ. 14: 175 |
humanas. 10: 163 |
humani. 13: 159 |
humanis. 10: 137 | 13: 13 |
humano. 15: 132 |
humanum. 6: 555 |
humeris. 10: 39 |
humero. 1: 27 | 6: 490 | 10: 127 |
humeroque. 8: 4 |
humi. 8: 78 |
humida. 2: 158 | 11: 126 |
humiles. 6: 413 | 8: 44 |
humili. 3: 39 | 9: 43 |
humilis. 6: 286 | 11: 67, 169 |
humor. 10: 32 |
humore. 13: 133 |
humum. 15: 63 |
hunc. 1: 93 | 3: 283 | 5: 14, 116, 136 | 6: 156, 157, 382 | 7: 56 | 8: 30 | 10: 69, 272 | 13: 175 | 14: 73, 114 15: 17 | 65 | 16: 2, 56 |
huc. 1: 308 | 6: 425, 465 |
hyacinthos. 6: 110 |
hybernæ. 7: 221 |
hybernum. 6: 521 |
hydri. 7: 70 |
hyemes. 4: 92 |
hyems. 4: 58 |
Hylas. 1: 164 |
Hymetto. 13: 185 |
hyperboreum. 6: 469 |

I.

I 6: 305 | 10: 166, 310 | 12: 57 |
Jaceat. 6: 579 | 7: 79 |
jacebat. 4: 9, 120 | 14: 167 |
jacebit. 1: 136 | 10: 206 |
jacens. 6: 36 |
jacentem. 8: 173 | 15: 43 |
jacet. 6: 268, 278, 438, 593 | 10: 86, 205 | 15: 6 |
jactabo. 12: 90 |
jactare. 3: 206 | 8: 6 | 13: 22 |
jactaret. 1: 162 |
jactat. 6: 235 |
jactata 14: 265 |
jactatur. 12: 52 |
jactetur. 8: 208 |
jactu. 12: 33 |
jactura. 3: 125 | 6: 91 | 13: 177 |
jacturæ. 13: 8 |
jacuit. 2: 120 | 6: 475 | 10: 258 | 12: 62 |
jacula. 8: 124 |
jaculator. 7: 193 |
jaculetur. 1: 11 |
jaculum. 5: 155 |
jam. 1: 5, 64, 123, 139 | 2: 39, 101, 115 3: 198 *bis*, 149, 215, 221, 262, 265 | 4: 32, 36, 57 | 5: 21, 47, 63, 166, 168 | 6: 43, 105, 126, 146, 152, 314, 328 *bis* | 7: 3, 30, 77 | 8: 4, 153 | 9: 49, 79, 86 | 10: 61 *bis* & 154 | 11: 13, 50 | 12: 8, 30 | 13: 9, 16, 44 | 14: 58, 80 | 15: 56, 62 | 16: 45, 46, 56, &c.
jamjam. 6: 627 |
jamque. 3: 206 | 6: 26, 148, 376, 487 | 8: 97 |
jamdudum. 3: 317 |
jamne. 10: 28 |
jampridem. 3: 62 | 6: 514 | 10: 77 |
Jane. 6: 393 |
janua. 3: 4 | 6: 79, 214 | 7: 42 | 12: 91 | 13: 146, 120 |
Janum. 6: 385 |
Jaſon. 6: 152 |
jaſpis. 5: 42 |
ibat. 4: 104 | 11: 88 |
Iberinæ. 6: 53 |
ibi *adverb.* 6: 323 | 8: 64, 177 | 10: 160 | 11: 174 | 12: 81 | 13: 150 |
ibidem. 5: 40 |
Ibin. 15: 3 |
ibit. 3: 78 | 6: 526, 575 |
Ictericæ. 6: 564 |
ictum. 12: 17 |
ictus. 4: 121 | 5: 125 | 6: 260 |
id. 3: 182 | 6: 412 | 7: 162 | 10: 183 |
Idæi. 3: 138 |
Idæis. 13: 41 |
Idæum. 11: 192 |
idcirco. 9: 123 |
idem *maſcul.* 3: 148, 291 | 4: 8 | 6: 112 | 8: 79, 98 | 10: 74, 159, 331 | 11: 25, 149 | 16: 59 |
idem *neutr.* 4: 12 | 6: 216 | 13: 76, 184 |
Ideo. 3: 47 | 7: 143, 144 | 8: 251 | 11: 135 | 13: 89 | 15: 143 |
Idoneus. 14: 71 |
Idumææ. 8: 160 |
jecur. 1: 45 | 5: 114 | 6: 647 | 7: 117 | 13 | 117 |
jejuna. 5: 10 | 10: 232 |
jejunum. 15: 51 |
igitur. 2: 34 | 4: 5, 89 | 6: 92: 209 | 7: 106 | 8: 240 | 9: 20 | 10: 15, 28, 265, 285 | 11: 109 | 12: 78, 83, 111 | 13: 101 | 14: 38 | 16: 18 |
ignava. 14: 106 |
ignavum. 7: 105 |
ignavus. 3: 272 |
igne. 15: 140 |
ignem. 3: 214, 253 | 4: 61 | 14: 244 | 15: 84 |
ignemque. 6: 3 |
ignes. 6: 633 | 10: 61 | 13: 246 |

igni. 14 : 285 |
igniculum. 3 : 102 |
ignis. 1 : 134 | 12 : 19 | 13 : 226 |
ignobilis. 4 : 104 | 8 : 237 |
ignominiam. 8 : 209 |
ignoraſſe. 10 : 103 |
ignorat. 6 : 568 |
ignoret. 11 : 26 |
ignoro. 3 : 43 |
ignoſcas. 8 : 189 |
ignoſcat. 1 : 154 |
ignoſcentibus. 3 : 146 |
ignoſcere. 13 : 103 | 15 : 205 |
ignoſcit. 6 : 434 |
ignoſcitis. 8 : 181 |
ignotaque. 14 : 187 |
ignotoſque. 6 : 453 |
ignotum. 6 : 636 |
iiſdem. 7 : 153 | 10 : 175 | 11 : 73 | 15 : 157 |
Iliacus. 13 : 43 |
Iliados. 11 : 178 |
Iliadum. 10 : 261 |
ilibus. 5 : 136 |
illa. 3 : 117, 274 | 5 : 149 | 6 : 85, 100, 111, 329, 367, 407, 424, 433, 545, 631, &c. 9 | 39 | 10 : 26, 333 | 11 : 16, 52, 217 | 13 : 177, 227 | 14 : 205, 221 | 15 : 3, 116 |
illa *ablat.* 1 : 151, 155 | 8 : 73 | 9 : 149 | 13 : 73 | 14 : 273, 274, 311 |
illam. 3 : 134 | 6 : 181 | 14 : 84, 121 |
illas. 3 : 321 |
ille. 1 : 3, 97 | 2 : 93, 95, 99, 100 | 3 : 67, 81, 91, 186, 246, 264 | 5 : 62, 162, 170, 136, 213 | 8 : 274 | 9 : 45, 91, 107 | 10 : 10, 129, 164, 196, 197, 227, 228, 315, 316 | 11 : 52, 152, 167, 169, 171 | 12 : 125, 43 | 13 : 105, 110 | 14 : 284 | 15 : 113 | 16 : 29 |
illi. 2 : 162 | 4 : 69 | 6 : 45, 209 | 8 : 23, 54, 240 | 9 : 325 | 10 : 67, 91 | 11 : 375 | 12 : 118 | 13 : 203 | 14 : 76, 189, 223 |
illic. 1 : 91 | 3 : 98, 170, 177, 197 | 5 : 10, 42, 73 | 6 : 36, 409 | 8 : 199 | 9 : 44 | 10 : 323 | 13 : 171, 15 : 7 *bis* | 12 : 94 |
illinc. 1 : 159 | 5 : 97 | 10 : 44 | 13 : 161 |
illis. 2 : 14 : 36, 140 | 3 : 92, 165 | 4 : 41 | 6 : 347, 416 | 8 : 70, 117, 258, 9 : 121 | 10 : 3, 32, 34, 350, 352 | 11 : 124, 123, 159 | 13 : 166, 196 | 15 : 68, 148 | 16 : 48, 49 |
illius. 6 : 538, 571 | 10 : 320 |
illo. 4 : 109 | 5 : 22, 139 | 6 : 249, 263, 467, 10 : 197, 278 | 11 : 61 | 12 : 20 | 13 : 53 |
illos. 1 : 170 | 2 : 45, 156 | 6 : 110 | 8 : 167, 267 | 9 : 114, 131 | 10 : 235 | 14 : 123 |
illuc. 2 : 159 | 3 : 24 | 6 : 338 | 12 : 53 |
illud. 2 : 73 | 3 : 187, 208 | 6 : 33, 53, 193, 202 | 8 : 275 | 12 : 112 | 14 : 68 | 16 : 8 |
illum. 3 : 74, 232 | 5 : 148, 163 | 6 : 357 | 10 : 92, 108, 126, 11 : 23 | 15 : 78 |
illuſtreſque. 4 : 152 |
Illyricumque. 8 : 117 |
ima *ablat.* 8 : 47 |
imagine. 7 : 29 | 8 : 18 | 11 : 18 |
imago. 8 : 55 | 13 : 221 |
imbelle. 15 : 126 |
imbelles. 6 : 365 | 8 : 113 |
imber. 16 : 67 |
imbute. 14 : 124 |
imbutus. 11 : 144 |
imis. 3 : 200 |
imitandis. 14 : 40 |
imitantur. 14 : 107 |
imitata. 10 : 299 |
imitata eſt. 6 : 340 |
imitatur. 7 : 42 |
imitatus. 12 : 34 |
immane. 10 : 107 |
immanem. 14 : 162 |
immanes. 15 : 18, 125 |
immania. 15 : 104 |
immemor. 6 : 85 |
immenſa. 7 : 111 |
imminſæ. 11 : 104 |
immeritis. 10 : 60 |
imminuit. 14 : 92 |
immo. 13 : 108 | 16 : 9 |
immolat. 15 : 118 |
immortale. 15 : 34 |
impacta. 10 : 50 |
impar. 3 : 161 | 13 : 169 |
impatiens. 6 : 326 | 7 : 58 |
imparenſque. 6 : 237 |
impellat. 3 : 128 |
impendat. 12 : 96 |
impendere. 4 : 91 |
impenſa. 12 : 97 |
impenſæ. 5 : 156 | 7 : 138 |
impenſas. 3 : 216 |
imperat. 6 : 64, 223 |
imperet. 8 : 81 |
imperfectum. 3 : 233 |
imperi. 4 : 137 | 8 : 265 | 11 : 105 |
imperiis. 10 : 151 | 11 : 87 | 14 : 351 |
imperio. 6 : 134 | 10 : 343 | 15 : 138 |
imperium. 10 : 79 | 13 : 50 |
imperas. 15 : 62 |
implent. 6 : 309 |
implere. 1 : 63 |
impleret. 6 : 600 |
impleri. 5 : 75 |
implet. 2 : 96 | 6 : 248, 545 | 7 : 161 | 9 : 56 | 14 : 30, 288 |
impletur. 7 : 24 |
implevère. 14 : 215 |
impleveris. 2 : 58 |
implevero. 9 : 90 |
implevi. 14 : 327 |
implevitque. 4 : 141 |
imponere. 4 : 103 |
imponet. 12 : 118 |
imponit. 6 : 443 |
imponite. 7 : 229 | 12 : 84 |
impoſitas. 3 : 252 |
impoſito. 6 : 333 |
impreſſit. 6 : 421 |
imprime. 9 : 134 |
improba. 6 : 86, 604 | 13 : 3 |
improbior. 4 : 106 |
improbitas. 10 : 305 | 13 : 53 |
improbulum. 5 : 73 |
improbus. 3 : 282 | 9 : 63 | 16 : 37 |
improvidus. 3 : 273 |
impulit. 12 : 19 | 15 : 120 |
impulſæ. 10 : 107 |
impulſu. 10 : 351 |
impunè. 1 : 3, 4 | 4 : 152 |
impunitum. 13 : 200 |
imputat. 5 : 14, 15 |
imputet. 6 : 178 |
imputo. 2 : 17 |
in. 1 : 6, 38, 104, 107, 111, 143 | 2 : 28, 48, 57, 68, 79 *bis*, 133, 136 | 3 : 17, 22, 30, 62, 78, 162, 280 | 4 : 6 | 5 : 44, 142, 153 | 6 : 2, 65 *bis*, 107, 108, 150, &c. 7 : 1, 7, 8, 241 | 8 : 3, 14, 111 : 140, 200 | 9 : 13, 18, 42 | 10 : 1, 18, 27, 50, 160 | 11 : 11, 21, 22, 40, 80 | 12 : 12, 61, 110 | 13 : 18, 86, 198 | 14 : 42, 82, 130 | 15 : 10, 16, 50, 130 | 16 : 11, 53, 69 |
inque. 6 : 152, 244, 310 |
inæquales. 5 : 38 |
inani. 1 : 47 | 5 : 7 |
inanis. 9 : 57 |
inaurati. 13 : 151 |
incedet. 12 : 126 |
incendente. 6 : 647 |

incenderit. 3: 222 |
incendi. 6: 324 |
incendia. 3: 7, 97 | 13: 145 |
incerare. 10: 55 |
incerta. 15: 137 |
incertæ. 12: 32 |
incertæque. 8: 81 |
inceſtuque. 2: 17 |
inceſtæ. 6: 157 |
inceſtus. 4: 9 |
inchoet. 16: 42 |
incidas. 10: 314 |
incidere. 8: 69 |
incidit. 4: 39 |
incipe. 4: 34 |
inciperet. 10: 262 |
incipias. 6: 614 |
incipiat. 11: 163 |
incipientem. 7: 195 |
incipis. 8: 11 |
incipit. 6: 347, 467 | 8: 138 | 9: 52 | 10: 115 |
incipiunt. 13: 238 | 15: 52, 64 |
Incitat. 6: 314 |
inclinare. 9: 26 |
inclinat. 3: 316 |
inclinatis. 15: 63 |
inclinet. 10: 224 |
includere. 14: 133 |
incluſa. 12: 75 |
incluſas. 12: 123 |
incognita. 9: 34 |
incola. 8: 160 |
incolumen. 12: 16 |
incolumi. 10: 258 |
incommoda. 13: 21 |
incrementa. 14: 259 |
incubuit. 6: 292 |
incude. 3: 309 | 10: 132 | 14: 118 | 15: 165 |
inculcas. 11: 146 |
incumbere. 8: 76 | 14: 122 | 15: 128 |
Incurrite. 6: 330 |
incutimus. 9: 5 |
incutit. 3: 246 |
inde. 1: 65, 168 | 3: 37, 113, 236, 301, 308 | 4: 51, 122 | 5: 168 | 6: 62, 138, 224, 311, 435, 523, 559, 602, 611, 612 | 7: 103, 123, 220 | 8: 105 *bis*, 119, 195 | 9: 20, 23 | 10: 140 | 11: 47 | 12: 87 | 14: 12, 45, 83, 148, 173, 282 | 15: 36, 43 |
indemnatus. 6: 561 |
Indi. 6: 336, 465 |
Indica. 15: 163 |
indiciis. 10: 70 |
indigenæ. 13: 38 |
indignatio. 1: 79 | 5: 110 |
indignatur. 5: 64 |
indigno. 4: 95 |
indignum. 7: 17 |
indignus. 8: 31 |
Indocti 2: 4 | 3: 87 | 8: 49 | 13: 181 |
indomiti. 14: 176 |
indomitus. 2: 77 |
inductus. 6: 470 |
indulge. 8: 167 |
indulgebitis. 9: 48 |
indulgent 14: 234 |
indulgentia. 7: 21 |
indulgere. 6: 282 |
indulget. 2: 140 | 6: 159, 383 |
indulſiſſe. 2: 165 |
Indulſit. 2: 168 | 6: 86 | 13: 217 | 14: 330 | 15: 148, 174 |
induperator. 10: 138 |
induperatorem. 4: 29 |
Indus. 6: 584 | 11: 125 |
induſtrius. 8: 52 |
indutus. 2: 97 |
inebriet. 9: 113 |
inermi. 4: 80 | 10: 200 |
infami. 8: 273 |
infamia. 1: 48 |
infamis. 2: 22 |
infans. 3: 176 | 5: 145 | 6: 81 | 9: 60 | 14: 49 | 15: 139 |
infante. 13: 163 |
infantes. 14: 168 |
infantia. 3: 84 | 10: 199 |
infantibus. 6: 9, 605 |
infecit. 12: 41 |
infelicibus. 13: 142 |
infelix. 3: 152, 209, 253, 267 | 6: 490, 596 | 7: 74 | 10: 169 | 14: 295 |
Infernis. 8: 257 | 13: 52 |
infeſtaque. 15: 110 |
infeſtis. 15: 74 |
infeſto. 13: 231 |
inficietur. 13: 60 |
infirmi. 13: 190 |
inflatum. 8: 72 |
inflexu. 3: 237 |
infra. 3: 97, 204 |
infremuit. 1: 166 |
infudit. 6: 616 |
infundet. 8: 154 |
ingenii. 10: 119 |
ingenio. 7: 63, 96 | 10: 120 |
Ingenium. 1: 151 | 3: 73 | 4: 83 | 10. 300 | 13: 185 | 15: 144 |
Ingens. 1: 4 | 2: 119, 137 | 4: 124 | 6: 108, 511, 548. 650 | 7: 102, 140 | 8: 100 | 10: 62 | 11: 139 |
ingenti. 3: 240 | 15: 256 |
ingentia. 3: 251 |
ingentibus. 2: 96 |
ingenue. 2: 16 |
ingenui. 11: 114 |
ingenuique. 11: 154 |
ingenuorum. 3: 131 |
ingenuum. 3: 20 |
ingerit. 6: 608 |
ingratæ. 14: 165 |
ingrate. 9: 82 |
ingrato. 10: 270 |
Ingratos. 11: 190 |
ingratoſque. 7: 169 |
ingrederetur. 7: 172 |
ingreſſus. 10: 20 |
inguen 6: 195 | 12: 36 |
inguina. 6: 369 | 9: 4 | 11: 158 | 14: 300 |
inguine. 3: 109 | 9: 136 |
inguinibus. 10: 322 |
inguinis. 1: 41 | 6: 300 | 10: 207 |
inimica. 16: 20 |
inimicorum. 15: 40 |
inimicus. 9: 95 |
iniquæ. 1: 30 |
iniquas. 5: 3 |
iniquo. 14: 126 |
injuria. 5: 9 | 8: 121 | 14: 151 | 16: 22 |
innoxia. 13: 156 |
innuat. 6: 139 |
innuet. 8: 153 |
innuit. 3: 318 |
inopem. 7: 205 |
inopi. 12: 67 |
inopi. 7: 61 |
inopum. 8: 89 |
imprimis. 8: 121 |
inquiſitores. 4: 49 |
inquit. 1: 102, 125 | 3: 21, 153 | 4: 125 | 5: 113 | 6: 280, 415 | 7: 242 | 8: 44 | 10: 155, 291 | 13: 84 | 14: 153 |
inſanabile. 7: 51 |
inſania. 2: 71 |
inſanum. 6: 619 |
inſatiabile. 14. 125 |
inſcius. 11: 66 |
inſcripta. 14: 24 |
inſcriptaque. 8: 168 |
inſignia. 8: 227 |
inſignis. 8: 32 | 10: 57 |
inſiſtere. 6: 96 | 9: 144 |
inſpecta. 6: 578 |
inſpexi. 3: 45 |
inſpicit. 1: 97 |
inſtabile. 9: 79 |
inſtant. 15: 75 |
inſtantem. 6: 406 | 14: 210 |
inſtantis. 14: 63 |
inſtat. 6: 119 |
inſtaurare. 8: 158 | 15: 74 |
inſtitor. 7: 221 |
inſtituas. 14: 74 |

inſtituitque. 1 : 71 |
inſtituit. 5 : 97 |
inſulſam. 6 . 657 |
intacta. 6 : 335 |
intactam. 7 : 87 |
intactior. 6 : 162 |
intactoque. 5 : 169 |
intactum. 14 : 194 |
integer. 8 : 80 | 10 : 288 | 15 : 56 |
intellecta. 9 : 129 |
intelligat. 4 : 101 | 6 : 450 |
intelligit. 12 : 36 |
intendunt. 8 : 150 |
inter. 1 : 112, 129 | 2 : 10, 47 | 3 : 157, 191, 264 | 5 : 28 | 6 : 101, 322 | 7 : 186 | 8 : 133, 175, 217 | 10 : 260, 358 | 11 : 93 | 13 : 119, 186 | 14 : 203 | 15 : 33, 164 |
interque. 13 : 212 |
intercepta. 13 : 71 |
interdum. 3 : 181, 305 | 6 : 551 | 10 : 52, 315 | 13 : 182 |
interea. 1 : 135 | 2 : 137 | 3 : 261 | 5 : 120 | 6 : 148, 236, 423, 460, 507 | 8 : 155 | 10 : 342 | 11 : 14, 191 | 14 : 138 | 15 : 44 |
intererit. 14 : 73 |
interiora. 12 : 80 |
interius. 11 : 15 |
internuntia. 6 : 544 |
interpres. 4 : 79 | 6 : 543 |
interrogo 10 : 72 |
intervenit. 6 : 193 |
inteſtata. 1 : 144 |
inteſtatus. 3 : 274 |
inteſtina. 7 : 78 |
inteſtino. 6 : 428 |
intolerabile. 6 : 413 |
intolerabilius, 6 : 459 |
intonet. 6 : 484 |
intra *prepoſ.* 8 : 240 | 9 : 11, 43, 55, 94 | 13 : 209 | 14 : 45 |
intrantes. 6 : 125 |
intranti. 4 : 62 |
intrat. 2 : 88 | 6 : 373, 521 | 10 : 317 | 12 : 75 |
intraverit. 10 : 173 |
intravit. 6 : 121 |
intrepidi. 13 : 89 |
introitum. 11 : 10 |
intulerit. 6 : 339 |
intulit. 6 : 298 |
intus. 3 : 243 |
invadunt. 2 : 20 |
invalidi. 3 : 88 |
inveniat. 2 : 5 | 6 : 207 | 8 : 48, 173 | 10 : 148 | 15 : 229 |
inveniet. 8 : 232 |
invenit. 3 : 260 | 9 : 8 | 10 : 47 | 13 : 29, 197 | 15 : 44 |
invertas. 14 : 75 |
inventus. 13 : 66 |
invento. 8 : 30 |
inventrix. 15 : 117 |
inverſis. 14 : 187 |
inverſo. 3 : 108 |
invideas. 7 : 93 | 11 : 110 |
invidet. 10 : 228 |
invidia. 15 : 95 |
invidiæ. 10 : 57 |
invidiam. 15 : 123 |
invidioſa. 13 : 179 |
inviſi. 13 : 248 |
inviſa. 6 : 211 |
invitatus. 14 : 134 |
inviti. 14 : 108 |
involviſque. 6 : 606 |
inutile. 15 : 126 |
Io. 6 : 525 |
jocari. 3 : 40 |
joco. 9 : 10 |
jocorum. 3 : 147 |
Ionium. 6 : 93 |
Jove. 6 : 15 *bis* | 14 : 206 |
Jovem. 12 : 85 |
Jovi. 12 : 6 |
Jovis. 8 : 156 | 10 : 38, 268 | 14 : 81, 271 |
Iphigenia. 12 : 119 |
ipſa. 3 : 95, 173 | 6 : 208, 252, 280, 400, 489 | 10 : 294 | 11 : 133 | 13 : 29 | 14 : 139 |
ipſâ. 10 : 76 | 12 : 11 | 13 : 180 | 14 : 295 |
ipſæ. 6 : 243 |
ipſam. 6 : 172, 332, 567 | 10 : 141 | 13 : 151 |
ipſas. 8 : 23 | 10 : 59 |
ipſe. 1 : 62, 105, 127, 136 | 2 : 18 | 3 : 110, 222 | 4 : 69 | 5 : 30, 37, 86, 104, 142 | 6 : 551 | 8 : 41, 75, 147, 148 | 10 : 52, 230, 251, 363 | 11 : 62, 75, 160 | 12 : 35 | 13 : 56 | 14 : 127, 244 | 15 : 38, 45 |
ipſi. 1 : 100 | 5 : 107 | 6 : 518 | 8 : 110, 188 | 13 : 1 | 14 : 3, 234 | 15 : 59 |
ipſis. 2 : 31 | 3 : 146 | 5 : 135 | 6 : 522 | 10 : 7, 146, 347 | 11 : 71, 202 | 15 : 100 |
ipſius. 6 : 529 | 7 : 239 | 8 : 262 | 10 : 285 | 16 : 58 |
ipſo. 1 : 33 | 14 : 206 |
ipſorum. 8 : 138 | 13 : 105, 138 |
ipſos. 1 : 100 | 6 : 346 | 9 : 26 | 10 : 305 |
ipſum. 3 : 147 | 4 : 28 | 5 : 6, 56 | 10 : 182 | 11 : 9 | 12 : 40 | 14 : 167 |
ipſumque. 6 . 174 | 8 : 132 |
ira. 1 : 85 | 6 : 646 | 13 : 100, 176 | 15 : 131 |
irâ. 1 : 45 | 14 : 50 |
iræ. 1 : 168 | 8 : 88 | 13 : 183 | 15 : 169 |
Iram. 6 : 188, 284 |
iraſci. 10 : 360 |
irati. 3 : 299 |
iratus. 1 : 50, 146 |
irato. 13 : 93 |
irritus. 10 : 313 | 13 : 226 |
ire. 3 : 25, 128 | 8 : 130 | 9 : 21 | 14 : 122 |
iret. 12 : 14 |
irritamentum. 11 : 165 |
Iſæo. 3 : 74 |
Iſiacæ. 6 : 488 |
Iſide. 12 : 28 |
Iſidis. 6 : 528 | 9 : 22 |
Iſis. 13 : 93 |
iſta. 2 : 75, 136 | 6 : 190 | 9 : 74 | 11 : 166 |
iſtas. 1 : 139 |
iſte. 4 : 67 | 6 : 408 | 7 : 36 |
iſtic. 3 : 29 |
iſtis. 14 : 179 |
iſtos. 6 : 294 |
Iſtro. 8 : 170 |
Iſtrum. 12 : 111 |
it. 145 |
ita. 2 : 38 | 5 : 59 | 6 : 221 | 13 : 91 |
Italiæ. 3 : 171 |
Italiam. 10 : 154 | 12 : 78 |
ite. 2 : 89 | 3 : 66 | 12 : 83 |
iter. 7 : 172 | 10 : 20 |
iterum. 3 : 134 | 4 : 1, 12 : 25 |
Ithacum. 10 : 257 | 14 : 287 |
Ithacus. 15 : 26 |
itur. 1 : 89 | 4 : 65 |
jubeant. 9 : 144 |
jubeat. 3 : 129 | 6 : 98, 274 |
jubebit. 5 : 143, 159 |
jubentur. 4 : 144 | 8 : 65 | 14 : 108 |
jubeo. 6 : 212 |
juberet. 2 : 101 | 15 : 150 |
Jubernæ. 2 : 160 |
jubet. 1 : 99 | 2 : 7 | 3 : 196, 284, 290 | 6 : 329, 416, 419, 516 | 7 : 102 | 14 : 31, 212, 306 | 15 : 134 |
jubetur. 6 : 339 | 7 : 41 |
jubis. 6 : 40 |
jucunda. 4 : 81 |
jucundam. 7 : 82 |
jucundis. 10 : 349 |
jucundius. 13 : 180 |
jucundum. 5 : 140 |
Judæa. 6 : 542 |
Judæi. 6 : 546 |

Judæis. 3: 14 |
Judaicum. 14 : 101 |
judex. 16 : 13 : 29 |
judice. 4, 12 | 7 : 13, 117 | 8 : 188 | 13 : 3 |
judicio. 1 : 48 |
judicis. 2 : 75 |
juga. 3 : 191 | 8 : 108 |
jugera. 3 : 142 | 4 : 7 | 14 : 163 |
jugeribus. 2 : 132 | 9 : 60 |
jugis. 6 : 648 |
jugo. 8 : 63 |
jugulare. 15 : 12 |
jugulata. 12 : 127 |
jugulo. 8 : 218 |
jugulos. 4 : 110 |
jugum. 6 : 207 | 9 : 57 | 10 : 135 | 13 : 22 |
Juli. 8 : 42 |
Julia. 2 : 32, 37 | 6 : 38 |
Julius. 2 : 70 |
Julo. 12 : 70 |
jumenta. 3 : 316 | 4 : 5 | 7 : 180 | 9 : 103 |
jumentis. 8 : 154 |
jumento. 14 : 77 |
juncta. 6 : 447 |
junctaque. 2 : 46 |
junctamque. 6 : 199 |
junge. 9 : 105 |
jungitur. 6 : 41 |
junguntur. 9, 89 |
Junio. 15 : 27 |
Juno. 6 : 618 | 13 : 40 |
Junonem. 2. 98 |
Junoni. 6 : 48 |
Junonis. 7 : 32 |
Jupiter. 5 : 79 | 6 : 59 | 10 : 188 : 11 : 116 | 13 : 41, 114 |
jura. 2 : 43, 51, 72 | 9 : 87 | 15 : 135 |
jurante. 2 : 98 |
jurare. 6 : 16 |
jurat. 8 : 156 | 13 : 78 |
juravo. 5 : 5 |
jure. 2 : 34 | 11 : 23 | 13 : 201. 202 | 14 : 8 |
jures. 3 : 144 |
jurgia. 5 : 26 | 6 : 267 | 15 | 51 |
juris. 2 : 139 | 6 : 216 | 8 : 50 |
juriſque. 1 : 128 |
jus. 1 : 56 | 10 : 87, 101 | 14 : 101 | 16 : 51 |
juſſa eſt. 3 : 15 |
juſſæ. 11 : 104 |
juſſas. 3 : 65 |
juſſeris. 3 : 78 |
juſſerit. 6 : 625 |
juſſit. 6 : 37, 621 | 10 : 275 |
juſſos. 6 : 370 |
juſſuque. 10 : 15 |
juſſus. 5 : 12 | 8 : 210 | 14 : 331 |
juſta. 6 : 94 | 9 : 90 |
juſtæ. 16 : 19 |
juſti. 10 : 274 |
juſtis. 8 : 267 |
juſtiſſima. 16 : 17 |
juſtitia. 4 : 81 |
juſtitiæque. 8 : 25 |
juſto. 8 : 92 |
juvabit. 3 : 211 |
juvant. 11 : 16 |
juvat. 14 : 4 |
juvencam. 6 : 48 |
juvencum. 8 : 155 |
juvene. 4 : 95 |
juvenem. 6 : 339 | 8 : 71 | 14 : 191, 251 |
juvenes. 2 : 50 | 3 : 158 *bis* | 7 : 20, 132 | 8 : 164, 262 | 11 : 199 | 14 : 34, 207, 121, 281 |
juveneſque. 3 : 158 |
juveni. 1 : 25 | 7 : 160 | 10 : 168, 226 | 14 : 23 : 235 |
juventus. 11 : 5 |
juvenis. 5 : 45 | 8 : 51 | 10 | 310 | 13 : 55 | 14 : 7 |
juventá. 6 : 103, 168 |
juventus. 2 : 155 | 7 : 213 | 8 : 114 |
juvenum. 10 : 196 |
juxta. 11 : 201 |

L.

LAbe. 14 : 69 |
labellis. 5 : 128 | 6 : 275 |
labello. 3 : 185 | 9 : 35 |
labellum. 1 : 160 | 14 : 325 |
labem. 2 : 78 |
labente. 6 : 202 |
labentibus. 3 : 194 |
labitur. 15 : 77 |
labor. 6 : 288 | 7 : 98, 216 | 8 : 104 | 14 : 224 | 16 : 56 |
laboranti. 6 : 442 |
laborat. 8 : 239 |
labore. 16 : 52 |
laborem. 7 : 17 |
labores. 6 : 592 | 9 : 42 | 10 : 359, 361 | 14 : 198 |
labori. 16 : 57 |
laboris. 10 : 139 | 14 : 164 |
laborum. 3 : 22 |
labra. 3 : 294 | 6 : 622. 462 | 10 : 67, 229 | 13 : 114 |
labyrinthi. 1 : 53 |
Lacedæmonium. 11 : 173 |
lacerabant. 15 : 102 |
laceratet. 4 : 37 |
lacerat. 6 : 624 |
laceratis. 6 : 439 |
lacerna. 3 : 148 |
lacernâ. 10 : 212 |
lacernas. 1 : 27 | 9 : 28 | 16 : 45 |
lacernatæ. 1 : 62 |
lacernis. 14 : 287 |
lacertá. 14 : 75 |
lacertæ. 3 : 231 | 7 : 114 |
lacerti. 14 : 131 |
lacertis. 10 : 11 : 15 : 63 |
lacerto. 6 : 106 |
laceſſit. 6 : 147 |
Lacheſi. 3 : 27 |
Lacheſis. 9 : 136 |
lacrymæ. 1 : 168 | 6 : 553 | 16 : 27 |
lacrymas. 3 : 101 | 5 : 159 | 10 : 52, 261 | 15 : 133 |
lacrymis. 6 : 272 | 13 : 134 |
lacte. 6 : 467 |
lactis. 11 : 68 | 13 : 70 |
lacunas. 1 : 56 |
lacus. 4 : 60 | 6 : 602 |
Lædas. 13 : 97 |
lædant. 3 : 272 |
Lælius. 14 : 195 |
læna. 3 : 283 |
læna *ablat.* 5 : 131 |
lænam. 7 : 73 |
Læſtrigonas. 15 : 18 |
læta. 6 : 569 | 12 : 13 |
lætam. 7 : 83 |
lætare. 10 : 310 |
læti. 16 : 60 |
lætis. 10 : 98 | 12 : 73 |
lætum. 13 : 123 | 15 : 41 |
lætus. 13 : 248 | 14 : 231 |
lævâ. 7 : 159 | 14. 297 |
lævaque. 6 : 560 |
læváque. 6 : 657 |
læve. 10 : 190 |
lævi. 2 : 12 |
lævia. 8 : 115 |
lævibus. 6 : 355 | 8 : 35 |
lævis. 3 : 111 | 9 : 95 |
lævo. 14 : 228 |
lævum. 4 : 120 | 6 : 494 |
lagená. 5 : 29 | 8 : 162 |
lagenæ. 7 : 121 | 12 : 60 |
lagenas. 14 : 271 |
Lagi. 6 : 83 |
lambenti. 9 : 5 |
lambentibus. 8 : 35 |
lambit. 2 : 49 |
Lamiarum. 4 : 154 | 6 : 384 |
lampade. 6 : 137 |
lampas. 3 : 285 |
lana. 5 : 25 |
lanam. 2 : 54 | 7 : 224 |
lanatas. 8 : 155 |
lanatis. 15 : 11 |
lance. 6 : 203 |
lancem. 5 : 80 |
lances. 12 : 43 |

lancibus

lancibus. 11 : 18 |
languentis. 11 : 165 |
languida. 1 : 122 |
languorem. 3 : 233 |
lanificæ. 12 : 66 |
lania. 6 : 406 |
laniſtæ. 3 : 158 | 11 : 8 |
laniſtia. 6 : 215 |
lanugo. 13 : 59 |
Laomedontiades. 6 : 325 |
lapidem. 6 : 576 | 15 : 65 |
lapides. 13 : 67 |
Lappa. 7 : 72 |
lapſum. 15 : 156 |
lapſus. 3 : 7 |
laqueo. 7 : 50 |
laqueos. 10 : 314 |
laqueum. 10 : 53 | 13 : 244 |
lardum. 11 : 84 |
lare. 8 , 14 |
laremque. 6 : 3 |
lares. 8 : 110 | 9 : 137 | 12 : 113 |
larga. 10 : 302 |
largæ. 14 : 25 |
largiri. 5 : 110 |
largitur. 7 : 88 |
largus. 10 : 119 |
laribus. 13 : 233 | 15 : 153 |
laribuſque. 12 : 89 |
laris. 3 : 110 | 14 : 20 |
Laronia. 2 : 36 , 65 |
laſcivi. 11 : 98 |
laſcivum. 6 : 193 |
laſſare. 2 : 92 |
laſſata. 6 : 129 , 410 |
laſſi. 15 : 167 |
laſſique. 1 : 132 |
laſſia. 6 : 483 | 8 : 154 |
laſſo. 7 : 117 | 8 : 137 |
laſſoque. 14 : 146 |
laſſos. 9 : 55 |
laſſus. 8 : 146 |
lata. 6 . 429 | 9 : 65 |
latà. 14 : 308 |
latè. 14 : 245 |
latentia. 9 : 18 |
lateque. 6 : 92 |
Lateranorum. 10 : 17 |
latere. 11 : 96 |
lateri. 6 : 37 |
lateris. 6 : 504 | 13 : 229 |
laternam. 5 : 88 |
latet. 6 : 236 |
Latiis. 2 : 127 | 11 : 115 |
Latinà. 1 : 171 | 8 : 216 |
Latinæ. 5 : 55 |
Latinas. 6 : 286 |
Latinè. 6 : 187 | 11 : 148 |
Latini. 6 : 44 |
Latino. 1 : 36 | 6 : 636 |
Latio. 12 : 103 |
latis. 1 : 137 | 4 : 21 |
latiſſima. 12 : 59 |
latius. 14 : 234 |
lato. 10 : 27 |
Latona. 10 : 292 |
Latonæ. 6 : 175 |
latos. 11 : 123 |
latratibus. 6 : 414 |
latravit. 10 : 272 |
latrone. 10 : 22 |
latronem. 13 : 145 |
latum. 1 : 157 | 6 : 481 |
laturos. 6 : 604 |
latus. 3 : 131 | 6 : 649 | 7 : 109 | 8 : 117 | 11 : 142 | 12 : 31 | 14 : 289 |
lavantur. 2 : 152 |
lavari. 6 : 446 | 7 : 130 |
lavat. 3 : 262 |
lavatur. 5 : 90 |
laudabat. 4 : 121 |
laudabile. 11 : 22 |
laudamus. 8 : 58 |
laudant. 14 : 182 |
laudare. 3 : 42 , 92 , 106 | 7 . 31 |
laudas. 10 : 28 |
laudat. 3 : 86 | 6 : 434 | 13 : 32 |
laudatur. 1 : 74 | 4 : 71 | 5 : 42 | 14 : 111 |
laude. 8 : 74 |
laudent. 11 : 58 |
laudet. 14 : 154 |
laudibus. 6 : 181 |
laudis. 8 : 76 | 10 : 143 |
laudo. 3 : 2 | 4 : 18 | 12 : 121 |
lavet. 14 : 62 |
Laufella. 6 : 319 | 9 : 117 |
Lavino. 12 : 71 |
Laurenti. 1 : 107 |
Laureolum. 8 : 187 |
lauro. 6 : 79 | 8 : 253 | 10 : 65 |
laurumque. 7 : 19 |
laurus. 2 : 158 |
lauri. 14 : 257 |
lautiſſima. 7 : 175 | 11 : 140 |
lautiſſimus. 3 : 221 |
lauto. 14 : 13 |
lautorum. 7 : 177 |
laurum. 1 : 67 |
lautus. 11 : 1 |
laxabant. 8 : 261 |
laxate. 4 : 67 |
laxet. 6 : 143 |
lecti. 6 : 225 | 9 : 78 |
lectica. 1 : 32 , 121 | 3 : 242 | 10 : 35 |
lecticas. 6 : 308 |
lectis. 11 : 96 | 13 : 136 |
lecto. 2 : 60 | 5 : 17 | 6 : 593 |
lectore. 1 : 13 |
lectulus. 9 : 77 |
lectum. 6 : 21 |
lecture. 6 : 276 |
lectus. 3 : 203 | 6 : 267 | 8 : 177 |
Ledam 6 : 63 |
legantur. 12 : 130 |
legat. 7 : 231 |
legatum. 8 : 172 | 9 : 64 , 83 |
lege. 6 : 452 |
legemque. 6 . 634 |
legenti. 7 : 104 |
legerat. 7 : 152 | 11 : 78 |
leges *nomen*. 2 : 30 , 43 , 72 | 7 : 229 | 8 : 91 , 11 : 8 | 14 : 100 , 193
leget. 3 : 241 |
legi. 3 : 155 |
legibus. 10 : 318 | 16 : 15 |
legio. 2 : 155 |
legione. 3 . 132 |
legiones. 10 : 79 | 14 | 241 |
legionibus. 8 : 255 |
legit. 11 . 69 | 13 . 121 |
legitimè. 10 : 338 | 12 : 100 |
legitima. 6 : 199 |
legitimum. 9 : 44 |
legum. 4 : 79 | 6 : 543 | 8 : 50 , 268 | 14 : 177 |
legumen. 15 : 174 |
lenæ. 6 . 488 |
Lenas. 5 : 98 |
leno. 1 : 55 |
lenone. 6 : 126 |
lenonibus. 6 : 215 |
lenonum. 3 : 156 | 6 : 329 | 14 : 46 |
lenta. 13 : 100 |
lentaque 16 : 47 |
lento. 6 : 564 |
Lentule. 6 : 80 |
Lentulus. 7 : 95 | 8 : 187 | 10 : 287 |
lentus. 8 : 248 |
leo. 8 : 36 | 14 : 247 | 15 : 161 |
leonem. 7 : 76 |
leoni. 15 : 160 |
Lepidi. 6 : 264 |
Lepidis. 8 : 9 |
leporem. 5 : 167 | 14 : 81 |
lepores. 5 : 124 |
lepus. 11 : 138 |
lethale. 15 : 165 |
lethifero. 4 : 56 |
letho. 10 : 119 |
levabit. 14 : 83 |
levant. 12 : 53 |
Leucadie. 8 : 241 |
leve. 7 . 240 |
levet. 14 : 216 |
levibus. 13 : 182 |
leviori. 7 : 77 |
levioribus. 4 : 11 .
levia. 6 : 506 |
levium. 11 : 83 |
levius *nomen*. 10 : 344 |
levius *adverb*. 2 : 56 |
lex. 2 : 37 | 6 : 38 | 7 : 105 |

10 : 315 | 14 : 324 |
libeat. 1 : 19 | 10 : 162 |
libelli. 1 : 85 | 7 : 107 |
libellis. 13 : 19, 62 |
libello. 14 : 193 |
libellos. 3 : 206 | 6 : 243 | 7 : 26 |
libentiùs. 15 : 88 |
liber *adject.* 5 : 161 | 9 : 121 |
libera. 4 : 90 | 8 : 211, 244 |
liberet. 1 : 152 |
libertas. 2 : 112 | 3 : 299 | 6 : 139, 216 | 8 : 177 |
libertate. 7 : 116 | 8 : 263 |
libertatem. 14 : 230 |
libertatemque. 14 : 56 |
libertatiſque. 2 : 77 |
libertinus. 1 : 102 |
liberto. 2 : 59 |
libertorumque. 5 : 28 |
libertos. 7 : 43 |
libertus. 6 : 145 |
libet. 1 : 63 | 2 : 1 | 7 : 113 | 8 : 29 | 12 : 95 | 14 : 142 | 15 : 84 |
libidine. 4 : 3 | 6 : 134, 317 | 7 : 85 |
libidinis. 6 : 293 | 11 : 172 |
libido 2 : 14 | 6 : 348 | 8 : 135 | 10 : 208 |
libis. 3 : 187 |
Libitinam. 12 : 122 |
libitum. 3 : 159 |
libo. 16 : 39 |
libraria. 6 : 475 |
librarius. 9 : 109 |
libras. 10 : 147 |
librata. 8 : 204 |
libri. 1 : 5 |
libris. 4 : 16 | 6 : 450 | 9 : 84 |
libro. 6 : 262, 577 | 8 : 134 |
libros. 3 : 219 |
librum. 3 : 41 |
libuit. 5 : 16 |
Liburno. 3 : 240 | 4 : 75 |
Liburnus. 6 : 476 |
Libyâ. 11 : 25 |
Libye. 5 : 119 |
liceat. 2 : 135 | 3 : 302 | 6 : 455 | 8 : 235 |
licebit. 11 : 182 |
liceret. 4 : 85 |
licet *verbum*. 1 : 162 | 3 : 92 | 4 : 34 | 7 : 146 | 8 : 131 | 10 : 304 | 11 : 194, 205 | 15 : 13 |
licet *conjunctio*. 1 : 105 | 2 : 147 | 3 : 144 | 5 : 141 | 6 : 139, 208, 282, 579 | 8 : 19, 81, 85, 122 | 10 : 19, 215, 298 | 13 : 56 | 14 : 32, 265, 287 |
Licinis. 1 : 109 |
Licinus. 14 : 306 |
lictore. 8 : 137 |
lictorem. 3 : 128 |
ligni. 13 : 157 | 16 : 41 |
ligno. 12 : 18 |
lignorum. 7 : 24 |
lignum. 11 : 118 |
ligonem. 11 : 89 |
ligonis. 7 : 33 |
ligulas. 5 : 20 |
Liguſtica. 3 : 257 |
limen. 1 : 100 | 2 : 88 | 6 : 47 | 11 : 188 |
limina. 6 : 52 | 14 : 44, 220 |
limine. 1 : 96 | 3 : 124 | 6 : 227 | 10 : 29 | 13 : 154 |
limite. 10 : 169 | 16 : 38 |
lina. 5 : 102 |
lingua. 9 : 120 |
linguæ. 7 : 149 |
linguam. 3 : 63 | 9 : 123 |
linguas. 9 : 119 |
linguis. 12 : 83 |
linigero. 6 : 532 |
linique. 4 : 45 |
linit. 6 : 480 | 9 : 58 |
linquebat. 6 : 119 |
linquere. 15 : 152 |
linquit. 6 : 226 |
lintea. 3 : 263 | 8 : 168 | 14 : 22 |
Liparæâ. 13 : 45 |
lippus. 10 : 130 |
litem. 6 : 241 |
lites. 6 : 267 | 7 : 168 | 16 : 42 |
litigat. 6 : 35 | 7 : 141 |
litiget. 16 : 16 |
litis. 16 : 50 |
littera. 13 : 138 |
littora. 2 : 160 | 4 : 47 |
littore. 11 : 113 | 14 : 87, 270 |
littus. 3 : 4 | 4 : 143 | 7 : 49 |
lituis. 14 : 200 |
livida. 6 : 630 |
lividulas. 11 : 110 |
livorem. 2 : 81 |
livoribus. 16 : 11 |
locamus. 10 : 366 |
locantur. 3 : 33 |
locaſti. 8 : 185 |
locatâ. 9 : 143 |
loco. 3 : 230 | 5 : 12 | 7 : 210 |
locos. 6 : 244 |
loculis. 1 : 89 | 10 : 46 | 11 : 38 | 13 : 139 |
locum. 1 : 103 | 6 : 541 |
locuples. 6 : 140 | 12 : 99 | 14 : 137 |
locupletem. 13 : 96 | 14 : 197 |
locus. 3 : 22, 119 | 7 : 63 |
10 : 110 | 15 : 37 |
Locuſta. 1 : 71 |
locuti. 2 : 20 |
locuturi. 4 : 88 |
lodice. 6 : 194 | 7 : 66 |
longa. 2 : 84 | 3 : 254 | 6 : 78, 220 | 8 : 47 | 10 : 57, 190, 204, 223, 265 | 14 : 158, 251 |
longa *ablat.* 6 : 622 | 15 : 207 | 16 : 68 |
longáque. 9 : 52 |
longæ. 5 : 103 | 6 : 291 | 10 : 275 | 15 : 96 |
longe. 6 : 69, 209, 373 | 7 : 41 | 8 : 272 | 14 : 279 |
longeque. 8 : 272 | 12 : 77 | 14 : 89 |
longi. 3 : 124 | 6 : 482 | 9 : 34 | 10 : 44 | 14 : 217 |
Longinum. 10 : 16 |
longior. 2 : 167 |
longis. 6 : 309 | 7 : 182 |
longiſſima. 1 : 135 |
longiſſimus. 3 : 284 |
longo. 4 : 44 | 5 : 80 | 6 : 560 | 7 : 132 | 8 : 1, 208 | 9 : 16 | 10 : 255 | 11 : 152 | 16 : 50 |
longorum. 6 : 350 |
longos. 2 : 124 | 12 : 91 | 14 : 198 |
longum. 3 : 88 | 6 : 65, 588 | 8 : 228 | 15 : 82 |
longus. 6 : 430 |
loquaci. 5 : 142 |
loquantur. 6 : 530 |
loquar. 6 : 132 |
loquatur. 6 : 438 |
loquendi. 2 : 111 | 6 : 452 |
loquentem. 16 : 35 |
loquentur. 9 : 103 |
loqui. 3 : 96 | 6 : 400 |
loquitur. 15 : 112 |
loquor. 14 : 115 |
loquuntur. 4 : 17 |
lora. 1 : 61 |
lorica. 10 : 134 |
loricam. 11 : 30 |
loripedem. 2 : 23 | 10 : 308 |
loris. 6 : 413 |
loro. 2 : 125 | 5 : 165 |
lotâ. 6 : 463 |
loto. 6 : 428 |
lubricat. 11 : 173 |
Lucanos. 8 : 180 |
Lucanus. 7 : 79 |
luce. 6 : 311 | 8 : 151 | 13 : 184 | 15 : 43 |
lucebis. 1 : 155 |
lucernâ. 1 : 51 |
lucernæ. 6 : 130 | 8 : 35 |
lucernas. 7 : 225 | 10 : 339 |
lucernis. 6 : 304 | 12 : 92 |
luciferi. 8 : 12 |
lucifero. 13 : 158 |

Lucilius. 1: 165 |
lucis. 13: 88 |
Lucretia. 10: 293 |
lucri. 14: 204, 278 |
Lucrinum. 4: 141 |
lucro. 6: 570 |
lucrum. 13: 24 |
luctantur. 2: 51 |
luctibus. 10: 244 |
luctum. 14: 157 |
lucus. 1: 7 |
ludant. 7: 239 |
ludebant. 11: 98 | 14: 168 |
ludere. 15: 59 |
ludi. 11: 20 | 14: 264 |
ludia. 6: 104, 265 |
ludis. 8: 194 |
ludit. 4: 14 |
luditur. 1: 90: 8: 10 |
ludium. 6: 82 |
ludos. 6: 87, 351 | 11: 177 |
ludum. 6: 323 |
ludus. 8: 199 |
Lugdunenſem. 1: 44 |
lugendus. 8: 267 |
lugentis. 3: 279 | 15: 134 |
lugere. 10: 257 |
luget. 10: 256 |
lumbis. 10: 227 |
lumbos. 3: 244 | 6: 313 |
9: 59 |
lumbum. 8: 16 |
lumen. 3: 286 | 9: 105 |
lumina. 13: 91, 164 |
luna. 3: 286 | 8: 149 |
luna *ablat.* 6: 310 |
lunæ. 6: 442 |
lunam. 7: 192 | 10: 21 |
lupa. 3: 66 |
lupanar. 6: 121 |
lupanaris. 6: 131 |
Luperco. 2: 142 |
lupini. 14: 153 |
luſca. 7: 128 |
luſcis. 10: 228 |
luſcum. 10: 158 |
luſerit. 5: 139 |
luſit. 11: 160 |
luſore. 9: 61 |
luſtrabit. 6: 581 |
luſtrari. 2: 157 | 13: 63 |
luſtraverit. 6: 517 |
luſtravitque. 2: 144 |
luteo. 10: 132 |
luto. 3: 247 | 6: 13 | 7: 180 | 14: 35, 66 |
lutulenta. 7: 131 |
lux. 1: 12 | 13: 158 | 14: 105 |
luxu. 6: 298 |
luxuria. 6: 292 | 11: 22 |
luxuria. 15: 45 |
luxuriæ. 11: 140 | 11: 45 |
luxuriam. 4: 137 |
luxurioſa. 11: 77 |
Lyciſca. 6: 123 |
Lycius. 11: 147 |
Lyde. 2: 141 |

M.

MAcelli. 11: 10 |
macellis. 11: 64 |
macello. 5: 95 | 6: 40 |
macer, 6: 137 |
Machæra. 7: 9 |
maciem. 15: 101 |
macies. 9: 16 |
macra. 7: 29 |
macri. 14: 146 |
mactare. 12: 115 |
maculam. 14: 2 |
maculis. 5: 104 | 15: 160 |
Maculonus. 7: 40 |
madenti. 4: 154 |
madentia. 6: 318 |
madentis. 13: 85 |
madida. 2: 93 |
madidæ. 6: 472 |
madidamque. 3: 11 |
madidas. 5: 101 | 7: 164 |
madidique. 10: 199 |
madidis. 10: 178 | 15: 47 |
madido. 13: 165 |
madidum. 9: 51 |
madidumque. 6: 296 |
maduerunt. 10: 121 |
Mæcenas. *vide* Mœcenas.
Mænades. 6: 316 |
Mæotica. 4: 42 |
magicæ. 15: 5 |
magicos. 6: 609 |
magis. 1: 7, 52 | 2: 16 | 4: 119 | 6: 87, 187, 412 | 8: 222 | 11: 16, 45, 167 | 13: 192 | 14: 113, 265 |
magiſter. 2: 77, 114 | 4: 45 | 12: 79 |
magiſtra. 6: 360 | 13: 22 |
magiſtri. 5: 122 | 7: 212 |
magiſtro. 6: 26 | 14: 212 |
magiſtros. 7: 154 | 8: 8 | 14: 12 |
magiſtrum. 14: 246 |
magna. 2: 14, 47 | 3: 39, 171, 212 | 6: 55, 391, 543, 612 | 7: 91, 108 | 8: 121 | 10: 49, 82 | 11: 208 | 12: 116 | 13: 19, 100, 109 | 16: 14 |
magna *ablat.* 3: 194, 247 | 4: 32 | 8: 13, 172 | 14: 14 |
magnaque *nominat.* 6: 536 | 10: 111 |
magnaque *ablat.* 3: 142 | 10: 351 |
magnam. 4: 20 | 5: 14 | 7: 66 | 10: 56 | 15: 41 |
magnæque. 4: 74 | 10: 39 |
magnarum. 3: 72 |
magnas. 7: 44 |
magni. 1: 33 | 2: 113 | 4: 31, 125 | 5: 114 | 6: 519 | 10: 213 | 14: 79, 224, 227, 304 |
magnis. 3: 235 | 4: 17 | 6: 9, 88, 167 | 10: 259 | 11: 247 | 14: 32, 169, 276 |
magno. 2: 60, 87 | 3: 57, 166 *bis*, 167, 244 | 6: 39, 73, 419, 539 | 7: 107, 130 | 10: 246 | 11: 32, 80, 123, 138, 148 | 14: 247 | 16: 21 |
magnoque. 6: 409 |
magnorum. 11: 102 |
magnos. 6: 312, 458 | 10: 16 |
magnum. 8: 263 | 10: 65 | 14: 312 |
magnus. 1: 20 | 4: 133, 145 | 6: 558 | 10: 160 |
magus. 3: 77 |
majeſtas. 1: 113 | 3: 174 | 11: 111 |
major. 1: 88, 106 | 4: 139 | 5: 111 | 6: 552 | 8: 141 | 9: 113 | 10: 14, 140, 233 | 11: 166 | 13: 12, 221 | 15: 114, 159 |
majora. 4: 17, 66 | 8: 252 | 10: 137, 311 | 13: 144 |
majoraque. 2: 122 | 14. 117 |
majore. 11: 2 | 3: 100 | 5: 56 | 10: 289 | 13: 130 *bis* | 14: 303 |
majorem. 6: 337 | 13: 73, 163 |
majores. 4: 27 | 5: 118 | 8: 133 | 12: 109 | 13: 57 | 14: 264 |
majoribus. 13: 124 |
majoris. 1: 29 | 3: 115 | 7: 137 | 15: 162 |
majorque. 14: 142 |
majorum. 1: 60 | 7: 207 | 8: 3, 22, 64, 146, 227, 174 | 14: 193 | 16: 32 |
majus. 6: 567 |
mala. 6: 291 | 10: 145 | 14: 216 | 15: 142 |
mala, *id eſt*, poma. 11: 74 |
malæ, *ſubſtant. id eſt*, maxillæ. 15: 54 |
malæ *adject.* 13: 109 | 14: 226 |
male. 5: 163 | 8: 9 | 9: 30 | 10: 85 |
mali. *i.* pomi. 5: 153 |
mali *adject.* 7: 51 | 9: 120 | 14: 290 |
malignis. 10: 111 |

malim. 4 : 98 |
malis. 6 : 335 | 10 : 191 | 14 : 303 |
malo *nomen.* 13 : 1 |
malo *verbum.* 6 : 165, 166 | 8 : 269 | 10 : 124 | 14 : 153 |
malorum. 10 : 98 | 13 : 13 : 236 |
malos. 15 : 70 |
malum *neutr.* 6 : 100 |
malum *ſubſtant. maſcul.* 12 : 54 |
malunt. 9 : 115 |
malus. 3 : 42 | 4 : 8 | 7 : 169 |
Mameteorum. 8 : 192 |
mamillæ. 7 : 150 |
mamillam. 13 : 163 |
mamillis. 6 : 400 : 490 | 12 74 |
mamma. 1 : 23 |
manantis. 6 : 622 | 15 : 136 |
manare. 6 : 274 |
manciplorum. 9 : 119 |
mancipium. 1 : 171 |
mancus. 3 : 48 |
mandaret. 10 : 53 |
mandat. 3 : 46 |
mandata. 6 : 353 |
mandavi. 14 : 225 |
mandet. 8 : 91 |
mandræ. 3 : 237 |
manè. 6 : 600, 655 |
maneant. 3 : 30 | 8 : 92 |
manebit. 14 : 310 |
maneret 4 95 | 9 : 72 |
Manes *nomen.* 2 : 149 | 15 : 105 |
Maneſque. 2 : 154 |
manet. 5 : 103 11 : 39 | 13 : 177 |
mangone. 11 : 147 |
manibus. 5 : 83 | 6 : 380, 572 | 14 : 285 |
maniæ. 6 : 215 |
manifeſta. 2 : 64 | 14 : 136 |
Manilia. 6 : 242 |
manipli. 16 : 20 |
manipulos. 8 : 153 |
manſit. 6 : 560 |
manſueſcere. 11 : 104 |
mano. 10 : 302 | 12. 65 |
manubria. 11 : 133 |
manum. 1 : 15 | 6 : 545 |
manumque. 6 : 582 |
manus 3 : 106 | 5 : 53 | 6 : 280 | 7 : 241 | 10 : 120 | 16 : 54 |
mappa. 5 : 27 |
mappæ. 11 : 191 |
Marcellis 2 : 545 |
mare. 1 : 54 | 2 25 | 3 : 55 | 5 : 94 | 6 94, 282 | 10 : 276 | 12 : 62 | 13 : 155, 14 : 276 | 15 : 16 | 16 : 69 |
margine. 1 : 5 | 3 : 19 | 4 : 30 |
maria. 4 : 83 |
maribus. 1 : 84 | 2 : 89 |
mariola. 3 : 238 |
marinos. 14 : 283 |
marique. 14 : 222 |
maris. 13 : 246 |
mariſcæ. 2 : 13 |
maritali. 6 : 43 |
mariti. 2 : 120 | 6 : 228, 231, 200, 462 : 508 : 610, 651 |
marito. 3 : 91 | 6 : 10, 135, 309, 455 | 7 : 25 | 11 : 201 |
maritos. 1 : 72 | 2 : 138 | 9 : 26 |
maritum. 1 : 121 | 6 : 100, 148, 618 |
maritus. 6 : 210, 431, 474 | 7 : 160 | 10 : 312 |
Marius. 1 : 49 | 8 120 |
marmora. 1 : 12 | 3 : 20, 215 | 9 : 104 |
marmore. 3. 205 | 14 : 95 |
marmorea. 4 : 112 : 8 : 230 |
marmoreis. 7 : 80 |
marmoreum. 8 : 55 |
marmoreus. 13 : 115 |
marmoribus. 6 : 429 | 14 : 90 |
Maronem. 6 : 435 |
Maroni. 7 : 227 |
Maronis. 11 : 178 |
marræ. 3 : 311 |
marris. 15 : 167 |
Mars. 6 : 59 | 14 : 261 |
Marſos. 3 : 169 |
Marſua. 14 180 |
Marſya. 9 : 2 |
Marti. 16. 5 |
Martique. 2 : 31 |
Martis 1 : 8 | 9 : 101 | 10 : 83, 114 | 13. 79 |
maſſa. 6 : 420 |
Maſſa *nomen proprium.* 11 35 |
maſſæ. 10 : 130 |
mater. 3 : 212 | 6 : 166, 238 | 10 : 195, 232, 290 |
materia 11 : 133 | 14 : 17 |
materiæ. 1 : 151 |
materiam. 10 : 47 |
materiamque. 7 21 |
materiem. 3 : 147 |
materno. 6 : 630 |
maternos. 14 : 26 |
Mathematicis. 14 : 248 |
Mathematico. 6 : 561 |
Matho. 7 : 129 | 11 : 34 |
Mathonis. 1 : 32 |
matre. 7. 196 | 9 : 61 |
matrem. 6 : 172 | 7 : 146 | 11 : 152 |
matri. 14 : 28 |
matribus. 11 : 71 |
matris. 3 : 176 | 6 : 564 | 9 : 23 11 : 18 | 12 : 8 |
matriſque. 6 : 511 |
matrona. 1 : 69 | 3 : 110 | 6 : 49, 249, 447, 496 |
matronæ. 10 : 319 |
matronis. 8 : 267 |
matura. 6 : 368 | 14 : 83 |
maturius. 11 : 88 |
maturus. 8 : 169 | 12 : 7 |
matutinis. 12 : 92 |
matutino. 4 : 108 | 6 : 522 |
Mævia. 1 : 22 |
mavis. 10 : 99 |
Mauri. 6 : 307 | 10 : 224 | 12 : 4 |
Mauræ. 6 : 306 |
Mauri. 5 : 53 | 6 : 336 | 11 : 125 |
Mauro. 10 : 148 | 11 : 125 |
Maurorum. 14 : 196 |
Maurus. 3 : 79 |
maxima. 5 : 66, 99 | 6 : 154 | 8 : 112 | 10 : 24 | 12 : 52 | 14 : 47 |
maximus. 3 : 310 | 7 : 193 |
me. 3 : 46, 81, 288, 320 | 8 : 126, 188 | 9 : 83, 87, 143. 148 | 10 : 122 | 11 : 330 | 13 : 102 | 14 : 154, 317 | 16 : 3 |
mea. 1 : 125 | 9 : 135 | 12 : 37 | 13 : 93 | 16 : 39 |
media. 8 : 217 |
media *ablat.* 1 : 157 | 10 : 156 | 11 : 112 | 14 : 190 |
mediæ. 5 : 106 | 7 : 222 |
mediam. 2 : 144 | 5 : 54, 102 | 6 : 46 |
mediamque. 3 : 219 | 11 : 112 |
medias. 4 : 138 |
medicamen. 14 : 254 |
medicamina. 6 : 594, 660 |
medicaminibus. 6 : 471 |
medicatum. 12 : 36 |
Medici. 6 : 46 |
Medicis. 6 : 369, 388 | 13 : 124 |
Medico. 2 : 13 | 16 : 12 |
Medicus. 3 : 77 |
mediis. 3 : 80 | 6 : 302 |
mediiſque. 6 : 108 |
medio. 1 : 63 | 6 : 445 | 9 : 106 | 10 : 37 | 12 : 77 | 13 : 10 : 14 : 129 | 16 : 38 |
mediocri. 13 : 143 |
mediocribus. 11 : 175 |
mediocris 6 : 581 | 13 : 7 |
meditataque. 6 : 538 |
meditatur. 7 : 128 |
meditatus. 4 : 112 |
mediumque. 10 : 53 |
medius. 12 : 30 |
Medo. 10 : 177 |
Medos. 7 : 132 |

medullas. 14 : 215 |
Meditrinæ. 6 : 321 |
medullis. 8 : 90 |
Megalesia. 6 : 69 |
Megalesiacæ. 11 : 192 |
mejere. 1 : 131 |
meis 3 : 28 |
Meleagri. 5 : 115 |
melior. 1 : 71 | 3 : 93, 104 | 4 : 104 | 5 : 153, 138 | 6 : 349 | 14 : 143 |
meliora 3 : 220 | 12 : 64 |
meliore. 3 : 82 | 14 : 35, 95, 158 |
meliorem. 14 : 212 |
melius. 2 : 139, 6 : 34 | 13 : 18, 215 |
melius *adverb.* 2 : 56 | 7 : 124 | 14 : 6 | 15 : 106 |
meliusne. 9 : 60 |
meliosque. 10 : 344 | 11 : 12 |
mellis. 6 : 180 |
membra. 2 : 11 | 3 : 259 | 10 : 198 | 11 : 5 | 13 : 218 | 15 : 102 |
membrana. 7 : 23 |
membrorum. 10 : 233 |
memento. 5 : 71 | 6 : 571 | 9 : 93 |
meminit. 11 : 81 |
Memnone.. 15 : 5 |
memor. 3 : 318 |
memorabile. 2 : 113 |
memoranda. 2 : 102 |
memoraret. 4 : 129 |
memori. 11 : 28 |
Memphitide. 15 : 122 |
Menalippes. 8 : 229 |
mendacia. 7 : 111 |
mendax. 10 : 174 | 15 : 16 |
mendicaret. 4 : 117 |
mendicat. 3 : 16 | 6 : 542 | 11 : 43 |
mendicatus. 10 : 277 |
Menœceus. 14 : 240 |
meus. 1 : 166 | 5 : 110 : 356 | 13 : 194, 201 |
mensa. 6 : 304 | 8 : 178 | 15 : 12 |
mensa. *ablat.* 1 : 138 |
mensæ. 2 : 110 | 6 : 629 | 8 : 104 | 13 : 211 |
mensam. 5 : 145 |
mensamque. 3 : 169 |
mensas. 1 : 75 | 5 : 4 | 11 : 117 |
mense. 3 : 9 | 6 : 152, 405 | 9 : 68 |
menses. 5 : 16 |
mensis *nominat.* 6 : 570 |
mensis *ablat.* 14 : 182 | 15 : 42 |
mensura. 4 : 72 | 9 : 34 | 10 : 98 | 11 : 35 | 14 : 93, 316 |
mensura *ablat.* 10 : 101 |
mensuram. 1 : 41 |
mente. 15 : 130 |
mentem. 6 : 530, 610 | 13 : 220 |
mentes 14 : 284 |
mentibus. 6 : 316 |
mentio. 3 : 114 | 6 : 507 | 11 : 184 |
mentiri. 3 : 41 |
mentis. 7 : 66 | 14 : 175, 226 |
mentita. 6 : 123 |
Mentore. 8 : 104 |
mera. 6 : 186 |
mercaris. 14 : 143 |
mercator. 6 : 152 | 14 : 269 |
mercatoremque. 13 : 154 |
merce. 4 : 33 |
mercede. 4 : 273 |
mercedem. 1 : 41 | 3 : 15 | 5 : 13 | 7 : 149, 157, 158 |
mercedes. 8 : 246 |
merces. 7 : 175, 228 | 14 : 164 |
mercibus. 14 : 288 |
mercis. 14 : 201 |
merentem. 16 : 55 |
merentur. 1 : 37 |
mereris. 8 : 25 |
meretrix. 6 : 118 |
merentur. 6 : 531 |
mergat. 13 : 8 |
mergatur. 8 : 86 |
mergere. 14 : 9 |
mergetur. 6 : 512 |
mergit. 10 : 57 |
meri. 6 : 318 |
meritis 14 : 163 |
merito. 2 . 34 | 3 : 211 | 8 : 114 | 10 : 208 | 15 : 24 |
meritoria. 3 : 234 |
meritum. 3 : 127 | 9 : 82 | 12 : 124 |
mero. 3 : 283 | 6 : 158, 302 | 12 : 8 | 15 : 48 |
Meroë. 6 . 527 | 13 : 263 |
mersa. 14 : 301 |
mersis. 11 : 40 |
meruisse. 8 : 226 |
meruit. 6 : 218 | 7 : 216 | 8 : 260 |
Messalinæ. 10 : 333 |
messem. 7 : 112 |
messoribus. 8 : 117 |
metallo. 13 : 30 |
metarum. 6 : 582 |
Metelli. 6 : 264 | 15 : 109 |
metitis. 9 : 71 |
metitque *nomen.* 14 : 232 |
metit. 3 . 186 |
metitur. 6 : 357 |
metretam. 3 : 246 |
metuam. 5 : 5 |
metuas. 3 : 302 |
metuenda. 11 : 45, 75 |
metuens. 7 : 210 | 13 : 90 |
metuensque. 5 : 154 |
metuentem. 14 : 96 |
metues. 8 : 38 |
metuet. 10 : 312 |
metuique *infinit.* 6 : 516 |
metuque. 14 : 303 |
metus. 3 : 198 | 14 : 178 |
metuunt. 14 : 101 |
meum. 11 : 188 | 12 : 121 |
meus. 10 : 83 |
mi *pro* mihi. 10 : 82 |
Micipsarum. 5 : 89 |
micturiunt. 16 : 46 |
micturiunt. 6 : 308 |
migra. 6 : 170 |
migrare. 11 : 51 | 15 : 151 |
migraret. 7 : 7 |
migrasse. 3 : 163 |
mihi. 1 : 3, 7 | 2 : 133 | 3 : 248, 295, 317 | 4 : 1 | 6 : 282, 392, 453 | 8 : 24, 39, 56, 142, 163 | 9 : 1, 27, 77, 125, 139, 145 | 10 : 68, 216 | 11 : 60, 193 | 12 : 1 | 14 : 153 | 15 : 98 | 16 : 18, 37 |
miles. 8 : 79 | 10 : 18, 267 | 11 : 102 | 16 : 16 |
Miletos. 6 : 295 |
milite. 2 : 155 | 16 : 18 |
militia 10 : 9 :
militibus. 16 : 51 |
militiæ. 7 : 88 | 16 : 2, 53 |
militis. 3 : 248 |
mille. 3 : 8 | 7 : 39 | 12 : 46, 122 | 14 : 12, 274 | 16 : 43, 44 |
millesima. 7 : 100 |
millia. 2 : 152 | 9 : 140 | 15 : 61 | 16 : 25 |
millibus. 4 : 15 | 5 : 60 |
Miloni. 2 : 26 |
milvos. 9 : 55 |
mimum. 6 : 607 | 13 : 110 |
mimus. 5 : 157 | 8 : 198 |
minaci. 10 : 52 |
minantur. 3 : 256 |
minator. 7 : 127 | 14 : 294 |
Minervæ. 13 : 82 |
Minervam. 3 : 139, 219 | 10 : 116 |
minetur. 6 : 568 |
minima. 6 : 91 |
minima *ablat.* 2 : 161 |
minimam. 13 : 13 |
minimas. 14 : 124 |
minimasque. 5 : 144 |
minime. 4 : 8 |
minimis. 11 : 36 |
minimisque. 6 : 348 |
minimo. 5 : 123 |
minimoque. 1 : 14 |
minimum. 6 : 268 | 15 : 24 | 16 : 8 |

INDEX

minimumque. 6: 354|
minimus. 10: 217 | 13: 179|
miniſter. 5: 63|
miniſtri. 5: 83 | 11: 161|
miniſtro. 2: 98 | 3: 46 | 12: 14|
minor. 3: 23, 125, 160, 203 | 4: 41 | 5: 168 | 6: 503, 645 | 7: 72 | 11: 61 | 13: 150 | 14: 165 | 15: 140|
minora. 10: 101|
minorem. 4: 61 | 8: 4 | 12: 56|
minores. 1: 148 | 6: 144, 498 | 8: 234|
minori. 6: 512 | 13: 48|
minoribus. 2: 146 | 14: 189|
minoris. 4: 25 | 7: 187|
Minturnarumque. 10: 276|
minus. 7: 217|
minus *adverb.* 2: 71 | 5: 157 | 6: 209, 619 | 9: 45 | 10: 327 | 14: 140|
minutal. 14: 129|
minutas. 14 | 291|
minuti. 13: 189|
minuto. 6: 545 | 9: 137|
minxit. 3. 107|
mira. 8: 198|
mirabantur. 10: 127|
mirabere. 12: 78|
mirabile. 12: 73|
mirabilis. 3: 98|
miranda. 7: 200 | 15: 127|
mirandis. 13: 65|
mirandum. 10: 32 | 12: 124:
mirandoſque. 10: 161|
mirante. 2: 67|
mirantis. 12: 16|
miraretur. 8: 264|
mirari. 11: 200|
miratrix. 4: 62|
miratur. 3: 90 | 4: 102 | 13: 162 | 14: 120|
mire. 14: 24|
miremur. 8: 68|
miretur. 14: 195|
miris. 13: 70|
Mirmillonem. 6: 81|
Mirmillonis. 8: 200|
miſce. 14: 322|
miſceat. 2: 25|
miſcellanea. 11: 20|
miſcere. 5: 61|
miſcet. 1: 70|
miſcuit. 8: 220 | 10: 163 | 14: 174|
miſellus. 13: 213|
miſer. 4: 23 | 7: 27, 117 | 9: 45 | 10: 332 | 13. 112 | 14: 64|
miſera. 14: 304|
miſerabile. 3: 166, 276 | 6: 65 | 9: 147 | 10: 269 | 15. 97|
miſerabilior. 9: 6|
miſerabilis. 2: 18 | 12: 67|
miſeræ. 3: 288 | 4: 74|
miſeræque. 9: 127|
miſeram. 8: 18 | 9: 113|
miſerantibus. 15: 104|
miſerere. 8: 89 | 12: 25|
miſeri. 2: 159 | 6: 413, 462|
miſeris. 1: 134 | 8: 122|
miſero. 4: 99 | 5: 87 | 10: 200 | 14: 246|
miſeros. 7: 154 | 10: 296|
miſerrimus. 11: 12|
miſerum. 3: 6 | 7: 161 | 8: 76 | 13: 48, 161|
miſit. 2: 148 | 4: 20 | 5: 92 | 10: 132|
miſſis. 6: 232|
miſſo. 4: 144|
miſſum. 13: 230|
miſſuros. 5: 32|
miſſus. 11: 63|
mite. 4: 82 | 13: 184|
mitem. 14: 15|
Mithridates. 14: 252|
mitior. 6: 485|
mitius. 10: 183|
mitra. 3: 66|
mittas. 5: 119 | 8: 180 | 9: 50, 70|
mittat. 7: 74|
mitte. 8: 171, 172|
mittebantur. 5: 108|
mittentur. 2: 169|
mittere. 12: 43 | 13: 114|
mitti. 6: 562|
mittit. 3: 45 | 11: 124|
mittitis. 6: 465|
mittuntur. 14: 147|
mixtos. 6: 624|
mobilia. 13: 236|
moderantem. 10: 128|
modeſtum. 10: 300|
modi. 7: 100|
Modium. 3: 130|
modica. 12: 66|
modicæ. 4: 30|
modicam. 13: 143|
modicis. 5: 108 | 14: 35|
modico. 9: 9 | 10: 289|
modio. 14: 126|
modis. 6: 405 | 7: 19 | 9: 73|
modium. 3: 210|
modo. 2: 73, 135, 160 | 3: 254 | 4: 77 | 5: 51 | 6: 194, 274 | 7: 155, 195 | 8: 99, 125, 237 | 9: 56, 134 | 13: 73 | 14: 80, 117, 298 | 15: 98, 119|
modum. 6: 358|
modumque. 8: 88|
modus. 3: 310 | 14: 172|
Mœcenas. 7: 94|
Mœcenate. 1: 66|
Mœcenatibus. 12: 191
mœcha. 2: 68|
mœchæ. 6: 277|
mœchi. 1: 55|
mœchia. 6: 464|
mœchorum. 6: 42|
mœchos. 2: 27 | 6: 24 | 10: 220, 317 | 14: 26|
mœchum. 6: 100, 463 | 14: 30|
mœchus. 9: 25|
mœnia. 6. 83 | 15: 28|
Mœonide. 15: 115|
mœrore. 10: 245|
Mœſorum. 9: 143|
mœſta. 2: 109|
mœſtam. 11: 197|
mœſtitia. 11: 53|
molam. 8: 67|
molares. 13: 212|
molari. 5: 160|
mole. 12: 12|
molem. 16: 26|
moles. 12: 75|
moleſta. 8: 235|
molle. 1: 69|
molles. 1: 104 | 2: 47 | 3: 202 | 6: 91, 299 | 12: 85|
molli. 3: 99 | 6: 63|
mollia. 1: 83 | 6: 365, 513|
mollior. 2: 165 | 8: 15 | 12: 66|
mollique. 5: 70|
mollis. 9: 38|
molliſſima. 15: 331|
mollius. 6: 197|
Moloſſo. 12: 108|
Moloſſus. 14: 162|
momordit. 7: 19|
moneant. 8: 91|
moneatis. 6: 345|
monent. 15: 107|
moneo. 6: 628|
monetæ. 7: 55|
monilia. 2: 85|
monitis. 14: 210|
monitor. 14: 228|
mons. 6: 648|
monſtra *nomen.* 2: 122 | 6: 235, 644 | 14: 283 | 15: 172|
monſtrant. 14: 3, 208|
monſtrante. 14: 10|
monſtrare. 2: 42 | 7: 56 | 8: 45 | 14: 103|
monſtrat. 10: 48|
monſtrate. 14: 37|
monſtratos. 6: 260|
monſtratur. 6: 60|
monſtris. 6: 646|
monſtro *verbum.* 10: 363 | 14: 256|
monſtrum. 2: 143 | 4: 2, 45, 115 | 9: 38 | 13: 65 | 15: 121|
montana. 6: 5|

montani. 11 : 68 |
Montani *nomen propr.* 4 : 107 |
montanum. 2 : 74 |
Montanus *nomen propr.* 4 : 131 |
monte. 6 : 343 | 8 : 245 | 11: 89 |
montem. 1 : 82 | 3 : 258 | 5 : 77 | 10 : 153 | 14 : 144 |
montes. 9 : 54 |
montibus. 5 : 33 | 6 : 58, 636 | 7 : 211 | 11 : 25 . 159 | 12 : 129 | 14 : 88 |
monui. 8 : 39 |
monuit. 11 : 114 |
monumenta. 5 : 55 |
Monychus. 1 : 11 |
mora. 2 : 167 | 6 : 332 | 10 : 340 | 12 : 111 *bis.*
moræ. 6 : 237, 326 | 16 : 44 |
morantur. 11 : 54 |
moratis. 1 : 125 | 14 : 250, 267 |
moratum. 6 : 1 |
morbi. 3 : 236 |
morbis. 14 : 156 |
morbo. 2 : 50 | 9 : 49 | 13 : 212 |
morborum. 10 : 289 |
morbum. 2 : 17 | 13 : 130 |
mordeat. 6 : 631 |
mordente. 9 : 10 |
mordere. 5 : 11 | 11: 67 | 15 : 87 |
mordet. 6 : 301 |
mordetur. 3 : 91 |
more. 2 : 87, 116 | 3 : 261 | 8 : 156 | 13 : 58 | 16 : 15 |
mores. 2 : 170 | 3 : 63 | 4 : 82 | 6 : 84, 239, 297 | 7 : 237 | 10 : 298, 323 | 11 : 92 | 13 : 159, 239 | 14 : 15 |
moriaris. 14 : 137 |
moribus. 1 : 147 | 2 : 2, 39 | 3 : 140 | 6 : 45 | 8 : 21 | 11 : 57 | 13 : 204 | 14 : 74, 323 |
morieris. 14 : 249 |
moris. 11 : 83 |
moritur. 5 : 232 |
moriuntur. 2 : 140 |
moror. 3 : 183 |
mors. 4 : 95 | 10 : 172 |
morsu. 4 : 142 | 15 : 9 |
morsum. 5 : 69 |
morsuque. 14 : 297 |
mortalis. 13 : 76 |
mortaria. 7 : 170 |
morte. 6 : 220, 653 | 8 : 85 | 10 : 313 | 11 : 45 | 12 : 58 | 13 : 54 |
mortem. 8 : 196 | 10 : 248 |
mortes. 1 : 144 |
mortifera. 9 : 95 | 10 : 10 |
mortifera *ablat.* 14 : 321 |
mortifero. 4 : 113 |
mortis. 10 : 357 |
mortuus. 3 : 172 | 15 : 79 |
morum. 4 : 11 | 14 : 52 |
mos est. 6 : 391 | 10 : 212 |
Moses. 14 : 102 |
motæ. 10 : 2 |
motus. 3 : 42 |
moveat. 10 : 202 | 13 : 35 |
movebant. 8 : 12 |
movebit. 6 : 256 |
movebunt. 7 : 371 |
movemus. 2 : 52 |
movendus. 3 : 226 |
moventur. 6 : 310 |
movet. 14 : 5 |
moverat. 10 : 29 | 15 : 16 |
moveri. 6 : 418, 529 | 13 : 87 |
moveris. 6 : 242 |
moves. 15 : 114 |
movet. 6 : 71 | 8 : 203 |
movetur. 11 : 168 |
movisse. 6 : 537 |
mox. 3 : 247, 280 | 5 : 26 | 6 : 23 . 126, 223 | 9 : 39 | 10 : 319 | 11 : 168 | 12 : 20, 60 | 13 : 169 | 14 : 99, 125, 361 |
mucida. 5 : 68 | 14 : 128 |
Mucius, *vide*, Mutius.
mucronem. 14 : 217 |
mugilis. 10 : 317 |
mugite. 14 : 286 |
mugitum. 1 : 53 |
mulæ. 7 : 181 | 13 : 66 |
mulier. 2 : 123 | 3 : 95 | 6 : 351, 439, 456 | 10 : 318 |
mulio. 3 : 317 |
mullorumque. 6 : 40 |
mullum. 4 : 15 | 11 : 37 |
mullus. 5 : 92 |
multa. 2 : 59 | 4 : 22 | 6 : 14, 107 | 9 : 89 |
multa *ablat.* 3 : 142 | 5 : 35 | 7 : 76, 101 | 8 : 7 |
multæ 6 : 654 | 10 : 284 |
multæque. 15 : 50 |
multas. 4 : 92 | 9 : 146 |
multi. 5 : 43, 113 | 13 : 103 | 14 : 150 |
multis. 6 : 33, 356 | 7 : 88, 96 | 9 : 27, 80 | 10 : 9, 239, 244 | 12 : 26 | 13 : 9, 110 | 14 : 163 | 15 : 79 |
multitia. 2 : 66, 76 | 11 : 186 |
multo. 4 : 47 | 5 : 79 | 6 : 460 | 8 : 148 |
multo *adverb.* 12 : 66 | 13 : 196 |
multos. 2 : 135 | 7 : 51, 203 | 10 : 81, 188 | 11 : 9 |
multum. 1 : 66, 164 | 3 : 285 | 7 : 187 | 10 : 3, 197 | 12 : 46 |
multus. 8 : 104 | 14 : 259 |
munda. 7 : 181 |
mundi. 10 : 169 | 12 : 48 | 15 : 147 |
mundique. 6 : 585 |
mundum. 13 : 87 |
munera. 3 : 36 | 9 : 53 | 10 : 358 |
munere. 1 : 35 | 2 : 148 | 4 : 18 |
muneribus. 10 : 306 |
municipalis. 3 : 34 | 8 : 238 |
municipes. 4 : 33 | 14 : 271 |
munimenta. 9 : 29 |
muniret. 8 : 248 |
munitam. 10 : 171 |
munus. 14 : 183 |
munuscula. 6 : 36 |
muræna. 5 : 99 |
mures. 3 : 207 |
murmura. 6 : 538 | 10 : 89 |
murmure. 5 : 67 | 10 : 290 | 13 : 224 |
muro. 4 : 131 |
muros. 8 : 240 |
mus. 6 : 338 |
Musatum. 7 : 37 |
mustacea. 6 : 201 |
musto. 9 : 58 |
mustum. 10 : 250 |
muta. 8 : 56 |
mutandum. 6 : 94 |
mutare. 8 : 65 | 14 : 55 |
mutari. 13 : 240 |
mutatis. 6 : 470 |
Mutinensis. 16 : 23 |
Mutius. 1 : 154 | 8 : 164 |
mutorum. 15 : 143 |
mutuus. 15 : 149 |
Mycale. 5 : 141 |
Mycenis. 12 : 127 |
Myconii. 8 : 102 |
myrrhina. 6 : 155 | 7 : 133.

N.

NAbathæo. 11 : 126 |
Nævole. 9 : 1, 91 |
nam. 1 : 30, 61, 100 | 2 : 5, 167 | 3 : 6, 122 . 194, 200 | 4 : 13 | 5 : 43, 157 | 6 : 184, 430 | 7 : 8 | 8 : 112 | 9 : 24 . 120 | 10 : 78 | 11 : 5 . 21, 60 | 12 : 37, 122 | 13 : 109, 209 | 14 : 50 | 15 : 19, 30 | 16 : 2, 52, &c.
namque. 3 : 242 | 5 : 130 |

7: 100, 181 | 9: 66 | 11: 50, 161, 174 |
nanum. 8: 32 |
Narciſſi. 14: 329 |
nareſque. 14: 194 |
naribus. 6: 108 |
narrare. 12: 82 |
narraret. 15: 14 |
narraſſe. 11: 202 |
narrat. 6: 411 |
narrate. 4: 35 |
narratur. 2: 164 |
naſcenti. 12: 9 |
naſci. 10: 50 |
naſcitur. 9: 83 |
naſcuntur. 14: 242 | 15: 10 |
naſi. 10: 199 |
naſo. 1: 57, 6: 147 |
naſoque. 8: 5 |
naſorum. 5: 47 |
naſſæ. 12: 123 |
natas. 6: 494 | 15: 55 |
nata. 4: 140 |
natæ. 15: 68 |
natali. 12: 1 |
natalibus. 5: 37 | 6: 322 | 8: 231 |
natalis. 9: 51 |
natalitium. 11: 84 |
natam. 10: 122 |
natautem. 10: 257 |
natantes. 14: 8 |
nataret. 11: 94 |
natas. 11: 117 |
natat. 4: 55 |
natavit. 8: 265 |
nates. 6: 611 |
nati. 3: 156 | 6: 12 | 13: 84, 142 |
natio. 3: 100 |
natis. 9: 11 |
natiſque. 10: 201 |
nativæ. 14: 216 |
natorum. 6: 174 | 10: 241 |
natos. 6: 86, 626 |
Natta. 8: 95 |
natum. 1: 141 |
natura. 1: 79 | 2: 140 | 5: 152, 279, 302, 303 | 12: 41, 79 | 13: 30, 166, 236, 239 | 14: 31, 321 | 15, 132 |
natura *ablat.* 13: 88 |
naturæ. 3: 123 | 10: 359 | 15: 138 |
natus. 2: 104 | 3: 80 | 8: 14: 259 | 13: 17 |
nave. 9: 149 | 10: 185 |
navem. 12: 56 | 14: 288 |
naufragium. 12: 22 |
naufragos. 14: 301 |
navibus. 8: 106 | 9: 132 |
navigio. 1: 82 |
navim. 6: 98 |
naulum. 8: 97 |
nauſeat. 6: 432 |
nautæ. 12: 82 |
nautas. 6: 101 |
nautis. 6: 153 | 8: 174 |
ne. 1: 97 | 2: 42 | 3: 126, 130 | 4: 56 | 5: 17, 20 | 7: 174 | 8: 38, 77 | 10: 42 | 13: 36, 90 | 14: 39, 64, 66 | 15: 40, 41 | 16: 8, 16 |
ne quid. 7: 36 |
nebul'. *ablat.* 10: 4 |
nebulone. 14: 9 |
nec. 1: 29, 110 | 2: 49, 130 *bis* | 3: 20, 44 *bis*, 102 *bis* | 5: 123 | 6: 36, 37, 438 *bis* | 7: 5 *bis* | 8: 129 *bis*, 214 *bis* | 9: 49 | 10: 235 | 11: 7: 30, 132 *bis*, 142 *bis* | 12: 12, 130 *bis* | 13: 6, 8, 12, 22, 51 *ter*, 121 *bis*, 249 *bis* | 14: 6, 37, 43, 328 *bis* | 15: 129 *bis* | 16: 9: 18, 50 |
nec dubie. 6: 374 |
necdum. 1: 6 | 6: 129 | 11: 67 |
necnon. 3: 64, 204 | 6: 281 | 8: 103 | 9: 88 | 14 | 130 |
necnon &. 10: 51 |
necandos. 6: 595 |
necari. 13: 176 |
necat. 10: 316 |
neceſſe eſt. 3: 290 |
nectare. 13: 44 |
necte. 6: 51 |
nectit. 7: 18 |
nefanda. 15: 165 |
nefandæ. 13: 174 |
nefandi. 15: 116 |
nefas. 2: 127 | 8: 83 | 13: 54, 238 | 14: 188 | 15: 9, 12 |
negabit. 14: 134 |
negat. 1: 79 | 3: 208 |
negaveris. 10: 321 |
negavit. 3: 168 |
negem. 1: 105 |
neget. 10: 87 | 13: 77 |
neglecta. 9: 15 |
neglectum. 5: 16 |
negligis. 2: 132 |
negligit. 9: 92 |
negotia. 11: 181 | 14: 264 |
nemo. 2: 83 | 3: 46, 172, 211 *bis* | 4: 8, 119 | 5: 90, 198 | 6: 57, 441 *bis*, 561, 626, 627 | 7: 17, 45, 139, 157, 223 *bis* | 8: 45, 127 | 9: 106 | 11: 91 | 13: 3, 76, 131, 173, 192 | 14: 59, 207, 233 | 15: 8, 161 |
nemore. 15: 352, 361 |
nemoroſa. 3: 191 |
nemorum. 4: 6 |
nempe. 3: 95 | 8: 57, 164, 180 | 10: 110, 160, 185, 326 | 13: 166, 181 |
nemus. 3: 13 |
nepotes. 2: 128 | 8: 67 |
neptes. 6: 264 |
Neptune. 13: 81 |
Neptuni. 13: 152 |
nequam. 6: 196 |
neque. 1. 80 | 3: 79, 110 | 4: 41 | 14: 127 |
nequeo. 3. 42 | 7 | 56 |
nequeunt. 2: 138 |
nequicquam. 8: 205 |
nequitiæ. 14: 216 |
Nero. 8: 223 | 10: 308 | 12: 129 |
Nerone. 8: 72, 193 |
Neronem. 8: 170 |
Neroni. 4: 38 | 8: 212 |
Neronis. 4: 137 | 6: 614 | 10: 15 |
nervi. 9: 34 |
nervus. 10: 205 |
neſcia. 13: 240 |
neſciat. 10: 360 |
neſcierint. 15: 163 |
neſcio. 1: 130 | 3: 41 | 11: 48 | 16: 30 |
neſcire. 6: 187 | 7: 97 |
neſcis. 3: 200 | 5: 159 | 13: 33, 34 |
neſcit. 5: 60 | 6: 246, 300 | 12: 28 | 14: 231 | 15. 1 |
neſcias. 11: 100 |
Neſtora. 12: 128 |
Neſtoris. 6: 325 |
neu. 14: 203 |
ni. 3: 321 | 9: 71 | 10: 255, 339 |
niceteria. 3: 68 |
nido. 1: 116 | 5: 143 |
nidore. 5: 162 |
nidos. 14: 80 |
nigra. 3: 30 | 13: 45 | 14: 294 |
nigra *ablat.* 10: 245 |
nigræ. 7: 192 |
nigram. 16: 11 |
nigras. 2: 150 |
nigri. 5: 53 | 13: 245 |
nigro. 6: 369 | 7: 227 | 15: 49 |
nigroque. 6: 164 |
nigros. 2: 72 |
nigrum. 6: 120 |
nigrumque. 6: 342 |
nihil. 3: 84, 109, 112, 209 | 4: 70, 99 | 5: 6 | 6: 212 *bis*, 283, 330, 459 | 7: 71, 8: 75 | 10: 255, 360 | 13: 18, 227 | 15: 88 |
nihilo. 5: 134 |
nil. 1: 147 | 2: 139 | 3: 51 *bis*, 152,

152, 208, 295 | 4 : 22 | 5 : 143 | 6 : 58, 86, 172, 211, 221, 233, 323, 456 *bis* | 7 : 54, 160, 206 | 8 : 52, 64 | 9 : 34 | 10 : 71, 72, 82, 340 | 11 : 121 *bis* | 14 : 44, 97, 185, 294 *bis*, 313 | 15 : 118 | 16 : 12 |
Nili. 13 : 27 |
Niliacæ. 1 : 26 |
Nilo. 15 : 123 |
Niloque. 10 : 149 |
Nilum. 6 : 83 |
nimbis. 1 : 81 |
nimbo. 5 : 79 |
nimbos. 7 : 163 |
nimboſo. 4 : 87 |
nimia. 12 : 97 |
nimia *ablat.* 10 : 12 | 13 : 77 |
nimiæque. 11 : 194 |
nimias. 10 : 105 |
nimio. 10 : 252 |
nimios. 10 : 104 | 11 : 127 | 13 : 11 |
nimium. 2 : 104 | 7 : 78 | 10 : 248 14 : 54 |
Niobe. 6 : 176 |
niſi. 2 : 151 | 3 : 49, 172 | 6 : 185, 249, 517, 580 | 7 : 87, 140 | 8 : 53, 57, 199 | 10 : 338 | 11 : 122 | 14 : 103 |
nitens. 12 : 91 |
nitentia. 12 : 88 |
nitet. 7 : 181 | 15 : 4 |
nitidas. 14 : 60 |
nitidi. 3 : 157 |
nitidique. 11 : 176 |
nitida. 14 : 2 |
nitidos. 6 : 8 |
nitor. 3 : 180 | 9 : 13 |
niveam. 12 : 3 |
niveique. 7 : 221 |
nivemque. 10 : 152 |
niveos. 10 : 45 |
niveus. 5 : 70 |
nobile. 11 : 95 |
nobilior. 6 : 175 |
nobilis. 6 : 81 | 7 : 191 | 8 : 41, 49, 60, 199, 253 | 15 : 113 |
nobilitas. 8 : 20, 239 |
nobilitate. 1 : 34 | 4 : 97 |
nobilium. 7 : 91 |
nobis. 2 : 121 | 3 : 92, 126, 243 | 6 : 546 | 8 : 71 | 9 : 115 | 10 : 348 | 11 : 131 | 14 : 40, 187 | 15 : 149 |
nobiſcum. 1 : 101 |
nocens. 6 : 619 | 13 : 3 |
nocentem. 6 : 646 |
nocentes. 13 : 101 |
nocentibus. 13 : 234 |
nocet. 10 : 324 | 14 : 153 |
nocitura. 10 : 8 *bis* |
nocte. 2 : 161 | 3 : 105, 127, 198, 275 | 6 : 203, 418, 419, 474, 530 | 7 : 61 | 8 : 149 | 9 : 76 | 10 : 20, 235 | 11 : 112, 185 | 13 : 198, 217 | 14 : 146, 190, 296 | 15 : 43 |
noctem. 3 : 279 | 5 : 54 |
noctéſque. 4 : 137 |
noctibus. 1 : 38 | 6 : 301, 308 |
noctis. 3 : 268 | 7 : 222 |
noctu. 6 : 35, 604 | 14 : 306 |
nocturna. 8 : 233 |
nocturnæ. 3 : 12 |
nocturnos. 6 : 118 |
nocturnus. 8 : 144 |
nocuit. 4 : 154 | 13 : 227 |
nodos. 8 : 50 |
nodoſam. 8 : 247 |
nodus. 5 : 165 |
nolentem. 9 : 113 |
nolenti. 15 : 113 |
nolet. 6 : 212 |
noli. 1 : 126 | 6 : 377 |
nolis. 5 : 54 |
nolit. 5 : 24 |
nollet. 6 : 253 | 13 : 187 |
nolo. 8 : 275 |
noluerim. 8 : 75 |
nolunt. 10 : 96 |
nomen. 1 : 153 | 5 : 46 | 7 : 9 : 110, 234 | 8 : 36, 273 | 11 : 22 | 12 : 72 | 13 : 30 |
nomina. 5 : 127 | 6 : 603 | 8 : 132, 155 | 10 : 219, 234 |
nomine. 1 : 98 | 8 : 31 |
nominis. 6 : 384 | 8 : 241 | 13 : 248 |
non. 1 : 30, 51, 52, 93, 131, 153 | 2 : 8, 25, 36 | 3 : 6, 48, 60, 110 *bis* | 6 : 394 *bis* | 7 : 14 | 8 : 43 | 9 : 6, 8, 24 | 10 : 6, 40, 164 *ter*, &c.
nona. 13 : 28 |
nondum. 1 : 114 | 2 : 152 | 5 : 1 | 6 : 55, 16 | 13 | 40 | 14 : 11 : 215, 249, 327 | 15 : 24 |
nonne. 1 : 63 | 2 : 34 | 3 : 249 | 6 : 34 |
norint. 3 : 46 |
nos. 1 : 15 *bis*, 152, 159 | 2 : 51 | 3 : 75, 159, 193 | 5 : 168 | 8 : 163 | 9 : 5 | 13 : 13 &c.
noſcenda. 11 : 35 |
noſſe. 13 . 159 |
noſter. 11 : 143 | 13 : 244 |
noſtra. 3 : 84 | 6 : 253 | 7 : 171 | 10 : 25 | 11 : 177, 203 | 14 : 39, 91 |
noſtra *ablat.* 6 : 25 | 14 : 16 |
noſtraque. 11 : 117 |
noſtras. 9, 94 |
noſtraſque. 15 : 110 |
noſtri. 1 : 86 | 3 : 318 | 8 : 44 | 11 : 77 | 15 : 133 |
noſtrique. 9 : 137 |
noſtris. 1 : 147 | 3 : 58 | 6 : 187 | 12 : 108 | 14 : 323 : 15 : 153 |
noſtro. 2 : 48 | 4 : 115 | 12 : 29, 103 | 15 : 31, 68 |
noſtrorum. 3 : 145 |
noſtros. 10 : 273 |
noſtrum. 5 : 94 | 12 : 89 |
nota *particip.* 1 : 7 | 6 : 313 | 10 : 341 | 14 : 248 |
nota *ablat.* 1 : 123 |
notæ. 6 : 306 |
notæque. 3 : 35 |
notabilis. 6 : 373 |
notavi. 15 . 45 |
notemus. 16 : 35 |
notet. 9 : 142 |
notior. 9 : 25 |
notique. 7 : 3 |
notiſſima. 2 : 10 | 10 : 23 |
notiſſimus. 6 : 42, 155 |
notos. 11 : 153 |
notum. 2 : 58 | 3 : 174 | 10 : 353 |
nova. 1 : 32, 145 | 2 : 120 | 3 : 26 |
nova *ablat.* 11 : 85 |
novalia. 14 : 148 |
novas. 14 : 95 |
noverat. 4 : 136 |
novercæ. 6 : 402 | 7 : 234 |
novercali. 12 : 71 |
noverit. 7 : 231 |
noverunt. 6 : 336 |
novi. 5 : 6 |
novimus. 2 : 52 |
novis. 2 : 101 |
noviſſe. 5 : 75 |
noviſſima. 6 : 355 |
noviſſimus. 11 : 42 |
novit. 3 : 77 | 6 : 401 | 11 : 143 |
noverint. 3 : 265 |
Novium. 12 : 111 |
novo. 6 : 11 |
novorum. 7 : 180 |
novum. 10 : 250 |
novus. 8 : 237 |
nubat. 6 : 590 |
nube. 2 : 61 | 12 : 119 |
nubemque. 13 : 167 |
nubentibus. 2 : 137 |
nubere. 10 : 330, 338 |
nubes. 13 : 42 | 14 : 97, 292 |
nubilis. 12 : 118 |
nubit. 2 : 134 |
nucem. 11 : 119 |
nuces. 5 : 144 |
nuda. 3 : 216 | 6 : 322, 490,

524 | 7:35 | 15:54 |
nuda. 1:23, 65 |
nudam. 11:106 |
nudas. 1:84 |
nudi. 6:231 | 14:308 |
nudis 1:43 | 6:588, 605 |
nudique. 6:440 |
nudo. 4:49 | 7:16 | 11: 43, 96 |
nudum. 3:210 | 8:205 | 9:35 | 11:170 |
nudus. 2:71 | 4:100 | 5: 163 |
nugas. 11:169 |
nugis. 4:150 |
nulla. 2:8 | 3:22, 197 | 5: 8 | 6:36, 179, 200, 220, 241, 332, 356, 507, 579 | 7:30, 187 | 8:64 | 10: 25 | 11:120, 131 | 12: 98, 111 *bis* | 13:42 | 14: 120, 256, 257 | 15:60 |
nulla. *ablat.* 4:2 | 10:110 |
nullam. 6:207 | 12:32 | 14: 19 |
nullane. 6:160 | 13:174 |
nullas. 1:114 |
nulli. 1:7, 163 | 3:47, 197 | 4:130 | 6:629 | 10:77 | 12:106 | 15:55 |
nullis. 6:505 | 8:219 | 11: 64 | 13:181 | 14:165 |
nullius. 6:378 |
nullo. 2:90 | 3:28, 94 | 4:152 | 8:54, 103 | 11: 116 | 13:30, 87 | 15:26 |
nullos. 6:13 |
nullum 1:56 | 3:278 | 6: 203, 573 | 8:128 | 9:27, 82 *bis* | 10:365 | 12:21 | 13:118, 126 | 14:315 |
nullus. 1:139 | 2:110 | 3: 22 | 5:138 | 6:33, 655 | 7:8 | 9:13 | 10:306 | 14:224 | 15:31 |
Numa. 3:12, 118 |
Numæ 6:342 | 8:156 |
Numantinos. 8:11 |
numen. 3:19 | 10:365 | 13: 37, 102 | 14:97, 315 |
numeri 9:41 |
numerante. 6:381 |
numerare 1:10 |
numeras. 6:168 |
numerata. 14:133 |
numeremus. 9:42 |
numeres. 8:131 |
numeret. 5:41 |
numeris. 6:575 |
numero. 6:384 | 13:26 |
numeros. 6:248 |
numeroſi. 7:151 | 10:105 |
numerum. 9:90 |
numerus. 2:46 | 6:228 | 7:102 |
Numidarum. 7:182 |
Numidas. 4:100 |
numina. 6:567 | 14:182 | 15:11, 36 |
numine. 13:231 |
numinibus. 10:111, 347 | 13:48 |
numinis. 3:133 | 6:341 | 13:202, 219 |
Numitor. 7:74 | 8:93 |
nummi. 5:136 | 13:131 | 14:139, 260 |
nummis. 1:48 | 11:19 |
nummorum. 1:114 | 3:143 | 8:101 |
nummos. 6:645 | 7:140 | 8:130 | 10:319 | 13:25, 64 | 16:40 |
nummus. 6:363 |
nunc. 1:39, 95 | 2:57, 162 | 3:13, 49, 56, 58, 225, 268 | 4:11 | 5:113, 341 | 6:291, 344, 392, 658 | 7:36, 140 | 8:108 | 9:12, 125 | 10:43, 79, 210, 215, 310 | 11:64, 79, 181 | 12:48, 57 | 13: 60, 140 | 14: 29, 87, 88, 172, 189, 250 | 15: 70, 97, 110, 372 | 16: 35 |
nunquam. 3:44, 123 | 4: 80, 114 | 5:32 | 6:600 | 8:183, 220, 252 | 9: 100, 130 | 10:68, 181, 314 | 11:15 | 12:74 | 14:26, 224, 321 | 15: 34 |
numquamne. 1:1 |
nunquid. 2:51 | 11:56 |
nuntiet. 10:216 |
nuper. 1:111 | 2:29 | 4: 9 | 8:120 | 9:22 | 12: 16 | 15:27 |
nupſit. 6:140 |
nupta. 2:120 | 6:82, 268 |
nuptæ. 11:201 |
nuptam. 3:45 |
Nutricia. 10:74 |
nurum. 14:220 |
nurus. 1:77 |
nuſquam. 3:125 | 5:8 | 8: 152 |
nutant. 3:256 |
nutantem. 15:156 |
nutantia. 2:125 |
nutare. 6:410 |
nutricem. 6:353 | 7:234 |
nutricis. 6:592 |
nutricula. 7:148 |
nutrit. 14:75 |
nutrita. 3:85 |
nutritus. 3:117 | 12:12 |
Nyſæque. 7:64 |

O.

O Corydon. 9:102 |
o demens. 6:221 |
o ferrea. 7:150 |
o fortunatam. 10:122 |
o gloria. 10:159 |
o Libye. 5:119
o medici. 6:46 |
o nummi. 5:136 |
o pater. 2:126 |
o parvi. 9:137 |
o proceres. 2:121 |
o pueri. 14:180 |
o qualis. 10:157 |
o quantus. 6:316 |
o ſanctas gentes. 15:10 |
o vaniſſime. 14:211 |
ob. 12:15 |
obducta. 9:2 |
obit. 6:558 |
obiter. 3:241 | 6:480 |
oblectant. 14:265 |
obliqua. 2:94 |
obliquas. 3:64 |
obliquo. 7:224 |
oblita. 7:100 |
oblivio. 6:612 | 10:204 |
obrepit. 9:129 |
obruit. 10:142 |
obruta 15:61 |
obrutus. 14:297 |
obſcœna. 6:297 |
obſcœnis. 2:9 | 11:172 |
obſcœno. 6:512 |
obſcuri. 6:144 |
obſcurior. 11:125 |
obſcuriſque. 6:130 |
obſequere. 10:343 |
obſervandiſque. 6:535 |
obſervant. 6:158 |
obſervare. 7:241 |
obſervet. 5:41 |
obſes. 2:166 |
obſidet. 10:17 |
obſidione. 15:96 |
obſiſtat. 14:49 |
obſonia. 4:64 | 11:134 |
obſtabit. 3:60 |
obſtante. 6:212 |
obſtantibus. 11:15 |
obſtas. 14:250 |
obſtat. 3:164, 194, 243 | 6:153 |
obſtitit. 4:62 |
obſtricta. *vide*, adſtricta
obterrum. 3:260 |
obvia. 6:411 |
obvius. 8:159 | 10:83 |
occaſio. 11:183 | 15:39 |
occidat. 13:358 |

occidere. 2: 104 | 6: 627 | 10: 96 | 14: 331 |
occiderit. 10: 221 |
occidiſſe. 15: 170 |
occidit. 3: 116 | 7: 154 |
occidunt. 3: 37 |
occulta. 8. 107, 266 | 9: 101 |
occulti. 6: 270 | 7: 200 |
occultis. 3: 50 | 12: 42 |
occultum. 13: 195 |
occultus. 11: 58 |
occurras. 1: 18 | 9: 2 |
occurrent. 6: 654 |
occurrere. 5: 54 | 9: 44 |
occurrit. 1: 69 | 15: 139 |
occurrunt. 12: 77 | 14: 292 |
occurſu. 6: 417 |
occurſum. 8: 152 |
occurſus. 6: 571 | 10: 48 |
Oceani. 11: 94, 113 | 14: 283 |
Oceano. 10: 149 |
Oceanum. 2: 2 |
ocelli. 6: 109, 577 |
ocellos. 6: 8 |
ocreas. 6: 257 |
octava. 1: 49 |
Octavius. 8: 242 |
octo. 6: 228 | 7: 142 |
octogeſima. 4: 92 |
octogeſimus. 6: 191 |
oculique. 6: 144 |
oculis. 6: 432 | 8: 5 | 10: 32, 333 | 11: 169 | 14: 65 |
oculo. 6: 54 |
oculorum. 15: 58 |
oculos. 2: 95 | 8: 150 | 10: 228 | 12: 96 | 13: 133, 144 | 16: 12 |
oculoſque. 7: 241 |
ocyùs. 6: 53, 147, 415 | 7: 24 | 14: 252 |
oderat 4: 73 |
oderit. 6: 182 |
oderunt. 6: 626 |
odi. 6: 450 |
odimus. 3: 214 |
odio. 10: 329 |
odit. 6: 271, 509 | 7: 35 | 8: 202 | 9: 96 | 10: 73 | 15: 37, 71 |
odium 15: 34, 51 |
odor. 14: 204 |
odore. 5: 150 |
odorem. 6: 131 |
odoris. 11: 74 |
œnophorum. 6: 425 | 7: 11 |
œſtro. 4: 123 |
ofellæ. 11: 144 |
offam. 16: 11 |
offas. 3: 33 | 6: 471 |
offendere. 16: 24 |
offenſæ. 4: 105 |
officia. 7: 107 | 10: 45 |
officit. 2: 134 |
officio. 6: 202 |
officiorum. 5: 13 |
officium. 2: 132 | 3: 126, 239 | 11: 114 |
officiunt. 16: 21 |
Ogulnia. 6: 351 |
olebit. 5: 87 |
olet. 7: 99 |
olentis. 14: 169 |
olet. 6: 430 |
olfeciſſe. 7: 215 |
olida. 8: 157 |
olido. 11: 170 |
olim. 3: 163 | 4: 96 | 5: 110 | 6: 42, 90, 156, 280, 345 | 8: 98 | 10: 78, 142, 163. 173. 324 | 11: 77 | 14: 180, 225 |
olimque. 9: 17 |
oliva. 14: 144 |
olivæ. 13: 99 |
ollæ. 14: 171 |
oluſcula. 11: 79 |
Olynthi. 12: 47 |
Ombos. 15: 35 |
omen. 4: 125 |
omenta. 13: 118 |
omne. 1: 149 | 3: 260 | 5: 93 | 6: 23 | 8: 122, 140 | 9: 88 | 10: 219, 320 | 11: 4 | 15: 174 | 16: 54 |
omnem. 8: 132 | 13: 204 |
omnes. 1: 24 | 2: 44 | 3: 183, 308 | 5: 160 | 6: 150, 196, 248, 335, 449, 591, 605 | 7: 70, 157. 231 | 9: 106, 132 | 10: 47, 67 | 12: 90 | 13: 5, 188 | 14: 41, 209 | 15: 62, 99 | 16: 60 *bis* |
omneſque. 16: 20 |
omni. 1: 59 | 3: 104 | 4: 14 | 6: 162 | 8: 209, 239. 256 | 10: 232, 253, 280, 303 | 11: 143 | 13: 24 | 14: 11, 68, 237 |
omnique. 11: 172 |
omnia. 2: 4 | 3: 38, 77, 96, 183 | 4: 79 | 5: 58, 123, 158, 170 | 6: 165, 186. 323 | 8: 70, 97 | 9: 12 | 10: 79, 124. 191, 265 | 11: 14, 110, 176, 190 | 12: 22. 124: 13: 86, 223 | 14: 53, 127. 262, 330 | 15: 30, 107 |
omnibus. 2: 31, 147 | 3: 148 | 7: 101 | 8: 256 | 9: 42 | 10: 1 | 11: 25 | 13: 166 | 15: 75 |
omnis. 3: 15, 55, 303 | 6: 437 | 7: 57 | 8: 100 | 11: 3, 136 | 15: 11 |
oneroſaque, 6: 235 |
onus. 13: 8 |
opaci. 3: 54 |
ope. 14: 183 |
opem. 12: 33 |
opera. 8: 224 |
operæ pretium. 6: 473 | 9: 28 | 12: 127 | 14: 281 |
operas. 6: 382 |
operit. 4: 41 |
operitur. 12: 92 |
opertis. 6: 432 |
opertum. 7: 102 |
opes. 10: 24. 105 | 14: 93, 120 |
opibus. 1: 24 | 2: 129 | 3: 235 | 6: 88 | 8: 185 | 9: 100 |
Opicæ. 6: 454 |
Opici. 3: 207 |
opimam. 10: 281 |
opobalſama. 2: 41 |
opoſuit. 14: 207 |
oppida. 3: 35 | 8: 129 | 15: 8 |
opponere. 9: 86 |
opponunt. 2: 39 |
oppoſitis. 11: 18 |
oppoſito. 11: 158 |
oppoſuit. 10: 152 |
oppreſſa. 10: 75 |
opſonia *vide* obſonia.
optabat. 10: 104 |
optabunt. 10: 346 |
optandas. 10: 284 |
optandum. 1: 107 | 10: 103 |
optanduſque. 6: 210 |
optantibus. 10: 7 |
optare. 10: 115 | 13: 96 |
optasti. 293 |
optas. 10: 189 |
optat. 6: 486 | 10: 80, 115, 289 | 14: 140 |
optata. 5: 117 | 10: 157 |
optima. 1: 38, 135 | 3: 213 | 6: 135 | 15: 133 |
optimus. 4: 78 | 10: 331 |
opus. 7: 66 |
opus eſt. 2: 121 | 6: 367 | 10: 215 |
ora. 3: 240 | 6: 43 | 8: 33 | 15: 137 |
oracula. 6: 554 |
orandum. 10: 356 |
orator. 7: 193 | 10: 118 | 11: 34 |
orba 6: 269 |
orbe. 2: 108 | 6: 11, 401 | 10: 63
orbem. 4: 37, 132 | 5: 21 | 6: 202, 495 | 10: 40 | 11: 173 | 14: 313 |
orbes. 11: 122 |
orbi *genitivus*. 4: 19 | 6: 547 |
orbi *nominat. plural*. 12: 99 |

orbis *nominat.* 10 : 168 | 15 : 110 |
orbis *genitivus.* 4 : 148 |
orbis *ablat.* 3 : 129 |
orbita. 14 : 37 |
orborum. 3 : 221 |
Orcada. 2 : 161 |
orcheſtra. 7 : 47 |
orcheſtram. 3 : 178 |
ordine. 1 : 127 |
ordinibus. 6 : 501 | 14 : 324 |
ordinis. 7 : 44 |
ordo. 3, 284 |
ore. 3 : 267 | 7 : 167 | 10 : 232 | 14 : 138, 205 |
Oreſtea. 1 : 6 | 8 : 220 |
Orexim. 6 : 427 |
Orexis. 11 : 127 |
organa. 6 : 379 |
Orgia. 2 : 91 |
originis. 8 : 46 |
origo. 14 : 226 |
oris. 10 : 238 |
ornamenta. 3 : 218 |
ornamentum. 3 : 204 |
ornari. 6 : 487 |
ornata. 12 : 64 |
ornatis. 6 : 226 |
ornate. 12 : 85 |
ornatum. 10 : 311 |
ornatur. 8 : 253 |
ornentur. 6 : 79 |
ornos. 1 : 11 |
oro. 9 : 67 | 10 : 250 |
Orontea. 3 : 62 |
ortu. 8 : 11 |
oryx. 11 : 140 |
oſcula. 6 : 51, 366, 506 |
Oſiri. 8 : 29 |
Oſiris. 6 : 540 |
oſſa. 3 : 259 | 8 : 90, 146 | 15 : 58 |
offea. 5 : 53 11 : 134 |
oſſibus. 15 : 80 |
oſtendas. 13 : 215 |
oſtendatur. 7 : 9 |
oſtende. 14 : 60 |
oſtendebat. 11 : 97 |
oſtendent. 1 : 124 | 12 : 13 |
oſtendere. 8 : 2 : 16 : 10 |
oſtenderet. 10 : 53 | 11 : 107 |
oſtendia. 13 : 127 |
oſtendit. 1 : 84 | 3 : 151 | 6 : 588 |
oſtenditque. 6 : 124 |
oſtia. 4 : 43 | 8 : 171 | 9 : 105 | 13 : 27 |
Oſtia *nomen propr.* 11 : 40 |
oſtrea 4 : 142, 6 : 301 | 8 : 85 |
Othoni. 3 : 159 | 6 : 558 |
Othonis. 2 : 99 | 14 : 324 |
otia. 6 | 343 |
ova. 3 : 202 | 11 : 71 |
ovanti. 8 : 28 |
ovem. 6 : 149 |
oves. 1 : 108 |
ovili 6 : 528 |
ovia. 6 : 517 | 13 : 142 |
ovo. 5 : 84 | 14 : 85 |

P.

PAccius. 12 : 99 |
Pactolus. 14, 299 |
pace. 8. 107 | 11 : 193 |
pacem. 15 : 163 |
pacis. 6 : 291 | 9 : 23 | 14 : 72 |
pactam. 6 : 199 |
pactum. 6 : 25 |
Pacuvio. 12 : 125 |
Pacuvium. 12 : 112 |
Pacuvius. 12 : 128 |
Pæan. 6 : 171. 173 |
pæne, *vide* pene.
pænula, *vide* penula.
paganum. 16 : 33 |
pagina. 7 : 100 | 10 58 |
pago. 14 : 154 |
Palæmon. 7 : 219 |
Palæmonis. 6 : 451 | 7 : 215 |
palam. 2 : 136 | 10 : 334 |
Palati. 2 : 106 | 4 : 31 |
Palatia. 9 : 23 |
Palatino. 6 : 119 |
palato. 10 : 203 | 11 : 11 |
Palfurio. 4 : 53 |
pali. 6 : 246 |
palla. 10 : 262 |
Pallante. 1 : 109 |
palleat. 1 : 43 |
pallens. 13 : 223 |
pallentis. 3 : 175 |
pallere. 7. 97 |
pallet. 2 : 50 | 11 : 48 |
pallia. 6 : 235 |
pallida. 10 : 229 |
pallidulus 10 : 82 |
pallidus. 5 : 87 | 7 : 115 | 10 : 189 |
palliolo. 3 : 95 |
pallor. 4 : 75 |
pallorem 15 : 101 |
palluit. 6 : 391 |
palma. 8 : 58 |
palma *ablat.* 13 : 118 |
palmæ. 7 : 118 | 15 : 76 |
palmam. 6 : 322 | 11. 179 |
palmas. 2 : 142 |
palmes. 8 : 78 |
palpat. 1 : 35 |
palpetur. 10 : 206 |
palpitet. 3 : 134 |
paludati. 6 : 390 |
paludes. 10 : 276 |
palum. 6 : 266 |
palus. 3 : 307 |
pande. 1 : 150 |
pandit. 10 : 194 |
panditur. 14 : 327 |
pane. 5 : 169 | 6 : 461 | 12 : 60 |
panem. 2 : 107 | 5 : 67 | 10 : 81 | 14 : 181 |
panis. 1 : 120 | 10 : 200, 277 | 14 : 128 |
paniſque. 5 : 75 |
panni. 11 : 196 | 14 : 300 |
panniculus. 6. 259 |
pannis. 8 : 96 |
panno. 7 : 145 |
pannoſus. 10 : 102 |
Panſa. 8 : 95 |
papas. 6 : 632 |
papillis. 6. 122 |
papyro. 4 : 24 | 7 : 101 |
par. 1 : 151 | 4 : 97 | 5 : 114 | 7 : 96 | 8 : 98. 215 | 11 : 98 | 12 : 4 | 13 : 59 | 15 : 113 |
para. 9 : 135 |
parabat. 10 : 105 | 14 : 88 |
parabis. 14 : 55 | 15 : 129 |
paranda. 7 : 66 |
parant. 1 : 106 |
parante. 10 : 131 |
parantur. 6 : 464 |
parari. 8 : 213 |
paras. 6 : 26 | 14 : 48 |
paraſiti. 14 : 46 |
paraſitus. 1 : 139 | 5 : 145 |
paraſtis. 8 : 233 |
parat. 6 : 607 | 8 : 130 | 14 : 273 |
parata. 6 : 206 |
paratæ. 6. 244 |
parati. 9 : 49 | 15 : 102 | 16 : 46 |
paratis. 6 : 16, 272 |
parato. 5 : 168 | 10 : 333 |
paratu. 14 : 13 |
paratum. 12 : 106 |
paratur 3 : 224 | 6 : 250 | 14 : 140 |
paratus. 3 : 106 | 5 : 56 | 9 : 7 | 13 : 108 |
paravi. 6 : 638 |
Parcæ. 12 : 64 |
Parcas. 6 : 37 |
parcat. 6 : 207 | 14 : 287 |
parce. 6. 171 | 8 : 117 |
parcendum. 14 : 215 |
parcere. 2 : 18 | 5 : 156 |
parcetur. 14 : 246 |
parcis. 15 : 159 |
parcius. 6 : 545 |
parcus. 14 : 112 |
Pardus. 8 : 36. 11 : 123 |
parere. 14 : 9 |
parentem. 6 : 174 | 8 : 243 | 14 : 210 |
parentes. 6 : 33 | 10 : 296,

305 | 14 : 3 |
parenti. 8 : 257 |
parentis. 7 : 209 | 8 : 45, 143 | 9 : 87 | 14 : 56 |
parentum. 8 : 138 |
parere. 2 : 138 | 3 : 290 | 5 : 64 | 10 : 339 | 12 : 107 |
pares *nomen*. 3 : 104 | 15 : 130 |
pares *verbum*. 14 : 200 |
paret. 11 : 21 |
paretur. 4 : 131 |
pari. 15 : 53 |
pariat. 5 : 141 |
paribus. 4 : 16 |
paribuſque. 14 : 17 |
Paridemque. 6 : 87 |
Paridi. 7 : 87 |
Paria. 10 : 264 |
pariter. 3 : 298 | 6 : 20, 314, 337, 348, 440, 575 | 9 : 109 | 10 : 309 | 13 : 206 |
parma. 5 : 154 |
paropſide. 3 : 142 |
Parrhaſii. 8 : 102 |
pars. 1 : 26 | 3 : 171 | 5 : 8 | 8 : 44 | 9 : 120 | 12 : 26, 52 | 13 : 157 | 15 : 3, 73, 133 |
parta. 14 : 303 | 16 : 52 |
partam. 10 : 116 |
parte. 3 : 194 | 6 : 436 | 7 : 43, 114, 156, 159, 182 | 10 : 213 | 11 : 29, 72, 101 | 12 : 48 | 13 : 136 | 14 : 131 | 15 : 85 |
partem. 4 : 29 | 12 : 110 | 13 : 186 | 14 : 106 |
partemque. 14 : 78 |
partes. 1 : 41 | 4 : 2 | 7 : 123 |
Parthenio. 12 : 44 |
Parthoque. 6 : 406 |
partibus. 4 : 348 | 9 : 32 |
participem. 3 : 52 |
particulam. 13 : 14 |
particulas. 15 : 79 |
partis. 10 : 209 | 14 : 94 |
partitur. 3 : 121 |
partos. 13 : 25 |
partu. 2 : 138 |
partumque. 10 : 352 |
partus *nomina*. 6 : 625 |
partus *genit*. 6 : 591 |
parva. 1 : 96 | 6 : 183, 287 | 12 : 87 | 14 : 93 |
parva *ablat*. 6 : 563 | 7 : 28 |
parvaque. 10 : 170 |
parvam. 8 : 33 |
parvas. 6 : 2 |
parvi. 6 : 503 | 9 : 137 |
parvis. 11 : 96 | 13 : 168 | 14 : 319 |
paruit. 14 : 331 |
parum. 15 : 166 |
parumper. 4 : 62 | 10 : 250 |
parvo. 11 : 78 |
parvoque. 14 : 5 |
parvos. 12 : 94 |
parvula. 6 : 89 | 10 : 340 | 15 : 127 |
parvulus. 3 : 204 | 5 : 138 |
parvus. 8 : 108 |
paſcaris. 5 : 150 |
paſcendi. 9 : 67 |
paſcendum. 7 : 76 |
paſcentis. 14 : 80 |
paſci. 12 : 28 |
paſcit. 3 : 145 |
paſcitur. 9 : 136 | 12 : 105 |
paſcua. 9 : 55 | 12 : 13 |
paſcunt. 7 : 93 |
paſſer. 6 : 8 | 9 : 54 |
paſſi. 12 : 15 |
paſſim. 14 : 161 | 15 : 104 |
paſſos. 10 : 181 |
paſſum *ſubſtant*. 14 : 271 |
paſſurus. 14 : 314 |
paſtor. 8 : 275 |
paſtores. 6 : 149 |
paſtoribus. 2 : 127 |
paſtoris. 11 : 151 |
pateant. 6 : 31 |
patella. 5 : 85 |
patellæ. 10 : 64 |
patellas. 3 : 261 | 6 : 343 |
patens. 1 : 65 |
patent. 3 : 275 | 6 : 639 |
pater. 2 : 126 | 6 : 51, 77, 393, 599 | 7 : 166, 239 | 8 : 109, 269 | 9 : 86 | 10 : 130 | 13 : 81, 84 | 14 : 99, 105, 119, 191, 255 | 16 : 54, 56 |
patere *verbum*. 7 : 220 |
pateris *verbum*. 13 : 9, 143 |
paterna. 6 : 55, 57 |
paterna *ablat*. 6 : 88 |
paterni. 6 : 354 |
paternis. 12 : 89 |
paterno. 11 : 39 |
patet. 2 : 89 | 3 : 150 | 10 : 364 |
pathice. 2 : 99 |
pathicus. 9 : 130 |
pati. 5 : 3, 25, 173 | 13 : 230 |
patiens. 1 : 31 | 7 : 33 |
patietur. 13 : 245 |
patimur. 6 : 291 |
patinæ. 4 : 72, 133 |
patitur. 1 : 77 | 3 : 279 | 5 : 96 | 13 : 208 |
patre. 12 : 98 | 16 : 52 |
patrem. 8 : 244 | 14 : 96, 167 |
patres. 4 : 164 | 6 : 624 | 8 : 8, 266 |
patri. 2 : 131 | 7 : 188 |
patria. 11 : 161 |
patria *ablat*. 3 : 29 | 4 : 24 | 10 : 50 |
patriæ. 6 : 86 | 8 : 28, 244, 14 : 70, 73, 166, 239 |
patriæque. 3 : 123 | 6 : 111 |
patriam. 4 : 129 | 5 : 34 | 8 : 45 | 10 : 142 | 11 : 52 |
patriamque. 6 : 574 | 7 : 234 |
Patriciæ. 10 : 332 |
Patricias. 4 : 102 |
Patriciorum. 8 : 190 |
Patricios. 1 : 24 |
patriis. 7 : 211 |
patrimonia. 1 : 138 | 7 : 123 | 10 : 13 | 12 : 50, 51 | 14 : 116, 229 |
patris. 3 : 43 | 5 : 142 | 8 : 217 |
patruis. 1 : 158 |
patrum. 14 : 36 |
patruo. 2 : 33 |
patruos. 6 : 566 |
patuerunt. 4 : 63 |
patuit. 1 : 88 |
patulæ. 13 : 74 |
patulas. 3 : 277 |
pauca. 5 : 107 | 8 : 108 | 10 : 19 |
paucæ. 2 : 53 *bis* | 6 : 50 | 15 : 54 |
pauci. 10 : 2, 112 | 11 : 55 |
paucis. 3 : 301 | 9 : 60 | 10 : 337 | 11 : 145 | 13 : 47 |
pauciſſima. 14 : 155 |
paucorum. 10 : 143, 344 |
paucos. 13 : 160 |
pavent. 6 : 183 |
pavet. 15 : 3 |
pavidoque. 6 : 95 |
pavidum. 10 : 87 | 13 : 222 | 16 : 3 |
pavidus. 11 : 158 |
pavimentum. 14 : 60 |
paulatim. 2 : 84 | 6 : 19 | 15 : 188 |
paulatimque. 1 : 83 |
Paullique. 2 : 146 |
Paullus. 7 : 143 | 8 : 21 |
paulo. 6 : 226 | 9 : 114 |
paulum. 11 : 47 |
pavonem. 1 : 143 |
pauper. 3 : 145, 161 | 5 : 113 | 6 : 72 | 9 : 147 | 11 : 3 | 13 : 96 |
paupere. 5 : 165 |
pauperibus. 5 : 61 |
pauperis. 3 : 127, 299 | 14 : 121 |
paupertas. 3 : 152 | 6 : 294 | 7 : 61 |
paupertate. 3 : 183 |
paupertatem. 14 : 236 |
paupertatis. 6 : 357 |
pax. 1 : 115 |
peccandi. 13 : 208, 345 |
peccant. 6 : 124 |
peccat. 8 : 141 |
peccaturo. 14 : 49 |

peccet. 14 : 53 |
pecorum 11 : 41 |
pectere. 14 : 216 |
pectoris. 6. 27 |
pectine. 6 : 369 , 381 | 9 : 30 |
pectineque. 6 : 495 |
pectora. 6 : 550 | 7 : 65 , 110 15 : 170 |
pectore. 5 : 80 | 6 : 93 , 96 , 250 | 11 : 28 | 13 | 198 | 14 : 239 |
pectus. 13 : 127 |
pecudem. 13 : 232 |
pecula. 3 : 159 |
pecunia. 1 : 113 | 6 : 297 | 10 : 12 | 11 : 46 | 13 : 34 , 134 | 14 : 139 |
pecuz. 6 : 4 | 8 : 62 | 12 : 41 |
pede. 6 : 158 | 10 : 5 | 13 | 173 |
pedem. 10 : 30 |
pedemque. 14 : 2:9 |
pedes. 7 : 143 | 8 : 228 |
pedibus. 1 : 111 | 3 : 27 | 6 : 349 , 426 | 9 : 69 |
Pedo. 7 : 129 |
Pegaſus. 4 : 77 |
pegma. 4 : 122 |
pejerat. 13 : 91 |
pejeret. 13 : 36 |
pejor. 6 : 269 | 11 : 135 |
pejora. 8 : 184 | 14 : 57 |
pejoraque. 13 : 23 |
pejores. 2 : 19 |
pelagi. 7 : 33 | 12 : 17 |
pelagique. 1 : 135 |
pelago. 12 : 64 , 77 | 14 : 277 |
pelagus. 6 : 90 |
pelamidum. 7 : 120 |
Pelea. 14 : 214 |
Peleidæ. 3 : 280 |
Peleus. 10 : 256 |
Pellæo. 10 : 168 |
pelle. 3 : 150 |
pellem. 10 : 192 |
pellex. 2 : 57 |
pellibus. 6 : 7 | 14 : 187 |
pellice. 6 : 271 , 626 |
pelliculæ. 1 : 11 |
pelluces , *vide* perluces.
Pelopea. 7 : 92 |
pelves. 3 : 277 | 6 : 440 | 10 : 64 |
pelvis. 6 : 430 |
Penates. 14 : 320 |
pendebat. 4 : 88 |
pendens 10 : 134 |
pendent. 7 : 46 |
pendente. 3 : 196 | 6 : 649 |
pendenteſque. 10 : 193 |
pendentia. 6 : 226 | 8 : 204 | 11 : 82 |
pendentis. 6 : 320 |
pendentiſque. 11. 107 |
pendere. 3 : 15 | 6 : 477 |
pene. 1 : 65 | 6 : 562 | 9 : 79 |
Penelope. 2 : 56 |
penem. 6 : 336 | 9 : 43 |
penes. 14 : 226 |
penetrate. 5 : 106 |
penitus. 5 : 95 | 6 : 473 |
pennæ. 6 : 197 |
pennas 3 : 80 | 5 : 101 |
pennis. 14 : 76 |
penſa. 12 : 65 |
penſilibus. 1 : 159 |
penſio. 9 : 63 |
penula. 5 : 79 |
pejerit. 3 : 233 | 6 : 632 |
per. 1 : 20 , 72 , 145 | 2 : 11 , 98 | 3 : 35 | 5 : 54 , 55 | 6 : 17 | 8 : 130 *bis* | 9 : 65 | 10 : 364 | 11 : 14 | 12 : 111 , &c.
perque. 7 : 132 | 13 : 81 |
peracta. 2 : 54 |
peracta *ablat.* 6 : 484 |
peracti. 10 : 6 |
peractis. 13 : 238 |
peracto. 12 : 86 |
peractum eſt. 5 : 93 |
peragat. 5 : 122 |
peragendum. 2 : 133 |
peragentibus. 11 : 114 |
percurram. 10 : 225 |
percuſſas. 9 : 30 |
percuſſit. 15 : 66 |
percuſſo. 14 : 286 |
percuſſore. 8 : 173 |
percuſſum. 1 : 54 | 3 : 271 | 12 : 20 | 15 : 21 |
percuſſus. 1 : 163 | 4 : 124 |
percutit. 11 : 196 |
perdas. 6 : 201 |
perdere. 1 : 93 | 8 : 84 , 97 |
perdidit. 3 : 209 | 10 : 228 | 13 72 | 14 : 261 |
perdita. 3 : 73 |
perditus. 5 : 130 | 8 : 212 | 14 : 269 |
pereat. 4 : 56 | 7 : 174 , 222 , 225 |
peregerit. 5 : 21 |
peregi. 6 : 639 |
peregit. 13 : 210 |
peregrina. 4 : 127 | 8 : 225 | 14 : 187 |
peregrinos. 6 : 297 |
pereundum. 10 : 339 |
pereuntem. 6 : 361 |
perfectiſſimus. 2 : 5 |
perferat. 6 : 260 |
perfide. 9 : 82 |
perfidiam. 13 : 24 |
perfidus. 13 : 245 |
perfrixit. 7 : 194 |
perfundit. 5 : 86 |
perfuſa. 6 : 302 | 10 : 149 | 14 : 66 |
pergant. 14 : 122 |
pergere. 10 . 154 |
pergit. 16 : 40 |
pergula. 11 : 137 |
perhibent. 4 . 17 |
Peribomius. 2 : 16 |
pericli 6 : 94 |
pericula. 3 : 8 . 268 | 8 : 249 | 11 : 76 | 12 : 82 | 14 : 314 |
perierant. 3 : 124 |
periit. 4 . 153 | 6 : 475 | 10 : 11 |
perimit. 7 : 151 |
perit. 3 : 260 | 6 : 562 | 8 : 85 | 11 : 190 |
periit *præterit.* 6 : 294 | 10 : 118 |
periturae. 1 : 18 | 6 : 434 |
perituram. 11 : 17 |
periturt. 6 : 44 |
perituro. 11 : 107 |
perituros. 10 : 81 |
peritus. 1 : 128 | 6 : 585 |
perjuri. 13 : 174 |
perjuria. 8 : 82 | 14 : 218 |
perlege. 14 : 192 |
perlucente. 11 : 13 |
perluces 2 : 78 |
permiſtum. 8 : 174 |
permittas. 14 : 234 |
permittes. 10 : 347 |
permittit. 6 : 456 |
permutatque. 6 : 224 |
permutatio. 6 : 652 |
pernicioſa. 10 : 54 |
pernoctantis. 14 : 46 |
pernox. 8 : 10 |
Perone. 14 : 186 |
perores. 2 : 67 |
perpetua. 13 : 211 |
perpetuam. 15 : 164 |
perpetui. 3 : 35 |
perpetuo. 10 : 33 , 245 |
perpetuum. 7 : 208 |
perpetuus. 5 : 151 |
Perſica. 14 : 328 |
Perſice. 11 : 57 |
Perſicus. 3 : 221 |
perſona. 3 : 96 | 4 : 15 |
perſonæ. 3 : 175 |
perſonam. 6 : 70 | 8 : 229 |
pertulit. 6 : 93 , 391 | 8 : 209 |
pertunde. 7 : 26 |
pertundite. 6 : 46 |
pertuſa. 5 : 131 |
pervenit. 5 : 62 | 9 : 78 |
pervia. 12 : 80 |
pervigiles. 8 : 158 |
pervigilique. 15 : 43 |
pervolat. 1 : 60 |
pervolet. 6 : 397 |
pes. 11 : 128 |
peſſima. 9 : 120 |
peſte. 4 : 84 |

petaſunculus. 7 : 119 |
petas. 7 . 162 |
Petauro. 14 : 265 |
petebat. 9 : 114 |
petente. 6 : 574 |
petere. 15 : 150 |
petet. 7 : 124 |
petimus. 10 . 352 |
petit. 1 : 121, 123 | 5 : 108 | 6 . 534 | 7 : 99, 233 | 8 : 51 | 12 : 80 |
petita. 12 : 104 |
petitas. 6 : 526 | 9 : 149 |
petitis. 14 : 89 |
petitos. 6 : 602 |
petitur. 5 : 50 |
petitus. 10 : 110 | 11 | 147 |
Petoſyris. 6 : 580 |
petulans. 3 : 278 | 6 : 296 | 12 : 5 |
petunt. 3 : 71 |
petuntur. 10 : 8, 54 |
pexi. 11 : 150 |
Phæaca. 15 : 23 |
Phæacum. 5 : 151 |
Phæaſianorum. 3 : 218 |
phalanges 2 : 46 |
Phalaris. 8 : 81 |
Phalas. 6 : 589 |
phaleris. 11 : 103 | 16 : 60 |
pharetrata. 2 : 108 |
pharetramque. 13 : 80 |
pharetris. 6 : 137 |
Phariaque. 13 : 85 |
Phaton. 6 : 83 | 12 : 76 |
phaſelis 15 : 127 |
phaſma. 8 . 86 |
phialas. 5 : 39 |
Phialen. 10 : 238 |
Phidiacum. 8 : 103 |
Philippi. 13 : 125 |
Philippica. 10 : 125 |
Philomela. 7 : 92 |
philtra. 6 : 610 |
Phœbi. 7 : 213 |
Phœnicopterus, 11 : 139 |
Pholo. 12 : 45 |
phreneſis. 14 : 136 |
Phrygia. 6 : 515 |
Phrygiaque. 14 : 307 |
Phrygibus. 7 : 236 | 12 : 73 |
Phrygio. 2 : 115 |
Phryx. 6 : 584 | 11 : 147 |
phthiſis. 13 : 95 |
pia. 13 : 136 |
piacula. 12 : 120 |
piandum. 13 : 54 |
Picenis. 11 : 74 |
Picens. 4 : 65 |
Pico. 8 : 131 |
picta. 3 : 66 | 14 : 302 |
pictæ. 6 : 481 | 10 : 38 | 15 : 128 |
pictas. 8 : 157 |
pictor. 3 : 76 |
pictores. 12 : 28 |
pictoſque. 8 : 2 |
picturas. 6 : 339 |
Pieria. 7 : 8 |
Pierides. 4 : 36 |
Pierio. 7 : 59 |
piget. 12 : 12 |
pigri. 14 : 199 |
pignerat. 7 : 73 |
pignoribus. 9 : 141 |
pignus. 6 : 27 |
pigra. 8 : 248 |
pigri. 5 : 23 |
pigria. 8 : 34 |
pila. 10 : 94 |
pilo. 9 : 15 |
piloſas. 14 : 194 |
pingitque. 2 : 94 |
pingue. 14 : 270 |
pingues. 4 : 44 | 9 : 28 |
pinguia. 3 : 247 | 6 : 461, 572 |
pinguior. 12 : 11 |
pinguis. 5 : 105 | 8 : 147 |
pinguiſſimus. 11 : 65 |
pinna. 3 : 118 |
pinna *ablat.* 4 : 149 |
Pinnirapi. 3 : 158 |
pinum. 3 : 255 |
pinus. 3 : 307 |
piperiſque. 14 : 293 |
piratæ. 8 : 94 |
Piſæ. 13 : 99 |
piſcator. 4 : 26 |
piſcem. 4 : 50 | 5 : 86, 96 | 15 : 7 |
piſci. 4 : 72 |
piſcibus. 13 : 66 |
piſcis. 4 : 26 | 11 : 36 |
Piſo. 5 : 109 |
Pittacon. 2 : 6 |
placabo. 12 : 89 |
placant. 2 : 86 |
placeas. 10 : 167 |
placeat. 10 : 42, 338 |
placentas. 11 : 59 |
places. 6 : 275 |
placet. 3 : 135 | 6 : 33, 38, 576 | 8 : 153 |
placidi. 1 : 21 |
placitum. 16 . 49 |
placuit. 3 : 160 | 7 : 149 | 16 : 53 |
plagarum. 14 : 19 |
plana. 3 : 06 |
plana *ablat.* 13 : 128 |
Plance, *al.* Blande. 8 : 40 |
planctus. 10 : 261 |
plangentis 6 . 533 |
planguntur. 13 : 131 |
planipedes. 8 : 191 |
planta. 3 : 247 | 5 : 125 | 6 : 506 | 14 : 272 |
plantæ. 13 : 98 |
plantaribus. 13 : 123 |
plantas. 3 : 227 |
plantis. 6 : 96 |
planum. 12 : 62 |
platani. 1 : 12 |
plaudat. 3 : 157 |
plaudendum. 1 : 146 |
plauſtra. 3 : 256 |
plauſuque. 11 : 163 |
plebe. 8 : 47, 49, 256 |
plebeia. 6 : 515 | 8 : 254 |
plebeiæ. 8 : 254 |
plebeios. 11 : 145 |
plebeis. 6 : 69 |
plebeium. 6 : 587 |
plebis. 1 : 26 | 11 : 194 |
plectro. 6 : 383 |
plena. 1 : 5, 33 | 2 : 4 | 3 : 187 | 4 : 47 | 5 : 66 | 8 : 100 | 10 : 101 | 13 : 135 |
plena *ablat.* 6 : 425 |
plenæque. 10 : 242 |
pleni. 10 : 128 |
pleno. 3 : 263 | 6 : 363 | 10 : 232 | 14 : 138 |
plenos. 15 : 20, 58 |
plenum 14 : 276 |
plenumque. 8 : 72 |
plenus. 12 : 30 |
pleromque. 11 : 46 |
plorante. 5 : 158 | 9 : 77 |
plorantesque. 6 : 86 |
plorate. 15 : 134 |
ploras. 1 : 50 |
plorat. 6 : 271 |
plorarunt. 13 | 134 |
plorent. 14 : 150 |
pluit. 7 : 179 |
plumaque. 6 : 88 |
plumbo. 14 : 310 |
plumis. 1 : 159 | 10 : 362 |
plura 2 : 45 | 3 : 220 | 9 : 39, 58 | 13 : 57 | 14 : 173 |
plures. 2 : 79 | 3 : 315 | 7 : 167 | 8 : 107 | 10 : 12 |
plurima. 4 : 119 | 5 : 130 | 8 : 58 | 9 : 118 | 10 : 196 | 12 : 28 | 13 | 187 | 14 : 1 | 15 : 78 |
plurimum. 14 : 73 |
plurimus. 3 : 232 |
pluris. 7 : 144, 178 | 8 : 258 | 11 : 16 | 14 . 201 |
plus. 1 : 108 | 3 : 180 | 6 : 180, 250, 387 | 7 : 78, 99 *bis* | 10 : 72, 302, 315 | 11 : 68 | 15 176 | 14 : 276 | 16 : 4 |
pluteum. 2 : 7 |
Pluton. 13 : 50 |
pluvia. 3 : 202 |
pluviis. 4 : 87 |
pocula. 1 : 76 | 5 : 26, 43, 52, 129 | 6 : 632 | 8 : 177, 217 | 10 : 26 | 11 : 102 | 13 : 148 |
podagram. 13 : 96 |
podice. 2 : 12 |

podium. 2 : 147 |
poëmata. 10 : 124 |
pœna. 1 : 142 | 6 : 536 | 10 : 243 | 13 : 52, 90, 175, 196 |
pœna *ablat.* 10 : 287 | 13 : 247 |
pœnam. 15 : 129 |
pœnas. 3 : 279 | 6 : 477 | 10 : 84, 187, 312 | 13 : 208 |
pœnis. 8 : 268 |
pœniteat. 10 : 6 |
pœnitet. 1 : 170 |
pœnituit. 7 : 203 |
Pœno. 10 : 155 |
Poëta. 1 : 14 |
Poetæ. 7 : 3, 78 | 14 : 206 |
Poëtas. 3 : 9 |
Poetica. 12 . 23 |
pollice. 3 : 36 | 7 : 237 |
pollicitus. 9 : 74 |
Pollineas. 2 : 68 |
Pollio. 6 : 386 | 7 : 176 | 9 : 7 | 11 : 43 |
polluit. 8 : 218 |
pollutus. 2 : 29 |
Polycleti. 3 : 217 | 8 : 103 |
polyphemi. 9 : 64 |
Polyphemus. 14 : 20 |
Polyxena. 10 : 262 |
poma. 5 : 150 |
pomaria. 9 : 11 |
pomis. 6 : 16 |
pompa. 10 : 281 |
Pompeio. 10 : 283 |
Pompeios. 10 : 108 |
Pompeius. 4 : 110 |
Pompeina. 3 : 307 |
ponamus. 13 : 11 |
ponant. 13 : 86 |
ponas. 8 : 133 | 9 : 81 |
ponat. 10 : 358 |
ponatur. 9 : 40 |
pon era. 1 : 29 |
pondere. 3 : 271 | 6 : 261 | 7 : 207 | 13 : 49 | 15 : 66 |
pone *verbum.* 1 : 155 | 5 : 135 | 6 : 218, 346 | 7 : 114 | 8 : 22, 88. 89, 195, 228 | 10 : 65 | 11 : 189, 190 |
ponebant. 11 : 109 |
ponebat. 11 : 79 |
ponendaque. 3 : 56 |
ponendi. 14 : 260 |
ponendum. 13 : 141 | 14 : 203 |
ponente. 16 : 45 |
ponentur. 5 : 146 |
ponere. 5 : 45, 73 | 7 : 149 | 11 : 84 |
ponère. 5 : 126 |
poni. 5 : 51 |
ponimus. 13 : 117 |
ponit. 1 : 141 | 8 : 238 |
ponite. 5 : 85 |
ponitur. 14 : 83 |
pono. 10 . 156 | 12 : 94 |
pons. 5 : 8 | 6 : 32 |
ponte. 4 : 116 | 14 : 134 |
Ponti. 4 : 43 | 10 : 273 |
Pontia. 6 : 637 |
Pontica. 6 : 660 |
Pontice. 8 : 1, 75, 179 |
Ponticus. 14 : 114 |
Pontifices 6 . 603 |
Pontifici. 4 : 46 |
ponunt. 6 : 308, 475 | 14 : 99 |
popano. 6 : 540 |
popina. 8 : 172 |
popinæ. 11 : 81 |
popinas. 8 : 158 |
poplitibus. 6 : 262 |
popoſcit. 1 : 82 | 6 : 125 |
Poppæana. 6 : 461 |
poppyſma. 6 : 583 |
populariter. 3 : 37 |
populi. 2 : 162 | 6 : 533 | 8 : 189 | 15 : 39 | 16 : 43 |
populis. 15 : 130 |
populo. 2 : 67 | 3 : 15 | 8 : 189, 211 | 9 : 117 | 10 : 62, 341 | 14 : 42 |
populoque. 3 : 256 | 14 : 70 |
populorum. 13 : 148 |
populos. 6 : 409 | 10 : 150 | 15 : 169 |
populo'que. 4 : 83 |
populum. 1 : 46, 72 | 3 : 178 | 15 : 23, 151 |
populus. 2 : 73 | 3 : 244 | 7 : 243 | 8 : 29 | 10 : 74 | 14 : 115, 160 | 15 : 31, 113 |
porcæ. 2 : 86 |
porci. 2 : 80 | 10 : 355 | 13 : 117 |
porcis. 6 : 159 | 15 : 22 |
porcum. 6 : 446 |
porrectaque. 12 : 76 |
porrectura. 1 : 70 |
porrexerit. 6 : 631 |
porrexit. 5 : 67 |
porri. 14 : 133 |
porrigat. 3 : 267 | 8 : 208 |
porrige. 6 : 597 |
porriget. 11 : 146 |
porrigine. 2 : 80 |
porrigit. 6 : 43, 606 |
porro. 3 : 126 | 6 : 239 | 7 : 98 | 11 : 9 |
porrum. 3 : 293 | 15 : 9 |
porta. 11 : 124 | 16 : 3 |
portabit. 6 : 527 |
portæ. 8 : 160 | 13 : 27 |
portandum. 3 : 32 |
portante. 10 : 260 |
portaret. 10 : 158 |
portarum. 10 : 261 | 15 : 158 |
portas. 1 : 143 | 6 : 408 | 7 : 42 | 10 : 155 |
portat. 3 : 252, 357 |
portatur. 10 : 42 |
portenta. 15 : 2 |
portes 10 : 19 |
Porthmea. 3 : 266 |
porticibus. 4 : 6 | 6 : 162 |
porticibusne. 6 . 60 |
porticus. 7 : 178 | 12 : 101 | 14 : 66 |
portio. 3 : 61 | 9 : 128 |
portis. 15 : 6 |
porto. 5 : 28 |
portus. 3 : 31 | 12 : 78 | 14 : 275 |
poſcas. 1 : 98 | 3 : 102 | 5 : 65 | 10 : 354 |
poſce. 7 : 24 | 9 : 64 | 10 : 357 | 11 : 148 | 14 : 193 |
poſcebat. 10 : 105 |
poſcentem. 5 : 48 |
poſcentibus. 14 : 208 |
poſcere. 3 : 42 | 8 : 246 |
poſceret. 14 : 313 |
poſces. 11 : 148 |
poſcimus. 5 : 112 | 7 : 72 | 9 : 129 |
poſcis. 9 : 63 |
poſcit. 3 : 198 | 6 : 578, 623 | 11 : 30 |
poſcitque. 6 : 148 |
poſcunt. 14 : 318 |
Poſides. 14 : 91 |
poſita eſt. 7 : 47 |
poſita *ablat.* 1 : 90 | 6 : 319 | 10 : 267 |
poſitas. 12 : 75 | 13 : 149 |
poſitis. 2 : 74 | 3 : 191 | 6 : 263 | 9 : 141 | 15 : 42 |
poſito. 11 ; 69 | 13 : 39 |
poſitos. 7 : 26 |
poſitum eſt. 6 : 587 |
poſitos. 4 : 77 | 9 : 52 |
poſſe. 6 : 41 | 10 : 49 . 97 | 12 : 21 |
poſſederis. 14 : 159 |
poſſem. 6 : 221 | 14 : 211 |
poſſet. 4 : 90 |
poſſideat. 10 : 225 | 12 : 129 |
poſſideo. 1 : 108 |
poſſidet. 3 : 141 |
poſſim. 8 : 69 | 9 : 123 |
poſſis. 3 : 229 . 272 | 5 : 10, 152 | 6 : 62 | 9 : 86 | 10 : 363 | 11 : 206 | 13 : 112 | 14 : 150, 200, 282 | 16 : 33 |
poſſit. 4 : 71 | 6 : 325, 398 |
poſſum. 3 : 44, 60 |
poſſunt. 6 : 96, 567, 594 | 10 : 2 |
poſt. 1 : 33 | 5 : 15, 116, 148 | 6 : 498, 503, 567 | 7 : 142, 163 | 8 : 97 | 9 : 125 | 10 : 272 | 11 : 42 | 12 : 124 | 13 : 16 | 14 : 55. 558, 183, 190 | 15 : 99 *bis* |

poſteritas

poſteritas. 1: 148 | 8: 62 |
poſtes. 6: 79 | 9: 104 |
poſthac. 7: 18 | 8: 7 |
poſt hæc. 2: 62 | 8: 247 |
Poſthume. 6: 21, 28, 376 |
poſtibus. 6: 52 |
poſtquam. 3: 303 | 4: 153 | 6: 371 | 8: 204, 251 | 11: 75 | 12: 62 *bis*, 64 | 13: 161 | 15: 72 |
poſtremo. 11: 91 |
poſtulat. 7: 243 |
poſuere. 2: 85 | 11: 76 |
poſuit. 13: 30, 241 |
poſuitque. 6: 358 |
potanda. 6: 9 |
potare. 9: 116 |
potae. 5: 30 |
potatis. 5: 52 |
potens. 1: 69 | 14: 39 |
potentia. 7: 200 | 10: 56 |
potentior. 10: 303 |
poteram. 3: 315 |
poterant. 15: 105 |
poterit. 3: 281 | 6: 442 | 14: 27 |
potes. 3: 223 | 5: 3, 171 | 6: 30 | 13: 14 |
poteſt. 1: 80 | 3: 54, 105 | 6: 251 | 7: 60 | 8: 191 | 10: 302 |
poteſtas. 4: 71 | 10: 100 |
potio. 6: 613 |
potiores. 10: 360 |
potius. 1: 19 | 4: 150 | 6: 397, 488 | 7: 10, 148, 181 | 13: 113 |
potuit. 4: 25 | 6: 127 | 10: 123 | 14: 262 |
præbeat. 5: 107 | 6: 32 |
præbebis. 5: 172 |
præbebit. 6: 583 |
præbenda. 10: 345 |
præbere. 2: 142 | 3: 33 |
præberet. 6: 3 |
præbet. 3: 147 | 10: 270 |
præbuit. 11: 157 |
præcedant. 8: 13 |
præcedentia. 10: 44 |
præcedere. 13: 58 |
præcedit. 13: 108 |
præcepit. 14: 227 |
præceps. 10: 107, 160 |
præcepta. 13: 19 | 14: 189 | 15: 107 |
præceptorem. 7: 209 |
præceptori. 7: 230 |
præcipit. 14: 16 |
præcipitans, 15: 78 |
præcipitare. 12: 38 |
præcipitat. 10: 56 |
præcipitem. 3: 129 | 8: 135 |
præcipites. 6: 648 | 10: 85 |
præcipiti. 1: 149 | 4: 149 |
præcipuam. 4: 19 |
præcipue. 3: 59 | 7: 109 | 9: 119 |
Iuvenal.
præcipuis. 13: 220 |
præcipuum. 6: 531 |
præcipuus. 6: 556 |
præclara. 5: 42 | 10: 97 |
præclaro. 8: 31 |
præclarum. 3: 217 |
præco. 6: 438 |
præcone. 1: 99 |
præconem. 8: 96 |
præcones. 7: 6 |
præconis. 3: 157 |
præcordia. 1: 167 | 6: 620 | 13: 181 | 14: 35 |
præda. 14: 82 |
prædam. 14: 85 |
prædamque. 4: 58 |
prædatum. 11: 101 |
prædia. 9: 54 |
prædives. 14: 305 |
prædivitis. 10: 16 |
Prædo. 11: 193 |
præfecti. 4: 78 |
præfectos. 7: 92 |
præfectura. 6: 485 |
præferre. 6: 117 | 8: 83, 139, 212 | 12: 49 |
prægnans. 1: 122 |
prægnantem. 2: 55 | 6: 404 |
prægustaret. 6: 659 |
prægustet. 6: 632 |
prælata. 12: 71 |
prælatus. 5: 45 |
prælia. 1: 91 | 4: 112 | 6: 257 | 7: 27, 128 | 12: 110 | 13: 172 | 14: 162 |
præmaturi. 11: 44 |
præmia. 3: 56 | 6: 320 | 8: 92, 119 | 10: 142 | 16: 1, 35 |
præmordet. 7: 218 |
Præneſte. 3: 190 |
Præneſtinis. 14: 88 |
præponere. 10: 92 |
præpono. 3: 5 |
præputia. 6: 237 | 14: 99 |
præſens. 1: 142 |
præſente. 6: 399 |
præſentibus. 11: 202 |
præſentior. 11: 111 |
præſepia. 8: 157 |
præſepibus. 1: 59 |
præſertim. 15: 109 |
præſidia. 7: 23 | 12: 56 |
præſidium. 8: 239 |
præſtabat. 6: 286 | 9: 14 |
præſtant. 6, 97, 538
præſtantibus. 15: 75 |
præſtantius. 3: 18 |
præſtare. 3: 188 | 6: 251 | 8: 170 | 9: 7 | 11: 315 | 15: 150 |
præſtat. 5: 136 | 12: 86 | 13: 99 |
præſtatur. 16: 49 |
præſtem. 15: 57 |
præſtent. 6: 479 | 7: 106 |
præſto *verbum*. 14: 212 |
præter. 7: 206 | 8: 69, 146 | 12: 17 | 14: 97 |
præterea. 3: 109, 285 | 6: 107 | 9: 89, 145 | 10: 217, 300 | 11: 70 | 13: 229 | 16: 26, 51 |
prætereunte. 3: 275 |
præteriit. 14: 214 |
præterit. 6: 307 |
prætexta. 10: 235 |
prætexta. 10: 35 |
prætextam. 10: 99 |
prætextatos. 2: 170 |
prætextatum. 10: 308 |
prætextatus. 1: 78 |
Prætor. 3: 128, 213 | 11: 193 |
Prætorem. 10: 36 |
Prætori. 1: 101 | 16: 10 |
prætoria. 1: 75 | 10: 161 |
Prætoribus. 6: 379 |
Prætoris. 8: 194 | 13: 4 | 14: 257 |
prætulit. 6: 111 |
pragmaticorum. 7: 123 |
prandebat. 13: 46 |
prandente. 10: 178 |
prandet. 6: 101 |
pravis. 14: 41 |
precor. 6: 169, 171 |
premat. 1: 46 |
premetur. 14: 221, 296 |
premit. 3: 244 | 6: 501 | 7: 132 |
preſſit. 1: 43 | 6: 620 |
preſſoque. 5: 160 |
preſſum. 2: 107 |
pretiis. 8: 65 | 11: 15 |
pretio. 3: 184 | 4: 25 | 5: 56 | 9: 71 | 14: 145 |
pretioſa. 13: 214 |
pretioſior. 6: 156 |
pretium. 6: 471 | 7: 96, 119 | 9: 28 | 13: 105 | 14: 281 |
Priapi. 6: 314 |
Priapo. 2: 95 |
prima. 3: 26 | 6: 207, 407, 466, 497 | 8: 24, 268 | 9: 81 | 10: 23 | 13: 2, 189 | 15: 51, 90 |
prima *ablat*. 6: 203 | 8: 166 | 10: 126 | 11: 184 |
primaque. 13: 59 |
primi. 15: 168 |
primo. 1: 95 | 2: 133 | 4: 142 | 5: 12 | 13: 224 |
primoribus. 15: 40 |
primos. 6: 24 | 7: 195 | 10: 261 | 13: 146 |
primum. 6: 576 |
primum, *ad verb*. 2: 4, 44 | 6: 370 | 7: [illegible] | 13: 68 |

14 : 85 | 16 : 7 |
primus. 4 : 75 | 8 : 61, 274 | 10 : 258 |
Princeps. 4 : 32 | 13 : 138 |
Principe. 8 : 198 |
principio. 15 : 148 |
Principis. 6 : 616 | 8 : 224 | 10 : 76, 93, 341 |
principium. 6 . 244 |
prior. 1 : 102 *bis* | 3 : 81, 130, 244 | 8 : 153 |
priori. 9 : 21 |
priorum. 1 : 151 | 6 : 634 |
priſcum. 4 : 102 |
privata. 6 : 114 |
privatis. 4 : 66 |
privato. 12 : 107 |
privatus. 1 : 16 | 13 : 41 |
privignoque. 6 : 133 |
privignum. 6 : 617 |
prior. 1 . 97, 168 | 14 : 148 |
priuſquam. 13 : 38 |
pro. 1 : 124 | 6 : 203, 222, 390 | 7 : 116 | 8 : 112, 251 *bis*, 263 | 9 : 117, 143 | 10 : 301, 349 | 12 : 94 . 98 | 14 : 163, 306 | 15 : 108 |
proœmia. 3 : 188 |
proavi. 15 : 152 |
proavorum. 3 : 311 |
proavum 8 : 134 |
probat. 7 : 204 |
probatæ. 11 : 163 |
probavit 10 : 70 | 13 : 205 |
probitas. 1 : 74 |
procedat. 3 : 138 |
procerem. 8 : 26 |
proceres. 2 : 121 | 3 : 213 | 4 : 73 . 144 | 7 : 90 |
proceſſus. 1 : 39 |
Prochytam. 3 . 5 :
procliviea. 2 : 75 |
procubuit. 3 : 257 |
procul. 2 : 88 | 3 : 89 | 12 : 5 | 14 : 45 *bis* | 16 : 17, 25 |
Procula. 3 : 207 |
Proculat. 2 : 68 |
Proculeius. 1 : 40 | 7 : 94 |
prodere. 9 : 115 | 13 : 23 |
prodeſt. 2 : 141, 142 | 8 : 1 |
prodiderim. 9 : 97 |
prodigia. 6 : 361 | 7 : 138 : 10 : 304 |
prodigia. 6 : 84 |
prodigio. 4 : 97 |
prodigioſa. 13 : 62 |
proditas 8 : 261 |
producat. 8 : 271 |
producere. 6 : 240 | 7 : 146 | 16 : 32 |
producit. 2 : 94 | 6 : 608 | 14 : 228 |
produxere. 15 : 94 |
produxerit. 15 : 32 |
produxiſſe. 15 : 166 |
produxit. 8 : 266 |
profer. 1 : 126 |
proferat. 6 : 569 |
proferet. 7 : 153 |
proferre. 4 : 91 | 14 : 142 |
proficit. 13 : 18 |
profuit. 4 : 99 | 10 : 324 |
profundi. 13 : 49 |
progenies. 14 : 84 |
Progne. 6 : 643 |
prohibente. 11 : 7 |
prole. 13 : 206 |
proles. 8 : 56 |
proludunt. 5 : 26 |
promere. 15 : 73 |
Prometheа 8 . 133 |
Prometheus. 4 : 133 | 15 : 85 |
promiſitque. 7 : 84 |
promiſſa. 11 : 2 |
promiſſus. 11 : 60 |
promittant. 11 : 101 |
promittente. 16 : 12 |
promittere. 3 : 43 | 13 : 233 | 6 : 387 |
promittunt. 2 : 12 |
promovimus. 2 : 160 |
promptius. 10 : 220 |
promptus. 3 : 74 |
prona. 15 : 147 |
proni. 3 : 191 |
pronum. 9 : 43 | 13 : 75 |
pronus. 6 : 48 |
prope. 9 : 106 |
propera. 4 : 67 | 6 : 147 |
properabat. 4 : 76, 94 |
properabo. 3 : 59 |
properans. 6 : 429 |
properante. 3 : 264 |
properantem. 3 : 319 |
properantibus. 3 : 243 |
properantis. 14 : 178 |
properare. 6 . 320 |
properat. 4 : 59 | 6 : 487 | 14 : 78 |
properate. 4 : 134 |
prophanæ. 1 : 89 |
propinat. 5 : 127 |
propinquas. 1 : 71 |
propinqui 14 : 2 . 6 |
propinquitas. 8 : 219 | 13 : 207 |
propinquo. 8 : 72 | 14 : 6 |
propior 6 : 509 |
proponere. 4 : 46 |
propoſuimus. 3 : 24 |
propoſiti. 5 : 1 |
propoſitum. 9 : 21 | 10 : 325 |
propoſui. 8 : 125 |
propria. 14 . 80 |
propter 1 : 141 | 5 : 59, 76, 90 | 6 : 104 . 468, 645 | 7 : 301 | 8 : 41, 84 | 9 : 87, 118 | 10 : 55 | 11 : 150 | 12 : 50, 51 | 14 : 22, 274 |
prora. 5 : 89 | 10 : 186 | 12 : 69 |
prorſus. 6 : 248 |
proſeucha. 3 : 296 |
proſit. 4 : 36 |
proſpera. 10 : 97 | 12 : 63 | 16 : 2 |
proſpiciunt. 6 : 359 |
proſtantis. 1 : 47 |
proſtare. 3 : 65 |
proſtat. 9 : 24 |
proſtituit. 6 : 123 |
proſtitor. 8 : 226 |
protegere. 11 . 33 | 15 : 155 |
protegit. 8 : 250 |
protinus. 3 : 140 | 4 : 48 | 7 : 165 | 11 : 188 | 13 : 176 | 14 : 123 | 16 : 27 |
Protogenes. 3 : 120 |
protulerat que. 10 : 30 |
protulit. 6 : 23 |
provenit. 16 : 57 |
provida. 10 : 283 |
provincia. 1 : 50 | 4 : 26 | 5 : 97 | 8 : 87 |
provocat. 6 : 310, 375 |
provocet. 1 : 24 |
proxima 5 : 66 | 6 : 528 | 10 : 116 | 13 : 228 |
proximus. 4 : 94 | 6 : 289 | 9 : 108 |
prudens. 4 : 119 |
prudentia. 10 : 48, 365 | 12 : 32 | 14 : 315 |
prudentiſſima. 3 : 86 |
pruinis 4 . 56 | 5 : 50 |
pruna. 3 : 83 |
prurigo. 6 : 326 |
prurire. 11 : 163 |
prurit. 6 : 577 |
pſalteria. 6 : 336 |
Pſecas. 6 : 490 . 493 |
publica. 6 : 334, 386 | 7 : 53 | 10 : 284 |
publicus. 10 : 41, 312 |
pudeat. 2 : 42 | 11 : 202 |
pudendis. 8 . 139, 183 |
pudet. 3 : 168, 321 | 5 : 1 | 12 . 8 | 14 : 185 |
pudicam. 6 : 136 |
podici. 6 : 49 |
pudicitiæ. 6 : 14, 307 | 10 : 298 |
podicitiam. 6 : 1 |
pudicus. 3 : 111 | 6 : 198 |
pudor. 2 : 110 | 3 : 60, 154 | 10 : 329 | 4 . 178 |
pudorem. 2 : 39 | 6 : 251, 356 | 11 : 55 | 16 : 34 |
pudori. 8 : 83 |
pudoris. 15 : 154 |
puella. 6 : 157 |
puellæ. 2 : 59 | 3 : 160 | 4 : 35, 114 | 6 : 493 | 11 : 164, 200 | 13 : 30 | 14 : 45, 209 |
puellam. 6 : 353 | 8 : 33 | 9 : 74 |

puellares. 15 : 137 |
puellas. 1 : 84 | 3 : 65 | 4 : 36 | 6 : 126 | 9 : 128 |
puellis. 6 : 190 | 10 : 289 |
puer. 1 : 61 | 5 : 61 | 7 : 69 | 9 : 64 | 10 : 216 | 11 : 146, 154 | 13 : 43, 56 | 14 : 45, 192 |
pueri. 2 : 152 | 3 : 156 | 6 : 172, 403, 551 | 7 : 32, 226 | 8 : 234 | 9 : 41 | 10 : 353 | 12 : 83 | 14 : 48, 180 |
pueriles. 15 : 59 |
pueris. 2 : 168 | 6 : 111, 598 | 8 : 167 | 10 : 167, 289 | 12 : 117 | 14 : 3, 208 |
puerisque. 6 : 638 |
puero. 1 : 54 | 5 : 164 | 10 : 302 | 11 : 59 | 13 : 65 | 14 : 11, 47 |
puerorum. 7 : 240 |
pueros. 3 : 264 | 4 : 122 | 5 : 141 | 6 : 150, 271 | 7 : 133, 177 | 14 : 228 |
puerpera. 6 : 593 |
puerum. 9 : 46 |
pugillares. 11 : 156 |
pugna. 5 : 29 |
pugnacis. 5 : 57 |
pugnam. 7 : 173 | 8 : 132 | 15 : 74 |
pugnamus. 16 : 47 |
pugnantem. 8 : 201 |
pugnanti. 12 : 4 |
pugnare. 8 : 210 |
pugnas. 4 : 121 |
pugnis. 3 : 300 | 13 : 127 |
pugnos. 15 : 58 | 16 : 30 |
pulcher. 7 : 190 |
pulcherrima. 11 : 56 | 12 : 38, 116 |
pulcra. 10 : 345 |
pulcra *ablat.* 10 : 292 |
pulcrior. 10 : 196 |
pulcris. 1 : 137 |
pulcro. 1 : 127 | 16 : 57 |
pulcrum. 9 : 47 |
pulcrumque. 4 : 54 |
pullati. 3 : 213 |
pulli. 6 : 615 | 13 : 142 |
pullorum. 6 : 550 |
pullos. 14 : 74 |
pulluiet. 6 : 362 |
pullus. 10 : 231 |
pulmentaria. 7 : 185 |
pulmo. 4 : 138 |
pulmone. 6 : 548, 658 |
pulmonem. 10 : 33 |
pulpita. 3 : 174 | 6 : 78 | 7 : 93 | 8 : 195, 225 | 14 : 257 |
puls. 16 : 39 |
pulſandum. 5 : 171 |
pulſantis. 9 : 62 |
pulſare. 6 : 611 | 16 : 8 |
pulſari. 6 : 441 |
pulſas. 2 : 130 | 3 : 289 |
pulſat. 6 : 192 |
pulſatus. 3 : 300 |
pulſetur. 16 : 9 |
pulter. 11 : 58 |
pultibus. 14 : 171 |
pulvere. 7 : 48 | 10 : 37 | 11 : 198 |
pulvinar. 6 : 131 |
pulvino. 3 : 154 |
pulvis. 8 : 61 |
pumice. 8 : 16 | 9 : 95 |
Punica. 14 : 161 |
punire. 8 : 235 | 13 : 201 | 16 : 13 |
punit. 6 : 491 |
pupilli. 1 : 47 | 6 : 628 |
pupillus. 10 : 223 |
pupillum. 15 : 135 |
puppe. 12 : 79 | 14 : 267 |
puppim. 6 : 102 |
puppis. 12 : 31 |
puri. 9 : 141 | 10 : 19 |
purpura. 1 : 106 | 7 : 134, 135 | 11 : 155 | 14 : 188 |
purpuream. 12 : 39 |
purpureus. 4 : 31 |
puſillas. 14 : 29 |
puſilli. 10 : 121 |
puſillos. 15 : 70 |
puſio. 6 : 34, 35 |
puta. 2 : 153 | 5 : 7 |
putabas. 9 : 47 | 10 : 337 |
putabat. 4 : 80 |
putant. 13 : 232 | 14 : 98 |
putarent. 7 : 5 |
putares. 2 : 122 |
putaret. 12 : 21 |
putaris. 10 : 344 |
putas. 6 : 34 | 7 : 22 | 9 : 103 | 13 : 5 |
putat. 3 : 51 | 5 : 162 | 6 : 184, 456 | 13 : 91 | 14 : 17, 115, 121 | 15 : 108 |
putavit. 6 : 389 | 15 : 23, 82 |
putemus. 4 : 28 |
putêre. 11 : 121 |
putes. 3 : 71 | 5 : 2 | 6 : 41 | 10 : 330 | 13 : 193 | 14 : 223 |
putet. 1 : 58 | 8 : 57 | 13 : 36 |
puteuſque. 3 : 226 |
putres. 13 : 95 |
putriſque. 14 : 132 |
Pygargus. 11 : 138 |
Pygmæa. 6 : 505 |
Pygmæus. 13 : 168 |
Pylades. 16 : 26 |
Pylius. 10 : 246 |
Pyrenæum. 10 : 151 |
Pyrrha. 1 : 84 |
Pyrrha *ablat.* 15 : 30 |
Pyrrhum. 14 : 162 |
pyrum. 11 : 73 |
Pythagoras. 15 : 173 |
Pythagoreis. 3 : 229 |
Pythia. 13 : 199 |
pytiſmate. 11 : 173 |
pyxide. 2 : 141 | 13 : 25 |

Q.

QUa. 2 : 157 | 5 : 110 | 12 : 118 |
qua *ablat.* 1 : 156 | 3 : 90, 171, 296, 309 *bis* | 5 : 82 | 6 : 29, 76, 103 *bis* | 241, 530 | 7 : 223 *bis* | 10 : 213 | 11 : 31, 180 | 12 : 2, 48 | 14 : 93, 167 | 15 : 124 |
quaque. 7 : 161 |
quadra. 5 : 2 |
quadrans. 7 : 8 |
quadrante. 6 : 446 |
quadrantes. 1 : 121 |
quadrijugis. 7 : 126 |
quadringenta. 1 : 106 | 2 : 117 | 5 : 132 | 14 : 326 |
quadringentis. 11 : 19 |
quadrivio. 1 : 64 |
quæ. 1 : 69, 140 | 2 : 38, 42, 60 | 3 : 45, 46 | 6 : 73, 100, 116, 277 *bis* | 8 : 42, 43 | 10 : 1, 17, 55 | 11 : 16 | 12 : 37 | 13 : 9, 19, 23 | 14 : 3, 26, 45 | 16 : 6, 52 |
quæcumque. 6 : 340 | 7 : 152 | 13 : 89 |
quædam. 6 : 183, 384, 450 | 8 : 166 | 14 : 123 | 15 : 107 |
quænam. 6 : 493 |
quæque. 1 : 126 | 5 : 66 | 6 : 405 | 7 : 47, 213 | 10 : 349 | 12 : 116 | 13 : 63 | 14 : 105 |
quæramus. 14 : 181 |
quæras. 10 : 219 | 11 : 29 | 15 : 89 |
quærat. 9 : 112 | 14 : 58 |
quærit. 8 : 172 | 14 : 252 |
quærebat. 13 : 202 |
quærendi. 6 : 500 |
quæris. 2 : 134 | 5 : 19 |
quærit. 7 : 21 | 9 : 92 | 10 : 253 | 14 : 207 |
quærit. 6 : 46, 312 |
quæro. 2 : 76 | 3 : 296 |
quærunt. 11 : 24 | 14 : 76 |
quæſita. 15 : 63 |
quæſitum. 13 : 25 | 14 : 104 |
quæſitus. 1 : 164 |
quæſo. 6 : 302 | 12 : 128 |
quæſtio. 3 : 141 | 7 : 156 |
quale. 2 : 57 | 5 : 36 | 6 : 254 |

qualem. 5:147 | 7: 56 | 9: 3, 15 | 10: 293 | 13: 111 | 15: 141 |
qualemcunque. 1 · 80 |
quales. 1. 80 | 3: 39 | 4: 28 | 10: 194 | 11: 72, 155 |
quali. 10: 157 | 15: 65 |
qualia. 5: 152 | 15: 1 |
qualiacunque. 6: 546 | 15: 49 |
qualibet. 14: 205 |
qualis. 2: 29 | 4: 82 | 5: 24 | 7: 68 10: 157, 179, 185 | 11: 94, 99 |
qualisque. 10: 353 |
quam *pronomen*. 11: 85 | 12: 27 | 13: 74 | 14: 85 |
quam *conjunctio*. 1: 7 | 3: 23 | 4 26 | 5: 57, 80 | 7: 13 | 8: 54 | 9: 38, 46, 73 | 11: 3, 50 | 16: 3: 22, 33 |
quamvis. 1: 103 | 3. 1, 61, 282 | 4: 104 | 5 · 5, 15 | 6: 03 9: 35 | 13: 3, 13, 207 | 16: 56 |
quando. 1. 87 *bis*, 88 | 3: 21, 162 | 5: 40, 62, 63, 127 | 6 · 266, 463, 565, 7 · 146 | 9: 139, 147 | 11: 282 | 12: 55 | 13: 101, 241 | 15: 160 |
quandoque. 2: 82 | 5: 192 |
quandoquidem. 1: 112 | 10: 146 | 13: 129 | 14: 51 |
quanquam. 1: 133 | 2: 4 | 4: 60, 79 | 6: 88, 198 | 7: 15 | 10: 34 11: 205 | 12: 25 | 13: 1-2 | 15: 30 |
quanta. 1: 91, 140 | 6: 261 | 8: 92: 119 |
quanta *ablat.* 1: 45 | 4: 6 | 13: 76 |
quantalibet. 7: 81 |
quantas. 1: 11 |
quanti. 3: 225 | 6: 364, 625 | 7: 45, 176 *bis* | 8: 192 |
quanticumque. 7: 184 |
quantis. 4: 5 | 10: 190 |
quanto. 3: 18, 249, 271 | 5: 67 | 6: 261 | 8: 141 | 9: 70 | 10: 14, 40 | 11: 24 | 13: 32 | 14: 258, 312 |
quantula. 6: 253 | 10: 173 |
quantulacunque. 13: 183 |
quantulum. 6: 150 |
quantum. 1: 118 | 3: 132, 143 4: 109 | 6: 37 | 7: 104, 124, 216 | 8: 24 *bis* | 9: 59, 157 | 10: 251 | 11: 26 | 12: 129 | 13: 113 | 14: 139, 160 233, 290, 308, 317, 320 | 15: 45 |
quantumvis. 7: 165 | 8: 15 |
quantus. 5: 133, 154 | 6: 316, 317 | 14: 239 |
quare. 6: 135, 201, 491 | 9: 1 |
quarta. 9: 37 |
quartanam. 4: 57 |
quarum. 6: 51, 258 | 12: 40 | 14: 238, 241 |
quas. 1: 9, 129 | 4: 7 | 5: 44 | 6: 97, 276, 344, 365 | 9 · 35 | 13: 33, 397 |
quascumque. 10: 312 |
quasi. 13: 225 |
quassas. 2: 130 |
quassatum. 5: 48 |
quatenus. 12: 102 |
quater. 7: 122 |
quatiente. 13: 395 |
quatere. 13: 172 |
quatit. 12: 5 |
quatuor. 5: 47 | 12: 59 | 13: 58 | 14: 168 |
queas. 14 · 257 |
queat. 1. 29 | 8: 45 | 10: 359 | 16: 1 |
queis. 3: 31 |
quem. 1: 20, 35 *bis*, 77, 78 | 2: 132 | 3: 201 | 5: 92 *bis*, 148 | 6: 44, 247, 251, 358 | 8: 39, 71 | 9 · 16 | 10: 117, 127, 130, 148, 216, 231, 274, 310 | 11: 137 | 12: 8 | 13: 35 | 14 24, 185, 232 | 15 · 43, 67, 85, 113 |
quemcunque. 14: 210 |
quemdam. 2: 36 |
quemlibet. 3: 37 |
quemquam. 10: 96 | 12: 130 | 13: 249 |
quemque. 3: 250 |
quemvis. 3: 75 |
queratur. 10: 251 |
quercum. 6: 386 |
quercus 14: 184 |
querebat. 5: 51 |
querela. 13: 135 |
querelæ. 16: 19 |
querelas. 9: 94 |
querentes. 2: 24 |
quereris. 2: 131 13: 71 |
queritur. 6: 36 |
qui. 1: 37 43, 59, 67, 111, 156, 118, 161 | 2: 3, 17, 19, 30, 84, 125, 152 | 3: 30, 52, 53 | 5: 41 | 6: 12, 35 | 8: 100, 191 | 9: 7, 121, 146 | 12: 9 | 13: 16, 21 | 14: 7 | 16 · 30 |
quia. 11: 207 | 13: 141 |
quibus. 1: 119 | 3: 66 | 4: 111 | 5: 81 | 6: 29, 324, 405, 610, 628 | 8: 70 | 9: 73 | 10: 70, 212 | 11: 11, 119, 160, 171 | 14: 34, 73 *bis*, 331 | 15: 10, 105 |
quibusdam. 3: 281 | 15: 15 |
quicquam. 8: 232 | 10: 246 |
quicquid. 1: 85 | 4 · 54 | 6: 465, 519, 552, 597, 631, 642 | 7: 162 | 8: 95 | 9: 97, 114 | 10: 174, 344 | 11: 188, 189 | 13: 83 | 15: 93 |
quicunque. 7: 18 | 15: 71 |
quid. 1. 9, 45, 48, 52, 106, 118, 119, 154, 170 | 2: 65 *bis*, 75, 115, 134, 153, 154, 155, 166 | 3: 6, 41 | 4: 14 | 5 18 | 6: 41, 104, 114 *bis*, 401, 402 *bis* | 7: 190 *bis* | 8: 1 *bis*, 91 *bis*, 94 | 9: 3, 67 *bis*, 68 | 10: 4, 5, 108 *bis*, 324 *bis* | 11: 2 | 13: 5 | &c.
quidnam. 4: 130 | 10: 329 |
quidni. 10: 95 |
quid quod 3: 86, 147 | 6: 45 | 10: 208 |
quid refert. 1: 150 | 4: 5 |
quid si. 8: 183 |
quidam. 6: 360 | 12: 50 | 14: 96 | 15: 77 |
quidem. 2: 11, 159 | 6: 152, 183 | 8: 149 | 11: 7 | 12: 26, 107 | 13: 19 | 15: 27 |
quiescit. 1: 126 |
quiescunt. 13: 218 |
quin. 11: 133 | 12: 112 |
quingenta. 6: 136 |
Quinquatribus. 10: 115 |
quinque. 1: 105 | 6: 529 | 7: 121 | 9: 41 | 11: 206 |
Quintiliane. 6: 279 |
Quintiliano. 7: 186 |
Quintilianus. 6: 75 | 7: 189 |
Quintillæ. 7: 75 |
quique. 10: 250 | 14: 566 |
quippe. 5: 64 | 6: 11 | 7: 175 | 8: 54, 216 | 10: 41 | 12: 7 | 13: 26, 189 | 14: 116 | 15: 116 |
Quirine. 3. 67 |
Quirini. 2 · 133 | 8: 259 |
Quirinus. 11: 105 |
Quiritem. 8: 47 |
Quirites. 3: 60, 163 | 10: 45, 109 |
quis. 1: 30, 94 *bis* | 2: 6, 8, 24, 55 | 3: 259 *bis* | 5: 163, 129 *bis*. 6: 219 *bis*, 246 *bis*, 341 *bis*, 403 *bis*, 404 | 8: 6 | 11: 31, 33, 38 | 12: 28, 48 *bis* | 15: 1 | 16: 1, 25, 26, 30 |
quisnam. 10: 69 | 13: 243 | 15 · 103 |
quisquam. 8: 196 | 10: 184 |

11:143|
quiſque. 1:41|3:143|12: 20|13:46|
quiſquis. 6:210|8:274| 10:116,254|14:227|
quo. 1:25|2:22,72,100| 3:53,83,91|4:9,87| 5:22,124 *bis*|6:152, 218,260,268,274,285, 382,404,426|9:24, 81,139|10:69,70, 226,235,265|11:196| 12:47|13:255|14:115, 135|15:61,66,161, 172|
quo, *id eſt* quorſum. 8:9, 142,144|
quocumque. 3:156,230 *bis*|6:411|8:27,60, 334|14:42 *bis*,117, 277|
quod *pronomen.* 1:35,104, 147|3:27,126 *bis*|4: 13|5:19|6:62|7:10, 14,&c.
quod *conjunctio.* 3:2|5:12| 6:34,36|10:28|13:2, 15,&c.
quodque. 3:55|5:65|6: 62,151|9:26|
quod ſi. 2:43|8:235|
quodcunque. 1:152|6: 334|7:217|13:1,92| 14:102,188|
quominus. 6:333|
quondam. 3:34,313|4: 24|6:287|11:83|13: 38,200|
quoniam. 3:114|6:554| 14:40|
quoquam. 13:36|
quoque. 3:310|4:93, 107,115|7:193,202| 9:75|10:47,146|11: 111,207|12:39|13:21, 224|14:52,79,108, 127,261,325|15:149| 16:43|
quorum. 1:178|3:14, 164|4:74,78|5:150| 8:45|9:122|10:219| 11:60|13:29,181| 14:145,183|15:106, 130,169|16:7|
quos. 1:38|2:115,163|3: 59|4:42,73|6:230| 7:16|8:70,262|9: 137|10:46,236 *bis*|11: 9,69,124,126,155, 199,200|12:79|13: 94,138,193|15:38| 16:48|
quoſcunque. 10:359|
quoſdam. 6:408|10:56, 337|
quot. 3:141 *bis*,252,374| 4:7|6:405|7:226, 235,236|10:147,216, 220,221,222 *bis*,223, 224,225|13:26|14: 151|
quota. 3:61|13:157|
quoties. 1:165|2:2,156| 3:40,270,306,318|5: 28,145|6:67,179, 193,534,646|7:179| 9:51,111|10:29|14: 21|

R.

RAbida. 15:163|
rabidam. 6:427|
rabie. 6:647|13:225|15: 126|
radat. 13:151|
radere. 6:105|14:7|
radiant. 6:380|
radiat. 6:204|
radios. 13:78|
ramice. 10:205|
ramos. 6:227|12:91|
ramus. 13:99|
ranarum. 3:44|
ranas. 2:150|
rancidius. 6:184|
rancidula. 11:135|
rapere. 6:413|
rapiat. 7:183|
rapienda. 1:96|15:39|
rapientem. 14:245|
rapit. 6:372|8:135|
rapitur. 8:147|10:332| 14:232|
rapta. 4:76|
raptore. 7:168|
raptos. 4:122|
raptum. 10:256|15:85|
raptura. 8:110|
rapturus. 1:34|
rapturuſque. 13:169|
rapui. 9:75|
rapuit. 10:308|12:129|
rara. 6:164|7:145,228| 8:63|10:297|13:8|
rara *ablat.* 11:82|
raræ. 8:104|
rari. 6:178|13:26|
rarior. 7:202|11:208|
rarum. 2:313|5:15|
rarus. 2:14|8:27,173|10: 18|
raſa. 2:97|
raſo. 5:171|12:81|
raſtra. 15:166|
rate. 14:301|
rates. 12:122|
ratio. 4:20|6:95|7:1| 14:39|
ratione. 6:222,452|10: 4|
rationem. 1:21|
rationibus. 1:118|6:520|
rauca. 6:514|
rauci. 1:2|
rauco. 8:59|
raucus. 11:156|
Ravola. 9:4|
re. 11:57|14:204|
rea. 6:242|
rebus. 6:97,443|9:42| 10:98|11:35,40,115| 14:2,72,314|
rebuſque. 10:348|12:49|
recedas. 3:297|
recedit. 6:649|
recens. 3:151|
recentem. 4:58|
recentes. 6:407|
recenti. 2:102|6:11|7: 180|13:5|
recentis. 11:74|
recepit. 13:241|
receſſit. 6:19,129|
receſſu. 3:230|
recidit. 12:54|
recitantes. 3:9|
recitare. 8:126|
recitaverit. 1:3|
recites. 7:40|
recondita. 6:67|
recta. 3:26|
recta *ablat.* 6:400|
rectè. 9:118|
recto. 2:118|3:252|10: 189|
rectore. 13:87|
rectorem. 8:88|
rectoris. 12:33|
rectum. 3:107|13:189| 14:266|
rectus. 2:23|
recubans. 3:205|
recubante. 11:201|
recumbas. 5:65|
recumbat. 9:106|
recumbet. 3:82|
recumbit. 6:447|
recurrit. 13:239|
reddat. 13:15,61|
reddere. 1:93|16:40|
reddet. 3:319|
reddidit. 13:204|
reddis. 16:57|
reddunt. 3:202|
redemi. 9:76|
redemptum. 4:2|
redeuntibus. 14:170|
rediit. 10:179,185|
redimicula. 2:84|
redit. 3:174|6:428|9: 51|12:70|
reditu. 12:94|
reditum. 12:15|

INDEX

redivivus. 6:362|
redolent. 4:109|
referam. 1:45|
referat. 1:118|
refixebant. 8.106|
referemus. 15:28|
referens. 1:66| 11:89, 136|
referre. 16:58|
referri. 2:136|
refert *pro* intereſt. 1:154| 4:5| 5:123| 6:656| 8:193| 10:213| 11:21, 180|
referris. 2:54|
referunt. 2:170|
refici. 3:319|
rege. 6:1| 13:140|
regem. 4:126| 10:273|
regemque. 8:161|
regenti. 4:83|
reges. 6:158| 10:113|
regi *nomen*. 4:103| 5:130| 6:406|
regique. 12:108|
regia. 11:8|
regibus. 3:313| 13:52|
regimen. 16:54|
regiæ. 12:3|
regis. 5:161| 6:524, 660| 10:161|
regna. 2.149| 6:223| 7:201| 14:328|
regnat. 3:119| 6:148|
regula. 7:230|
regum. 5:58| 7:45| 8:90, 260|
regunt. 9:32|
rei à res. 8:81|
rei à reus. 15:135|
relatum. 6:553|
relegit. 6:482|
relicta. 3:69|
relicta *ablat.* 5:76| 7:37| 10:179| 14:279|
relictæ. 14:93|
relictis. 6:194| 14:77, 232|
relicto. 6:548, 590| 7:168|
relictos. 16:12|
relinquas. 14:263|
relinques. 8:123|
relinquit. 6:223|
relinquunt. 12:77|
reliquis. 5:149| 10:260|
reliquit. 6:87| 8:95| 13:16|
reliquos. 14:36|
rem. 3:305| 8:215| 13:143| 14:92|
Remi. 10:73|
remige. 4:49| 9:150|
remigibus. 15:22|
remis. 15:128|
remordent. 2:35|
remota. 10:3|
remotior. 8:178|
remotus. 12:58|
renato. 14:11|
renovata. 10:243|
reor. 15:87|
repente. 2:83| 9:8|
reperta. 11:101|
repetam. 12:87|
repetat. 8:272|
repetatur. 15:72|
repetit. 6:225, 451|
repetita. 7:154|
repetitus. 6:327|
repeto. 9:22|
reponam. 1:1|
reponit. 3:220| 6:466|
repotantiis. 7:47|
repugnet. 6:626|
repulſa. 10:326|
reputat. 6:364|
requiem. 6:106| 11:182|
requirit. 6:285|
rerum. 1:127| 3:39| 6:254, 612| 7:22, 102| 8:249| 12:52| 13:18| 14:112|
res. 2:102| 3:23, 155, 165, 251| 4:35, 55| 6:229, 356, 628, 658| 7:187| 8:198| 9:95| 10:80, 163, 340| 11:130| 12:10| 14:261| 15:94| 16:50|
reſcribat. 6:140|
reſcribere. 6:233|
reſecentur. 8:166|
reſiſtens. 2:57|
reſinata. 8:114|
reſonant. 15:5|
reſpectus. 8:64|
reſpexit. 7:3|
reſpice. 2:44| 3:268| 5:60| 6:115| 8:91|
reſpicere. 10:275|
reſpiciat. 3:185|
reſpicit. 7:141|
reſpuet. 14:28|
reſpondes. 3:295| 6:393|
reſpondit. 13:199|
reſponſa. 6:584|
reſte. 3:226| 14:274|
reſtemque. 10:58|
reſtibus. 6:30|
reſupinat. 3:112|
reſupinati. 8:176|
retegantur. 6:277|
retia. 2:148| 8:204|
retibus. 5:95|
reticulis. 12:60|
reticulumque. 2:96|
retinere. 2:138| 13:201|
reverenda. 6:512|
reverentia. 2:110| 5:72| 14:47, 177|
reverſa. 6:311|
reverſi. 3:37|
reverti. 3:301| 4:52| 11:184| 14:281|
revocabat. 2:30|
revocante. 1:27|
revocata. 6:575|
revocet. 14:235|
revolvas. 8:272|
reus. 4:105|
rex. 1:136| 5:14, 137| 10:246| 14:255|
Rhadamantus. 13:197|
rheda. 3:10|
rhedæ. 4:118|
rhedarum. 3:236|
Rheno. 8:170|
rhetor. 1:44| 3:76| 7:198|
rhetora. 10:132|
rhetore. 7:197| 15:112|
rhetores. 6:437|
rhetorica. 7:173|
rhetoris. 7:217|
rhinocerote. 7:130|
Rhodios. 8:113|
Rhodopes. 9:4|
Rhodos. 6:295|
rhombi. 4:39, 120|
rhombum. 4:68, 119|
rhombus. 11:121|
rictu. 10:272|
rictum. 10:230|
ride. 6:263|
ridebat. 10:29, 51|
ridenda. 10:124|
ridensque. 6:460|
ridens. 6:608|
ridente. 2:13|
ridere. 6:342| 8:191|
ridet. 3:103|
ridet. 13:172| 15:71|
ridiculos. 3:153|
ridiculum. 11:55|
rigidæ. 6:128|
rigidi. 10:31|
rima. 3:97|
rimabitur. 6:550|
rimæ. 3:195|
rimas. 9:105|
rimoſa. 3:270|
ripa. 3:117|
ripa *ablat.* 3:265| 10:86|
riparum. 5:105|
riſu. 10:33| 13:171|
riſum. 6:71| 7:212| 13:35| 15:15|
riſus. 10:47|
rite. 12:86|
ritu. 10:335|
ritus. 6:334|
rivales. 6:115|
rivalibus. 12:126|
rivalis. 6:217|
rivi. 6:419|
rixa. 3:282, 289|
rixæ. 3:288| 15:52|

rixantis. 15:61 |
robora. 10:145 | 12:9 |
robore. 6:11 |
robuſtior. 10:197 |
rodebant. 3:207 |
rodis 5:153 |
rogabat. 6:385 |
rogantem. 3:210 |
roganti. 6:583 |
rogatis. 9:73, 74 |
rogat. 3:300 | 14:302 |
rogatum. 5:144 |
rogatur. 9:148 |
rogatus. 7:232 |
roges. 9:114 |
rogi. 15:140 |
rogus. 10:241 |
Roma. 2:39 | 3:319 | 4:38 | 7:138 | 8:243, 244 | 10:279 |
Romæ. 3:41, 117, 165, 183 | 5:90 | 7:4 | 8:237 | 11:46 |
Romam. 3:83, 314 | 10:122 | 11:195 |
Romana. 6:294 |
Romanas. 14:100 |
Romano. 3:119 |
Romanorum. 5:58 |
Romanos. 10:138 | 14:160 |
Romuleæ. 11:104 |
roſæ. 11:122 |
roſas. 14:254 |
roſtra. 10:121 |
rota. 13:51 |
rotam. 4:134 | 8:148 |
rotant. 6:315 |
rotas. 10:59
rotato. 6:448 |
roſis. 10:176 |
ruant. 8:77 |
Rubelli. 8:39 |
rubentem. 7:196 |
rubenti. 13:37 |
rubet. 1:166 | 6:478 |
rubetæ. 6:658 |
rubetam. 1:70 |
rubiginis. 13:148 |
rubicundula. 6:424 |
ruborem. 13:242 |
rubræ. 5:27 |
rubras. 14:191 |
Rubrenus. 7:72 |
Rubrius. 4:105 |
ructante. 6:10 |
ructarit. 4:31 |
ructavit. 3:107 |
rude ablat. 6:113 |
rudem. 7:171 |
rudentes. 6:102 |
rudes 1:71 |
rudis. 11:100, 143 |
ruebant 6:617 |
ruentes. 8:93 |
Ruffum. 7:213, 214 |
ruga. 13:215 |
rugæ. 6:143 | 9:9 |
rugam. 14:3, 325 |
rugas. 10:193 |
rugis. 11:186 |
ruina. 3:196 | 11:13 |
ruinæ. 10:107 |
ruinam. 3:190 |
ruit. 10:268 |
rumoreſque. 6:407 |
rumoribus. 9:111 |
rumpe. 7:27 |
rumpere. 5:14 |
rumpit. 10:153 |
rumpuntur. 6:415 |
rupe. 10:93 | 11:105 |
rupem. 13:246 |
ruperat. 9:75 |
rupes. 5:93 |
rupibus. 1:8 |
rupta 6:513 |
rupta ablat. 3:149 |
ruptaque. 4:42 |
ruptæ. 1:13 |
rupis. 15:57 |
rupto. 5:48 | 6:32 | 14:85 |
rura. 14:75 |
rure. 6:55 |
ruris. 11:98 | 14:155, 182 | 16:36 |
rurſum. 12:76 |
rurſus. 6:154 | 10:150 |
rus. 14:141 |
ruſſati. 7:114 |
ruſtica. 6:66 |
ruſticus 3:67, 176 | 9:60 | 14:25 |
Rutila. 14:209 |
Rutilæ. 10:294, 295 |
Rutilo. 11:5, 21 |
Rutilus 11:2 | 14:18 |
Rutulis. 6:636 | 12:105 |
Rutulum. 1:162 | 7:68 |
Rutupinove. 4:141 |

S.

SAbbata. 6:158 | 14:96 |
Sabellam. 3:169 |
Sabina. 3:85 | 6:163 |
Sabinas. 10:299 |
ſacci. 14:269 |
ſacculus. 11:27 | 14:138 |
ſacellis 10:314 |
ſacello. 13:232 |
ſacerdos. 4:10 | 6:543 | 15:141 |
ſacra. 2:125 | 6:335 | 12:113 | 13:107, 232 | 14:303 |
ſacræ. 13:49 |
ſacramentorum. 16:36 |
ſacraria. 6:488 |
ſacri. 5:13 | 6:22 | 11:29 | 15:4, 116 |
ſacrilega. 13:72 |
ſacrilegus. 8:106 | 13:150 |
ſacris. 6:335 | 13:19 |
ſacro. 1:110 | 12:86 |
ſacrorum 2:113 |
ſacrum. 13:15 | 16:38 |
ſæcula *Vide* ſecula
ſæpe. 4:1 | 5:76 | 6:10, 146, 601 | 9:73 | 11:9 |
ſæpius. 6:556 | 14:174 |
ſæva. 4:95 | 13:186 | 14:175 |
ſæva *ablat.* 5:78 | 8:225 | 10:307 | 13:170 | 15:17 |
ſævæ. 3:8 |
ſævas. 7:219 | 10:166 |
ſævior. 4:109 | 6:201 | 13:196 | 15:115 |
ſævire. 10:180 | 14:18 |
ſævis. 15:164 |
ſæviſſima. 6:640 | 10:328 |
ſævit 5:94 | 15:54, 126 |
ſævitiæ. 4:151 |
ſævitiam. 4:85 |
ſævo. 10:276 |
ſævos. 7:151 | 14:348 |
ſævoſque. 10:361 |
ſævus. 10:126 |
ſaga. 6:590 |
ſaginæ. 4:67 |
ſagittæ. 6:138 | 7:156 |
ſagittas. 6:171 |
ſagittis. 15:74 |
Saguntina. 5:29 |
Saguntus. 15:114 |
Sagmine. 10:179 |
Saleio. 7:80 |
ſalibus. 9:11 |
ſalicti. 11:67 |
ſalientibus. 6:598 |
Salios. 6:603 |
ſalis. 7:160 |
ſaliva 6:623 |
ſaltante. 6:63, 337 |
ſaltantem. 5:121 |
ſaltatus. 15:49 |
ſaltem. 6:324 | 9:148 |
ſaltu. 8:225 | 11:126 | 14:82 |
ſaltus. 7:189 | 10:194 |
ſalus 5:75 |
ſalva *ablat.* 6:330 | 11:204 |
ſalve 8:56 |
ſalvis. 1:48 | 6:30 | 9:131 |
ſalutant. 10:90 |
ſalutat. 8:161 |
ſalutato. 1:116 |
ſalutatrix. 5:21 |
ſalutem. 12:49 |

ſalutes. 3: 184 |
ſalutet. 3: 130 |
Samia. 16: 6 |
Samo. 3: 70 |
Samothracum. 3: 144 |
ſana. 6: 651 | 7: 60 | 10: 356 |
ſanabile. 15: 34 |
ſanant. 7: 170 |
ſancta. 8: 127 |
ſanctam. 14: 68 |
ſanctas. 15: 10 |
ſancti. 7: 209 |
ſanctiſſima. 1: 112 |
ſanctiſſimus. 4: 79 |
ſanctos. 10: 298 |
ſanctum. 3: 109, 137 |
ſanctumque. 13: 64 |
ſanctus. 8: 24 |
ſandapilarum. 8: 175 |
ſanè. 1: 42 | 4: 16 | 5: 123 | 9: 46 | 10: 183 | 12: 124 | 15: 44, 61 |
ſanguine. 4: 120 | 6: 624 | 8: 2, 27, 40, 42, 136, 219 | 10: 121, 301 | 11: 61, 62 | 15: 58, 92 |
ſanguinis. 1: 42 | 10: 165 | 11: 54, 68 | 14: 164 |
ſanguis. 10: 217 | 12: 13 | 13: 179 |
ſanna. 6: 305 |
ſano. 10: 356 |
Santonico. 8: 145 |
ſanus. 6: 28 |
ſapiat. 11: 81 |
ſapiens. 6: 443 | 7: 191 |
ſapientia. 13: 20, 189 | 14: 321 |
ſapientibus. 10: 28 |
ſapit. 5: 170 | 11: 121 |
ſarcina. 2: 103 |
ſarcinulas. 6: 145 |
ſarcinulis. 3: 161 |
ſarcophago. 10: 172 |
ſarcula. 3: 311 | 15: 166 |
Sardanapali. 10: 362 |
ſardonyche. 7: 144 |
ſardonyches. 6: 381 | 13: 139 |
Sarmata. 3: 77 |
Sarmentus. 5: 3 |
ſarraca. 5: 23 |
ſarracu. 3: 255 |
Sarrana. 10: 38 |
ſartæ. 3: 254 |
ſartago. 10: 64 |
ſatelles. 4: 116 |
ſatiata. 6: 129 |
ſatira. 6: 633 |
ſatiram. 1: 30 | 4: 106 |
ſatiratum. 3: 321 |
ſatis. 3: 181 | 8: 71 | 14: 182, 233 |
ſatius. 7: 13 | 8: 196 |
ſatur. 7: 62 |
ſaturabat. 14: 166 |
ſaturam. 15: 3 |
ſaturant. 8: 118 |
Saturni. 6: 569 |
Saturno. 6: 1 |
Saturnus. 13: 40 |
ſaucius. 5: 27 |
Saufeia, *al.* Laufella. *vide ibi.*
Sauromatæque. 15: 125 |
Sauromatas. 2: 1 |
ſaxa. 1: 83 | 3: 257 | 6: 648 | 10: 164 | 13: 231 | 15: 19, 63 |
ſaxis. 10: 144 |
ſaxum. 4: 141 | 13: 51 | 16: 38 |
ſcabie. 2: 80 | 5: 153 |
ſcabieque. 8: 34 |
ſcalarum. 7: 118 |
ſcalpit. 10: 195 |
ſcalpunt. 9: 133 |
Scantinia Lex. 2: 44 |
ſcaphium. 6: 263 |
ſcapulis. 9: 68 |
Scaurorum. 6: 603 |
Scauros. 2: 35 | 11: 91 |
ſcelerate. 9: 25 |
ſcelere. 13: 6 | 15: 89 |
ſceleri. 13: 29 | 15: 129 |
ſceleris. 13: 105 | 14: 224 |
ſcelerum. 13: 157 | 14: 173 |
ſcelus. 6: 650 | 10: 340 | 13: 209, 237 | 14: 188 | 15: 29, 30 |
ſcena. 8: 220 |
ſcenæque. 8: 118 |
ſceptro. 10: 43 |
Schœnobates. 3: 77 |
ſcias. 6: 449 | 13: 76 |
ſciet. 9: 108 | 10: 342 |
ſcilicet. 2: 122 | 5: 76 | 6: 238, 540, 634 | 7: 159 | 14: 156 |
ſcindens. 7: 177 |
ſcinduntur. 3: 254 |
ſcintillas. 14: 244 |
ſcio. 7: 158 | 9: 97 |
Scipiadæ. 2: 154 |
ſcire. 3: 113 | 7: 157 | 9: 1 |
ſcis. 9: 73 |
ſciſſa. 3: 148 |
ſciſſaque. 10: 262 |
ſcit. 7: 43 |
ſcobis. 14: 67 |
ſcopulis. 10: 170 |
ſcopulos. 10: 153 |
ſcopuloſque. 13: 246 |
ſcorti. 3: 135 |
ſcribe. 14: 192 |
ſcribendi. 1: 152 | 5: 52 |
ſcribente. 4: 106 |
ſcribere. 1: 30 |
ſcriberis. 9: 87 |
ſcribet. 3: 241 |
ſcribitur. 3: 161 |
ſcrinia. 6: 277 |
ſcripſit. 8: 231 |
ſcripta. 6: 276 |
ſcripto. 6. 204 |
ſcriptores. 7: 99 |
ſcripturus. 11: 8 |
ſcriptus. 1: 6 |
ſcrobe. 14: 170 |
ſcrofa. 12: 73 |
ſcrofa *ablat.* 6: 176 |
ſcrutante. 5: 95 |
ſcrutare. 2: 45 |
ſcurra. 4: 31 | 13: 111 |
ſcutica. 6: 479 |
ſcutoque. 6: 247 |
ſcutulata. 2: 97 |
ſcutum. 8: 123 |
Scyllam. 15: 19 |
Scythicæ. 11: 139 |
ſe. 1: 31, 62, 67 | 2: 100 | 3: 51, 152 | 4: 70 | 5: 22, 65 | 6: 32, 143, 177, 184, 243, 357, 382, 517, 529 | 7: 242 | 8: 140, 207, 218 | 10: 79, 137, 327 | 11: 31 | 12: 20, 34, 54 | 13: 2, 209 | 14: 6, 51, 79, 83, 302 | 15, 19, 65, 132, 164 | 16: 27 |
ſeſe. 2: 165 | 3: 231 | 12: 16 |
ſeque. 7: 34 |
σεαυτ. 11: 27 |
ſecantem. 14: 155 |
ſecat. 10: 316 |
ſecatur. 11: 135 |
ſeceſſus. 3: 5 |
ſecernit. 5: 124 |
ſecreta. 3: 113 | 6: 189, 313, 402 | 9: 23, 53 | 10: 89, 337 |
ſecreta *ablat.* 2: 91 |
ſecreti. 3: 52 |
ſecreto. 1: 95 |
ſecretum. 9: 96, 102 |
ſecretumque. 6: 607 |
ſecretus. 6: 236 |
ſectæ. 14: 122 |
ſectile. 3: 293 |
ſectivi. 14: 133 |
ſecto. 6: 106 |
ſectum. 13: 127 | 15: 78 |
ſecuit. 6: 523 |
ſecula. 3: 313 | 4: 68 | 6: 24, 298 | 10: 248 | 13: 28 |
ſecum. 3: 64, 75 | 6: 468 | 13: 91 |
ſecunda. 8: 253 | 10: 63 |
ſecundæ. 9: 31 | 10: 247 |
Secundi *nomen proprium.* 7: 204 |
ſecundi. *adject.* 9: 107 |
ſecundò. 16: 3 |
ſecuta. 3: 261 | 10: 75 |
ſecures. 8: 137 | 12: 61 |

ſecuri

ſecuri *nomen adjeƈt.* 12 : 82 |
ſecuris. *nom. ſubſtant.* 8 : 268 | 10 : 59 |
ſecuros. 3 : 196 |
ſecurum. 8 : 171 | 9 : 144 |
ſecurus. 1 : 162 | 6 : 65 | 14 : 213 |
ſecutor. 8 : 210 |
ſed. 1 : 41, 52, 90, 102, 105, 117, 139 | 2 : 12, 19, 45, 65, 70, 87 | 3 : 20 | 4 : 11 | 5 : 26, 61 *bis* | 6 : 9, 15, 38 | 8 : 149 *bis* | 9 : 15, 46 | 15 : 94 *bis*, & *alibi paſſim* |
ſedeant. 3 : 155 |
ſedeat. 6 : 262 | 10 : 213 |
ſedebat. 4 : 74 | 7 : 223 |
ſedem. 3 : 2 |
ſedens. 7 : 127, 152 |
ſedentes. 7 : 43 |
ſedentis. 10 : 93 |
ſedes *nomen*. 12 : 71 |
ſedet. 1 : 96 | 2 : 120 | 3 : 265 | 5 : 101 | 8 : 190 | 10 : 161, 333 | 11 : 193 |
ſediſti. 7 : 223 |
ſedit. 4 : 76 | 8 : 63 |
ſeditione. 2 : 24 | 15 : 64 |
ſeges. 7 : 103 | 14 : 143 |
ſegmenta. 2 : 124 |
ſegmentatis. 6 : 89 |
ſeenipedes 8 : 67 |
Sejano. 10 : 89 |
Sejanum. 10 : 76, 104 |
Sejanus. 10 : 63, 66, 90 |
Sejoque. 4 : 13 |
Seleucus. 10 : 211 |
ſella. 7 : 142 |
ſella *ablat.* 3 : 136 |
ſellam. 1 : 24 | 6 : 352 |
ſellas. 10 : 91 |
ſemel. 3 : 134 | 4 : 143 | 6 : 520 | 13 : 242 |
ſemeſtri. 7 : 89 |
ſemeſum. 5 : 167 |
ſemianimum. 4 : 37 |
Semiramis. 2 : 108 |
ſemita. 10 : 363 |
ſemivir. 6 : 512 |
ſemodio. 14 : 67 |
ſemper. 1 : 1, 3 | 13 : 37, 104 | 6 : 109, 177, 267, 272, 363, 365, 379, 452 | 10 : 73, 244, 297 | 13 : 190 | 14 : 14, 205, 267, 268 |
ſemperque. 3 : 50 | 6 : 272 | 14 : 118 |
Senatori. 6 : 82 |
ſenatu. 8 : 93 |
ſenatus. 11 : 29, 77 |
Seneca. 5 : 109 |
Senecæ. 10 : 16 |
Senecam. 8 : 212 |
ſenectæ. 13 : 59 |
ſenectus. 1 : 144 | 3 : 26 | 4 : 97, 81 | 5 : 34 | 7 : 35 | 9 : 129, 139 | 10 : 75, 190 | 11 : 45 | 13 : 214 | 14 : 251 |
ſenem. 14 : 4 |
ſeneſcant. 10 : 245 |
ſeneſcit. 7 : 52 |
ſenex. 2 : 112 | 3 : 117 | 13 : 185 | 14 : 57, 181 |
ſenibus. 6 : 159 |
ſenior. 6 : 214, 186 | 13 : 33 |
ſenis, *genit.* 4 : 19 | 6 : 621 | 8 : 153 |
Senonumque. 8 : 234 |
ſenſerat. 6 : 116 |
ſenſerit. 15 : 90 |
ſenſit. 14 : 311 |
ſenſum. 15 : 146 |
ſenſus. 8 : 73 | 10 : 240 | 15 : 133 |
ſententia. 2 : 62 | 4 : 136 | 6 : 497 | 8 : 125 | 14 : 205 |
ſentiat. 10 : 215 |
ſentina. 6 : 99 |
ſentio. 7 : 56 |
ſentire. 12 : 98 | 13 : 5, 238 |
ſentirent. 15 : 42 |
ſentit. 2 : 153 | 6 : 361 |
ſenuerunt. 6 : 50 |
ſenum. 10 : 198 |
ſeparat. 15 : 142 |
ſepta. 5 : 81 |
ſeptem. 1 : 94 | 6 : 641 *bis* | 12 : 59 | 14 : 324 |
Septembri. 14 : 130 |
Septembris. 6 : 516 |
ſeptenis. 6 : 182 |
ſeptima. 14 : 105 |
ſeptimus. 14 : 10 | 15 : 44 |
ſepulcri. 6 : 229 |
ſepulcris. 10 : 146 |
ſequantur. 4 : 135 | 14 : 39 |
ſequar. 12 : 86 |
ſequatur. 13 : 90 |
ſequitur. 5 : 245, 250 | 6 : 100 | 10 : 73, 117 |
ſequitur que. 1 : 121 |
ſequuntur. 10 : 18 |
ſeram. *nomen ſubſtant.* 6 : 346 |
ſereno. 13 : 228 |
ſerenum. 7 : 179 |
Seres *populi*. 6 : 402 |
Sergiolus. 6 : 105 |
Sergius. 6 : 112 |
ſeria. 11 : 93 |
Seripho. 6 : 563 | 10 : 170 |
ſermo. 2 : 14 | 3 : 73 | 6 : 192 | 8 : 39 |
ſermone. 6 : 188, 448 |
ſermonem. 3 : 87 |
ſermones. 10 : 88 | 14 : 152 |
ſero. 5 : 169 |
ſerpens. 6 : 431, 537 | 8 : 214 | 14 : 114 |
ſerpente. 14 : 74 |
ſerpentibus. 5 : 91 | 15 : 3 |
ſerpentum. 15 : 159 |
Serraca. *vide* Sarraca.
Serrano. 7 : 80 |
Serta. 9 : 128 |
ſertaque. 12 : 84 |
Sertorius. 0 : 141 |
ſervabat. 3 : 206 | 4 : 59, 112 |
ſervant. 14 : 101 |
ſervantur. 8 : 258 | 14 : 304 |
ſervare. 2 : 7 | 6 : 613 | 11 : 83 | 14 : 129, 262 |
ſervas. 9 : 54 |
ſervat. 3 : 143 | 4 : 60 | 7 : 138 |
ſervata. 12 : 6 |
ſervata. *ablat.* 6 : 452 |
ſervatæ. 11 : 71 |
ſervato. 16 : 16 |
ſervatum. 4 : 68 | 10 : 286 |
ſervatur. 5 : 71 |
ſervavit. 3 : 139 | 9 : 80 |
ſervet. 14 : 113 |
ſervi. 3 : 131 | 6 : 278 | 7 : 141 | 9 : 103, 120, 123 | 10 : 87 |
ſervilia. 10 : 319 |
ſervire. 7 : 41 | 10 : 184 | 12 : 106 |
ſerviret. 4 : 38 |
ſervis *nomen*. 3 : 189 | 5 : 66 | 6 : 330 | 7 : 201 |
ſervitii. 3 : 125 |
ſervo *nomen*. 1 : 93 | 6 : 218 | 9 : 5 |
ſervorum. 3 : 167 | 6 : 331 | 9 : 68 | 10 : 234 | 12 : 116 | 14 : 16, 126, 306 |
ſervos. 3 : 141 | 6 : 510 | 11 : 189 |
ſervulus. 3 : 253 | 14 : 67 |
ſervum. 8 : 179 |
ſervus. 6 : 218, 221 | 8 : 266 | 9 : 41 | 10 : 42 |
ſeſtertia. 1 : 92 | 2 : 117 | 4 : 16, 29 | 7 : 186 | 9 : 41 | 13 : 71 |
ſetæ. 2 : 11 |
Setinis. 5 : 34 |
Setinum. 10 : 27 |
ſeu. 8 : 26, 229 | 11 : 32 |
ſeveri. 2 : 131 |
ſeveros. 11 : 91 |
ſeverum. 14 : 110 |
ſex. 3 : 203 | 4 : 15 | 7 : 166 |
ſexageſimus. 14 : 197 |
ſexaginta. 13 : 17 |
ſexcentis. 7 : 178 |
ſexta. 1 : 64 | 7 : 160 |
ſextam. 11 : 206 |
ſextarios. 6 : 426 |
Sexte. 2 : 21 |
Sextus. 6 : 191 |
ſexu. 2 : 48 | 6 : 252 |

Juvenal.

ſexum. 6: 647 |
ſexus. 6: 134, 340 | 11: 167 |
ſi. 1: 21, 55, 74, 79, 107 | 2: 6, 26, 28, 69, 76, 123 *bis* | 3: 19, 42, 101, 102, 103, 107 *bis*, 108, 112 | 4: 12, 18, 20, 53 *bis* | 5: 1, 3, 16 | 6: 33, 41, 42 | 7: 8, 13, 81 | 8: 9, 10, 11, 14 *bis*, 16, 127 *bis*, 136 *bis* | 9: 90 *bis* | 10: 36, 74, 75 | 11: 1, 2, 15 | 12: 10, 59 | 13: 55, 60, 61, 64 | 14: 4, 47, 50, 327 *bis* | 16: 2, 5, 9, 19, 37 | *& alibi ſæpe.*
ſi qua. 2: 157 | 7: 22 |
ſi quando. 3: 173 | 5: 40 | 8: 80 | 12: 23 |
ſi quid. 4: 53 | 5: 126 | 6: 249 | 8: 36 |
ſi quidem. 6: 610 |
ſi quis. 7: 238 | 8: 111 |
ſi quod. 8: 110 |
ſibi. 1: 140 | 4: 22 | 5: 149 | 6: 375, 338, 364, 456 | 7: 21 | 9: 92 | 10: 41, 350 | 11: 130 | 13: 46, 241 | 14: 234, 313 | 15: 142 |
ſibique. 10: 201 |
Sibyllæ. 3: 3 | 8: 126 |
ſic. 1: 42 | 2: 170 | 3: 159, 194, 308 | 4: 92 | 5: 170 | 6: 222, 228 *bis*, 430 | 8: 38, 58, 75, 106 | 10: 123 | 11: 20 | 12: 78 | 13: 106, 391 | 14: 31, 91, 211 | 15: 24 |
Sicambris. 4: 147 |
ſicca. 10: 113 | 15: 111 |
ſiccabis. 5: 47 |
ſiccæ. 8: 35 | 9: 12 |
ſiccandam. 3: 32 |
ſiccas. 5: 101 |
ſiccato. 13: 44 |
ſiccatum. 11: 75 |
ſiccentur. 16: 27 |
ſicci. 11: 82 |
ſiccis. 13: 212 |
ſicco. 6: 147 |
ſiccum. 1: 45 |
ſiccus. 7: 119 |
Sicula. 6: 485 | 13: 50 |
Siculo. 5: 100 |
Siculos. 9: 150 |
Siculus. 7: 236 |
ſicut. 2: 79 | 6: 65, 107 | 7: 204 | 10: 90 | 15: 98 |
Sicyone. 3: 69 |
ſidera. 7: 105 | 8: 149 | 9: 33 | 11: 63 | 13: 47 |
ſidere. 12: 103 | 16: 4 |
ſideribus. 5: 22 |
ſidus. 6: 568 | 7: 200 |
ſigna. 3: 216 | 8: 12 | 15: 157 |
ſignabat. 9: 76 |
ſignabit. 3: 82 |
ſignate. 8: 142 |
ſignatæ. 2: 119 |
ſignatam. 14: 132 |
ſignator. 1: 67 |
ſignatoribus. 10: 336 |
ſignent. 3: 271 |
Signinum *pyrum*. 11: 73 |
ſignis. 16: 17 |
ſignisque. 8: 102 | 14: 307 |
ſignorum. 16: 55 |
ſignum. 5: 165 | 8: 110 |
Silanus. 8: 27 |
ſilent. 7: 169 |
ſilet. 6: 237 |
ſilicem. 3: 272 | 6: 349 |
ſiligine. 5: 70 |
ſiliginis. 6: 471 |
ſiliquas. 11: 58 |
ſilva. 3: 16 | 9: 13 |
Silvano. 6: 446 |
Silvanum. 7: 58 |
ſilvarum. 1: 135 |
ſilvas. 15: 152 |
ſilveſtrem. 6: 5 |
ſiluit. 3: 304 |
ſiluro. 14: 132 |
ſiluros. 4: 33 |
ſimia. 8: 214 | 10: 195 | 13: 156 |
ſimilem. 2: 6 | 8: 271 | 14: 51 |
ſimilemque. 3: 177 |
ſimiles. 2: 33 | 15: 131 |
ſimili. 13: 135 |
ſimilis. 5: 132 | 6: 7, 652 | 8: 370 | 12: 29 | 15: 160 |
ſimiliſque. 11: 192 | 12: 10 |
ſimillima. 6: 164 |
ſimillimus. 8: 53
ſimplex. 6: 233, 326 |
ſimplexne. 1: 92 |
ſimplicibus. 3: 192 |
ſimplicitas. 1: 153 | 2: 18 | 6: 205 | 13: 35 |
ſimul. 5: 142 |
ſimulabitur. 6: 325 |
ſimulacra. 11: 104 | 12: 88 |
ſimulant. 2: 3 |
ſimulat. 6: 470 |
ſimultas. 15: 33 |
ſimus. 5: 18 |
ſinciput. 13: 85 |
ſine. 7: 207 | 8: 104 | 10: 112, 209 | 13: 52 | 14: 69 | 15: 54 |
ſinebant. 6: 287 |
ſiniſtra. 14: 1 |
ſiniſtri. 6: 255 |
ſiniſtro. 2: 87 | 10: 129 |
ſint. 3: 38, 277 | 6: 300, 337 | 10: 373 | 12: 25, 93 |
ſinu. 6: 606 |
ſinus. 1: 88, 150 | 4: 41 | 7: 112 | 9: 33 |
ſinus *genet.* 12: 81 |
ſipario. 8: 186 |
ſiphonibus. 6: 309 |
Sirena. 14: 19 |
ſis. 2: 9 | 8: 81, 269 | 11: 33, 60, 110 |
ſiſtro. 13: 93 |
ſit. 3: 54 | 5: 59, 72 | 6: 54, 161, 187, 215, 222, 358 | 7: 155, 238 | 8: 165, 196, 269 | 9: 139, 145 | 10: 25, 98, 211, 348, 353, 356, 365 | 11: 24, 25, 37 | 12: 59 | 13: 77, 100 | 14: 25, 66, 71, 110, 136, 290, 315 | 16: 21, 59 |
ſitiens. 6: 425 |
ſitiente. 1: 70 | 12: 45 |
ſitim. 5: 60 |
ſitus. 10: 140 | 14: 318 |
ſive. 2: 118 | 10: 211, 322 *bis* | 11: 28 |
ſocialibus. 5: 31 |
ſocius. 8: 99, 108 |
ſocio. 10: 254 |
ſociorum. 8: 89, 136 |
ſocios. 10: 222 |
Socratici. 14: 320 |
Socraticos. 2: 10 |
ſocru. 10: 230 |
ſodales. 11: 190 |
ſodes. 6: 279 |
ſol. 3: 316 | 15: 44 |
ſola. 3: 201 | 6: 68 | 8: 20 | 10: 172 | 13: 208 |
ſola *ablat.* 10: 218 |
ſolaque. 4: 3 |
ſolam. 14: 107 |
ſolatia. 13: 110, 179 |
ſolatur. 6: 383 |
ſole. 2: 133 | 12: 70 |
ſolea. 6: 611 |
ſoleat. 7: 54 |
ſolebant. 12: 107 |
ſolebat. 9: 25 |
ſolebas. 4: 32 | 5: 44, 100 | 8: 241 | 10: 33 | 11: 115 |
ſolem. 7: 183 | 11: 203 | 14: 230 |
ſolemne. 11: 192 |
ſolemnibus. 10: 259 |
ſolent. 14: 266 |
ſoleo. 9: 118 |
ſoleres. 9: 65 |
ſolet. 3: 186 | 6: 414 | 7: 131 | 8: 48 | 11: 10, 185 | 13: 103 |
ſoli *adject.* 9: 93 | 12: 124 | 15: 143 |
ſolibus. 4: 48 |
ſolida. 11: 205 |

ſolidæ. 5 : 68 |
ſolitam. 5 : 13 |
ſolidum. 10 : 176 |
ſolis. *ſubſtant.* 13 : 178 |
ſolis *adject.* 2 : 89 | 11 : 103 | 16 : 51 |
ſoliti. 2 : 92 | 14 : 100 |
ſolito. 11 : 88 |
ſolitoque. 6 : 436 |
ſolitum. 8 : 142 | 15 : 127 |
ſolitus. 5 : 106 | 10 : 180 | 13 : 153 | 14 : 129 |
ſollicitas. 7 : 42 |
ſollicitemus. 16 : 28 |
ſollicitent. 9 : 37 |
ſollicitos. 5 : 20 | 13 : 67 |
ſolo. 2 : 58 | 5 : 150 | 6 : 509 | 7 : 63 | 11 : 11 |
ſolœciſmum. 6 : 455 |
Solonis. 10 : 274 |
ſolos. 14 : 104 | 15 : 37 |
ſolſtitia. 4 : 93 |
ſolvat. 8 : 50 |
ſolvere. 7 : 157 |
ſolveret. 2 : 33 |
ſolvet. 8 : 154 |
ſolvite. 14 : 292 |
ſolvitur. 6 : 73 |
ſolum *ſubſtant.* 11 : 49 |
ſolum *adject.* 3 : 6 | 5 : 111 | 7 : 114 | 10 : 189 |
ſolus. 3 : 122 | 7 : 2,8 : 250 | 11 : 52 | 14 : 159 | 15 : 26 |
ſoluta. 13 : 116 |
ſolutum. 9 : 79 |
ſolvunt. 14 : 199 |
Solymarum. 6 : 543 |
ſomni. 6 : 415, 477 |
ſomnique. 6 : 288 |
ſomnia. 6 : 546 |
ſomnis. 13 : 221 |
ſomno. 3 : 56 |
ſomnoque. 6 : 423 |
ſomnos. 15 : 154 |
ſomnum. 3 : 234 . 238 . 242 . 282 | 5 : 19 | 14 : 222 |
ſonabat. 1 : 25 | 10 : 226 |
ſonant. 6 : 63 | 7 : 108 |
ſonantem. 6 : 92 |
ſonare. 15 : 51 |
ſonat. 3 : 91 . 262 : 6 : 516 | 11 : 141 |
ſonorum. 13 : 167 |
ſonuit. 6 : 559 |
ſonus. 9 : 78 |
ſophiſtæ. 7 : 167 |
Sophocleo. 6 : 635 |
ſoporem. 13 : 217 |
Soræ. 3 : 223 |
ſorbeat. 6 : 305 |
ſorbere. 14 : 255 |
ſordes. 1 : 140 | 5 : 11 | 14 : 324 |
ſordidula. 3 : 149 |
ſorori 6 : 111, 157 |
ſororibus. 5 : 152 | 10 : 242 |
ſororis. 6 : 85 | 14 : 284 |
ſororem. 6 : 565 |
ſorores. 6 : 20 |
ſortes. 6 : 582 |
ſorteſque. 1 : 82 |
ſortia. 12 : 25 |
ſortita eſt. 6 : 504 |
ſortiri. 14 : 96 | 15 : 144 |
ſortitos. 8 : 179 | 13 : 49 |
ſoſpes. 13 : 178 |
Soſtratus. 10 : 178 |
ſpatio. 1 : 32 | 6 : 375 | 14 : 91 |
ſpargat. 6 : 527 |
ſpargatque. 7 : 180 |
ſpargenduſque. 12 : 8 |
ſpargere. 9 : 84 |
Spartana. 8 : 101 |
Spartani. 8 : 218 |
Spartano. 15 : 199 |
ſpatia. 10 : 275 |
ſpatioſum. 4 : 132 |
ſpatium. 3 : 269 | 4 : 79 | 6 : 504, 581 | 10 : 188, 358 |
ſpecie. 10 : 308 | 14 : 109 |
ſpectabile. 8 : 110 |
ſpectacula. 6 : 61 | 8 : 205 | 11 : 191 |
ſpectanda. 7 : 22 |
ſpectandaque. 11 : 35 |
ſpectandus. 10 : 67 |
ſpectant. 6 : 651 |
ſpectantia. 15 : 147 |
ſpectantibus. 2 : 147 |
ſpectare. 1 : 56 |
ſpectas. 14 : 258 |
ſpectat. 3 : 190 |
ſpectent. 11 : 199, 201 |
ſpectentur. 13 : 172 |
ſpectes. 5 : 121 |
ſpectet. 6 : 351 |
ſpecularibus. 4 : 21 |
ſpeculum. 2 : 99, 103 |
ſpelunca. 6 : 3 |
ſpeluncas. 3 : 17 |
ſpeluncis. 6 : 59 |
ſpem. 6 : 330 |
ſperantibus. 4 : 57 |
ſperare. 1 : 58 | 6 : 106, 387 | 10 . 207 | 13 : 234 | 14 : 61 |
ſperat. 3 : 266 | 12 : 120 |
ſperant. 14 : 34 |
ſpes. 1 : 134 | 5 : 166 | 7 : 1, 30 | 9 : 125, 134, 147 | 12 : 70 | 14 : 278 |
ſpicula. 13 : 79 |
ſpira. 8 : 208 |
ſpirant. 2 : 41 | 7 : 111 |
ſpirante. 9 : 67 |
ſpiranteſque. 7 : 208 |
ſpirat. 6 : 462 |
ſpolia. 8 : 107 |
ſpoliare. 14 : 237 |
ſpoliatis. 8 : 124 |
ſpoliator. 1 : 46 |
ſpoliet. 3 : 302 |
ſpoliis. 6 : 209, 231 |
ſpolium. 2 : 100, 106 |
ſpondere. 13 : 272 |
ſpondet. 6 : 547 | 7 : 134 |
ſponſæ. 1 : 78 |
ſponſalia. 6 : 25 |
ſponſio. 11 : 200 |
ſponſus. 3 : 111 |
ſponte. 14 : 107 |
ſportula. 1 . 95, 118, 128 | 3 : 249 | 10 : 46 | 13 : 33 |
ſpreti. 6 : 225 |
ſpumant. 6 : 302 |
ſpumanti. 9 : 35 |
ſpumantibus. 13 : 14 |
ſpurcos. 6 : 602 |
ſqualentes. 8 : 17 |
ſqualida. 9 : 15 |
ſqualidus. 11 : 80 |
ſqualloremque. 15 : 135 |
ſquamæ. 4 : 25 |
ſquilla. 5 : 81 |
ſtabant. 7 : 226 |
ſtabat. 8 : 100 | 11 : 118 |
ſtagna. 12 : 81 |
ſtamine. 2 : 55 | 10 : 252 | 14 : 249 |
ſtaminis. 12 : 65 |
ſtans. 7 : 152 | 11 : 170 |
ſtante. 5 : 65 |
ſtantem. 1 : 76 |
ſtantes. 1 : 156 | 6 : 290 | 8 : 3 |
ſtantibus. 7 : 10 | 9 : 131 |
ſtantis. 3 : 237 |
ſtare. 8 : 138 |
ſtatque. 3 : 290 |
ſtat. 3 : 270 | 6 : 604 | 7 : 125 |
ſtatione. 6 : 273 |
ſtationes. 11 : 4 |
Statius. 7 : 83 |
ſtatua. 7 : 128 |
ſtatuæ. 10 : 58 |
ſtatuamque. 8 : 143 | 13 : 119 |
ſtemmata 8 : 1 |
ſtemmate. 8 : 40 |
Stentora. 13 : 112 |
ſtercore. 14 : 64 |
ſteriles. 2 : 140 | 6 : 595 |
ſterili. 7 : 49 | 12 : 97 |
ſterilis. 5 | 140 | 10 : 145 |
ſteriliſque. 7 : 203 |
ſterneret. 6 : 5 |
ſternitur. 10 : 335 |
ſternuntur. 16 : 45 |
ſtertere. 1 : 57 |
ſteterat. 10 : 279 |
ſtetit. 1 : 149 | 6 : 389 | 15 : 91 |
Sthenobœa. 10 : 327 |
ſtigmate. 10 : 183 |
ſtillantis. 6 : 109 |
ſtillaret. 5 : 79 |

ſtillavit. 3 : 122|
ſtimulante. 14 : 84|
ſtimulat. 7 : 20|
ſtimulos. 10 : 359|
ſtipulare. 7 : 165|
ſtlataria. 7 : 134|
Stoica. 13 : 121|
Stoicidæ. 2 : 65|
Stoicus. 3 : 116|15 : 109|
ſtomacho. 3 : 234|6 : 103|
11 : 128|
ſtomachum. 4 : 67|
ſtomachus. 5 : 49|
ſtragemque. 8 : 251|
ſtrangulat. 10 : 13|
ſtrata. 9 : 52|
Stratocles. 3 : 99|
ſtratum. 10 : 175|
ſtratus. 8 : 78|
ſtrepitu. 2 : 52|7 : 137|14 :
19|
ſtrictiſque. 6 : 400|
ſtricto. 1 : 165|5 : 169|
ſtridebat. 4 : 58|
ſtridentem. 14 : 280|
ſtridere. 5 : 160|
ſtridore. 14 : 23|
ſtridunt. 10 : 61|
ſtrigilibus. 3 : 263|
ſtringit. 8 : 148|
ſtructor. 11 : 136|
ſtructorem. 5 : 120|
ſtrumoſum. 10 : 309|
ſtudiis. 7 : 17|
ſtudiorum. 7 : 1|
ſtulta. 1 : 17|6 : 43|
ſtultum. 14 : 235|
ſtupeas. 6 : 87|
ſtupet. 13 : 16|
ſtupidi. 8 : 197|
ſtupuit. 4 : 119|13 : 164|
Stygio. 2 : 150|
ſua. 1 : 7|3 : 250|7 : 213|
8 : 192|10 : 10, 109|13 :
230|15 : 103|16 : 57|
ſua *ablat.* 3 : 143|6 : 273|
ſuæ. 5 : 162|
ſuadendum. 10 : 330|
ſuaderet. 13 : 203|
ſuades. 9 : 125|
ſuadet. 14 : 23|
ſuam. 6 : 122|10 : 295|
ſuamque. 7 : 34|
ſuarum. 14 : 112|
ſuas. 1 : 41|3 : 222|6 :
126|14 : 262|
ſuaſi. 14 : 225|
ſub. 3 : 33, 205, 313|4 :
12, 84|6 : 15, 194|7 :
13|8 : 43|10 : 50, 69|
11 : 105|160|12 : 103|
13 : 65|14 : 42, 160|
15 : 26|
ſubducere. 11 : 142|
ſubductis. 8 : 77|
ſubduximus. 1 : 15|
ſubeant. 6 : 143|14 : 202|
ſubeantur. 16 : 2|
ſuberant. 4 : 60|
ſubeunt. 6 : 591|7 : 34|14 :
33|
ſubeunte. 3 : 28|
ſubeuntem. 6 : 651|
ſubjecta. 10 : 56|
ſubit. 2 : 50|6 : 418|14 :
221|
ſubitæ. 1 : 144|
ſubitas. 13 : 167|
ſubiti. 3 : 273|6 : 519|
ſubito. 3 : 169|
ſubitum. 6 : 65|
ſubitura. 4 : 10|
ſubitus. 3 : 305|
ſubituſque. 4 : 333|12 : 19|
ſublata. 5 : 83|
ſubligar. 6 : 70|
ſublimem. 10 : 37|
ſublimia. 7 : 28|
ſublimibus. 3 : 269|
ſublimior. 11 : 24|
ſublimis. 11 : 123|12 : 72|
ſublimius. 8 : 232|
ſubmitteret. 12 : 54|
ſubvectere. 3 : 315|
ſubrepſi. 9 : 116|
ſubridens. 2 : 38|
ſubſellia. 7 : 45, 86|16 :
14, 44|
ſubſidant. 6 : 197|
ſubſidere. 6 : 410|
ſubſidiis. 15 : 73|
ſubſiſtere. 14 : 231|
ſubſtitit. 3 : 11|
ſubſtringit. 6 : 432|
ſubterraneæ. 2 : 149|
ſubtexit. 7 : 192|
ſubtrahitur. 6 : 649|
ſubvexit. 5 : 89|
Suburra. 10 : 156|11 : 51,
141|
Suburræ. 3 : 5|5 : 106|
ſuccenſus. 7 : 40|
ſucci. 11 : 76|
ſuccida. 5 : 24|
ſuccina. 6 : 572|9 : 50|
ſuccincta. 8 : 162|
ſuccinctus. 4 : 54|
ſuccingere. 6 : 445|
ſuccurrere. 6 : 442|
ſudans. 4 : 108|10 : 41|
ſudant. 1 : 167|6 : 258|
ſudantibus. 1 : 28|
ſudare. 6 : 419|
ſudat. 3 : 103|
ſudavit. 2 : 126|
ſudes. 4 : 128|
ſudibus. 6 : 247|
ſudoribus. 13 : 520|
ſuetus. 10 : 231|
ſuffecerat. 14 : 298|
ſuffecerit. 10 : 32|
ſuffecit. 14 : 319|
ſufferre. 1 : 29|
ſufficeret. 15 : 80|
ſufficiat. 14 : 317|
ſufficient. 7 : 187|9 : 146|
14 : 300, 359|
ſufficit. 3 : 155|5 : 7|6 : 53|
9 : 66|10 : 40, 168|
13 : 160, 183|14 : 141,
172|15 : 169|
ſufficiunt. 3 : 179|8 : 257|
11 : 6|
ſufflamine. 8 : 148|16 : 50|
ſuffragia. 8 : 211|10 : 77|
ſui. 3 : 194|10 : 192|
ſuillam. 14 : 98|
ſuis. 11 : 82|14 : 307|
ſulcis. 14 : 241|
ſulco. 14 : 170|
ſulcos. 7 : 48|
ſulcum. 1 : 157|
ſulfura. 2 : 158|5 : 48|
ſulfure. 13 : 145|
Sulmonenſi 6 : 186|
ſum. 6 : 283|
ſumas. 2 : 66|3 : 56|
ſume. 14 : 326|
ſumen. 12 : 73|
ſumendas. 12 : 61|
ſumente. 6 : 633|
ſumere. 3 : 105|6 : 118|9 :
97|10 : 99|
ſumeret. 13 : 39|
ſumes. 10 : 26|
ſumet. 2 : 70|8 : 152|
ſumine. 11 : 138|
ſumit. 2 : 124|3 : 67, 172|
9 : 19|11 : 23|
ſumitque. 5 : 128|
ſumito. 8 : 134|
ſumitur. 3 : 181|5 : 97|6 :
563, 577|
ſumma. 5 : 2, 18|6 : 368|
7 : 155|8 : 249|
ſumma *ablat.* 14 : 87|15 :
85|
ſumma *ſubſtant.* 14 : 218|
ſummam *ſubſtant.* 3 : 79|11 :
17|13 : 74|14 : 323|
ſummam *adject.* 13 : 132|
ſummi. 1 : 5, 38|2 : 104,
105|6 : 544|10 : 268|
ſummique. 6 : 578|
ſummis. 3 : 179|6 : 348,
645|8 : 112|11 : 36|
ſummiſſa. 11 : 36|
ſummitas. 6 : 333|
ſummitte. 6 : 206|
ſummo. 1 : 14|4 : 46|10 :
36, 147|
ſummos. 10 : 49|
ſummoveant. 1 : 37|
ſummoveor. 3 : 114|
ſummovet. 14 : 186|
ſummula. 7 : 174|
ſummum. 6 : 422|8 : 83|
14 : 289|

ſummumque. 6 : 531 |
ſummus. 1 : 117 | 6 : 99 | 10 : 110 | 15 : 35 |
ſumpſerit. 6 : 265 |
ſumpſit. 3 : 80 |
ſumptam. 4 : 30 |
ſumptis. 14 : 76 |
ſumpta. 6 : 329 |
ſumptos. 16 : 40 |
ſumptu. 7 : 77 |
ſumptus. 7 : 186 |
ſumunt. 2 : 84 | 6 : 284 |
ſumus. 3 : 104 | 14 : 41 |
ſunt. 5 : 130 | 6 : 73, 158, 365, 479 | 8 : 11, 12, 124 | 10 : 1, 146, 196, 240 | 11 : 207 | 12 : 37, 102 | 13 : 26, 86, 96, 150, 223 | 14 : 1, 123 | 15 : 130 | 16 : 52 |
ſuo. 9 : 122 | 12 : 69 |
ſuos. 6 : 608 | 7 : 232 | 10 : 237, 249 |
ſupellex. 3 : 14 | 11 : 99 |
ſuper. 3 : 134, 240, 258 | 13 : 42 | 15 : 14, 28 |
ſuperaverat. 12 : 68 |
ſuperbi. 6 : 523 |
ſuperbis. 5 : 66 |
ſuperbo. 6 : 179 |
ſuperbum. 8 : 71 | 11 : 129 |
ſuperbus. 12 : 125 | 14 : 282 |
ſupercilio. 2 : 15 | 5 : 62 |
ſupercilium. 2 : 93 | 6 : 168 |
ſupereſt. 1 : 35 | 3 : 27, 259 | 5 : 73 | 6 : 354 | 9 : 134 | 11 : 48 | 13 : 109, 337 |
ſuperus. 6 : 19 | 13 : 75 |
ſuperſint. 8 : 184 |
ſuperſit. 11 : 205 |
ſuperſunt. 8 : 124 |
ſupervacua. 10 : 54 |
ſupervacuam. 2 : 116 |
ſupervacui. 13 : 137 | 16 : 41 |
ſupina. 8 : 201 |
ſupino. 1 : 66 |
ſupinum. 14 : 190 |
ſuplous. 3 : 280 |
ſupplicia. 15 : 130 |
ſupplicio. 8 : 213 |
ſupplicium. 6 : 219 |
ſuppoſitur. 6 : 601 |
ſuppoſitumque. 10 : 176 |
ſuppoſitus. 1 : 98 |
ſuræ. 16 : 14 |
ſurda. 7 : 71 |
ſurdo. 9 : 150 | 13 : 194 |
ſurdum. 13 : 249 |
ſurgat. 3 : 154 | 7 : 183 |
ſurgebant. 4 : 70 |
ſurgere. 15 : 123 |
ſurgis. 7 : 115 |
ſurgit. 6 : 528 | 7 : 100 | 10 : 43 | 11 : 127 | 12 : 23 |
ſurgitur. 4 : 144 |
ſurrepta. 5 : 152 |
ſurrexerit. 14 : 243 |
ſuſpecta. 10 : 208 | 12 : 93 |
ſuſpectia. 11 : 186 |
ſuſpectumque. 9 : 57 |
ſuſpectus. 3 : 222 |
ſuſpende. 8 : 230 | 9 : 85 |
ſuſpendit. 6 : 436 |
ſuſpicit. 13 : 123 |
ſuſpirat. 11 : 152 |
ſuſtinet. 3 : 93 | 4 : 40 | 11 : 122 | 14 : 127 |
ſuſtinuit. 6 : 105 | 15 : 88 |
ſuſurra. 4 : 110 |
ſutor. 3 : 294 |
ſutoris. 5 : 46 |
ſuum. 13 : 198 |
Sybaris. 6 : 295 |
Syenes. 11 : 124 |
Syllæ. 1 : 16 | 2 : 28 |
Sympuvium. 6 : 342 |
Syphacem. 6 : 169 |
Syriæque. 8 : 169 |
Syriamque. 11 : 73 |
ſyrma. 8 : 229 |
ſyrmata. 15 : 30 |
Syrophœnix. 8 : 159, 160 |
Syrorum. 6 : 350 |
Syrus. 3 : 62 |

T.

TAbella. 6 : 557 |
tabella *ablat.* 10 : 157 | 12 : 27 |
tabellæ. 7 : 23 | 9 : 36 |
tabellas. 6 : 276 | 8 : 142 |
tabellis. 6 : 199, 232 | 12 : 100 | 13 : 136 |
taberna. 13 : 45 |
tabernæ. 1 : 105 | 2 : 42 | 3 : 304 |
Tabraca. 10 : 194 |
tabula. 8 : 6 | 9 : 41 | 14 : 289 |
tabulæ. 1 : 90 | 2 : 119 |
tabulam. 2 : 28 |
tabulas. 2 : 58 | 6 : 600 | 9 : 75 | 12 : 123 | 14 : 55 |
tabulata. 3 : 199 | 10 : 106 |
tabulis. 1 : 68 | 4 : 19 | 8 : 102 |
tace. 2 : 61 | 8 : 97 |
taceant. 9 : 103, 115 |
tacendæ. 4 : 105 |
tacendi. 2 : 14 |
tacendis. 3 : 50 |
taceo. 13 : 127 |
taces. 9 : 26 |
tacetis. 5 : 169 |
tacita. 1 : 167 |
tacito. 11 : 185 |
tacitum. 13 : 209 |
tacitus. 9 : 94 |
tacituſque. 3 : 297 |
tæda. 12 : 50 |
tæda *ablat.* 1 : 155 | 2 : 91 |
tædia. 7 : 34 | 11 : 207 | 16 : 44 |
Tædia *nomen propr.* 2 : 49 |
tædis. 2 : 158 |
Tagi. 3 : 55 |
Tagus. 14 : 299 |
tale. 4 : 22 | 15 : 14, 115 |
talem. 2 : 69 | 4 : 46 | 8 : 179 |
talenta. 14 : 274 |
tales. 8 : 102 | 10 : 193 | 11 : 99, 180 |
tali. 5 : 173 |
talia. 2 : 19, 91 | 12 : 23 | 14 : 150, 225 |
talibus. 11 : 42 | 14 : 210 | 15 : 93 |
talis. 2 : 156 | 11 : 207 | 12 : 103 | 13 : 47 | 14 : 166 |
talo. 7 : 16 |
tam. 1 : 31 *bis*, 137 | 2 : 48 | 3 : 6 *bis*, 137 | 4 : 95, 96 | 5 : 10, 163 | 8 : 119, 211, 221 | 10 : 5 : 255 | 12 : 23, 97 | 13 : 7, 23, 58, 75, 126 | 14 : 27 | 15 : 23, 121 | 16 : 25, 26 |
tamen. 1 : 19, 97, 142 | 2 : 40, 115, 163 | 3 : 2, 98 | 4 : 11, 59, 69 | 5 : 6, 15, 24 | 6 : 25 | 7 : 17, 93 | 8 : 47 | 9 : 12, 18, 91 | 10 : 142, 154 | 11 : 25, 62 | 13 : 100 | 14 : 66, 93 | 15 : 59 | 16 : 20 |
Tanaquil. 6 : 565 |
tandem. 4 : 42 | 6 : 360, 424, 466, 563 | 8 : 87 | 12 : 75 | 13 : 238 | 14 : 163 |
tandemque. 3 : 174 | 13 : 248 |
tangat. 14 : 44 |
tangens. 14 : 219 |
tangunt. 13 : 89 |
tanquam. 3 : 47, 222, 308 | 4 : 147, 148 | 5 : 127 | 6 : 430, 499, 508 | 7 : 232 | 8 : 40 | 9 : 97 | 13 : 67, 69 | 14 : 111, 112, 243 | 15 : 174 |
tanta. 6 : 439, 509 | 10 : 306 | 15 : 120 |
tanta *ablat.* 7 : 84 |
tantaque. 7 : 85 |
tanti. 3 : 54 | 4 : 26 | 6 : 336, 377, 625 | 10 : 97, 165, 343 | 13 : 96 | 14 : 290 |
tantine. 5 : 9 |
tantis. 6 : 160 | 12 : 114 |

14 : 303 |
tanto. 4 : 18 | 8 : 140 | 10 : 140 | 14 : 27, 264 | 15 : 89 |
tantum. 2 : 127 | 3 : 144 | 5 : 165 | 6 : 372 | 8 : 240 | 10 : 40, 80 | 14 : 159, 233 |
tantum *ad verb.* 1 : 1, 131, 136 | 3 : 289, 302 | 4 : 4 | 6 : 594 *bis*, 656 | 7 : 1, 31 *bis*, 56, 81 | 8 : 31 | 9 : 134 | 10 : 231, 238 | 11 : 37, 150 | 14 : 51, 278 | 15 : 118, 149, 166 | 16 : 44 |
tantumdem. 3 : 298 | 10 : 91 |
tarda. 10 : 186 |
tardas. 14 : 248 |
tarde. 6 : 476 |
tardos. 4 : 44 |
tardumque. 15 : 82 |
tardus. 4 : 107 |
Tarentum. 6 : 296 |
Tarpeiaque. 13 : 78 |
Tarpeio. 12 : 6 |
Tarpeium. 6 : 47 |
Tatio. 14 : 160 |
taurea. 6 : 491 |
Taurica. 15 : 116 |
tauro. 8. 82 |
Tauromitanæ. 5 : 93 |
taurus. 12 : 11 |
te. 1 : 37 | 2 : 21, 22, 38, 72, 83 | 3 : 52, 183, 185, 275, 291, 296 | 3 : 302 | &c.
tecta. 6 : 288 | 8 : 77 |
tectis. 3 : 269 |
tecto. 7 : 105 |
tectoque. 3 : 211 |
tectoria. 6 : 466 |
tectorum. 3 : 8 |
tectum. 6 : 303 | 15 : 154 |
tecum 1 : 168 | 3 : 276, 293 | 6 : 34 | 8 : 39 |
tegant. 9 : 105 |
teges *verbum.* 9 : 101 |
tegete. 9 : 140 |
tegetem. 6 : 117 |
tegetis *nomen.* 5 : 8 | 7 : 221 |
tegi. 14 : 186 |
tegit. 11 : 158 |
tegitur. 1 : 171 | 5 : 154 |
tegmen. 6 : 256 |
tegula. 3 : 201 |
tegunt. 16 : 48 |
tela *neutr.* 10 : 164 | 13 : 231 | 15 : 65 |
tela *ablat. femin.* 14 : 61 |
Telamonem. 14 : 214 |
Telephus. 1 : 5 |
Telesine. 7 : 25 |
teli. 15 : 53 |
tellure. 3 : 87 |
telorum. 13 : 83 |
temeraris. 5 : 102 |
temerarius. 5 : 129 | 14 : 275 |
temetum. 15 : 25 |
temone. 4 : 126 | 10 : 135 |
tempero. 3 : 287 |
tempeſtas. 12 : 24 | 13. 228 |
tempeſtate. 4 : 140 | 6 : 26 | 7 : 2, 164 | 12 : 61 | 14 : 302 |
tempeſtatibus. 15 : 20 |
templa. 15 : 42 |
templi. 13 : 147 |
templis. 8 : 143 | 10 : 23 | 12 : 7 | 13 : 37 |
templisque. 8 : 233 |
templo. 1 : 113 | 9 : 24 | 13 : 205 |
templorum. 11 : 111 |
templum. 13 : 219 |
tempora. 2 : 38 | 3 : 124 | 4 : 151 | 6 : 570 | 8 : 145 | 10 : 254 | 11 : 118 | 12 : 62 | 14 : 130, 157 |
tempore. 3 : 53, 102 | 4 : 115, 135 | 5 : 22 | 9 : 16 | 10 | 263 | 11 : 144, 152 | 13 : 211 | 15 : 38, 68 |
temporibus. 4 : 80 | 6 : 644 | 10 : 15 | 13 : 29 |
temporis. 7 : 99 | 9 : 125 |
tempus. 2 : 115 | 8 : 150 | 16 : 49 |
tenax. 8 : 25 |
tende. 6 : 52 |
tendit. 10 : 154 |
tenditur. 6 : 425 |
teneam. 5 : 58 | 13 : 94 |
teneat. 1 : 23, 31 |
tenebat. 1 : 61 | 6 : 657 |
tenebit. 14 : 297 |
tenebræ. 12 : 18 |
tenebras. 3 : 225 |
teneni. 6 : 70 |
tenentis. 3 : 89 | 14 : 63 |
tenentur. 3 : 306 |
tener. 1 : 22 | 5 : 70 | 6 : 382 | 9 : 46 |
teneræ. 2 : 86 |
teneri *verbum.* 6 : 409 | 15 : 158 |
teneris *nomen.* 12 : 39 | 14 : 215 |
teneros. 7 : 237 |
tenerum. 6 : 547 | 8 : 16 |
tenet. 2 : 99 | 5 : 31, 39 | 6 : 382, 453 | 7 : 50, 52 | 10 : 41, 154 | 16 : 54 |
tenſo. 14 : 281 |
tenſum. 7 : 117 |
tenta *verbum.* 7 : 175 |
tentare. 10 : 305 |
tentarent. 7 : 54 |
tentaveris. 5 : 126 |
tentes. 3 : 297 |
Tentyra. 15 : 35, 76 |
tenue. 9 : 31 | 10 : 269 |
tenuem. 7 : 207 |
tenues. 3 : 163, 227 | 8 : 120 | 15 : 101 |
tenui *nomen.* 2 : 55 | 3 : 97, 193 | 4 : 110, 132 | 6 : 258, 540, 658 | 7 : 145 | 9 : 138 | 15 : 21 |
tenuique. 7 : 48, 80 |
tenuis 13 : 7 |
tenus. 6 : 445 |
tepenti. 10 : 149 |
ter. 6 : 522, 660 | 11 : 86 | 14 : 28 |
Terea. 7 : 12 |
terga. 4 : 128 | 11 : 82 | 13 : 16 | 15 : 75 |
tergeat. 14 : 62 |
tergens. 13 : 44 |
tergo. 1 : 6 |
terit. 9 : 4 |
Terpſichoren. 7 : 35 |
terra. 15 : 70 |
terra *ablat.* 15 : 112, 139 |
terraque. 14 : 222 |
terræ. 7 : 103 | 14 : 7 |
terræque. 8 : 257 |
terram. 2 : 130 | 4 : 10 | 6 : 428 | 7 : 207 | 11 : 164 | 15 : 92, 147 |
terras. 4 : 83 | 6 : 410 | 13 : 226 |
terretur. 14 : 285 |
terribiles. 15 : 124 |
terris. 2 : 25 | 6 : 2, 164 | 8 : 37 | 10 : 1, 279 | 13 : 226 | 15 : 86 |
terrore. 10 : 357 |
tertia. 2 : 60 | 3 : 199 | 5 : 17 : 14 : 316 |
tertius. 2 : 40 | 13 : 73 |
teſſellæ. 11 : 172 |
teſſera. 7 : 174 |
teſta. 3 270 | 4 231 |
teſta *ablat.* 6 : 513 | 14 : 311 |
teſtæ 5 : 35 | 15 : 128 |
teſtamenta. 1 : 37 |
teſtamento. 12 : 121 |
teſtamentum. 6 : 548 |
teſtandi. 6 : 215 | 16 : 52 |
teſtantur. 12 : 27 |
teſtarum. 11. 170 |
teſte. 6 : 135, 310 | 10 : 70 | 15. 26 |
teſtem. 2 : 76 | 3 : 137 | 13 : 198 | 16 : 29, 32 |
teſtes. 8 : 149 | 13 : 75 |
teſti. 5 : 5 |
teſticuli. 6 : 338 :
teſticulorum. 12 : 36 |
teſticulos. 6 : 371 | 11 : 157 |
teſtis. 6 : 219 | 8 : 80 | 9 : 77 | 14 : 218 |
teſtudine. 6 : 380 | 14 : 308 |
teſtudineo. 6 : 80 |
teſtudo. 11 : 94 |

teterrima, 6: 417 |
tetigit. 2: 128 | 7: 109 |
tecum. 10: 191 |
tecumque. 3: 265 |
Teucrorum. 8: 56 |
Teutonico. 10: 282 |
texit. 6: 44 | 8: 43 |
textoris. 9: 30 |
Thaida. 3: 93 |
Thaletis. 13: 184 |
theatra. 14: 256 |
theatri. 10: 128, 213 |
theatro. 3: 273 | 6: 68 |
theatrum. 11: 4 |
Thebaidos. 7: 83 |
Thebarum. 13: 27 |
Thebas. 7: 12 | 14: 240 |
Thebe. 15: 6 |
Themiſon. 10: 221 |
Theodori. 7: 177 |
thermæ. 11: 4 |
thermarum. 8: 168 |
thermas. 7: 233 |
Therſitæ. 8: 271 |
Therſites. 8: 269 | 11: 31 |
Theſeide. 1: 2 |
Theſſala. 6: 609 |
Theſſaliæ. 8: 242 |
thoraca. 5: 143 |
thoris. 1: 136 |
thoro. 3. 82 | 13: 218 | 15: 43 |
thorum. 6: 5 |
Thraces. 6: 402 |
Thracum. 13: 167 |
Thraſea. 5: 36 |
Thraſylli. 6: 575 |
Threx 3: 79 |
Thule. 15: 112 |
thura. 12: 90 | 13: 116 |
thure. 9: 137 |
Thyeſtæ. 8: 228 |
Thymele. 1: 36 | 6: 66 *bis* |
Thymeles. 8: 197 |
Thyrſumque. 6: 70 |
thyrſumve. 7: 60 |
tiara. 6: 515 | 10. 267 |
Tiberi. 6: 522 | 7. 121 |
Tiberim. 1: 62 | 14. 202 |
Tiberinum. 8: 265 |
Tiberinus. 5: 104 |
tibi. 2: 42 | 3: 51, 54 | 5: 39 | 6: 7 *bis*, 32 | 7: 8 | 9: 3 | 13: 7 | *& alibi paſſim.*
tibia. 6: 323 |
tibicina 2: 90 |
tibicine. 3: 63, 193 | 15: 49 |
Tiburis. 3: 192 | 14: 87 |
Tiburtino. 11: 65 |
Tigellinum. 1: 155 |
tigillo. 7: 46 |
tignum 3: 246 |
tigride. 6: 269 | 15: 163 |
tigris. 8: 36 | 15: 163 |
time. 10: 26 |
timeam. 1: 103 |
timeatis. 3: 57 |
timeas. 3. 310 |
timeat. 6: 51 |
timebis. 5: 172 | 10: 20 |
timemus. 10: 4 |
timendas. 2: 31 |
timendus. 4: 153 |
timent. 6: 95 |
timeo. 10: 84 |
timeret. 6: 17 | 11: 91 |
timeri. 3: 113 |
timet. 1: 35 | 3: 190 | 15: 119 |
timetur. 13: 287 |
timidum. 6: 523 |
timidus. 6: 632 |
timor. 1: 85 |
timuit. 3: 190 |
tinea. 7: 26 |
tintigine. 6: 128 |
tintinnabula. 6: 440 |
Tireſiam. 13: 249 |
tironem. 16: 3 |
tiranculus. 11: 143 |
Tirynthius. 11: 61 |
Tiſiphone 6: 29 |
Titan. 14: 35 |
Titanida. 8: 132 |
Titio. 4: 13 |
titubantibus. 15: 48 |
titulis 8: 241 |
tituliſque. 10. 143 |
titulis. 5: 110 | 8: 69 |
titulo. 6: 229 | 11: 86 |
titulos. 1: 130 | 14: 291 |
titulum 6: 123 |
titulumque. 5: 34 |
toga. 1: 119 | 3: 149 | 8: 240 |
toga *ablat.* 10: 8 |
togæ. 9: 29 | 10: 39 |
togam. 2: 70 | 3: 172 | 11: 204 |
togatas, *id eſt*, Comœdias. 1: 3 |
togata. 8: 49 |
togatæ. 1: 96 |
togati. 7: 142 |
togatus. 3: 127 | 16: 8 |
tolerabile. 6: 613 | 7: 69 |
toleranda. 6: 183 |
tolerant. 6: 592 |
tolias. 8: 122 | 10: 142 |
tollator. 6: 363 |
tolle. 6: 160 |
tollendus. 14: 268 |
tollentibus. 1: 81 |
tollere. 6: 38 |
tolleret. 14: 247 |
tolli. 2: 101 |
tollis. 9: 84 |
tollit. 6: 320 |
tollito. 9: 105 |
tollunt. 13: 147 |
tolluntur. 6: 154 |
tomacula. 10: 355 |
tonantem. 13: 153 |
tonat. 13: 124 | 14: 295 |
tondente. 1: 25 | 10: 226 |
Tongilli. 7: 130 |
tonitrua. 5: 117 |
tonſi. 11: 149 |
tonſore. 6: 26 |
tonſoris 6: 372 |
tophum. 3: 20 |
tormenta. 9: 18 | 14: 135 |
tormentis. 6: 208 |
tormentum. 2: 137 |
torpente. 10: 203 |
torpentis. 4: 43 |
torqueat. 1: 9 | 3: 27 | 6: 449 |
torquentem. 13: 165 |
torquere. 5: 155 | 15: 64 |
torques *verbum.* 5: 36 |
torquet. 6: 623 | 14: 251 |
torquetis. 2: 56 |
torquibus. 16: 60 |
torrens 6: 318 | 10: 9 | 13: 70 |
torrente. 5: 105 |
torrentem. 4: 90 | 10: 128 |
torrentior. 3: 74 |
torret. 9: 17 |
tortoque. 11: 70 |
tortore. 13: 195 | 14: 21 |
tortoribus. 6: 479 |
torva. 10: 271 |
torva *ablat.* 6. 642 |
torviſque. 4: 147 |
torvum. 2: 36 |
torvumque. 8: 155 |
torvus. 13: 50 |
tot 1: 17, 137 | 2: 32, 153, 156 | 3: 251 *bis*, 274 | 4: 29 | 5: 60 | 6: 30, 440, 471, 501 *bis* | 7: 158, 240 | 8: 10 | 9: 9, 54, 55 | 10: 248 | 12: 94 | 13: 18 | 15: 61 | 16: 24 |
tota. 3: 10 | 4: 150 | 5: 21 | 6: 150, 380 | 9: 76 | 10: 18, 237 | 12: 100 | 13: 173 | 14: 148 | 15: 8 | 16: 20 |
tota *ablat.* 6: 170 | 8: 19, 206 | 9: 13 | 11: 141 | 13: 61, 106 | 14: 61 |
totam. 6: 397, 615 | 11: 183, 195 | 14: 94 |
totas. 10: 7 | 14: 230 |
totidem. 1: 94 | 7: 225 | 13: 26 | 14: 13 |
toties. 1: 2 | 2: 37 | 6: 44, 94 | 7: 166, 214 | 9: 1 | 10: 187, 250 | 16: 44 |
totis. 6: 61 | 8: 255 | 10: 115 |
totius. 8: 115 | 16: 43 |
toto. 2: 85 | 4: 54 | 6: 327, 401 | 7: 97 | 8: 86 | 10: 24, 63, 288 | 12: 66 | 13:

218|14: 154|15: 55, 63
totos. 1: 140, 150|6: 473|10: 323|
totum. 3: 209|6: 424, 530, 534|12: 118, 133, 153|14: 313|15: 80|
totus. 2: 79|7: 226|15: 110|
trabeæ. 10: 35|
trabeam. 8: 259|
trabibus. 14: 276, 296|
tractanda. 4: 80|
tractandum. 11: 28|
tractare. 6: 102|14: 254|
tractas. 9: 53|
tractato. 6: 549|
tractemus. 16: 7|
tradas. 6: 218|
tradentur. 5: 116|
tradideris. 10: 299|
tradidit. 14: 102|
tradis. 8: 72|
traditur. 2: 129|
tralucebat. 11: 31|
traducimur. 2: 159|
traducit. 7: 16|8: 17|
tradunt. 15: 117|
traduntque. 14: 3|
traduntur. 6: 369|
tragœdo. 6: 74|
tragœdum. 6: 305|
tragicæ. 12: 120|
tragicis. 6: 642|
tragico. 2: 29|
tragicos. 15: 31|
trahas. 10: 88|
trahere. 13: 108|15: 151|
traheretur. 12: 11|
trahis. 11: 23|14: 37, 325|
trahitis. 2: 54|
trahitur. 10: 99|
trahunt. 8: 66|
tranquillæ. 10: 364|
tranſacta. 6: 482|
tranſeo. 6: 601|10: 273|
transfert. 3: 198|5: 43|
tranſi. 3: 114|7: 190|
tranſierit. 14: 11|
tranſiliet. 14: 279|
tranſilit. 10: 152|
tranſire. 2: 151|
tranſitur. 3: 236|
tranſlatus. 3: 169|
Trallibus. 3: 70|
Traſymachi. 7: 204|
traxerat. 4: 146|
traximus. 15: 146|
Trebio. 5: 135|
Trebium. 5: 135|
Trebius. 5: 19|
trechedipna. 3: 67|
tremebunda. 6: 524|
tremens. 6: 542|
trementes. 2: 94|7: 243|
trementia. 10: 198|
tremere. 5: 11|
tremerent. 11: 90|
tremuli. 6: 615|
tremulis. 6: 96
tremulo. 11: 164|
tremulumque. 6: 613|
tremulus. 10: 367|16: 56|
trepida. 9: 130
trepidabat. 10: 21|
trepidabit. 8: 152|
trepidam. 3: 139|
trepidant. 13: 323
trepidantem. 8: 150|
trepidantis. 12: 15|
trepidas. 14: 64|
trepidat. 1: 97|
trepidator. 3: 200|
trepidi. 2: 64|14: 20|
trepido. 1: 36|14: 149|
trepidosque. 10: 206|
trepidum. 13: 106|
trepidumque. 14: 246|
tres. 2: 28|5: 141|6: 143|9: 90|12: 95|14: 169|
tria. 5: 127|
tribuat. 10: 301|
tribus. 9: 39|
tribunal. 8: 127|10: 35|
Tribuni. 1: 109|3: 132|7: 228|
Tribunis. 3: 313|
Tribuno. 1: 101|2: 165|11: 7|
Tribunos. 7: 92|
tribus *ablat.* 1: 158|
tributa. 3: 188|
tridentem. 8: 203|13: 81|
trientem. 3: 267|
Trifolinus. 9: 56|
triginta. 12: 74|
triplicem. 9: 7|
tripodes. 7: 11|
triremis. 10: 135|
triſcurria. 8: 190|
triſte. 6: 568|13: 49|14: 110|
triſtes. 6: 69|7: 2|
triſtibus. 2: 9|6: 388|
triſtis. 1: 145|2: 62|3: 57|6: 127|9: 1|10: 136|11: 153|
tritas. 6: 572|
tritoque. 8: 66|
tritus. 13: 10|
triviale. 7: 55|
trivio. 6: 411|
triumphalem. 8: 144|
triumphales. 1: 129|
triumphi. 4: 125|
triumpho. 11: 192|
triumphos. 6: 168|7: 202|8: 107|
Troia. 10: 258|
Troianum. 4: 61|
Troica. 8: 221|
Troiugenæ. 8: 181|
Troiugenas. 1: 100|
Troiugenis. 11: 95|
trophæis. 10: 133|
truces. 15: 125|
trulla. 3: 108|
trunca. 12: 79|
truncis. 10: 233|
trunco. 13: 178|
truncoque. 8: 53|
trutina. 6: 436|
Tryphæri. 11: 137|
tu. 1: 50, 142|2: 61, 66|5: 12, 46|8: 26, 38, 52|9: 46, 50|&c.
tua. 5: 141|6: 198, 214|8: 55, 68|9: 55, 72|13: 35, 221|14: 53|
tuæ. 11: 35|
tuarum. 7: 22|
tuba. 15: 52|
tuba *ablat.* 6: 249|15: 157|
tubarum. 10: 214|
tubas. 1: 169|6: 441|
tubera. 5: 116, 119|14: 7|
tubicen. 14: 243|
Tuccia. 6: 64|
tuendas. 8: 169|
tueri. 13: 201|
tuetur. 3: 201|14: 302|
tui. 5: 75|9: 91|10: 310|
tuis. 8: 96, 231|
tulerim. 6: 650|
tulerit. 2: 34|6: 116|
tuliſſet. 5: 4|10: 278|
tuliſti. 9: 39|
tulit. 2: 36|6: 131|203, 267|13: 105|
Tulli. 5: 57|
Tullia. 6: 306|
Tullius. 7: 199|
tum. 4: 65|9: 118|12: 70|14: 21|
tumentem. 10: 309|
tumes. 3: 293|8: 40|
tumet. 6: 461|
tumidaque. 14: 282|
tumidæ. 2: 33|
tumidis. 16: 11|
tumidum. 13: 162|
tumultu. 6: 419|13: 130|
tunc. 2: 30|3: 21, 214 *bis*|4: 28|6: 11, 99 *bis*, 326 *bis*|7: 34 *bis*|&c.
tune. 6: 191, 640, 641|
tundendum. 6: 377|
tunica. 8: 235|10: 38|13: 122|
tunicæ. 3: 179, 254|8: 207|
tunicam. 1: 93|14: 153|
tunicas. 6: 445, 476, 520|
tunicati. 2: 143|
tunicis. 14: 287|

tuo. 3: 339 | 4 : 124 | 6 : 61 | 13 . 116 | 14 : 205 |
tuorum. 8 : 22 , 74 , 274 | 14 : 59 |
tuos. 2: 128 |
turba. 4 : 62 | 5 : 21 | 6 : 438 | 10 : 73 | 13 : 46 | 15 : 46 , 81 |
turba *ablat.* 3 : 239 | 6 : 195 | 7 : 131 |
turbamque. 14 : 167 |
turbæ. 1 : 96 | 15 : 61 |
turbat 13 : 222 |
turbavit. 6 : 8 | 14 : 94 |
turget. 14 : 138 |
turgida. 2 : 141 |
turgidus. 1: 143 |
Turni. 12 : 105 |
Turnus. 15 : 65 |
turpe. 3 : 168 | 4 : 13 | 6 : 287 , 389 , 456 | 7 : 5 | 11 : 175 | 14 : 48 |
turpem. 6 : 240 |
turpes. 1 : 78 |
turpi. 6 : 240 , 298 |
turpia. 2 : 9 | 7 : 239 | 8 : 182 |
turpibus. 14 : 41 |
turpis. 2 : 71 , 111 | 6 : 230 | 11 : 174 |
turpiſſimus. 2 : 83 |
turpiter. 6 : 97 | 8 : 165 |
turre. 6 : 290 |
turribus. 15 : 158 |
turrim. 12 : 110 |
turris. 10 : 106 |
turture. 6 : 39 |
Tuſca. 8 : 180 |
Tuſca *ablat.* 6 : 185 |
Tuſco. 6 : 288 | 10 : 74 | 11 : 109 |
Tuſcis. 13 : 62 |
Tuſcum. 1 : 22 |
tuta. 9 : 139 |
tutæ. 3 : 306 |
tutela. 14 : 122 |
tuti. 12 : 81 |
tutor. 8 : 79 | 10 : 92 |
tutos. 5 : 91 | 15 : 254 |
tutum. 3 : 109 |
tutus. 4 : 93 | 11 : 146 |
tuum. 4 : 103 | 6 : 124 , 169 | 13 : 81 |.
tuus. 3 : 67 | 6 : 494 | 10 : 318 |
Tydides 15: 66 |
tympana. 3 : 64 | 6 : 514 | 8 : 176 |
Tyndaris. 6 : 656 |
tyranni. 4 : 86 | 10 : 353 |.
tyrannide. 8 : 223 |
tyrannis *dativus.* 8 : 261 |
tyrannis. 10 : 162 |
tyrannos. 7 : 151 |
tyrannus. 10 307 |
Tyrias. 1 : 27 | 6 : 245 |.
Iuvenal.
Tyrio. 7 : 134 | 12 : 107 |
Tyriuſque. 10 : 334 |
Tyrrhenamque. 12 : 76 |
Tyrrhenos. 6 : 92 |
Tyrrhenum. 5 : 96 |

V.

VAcantem. 8 : 128 |
vacat. 1 : 21 | 5 : 8 |
vacua. 3 : 96 |
vacuam. 1 : 124 | 6 : 122 |
vacui. 15 : 23 , 100 |
vacuis. 3 : 2 | 8 : 90 | 10 : 102 |
vacuiſque. 1 : 136 |
vacuo. 5 : 17 | 6 : 68 |
vacuumque. 14 : 57 |
vacuus. 10 : 22 |
vadas. 11 : 205 |
vade. 2 : 131 |
vadimonia 3 : 213 , 298 |
vadis. 8 : 168 |
vadum. 2 : 151 |
vænit. 7 : 174 |
Vagelli. 16 : 23 |
vaginæ. 5 : 44 |
vagitus. 7 : 196 |
vale. 3 : 318 |
valeant. 15 : 67 |
valeat. 6 : 610 | 13 : 120 |
valent. 10 : 145 |
valentius. 12 : 63 |
valet. 6 : 100 | 8 : 171 | 10 : 238 | 16 : 4 |
valida. 11 : 5 |
valle. 2 : 133 |
vallem. 3 : 17 |
vallibus. 7 : 7 |
vallo. 15 : 120 |
vallum. 16 : 16 |
valvæ. 4 : 63 |
valvis. 9 : 98 |
vana. 13 : 237 | 16 : 41 |
vanæ. 7 : 203 |
vani. 6 : 637 |
vaniſſime. 14 : 211 |
vano. 3 : 159 |
vanus. 8 : 15 |
vapulo. 3 : 289 |
varia. 13 : 236 |
varicoſus. 6 : 396 |
varie. 3 : 264 |
Varillus. 2 : 22 |
vas. 7 : 119 |
vaſa. 3 : 251 , 271 | 6 : 355 | 10 : 101 | 14 : 62 |
vaſcula 9 : 141 | 10 : 39 |
Vaſcones. 15 : 93 |
vatem. 7 : 53 |
vates. 6 : 435 | 13 : 199 |
vati. 6 : 583 | 7 : 93 |
vatibus. 1 : 18 |
Vaticano. 6 : 343 |
vatis. 11 : 114 | 13 : 79 |
vatum. 7 : 89 |
ubera. 6 : 9 | 12 : 8 |
uberibus. 6 : 272 |
uberior. 1 : 87 |
ubi. 2 : 37 | 3 : 12 , 25 , 119 , 197 , 202 , 289 , 296 | 4 : 60 | 6 : 158 , 339 | 7 : 155 | 10 : 194 | 11 : 47 | 12 : 87 | 13 : 173 | 15 : 5 |
ubicunque. 4 : 55 |
ubique. 1 : 17 | 3 : 303 | 8 : 104 , 238 |
Ucalegon. 3 : 199 |
unda. 1 : 68 | 9 : 4 |
undis. 10 : 321 |
undo. 8 : 242 |
undus. 8 : 159 |
vectari. 6 : 576 |
vectetur. 4 : 6 |
Vecti *vel* Vecti. 7 : 150 |
vectoris. 12 : 63 |
vehatur. 1 : 158 |
vehemens. 9 : 13 | 11 : 34 | 13 : 196 |
vehementius. 8 : 37 |
veheris. 5 : 55 |
vehetur. 3 : 239 |
vehitur. 4 : 21 | 6 : 350 |
vehunt. 3 : 256 |
Veiento. 3 : 185 | 4 : 113 , 123 | 6 : 113 |
vel. 1 : 80 , 122 | 2 : 6 | 3 : 59 , 138 *bis* | 5 : 40 | 8 : 21 *bis* | 11 : 18 | 13 : 25 , 27 , 115 *bis* | &c.
vela. 6 : 227 | 9 : 105 | 15 : 127 |
velamen. 3 : 178 |
velantes. 14 : 300 |
velare. 6 : 390 |
velari. 6 : 339 |
velaris. 4 : 122 |
velas. 8 : 145 |
velificatus. 10 : 174 |
velim. 5 : 107 | 9 : 1 |
velis *nomen*. 1 : 149 | 10 : 339 | 11 : 30 | 12 : 22 |
velit. 13 : 176 |
vellendas. 11 : 157 |
vellera. 2 : 55 |
vellere *nomen*. 6 : 288 |
velles 6 : 281 |
vellet. 6 : 597 | 10 : 184 , 282 |
vellus. 12 : 4 |
velo. 12 : 69 |
velocis. 13 : 98 |
velocius. 14 : 31 |
velox. 3 : 73 | 9 : 126 |
Velox *nomen propr.* 8 : 187 |
velut. 1 : 165 | 4 : 59 | 5 : 125 | 6 : 362 | 13 : 216 , 228 |
veluti. 11 : 198 |

Vuu

vens. 7: 53 |
venabula. 1: 23 |
venaſque. 9: 31 |
Venafrano. 5: 86 |
venale. 3: 33 | 8: 62 |
venales. 12: 102 | 14: 151 |
venari. 8: 162 |
venalibus. 3: 187 |
venam. 6: 46 | 13: 125 |
venantur. 14: 82 |
venator. 4: 101 |
venatricis. 13: 80 |
vendant. 8: 192 |
vendas. 7: 10 |
vendat. 5: 98 | 7: 87 |
vendente. 6: 257 |
vendenti. 6: 590 |
vendentis. 6: 379 |
vendere. 4: 33 | 8: 194 | 14: 200 |
vendes. 6: 211 |
vendet. 14: 218 |
vendimus. 10: 78 |
vendit. 4: 27 *bis* | 6: 609 | 7: 10, 135 | 8: 128 |
vendunt. 6: 546 | 7: 136 | 8: 193 |
venefica. 6: 625 |
venena. 7: 169 | 14: 173 |
veneni. 8: 17 | 9: 100 | 13: 154 |
veneno. 3: 123 | 6: 630 |
venenum. 6: 132 |
venerabile. 13: 58 | 15: 143 |
venerantur. 15: 8 |
venerat. 1: 111 | 2: 166 |
Venere *nomen*. 10: 362 |
Venerem. 10: 209 |
Veneres. 13: 34 |
Veneri. 2: 31 |
Veneris *nomen*. 4: 40 | 6: 137 | 7: 25 | 10: 290 | 11: 165 | 16: 5 |
veneris *verbum*. 13: 161 |
venerit. 5: 145 |
Veneto colore. 3: 170 |
veniam *nomen*. 2: 19, 63 | 5: 42 | 6: 534, 539 | 11: 174 | 15: 103 |
veniam *verbum*. 3: 322 |
veniant. 7: 156 |
venias. 1: 98 | 7: 29 |
veniat. 1: 32 | 16: 27 |
venient. 13: 102 |
veniente. 3: 255 |
venientibus. 11: 113 |
venientis. 14: 65 |
venies. 11: 61 |
veniet. 1: 160 | 3: 243 | 5: 168 | 6: 331 | 7: 184, 185 | 8: 49 | 10: 336 | 11: 65 | 14: 277 |
venis *verbum*. 3: 292 |
veniſſe. 6: 476 | 10: 216 |
veniſſet. 4: 149 | 10: 258 |
venit *præſens* à venio. 2: 157 | 5: 83 | 6: 147, 424 | 7: 110 | 8: 60 | 10: 18 | 11: 160 |
venit *præterit*. 4: 81 | 5: 99 | 10: 71 |
venit. à veneo, *vide* vænit.
veniunt. 6: 138, 463 | 11: 20 |
venter. 4: 107 | 9: 136 |
venti. 1: 9 |
Ventidio. 11: 22 |
Ventidius. 7: 199 |
ventilat. 1: 28 | 3: 253 |
ventis. 12: 34, 57 |
vento. 3: 83 |
ventorum. 13: 225 |
ventoſa. 14: 58 |
ventoſo. 8: 43 |
ventre. 5: 6 | 6: 595 | 12: 60 |
ventrem. 6: 124 | 11: 40 | 14: 399 |
ventres. 3: 167 | 14: 126, 149 |
ventri. 15: 174 |
ventriculum. 3: 97 |
ventris. 15: 100 |
venturo. 14: 59 |
ventus. 12: 67 |
Venus. 6: 299, 569 |
Venuſina. 1: 51 |
Venuſinam. 6: 166 |
ver. 5: 116 | 7: 208 | 9: 51 |
vera. 2: 64, 153 | 4: 35 | 10: 3 | 14: 240 | 16: 33 |
vera *ablat*. 8: 188 |
veraque. 15: 17 |
veræque. 6: 250 |
veram. 7: 112 |
veramque. 13: 205 |
veras. 7: 168 |
verba. 4: 91 | 6: 390, 455 | 11: 8 |
verbera. 8: 267 |
verberat. 6: 480 |
verbere. 13: 194 | 15: 21 |
verberibus. 10: 357 |
verbis. 2: 19, 110 | 6: 405 | 11: 170 |
verborum. 6: 439 | 7: 230 |
verboſa. 10: 71 |
verbum. 1: 161 |
vere *nomen*. 4: 88 |
verebor. 2: 21 |
verendum. 14: 115 |
vergas. 8: 136 |
veris *adject. nomen*. 3: 18 | 13: 134 |
verius. 2: 15 |
verna *nomen ſubſtantiv*. 11: 26 |
vernam *ſubſtant*. 9: 10 |
vernula. 5: 105 | 10: 117 | 14: 169 |
vernum. 11: 203 |
vernus. 5: 78 |
vero *nomen*. 4: 91 |
vero *conjunctio*. 13: 84 |
verpos. 14: 104 |
verre *verbum*. 14: 60 |
Verrem. 3: 53 |
Verres. 8: 106 |
Verri. 2: 26 | 3: 53 |
verſamus. 7: 49 |
verſare. 8: 67 |
verſata. 13: 218 |
verſentur. 14: 206 |
verſibus. 7: 153 |
verſo. 3: 36 |
verſu. 7: 86 |
verſum. 1: 79 |
verſus *nomen*. 6: 453 | 7: 38 | 11: 180 |
vertere *præterit*. 11: 49 |
verterit. 7: 242 |
vertice. 3: 252 | 5: 171 | 8: 247 | 11: 160 | 12: 81 |
vertigine. 6: 303 |
vertitur. 6: 99 |
vertunt. 3: 30 |
verubus. 15: 82 |
vervecis. 3: 194 |
vervecum. 10: 50 |
verum *nomen*. 3: 171 | 6: 142, 324 |
verum *conjunctio*. 8: 125 | 9: 70 | 12: 97 |
veſcebantur. 15: 106 |
veſci. 15. 13 |
veſica. 1: 39 |
veſicæ. 6: 64 |
Veſtam. 4: 61 |
Veſtamque. 6: 385 |
veſte. 10: 245 | 14: 110 |
veſtem. 2: 67 | 6: 351 | 12: 38 | 13: 132 |
veſtes. 7: 98 |
veſtibulis. 1. 132 | 7: 126 |
veſtibus. 12: 68 |
veſtigia. 6: 14, 225 | 13: 244 | 14: 36, 53, 272 |
Veſtinuſque. 14: 181 |
veſtis. 6: 481 |
veſtit. 11: 155 |
veſtiri. 3: 135 |
veſtitur. 6: 515 | 12: 100 |
veſtra. 2: 52 | 8: 236 | 14: 220 |
veſtramque. 3: 320 |
veſtras. 13: 119 |
veſtris. 5: 88 |
veſtrum. 5: 129 |
vetat. 10: 237, 293 |
vetent. 6: 74 |
vetera. 3: 218 |
veterem. 4: 52, 137 | 6: 307 | 13: 61 |
veteres. 1: 132 | 3: 11 | 6: 334, 345, 518 | 7: 120, 170 | 8: 19 | 10: 299 | 14: 189 |
veteri. 5: 64 | 6: 121 |

veteris. 3:1, 195 | 4: 105 | 5:15 | 6:14, 318 | 9:16 | 13:147, 214 | 14: 37, 184 |
veterum. 5:13 |
vetet. 6:627 |
vetitum. 14: 185 |
veto. 13:128 |
Vetti. , vide Vecti.
vetula. 6:193 | 10:195 |
vetulæ. 1:39 | 6:240 | 14: 208 |
vetulo. 13: 55 | 16: 39 |
vetulus. 10:268 |
vetus. 1:76 | 3:206 | 6:21, 559 | 15:6, 33 |
vetusta. 8:34 |
vetusto. 15: 151 |
vetustos. 6: 161 |
vexant. 1 100 | 7: 64 |
vexantur. 2: 43 |
vexare. 1: 126 | 6: 598, 610 | 13:108, 133 |
vexat. 2:63 | 7: 131 | 12: 9 |
vexatæ. 6:289 |
vexataque. 11: 187 |
vexatus. 1:2 |
vexilla. 2:101 |
vexillaque. 8:236 |
vexillum. 10:156 |
vexit. 3: 65 |
via. 1:39 | 14:113 |
viam. 14: 112 |
vias. 14: 103 |
viator. 10: 22 |
vice. 15:53 |
vicerit. 13: 4 |
vicerunt. 10: 285 |
vices. 6: 310 | 13: 88 |
vicibus, id eſt, viciſſim. 7: 240 |
vicimus. 2: 163 |
vicina. 4:7 | 6: 508 | 14: 543 | 15:76 |
vicinarumque. 6: 6 |
vicinia. 14: 154 |
vicino. 15:154 |
vicinorum. 15: 36 |
vicinos. 6: 413 |
vicinum. 1:8 | 6: 32 |
vicinus. 6: 151 | 13: 185 | 16:37 |
vicis. 2:143 | 4: 136 | 14: 214 |
vicorum. 3: 237 |
vicos. 6: 78 |
victa. 10:277 |
victæque. 10: 135 |
victi. 6: 660 |
victima. 12: 113 |
victis. 8. 99 | 11: 198 | 12: 126 |
victo. 10: 286 |
victor. 2: 73 |
victori. 7: 243 |
victoria. 1:115 | 8: 59, 63 | 15: 47 |
victoris. 2: 162 |
victrix. 1:50 | 13: 20 | 15: 81 |
victum. 14: 275 |
victumque. 6: 169, 292 | 7:9 |
victuro. 9: 58 |
victurus. 6: 566 |
victus. 9: 2 | 10: 84 |
vicus. 2: 8 | 6: 655 |
videant. 10: 87 |
videas. 2: 76 | 13: 170, 182 | 14: 42 |
videbat. 2: 100 |
videbis. 1: 91 | 3: 177 | 5: 25 | 6: 502 | 14: 245 |
videmus. 4: 22 | 13: 8 |
videndus. 6: 600 |
videntur. 11: 121 |
video. 6: 394 | 13: 118 |
videor. 14: 322 |
videret. 11: 197 |
videret. 13: 56 | 15: 172 |
videri. 6: 113, 444, 463 |
videris. 5: 161 | 9: 20 | 13: 243 |
videris. 9: 36 |
viderunt 3: 314 | 6: 24 | 11: 118 |
vides. 3: 249 | 8: 90 | 11: 9 | 12: 126 | 13: 135 |
videt. 6: 407 | 8: 149 | 10: 252, 290 | 13: 221 |
videtur. 3: 95 | 6: 160, 175, 200, 504, 579 | 14: 142 | 16: 58 |
vidi. 7: 13 | 16: 30 |
vidimus. 3: 6 |
vidiſſe. 14: 283 |
vidiſſet. 10: 36 |
vidiſti. 7: 14 |
vidiſtis. 7: 205 |
vidit. 4: 92 | 6: 104, 214, 246 | 10: 265 | 14: 311 | 16: 30 |
vidua. 6: 140 |
viduæ. 4: 4 |
viduam. 6: 404 |
viduas. 8: 78 |
vigeant. 10: 240 |
vigila. 14: 192 |
vigilando. 3: 132 |
vigilanti. 1: 57 |
vigilantibus. 3: 129 |
vigilare. 10: 162 | 14: 305 |
vigilat. 8: 236 |
vigilataque. 7: 27 |
vigilem. 14: 260 |
vigiles. 3: 275 |
vigili. 13: 229 |
viginti. 9: 140 |
vile. 11: 97 |
viles. 13: 142 |
vilibus. 5: 146 |
vilis. 5: 4 | 7: 174 | 14: 269 |
villa. 14: 141 |
villa ablat. 4: 112 |
villarum. 14: 89 |
villas. 1: 94 | 7: 133 | 10: 225 | 14: 95, 275 |
villica. 11: 69 |
villicus. 3: 195, 228 | 4: 77 |
vimine. 3: 71 |
vin. 5: 74 |
vina. 5: 51 | 11: 159 | 13: 213 |
vincant. 1: 110 |
vincebat. 14: 91 |
vincens. 14: 90 |
vincere. 13: 112 |
vinceris. 14: 213 |
vincitur. 10: 159 | 14: 145 |
vincla. 13: 186 |
vinclis. 3: 310 |
vincuntur. 6: 437 |
vindex. 10: 165 |
vindice. 4: 152 | 8: 211 |
vindicet. 13: 216 |
vindicta. 13: 180 | 16: 22 |
vindicta ablat. 13: 191 |
vini. 7: 136 | 10: 203 | 11: 161 |
vino. 6: 385 |
vinoque. 5: 49 | 6: 314 |
vinoſus. 9: 113 |
vinum. 5: 24 | 7: 97, 121 |
vinxerat. 10: 182 |
violæ. 12: 90 |
violare. 15: 9 |
violarent. 3: 20 |
violatæ. 13: 6 |
violati. 13: 219 |
violato. 6: 536 |
violatus. 11: 116 |
violaverit. 15: 84 |
violentius. 4: 86 |
vipera. 6: 640 |
vir. 2: 129 | 6: 51, 253 |
virentem. 12: 85 |
vires. 3: 180 | 6: 251 |
virga. 3: 317 | 8: 7, 153 |
virgæ. 7: 210 |
virgamque. 14: 63 |
virgas. 8: 23 | 11: 67 |
Virgilio. 7: 69 |
Virgilium. 6: 434 |
virgine. 6: 505 |
Virginia. 10: 294 |
virginis. 15: 139 |
Virginius. 8: 221 |
virgo. 3: 110 | 8: 165 | 9: 72 | 14: 29
vir uncula. 13: 40 |
viri. 6: 319, 507, 653 | 9: 85 | 13: 12 |
viribus. 10: 10, 209 | 12: 42

viridem. 5:143|9:50|
virides. 6:227, 457|7: 118|14:147|
viridi. 3:19|
viridis. 11:196|
viris. 6:129, 454|
viro. 1:70| 2:123|4: 136|6:112, 223, 269, 388, 574|
virorum. 6:398|15:48|
viros. 2:45| 6:328|10: 49, 304|
Virro. 5:39, 43, 128, 149| 9:35|
Virronem. 5:156|
Virroni. 5:99|
Virronibus. 5:149|
Virronis. 5:134|
virtus. 1:115|6:322|8: 20|
virtute. 2:20|4:2|15: 114|
virtutem. 10:141, 364|
virtutibus. 3:164|6:167|
virtutis. 10:141|14:109|
virum. 6:116|13:64|
vis *verbum*. 1:74|2:69| 7:165|10:346|14: 253|
vis *nomen*. 5:135, 138|6: 439|10:94|
viſa. 6:537|14:165|15| 40|
viſæ. 4:114|
viſam. 11:152|
viſamque. 6:2|
viſcantur. 6:462|
viſcera. 3:44, 72|4:111| 9:43|
viſceribus. 13:15|
viſci. 9:14|
viſis. 12:74|
viſne. 10:90|
viſuque. 14:44|
viſurus. 6:312|
vita. 10:343|
vita *ablat.* 11:57|13:22, 180, 235|15:108|
vitæ. 7:172|9:21, 27, 127|10:183, 247, 275, 358, 364|11:207|12: 90|13:21|14:106, 157|
vitam. 4:91|8:84|12: 50|15:161|
vitanda eſt. 8:116|
vitare. 6:571|
vitari. 3:284|
vitem. 8:247|14:193|
vitia. 2:34|13:138|
vitibus. 9:56|11:72|
vitiis. 4:13|6:287|
vitio. 3:121|12:51|
vitioque. 14:69|
vitiorum. 1.87|14:32, 123|
vitis. 6:374|
vitium. 1:149|3:182|6: 412|8:140|14:109, 175|
vitreo. 2:95|
vitro. 5:48|
vittas. 6:50|12:118|
vittata. 4:9|
vituli. 13:117|
vitulíſque. 3:238|
vitulum. 2:123|
vitulus. 12:7|
vivant. 3:29|
vivaria. 3:308|4:51|
vivas *verbum*. 8:46|
vivat. 6:56, 57|12:128|
vive. 3:228|
vivebant. 6:12|13:38|
vivebat. 8:103|
vivendi. 8:84|11:11|
vivendum eſt. 3:197|9: 118|
viventibus. 10:243|
viventis. 6:56|
vivere. 2:135|5:2|7:137| 14:137|
viveret. 6:18|
vivimus. 3:182|
vivit. 6:508|8:55|
vivite. 14:179|
vivitur. 8:9|
vivo *nomen*. 4:10|15:69| 16:52|
vivunt. 2:3|12:51|15| 62|
vivus 2:59|
vix. 3:231|4:109|5:68| 6:53, 562|9:76|10: 214|13:14, 26, 74| 14:150, 163|15:55|
vixerat. 10:272|
vixerit. 7:235|
vixit. 6:56|
ulciſci. 8:222|
ulciſcitur. 6:292|
ulciſcuntur. 9:111|
ulcus. 6:472|
ulla. 6:41, 184: 10:40, 315, 321|11:134, 183| 15:142|
ullam. 6:30|14:106|
ulli. 8:178|
ullis. 13:36|
ullius. 14:202|
ullo. 2:52|12:130|14: 145|
ullum. 2:47|9:102|13: 209|14:174|
ulmea. 11:141|
ulmos. 8:78|
ulmoſque. 6:149|
ulterior. 4:20|7:30|
ulterius. 1:147|9:38|15: 118|
ultima. 2:34|3:140|6: 127|8:44|9:81|10: 275|12:55|15:95|
ultimus 3:201, 209|4: 38|8:260|10:342|15: 90|
ultio. 13:2, 191|16:19|
ultor. 8:216|10:165|14: 261|
ultra. 2:1, 159|3:180|5: 18|6:189|8:164, 199| 10:154|14:202, 327| 16:26|
ultro. 13:108|
Ulubris. 10:102|
ululantque. 6:314|
Ulyſſes. 9:65|11:31|15: 14|
umbellam. 9:50|
umbone. 2:46|
umbra. 2:157|
umbra *ablat.* 4:6|6:4| 7:105, 173|14:209|
umbræ. 13:52|
umbram. 10:21|
umbrarum. 8:65|
umbras. 1:9|10:258|
umbriferos. 10:194|
umbris. 7:207|
Umbritius. 3.21|
umbroſæ. 15:76|
una. 3:151|6.442, 625| 8:213|10:198|11:161| 13:160, 166|14:39|
una *ablat.* 1:138|2:151|3: 10|6:119, 640|10:185| 12:19|15:158|
una *adverb.* 5:18|14:243|
uncia. 11:131|
unciolam. 1:40|
unco. 10:66|
unctamque. 8:113|
unctis. 3:262|
uncum. 13:245|
unda. 3:244|
unda *ablat.* 14:289|
undas. 3:19|
unde. 1:10, 150, 151|2: 40, 127 *bis*|3:229, 269, 292|4:98|6: 285, 338|7:76, 188|9: 8|10:32, 106|14:56, 207|15:108|
undis. 12:31|
undique. 3:247|5:81|8: 19|9:131|
unguem. 10:53|
unguenta. 6:303 9:128| 111 122|14:204|15: 50|
ungues. 7:232|
unguesque. 5:41|
unguibus. 8:130|13:170|
ungula. 7:181|
uni. 6:205|7:38|
unica. 8:20|10:364|
unicus. 8:111|9:64|
unius. 2:80|3:231|6:610|

uno. 3 : 314 | 6 : 54 | 7 : 167 | 9 : 133 | 10 : 116, 221, 223 | 11 : 53 | 13 : 173, 243 | 14 : 66 |
unquam. 2 : 168 | 3 : 51 | 5 : 126 | 6 : 211, 220, 265, 364 | 9 : 48 | 10 : 120, 279 | 11 : 134 | 12 : 98 | 13 : 177 | 14 : 127, 165, 178, 328 | 15 : 88, 124, 161 |
unum. 3 : 3, 225 | 4 : 128 | 10 : 29 | 12 : 68 | 14 : 141 |
unus. 1 : 24 | 2 : 163 | 6 : 53, 217 | 7 : 122 | 8 : 214 *bis* | 10 : 168 | 14 : 33, 67, 168, 284 | 15 : 79 |
vobis. 5 : 51, 136 | 8 : 126, 181 |
vocale. 7 : 19 |
vocalis. 13 : 32 |
vocamus. 8 : 32 |
vocandus. 4 : 1 |
vocans. 3 : 316 |
vocantem 13 : 107 | 15 : 135 |
vocantur. 4 : 72 | 11 : 176 |
vocari. 1 : 99 |
vocaris. 14 : 277 |
vocas. 3 : 239 | 6 : 136 |
vocato. 14 : 21 |
vocatus. 5 : 63 |
voce. 2 : 111 | 4 : 32 | 6 : 529 | 10 : 198 | 11 : 580 | 13 : 77 |
vocem. 3 : 90 | 6 : 379 | 7 : 82 | 8 : 185 | 13 : 114, 205 |
voces. 7 : 44 |
vocibus. 11 : 172 |
vocis. 7 : 119 | 8 : 227 |
volabant. 8 : 251 |
volantem. 1 : 54 |
volanti. 5 : 121 |
volat. 10 : 232 |
volens. 12 : 38 |
volenti. 13 : 159 | 16 : 13 |
volet. 6 : 546 | 8 : 134 |
Voleſos. 8 : 182 |
volet. 6 : 396 | 7 : 197 | 13 : 92 : 14 : 185 |
volo. 3 : 44 | 6 : 222 |
Volſcorum. 8 : 245 |
Volſiniis. 3 : 191 |
volvas. 15 : 30 |
volucrem. 8 : 57 | 10 : 43 |
volucres. 11 : 139 | 13 : 167 |
volucri. 8 : 146 |
volveris. *à* volvor. 10 : 126 |
volvente. 13 : 88 |
volucre *præſent.* 7 : 209 |
voluit *à* volo. 3 : 40 | 4 : 69 |
volvit. *à* volvo. 6 : 495 | 14 : 299 |
volvitque. 6 : 451 |
volvitur. 3 : 55 |
volumine. 14 : 102 |
voluntas. 6 : 222 | 13 : 208 |
volunt. 3 : 113 | 7 : 157 | 10 : 97 |
voluptas. 1 : 85 | 6 : 178, 251, 367 | 10 : 210 | 11 : 120, 166 | 13 : 190 |
voluptatem. 14 : 256 | 15 : 90 |
voluptates. 11 : 208 |
Voluſi. 1 : 15 |
voluta *Imperat.* 1 : 168 |
vomer. 3 : 311 |
vomere. 15 : 167 |
vomicæ. 13 : 95 |
vomit. 6 : 431 |
vorabit. 1 : 135 |
vortice. 13 : 70 |
vorticibus. 6 : 523 |
vos. 2 : 54, 55 | 4 : 36 | 5 : 28, 52, 103, 137, 166 | 6 : 264, 394, 628 | 7 : 20, 229 | 8 : 44, 181, 232 | 9 : 48 *bis* |
vota. 10 : 23, 111, 284 | 14 : 250 |
votaque. 1 : 133 | 6 : 601 |
votique. 10 : 6 |
votis. 14 : 298 |
votiva. 12 : 27 |
voto. 6 : 60 |
votorum. 5 : 18 | 10 : 291 |
votum. 1 : 85 | 9 : 147 | 14 : 125 |
votumque. 3 : 276 |
voveaſque. 10 : 354 |
vovebis. 12 : 115 |
vox. 6, 196, 317 | 9 : 78 | 10 : 274 | 11 : 111 | 14 : 63 |
urbani. 13 : 111 |
urbe. 2 : 162 | 3 : 22, 235 | 11 : 55 | 16 : 25 |
urbem. 1 : 111 | 2 : 167 | 3 : 61, 193 | 6 : 397 | 7 : 83, 162 | 8 : 118, 250 | 10 : 171 | 11 : 182, 198 |
urbes. 6 : 410 | 10 : 284 |
urbi. 4 : 77, 151 | 6 : 289 | 10 : 341 |
urbibus. 10 : 34 | 11 : 101 | 15 : 104 |
Urbicus. 6 : 71 |
urbis. 1 : 31 | 2 : 126 | 3 : 9, 214 | 6 : 54 | 8 : 200 | 10 : 285 | 13 : 157 |
urceoli. 3 : 203 | 10 : 64 |
urgeat. 4 : 59 |
urgebant. 13 : 48 |
urgente. 6 : 592 |
urgentibus. 12 : 53 |
urgentur. 6 : 424 |
urget. 13 : 220 |
urina. 11 : 169 |
urinam. 6 : 312 |
uris. 6 : 259 |
uritur. 14 : 22 |
urna. 6 : 425 | 7 : 208 | 13 : 4 | 15 : 25 |
urnæ. 10 : 242 | 12 : 44 |
urnamque. 1 : 164 |
urnas. 7 : 236 |
Urſidio. 6 : 38, 42 |
urſis. 15 : 164 |
urſos. 4 : 99 |
urtica. 2 : 128 |
urticæ. 11 : 166 |
uſi. 15 : 93 |
uſquam. 8 : 122 | 12 : 103 | 14 : 43 |
uſque. 10 : 1, 201, 291 | 13 : 158 | 15 : 82 |
uſque adeo. 3 : 84 | 5 : 129 | 6 : 181 |
uſu. 13 : 18 |
uſuram. 9 : 7 |
uſus. 4 : 139 | 11 : 118, 208 |
ut *adverb.* 1 : 43, 115 | 4 : 17 | 1 : 43 | 6 : 36, 391, 394 | 7 : 32, 238 | 8 : 234 | 9 : 22, 64 | 10 : 73 | &c.
ut *conjunctio.* 1 : 16 | 3 : 6 | 5 : 2 | 6 : 54, 75 | 7 : 29, 238 *bis* | 8 : 42 | 10 : 5, 14 *ter* | *& alibi paſſim.*
ut *pro* ſtatim atque. 4 : 63 |
ut *pro* quamvis. 7 : 139 | 9 : 70 *bis*, 103 | 10 : 240 | 13 : 100 |
utque. 4 : 60 | 6 : 87 |
utcunque. 10 : 271 |
utere 1 : 149 |
uteris. 6 : 195 |
utero. 10 : 309 |
uterum. 6 : 598 |
uterque. 10 : 118 | 15 : 37 |
utile. 3 : 48 | 6 : 239, 358 | 7 : 96, 135 | 9 : 27, 124 | 10 : 348 |
utilior. 4 : 84 |
utilis. 6 : 209 | 14 : 71, 71 |
utilium. 12 : 52 |
utimur. 8 : 184 |
utinam. 4 : 150 | 6 : 334, 637 |
utitur. 5 : 170 |
utres. 15 : 20 |
utrinque. 6 : 581 | 15 : 35 |
utroque. 2 : 50 |
utrumque. 9 : 19 | 10 : 118 |
uva. 2 : 81 | 13 : 68 |
uvaque. 2 : 81 |
uvæ. 11 : 72 |
uvam. 5 : 31 |
Vulcani. 1 : 9 |
Vulcaniaque. 8 : 270 |
Vulcano. 10 : 132 |
Vulcanus. 13 : 45 |
vulgi. 3 : 36, 260 | 7 : 85 | 8 : 44 | 10 : 51, 89 | 11 : 3 | 15 : 29 |
vulgo. 13 : 35 | 15 : 36 |
vulgus. 2 : 74 | 15 : 126 |
vulnera. 5 : 27 | 6 : 246 |

vulnere. 3: 150 | 8: 210 | 10: 212 | 13: 12 | 15: 54, 156 |
vulneribus. 2: 73 | 14: 164 |
vulnus. 8. 98 | 15: 34 |
vult. 3: 53 | 6: 464 | 10: 338 | 14: 176, 177 | 15: 141 |
vultu. 2: 17 | 4: 104 | 6: 417 | 9: 3 | 10: 189 | 14: 52, 285 |
vultuque. 14: 110 |
vultum. 3: 105 | 6: 466 | 7: 238 | 8. 205 | 10: 191, 234 | 11: 187 | 15: 170 |
vultumque. 10: 300 |
vultur. 14: 77 |
vulturibus. 4: 111 |
vulturis. 13: 51 | 14: 70 |
vultus. 9: 12 | 10: 68 |
vultus *genit.* 11: 154 | 13: 77 |
vultus *plural.* 8: 2 |
Vultus *accuſ. plural.* 15: 56 |
vulva. 11: 81 |
vulvæ. 6: 128 |
vulvam. 2: 32 |
uxor. 1: 122 | 5: 140 | 6: 5, 45, 116, 142, 210, 347, 534 | 686 | 9: 72 | 10: 272, 330, 353 | 11: 185 | 13: 43 | 14: 168 |
uxorem. 1: 22 | 3: 94 | 6: 28, 76, 165 | 14: 332 |
uxori. 1: 56 | 10: 201 |
uxoria. 6: 205 |
uxoris. 5: 248 | 10: 352 |

X.

Xerampelinas. 6: 518 |

Z.

Zalites. 2: 164 |
Zelotypæ. 6 277 |
zelotypo. 5: 45 |
zelotypus. 8: 197 |
Zenonis. 15: 107 |
zonam. 14 | 297 |
ζωὴ καὶ ψυχή. 6: 194 |

FINIS.

ERRATA.

ERROR.		CORRECTIO.
conſederit examenque	16: 68	13: 68
culmine flexerit mare	16: 69	13: 69

AULI PERSII FLACCI SATIRÆ SEX.

PROLOGUS.

NEC fonte labra prolui Caballino:
Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo
Memini, ut repente ſic Poëta prodirem.

INTERPRETATIO.

NEQUE immerſi labia in fonte equino, neque recordor me in- dormiiſſe in monte Parnaſſo bivertice, ut ſubitò fierem ita Vates.

ANNOTATIONES.

1. *Nec prolui fonte labra*, &c.] Irridet Perſius vanitatem eorum Poëtarum, qui ſeſe jactant afflatos ab Apolline & Muſis, imitari volentes Heſiodum, qui Theogoniæ initio ait ſe à Muſis divinâ canendi facultate donatum. Hunc locum imitatus Sidonius Apollinar. Lib. 8. Epiſtolâ ultimâ, ita ſcribit: *Non hic ego commentitiam Terpſichoren more ſtudii veteris adſcivi: nec juxta ſcaturiginem fontis Aganippici per roſcidas ripas, & pumices muſcidos ſtylum traxi. Atque utinam nihil molle, nihil fluidum, nil de triviis compitalibus mutuatum reperiatur, &c.*

Prolui.] Id eſt, leviter delibavi, non autem immerſis labiis ad ſatietatem hauſi.

Caballino fonte:] Pegaſus alatus equus ungulâ percutiens radicem montis Parnaſſi, elicuit fontem qui inde dictus eſt *Hippocrene*: è quo bibentes ſtatim Poëtas fieri, fabulantur. Vide Ovid. Metamorphoſ. Lib. 5. Fab. 4.

2. *Nec in bicipiti ſomniaſſe*, &c.] Neque, ut Ennius, ſomniavi, immigraſſe in me animam Homeri, aut alterius eximii Poëtæ. Vide infrà Satir. 6. ad hæc verba, *Cor jubet hoc Enni*, &c.

Parnaſſo.] Mons eſt Phocidis in Achaïa. Apollini ſacer ac Muſis; ſicut & Helicon mons alter in Bœotia.

Heliconidaſque, pallidamque Pyrenen
Illis remitto, quorum imagines lambunt
Hederæ ſequaces. Ipſe ſemipaganus
Ad ſacra Vatum carmen affero noſtrum.
Quis expedivit pſittaco ſuum χαῖρε?
Picaſque docuit noſtra verba conari?
Magiſter artis, ingenîque largitor
Venter, negatas artifex ſequi voces.

INTERPRETATIO.

Et Muſas & Pirenen Pallidam relinque illis quorum ſtatuas ambiunt hederæ tenaces. Ego ſubruſticus defero meos verſus ad ſacra Poëtarum. Quis docuit pſittacum ſuum illud χαῖρε? & picas eniti humanas voces? Venter artium doctor, ingenii dator, peritus aſſequi verba

ANNOTATIONES.

4. *Pirenen.*] Fons erat Muſis dicatus in Acrocorintho monte, juxta urbem Corinthum in Peloponeſo. *Pallidam* autem vocat Perſius, eo quod qui plurimùm ſtudent pallidi fiunt. Vide poſteà Satir. 5. v. 62. Vel ſpectat Fabulam de Pirene muliere, cujus è lacrymis fons iſte emanaſſe fertur.

6. *Hederæ,*] Boni Poëtæ hederâ coronabantur. Vide Horat Lib. 1. Ode 1. *Sequaces*; vel quòd facilè adhæreſcant: vel quòd ſequantur eximios Poetas velut præmium: quemadmodum antè dixi.

Semipaganus.] Prope ruſticus & agreſtis: ferè tam imperitus ac rudis, quàm paganus. Vide Juvenal. Sat. 14. v. 154. Annotat. ad vocem, *Page.* Item Satir. 16. v. 33. ad vocem, *Paganum.*

7. *Ad ſacra Vatum*, &c.] Auguſtus in ſuo palatio ſacraverat ædem Muſis & Apollini; teſte Suetonio, Octav. cap. 25. Eò docti conveniebant ſcriptaque deferebant ſua.
Hinc Horat. Lib. 2. Epiſt. 3.

Scripta Palatinus quæcumque recepit Apollo.

Vide infrà, ad eas voces, *Sede leges celsâ*.

8 *Quis expedivit*, &c.] Sunt qui de ipſo Perſio hæc intelligant; quaſi verò iam miſera fuerit ejus fortuna, ut paupertate adactus ſit ad ſcribendos verſus, quemadmodum alii quidam iſtius temporis. Verùm in Satir. 5. bullâ ſe ornatum, adeoque nobilem indicat. Adde carminis quod ſectatur genus, abalienandis certè hominum potentium animis potius idoneum, quàm parandis amicis. Itaque dicendus eſt Perſius in his ſeipſum quidem petere, at ferire alios, qui divinam Poëſeos facultatem velut artem quæſtuoſam arripiebant, quamvis à natura negatam.

Pſittaco.] Sicut avis iſta non conceſſas alioqui voces, fame tamen ſtimulante, conatur exprimere: ſic & quidam, ut victum habeant, utcumque verſus ſcribunt, quos divitibus offerant; invitâ quidem Minervâ. Vide Plin. lib. 10. cap. 42.

Suum χαῖρε.] Quaſi propriam aviculis iſtis ſalutandi rationem.

9 *Verba noſtra.*] Nobis hominibus proprium ſermonem.
Interſerunt hic aliqui ſpurium ſanè verſiculum hunc:

Corvos quis olim concavum ſalutare?

Id eſt, quis etiam docuit corvum raucâ voce & concavâ ſalutare Cæſarem Auguſtum, poſt Actiacam victoriam? Vide Martial. Lib. 14. Epigram. 73. 74. 76 Item Macrob. Saturnal. Lib. 2. cap. 4. ad finem.

11. *Venter negatas artifex ſequi voces.*] Scilicet venter famelicus artem

Quòd ſi doloſi ſpes refulſerit nummi,
Corvos Poëtas & Poëtridas picas
Cantare credas Pegaſeium melos.

INTERPRETATIO.

inconceſſa. Quod ſi appareat ſpes lucrandæ *pecuniæ fallacis*, tum *putaveris corvos Poëtas*, & *picas Poëtrias canere carmen Pegaſeium.*

ANNOTATIONES.

dat & facultatem quam natura negaverat. Proverb. *Multa docet fames*: & apud Græcos: Πολλῶν ὁ λιμὸς γίγνεται διδάσκαλος.

12. *Doloſi.*] Nummum doloſum, eo quòd doloſos faciat homines, vocari putant nonnulli. Malim ego cum Caſaubono ita dici, quòd ſpes ſit ejus comparandi per adulationes doloſas, & falſam præſtantiæ opinionem.

13. *Corvos Poëtas*, &c.] Si modò ſpes lucri affulgeat, carmina conſcribent garruli quilibet, inſulſi, inepti, è trivio Poëtaſtri. Atque ſibi videbuntur ipſis egregia promere, dum æquis rerum æſtimatoribus erunt ludibrio.

14. *Cantare credas.*] Subaudi, poſſe: adeo potens eſt lucelli cupido, duriſque urgens in rebus egeſtas.

Pegaſeium.] Egregium carmen, quale compoſuerit is qui ex Hippocrene biberit.

Melos.] Quidam ſcribunt, *melles*, ut metrum conſtet. At verò quidni Perſius produxerit primam iſtius vocis ſyllabam, auctoritate fretus Ennii ac Homeri? Ennii quidem ex Annalibus affertur iſte verſus

Matrenæ meles complent ſpectare faventes.

Homerus autem Hymno 1 in Mercurium ſic habet:

Θεὸς δ᾽ ὑπὸ μέλος ἄειδεν.

Quanquam in præcedenti Verſu & alibi ſæpiùs corripit. Nimirùm id permittunt liquidæ conſonantes. Vetus Schol. *in aliis eſt, nectar*, inquit. Hinc fortè Angelus Politianus lectionem iſtam adſtruit; rejicitque vocem, *melos*, quippe cujus prima ſit brevis. At profectò Marullus eum appoſitè ſimul ac feſtivè redarguit, ſic occinens:

Poſſe negas dici melos, facunde Poëta;
Atque adeo picas nectar ais canere;
Sed neque divinus malè
μέλος ἀείδων Homerus:
Nec, niſi qui laudat nectar,
Ineptè canit.

SATIRA I.

O CURAS hominum! ô quantum eſt in rebus inane!
Quis leget hæc? Mîn' tu iſtud ais? Nemo hercule. Nemo?
Vel duo, vel nemo. Turpe, & miſerabile. Quare?
Ne mihi Polydamas, & Troiades Labeonem
Prætulerint. Nugæ. Non, ſi quid turbida Roma
Elevet, accedas: examenve improbum in illa

INTERPRETATIO.

O Cupiditates hominum! Quanta eſt vanitas in rebus! Quis evolvet hæc carmina? *Mihine tu hoc dicis? Nullus certè* leget. *Nullus? Unus aut alter, vel ne unus quidem: res pudenda & indigna. Cur? Ne Polydamas & Troiani mihi antepenant Labeonem? Ineptia. Ne aſſentiaris, ſi Roma tumultuoſa aliquid elevet;* neve *expendas judicium*

ANNOTATIONES.

1. *O Curas hominum.*] In quibuſdam libris reperies appoſitas literas *P.* & *M.* Re quidem ipſa Dialogiſmus eſt inter Poëtam Satiras ſcribere aventem, & Monitorem qui conatur eum deterrere à ſcribendo. Neque verò conveniunt omnes quæ ſint aſſignanda Poëtæ, quæ Monitori: ſed ſuum quiſque ad arbitrium verſus & perſonas illis diſtribuit

2. *Quis leget hæc?*] Monitor ſtatim, quis eas reprehenſiones tuas libens accipiet? Deſine igitur inutilia monita dare.

Nemo hercule.] Agellius Lib. 11. cap. 6 ait, Romæ viros jurare ſolitos per Herculem; fœminas per Caſtorem, non contrà: quamobrem verò, obſcurum eſſe dicit. Illud porrò apud Apuleium reperies non obſervatum, apud quem & fœminæ per Herculem jurant. Vide Juvenal. Satir. 2. v. 98. Annot.

4. *Ne mihi Polydamas.*] Scilicet verebor quod olim Hector veritus eſt; ne, &c. Legunt nonnulli, *næ*, id eſt, certè. Alluſit hîc Perſius ad Homeri Iliad. χ. non longè ab initio. Quod idem fecerat Tullius ad Attic. Lib. 2. Epiſt. 5. & Lib. 7. Epiſt. 1.

Polydamas.] Princeps Troianus, per quem optimè notatur Nero Hiſtoriæ Troianæ plus æquo ſtudioſus.

Labeonem.] Actius Labeo ineptus Poëta, Neroni nihilominus charus, eo quòd Homeri Iliados libros aliquot in Latinos verſus quamvis malè tranſtuliſſet. De eo nihil habemus præter verſum hunc quem citat vetus Scholiaſtes,

Crudum manducos Priamum Priamique Piſinnos.

6. *Elevet.*]. *Elevare* Significat duo contraria; nempè augere, & minuere: neque conſtat quo ſenſu hîc à Perſio intelligatur. Metaphora à ponderibus, in quibus ut lanx gravior attollatur, & par alteri fiat, ex ea aliquid detrahitur.

Accedas.] Id eſt, ne te adjungas ad iniquos Judices Romanos, ſive bonos verſus contemnant, ſive malos æſtiment.

Examen.] Eſt bilancis haſta, filum, lingula, quâ ſtante, in neutram vergente partem, & ſub anſa latente, æquilibrium cognoſcitur, Metaphoricè ponitur pro judicio.

Caſtiges trutinâ: nec te quæſiveris extra.
Nam Romæ quis non? Ah ſi fas dicere! Sed fas,
Tunc cùm ad canitiem, & noſtrum iſtud vivere triſte
Aſpexi, & nucibus facimus quæcumque relictis:
Cùm ſapimus patruos, tunc tunc ignoſcite. Nolo.
Quid faciam? Sed ſum petulanti ſplene cachinno.
Scribimus incluſi, numeros ille, hic pede liber,
Grande aliquid quod pulmo animæ prælargus anhelet.

INTERPRETATIO.

injuſtum in illa libra: neque petas extra teipſum. Enimverò quis Romæ non id facit? *Ah ſi liceat loqui! Sed licet, tunc quando video canos capillos; & noſtram illam vitam ſeveram; & quæ agimus depoſitis nucibus: quando imitamur patruos* ſeveritate, *tum*, inquam, *tum condonate. Nolo. Quid agam? Atqui ſum irriſor ob lienem procacem. Componimus clauſi, alius carmina, alius ſolutus metro, operoſum quiddam, quod pulmo peramplus ſpiritûs proferat.*

ANNOTATIONES.

7. *Trutina.*] Propriè eſt illud foramen, intra quod libratur bilancis lingua, de qua mox. Hic ſumitur pro tota bilance.

Nec te quæſiveris extra.] Ne extra te Judicem quære aut judicium. Tu ipſe res dijudica.

8. *Nam Romæ quis non?*] Apoſiopeſis eſt: id eſt, quis Romæ errore communi lapſus, & extra ſe judicium quærens, non malè judicat? Vel, quis Romæ non affectat laudem Poëſeos? Quo quidem perſtringitur ipſe Nero.

Sed fas tum, &c.] Totum hunc locum alii aliter interpretantur. Quidam volunt Perſium loqui in propria perſona, ita ut dicat ſibi tandem licere invehi in hominum vitia, cum ipſe jam, ſi minùs ætate, at moribus ſenex ſibi eſſe videatur: fas, inquit, mihi eſt pravos mores reprehendere, cùm conſidero meæ mentis canitiem, & meum vivendi genus ſeverum, maturamque relictis nugis ſapientiam. Alii tamen videntur meliùs Perſii ſenſum aſſecuti, qui aiunt illum homines ſuæ ætatis carpere, qui ætate licèt provecti & moribus vultuque graves, adhuc tamen ſcribendis verſiculis, qui juvenum luſus ſunt, laudem captabant.

10. *Nucibus.*] Id eſt, puerilibus ludis ac nugis quibuſlibet. Sueton. Auguſt. cap. 83. refert illum cum pueris minutis interdum nucibus luſitaſſe.

11. *Cùm ſapimus patruos.*] Qui ſunt nepotum duri ſæpè caſtigatores.

Ignoſcite.] Sinite me corrupta hominum judicia notare.

Nolo.] Non ſinam, inquit monitor: ab his abſtineas jubeo.

12. *Quid faciam.*] Reſpondet Perſius, at mihi temperare non poſſum: ſplen grandior irriſorem me, & Satyricum facit. In liene Medici affectum risûs collocant.

Petulanti.] Petulans dicitur qui hunc & illum abſque pudore petit.

Cachinno.] Cachinno, onis, eſt homo risûs intemperantior, ſicut cachinnus riſum effuſum ſignificat.

13. *Scribimus incluſi.*] Proſopopœia eſt Poëtarum ineptorum illius temporis, quos inducit Perſius ſuam cauſam defendentes. Quid mali facimus, inquiunt, ſiquidem muſæo noſtro clauſi, alius ſtrictâ, alius ſolutâ oratione ſcribimus egregium quoddam opus?

14. *Quod pulmo animæ.*] Quod cum anhelitu, & non ſine labore & vexatione pulmonis aëre & vento diſtenti recitemus. Videtur autem Perſius notare grandiloquentiam affectatam, periodorum longitudinem, & ampullatam turgidamque orationem.

Scilicet hæc populo, pexuſque togâque recenti,
Et natalitia tandem cum ſardonyche albus,
Sede leges celsâ, liquido cum plaſmate guttur

INTERPRETATIO.

Nempe & comptus, & veſte novâ, & candidus denique, cum gemma natalis diei, iſta plebi recitabis è ſublimi cathedra, poſtquam laveris fauces flexibiles

ANNOTATIONES.

15. *Scilicet hæc populo.*] Excipit ſatiricè Perſius: nempè auram popularem captas ſcriptitando & recitando, & vanam eruditionis opinionem affectas.

16. *Natalitia.*] Vel geſtari ſolitâ die natali, vel dono data.

Albus.] Veſte novâ & pretioſâ ſplendidus: fortaſſe etiam, pallidus, ſive ob ſtudium pertinax, ſive ob ingentem curam, quâ ſe illi comparabant ad recitandum, ſive denique ob anxium de eventu animum.

Sardonyche.] Ornatus annulo, cujus gemma ſit ſardonyx, lapillus ſubrubei ſimul & ſubcandidi coloris. Vox facta è ſardio lapide rubri coloris, & onyche ſubalbi.

17 *Sede leges celsâ.*] Privatæ quædam fiebant recitationes Romæ ſatis frequentes, inter amicos & convivas. Horat. Lib. 1. Satir. 4.

Non recito cuiquam niſi amicis, &c.

Perſius paulò pòſt,

Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi, quid dia poemata narrent.

Vide Plin. Lib. 8. Epiſtola 21. Tull. ad Attic. Lib. 12. Epiſt. 4. & Lib. 15. Epiſt. 3.

Aliæ porrò recitationes erant publicæ: modò in Athenæo, modò in Apollinis æde, de qua in Prologo: modò etiam in ædibus ceu mercede conductis, ſive accommodatis ab aliquo viro divite, cui id honorificum ducebatur: & cujus eò clientes applauſus & celebritatis causâ convocabantur. Vide Martial. Lib. 4. Epigram. 6. & Lib. 10. Epigram. 70. Plin. in Epiſtolis paſſim, ut Lib. 1. Epigramm. 19. Lib. 9. Epiſt. 27. luculentiſſimè verò Lib. 7. Epiſt. 17. & Lib. 8. Epiſt. 12.

Juvenalis autem Satir. 7. docet quanto id fiebat apparatu:

. . . . At ſi dulcedine famæ
Succenſus recites, Maculonus commodat ædes.

Et paulò pòſt:

Scit dare libertos extrema in parte ſedentes
Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit Regum quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabathra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.

Ex his patet conſueviſſe recitaturos ſuis impenſis ornare auditorium, ſubſellia auditoribus, ſibi verò pulpitum & ſedem ſublimem diſponere. Idem habetur ex Dialogo de Oratoribus: *Et domum mutuatur, & auditorium exſtruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit*, quibus nempe invitentur audituri. Vide Plin. Lib. 1. Epiſt. 13. & Lib. 2. Epiſt. 14. Atque ut frequentiores adeſſent auditores, pretio etiam & munuſculis cogebantur.

Horat. in Arte.

Ut præco ad merces turbam qui cogit emendas,
Aſſentatores jubet ad lucrum ire Poeta.

Et Perſius paulò pòſt, tritam lacernam dari, ſumen apponi, ait. Adhibebant prætereà ornamenta corporis varia, ut inde recitationi ſplendor accederet. Quod innuunt Perſius hîc: Plutarch. in Pompeio. Seneca Ep. 114. Martial. Lib. 4. Epigram. 41. & Lib. 6. Epigram. pariter 41. Vide & Agell. Lib. 11. cap. 9. ubi reperies, digitum annulo, caput palliolo, aures ligamentis, fauces vellere ceu lanâ exornari;

Mobile collueris, patranti fractus ocello.
Hic neque more probo videas, neque voce ſerenâ
Ingentes trepidare Titos, cum carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur ubi intima verſu.
Tun', vetule, auriculis alienis colligis eſcas,
Auriculis, quibus & dicas cute perditus, ohe!
Quo didiciſſe, niſi hoc fermentum, & quæ ſemel intus
Innata eſt, rupto jecore exierit caprificus?

Interpretatio.

poſtione fluidâ, diſſolutus oculis laſcivis. Illic nec bono ritu, nec applauſu recto, aſpicias ſubſilire nobiles Romanos, quando verſus penetrant renes, & quando præcordia titillantur carmine tremente. O ſenex, tune quæris illecebras auribus alienum? Auribus, inquam, *quibus pelle deformis etiam dicas ohe! Quorſum* verò *doctum eſſe, niſi hoc fermentum appareat; & aperto hepate prodeat ſilveſtris ficus, quæ aliquando orta eſt intrà?*

Annotationes.

pexos etiam capillos, togas recentes & ſplendidas.

Plaſmate.] Ad leniendam vocem ſuavioremque faciendam.

18. *Patranti.*] Patrare propriè eſt παιδοπιπεῖν. Unde hic pro libidinoſo aſpectu à Perſio uſurpatur.

19. *Hic.*] Id eſt, in illis recitationibus.

Neque voce ſerenâ.] Acclamatione confuſâ.

20. *Trepidare.*] Exhibendæ lætitiæ & approbationis causâ.
Horat. in arte.

Saliet. tundet pede terram.

Titos.] Dicti ſunt Titi nobiles Romani à Tito Tatio, vel à tuendo Imperio.

Lumbum intrant.] Excitando libidinem, cujus ſedes eſt in lumbis: quod faciunt obſcœni verſus.

21. *Tremulo.*] Tremulâ voce pronuntiando, ut mollior ſit ſonus.

22. *Tun' vetule.*] Inſurgit Perſius acriter adverſus eam mollitiem. Ergone quâ es ætate ſenex in id unum incumbis, ut tam infames juvenum auribus illecebras ſuppedites.

Vetule.] Vox pertinens ad contemptum.

23. *Cute perditus.*] Senio & rugis deformis.

Ohe.] Contendunt aliqui legendum *evoë*, ut ſenſus ſit: O Nero bacchantium vocem in tua Tragœdia gaudes recitare! Sed placet cum melioris notæ Interpretibus & Exemplaribus: *Ohe.* Quæ Interjectio vel ſatietatem, vel juvenilem lætitiam ſignificat. Senſus igitur erit: ſenex cum ſis, juveniles etiam voces affectas. Vel potiùs: laboras ut placeas ineptis laudatoribus; quorum adulationes ipſe adeo expertus es, ut non ſine pudore nimiùm te laudari ſentiens cogereris dicere, *ohe*: ſatis eſt laudum & pluſquàm ſatis.
Horat. Satir. 5. Lib. 2.

Importunus amat laudari? Donec, ohe jam,
Ad cœlum manibus ſublatis, dixerit, urge, &
Creſcentem tumidis infla ſermonibus utrem.

24. *Quò didiciſſe, &c.*] Id eſt, quid prodeſt multa didiciſſe ni doctus eſſe cognoſcar, inquit homo ſcribendi cupidus.

Fermentum.] Dicitur à fervendo; id eſt, ſicut fruſtra injicias fermentum in maſſam niſi ut eam inflet, & majorem faciat: ſic, quid mea mihi eruditio proderit, niſi erumpat & clariorem me faciat?

Intus.] In animo meo.

25. *Jecore.*] Poni videtur pro corde; in quo affectuum ſedem vulgus collocat.

En pallor, ſeniumque. O mores! Uſque adeone
Scire tuum nihil eſt, niſi te ſcire hoc ſciat alter?
At pulcrum eſt, digito monſtrari, & dicier: Hic eſt.
Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe,
Pro nihilo pendas? Ecce inter pocula quærunt
Romulidæ ſaturi, quid dîa poëmata narrent.

INTERPRETATIO.

Ecce vultus *pallidus, & ſenectus. O in*dolem pravam! *Itane verò ſcientia tua nihil eſt, niſi alii noverint te eſſe ſcientiâ præditum? At præclarum eſt digito oſtendi, & dici; ille eſt. An parvi æſtimes fuiſſe tradita centum* puerorum *cincinnatorum! En inter calices inquirunt Romani* epulis *ſatiati, quid divina carmi-*

ANNOTATIONES.

Caprificus.] Metaphoricè deſignat gloriæ cupiditatem, & benè; nam arbor illa erumpit è muris quantumlibet duris, nullos parit fructus, ſed tantùm calyces.

26. *En pallor, ſeniumque.*] En ſigna ſtudii noſtri pertinacis, noſtræque adeo profundæ eruditionis. Quæ verba attribuunt aliqui Perſio Poëtaſtros irridenti; meliùs tamen videntur jungenda cum præcedentibus, ut poſteà Satyricus exclamet: *ô mores!*

Uſque adeone ſcire tuum, &c.] Ergone vanam gloriam velut ultimum finem ſtudiorum tuorum conſtituis? D. Auguſt. Epiſtolâ 56 Dioſcorum vulgi laudes ſectantem perſtringit Perſiano hoc loco; *Tune, ô Dioſcore, nec Perſium tuum reſpicis centorio verſiculo tibi inſultantem*, &c. Ubi Perſianam ſententiam affert & graviter explicat. Porrò Perſius hîc imitatus eſt Lucilium, cujus corruptum paſſim locum optimè videtur reſtituiſſe Marcilius, ſic:

——— ——— ——— *Id me*
Nolo ſcire mihi cujus ſum conſcius ſolus,
Ne damnum faciam. Scire eſt neſcire niſi id me
Scire alius ſcierit.

28. *At pulcrum eſt*, &c.] Prolepſis eſt ironica. Demoſthenes noſcitari ſe à mulierculis & digito monſtrari lætabatur. Tull. Tuſc. quæſt. 5.

29. *Ten' cirratorum*, &c.] Id eſt, parvine æſtimes carmina alicujus Poëtæ eſſe dictata à ludimagiſtris in ſcholis, ut ea diſcipuli memoriter diſcant. Nero ſuos verſus per ſcholas dictari imperaſſe aiunt: quod & alii velut decorum ſibi affectarunt. Euſebius Lib. 9. narrat Maximum Imperatorem libellos quoſdam in Chriſti deriſionem confictos nomine Pilati per ludos circumferri legique præcepiſſe. D. Hieron. hunc Perſii locum, ut & alios ſæpè, bis aut ter uſurpat, adverſus Ruffinum bis, & in Apologet. ad Dom. nionem.

Cirratorum.] Id eſt, nobilium juvenum, quorum cirrati ſolent eſſe capilli, id eſt, cincinnati, torti.

30. *Ecce inter pocula.*] Reſpondet Perſius, & docet flocci faciendas eſſe eas laudes, quæ dantur inter pocula. Quod anteà Horatius fecerat Lib. 2. Satir. 2.

Diſcite non inter lances menſaſque nitentes,
Cùm ſtupet inſanis acies fulgoribus, & cum
Acclivis falſis animus meliora recuſat.

Mos erat ſcilicet apud veteres in conviviis aliquid ex illuſtribus Poëtis atque Auctoribus afferre, unde fabulandi inter doctos occaſio præberetur. Vide Athenæum paſſim.

31. *Romulidæ ſaturi*] Romulidas vocat ironicè, quaſi Romulo valdè abſimiles. Gell. Lib. 11. cap. 14. refert Romulum ad epulas vocatum non multùm bibiſſe, quia poſtridie manè ne-

Hic

Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt,
Rancidulum quiddam balbâ de nare locutus;
Phyllidas, Hypſipilas, Vatum & plorabile ſi quid
Eliquat; & tenero ſupplantat verba palato:
Aſſenſêre viri: nunc non cinis ille Poëtæ
Felix? Nunc levior cippus non imprimit oſſa?
Laudant convivæ: nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulo fortunatâque favillâ
Naſcentur violæ? Rides (ait) & nimis uncis

INTERPRETATIO.

na contineant. Illic quidam, cui circa ſcapulas eſt tegmen coloris *hyacinthini, recitans aliquid fœtidulum de naſo balbutienti; ſi* veluti *guttatim fundit* amores *Phillidis & Hypſipilæ, & triſte aliquid Poëtarum; ſi vocabula etiam dejicit palato molli*: ſtatim *homines acclamant.* Annon *manes hujus Vatis nunc beati ſunt?* Annon *caſpes mollius nunc premit* ejus *oſſa? Comeſſatores celebrant: annon è cineribus iſtis, annon ex iſto ſepulcro & beatâ pulvere flores deinceps enaſcentur? Irrides (inquit) & nimis*

ANNOTATIONES.

gotium haberet. Vide Juvenal. Satir. 6. v. 433 & ſeq. ubi & mulieres in convivio judicium ferentes de Virgilio aliiſque Poëtis coarguit.

32. *Hyacinthina.*] Veſtis pretioſa notat quempiam nobilem ac delicatum. De cruore hyacinthi in florem purpureum verſo Ovid. Metamorph. Lib. 10. Fab. 5. Legunt alii, *Ianthina*: veſtiſque erit violacei coloris, nec minùs ſplendida Græcum eſt nomen ab *ἴον viola*; & *ἄνθος flos*. Perinde eſt.

Læna.] In Tuſcul. tegmen vocatur à Tullio; eſtque veſtis accubitoria, cujus in conviviis uſus erat, & ſupra veſtem albam induebatur.

33. *Rancidulum.*] Metaph. à carnibus ad corruptionem vergentibus: hic denotat aliquid inſulſum.

Balba de nare. Durior paulò hæc metaphora pronuntiationem effœminatam & eductam è naribus vocem exprimit reprehenditque.

34. *Phyllidas, Hypſipilas.*] Hæ mulieres amorem ſuum contemptum ægre ferentes morti occubuerunt. Vide Ovid. Epiſt. 2. & 6.

Vatum & plorabile] Elegiacum Carmen, cujus ut plurimum materia triſtis. Horat. in Arte.

Verſibus impariter junctis querimonia primum.
Poſt etiam incluſa eſt voti ſententia compos.

35. *Eliquat.*] Liquidè veluti & guttatim fundit, voce lentâ, molli, & affectatâ pronuntiat.

Supplantat.] Verba nondum planè efformata quaſi ſtrangulat ac dejicit mollitiei causâ. Supplantare propriè eſt ſuppoſito pede in terram dejicere.

36. *Aſſenſêre viri.*] Applaudunt ſtatim omnes, & probant indignas haſce recitandi rationes.

Nunc non cinis.] Poſt tantas aſſentationes an non benè eſt illi Poëtæ? An non quieſcunt ejus oſſa molliter?

37. *Cippus.*] Eſt ſepulcri lapis; vel, ut alii volunt, terra in tumulum aggregata.

38. *Manibus.*] Manes ſunt animæ defunctorum: ſunt etiam Dii Superi & Inferi. Ponitur hîc ea vox pro terra ipſa ſepulcri. Vide Satir. 5. v. 152. ad vocem, *Manes*.

39. *Favilla.*] Quaſi fovilla, ab igne fovendo. Spectat Perſius antiquorum morem cremandi cadavera.

40. *Rides, ait.*] Inquit nempe ad Satyricum monitor.

Nimis uncis naribus indulges.] Satiricæ mordacitati nimiùm ſervis. Naſo

Naribus indulges An erit, qui velle recuſet
Os populi meruiſſe? & cedro digna locutus,
Linquere nec ſcombros metuentia carmina nec thus?
Quiſquis es, ô, modò quem ex adverſo dicere feci,
Non ego, cùm ſcribo, ſi fortè quid aptius exit,
Quando hæc rara avis eſt, ſi quid tamen aptius exit,
Laudari metuam. Neque enim mihi cornea fibra eſt.
Sed recti finemque extremumque eſſe recuſo
Euge tuum, & bellè. Nam belle hoc excute totum;
Quid non intus habet? Non hic eſt Ilias Actii
Ebria veratro: non ſi qua Elegidia crudi

INTERPRETATIO.

ſervis rugato naſo. An aliquis *erit, qui renuat captare laudes vulgi: & poſtquam dixit digna cedro*, recuſet *relinquere* poſteritati *verſus non timentes ſcombros & thus? Quicumque es, ô homo, quem mox induxi loquentem contra me*, audi: *quando compono, ſi fortaſſe concinnum aliquid editur* à me, *quandoquidem eſt infrequens hæc volucris, attamen ſi aliquid concinnum editur* à me, *non ego timebo celebrari; Nam cor non habeo* durum *ut cornu. At nego tuum* illud *euge & bellè, eſſe ultimum ſcopum benè facti. Enimverò evolve integrum hoc bellè: quidnam intrà non continet? Non iſtic eſt carmen Actii redundans helleboro: non* eſt *Elegia aliqua, quam compoſuerint*

ANNOTATIONES.

ſuſpendere adunco dicitur qui ſalsè deridet & ſubſannat: & quidem ridendo naſus in rugas contrahitur.

42. *Cedro digna*] Id eſt, immortalitate, quia ſuccus è cedro corruptionem arcet Vide Plin. Lib. 13. cap. 5.

43. *Scombros metuentia*, &c.] Scripta inepta, quæ nec vult quiſquam emere, nec poteſt Bibliopola vendere, deputantur involvendis variis mercibus, gato, piperi, thuri, &c.

Scombros.] Piſces, è quibus optimum fiebat garum ſive ſallamentum Vide Plin. Lib. 9 cap. 15. & Athenæum, Lib. 7. ubi naturam hujus piſcis deſcribit, variaſque proprietates.

44. *Quiſquis es.*] Verba ſunt Perſii, quibus eleganter diſtinguit finem rectè facti, & ejus conſectaria quædam Dicitque ſe non reſpuere laudem virtuti nunquam non adjunctam, non tamen eam ſpectare velut ultimum finem.

46. *Rara avis.*] Proverbium eſt de Phœnice. Vide Plin. Lib. 10. cap. 2. Ovid. Metamorphoſ. 15. cap. 37. & alios.

47. *Cornea fibra.*] Cor mihi durum non eſt & hebes, quod laudis amor non tangat.

Fibra.] Synecdochicè, pro corde, cujus extremitates, ſicut & aliarum quarumdam rerum, fibræ appellantur.

49 *Bellè hoc excute.*] Scrutare mentem applaudentium, & approbandi rationes.

50. *Quid non intus.*] Meras adulationes eſſe videbis.

Non eſt hic Ilias Actii.] Hic, inquit Perſius, in meis Satiris non idem reperies quod in verſiculis Actii Labeonis. Vide ſuprà v. 4.

51. *Ebria veratro.*] Compoſita ab homine qui quanquam acuendi ingenii causâ hellebori plurimum ſumpſerat, non melius proinde ſcripſit, quippe reluctabatur Minerva: neque ars dare potuit, quod natura negaverat.

Veratro.] Album eſt helleborum, quod utile ad purgandum cerebrum,

Dictârunt proceres; non quicquid denique lectis
Scribitur in citreis. Calidum ſcis ponere ſumen,
Scis comitem horridulum tritâ donare lacernâ:
Et verum, inquis, amo; verum mihi dicite. De me
(Quî pote? Vis dicam? Nugaris, cùm tibi, Calve,

INTERPRETATIO.

Primates ſaturi; tandem non eſt id omne quod exaratur recumbendo *in thoris è citro. Tu noſti apponere ſumen fervidum. Noſti dare vetus pallium aſſecla paupercula:* & poſteà *dicis; diligo veritatem; veritatem mihi aperi. De me (quomodo id fiat? Viſne* ego *aperiam tibi* veritatem? *Ineptis, quandoquidem,* &

ANNOTATIONES.

& excitandos ſpiritus; adhibitumque identidem a ſtudioſis, auctor eſt Plin. Lib. 25. cap. 5. Item Gell. Lib. 17. cap. 15.

Elegidia.] Diminutivum ab Elegia.

Crudi.] Vel pleni cibo nondum benè cocto: vel metaphoricè, ſcioli, qui quod didicerunt qualitercumque, nondum planè concoxerunt, nec perfectè callent.

52. *Proceres.*] Propriè ſunt capita trabium, ſeu mutuli in ædificiis prominentes. Metaphoricè ſunt Primates & Principes civitatis.

Lectis ſcribitur] Interpretantur aliqui tabellas inceratas in quibus ſcribebant ſi quos mens parturiret verſiculos, ne perirent. At quidni accipiantur ipſi lecti, ſeu lucubratorii in quibus ſtudebant ſcribebantque veteres, ut unus vult Caſaubonus contra cæteros Interpretes; ſeu triclinares & accubitorii, in quibus etiam inter cœnam verſus dictabant, ut volunt alii. Lege Sueton. in Auguſto cap. 78. Agell Lib. 19. cap. 10. Plin. Lib. 4. Epiſt. 14.

53. *Citreis.*] E citro pretioſa arbore. Quo Perſius Nobiles Romanos perpetuò notat Poëſeos ſtudio perperam affectos.

Scis ponere.] Lautè excipis homines, quorum emas hoc pacto ſuffragia & applauſus.

Sumen.] Ferculum erat delicatiſſimum è mammis porcæ poſt recentem partum ſectis & ſale conditis. Plin. Lib 8. cap. 51. Quod autem, *calidum*, addit Perſius; ne putes redundare epithetum, inquit Caſaubonus: ferventiſſimos enim cibos inferre moris erat.

54 *Scis comitem horridulum.*] Horat Lib. 1. Epiſt 19.

Non ego ventoſa plebis ſuffragia venor
Impenſis cœnarum & trita munere veſtis.

55 *Et verum, inquis, amo.*] Quaſi verò benè ſentire, & dicere verum queant, quos muneribus corrupiſti. Et quaſi de verſibus tuis rectè judicare, &, quamvis benè judicaverint, quod ſentiunt, tibi ſincerè aperire liceat convivis. Illi certè ita muneribus tuis devincti non niſi cumulare te laudibus audebunt coram, etſi poſteà fortè te deriſui ſint clam.

Horat. in Arte.

Si verò eſt unctum qui rectè ponere poſſit
. . . . . . Mirabor ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem verumque beatus amicum.
Tu ſeu donaris, ſeu quid donare voles cui,
Nolito adverſus tibi factos ducere plenum
Lætitia, clamabit enim, pulcrè, benè, rectè: &c.

Verum mihi dicite.] Plaut. Moſtell. Act. 1. Scen. 3.

Ego verum amo, verum volo mihi dici: mendacem odi.

56. *Quî pote.*] Quomodo id fieri poſſit ut veritatem tibi dicant iſti? Horat. Lib. 2. Satir. 2.

Malè verum examinat omnis
Corruptus Judex.

Pinguis aqualicus propenſo ſeſquipede extet.
O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinſit,
Nec manus auriculas imitata eſt mobilis albas;
Nec linguæ, quantùm ſitiat canis Appula, tantùm.
Vos ô Patricius ſanguis, quos vivere fas eſt

INTERPRETATIO.

Calve, tibi prominet venter obeſus, uno pede & dimidio protenſus. O felix *Jane, quem à tergo nulla tundit ciconia, neque manus inflexa expreſſit aures* aſini *albas; neque* irridet exertæ *lingua tantùm, quantum* exerit *canis Apulia ſitibunda. O vos ſanguis Nobilis. quois datum eſt vivere ſine oculis in*

ANNOTATIONES.

Pote.] *Pote* ſignificat quaſi poſſibile. Catullus Carm. 77. quod eſt ad ſeipſum.

Hoc facies, ſive id non pote, ſive pote.

Vis dicam?] Viſne ut ego verum ingenuè tibi dicam, quod fruſtrà quæris ab adulatoribus.

Nugaris, cum tibi, &c.] Nugæ ſunt tua carmina & ineptiæ: operam perdis in cudendis verſibus, quos nunquam bonos facies. Nam pinguis & obeſus venter ſubtilem ſenſum non parturit. juxta Græcum illud, παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.

57. *Aqualiculus.*] Diminutivum ab aquali & aqualico, quod propriè vas eſt, in quo bibunt porci: quanquam ſignificat etiam ventris imam partem.

58. *O Jane.*] Janus Deus, cui binam frontem affinxêre veteres: unde a tergo derideri non poſſe affirmat Perſius, hincque felicem eſſe ait. Quod ſi Poëtaſtri binâ pariter fronte eſſent, deriſiones à tergo plurimas evitarent, aut ſaltem videntes, quàm ſint ridiculi noſſent. De Jano lege ſi vis Macrob. Saturn. Lib. 1. cap 9.

Nulla ciconia pinſit.] Id eſt, nullus digitus ad modum roſtri ciconiæ extenſus; quod primum eſt deriſionis genus. D. Hieronym. Præfat. in Sophoniam: *Si ſcirent Holdam viris tacentibus prophetaſſe, nunquam poſt tergum meum manum incurvarent in ciconiam.* Alii tamen volunt deriſionem illam fieri ſolitam, non manûs ſed colli extenſione poſt aliquem, inſtar ciconiarum collum extendentium. Quod veriſimilius, & juvat D. Hieronym. loco mox citando, ad Ruſtic. Monach.

59. *Nec manus auriculas.*] Alterum eſt deriſionis genus, appoſitis ad tempora pollicibus, alios digitos & reliquam manum movere eo modo, quo aſinus movet aures.

Albas.] Intus ſcilicet albæ ſunt aures aſininæ.

60. *Nec lingua quantum.*] Nec irridet te protracta tantùm lingua, quantum protrahere ſolent canes ſitibundi in regione calidâ. *Tria ſunt ſannarum genera: aut manu ſignificare ciconiam; aut appoſito temporibus pollice, auriculas aſininas, aut linguam ſitientis canis.* Hæc vetus Schol. D. autem Hieronym. in Epiſtola ad Ruſticum Monachum: *Ne credas*, inquit, *laudatoribus, imò irriſoribus. qui cùm te adulationibus ſuis foverint, ſi ſubitò reſpexeris, aut ciconiarum deprehendes poſt te colla curvari, aut manu auriculas agitari aſini, aut æſtuantem canis protendi linguam.*

Canis Appula.] Apulia Italiæ regio verſus oſtium ſinûs Adriatici. Ponitur pro qualibet regione calida.

6. *Patricius ſanguis*] Patricii ſunt Senatorum filii: deſignantur hîc quilibet Nobiles Romani. Horat. ad Piſones.

Vos ô Pompilius ſanguis.

Occipiti cœco, poſticæ occurrite ſannæ.)
Quis populi ſermo eſt? Quis enim, niſi carmina molli
Nunc demum numero fluere, ut per læve ſeveros
Effundat junctura ungues. Scit tendere verſum
Non ſecùs ac ſi oculo rubricam dirigat uno.
Sive opus in mores, in luxum, & prandia Regum,
Dicere res grandes noſtro dat Muſa Poëtæ.
Ecce modò heroas ſenſus afferre videmus

INTERPRETATIO.

occipitio, evitate deriſionem poſteriorem.) Quid populus dicit? Quid enim verò diceret, niſi verſus jam tandem currere metro facilè, adeo ut connexio ſinat ire ungues aſperos per politum. Ille homo, inquit, *novit ſcribere verſus non aliter quàm ſi uno oculo regat lapillum rubeum. Seu juvat ſcribere in mores, ſeu contra delicias, ſeu in prandia Regum, Muſa inſpirat ſublimia noſtro Vati. Ecce nunc cernimus nonnullos ſcribere heroum facta, qui ſole-*

ANNOTATIONES.

62. *Occipiti.*] Occiput pars capitis poſterior, ſicut anterior ſinciput

Occurrite.] Subeant licet ludibrium & deriſionem plebeii; at vos, ô Nobiles Romani, ne exiſtimate fortunas & famam veſtram pendere à verſiculis: ab illis faciendis tantiſper abſtinete, aut ſaltem bonos facite. At mementote vos carere Jani oculis adeoque deriſionem ſecretam timete eorum ipſorum, qui coram vobis applaudunt.

Poſticæ ſannæ.] *Sanna* eſt deriſio facta diſtorto vultu; *poſtica*, quæ fit poſt & à tergo hominis deriſi.

63. *Quis populi ſermo eſt?*] Suprà habes *de me*, ante parentheſim: id eſt, quid de meis verſiculis ſentit populus, quid dicit? inquit Poëta vanæ gloriæ cupiditate excœcatus

Quis enim, &c] Quis alius eſſet ſermo, id eſt, quid aliud dicere poſſet, niſi elegantes & ſublimes eſſe tuos verſus? Reſpondet adulator.

64. *Ut per læve ſeveros.*] Tam molles & politi ſunt tui verſus, ut ſimiles ſint lævigato marmori, ſupra quod ſine remora ducuntur & fluunt ungues.

66. *Rubricam*] Genus eſt terræ foſſilis, coloris rubri, quæ primùm reperta ad urbem Sinopem, ad littus Euxini maris in Paphlagonia, unde vocatur etiam Sinopis. Plin. Lib. 35. cap. 6. hæc utilis ad notandas lineas, Architectis. &c.

Oculo dirigat uno.] Metaphora à Fabris, qui lineam ducturi rectam, & hanc ſeu cretâ ſeu rubricâ notaturi, alterum claudunt oculum, ne radii viſuales diſtrahantur, & aberrent.

67. *Sive opus in mores.*] Sive ſcribenda Comœdia. Ita vetus Interpres; & alii quidam ejus auctoritatem ſecuti. Repugnat Caſaubonus, & jungit hæc, in mores, in luxum; explicatque de Satira, quæ tunc uſitatiſſima erat, cùm alioqui Comœdiæ ſcriptio jampridem frigere incœpiſſet.

In luxum.] Hæc verba Satiræ materiam procul dubio exhibent: ſicut, mores, Comœdiæ, quæ morum eſt expreſſio & vitæ communis adumbratio. Siquidem ea, ut mox dixi, ſeparanda ſunt.

In prandia Regum.] Sive ſcribenda Tragœdia quæ Principum facta continet. Alludit hîc Perſius ad Thyeſtæ cœnam, in qua ille coctos filios ab Atreo fratre, inſcius rei, & imprudens devoravit. Vide Senecam Tragicum.

68. *Res grandes*, &c.] Ironica ſunt iſta.

69. *Ecce modo heroas*, &c.] Heroicum carmen ſcribendum nonnullos cernimus ſuſcipere, etiam imperitos.

Nugari ſolitos Græcè, nec ponere lucum
Artifices; nec rus ſaturum laudare, ubi corbes;
Et focus, & porci, & fumoſa Palilia fœno:
Unde Remus, ſulcoque terens dentalia, Quinti,

INTERPRETATIO.

bant tractare nugas Græcè, & non peritos deſcribere nemus; nec celebrare agrum abundantem, in quo cophini, & caminus, & ſues, & feſta Palis Deæ *fœno* ardente *fumantia: ex quo rure* prodiit *Remus, & tu* quoque, *ô Quinti, atterens aratrum ſulcatâ* humo,

ANNOTATIONES.

70. *Nugari ſolitos Græcè.*] An qui carmina Græcorum ineptè in Latinos verſus transferunt, ut fecit Actius Labeo? An qui Linguam Græcam vix dum delibarunt, neque adeo ſatis eruditi videntur ad tale tantumque opus, quale eſt Epicum Carmen, quod ſummos per omnia Poetas requirit? Legunt aliqui: *Ec:e modò heroas ſenſus afferre docemus, nugari ſolitos Græcè:* aiuntque reprehendi ipſos Magiſtros ac Præceptores, qui diſcipulos ſuos inſtituendo ad grandiloquentiam, non tam ad ſublimem, quàm ad turgidum ineptumque ſtylum eos deducebant: quod videntur confirmare ſequentia: ubi, *nec ponere lucum artiſi..s*, &c rudes tirunculi intelligi poſſunt, ſicut & nugari Græcè ſoliti, cùm Romæ juvenes Linguam primùm Græcam doceri conſuevisſent. Verùm his omnibus omiſſis, placet interpretari, in ſcribendo laſcivire, more Græcorum, quibus id familiare in deſcriptionibus, & in aliis paſſim.

Nec ponere lucum artifices, &c] Vix peritos tractare ut decet faciliora argumenta, in quibus ſolent tirones exerceri: qualia ſunt deſcriptio nemoris, laudatio rei ruſticæ. Vide Horat. initio Artis Poëticæ.
Suſpicatur hic Caſaubonus Perſium habuiſſe in animo ineptum aliquem ſui temporis Poëtam, qui de re ruſtica carmen aliquod inconditum compoſuiſſet, quo fortè congeſſerat ineptè plurima, ut feſta Palis, urbis Romæ Originem, Cincinnati Dictatoris Hiſtoriam: & leviuſcula multa ſtudiosè complexus fuerat, ut corbes, focum, porcos, &c. At ſuſpicionem ille ſuam nullo fulcit argumento.

71. *Rus ſaturum.*] Agrum abundantem rebus omnibus.

72. *Palilia.*] Pales Dea Paſtorum, ab iis colebatur 11. Kal. Mai. id eſt, vigeſimâ primâ die Aprilis. Feſtum agebant ad arcendos lupos & morbos a pecore: vel ut felix eſſet & fœcundus pecoris partus: unde legunt quidam, *Partilia*. Vide Athen. Lib. 8. ſub finem Ovid. 4. Faſtorum

Fumoſa.] Quia congeſtis fœno & ſtipulâ ignem accendebant Ruſtici, in Paulus, tranſiliendoque expiari ſe credebant.

Ovid. Faſt. 4.

Moxque per ardentes ſtipulæ crepitantes acervos
Trajicias celeri ſtrenua membra pede.

Et poſt:

Omnia purgat edax ignis, vitiumque metallis
Excoquit; ideircò cum duce purgat oves.

73. *Unde Remus.*] Quo ex agro prodiit Remus cum fratre ſcilicet Romulo; & Romam condiderunt circa Paliliorum diem. Ovid. Faſt. 4.

Dentalia.] Dentale pars aratri lignea cui præfigitur vomer.

Quinti.] Unde tu quoque prodiiſti, ô Quinti Cincinnate, qui ex aratro ad Dictaturam es evocatus. Tit. Liv. Lib. 3.

Quem trepida ante boves Dictatorem induit uxor,
Et tua aratra domum lictor tulit. Euge, Poëta;
Eſt nunc, Briſei quem venoſus liber Accî:
Sunt, quos Pacuviuſque, & verrucoſa moretur
Antiopa ærumnis cor luctificabile fulta.
Hos pueris monitus patres infundere lippos

INTERPRETATIO.

quem ante boves conjux attonita veſtivit Dictatoris veſte, & viator reportavit aratrum tuum in ædes tuas. Macte. ô Vates; reperitur jam aliquis, *quem* delectent *ſcripta turgida Accii Briſei. Modò reperiuntur* homines, *quos detineat Pacuvius, & Antiopa ſalebroſa animum triſtem* habens *doloribus obſeſſum. Quandoquidem cernis parentes lippientes ſuggerere hæc præcepta juveni-*

ANNOTATIONES.

74. *Dictatorem induit.*] Dictatura, ſummus Romanorum Magiſtratus ſex menſibus durabat: licebat tamen ante tempus abdicare: quod fecit Lucius ille Quintius, poſt dies ſexdecim, rediitque ad opus ruſticum, poſtquam rem Romanam in tuto collocaſſet, liberato Conſulo L. Minucio, quem obſeſſum in Algido monte jam dies aliquot tenebant Æqui hoſtes. Tit. Liv. Lib. 3. cap. 27 & ſequentibus.

Uxor.] Racilia; *trepida*, ſive præ gaudio, ſive præ ſtupore ob inexpectatum honorem, & diſcrimen rerum Romanarum.

75. *Euge Poëta.*] Bono eſto animo: en alii tecum amant etiam antiqua, obſoleta, turgida. Ironicè, & ſatiricè.

76. *Briſei.*] Hoc Bacchi cognomen tribuitur Accio, vel quod in Bacchi clientela ſunt Poëtæ Tragici, vel quòd Bacchas Tragœdiam ſcripſerat. Magis tamen placet cum aliis legere, *Briſeïs* (quod nomen puellæ eſt, de qua Homerus paſſim in Iliade, & Ovid. Epiſt. 3.) ut ſit titulus Tragœdiæ ab Accio ſcriptæ; quemadmodum ponitur mox Antiopa Pacuvii Tragœdia.

Venoſus liber.] Quaſi venis prominentibus tumens. Porrò quid Turnebum moverit ut legendum eſſe. *navoſus*, ſuſpicaretur, nec ego ſuſpicari poſſum.

Acci.] Cave legas, *Actii*. Nec enim loquitur hic Perſius de Labeone Actio, de quo jam ſatis, ſed de Lucio Accio vetere Poëta & Pacuvii coætaneo, paulò tamen juniore, quem laudant Tull. pro Archia Poëta. Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 7. Item Lib. 6. cap. 1. 2. & 5. Valerius Max. Lib. 3. cap 7. art. 11. Vide & Lylium Giraldum.

77. *Pacuvius.*] Brunduſinus, antiquus Tragœdiographus, imò Tragœdorum Princeps, aliquantò junior Plauto, Ennii ex ſorore nepos fuiſſe dicitur. M Pacuvii & L. Accii colloquium ex occaſione factum Tarenti, lege apud Agellium Lib. 13. cap. 2 item utriuſque elogia apud Quintil. Lib. 10. c. 1. Duorum horumce Poëtarum ſtylus quidem aſper & durus, attamen interlucet ſententiis.

Verrucoſa] Quaſi verrucis & tumoribus aſpera.

78. *Antiopa.*] Lyci Thebarum Regis uxor ob Jovis concubitum à viro repudiata. Titulus eſt Tragœdiæ Pacuvianæ, cujus meminit Tullius initio Libri 1. de Finibus.

Ærumnis fulta.] Id eſt, ſuis ſe miſeriis ſuſtentans, indurans: vel circumcincta calamitatibus. Metaphora ſatis dura, quam ex ipſo Pacuvio depromptam hic reprehendi nonnulli autumant: ſicut & vocem, *luctificabile*.

79. *Hos pueris monitus.*] Nempè, ut veteres Poëtas ſectentur.

Cum videas, quærisne unde hæc ſartago loquendi
Venerit in linguas; unde iſtud dedecus, in quo
Troſſulus exultat tibi per ſubſellia lævis.
Nilne pudet capiti non poſſe pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire: decenter?
Fur es, ait Pedio. Pedius quid? Crimina raſis
Librat in antithetis. Doctas poſuiſſe figuras;

INTERPRETATIO.

bus, rogaſne unde iſta dicendi patella ad os pervenerit; & unde hoc probrum veniat, ad quod tibi ſubſilit Eques Romanus politus, per ſedes inferiores. Nullone pudore afficeris quod *nequeas arcere periculum à capite albo, imo cupias auſcultare frigidum illud* verbum, *convenienter? Prædo es, inquit Pedio* accuſator. *Ecquid Pedius* reſpondet? *Criminationem expendit in antitheſibus politis. Erudita adhibuiſſe ſchemata,*

ANNOTATIONES.

80. *Sartago.*] Vas patulum in quo cibi friguntur. Metaphora pro ſtrepitu ferventis ſartaginis, cui ſimilem edit ſonum oratio confuſa, & vocibus novis ſimul & obſoletis cooferta.

81. *Dedecus.*] Infame dicendi ſcribendique genus.

82. *Troſſulus.*] A Troſſulo Tuſcorum oppido ſine peditum ope capto, Equites Romani cognominati ſunt Troſſuli. Accipiunt alii pro, Toroſulus diminut. à Toroſus; ut notentur homines delicatuli.

Subſellia.] Vel quibus ſpectabant Ludos Equites Romani vel quibus recitationes audiebant, ut ſupra fusè explicui, ad eum locum: *S. de leges col. à.*

83. *Nilne pudet*] Jam eos inſectatur Perſius qui lenocinia verborum tam ſtudiosè imò tam ſtultè adhibent, ut in eo vim orationis conſtituant, ipſiſque in cauſis capitalibus valere putent: adeo ſua illos ex cæcat vana oſtentationis & gloriæ inanis cupido.

84. *Quin tepidum.*] Etiam cum reus capitis periculo liberandus orationeque ſolidâ defendendus, captas laudem è futili verborum aucupio, quam pondus verâ eloquentiâ quærere deberes.

85. *Pedio.*] Pedius Bleſus ſub Nerone à Cyrenenſibus accuſatus eſt expilaſſe templum Æſculapii. Cornel. Tacit Annal. Lib 14. damnatuſque & Senatu motus eſt. Ponitur hic pro quolibet Romani fori oratore & patrono.

Pedius quid?] Id eſt, quid reſpondet, quâ ratione removet illatum ſibi ſacrilegii crimen?

Raſis.] Id eſt, politis & elaboratis. Quintil. Lib. 9. cap. 3. in ipſo fine. *Ubi verò atrocitate, invidiâ, miſeratione pugnandum eſt, quis ferat contrapoſitis & pariter cadentibus, & conſimilibus, iraſcentem flentem, rogantem? Cùm in his cura verborum deroget affectibus fidem: & ubicumque ars oſtentatur, veritas abeſſe videatur.*

86 *Librat.*] Velut in contraria lance opponit criminationibus non valida, ut oporteret, argumenta, ſed meras verborum exornationes & figuras; periodorum affectatos numeros & quaſi appenſos, homœoteleuta, homœoptota, Iſocola, &c. fortaſſe quia ſcit hos floſculos ac rythmos apud Neronem valere, his ſe tuetur. D. Hieronym. Epiſt. ad Pammachium. *Non pudet Chriſtianos & ſacerdotes Dei quaſi de rebus ludicris agatur, verbis dubiis hærere, & ambiguas librare ſententias, quibus loquens magis quàm audiens decipitur.*

Antithetis.] Latinè, *Contrapoſitum*, Figura eſt per quam contraria contrariis reſpondentia in oratione ponuntur.

Doctas.] Legunt alii, *Doctum*, id eſt,

Laudatur

Laudatur. Bellum hoc. Hoc bellum? An, Romule, ceves?
Men' moveat quippe, & cantet ſi naufragus, aſſem
Protulerim? Cantas, cùm fractâ te in trabe pictum
Ex humero portes. Verum, nec nocte paratum
Plorabit, qui me volet incurvaſſe querelâ.
Sed numeris decor eſt, & junctura addita crudis.
Claudere ſic verſum didicit; Berecynthius Attin,

INTERPRETATIO.

laudi vertitur. Pulcrum illud. Illud, ais, pulcrum eſt? Numquid turpiter adularis, ô Romane? Enimverò ſi cantat is qui fecit naufragium, an me pangat, & ei nummum erogaverim? Itane canis (dicam) *quando te è ſcapula geſtas adumbratum in tabulâ abrupta. Certè ſincerum & non noctu comparatum adet dolorem, qui cupit me flectere querimoniâ ſuâ. At metris grata ineſt, & connexio juncta immaturis. Edoctus eſt ita finire carmen: Berecynthius*

ANNOTATIONES.

peritus & gnarus adhibendi tales figuras à Gorgia Rhetore inventas.

87. *Bellum hoc.*] Inquiunt vani illi ſcriptores, vel adulatores.

Hoc bellum?] Repetit cum indignatione Perſius: ſcilicet pulcrum hoc duciris, ô Romani?

Romule.] Ponitur pro quolibet Romanorum.

Ceves.] An ita turpiter adularis, ut canes ſolent agitando clunes, domino ſuo abblandiri?

88. *Men' moveat.*] Mene ad miſericordiam provocet?

Aſſem.] Ponitur pro quolibet nummo: propriè verò *as* eſt libralis nummus: idem quoque ſignificat quod libra & pondo. Varro Lib. 4. de Ling. Latina.

89. *Cantas, tùm, &c.*] O Pedi, florido in ſermone ludis & exultas, cùm tamen mox ob crimina damnandus ſis & movendus Senatu, tam ſtultus es nimirùm, quàm qui portans ſui naufragii notas cantat hilariter: & tu, ô Poëta, qui omnem Carminis laudem reponis in levibus ornamentis figurarum, neutro illorum es ſanior.

In trabe.] *Trabs* pro tabella accipitur.

Pictum.] Apud veteres, qui fecerant naufragium, hoc in tabella pictum circumferebant, ut ſtipem corrogarent: Tabellam verò poſteà in Neptuni alteriuſve Dei opitulatoris templo ſuſpendebant.

Horat. Lib. 1. Ode 5.

Me tabulâ ſacer
Votiva paries indicat, uvida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

90. *Verum. &c.*] Supple, ploratum plorabit: ſicut dicimus, vitam vivere.

Nocte paratum.] Meditatum & arte confictum.

91. *Qui me volet, &c.*] Poëta qui voluerit lectores movere, ne falſos tantùm colores & vana Carmini ornamenta, de quibus antè, ſed verum ſuccum ac robur indat.

Horatius in Arte:

Si vis me flere, dolendum eſt primùm
ipſi tibi.

92. *Sed numeris decor eſt.*] Retorquet malus Poëta: attamen in iis ipſis verſibus quos reprehendis, ineſt concinnitas, ineſt aliquid ornatûs & artificii, quanquam tu crudos vocas.

Addita.] Legunt quidam, *abdita*, id eſt, abſtruſa, occulta, arte & ingenio conquiſita.

Crudis.] Verſibus non ſat maturâ meditatione perfectis, vel, factis extempore, & magno numero, ſine ullo labore, nullâque diligentiâ & induſtriâ profuſis.

93. *Claudere ſic verſum, &c.*] Reponit Perſius: ita nempe conſuevit Ne-

Et qui cærulæum dirimebat Nerea delphin.
Sic coſtam longo ſubduximus Apennino.
Arma virum, nonne hoc ſpumoſum, & cortice pingui?
Ut ramale vetus prægrandi ſubere coctum.

INTERPRETATIO.

Attin, & Delphin qui ſecabat mare Glaucum. Ita ſubtraximus latus Apennino longè patenti. Numquid non etiam illud carmen, *Arma virum, ſpumâ plenum eſt, & craſſo induvio? Sicut ramus annoſus decoctus ingenti ſubere.*

ANNOTATIONES.

ro rythmos ſectari, & vanas figuras dumtaxat: ita ſuum de Aty Carmen rythmicis implet, quaſi una ſint hæc vera carminis ornamenta.

Attin.] Nempe, ut rythmus inſit verſibus, *Attin*, legendum, non *Attys*: ut monet Jo. Scaliger, & alii doctiſſimi. Dio de Nerone, ἐκιθαρῴδησεν Ἄττιν ἢ Βάκχας. Idem ſuggerunt veteres Gloſſæ.

94. *Berecynthius Attin.*] *Attin*, ſive *Attys*, Phrygius puer admodum formoſus adamatus Cybele, quæ à Berecyntho monte Aſiæ minoris, ubi colebatur, cognomen adepta eſt: unde & ipſe pariter Berecynthius dictus. De eo Carmen eſt Catulli ſexageſimum quartum. Vide & Ovid. Faſt. 4.

Phryx puer in ſilvis, &c.

Dirimebat Nerea.] Nando ſecabat mare. Perſius arguit verſum hunc tanquam audacioribus metaphoris inflatum. Nereus Deus marinus, metonymicῶs pro mari ponitur.

Delphin.] Hoc aliud eſſe aiunt Neronis Carmen de Arione, quem dorſo excepit Delphin, & ad portum vexit. Lege Herodotum Lib. 1. Agell. Lib. 16. cap. ultimo. Ovid. Faſt. 2. Plin. Lib 9. cap. 8. ubi agit de Delphinis, ipſoque Arione.

95. *Sic.*] Id eſt, per ſimilem vanitatem, affectationem, errorem.

Coſtam ſubduximus.] Unam ſyllabam verſui heroïco tanquam longiori ſubtrahere amavit Nero, ſubſtituto in tertia ſede frequenter ſpondeo. Porrò per coſtam Apennino ſubductam intelligit latus & certam partem Alpium, alludens ad Annibalem, qui igne & aceto eam perrupit, ſibique ſuoque exercitui viam aperuit. Plutarch. in Vita Annibalis. Tit. Liv. Lib. 21.

Longo Apennino.] Longè mons ille protenſus per Italiam mediam excurrit ad fretum uſque Siculum.

96. *Arma virum.*] Virgilii Æneidem intelligit. Nimirùm reponit Perſio monitor, vel quivis alius turgidorum verſuum artifex & patronus: ſi tu noſtra carmina non probas, quid, quæſo, cenſes de Virgiliana Æneide? An non & illi verſus videbuntur ſpumoſi & inflati?

Spumoſum.] Vano tumore velut ſpumâ turgeſcens extrinſecus, ſine ulla intus medulla & ſucco.

Cortice pingui.] Craſſo, inflato, qualem habet ſuber. Vide Plin. Lib. 16. cap. 8.

97. *Ut Ramale vetus.*] Jungunt hæc aliqui cum præcedentibus, & tribuunt monitori, ut ſit expolitio prioris ſententiæ. At doctiores ſejungunt, ut ſit Perſii ad monitorem reſponſio: grandes quidem & ſublimes ſunt Virgilii verſus, ſed non inflati, imò diſſipatâ ſpumâ & tumore diſcuſſo velut cocti ſunt & maturo judicio perfecti: ſimiles ramo veteri, magno quidem, ſed calore Solis & ætate paululùm imminuto & ſiccato. Vide Quintil. Lib. 10.

Prægrandi.] Alii legunt, *vegrandi*.

Subere.] *Suber*, arbor craſſæ corticis. Plin. Lib. 16 cap.

Coctum.] Maturum, durum, ſolidum. Et metaphoricè, igne quaſi judicii excoctum, & elaboratum ad amuſſim.

Quidnam igitur tenerum, & laxâ cervice legendum?
Torva Mimalloneis implêrunt cornua bombis,
Et raptum vitulo caput ablatura ſuperbo
Baſſaris, & lyncem Mænas flexura corymbis,

INTERPRETATIO.

Ecquod ergo carmen molle, & pronuntiandum capite deflexo? Nempe hæc: *inflarunt tubas terribiles ſonus Bacchantium*, & mox *Agave ereptura caput ablatum buculæ petulanti*, & *Mænas lyncem incurvatura hederarum acinis*,

ANNOTATIONES.

98. *Quidnam igitur tenerum*, &c.] Excandeſcit monitor, & in Perſium inſurgit: ecquod ergo carmen tibi tandem probabitur? Quod carmen legendum ſine ulla affectatione, quia per ſeſe commendationem habebit? An verò ullum eſt, quod legi poſſit *laxâ cervice*, ac perinde magnum ſonet & grande, quamvis haud erectâ & ſuperbâ legatur cervice? quod quidem ſolemne eſt & ſolitum Poëtis inflatis turgidos ſuos verſus legentibus, qui magnum quid de ſe ipſi ſuiſque carminibus ſentiunt, & aliis perſuadere nituntur ſuperbo illo ſuo geſtu.

99. *Torva Mimalloneis.*] Reſpondet ironicè Perſius: hæc nempe Neroniana, è Bacchis ejus, concinna ſunt. Porrò in iſtis verſibus mollis eſt rythmus & affectatus, cæterùm quàm tenuis ſenſus, & verborum tumori quàm minimùm reſpondet! Sunt qui negent verſus hos Neronis eſſe, ſed a Perſio ad ſimilitudinem Neronianorum confictos, ut dicemus infrà v. 121. ad hæc verba: *Auriculas aſini quis non habet?*

Torva.] Vel à terrendo quaſi *terva*; vel *torta* à torquendo, id eſt, inflexa.

Mimalloneis.] Mimas, antis, Ioniæ mons, in quo Orgia Baccho celebrabantur. Hinc Bacchantes dictæ Mimallones.

Implêrunt cornua.] Vento inflârunt, & cecinerunt. Id eſt, ſtatim atque ſignum datum eſt Bacchantibus per tubas.

Bombis.] Vox ad imitationem ſoni facta. Propriè *bombus* eſt ille ſonus quem edunt apes.

100. *Vitulo.*] Pentheo, quem vitulum eſſe crediderunt furentes illæ mulieres, ipſaque Agave ejus mater. Horat. Lib. 2. Satir. 3. At Ovid. Metamorphoſ. 3. aprum illis viſum, ait, remque totam eleganter deſcribit.

Superbo.] Contemptori Orgiorum & Sacrorum Bacchi. Metamorphoſ. 13. Bacchanalium Romæ originem, & abrogationem lege, ſi vis, apud Tit. Liv. Lib. 39. cap. 8. & ſequentibus.

Caput ablatura.] Agave Bacchi Sacerdos cæteris Bacchantibus adjuta mortem intulit proprio filio Pentheo, eò quò non licebat, accedenti; eique prima omnium caput ademit Bacchico furore percita.

Baſſaris.] Agave ita cognominata ſicut & aliæ Bacchi ſacrificulæ, à Baſſara Libyæ loco, ubi colebatur Bacchus, ut vult Acron; vel a *Baſſare* veſte talari, quâ ille induebatur. Non placet etymologia ἀπὸ τῶν βησσῶν à vallibus & ſaltibus in quibus bacchabantur; nec ἀπὸ τοῦ βάζειν, quod eſt loqui ſeu vociferari.

Lyncem.] *Lynces* currum Bacchi trahunt, ſicut & tigres, maculoſa animalia, & varios vini effectus apprimè ſignificantia De iſtis vide Plin. Lib 8. de tigride, cap. 18. de lynce, cap. 38.

Mænas.] ἀπὸ τοῦ μαίνεσθαι, quod eſt furere, Mænades appellatæ ſunt Bacchantes.

Corymbis.] *Corymbus* eſt hederæ fructus. Hic intellige vel virgam è thyrſo, vel frænum hederis intortis ornatum. Hederæ verò Baccho ſacræ, quia revertens ab India victor his ſeſe coronavit.

Evion; ingeminat: reparabilis adſonat Echo.
Hæc fierent, ſi teſticuli vena ulla paterni
Viveret in nobis? Summâ delumbe ſalivâ
Hoc natat in labris; & in udo eſt Mænas, & Attys:
Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit ungues.
Sed quid opus teneras mordaci radere vero

INTERPRETATIO.

ſæpiùs clamat, evoë: reſonat Echo repetens voces. An *talia* carmina *conderentur, ſi in nobis vigeret pars aliqua virtutis majorum?* Illud nihilominus eat men *enervè fluit in labellis extremâ ſalivâ; & Mænas & Attin in humido eſt: neque percutit pulpitum, neque redolet ungues arroſos. At quorſum juvat perſtringere aures delicatas veritate*

ANNOTATIONES.

102. *Evion.*] *Evios* dicitur Bacchus vel à voce Bacchantium εὐοῖ: vel quòd ob res adverſus Gigantes fortiter geſtas, laudatus eſt à Jove his verbis; εὖ υἱὲ, *euge fili.* Horat. Lib. 2. Od. 19.

Reparabilis.] Quæ voces pereuntes reparat repetendo.

Echo.] Dicta ἀπὸ τοῦ ἠχεῖν, *ſonare.* Fuiſſe puellam ob garrulitatem in vocem à Junone mutatam fabulantur. Quid reverà ſit *Echo*, explicat diſertè Plin. Lib. 2. cap. 46. & Lib. 36 c. 15. Lege & Ovid Metamorphoſ. 3. cap. 5. & Auſonii Epigramma undecimum.

103. *Teſticuli.*] Metaph. paulò audacior & obſcœnior. Id eſt, ſi virilitatis antiquæ & virtutis ac diligentiæ majorum noſtrorum veſtigium aliquod in nobis ſupereſſet.
Horat. Epod. 15.

Si quid in Flacco viri eſt.

104 *Delumbe.*] Id eſt, ſine lumbis, & ſine viribus. Nam in illis corporis maximè robur apparet.

Summâ ſalivâ natat.] Ejuſmodi carmen enerve pronuntiatur primoribus labris, ubi plurimum ſalivæ eſſe ſolet; non autem virili quadam voce & ex imo pectore eductâ. Et cum blæsè, molliter, tenerè pronuntiarunt illi Poëtaſtri, tum ſe egregios Poëtas arbitrantur, quia fortè adulatorum acclamationes ineptas audierunt.

105 *Et in udo eſt Mænas.* &c.] In udo eſſe & ſummâ ſalivâ natare idem eſſe videtur. Poteſt etiam intelligi Perſius conqueri quòd Neroniana carmina perpetuò habeantur in ore adulatorum & ineptorum Romanorum; adeo, que ſemper in udo ſint & in ſaliva natent. Quod ſimplicius eſt & magis placet. De Atty, & Mænade ſeu Bacchis, Neronianis Carminibus mox dictum eſt.

106. *Pluteum.*] *Pluteus* ſignificat hîc armarium, in quo libri reponuntur. Præterea plutei militares vocantur crates quædam corio opertæ, quibus ante ſe locatis hoſtium tela arcent milites dum faciunt opus. Lipſ. Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 7.

Nec pluteum cadit.] Tale Carmen non oſtendit percuſſum à Scriptore pluteum, & pulſatum præ indignatione, quod animus ad votum non ſuggereret. Quin ille parum ſollicitus fuit quam bonos, ſed quàm multos & faciles funderet verſus, unde nec mirum ſi exſuctum, enervè, & elumbe carmen eſt, quod ſine delectu, ſine labore, ſine anxietate animi fuit compoſitum. Quintil. Lib. 10. cap. 3. citat hunc Perſii locum.

Nec demorſos ſapit ungues.] Præ anxietate animi in profunda meditatione defixi, diligenter & accuratè ſcribere volentis; non probantis omninò quæ ſcripſit, ac meliora quærentis. Quod boni Poëtæ ſolent.
Horat. Lib. 1. Satir. 10.

. . . . Et in verſu faciendo
Sæpè caput ſcaberet, vivos & roderet
ungues.

107. *Sed quid opus*, &c.] Rationes

Auriculas? Vide, ſis, ne majorum tibi fortè
Limina frigeſcant: ſonat hic de nare canina
Litera. Per me equidem ſint omnia protinus alba.
Nil moror: Euge. Omnes, omnes benè miræ eritis res.
Hoc juvat: hìc, inquis, veto, quiſquam faxit oletum.
Pinge duos angues. Pueri, ſacer eſt locus: extra

INTERPRETATIO.

irritante? Cave, ſi vis, ne fortaſſe januæ potentium fiant tibi frigida: nam illic litera de naſe canum nimis *crepat. Per me profectò* licet, *cuncta ſunto deinceps pulcra. Non impedio quidquam: benè eſt. Omnia, omnia,* inquam, *eritis valdè admirabilia. Iſtud placet: illic, ais, prohibeo, ne ullus faciat ſtercus. Appinge binos ſerpentes. O juvenes, ſancta eſt terra hæc: foras lo-*

ANNOTATIONES.

ſuas cluſas à Perſio animadvertens monitor adhibet minas, ut a ſatyrica dicacitate eum deterreat.

Teneras auriculas.] Aures Neronis & nobilium Romanorum reprehenſionis impatientes.

Mordaci vero.] Tuis Satiris nimiùm veracibus, quibus ſinè ulla cujuſquam reverentia ſuos cuique etiam nolenti errores oſtendis & exprobras acriter, ſalsè, ſatyricè.

Radere.] Metaph. à Chirurgis, qui vulnera putrida cultro radunt ac purgant, &, ſi opus, ſecant.

109. *Limina frigeſcant.*] Time potentiores ita offenſos habere, ut frigidè te excipiant, ab amicitia excludant; vel etiam mortem inferant, quæ frigidos facit.

Horat. Satir. 1. Lib. 2.

. . . . *O puer, ut ſis*
Vitalis metuo, majorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

Sonat hic.] In tuis Satiris nimiùm eſt acerbitatis: vèl in domo Neronis ac nobilium ira & ultio frequens eſt. Hæc monitor.

De nare canina litera.] Litera canina eſt R. hanc enim canes videntur exprimere, dum teſtrictis labiis irritatos ſe ſignificant, atque hirriunt

110. *Per me equidem.*] Reſpondet Perſius per conceſſionem ironicam, ſi quidem ita vis, probentur omnia velut concinna, etiam quæ minimè ſunt.

Alba.] Sicut nigrum pro malo, ita pro bono album ponitur. Pythagoras apud Laërtium: τὸ μὲν λευκὸν τῆς ἀγαθοῦ φύσεως, τὸ δὲ μέλαν κακοῦ.

111. *Omnes, omnes.*] Volo deinceps omnia, omnia, inquam, cum aliis admirari, ut tu facis, & jubes me tecum facere, ô monitor.

Benè mira eritis res.] Ridicula versûs clauſula ridiculum adulatoribus conſentiendi conſilium egregiè exprimit. Juxta illud Horatii præceptum Sat. 10. Lib. 1.

Et ſermone opus eſt modo triſti, ſæpè jocoſo:
Defendente vicem modò Rhetoris, atque Poetæ,
Interdum urbani parcentis viribus, atque
Extenuantis eas conſultò.

112. *Hoc juvat.*] Placet tibi meum hoc propoſitum ô monitor, benè eſt.

Hic, inquis, &c.] Hæc vel tua vel Neronis carmina ſatiricâ libertate violari prohibes; ab his abſtinendum inquis, ut à ſacro loco conſpurcando: ergo ut ſanctitatis eorum admoneas, ne ea carpere mihi fortè contingat, appone notas aliquas, quemadmodum in locis ſacris appingi ſolent dracones & ſerpentes, ſive ut Genios ſacros ac Deos Tutelares exhibeant, ſive ut terribilis illa ſpecies arceat profanos.

113. *Pinge duos angues.*] Quod antiqui ſub ſpecie draconum & ſerpentum coluerint Deos & locorum Genios

Mejite. Diſcedo. Secuit Lucilius urbem;

INTERPRETATIO.

tium mittite. Abeo. At Lucilius proſcidit

ANNOTATIONES.

conſtat ex Herodoto Lib. 8. ubi de angue Arcis Athenarum cuſtode, Deoque Tutelari verba facit. Item Lib. 2. ait circa Thebas ſacros eſſe ſerpentes, qui mortui in Jovis æde ſepeliantur. Nota etiam eſt hiſtoria de ſerpente Epidaurio devecto Romam, & exſtructâ æde culto illic pro Æſculapio, de quo lege Tit. Liv. Lib. 10. Florum, Lib. 11. Pauſaniam in Corinthiacis: & alios. Virgilius autem Æneid. 5. v. 82. poſtquàm ex Anchiſæ tumulo anguem exiiſſe retulit, ſubjungit de Ænea,

Incertus Geniumne loci famulumne parentis
Eſſe putet.

Propertius Lib. 4. Eleg. 8.

Lanuvium annoſi vetus eſt tutela Draconis.

Hinc ergo eſt quod ſacris locis Draconum figuræ appingerentur, ut auctor eſt Turnebus Lib. 13. cap. 21. & Lib. 14. cap. 4. ubi & locum hunc Perſii affert. Cur denique ſub ſpecie ſerpentum atque draconum, locorum Genios, ac Deos, Heroaſque colerent, pingerentque, Macrob. Saturnal Lib. 1. cap. 20. rationem videtur attingere, cùm ait, ideò Salutis & Æſculapii ſimulacris appingi draconum figuras, quia præſtant ut humana corpora, velut infirmitatis pelle depoſitâ, ad priſtinum revireſcant vigorem, ſicut revireſcunt dracones per annos ſingulos, pelle ſenectutis exutâ. Unde concludere licet; ſerpentes, eo quòd veluti quotannis juveneſcant, immortalitatem benè ſignificare, Deos & Heroas optimè deſignare, ac propereà locis ſacris appingi. Plutarchus aliam affert cauſam, ſed meo judicio valdè futilem, in Vita Cleomenis ad finem, ubi narrat fixi in cruce Cleomenis corpus anguem fuiſſe circumplexum, hincque Divinitatis opinionem Regi acceſſiſſe, & Heroëm habitum Cleomenem Deorumque filium. Addit porrò hujus rei & opinionis cauſam à ſapientibus viris proditam eſſe, quod ſicut è bobus apes, ex equis fuci, ex aſinis crabrones generantur, ſic ex humanis corporibus ſerpentes enaſcantur. Denique concludit: non ergo abs re veteres Heroïbus dracones conſecraſſe. Dracones divino cultu honoratos affirmant porrò Ælianus Lib. 2. de animal. cap. 2. 16. 17. & Plutarch. Lib. de Iſide & Oſiride.

Pueri, ſacer eſt locus.] Adde etiam hoc interdictum, quo pueri deterreantur à polluendo ſordibus loco; neve illic mejant: quod grande erat nefas. Horat. in Arte:

Minxerit in patrios cineres.

Vide quæ Sueton. de Nerone lotio contaminante Deæ ſimulacrum. Sed & urinam facere ad ſtatuas Principum, capitale fuiſſe, docet Ælius Spartianus in Antonino Caracallo; ubi ſic refert: *Damnati ſunt eo tempore qui urinam eo loco fecerant, in quo erant imagines Principis:* &c.

Extra mejite.] Metaphoricè ſignificat: ò Poetæ Satyrici, cenſuram veſtram aliò transferte quolibet, modò ab his abſtineatis.

114. *Diſcedo.*] Siquidem his parcendum, quæ ſunt maximè reprehenſione digna, inquit Perſius, hinc mihi demigrandum. Abeo itaque; vix enim mihi temperarem (ut initio monui petulantem mihi lienem eſſe) quin ſatyricâ libertate uterer in his perinde ac in cæteris.

Secuit Lucilius.] Seipſum redarguit Perſius: Eccur verò diſcedam? Quid verebor facere, quod ante me alii impunè fecerunt.

Lucilius.] C. Lucilius primus apud Romanos Satiras ſcripſit. Ac ſicut Lucilium Horatius, Horatium Perſius, alios omnes Juvenalis imitatus eſt, ſic Lucilius ſecutus fuerat Ennium & Accium.

Horat. Lib. 1. Satir. 10.

Nil comis Tragici mutat Lucilius Acci?
Non ridet verſus Enni gravitate minores?

Te, Lupe; te, Muti; & genuinum fregit in illis,
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico

INTERPRETATIO.

civitatem; te, ô Lupe; & te, ô Muti; & in iſtis rupit dentem intimum. Horatius | *ſolers* pariter *carpit quemlibet errorem*

ANNOTATIONES.

Coævum fuiſſe Scipioni Africano teſtatur idem Horat. Lib. 2. Satir. 1. ubi & alibi paſſim in Sermonibus Lucilium carpit mordicùs, quanquam magno aliis in pretio fuiſſe refertur; nec ſuam ipſi laudem detrahit Quintil. Lib. 10. Natus nobili loco ex Arunca Auſoniæ urbe, anno uno antequam veniret Carthago in Romanorum poteſtatem. Scripſiſſe dicitur Satirarum libros pluſquàm triginta; at pervenerunt ad nos fragmenta tantùm aliquot. Crinitus.

Urbem.] Romam & potentiſſimos Romanorum acerrimè inſectatus.

Horat. Lib. 1. Satir. 10.

Sale multo urbem defricuit.

Et Lib. 2. Satir. 1.

Primores populi arripuit populumque tributim.

Juvenal. Satir. 1.

Enſe velut ſtricto quoties Lucilius ardens
Infremuit?

115. *Te, Lupe; te, Muti.*] Nominatim etiam carpere auſus eſt inter alios nobiles viros, Pub. Rutilium Lupum Conſulem, & Titum Mutium Albutium valdè potentem virum, his quidem verſibus, quos etiam Cicero affert Lib. 1. de Finibus.

Græcum te, Albuti, quàm Romanum atque Sabinum
Municipem Ponti, Tutamen Centurionum.
Præclarorum hominum ac primorum, Signiferumque
Maluiſti dici: Græcè ergo Prætor Athenis
Id quod maluiſti, te, cùm ad me accedis, ſaluto.
Χαῖρε, inquam, Tite: Lictores, turma omnis, cohorſque,
Χαῖρε τε: hinc hoſtis mi Albutius; hinc inimicus.

Et paulò pòſt:

. . . . Tubulus, ſi Lucius inquam,
Si Lupus, aut Carbo aut Neptuni filius

Genuinum.] Genuini vocantur dentium poſtremi, iidemque validiſſimi. Plin. Lib. 11. cap. 37. Feſtus, Lib. 7. vult ità dictos, quòd à genis dependeant.

Fregit.] Suam omnem dicacitatem conſumpſit carpendis eorum vitiis.

116. *Ridenti.*] Non indignanti, vel etiam libenter audienti, quia callidè & feſtivè mordebat Horatius.

Amico.] Vel cuicumque ſuo familiari, vel ipſi Mecænati, cui nec pepercisse fertur. Certè illum videtur perſtrinxiſſe Satir. 3. Lib. 1. ubi ait:

Simplicior ſi quis, qualem me ſæpè libenter
Obtulerim tibi, Mecænas, ut fortè legentem
Aut tacitum impellat quovis ſermone moleſtus;
Communi ſenſu planè caret inquimus: eheu
Quàm temerè in noſmet legem ſancimus iniquam!
Nam vitiis nemo ſine naſcitur: optimus ille eſt
Qui minimis urgetur,

Attamen cum Perſius dicat omne vitium tangi ab Horatio, & paulò pòſt, populum excuſſo naſo ſuſpendi: malim interpretari ſic: omne cujuſcunque vitium Horatius vafer tangit & ſolerter coarguit apud amicum ridentem, cùm Satiras ſuas tam feſtivas ei recitat.

Tangit: & admiſſus circum præcordia, ludit,
Callidus excuſſo populum ſuſpendere naſo.
Men' mutire nefas, nec clam, nec cum ſcrobe? Nuſquam.
Hîc tamen infodiam: vidi, vidi ipſe, libelle.
Auriculas aſini quis non habet? Hoc ego opertum,

INTERPRETATIO.

apud *familiarem deridentem*: *& exceptus circa cor, colludit, peritus ſubſannare populum naribus ſuccuſſis. An mihi non licebit hiſcere, ne quidem ſecretò, nequidem cum fovea? Nullatenus* licet. *Attamen illic veluti ſcrobem faciam*: & inſuſurrabo: ô *liber, aſpexi, egomet aſpexi. Eccus non ſunt aures aſininæ? Ego iſtud occultum*,

ANNOTATIONES.

117. *Et admiſſus circum præcordia*, &c.] Ab amicis benè exceptus pergit eò libentiùs ſcribere & recitare Satiras. Hic nonnulli ſubtiliores ſenſus rimantur, & Perſio attribuunt quod nunquam cogitavit: nimirùm illi, leviora primùm vitia carpit Mecænatis Horatius, inquiunt, & cum ſe placuiſſe ob ſoleites jocos & feſtivam dicacitatem animadvertit, tum pluſculum audet, & occultiora interioraque facinora non veretur arguere. Hoc ſcilicet eſt ludere circa præcordia? Verùm uno ictu jugulat illos Interpretes quod ſtatim dicit Perſius, omne vitium reprehendi. Non igitur minora primò, deinde graviora.

Ludit.] Nemini parcit, vitioſis ſua oſtendit vitia & culpat ille, nec tamen culpando offendit, adeo vafer eſt & callidus, ut ludendo jocandoque animi vulnera premat & curet.

118 *Excuſſo populum*, &c.] Explicant quidam, porrecto & hilari, ut minùs acerbus videatur etiam cùm mordet; ſed malim ſimpliciùs interpretari; ſuccuſſo, quod & vox, ſuſpendere, poſtulat. Certè cùm ridemus aliquem, caput excutimus: & cùm alicui inſultamus acriter, arreptum etiam naſum ſuccutimus. Erit igitur facilis & prona interpretatio, ſive referas ad eum qui deridet, ſive ad eum qui deridetur.

119. *Men' mutire nefas?*] Mihine ſoli nefas loqui & carpere pravos hominum mores?

Nec clam.] Quandoquidem etiam palam id facere licuit aliis, Lucilio, Horatio: annon ſaltem inter familiares fas mihi erit in vitia & errores ſtylum ſtringere?

Nec cum ſcrobe.] Alludit ad fabulam de Mida, cui cùm aſininas eſſe aures tonſor vidiſſet, nec palam evulgare auderet, prurienti linguæ ut ſatiſfaceret aliquatenùs, terram effodit, & ſcrobi factæ inſuſurravit id quod viderat. Lege Ovid. Metamorph. Lib. 11. cap. 4. & 5.

Nuſquam.] Nequaquam licet, ait monitor.

120. *Hic tamen infodiam.*] Mihi verò temperare non poſſum, inquit Perſius; quoquo modo ſedandus eſt ſtyli pruritus. Ergo, ut Midæ tonſor effoſſæ terræ, ſic ego libello huic meo loquar, inſcribam, & animi ſenſa committam: non temerè quidem protrudam in lucem quod ſcripſero, ſed ſcribam ſaltem, & ſcriptum velut infodiam & celabo apud me & apud paucos amicos, ut aliquando etiam poſteri legant.

Vidi vidi ipſe.] Erumpit indignatio mea: jam dico id quod vidi non ferendum: ô libelle, ego ipſe vidi, nec ſemel vidi fatuum Neronis de carminibus judicium, ſtultamque nobilium Romanorum vel ignorantiam vel adulationem.

121. *Auriculas aſini*, &c.] Dicitur Perſius ſcripſiſſe: *Auriculas aſini Mida rex habet*; correxiſſe autem An-

Hoc

Hoc ridere meum, tam nil, nullâ tibi vendo
Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino,
Iratum Eupolidem prægrandi cum ſene palles,

INTERPRETATIO.

meam iſtam deriſionem, adeo parvi pretii licet eſt, non venundo tibi ullo carmine de Ilio. Quiſquis imbutus es Cratino petulanti, quiſquis *iracundum Eupolidem cum vetulo grandævo* legens,

ANNOTATIONES.

næus Cornutus, Perſii præceptor: *quis non habet?* ne ſe notatum Nero nimis apertè intelligeret. Caſaubonus, Lubinus, & alii. Contrà nonnulli pugnant: non minùs apertè videri notatum fuiſſe Neronem afferendo vulgata ab eo ſcripta, *Torva Mimalloneis*, &, *Berecynthius Attin*: unde contendunt hæc non fuiſſe ipſius Neronis, ut ſuo loco diximus. Cæterùm ſenſus eſt: quis non tam ineptè judicat de Carminibus, quàm Midas de cantu, cui proptereà in ludibrium aſininas aures affixit Apollo.

Hoc ego opertum.] Meam hanc deriſionem licet occultam tam parvi, imò nihili à te ô monitor, & ab aliis fortè æſtimandam, ego tamen tanti facio, ut pluris æſtimem quàm Homeri Iliadem, vel potiùs quàm Actii Labeonis Latinam Iliada, quamvis Neroni plurimùm probatam. Suprà, v. 4.

122. *Nullâ tibi vendo Iliade.*] Id eſt, non commutarem pro Iliade, ut mox dixi.

123. *Quicumque afflate.*] Quæſiverat initio monitor, Quis leget hæc? En reſpondet hic tandem Perſius quales velit habere lectores Satirarum ſuarum. Nempè quiſquis aſſuetus erit legendis carminibus Cratini, Eupolidis, Ariſtophanis, qui Græcorum vitia mordicùs carpière, is etiam libenter leget hæc mea carmina, inquit.

Afflate.] Metaphora eſt vel à floribus odoriferis: vel à Pythia, quæ velut Numine Apollinis infecta, afflata, illuſtrata vaticinabatur.

Audaci Cratino.] Proprium eſt valdè hominis illius epithetum, quippe qui cum omni libertate Græcos exagitaret, nec quemquam vitioſum Athenis latere ſinebat, quin ſtatim eum in Scenam omni populo deridendum produceret, ſcilicet in veteri Comœdia.

Cratino.] *Cratinus* Eupolide & Ariſtophane antiquior, natus Athenis dicitur, & floruiſſe paulò ante bellum Peloponeſiacum: vixiſſe ad annum centeſimum ætatis, & fuiſſe omnium Poëtarum maledicentiſſimus.

124. *Eupolidem.*] Is cum verſibus laceraſſet Alcibiadem in mare ab eo præcipitatus eſt. Tull. Epiſtola 1. Lib. 6. ad Attic. *Quis non dixit Eupolim ab Alcibiade navigante in Siciliam, dejectum eſſe in mare?*

Iratum.] Infenſum perpetuò Athenienſium vitiis.

Prægrandi cum ſene.] Ariſtophanes vulgò intelligitur, qui ſeu ob ætatem, ſeu ob ſtyli gravitatem prægrandis vocatur. Certè hunc cum duobus prædictis pariter conjungit Horatius initio Satir. 4 Lib. 1.

Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophaneſque Poetæ, &c.

Treſque hos veteris Comœdiæ ſcribendæ Principes imitatum fuiſſe Lucilium, ait eo loci. Porrò non conſtat fueritne Ariſtophanes Athenienſis, an Rhodius, an Ægyptius, an aliunde oriundus. Vixit tempore Euripidis, & flagrante maximè bello Peloponeſiaco; Cratino poſterior extitit: Athenienſium nobiliſſimum quemque acriter inſectatus, mirè tamen ab ipſis Athenienſibus acceptus laudatuſque eſt. De illo Plato ait, Gratias templum ubique quærentes, hoc tandem ſibi ſtatuiſſe in corde Ariſtophanis. Scripſiſſe fertur Comœdias plus quinquaginta, è quibus ſuperſunt nobis integræ dumtaxat undecim. De Cratino,

Aſpice & hæc, ſi fortè aliquid decoctius audis.
Inde vaporatâ lector mihi ferveat aure:
Non hic qui in crepidas Graiorum ludere geſtit
Sordidus, & luſco qui poſcit dicere, luſce,

INTERPRETATIO.

pallidus ſit, tu iſta etiam vide. ſi fortaſſe au'cultas quidpiam perfectius. Hinc calefactâ auriculâ erga me inardeſcat lector: non autem ille qui impurus gaudet irridere calceos Græcorum, & qui cœlisti optat dicere, ô cœcles, ſo-

ANNOTATIONES.

Eupolide, & Ariſtophane, vide Athenæum, Lib. 1. & alibi: Euſebium in Chronico; & Quintil. Lib. 10. ubi de legendis formando oratori Poëtis ſic habet: *Prſt Homerum, Ariſtophanes Eupolis Cratinuſque præcipui.*

Palles.] Vel, uſque ad pallorem formidas, ob ſtyli acerbitatem: vel, quem legendo pallorem contraxiſti.

125. *Si forte aliquid.*] Vel refer ad Perſium de ſe ſuiſque verſibus modeſte ſentientem & loquentem: vel refer ad Lectorem, ut ſenſus ſit: ſi quidem tu melius quidpiam reperis in meis Satiris, ſi quid perfectius audis & audire cupis, quàm ſint ea ſeu Neronis, ſeu aliorum carmina, quæ velut cruda, affectata, & inconcinna reprehendi.

Decoctius.] Maturiori judicio, & longiori arte ac ſtudio elaboratum. Metaph. vel à vino, quod ad dulcedinem coquitur; vel à liquoribus, qui reducti bulliendo ad tertiam & quartam partem multò plus habent virium. Sic Virgilius fertur manè ſolitus condere verſus quinquagenos, pluresve, quos veſperi ad denos aut circiter redigebat. Quintil. Lib. 11. cap. 4. *materiam volo primùm*, inquit, *eſſe vel abundantiorem, vel ultrà quàm oportiat fuſam: multum inde decoquent anni, multum ratio limabit, aliquid vel ipſo uſu deteretur.*

126. *Inde vaporata.*] Ex lectione ſupradictorum Poëtarum mens lectoris excitata & inflammata ad meas deinde legendas Satiras proclivis & fervida fiat. Virgil. Æneid. 11.

Et templum thure vaporant.

127. *Non hic.*] Ne is mihi lector contingat, qui cum animi vitia in Philoſophis & doctis nulla deprehendat arguenda, externum eorum habitum ſaltem irridere amat & delectatur.

Crepidas.] Gellius Lib. 13. cap 20. ait crepidas à Romanis ſoleas dici, & ſoleatum incedere, velut turpe crimen objici ſolitum.

Et Horat. Lib. 1. Satir. 3.

Sapiens crepidas ſibi nunquam, nec ſoleas fecit.

Propriè crepida eſt calceamentum Tuſcum ad pedes corrigiis ſubligatum, quod Philoſophorum etiam proprium fuiſſe, teſtis idem Gellius.

Qui in crepidas Graiorum ludere geſtit.] Per eos qui Græcorum crepidas irrident, intelligunt vulgò eos homines, qui Philoſophorum ſtudia atque inſtituta negligunt, & qui Græcorum elegantiam contemnunt: quod confirmare videtur vox ſequens, *ſordidus*. Malim ego cum quibuſdam interpretari de Nerone, quem (ut ait Sueton. in Nerone cap. 52.) mater à Philoſophia avertit, monens imperaturo contrariam eſſe. Tulius autem 2. de Orat. & alibi, ſatis innuit Romanis odioſos fuiſſe Philoſophos, fortaſsè vel ob hoc quod opum ſuadebant contemptum, quas avidè ſectabantur illi. Vide Sat. 5. v. ultimo

128. *Sordidus.*] Vel per ſordes avaritiam Romanorum notat Perſius, vel neglectum cultûs exterioris, quem non-

Seſe aliquem credens; Italo quòd honore ſupinus,
Fregerit heminas Arretî Ædilis iniquas:
Nec qui abaco numeros, & ſecto in pulvere metas
Scit riſiſſe vafer: multum gaudere paratus,

INTERPRETATIO.

ipſum æſtimans aliquem; quia Ædilitatem gerens Aretii, ſuperbiens ob Magiſtratum in Italia, ruperit dimidios ſextarios non juſtæ magnitudinis. Ne etiam legat me, *qui aſtutus novit deridere notas numerales* Arithmeticorum ſuper *tabella* exaratas, *& lineas* Geometrarum deſcriptas *in arena ſulcatâ*: cæterùm *proclivis* eſt *ad lætandum*

ANNOTATIONES.

nulli Romæ affectabant, ut inde præferrent militare robur: quod iterùm Perſius noſter damnat Satir. 3. ubi vocat eos hirtoſam gentem Centurionum. Vel, ſi mavis, intellige plebis ignorantiam, quam hic opponat Philoſophorum doctrinæ & eruditioni, quæ imperitis ludibrio habetur.

Et luſco qui poſſit, &c.] Apage etiam cachinnones illos fatuos, qui naturalia vitia exprobrant, quæ tamen nemini probro eſſe debent. Luſcus porrò ſignificat eum cui imbecilla eſt oculorum acies: ponitur & pro coclite, eo nempe qui altero eſt oculo captus. Alii legunt, *poſſit*.

129. *Seſe aliquem credens.*] Aliquo ſemet honore dignum æſtimans. Legunt alii, *ſeſe aliquid credens*: quod perinde elegans eſt, & idem ſonat.

Italo quòd honore.] Eo quòd functus fuerit aliquo Magiſtratu infimo, nimirùm Ædilatu, in quodam è municipiis Italiæ.

Supinus.] Superbiâ elatus & ſui factus immemor ob honorem illum. *Supinus* propriè is dicitur, qui dorſo incumbens cœlum aſpicit. Unde nonnulli interpretantur, otiosè, molliter, & delicatè vivens: ſed minùs arridet.

130. *Fregerit heminas.*] Ædiles menſuris præerant & iniquas frangebant. Tull. 2. de Legibus. Juvenal. Sat. 10. v. 102. Turneb. Lib. 29. cap. 20.

Heminas.] *Hemina* eſt menſuræ genus dimidium ſextarii continens. Ponitur hic pro qualibet menſura. Plin. Lib. 21. cap. ultimo, heminæ mentionem facit.

Areti.] *Aretium*, nunc *Arezzo*, Etruriæ oppidum vaſis fictilibus quondam celebre.
Martial. Lib. 14. Epigramm. 98.

Aretina nimis ne ſpernas vaſa monemus,
Lautus erat Tuſcis Porſena fictilibus.

Sunt qui legant, *Eretu*, quod oppidum eſt Sabinorum.

131. *Nec qui abaco.*] Nec denique eum volo lectorem, qui doctas artes aſpernatur, v. g. deſcriptos in abaco numeros ab Arithmeticis: figuras Mathematicas, & alias liberales eruditaſque diſciplinas. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 7. cap. 30.

Et ſecto in pulvere metas.] Mathematici pulverem humi ſpargebant, & in eo pulvere figuras deſcribebant radio. In ea occupatione intentus Archimedes captis Syracuſis miſerè occiſus eſt à Romano milite. Tit. Liv. Lib. 25. Plutarchus refert Dionyſii Regiam pulverulentam fuiſſe, ob eorum multitudinem, qui Geometricas in pulvere figuras delineabant.

Metas.] Lineas, quæ ſunt veluti metæ & fines, quibus componitur quælibet figura, ac terminatur. Exarantur autem illæ figuræ ac lineæ in pulvere, ut ſi quid rectum non eſt, facilè corrigatur.

132. *Multum gaudere paratus.*] In eo tantùm navus & vafer, ut derideat eruditorum ſerias occupationes: quique gaudet Philoſophos ludibrio habere.

Si Cynico barbam petulans Nonaria vellat.
His manè edictum, poſt prandia Callirhoën do.

INTERPRETATIO.

valdè, ſi quando *meretrix laſciva barbam vellicet Cynico. Iſtis matutino tempore decretum, poſt prandium* verò *Callirhoën concedo.*

ANNOTATIONES.

133. *Cynico.*] Pro quibuſlibet Philoſophis nominat Cynicos Perſius. Porrò ſecta illa valdè erat odioſa ob mordacitatem, ob quam Cynici dicti ſunt illi. Laërtius de Diogene refert, quòd interrogatus quare canis appellaretur, reſpondit: *quia in eos qui dant, blandior ſum: in eos qui non dant, oblatro; malos autem mordeo.* Alii ab obſcœnitate Cynicos volunt nomen habuiſſe. Vide Laërt. Lib. 6.

Barbam] Atrox erat injuria & ludibrium barbam vellere alicui tanquam fatuo nimirùm & ſtolido. Horat. Lib. 1. Satir. 3. ſub finem. Porrò Philoſophi barbam promiſſam alere affectabant: hincque ſapientem barbam vocat Horatius. Vide infrà Satir. 4. v. 1.

Vellat. Ut Lays Diogeni, qui meretricem hanc amavit, ut teſtatur Athen. Lib. 13.

Nonaria.] Meretrix juvenibus perniciosa, ut quidam volunt, ſic dicta à Nonis, quæ inter infauſtos dies cenſebantur: Macrob. Lib. 1. vel potiùs, quæ proſtat ab hora nona, & à prandio, cùm jam negotiis homines ſunt minùs occupati.

134. *His.*] Talibus hominibus imperitis & ineptis, artium liberalium ac ſcientiarum incapacibus, mando & indulgeo occupationes dignas ſe, nempè quæſtum & voluptates.

Mane edictum.] Forum manè petant, ubi Prætoris edicta excipiant, vacent avaritiæ & fœnori exigendo.

Poſt prandia.] Poſt forum prandeant: ac deinde per diem reliquum indulgeant voluptati. Ea eſt plebi imperitæ accommodata vivendi ratio.

Callirhoen.] Vel ſcortum aliquod famoſum: vel ſcenicos ludos, & fabulam de Callirhoë tunc temporis exhiberi ſolitam; vel natationem & deambulationem ad fontem iſtius nominis in Attica. Contendit Marcilius referendum eſſe ad Neronem, qui populum edicto vocaret, & cantarurum ſe Callirhoën promitteret: ut ſit Perſii ſenſus: tales ego auditores hinc à meis Satiris ablego ad audienda Neronis inepta carmina: ſuamque Interpres ille fulcit opinionem ex eo quòd Neronem in hac Satira Perſius præcipuè ſpectet.

SATIRA II.

HUNC, Macrine, diem numera meliore lapillo,
Qui tibi labentes apponit candidus annos.
Funde merum Genio. Non tu prece poſcis emaci,

INTERPRETATIO.

O *Macrine, recenſe optimo calculo diem iſtum, qui fauſtus addet tibi annos fugaces. Effunde vinum Genio. Tu vero pactitie non petis res,*

ANNOTATIONES.

1. *MAcrine.*] Intelligunt nonnulli Minutium Macrinum Brixianum, de quo mentionem facit Plinius perhonorificam Lib. 1. Epiſt. 14. Verùm doctiſſimo cuique videtur fuiſſe potiùs Plotius quidam Macrinus, quem Perſii condiſcipulum exiſtimat etiam fuiſſe Caſaubonus. Favet certè vetus Scholiaſtes, qui ſic habet in huncce locum: alloquitur Plotium Macrinum hominem ſanè eruditum & paterno ſe affectu diligentem, qui in domo Servilii didicerat, à quo agellum comparaverat, indulto ſibi pretio aliquanto.

Hunc diem numera.] Inter fauſtos dies computa diem hunc, qui tibi natalis eſt, & quo propterea libellum hunc ſeu Satiram dono tibi mitto. Scilicet mos erat apud veteres natali amicorum die munuſculo eos aliquo afficere: & Poëtæ quidem doctique opuſcula ſua deferebant Quod hic facit Perſius erga Macrinum.

Meliore lapillo.] Candido nempè, quo res lætæ notabantur; ſicut atro res mœſtæ & infelices.

Martial. Epigram. 53. Lib. 9.

Felix utraque lux, dieſque nobis
Signandi melioribus lapillis.

Perſ. Satir. 5.

Illa prius cretâ, mox hæc carbone notaſti.

Secutus Horatium Lib. 2. Satir. 3.

Cretâ an carbone notandi?

Cæterùm mos ille fortunatos dies albis calculis, infelices nigris numerandi, viguiſſe apud Thracas primùm, auctor eſt Plinius Lib. 7. cap 40. At quod aliqui addunt hinc tranſiſſe ad Cretenſes, non ita compertum: imò jugulat eos ille ipſe, quo uno freti id affirmant, Horatii locus Lib. 1. Ode 36. *Creſſâ ne careat pulcra dies notâ.* Ubi certè album lapillum è Creta venientem expreſsè deſignat: alioquin parùm diſtingueret lætam notam à triſti, ſi Cretenſes perinde ac alii candidis fauſtos dies, infauſtos nigris lapillis notare conſueviſſent. Unde etiam patet, quàm longè aberrent, qui citato Horatii loco legunt, *Threſſâ*, pro, *Creſſâ*.

2. *Qui tibi labentes*, &c.] Qui ævum quod quotidie elabitur, tibi producit, novum annum tibi dando & auſpicando.

Candidus.] Bonus, propitius: ut explicui Satir. 1.

3. *Funde merum genio.*] Horat. Ep. 1. Lib. 2.

Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant;
Floribus & vino Genium memorem brevis ævi.

Tibull. Lib. 2. Eleg. 4. de Genio ait:

Atque ſatur libo ſit, madeatque mero.

Ubi obſervandum eſt, cæteris quidem diebus Genio litatum olim fuiſſe cæsâ victimâ, ut patet ex Horat. Lib. 3. Ode 17.

Cras Genium mero
Curabis, & porco bimeſtri

Quæ niſi ſeductis nequeas committere Divis.
At bona pars procerum tacitâ libabit acerrâ.
Haud cuivis promptum eſt, murmurque humileſque ſuſurros
Tollere de templis; & aperto vivere voto.

Interpretatio.

quas non poſſis credere Diis niſi ſemotis. Sed petentium magna pars ſacrificabit thuribulo ſecreto. Cuilibet facile non eſt ex ædibus ſacris amandare & verba ſecreta, & voces ſubmiſſas; & vitam agere precationibus manifeſtis.

Annotationes.

Cum famulis operum ſolutis. Illud autem nunquam fiebat die natali, eo quòd nollent vitam adimere eo die quo lucem acceperant: ſed litabant vino, floribus, &c. ut citati mox loci innuunt: ſive quia vinum hilaritatis ſymbolum & cauſa eſt; ſive quia per flores vitæ quidem amœnitas ſimul & brevitas ſignificabatur, juxta illud Horatii citatum, *memorem brevis ævi*. Vide Cenſorinum.

Genio.] Id eſt, in honorem Genii, qui Deus erat, ſub cujus tutela naſci quemlibet & vivere antiqui credebant, quem propterea quotannis colebant die natali.

Non tu prece, &c.] O Macrine optime, non perinde ac Avari injuſta vota Diis nuncupas.

Emaci.] Impudenter & impiè cum Diis ita paciſcendo: ſiquidem hoc vel illud mihi largimini, hæc & illa dona rependam ego vobis. Plato in Euryphrone ait quorumdam petentium religionem videri mutuam Deos inter & homines nundinationem. Petronius de illis: *Statim*, inquit, *antequam limen Capitolii tangant, alius donum promittit, ſi propinquum divitem extulerit; alius ſi theſaurum effoderit*, &c.

4. *Seductis.*] Quaſi ſeorsùm ductis & clam, quia pudet ejuſmodi vota palam facere & coram hominibus, quorum illos non pudet coram Diis. Alii explicant corruptis per munera: ſed non placet.

Nequeas.] Id eſt, non audeas, vel non poſſis ſine pudore, & impunè.

5. *Acerra.*] Vas eſt in quo thus adolendum ponitur. Tacitam vocat per metonymiam, id eſt illi taciti libant acerrâ. Porrò acerram impropriè Proceribus tribuit hic Perſius: nam divites de lance copioſa libant, ut eſt in fine hujus Satiræ: pauperes autem acerrâ, id eſt, pauca thuris grana, & tribus, ut aiunt, digitis prehenſa. Ovid. Lib. 4. de Ponto Eleg. 8.

Nec quæ de parva pauper Diis libat acerrâ;
Thura minùs grandi quàm data lance valent.

6. *Murmurque humileſque ſuſurros.*] Interpretantur ferè omnes de tacitis votis & precibus: pauci, de immurmuratione quâ, dum quiſque Deos rogat quod optat, voce ſubaltâ, templum confuſis vocibus impleretur turbareturque: quod etiam illi ad oſtentationem faciebant: unde Perſius mox: *mens bona*, &c. *hæc clarè*. His ego adſtipulor, ne videatur Perſius eadem ſæpiùs inculcare.

Tollere de templis.] Vix queas irreligioſos & impios hos precatores arcere è templis, adeo cupiditas excæcat, ut ſuum nefas non videant; ſic urget, ut abſtinere non poſſint. Sic apud Ovid. Faſt. 5. Mercator orat Mercurium

Da modò lucra mihi . . . & emptori verba dediſſe.

Et apud Horat. Lib. 1. Epiſt. 16. improbus ſic improbè precatur.

Labra movet metuens audiri: pulcra Laverna,
Da mihi fallere, da juſtum ſanctumque videri;
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Et aperte vivere.] Nec ita facile eſt cuivis, non niſi bona optare, adeo ut non pudeat optata palam proferre; &

Mens bona, fama, fides, hæc clarè, & ut audiat hoſpes.
Illa ſibi introrsùm, & ſub lingua immurmurat: ô ſi
Ebullit patrui præclarum funus! Et, ô ſi

INTERPRETATIO.

Sint *animus ſanus*, *bona exiſtimatio*, *fidelitas*. *iſta apertè* poſtulantur, *at que* ita *ut externus percipiat*. At avarus *hæc ſecum*, *intus*, *& ſub lingua muſſitat*: *utinam prodeat pompa funebris ſumptuoſa patrui mei! Atque uti-*

ANNOTATIONES.

ſic loqui cum hominibus tanquam Dii audiant, & ſic cum Diis, quaſi audiant homines: quod Philoſophiæ præceptum laudat Macrobius Saturnal. Lib. 1 cap. 7.

8. *Mens bona.*] Juvenal. Satir. 10.

Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano.

Seneca Epiſt. 94. *Roga bonam mentem, bonam valetudinem animi, deinde corporis.*

Hæc clarè.] Honeſta illa vota apertè nuncupantur, & ut audiri ab hoſpite non pudor ſit: vel, hæc clarè petuntur ad oſtentandam probitatem: unde & audiri ab aliis affectat ille qui precatur. Vide ſuprà.

Hoſpes.] Ponitur pro quolibet externo: propriè verò dicitur qui tecto excipit peregrinum & externum, pariter & qui excipitur Tull. pro Dejotaro; *Per dextram iſtam, quam hoſpes hoſpiti porrexiſti.*

Ovid. Metamorphoſ. 1.

Non hoſpes ab hoſpite tutus.

9. *Illa ſibi introrſum.*] Quædam verò non niſi clam, intra dentes, & intùs petere audent, ſcilicet quæcumque improba ſunt & inhoneſta. Duplex igitur culpat voti genus: alterum quod introrſum, & ſeductis Diis; quale eſt illud apud Horat. loco cit. Lib. 1. Epiſt. 16. & apud Ovid. loco etiam mox allato Faſt. 5. qualia etiam ſunt quæ hic noſter Perſius effert: alterum eſt quod fit ad oſtentationem, ut dixi, & clarè, & apertè; quod & audiri petitur; vocatque Perſius murmur & humilem ſuſurrum.

10. *Ebullit*] Pro, *ebullierit*, ſicut *dedim*, pro, *dederim*: *vixet*, pro, *vixiſſet*; Æneid. 11. v. 118. metaph. ab aqua ebulliente, quæ intumeſcit & effluit. Ita legi affirmat Caſaubonus in antiquiſſimis codicibus. Vide Proverb. cap. 15. v. 2. vulg. edit. Cic. Tuſc. 3. cap. 42. &c. Nonnulli refragantur tamen, & malunt, *ebullet*, ab *ebullo, as*: ut ſit ſenſus, utinam velut bulla appareat & ſtatim poſteà evaneſcat: alludendo ad illud Terentii Varronis: *homo bulla*. Hujus quidem ſententiæ auctores priorem velut ineptam ſuggillant, ſed quo jure non video.

Patrui.] *Patrui* dixit potiùs quam avi optari mortem, fortè quia *patrui* utplurimùm cenſurâ moleſti, ut dixi Satir. 1.

Et Horat. Lib. 3. Ode 12.

Metuentes patruæ verbera linguæ.

Præclarum funus.] Vel funalibus ſplendidum, & apparatu & exequiarum pompâ magnificum.

Virgil. Æneid. 11. v. 143.

Funereas rapuere faces, lucet via longo
Ordine flammarum, & latè diſcriminat agros.

Vel, quod hæredi avido expetendum & quæſtuoſum erit. Quidam per funus intelligunt ſepulcrum: ut ſenſus ſit: utinam aperiatur & ruat per ſe patrui mei ſepulcrum, ut cum violare & rumpere illud non audeam, certè ſic adipiſcar aurum in eo conditum: nempè veteres ſecum jubebant ſuos theſauros ſepeliri. Et Joſephus refert è Davidis ſepulcro eruta talentorum auri tria millia ab Hircano, qui ſic ab obſidente ſe Antiocho redemerit datis trecentis. Hæc tamen opinio minùs arridet. Alii explicant vocem, *præcla-*

Sub raſtro crepet argenti mihi ſeria dextro
Hercule! pupillumve utinam, quem proximus hæres
Impello, expungam! Namque eſt ſcabioſus, & acri

INTERPRETATIO.

nam, amico Hercule, vas fictile argento refertum *mihi reſonet ſub ligone! O ſi vel deleam pupillum, quem inſequor hæres* ego *maximè propinquus! Enimverò laborat impetigine, & vehementi*

ANNOTATIONES.

rum, quaſi qui funus optat videre patrui, ejus tantùm gloriam & honorem intueri videatur; non ſuam cupiditatem oſtendere.

11. *Sub raſtro.*] Ne mirere, quod viro diviti ac nobili raſtrum attribuat Perſius, cum etiam ab aratro Dictatorem evocatum viderimus, Satir. 1. ſcilicet agricultura magno erat in honore apud Romanos: nec homini probro erat, ſuum per ſe agrum colere

Crepet.] Id eſt, jucundum mihi edat ſonitum reperta fodiendo & terram vertendo.

Seria.] Vas teſtaceum oblongum, quòd occultatum ſit ſeu hoſtium ſeu furum metu; teſta porrò terræ infoſſa non putreſcit. hinc in ſeriis & ollis theſauros infodiebant veteres. Inde eſt Plauti Aulularia.
Et Horat. Lib. 2. Satir. 6.
O ſi urnam argenti fors qua mihi monſtret.

Dextro Hercule.] Propitio, favente. Horat. loco mox cit. *amico Herculi*. Hic enim recludendis theſauris præſidere credebatur; ſicut Mercurius aperto lucro & negotiationi: uterque porrò repentino & inexpectato lucro; unde & Lucrii Dii appellantur. Arnob. Lib. 4 Plaut. Moſtell. *Is vel Herculi conterere quæſtum poſſiet.* Et Diodor. Sicul. Lib. 5. cap. 2 refert Herculem ad honorem ſibi à Palatinis impenſum, dixiſſe; eos qui ſibi poſtquam ad Deos tranſlatus eſſet, decimam bonorum dicarent, vitam felicem victuros: quod & eveniſſe experientia docuerit: & factitatum à Lucullo Romanorum ditiſſimo aliiſque fuerit.

12. *Pupillum.*] Puer eſt ſub tutoris poteſtate conſtitutus, donec per ætatem ſui juris fiat, & ſuorum ipſe bonorum adminiſtrationem capeſſat.

Quem proximus hæres impello.] Quem ſubſequor proximè in ordine hæredum ſecundorum: vel cui ſum pupillariter ſubſtitutus.

13. *Impello.*] Metaph. ab iis qui ſeſe in turba comprimunt, ut citius progrediantur.

Expungam.] Metaph. vel à Jure Civili, in quo is diſpungere dicitur qui mutat quidpiam in tabulis teſtamenti, & expungere, qui delet: vel à re militari. Milites enim expungi dicuntur; quorum, datâ miſſione, nomen ex albo deletur, quod punctis inſcriptum fuerat In bello verò (ut ait vetus Interpres hic) *cadente qui primus eſt, ſuccenturiatur alius*. Senſus porrò eſt: utinam illum mors rapiat, cujus hæreditas mihi continget: vel, deleatur è teſtamento nomen ejus cui ſecundus hæres ſuccedo.

Namque eſt ſcabioſus.] Impiis votis excuſationem prætendit nequam ille vitæ alienæ inſidiator: nempe: contagioſo laborans puer morbo cur vivat? Vel, apud ſe meditatus, quâ viâ impunè expungat pupillum, & veneno tollere fortè apud ſe ſtatuens, ſperat ſuum ſcelus occultum fore, quod ille ſit malè affectâ valetudine; plenus nempe ſcabie & atrâ bili, quæ multorum morborum cauſa eſt. In quo etiam ſe tuetur exemplo Nerii, qui tres uxores veneno impunè ſuſtulit, & ſic locuples factus eſt.

Et acri bile tumet.] Contendunt aliqui mordicùs legendum, *atrâ bile tumet*, contra Caſaubonum. At quid vetat ipſam melancholiam bilem acrem appellari?

Bile

Bile tumet. Nerio jam tertia ducitur uxor.
Hæc ſanctè ut poſcas, Tiberino in gurgite, mergis
Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas.
Heus age, reſponde: minimum eſt quod ſcire laboro.

INTERPRETATIO.

bile intumeſcit. Nerius tres jam habuit conjuges. Atque ut talia ritè petas, matutino tempore iterum & tertiò caput lavas in flumine Tiberi; & nocturna inſomnia aquâ fluviali expias. Heus dic, reſponſum da: non eſt magnum id quod à te diſcere cupio.

ANNOTATIONES.

14. *Nerio.*] Is fuit inſignis fœnerator, lucri adeo perditè cupidus, ut etiam tres uxores veneno ſuſtulerit, ut earum dote poriretur. Scilicet apud veteres dos adventitia & non data patrio nomine, ſi repudium non intervenifſet, moriente conjuge, marito cedebat: imò & dos quoque profectitia, ſeu à patre de bonis propriis conſtituta, ſi modò pater ſuperſtes non foret. Ulpian. tit. 6. de Dot. Senſus eſt: ecce, inquit avarus, mea uxor etiamnum vivit, cum Nerius è tribus uxoribus mortuis tres dotes nactus dives evaſerit.

Horatius Lib. 2. Satir. 3.

Scribe decem. Nerio.

Ducitur.] Alii legunt, *conditur*, id eſt, ſepelitur.

15. *Hæc ſanctè ut poſcas.*] Atque hæc licèt impia tibi videris ritè petiturus, ſi modò, ut facis, ritus omnes exteriores & ſolemnes diligentiùs obſerves.

Tiberino in gurgite.] Tiberis fluvius Romam interfluens, priùs *Albula* dictus. Ovid. Faſt. 2.

Albula quem Tiberim merſus Tiberinus in undis
Reddidit.

Mergis.] Vota facturi & ſacra, vivo ſe flumine priùs abluebant.

Virgil. Æneid. 4.

Attrectare nefas donec me flumine vivo
Abluero.

Præterea obſerva verbum, *mergis*, propriè hic adhiberi. Nam qui Diis Inferis litabant, aquâ ſe reſpergebant tantùm: qui verò Diis Superis ſacra faciebant, mergebant ſe, & totos abluebant. Macrob. Saturnal. Lib. 3. cap. 11.

16. *Manè.*] Solis ortu fiebant ſacra Diis Superis ac Cœlitibus: Manibus autem & Diis Inferis, veſperi, & occidente Sole: ut obſervant veteres Interpretes Apollonii in Argonautis, & Pindari in Iſthmiis, ad Od. 4.

Bis terque.] Solemnes hi numeri in Sacris.

De binario Ovid. Faſt. 4.

Bis caput intonſum fontanâ ſpargitur undâ,
Bis ſua fagineâ tempora fronde tegit.

De ternario verò idem ibid.

Ter caput irrorat, ter tollit ad æthera palmas.

Et Virgil. Eclog. 8.

Terna tibi hæc primùm triplici diverſa colore
Licia circumdo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco, numero Deus impare gaudet.

Et noctem flumine purgas.] Antiqui nocte ipsâ ſicut & nocturnis inſomniis pollui ſe credebant, ut notat Servius; unde poſt illa ſe expiabant frequenti ablutione; quod etiamnum retinent & obſervant Turcæ.

Propert. Lib. 3. Eleg. 9.

Ac primùm purâ ſomnum tibi diſcute lymphâ.

Tibull. Lib. 3. Eleg. 4.

. . . . *Omina noctis*
Farre pio placant, & ſaliente ſalo.

17. *Heus age reſponde.*] Inſtituit hic Perſius dialogiſmum, quo impie-

De Jove quid ſentis? Eſtne, ut præponere cures
Hunc cuiquàm? Cuinam? Vis Staio? An ſcilicet hæres,
Quis potior judex, puerisſve quis aptior orbis?
Hoc igitur, quo tu Jovis aurem impellere tentas,
Dic agedum Staio. Proh Jupiter! O bone, clamet,
Jupiter! At ſeſe non clamet Jupiter ipſe?
Ignoviſſe putas, quia cùm tonat, ocyus ilex
Sulphure diſcutitur ſacro, quàm tuque domuſque?
An quia non fibris ovium, Ergennâque jubente,
Triſte jaces lucis, evitandumque bidental,

INTERPRETATIO.

Quid exiſtimas de Jove? Eſtne talis, *ut illum præferre velis alicui? Eccui? Viſne* præponere *Staio? Numquid ni mirùm dubitas, uter melior judex, vel uter ſit magis idoneus pueris orbis? Illud ergo, quo tu conaris Jovis auriculam commovere, heus* idipſum *loquere apud Staium.* Is certè *exclamaret ſtatim, O Jupiter! O benigne Jupiter! Atqui* an *ſeipſe Jupiter non inclamabit?* An *credis* Jovem *veniam indulſiſſe, quoniam quando fulminat, ilex potiùs concutitur ſanctè ſulphure, quàm tu, & ædes tuæ? Et quoniam non proſtratus es* in *ſilvis, mæſtum & non tangendum bidental, expiandum extis oviculorum, & Ergennâ præcipiente,*

ANNOTATIONES.

tatis convincit illos homines vota improba facientes, argumento à minori ad majus. Vide infrà.

19. *Staio.*] *Staius Albius* Opplanicus conjugem ſuam primò, tum fratrem fratriſque uxorem gravidam veneno ſuſtulit, aliiſque ſceleribus benè multis ſeſe contaminavit. Unde ponitur hic pro homine corruptiſſimo. Vide Cic. pro Cluentio.

21. *Hoc igitur*, &c.] O impie, non audes apud hominem perditiſſimum id loqui, & ea vota nuncupare, quæ apud Jovem confidenter loqueris: Jovem igitur pejorem exiſtimas & corruptiorem homine quolibet improbiſſimo: quod niſi ſentires, tam ſcelerata vota Jovi facere ſanè erubeſceres.

Jovis aurem impellere.] Jovem ad libitum flectere & exorare.

23. *At ſeſe non clamet*, &c.] An Jupiter non ſeipſe ad vindictam excitabit? Non indignatus fulmen arripiet?

24. *Ignoviſſe putas*, &c.] Hæc ſimpliciter & narrativè, non interrogativè legenda vult Caſaubonus; ut vulgi errorem referat Perſius, quem mox confutat dicendo, *An quia*, &c.

25. *Sulfure.*] Id eſt, fulmine, quod ſulphureum odorem exhalat. Plin. Lib. 35. cap. 15.

26. *An quia non fibris*, &c.] An quòd non es fulmine ictus, necdum jaces in ſilvis, non contingendus ſine piaculo, expectans ſepulturam ibidem ex mandato Ergennæ aruſpicis, qui bidentibus cæſis locum expiabit; an propterea quòd hucuſque tibi pepercit Jupiter, idcircò putas non metuendam ampliùs ejus vindictam, imo licere tibi impunè Jovi deinceps illudere?

Fibris.] Extis. Satir. 1.

Ergennâque jubente.] *Ergennas* Etruſcus aruſpex, fulminum procurator & expiator; cujus ex præcepto omnia fiebant. Vide Juvenal. Satir. 13. v. 62. Annot.

27. *Evitandumque bidental.*] *Bidental*, locus eſt fulmine ictus. Nomen à bidentibus ovibus, de quibus vide Gell. Lib. 16. cap. 6. Cùm enim fulmen ceciderat, aderant illicò fulgurum procuratores, locum clauſtris ſepiebant,

Idcircò ſtolidam præbet tibi vellere barbam
Jupiter? Aut quidnam eſt, quâ tu mercede Deorum
Emeris auriculas? Pulmone, & lactibus unctis?
Ecce avia aut metuens Divûm matertera, cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infami digito, & luſtralibus antè ſalivis

INTERPRETATIO.

an ideo Jupiter fatuam barbam porrigit tibi vellicandam? An verò eſt aliquid. quo tu pretio mercatus ſis aures Deorum? An pulmone, & pinguibus inteſtinis? Aliunde *en avia vel matris ſoror Deos timens, infantem tollit ex incunabulis*, ejuſque *frontem & labia humida*

ANNOTATIONES.

arâque exſtructâ, & cæſis oviculis conſecrabant; unde calcare illum nefas. Porrò *bidental* ponitur pro homine fulgurito, ſicut carcer apud Lucilium pro homine carcere digno. Obſervandum ex lege Numæ, non licere juſta perſolvere homini fulminato; ibidemque ſepeliri cautum fuiſſe non crematum; nec fas fuiſſe eum in genua tollere, & efferre: unde benè Perſius poſt Horatium in Arte, dixit; *triſte & jaces*. Aliquando etiam intra ſeptum, ſuper terram relinquebantur qui fulminati erant; amiciebanturque veſte candidâ, velut a Jove honorati, ut mortui illi non putreſcentes ſpectaculo forent. Feſtus, Servius, Artemidorus Lib. 2. cap. 8. Vide & Plin. Lib. 2. cap. 54. Plutarch. in Quæſt. Convival. Lib. 4. cap. 2.

28. *Stolidam præbet*. &c] Velut fatuo & ſtolido. Nam barbam vellicare alicui grave ludibrium. Satir. 1. Et Horat. Lib. 1. Serm. Satir. 3.

Vellunt tibi barbam laſcivi pueri.

Vellere barbam.] Alluſio ad factum Dionyſii Syracuſani qui Epidauri barbam Æſculapio auream ademit, ludibrium addens, non decere patrem eſſe imberbem, nempè Apollinem, filium verò ſcilicet Æſculapium, barbatum eſſe.

29. *Aut quidnam eſt*, &c.] Id eſt: aut verum eſt quod dico, aut aliquid eſt quo tu addictos tibi Deos ſpondes.

30. *Emeris auriculas*] Pronas & faciles ad arbitrium, mercede pactâ, & velut ex convento tibi addixeris.

Pulmone.] Metonymia pro quibuſlibet partibus inteſtinis lautioribus.

Lactibus.] *Lactes* dicuntur partes inteſtinæ graciliores, quaſi lacte candidiores & molliores.

Unctis.] Id eſt, lautis & pinguibus. Horat.

Ut canis à corio non exterrebitur uncto.

31. *Ecce avia*, &c.] Vota avarorum hactenus carpſit: jam ſuperſtitioſas mulierum preces reprehendit, quas ſolebant illæ pro infantibus concipere die luſtrico & nominali, nempe octavo ab ortu, pro puellis; nono, pro pueris: ſolitaſque adhiberi cæremonias perſtringit hic Perſius. Vide Cœl. Rhodig. Lib. 22. cap. 12.

Matertera.] Dicitur quaſi, *mater altera*. Nempe munus luſtrandi puerum pertinebat ad anus religioſas è cognatione præcipuas, quæ hujus rei causâ conveniebant.

33. *Infami digito*.] id eſt, medio, qui infamis dicebatur, eò quòd ille contractis aliis extenſus ſpeciem quamdam pudendam repræſentet Unde probroſum erat, alicui oſtendere medium digitum, reliquâ manu contractâ, porrectum; hoc enim modo notabantur cinædi & molles. Petron. Dio Chryſoſt. orat. 33. Martial. Epigramm. 28. Lib. 2. Juvenal. Satir. 10 Alex. ab Alexandro Lib. 4. cap. ultimo. Porrò eo potiſſimùm digito utebantur piatrices illæ mulieres, quia qualiber obſcœ-

Expiat, urentes oculos inhibere perita;
Tunc manibus quatit, & ſpem macram ſupplice voto
Nunc Licinî in campos, nunc Craſſi mittit in ædes.
Hunc optent generum Rex & Regina: puellæ
Hunc rapiant: quicquid calcaverit hic, roſa fiat.
Aſt ego nutrici non mando vota; negato
Jupiter hæc illi, quamvis te albata rogarit.

INTERPRETATIO.

anteà luſtrat turpi digito, & ſalivis expiantibus, docta prohibere oculos faſcinantes; deinde manibus eum motitat, & humili precatione ſpem exiguam inducit modo in agros Licinii, modò in domum Craſſi. Modò orat ut *Rex & Regina in generum adſciſcant; ut illum Virgines auferant; ut quodcumque ille pede triverit, in roſam vertatur. Ego verò nutrici non committo preces; ſed* tu, *ô Jupiter, iſta huic denega, etiamſi te oraverit induta veſte albâ.*

ANNOTATIONES.

na contra faſcinum valere credebant. Aliam nec improbabilem afferunt rationem nonnulli, quòd dicta manûs figura deſignet & exhibeat Priapum faſcinationum averruncum.

Luſtralibus ſalivis.] In expiationibus adhibitam ab Antiquis ſalivam teſtantur Petron. & Plutarch. Hanc autem ſalutarem eſſe ait Plin. Lib. 28. cap. 4. Obſerva interim eoſdem propè ritus à veteribus uſurpatos in die luſtrico & nominali; qui adhibentur in Baptiſmo Chriſtianorum.

34 *Urentes oculos.*] Id eſt, enecantes, mortem afferentes. Vide Plin. Lib. 7. cap 2. Item faſcinantes: nam faſcinum maximè pueris timebant; & ad illud inhibendum ſalivam etiam valere arbitrabantur.

35. *Quatit.*] Puerum luſtratum motitat & veluti præſentibus Diis offert: deinde poſt expiationem preces pro eo & vota concipit.

Spem macram.] Id eſt, infantem, de quo tenuis adhuc ſpes eſſe poteſt. Virgil.

Nec ſpes jam reſtat Iuli.

36. *Licini.*] De quo Licinio ſermo ſit non planè conſtat. Vetus ipſe Perſii Interpres dubitat ſitne idem vir Licinius Craſſus inter Romanos locupletiſſimus, & inde Dives cognominatus, an Licinius tonſor & libertus Auguſti qui valdè opulentus erat. Alii contendunt intelligendum potiùs C. Licinium Stolonem, qui, ut habet Livius Lib. 7. num. 16. ob poſſeſſa cum filio agri jugera mille, contra legem à ſe latam, ſuâ lege damnatus eſt. Cæterùm nec hi nec illi opinionis aut ſuſpicionis ſuæ ullam proferunt validam rationem.

Craſſi.] Sunt qui legant, *Cræſi.* Sed, *Craſſi*, ferè omnes retinent, intelliguntque de M. Craſſo, quem crebris domorum emptionibus & venditionibus locupletatum fuiſſe teſtatur Plutarchus in ejus vita. Porrò Licinius & Craſſus ponuntur hic pro quibuſlibet opulentis hominibus.

Mittit.] optat & precatur infanti magnas olim opes, agros, domos, &c & optando velut in earum poſſeſſionem immittit. Virgil. Æneid. 11. v. 47.

Mitteret in magnum Imperium.

Obſerva etiam Prætorem mittere propriè in poſſeſſionem rei alicujus.

39. *Nutrici non mando.*] Id eſt, nolim nutricem id ſibi muneris aſſumere, ut pro puero vota concipiat. Nam parentes & nutrices optant alumnis potiùs quæ videntur bona; quàm quæ ſunt revera, v. g formam, opes, &c. Senec. Epiſt. 60. Etiamnum optas quod tibi optavit nutrix. Et Epiſt. 32. omnium tibi eorum contemptum opto, quorum copiam parentes optaverunt.

40. *Albata.*] Albis veſtibus induti

Poſcis opem nervis, corpuſque fidele ſenectæ:
Eſto; age. Sed grandes patinæ, tucetaque craſſa
Annuere his Superos vetuere: Jovemque morantur.
Rem ſtruere exoptas, cæſo bove; Mercuriumque
Arceſſis fibrâ. Da fortunare Penates,
Da pecus, & gregibus fœtum. Quo, peſſime, pacto,
Tot tibi cum in flammis junicum omenta liqueſcant?
Et tamen hic extis, & opimo vincere farto
Intendit. Jam creſcit ager, jam creſcit ovile:
Jam dabitur, jamjam; donec deceptus, & exſpes
Nequicquam fundo ſuſpiret nummus in imo.

INTERPRETATIO.

Quod ſi *petis robur nervis, & corpus validum in ſenectute. fiat, benè eſt. At ampli catini. & pinguia farcimina prohibent Deos. & Jovem retardant iſta concedere.* Tu verò *cupis opes accumulare. bove mactato, & extis provocas Mercurium*, dicens, *largire domum fortunatam, concede greges, & fœcunditatem pecori.* Sed, ô *improbiſſime, quomodo* hæc fiant, *dum tot inteſtina juvencarum liqueſiunt à te in igne. Atque ille nihilominus ſperat victor eſſe per inteſtina, & pingue libum. Nunc ager incrementum capit, nunc ovium grex augetur: modò*, ait ille, *protinus concedetur* quod opto; *uſque dum nummus defraudatus, & ſine ſpe ingemiſcat fruſtrà in infimo arcæ fundo.*

ANNOTATIONES.

erant qui ſacrificabant, eo quòd ille candor veſtis animi ſignificet innocentiam. Tull de Legibus.

41. *Poſcis opem nervis.*] Jam alia quædam aliorum abſurda vota condemnat Perſius.

Nervis.] In quibus maximè conſiſtit robur corporis.

42. *Sed grandes patinæ.*] Sumptuoſa tua convivia, eſcæ nimiæ idipſum deſtruunt quod tam enixè petis.

Tuceta.] *Tucetum* genus eſt farciminis è ſuillis carnibus minutim conciſis: alii dicunt quamlibet eſcam delicatam, hoc nomine appellari.

44. *Mercurium arceſſis.*] Tanquam lucri Deum. Vide Plaut. Amphitr. in Prologo.

46. *Quo, peſſime, pacto.*] Quâ ratione vis gregem tuum creſcere, quem frequentibus ſacrificiis temerè & perperam multiplicatis omninò is imminutum & diſperditum.

47. *Flammis.*] Quibus cremantur victimæ.

Omenta.] Inteſtina ſunt molliora; inquit Celſus: Plinius autem Lib. 11. cap. 37. ait eſſe membranas tenues, quæ ventrem interiorem integunt.

Liqueſcant.] ob adipem & pinguedinem inteſtinis adhærentem, quæ multa adhibebatur à Sacrificantibus, ut eâ liqueſcente ignis accenderetur, & carnes citiùs conſumerentur.

48. *Et tamen hic.*] Avarus ille & impius precator.

Vincere.] Deos muneribus expugnare, & quidlibet conſequi ab illis.

Farto.] Libum erat è farre, vino, melle, &c. dictum à farciendo, quod è multis erat confertum rebus. Legendum quidam eſſe contendunt *ferto*. Dictum ſeu ob rationem mox allatam, ſeu quòd ad ſacra ſæpè ferretur.

49. *Jam creſcit ager.*] Inquit avarus ſemetipſum ſpe vanâ deludens.

51. *Suſpiret.*] Spiret quaſi & unus reſtet nondum ſtultè conſumptus, ut cæteri.

Si tibi cratêras argenti, incuſaque pingui
Auro dona feram, ſudes; & pectore lævo
Excutias guttas: lætari prætrepidum cor:
Hinc illud ſubiit, auro ſacras quòd ovato
Perducis facies. Nam fratres inter ahenos,
Somnia pituitâ qui purgatiſſima mittunt,
Præcipui ſunto: ſitque illis aurea barba.
Aurum vaſa Numæ, Saturniaque impulit æra;

INTERPRETATIO.

Si efferam tibi pateras argenteas, & munera ex auro ſolido fabricata, tu ſtatim *ſudorem emittas, & ſtillas effundas è thorace ſiniſtro: præcordia* tua *palpitantia exultare* incipiant*: inde hoc venit, quod incruſtas ſanctos* Deorum *vultus auro triumphato. Etenim inter germanos ære fuſos, hi præferendi ſint qui immittunt inſomnia pituitâ maximè defæcata: & his detur barba ex auro. Aurum expulit vaſcula Numæ,* necnon *aneas Saturni* crateras, *atque*

ANNOTATIONES.

52. *Incuſa.*] In incude fabricata, vel cælata. Quidam interpretantur infecta, infabricata, ut ſit maſſa auri nondum cuſa.

53. *Pectore lævo.*] Siniſtrâ pectoris parte, in qua ſitum eſt cor. Quidam interpretantur, maligno, perverſo: ſed minùs placet.

54. *Excutias guttas.*] Sudoris ſtillas, ob vehementem cordis commotionem & lætitiam: eritque hæc expoſitio prioris ſententiæ, *ſudes.* Sunt qui de lacrymis intelligant: ſed reclamant hæc verba *pectore lævo.*

55. *Hinc illud ſubiit.*] Ex eo quod ita gaudes dato tibi auro & argento, hinc animum tuum ſubit opinio, & putas iis pariter Deos gaudere: proindeque eorum ſtatuas auro exornas, ut eos demercaris.

Ovato.] Ex hoſtibus reportato & ex eorum ſpoliis. Ovatio minor triumphus, dictus ab ove quæ tunc mactabatur, ſicut bos in majori triumpho. Nec enim placet deducere ab ovo, ut volunt nonnulli, eo quod quæ inaurantur priùs ovi albo illinuntur.

56. *Nam fratres inter,* &c.] Ironia eſt.

Fratres inter ahenos.] Hi ſunt quinquaginta filii Ægypti, quorum ſtatuæ in porticu Apollinis Palatini erectæ. Harum enim quædam oracula & reſponſa per ſomnum poſtulantibus reddere credebantur. Ita vetus Interpres, Caſaub. &c. Adverſus nonnullos, qui intelligunt alii quidem Caſtorem & Pollucem, alii verò quoſlibet Deos, qui fratres dicantur, quia ſunt omnes filii unius matris Cybeles, quorum pleræque ex ære erant ſtatuæ.

57. *Pituitâ purgatiſſima.*] Ea enim vera putantur inſomnia, quæ non proveniunt ex humoribus.

58. *Sitque illis aurea barba.*] Superſtitioſi veteres è ſupradictis ſtatuis eas inaurabant, à quibus immiſſum ſibi verum aliquod ſomnium credebant: & quos maximè Deos colebant, iis barbam auream dabant, ut dictum eſt de Æſculapio ſuprà ad ea verba, *Vellere barbam.* Vide & Sueton. in Caligula, cap. 52.

59. *Vaſa Numæ.*] Teſtacea, ſimplicia, qualia adhibuit Numa Pompilius religioſorum rituum apud Romanos auctor. Cic. Parad. 1. Plin. Lib. 35. cap 12. & Lib. 33. cap 11.

Saturnia] Qualia erant in uſu temporibus vel in æde Saturni. Ovid. Faſt. 1.

Veſtaleſque urnas, & Tuſcum fictile mutat.
O curvæ in terris animæ, & cœleſtium inanes!
Quid juvat hoc, templis noſtros immittere mores,
Et bona Diis ex hac ſcelerata ducere pulpa?
Hæc ſibi corrupto caſiam diſſolvit olivo,
Et Calabrum coxit vitiato murice vellus.
Hæc baccam conchæ raſiſſe; & ſtringere venas
Ferventis maſſæ crudo de pulvere juſſit.
Peccat & hæc, peccat: vitio tamen utitur. At vos,
Dicite, Pontifices, in ſancto quid facit aurum?

INTERPRETATIO.

immutat capedines Veſtæ, ac teſtas Etruriæ. O mentes pronæ in terram, & vacuæ rerum Cœli! Quid prodeſt illud, inducere mores noſtros ædibus ſacris, & judicare quædam eſſe grata Numinibus, ex iſta noſtra carne delicata ſceleris plena? Illa diluit ſibi caſiam oleo vitiato, & decoxit lanas Calabriæ conchylio corrupto. Illa imperavit avellere unionem è concha; & conflare venas caleſcentis metalli è pulvere non cocto. Scelerata eſt illa quidem, *etiam ſcelerata eſt: nihilominus* ſuum *illi ſcelus utile eſt. Sed vos, ô Antiſtites, loquimini; quid prodeſt aurum in ſacro?*

ANNOTATIONES.

60. *Veſtaleſque urnas.*] Quales adhibebant Veſtales in ſacris Veſtæ.

Thuſcum fictile.] Thuſci religioni admodum fuerunt dediti, ſuoſque ritus ac cæremonias a iis populis accommodarunt. Hi fictilibus vaſis in ſacris ſuis utebantur

63. *Et bona Diis ex hac*, &c.] Et credere Diis ea probari & bona videri, quæ nobis & noſtræ libidini jucunda ſunt

Pulpâ.] *Pulpa* & pulpamentum cibus delicatus, ſeu caro optima & ſine oſſibus. Metaphoricè ſumitur pro molli affectu erga luxum & delicias.

64. *Hæc.*] Pulpa nempè & mollities.

Corrupto caſiam, &c.] Invenit unguenta, in quibus caſia ſimul & oleum ſolvitur, dum miſcentur: pereunt nimirùm, ut tertium quid conficiant.

65. *Calabrum vellus.*] Tarentinam lanam, quæ eſt optima. Calabria regio Italiæ, hodie, *Terra d'Otranto.*

Murice.] Piſcis eſt marinus, è cujus humore color purpureus conficitur.

Coxit.] Infecit, tinxit: Id eſt, lana peregrinos colores ementiri didicit per noſtrum luxum. Quod quidem primi omnium invenerunt Lydi, ut habet Plin. Lib. 7. cap. 56.

66. *Baccam.*] *Baccæ* propriè ſunt fructus lauri: propter ſimilitudinem autem ita vocantur uniones & margaritæ. Horat. Epod. 8.

Nec ſit marita
Quæ rotundioribus onuſta baccis ambulet.

Raſiſſe.] Limâ avelliſſe unionem conchæ tenaciter adhærentem; vel etiam callo purgare docuit.

Et ſtringere venas. &c.] Id eſt, colligere pulverem & ramenta auri & argenti è venis terræ, & è fodinis: è quibus cùm eruta ſunt metalla igne purgantur, & pulvis conflatur in maſſam, excoquendo in fornace: unde vocat Perſius crudum, cùm extrahitur & colligitur è venis & meatibus ſubterraneis.

68. *Peccat & hæc peccat*. &c.] Noſtra hæc pulpa & libido eſt vitioſa quidem & peccat: attamen utilitatis aliquid capit è ſuo vitio & peccato. At quid emolumenti redundát in Deos ex auro quod infertur in eorum templa?

Nempe hoc quod Veneri donatæ à virgine pupæ.
Quin damus id Superis, de magna quod dare lance
Non poſſit magni Meſſalæ lippa propago:
Compoſitum jus, faſque animo; ſanctoſque receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto:
Hæc cedo, ut admoveam templis, & farre litabo.

INTERPRETATIO.

Scilicet illud quod proſunt imagunculæ puellares à puella Veneri oblatæ. Eccur non donamus Diis illud potiùs, quod proles Meſſalæ habens oculos vitiatos nequeat donare è patina capaci: legem humanam ac divinam benè *ordinatam* in *mente: & penetralia animi pura, & cor excitatum* in *virtute animoſa: da illa, ut inferam ſacris ædibus, & molâ ſalsâ* Deos *placabo.*

ANNOTATIONES.

70. *Nempe hoc.*] Ironia eſt.

Donatæ à virgine pupæ.] Ephebi bullas Diis Penatibus, puellæ Veneri pupas conſecrabant, ut fauſtum haberent matrimonium. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Senſus autem Perſii eſt: ſicut virgines nupturæ pupas ſeu infantium ſimulacra offerunt Veneri, ut veros infantes obtineant: ita vos, ô avari, tantulum auri offertis Jovi, Mercurio, aliiſve Diis, ut plurimùm nanciſcamini, & divites fiatis. Sacrificatis igitur non ex religione, ſed ex affectu avaritiæ, adeoque impii & improbi eſtis.

71. *Magna de lance.*] Id eſt, ex ingentibus divitiis. Alluſio eſt ad veterum morem, apud quos ex acerra pauperes, è lance divites libabant, ut initio hujus Satiræ diximus ad verbum, *acerra.*

72. *Meſſala.*] Ponitur pro quovis opulento & divite. Valerius Corvinus Meſſala à Meſſana urbe Siciliæ, ab eo expugnata, mutatâ unâ literâ, dictus; auctor & caput fuit illuſtris Meſſalinorum familiæ. Vide Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 6. ſub finem.

Propago.] Intelligit Cottam Meſſalinum, qui crapulæ deditus & gulæ, & à majoribus degener, in ſenectute adeo lippus fuit, ut palpebræ ejus in exteriorem partem converſæ eſſent.

73. *Jus faſque.*] *Jus* eſt id quod ſancitum eſt & licet lege humanâ; *fas*, quod divinâ.

Animo.] Legit Caſaubonus, *animi.*

74. *Incoctum.*] Pridem aſſuetum, omninò imbutum.

Generoſo honeſto.] Virtute quaſi naturali & ingenitâ.

75. *Farre.*] Leviore etiam munuſculo placabo Deos, modò integritatem morum habeam & innocentiam, quam pluris illi faciunt, quàm aurum & munera. De farris uſu in ſacris Vide Plin. Lib. 18. cap. 3. Item quæ notavi ad Juvenal. Satir. 9. v. 122. ad vocem, *Farre.*

Litabo.] *Litare*, non eſt ſimpliciter ſacrificare; ſed ſacrificio, quod petitur, obtinere. Quocirca ſoli probi viri *litare* dicuntur propriè; ſacrificare, quilibet, etiam improbi. Tit. Liv. Lib. 38. cap. 20. *Poſtero die, ſacrificio facto, cum primis hoſtiis litaſſet.* Plautus in Perſa: *Tum Jupiter faciat ut ſemper ſacrificem, nec unquam litem.*

SATIRA III.

SATIRA III.

NEMPE hoc aſſiduè? Jam clarum mane feneſtras
Intrat, & anguſtas extendit lumine rimas.
Stertimus, indomitum quod deſpumare Falernum
Sufficiat, quintâ dum linea tangitur umbrâ.

INTERPRETATIO.

SCILICET iſta continuò? Jam ſplendidum lumen matutinum ingreditur feneſtras, & luce auget arctas rimulas. Indulgemus ſomno, qui valeat concoquere vinum coctu *difficile, quando* Solis *umbra attingit quintam lineam.*

ANNOTATIONES.

SAtira hæc tota reprehenſio eſt deſidiæ juvenum bona ſtudia negligentium.

1. *Nempe hæc*, &c.] Quotidie ſcilicet hæc eadem ages & in clarum diem ſtertes? inquit præceptor ad diſcipulos, Philoſophus, inquam, ad juvenes ſibi commiſſos, & ſuam in diſciplinam traditos.

Mane. Eſt clarus dies, teſte Macrobio, quem lege Saturnal. Lib. 1. cap. 3. & Gell. Lib. 3. cap. 2.

2. *Extendit.*] Latiores rimas apparere faciunt radii ſolares intromiſſi.

3. *Stertimus.*] Subtimidam increpationem in prima perſona hic obſervant nonnulli, & condiſcipulum potiùs quàm magiſtrum indicari volunt; ſed quid obeſt magiſtrum ita diſcipulos increpare & quidem acriter?

Indomitum Falernum.] Athen. Lib. 1. Campanum illud vinum difficulter concoqui affirmat.

Deſpumare.] Metaph. à muſto, vel etiam re ferè qualibet, quæ non coquitur, niſi actis ſpumis.

4. *Quintâ dum linea tangitur umbrâ.*] Hypallage. Id eſt, dum in ſolari horologio umbra tangit quintam lineam, adeoque notat horam quintam. Duo hîc explicanda: alterum, quomodo intelligatur hora illa quinta: alterum eſt, ſolaris horologii antiquitas. Quod ad primum attinet, obſervandum quoties apud Auctores ſeu Græcos, ſeu Latinos horarum fit mentio, ſemper accipiendas horas diei naturalis, ſicut hîc apud Perſium. Diſtinguunt nempe diem, alium civilem, alium naturalem. Hic ab Ortu Solis ad Occaſum extenditur: ille, noctem ſimul & diem continet, & in horas viginti quatuor diſtribuitur. Porrò diem civilem alii aliter definierunt; Perſæ & Babylonii, inter duos Solis exortus: Ægyptii, Athenienſes, & nunc Itali, Occaſu Solis: Etruſci & Umbri, meridiebus: alii mediis noctibus, ut Romani olim, & nos hodie, aliique facimus. At dies naturalis (de quo hic eſt mentio) qui modò brevior, modò longior pro ratione temporum & Climatum, dividitur in horas ſeu partes duodecim inter ſe æquales, longiores quidem æſtate, cùm longior eſt dies, hyeme verò breviores. Hujus hora prima eſt Solis ortus, ſexta meridies, duodecima Solis occaſus. Itaque Romæ, ubi dies longior ſolſtitialis eſt horarum fermè quindecim, hora illa quinta circa ſolſtitium æſtivum recideret ad noſtram decimam cum tribus quadrantibus; & circa Caniculam, de qua hîc Perſius, eſſet hora ipſa undecima, aut non multò ſecùs. Vide Plin. Lib. 2. cap. 76. & 77. & Lib. 7. cap. ultimo. Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 3. Cœl. Rhodigin. Lib. 12. cap. 9. Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 20. Quod ſpectat ad horologia ſolaria, illorumque antiquitatem; ſi Plinio fides, primus eorum Inventor fuit Anaximenes Mileſius. Hoc tamen Anaximandro Anaximenis magiſtro tribuunt Diogenes Laërtius Lib. 2. Vitruvius, & alii. Romæ verò illorum uſus eſſe cœpit bello Punico primo, ut habet Plinius loco citato. Antiquiora tamen illa conſtat ex

En quid agis? Siccas inſana Canicula meſſes
Jam dudum coquit: & patulâ pecus omne ſub ulmo eſt;
Unus ait comitum. Verumne? Itane? Ocyùs adſit.
Huc aliquis: nemon'? Turgeſcit vitrea bilis:
Findor: ut Arcadiæ pecuaria rudere credas.
Jam liber, & bicolor poſitis membrana capillis;

INTERPRETATIO.

Ecce quidnam facis? Stella canicularis ſanitati noxia jam pridem adurit aridas ſegetes: & grex omnis ſub ulmo umbroſa jacet; inquit unus è ſociis. Hoccine verum eſt? *An ſic ſe res habet? Quamprimùm iſthuc veniat quiſpiam: nullusne* veniet? *Bilis pellucida intumeſcit* in me: ita *rumper* vociferando: *ut putes rudere pecora Arcadica. Mox codex, & pergamenum duplici colore, pilis*

ANNOTATIONES.

ſacris Codicibus Lib. 4. Regum, cap. 20. ubi de horologio Achaz, & de Sole per decem lineas retrogrediente. Quamvis enim in textu Hebraico vox nulla ſignificans lineas aut horologium ibi reperiatur, ſed tantùm gradus; & Achaz non habuerit horologium lineis & gnomone perfectum, ut nos hodie habemus; at gradus ei fuiſſe arte diſpoſitos, & horas diei per umbram Solis indicantes, colligere eſt ex D. Hyeronymo Commentar. in Iſaiam ita ſcribente: *Datur ſignum ut Sol decem gradibus revertatur, quos nos juxta Symmachum in lineas & horologium vertimus, qui gradus intellexit in lineis, ut manifeſtiorem ſenſum legentibus faceret; ſive ita exſtructi erant gradus arte mechanicâ, ut per ſingulos umbra deſcendens horarum ſpatia terminaret.*

5. *Canicula.*] Conſtellatio, quæ dum Sol in Leone eſt, oritur. Vide Plin. Lib. 2. cap. 40. Unde ab Horatio, *Veſani ſtella Leonis*: à Perſio verò, *inſana* dicitur, quia morbos procreat benè multos, ob æſtum & vehementiam: item canes in rabiem agit. Hinc Horat. Lib. 1. Satir. 6. vocat

Rabioſi tempora ſigni.

6. *Patulâ pecus omne ſub ulmo eſt.*] Dum meridianus æſtus deferveſcat, greges in umbram deducuntur. Virgil. Eclogâ 2.

Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant.

7. *Unus ait comitum.*] Hæc plerique referunt ad priorem ſententiam. Sed non abs re contendit Caſaubonus finiendam ante hæc verba præceptoris increpationem: ut verba hæc, *unus ait comitum*, Perſii ſint narrantis: & quæ ſequuntur, ſint expergiſcentium diſcipulorum.

Ocyùs adſit.] Adſit protinùs famulus, & veſtes afferat, ut ſurgam quamprimùm.

8. *Vitrea bilis.*] Quaſi vitro ſimilis, quæ in vultu iracundo appareat. Horat Satir. 3. Lib. 1. *Splendidam bilem* dixit. Alii interpretantur, inflata, intumeſcens, ut vitrum.

9. *Findor.*] Laxat habenas iracundiæ petulans adoleſcens, & quia ad laborem & ſtudium non ſponte trahitur, iram in famulos exonerat. Quidam legunt, *Finditur Arcadia*, &c.

Arcadia.] Regio eſt Peloponeſi multos & magnos alens aſinos.

10. *Liber.*] Propriè eſt arborum cortex, in quo ſcribi ſolebat ante inventum chartæ uſum. Vide infrà.

Bicolor.] Quia membrana crocea erat eâ parte quâ pilos habet, alterâ verò quâ adhæret viſceri, candidior: *bicolor, quòd pars crocea, pars glutinata apud antiquos erat*; ait vetus Interpres. Variis etiam coloribus inficiebantur membranæ, inquiunt alii. Sed cavendum ne confundans operculum libri cum membrana in qua ſcribebatur, ut monet Caſaubonus.

Poſitis membrana capillis.] Non de-

Inque manus chartæ, nodoſaque venit arundo.
Tum queritur craſſus calamo quòd pendeat humor;
Nigra quòd infuſâ vaneſcat ſepia lymphâ:
Dilutas queritur geminet quòd fiſtula guttas.
O miſer! inque dies ultrà miſer, huccine rerum
Venimus? At cur non potiùs teneroque columbo,
Et ſimilis Regum pueris, pappare minutum

INTERPRETATIO.

depoſitis, & papyrus, & calamus nodos habens manibus inſeruntur. Tum conqueritur quòd ſpiſſus liquor hæreat in penna: deinde, *quòd ater ſepia humor vanus fiat, aquâ inſtillatâ: poſteà conqueritur quòd calamus duplicet ſtillas liquidas. O infelix! & in dies futurus magis infelix, an eo rerum devenimus? Sed quare non magis par molli columba pullo, & filiis Regum, potes tene-*

ANNOTATIONES.

ſunt qui interpretentur de capillis adoleſcentis iſtius pexis & comptis; ſed refragantur plurimi iique doctiſſimi, & intelligunt de pilis membranæ abraſis pumice atque adeo depoſitis & demptis. Certè textus ipſe ſenſum hunc adjuvat.

11. *Charta.*] Repertus chartæ uſus ſub Alexandro, teſte Varrone. Anteà ſcribebant in foliis arborum & in corticibus: deinde in chartis quæ fiebant è foliis papyri arboris in Ægypto creſcentis. Demùm ſub Eumene Rege inventæ ſunt Pergami membranæ, quæ inde Pergamenæ dictæ ſunt.

Arundo.] Veteres arundine pingebant. Perſius variatis nominibus, *arundinem, calamum, fiſtulam*, vocat.

12. *Pendeat.*] Non fluat atramentum è calamo, & quaſi pendulum hæreat ob nimiam craſſitiem.

13. *Nigra quod*, &c.] Modò querebatur quòd atramentum nimis ſpiſſum eſſet, jam dicit dilutius eſſe, & ſcripturam non apparere, aut ſuum potiùs non habere colorem.

Sepia.] Metonymia, pro, ſepiæ piſcis humore atro, qui atramento ſimilis: quem etiam pro atramento fuiſſe apud Afros, ait vetus Interpres. De ſepiæ natura & induſtria Vide Plin. Lib. 9. cap. 29. & Lib. 32. cap. 10. in fine.

14. *Dilutas queritur.*] Addit & propter affuſam aquam adeo liquidum factum eſſe atramentum, ut papyrum maculet, uberiùs effluens quàm par ſit.

15. *O miſer.*] Qui tot & tam vanas pigritiæ excuſationes prætendit, quam miſer eſt!

Huccine rerum venimus?] Adeone vile eſt ſapientiæ ſtudium, ut tam lentè & oſcitanter captetur? Porrò obſervat Caſaubonus juvenes quos hic redarguit magiſter ille, non fuiſſe eâ ætate, ut iſta puerilia cauſarentur, ſed alias ſolitos afferre ignaviæ excuſationes haud multò nugis illis graviores: unde per ſimilitudinem ironicam à magiſtro exagitentur.

16. *At cur non potiùs.*] Increpatio acris & ſarcaſtica. Cùm res ſerias, quale eſt Philoſophiæ ſtudium, tam pigrè capeſſas, quin potiùs ad alia omninò incumbis? Illud deſere, & mollitiei te totum da, & cum nolis laborare ut vir, nugare ut puer; imò ad ipſam redi infantiam, in qua nec labores ad mandendos cibos, ſed præmanſos & attritos capias.

Teneroque columbo.] Cui mater ſemicoctum è ſuo ventriculo cibum extractum in os inſerit, ut faciliùs molliuſque alatur.

17. *Regum pueris.*] Qui deliciis & Imperio innutriti omnia ad libidinem ſuam fieri volunt, nec grave quidquam ſuſcipiunt aut moleſtum. Ita apud veteres notari ſolebant corruptis homines moribus, inquit Caſaubonus, *eſt ſimilis Regum pueris*, putà alicujus Sardanapali.

Poſcis, & iratus mammæ lallare recuſas?
An tali ſtudeam calamo? Cui verba? Quid iſtas
Succinis ambages? Tibi luditur. Effluis amens;
Contemnêre. Sonat vitium percuſſa, maligne
Reſpondet viridi non cocta fidelia limo.
Udum & molle lutum es, nunc nunc properandus, & acri
Fingendus ſine fine rotâ. Sed rure paterno

INTERPRETATIO.

ram eſcam attritam, & excandeſcens contra nutricem, repellis cantilenam lalla? Studione incumbam cum ejuſmodi penna? Cuinam verba das? Quorſum has tergiverſationes ſucclamas? Pro te alea jacitur. Dilaberis ſtulte; contempni eris. Vas fictile digito *pulſatum ſonū oſtendit defectum, & excoctum argillâ non recenti reddit tinnitum fractum. Tu es velut limus humidus & tractabilis, jamjam fingendus, & abſque intermiſſione formandus rotâ vehementi. At ex agro patris habes fru-*

ANNOTATIONES.

Pappare.] Infinitivus pro nomine ſubſtantivo, ut Satir. 1. *Noſtrum illud vivere triſte.* Senſus eſt, quin petis cibos jam præmanſos & comminutos, quos faciliùs, & ſine ullo labore deglutias. Cibum puerulorum papas, & potum buas antiqui appellabant; unde *pappare*, eſt ejuſmodi cibos captare. Plaut. in Epidico:

Novo liberto opus eſt quod pappet.
Dabitur, præbebo cibum.

18. *Iratus mammæ.*] Pater tata, nutrix & mater mamma pueris olim vocabatur, teſte Catone. Non ergo intelligendum eſt de ubere nutricis, quaſi lac ſugere ille puer recuſet, ſed potiùs nolit dormire ad ſolitam cantilenam, *lalla*, à nutrice vel matre ſæpiùs repetitam: quod delicatuli pueri moroſitatem redarguit.

Lallare,] Eſt repetere ſæpiùs vocem. *lalla*, quod ſolemne eſt nutricibus, ut cantiunculis iſtis ſomnum puerulo concilient.

Lallare recuſas.] Reſpuis nutricis blandimenta, & pertinaci vagitu contra illam iraſcens, ſomnum admittere recuſas.

19. *An tali ſtudeam calamo?*] Pertinax adoleſcens cum agnoſcere culpam deberet moreſque corrigere; inanes potiùs ſuæ ignaviæ excuſationes quæritat.

Cui verba.] Reponit magiſter; itane ſperas nobis imponere?

20. *Tibi luditur.*] Tua res agitur; quod tempus teris, tibi non mihi perit.

Effluis amens.] Teipſe perdis, teipſum jugulas.

21. *Contemnêre.*] Quoniam nihil afficit homines magis quàm contemptus, hunc etiam juveni moroſo objicit & minatur prudens magiſter.

Sonat vitium.] Urget per ſimilitudinem. Sicut tinnitu rauco & abſurdo cognoſcitur vaſis defectus, cùm digito percutitur: ſic tu cùm à me ad melio-ra incitaris, & quaſi tangeris, exhibes animi vitium & pravam affectionem.

Malignè reſpondet.] Contrarium eſt, *Solidum crepat*, quod videbimus Sat. 5.

23. *Udum & molle lutum es.*] Inſtar magiſter: attamen hac ætate quâ es, potes emendari dum tener es, & in meliùs formari ac fingi; ſi modò gerere mihi morem volueris, & ſubire diſciplinam licet ea tibi primâ fronte acris & aſpera videatur.

Nunc nunc.] Id eſt, modò & ſine mora, dum adhuc juvenis es, ac velut cera ſeu teſta mollis, cujuſcumque formæ capax.

24. *Rotâ.*] Figulinum eſt inſtrumentum ab Anacharſi, teſte Plinio, inventum, quo circumacto fictilia vaſa finguntur.

Eſt tibi far modicum, purum & ſine labe ſalinum.
Quid metuas? Cultrixque foci ſecura patella eſt.
Hoc ſatis? An deceat pulmonem rumpere ventis,
Stemmate quòd Thuſco ramum milleſime ducis;
Cenſoremve tuum, vel quòd trabeate ſalutas?
Ad populum phaleras. Ego te intùs & in cute novi.

INTERPRETATIO.

mentum tenue, & vas ſalis mundum ſine defectu. Quidnam timeas? Habes etiam patinam tutam camini excultricem. Illudne ſufficit? An decorum eſt pulmonem frangere ventis, quia milleſimus trahis lineam ſucceſſionis *ab Etruſco genere; vel* quòd *Cenſorem* inter *tuos ſalutas, vel quia trabeâ veſtitus es. Ad plebem phaleras. Ego te cognoſco interiùs & exteriùs.*

ANNOTATIONES.

Sed rure paterno.] Prolepſis. At, inquies, quid opus me laboribus ac vigiliis fatigare, cum poſſim beatam ac tranquillam vitam agere, contentus partis etſi mediocribus divitiis?

25. *Far modicum.*] Sufficiens fortuna, licèt modica.

Purum] Seu mundum & nitidum, ſeu quæſitum ſine dolo.

Salinum.] Pro qualibet ſupellectili.

26. *Cultrixque foci.*] In foco Lares colebantur.

Secura patella.] *Patella*, vas è quo libationes Diis Laribus ad focum ferebantur; *ſecura*, quia domeſticos Deos religioſè colens præſidium ab iis & patrocinium ſibi pollicetur.

27. *Hoc ſatis?*] Refellit magiſter dicta diſcipuli.

Pulmonem rumpere.] Præ ſuperbia & faſtu: ob nobilitatem & cenſum ſupra modum & ineptè inflari.

28. *Stemmate quod Thuſco*, &c.] Eo quod per mille generationes originem ducas ex aliqua vetuſta & nobili Etruriæ familia. Porrò *ſtemma* Latinè corona eſt è floribus præſertim. Metaphoricè ſumitur & pro gentilitiis inſignibus, & pro ſtatuis & imaginibus Majorum, quæ ornabantur ſertis ejuſmodi floreis & corollis: item pro arbore, ut aiunt, conſanguinitatis, quam ductis lineis additiſque rotundis figuris efficiebant antiqui, & ſtemma appellabant. Plin. Lib. 35. cap. 2. *Stemmata lineis diſcurrebant ad imagines pictas.* Vide Juvenal. Satir. 8. initio

Ramum ducis.] Lineam nempe ſucceſſionis. Iſidorus, Lib 9. cap. 6. Solent Advocati ſtemmata, ſive ramuſculos facere in genere, cùm gradus cognationum partiuntur.

29. *Cenſoremve tuum.*] In tua cognatione & gente.

Trabeate.] Nobili veſte indutus à purpura. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Romulum primùm trabeâ uſum fuiſſe ait; & triplex trabeæ genus luculenter explicat. Vide Juvenal. Satir. 8. v. 259. ibique Annotat.

Salutas.] Nimirùm in cenſu: poſtquam enim Cenſor Equites Romanos recognoverat, hi ante illum in tribunali ſedentem tranſvehebantur in equo, & trabeâ, eumque ſalutabant. Alii intelligunt ſalutari imagines Majorum in atrio ſtantes. Eo quod Neronis tempore Cenſores nulli erant. Ita pugnat Autumnus adverſus Caſaubonum, imprimiſque contra Marcilium: at quamvis nulli eſſent tunc Cenſores, Princeps ipſe Cenſoris munus hoc exercebat.

30. *Ad populum phaleras.*] Hæc verba planè accommodata ad propoſitum, cum agat contra Equitem Romanum. *Phaleræ* ſunt equeſtria ornamenta. Senſus eſt: ne oſtentes fortunæ bona, quæ non te nobilitant magis, quàm phaleræ equum. Illa plebem imperitam de

Non pudet ad morem diſcincti vivere Nattæ?
Sed ſtupet hic vitio, & fibris increvit opimum
Pingue: caret culpâ: neſcit quid perdat, & alto
Demerſus ſumma rurſum non bullit in unda.
Magne pater Divûm, ſævos punire Tyrannos
Haud aliâ ratione velis, cum dira libido

Interpretatio.

Numquid non pudore afficeris vitam agere ad inſtar Nattæ diſſoluti? At ille ſtupidus eſt defectu natu[ræ], & in præcordiis craſſa pinguedo enata eſt: vacat noxâ: ignorat quantum amittat, & profundo obrutus non emergit iterum in ſupremam aquam. Summe Deorum parens, noli plectere alio modo domines crudeles, quando ſæva cupiditas info-

Annotationes.

cipiunt ac detinent, non autem viros ſapientes, qui è ſolis animi bonis hominem æſtimant.

Intùs & in cute.] Intimos animi tui receſſus, & quæcumque ibi latent vitia perſpicio.

31. *Natta.*] De quo Horat. Lib. 1. Satir. 6. Quidam legunt, *Nacca.* Quicquid ſit, conſtat intelligi hominem deliciis & libidine perditum, ſive is infimâ ſorte fuerit, ſive domi nobilis à virtute paterna deſciverit.

32. *Sed ſtupet hic.* Hic ad ſtuporem uſque jam devenit, nec ſe peccare advertit: unde miſeratione magis quàm reprehenſione dignus videtur.

Fibris increvit opimum pingue.] Tertullian. Lib. de Anima cap. 20. *Opimitas*, inquit, *impedit ſapientiam.* Vide & quæ nos Satir. 1. v. 57. ad ea vèrba, *Pinguis aqualiculus.* Senſus eſt hic: Sicut adeps non ſentit, (teſte Galeno & Ariſtotele) ſic nec mens illius: nam obduruit callum velut quoddam in animo ejus, nec mirum ſi demergatur in profundum vitiorum prono impetu, cum jam planè cæcutiat ad bonum: quæ tamen pœna eſt ſummæ nequitiæ maxima.

33 *Neſcit quid perdat.*] Virtutis enim pulcritudinem jam non videt, & pretium ejus ignorat: ſicut & turpitudinem vitiorum & infamiam haud animadvertit.

Alto demerſus.] Vitiorum barathro abſorptus.

34. *Non bullit.*] Non emergit, non aſſurgit; nam cum ſtupens ejus conſcientia nullis agat eum ſtimulis, nequaquam redire poteſt ad meliorem frugem. Horreſce verò, tu adoleſcens, ad tam deploratum ſtatum; & cave, ne eodem miſeriæ devenias, niſi maturè frænum injicis petulantiæ juvenili.

35. *Magne pater Divûm.*] Stupori Nattæ acerbos illos opponit cruciatus, quos tolerant ii qui virtutem cognitam habuere, nec tamen ſecuti ſunt: hos verò tantos eſſe ait, ut ſceleratis gravius optari tormentum nequeat: hæc egregiè Caſaubonus, additque videri Perſium reſpexiſſe ad locum Platonis, in Gorgia, ubi ait in animis defunctorum Tyrannorum vibices extare, teſtes eorum ſcelerum, è quibus Rhadamantus eorum ſcelera dijudicet.

Sævos punire Tyrannos.] Aliorum malis gaudentes, quales fuere Buſiris, Diomedes, Phalaris, uterque Dionyſius, ipſeque Nero, quem hic notari pleriquo autumant.

36. *Haud aliâ ratione.*] Non aliter punias, quàm conſcientiæ flagellis, & ſcelerum ſuorum furiis eos tradendo: vide Juvenal. Satir. 13 D. Auguſtin. Lib. de Magiſtro, cap. 9. *Perſius*, inquit, *omnibus pœnis quas Tyrannorum vel crudelitas excogitavit, vel cupiditas pendit, hanc unam anteponit, quâ cruciantur homines, qui vitia, quæ vitare non poſſunt, coguntur agnoſcere.*

Moverit ingenium ferventi tincta veneno :
Virtutem videant, intabeſcantque, relictâ.
Anne magis Siculi gemuerunt æra juvenci :
Et magis auratis pendens laquearibus enſis
Purpureas ſubter cervices terruit; imus,

INTERPRETATIO.

*Ita texice ardenti impulerit animum il-*lorum: nempe, *aſpiciant virtutem*, *&* *eâ deſertâ, tabe emarceſcant. An at tau tu Siculi majores ediderit gemitus* : *&* *gladius è lacunaribus auro intectis ſuſpenſus plus tremefecit purpurâ exornatum caput ſub ſe*, *quàm ſi* quis *ſibi*

ANNOTATIONES.

37. *Moverit ingenium.*] Impulerit ad aliquod atrox ſcelus.

Ferventi tincta veneno] Cupiditas præceps & vehemens crudelitate & inhumanitate ſtipata.

38. *Virtutem videant.*] Tull. Lib. 2. de Finibus : *Oculorum in nobis ſenſus eſt acerrimus, quibus ſapientiam non cernimus. Quàm illa ardentes amores excitaret ſui, ſi videretur!* Hunc Tullii locum videtur expreſſiſſe Sanctus Auguſtinus Enarratione in Pſalmum 64. ubi ſic habet: *Habes oculos foris, unde videas aurum : intus eſt oculus, unde videatur pulcritudo juſtitiæ . . . . . . Quædam ergo eſt pulcritudo juſtitiæ, quam videmus oculis cordis, & amamus, & exardeſcimus*, &c. Alii legunt, *Virtutem invideant*, vel, *Virtuti invideant*, ſcilicet aliorum: parvi certè intereſt.

Intabeſcantque relictâ.] Dolore acerbiſſimo velut aliquâ tabe conſumantur, quòd ultrò abjecerint virtutem, rem adeo pretioſam & amabilem. Horat. Lib 3. Ode 24

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Hæc ipſa eſt pœna damni, quam in damnatis Theologi agnoſcunt.

39. *Anne magis Siculi.*] Ne verò hæc à me gratis dici putet aliquis : omnia certè Tyrannorum inventa ad cruciandos homines, leviora ſunt conſcientiæ tormentis aſſiduoque ſtimulo, quibus interquieſcere nunquam ſinuntur. Certè quanto præſtat animus corpori, tanto graviora ſunt animi vulnera, quàm corporis.

Gemuerunt æra juvenci.] Metonymia, pro, ingemuerunt homines incluſi tauro æreo Perillus Faber Atheniensis Phalaridi Agrigentinorum in Sicilia Tyranno fabricatum à ſe taurum æneum dedit, in quo, ſubjecto igne cruciarentur homines, & taurinos mugitus imitarentur. Ipſe verò Artifex in eum immiſſus primus artis ſuæ periculum fecit De eo Plin Lib 34. cap. 8. *Perillum nemo laudat* inquit, *ſæviorem Phalaride Tyranno, qui taurum fecit, mugitus hominis pollicitus, igne ſubdito; & primus eum expertus cruciatum juſtiore ſævitiâ.*

40. *Auratis pendens laquearibus enſis.*] Suſpenſus è laqueari gladius ſetâ equinâ, & imminens capiti Damoclis apud Dionyſium Siciliæ Tyrannum. Nota hiſtoria ex Cic. Tuſc. Quæſt. 5. Macrob. ad Somn. Scipionis, Lib. 1. cap. 10. &c.

41. *Purpureas ſubter cervices.*] Mors imminens terruit Damoclem regio ornatu amictum, ſub enſe illo poſitum.

Terruit magis, quàm, &c.] Id eſt; Nec Perillus accenſo tauro æneo incluſus miſerabilius gemuit, nec Damocles imminentem ſibi mortem animadvertens magis exhorruit, quàm torquetur ſceleratus intimis animi cruciatibus, cùm ſcelerum ſtimulis & furiis agitatur.

Imus, imus præcipites.] Egregia Proſopopœia Tyranni conſcientiæ flagellis & tormentis adacti : quibus ſecum ipſe in ſumma deſperatione, di-

Imus præcipites, quàm ſi ſibi dicat; & intùs
Palleat infelix quod proxima neſciat uxor.
Sæpè oculos memini tingebam parvus olivo,
Grandia ſi nollem morituri verba Catonis
Diſcere, ab inſano multùm laudanda magiſtro;

INTERPRETATIO.

ipſi inclamet; currimus, currimus in præcipitium; atque is intra ſcipſum *miſer extimeſcat* id *quod ignoret conjux propinqua. Recordor* quod ego *puer linibam frequenter oculos oleo, quando nolebam memoria mandare dicta gravia Catonis morti proximi, valdè æſtimanda à præceptore ſevero, quæ parens*

ANNOTATIONES.

cat: actum eſt de nobis, præcipitamur, perimus, omni ſalutis ope deſtituti. Tiberius apud Sueton. cap. 67. *Quid ſcribam vobis, P. C. aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam hoc tempore? Dii me Deæque pejùs perdant, quàm quotidie perire ſentio, ſi ſcio.*

42. *Intùs palleat.*] Vox una, *palleat*, pro duabus, ut obſervat Caſaubonus. Nec enim pallor intus eſt: ſignificat igitur, intus timeat, & foris palleat.

43. *Quod proxima neſciat uxor.*] Nec flagitium, propter quod expalleſcit, nec tormentum quo urgetur ac intabeſcit, audet eum quoquam communicare, unde magis torquetur. Ovid

Strangulat incluſus dolor, & cor æſtuat intus.

Credunt nonnulli alluſiſſe ad Dionyſium Tyrannum, qui nec uxori nec liberis confidebat. Porrò ex his mirâ arte Perſius virtutis excellentiam oſtendit ex eo quòd illa carere, ſit miſerrimum.

44. *Sæpè oculos memini*, &c.] Ego puer pueriles olim excuſationes quærebam, ut ſtudia literarum laboremque detrectarem, & hoc ætati indulgendum videtur; at tu qui puerilia depoſuiſti, & ſapientiæ præcepta jam delibaſti, certè culpaberis ſi ad ejuſmodi nugas & excuſationes vanas iterum convolas, ne virtutem & bonas diſciplinas amplectaris.

Tingebam olivo,] Ad ſimulandam lippitudinem, nam ut ait vetus Interpres, *oculi oleo tacti perturbantur ad tempus.* Quod quidem intelligendum; (ut bene monet Caſaubonus) de interioris oculi tactu; aliàs, nedum læderet oculos, imò juvaret, ciliorum ſuperficiem oleo linire. Quocirca, ne eum nonnullis legas, *tingebam.*

45. *Grandia ſi nollem.*] Ne memoriter diſcere cogerer declamationes quaſdam pueris tum familiares; v. g. Ethopœiam, in qua morituri Catonis verba exprimerentur, cum deliberaret apud ſe, ſatiuſne foret ſibi vitam eripere, quàm in manus Cæſaris incidere.

Catonis. Uticenſis nempè, qui partes Pompeii ſecutus, hunc debellatum videns, Uticæ in Africa ſeipſe interemit. De hoc Lucanus Lib. 1.

Cauſa Diis victrix placuit, ſed victa Catoni.

Is antequam moreretur Platonis de animæ immortalitate Dialogum perlegiſſe fertur: unde quidam Interpretes eò referunt quod ait Perſius, *grandia Catonis verba*, quaſi ille de animæ immortalitate multa etiam præclarè tum dixerit, quæ recitarentur à pueris: ſed prior ſententia verior eſt, & doctioribus magis arridet.

46. *Inſano.*] Nec interpretari placet acri, moroſo, & moleſto: multò minùs, ut quidam, valdè ſano, ſed, quaſi malè ſano, qui puero fictè & affectatè recitanti applauderet, & puerilem operam magna ambitione laudaret coram parentibus & cognatis, ut eis ſic adulando, majorem quæſtum & mercedem expiſcaretur. Fortè & Juvenalis ait hic Catonis verba multùm

Quæ

Quæ pater adductis ſudans audiret amicis.
Jure etenim id ſummum, quid dexter Senio ferret,

INTERPRETATIO.

meus *ſudorem emittens auſcultares convocatis familiaribus. Nam illud me*ritò *præcipuum erat* mihi *in deſiderio* , *callere* , *quid afferret felix Senio* ;

ANNOTATIONES.

laudanda à Magiſtro, ut puero animos adderet ac ſtimulos : nam ut ait Ovidius

Laudata virtus
Creſcit, & immenſum gloria calcar habet.

47. *Quæ pater adductis.*] Declamabant pueri ſextâ quaque die, præſente patre, qui amicos & cognatos in ludum corrogatos adducebat ad audiendum filium. Vide Quintil. Lib. 2. c. 7. & Lib. 10. cap. 5.

Sudans.] Præ lætitia, & expectatione ſollicitâ eventûs recitationis.

48. *Jure.*] Quidam hic ſeparant ſenſum : alii jungunt vocem hanc cum ſequentibus. Utrovis modo legas, perinde eſt; ſemper enim puerilem ſenſum animadvertes, qui nihil ſibi tanti æſtimandum, imò tam legitimum nihil exiſtimat, quàm pueriles noſſe ludos ad amuſſim, ludorumque leges.

Quid dexter ſenio ferret ſcire erat in voto.] Præcipua mihi ſummaque erat cura, ſcire quid noceret, quid prodeſſet in ludo talorum. Libet inveſtigare quis hujus ludi primus auctor. Hic ſuſtine me tantulùm, bone lector. Quanquam enim prurienti ardentique ſtylo modum ponere ac frænum injicere conſuevi, at jam exultanti per amœnum campum laſcivientique habenas laxabo pauliſper. Ecce verò (quod fauſtum felixque ſit) Dux Burgundiæ natali die toti Galliæ feſtivâ mappam mittit. Ergo aperto ſtadio liberè decurramus. Tu, lector, interim ſede in ſcammate, ſis etiam Ariſtarchus, ſi lubet : ego ſanè tam fortunatis auſpiciis nihil non tentabo, nihil non moliar, Agonothetâ Magno Rege, Delphinoque Sereniſſimo. Quis, inquam, talorum inventor? Id arrogant atque attribuunt alii aliis, inquiunt nonnulli, Plato Theuti Ægyptiorum Deo Palamedi Euſthathius atque Philoſtratus; Lydis Herodotus. Verum enimverò ipſos Auctores adeamus, audiamuſque : neque plus ſatis Interpretibus fides habeatur. Herodotus (cui me adſtipulari ſtatim profiteor) diſertè affirmat, tempore Atyis filii Manis Regis, graſſante annonæ penuriâ, Lydos inveniſſe omnium quidem ludorum genera, excepto uno, ad diſcutiendam nempè famem : ita ut alterâ die toti luſibus occuparentur, alterâ verò cibum capientes, vitam utcunque ſuſtentarint annis duodeviginti. Sic ille ſcribit Lib. 1. n. 26. ἐξευρεθῆναι δὴ τότε καὶ τῶν κύβων, καὶ τῶν ἀστραγάλων καὶ τῆς σφαίρης καὶ ἄλλων πασέων παιγνιέων τὰ εἴδεα, πλὴν πεσσῶν· τούτων γὰρ τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιεῦνται) Λυδοί. *Tunc igitur inventa teſſerarum ac talorum & pilæ cæterorumque ludorum omnium genera, præterquàm calculorum. Horum enim inventionem ſibi non vindicant Lydi.* Cave autem diligenter, ut ſic Latinè reddas textum hunc, maximè verò vocem πεσσῶν de calculis intelligas, non de talis; ut dormitanti Vallæ contigit, dum elegantem magis quàm accuratam interpretationem elaboravit. Quod & ſenſit Henricus Stephanus, ejuſque non hic tantùm, ſed paſſim errores emendavit. Vallam fefellit ut & alios complures, quòd voces iſtæ κύβοι, πεσσοί, κυβεία, πεττεία, promiſcuè uſurpantur. Verùm oſcitari nefas erat Interpreti, quando tam luculenter diſtinguit Herodotus, atque κύβους à Lydis inventos ludoſque omnes, præter πεσσούς. Porrò ne quis hæreat cuiquam eâ de re ſcrupulus, Heſychius quanquam interdum cum vulgo loquens ea vocabula confundit,

Scire erat in voto; damnoſa Canicula quantum

INTERPRETATIO.

quantum demeret Canis jacturam creans:

ANNOTATIONES.

& pro quavis alea ſumit; at ubi opus eſt & res exigit, latum inter ea diſcrimen his verbis notat: διαφέρει δὲ πεσσεία κυβείας, ἐν ὅσῳ μὲν γὰρ τοὺς κύβους ἀναρρίπτουσιν, ἐν δὲ τῇ πεσσείᾳ αὐτὸ μόνον τὰς ψήφους μετακινοῦσι. Quis jam neſcit *talos ac teſſeras jactari, calculos promoveri* dumtaxat? Adde Euſthat. in Odyſſ. α. ita ſcribentem: πεσσοὺς πέντε ἔσται οἷς ἐχρῶντο, καὶ ἐπί τινος γραμμῆς τὰς ψήφους ἐτίθουν, ἣν μέσην ἱερὰν ἐκάλουν, καὶ διὰ τὰς πέντε ταύτας καὶ πεσσεία ἄδοξε κληθῆναι, &c. Et paulò pòſt: τοὺς δὲ πεσσοὺς λέγει ψήφους εἶναί ποτε, αἷς ἐπὶ πέντε ἕκαστος τῶν παιζόντων ἔχρητο καθ' ἑαυτόν. Ergo certum eſt πεσσοὺς eſſe calculos non verò talos accuratè loquentibus. At, ut dixi, non rarò ſine diſcrimine voces ex adhibitæ reperiuntur. Et hinc, ni fallor, oſtendo Palamedem non inveniſſe talos, ut volunt aliqui; ſed calculos. Nam etſi Euſthat. ad Iliad. β. Παλαμήδης ἐπινοητὴς κυβείας καὶ πεσσείας εἰς παραμύθιον λιμοῦ, promiſcuè ut vides, ſcribat: at Philoſtratus in Heroicis, πεττοὺς δ' ἐς, ſimpliciter ait. Similiter cùm Plato in Phædro ſub finem, ita ſcribit: ἤκουσα τοίνυν περὶ Ναύκρατιν τῆς Αἰγύπτου γενέσθαι τῶν ἐκεῖ παλαιῶν τινὰ θεῶν..... αὐτῷ δ' ὄνομα Θεὺθ. τοῦτον δὴ πρῶτον ἀριθμόν τε καὶ λογισμὸν εὑρεῖν, καὶ γεωμετρίαν καὶ ἀστρονομίαν, ἔτι δὲ πεττείας καὶ κυβείας καὶ δὴ γράμματα: tum, inquam, contendo aut de calculis rem eſſe, aut de alea ſine diſcrimine: aut ſaltem Theut in Ægypto inveniſſe id quod in Lydia Lydi, vel ſimile quiddam. Nam & literas & varias illas artes ac diſciplinas quæ ab eo inventæ ibi dicuntur, ad alios etiam auctores referri Docti norunt.

49. *Damnoſa Canicula quantum raderet.*] Quantum lucri *Senio*, quantum damni *Canis* faceret. Porrò qualiter omninò exerceretur ludus ille talorum, haud conſtat. Sunt qui teſſeris tribuant quod talorum eſt, & contrà: in his tamen conſentire omnes videntur: luſitatum olim quatuor talis, teſſeris verò tribus: teſſeras latera ſex habuiſſe ſeu punctis ſeu figuris notata; talos verò quatuor tantùm habuiſſe facies, quarum una exhibebat unitatem, ſive unum punctum; oppoſita verò, *ſenionem* ſive puncta ſex: alia facies oſtendebat ternarium, quarta denique huic oppoſita quaternarium. Conſtat præterea minimum jactum in talis unitatem fuiſſe, & vocatum, *canem*: at contrà, ſummum, *Venerem*, appellatum fuiſſe: at compertum minimè eſt quid eſſet *Venus*: nonnulli enim hanc cum *Senione* confundunt; quanquam alii, & fortaſſe veriùs, *Venerem* eſſe affirmant cùm tali quatuor diverſos omnes exhibent numeros, nempè 1, 3, 4, 6. Rurſum pugnant quid vocetur *Senio*. Contendunt enim aliqui numerum eſſe quaternarium, alii verò ſenarium. Porrò, (quod etiam conſtare videtur) in *Venere Canis* proderat, etſi aliàs damnoſus: ſicut & *Senio* alioqui fauſtus nonnunquam infelix erat, quod probant ex loco Suetonii in Auguſto, cap. 71. *Talis jactatis ut quiſque Canem aut Senionem miſerat, in ſingulos talos ſingulos denarios conferebat in medium, quos tollebat univerſos, qui Venerem jecerat.* Sed & corruptum locum hunc nonnemo contendit ex vetuſtiſſimis Exemplaribus; legendumque: *Ut quiſque Canem miſerat in ſingulos talos, ſingulos denarios conferebat in medium; quos tollebat univerſos qui Venerem jecerat aut Senionem.* Unde concluderetur *Senionem* ſemper dici & fuiſſe jactum felicem, &, ut ait Perſius, *dextrum*. Quod etiam de *Cane* addit Perſius, *raderet*, aiunt fuiſſe

Raderet: anguſtæ collo non fallier orcæ:
Neu quis callidior buxum torquere flagello.
Haud tibi inexpertum curvos deprendere mores
Quæque docet ſapiens braccatis illita Medis
Porticus; inſomnis quibus & detonſa juventus
Invigilat, ſiliquis & grandi paſta polentâ.

INTERPRETATIO.

non decipi faucibus arctæ orcæ; neve aliquis peritior eſſet circumagere trochum ſcuticâ. Tibi verò non incognitum eſt diſcernere mores corruptos: & ſcis ea quæ docet eruditum ambulacrum Mediis braccas habentibus inſignitum; & ea quibus ſtudent juvenes vigiles, raſis capillis, veſcentes leguminibus, & pulte

ANNOTATIONES.

quoddam aleæ genus, in quo *Canis* quinque puncta de aliis numeris detrahebat. Vide Alexand. ab Alex. Lib. 3. cap. 21. Cœl. Rhodig Lib. 20. cap. 27. Adrian. Turneb. Adverſar. Lib 5. cap. 6. Lib. 27. cap. 3. &c. Item quæ Lib. Fromondus curioſè pariter & doctè ſcripſit, Comment. in Senecæ Apocolocyntoſin Claudii Cæſaris, n 134.

50. *Anguſtæ collo non fallier orcæ.*] Aliud luſionis puerilis genus; quanquam aliqui de eodem Talorum ludo intelligant, eo quod è fritillo tali mittebantur. Malim tamen interpretari de Nucibus quæ in vas quoddam anguſti colli in terra defixum conjiciebantur. Ovid. de Nuce.

Vas quoque ſæpè cavum ſpatio diſtante locatur,
In quod miſſa levi nux cadit una manu.

Noſtri temporis pueri in ſcrobem nuces conjiciunt. Senſus Perſii eſt: ſtudebam ita nuces injicere in orcam, ut non aberrarem ab arcto licet oſtio. Vide Eraſmum.

Orcæ.] Vas in modum urceoli, quod & pyrgus dicitur. Horat. Lib. 2. Satir. 7.

Mitteret in pyrgum talos.

51. *Buxum.*] Trochum è buxo. Tertius eſt puerorum ludus, quem deſcribit Virgil. Æneid 7. & vocat *volubile buxum.*

52. *Haud tibi inexpertum*, &c.] Tu verò imbutus es præceptis moralibus & ſapientiæ regulis.

53. *Braccatis.*] Per braccas certè peregrinam veſtem potiùs & barbaram Perſius videtur voluiſſe indicare, quàm proprium Perſis ac Medis indumentum. Nec eſt quod ita pugnent Interpretes inter ſe de uſu & diſcrimine togæ *ποδήρες* apud Medos, & ἀναξυρίδες.

Illita Medis Porticus.] Illa Porticus Athenis erat, & *στοὰ* dicebatur: unde & Stoïci vocati ſunt Philoſophi, qui in ea docebant. In parietibus illius depicti erant Perſæ & Medi cum Xerxe & Dario Regibus ſuperati à Miltiade, Leonida, Themiſtocle, in Campis Marathoniis, item ad Thermopylas, & ad Fretum Salaminium. Vide Laërtium. Plin. Lib. 35 cap. 9. Diodor. Lib. 6. cap. 9. Herodot. Plutarch. & alios.

Medis.] Populi Aſiæ fuerunt mari Caſpio affines verſus Septentrionem; totius quondam Aſiæ Imperio potiti. Nunc ea regio Perſiæ pars eſt.

54 *Detonſa juventus.* Quippe Stoïci comam non alebant. Quod expreſsè notat Juvenal. Satir. 2. ubi habet:

Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio brevior coma.

Quare hallucinantur qui legunt, vel *intonſa*, vel *indetonſa*; & notari volunt incuriam & negligentiam habitûs externi in ſtudioſis, crines propterea non tondentibus: neque nocet quod legemus mox Satir 4. de barbato magiſtro Nam de Socrate ibi ſermo eſt; hic de Stoïcis: alios autem aliis ritus & mores fuiſſe conſtat.

55. *Siliquis & grandi paſta polentâ.*] Victu modico & philoſophico, ſeu

Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos,
Surgentem dextro monſtravit limite callem,
Stertis adhuc? Laxumque caput compage ſolutâ
Oſcitat heſternum, diſſutis undique malis.
Eſt aliquid quò tendis, & in quod dirigis arcum?
An paſſim ſequeris corvos, teſtave, lutove,
Securus quò pes ferat, atque ex tempore vivis.
Helleborum fruſtrà, cùm jam cutis ægra tumebit,

INTERPRETATIO.

craſsâ. Et litera quæ dividit ramos Samios, oſtendit tibi viam arduam dextro callo. Etiamnum dormis? Et caput ſolutum juncturis laxatis oſcitando exhalat heſternam crapulam, *genis undequaque diſſolutis. Eſtne quiddam ad quod properas, & in quod tendis arcum? Utrum temerè ſectaris corvos, &* per *lapides, &* per *cœnum, non curans quò greſſus inciderit, & in diem victitas. Cernas* quoſdam *petentes helleborum inutiliter, quando pellis jam malè*

ANNOTATIONES.

facilè parabili aſſueta. *Siliqua* propriè eſt operculum ſeu folliculus leguminis. Quod addit Perſius, *grandi polentâ*, virum notat robuſtum, fortique ſtomacho valentem, qui multum panis devoret ſolummodò, nullas autem carnes: quibus etiam veſci nefas eſſe credebant Pythagorici.

Polentâ.] Peculiarem Græcis fuiſſe cibum dicunt nonnulli; Alii negant, & poni aiunt pro quolibet pane ſecundario, & pro pulte etiam. De *polenta* fusè Plinius Lib. 18. cap. 7. Item Lib. 22. cap. 25.

56. *Et tibi quæ Samios.*] Pythagoræ etiam documenta delibaſti.

Samios.] Quia inventor illius rei Pythagoras oriundus erat è Samo, Inſula maris Ægæi, ex adverſo urbis Epheſi.

Litera.] Nempe Y, per cujus dextrum cornu anguſtum virtutis arduum iter; per ſiniſtrum latius, vitiorum facilem viam Pythagoras deſignabat. Vide Laërtium.

Virgil. Epigramm. de litera Y.

Littera Pythagoræ diſcrimine ſecta bicorni
Humanæ vitæ ſpeciem præferre videtur, &c

Hujus literæ formam dicitur Palamedes è gruum volatu finxiſſe, Philoſtrat, Lib. 4.

58. *Stertis adhuc,*] Tu ſcilicet tam benè educatus, ita molliter & ſegniter vivis. ut etiam nunc dormias?

60. *Eſt aliquid quò tendis?*] An aliquem habes tibi propoſitum finem? Quod Philoſophiæ præcipuum eſt præceptum, finem nempe noſſe, & ad eum omnia dirigere: unde hunc vitiorum ſuòrum fontem aperit magiſter diſcipulo, quod finem ſibi nullum proponat.

61. *An paſſim ſequeris corvos.*] An temerè agis, & vagabundus erras more puerorum?

Teſtave lutove.] Vel, ſequeris diſcurrendo per teſtas & lutum, & invia aſperaque loca quælibet: vel petis teſtâ & luto & ſimilibus, cum potiùs eſſent ſagittis petendi, ut inanis non eſſet labor.

62. *Atque ex tempore vivis.*] Sine ulla cura & ſollicitudine futuri, quod proprium eſt ſtupidorum, aut etiam brutorum.

63. *Helleborum fruſtrà*, &c.] Pharmaca noxios humores purgantia. Lege Plin. cap. 5. Lib. 25. Gell. cap. 15. Lib. 17.

Cutis ægra tumebit.] Per hydropiſim.

Poſcentes videas. Venienti occurrite morbo.
Et quid opus Cratero magnos promittere montes?
Diſcite, ô miſeri, & cauſas cognoſcite rerum,
Quid ſumus, & quidnam victuri gignimur: ordo
Quis datus; aut metæ quàm mollis flexus, & undæ:

INTERPRETATIO.

affecta intumeſcet. Ite obviàm ægritudini imminenti. Et quid neceſſe eſt *polliceri Cratero ingentes* auri *acervos?* O *infortunati, diſcite, & intelligite rerum origines, quidnam ſumus, & ad quam vitam naſcimur: quæ ratio* vivendi *præſcripta; vel quàm facilis deflexio termini, &*

ANNOTATIONES.

64. *Venienti occurrite morbo.*] O juvenes, citò incumbite ſtudio ſapientiæ & virtuti, quæ animi ſanitas eſt: maturè obſiſtite vitiis, quæ animi ſunt morbi. Nam ſicut fruſtrà ad remedia & ad Medicum curritur, cùm jam morbus invaluit: ita planè, ſi pravos habitus naſci in vobis, creſcere, & confirmari ſinatis; incaſſum poſteà ad virtutem redire nitemini, fruſtrà præceptores & magiſtros morum ſollicitabitis, ut ab ingruenti vitiorum peſte vos liberent.

65. *Quid opus.*] Cum præcaveri queat morbus, cur eum expectatis, ut tum opem Medicorum imploretis ſerò, & ſummâ pecuniæ ingenti exoretis, quando ægritudinem aut depellere omninò non liceat, aut non niſi magnis ſumptibus.

Cratero.] Is fuit inſignis Medicus tempore Auguſti.
Horat. Lib. 2. Satir. 3.

Craterum dixiſſe putato.

66. *Diſcite, ô miſeri.*] Ita legunt Caſaubonus & alii doctiſſimi. *Miſeri* ait, quia ſecundum Stoicos ſolus ſapiens eſt beatus, reliqui omnes miſeri ſunt. D. Aug. de Civ. Dei Lib. 2. cap. 6. affert integrum hunc locum, qui certè continet velut Enchiridion Philoſophiæ Moralis. Alii legunt, *diſciteque, ô miſeri*, &c.

Cauſas cognoſcite rerum.] Virgilius Georgic. 2.

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas:

Scilicet cauſas phyſicas quidem, ſed imprimis finalem, hoc eſt, Philoſophiam Naturalem, & Moralem.

67. *Quid ſumus.*] Primum & præcipuum Ethicæ præceptum eſt, γνῶθι σεαυτ͂. Juvenal. Satir. 11. v. 27. Conſidera igitur quæ ſit hominis natura, quàm fragilis & caduca ſecundum corpus; at quàm nobilis, ſi animum ſpectes. Homo divinæ naturæ particula, ex Epicteto, Deum intra ſe circumfert, &c. Non debet igitur ſui oblitus aut arrogantiâ extolli, aut in ſordidas cupiditates defluere.

Quidnam victuri gignimur.] Id eſt, ad quid naſcimur, ad quid vivere debemus? Numquid ad voluptates, honores, divitias, quibus meliores ſumus? imò, inquit Ariſtoteles, ad intelligendum, & agendum.

Ordo quis datus.] Quæ lex impoſita; quod fatum: Eſt enim tenenda vivendi ratio cœlitùs præſcripta; nemo lædendus, jus ſuum cuique tribuendum, &c. Item animi bona bonis aliis corporis, ac fortunæ; utili & jucundo honeſtum anteponi debent.

68. *Aut metæ quàm mollis flexus.*] Similitudo à circenſi curſu, in quo evitanda meta, currum circa eam flectendo magnâ arte & molli dexteritate: atque Perſius tam difficile eſſe vitam hanc moderari citra cujuſquam offenſionem.

Et undæ.] Alia ſimilitudo à Naumachiis, in qua ad metam navis celeriter & ſcitè convertenda erat.

Quis modus argento : quid fas optare : quid aſper
Utile nummus habet : patriæ, chariſque propinquis
Quantum elargiri deceat : quem te Deus eſſe
Juſſit, & humanâ quâ parte locatus es in re.
Diſce, nec invideas, quòd multa fidelia putet
In locuplete penu, defenſis pinguibus Umbris :

INTERPRETATIO.

æqua : quis finis pecuniæ acquirendæ : *quid liceat expetere : quidnam rudis nummus continet fructuoſum : quantum tribuere conveniat patriæ, & dilectis conſanguineis : qualem te Deus eſſe voluit, & quo gradu poſitus es in ſocietate hominum. Ediſce* hæc. *nec invidus ſis, quia multiplex vas fœtet in* quorumdam *penuario abundanti, propugnatis Umbris*

ANNOTATIONES.

Virgil. Æneid. 5.

Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Conſtituit ſignum nautis, pater : unde reverti
Scirent, & longos ubi circumflectere curſus.

Aſt alii cum veteri Interprete legunt, *unde* : & aliter omninò locum explicant. Primò quidem per moliem flexum intelligunt vitæ brevitatem, atque, ut ait Seneca Epiſt. 99. celeritatem rapidiſſimi temporis, & brevitatem hujus ſpatii per quod citatiſſimi decurrimus. Per metam verò, intelligunt mortem. Deinde quod ait, *unde* : interpretantur cauſas mortis, quæ ſæpè facillimè contingit. Alii rurſus aliter ſentiunt de hoc loco, quem ſatis obſcurum ipſe Caſaubonus fatetur. Cavendum, inquiunt, *unde*, id eſt, quo loco & tempore curſus ad ſapientiam inſtituatur incipiaturque, ut & commodè teneri poſſit, nec ad metam, id eſt, ad finem impingatur. Nihil moror eos qui putant alludi ad certum genus certaminis Græcorum, in quo à carceribus ad metam, & ab hac rurſus ad carceres ſubitò recurrendum erat.

69. *Quis modus argento.*] Ut avaritiæ frænum injiciatur.

Quid fas optare.] Satir. 2. fusè diſputatum eſt de votorum rectitudine.

Quid aſper utile, &c.] Quomodo prudenter exercenda liberalitas. Nummum portò vocat aſperum, ſeu quia ſignis impreſſis talis eſt, ſeu quia recenter ſignatus & nondum uſu detritus.

70. *Patriæ chariſque propinquis*, &c.] Singulis enim ſingula perſolvenda ſunt officia ex moderatione rationis.

71. *Quem te Deus eſſe*, &c.] Quâ conditione natus, & quâ ſorte, ut eâ ſis contentus, ejuſque omnia munera impleas.

72. *Quâ parte locatus.*] Theatrum ſcilicet eſt orbis, in quo ſuam quiſque perſonam agit. Stoïci hominem à Deo in hac vita velut militem in ſtatione poſitum dicebant, à qua diſcedere injuſſu Imperatoris nefas erat : quapropter appoſitè ait, *locatus.*

73. *Diſce.*] Nempe hæc ſapientiæ documenta ediſce, & tene diligenter, quibus felicitatem nanciſcaris : avaritiam verò aliaque vitia contemne.

Quod multa fidelia putet.] Id eſt, quod tot munera dentur Patronis, Juriſconſultis Romanis, & cauſarum actoribus, ut præ copia putreſcant. *Fidelia* propriè vas vinarium : unde cum Caſaubono de lagenis vini dono miſſis interpretamur.

74. *Defenſis pinguibus Umbris.*] Quæ præmia ſunt & merces actæ feliciter cauſæ. *Pinguibus*. quia ſolum erat fertile quod colebant, & ipſi opulenti erant. Umbri vetuſtiſſimi Italiæ populi. Plin. Lib. 3. cap 14. hodie Ducatu Spoletano continentur.

Et piper & pernæ, Marſi monumenta clientis;
Mænaque quòd primâ nondum defecerit orcâ.
Hîc aliquis de gente hircoſâ Centurionum
Dicat: quod ſatis eſt ſapio mihi; non ego curo
Eſſe quod Arceſilas, ærumnoſique Solones,
Obſtipo capite, & figentes lumine terram,

INTERPRETATIO.

divitibus: & quod piper & petaſones, munera Marſi clientis, ſint illic: & *quia prior mana non adhuc conſumpta ſit* in *vaſe. Illic quidam de ſtirpe hirſuta Centurionum reſpondebit: ſufficit mihi mea ſapientia; nec ego laboro eſſe* idem *quod* fuerunt *Arceſilas, & Solones calamitoſi cervice incurvâ, & habentes oculos humi defixos, quando*

ANNOTATIONES.

75. *Marſi monumenta clientis.*] Id eſt, munera ad Patronum miſſa à cliente ad excitandam identidem ſui memoriam. Portò *Marſi* Apuliæ populi fuerunt. Plin. Lib. 3. cap. 11. & alibi. In eorum regione & ſilvis apri erant complures; hinc pernas ab eis dono mitti Patronis ſuis, ait Perſius.

76. *Mana.*] Vox Græca eſt, quâ ſignificatur marinus piſcis exiguus, qui Latinè dicitur halec. Ponitur hic pro quolibet piſce.

Quod primâ nondum defecerit.] Quod nova munera ſuccedant, antequam priora defecerint.

Orca.] Vas anguſto collo, in quo reponi muſtum ſolebat. Sumitur & pro quolibet alio vaſe, eo maximè, in quo ſalſamenta & piſces ſaliti ſervabantur. Græcis ὕρχα. Quapropter & Latinè ſcriptum olim, *orcha*, nonnulli affirmant.

77. *Hic aliquis*, &c.] Prolepſis, quâ Perſius exprimit egregiè pravam opinionem, & frequentes ſermones Romanorum quorumdam ſtudia ſapientiæ aſpernantium, quos deinde refutat.

Hircoſa.] Legunt alii, *hirtoſa*, pro, hirta, vel hirſuta, ut ſic deſignentur robuſti viri toto corpore hirſuti & piloſi. At nihilominus indicantur per vocem, *hircoſa*; quippe qui multùm laborant, & raro veſtes deponunt, ii velut hircus olent, præſertim ſub alis, item barbati ſunt: quæ omnia militiam profitentibus ſæpè contingunt. Ita graviores Interpretes legunt & explicant.

78. *Quod ſapio ſatis*, &c.] Amo Romanorum vivendi morem, huncque peregrinæ ſapientiæ præfero.

Non ego curo eſſe.] Nolim ego tantùm ſapere, & me fatigare in inveſtiganda ſapientia, ut Græci: nolim Academiam inſtaurare, ut Arceſilas; nec civitatem legibus munire & conſtituere, ut Solon.

79. *Arceſilas.*] Crantoris diſcipulus fuiſſe, & Academiam celebraſſe dicitur, & contra Zenonem, de omnibus dubitandum affirmaſſe. Hinc nonnulli Arceſilam hic præ aliis nominari, & tacitè vellicari aiunt à Perſio, qui Stoïcæ erat ſectæ addictus. Tull. in Quæſt. Acad. *Philoſophiæ everſor*: Lactantio, Lib. 3. cap 5. *Ignorantiæ magiſter Arceſilas* vocatur; ſanè quia nihil omninò ſciri affirmabat.

Ærumnoſique Solones.] Sapientes vocat ærumnoſos, quia nonniſi per multos labores acquiritur ſapientia. Porrò Solon unus erat è ſeptem Græciæ ſapientibus, & Athenienſium legiſlator, de quo fusè Plutarchus, Laërtius, & alii.

80. *Obſtipo capite, & figentes lumine terram.*] Hæc ſigna ſunt hominis cogitabundi, & profundâ quadam meditatione defixi

Figentes lumine terram.] Hypallage, pro, defigentes terræ lumina. Quod

Murmura cùm ſecum & rabioſa ſilentia rodunt;
Atque exporrecto trutinantur verba labello,
Ægroti veteris meditantes ſomnia: gigni
De nihilo nihil, in nihilum nil poſſe reverti.
Hoc eſt quod palles? Cur quis non prandeat, hoc eſt?
His populus ridet: multumque toroſa juventus
Ingeminat tremulos naſo criſpante cachinnos.

INTERPRETATIO.

apud ſe intra dentes verſant ſuſurros & taciturnitatem rabidam, & expendunt voces labiis pretenſis, revolventes in ſomnia ægri antiqui: v. g. nihil generari ex nihilo; nihil poſſe redire in nihilum. An illud eſt quo pallorem contrahis? An illud eſt, propter quod aliquis non prandeat? Ad hæc plebs in cachinnos ſolvitur; & juvenes nimis delicati multiplicant riſus trementes na-

ANNOTATIONES.

facere à Pædagogis jubebantur, ut modeſtiæ ſimul & meditationi aſſueſcerent ſtudioſi juvenes.

81. *Rabioſa ſilentia rodunt.*] Fortaſſe quia rabidi canes non latrant: vel potiùs quia, ut habet Quintilianus, Lib. 10. cap. 3. illi qui attentè quidpiam cogitant, ſæpè etiam ſecum obmurmurando cogitationem agitant. Unde ſi quis de plebe eos tum contempletur, furioſos veluti exiſtimet.

82. *Atque exporrecto trutinantur*, &c.] Fit ſcilicet murmur motitatione labiorum, ut videantur verba ſingula penſitari.

83. *Ægroti veteris meditantes ſomnia.*] Sic per contemptum vocat placita philoſophica. Lactantius ex vetere Poëta ſic habet: *Quid ægrotus unquam ſomniavit, quod Philoſophorum aliquis non dixerit?*

Gigni de nihilo nihil, &c.] Chriſtianâ fide conſtat Deum Opt. Max. de nihilo omnia creaſſe: at communis opinio fuit veterum Philoſophorum, ex nihilo nihil fieri; & non poſſe id quod eſt in nihilum abire.

Lucretius Lib. 1.

Nil igitur fieri de nihilo poſſe putandum eſt,
Semine quando opus eſt rebus, &c.

85. *Hoc eſt quod palles?*] Scilicet pallorem contrahis, & te diſcrucias propter ejuſmodi nugas & deliria? Te, inquam, inediâ conficis, ut Democriti, Epicuri, Diogenis, de principiis rerum, vanas diſceptationes & controverſias integres? O te inſanum! inquit ille Centurio hircoſus.

Cur quis non prandeat.] Adeoque ſemel in die cibum capiat. Tull. Quæſt. Tuſcul. 5. *Mente rectè uti non poſſumus multo cibo & potione completi.* Hinc ſtudioſi illi veteres ſobrietate acuebant ingenium, ut ad meditationes philoſophicas aptiores eſſent.

Horat. Lib. 2. Serm. Satir. 3.

Poſtquam eſt impranſi correptus voce magiſtri.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 21. Cæl. Rhodig. Lib. 27. cap. 24.

86. *His ridet populus.*] Alii legunt, *hos*, id eſt, Philoſophos. Alii, *hoc*: Alii & meliùs, legunt ex antiquo Codice, & retinent *his*. Senſus eſt: his conviciis in Philoſophos jactatis ab hircoſo Centurione aſſentitur & arridet populus, ſuos etiam cachinnos adjungit; gaudetque juventus militiæ dedita, & ſcientiarum aſpernatrix, ſapientes ita ludibrio haberi, unde & ingeminat ſubſannationem.

Toroſa.] Torus idem eſt quod caro muſculoſa. hinc toroſus ſignificat robuſtum & corpulentum.

Inſpice

Inſpice, neſcio quid trepidat mihi pectus, & ægris
Faucibus exſuperat gravis halitus: inſpice, ſodes;
Qui dicit Medico, juſſus requieſcere, poſtquam
Tertia compoſitas vidit nox currere venas,
De majore domo, modicè ſitiente lagenâ,
Lenia loturo ſibi Surrentina rogavit.

INTERPRETATIO.

ribus rugatis. Qui ait Medico: intuere, conſidera quaſo: neſcio cur palpitat mihi cor, & ſpiratio grave olens è gutture malè affecto exit abundanter: is monitus ceſſare à labore, poſtquam aſpexit venas pacatiores ire per tres noctes, jam balneum ingreſſuro ſibi petit vina mitia à Surrento de viri potentis ædibus, vaſculo mediocriter capaci.

ANNOTATIONES.

88\. *Inſpice neſcio quid*, &c.] Jam Perſius riſores illos inſipientes confutat. Eſt enim reſponſio Philoſophi ad Centurionem, ex ſimilitudine, cujus protaſim ponit quidem Perſius, apodoſim minimè: hanc tu, lector, ſupple, aut ſic habe: ægrotus præcepta Medicorum non obſervans brevi perit: ſic etiam quiſquis Philoſophos animi Medicos audire non vult, corruptis ac perditis moribus, ſeipſum perdit.

Inſpice.] Verba ſunt ægroti ad Medicum.

Neſcio quid trepidat, &c.] Æger ille velut leviorem ægritudinem narrat, quæ tamen ſunt gravioris morbi ſymptomata: nempe cordis palpitationem, ægram reſpirationem, & halitum graveolentem.

Ægris faucibus.] Non aliter ægræ fauces, quàm ob reſpirandi difficultatem, quicquid nonnulli ſentiant.

Exſuperat.] Apud veteres Codices legitur, *exuberat*, ſed vetat metri ratio; ſiquidem in *uber*, longa eſt prima ſyllaba. Quidam legunt, *exſudat*: Marcilius vult, *exſpirat*. Alii, *ex, uperat*, id eſt, abundanter exit. Hanc lectionem tuetur Caſaubonus, eo quod è ventriculo ructus ſurſum aſcendunt.

89\. *Gravis halitus.*] Teter eſt & malè olens eorum halitus, qui ſtomachi cruditate laborant.

90\. *Qui dicit Medico.*] Ægrotus qui Medicum acceſſiverat, eique dixerat, inſpice, inſpice, inquam, cur malè habeo; accipit mandatum requieſcendi, & a cibo temperandi.

Juſſus requieſcere.] Nam ut habet Cornelius Celſus Lib. 3. cap. 2. inter initia morbi, omnium optima quies & abſtinentia.

Poſtquam tertia compoſitas, &c.] Juſſus fuerat ille æger in tertium diem temperare ſibi, metu tertianæ febris: at ubi primùm dies tertius illuxit, & pulſum vidit æquabilem eſſe & moderatum, tum ſine ullo metu quartanæ imminentia, intemperantiam priorem repetit, & in gravius periculum vitæ relabitur.

91\. *Compoſitas vidit nox currere venas.*] Metonymia, id eſt, cùm jam tertiâ nocte vidit venas & arterias pulſare æquabiliter, moderatè, & convenienter, tum vina ſtatim, cibos, balnea cogitat intempeſtivè, ut priùs.

Vidit nox.] Noctu pleramque morbi ingraveſcunt, ſuaque exerunt indicia.

92\. *De majore domo.*] Petit ab aliquo potentiori amico.

Modicè ſitiente lagenâ.] Vaſe parvo, nam exquiſitum erat, & parcè dabatur vinum ejuſmodi.

93\. *Lenia ſibi Surrentina.*] Vina vetera & matura, convaleſcentibus optima, quippe quæ poſt annum vigeſimum quintum biberentur. Caſaubonus ex Plinio Græciſque Medicis.

Surrentina.] Surrentini colles ſalubris vini feraces, prope Surrentum

Heus, bone, tu palles. Nihil eſt. Videas tamen iſtud,
Quicquid id eſt: ſurgit tacitè tibi lutea pellis.
At tu deteriùs palles: ne ſis mihi tutor:
Jampridem hunc ſepelî: tu reſtas: perge, tacebo.
Turgidus hic epulis, atque albo ventre lavatur,

INTERPRETATIO.

Age, vir optime, tu pallidus es. Nihil eſt, inquit. *Attamen conſidera illud quodcumque illud eſt: en cutis ſubcrocea ſenſim tibi intumeſcit.* Tum ille: *ſed tu pejùs palleſcis: ne mihi ſis curator: jam dudum illum terra mandavi: tu verò ſuperſtes es: proſequere, ſilebo. Ille* igitur *cibis ingurgitatus, & pallente alvo balneum ſubit,*

ANNOTATIONES.

Campaniæ urbem maritimam. Vide Plin. Lib. 14. cap. 6. & Lib. 23. cap. 1. *Surrentina*, inquit, *vina caput nullo modo tentant; & ſtomachi & inteſtinorum rheumatiſmos cohibent.*

Laturo ſibi.] Duo ſunt ægroti illius peccata contra valetudinis rationem: primum, quòd balneis utatur: alterum, quòd vinum bibat, quaſi ſanus. Erat mos Antiquis, veſperi exercere ſe, inde lavare, poſteà cœnare. Ille autem peſtivè, intemperanter, præpoſterè omnia. Sueton. in Auguſto, cap. 82. *Tantam*, inquit, *infirmitatem magnâ curâ tuebatur, imprimis lavandi raritate.*

94. *Heus, bone, tu palles.*] Inquit Medicus reviſens hominem ægrum.

Palles.] Pallor morbi index.

Nihil eſt.] Reſpondet æger, nihil mali ſe habere, adeoque Medici reprehenſionem ſpernit, & injectum ſibi timorem elevat. Qui in gravi morbo dolorem non ſentit, in illo ſpes ſanitatis aut exigua aut nulla. Hippocrates.

Videas tamen, &c.] Inſtar peritus Medicus, ſcilicet nihil times, cum jam hydropiſis indicia habeas omnia: & corpus intumeſcit, & pellis flaveſcit.

95. *Surgit lutea pellis.*] Quod aquam intercutem deſignat. Galenus, Ægineta, Lib. 3. Celſus, Lib. 3. & alii.

96 *At tu deteriùs palles.*] Probra jam evomit in Medicum æger ſtomachatus. I, cura teipſum, inquit, pejus ægrotantem Ego ſanior te ſum, & voluptatibus abſtinere nolo. *Pallere* autem Medicus videtur ægro, vel quia veternoſo, vel ut arquato morbo laboranti. Apud Nonium Marcellum, *Varro Eumenidibus; ut arquatis & lutea quæ non ſunt, & quæ ſunt, lutea videntur: ſic inſanis ſani & furioſi videntur eſſe inſani.*

Ne ſis mihi tutor.] Jam pupillus non ſum, juris mei ſum, diſciplinâ tuâ non egeo. Apage ſeverum & moleſtum monitorem.

97. *Jampridem hunc ſepeli.*] Tutorem olim habui ſimilem tui, durum caſtigatorem, ſed hunc jam pridem mortuum gaudeo. Hæc verba quidam attribuunt Medico, quaſi dicat, alius ægrotus eo morbo, quo tu laboras, jam periit; vide ne idem tibi contingat. Sed prior ſententia præferenda.

Tu reſtas.] Vivis adhuc, & vivis; ut mihi gravia præcipias; & velut alter tutor mihi leges imponas. Atqui te, tuaque præcepta flocci facio.

Perge, tacebo.] Nihil amplius præcipio, inquit Medicus, abſcedo: bibe, lava, genio indulge. Certè brevi ſenties, quanti ſit me non audiviſſe, & venienti noluiſſe morbo occurrere.

98. *Turgidus hic epulis.* Itaque contempto planè Medici conſilio, ille cibis ſe ingurgitat, & ſatur balnea intrat: ſed mox ſuæ dat pœnas intemperantiæ.

Juvenal. Satir. 1.

Pœna tamen præſens, cùm tu deponis amictus.

Gutture ſulfureas lentè exhalante Mephites.
Sed tremor inter vina ſubit, calidumque triental
Excutit è manibus; dentes crepuere retecti:
Uncta cadunt laxis tunc pulmentaria labris.

INTERPRETATIO.

faucibus paulatim emittentibus graveolentiam ſulfuream. At inter pocula trepidatio eum invadit, & extorquet è manibus fervidum calicem capaciſſimum: dentes nudati ſonuere: tum lauta obſonia excidunt è labiis ſolutis.

ANNOTATIONES.

Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc ſubitæ mortes, atque inteſtata ſenectus.

Albo ventre.] Corpore pallido, ſeu ob hydropiſim; ſeu ob intemperantiam & voluptates. Seneca de brevitate vitæ, *quàm multi continuis voluptatibus pallent!* Horat. Lib. 2. Satir. 2.

Pinguem vitiis albumque.

Lavatur.] Quod ægro periculoſum, hydropico verò noxium, Cornel. Celſ. Lib. 3. cap. 21. Plin. Lib. 1. Epiſt. 8. At is qui etiam ſatur lavat, quanto majus periculum ſubit! Artemidorus Lib. 1. cap. 56. οἱ ἐάν ὑ προτέρου τ᾽ ὄλυειν εἰμὴ λύοιντο, οἱ ἢ καὶ ἐμφαγόντες. Non deſunt qui arbitrentur, ægrum illum lavare, accelerandæ coctionis causâ, ut ad repotia redeat.

99. *Gutture ſulfure lentè exhalante Mephites.*] Seneca Epiſt. 95. *Quàm fœdi atque peſtilentes ructus ſunt exhalantibus crapulam veterem! Scias putreſcere ſumpta non concoqui.*

Lentè.] Ægrè, longis & lentis reſpirationibus.

Sulfureas Mephites.] *Mephitis*, Servio in ſeptimum Æneidos, eſt Dea fœtoris. Propriè eſt putor ſulfureus è locis ſulfuratis, vel ex aquis corruptis aſcendens. Hîc ponitur pro halitu ægri graveolente & quaſi ſulfureo, proveniente è cacochymia & ſtomachi cruditate.

100. *Sed tremor*, &c.] Aut ex febris horrore, aut ex irritatione morbi, tremor: ſeu quod nimio cibo læduntur nervi. Senec. Natural. Lib. 5. *Quæ deſiderantibus alimenta erant, onera ſunt plenis. Inde pallor, & nervorum vino madentium tremor, & miſerabilior ex cruditate, quàm ex fame macies. Inde incerti labantium pedes, & ſemper quaſi in ebrietate titubatio.*

Inter vina.] Scilicet in ipſis balneis calices exhauriebant veterum aliqui, Senec. Epiſt. 122.

Triental.] Poculum eſt trientis capax. Alii legunt, *Trientem*. Eſtque *trient* vini menſura continens tertiam ſextarii partem, ſive tres heminas. Ita veteres Gloſſæ.

Calidum Triental.] Potione calidâ plenum. Nam in balneis Thermopolium erat. Vitruv. Lib. 5. cap. 10. Plaut. Rudent. Act. 2. Scen. 6. *Ædepol Neptune, et balneator frigidus!* . . . . *Ne thermopolium quidem ullum ille inſtruit: ita ſalſam præbet potionem & frigidam.* Porrò calidam mixtam vino in deliciis etiam fuiſſe olim, multis probat Juſtus Lipſius Elector. Lib. 1. cap. 4.

101. *Dentes crepuere.*] In febris rigore crepant & ſtrident alliſi dentes.

Retecti.] Retractis ſanè labiis. Hîc unus Caſaubonus contra omnes, explicat, exeſis gingivis. Sed profectò videtur ductus dumtaxat animo pugnandi, & more ſuo impugnandi Marcilium Interpretem aliàs eruditum.

102. *Uncta cadunt laxis labris.*] Quod *laxa* dicit Perſius *labra*, & quod *dentes retectos* mox aiebat, Caſaubonum explodit, ut jam dixi. Unum enim ex alio videtur intelligendum. Hippocrat. in Prognoſt. ait ſignum eſſe in ægris mortiferum, quando la-

Hinc tuba, candelæ: tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſoque lutatus amomo
In portam rigidos calces extendit. At illum

INTERPRETATIO.

Inde buccina, faces: & ille felix denique collocatus thoro eminenti, & perfuſus amomo copioſe profert pedes frigidos verſus januam. Sed Romani

ANNOTATIONES.

bra ſoluta hâbent & pendentia.

Uncta pulmentaria. Speciem pultis exhibent nimirùm eſculenta varia minutatim conciſa & per vomitum ſejecta.

103. *Hinc tuba, candela, &c.*] Ut ante morientem pinxit, ita funus mortui jam deſcribit, quamquam ὕστερον πρότερον. Ritus olim obſervari ſolitos, cùm quis moriebatur, ſaltem ſtrictim hic attexere operæ pretium eſt. 1. Simul atque animam quis efflaverat, conclamabatur, id eſt, tota familia tollebat ejulatum & fletum. 2. Cadaver è cubili in quo jacuerat extractum humi deponebatur. 3. Calidâ ablutum ungebatur. 4. Lecto ferali componebatur ornatum & paratum. 5. Collocabatur in veſtibulo domûs, adhibito cuſtode: & ſper aliquot dies complorabatur, Næniam dicentibus amicis & propinquis. 6. Denique ad tumulum efferebatur, & in ſepulcro condebatur.

Tuba.] Jul. Pollux Lib. 8. cap. 1. ait tubarum ſonitu convocati amicos defuncti, ut videant nullâ eum vi externâ, ſed morte ſuâ obiiſſe. Servius in Lib. 5. Æneid. v. 138. & alii, tubam adhiberi in funeribus Nobilium & adoleſcentum: tibiam verò in funeribus puerorum & plebeiorum, affirmant, citatque Perſium Servius. Certè legimus in Evangelio Chriſtum Dominum cùm Principis filiam ſuſcitaret, Tibicines excluſiſſe. Matth. cap. 9.

Candela.] Funalia, cerei, lumina, quæ ut etiamnum, ſic & olim adhibebantur tum collocatis ad limen, tum elatis ad ſepulcrum, imò & in ipſis conditoriis: ſeu quod olim noctu ſepeliebant mortuos primùm: unde mos fluxerit poſteà, etiam interdiu ſepeliendo, lucem accendendi; ſeu quod honoris causâ id fieret: lux enim virtutis & gloriæ ſignum eſt & ſymbolum.

Beatulus.] Alii beatum dici affirmant, quod mortuos antiqui beatos dicerent; alii, quia pretioſis veſtibus, corollis, aliiſque ornamentis mortui integebantur, atque ita compoſiti in atrio exponebantur, & ad fores domûs. At quod hic Perſius diminutivo utitur, ironicè loqui ſe oſtendit.

Alto compoſitus lecto.] Nimirùm in ſublimi ac ſplendido lecto & habitu ad limen collocatus.

Alto lecto.] Altus erat lectus, ſeu tomentis & pulvinis exaggeratus. Martial. Lib 8. Epigramm. 44.

Fartus papyro, tum tibi thorus creſcet.

Seu quia nixus erat eburneo fulcro. Teſtis Propert. Lib. 2.

Nec mihi tum fulcro ſternatur lectus eburno.

Nec ſit in Attalico mors mea nixa thoro.

104. *Lutatus.*] Pinguibus unguentis ut luto perlitus.

Amomo.] *Amomum* frutex exiguus, exquiſitis ſerviens unguentis. Dioſcorid. Lib. 1. cap. 14. Plin. Lib 12 cap. 13.

105. *In portam.*] Quia portam Perſius dicit, arguunt aliqui extra urbem efferri mortuos, & incaſſum multa hic congerunt: ſed intelligendus locus de janua domûs ad quam mortuus ille collocatus. Ita Caſaubonus & alii doctiſſimi.

In portam rigidos calces extendit.] Verſis nempe in januam pedibus. Mos erat exponi defunctos & efferri pariter præcedentibus pedibus. Plin. Lib 7. cap. 8. *Ritu naturæ capite hominem gigni mos eſt, pedibus efferri.*

Heſterni capite induto ſubiere Quirites.
Tange, miſer, venas, & pone in pectore dextram:
Nil calet hîc. Summoſque pedes attinge, manuſque:
Non frigent. Viſa eſt ſi fortè pecunia; ſive
Candida vicini ſubriſit molle puella,
Cor tibi ritè ſalit? poſitum eſt algente catino

INTERPRETATIO.

heſterna die illum geſtaverunt capite operto. O infelix, attrecta venas, & appone manum ad thoracem: illic nihil caloris eſt. Tange extremas etiam plantas & manus. Non ſunt frigidæ. Quando caſu apparuerit argentum, ſeu pulcra vicini filia leniter arriſit, an præcordia benè tibi exultant? Si fortè ap-

ANNOTATIONES.

106. *Heſterni Quirites.*] Servi nuper ab eo libertate donati, & paulò antè ac recenter facti cives Romani.

Subiere.] Aut præceſſere funus, aut, portavêre. Mos erat ut liberti prodirent pileati ante corpus manumiſſoris. Ita vetus Gloſſa. At obſervare licet cum Caſaubono, cùm plures erant liberti, alios feretrum geſtare, alios ad latus procedere & ambire ſolitos. Certè vox, *ſubire*, ſignificat hoc magis quàm illud; imò ſequi potiùs quam præcedere, ſignificaret: quod eſſet contra inſtitutum.

Capite induto.] Quod ſignum eſt libertatis. Cùm nempe ſervi manumittebantur, in templo Feroniæ libertorum Deæ, raſo capite pileum accipiebant.
Plaut. in Amphitr.

Faciat Jupiter, ut ego hic hodie, raſo capite, calvus capiam pileum,
Vide infrà Satir. 5.

107. *Tange miſer venas.*] Jam Centurio hircoſus adverſus Philoſophum inſurgit, & dicit, quid mihi ægrum & ægritudinem narras, qui benè valeo, nec morbum aut morbi indicia ulla habeo.

Tange venas, & pone in pectore dextram.] Explora pulſum, & cordis motionem.

108 *Nil calet hic.*] Immodicus ibi calor nullus eſt, adeoque febri me non laborare fatendum eſt tibi.

Summoſque pedes attinge manuſque.] Vide etiam naturali ac genuino calore probè inſtructas eſſe corporis extremitates, proindeque me per omnia benè validum.

109. *Viſa eſt*, &c.] Reponit Philoſophus. Scio te valentem ac robuſtum corpore: neque id inficior. At numquid animo perinde vales? Exploremus. Si vis fateri verum, comperies & frigore & calore nimio te laborare.

Viſa eſt ſi fortè pecunia.] Objectum movet potentiam, ut aiunt Philoſophi. Periculum igitur faciamus, an non avaritiâ, libidine, mollitie, timore, iracundiâ labores.

110. *Subriſit molle.*] Arriſit, reſpexit amatoriè, blandè, laſciviuſculè. Propertius:

Riſit, & arguto quiddam promiſit ocello.

111. *Cor tibi ritè ſalit?*] Duplex cordis motus, alter ἀπροαίρετος, alter ἐκ προαιρέσεως: prior valetudinis dat indicium, poſterior affectûs & voluntatis. Hinc periti Medici non morbos ſolùm corporis, ſed & perturbationes animi è cordis motu divinant. Caſaubon. Nota omnibus hiſtoria de Antiocho Seleuci filio, quem Stratonices amore languidum intellexit, attrectando brachium, Eraſiſtratus Medicus Valer. Maxim. Lib. 5. cap. 7. & alii. Senſus eſt: cùm pecuniæ lucrandæ, aut explendæ libidinis offertur occaſio, ſtatim inhias & in-

Durum olus, & populi cribro decuſſa farina:
Tentemus fauces: tenero latet ulcus in ore
Putre, quod haud deceat plebeiâ radere betâ.
Alges, cùm excuſſit membris timor albus ariſtas.
Nunc face ſuppoſitâ ferveſcit ſanguis, & ira
Scintillant oculi. Dicisque facisque quod ipſe

INTERPRETATIO.

ponitur herba malè cocta in lance frigenti, & farina plebeio cribro purgata: exploremus guttur; in ore delicato vulnus fœtidum deliteſcit, quod non conveniat fricare betâ vulgari. Frigee, quando pavor pallidus erexit ſpicarum velut aculeos in artubus tuis. Modò ſanguis ebullit igne adhibito, & oculi præ iracundia ſcintillas emittunt. Denique *& loqueris & agis quod ipſe*

ANNOTATIONES.

ardeſcis, ſed an ritè, & ex ratione? Adeoque jam avarus es, & libidinoſus, qui cupiditates frænare ac moderari neſcis.

Poſitum eſt algente catino.] Quod ſi vilior quis cibus & malè conditus tibi apponatur.

Algente catino.] Cibis admodum calidis delectatos veteres obſervat Caſaubonus: quare non mirum ſi algentes & frigidi faſtidium ac nauſeam creent delicatulo.

112 *Durum olus.*] Infrà Satir. 6. v. 69.

Mihi feſtâ luce coquatur
Urtica.

Populi cribro.] Vulgari, rariori, ſetaceo, quo farina non omninò furfure ſuccreta panem facit ſecundarium, quo plebeii veſcuntur: non autem ſubtili, ſericeo, pollinario, quo panis fit delicatior & ſiligineus.

113. *Tentemus fauces.*] Experiamur an his contentus fueris.

Tenero latet ulcus in ore.] En ex ulcerati palatum iſtis dices.

Ulcus putre.] Vel, apoſtema cau ſaberis, quod duriori cibo non ſit exaſperandum, vel, mollitiem tuam prodes ſanè pudendam; & guloſum te oſtendes.

114. *Beta.*] Herba nullius ſaporis & pretii, quam *fabrorum prandium* vocat Martialis, Lib. 13. Epigram. 13.

115. *Alges.*] Præ timore, calore omni ſeſe ad intimum cor recipiente; totus frigeſcis, & palles, quanquam paulò antè dixeras, *non friget.*

Excuſſit timor albus ariſtas.] Erigit tibi pilos, ac velut ſpicas rigidos facit timor frigidus: quia frigus conſtipat & ſtringit poros, pori verò conſtipati conſtringunt capillos. Ariſtot. Problem. *Sect.* 8. q. 18.

Albus.] Quia recedente calore, vultus pallet & albeſcit in iis qui timent.

116. *Nunc face ſuppoſitâ.*] Aliàs, datâ occaſione, velut ſuppoſitâ face, irâ inflammaris: & dixeras, *Nil calet hic.* Et quidem hac ipsâ meâ reprehenſione excitatus jam excandeſcis, & ardes adverſum me, cujuſlibet offenſionis impatiens.

Ferveſcit ſanguis.] Eſt ira ſanguinis ebullitio circa cor.

117. *Scintillant oculi.*] Cic. Verr. 7. *Ardebant oculi, & ex toto corpore crudelitas emicabat.* Arnob. Lib. 1. *Ex illorum luminibus ſcintillæ emicant, flammæ æſtuant, anhelum pectus ſpiritum jacit ex ore, &c.*

Dicisque facisque, &c.] Ergo te noſce tandem; ſique te hactenus ignoraſti, contemplare te in ſpeculo velut quadruplici, in quo te ad vivum depinxi. Vide te in primâ facie præter & ultra modum exilientem ſpe lucri & luxuriæ: in ſecunda, cujuſlibet incommodi impatientem, & lautioris victûs

Non ſani eſſe hominis, non ſanus juret Oreſtes.

INTERPRETATIO.

Oreſtes etſi non compos mentis jurejurando affirmaret non decere virum mentis compotem.

ANNOTATIONES.

nimiùm appetentem: in tertia, laxum, ſolutum, timidum atque hydropico ſepiùs pallentem: in quarta denique, iracundum uſque ad furorem, quia te pungi à me & corripi ſentis: & qui modò aqueus eras, jam igneum, & febricitante periculoſiùs ardentem. Quod ſi renuis ſanari, ut æger ſupradictus, & me animi Medicum repellis, dicam ego tibi, *perge*, peri; *tacebo*, *diſcedo*. Suprà, verſu 97.

118. *Oreſtes.*] Agamemnonis & Clitemneſtræ filius ob interfectam matrem Furiis agitatus, de quo Euripid. & alii.

SATIRA IV.

REM populi tractas? (Barbatum hæc crede magiſtrum
Dicere, ſorbitio tollit quem dira cicutæ.)

INTERPRETATIO.

ERGONE *res populi adminiſtras? (Exiſtima iſta tibi loqui præceptorem barbatum, quem interficit ſævus hauſtus*

ANNOTATIONES.

1. *REm populi tractas.*] Jam Satirâ ſecundâ Perſius imitatus erat Platonem in Dialogo, cui titulus, *Alcibiades Secundus*. In hac verò Satira quarta rurſus ejuſdem Alcibiadem Primum imitatur, indeque materiam omnem ac Perſonas aſſumit, ut Neroni, quem inſectatur, lateat. Hic itaque per Alcibiadem Nero intelligendus, per Socratem Perſius, qui juvenum Rempublicam malè capeſſentium redarguit imperitiam ac temeritatem.

Barbatum Magiſtrum.] Socratem nimirum, ut probant adjuncta. *Barbatum* vocat; vel quia barbam alebat, quemadmodum & alii iis temporibus Philoſophi: vel, eo quòd, ut teſtatur Tullius 4. de Finibus, apud Romanos antiqui Sapientes honoris causâ *barbati* vocabantur. Et Plin. in Epiſtol. *Barba*, inquit, *ſylvoſa & pulcrè alita, quamvis res ipſa ſit exterior & fortuita, inter homines eruditi inſignia recenſetur.* Athenæus Lib. 13. ait Alexandri tantùm ſæculo barbam radendi invectum morem, ac deraſam barbam flagitioſi hominis notam extitiſſe.

Magiſtrum.] Seu quia fuit Socrates Pædagogus Alcibiadis: ſive quod, ut habet Cicero 2. de Finibus n. 1. *Socrates Philoſophiæ parens jure dici poteſt.* 2. de Natura Deorum, n. 167. *Princeps eſt Philoſophorum.* Tuſculan. Quæſtion. 3. num. 8. *A Socrate omnis quæ eſt de vita & de moribus Philoſophia manavit.* Tuſcul. 5. num. 10. *Primus ille Philoſophiam devocavit è Cœlo, & in urbibus collocavit, & in domos introduxit: & coëgit de vita & moribus, rebuſque bonis & malis quærere.*

2. *Sorbitio cicutæ.*] Plin. Lib. 14. cap. 5. *Sicut*, inquit *cicuta homini venenum eſt, ſic cicuta vinum.* Et Lib. 25. capite ultimo. *Cicuta venenum eſt, publica Athenienſium pœna invиſa. &c.* Hujus ſuccum lethalem ab ingratis civibus juſſum Socratem ebibiſſe, teſtis eſt Plato cum cæteris.

Quem tollit dira.] Socrati nempe oraculo Apollinis ſapientiſſimo hominum judicato plures invidebant. Ejus autem reprehenſionum quidam impatientes, fraude circumvento, quaſi adverſus religionem Deorum nova molienti perniciem machinati ſunt. Teſtes ſunt Apuleius Lib. 10. de Aſino aureo; Plato in Socratis Apologia. Lactantius, Lib. 5. cap. 15. Sanctus Auguſtinus, Lib. 8. de Civitate Dei, cap. 3. *Socrates*, inquit, *concitatis inimicitiis calumnioſâ criminatione damnatus morte mulctatus eſt. Sed cum poſteà illa ipſa quæ publicè damnaverat Athenienſium civitas publicè luxit: in duos ejus accuſatores uſque adeo populi indignatione converſâ, ut unus eorum oppreſſus vi multitudinis interiret; exilio autem voluntario atque perpetuo pœnam ſimilem alter evaderet. Tam præclarâ igitur vitæ mortiſque famâ Socrates reliquit plurimos ſuæ Philoſophiæ Sectatores.* Athenæus Lib. 13. ad finem, paulò diverſam affert cauſam mortis Socratis; nempe ob frequentes ejus in diſceptando ambitiones, rixas, & importunas reprehenſiones, & cum apud Judices ſorte da-

Quo

Quo fretus ? Dic hoc, magni pupille Pericli.
Scilicet ingenium, & rerum prudentia velox
Ante pilos venit. Dicenda tacendaque calles.
Ergo ubi commotâ fervet plebecula bile,
Fert animus calidæ feciſſe ſilentia turbæ

INTERPRETATIO.

cicuta.) Ecquâ re nixus? Reſponde illud, ô pupille magni Periclis: quaſi verè ingenium & præcox rerum ſolertia ante barbam contingant. Noſti quæ dici & quæ taceri oporteat. Igitur cum plebs ardet excitatâ bile, mens ſtatuit imponere ſilentium cœtui ferventi per

ANNOTATIONES.

tos, furaciſſimos homines, de juſto diſſeruiſſet.

3. *Quo fretus.*] Quâ peritiâ, quo rerum uſu, quibus virtutibus polles, ut Imperium regere aggrediaris?

Pupille Periclis.] O Alcibiades, qui gloriaris tutelâ & diſciplinâ Periclis propinqui tui, cui fuiſti traditus à Clinia patre adhuc pupillus. De hoc fusè Plutarch. in ejus vita. Hæc optimè etiam contorta in Neronem, quem *Poppæa incuſans per facetias, pupillum vocabat, juſſis alienis obnoxium, non modo Imperii ſed & libertatis indigentem*; ut cui dominaretur Agrippina mater, tutores autem eſſent Burrhus & Seneca. Cornel. Tacit. Annal. 14. in ipſo Libri principio.

Magni Pericli.] *Pericli*, pro, *Periclis*. Fuit Pericles Orator, Philoſophus, & Imperator Egregius, Athenienſium Rempublicam annos quadraginta feliciter adminiſtravit. Plutarchus, Prob. Cic. in Bruto Valer. Maxim. Lib. 8. cap. 9. Juſtinus, Lib. 3. Non nemo argutias quærit in voce *Pericli*, quaſi ponatur pro, *periculi*: & alluſum ſit ad id quod Alcibiades comparatus ſit leunculo, quem aut occidere oporteret, aut poſtea tolerare. Sed apage nugas.

4. *Scilicet ingenium.*] Ironicè hæc, & ſequentia.

Ingenium.] Sapientia, judicii maturitas: item artes & ſcientiæ. Ita Caſaubonus.

Rerum prudentia.] Experientia, uſus.

Velox] Præmatura, ante tempus, ante pubertatem; quæ apud Athenienſes ſumebatur (ut aiunt) ab anno ætatis decimo octavo. Philoſtrat.

5. *Ante pilos*] Adeptus eſt Imperium Nero ante annum ætatis decimum ſeptimum. Sueton. Neron c. 8, Cornel. Tacit. Annal. Lib. 13. initio, ubi & notatur quaſi vixdum pueritiam egreſſus.

Dicenda tacendaque calles.] Ergone putas habere te & callere ea, quæ vix diuturno rerum uſu doctus ſenex habet & callet? Certè ut callum in corpore, ita in animo prudentiam non parit niſi longum tempus.

Ovid. Metamorph. 6.

Seres venit uſus ab annis:

Et alibi Neſtor ita loquitur:

Etenim mihi multa vetuſtas
Scire dedit.

6. *Ergo ubi commota*, &c.] Quoniam tu tibi tantùm arrogas, & omnia te poſſe confidis, periculum faciamus tuæ ſolertiæ.

Commotâ fervet plebecula bile.] In ſeditionem versâ, & turbas miſcente.

7. *Fert animus.*] Audes, & præſtare te poſſe non dubitas, præ magna tui fiducia. Ammianus Lib. 26. ſic habet: *Immaniter ſtrepente exercitu, cum citeri tumultus violentior appareret, Valentinianus, elatâ proſperè dextrâ, ut Princeps fiduciâ plenus, auſus increpare quoſdam ut ſeditioſos & pertinaces, cogitata nullis interpellantibus abſolvebat.*

Calida turba.] Sævienti, effervescenti in iram.

Majeſtate manûs. Quid deinde loquere? Quirites,
Hoc, puto, non juſtum eſt; illud malè, rectiùs iſtud.

INTERPRETATIO.

auctoritatem dextra. Quid poſteà dices? O *Romani, illud, opinor, non eſt ſecundum jus; hoc iniquum eſt; iſtud juſtius.*

ANNOTATIONES.

Feciſſe ſilentia.] Virgil. Æneid. 1.

Ac veluti magno in populo cùm ſæpè coorta eſt
Seditio. . . . . .
Tum pietate gravem ac meritis ſi fortè virum quem
Conſpexere, ſilent, &c.

At verò quam auctoritatem habebit imberbis adoleſcens ad comprimendum tumultuantium furorem?

8. *Majeſtate manûs.*] Valer. Max. Lib. 2. capite ultimo, *Eſt*, inquit, *illa quaſi privata cenſura, majeſtas clarorum virorum, ſine tribunalium faſtigio, ſine apparitorum miniſterio, potens in ſua amplitudine obtinenda. Grato enim & jucundo introitu animis hominum illabitur admirationis prætextu velata: quam rectè quis dixerit longum & beatum honorem ſine honore.*

Ovid. Metamorphoſ. 1. de Jove.

Qui poſtquam voce, manuque,
Murmura compreſſit, tenuere ſilentia cuncti.

Lucanus Lib. 1. de Julio Cæſare.

Tumultum
Compoſuit vultu, dextraque ſilentia juſſit.

Act. Apoſt. cap. 13. *Surgens autem Paulus, & manu ſilentium indicens, &c.* Ubi obſervandum cum doctioribus, morem illum fuiſſe pridem indicendi ſilentii, extensâ quidem & porrectâ manu; ſed ita ut inferiores duo digiti, medicus, & auricularis, comprimerentur, erectis & eminentibus tribus aliis, pollice, indice & medio. Quod ipſum fieri conſuetum ab Epiſcopis olim, alloquentibus populos ac benedicentibus, notat Scaliger in Propertium. Sanctus Hieronymus ad Ruſticum Monachum affert aliam quoque audientiæ faciendæ rationem, nimirùm concrepatione duorum digitorum. *Cum librorum ſtruem expoſuiſſet*, inquit, *adducto ſupercilio, contractis naribus, ac fronte rugatâ, duobus digitulis concrepabat, hoc ſigno ad audiendum diſcipulos provocans.*

Quid deinde loquere?] Et ſi audientiam tibi feceris imperatorio nomine ac vultu, & majeſtate manûs, ut tibi largior, jam experiamur quam orationem & quam idoneam pacandæ ſeditioni ſis habiturus. Nam vir gravis apud Virgilium loco citato 1. Æneid.

Regit dictis animos, & pectora mulcet.

Quirites.] Abuſivè poſitum videtur pro, *Cives*. Fortaſſe etiam hinc innuit à ſe carpi Neronem Populo Romano loquentem.

9. *Hoc, puto, non juſtum eſt.*] Legit Caſaubonus, *putà*, adv. id eſt, ſcilicet: & citat Priſcianum Lib. 15. Sed Priſciani verba parùm juvant eam lectionem. Malim itaque cum aliis, *hoc puto*, &c. quibus verbis bellè exprimitur puerilis oratio, ut obſervant docti Interpretes, & ſermo hominis rerum & ſcientiarum imperiti. Tantæ certè animi confidentiæ & manus gravitati ac majeſtati, minimum reſpondet illud ſubdubitantis & dicere exordientis, *puto*.

Illud malè, rectiùs illud.] Quaſi verò ſimplici illâ mali enuntiatione, & melioris appellatione & oſtenſione, multitudo rudis & inſuper furore obcæcata moveri & compeſci queat. Ipſe ſapiens vix oſtenſo ſimpliciter bono, ſi præſertim irâ paulò turbatus ſit, percelleretur. Opus eſt igitur non vulgari arte, facundiâ, peritiâ ad reddendam conturbatis & ferocientibus (ut fecit Menenius ille Agrippa) tranquillam & ſanam mentem, quam æſtus iracundiæ disjecit ac diſſipavit.

Scis etenim juſtum geminâ ſuſpendere lance
Ancipitis libræ. Rectum diſcernis, ubi inter
Curva ſubit, vel cùm fallit pede regula varo;
Et potis es nigrum vitio præfigere theta.
Quin tu igitur ſummâ necquicquam pelle decorus
Ante diem blando caudam jactare popello

INTERPRETATIO.

Etenim noſti penſitare quod æquum eſt in lance duplici trutina ambigua. Interneſcis jus, quando latet inter prava, aut quando haſta libra decipit, linguâ incurvâ, & peritus es notare ſcelus atro theta. Ergo cur tu pulcher, cute ſupremâ non ceſſas populo blandiens fruſtrà oſtentare caudam, ante tempus; aptior

ANNOTATIONES.

10. *Scis etenim*, &c.] Ironicè. Nimiùm Juris ſcientiam calles.

Rectum diſcernis, &c.] Etiam in dubio & in ambiguo dignoſcis quid præſtet ac præponderet.

11. *Ubi inter curva ſubit.*] Si quando vitium finitimæ virtutis ſpeciem arripit, mentitur, & ſe abſcondit, perſpicis illud ac detegis nihilominus.

12. *Vel cùm fallit pede regula varo.*] Scis etiam legis exceptiones: ſcis quid & quando valeat ἐπιείκεια: noſti legem mutare & interpretari, mutatis rei adjunctis; & in variis, ut aiunt, circumſtantiis, ſcis variare. Sic lex jubens depoſitum reddi, fallit, & non ſequenda eſt, ſi homo furore correptus enſem anteà depoſitum repetat.

Pede regula.] *Regula*, haſta libræ eſt, *pes* lingua ſeu examen.

Varo.] Propriè *vari* dicuntur qui crura intùs curva & còntorta habent, aut pedes. Certè bilanx cujus lingua erit curva, fallit penſitantem ac decipit.

13. *Nigrum præfigere theta.*] Id eſt, damnare ſcelus & ſceleratos. Antiqui Judices capitis ſententiam in reum dicebant, ſcribendo in tabellis literam Θ, quæ prima eſt in voce Θάνατος mortem ſignificante; & propterea nigra & triſtis dicitur: ſicut econtra T, abſolutionis nota erat. Apud Romanos autem A, & C, erant in uſu. Hanc condemnationis indicem, *triſtem*; illam abſolutionis, *ſalutarem* vocat Tullius pro Milone. Vide Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 5. Porrò ſicut in Auctorum ſcriptis recenſendis Critici apponebant literam L, vel X, hoc eſt, laudabile, vel χρήσιμον & χρηστόν, in locis probatis; ſic ad ea quæ improbabant, adſcribebant θ. Et hunc morem reſpexiſſe hic Perſium volunt doctiores, quos inter Caſaubonus.

14. *Quin tu igitur.*] Non ironicè, ampliùs, ſed apertè agit. Si vides & conſtat carere te neceſſariis ad Rempublicam capeſſendam adjumentis, quin relictâ publicæ rei curâ, teipſum curas & ſanas.

Summâ pelle decorus.] Alcibiades quidem formoſus, Nero pulcher, Sueton. cap. 51. Sed quid iſta forma & pulcritudo juvat, ſi introrſum turpis, dum ſpecioſus pelle decorâ, ut eſt apud Horatium, Lib. 1. Epiſt. 16. quem hic imitatur Perſius, ut & alibi paſſim.

15. *Ante diem.*] Ante pilos & maturum tempus.

Blando popello.] Qui blandimentis captatur, & rerum externarum ſpecie & pompâ.

Caudam jactare.] Deſine, ô Nero, teipſum oſtentare in veſte triumphali, ad auram popularem captandam. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 13. Metaphora vel à pavonibus, qui caudam rotantes ſe fœminis jactant; vel à canibus domino ſuo, agitatâ caudâ, adulantibus.

Deſinis ; Anticyras melior ſorbere meracas.
Quæ tibi ſumma boni eſt ? Uncta vixiſſe patella
Semper : & aſſiduo curata cuticula ſole.
Expecta. Haud aliud reſpondeat hæc anus. I nunc ,
Dinomaches ego ſum : ſuffla , ſum candidus. Eſto ,
Dum ne deterius ſapiat pannucia Baucis ,

INTERPRETATIO.

ebibere Anticyras meras. Quod tibi faſtigium eſt felicitatis ? Nempè *victitare quotidie lautâ patinâ ; & pellis continuò uncta ad Solem. Sta paulisper. Vetula iſta non aliud reſponſum dederit.* *Modò abi. &* jacta ; *ego ſum Dinomaches* filius ; *intumeſce. &* dic , *formoſus ſum. Benè eſt , dummodo Baucis pannis operta non minùs ſapiens ſit.*

ANNOTATIONES.

16. *Anticyras.*] Duas Strabo Lib. 9. refert, Horatius in Arte, tres, ubi ait, *Si tribus Anticyris caput inſanabile. Hæ* Inſulæ ſunt in ſinu Oetæo, ſeu Maliaco, ad Phthioridem, ſeu Theſſaliam ; in quibus copioſè creſcit elleborum, quo hominis inſaniam & noxios humores emendari, ingenium acui, teſtantur Plin. Lib. 25, cap. 5. Gell. Lib. 17. cap. 15. Sueton. Caligul. c. 29. Vide Juvenal. Satir. 13. v. 97.

Melior ſorbere.] Phraſis Græca Perſio familiaris. Id eſt, tu potiùs vitia tua purgare, quàm alios regere deberes : jam enim ſe prodit improba tua indoles, quanquam occultare niteris.

Meracas.] Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Expulit elleboro morbum bilemque meraco.

17. *Quæ tibi ſumma boni eſt ?* Sed ut magis etiam appareat, quàm ſis indignus Imperio, dic, quæſo : quem tibi fingis ultimum finem ? Quod ſummum hominis bonum tibi videtur ?

Uncta vixiſſe patellâ.] Lautè ſcilicet epulari, & exquiſitis cibis veſci. Horat. Lib. 1. Epiſt. 6

Si benè qui cœnat, benè vivit ; lucet, eamus
Quò ducit gula.

18. *Aſſiduo curata cuticula Sole.*] In Sole apricari, cuticulam probè curare atque inſolare. Nempè in deliciis habebant veteres hyeme ad ignem, æſtate ad Solem oleo corpus inungere, quo faciliùs illud imbiberet, eoque robuſtum fieret ac nitidum. Martial. Lib. 10. Epigramm. 12.

I, precor ; & totos avidâ cute combibe Soles.
Quàm formoſus eris !

Hoc & ſuperiori loco notata Neronis vita voluptaria atque intemperans, de qua paſſim Suetonius.

19 *Expecta.*] Contendit Marcilius legendum ; *En ſpecta*, vicinam ſcilicet anum olera iam : & vide te non magis quàm illam ſapere. Refragantur Caſaubonus & alii ; & ex communi lectione interpretantur : mane tantulùm, & prætereuntem fortè mulierculam olitricem interrogemus, quid optimum in vita judicet. Certè idem quod tu mox, de fine ultimo & ſummo bono, reſpondebit illa :

I nunc.] Poſt tale probrum i, perge ; oſtenta generis nobilitatem & corporis formam, ſi lubet, dum plus ſapientiæ non habebis, ô Princeps, quam vilis quælibet anus imperita & veſana.

20. *Dinomaches.*] *Dinomache* perilluſtris fœmina, è qua trahebat originem Alcibiades, & exinde glóriabatur.

Suffla.] Gloriabundus exulta.

Eſto.] Sis licet formoſus, quid hoc ad bene imperandum ?

21 *Baucis.*] Anus paupercula Hujus meminit Ovidius Metamorph 8. Ponitur hic pro qualibet abjecta & vili muliercula.

Cùm benè diſcinɛto cantaverit ocima vernæ.
Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere ; nemo :
Sed præcedenti ſpectatur mantica tergo!

INTERPRETATIO.

quando rectè ocimum proclamabit ſervo diſſoluto. O quomodo nullus conatur ſeipſum ſubire ; nullus, inquam : *ſed conſideratur* dumtaxat *pera dorſo antecedenti.*

ANNOTATIONES.

22. *Cantaverit ocima vernæ.*] Abſtruſa prorſus ſententia, inquit Turnebus Adverſ. Lib. 15. cap. 3. quam nec planè ſe poſſe explicare ait ibid. Interpretantur communiter, anum illam herbas ſuas altâ voce proclamare venales, ac laudare apud ſervos emere volentes, ut citiùs vendat ; vel quæ cantando etiam vocaverit & allexerit quibus vendat. At Caſaubonus paulò ſubtiliùs hunc locum ſcrutatur, & explicat de vili muliercula, qualis eſt herbarum venditrix, cum obviis quibuſlibet & maximè cum ſervis petulantibus certante probris & maledictis : ut ſit ſenſus : cum ad ſervum dicacem, & ipſa dicax cantaverit & ingeſſerit *ocima*, id eſt maledicta. Quippe ut habet Plin. Lib. 19. cap. 7. *Ocimum cum maledictis ac probris ſerendum ut latiùs proveniat, præcipiebant* ſuperſtitioſi veteres Cum Caſaubono idem planè ſentit Turnebus Adverſar. Lib. 30. cap. 8. quicquid garriat Autumnus Interpres, qui certè videtur Turnebum, aut non omninò, aut primo tantùm legiſſe loco, quem etiam perperam citat, in Notis illis ſingularibus quibus Caſaubonum corrigere pollicetur.

Ocima.] Sunt qui legant, *ocia* ; & explicant voluptatem ac libidines, quas apud ſervum vetula oſtentet, ut eum alliciat. Sed apage. *Ocimum*, ſive *Ocymum*, quod & ὤκιμον, herba eſt odorifera ; item pabuli genus. Ejus virtutes ac proprietates exponunt Varro, Cato, Plinius variis locis A celeritate proveniendi ſic appellatum, teſtis eſt ex Varrone idem Plinius, Lib. 18. cap. 16. & alibi Ponitur hic pro quovis olere.

23. *Ut nemo, &c.*] Exclamatio & Epanalepſis indignationem & admirationem indicantes. Virgil. Eclog. 8.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

Horat. Lib. 1. Satir. 1.

Nemon' ut avarus
Se probet?

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere.] Quibuſdam placet digreſſionem eſſe hic ad locum communem adverſus eos qui aliena quidem, non item ſua errata pervident, de quibus Horatius, Satir. 3. Lib. 1.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius? &c.

At alii Neronem volunt hic etiam peti, qui alios notare velit, ſe non corrigat ; qui aut ſe non norit, aut latere putet ſua flagitia, quæ jam in lucem erumpebant.

In ſeſe deſcendere] Seipſum penitus introſpicere, ſeipſum diſcutere & examinare, atque, ut eſt in fine hujus Satiræ, *Secum habitare*, ad ſeſe cognoſcendum, ex præcepto Oraculi Delphici, γνῶθι σεαυτόν.

24. *Præcedenti ſpectatur mantica tergo.*] Id eſt, conſiderantur aliena vitia, vel in *mantica* quæ præcedit, eſtque ante tergum, id eſt, pectus noſtrum ; vel in poſteriori alterius qui antecedit nos hominis perâ : ex Apologo ſcilicet Æſopi, qui finxit binas eſſe hominibus peras hinc & inde pendentes ; in eam quæ ante pectus, reponi aliena mala, propria verò in illam quæ à tergo eſt, conjici : unde noſtra nunquam, aliena ſemper videamus.

Quæſieris; noſtin' Vectidi prædia ? Cujus ?
Dives arat Curibus quantum non milvus oberret:
Hunc, ais ? Hunc, Diis iratis, Genioque ſiniſtro:
Qui quandoque jugum pertuſa ad compita figit,

INTERPRETATIO.

Fortè *interrogaveris : an ſcis agros Vectidii ? Cujuſnam ? Opulentus* quidam *apud Cures colis* tantum agri, *quantum milvus non circumvolaret : iſtumne dicis ? Iſtum*, inquam, *qui vivit infenſis Numinibus, & Genio non propitio : qui quandocumque ſuſpendit jugum ad compita pervia, timens de-*

ANNOTATIONES.

D. Hieronym. Epiſt. 91. *Noſtram peram non videntes, aliorum, juxta Perſium, manticam conſideramus.*

Horatius, Lib. 2. Satir. 3.

Dixerit inſanum qui me, totidem audiet, atque
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.

Catullus Carm. 22. v. ult.

Non videmus manticæ quod in tergo eſt.

25. *Quæſieris, noſtin'* &c.] Ut pateat omnibus, quàm nota ſemper cuique ſint aliena mala, quære & ſciſcitare ab aliquo nebulone, an cognoſcat alium nebulonem quempiam : ille ſtatim reſpondebit, ſe noſſe illum hominem, ejuſque ſordes & avaritiam: & ſic ejus inſectabitur flagitia, ut ſi ipſe innocens, ac hominum eſſet ſanctiſſimus, planeque illis careret vitiis, quæ in alio reprehendit & damnat. Tull. Tuſc. Quæſt. 3 n 73. *Avari avaros, gloriæ cupidos glorioſi reprehendunt. Eſt enim proprium ſtultitiæ aliorum vitia cernere, oblivisci ſuorum.*

Vectidii.] Alii, *Vetidii*; alii, *Ventidii*; quiſquis ille tandem, à Perſio notatur velut avarus juxta ac dives. Cornel. Tacit. Annal. Lib. 12. meminit Ventidii Galilæorum Præfecti ac deprædatoris.

Cujus.] Inquit ille nebulo interrogatus: de quo nempè loqueris? Scilicet de homine opulento quidem ſed omnibus odioſo, &c

26. *Curibus.*] *Cures* urbs Sabinorum olim primaria, in qua Titus Tatius imperitabat ; & unde vocatus ad regnandum Romæ Numa Pompilius

Quantum non milvus oberret.] Hyperbolicum adagium ; *quantum milvi volant* : id eſt, tam amplas habet ille poſſeſſiones & latifundia, ut ea vix totâ die milvus alioqui volatûs pernicisſimi, circumvolare poſſe videatur. Juvenalis Satirâ 9. v. 55.

Milvos intra tua paſcua laſſet.

27. *Hunc Diis iratis*] *Hunc*, hunc, inquam, hominum ac Deorum odio dignum; cui infenſa tot ob noxas Numina nec ſanam dedere mentem, ut divitiis ſuis utatur.

Genioque ſiniſtro.] Adverſo & contrario Genio voluptatis Deo, ille ſeipſum defraudat ſuis, & inter opes magnas miſer eſt.

Plaut. Trucul. Scen. 2.

Sed iſti qui cum Geniis ſuis belligerant parcipromi.

28. *Qui quandoque jugum, &c.*] Egregia hominis avari deſcriptio ex adjunctis. Is, inquit, etiam tum defraudat Genium, cùm alii Genio indulgent potiſſimùm, ac epulantur, die nempe feſto, & quando opus intermittitur.

Jugum.] Ligneum inſtrumentum quo ad aratrum junguntur & conſtringuntur boves.

Ad compita figit.] Cur ad compita, & non domi ac ſolito loco dicatur jugum figi, multùm laborat ac torquetur Caſaubonus, atque in re tam perplexâ, ut putat, recurrit ad aliquem Compitaliorum ritum nobis ignotum, quem ſpectaverit hic Perſius. Interpretantur omnes alii, figi ſolitum ad palos quoſdam in compitis jugum, quando ruſtici poſt agrorum ſationem Lares in compitis ex more colebant

Seriolæ veteris metuens deradere limum,
Ingemit, hoc benè ſit: tunicatum cum ſale mordens
Cæpe, & farratam, pueris plaudentibus, ollam,
Pannoſam fæcem morientis ſorbet aceti.

INTERPRETATIO.

terrre lutum teſta antiqua, gemitum edit, dicens, illud proſiciat: & cum ſale manducanc cæpe tunicis ſuis invo- lutum, & ollulam è farre conſlatam; familiâ adſtrepente, bibis floccis obductam fæcem aceti langueſcentis.

ANNOTATIONES.

ſacro facto, & hilariùs convivia celebrando. Nempe feriis illis factis, ut ait Tibullus Lib. 2. Eleg. 1.

Luce ſacrâ requieſcit humus, requieſcis arator,
Et gravi ſuſpenſo vomere ceſſat opus.

Quid ſi Perſium ſimpliciter intelligamus dixiſſe *jugum figi* quocumque tandem loco, & opus intermitti ſeu finiri, *ad compita* verò, id eſt, ad compitalia, & ad peragenda illa ex more ſacra? Ita certe nodus ille videtur poſſe aut ſolvi, aut ſcindi, & facili quidem negotio. Neque verò epitheton, *pertuſa*, noſtræ obeſt interpretationi: ſiquidem deſignat tantùm ſolere compitalia celebrari in locis perviis & frequentatis, adeoque in compitis. Quod quidem conſtat ex Macrobio, & aliis.

29. *Seriolæ.*] *Seriola* diminutivum à *ſeria*, quæ vas eſt fictile vinarium, inſtar urnæ, de quo jam Satir. 2. Adverte hic ſingulas voces hominis avaritiam notantes.

Veteris.] Nam dudum ſervabatur, & rarò hauriebatur & modicum quidem: non mirum ergo ſi vappeſcit.

Deradere limum.] Luto ſcilicet aut pice dolia & vaſa vinaria obturabantur priſcis illis.
Horat. Lib. 1. Ode 20.

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græcâ quod ego ipſe teſtâ
Conditum levi.

Quæ cùm illi aperiebant, relinere vocabant.
Terent.

Serias omnes relevi.

30 *Ingemit.*] Poſt nonnullam cunctationem, veluti rem arduam aggreditur, non tamen ſine aliquo ſordidi mœroris indicio.

Hoc benè ſit.] Verba ſolemnia & deprecatoria Antiquis uſurpari ſolita in gravioribus ſuſceptis: pariter & in conviviis ita ſeſe invicem ad hilaritatem & ad bibendum invitabant: atque hoc magis facit ad rem præſentem: quod pauci animadvertunt Interpretes, qui aliò exerrant & vagantur.
Tibull. Lib. 2. Eleg. 1.

Sed benè Meſſalam, ſua quiſque ad pocula dicat.

Plautus in Sticho, Scen. 13.

Bene vos, bene nos, bene te, bene me, bene noſtram etiam Stephanium.

Ad quem Plauti locum doctus Lambinus de veteri illa benè precandi invicem in conviviis conſuetudine, aliique multa.

Tunicatum mordens cæpe.] Cæpe comedit nec tunicis quidem rudioribus & involucris purgatum, ac velut aliquid exquiſitum avidè admordet. Juvenalis Satir. 15. egregiè deridet Ægyptios, quibus, ut ait,

Porrum & cæpe nefas violare & frangere morſu.
O ſanctas gentes quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina!

31. *Farratam ollam.*] Pultem è farre coctam in olla. Legunt alii, *farrata, &c.* Juvenal. Satir. 14.

Grandes fumabant pultibus ollæ.

Pueris plaudentibus.] Filiis ac ſervis exultantibus ad inſolitas haſce lautitias, in epulo Compitaliorum. Ecqualis erat igitur quotidianus miſerorum illorum victus?

32. *Pannoſam fæcem.*] Adverte emphaſim in ſingulis vocibus. Senſus eſt,

At ſi unctus ceſſes, & figas in cute ſolem,
Eſt prope te ignotus cubito qui tangat, & acre
Deſpuat in mores; * * *
* * * * *
Tu cum maxillis balanatum gauſape pectas,

Interpretatio.

Verùm ſi oleo *delibutus quieſcas & ſolem introducas in pellem*; homo qui dam *non notus haud procul abs te ec currit, qui pulſet cubito. & acriter inveh atur in mores tuos*, * * * * * * * * * * * * *Quandoquidem tu diſcri minas pectine gauſapum balano unctum.*

Annotationes.

bibit vappam, ſeu vinum vapidum, in dolii fundo jam mucorem contrahens, quo veluti panno fæces operiuntur præ nimia vetuſtate.

Sorbet] Veluti potum exquiſiti ſaporis.

Morientis aceti.] Vini aceſcentis, jam acidi, vel corrupti etiam. Sunt qui verum acetum intelligant, eo quod Romani milites, aliique è plebe aceto potarentur. Ita Caſaubonus: additque, ergo canina fuiſſe illius avari prandia diebus profeſtis, è pane ſcilicet & aqua.

33. *At ſi unctus ceſſes.*] Recriminatio eſt adverſus priorem illum alienorum vitiorum caſtigatorem. Age verò ſit Vectidius avarus, at laborioſus eſt: (inquiet alter tibi, tui ſimilis in carpendis aliis acer) tu verò & effœminatus & deſes, & luxurioſus. Ergo qui tam diſertè alienas noxas carpſiſti, cave ne viciſſim graviter vapules, ac longè illo nequior imò nefandus oſtendare. Enimverò ſi cuticulam otioſè curans, unguentis etiam pretioſis te perfundens, ignaviæ primùm, deinde flagitiis ac nefandæ libidini operam das, quid de te dicetur?

Figas in cute ſolem.] Paulò antè de inſolatione veteribus aſſueta dictum: & Caſaubonus hic de illa Perſium non loqui vult, ſed de certa laſcivorum hominum conſuetudine. Huic ſan. favent quæ ſequuntur. Sed ea omnia caſtæ aures menteſque haud ferunt. quibus peri Neronem manifeſtum eſt.

34. *Eſt prope te ignotus.* Aderit quidam quem non noris, ſed qui te probè norit, tuamque adeo vitam occultaſque libidines expromet.

Cubito qui tangat.] Quaſi latenter admoneat & increpet latus tuum pulſando.

Horat. Lib. 2. Satir. 5.

Aliquis cubito ſtantem prope tangens
Inquiet.

35. *Deſpuat in mores.*] Turpitudinem tuam execretur, graphicè depingat, Vectidium ulciſcatur. Cùm faſtidum quid averſamur, deſpuimus: hinc *deſpuere* ſignificat abominari ac deteſtari quidpiam.

Plaut. Aſinar. Act 2. Scen. 1.

Teque abjecero hercle, ut qua locutus
deſpuas.

37. *Tu cum maxillis*, O Nero, deliciis & luxuriâ perdite, cum tantâ curâ comam alas, pectas, ungas, atque ſemper in gradus formes, pudendo ſanè & nimio cultu, ut teſtatur Sueton. cap. 51.

Maxillis.] Dentato inſtar maxillarum pectine.

Balanatum.] Perfuſum ac delibutum unguento balanino, ſeu è balano. Balanus autem eſt glans ſeu fructus arbuſculæ non abſimilis nuci avellanæ: unde fiebat exquiſitum unguentum & oleum. Plin. Lib. 13. cap. 5. Item cap. 4. ejuſdem Libri: *Balaninum oleum repurgat*, inquit, *varos, lentigines*, &c. Meminit & balani Lib. 23. cap. 1. & 4. Horatius Lib. 3. Carm. Od. 29.

Preſſa tuis balanus capillis.

Gauſape.] Veſtis erat hirta & villoſa, vide Satir. 6. v. 46. & quæ nos

* * * *

* * * * *
* * * * *
* * * * *
* * * * *

Cædimus, inque vicem præbemus crura ſagittis.
Vivitur hoc pacto. Sic novimus. Ilia ſubter
Cœcum vulnus habes: ſed lato balteus auro

Interpretatio.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *

* * * * * *Percutimus, & viciſſim crura* noſtra *telis objicimus. Vita hoc modo traducitur. Ita ſcimus. Sub ilibus plagam occultam geris, ſed* eam *cooperit balteus*

Annotationes.

ad eum locum. At hic per metaphoram ponitur pro barba, vel capillitio, ob ſimilitudinem villorum, mollitiei, & artificioſæ texturæ *gauſaporum* quæ etiam ſignificant tapetes pretioſos & molles, quales nos hodie Turcicos appellamus, inquit eruditus Scaliger.

42. *Cædimus, inque vicem, &c.*] Sic fit; aliena flagitia reprehendimus, hincque præbemus anſam aliis noſtra vellicandi. Quod ſi aliis parceremus, nobis non item; meliùs multò rebus noſtris conſuleremus. Allegoria eſt à Gladiatoribus.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Cædimur, & totidem plagis conſumimus hoſtem.

43. *Vivitur hoc pacto.*] Alii aliorum norunt, revelant, & damnant quotidie vitia: quiſque velat ſua, & excuſat, interdum etiam planè ignorat.

Sic novimus.] Sic vivere & agere didicimus. Vel, ſic eſt, ô Nero, quæ occultas & ignota putas, perſpecta habemus: jam te intùs & in cute novimus.

Ilia.] Ab ileo inteſtino *ilia* dicuntur oſſa duo imum ventrem hinc & inde attinentia. His etiam affines partes utrinque laterales *ilium* nomine ſæpe intelliguntur. Hîc verò per metaphoram, *ilia* ſignificant intimos animi receſſus.

44. *Cæcum vulnus habes.*] Conſcius tibi es multarum libidinum, pluriumque ſcelerum clam perpetratorum.

Sed lato balteus auro prætegit.] Summus Romæ Principatus legum te metu eximit, eoque te ad omne facinus audaciorem facit. Alluſum ad conſuetudinem Gladiatorum qui acceptum in arena vulnus tegere balteo nitebantur, & ſpectatorum oculos fallere. Ita veteres Gloſſæ. Neque diſſentiam à Caſaubono, qui pariter vult Perſium habuiſſe in animo ictus & vulnera Neroni inflicta per urbem noctu petulanter vaganti, ut eſt apud Sueton. c. 26. & Tacitum Annal. Lib. 13. adeo ut cicatrices etiam ore prætulerit.

Lato balteus auro.] *Balteus* cingulum eſt militare è corio bubulo, è quo arma dependent. Metaphoricè ponitur pro dignitate & potentia. Lati certè erant veteribus baltei; quos argento decoros aiunt fuiſſe etiam gregariis: Duces autem & Principes multo geſtabant auro, multiſque aureis bullis diſtinctos ac præfulgentes.

Virgil. Æneid. 5.

Lato quam circum amplectitur auro
Balteus.

Et Æneid. 12.

Balteus & notis fulſerunt cingula bullis
Pallantis pueri.

Vide Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 19.

Prætegit: ut mavis, da verba, & decipe nervos,
Si potes. Egregium cum me vicinia dicat,
Non credam? Viſo ſi palles, improbe, nummo,
* * * * *
Si puteal multâ cautus vibice flagellas,

INTERPRETATIO.

auro amplo. Sicut melius duxeris, impone, & falle vires, dummodo id queas. Atenim *quando viciné me præclarum prædicant*, numquid *non fidem habebo?*

Si aſpectâ pecuniâ expalleſcis, ô peſſime.
* * * * *
* * * * *
Si callidus cædis puteal multiplici cica-

ANNOTATIONES.

45. *Ut mavis, da verba.*] Ergo impone aliis, quantum libuerit, imò & tibi. Te ſanum & ad omnia valentem crede, & jacta: adjuvabunt non parum adulatores.
Horat. Lib. 1. Satir. 4.
Ut mavis imitare.

De ipſo nervos, ſi potes.] Vires etiam tuas Imperio ferendo pares æſtima, ſi tamen potes ultricem conſcientiam fallere, indignum te Principatu objectantem. Cave ne imiteris eos qui nimio potu ac Venere contractos articulares morbos etſi diſſimulant, nervorum tamen debilitatem ſentiunt, & dolorem patiuntur.
Horat. Lib. 1 Epiſt 16.
Non ſi te populus ſanum recteque valentem
Dictitet, occultam febrem ſub tempus edendi
Diſſimules, donec manibus mors incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.

46. *Egregium cum me vicinia dicat*, &c.] Reſpondet Alcibiades, aut Nero adverſus objurgantem: Atqui non ego me unus bonum ac ſapientem dico: en vicini & alii ultrò prædicant. Cur non credam? Et quare ſuſpectos habebo tam benè de me judicantes? Horat. loco mox citato: & Lib. 2 Satir. 5.
Egregiè factum laudet vicinia.

47. *Viſo ſi palles*, &c.] Redarguit Philoſophus aut Perſius Neronem An igitur credes aſſentatoribus te probum eſſe affirmantibus, etiamſi tu te ipſe improbum in occaſionibus ſingulis, avarum, libidinoſum, iniquum crudelem experiris: ſique adeo viſo nummo palleſcis, præ cupiditate habendi?

49. *Si puteal multâ cautus vibice flagellas.*] Ancipitis quidem ſententiæ verſus iſte: quo ſi Nero perſtringitur, accipiendus eſt de nocturnis ejus per urbem diſcurſationibus & graſſationibus, de quibus abundè Suetonius, & Tacitus, locis paulò antè citatis. Et ſic per *puteal*, intelligendum erit forum & affines urbis regiones, per quas ille cum aliquot armatis vagabundus in obvios quoſque graſſabatur. *Cautus autem deinceps, & metuentior in poſterum Nero*, ut ait Tacitus, *milites ſibi & pleroſque gladiatorum circumdederat*: ſcilicet quia malè anteà mulctatus fuiſſet ab iis quos impetiverat, & in ejuſmodi rixis oculorum & vitæ ſubierat periculum, ut refert Suetonius. Quod ſi Perſius fœneratorum immanitatem carpit, aut vitilitigatorum, ſycophantarum, & quadruplatorum iniquitatem & injurias; per *puteal*, intellige Prætoris Tribunal; per *vibices* inflictas, damna debitorum aut reorum fortunis ac bonis illata, per uſuras, aut per litium ambages & ſycophantias, quarum miſeri illi rabulæ periti, ſolertes & cauti ſunt, ut aliena bona deprædentur. Neque verò abs re omninò de

Nequicquam populo bibulas donaveris aures.
Reſpue quod non es, tollat ſua munera cerdo:
Tecum habita, & noris quàm ſit tibi curta ſupellex.

INTERPRETATIO.

trice, fruſtrà prabueris plebi aures ſitibundas. Rejice quod non es. Sutor auferat dona ſua: mane apud temetipſum, & cognoſce quantum anguſta ſit tibi res domeſtica.

ANNOTATIONES.

Judicibus iniquis judicia corrumpentibus cum quibuſdam accipias. Primam interpretationem tuetur Caſaubonus: ultimam hanc Marcilius: de fœneratoribus, omnes communiter poſt veteres Gloſſas, quæ ſic habent: *Ad puteal Scribonii Libonis, quod eſt in porticu Juliâ ad Fabianum arcum fœneratores conſiſtere ſolebant.*

Puteal.] Propriè putei operculum eſt *puteal.* Locus Romæ fuit in Comitio, ubi Accii Navii Auguris ſtatua per Tarquinium erecta & ſub ea ara ſubterranea, ibidemque novacula, quâ cotem ille inciderat, defoſſa: unde & puteus dictus is locus; teſte Dionyſio Halicarnaſſ. ſub finem Libri tertii, ſuperque impoſitum puteal extitiſſe ait Tullius Lib. de Divinat. cap 32. Porrò quòd *puteal* ſumatur pro foro & Tribunali Prætoris, itemque pro loco fœneratoribus frequentato, teſtatur Cicero pro Sextio, cap 18. ubi, Gabinius, inquit, *putealis & fœneratorum gregibus inflatus, &c.* ubi alii legunt, *Afflictus.*

Item Horat. Lib. 1. Epiſt. 19.

> *Forum putealque Libonis mandabo ſiccis.*

Et Lib. 2. Satir. 6.

> *Roſcius orabat ſibi adeſſes ad puteal cras.*

Vide Cœl. Rhodig Lib. 10. cap. 17. Sigon. Lib. 1. de Judic. cap. 28. Feſtum, & alios.

Vibice.] *Vibex* eſt propriè nota in corpore poſt verbera & ſcuticas remanens.

Flagellas.] Similem habet emphaſim Tertullianus de pallio, ubi laudat Chriſtianos, quod *ſubſellia non contundant*, id eſt, non premant, aut frequentent, adeoque litibus abſtineant.

Martialis Lib. 2. Epigramm. 30. Et Lib. 5. Epigramm. 13.

> ——— *Arca flagellet opes.*

50. *Nequicquam populo bibulas donaveris aures.*] Non eſt quod adulatoriis laudationibus populi adhæreſcas: ſi te tuaque vitia noveris.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 16.

> *Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas.*

Bibulas aures.] Avidas laudis & applauſûs.

Horat. Lib. 2. Ode 13.

> *Bibit aure vulgus.*

51. *Reſpue quod non es.*] Alii legunt, *Reſpice.* Senſus utrobique manifeſtus. Ne tibi arroga quod non eſt in te. Ne te capi ſinas adulationibus. Seneca Epiſt. 80. *Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intùs te ipſe conſule.*

Tollat ſua munera cerdo.] Quod dat vulgus recipiat; nempe vanas aſſentationes atque laudatiunculas à te repulſas rejectaſque ſibi habeat.

Horatius.

> *Stultus honorem ſæpè dat indignis.*

Cerdo] Eſt quilibet è plebecula vilis artifex lucri causâ ſuam locans operam: ἀπὸ τοῦ κέρδους, dictus, ut volunt, quaſi lucrio. Vide Martial. Lib. 3. Epigramm. 16.

52. *Tecum habita.*] Temetipſe conſule, inſpice & conſidera, quæ ſint animi tui affectiones.

Satir. 1.

> *Nec te quæſiveris extrà.*

Horat. Lib. 1. Satir. 3.

T ipſum concuto.

Et Lib. 2. Satir. 7.

Non horam tecum eſſe potes.

Noris quàm ſit tibi curta ſupellex.] Vide quàm ſis imparatus ad magna ſuſcipienda, quàm parum virtutis habeas & ſapientiæ: quanta tibi deſunt, attende. Verum enimverò, ut ait Cicero 2. Tuſcul. Quæſt. n. 63. *tuo tibi judicio eſt utendum: tibi ſi rectè probanti placebis, tum non modò tu te viceris, ſed omnes & omnia*: at ſi contrà, ut antè dixi, te ſentias ipſe pravum & nequam, nedum plebi inſanæ, imò nec Burrho aut Senecæ abblandientibus fidem habeas.

Supellex] Quemadmodum domum ornant ac muniunt rei familiaris inſtrumenta varia, ſic animum virtus, eruditio, ſapientia, aliæque dotes optimæ.

SATIRA V.

VATIBUS hic mos eſt centum ſibi poſcere voces ;
Centum ora, & linguas optare in carmina centum ;
Fabula ſeu mœſto ponatur hianda Tragœdo ;

INTERPRETATIO.

EA eſt conſuetudo Poëtis ſibi exeptare centenas voces, ora centena, & centenas linguas in verſus expoſcere ; ſive componatur ab eis Tragœdia ab hiſtrione triſti pronuncianda ; ſive de-

ANNOTATIONES.

1. *VAtibus.*] Scita & elegans in primis hæc Satira duas habet partes. In priori quid debeat Cornuto præceptori luculenter & officiosè profitetur Perſius. In altera, nimirum à verſu 73. in quo vera libertas conſiſtat, graviter explicat : atque ea placito Stoïcorum egregiè aſſerit *ſolum ſapientem liberum eſſe*. Quod ferè idem aſſeverabat Apoſtolus Paulus cùm ait : *qui facit peccatum, ſervus eſt peccati*.

Hic mos eſt, &c.] Poëtæ nimirum Epici, quin & Oratores interdum, ſolent eâ figurâ uti, quoties grande quidpiam aut arduum volunt exprimere.

Centum ſibi poſcere voces, &c.] Homerus Iliad. 2.

οὐδ' εἴ μοι δέκα μὲν γλῶσσαι δέκα δὲ στόματ' εἶεν.

Hunc ſecutus Hoſtius Poëta Lib. 2. Belli Iſtrici, (ut refert Macrobius, Saturnal. Lib. 6. cap. 3.) ſic habet :

Non ſi mihi linguæ
Centum atque ora ſient totidem, vocesque liquatæ.

Poſtea Virgil. Georgic. 2. pariter & Æneid. 6 hunc eumdem verſum habet,

Non mihi ſi centum linguæ ſint, oraque centum.

Hos alii paſſim imitati, ut Sil. Ital. Lib 4.

Non mihi Mæonia redeat ſi gloria linguæ.
Centenaſque pater det Phœbus rumpere voces.

Claudianus in Panegyrico Probini :

Non mihi centenis reſonent ſi vocibus ora.

Sic etiam Oratores, ut Quintil. in fine Declam. 6. *Omnia licet* (inquit) *huc revocemus præterita, & ad canendas unius laudes, univerſorum Vatum ſcriptorumque ora conſentiant, vincet tamen res iſta mille linguas ; &c.* Et S Hieron. in Epitaphio Paulæ, ſic exorditur : *Si cuncta corporis mei membra verterentur in linguas, & omnes artus humanâ voce reſonarent, nihil dignum ſanctæ ac venerabilis Paulæ virtutibus dicerem.* Vide Caſſiodor. Ep. 1. Lib. 11 &c.

3. *Fabula ſeu mœſto ponatur*, &c.] ſeu Carmen Tragicum ſcribant, ſeu Heroïcum.

Fabula.] Hoc nomine ſignificatur omnis fictio, non tantùm rei totius, qualis ab Aphthonio & ab aliis communiter intelligitur ; ſed & quando rei veræ adjuncta quædam affinguntur, & ſermo perſonis attribuitur, non quem habuere, ſed qualem habere potuerunt aut debuerunt. Et ſic Dramatica quævis Poëmata fabulæ dicuntur. Hic pro Tragœdia ſumitur, in qua ex adjunctis rei quædam mutari perinde aut fingi, ut dictum eſt, non eſt nefas, dummodò ſimilia vero ſint omnia, & benè ſingula cohæreant, juxta Horat. in Arte Poëtica, v. 151.

Atque ita mentitur, ſic veris falſa remiſcet,

Vulnera ſeu Parthi ducentis ab inguine ferrum.

INTERPRETATIO.

ſcribant plagas Parthi emittentis ſagittas

ANNOTATIONES.

Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.

Et v. 338.

Ficta voluptatis cauſâ ſint proxima veris,
Nec quodcumque volet poſcat ſibi fabula credi.
Neu pranſæ Lamiæ vivum puerum extrahat alvo.

Mœſto.] Utplurimum in Tragœdjis triſtes occurrunt caſus, atque, ut loquitur Theophraſtus, ἡρωικῆς τύχης περίστασις. Unde Archelao Macedoniæ Regi, ut de ſe Tragœdiam ſcriberet petenti, abnuens reſpondit Euripides, imò rogare ſe Deos ac precari ne quid unquam Tragœdiæ proprium bono Principi accideret.

Horatius in Arte, v. 102.

Si vis me flere dolendum eſt
Primùm ipſi tibi. Tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu, ——— ———
——— ——— ———. Triſtia mœſtum
Vultum verba decent, &c.

Cave autem ne de triſti cataſtrophe ac luctuoſo fine intelligas. Nec enim exitus ac finis Tragœdiæ ſolet aut debet eſſe triſtis magis quàm Comœdiæ: in quo Lubinus & alii recentiores allucinantur. Nomen porrò Tragicomœdiæ in qua vulgò putant contrà è triſtibus initiis finem eſſe lætiorem, merum eſt commentum, inauditumque apud veteres. Scalig Poët. Lib. 6. cap. 3. & alibi. Voſſius Inſtit Poet. Lib. 2. cap. 24. Stiblinus in Eurip. Trag. Theophraſtus apud Diomed. Lib. 3. Certè Euripidis & Sophoclis Tragœdiæ ſæpè finem habent & cataſtrophen, quam principia lætiorem: Tragicomœdiæ tamen apud illos mentio nulla; nec titulus iſte unquam inſcriptus apud antiquos reperitur. Teſtes Euripidis Hecuba, Oreſtes, Alceſtis, utraque Iphigenia, &c.

Hianda.] Magno quidem ſpiritu & voce gravi recitanda, ſicut res illis graves, ſublimis & grandis ſtylus.

Juvenal. Satit. 6.

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu.

Tragœdo.] *Tragœdus* eſt Actor Tragœdiarum, Tragicus autem earum ſcriptor.

4\. *Vulnera ſeu Parthi.*] Quæ Romani Parthis, aut Romanis etiam Parthi intulerunt in bellis ſub Auguſto, imo & ſub Nerone geſtis; de quibus Poëtæ carmina condebant Cæſaribus adulantes. De Bellis Parthicis Cornel. Tacit. Annal. Lib. 12. & ſequent. Sueton. Juſtin.

Parthi.] Populi fuere in Aſia Orientales, Romanorum hoſtes infenſiſſimi, ſagittandi periti valdè, & fugam ſimulando vincere aſſueti.

Unde Virgil. Georgic. 3.

Fidentemque fugâ Parthum verſiſque ſagittis.

Ducentis ab inguine ferrum.] Locus profectò anceps. Interpretantur vulgo, ſagittas è vulnere extrahentis & in hoſtes retorquentis. At audacior videtur interpretatio. Caſaub. vult a Perſio intelligi quartum jaculandi modum Parthis proprium, nempe *ex inguine*; cùm ſagittas emitterent & tela, alii ex humero, alii è capite ſeu ex auricula dextra, alii è pectore ſeu mammâ; citatque Propertium, Lib. 4. Eleg. [illegible]ucer 11. de Gallis, ubi vulgò legunt:

Illi virgatis jaculantis ab agmine braccis.

Legit verò Caſaubonus illic, *ab inguine*. ſed, an jure, ipſe viderit. Certè malim cum Marcilio, explicare Perſium hic, de Parthis lethaliter in inguine vulneratis, & ſagittas extrahendo, morientibus. Numquid enim Romani Poëtæ in Epicis Carminibus, de quibus

Quorſum hæc? Aut quantas robuſti carminis offas
Ingeris, ut par ſit centeno gutture niti?
Grande locuturi nebulas Helicone legunto:
Si quibus aut Prognes, aut ſi quibus olla Thyeſtæ
Fervebit; ſæpè inſulſo cœnanda Glyconi.

INTERPRETATIO.

ex inguine. Ad quid iſta? Vel quàm magnas offas fortis verſûs infers, ut opus ſit fulciri centum faucibus? Ingens aliquid ſcripturi colligant nubes ex Helicone: & ſi quibuſdam vel Prognes; vel ſi aliquibus Thyeſtæ lebes bulliet: quæ cœna agenda frequenter ab inſipido Glycone.

ANNOTATIONES.

Perſius hoc loco, laudaſſent Parthos tela vibrantes, & Romanis mortem inferentes potiùs quam victores Parthorum Romanos? Quod tamen dicendum foret, ſi vulnera ſumerentur hic activè, ut ſentit Caſaubonus.

Ferrum.] Sagittas ferro armatas in cuſpide. Synecdoche.

5. *Quorſum hæc?*] Fingit Perſius adeſſe Cornutum præceptorem, & redarguere ſic: unde verò tibi, ô Perſi, turgidum illud Satiræ procemium?

Aut quantas robuſti carminis offas ingeris?] Eccur tantas verborum ampullas adhibes?

Robuſti carminis.] Heroïci, vel Tragici. Tu nimirum non Satiram ſcribere ſed Epos videris.

Offas.] *Offa* dicitur cibi globulus aut fruſtum. Hîc metaphoricè ſignificat inflatum carmen.

6. *Ut par ſit centeno gutture niti?*] Velut ad trajiciendas offas illas grandiores, ſive ad proferendos verſus adeo turgentes.

Nebulas.] Similia nebulis, inania, quamvis ſpecie magna. Horat. in Arte, *nugas canoras*, vocat: & *nubes & inania captare* eos dicit, qui turgidum ſcribunt carmen.

7. *Helicone legunto.*] Invocando Muſas & Apollinem. Vide in Prologo.

8 *Si quibus aut Prognes, &c.*] Si qui volent ſcribere Tragœdiam vel de *Progne* Pandionis Athenienſium Regis filiâ, Terei Thracum Regis uxore: vel de Atreo & Thyeſte fratribus apud Argos ſeu Mycenas regnantibus, invidentibus ſibi invicem, & in ſeſe pariter ſævientibus.

Prognes.] Quæ Tereo marito filium Ithyn appoſuit epulandum, dolore percita quòd Philomelam ſororem ille vitiaſſet. Ovid. Metamorphoſ. 6 Fab. 7.

Olla Thyeſtæ.] Qui ſuos ipſe filios inſcius comedit in olla coctos & appoſitos in cibum ab Atreo fratre, inceſtum illius cum Europa uxore ſua vindicante. Vide Senecam Tragic. in Thyeſte.

9. *Fervebit.*] Allegoria ab olla in qua fervente cocti ſunt filii Terei & Thyeſtæ: & alluſio ad Tragœdiæ ſtylum concitatum & vehementem.

Cœnanda.] Repræſentanda cœna Terei & Thyeſtæ proprios filios devorantium. Quod tamen in Seena exhiberi vetat Horatius in Arte, his verſibus:

Non tamen intus
Digna geri promes in ſcenam, multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet;
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus;
Aut in avem Progne vertatur. &c.

Glyconi.] Fatuo Tragœdo, tempore Neronis, qui trita argumenta ſæpiùs ad nauſeam reponeret. De ſimilibus Martial Lib. 10. Epigramm. 4.

Qui legis Oedipodem, caligantemque Thyeſten,
Colchidas, & Scyllas: quid niſi monſtra legis? &c.

Tu neque anhelanti coquitur dum maſſa camino,
Folle premis ventos: nec clauſo murmure raucus
Neſcio quid tecum grave cornicaris ineptè;
Nec ſcloppo tumidas intendis rumpere buccas.
Verba togæ ſequeris, juncturâ callidus acri,

INTERPRETATIO.

Tu nec ſpiritum comprimis laboranti folle, dum metallum in fornace excoquitur: nec raucus ſuſurro apud te inſulsè garris neſcio quid grande, nec conaris frangere malas inflatas ingenti ſono. Sectaris voces pacis, peritus forti

ANNOTATIONES.

Hinc *inſulſum* vocat Perſius, ut ait vetus Scholiaſtes, *erat enim ille neſcius jocari: quanquam populo mirè placuit, & ideo à Nerone manumiſſus eſt,* &c.

10. *Tu neque anhelanti*, &c.] Tu magno conatu verſus magnificos non profers, magno anhelitu, & pulmonibus laborantibus. Nec ita ſcribis aut loqueris, ut folles inflare videaris: adeoque ab ineptis hujus ſæculi Poëtis ambitiosè recitantibus quàm longè abes!

Coquitur dum maſſa camino.] In fornace ardenti metallum; ſic animo inter meditandum ferveſcente carmen fingitur.

11. *Anhelanti folle premis ventos.*] Aërem follibus incluſum & ſtridentem exagitant fabri ad fornacem accendendam: ingenium autem meditando, ac fingendo, ſecum luctando ſæpè, & in omnes partes vertendo, Poëtæ diſcruciant: pulmones item fatigant, recitando carmen præſertim inflatum & turgidum, quale hic Perſius reprehendit, imitatus nempè Horatium Lib. 1. Satir. 4.

At tu concluſas hircinis follibus auras
Uſque laborantes dum ferrum molliat ignis,
Ut mavis imitare.

Juvenalis autem hos ſecutus de Cauſidicis ait, Satir. 7.

Tunc immenſa cavi ſpirant mendacia folles.

Et Martialis.

A noſtris procul eſt omnis veſica libellis,
Muſa nec inſano ſyrmate noſtra tumet.

12. *Neſcio quid grave.*] Carmen quod tibi placeat ſoli, magnumque videatur.

Cornicaris.] Nec tu, more cornicum, voces emittis è gutture, compreſſas, impeditas, ſtrangulatas, palatò ſupplantatas, de quibus fusè Satir. 1. Locum hunc reſpexit D. Hiron. cùm ait Ep. 4. *Alii intra ſe neſcio quid cornicantes tumentia verba trutinantur*, &c.

13. *Nec ſcloppo tumidas intendis rumpere buccas.*] Adverte gradationem: nec ſtylum inflas ad inſtar follis, nec meditaris & tecum agitas confuſa & impedita, more cornicis; nec denique ore turgenti pronuntias, ut quaſi ſcloppum edere videaris. Sic laudat Cornutus Perſii elocutionem, inventionem, pronuntiationem.

Scloppo.] Vox ficta ad exprimendum ſonum ex inflatis aere buccis, & vi quadam aut ictu eliſis & compreſſis editum. Hic egregiè adhibetur ad ſignificandam pronuntiationem tumidam & affectatam. Legit Caſaubonus *ſtloppo*, ex antiquo Codice, & favet Priſcianus, Lib. 1. cap. 4.

14. *Verba togæ ſequeris.*] Non bella carmine deſcribis, ſed quæ pacis tempore in uſu ſunt. Sic libet hæc intelligere, magis quàm de forenſibus & oratoriis, aut etiam de Satira quæ propria Romanorum ſit, interpretari.

Toga.] Vetus Schol. hic ita loquitur: *Toga, purum pallium, formâ rotundâ, fuſiore atque inundante ſinu, & deſub dextro veniens, ſuper humerum ſiniſtrum ponitur: cujus ſimilitudinem*

Ore

Ore teres modico, pallentes radere mores
Doctus, & ingenuo culpam defigere ludo.
Hinc trahe quæ dicas: menſaſque relinque Mycenis
Cum capite & pedibus; plebeiaque prandia noris.
Non equidem hoc ſtudeo, bullatis ut mihi nugis

INTERPRETATIO.

compoſitione, politus ſtylo modeſte, ſolers perſtringere vitia pallida, & nexam confodere liberali joco. Ex his deprome quæ ſcribas: & remitte Mycenis menſas cum capite & pedibus; & cognoſce tantummodo *populi convivia. Certè non in id incumbe, ut nugis inflatis*

ANNOTATIONES.

in opcrimentis ſimulacrorum, vel picturarum aſpicimus: eaſque ſtatuas togatas vocamus. Togâ Romani in pace, in bello paludamentis utebantur. Menſura togæ juſta ſenas ulnas habebat. Toga per metonymiam ſignificat pacem. Hinc illud Tullii: *Cedant arma togæ.* Lege Macrob. Saturnal. Lib. 1. cap. 6. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18.

Junctura callidus acri.] Quidam hic Satyricum ſalem comminiſcuntur; at melius alii ſcitam ac robuſtam verborum compoſitionem, non mollem aut rhythmicam; qualis Neroni affectata. Tull. 3. de Oratore, *Sed ſi habitum etiam orationis & quaſi colorem aliquem requiris; eſt plena quadam, & tamen teres ac tenuis, at non ſine nervis ac viribus.*

15. *Ore teres modico,*] Horat. in Arte.

Dedit ore rotundo
Muſa loqui.

Alii legunt, *teris*, id eſt, expolis, ſuperflua reſecas, ut ferrum lima terit & lævigat.

Pallentes radere mores doctus.] Tu non modò rectè, ſed & recta ſcribis & bona. Nimirum placita morum tractas ſanctiſſima, & multo ſale hominum vitia defricare ſatagis.

Pallentes mores.] Nunquam non timent qui ſibi conſcii ſunt alicujus flagitii. Et Satira quæ nemini parcit improbo, malis pallorem inducit.

Horat. Epiſt. 1. Lib. 1.

Hic murus aheneus eſto;
Nihil conſcire ſibi, nullâ palleſcere culpâ.

16. *Ingenuo culpam defigere ludo.*] Ut ait Horatius, ridendo verum dicis, flagitioſos caſtigas, flagitia proſcribis.

Defigere.] Proprium Criticis vocabulum, qui obelos & verucula ſolent appingere ad ea quæ notant ac improbant.

17. *Hinc trahe quæ dicas.*] Age, Perſi, perge in inſtituto, è populi vitiis argumenta Satirarum deſume. Quod erit certè utilius, quàm ſi ingentia & tumida ſcriberes vel in Tragœdiis, vel in Epicis.

Menſaſque relinque Mycenis.] Græcis Tragicis grandia ſua permitte argumenta, qualis cœna Thyeſtæ & Terei, de quibus ſuprà. *Mycenæ* urbs Peloponeſi, in qua geſta dicitur fabula Atrei & Thyeſtæ.

18. *Cum capite & pedibus.*] Reſervarat Atreus caput, pedes, & manus puerorum, quæ poſt cœnam Thyeſtæ fratri exhibuit, ut ſciret quas & quorum devoraſſet carnes.

Senec. Thyeſt.

Denudat artus dirus, atque oſſa amputat;
Tantùm ora ſervat, & datas fidei manus.

Plebeiaque prandia noris.] Potiùs quàm regalia, in quibus tam horrendæ apponuntur dapes, Tereo ſcilicet & Thyeſtæ. Hæc, inquam, relinque, & plebeias res inſpice: corruptos populi mores ſatirico ſale deterge & expurga.

19. *Non equidem hoc ſtudeo.*] Cornuto Perſius reſpondet: certè non opto centenas voces ad pompam, quod Poë-

Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo.
Secreti loquimur. Tibi nunc, hortante Camœnâ,
Excutienda damus præcordia: quantaque noſtræ
Pars tua ſit, Cornute, animæ, tibi, dulcis amice,
Oſtendiſſe juvat. Pulſa, dignoſcere cautus
Quid ſolidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.

INTERPRETATIO.

intumeſcat liber, aptus facere momentum fumo. Secluſi dicimus. Tibi modo, Musâ inſtigante, præbemus examinandum cor; & libet declarare tibi, ô Cornute, amicorum ſuaviſſime, quanta pars animi mei tua ſit. Tange, tu qui es peritus explorare quid integrum reſonet, & ſimulationes fucatæ linguæ.

ANNOTATIONES.

tæ ſolent; ſed cupio dumtaxat grati mei erga te animi monimenta relinquere.

Bullatis nugis.] Verbis ac ſententiis inſtar bullæ tumidis & fulgentibus, ſed intus vanis: quas Horatius in Arte, *ampullas* vocat. Quidam legunt, *pullatis*, & explicant de Tragicis, ex eo quod in Tragœdiis indui ſoleant atrâ, pullâ, & lugubri veſte induti Reges. Sed parum placet acutior illa interpretatio & lectio.

20. *Pagina turgeſcat, dare pondus idonea fumo*] Nec ego nitor auctoritatem conciliare & gravitatem inanibus, fumoſis, vanis, & levioribus verſiculis, ac rerum inopibus; ut loquitur Horatius in Arte Poëtica: quaſi verba ſine re aliquid valeant.

21. *Secreti loquimur.*] Sincerè & citra faſtum, tibi ego, ſolus ſoli loquor: nec quaſi palam carmen & ſcripta oſtentare velim, verſibus tibi conſigno animi mei ſenſa.

22. *Excutienda damus præcordia.*] Adeoque intimos cordis receſſus aperio: expreſſum vide in pauculis verſiculis, quod dudum latet impreſſum in animi mei penetralibus.

Quantaque noſtræ pars tua ſit, Cornute, animæ.] Sententia hæc tracta eſt à Pythagora, inquit vetus Gloſſ. nimirum quia Pythagoras aiebat amicum eſſe alterum ſeipſum. Et Antiqui dicebant amicitiam eſſe animam unam in duobus corporibus.

Unde Ovid. de Oreſte & Pylade ſcribit,

> *Qui duo corporibus, mentibus unus erant.*

Horatius de Virgilio ait, Lib. 1. Od. 3.

> *Et ſerves animæ dimidium meæ.*

S. Gregorius Nazianzenus ſuam cum D. Baſilio familiaritatem appellat συμψυχίαν. Et S. Auguſtinus Lib. 4. Confeſſion. cap. 6. de amico ſuo, ſimilia his, imò quid majus videtur dixiſſe, ubi ait: *Senſi ego animam meam & animam illius unam fuiſſe animam in duobus corporibus: & ideo (eo morte ſublato) mihi horrori vita erat, quia nolebam dimidius vivere; & ideo forte morti metuebam, ne totus ille moreretur, quem multùm amaveram.*

23. *Cornute.*] Annæus Cornutus Perſii magiſter, Stoïcæ Philoſophiæ Profeſſor eo tempore celeberrimus, teſte Euſebio: qui à Nerone miſſus in exilium, eo quod ejus ſcripta reprehendiſſet.

Pulſa.] Digito percute, & explora meam mentem: ſicut explorantur fictilia, num ſolida ſint & integra.

25. *Quid ſolidum crepet.*] Diſcernis enim quid verum, quid fictum & ſimulatum. Perſ. Satir. 3. dixerat vas percuſſum ſonare & indicare vitium ſuum *malignè reſpondendo*; hic ait integrum vas dignoſci, *ſolidè crepando*.

Pictæ tectoria linguæ.] Incruſtata auro ſtatua lignum aut lapidem celat, ſic & urbanitas ſermonis & oratio plena ob-

His ego centenas auſim depoſcere voces,
Ut, quantum mihi te ſinuoſo in pectore fixi,
Voce traham purâ; totumque hoc verba reſignent
Quod latet arcanâ, non enarrabile, fibrâ,
Cùm primùm pavido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſuccinctis Laribus donata pependit;

INTERPRETATIO.

Ad has ego audeo exoptare centum voces, ut verbis ſinceris expromam, quàm altè infixi te mihi in intimo corde; & ſermo aperiat illud omne quod reconditum eſt in ſecretis præcordiis, quanquam *vix explicari poteſt. Statim atque depoſita eſt à me timido prætexta ſervatrix, & appenſa eſt bulla data præcinctis Diis domeſ*

ANNOTATIONES.

ſequii tegit ſæpè invidiam & odium animo reconditum. Legunt nonnulli *plectoria*, id eſt, involucra ἀπὸ τῦ πλέκειν, inquiunt. Sed apage. Juvenalis enim Satir. 6. Perſium ſecutus ſcribit,

Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit.

Et S. Auguſtinus ad Voluſianum affirmat Sanctas Litteras *rem eſſe ſolidam & ſinceram; non fucata eloquia, nec ullo linguæ tectorio inane aliquid ac pendulum crepitare.*

26. *His ego centenas*, &c.] Centenas ego voces exoptem ad me gratum erga te magis ac magis probandum. Quo quidem in ſtudio, quod Tullius Epiſt. 1. Lib. 1. Lentulo ſcribebat, id videtur Perſius indicare velle, nimirum, *omni officio ac potiùs pietate erga Cornutum etſi aliis ſatisfaceret omnibus, at ipſum ſibi nunquam ſatisfacere.*

27. *Ut quantum mihi te*, &c.] Egregiam adverte prioris ſententiæ expoſitionem.

Sinuoſo in pectore fixi.] In latebris animi reconditiſſimis adeo te infixi, ut totus in me ſis, & totus ſim tuus.

28. *Verba reſignent.*] Rupto velut ſigillo revelem, carmen & ſcripta palam proferant amorem erga te meum, merita in me tua; quæ tamen duo certè maxima haud ſatis exhibeat centena etiam vox.

29. *Fibra.*] Fibram poni pro intimis viſcerum & cordis maximè partibus, dixi Satir. 1.

30. *Cùm primùm pavido*, &c.] Hactenus prooemium ac proluſio dumtaxat: Deinceps autem recenſet Perſius quid & quantum debeat Cornuto Præceptori pro ſedula ejus inſtitutione.

Pavido.] Id eſt, pudibundo, vel timenti imminentes adoleſcentiæ difficultates, & virtutis in ea ætate impedimenta.

Cuſtos purpura.] Id eſt, toga, cui prætexta erat purpura, ut (quod ait Macrobius) *ex ejus rubore ingenuitatis pudore tegerentur pueri*. Hinc à Perſio vocatur *cuſtos*, ſcilicet innocentiæ ob colorem purpureum, qui ſymbolum eſt pudoris. Adde quod prætexta veluti ſacros facit, quos & violare ſit nefas. Unde Plin. Lib. 9. cap. 36. ait purpuram *pueritiæ eſſe pro majeſtate*, id eſt, ſanctitate. Et Fabius Declamat. ait, *prætextâ infirmitatem pueritiæ ſacram fieri & venerabilem, non ſecùs ac Sacerdotes veſtibus ſuis.* Vel *cuſtos* vocatur prætexta, quia tempore pubertatis pueri ſunt ſub tutela alterius, nempe Cuſtodis ſeu Pædagogi.

Horat. in Arte,

Imberbis juvenis tandem cuſtode remoto.

Ceſſit.] Cùm jam prætexta dediſ conceſſitque locum togæ virili, quæ ſumebatur poſt pubertatem, ſeu anno ætatis decimo ſexto.

31. *Bullaque.*] Hinc Perſii nobilitatem argui diximus in Prologo, contra nonnullos. Nimirùm pueri nobiles ante pectus auream bullam cordis effigie geſtabant collo appenſam: *Quam*

Cùm blandi comites, totâque impunè ſuburrâ
Permiſit ſparſiſſe oculos jam candidus umbo;

Interpretatio.

ſtitis: quando ſoſii faciles adorant, & clypeus albus tuus ſinebat me injice-re oculos ſine metu in omnem ſuburram

Annotationes.

inſpicientes (inquit Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 6.) *ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent.* Juvenalis Satir. 5. ad finem, *Etruſcum aurum* vocat, quaſi ab Etruſcis profluxerit mos bullæ geſtandæ. De eo multa & varia Macrobius loco citato mox, ubi & ſic habet: *Tullus Hoſtilius Rex Romanorum Tertius debellatis Hetruſcis, ſellam curulem, lictoreſque & togam pictam, atque prætextam, quæ inſignia Magiſtratuum Hetruſcorum erant, primus ut Romæ haberentur, inſtituit. Sed prætextam ille ſæculo puerilis non uſurpabat ætas. Poſteà verò Tarquinius Priſcus . . . filium ſuum annos quatuordecim natum, quod hoſtem manu percuſſerat, pro concione laudavit, & bullâ aureâ prætextaque donavit, inſigniens puerum ultra annos fortem præmiis virilitatis & honoris. . . . . Alii putant eumdem Priſcum, cum ſtatum civium ſolertiâ providi Principatûs ordinaret, cultum quoque ingenuorum puerorum inter præcipua duxiſſe: inſtituiſſeque ut Patricii bullâ aureâ cum toga cui prætexitur purpura, uterentur dumtaxat illi quorum Patres Curulem geſſerant Magiſtratum.* &c. Aſconius, *Bulla*, inquit, *ſuſpendi in collo ingenuis ſolet aurea, libertinis ſcortea, quaſi communiens pectus puerile.* Alex. ab Alex. Lib. 2. cap. 19. ſic habet: *Prætextatis bullam pendere pro pectore affirmant nonnulli, ut ibi cordis inſigne maneret, ubi ſedes erat conſilii.* Et ejuſdem Lib. c. 25. *Romani pueros prætextâ donabant, & bullâ. Hæc aurea erat, inſigne nobilitatis, figuram cordis habens, ut ſignarent eam ætatem alterius conſilio regendam. Bullâ primùm à Tarquinio Priſco donatum ſuum filium tradunt, quem in prætexta annis hoſtem dicunt cecidiſſe . . . . Lorum verò erat inſigne libertorum, plebeiorum & pauperum. Propius verò eſt, fœdere icto cum Sabinis & Tatio, cautum fuiſſe, ut bullâ prætextaque, per eas tempeſtates Sabinorum ornatu, raptarum filii uterentur.* Poſteriorem hanc rationem attingit & Plutarchus, in Quæſt. Centur. Rom. & alias quaſdam adjungit, cur bullam geſtarent nobilium filii.

Succinctis.] Succinctas veſtes habentibus, more militari. Vett. Gloſſ. *Gabino habitu cinctuque Dii Penates formabantur, obvoluti togâ ſuper humerum ſiniſtrum, dextro nudo.*

Donata pependit.] Bullam ſimul cum prætexta Laribus conſecrabant adoleſcentes, cùm togam virilem ſumerent: ſicut puellæ pupas Veneri donare ſolitæ: quemadmodum jam obſervavi Satir. 2. & docet Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 18.

32. *Cùm blandi comites.*] Non aſperi monitores aderant ampliùs, quales patruus, aut pædagogus, qui ſumptâ virili togâ removebatur.

Suburrâ.] Ubi meretrices diverſabantur, in regione ſeu vico infami ſub antiqua urbe, unde nomen: vocabatur & ſummœnium, quaſi ſub mœnibus. Vide Juvenal. Satir 3. v. 5.

33. *Permiſit ſparſiſſe oculos.*] Quando mei juris factus, nemine jam obſervante me aut caſtigante, liberè poteram in meretricum domicilia reſpicere, & per ſuburram vagari. Ovid.

Oculi ſunt in amore duces.

Terent. Andr. Act. 1. Scen. 1.

Poſtquam exceſſit ex ephebis, liberiùs
Vivendi fuit poteſtas . . . . . antea verò, ætas, metus, magiſter prohibebant.

Candidus umbo.] Tyronibus dabatur

Cumque iter ambiguum eſt, & vitæ neſcius error
Diducit trepidas ramoſa in compita mentes:
Me tibi ſuppoſui: teneros tu ſuſcipis annos
Socratico, Cornute, ſinu. Tunc fallere ſolers

INTERPRETATIO.

& quando via anceps eſt, & error imperitus vivendi dividit animos incertos in plateas multiplicis via: jam ium *me tibi ſubmiſi.* Tu verò, ô *Cornute, mollem ætatem excepiſti gremio Socratico. Tunc norma decipere*

ANNOTATIONES.

clypeus purus ſeu vacuus, id eſt, ſine inſignibus, ut ibi ſignanda facere monerentur.

Virgil. Æneid. 9.

Enſe levis nudo, parmâque inglorius albâ.

Vel intellige togam virilem candidam in umbonis ſimilitudinem aptatam: *ſynecdochicôs*, inquiunt vett. Gloſſ. *alioquin & in prætexta candidus umbo eſt.* Sic & locum hunc explicat Juſt. Lipſ. Electot. Lib. 1. cap. 13. ubi & monet Tertull. de pallio; item Apuleium Lib 11. in palla umbones agnoſcere, & eleganter deſcribere.

34. *Cumque iter ambiguum eſt.*] Quando mens adoleſcentis hæret incerta quid ſibi potiſſimùm agendum ſit; ſimilis viatori in bivium incidenti, qui valdè torquetur anxius, utram inire viam debeat. Quod & Herculi accidiſſe refert Cic. Offic. 1. cap. 117. ex Xenophonte, qui rursùs ex Prodico Sapiente rem narrat, Lib. 2. de Fact. & Dict. Socrat. memorab. non longè ab initio.

Et vitæ neſcius error.] Ut Philoſophia magiſtra vitæ eſt; ita ex adverſo ignorantia rerum, *error* denique egregiè Perſio dicitur *vitæ neſcius*, id eſt, eorum quæ conducunt ad rectè vivendum. Sic igitur imperitia ducit adoleſcentes & abripit in id omne quod videtur ipſis facilè, jucundum, ſplendidum, quaſi perinde ſit illud rectum & bonum; fallitque eos literæ Pythagoricæ Y latior pars læva quæ eligitur, præ dextra arctiori quidem ſed tamen meliori. Hinc pronam illi ſequuntur ad vitia viam; deſerunt autem virtutis iter arduum præceps ac præruptum.

35. *Diducit.*] Legunt alii, *deducit*; alii, *traducit.* Senſus eſt, in hanc & illam ſententiam impellit, diſtrahit, cruciat, *trepidas mentes*, id eſt, ancipites, dubias, titubantes inter varias inſtituendæ vitæ rationes.

Auſon. Edyll. 15. de Pythagorico eligendæ vitæ dubio.

Quod vitæ ſectabor iter, ſi plena tumultu
Sunt fora; ſi curis domus anxia; ſi peregrinos
Cura domûs ſequitur; mercantem ſi nova ſemper
Damna manent: ceſſare vetat ſi turpis egeſtas:
Si vexat labor agricolam, mare naufragus horror
Infamat, pœnaque graves in cælibe vita.
Sanguineum ſi Martis opus: ſi turpia lucra
Fœnoris, & velox inopes uſura trucidat?
Omne ævum curæ, &c.

Ramoſa in compita.] Quæ multas ſe in vias ſcindunt, ut truncus in ramos; id eſt, multos exitus & calles habent. Pariter etiam imprudens juvenis in varias deliberationes dilapſus ſæpè id amplectitur quod pejus, ex judicii conſiliique imbecillitate. Hic rurſus alludit Perſius ad literam Pythagoricam, de qua paulò antè; & Satir. 3. v. 56.

36. *Me tibi ſuppoſui.*] Inſtituendum me tradidi. Quidam legunt, *ſepoſui*, id eſt, ſegregavi. Sed prior lectio videtur retinenda.

37. *Suſcipis Socratico ſinu.*] Admiſ-

Appoſita intortos extendit regula mores;
Et premitur ratione animus; vincique laborat,
Artificemque tuo ducit ſub pollice vultum.

INTERPRETATIO.

perita, mihi *adhibita pravos mores emendat; & animus domatur ratione*, *& ægrè fert ſuperari, & formam ſumit ſub digito tuo ſolerti.*

ANNOTATIONES.

ſti me in tuam diſciplinam, Morali Philoſophiâ & Stoïcis dogmatis imbuendum; me verò excepiſti non ſtudio ſolùm paterno, ſed quaſi materno affectu abblandiens ac demulcens. Sunt & qui interpretentur, integritate Socraticâ & ſanctitate educandum: nec omninò diſplicet. Cur autem Socraticam vocat Perſius Stoæ ſcholam? Nimirùm, Socratis diſcipulus Antiſthenes Diogenem inſtituit: hunc Crates Thebanus audivit. Hic demùm edocuit Zenonem ſcholæ Stoïcæ conditorem. Plutarch. Laërt. Cic. Unde Socrati non abs re tribuuntur, quæ ab eo velut à primo fonte profluxere inſtituta. Vide Satir. 3. v. 1. & ibid. Annot.

Tunc fallere ſolers appoſita, &c.] Hunc locum variè varii intelligunt, & ſuo quiſque ſenſui accommodant. Alii, quos inter Caſaubonus, ſic explicant: tu fraude innoxiâ me circumveniens ſuaviter ad rectum flexiſti, ſolerter & ſenſim ita domans pravas affectiones, ut novæ diſciplinæ auſteritas non offenderet aut deterreret. Alii puerilem vocant hanc interpretationem, & ſic Perſii voces aptant & ſenſum: *Tunc regula appoſita*, *ſolers*, id eſt, oſtendens, *mores intortos fallere*, id eſt, errare; *extendit*, id eſt, reformat eos ac corrigit. Alii putant alluſum ad intervallum quod ſæpè exiguum eſt virtutem inter ac vitium, quodque propterea fallit.

Unde Horat. in Arte.

——— *Decipimur ſpecie recti*

Et Juvenal. Satir. 14.

Fallit enim vitium ſpecie virtutis &
umbrâ.

Prima quidem ſententia acutior: ſecunda in quibuſdam durior, ut cùm, *ſolers*, explicat, oſtendens, &c. Tertia videtur ad ſolitum Perſii loquendi modum paulò audaciorem accomodatior.

Nobis ſenſus hic erit, & ordo verborum: *tunc regula ſolers mores fallere, appoſita extendit intortos.* Id eſt, præcepta morum falſas virtutum ſpecies mihi detegendo, docuerunt me omne vitium declinare; & ſinceram virtutem ſequi. Itaque *intortos mores extendere*, ſignificat rectum id facere quod curvum erat, ductâ metaphorâ à fabrilibus.

39. *Et premitur ratione animus.*] Jamque ſub tua diſciplina proficiens, animi motus coërcere didici, & rationis ſequi imperium coëgi. *Sicut equus à ſeſſore domatur*, inquit Plato, *ita animus ratione.* Per animum itaque ne mentem intellige, ſeu partem animi ſuperiorem, ſed potiùs inferiorem quæ expers eſt rationis, vocaturque appetitus. Tull. Offic. 1. num. 100. *Duplex eſt vis animorum atque natura. Una pars in appetitu poſita eſt, quæ eſt ὁρμὴ, Græcè; quæ hominem huc & illuc rapit: altera in ratione, quæ docet & explanat quid faciendum fugiendumque ſit. Ita fit ut ratio præſit, appetitus verò obtemperet.*

Horat. 1. Epiſt. Lib. 1.

. . . *Animum rege, qui niſi paret,*
Imperat: hunc frænis, hunc tu compeſce catenâ.

Plaut. Trinumm. Scen. 5.

Homo cum animo inde ab ineunte ætate depugnat ſuo.

. . . .

Tu ſi animum viciſti potiùs, quàm animus te, eſt quod gaudeas.

Vincique laborat.] Ægrè ſuperatur natura ad malum proclivis. Unde mens & ratio contra appetitum pugnans, quaſi ſecum ipſa luctatur, laborat tamen & ſtudet ut vincatur etſi repugnans & reluctans.

40. *Artificemque tuo*, &c.] Hypallage, pro, *artifici*, Poteſt & legi, *ar-*

Tecum etenim longos memini conſumere ſoles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes
Unum opus, & requiem pariter diſponimus ambo:
Atque verecundâ laxamus ſeria menſâ.
Non equidem hoc dubites amborum fœdere certo

INTERPRETATIO.

Nam recordor tranſegiſſe tecum dies integros, & cibos tecum carpſiſſe initio noctium. Ordinabamus ambo eoſdem labores, ſimiliter & quietem: & res ſerias temperabamus cœnâ modeſtâ. Certò illud ne tibi dubium ſit noſtram amborum vitam ſtatutâ ſocietate con-

ANNOTATIONES.

tificis; ut doctè monet Caſaubonus. Senſus eſt: animus meus à te molliter & ſcitè tractatus eam omnem induit ſpeciem tandem & formam, quam dare & inducere voluiſti, velut artifex petitus in argillam aut ceram. Juvenal. Satir. 7. v. 237.

Exigite ut mores teneros ceu pollice ducat,
Ut ſi quis cerâ vultum facit.

Pollice.] Macrob. Lib. 7. cap. 13. pollicem dictum ait à pollendo, quippe qui non minus quàm tota manus ſemper in officio eſt. Unde & Græcis vocatur *ἀντίχειρ*, quaſi manus altera. Pariter quidem aſſerit Græcam hanc etymologiam Gal. Alii tamen aliter ſentiunt.

41. *Tecum etenim longos*, &c.] Die noctequé à te non diſcedebam. Virgil. Eclog. 9.

——— ——— ——— Sæpè ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.

42. *Et tecum primas epulis decerpere noctes.*] Eſt qui interpretetur, initium etiam noctis dabamus ſtudio Philoſophiæ, idque temporis decerpebamus quieti & epulis, id eſt, reſcindebamus, adimebamus. Sed melius eſt cum aliis propè omnibus, intelligere de frugali menſa ſtudioſis neceſſaria, quod verbum, *decerpere*, indicat ſatis: ut ſenſus ſit, non dies noctibus epulando jungebamus, quod faciunt helluones; ſed pauculas tantùm horas, idque veſperi; & quaſi raptim cibum carpebamus, quem porrò honeſtis ſermonibus condiebamus, ut eſt paulò pòſt.

43. *Unum opus, & requiem*, &c.] Simul labori, ſimul quieti indulgebamus. *Unà opus & requiem*, &c. Legi velit Caſaubonus: at videtur tamen Perſius reſpexiſſe illud Virgilii Georg. 4.

Omnibus una quies operum, labor omnibus idem.

44. *Verecundâ laxamus ſeria menſâ.*] Graves occupationes, & diurnam ſtudii & animi contentionem relaxamus inter cœnandum ac remittimus tantillùm jocis ac ſalibus innoxiis. Agellius Lib. 13. cap. 11. ait, *conviviarum ſermones debere eſſe jucundos, & cum illecebra quadam & voluptate utiles, ex quibus ingenium noſtrum venuſtius fiat & amœnius. Quod profectò eveniet, ſi de id genus rebus ad communem vitæ uſum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro atque in negotiis agendis loqui non eſt otium.* Vide Athenæi Deipnoſophiſtas: & Macrob. Lib. 7. cap. 1.

45. *Non equidem hoc dubites*, &c.] Conſenſio noſtra non levis aut fortuita, imò ea eſt quæ naturalibus cauſis producta & conflata dubitari non poſſit.

Amborum] Mei utique, Perſii diſcipuli, & Cornuti præceptoris.

Fœdere certo.] Non otioſè hoc ait Perſius, (inquit Marcilius) nam qui ſub piſcibus naſcuntur, non ita certum fœdus inter ſe habere æſtimantur. Unde Manil. Lib 2.

At quibus in lucem piſces venientibus adſunt,

Conſentire dies, & ab uno ſidere duci.
Noſtra vel æquali ſuſpendit tempora librâ
Parca tenax veri: ſeu nata fidelibus hora
Dividit in geminos concordia fata duorum:
Saturnumque gravem noſtro Jove frangimus unà.

INTERPRETATIO.

venire, & regi ab eodem aſtro. Nam aut Parca veritatis retinens noſtros dies librat æquali lance; vel hora fidelibus exorta partitur in duos congruentia Geminorum fata: & malignum Saturnum pariter noſtro Jove tem-

ANNOTATIONES.

His non una manet ſemper ſententia cordi;
Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
Ac repetunt.

46. *Conſentire dies.*] Marcilius ex Servio ad Æneid. 1. legit, *Deos*, id eſt, Genios horoſcopi comites, juxta Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Scit Genius natale comes qui temperat Aſtrum.

Ut ſenſus Perſii ſit, conſentientes Genios noſtros conſtat ſummam hanc inter nos amicitiam & conſenſionem peperiſſe. Alii tamen omnes legunt, *conſentire dies*, id eſt, tempora, nativitates, unde non mirum, nos ſub eadem conſtellatione genitos, ab iiſdem ſiderum aſpectibus pares habere & accipere affectiones. Notat Caſaubonus Hebræos, quando quempiam alteri amicum indicare volunt, ſolitos dicere, filius eſt ſtellæ ipſius. Vide infrà, ad ea verba, *neſcio quod certè eſt*, &c.

Ab uno ſidere duci.] Natalitio ſcilicet & horoſcopo: ſive illud ſit libra, ſive Gemini.

Horat. Lib. 2. Od. 17.

Utrumque noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum.

47. *Noſtra vel æquali*, &c.] Id eſt, vel fatum æquavit noſtra tempora; vel eædem conſtellationes noſtræ amborum vitæ præſidentes, eaſdem in nobis affectiones, eadem ſtudia, ſummam animorum conjunctionem & conſenſionem pariunt.

Libra.] *Libra* æquitatis ſymbolum eſt ac juſtitiæ. Eſt & Zodiaci ſignum, quod ſol aggreſſus circa diem Septembris viceſimam æquinoctium facit autumnale.

Horat. cit. Lib. 2. Od. 17.

Seu libra, ſeu me ſcorpius aſpicit
Formidoloſus, pars violentior
Natalis horæ, ſeu &c.

Vide quæ mox infrà ad vocem, *Geminos*,

Parca tenax veri.] Fatum ineluctabile: indeclinabilis rerum ſeries, ut ait Chryſippus. Deæ fatorum à Poëtis finguntur ſorores tres, Clotho, Lacheſis, Atropos. *Prima orditur*, inquit Sidonius, *ſecunda texit, tertia finit.*

Virgil Eclog. 4.

Talia ſæcla ſuis dixerunt currite fuſis
Concordes ſtabili fatorum Numine Parcæ.

Seu nata fidelibus hora.] Hora quâ fideles amici naſcuntur, æqualiter nobis partitur omnia.

49. *Geminos.*] *Gemini* Caſtor & Pollux, quos magnâ concordiâ vixiſſe, regnaſſeque, & inter ſidera relatos fabulantur. Aiunt porrò Aſtrologi ſub Geminis & Libra natos amicos fieri, & conſentire in ſtudiis & affectionibus. Manil. Lib. 2. de Geminis ſic habet,

Magnus erit Geminis amor & concordia duplex.

De Libra verò, ibid.

Quoſque dabunt chelæ (id eſt Libra) *& quos dat Aquarius ortus,*
Unum pectus habent, fideſque immobile vinclum.

Et Lib. 5.

Felix æquato genitus ſub pondere Libræ.

Neſcio

Neſcio quod certè eſt, quod me tibi temperat, aſtrum.
MILLE hominum ſpecies, & rerum diſcolor uſus.
Velle ſuum cuique eſt, nec voto vivitur uno.

INTERPRETATIO.

peramus. Eſt profectò neſcio quod ſidus, quod me tibi accommodat. Millena ſunt *hominum formæ, & varius rerum uſus. Suam habet quiſque voluntatem, nec vita ducitur eodem deſiderio.*

ANNOTATIONES.

Duorum.] Quidam legunt, *Deorum,* ſcilicet Caſtoris & Pollucis. Utrovis modo legas, perinde eſt.

50. *Saturnumque gravem.*] Infeſtum ſidus & noxium ob frigiditatem, ſiccitatem & tarditatem.

Horat. Lib. 2. Od. 17. citatis jam:

——— ——— Te Jovis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit.

Propertius Lib. 4. Eleg. 1.

Feliceſque Jovis ſtellas, Martiſque rapacis,
Et grave Saturni ſidus in omne caput.

Juvenal. Satir. 6.

——— Quid ſidus triſte minetur
Saturni.

Noſtro Jove frangimus unà.] Jovis ſidus amicum & propitium ob ſuam temperiem. Plin. Lib. 2. cap. 8. *Saturni ſidus gelidæ ac rigentis naturæ.* Et paulò pòſt de Jove ait, *Martis ardore nimio, & rigore Saturni, interjectum ambobus, ex utroque temperari Jovem, ſalutaremque fieri.* Macrob. de Somn. Scip. Lib. 1. cap. 19. inveſtigat cur Martis & Saturni ſtellæ noxiæ dicantur & maleficæ; cur è contrario magna Jovis ac Veneris benignitas inter Genethliacos habeatur: & rationem affert deductam è numeris, quam apud unum Ptolemæum reperiri affirmat ibidem.

Frangimus,] Benignus Jovis aſpectus avertit ac diſcutit malignitatem Saturni aliàs valdè nocituri.

51. *Neſcio quod certè eſt, &c.*] Quodcumque tandem ſit è ſideribus amicantibus, quod noſtræ præfuit nativitati, vitæque noſtræ pares ac tempora ſimilia facit, certum eſt aliquod ex illis nobis affulſiſſe, ab eo nos regi, alterum alteri attemperari, & fieri nos per illud in omnibus ſimillimos & conjunctiſſimos. Vult Caſaubonus mentem non eſſe Perſii, horoſcopum eumdem ipſi & Cornuto fuiſſe, qui diverſæ fuerint ætatis, ſed videri dumtaxat, ob ſimilitudinem inter eos morum ac vitæ ſummam. Verùm ſtrenuè repugnat Marcilius, oſtenditque variis exemplis, non coævos idem tamen dici habuiſſe natalitium ſidus: ut Hermodorum ac Demoſthenem; Archilochum & Pindarum, &c. Quicquid ſit, ſaltem conſtat potuiſſe pares ſiderum aliquos aſpectus occurrere in natalibus Cornuti & Perſii, quamvis ætate non æqualium: & hoc ſufficere ad explicandum commodè ſatis locum hunc Auctoris noſtri. Nam primò de Libra & Geminis, nulla eſt difficultas. Deinde quid vetat etiam Jovem, qui intra duodecim annorum ſpatium, quo periodum abſolvit, bis peculiarem ſibi domum ingreditur, ubi multùm prævalet adverſus Saturnum?

52. *Mille hominum ſpecies.*] Jam Perſius, per comparationem diſſimilium, ſingulare Cornuti vitæ virtutiſque genus commendare aggreditur. *Mille hominum ſpecies, &c.* Id eſt, varia ſunt hominum ſtudia, diverſa genera atque inſtituta vitæ.

Horat. Lib. 2. Serm. Satir. 1.

Caſtor gaudet equis; ovo prognatus eodem
Pugnis. Quot capitum vivunt, totidem ſtudiorum
Millia.

53. *Velle ſuum cuique eſt, &c.*] Pro diverſitate animorum ac judiciorum alius aliam artem & exercitationem

Mercibus hic Italis mutat ſub ſole recenti
Rugoſum piper, & pallentis grana cumini:
Hic ſatur irriguo mavult turgeſcere ſomno:
Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille

INTERPRETATIO.

Ille ſub ſole novo Italicis mercibus commutat piper ſcabroſum, & fruſtula cumini pallidi. Iſte cibis ingurgitatus amat ſaginari ſomno irrigante: ille Campo Martio delectatur: iſtum abſumit ludus: hic

ANNOTATIONES.

ſectatur. Caſſiodor. *Quot homines, tot ſententia, & unicuique mos ſuus eſt.* Virgil. Eclog. 2.

Trahit ſua quemque voluptas.

Nec voto vivitur uno.] Ut diverſæ mentes, ſic diverſa conſilia propoſitaque. Lucilius. *Quod tibi magnopere cordi eſt, mihi vehementer diſplicet.*

54. *Mercibus hic Italis*, &c.] Quidam negotiantur apud exteras gentes, & ad eas deportant merces ex Italia.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 1.

Impiger extremos curris mercator ad Indos.

Mutat.] Ante uſum æris, per rerum commutationem mercatura fiebat. Teſtis Plin. qui mercaturas à Pœnis inventas ait Lib. 7. cap. 56. & Lib. 33. cap. 1. *Utinam*, inquit, *totum è vita poſſet abdicari aurum, ſacra fames, ad perniciem vitæ repertum. Quantum felicìore ævo, cùm res ipſa permutabantur inter ſe, ſicut & Trojanis temporibus factitatum, Homero credi convenit. Ita enim, ut opinor, commercia victûs gratiâ inventa: &c.* Lege Alex. ab Alex Lib. 4. cap. 25.

Sub ſole recenti] In Orientali Regione, ubi ſol hemiſphærium aſcendens renaſci quotidie videtur. Caſaubonus hic unus Alexandriam urbem notat, quaſi inde Romani ſolerent merces petere, ſed quo jure hoc affirmat? Quin potiùs Horatium Lib. 1. Satir. 4. Perſius imitatur,

Hic mutat merces ſurgente à ſole ad eum, quo
Veſpertina tepet regio.

55. *Rugoſum piper.*] Quod ab Indis petitur, quod gignunt arbores juniperis noſtris ſimiles, quod à ſole torrente rugas contrahit. Plin. Lib. 12. cap. 7.

Pallentis grana cumini.] Synecdoche. Species pro genere. Id eſt, varia aromata in Indis naſcentia.

Pallentis.] Quippe ſumentibus pallorem ingenerat, ut habet Plin. Lib. 20. cap. 14.

Horatius Lib. 1. Epiſt. 19. ita ſtultos imitatores deridet:

——— ——— ——— *Quod ſi*
Pallerem caſu, biberent exangue cuminum.

56. *Hic ſatur*, &c.] Ille inhiat lucro, hic otio & voluptatibus indulget.

Irriguo mavult turgeſcere ſomno.] Reſoluti & diſperſi à cerebro humores craſſi, poſt crapulam imprimis, obturant meatus, obruunt ſenſus, & ſomnum faciunt, quo pingueſcit corpus. Virgil. Æneid. 3.

Feſſos ſopor irrigat artus.

57. *Hic campo indulget.*] Hic ſe dat ambitioni, & quærendis honoribus qui obtinentur & dantur per ſuffragia populi in Campo Martio congregati: vel, gaudet exercitiis illic aſſuetis.

Horatius ad Piſones.

Ludere qui neſcit campeſtribus abſtinet armis.

Nimirùm poſt ejectos Tarquinios, campus hic qui illorum fuerat, Marti conſecratus eſt. In eo Romana ſe juventus exercebat; ibi etiam habebantur comitia creandis Magiſtratibus. Tit. Liv. Lib 2. cap. 5. Alex. ab Alexand. Lib. 4. cap. 23.

Alea decoquit.] Rem familiarem exedit, facultates abſumit, inopem red-

In Venerem eſt putris: ſed cùm lapidoſa chiragra
Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
Tum craſſos tranſiſſe dies, lucemque paluſtrem,
Et ſibi jam ſeri vitam ingemuere relictam.
At te nocturnis juvat impalleſcere chartis.

INTERPRETATIO.

in Venerem eſt ſolutus. At quando chiragra calculoſa ſolverit membra velut ramos annoſa fagi, tum dolens prapoſteri dies caliginoſos, & fœdum tempus pratoriiſſe, & vitam ſibi deinceps reſiduam. Tu verò delectaris pallorem contrahere libris noctu legendis.

ANNOTATIONES.

dit. Herodotus (ut notavi Satir. 3. v. 48.) inventam ait aleam, per annonæ difficultatem, à Lydis, ad diſcutiendam famem. Portò decoctores dicebantur, qui cum ſolvendo non eſſent, verſuram faciebant.
Horat. Lib. 1. Epiſt. 18.

Quem damnoſa Venus, quem praceps
alea nudat,

58. *Ille in Venerem eſt putris.*] Libidine & nimio infamis voluptatis uſu ſic enervatur, ut etiam putidos contrahat morbos. Hippocrates, Celſus, alii. Huc facit quod Caſaubonus & alii quidam legunt, *in Venerem putric*, id eſt, putreſcit. Vel ſimplex eſt imitatio Horatii Lib. 1. Ode 36.

Omnes in Damalim putres
Deponent oculos.

Lapidoſa chiragra.] ἡ ἄγρα τῆς χειρός, quaſi manûs vinculum ſeu captatio. morbus articularis, quo tenentur manus captæ veluti ac irretitæ.

59. *Fregerit articulos.*] In articulis digitorum calculi, lapilli, nodi generantur è craſſis humoribus concreti, quibus cruciantur arthritici, digiti quandoque diſtorquentur manuſque & quaſi ſtrangulantur.
Horatius autem Lib. 2. Satir. 7.

——— *Poſtquam illi juſta chiragra*
Contudit articulos.

Et Epiſt 1. idem Horatius vocat *nodoſam chiragram.*

Veteris ramalia fagi.] Cum ſenectus & luxurioſa vita debilitarint hominem, qui eſt ſimilis arbori inverſæ; & cum ejus membra tam inutilia & arida fecerint, quàm ſunt rami arboris annoſæ & emorientis.

60. *Tunc craſſos tranſiſſe dies.*] Tum dolent annos tranſactos in turpi cæcitate, in craſſis tenebris, ſine ulla virtutis aut veritatis cognitione: quæ duo ſunt animi cibus ac veræ deliciæ. S. Aug. *Quid magis deſiderat anima, quàm veritatem?*

Lucemque paluſtrem.] In libidinum ſordibus ac luto; an & in balneis, ubi aër craſſus & impurus, qualis paluſtrium locorum?

61. *Seri.*] Cum jam nullus medendi locus.

Vitam ingemuere relictam.] Jam luunt quod olim peccarunt; & ſenes facti ac debiles dolent vitam ſibi ſuperſtitem eſſe velut ad ferendas tot ægritudines ac miſerias, quæ luxuriam ſequuntur: damnant igitur errores & flagitia prioris vitæ, dolent quòd obſcuri & inglorii egerint; at ſerò.

62. *At te nocturnis, &c.*] Tu verò, Cornute, contemptor divitiarum, honorum, voluptatum, totus ſapientiæ ſtudio diu noctuque incumbis; quin & ſtudioſi laboris ac vigiliarum tuarum fructus cum aliis ultrò & liberaliter communicas.

Nocturnis juvat impalleſcere chartis.] Pallorem contrahere, incumbendo libris & aſſiduæ lectioni, etiam ad lychnum, & noctu.
Horat. Epiſt. ad Piſones.

——— *Vos exemplaria Græca*
Nocturnâ verſate manu, verſate diurnâ.

M ij

Cultor enim juvenum, purgatas inſeris aures
Fruge Cleantheâ. Petite hinc, juveneſque, ſeneſque,
Finem animo certum, miſeriſque viatica canis.

INTERPRETATIO.

Nam adoleſcentum inſtitutor, Cleantis fructum ingeris auribus defæcatis. Iſtinc, ô juvenes, pariter *& ſenes, quærite ſtabilem mentibus ſcopum & commeatus ſenectuti ærumnoſæ.*

ANNOTATIONES.

63. *Cultor enim juvenum.*] Bonis ac ſedulis inſtitutionibus, ad virtutem & honeſtatem juvenes incitas ac formas. Quo laudabilius nihil eſt aut fructuoſius. Cic. 2. de Divinat. cap. 4. *Quod enim*, inquit, *munus Reipublicæ afferre majus meliuſve poſſumus, quàm ſi docemus atque erudimus juventutem?* Et Tuſcul. Quæſt 2. n. 13. *Cultura animi Philoſophia eſt, quæ extrahit vitia radicitùs, & præparat animos ad ſatus accipiendos, eaque mandat his, &, ut ita dicam, ſerit, quæ adulta fructus uberrimos ferant.*

Purgatas inſeris aures.] Poſtquàm vitiis purgaſti, præcepta morum & virtutum ornamenta ingeris & conaris inducere in diſcipulorum animum, ſi modò culturæ patientem commodaverint aurem, ut habet Horat. Lib. 1. Epiſt. 1. Namque ut eſt ibidem,

Virtus eſt, vitium fugere; & ſapientia prima,
Stultitiâ caruiſſe.

64. *Fruge Cleantheâ.*] Philoſophiâ Morali, quam Cleantes Zenonis diſcipulus & ſucceſſor docuit, cum magna Athenienſium utilitate. Is, urgente inopiâ, noctu ſuam operam locabat tum hauriendæ aquæ, tum pinſendis panibus, ut liceret interdiu vacare ſapientiæ ſtudio, apud Zenonem, cujus etiam dicta, deficiente papyro, boum oſſibus, ac teſtis inſcribebat. Improbo & pertinaci labore ſuperabat ingenii ſui tarditatem, quæ fecit aliquando ut per ludibrium, aſinus vocaretur. Nec abnuebat ille, imò Zenonis ſarcinam ferre ſe poſſe, aiebat. Cum verò aliàs probro illi verteretur, quòd timidus eſſet; at ideo, inquit, minùs pecco. Hæc & alia de Cleante Diogen. Laërt. Lib. 7. & Tull. ejus meminit de Natura Deorum, Lib. 1. num. 37. Item Valer. Maxim. Lib. 8. cap. 7.

Petite hinc.] E Philoſophia Stoïca, vel è Cornuti diſciplina, petite benè vivendi rationem & modum: *finem animo certum*; beatam vitam; honeſtatem, virtutem; rectum & ſtabile propoſitum: quod, ut ait Horatius Epiſt. 1. Lib. 1.

Æquè pauperibus prodeſt, locupletibus æquè,
Æquè neglectum pueris ſenibuſque nocebit.

Et eodem Lib. 1. Epiſt. 2.

——— *Certum voto pete finem.*

65. *Miſeriſque viatica canis.*] Solatia & præſidia, quæ proſint in ſenectute, quam nunquam non comitantur miſeriæ, inopia, dolores, &c. ad quæ ferenda faciliùs Philoſophia non parum juvat. Hinc M. Tull. Ciceronis conſolatio, item Boëtii.

Viatica.] *Viaticum* dicitur id omne quod ad faciendum iter opus eſt & neceſſarium. Unde innuit Perſius, nos peregrinari velut in vita hac, & ad aliquid aliud tendere. Apud Laërtium Lib. 1. Bias Prieneus monet, viaticum ab adoleſcentia ad ſenectutem ſapientiam eſſe comparandam, quippe cum ea ſola ſit certa veraque poſſeſſio. Et Tull. de Senect. n. 9. ait, *Aptiſſima omninò ſunt arma ſenectutis, artes exercitationeſque virtutum, quæ in omni ætate cultæ, cum multùm diuque vixeris, mirificos afferunt fructus, non ſolùm quia nunquam deſerunt, ne extremo quidem tempore ætatis (quanquam id maximum eſt) verùm etiam quia conſcientia benè actæ vitæ multorumque

Cras hoc fiet. Idem cras fiet. Quid ? Quaſi magnum
Nempe diem donas ? Sed cùm lux altera venit,
Jam cras heſternum conſumpſimus ; ecce aliud cras
Egerit hos annos, & ſemper paulum erit ultrà.
Nam quamvis prope te, quamvis temone ſub uno

INTERPRETATIO.

Illud faciam die craſtinâ, inquis. *Craſtinâ die idem facies*, inquam ego. *Ecquid ? Concedis* mihi unam *dieculam ſcilicet velut* aliquid *grande ? At quando illuxit dies poſtera, jam contrivimus cras heſterna* dici ; *en aliud cras protrudit hos annos, & aliquantulum ulterius continuò erit. Tu enim quando* velut *rota poſterior, & in al-*

ANNOTATIONES.

benefactorum recordatio jucundiſſima eſt.

Canis.] Id eſt, capillis caneſcentibus, qui contingunt ſeneſcenti ; quanquam refert Plin. Lib. 7. cap. 2. Indos quoſdam in juventa candido eſſe capillo, qui in ſenectute nigreſcat.

66. *Cras hoc fiet.*] Fingit Perſius ignavum aliquem adoleſcentem ſibi reſpondere : etiam, verum eſt quod mones ; at expecta paululum, cras faciam, & ſapientiæ ſtudium amplectar ; finem animo certum conſtituam, &c.

Idem cras fiet.] Inſtat Perſius : atenim cum illuxerit dies craſtina, ô piger, facies & dices iterùm id quod mihi dicis hodie, quodque pridem facis. Lege S. Auguſt. Lib. 8. Confeſſ. cap. 10. & 11.

Martial. Lib. 5. Epigramm. 59.

Cras te victurum, cras dicis, Poſthume, ſemper.
Dic mihi cras illud, Poſthume, quando venit ?
Quàm longè cras iſtud ubi eſt, aut unde petendum ?
Numquid, &c. ——————
Cras vives : hodie jam vivere, Poſthume, ſerum eſt.
Ille ſapit quiſquis, Poſthume, vixit heri.

Quid ? Quaſi magnum, nempe diem donas.] Reponit ignavus juvenis, tantine eſt vel unam differre diem, quam & largiri dubitas ?

67 *Sed cum lux altera venit.*] Imò, inquit Perſius, nec unâ die differre te volo. Sin autem craſtinum expectas, nihil omninò facies ; & pariter differendo, dies altera conſumpta erit ac perdita.

69. *Egerit hos annos.*] *Egerit*, ab *egerere*, non ab *age* : id eſt, expellit, emittit. Senſus eſt, una dies integros annos trahit procraſtinando, exhaurit, abſumit.

Horat. Lib. 2. Od. 18.

Truditur dies die,
Novæque pergunt interire Lunæ.

Et ſemper paulum erit ultrà.] Erit ſemper paululum temporis ultra illud craſtinum, quod petiſti. Quocirca conſumes ætatem ſenſim ſeneſcendo : ſingulis diebus rogabis adhuc unam diem dumtaxat velut aliquid non magnum tibi donari ; ſic nunquam differre deſines, donec oppreſſus annis, ſenio, doloribus, cum Phrygibus ſerò ſapiens, eas omnes miſerias experiere, quas prædixi, & *tunc craſſes tranſiiſſe dies* fruſtrà dolebis, &c.

70. *Nam quamvis prope te, &c.*] Priorem ſententiam Perſius confirmat à ſimili ; quaſi diceret : aſpice in curru ſeu rheda binos axes uni temoni annexos, quibus ſuæ rotæ circumvolvuntur : quæro utrum rota poſterioris axis & ordinis attingere aliquando poſſit rotam axis prioris ? Minimè certè. Ita prorſus dies hodierna non aſſequetur unquam craſtinum illud, quo te ſapere velle ſpondes & prædicas.

Prope te.] Dies enim hodierna craſtinæ conjuncta eſt.

Temone ſub uno.] Totum vitæ tem-

Vertentem ſeſe fruſtrà ſectabere canthum,
Cum rota poſterior curras, & in axe ſecundo.
Libertate opus eſt, non hac ut quiſque Velina
Publius emeruit, ſcabioſum teſſerulâ far

Interpretatio.

tero axe converteris, incaſſum tamen proſequeris orbile licet tibi proximum, & licet volvens ſeſe ſub eodem temone.

Libertas neceſſaria eſt, non illa per quam ſtatim atque quilibet Publius manumiſſus eſt, frumentum corruptum

Annotationes.

pus diebus continuis comprehenditur: hodie & cras pariter ſe conſequuntur, & uni vitæ ſpatio annectuntur, ſicut temoni axis prior & poſterior.

Temone.] *Temo* eſt lignum illud oblongum in curru, cujus extremitati jugum alligatur.

71. *Canthum.*] Circulus eſt ferreus, quo rotæ orbile ſeu curvatura cingitur ac munitur, & quo tota compages conſtringitur. Vox peregrina & Barbara, ſeu Afra, ſeu Hiſpana, quâ tamen velut receptâ in Latio utitur Perſius, ut obſervat Quintil. Lib. 1. cap. 5. Ponitur hic pro tota, per ſynecdochen. Sic & Martial. Lib. 14. Epigramm. 168.

Inducenda rota eſt, das nobis utile munus.
Iſte trochus pueris; at mihi canthus erit.

72. *Cum rota poſterior curras, &c.*] Quandiu tu diem hodiernum agis, quo nondum vis mores corrigere, cui te ſpondent axis ſecundus & rota poſterior; nunquam attinges diem illum craſtinum, quo ſtatuis meliora, qui ſignificatur per rotam priorem, quæ volvitur ſemper ante poſteriorem; neque unquam attingitur ab ea, quamvis ei proxima.

73. *Libertate opus eſt.*] Obſtinatum in vitiis juvenem aggreditur Perſius novâ quadam & ſubtili ratione, ſcilicet libertatis amore ac neceſſitate: & ex occaſione tractat eleganter & fusè paradoxum illud Stoicorum: ſolos ſapientes eſſe liberos: de quo & Tull. parad. 5

Non hac.] Ergone, ô Romani adoleſcentes, libertatem adeo jactatis, dum ſervi eſtis cupiditatum ac vitiorum? An vobis videmini ſatis eſſe ac verè liberi & ingenui, modò libertatem duntaxat civilem poſſideatis, qualem ſibi vindicat oſtentatque ſervus heri vel hodie manumiſſus? Imò libertate animi opus eſt, nec aliter quiſquam liber & ingenuus cenſeri debet. Tertull. Lib. de Reſurrect. *Libertate opus eſt ad virtutem, inquit Perſius, non eâ qua ſervi donantur, & aſcribuntur uni Tribuum, putà Velinæ.*

Ut quiſque Velina, &c.] Statim ac in libertatem aſſertus quiſque in aliquam è Romanis Tribubus tranſcribebatur, v. g. Eſquilinam, Palatinam, Velinam: tum jure publico gaudebat, & communibus civium emolumentis; qualis eſt annona, ſeu frumentatio. Triplex libertatis genus lege apud Alex. ab Alex. Lib. 4. cap. 10.

Velina.] *Qui Velinum circa lacum habitabant Romam tranſlati ſunt; & Velina Tribus numero aliarum acceſſit.* Vett. Gloſſ. Vide Alex. ab Alex. Lib. 1. cap. 17.

74. *Publius emeruit.*] Quaſi tempore ſervitutis exacto, libertatem merito ſuo conſecutus, Patroni ſui prænomen (ut fit) aſſumit, quod ſervi nullum habebant: & dictus v. g. Publius Licinius Velina. *Emeruit.* Metaph. à militibus, qui honeſta de cauſa mittuntur domum, & immunes fiunt deinceps à bellando.

Scabioſum far.] Immundum, putre, gurgulionibus exeſum. Fortè intelligit panem aceroſum, ſordidum, caninum. Legunt alii, *ſcabroſum*, id eſt, aſpe-

Poſſidet. Heu ſteriles veri, quibus una Quiritem
Vertigo facit! Hic Dama eſt, non treſſis agaſo,
Vappa, & lippus, & in tenui farragine mendax.

INTERPRETATIO.

obtinet per teſſeram velinam. Eheu veritate vacui vos, apud quos unica circumactio efficit Romanorum! Ille eſt Dama, non mulio trium aſſium, vappa, & lippus, & fraudulentus in exigua farragine.

ANNOTATIONES.

rum, vile, præ vetuſtate rugoſum.

Teſſerula far poſſidet.] *Qui ex manumiſſione cives Romani efficiebantur, in numero civium Romanorum frumentum publicum accipiebant* Vett. Gloſſ. & quidem gratis, ex lege lata à Publio Clodio Tribuno Plebis, Pisone & Gabinio Conſulibus, ut notat Pædianus ad Orat. Tullii in Piſonem. Scilicet annonæ Procurator magnam quotannis frumenti vim colligebat, & erogabat iis pauperibus qui teſſeram ſeu notam ante datam repræſentarent, quâ cives Romanos eſſe conſtaret. In ea ſcribebatur nomen hominis & Tribûs, v. g. Publius, Velina, id eſt e Velina Tribu. Caſaub. teſſeram illam fuiſſe ligneam, nimirùm è liguſtris, colligere licet è Plinio Lib. 16. cap. 18. Teſſerarum & frumenti populo dati meminit & Suetonius in Auguſto cap. 41. & 42. Item in Domitiano. Vide Lipſium Elect. Lib. 1 cap. 8.

75. *Heu ſteriles viri.* Quàm longè diſtatis ab eo quod verum eſt! Quàm turpiter aberratis & allucinamini! Quam veſtra vos fallit mens & opinio!

Quiritem.] Cives Romani à Quirino *Quirites* dicti. Hic abuſivè nomen hoc uſurpatur, ut notant vett. Gloſſ.

76. *Una vertigo facit.*] Manumiſſurus ſervum dominus coram Prætore eum ſiſtebat, mox in orbem circumactum dimittebat ac ſuæ velut relinquebat poteſtati, his verbis, *hunc eſſe liberum volo.* Appian. Alex. ab Alex Lib. 4. cap. 10.

Plaut. Menæchm. Scen. 19.

Liber eſto, atque ito quo voles.

Hic Dama eſt.] Verumenimverò, inquies, hic etſi modò ſervus fuit, at jam ſui juris eſt, & Marcus Dama appellatur. Vel, ut ait Autumnus non perperam, hic ſervus eſt frugi, non ut cæteri, pravus & vilis.

Dama.] Servile nomen. Vide infrà, v. 161. ad vocem, *Dave.*

Horat. Lib. 2. Satir. 7.

—— Prodis ex Judice Dama
Turpis.

Obſervat Caſaubonus inter nomina ſervilia fuiſſe quædam honeſtiora; à quibus liberi non abhorrerent, quamvis magna eſſet in nominibus apud Romanos ambitio. Hinc eſt quod magnificè hic, *Dama*, vocatur, & paulò poſt repetetur, *Marcus Dama.*

Non treſſis agaſo.] Non eſt homo nullius pretii, aut induſtriæ, nec infimæ ſortis ac miniſterii, qualis jumentorum curator.

77. *Vappa lippus.*] Non corruptus & nequam, velut vappeſcens vinum: nec imperitus ac animo cæcutiens, ſimilis ei qui lippos habet oculos & malè affectos.

Horat. Lib. 1. Satir. 1.

———— Non ego avarum
Cùm veto te fieri, vappam jubeo ac nebulonem

Et in tenui farragine mendax.] Neque eſt fraudulentus in minutis etiam rebus, & ex genere eorum qui jumentis quæ curant, pabula mentiuntur data, cùm tamen ea furto ſubripere ſoleant.

Farrago.] *Eſt*, inquit Feſtus, *quod ex pluribus ſatis, pabuli cauſâ datur jumentis.* Plin. Lib. 18 cap. 16. ait, ex Catone, idem olim fuiſſe quod

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit
Marcus Dama. Papæ! Marco ſpondente, recuſas
Credere tu nummos? Marco ſub Judice palles?
Marcus dixit, ita eſt: aſſigna, Marce, tabellas.
Hæc mera libertas: hanc nobis pilea donant.
An quiſquam eſt alius liber, niſi ducere vitam

INTERPRETATIO.

Illum dominus circumagat, puncto circumactionis prodit Marcus Dama. Papæ! Marco ſatiſdante, tu tenuis committere pecuniam? Times ſub Marco Judice? Marcus affirmat, ſic ſe res habet; ô Marce, tabulis ſubſcribe. Illa eſt vera libertas: illam nobis concedit pileus. Eſtne aliquis alius ſui juris, præterquam ille, *cui fas eſt vitam ducere ad libitum.* At *mihi fas eſt vitam ducere*

ANNOTATIONES.

ocymum. Varro, Lib. 1. de Re Ruſt. cap. 31. dicit eſſe pabulum, quo jumenta verno tempore purgantur & ſaginantur.
Virgil. Georgic. 3.

Tum demum craſſa farragine corpus
Creſcere jam domitis ſinito.

78. *Verterit hunc dominus.*] Ex more & ritu manumiſſionis, de quo ſuprà.

Momento turbinis exit Marcus Dama,] Cùm primùm apprehenſus à domino ac rotatus fuerit: poſt circumactionem alioſque ritus legitimos, repentè fit ſui dominus, honore dignus & fide, imò & munerum capax.

79. *Marco ſpondente,*] Sæpè repetit hoc prænomen Satiricus, ironicè: quippe, ut habet Horatius, Lib. 2. Sat. 5.

Quinte putà, aut Publi, (gaudent
prænomine molles
Auriculæ.)

Imò & admirationem ironicam addit, *papæ!* Tam bono ſponſore ac ſtipulatore, an recuſas pecuniam credere? Scilicet Marco Damæ fidem derogas! &c.

80. *Marco ſub Judice palles?*] Cum ſit vir probus, & Judex integerrimus, tu nihilominus times in judicium venire? Obiter hic perſtringi corruptionem Romanæ Reipublicæ, apud quam fiebant Judices etiam liberti, obſervat Caſaubonus.

81. *Marcus dixit.* αὐτὸς ἔφα: ut de Pythagora.

Adſigna, Marce, tabellas.] Subſcribe & ſigna tanquam teſtis rogatus Scilicet apud Romanos adeſſe teſtamentis oportebat & ſubſcribere ac ſignare teſtes ſeptem, qui cives eſſent Romani, & puberes. Ut habetur Lib. 21. Paragraph. 1. D. de Teſtamentis.

82. *Hæc mera libertas.*] Non alia ſanè eſt libertas, quàm ea, quâ licet prænomen aſſumere, pro alio ſtipulari, Magiſtratum adipiſci, teſtis eſſe, & fidem habere, quæ omnia ſunt negata ſervis. Hæc etiam Sarcaſticè.

Pilea donant.] Servi nudo capite, & promiſſis capillis incedebant: at cùm manumittebantur, raſo capite, inſigne libertatis pileum accipiebant in Templo Feroniæ Libertatis Deæ.
Suprà Satir. 3. v. 106.

Heſterni capite induto ſubiere Quirites.

Plaut. Amphitr. Act. 1. Scen. 1. v. ult. *Faxis Jupiter, ut ego hodie, raſo capite calvus capiam pileum.* Cœl. Rhodig. Lib. 20. cap. 12. ait excuſam à Bruto monetam, in qua pugionibus duobus erat impoſitus pileus: quibus ſignificaretur vindicata ferro libertas. Tit. Liv. Lib. 34. cap. 52. *Præbuerunt*, inquit, *ſpeciem triumpho. capitibus raſis ſecuti qui ſervitute exempti fuerant.* Cur autem manumiſſorum capita raderentur? *Qui liberi fiebant*, inquit Nonius, *ea cauſa calvi erant, quod tempeſtatem ſervitutis videbantur effugere, ut naufragio liberati ſolent.*

83. *An quiſquam eſt alius liber. &c.*]

Cui

Cui licet ut voluit? Licet ut volo vivere: non ſim
Liberior Bruto? Mendosè colligis, inquit
Stoïcus hic, aurem mordaci lotus aceto.
Hæc reliqua accipio; licet illud, &, ut volo, tolle.
Vindictâ poſtquam meus à Prætore receſſi,

INTERPRETATIO.

ad arbitrium. Numquid igitur *non fuero Bruto liberior? falsò concludis, ait ille Stoicus*, habens *aurem purgatam acri aceto. Cætera* quidem *illa admitto*, ſed *apage tuum hoc licet. &, ut volo.* Verum enimverò, *ex quo meus*

ANNOTATIONES.

Etiam argumentari audet Marcus Dama, & ſyllogiſmo probare quod affirmavit; *hæc mera libertas.*

84. *Cui licet ut voluit.*] Genuina eſt libertatis definitio, è qua majorem propoſitionem conficit Marcus. Sic enim Tull. Parad. 5. Item Offic. 1. *Eſt poteſtas vivendi ut velis.* Deſumptum verò videtur è Laërtio in Zenone, ubi ſic habetur: ἔστιν ἡ ἐλευθερία ἐξουσία αὐτοπραγίας. Et Epictet. apud Arrian. cap. 1. Lib. 2. & 4. ἐλεύθερός ἐστιν ὁ ζῶν ὡς βούλεται. Pergit Dama: *Licet ut volo vivere.* Et hæc eſt minor propoſitio. Ergo, inquit, *non ſim liberior Bruto?* Concluſio ſyllogiſmi.

85. *Liberior Bruto.*] M. Junius Brutus Rempublicam Romanam à Regum ſervitute ac tyrannide vindicavit, priſtinam libertatem reſtituit: ejuſque firmandæ causâ, nec propriis pepercit filiis, quos ei inſidiantes necavit. Tit. Liv. in fine Lib. 1. & initio Lib. 2. Valer. Maxim. Lib. 5. cap. 8. Flor. Lib. 1. cap. 9.

Mendosè colligis.] Redarguitur M. Dama, ejuſque ſyllogiſmus retexitur, hoc ferè modo: tranſeat propoſitio: ea quidem benè intellecta certa eſt. Negatur aſſumptio; quam tamen ille mox aſſerere conabitur. Vide infrà errorem ſyllogiſmi.

86. *Mordaci lotus aceto.*] Inſtructus morali diſciplinâ ſeveriori; vel acri judicio ſimul & dialecticâ. Nam ut ait Cicer. 3. de Finibus cap. 3. *Stoicorum ſubtile fuit vel potiùs ſpinoſum diſſerendi genus.*

87. *Hæc reliqua accipio,* &c.] Admitto libertatis definitionem in propoſitione contentam: inquit Stoïcus: non verò cætera. Legunt alii, *Hoc reliquum accipe: licet illud, &, ut volo, tolle.* Alii reſtituunt, nec ſine probabili ratione, *Hæc reliqua accipio: licet, ut volo, vivere, tolle.*

Licet illud, &, ut volo, tolle.] Aſſumptionem ut falſam amove: hanc ego reſpuo; & paucis evincam, te non vivere ut vis, & ut libet; nec tibi licere quod optas & quod placet: tu enimverò potiùs ageris & raptaris quocumque trahunt te cupiditas, libido, aliaque vitia. Unde ſervum te contendo, liberum pernego.

Horat. Lib. 2. Satir. 7.

Tu mihi qui imperitas, aliis ſervis miſer, atque
Duceris, ut nervis alienis mobile lignum.
Quiſnam igitur liber? Sapiens, ſibique imperioſus.

Tull. Parad. 5. *Improbos non ita dicunt eſſe ſervos ut mancipia, quæ ſunt dominorum facta nexu, aut aliquo jure civili: ſed, ſi ſervitus ſit, ſicut eſt obedientia fracti animi & abjecti, & arbitrio carentis ſuo, quis neget omnes leves, omnes cupidos, omnes denique improbos eſſe ſervos? An ille mihi liber videatur, cui mulier imperat, leges imponit, vetat quod videtur?* &c.

88. *Vindictâ poſtquam,* &c.] M. Dama necdum advertens paralogiſm. ſui vitium & errorem: ſeque à Stoïco vapulare, ob æquivocam libertatis acceptionem, pergit argumentari potiùs à libertate corporis ad animi liberta-

Cur mihi non liceat juſſit quodcumque voluntas ;
Excepto ſi quid Maſurî rubrica vetavit ?
Diſce ; ſed ira cadat naſo , rugoſaque ſanna ,

INTERPRETATIO.

prodii à Pratore, per virgam , quare non mihi licitum ſit quicquid placuit arbitrio meo , *excipio ſi Maſurii ſcriptura rubra aliquid prohibet ? Accipe ; at à naribus tuis recedat indignatio , & irriſio rugis notata , quando expungo te-*

ANNOTATIONES.

tem : quocirca non ſine ludibrio excipitur.

Vindicta.] *Virga eſt , qua manumittendi à Pratore in capite pulſantur , ideo dicta , quod eos vindicat libertati.* Vett. Gloſſ. Titus autem Livius Lib. 2. cap. 5. ita nuncupatam ait à Vindicio ſervo , qui primus libertate ſimul & civitate donatus ob detectam conjurationem. Hinc verò ſancitum , ut quoties ſervus aliquis manumitteretur , caput ejus baculo tangeretur , in memoriam conſervatæ Populo Romano per ſervum libertatis.

Meus à Pratore receſſi.] Mei juris factus ſum , liber & civis Romanus. Prætor enim ſervi caput virgulâ feriens pronuntiabat , *eſto liber* : porrò qui vindictâ manumiſſus , is unà cum libertate civitatem Romanam conſequebatur. Tit. Liv. Alex. ab Alex. locis jam citatis Lib. 4. cap. 10. &c.

89. *Cur mihi non liceat* , &c.] Adverte arrogantiam & ſuperbiam in verbis Marci Damæ.

90. *Excepto ſi quid* , &c.] Excipio illa , quæ legibus & jure ſunt vetita.

Maſuri] *Maſurius hic Sabinus Legis Conſultus fuit.* Vett. Gloſſ. Eques erat Romanus , Tiberii Imperatoris tempore , doctrinâ clarus ; cæterum valdè pauper. Ejus meminit Agellius Lib. 5. cap. 19. & alibi. Apud Athenæum Lib. 14. ut vir longè optimus & ſapiens , legumque Interpres eximius celebratur.

Rubrica.] Quid propriè ſit *Rubrica*, dixi Satir. 1. *Rubricas vocari minium quo tituli legum annotabantur* , aiunt hic veteres Gloſſ. & Turneb. Lib. 4. cap. 5 ; ſcilicet ob ſimilem colorem rubeum.

Juvenal. Satir. 14:

—— *Perlege rubras Majorum leges* ;

Neque verò legum tantùm , ſed & omnium quæ ſcribebant olim , tituli , capita & initia rubra erant , ſeu minio ſeu purpuriſſo notata. Patet ex Ovid. Triſt. Lib. 1. Eleg. 1:

Nec titulus minio , nec cedro charta notetur.

Et Martial. Lib. 3. Epigramm. 2.

Et cocco rubeat ſuperbus Index.

Quod autem hic Caſaubonus de cera miniata comminiſcitur , non perperam videtur reprehenſum à Marcilio , qui notat eam ſignationi non ſcriptioni idoneam. Quid autem ? Viro vir occinere non veretur cum Satirico ; *Diſce : ſed ira cadat.* Certè favet Critico adverſus Criticum Vitruvius Lib. 9. cap. 3. ubi ait Democritum annulo ſignare ſolitum ea quæ expertus eſſet , cerâ ex milto ; id eſt , minio , ſeu cerâ miniatâ. Nam ut habet Plin. Lib. 33. cap. 7. *Milton Græci vocant minium.* Quid ſit etiam cera miniata , & quod notationi & cenſuræ utilis eſſet , non ſcriptioni , apertè declarat Tullius ad Atticum. Sic habet Lib. 16. Epiſt. 11. *Noſtrum opus tibi probari lætor , ex quo antè ipſe poſuiſti , quæ mihi florentiora ſunt viſa judicio tuo. Cerulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam.* Et Lib. 15. Epiſt. 14. adhuc apertiùs , cùm ait : *His literis ſcriptis , me ad* συντάξεις *dedi , quæ quidem vereor ne miniatulâ cerulâ tua pluribus locis notanda ſint.*

91. *Diſce : ſed* , &c.] Aſſumptionis probationem refellit Philoſophus Stoïcus ; ſimul verò Damam orat , ne iraſ-

Cùm veteres avias tibi de pulmone revello.
Non Prætoris erat ſtultis dare tenuia rerum
Officia, atque uſum rapidæ permittere vitæ;

INTERPRETATIO.

bi de corde antiqua deliria. Ad Prætorem non pertinebat inſanis concedere *ſubtilia officia* in *rebus*; *& donare poteſtatem vitæ præcipitis.*

ANNOTATIONES.

catur, dum aperirt ipſi fortaſſe non placituras veritates: cæterùm ne ridendum putet in re tam ſeria.

Ira cadat naſo.] Theocritus iratum Pana ſignificare volens, in ejus naſo bilem ſedere ait, Idyll. 1. χολὰ ποτὶ ῥινὶ κάθηται. Plaut. Amphitr. Act. 4. Scen. 3. *Vetuſtum adagium: fames & mora bilem in naſum conciunt.*

Rugoſaque ſanna.] Ridentis naſus oſque corrugari ſolent. *Sanna*, inquit Nonius Marcellus, *os diſtortum cum vultu.* Vide Satir. 1. ad ea verba, *poſtica occurrite ſannæ.*

92. *Veteres avias.*] Aniles fabulas, opiniones falſas, errores, quales vetulæ filiis ac nepotibus ſæpè ſuggerunt: quales & fortè de libertate, avia pridem tua tibi inculcavit. Explicant alii vanam ac ventoſam nobilitatis opinionem, qualem ferè habebant Romani; & arrogantiam, cujus in pulmone ſedes.

De pulmone revello.] Hæc licet radicitùs inhæreant cordi & animo tuo, ſi tamen extirpari ſinas & expungi, etiam cum aliquo dolore tuo, docebo te diſtinguere civilem libertatem communem quidem omnibus, à libertate animi, quæ ſoli propria eſt ſapienti. Ergo attende.

93. *Non Prætoris erat,* &c.] Quærebas modò, ô Marce, cur libero tibi ac civi Romano non liceat, &c. En diſce: Prætor quod ſui fuerat officii præſtitit ſanè, jus Quiritium dedit, à domini poteſtate vindicavit. Sed liberare te à nexu & ſervitute cupiditatum ac vitiorum, penes eum non erat. Hoc verò ſola præſtat Philoſophia.

Stultis.] Apud Stoïcos: *Stulti omnes ſervi*: Item; *Inſaniunt omnes præter ſapientem.*

Dare tenuia rerum officia.] Dare tibi non potuit ſcientiam rerum benè agendarum, *recta, rectè facta*, κατορθώματα. *quæ omnes numeros virtutis continent*; ut ait Tullius, 3. de Finibus, num. 24.

Tenuia.] Minuta certè & ſubtilia; eoque difficilia. Ariſtoteles 2. Ethicor. *Quemadmodum non cujuſque eſt invenire centrum circuli, ſed tantum Geometræ: ſic nec aſſequi virtutis mediocritatem, nec ad eam pertingere poteſt, niſi ſapiens*: Deinde per ſingulas rerum, temporum, perſonarum differentias, videre *quid deceat, quid non*, ut ait Horatius ad Piſones; dijudicare ſpecialia viri boni officia: in his etiam aliquando laborant vel ſapientiſſimi. Ergo Maſurii rubrica, leges, oſtendunt quidem graviora & grandia peccata, atque officia: verùm *tenuia* iſta, de quibus dixi, & quibus tota fermè vita honeſta continetur, minimè.

94. *Atque uſum rapidæ permittere vitæ.*] Te tibi relinquere, idoneo velut ac perito τοῦ ἀνέχειν, καὶ τοῦ ἀπέχειν; diſcernere rectum vitæ rerumque uſum, quid fugiendum, quid indulgendum tibi & aliis; nihilque optare, nihil metuere, niſi ex rationis præſcripto. Hæc lubrica quidem, rapida, ardua ſunt: hæc non confert una Prætoris vertigo, & brevis circumactio; ſed longa ſedulaque Magiſtri morum inſtitutio. Is certè poſtquàm in omni virtutum genere diu te exercuerit & affectibus purgarit, te tibi permittere poteſt, vereque liberum per omnia pronuntiare; Non item Magiſtratus, aut Prætor.

Sambucam citius caloni aptaveris alto.
Stat contrà ratio, & ſecretam garrit in aurem;

INTERPRETATIO.

Caculæ procero faciliùs accommodabis citharam. Ratio repugnat, & clam in aurem

ANNOTATIONES.

95. *Sambucam citius*, &c.] Facilius ſanè fuerit efficere ut agreſtis ſervus, qui nec Muſicam didicit nec citharas vidit, eas ex arte pulſet, quàm facere ut Dama rationem ſequatur, & tenuia rerum officia norit, & præſtet. Proverb. *Aſinus ad lyram*: Item, *Sambucam caloni*.

Sambucam.] Vox Syriaca, inquit Caſaubonus Galli harpam vocant, Turneb. Lib. 10 cap. 1. Latini Græcique lyram & citharam, item nablum ſeu nablium Muſicum eſt inſtrumentum triangularis formæ. Athenæus Lib. 4 cap. 23. Sambucam lyrophœnicem vocari ait, ejuſque inventorem fuiſſe Ibycum Rheginum. Et Lib. 14. cap. 8 acutum eſſe ejus ſonum, fidibus quatuor tenſum primò fuiſſe. Et cap. 5. ejuſdem Libri, ſambucâ primam uſam fuiſſe Sibyllam, atque ita vocatam à Sambyce quodam. Caſaub. in Athen. *Certum eſt*, inquit, *vetuſtiſſimos Orientis populos eo organo eſſe uſos: inde tranſiit ad Græcos & res & nomen.* Ejus inſtrumenti muſici meminerunt Propheta Daniel cap 3. Vitruv. Lib. 6. Spartianus in Adriano, &c. Eſt etiam *Sambuca* belli inſtrumentum, quod funibus intenditur, ut chordis cithara: unde nomen. De eo Vitruv. Lib. 10. Plutarc. in Marcelli Vita. Polyb. Lib. 8. Lipſ. Poliorcet. Lib. 1. Dialog. 6. Vegetius & alii. Scilicet, è turre prope urbem obſeſſam extructâ, trabs ingens funibus ac trocleis ad muros laxata, erat pro ponte, & per eam tranſeuntes milites urbem invadebant. Athenæus loco mox citato Lib. 14. cap. 8. ejuſdem meminit, aitque *Sambucam* eſſe machinæ bellicæ genus oppugnandis urbibus idoneum: hoſtium mœnibus duabus ſuculis admoveri, & cùm erectum fuerit, ſimile eſſet navium ſcalis foras projectis & expanſis: Romanorum eſſe machinam. Denique fabricam ejus & formam inventam eſſe ab Heraclide Tarentino.

Caloni.] *Calo* ſervus militis, cui vallum deferr & ligna, Græcè κᾶλα; vel ex eo dictus quòd ligneam clavam gereret. Feſtus, Servius. Lignatores Athenæus *Calones* vocat, ceu ξυλοφόρους. Horat. Lib. 1. Epiſt. 14. *Invidet uſum*
Lignorum tibi calo.

Aptaveris.] Priùs inſerueris craſſis manibus hominis agreſtis ineptique, licet graciles & agiliores digiti manuſque deſiderentur tangendis ſcitè ejuſmodi inſtrumentis, hoc, inquam, potiùs feceris, quàm, &c.

Alto.] Prægrandis ſtaturæ, qualis in Calonibus amatur, magnæ molis homines ſæpè bardi ac ſoluti. Ariſtoteles in Phyſiognom. οἱ ἄγαν μεγάλοι βραδεῖς. Homerus Ulyſſem ſtaturæ brevis & prudentiæ magnæ exhibet, Ajacem verò procerum & ſtolidiorem: unde Apuleius Lib. 10. *Præfertur Ulyſſes modicus Ajaci maximo.*

96. *Stat contrà ratio.*] Debent enim fabrilia fabri tractare, de bobus arator narrare, nec ultra crepidam ſutor, nec quivis alter ultra, quam didicit artem. Cic. Tuſc. Quæſt. 1. Athenæus Lib. 8. cap. 10. refert Stratonicum Citharœdum Regi Ptolemæo de citharizandi arte ambitioſè diſputanti reſpondiſſe: *ô Rex, aliud eſt ſceptrum, aliud plectrum.*

Et ſecretam garrit in aurem.] Intùs, in animo ſuæ indolis conſcio reclamat, monetque Damam ſemper eſſe Damam; & ſervo ſervilem, abjectum, nequam fore ſemper animum. Altiùs interpretationem promit Caſaubonus; an & veriùs? Nimirum Philoſophiæ Stoïcæ auſtera ratio clam admonet, quia apud plebem & Proceres malè accipitur, ſuis volentes indulgere cu-

Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo.
Publica lex hominum naturaque continet hoc fas,
Ut teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis helleborum, certo compeſcere puncto
Neſcius examen; vetat hoc natura medendi.
Navim ſi poſcat ſibi peronatus arator

INTERPRETATIO.

inſuſurrat. ut licitum non ſit agere illud. quod faciendo quiſpiam corrumpet. Jus commune hominum & natura complectitur iſtam legem, ut ignorantia impotens abſtineat ab actionibus ſibi prohibitis. Si helleborum miſces, imperitus ſiſtere ſtateram debito termino, ratio medicina id prohibet. Si agricola ocreatus ſibi na-

ANNOTATIONES.

piditatibus, quod illa vetat. Unde nonniſi ſubtimidè agit, ſuaque clam proponit dogmata.

Garrit.] Legunt alii, *Gannit.* Propriè garriunt aves, vulpes autem & canes ganniunt, dum levibus ſuſurris quaſi gemunt.

97. *Ne liceat facere, &c.*] Ut nemo ſibi negata tentet. Aliàs enim, quod ait Perſius, *vitiabit agendo.* Quod quidem ſemper accidit imperitis. Pingere aggrediatur faber; lapides ſecare & aptare ruſticus; hortum & florum areolas diſponere ſtatuarios; plus nocebit eorum opera, quàm juvabit: imò alter alterius opus benè inchoatum diſperdet.

98. *Publica lex hominum*, &c.] Expolitio eſt prioris ſententiæ. Hoc eſt, id non continet rubrica Maſurii, nec ſcripta, ſed nata lex nobiſcum, adeoque in hoc conſentiunt omnes homines, quod & naturæ lumen oſtendit, & jure gentium cautum eſt.

99. *Ut teneat vetitos*, &c.] Ut quiſque abſtineat à moliendo eo opere, quod agendo ac tentando vitiare continget, ob inſcitiam rei, ob imperitiam, adeoque impotentiam ejus præſtandæ.

100. *Diluis helleborum.*] Exemplis confirmat Stoïcus quod dixit. Si pharmacom & pericoloſum quidem, quale eſt helleborum, temperare velit ac præparare quiſpiam Medicæ rei ignarus: adverſus eum clamat lex medendi.

Helleborum.] Herba eſt medicinalis, de qua jam antè non ſemel. Vide Gell. Lib. 17. cap. 15. Et Plin. Lib. 25. cap. 5. ubi recenſet hellebori ſpecies, vim, uſum.

Certo compeſcere puncto neſcius.] *Non ad trutinam, ſed ad ſtateram retulit, quæ punctis & unciis ſignatur.* Veteres Gloſſ. Eſt enim ſtatera, libra ſine lancibus.

Certo puncto.] Habitâ diligenter ratione morbi, naturæ viriumque ægrotantis, item medicamenti ſeu pharmaci, ut certâ menſurâ & proportione, certo pondere miſceatur ac detur, alioqui nociturum.

101. *Examen.*] Jam diximus eſſe in ſtatera ſtylum qui eodem vergit quo pondus inclinat; unde & pro regula eſt.

Natura medendi.] Vel ars quæ eſt imitatio naturæ; vel potiùs vis & natura medicinæ. Vult enim naturæ ordo, ut fiant omnia ritè ac ſcitè, quod rudes & imperiti præſtare nequeunt.

102. *Navem ſi poſcat*, &c.] Alterum exemplum ab imperito rei nauticæ. Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Navem agere ignarus navis timet, &c.

Peronatus.] Indutus peronibus, qui ruſtici calcei ſunt è crudo corio; vel è pellibus, qui ſupra genua protenduntur, ad arcendum lutum, nives, imbres.

Virgil. Æneid. 7.

——— *Veſtigia nuda ſiniſtri*

Luciferi rudis ; exclamet Melicerta , periſſe
Frontem de rebus. Tibi recto vivere talo
Ars dedit ? Et veri ſpeciem dignoſcere calles ;

INTERPRETATIO.

vim poſtulet regendam non cognoſcens Luciferum ; ſtatim *Melicerta exclamabit*, *nullum* jam *pudorem eſſe in rebus.*

An verò *diſciplina tibi contulit vitam agere calce directâ ?* An *etiam noſti diſcernere imaginem veritatis* , & *an ali-*

ANNOTATIONES.

Inſtituère pedis ; crudus tegit altera pera.

Juvenal. Satir. 14. v. 186.

Nil vetitum feciſſe volet quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi , qui ſummovet Euros
Pellibus inverſis.

103. *Luciferi rudis.*] Ignorans aſtra cuivis nota, qualis eſt φωσφόρος , ſeu ſtella Veneris, quæ manè Lucifer, veſpere Heſperus vocatur. Nautis certè neceſſaria Aſtrologiæ cognitio , imprimis olim , quando nonniſi ad aſtra noctu navigabatur : at nunc id faciliùs multò , opertis etiam tempeſtate ſideribus, ad acum magnete illitam à paucis inventam ſæculis.

Virgil. Æneid 3. de Palinuro noctu ſurgente ,

Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo ,
Arcturum , pluviaſque Hyadas , geminoſque Triones ,
Armatumque auro circumſpicit Oriona.
Poſtquam cuncta videt cœlo conſtare ſereno ,
Dat clarum è puppi ſignum , &c.

Melicerta.] Deus marinus , qui & Palæmon, & Portunus , eo quod portubus præeſt. Lege Ovid. Metamorphoſ. 4. Fab. 13.

De eo ſic Virgil. Georg. 1.

Votaque ſervati ſolvent in littore nautæ
Glauco , & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Huic Iſthmii ludi magnis ſumptibus à conventu totius Achaiæ fieri conſueverant. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8. Fabulam ejus perſtrinxit Sanctus Cyprianus, cum dixit , *Melicerta & Leucothea præcipitantur in maria , & fiunt poſtmodum maris Numina.*

104. *Periiſſe frontem de rebus.*] Frons pudoris ſedes.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

——— *Clament periiſſe pudorem*
Cuncti penè Patres.

Tibi recto vivere talo ars dedit ?] Age verò , Marce Dama , dic an didiceris ὀρθοποδεῖν, *recto ire pede* : id eſt, benè agere in omnibus, nulla viri probi officia prætermittere ? Metaphora ab iis, quibus pedes obtorti aut claudi , nec rectè poſſunt incedere.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1. jam cit.

Securus cadat , an recto ſtet fabula talo.

Talo.] Pars ima pedis *talus* ; ſive os, quod juxta calcaneum , & ad pedis juncturam.

105 *Ars.*] Philoſophia, quæ vitæ magiſtra , lex , regula , paſſim vocatur ; & rectè agendi præcepta continet.

Veri ſpeciem dignoſcere calles.] Quandoquidem primus ad ſapientiam gradus eſt cognitio honeſti, dic utrum optimè noris diſcernere ſimilitudinem veri , ſpeciem falſam ab ipſo vero id quod eſt honeſtum , ab eo quod videtur. Nam ut ait Ovidius :

Et mala ſunt vicina bonis ; errore ſub illo ,
Pro vitiis virtus crimina ſæpè tulit.

Et Horat. ad Piſones.

——— *Decipimur ſpecie recti,*

Ne qua ſubærato mendoſum tinniat auro.
Quæque ſequenda forent, & quæ vitanda viciſſim;
Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notaſti?
Et modicus voti, preſſo lare, dulcis amicis;
Jam nunc aſtringas; jam nunc granaria laxes;
Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum;
Nec gluto ſorbere ſalivam Mercurialem?

INTERPRETATIO.

qua ſpecies tinnitum edat abſurdum, ære ſub auro latente. Numquid obſervaſti *tum quæ ſectanda eſſent, tum quæ aliàs fugienda*: atque *illa primò ſignaſti cretâ, deinde hæc carbone?* *Eſne moderatus* in *deſideriis, frugali domo; ſuavis* erga *familiares*: ut *modò claudas, modò aperias horrea*: & *queas tranſilire numiſma in cæno defixum*; & *avidus non ſis deglutire ſali-*

ANNOTATIONES.

106. *Ne qua ſubærato*, &c.] Ne ulla ſubſit hypocriſis adeoque mera ſit boni ſpecies, non ipſum bonum aut verum. *Subærato*: ſimilitudo à nummo adulterino, in quo ſub aliqua auri ſuperficie æs abſconditum, aut cum auro confuſum tinnitu probatur; dignoſcitur autem ex ſonitu rauco & abſurdo.

Mendoſum tinniat.] Sic enim virtus vera *ſolidum crepat*; falſa verò *malignè reſpondet*, ut ante Perſius dixit. *Tinniat*, propria vox metallis, quorum exprimit ſonitum, quando pulſantur.

107. *Quæque ſequenda*, &c.] Hi duo ſunt vitæ honeſtæ cardines, declinare à malo, & facere bonum.

108. *Illa priùs cretâ, mox hæc carbone notaſti.*] Quod malum damnaſti, quod bonum approbaſti. Vide Satir. 2. v. 1. Ubi fusè egimus de lapillis nigris & albis. Pythagoras dicebat ea quæ candidi eſſent coloris, ad naturam boni pertinere; quæ verò atra & nigra, ad naturam mali.

109. *Et modicus voti.*] Alii Codices habent, *es modicus voti*. Perinde eſſe videtur, id eſt, ſi paucis es contentus, & parva poſtulas à Diis, non qualia ſtulti & avari, de quibus Satir. 2. *Si*, ut ait Plautus, *eſt animus tibi modicus, continens, ambitionis expers.*

Preſſo lare.] Rebus domi anguſtis, tuâ tamen ſorte contentus: vel meliùs, ſi frugalis in victu, veſtitu, ſupellectile; ſine luxu, ſine luxuria.

Dulcis amicis.] Benignus, facilis; non durus, tetricus, aſper, ſuperbus.

110. *Jam nunc aſtringas.*] Si is es qui modò te contineas & coërceas, cum ratione parcus & moderatus, ut nec prodigus ſis, nec videaris ambitioſus.

Jam nunc granaria laxes.] Modò liberalitatem exercere noveris, ſumptuoſus & magnificus cùm res poſtulat: aperiendo velut & exponendo quibuſlibet opes tuas, arcam, horrea, in quibus frumentum, &c.

111. *Inque luto fixum poſſis tranſcendere nummum.*] Si pecuniæ & avaritiæ contemptor, obvium & objectum in itinere nummum ſponte relinquas, ita ut puerorum ludibrium non incurras. Nimirùm ut nunc interdum, ſic & olim pueri in via publica nummum clavo humi figebant, vel exponebant in luto projectum quaſi, funiculo verò alligatum non ſine jocis retrahebant, ſi quis prætereuntium æris ſplendore allectus ac deluſus colligere tentaret.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 16.

In triviis fixum qui ſe demittit ob aſſem.

Et Lib. 2. Od. 2.

Quiſquis ingentes oculo irretorto
Spectat acervos.

112. *Nec glutto ſorbere.*] Si nec es plus æquo lucri cupidus. Si conge-

Hæc mea ſunt, teneo, cum verè dixeris; Eſto
Liberque ac ſapiens, Prætoribus ac Jove dextro.
Sin tu, cum fueris noſtræ paulò antè farinæ,
Pelliculam veterem retines, & fronte politus
Aſtutam vapido ſervas ſub pectore vulpem;
Quæ dederam ſuprà, repeto, funemque reduco.

INTERPRETATIO.

vam Mercurii? Quando verò pronunciaveris, mea ſunt iſta: hæc poſſideo: Tum *ſis & tui juris, & ſanâ mente, Prætoribus & Jove faventibus. At quandoquidem aliquantum antea tu fuiſti conditionis noſtræ, ſi conſervas* adhuc *cutem antiquam, & facie excultus retines vulpeculam doloſam ſub corde corrupto;* ego à te *repoſco ea quæ mox attribuebam, & funiculum retraho.*

ANNOTATIONES.

rendis, datâ occaſione, nummis non inhias avidior, ſicut guloſus epulis lautioribus devorandis.

Salivam Mercurialem.] Mercurius lucri præſes & Deus, ut innuit Plautus in Prologo Amphitr. Hinc cupiditas lucri dicitur *ſaliva Mercurialis*, metaphorâ ductâ à guſtu; quia cùm objicitur cibus palato jucundus, catilloni præſertim & guloſo, ſuboritur ſtatim & affluit ad linguam ejus ſaliva, ex appetitu lautitiarum; eamque ſorbet, & quaſi ſpe jam præcipit ac devorat delicatiores cibos.

113 *Hæc mea ſunt, teneo*, &c.] Cùm verum fuerit te virtutes eas habere, quas modò enumeravi, teque parem eſſe calcandis vitiorum aſſilientium motibus ac lenociniis: tum certè pronuntiandus eris verè liber, imò & ſapiens: nunquam autem ſecùs.

114. *Sapiens.*] Quos ſapientes appellant Latini, homines nimirum rerum præſtantiſſimarum cognitione claros, ut ait Tullius: hi vocabantur Græcis Philoſophi, Gallis Druidæ, Perſis Magi, Sacerdotes Ægyptiis, Indis Gymnoſophiſtæ, Aſſyriis & Babyloniis Chaldæi, Judæis Prophetæ.

Prætoribus ac Jove dextro.] Prætore libertatem corpòris ſeu civilem largiente; animi verò Jove, qui liberator nuncupatus, & cujus è cerebro Minervam, id eſt, ſapientiam prodire fabulantur.

115. *Sin tu cum fueris*, &c.] Verum enimverò cum fueris paulò antè nequam, peſſimus; an factus ſis derepentè optimus? Numquid cum libertate civili nuper acceſſit & ſapientia ſingulari quodam Jovis beneficio, ſine labore, ſine ſtudio?

Farinæ.] Metaphora à panibus, quibus ineſt idem ſapor, idem color, & paria omnia, ex eadem farina factis.

Noſtræ.] Per modeſtiam, inquit Caſaubonus, ait, *noſtræ.* Alii interpretantur ſic: tu modò vitioſus, quemadmodum & nos, antequam per Philoſophiæ Stoïcæ acetum purgaremur.

116. *Pelliculam veterem retines.*] Mores, ut olim, improbos necdum exuiſti. Vel alludit ad ſerpentes pellem vere novo deponentes: vel ad Æthiopes colorem non mutantes.

Fronte politus.] Externâ quidem ſpecie bonus, modeſtus, honeſtus, comis.

117. *Aſtutam vulpem.*] Pravam indolem ſervas ac retines, vafer ut antè, verſipellis, doloſus, ſimilis vulpi, cui aſtutia, ut audacia leoni attribuitur. Horat. ad Piſones.

Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.

Vapido ſub pectore.] Metaphora à vino corrupto, quod vappa dicitur, cujus & vapores tetri & graviores. Perperam aliqui legunt, *pavido.*

118. *Quæ dederam ſuprà.*] Nimirum ut eſſes liber ac ſapiens Hæc enim nonniſi ſub conditione tibi largiebar.

Nil

Nil tibi conceſſit ratio : digitum exere, peccas.
Et quid tam parvum eſt ? Sed nullo thure litabis,
Hæreat in ſtultis brevis ut ſemuncia recti.
Hæc miſcere nefas : nec cum ſis cæterà foſſor,

INTERPRETATIO.

Sapientia nihil tibi contulit : ſi vel digitum extendis, facis peccatum. Quid verò eſt ita exiguum ? At omni thure non obtinebis, ut dimidia virtutis uncia maneat in inſanis. Non licet ea conjungere : & quandoquidem fueris

ANNOTATIONES.

Repeto] Placet nonnullis, *relege*, quorſum verò, haud patet.

Funemque reduco.] Alluſum volunt ad Græcorum puerilem ludum neſcio quem, per funiculorum intentionem & attractionem, Ariſtot. *σπαρτίων αἰτίαν*. Sed quid opus ? *σκαπέρδαν*, *ἑλκυστίνδαν*, *διελκυστίνδαν* relinquamus Heſychio, Euſthatio, Julio Polluci, Lib. 9. cap. 7. Magis ad rem, ut videtur, dixerimus, & ad mentem Perſii eò propiùs, quo ſimpliciùs: funem ſervitutis, quem videbar exemiſſe, rurſùm injicio; ut priùs innexum traho; ſervum te & Damam pronuntio. Aut certè metaphora eſt à beſtiis vel etiam aviculis, quas, cùm aufugere & avolare tentant paulò longiùs. funiculo innexas revocamus.
Horat. Lib. 1. Epiſt. 10. pecuniam ſervire oportere ſic edicit :

Tortum digna ſequi potiùs, quàm ducere funem.

119. *Nil tibi conceſſit ratio.*] Sapientia nihil tibi de ſe aut de ſuo conceſſit, ut ex ratione poſſes agere; proindeque malè & perperam agis omnia.

Digitum exere, peccas.] Leviſſima quævis actio tua peccatum eſt, & grave quidem. Æqualia quippe ſunt peccata omnia apud Stoïcos.

Digitum exere.] Epictet. Enchirid. *Vel digitum vetatur extendi temerè.* Quò ſanè reſpexit Perſius, & ſatis contextus probat & ſenſus; ut mirer non paucos, poſt veteres Gloſſ excurriſſe ad gladiatorum morem, qui victi veniam à populo precabantur, digitum extendo. *Digitum exere*, id eſt, facere te victum à vitiis, inquiunt illi Interpretes plus æquo ſagaces. At quæ eſſet conſecutio, quod addit Perſius. *peccas.* Verùm quibus inſanire libet, his & liceat.

120. *Et quid tam parvum ?*] Reponit M. Dama; itane verò peccarem, tam ſimplici & levi actione ?

Sed nullo thure litabis.] Ita eſt, ut dixi; inquit Stoicus: nec omni thure, votis omnibus ac ſacrificiis impetrare poſſes, ut aliter ſe res habeat : utque, &c. infrà mox.

Litabis.] Vide Satir. 2. v. ultimo.

121. *Hæreat in ſtultis*, &c.] Ut qui non ſapit omninò, vel minimam habeat ſapientiæ virtutiſque particulam. Nam, quiſquis ſapiens non eſt, ſtultus eſt : & virtutes omnes adeo ſunt connexæ, ut aut habeas omnes neceſſe ſit, aut nullam : duo Stoicorum dogmata ſunt. Laërt.

122. *Hæc miſcere nefas.*] Servire vitiis, ſimul & animi libertate frui, nefas eſt. Sapientiæ & ſtultitiæ conſortium nullum. Stultè facis omnia, ſi non ſapienter. Si ſapis, liber es : ſi ſtultus es, eris etiam continuò ſervus. Hæc omnia Stoicè admodum. Vide Tull. in Paradox.

Nec cum ſis cæterà foſſor, &c.] Illuſtrat & confirmat à ſimili.

Cum ſis foſſor.] Tam longè abes à ſapientia & vera libertate, quàm rudis & ruſticus *foſſor* à ſcita ſaltatione: *foſſor*, inquam, terræ fodiendæ colendæque totâ vitâ addictus, nullius rei cæteroquin peritus.

Tres tantùm ad numeros Satyri moveare Bathylli.
Liber ego. Unde hoc datum ſumis, tot ſubdite rebus?
An dominum ignoras, niſi quem vindicta relaxat?

INTERPRETATIO.

alioqui foſſor, nequidem ad tres dumtaxat modos Bathylli Satyri ritè ſaltaveris. At *ego* ſum *liber. A quo tibi conceſſum illud uſurpas. tot rebus obnoxius?* Nullumne *dominum agnoſcis præter eum à quo vindicat Prætoris virga?*

ANNOTATIONES.

123 *Tres tantùm ad numeros.*] Si fueris ſtupidus agricola, non modò perfectè ſaltare non poteris, ſed nec duas aut tres pedum ſcitè dimenſiones exequêre: quippe modulationis ignarus, Muſicæ modos ac numeros qui pôſſes geſticulatione & ſaltatione æmulari & exequi; quod vix ex arte facit & perfectè artis peritus? Sic igitur, cum ſapientiæ nihil habeas, nec movere digitum ſapienter & ex ratione potes.

Ad numeros.] Tullius Paradox. 3. *Hiſtrio ſi paulò ſe movit extra numerum, aut ſi verſus pronuntiatus eſt ſyllabâ unâ brevior aut longior, exſibilatur & exploditur: in vita, quæ omni geſtu moderatior, omni verſu aptior eſſe debet, ut in ſyllaba, te peccare dices? Poëtam non audio in nugis: in vita ſocietate audiam civem, digitis peccata dimetientem ſua?* &c.

Satyri.] Pedibus tam agilis, ut *Satyrus* eſſe videaris. *Satyrorum* nempè Deorum agreſtium caprinis pedibus, villoſo corpore, laſcivientes motus imitabantur in Scena Pantomimi.

Virgil. Eclog. 5.

Saltantes Satyros imitabitur Alpheſibœus.

Horat. ad Piſones.

Mox etiam agreſtes Satyros nudavit.

Et Lib. 2. Epiſt. 2.

Nunc Satyrum, nunc agreſtem Cyclopa movetur.

Ex occaſione loci hujus Horatiani ſuſpicatur Caſaubonus legendum eſſe, *Satyrum*, hoc loco Perſii: ut ſenſus ſit, *moveare Satyrum*, id eſt, motu corporis & ſaltatione exhibeas & æmuleris Satyrum-ſaltantem ſcitè & agilitate ſummâ. Quaſi verò Perſius debeat eſſe perpetuus ubique & paſſim Horatii imitator, ac veluti ſervum pecus. Maneat igitur *Satyri*, donec mutandi ratio major afferatur.

Moveare.] Id eſt, ſaltationem numeroſam præſtes: nam, *moveri*, pro, *ſaltare*, ponitur, ut probant loci Cic. Parad. & Horat. Epiſt. 2. Lib. 2. mox citati. Adde Horat. ad Piſones.

Ut feſtis matrona moveri juſſa diebus.

Bathylli.] Hic fuit Pantomimus Alexandrinus, Auguſti tempore, imò, ut volunt alii, etiam ſub Nerone, inſignis, egregiâ formâ, & ſaltandi peritiâ: *Mecœnatis libertus*, inquiunt veteres Gloſſ. Ejus meminit Juvenalis, Satir. 6. v. 63. ut molliter ſaltantis; Athen. Lib. 1. cap. 17. ait *Bathyllum* cum Pylade primùm invexiſſe Italicam ſaltationem, quæ quidem hilarior cæteris eſſet, eo quòd ſaltationi geſticulationes corporis ritè accommodaret.

124. *Liber ego.*] Inſurgit Dama, & allatas à Stoïco rationes parum capiens, veterem cantilenam, & rem de qua controvertitur, inſulsè occinit, & clamitat: atqui liber ſum, liber ſum, inquam; quicquid contrà cavillari pergas, ô Stoïce, conceſſam mihi libertatem non auferes.

Horat. Lib. 2. Satir. 7.

——————— *Eripe turpi*
Colla jugo: liber, liber ſum dic age. &c.

Unde datum hoc ſumis?] Redarguit Stoïcus Damam: unde verò tu habes libertatem, quam jactas, ac tibi arrogas? *Tot ſubdite rebus*, nimirùm, id eſt, cum tot vitiis ſervias velut mancipium.

125. *An dominum ignoras*, &c.] An

I, puer, & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer,
Si increpuit: ceſſas, nugator? Servitium acre
Te nihil impellit, nec quicquam extrinſecùs intrat,
Quod nervos agitet. Sed ſi intùs & in jecore ægro
Naſcuntur domini, quî tu impunitior exis

INTERPRETATIO.

Si clamitet dominus: *vade, ſerve, & porta ſtrigiles ad Criſpini thermas*: ſique urgeat, *moraris* etiam, *ô nugax?* Tum certè *dura ſervitus nullatenus te adigit, nihilque ab externo ingreditur, quod nervos exagitet. At ſi domini intrinſecus oriantur, & in hepate malè affecto; quomodo tu abis mi-*

ANNOTATIONES.

neſcis præter externum illum corporis dominum, cujus è poteſtate ac dominio ſolutus abiiſti, per vindictam & manumiſſionem, reſtare tibi totidem intùs dominos ac tyrannos, quot pravos affectus atque libidines animo tuo imperitantes.

Vindicta relaxat.] Vide ſuprà, v. 88.

126. *I, puer.*] Explicat diſertè Philoſophus duplex genus libertatis, per proſopopœiam.

Strigiles.] Dentatum eſt è ferro, argento, aliâve materiâ inſtrumentum, dictum à *ſtringendo*, ſeu *radendo*. Hoc in balneis ſeu aureo, ſeu argenteo divites utebantur ad ſudorem deſtringendum ſeu detergendum. Sueton in Auguſto cap. 80. refert maculoſum ei fuiſſe corpus, & callis quibuſdam ex prurigine, aſſiduoque & vehementi *ſtrigilis* uſu concretis, ad impetiginis formam, notatum.

Criſpini ad balnea] Opulenti quilibet ſibi & amicis habebant domi thermas & balnea: ergo & Criſpinus, qui ex ſervo factus Eques jamque delicatior arguitur.

Juvenal. Satir. 1.

Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi
Criſpinus, &c.

Hic ſub Claudio Imperatore Prætorio præfectus dicitur, & Conſularibus Inſignibus donatus; ſub Nerone verò in Sardiniam Inſulam relegatus ſemet interfeciſſe. Cornel. Tacit.

Defer] Vir delicatus notatur & potens, qui non communibus utitur ſtrigilibus, ſed proprias ſibi deferri jubet ad balnea.

127. *Ceſſas nugator.*] Imperioſa utraque vox: unde & ſequitur; *ſervitium acre.*

Servitium acre te nihil impellit] Nihil jam te torquet illud imperium, & pœnarum metus, nimirùm quia civili ſervitute liberatus es, nec ullum corporis dominum habes ampliùs.

128. *Nec quicquam extrinſecus intrat.*] Externa vox civilis domini parum te movet aut agit, quia liber es per Prætorem.

Quod nervos agitet.] Non, ut priùs, vox herilis per aures intrans, cogit te nervos totumque corpus agitare, ad obediendum, & illuc quò jubet, properandum, ne fortè vapules tanquam ceſſator & deſes.

129. *Sed ſi intus.*] Si exteriori quidem & corporis ſervitute liberatus, pateris tamen & ſervis interiorem vitiorum ſervitutem.

In jecore.] *Jecur* ſedes appetitûs concupiſcentis: vel, ut alibi, ponitur hîc pro corde, quod eſt fons & origo omnium affectuum. *Ægro*: ſcilicet ob inveteratam in malo conſuetudinem, quâ fit ut affectus ingraveſcant, & magis magiſque tabe ſuâ animum corrumpant.

130 *Naſcuntur domini.*] Imperioſæ libidines te quolibet vel invitum rapientes, pigritia, avaritia, luxuria, &c. ut mox patebit exemplo & experientiâ.

Qui tu impunitior exis.] Quomodo tu ſerviles pœnas non ſubis; & cur

Atque hic, quem ad ſtrigiles ſcutica & metus egit herilis ?
Mane, piger, ſtertis : ſurge, inquit avaritia ; eia
Surge. Negas. Inſtat, Surge, inquit. Non queo. Surge.
Et quid agam ? Rogitas ? Saperdas advehe Ponto,
Caſtoreum, ſtuppas, hebenum, thus, lubrica Coa.

Interpretatio.

nus punitus quàm ille, quem flagellum & timor domini impulit ad ſtrigiles deferendas ? Matutino tempore dormis, ô ignave : Quin *expergiſcere, ait pecuniæ cupiditas* : agedum *expergiſcere*. Quod *ſi renuis : urget, atque, lectum deſe*-*re. Non poſſum*, inquis. Inſtat illa ; *exurge. Et quidnam faciam ? Quæris ? E Ponto huc apporta ſaperdas, caſtoreum, vile linum, ebenum, thus*, vina *fluentia* ex Inſula *Co*.

Annotationes.

impunè libertatem oſtentas in tam acri duroque ſervitio, quo quidem civile & externum pejus non eſt.
Horat. Lib 2. Satir. 7.

Terge plecter enim : qui tu impunitier ?

131. *Atque hic, quem*, &c.] Cur minus plecteris, quam ille ſervus, qui ſub herili poteſtate pœnarum metu adigitur ad faceſſendum domini civilis imperium, v. g. ad ſtrigiles, ad balnea ſine mora deferendas, &c.

Scutica.] Flagellum è loris. Græcè, τὸ σκῦτος pellem & corium ſignificat.

132. *Mane, piger, ſtertis.*] Dialogiſmus eſt Damam inter & avaritiam, luxuriam, aliaque vitia : ubi clarè indicantur & ſigillatim Tyranni intùs dominantes, huc illucque diſtrahentes, & miſerum quaſi diſtorquentes diſcerpenteſque ; per proſopopœiam elegantem avaritiæ, luxuriæ, &c.

Surge, inquit avaritia.] Quin divitiis ſtudes accumulandis ? Age, labora.

133. *Non queo.*] Pigritiâ nempè retineor.

134. *Et quid agam ?*] Cur otium meum interturbas ? Inquit Dama piger : quid me facere vis ?

Rogitas ?] Inſtat urgetque avaritia, donec deſidem è cubili excuſſerit : docetque rationem quæſtûs faciendi certiſſimam.

Saperdas adv[*e*]*he Ponto.*] Negotiare, naviga, perge in Pontum, peregrinas merces huc advehe, mercaturâ Lucen-dis opes compara.

Saperdas.] Piſcis eſt, qui in Pontico mari capitur. Synecdoche, pro omni piſcium genere. *Sarpedam* à ſapore eximio dici quidam volunt : at repugnat Athenæus, Lib. 3. cap. 30. ubi Ponticum obſonium *ſaperda*, vile & ignobile edulium appellatur.

Ponto.] *Pontus* propriè vocatur illud mare quod à Mæotide palude ad Tenedum Inſulam continetur : complectitur itaque Boſphorum utrumque, Propontidem, & Pontum Euxinum, qui Herodoto Lib. 4. deſcribitur, vocaturque dignus admiratione inter omnia maria. Sic & proxima regio *Pontus* vocatur.

135. *Caſtoreum.*] Quidam interpretantur Caſtoris pellem, è cujus villis galeri conficiuntur exquiſiti. Alii teſticulos, è quibus pharmaca valdè utilia. Herodot. Lib. 4. Plin. Lib. 8. cap. 30. Et Lib. 32. cap. 3.
Virgil. Georg. 1.

——— ——— *Viroſaque Pontus Caſterea.* ——— ——— ———

Juvenal. Satir. 12.

——— ——— *Imitatus Caſtora, qui ſe*
Eunuchum ipſe facit, cupiens evadere damno
Teſticulorum ; adeo medicatum intelligit inguen.

Aiunt nempe Caſtorem ſeu fibrum, animal aquaticum, lutræ ſpeciem, cui piſcis cauda, aliàs Ponticum canem, inſequentibus venatoribus, eâ corporis

Tolle recens primus piper è ſitiente camelo.
Verte aliquid; jura. Sed Jupiter audiet. Eheu

INTERPRETATIO.

Defer ante alios piper novum è camelo ſitibundo. Quidpiam commuta, juſjurandum interpone. At Jupiter auſcultabit.

ANNOTATIONES.

parte, propter quam experitur, horrendo (quod ait Plinius) morſu ab ſciſsâ, ſeſe redimere. Negant verò doctiores & periti Medicinæ viri, teſticulos amputare ſibi Caſtorem; quòd ſine vitæ damno fieri non poſſit: ſed folliculos geminos ex uno nexu dependentes, quibus inſit vis medica ad plures morbos. Quicquid ſit, ſive hoc ſive illud Caſtoreum paſſim vocatur.

Stupas.] Pars lini, cortici proxima, *ſtupa* dicitur.
Virgil.

Stupea torquentem Balearis verbera fundæ.

Ebenum.] Arbor eſt ſpiſſiſſima nigri coloris, quam Æthiopiæ tribuit Herodotus, Indiæ verò Plin. Lib. 12. cap. 4. ex Virgilio: ubi & Romæ conſpectam ait primùm in triumpho magni Pompeii Mithridatico.
Virgil. Georgic. 2. Sic habet:

Diviſa arboribus patria: ſola India nigrum
Fert ebenum: ſolis eſt thurea virga Sabæis.

Thus.] Plin. Lib. 12. cap. 14. ait in ſola nec univerſa quidem Arabia reperiri, ſed in ea tantùm regione, cui nomen Saba. Virgilius loco mox citato adſtipulatur. Et alibi.

India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi.

Apud Athenæum Lib. 3. cap. 21. Syriæ fructus vocantur myrrha & thus. Et Lib. 15. cap. 10. Thus inter ſecundæ menſæ apparatum recenſetur.

Lubrica Coa.] Vina mollia, lenia, alvum ſolventia; ex Inſula Co, quæ eſt in Ægæo mari, è Cycladibus una, Hippocratis clara natalibus.
Horat. Lib. 2. Satir. 4.

——— *Si dura morabitur alvus,*
Mytilus, & viles pellent obſtantia concha.
Et lapathi brevis herba, ſed albo non ſine Coo:

136. *Tolle recens primus.*] Anteverte alios mercatores, & cave ne illi præoccupantes, quæſtûs occaſionem præripiant.
Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

——— *Cave ne portus occupet alter;*
Ne Cibyratica, ne Bithyna negotia perdas.

Piper.] Plin. Lib. 12. cap. 7. *Paſſim quæ piper gignunt, juniperis noſtris ſimiles*, inquit.

Tolle è ſitiente camelo.] Id eſt, exonera camelum variis ejuſmodi mercibus onuſtum, longâ feſſum & ſitibundum viâ, & venales expone. *Sitiente.* Dicitur camelus ſitim tolerare ad quatriduum. Plin. Lib. 8. cap. 18. ubi & alia ad cameli naturam & indolem pertinentia fusè perſequitur.

137. *Verte aliquid.*] Vetus Scholiaſt. *Negotiare, ſpeciem pro ſpecie commuta*, inquit, ne deſes amplius mane; divitias congere labore, imò & perjurio, ac fraudibus; ſi opus eſt.

Jura.] Bonas eſſe merces affirma, etiam falsò: pejerare ne dubita. Certè qui cum mercatoribus jurat ſæpè, ſæpè & pejerat. Vide Tull. Offic. 3. ad finem.

Sed Jupiter audiet.] Avaritiæ Dama reſpondet. Scilicet me jubes rem augere mendaciis paſſim ac perjuriis; ut ſolent mercatores. At Jupiter vindex aderit. Sapientum eſt axioma: *Ita vivendum, tanquam ſub Dei oculis.*

Eheu.] Jungendum cum præcedentibus, inquit Caſaubonus, ut Dama imminentem perjuriis vindictam vereatur, ad quam ſe quaſi neceſſitate adi-

Baro, reguſtatum digito terebrare ſalinum
Contentus perages, ſi vivere cum Jove tendis.
Jam pueris pellem ſuccinctus & œnophorum aptas;

INTERPRETATIO.

Eheu, ſtupide, ſi contendis vivere amicè cum Jove, vitam ages, ſatis habens perſerare digito ſalinum delibatum. Mox autem *expeditus accommodas famulis manticam, & vini lagenam*; & pro-

ANNOTATIONES.

gi intelligit Legunt alii *heu, heu*, eſſeque attribuendum ſequenti ſententiæ, per quam Damæ religio riſu excutitur.

138. *Bare reguſtatum*, &c.] Avaritia inſtat, & paupertatis metum incutit Damæ, ut religionem elevet adimatque. Adeo ſtolidus es, inquit, ut miſer eſſe malis, quàm mentiri & jurare, formidine ſcilicet Jovis!

Bare.] Vetus Schol. *Linguâ Gallorum barones vel varones dicuntur ſervi militum, qui utique ſtultiſſimi ſunt, ſervi videlicet ſtultorum.* Eſt igitur, *bare*, idem ac bardus & vecors. Cicer. Lib. 9 Epiſt. Famil. ultimâ Item Lib. 2. de Divinat. ſub finem, & alibi, *baronem* ponit pro ſtapido Legunt alii, *vare*, id eſt, diſtorte, & aberrans à recta ratione, ſed perperſm. Habetur enim, *vare*, in vetuſtis codicibus.

Reguſtatum digito terebrare ſalinum.] Scilicet, ô baro, modico victu contentum eſſe te oportebit; adeoque inops eris, ut micas ſalis colligas in fundo ſalini ſæpiùs appoſiti, & proinde ſordidi.

Digito terebrare.] Emphaticè omnia. Digito premere, ut perforare videaris; vel, primoribus digitis delibans ſalis pauxillum, notas digitorum relinques. Quæ omnia egeſtatem ſummam arguunt.

Salinum.] Plin. Lib. 31, cap. 7 de ſale ſic habet: *Varro pulmentarii vice uſos veteres auctor eſt: eſitaſſe enim ſalem cum pane & caſeo, ut Proverbio apparet.* Nimirum, ſalem lingere dicuntur, qui tenuiter admodum & parcè victitant. Plaut. Curcul. Act. 4. Scen. ait. *Hic hodie apud me nunquam delinges ſalem*; id eſt, ne minimum quidem cibi capies.

Horat. Lib. 2. Od. 16.

Vivitur parvo benè, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum.

Conſtat certè pauperrimis olim cibum fuiſſe ſalem cum pane; ſicut & heremicolarum Chriſtianorum nonnullis.

139. *Contentus.*] Fruſtra legunt aliqui, *contemptus*.

Perages.] Per totam vitam pauper & egenus.

Si vivere cum Jove tendis.] Si Jovem habere placatum & amicum intendis, integer vitæ, ſcelerisque purus, ac morum ſanctitate.

140. *Jam pueris pellem*, &c.] Dama tandem Jovis & conſcientiæ metum ac ſtimulos prætergreſſus avaritiæ ſe tradit, ejus victus argumentis. Verùm iter parantem ad Indos, & navi proximum jam & expeditum aggreditur luxuria. deterret retrahitque oſtentans laborum duritiam & longinquæ navigationis moleſtias & pericula.

Pueris] Legunt quidam, *puer is*, id eſt, tu jam avaritiæ ſervus pergis quo vocat illa. Sed perperam. Nec meliùs, quod ſuſpicatur nonnemo legendum poſteà; *aptas*, pro, *aptas*. Jam profectò nugis nugas ſuunt aptantque & ſomnia ſomniis, qui aliis inſomnia objiciunt. Hic ſanè non benè ſanus Marcilius videtur, & malè Caſaubono inſidiari alias perſpicax & ſolers, ſemper autem eruditus.

Pellem] Sarcinas ſacculum, in quo itineri neceſſaria: vel e pellibus hirſutis veſtem ad frigus arcendum: de qua Juvenalis ante citatus Satirâ 14. v. 186.

Qui ſummovet Euros pellibus inverſis.

Ocyus ad navem. Nihil obſtat quin trabe vaſtâ
Ægeum rapias, niſi ſolers luxuria ante
Seductum moneat; quò deinde, inſane ruis? Quò?
Quid tibi vis? Calido ſub pectore maſcula bilis

Interpretatio.

peras *ſtatim ad navem: nihil remoratur quominus rapidè ſubeas* mare *Ægeum ingenti nave, præterquam ſi luxuria cauta dehortetur te prius ductum ſeorſum;* dicens, *quo deinceps properas, ô demens! Ecquò? Quid tibi quæris?* Nempè *efferbuit ſub corde ardenti bi-*

Annotationes.

Et Ovid. Triſt. 3. Eleg. 10.

Pellibus, & ſutis arcent mala frigora braccis.

Succinctus.] Collectas & præcinctas, more viatorum, jam veſtes habens. Horat. Lib. 2. Satir. 6.

Veluti ſuccinctus curſitat hoſpes.

Oenophorum.] Vas vinarium. Vox tota Græca eſt. Οἶνος, *vinum*, φέρω, *porto*. Horat. Lib. 1. Satir. 6.

Pueri laſanum portantes, œnophorumque.

Aptas.] Ad navem deferenda imponis.

141. *Ocyùs ad navem,*] Fortè verba ſunt Damæ imperantis puero, ut deferre feſtinet impoſitum onus: vel ſunt Poëtæ ad Damam.

Nil obſtat.] Omnibus jam ad id comparatis.

Trabe vetuſtâ.] Synecdoche. Sic Horat. Lib. 1. Od. 1.

——— ——— *Trabe Cypriâ*

Myrtoum pavidus nauta ſecet mare.

142. *Ægæum rapias.*] Rapidè percurras mare Ægeum, & quodlibet aliud. Synecdoche.

Ægeum.] Maris Mediterranei ſinus eſt ampliſſimus, Græciam inter & Aſiam minorem. Ita vocatur, vel ab Ægeo Theſei patre, vel ab Ægea Amaſonum Regina, qui in eo perierunt. Vel ab urbe Euboïca *Ægæ*, ut vult Strabo. Plinius Lib. 4. cap. 11. ſic habet: *Ægæo mari nomen dedit ſcopulus Tenedum inter & Chium, veriùs quàm Inſula, Aex nomine, à ſpecie capræ, quæ ita Græcis vocatur, (αἴξ) in medio mari repentè exiliens.*

Solers luxuria.] Blanda, callida, providens te ſibi velut prædam eripi, velut mancipium & ſervum elabi & petere ſibi, ſi ſemel naviges, & avaritiæ te mancipes & addicas.

Luxuria.] Morum diſſolutio, inquit Feſtus, ſicut luxa membra appellantur, quæ ſoluta & ſuo loco dimota ſunt.

143. *Seductum.*] Deceptum anteà corruptumque ſuis illecebris & voluptatibus. Vel ſenſus eſt: niſi luxuria, antequam navim conſcendas, moniti ab incœpto curſu dehortetur ac revocet: ductum verò ſeparatim te alloquitur, quia habet aliquid pudendum, unde & arbitros removet. At non ita lucri cupiditas, imò apertè agit, eò quod neminem pudet rem facere, & augere.

Quò deinde, inſane, ruis, &c.] Verba ſunt luxuriæ Damam à navigando deterrentis.

Inſane.] Qui tot moleſtias & diſcrimina non vereris.

144. *Quid tibi vis?*] Quæ mens, quæ ratio te ducit? Imo quis furor abripit?

Calido ſub pectore, &c.] Unde verò hæc tibi inſania? An ex efferveſcente bili? Fortè his duobus verſiculis indicatur Dama adverſus luxuriam fatigantem obluctatus, ad iracundiam uſque.

Maſcula bilis.] Effœminatos animos amat luxuria, non mirum ergo ſi damnat *maſculam bilem*, velut furorem; & Damam velut furioſum. Porrò ſicut Virgil. Eclogâ 8. dixit *maſcu-*

[b]Intumuit, quam non extinxerit urna cicutæ.
Tun' mare tranſilias? Tibi tortâ cannabe fulto
Cœna ſit in tranſtro? Veientanumque rubellum
Exhalet vapidâ læſum pice ſeſſilis obba?
Quid petis? Ut nummi, quos hic quincunce modeſto.

INTERPRETATIO.

lis virilis, quam amphora cicuta non ſedaverit. An verò tu mare tranſcurras? An *tu cœnam capies in tranſtro, nixus fune interte?* An *& vas ſedere patens emittat* tibi odorem vini *ſuburbri Veientani pice fœtidâ corrupti? Ecquid intendis?* An *ut nummi, quos hic alueras quincunce moderato, per-*

ANNOTATIONES.

la thura, ſic Perſius *bilem maſculam*, id eſt, fortem & validam, quam Stoici *cotem fortitudinis* vocabant, modò tamen eâ non ut duce, ſed ut milite uterentur.

145. *Quam non extinxerit urna cicutæ,*] Quamvis contraria contrariis curentur, at ardentem iſtam bilem vix levare aut ſedare potuerit ſuccus cicutæ copioſiſſimus, & plena urna, vas capaciſſimum; quamvis ille ſit adeo frigidus, ut mortem pariat vel modicus. Vide ſuprà, Satir. 4. ad v. 2.

146. *Tun' mare tranſilias?*] Te, nimirum committes tam infido elemento, in quo ſis *digitis à morte remotus quatuor aut ſeptem, ſi ſit latiſſima tæda*; ut ait Juvenalis Satir. 12. v. 58. Tria refert Plutarchus, quorum pœniteret Catonem Cenſorium, *arcanum uxori revelaſſe, diem inutilem tranſegiſſe; & eò tranſmiſiſſe navi, quò pedeſtre iter eſſe poſſet.* Ex adagio Græco, Θάλασσα, καὶ πῦρ, καὶ γυνὴ κακὰ τρία.

Tibi torta cannabe fulto, &c.] Tune, ô Marce Dama, tu vir honoratus jam & liber, poteris cibum in navi capere, ita ut pro ſedili habeas funem nauticum, pro menſa tranſtrum, permixtus ſcilicet cum remigibus & nautis ſqualidis & agreſtibus, qui ſolitus es molliùs ſedere, beatiùs vivere, domi, in otio, inter familiares, nitidè, honeſtè.

Tortâ cannabe.] *Cannabis* eſt genus plantæ, è qua funes fiunt, & rudentes: imò & veſtes apud Thracas, tam ſubtiles, ut lineæ videantur. Herodot. Lib. 4. num. 155.

147. *Tranſtro.*] Trabs eſt tranſverſa, ſcamnum & ſedile remigum. Virgil.

Conſidite tranſtris.

Veientanum rubellum.] Vinum ignobile, ſaporis injucundi, ex agro circumjecto Veios urbem Hetruriæ, non procul urbe Roma.

Horat. Lib. 2. Satir. 3.

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campanâ ſolitus trullâ, vappamque profeſtis.

148 *Exhalet vapidâ.*] Tetros vapores ubique inſolitos emittens, faſtidium creet & ægritudines, & fortaſsè mortem extra patriam. Heu quò ruis? Lucelli ſcilicet aliquantuli gratiâ perdas quietem, voluptates, vitam?

Læſum pice.] Infectum ex odore picis qua navis pariter & obba illitæ & obturatæ. Mos erat porrò picandi vinum, id eſt, picem & reſinam interdum adhibendi & immiſcendi, ad condiendum veluti, addendaſque vires, aut frangendas. De quibus Plin. Lib. 14. cap. 1. & 20. Plutarch. Convival. Quæſt. Lib. 5. cap. 3. Illis autem ipſis condimentis vinum aliquando corrumpebatur, unde Martial. Lib. 3. Epig. 76.

Reſinata bibis vina, Falerna fugis.

Seſſilis obba.] *Poculi genus, vel ligneum, vel ex ſparto*, inquit Nonius Marcellus. Vas latum habens fundum & ventrem, ita ut per ſe facilè ſtet & ſedeat, unde *ſeſſilis obba* dicitur. Volunt aliqui eſſe doliolum, in quo navigantes plerumque ſedeant.

149. *Quid petis? ut nummi,* &c.]

Nutricras

Nutrieras, pergant avidos ſudare deunces?
Indulge genio: carpamus dulcia; noſtrum eſt
Quod vivis: cinis, & manes, & fabula fies.

INTERPRETATIO.

guent tibi *exſudare deunces cupidos? Da te voluptati: rapiamus jucunda. Ne-* *ſtrum eſt* munus; *quod vitam ducis?* At paulò pòſt, *eris favilla & umbra.*

ANNOTATIONES.

Quis verò finis tibi propoſitus? Nimirum uſura ingens & infinita, qualis maritima eſſe ſolet, ſed labore & periculo perinde magno.

Hic.] Romæ, ſine labore, ſine periculo.

Quincunce.] *Quincunx*, uncias quinque ſignificat.

Quincunce modeſto.] Fœnore modico, legibus licito, & avaritiæ notam haud metuente: nimirum quinis annuis, pro centenis. Leg. Tutor. Paragraph. 10. Digeſt. & Leg. 17. Dig. de uſuris & fructibus. At vox iſta, ſicut & ſequens, *deunx*, ampliori eget elucidatione. Itaque obſerva. Graviſſima pridem uſura erat *centeſima*, quâ pro centum nummis mutuò acceptis pendebantur duodecim annui, ſinguli pro menſibus ſingulis. Huic verò proxima *deunx*, cùm undecim reddebantur pariter pro centenis: ſic & *dextana* erat, cùm decem: *dodrans*, cùm novem: *beſſalis*, cùm octo: *ſeptunx*, cùm ſeptem: *ſemis*, cùm ſex: *quincunx*, cùm quinque: *triens*, cùm quatuor: *quadrans*, cùm tres: *ſextans* cùm duo: denique *unciaria* uſura vocabatur, quâ pro nummis centum unus dumtaxat in fœnus ſolvebatur quotannis. Et hæc lege decemvirali potiſſimum probata, ut teſtatur Cornel. Tacit. Annal. Lib. 5. Quæ tamen ob fœneratorum fraudes pòſt abrogata, & ad ſemiunciariam redacta eſt. Vide infrà mox ad vocem, *deunces*.

150. *Nutrieras.*] Fœnore auxeras, multiplicaras. Horat. Lib. 1. Epiſt. 18. *paſcere nummos* eodem ſenſu dixerat.

Pergant.] Alii codices habent, *peragant*.

Avidos ſudare deunces.] Nimium fœnus & immodicum afferre, ſudore & moleſtia pariter ingenti, ob navigationis tædia & pericula.

Avidos.] Cupiditatem lucri nimiam in fœneratore arguit.

Deunces.] *Deunx* pondus eſt ſeu menſura undecim unciarum, quaſi unâ demptâ parte è libra ſeu aſſe, qui duodecim uncias continet. *Deunx* autem uſura ſignificat undenam annuam pro centenis; ſeu quâ pro centum nummis annuo fœnore, undecim nummi dantur, ut dixi paulò antè. Hoc verò ſanè referendum videtur ad uſuras maritimas, quibus lex nulla modum ponit, imò quæ culpâ carent quantumvis magnæ, ſcilicet ob pericula maris, & ærumnas.

151. *Indulge genio.*] Vide Satir. 2. v. 3.

Carpamus dulcia.] Fugientes cum vita & annis accipe voluptates. Horat. Lib. 1. Od. 11. *carpe diem*. Epicuri apud Lactantium: *Voluptatibus*, inquiunt, *quoquo modo poſſumus, ſerviamus. Brevi enim tempore nulli erimus omninò. Ergo nullum diem, nullum temporis punctum fluere nobis ſine voluptate patiamur, ne quia ipſi quandoque perituri ſumus, idipſum quod vixerimus, pereat.*

Noſtrum eſt quod vivis.] *βίος βίου δεόμενος οὐκ ἔστι βίος*, inquit Proverbium Græcum. Unde luxuria ait ſibi acceptam referri oportere Damæ vitam hilarem, jucundam, quietam, voluptuoſam, eo quod ſine gaudiis ac voluptatibus vivere, non ſit vivere.

152. *Cinis, & manes, & fabula fies.*] Antequam moriaris fruere vitâ vitæque deliciis; nam brevi de te actum erit. Hæc ad mentem Epicureorum, qui cum corpore & animam interire

Vive memor lethi: fugit hora. Hoc quod loquor, inde eſt.
En quid agis? Duplici in diverſum ſcinderis hamo.

INTERPRETATIO.

& ſermo. Vitam age, mortem recordatus: tempus effluit. Id quod eloquor, exinde eſt. Ecce quid facis? Hamo gemino diſtraheris in diverſas partes.

ANNOTATIONES.

putant; ut mox dixi: quod ſatis convenit loquenti luxuriæ: an verò potius ſecundum Stoïcos, è quorum gremio Perſius? Cic. Tuſcul. Quæſt. 1. num. 77. *Stoici*, inquit, *uſuram nobis largiuntur tanquam cornicibus: diu manſuros aiunt animos, ſemper autem negant.* Et paulò pòſt, cap. 78. *aiunt manere animos, è corpore cum exceſſerint, ſed non ſemper.* Erit igitur ſenſus, *fies cinis*, nimirum ex more cremato corpore tuo, poſt mortem, & in favillam per ignem redacto: deinde eris *manes*, id eſt, anima tua per aliquod tempus manebit & durabit apud Inferos. Poſteà verò *fies fabula*, id eſt, redibis in prius nihilum: hæc enim cataſtrophe eſt vitæ & conditionis humanæ, quæ fabulæ in mundo velut in theatro & ſcena peractæ comparari ſolet.

Manes.] Pro locis inferioribus *Manes* accipit Macrob. Lib. Saturnal 1. cap. 3. Virgil. Æneid. 6. pro pœnis, quæ ſunt apud Inferos. Alii, pro Diis tantum bonis; nam Varro Lib. 5. bonum antiquis manum vocari ait; hinc per antiphraſim quaſi minimè boni, (ſi Servio fides) Dii Inferi *Manes* appellantur. Porro animum à corpore ſeparatum Antiqui *Manem* Deum vocabant. Hîc ſumitur pro anima corpore ſoluta.

Horat. Lib. 1. Od. 4.

> *Vita ſumma brevis ſpem nos vetat inchoare longam.*
> *Jam te premet nox, fabulæque manes.*

Vide infrà v 185. ad vocem, *Lemures.*

Fabula fies.] Interpretantur vulgo locum hunc, ſicut & Horat. mox cit. de Inferis, de quibus & Poëtæ & Philoſophi tot & tanta narrant & fabulantur. Atque ita duæ voces, *manes*, *fabula*, idem ſignificant. Poteſt etiam ita intelligi, *fabula fies*, id eſt, ſola tui memoria reſtabit, & ſermo de te forſan faciendus. Vide ſuprà tertiam hujus loci interpretationem, ad hanc vocem, *cinis.*

153. *Vive memor lethi.*] Horat. Lib. 2. Satir. 6.

> *Vive memor quàm ſis ævi brevis.*

Fugit hora.] Vita ſenſim elabitur, ut tempus.

Horat. Lib. 2. Od. 5.

> *Currit enim ferox ætas.*

Virgil.

> ——*Fugit irreparabile tempus.*

Hoc quod loquor, inde eſt.] Temporis & vitæ fugientis partem etiam abſumo aliquam loquendo tecum.

Horat. Lib. 1. Od. 11.

> *Dum loquimur, fugerit invida*
> *Ætas: carpe diem.*

Læva paulum mens erat Turnebo, cum Lib. 20. cap. 1. hunc locum ſic intellexit; *quia perit ſenſim vita, inde tibi loquor ut te moneam jubeamque carpere gaudia, antequam tibi pereant.* Multo aliter, & cum aliis, magiſque ad ſenſum Horatii Perſiique D. Hieronym. Comment. in Epiſt. ad Galat. Lib. 3. cap. 6. *Breve eſt*, inquit, *vita iſtius curriculum: hoc ipſum quod loquor, quod ſcribo, quod relego, de tempore meo, mihi aut creſcit, aut deperit.*

154. *En quid agis?*] Hactenus Proſopopœia illa & dialogus perelegans. Jam vero Stoïcus ad Damam: En igitur ad diverſa contrariaque traheris, huc ad quietem & voluptates à luxuria, illuc ad lucrum & laborem ab avaritia, quid igitur facies? Quo te convertes? Jamne ſentis & fateberis te eſſe ſervum, & duram ſub duris dominis ſervire ſervitutem?

Hunccine, an hunc ſequeris ? Subeas alternus oportet,
Ancipiti obſequio dominos alternus oberres.
Nec tu cum obſtiteris ſemel, inſtantique negaris
Parêre imperio, rupi jam vincula, dicas.
Nam & luctata canis nodum arripit : attamen illi

INTERPRETATIO.

An illum ſectaberis, an iſtum? Neceſſe eſt ut ſubjaceas duobus *dominis viciſſim, dubio ſervitio, & viciſſim obambules* circa illos. *Et quando tu repugnaveris ſemel, & recuſaveris obedire urgenti mandato, ne* propterea *dicas, modo catenas fregi. Etenim canis etiam obagitando vinculum aufert : nihilominus*

ANNOTATIONES.

Duplici in diverſum ſcinderis hamo.] Variâ duplicis ſervitutis neceſſitate oppreſſus quaſi diſcinderis.

Hamo.] Prorſus ad rem eſt quod initio Libri de invidia & odio Plutarchus ait; *vitium hamis eſſe quaſi pluribus inſtructum & armatum.* πολυάγκιστρον : certe pura virtus rara avis; qui luxuriæ ſordes effugerit, & fœda voluptatum [illegible]ebit lenocinia, is hamo capietur avaritiæ; vel contrà. Metaphora eſt à piſcatione, in qua piſces hamo ſeu eſcâ diverſâ & multiplici quandoque ineſcantur, ut capiantur alterutro.

155. *Hunccine, an hunc ſequeris?*] An avaritiam, an luxuriam? otium, an ſudores? lucrum, an voluptates?

Subeas alternus oportet.] Quid ſi utrique ſerviendum? modò huic, modò illi obtemperans, quam miſer! haud profectò ſimpliciter fueris!

156. *Ancipiti obſequio dominos.*] Binas dominatrices viciſſim ſequens, dubius interim, utri potiſſimum te addicas.

Obſequio.] Reconditum in hac voce ſenſum vulgus haud expiſcari, monent doctiores : non eſt obſequium, ut putant, famulatus, vel opera alicui navata; ſed patientia & indulgentia erga alios nimia, quâ eorum voluntati & libidini plus æquo obſecundatur, etiam contra fas & rationem, ut vulgo faciunt aſſentatores. Terentius in Andria, *obſequium* opponit *veritati*, quâ vel amici nonnunquam offenduntur, adeo nolunt homines proprios nævos & errores videre, vel audire. *Obſequium amicos, veritas odium parit.* Quem locum & ſententiam illuſtrat Cicero in Lælio, num. 91. *Moleſta*, inquit, *veritas eſt, ſiquidem ex ea naſcitur odium; quod eſt venenum amicitiæ : ſed obſequium multo moleſtius, quod peccatis indulgens præcipitem amicum ferri ſinit.* Et paulo poſt : *in obſequio comitas adſit; aſſentatio vitiorum adjutrix procul amoveatur.*

Oberres.] Perpetuâ diſcurſatione circa utrumque dominum, ut ſatisfiat contraria etiam imperantibus; non ſine gravi imo intolerabili moleſtia.

157. *Nec tu cum obſtiteris ſemel.*] Ne vero dicas te alteri repugnaturum, vel utrique, nimium ſævienti; ſicque liberum fore à ſervitute illa vitioſum duriſſima.

Semel.] *Hirundo una non facit ver*, inquit Ariſtoteles, *nec parit aut tollit habitum.* ἕξιν. *unus aut alter actus.*

158. *Rupi jam vincula, dicas.*] Non rupiſti, inquam, ſed rejeciſti mox tibi rurſum injicienda.

Ovid. Amor. Lib. 3. Eleg. 10.

Scilicet aſſerui jam me, fugique catenas.

Horat. Lib. 2. Satir. 7.

——— *O toties ſervus! Quæ bellua ruptis,*
Cum ſemel effugit, reddit ſe prava catenis.

159. *Luctata canis. &c.*] Probat à ſimili. Canis cum diu multumque ca-

Cùm fugit, à collo trahitur pars longa catenæ.
Dave, citò, hoc credas jubeo, finire dolores

Interpretatio.

quando aufugit, longa pars catenæ rapiatur abs cervice illius. *Sic Chæreſtratus rodens unguem vivum dicit iſta: ô Dave, volo ut his fidem habeas:*

Annotationes.

tenam excuſſit, aut dente morſuque aliqua parte fregit, fugitque; attamen quia pendentem collo catenæ partem trahit, non difficile reducitur, religaturque firmius & arctius quàm anteà Sic planè tecum agetur homine longa vitiis ac diuturna ſervitute mancipato. Semel iterumque forſan aliquando reſiſtes, totum importuna ſollicitatione fatigatus; at paulo poſt iis te ultro addices turpiſſimè, aut occaſione, aut vehementiâ abſtractus & impulſus, nimirum propenſionem ad ea retines & circumfers longo uſu conflatam, quam frangere non ita facile eſt & promptum.

Nodum.] Catenæ nodos, vincula. Synecd.

160. *Trahitur pars longa catenæ.*] Vulgo dicimus de eo, quiſquis inſtans exitium aut periculum eluctatus eſt ſemel, aut etiam aliquoties; is non eſt liberatus qui ſuam catenam trahit. Locum hunc Perſii integrum adumbravit Seneca, de Vita beata: *Ei qui ad virtutem tendit, etiamſi multum jam preceſſit, eſtus eſt aliqua fortunæ indulgentia, adhuc inter humana luctanti. dum nodum illum exolvit, & omne vinculum mortale . . . . . Qui ad ſuperiora progreſſus eſt, laxam catenam trahit, nondum liber, jam tamen pro libero.*

161. *Dave cito, &c.*] Confirmat exemplo è Menandri Eunucho, quem, perſonis, & quibuſdam immutatis, tranſtulit Terentius. Huic Phædria, illi eſt Chæreſtratus, huic Parmeno eſt, illi Davus, Perſonæ Comicæ. Quod & annotavit vetus Schol.

Dave.] Nomen ſervi apud Menandrum Athenienſem Comœdiarum ſcriptorem. Servis apud Romanos nomina hæc frequentia, Starlus, Dionyſius, Stichus, Hera: ſicut Athenis, Davus, Geta, ex quo Daci, qui anteà Davi, bello ſubacti fuerant: apud Syros, Dama: in Paphlagonia Tybius: apud Phryges, Manes, Mida: Lacedæmoniis, Helota: Argivis, Gymneta: Cretenſibus, Epharmiota, Clarota, Mnota: Theſſalis, Peneſta: Syracuſanis, Euſtaronus: Sicyoniis, Corynephorus: Mariandinis Bithyniæ populis, Dotyphorus, &c. Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 20.

Finire dolores.] Nuntium remittere amoribus, qui mihi ſunt tot dolorum cauſæ. Hos Plautus in Mercator. Prologo ſic perſtringit:

Amorem hæc cuncta viliſ ſectari ſolent.
Cura, ægritudo, nimiaque elegantia, &c.
Sed amori accedunt etiam hæc quæ dixi minus.
Inſomnia, ærumna, error, terror & fuga.
Ineptia, ſtultitiaque, adeo & temeritas;
Incogitantia excors, immodeſtia,
Petulantia, cupiditas & malevolentia.
Inhæret etiam aviditas, deſidia, injuria,
Moeta contumelia & diſpendium,
Multiloquium, pauciloquium.

Virgil. Eclog. 3.

——— Quiſquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Sed ipſum Phædriam amatorem miſerum audire, imò ſpectare veluti ne pigeat, ut ipſius etiam nos miſereat. Is apud Terent. Act. 1, Scen, 1. ſic loquitur:

——— Indignum facinus! Nunc ego &

Præteritos meditor. Crudum Chæreſtratus unguem
Abrodens ait hæc. An ſiccis dedecus obſtem
Cognatis? An rem patriam, rumore ſiniſtro,
Limen ad obſcœnum frangam, dum Chryſidis udas

INTERPRETATIO.

cogito finem imponere quamprimum prioribus moleſtiis. Numquid ego probrum obſiſtam conſanguineis meis ſobriis? Numquid patrimonium elidam ad portam impuram, malâ famâ, quando ego

ANNOTATIONES.

Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet; & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Vivus videnſque pereo; nec quid agam ſcio.

Finire dolores præteritos meditor:] Relinquendo Chryſidem meretricem, quæ me *properat amando perdere*. Ut eſt apud Horat. Lib. 1. Od. 8. Idem Lib. 2. Satir. 3. ſcripſerat de Phædria Terentiano, cujus locum integrum ibidem expreſſit.

An potius mediter finire dolores?

162. *Crudum Chæreſtratus unguem abrodens.*] Præ dolore, quod ab amica excluſus: vel præ ancipiti incertoque conſilio, cogitabundus totus, & ſecum ipſe luctabundus, num ad eam quæ excluſit redeat, an deſerat quam perditè amat.
Perſ. Satir. 1. v. 106.

——— *Nec demorſum ſapit unguem.*

Horat. Lib. 1. Satir. 10.

——— *Vivos & roderet ungues.*

Chæreſtratus.] Juvenis amator Chryſidis meretriculæ, apud Menandrum, ut dixi.

163. *Ait hæc.*] Ad Davum nempe fidum ſibi famulum.

An ſiccis dedecus obſtem cognatis?] An fœdis ego amoribus eam, ut antè, perditum bonam famam gentis meæ, in qua, præter me, ſunt omnes honeſti, caſti, ſobrii?

Siccis.] *Siccus* temperantem virum, madidus ebrioſum ac vinolentum ſæpè indicat.
Plaut utrumque ponit Aſinar. Scen. 14.

Ego præter alias virum meum fui rata
Siccum, frugi, continentem.

Et paulo poſt:

Scito illum madidum, nihili, incontinentem.

Horatius Lib. 1. Epiſt. 19. Item Lib. 1. Od. 18. *ſiccis* poſuit, pro, *ſobriis & jejunis*.
Tullius pariter *horridam & aridam* vocat vitam hominis frugalis; pro Quintio, num. 93. Item Sexti Roſcii Amerini probat innocentiam, è *victu arido*, n. 75.

164. *Rem patriam frangam.*] Patrimonium dilapidem & effundam in meretricios amores. Quod *expatrare* vocabulo ſane ſignificantiſſimo, vocat Catullus Epigram. 30. in Cæſarem.

——— *An hæc ſiniſtra liberalitas*
Parum expatravit? An parum helluatus es?
Paterna primum lancinata ſunt bona, &c.

Horat. Lib. 1. Satir. 2.

——— *Bonam deperdere famam;*
Rem patris oblimare malum eſt, &c.

Rumore ſiniſtro.] Qui jam de me ſpargitur & volat: quanquam, ut habet Ovidius,

Turpis amor ſurdis auribus eſſe ſolet.

165. *Limen ad obſcœnum.*] Ante fores, vel in domo impuræ & flagitioſæ mulieris, ad quam velut ad ſcopulum frangor & illidor; & mea mecum deperduntur bona, fortunæ, fama, &c.

Obſcœnum.] Vox a *cœno* facta, ut volunt aliqui: at Varro à *ſcena*, ubi turpia quævis dicuntur, trahit originem: alii ab Oſcis populis Italiæ in Campania, turpi libidine & ſpurcitia famoſis.

Ebrius ante fores, extincta cum face, canto?
Euge, puer, ſapias: Diis depellentibus agnam
Percute. Sed cenſen' plorabit, Dave, relicta?

INTERPRETATIO.

temulentus cano ante humidam Chryſidis januam, tadâ extinctâ? Macte animo, ô puer, ſapiens eſto. & agnam macta Numinibus averruncis. At, ô Dave, putaſne quod Chryſis à me *deſerta lacrymabitur?*

ANNOTATIONES.

Chryſidis.] Famoſum erat ſcortum, cujus eſt mentio apud Athen. Lib 13 cap. 5. Porro nomen ab auro, fortè ob *poſcinummia oſcula* meretricum, quod ait Apuleius Lib. 10. de Aſino aureo

166. *Ebrius.*] Comeſſatio ſequitur epulas; Cererem & Bacchum Venus.

Udas ante fores.] Seu lacrymis; ſeu unguento, ex more amantium: ut notat vetus Schol. vel etiam vino, ut abunde probat Plaut. Curcul. Scen 1. & 2. ubi lenæ fores vino amator conſpergit, & odore vini illecta illa januam pandit, & prodit foras, amantique abblanditur. Interpres quoque Ariſtophanis in Plutum, ait Laidem à multis adamatam Theſſalis, qui præ amore veſtibulum ejus vino irrigabant. Parum ad rem eſt quod affert nonnemo, ſolitos aquâ perfundi januæ cardines à mulieribus, ad fallendos maritos; Chryſis enim marita non erat. Melius fortaſſe, ne ſtrepitum ederet aperta janua, & à vicinis audiretur. Nam apud Plaut. loco mox citato adoleſcens laudat *ædes feſtiviſſimè apertas*, quibus *nec mutit cardo*; dein jubet ſervo: *tace; occultemus lumen & vocem.*

Extinctâ cum face canto.] Cum pervenerant amatores ad ædes amicarum, facem extinguebant, ne agnoſcerentur; & ante januam, nocte ſæpe integrâ, amatoria carmina cantabant. Plautus, loco citato.

Horat. Lib. 1. Satir. 4.

Ebrius, & (magnum quod dedecus) ambulet ante
Noctem, cum facibus.

Quod vero Marcilius extinctam facem vult eſſe ſignum excluſionis, videtur hic non habere locum, ut ſi facem projectam aut jacentem Perſius dixiſſet; quemadmodum Propert. Lib. 1. Eleg. 1.

Semper & excluſi ſigna jacere faces.

Canto.] Inſignem & elegantem ejuſmodi cantilenam ſcripſit Horat. Lib. 3. Od. 10. ubi ſic eſt,

Extremum Tanaim ſi biberes Lyce,
Sævo nupta viro, me tamen aſperas
Porrectum ante fores objicere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis quo ſtrepitu janua, &c.

Et in fine.

Non hoc ſemper erit liminis, aut aquæ
Cœleſtis patiens latus.

Ovid. Faſt. 5.

Ebrius ad durum formoſæ limen amicæ
Cantat.

Hoc Plautus dicit, *occentare oſtium*; Mercat. Scen. 4. Perſ. Scen. 15.

167. *Euge puer.*] Gratulatur Davus Chæreſtrato ſaniorem mentem, quam teſtatur. *Sapias*, perge in tam bono conſilio, errorem aliquando tandem agnoſcens.

Diis depellentibus.] Diis inſaniæ averruncis, & fatuum amorem amoventibus: fortè Caſtori & Polluci, qui valere plurimum credebantur ad avertenda mala: *agnam percute*, ſacrifica, tam pro gratiarum actione, quam ut faxint te perſtare in laudabili propoſito.

Horat. Lib. 2. Od. 17.

Nos humilem feriemus agnam.

168. *Sed cenſen' plorabit.*] Jam vacillat juvenilis animus; veretur ſcilicet ne doleat Chryſis ſi eam relinquat, jam proprii oblitus mali. Cæcus amor!

Plorabit, Dave, relicta?] Sunt pro armis mulieri, meretrici verò impri-

Nugaris. Soleâ, puer, objurgabere rubrâ;
Ne trepidare velis, atque arctos rodere caſſes.
Nunc ferus & violens. At ſi vocet, haud mora, dicas:

INTERPRETATIO.

Nugas agis. Certè, ô *puer, caſtigaberis ſandalio rubeo, ne deinceps vacillare cupias, & anguſtos laqueos arrodere.* Tu quidem *modo ferox* es *& vehemens. Verum ſi accerſat te, ſtatim dices:*

ANNOTATIONES.

mis, lacrymæ. His libertati amantium inſidiantur; his meliora cogitantes expugnant.

Unde Terent. Eunuch. Scen. 1.

Hæc verba mehercule una falſa lacrumula,
Quam, oculos terendo miſere vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te ultro accuſabit; & ei dabis
Ultro ſupplicium.

169. *Nugaris.*] Siccine vis finire dolores, qui tam parum tibi conſtas? inquit ſervus frugi ad herum amore inſanientem: profecto nugas agis in re ſeria. Vix ungues malæ beſtiæ meretricis effugies: & dolebit tibi gravius quam ante. Quod ſi illa te intellexerit, actum eſt, eludet, periſti.

Soleâ, puer.] Quod bis jam Davus ad Chæreſtratum dominum ait, *puer*; non vacare putandum eſt. Hinc nimirum ſuam ei ſervitutem blandè objicit, quâ libidini ſervit, miſerum pluſquam Davus ipſe mancipium. *Solea* crepidæ muliebres, quibus plantarum calces tantum infimæ teguntur, cæteris prope nudis, & teretibus habenis vinctis. His etiam uſi homines mulieroſi non ſine dedecore, ut teſtatur Gell. Lib. 13. cap. 20. Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 18. Tull. act. 7. in Verrem n. 85. & in L. Piſonem n. 13. utrique exprobrat quod prodirent *ſoleati*: & de haruſp. reſp. num. 44. P. Clodio *crocotam, mitram, muliebres ſoleas*, objicit.

Objurgabere.] Etiam audebit petulans meretrix verberare te, soleâ pulſare nates, ut eſt apud Juvenal. Satir. 6. v. 611. atque ut habet Terentius in Eunucho,

Tibi commitigabitur ſandalio caput.

S. Chryſoſt Homil. 14. ad populum Antioch & alibi ſæpe enarrat, quàm & quot indignis modis abuti ſoleant meretrices ſtolidâ amatorum patientiâ.

Rubra.] Delicatulæ mulieres purpureas amabant ſoleas, auro etiam diſtinctas, interdum & gemmis.

170. *Ne trepidare velis.*] Chryſis te objurgabit; ut ita caſtigatus, deinceps non rentes ullum ſuis è laqueis effugium. Alii ſententiam hanc à priori ſejungunt, interjecto puncto: ut ſenſus ſit; fruſtra eſt quod trepidas, & videris quærere libertatem, imo vero planè irretitus, ut es, & captus, malis aſſueſce.

Terent. jam cit.

Te redimas captum quàm queas minimo:
Et ne te afflictes, &c.

Trepidare.] Videtur poſitum hic pro *feſtinare*, ut apud Horatium ſæpe, & alios. Lib. 2. Od. 4.

Octavum trepidavit ætas claudere luſtrum.

Si tamen propius rem intueamur, hic non ſignificat *properare*, ut citato Horatii loco: *nec tremere & cunctari*, ut vulgo: ſed *luctari & jactare ſe*, quaſi ad excutiendum jugum. Ita Caſaub. Quo ſenſu uſurpatur à Seneca Lib. 3. de Ira. *Sic laqueos fera dum jactat aſtringit: ſic aves dum viſcum trepidantes excutiunt, plumis omnibus illinunt.* Et Propert. Lib. 2. Eleg. 3. mox citandis.

Arctos rodere caſſes.] Metaphora à feris retia, quibus captæ ſunt, frangere conantibus.

171. *Nunc ferus & violens.*] O Chæ-

Quidnam igitur faciam? Ne nunc, cùm accerſat, & ultrò
Supplicet, accedam? Si totus & integer illinc
Exieras, nec nunc. Hic hic, quem quærimus, hic eſt:
Non in feſtuca, Lictor quem jactat ineptus.

INTERPRETATIO.

Ergo quid agam? An non ibo ad eam, *tunc quando* me *vocat*, *& ſponte rogat? Si totus & integer inde receſſiſſes,* *neque tunc* ire debes. *Iſte ille*, *quem inveſtigamus*, *ille eſt: non* vero *is quem appariter vanus agitat in vindicta.*

ANNOTATIONES.

reſtrate, nunc quidem abſente Chryſide virum te præſtas, audacem, fortem. At ubi illa te accerſet, heu fractus & mollis videbere.

Propertius Lib. 2. Eleg. 3.

At veluti primo taurus detrectat aratra;
Mox venit aſſueto mollis ad arva jugo.
Sic primo juvenes trepidant in amore feroces:
Dehinc domiti poſt hæc æqua & iniqua ferunt.

At ſi vocet, &c.] Ubi primum Chryſis te revocabit, ſine mora, ſine cunctatione, dices, an igitur deferam? Nimirum te vinci & expugnari etiam gaudebis, & apud te inquies, numquid ego tam blandè ab illa accerſitus rogatuſque poſſum non redire?

172. *Ne nunc cum accerſat.* &c.] Ex Menandro Terentius, Eun. Scen. 1.

Quid igitur faciam? Non eam, ne nunc quidem
Cum accerſor ultrò. &c.

Et ex utroque Horatius, Lib. 2 Sat. 3. jam cit.

173. *Si totus & integer illinc exieras.*] At ego Davus tibi fidelis, ô here, reſpondeo: te nec oportere ad Chryſidis ſervitutem reverti, etiamſi revocet, & ultro ſupplicet; ſiquidem ab illa non corpus tantum extuliſti, ſed & animum, cor, affectum; adeoque integer & totus evaſiſti. *Anima magis eſt ubi amat, quàm ubi animat.*

Plaut. Aſinar. Scen. 3.

Fixus hic apud nos eſt animus tuus clavo cupidinis.

174. *Nec nunc.*] Alii explicant; ſi prorſus excuſſeras meretricis & libidinis jugum, ſigna dabis certiſſima tuæ libertatis, cùm nec rogantem audies. Alii legunt, *nunc nunc*; & jungunt cum ſequentibus; ſed multo minus placent, videnturque truncare priora. Itaque concludit hic Stoicus ſyllogiſmum per apoſiopeſim, quæ ſuppleri poteſt ſic: ergo, ô M. Dama, tandemne capis diſcrimen ingens inter libertatem animi, & libertatem corporis: præterea, videſne non eum eſſe continuò liberum animo, qui ſemel aut iterum reluctatus eſt vitiis, & importunam eorum ſervitutem tentavit excutere? Spectaſti certe Chæreſtratum illum corpore liberum, ſed libidini ſervientem fruſtra trepidaſſe, & Chryſidis haud potuiſſe declinare aut frangere laqueos, quamvis id conatus ſit facere, & jugum amoliri.

Hic hic, quem quærimus, hic eſt.] Qui oblatam ſpernit occaſionem aut libidinis explendæ, aut faciendi lucri, &c hic, hic, inquam, vere animo liber eſt, hic eſt, quem quærimus, & quem in te, ô Dama, non invenimus.

175. *Non in feſtuca, &c.*] Talis vero non eſt, quem Prætor vindictâ facit liberum civile, quod unum poteſt, libertate.

Feſtuca.] Quidam accipiunt pro virga, ſeu bacillo, adeoque vindictâ, quam Lictor Prætori offerebat, inquiunt, è faſcibus extractam, ut eâ, de more, manumittendi caput pulſaret, ut ſupra explicavimus. Alii vero pro ſtipula, quam dicunt in corpus ejus qui liberabatur, injici & inſpergi

Jus

Jus habet ille ſui palpo, quem ducit hiantem
Cretata ambitio? Vigila: & cicer ingere largè

INTERPRETATIO.

An ſui dominium poſſidet adulator ille, quem avidum trahit ambitio candida? Vigil eſto: atque abundanter cicer elargire plebi jurganti, ut vetulæ ad

ANNOTATIONES.

ſolitam à Lictore, teſte Plutarcho, de ſera Dei vindicta.

Plaut. Mil. Glor, Scen. II.

Quid? Ea ingenua, an feſtucâ facta? ſerva, an libera eſt?

Lictor.] Apparebant Prætori ſex miniſtri ſeu Lictores, tum honoris cauſâ, tum miniſterii.

Quem.] Legunt alii, *quam*, & ad *feſtucam* referunt, quam à lictore jactari mos eſſet: alii, *quem*, & referunt ad eum, qui aſſerebatur in libertatem, eo modo quo mox diximus.

Jactat.] Hoc etiam alii explicant aliter; vel *jactat*, id eſt, feſtucam injicit, vel *jactat Lictor*, id eſt oſtentat populo hominem è ſervo liberum derepente factum.

Ineptus.] Vel Lictoris epitheton, contemptum indicans: vel ſignificat non valere ad conferendam animi libertatem, ſed tantum ad civilem.

176. *Jus habet ille ſui*, &c] Aliud exemplum de ambitioſo, quod rurſum incutit Damæ Stoicus, ad eum pleniùs convincendum. An, inquit, talis homo habet ſui poteſtatem, & animi libertatem? Seneca dicit, *avaros non habere divitias, ſed à divitiis haberi.* Et de Laïde jactabat Ariſtippus, ἔχω, ἀλλ' οὐκ ἔχομαι.

Palpo.] Sunt qui ablativum dicant à nomin. *palpum*, id eſt illicium, blandimentum: at cum aliis meliùs accipies in nominativo, *palpo*, *onis*, id eſt, adulator. *Palpare*, propriè eſt, manu mulcere, tractare, explorare; & per metaphoram, ſignificat explorare hominum mentes, prætentare voluntatem, ad gratiam ab iis ſurripiendam. Hîc ponitur pro ambitioſo, qui prenſat cives, & auram popularem captat, ut eorum ſuffragia demereatur, & ſic ad honores & dignitates perveniat.

Ducit.] Per Tribus circumducit, ad gratiam populi Romani aucupandam. Alii legunt, *tollit*, perinde eſt. *Hiantem*, anhelantem ad honores, ac velut aperto ore appetentem.

177. *Cretata ambitio.*] Mos erat Magiſtratum aliquem ambientibus circumire in veſte candore ſplendida. Non enim illi contenti inſito lanæ colore, cretam addebant in veſtem, ut candeſceret, imò ſplenderet. Unde κατ' ἐξοχὴν dicti *Candidati* hinc & à vulgo diſcreti, cui alba quidem ſed non candida toga erat. Hæc eruditè Juſt. Lipſ. Elect. Lib 1. cap 13. ubi & citat Iſidorum, Lib. 14. cap. 24. *Fit toga addito quodam creta genere candidior.* & hæc ipſa Perſii verba affert, multaque alia, ut probet quotidianam olim Romanis togam fuiſſe albam, quamvis certis diebus candidiores & ſplendidiores prodirent ob veſtem ſeu recentem, ſeu cretatam. Hinc porrò diſcrimen jubet poni inter veſtem pullam, quæ funebris tantùm, & ſordidam, ſive ſordidatam, id eſt, contractis ſordibus fuſcam, quâ utebantur ſupplices. De quibus omnibus ille fusè, ibidem.

Vigila, & cicer, &c.] Proſopopœia ambitionis homini honorum cupido præcipientis, quo pacto popularis fiat, & dignitates adipiſcatur. *Vigila*, inquit, ſummo mane diſcurre. labora, exerce te in hac urbana militia: ſic enim Tullius ad Attic. vocat Candidatorum vitam. Ante lucem ito ad cives, eiſque ſalutem diemque proſperam apprecare, operam tuam & officium ſponde, ut eorum tibi pares benevolentiam,

Rixanti populo, noſtra ut Floralia poſſint
Aprici meminiſſe ſenes. Quid pulcrius? At cùm
Herodis venêre dies, unctaque feneſtrâ

INTERPRETATIO.

ſolem expoſiti commemorare queant noſtra Floræ feſta. Quidnam honeſtius? ſed quando illuxit dies Herodis, & aptata lampades ad feneſtram delibutam,

ANNOTATIONES.

Cicer ingere largè.] Legumina varia ſparge abundanter in vulgus, fabam, cicer frictum ſcilicet, &c. ſic Ædiles viam ſibi muniebant ad ſuperiores Magiſtratus per miſſilia ejuſmodi & congiaria, maximè in Floralibus. Alex. ab Alex. Lib. 6. cap. 8.
Horat. Lib. 2. Satir. 3.

In cicere atque fabâ, bona tu perdaſque lupinis.

Martial. de impenſis, in Floralibus;

Et populare ſacrum bis millia dena tuliſſet.

178. *Rixanti populo.*] Donaria certatim excipientibus & ſæpè rixas moventibus aliis in alios, præ aviditate colligendi & plus habendi, adeo ut è rixis cædes non rarò contingerent.

Noſtra ut Floralia poſſint, &c.] Ut iſtius liberalitatis memoria tranſeat ad poſteros, ſenibus eam ad filios ac nepotes referentibus.

Floralia.] Flora mulier impudica, arte meretriciâ ingentes acquiſitas opes Populo Romano ex teſtamento legavit, eâ conditione, ut natalis ſuus dies feſtus haberetur. Huic itaque, procurantibus Ædilibus, ludi quotannis celebrabantur omni laſcivia pleni. *convenientes quidem memoria meretricis*, ut notat Lactantius Lib. 1. cap. 20. unde & erubuit Populus ipſe Romanus ludos Florales exhiberi integros coram C. Porcio Catone, qui propterea è Theatro diſceſſit, ne præſentiâ ſuâ ſpectaculi conſuetudinem impediret, ut refert Valer. Maxim. Lib. 2. cap. 10. Poſteà verò, ut tanto pudori color quæreretur, Floram dixere Deam florum, colebantque quarto Kalendas Maii, ſeu die 28. Aprilis, quaſi ut ſata feliciùs creſcerent. Ovid in fine Lib. 4. & in 5. Faſtorum. Macrob. Lib. 1. Saturnal. cap. 4. S. Auguſtin. Lib. 6. de Civit. Dei, cap. 7. Alex. ab Alex. mox cit.

179. *Aprici.*] Senes amant aprica loca, id eſt, ſole tepentia, in quibus deficientem cum ætate calorem foventes, maximè circa meridiem, nugis indulgent, unde Proverb. μεσημβρινὸς λῆρος. Interdum & laudant tempora ſe pueris acta, ut ait Horatius ad Piſones.

Quid pulcrius?] Quid glorioſius, quàm ſe poſteritati commendare per munificentiam & honores, inquit ambitio, ad animum hominis ſibi mancipandum: vel ironia eſt Stoici ambitioſorum inſaniam deridentis.

At cum Herodis venere dies.] Jam & ſuperſtitio ſuas partes agit, ſibique obnoxium vult habere hominem. Quia verò Romæ ſuperſtitionis damnabantur omnes externi ritus, omnis religio peregrina; hinc Perſius exempla Judæorum accerſit è Syria, & Ægyptiorum apud quos Iſis colebatur; aut certè Romanorum quorumdam eas religiones obſervantium ſuperſtitiosè.

180. *Herodis.*] Triplex fuit *Herodes*, primus Antipatri filius, Rex Judææ dictus à Romanis, ſub quo natus Chriſtus Dominus: qui & paulò pòſt mortuus velut Chriſtus & Meſſias eſt obſervatus à nonnullis, qui inde Herodiani vocati ſunt. Alter fuit *Herodes* prioris filius, cognomine Antipas, ſub quo mortuus Chriſtus. Tertius *Herodes* Agrippa, Ariſtobuli filius, Jacobi Apoſtoli interfector, vivente Perſio adhuc regnabat. Hujuſne, an primi mentio ſit hoc loco, nec doctiſſimi decernunt. Vetus Interpres ſic habet: *Herodes apud Judæos regnavit temporibus Auguſti. in partibus Syriæ. Herodiani ergo diem natalem Herodis obſer-*

Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ ;
Portantes violas ; rubrumque amplexa catinum
Cauda natat thynni ; tumet alba fidelia vino :
Labra moves tacitus, recutitaque ſabbata palles.

INTERPRETATIO.

ferentes violas, exhalant fuliginem craſſam ; & innatat cauda thynni rubeam patinam complexa ; & *vas fictile candi*di coloris *redundat vino* ; tunc *ſecretò agitas labia, & expalleſcis ad ſabbata circumciſa.*

ANNOTATIONES.

vant. ut etiam Sabbata : quo die lucernas accenſas & violis coronatas in feneſtris ponunt.

Herodis dies.] Dies Judæis Herodi Regi ſubditis feſti, ſeu ob ejus natalem, ſeu ob ſuſceptum ab eo Principatum.

Unctâque feneſtrâ.] Scilicet ob exudans oleum è lampadibus in ſignum lætitiæ accenſis, & ad feneſtras ex ordine collocatis.

181. *Diſpoſita pinguem nebulam vomuere lucerna.*] Fumum denſum & craſſum emittunt *lucernæ* in feneſtris *diſpoſitæ : portantes violas*, floribus etiam ornatæ ; ut mox dictum è vet. Schol. Locum hunc mirè illuſtrat Juſt. Lipſ. Elect. 1. cap. 3. ubi hæc ſcribit : *Mos apud Romanos receptus ; in omni privata publicaque lætitia januam lauro ac lucernis ornari . . . . Ejuſmodi lucernæ penſiles erant : & catenulis ſuſpendebantur accenſa ad adium januas aut feneſtras. Vidimus ipſi in Italia erutas ejuſmodi lucernas complures. quas intellexit etiam Poëta Princeps,*

Pendent lychni laquearibus aureis.

Quod hæ lucernæ ad januam, præter Juvenalem Tertullianus docet ad uxorem Lib. 11. *Moratur Dei ancilla in laribus alienis, & inter illos omnibus honoribus Dæmonum, omnibus ſolennibus Regum, incipiente anno, incipiente menſe, nidore thuris agitabitur : & procedet de janua laureata & lucernata, ut de novo conſiſtorio libidinum publicarum.*

Quod verò ad feneſtras etiam, probat ex hoc Perſii loco, quem affert ibidem : Vide Juvenal. Satir. 12. v. 92. & ibi annotata.

182. *Rubrumque.*] Miniatum, ſeu è terra rubra.

Sic Martialis Lib. 11. Epigramm. 28.

Paropſidem rubram poſuit.

Et Lib. 14. Epigram. 114.

Cumano rubicundam pulvere teſtam.

Amplexa catinum cauda natat.] Ingentem catinum implens thynni cauda in jure conditorio natat, epulantibus Judæis, & feſtos dies agentibus.

183. *Cauda thynni.*] Piſcis notus, de quo pluribus locis Athenæus : Plin. Lib. 9. cap. 15. ſic habet : *Præcipuâ magnitudine thynni. Invenimus talenta quindecim pependiſſe. Ejuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. &c.*

Tumet alba fidelia vino.] Plena ſcilicet fidelia, vas vinarium ex argilla. Vide Satir. 3.

184. *Labra moves tacitus.*] Tu ſuperſtitioſus Judæis te immiſces, in eorum proſeuchis, ſeu precationibus ; & concipis vota tacito murmure, de quo vide Satir. 2. v. 6.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 16.

Labra moves metuens audiri.

Recutitaque Sabbata palles.] Cum Judæis colis Sabbata, tremens, & ſtolidè religioſus. Certe Judæos nimium hac in re ſuperſtitioſos quis non fateatur cùm hoſtes ingruentes invadenteſque Sabbato repellere, ac tueri ſe, religioni ducerent : quin & Chriſtum Dominum incuſarent & criminarentur, quod ægros ſanaret die Sabbati ?

Recutita.] Hypallage Judæi recutiti dicebantur ob circumciſam præputii cutem : ſic & Horatio, *Apella*. id eſt, ſine pelle, ſcilicet in ea quam dixi corporis parte, cujus circumciſio divino

Tunc nigri lemures, ovoque pericula rupto:

INTERPRETATIO.

Tum larva atra, & pericula ovo diſrupto:

ANNOTATIONES.

juſſu mandatâ deſignabat cordis ſeparationem à cupiditatibus, ut ait Lactantius, & alii.

Sabbata.] Vox eſt Hebraïca requiem ſignificans, & diem hebdomadæ ſeptimam, Deo jubente per Moſem, Judæis feriatam, tum ut meminiſſent orbis à Deo conditi & ſex diebus perfecti; tum etiam ſuæ ex Ægypto liberationis. Hîc verò *Sabbata* quamlibet Judæorum celebritatem indicare videntur, per metonymiam.

Palles.] Sive ob jejunium, quod ad veſperam Judæi ſervabant; ſeu ob metum ſuperſtitioſum; ſeu ob ſqualorem, & cinerem quo illi ſe conſpergebant in Sabbatis ſaltem aliquibus. Quæ omnia ridet Juvenalis, Satir. 14. verſu 96. & ſeq. & Perſius hîc. Malè enim audiebant Romæ Judæi, quos tumultuantes expulit Româ Imperator Claudius, Nero ſuppliciis coërcuit, Domitianus vexavit tributis: ut refert Suetonius.

185. *Tunc nigri lemures*, &c.] Neque ſolùm afficit te ſuperſtitioſus pallor, ſed & ſubigit terror vanus è lemuribus, & funeſtibus portentis.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Somnia, terrores magicos, miracula, Sagas,
Nocturnos lemures, portentaque Theſſala rides?

Lemures.] Apuleius de Deo Socratis: *Animus virtute perfectus Genius vocatur. Animum humanum emeritis vitæ ſtipendiis corpore ſuo abjurantem vetere Latinâ Linguâ Lemurem dictitatum reperio.* inquit. *Ex hiſce Lemuribus qui poſterorum ſuorum curam ſortitus, placato & quieto Numine domum poſſidet, Lar familiaris dicitur: qui vero ob adverſa vitæ merita, nullis bonis ſedibus, incertâ vagatione, ſeu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, ceterùm noxium malis, id genus plerique Larvas perhibent. Cùm verò incertum eſt, quæ cuique eorum ſortitio evenerit, utrum Lar ſit, an Larva, nomine Manem Deum nuncupant.* Idem Apuleius in Apologia ſic habet: *Duas tibi Deus obvias ſpecies mortuorum, quicquid Umbrarum eſt uſquam, quicquid Lemurum, quicquid Manium, quicquid Larvarum oculis tuis oggerat, omnia noctium occurſacula, omnia buſtorum formidamina, omnia ſepulcrorum terriculamenta.* Plin. Lib. 7. Epiſt. 27. multa refert id genus nocturna phantaſmata, tùm aliis cùm ſibi viſa. Hîc per *Lemures* ſignificantur Umbræ nocturnæ & Larvæ domos infeſtantes, quæ omnia noctium terriculamenta procurabantur ſeu averruncabantur, fabam noctu in Sacris jactando; teſtantur Varro, de Vita Populi Romani, Lib. 1. ubi ait, *In Sacris fabam jactant noctu, & dicunt ſe Lemures domo extra januam ejicere.*

Et Ovid. Faſt. 5. fusè rem explicat, & morem illum ſuperſtitioſum perſequitur.

Signaque dat digitis medio cum pollice junctis,
Occurrat tacito ne levis umbra ſibi.
Cúmque manus purè fontanâ perluit undâ,
Vertitur, & nigras accipit ore fabas:
Averſuſque jacit . . . . . umbra putatur
Colligere, &c.

Ovoque pericula rupto.] *Sacerdotes qui explorandis periculis ſacra faciebant, obſervare ſolebant ovum igni impoſitum, utrum in capite, an in latere deſudaret. Si autem ruptum effluxerat, periculum portendebat ei pro quo factum fuerat, vel rei familiari ejus.* Hæc verus Scholiaſtes. At aliud ſuperſtitionis genus de ovis ruptis narrat Plinius, Lib. 28. cap. 2. *Huc pertinet*, inquit, *ovorum, ut exorbuerit quiſque calices,*

Hinc grandes Galli; & cum ſiſtro luſca Sacerdos
Incuſſere Deos inflantes corpora, ſi non
Prædictum ter mane caput guſtaveris allî.

INTERPRETATIO.

deinde Galli ingentes; & Sacerdos cocles cum crepitaculo injiciunt terrorem Numinum, quæ faciunt corpora intumeſcere, niſi matutino tempore ter comederis caput allii præſcriptum.

ANNOTATIONES.

cochlearumque protinus frangi, aut eoſdem cochlearibus perforari. Veteres nimirum hominem lædi putabant per maleficium, ſi ovorum teſtæ acu perforarentur: quod ne eveniret, ovorum cochlearumque putamina ſtatim frangebeant ac pertundebant, ut maleficium occuparent atque averterent. Turnebus.

186. *Hinc grandes Galli.*] Nova palloris cauſa timôriſque.

Grandes.] Sive quia cothurnati, & hinc grandiores videntur; ſive quod præcipuè venerandi. Vide Feneſtell. de Sacerdot. Rom. cap. 12. Alii volunt grandes appellari, eo quod illi utpote caſtrati grandeſcant potiſſimùm, ut ſe rè ſit.

Favet Juvenalis Satit. 6. v. 512.

—— Matriſque Deûm chorus intrat, & ingens
Semivir, obſcœne facies reverenda minori,
Mollia qui raptâ ſecuit genitalia teſtâ.

Galli.] Sacerdotes Cybeles, ita dicti à Gallo Phrygiæ fluvio, cujus potus furorem inducit uſque ad exſectionem virilium. Feneſtel. loco mox citato, Plin. Lib. 11. cap. 49. & Varro apud quem *gallare* eſt furere inſtar Gallorum. Ovid. Faſt. 4.

Inter, ait, viridem Cybelem altaſque Celenas
Amnis it inſanâ nomine Gallus aquâ.
Qui bibit inde, furit, &c.

Cum ſiſtro luſca Sacerdos.] Sacerdos Iſidis Ægytiorum Deæ, in ejus Sacris ferens crepitaculum ex ære vel argento: ſicut Galli cymbalum. De his fusè ad Juvenal. Satir. 6.

Siſtro.] Σεῖστρον, à σείω, concutio.

Luſca Sacerdos.] Inſana, vitioſa, ſicut alibi pro ſtulto ponitur. Vel reverà uno orbata oculo, ſeu irato illi Iſis percuſſiſſet lumina ſiſtro, ut aiunt Juvenalis, Satit 13. v. 93. & Ovidius, Lib. 1. de Ponto, Eleg. 1. ſeu quod *Nubiles deformes cum maritos non invenerint, ad miniſteria Deorum ſe conferant:* quod aiunt veteres Gloſſ. hic.

187. *Incuſſere Deos.*] Injiciunt metum Syriæ Deæ, Cybeles, Iſidis, levibus animis occinentes, illam furore concutere, hanc plagis, ulceribus, morbiſque afficere & affligere: quæ tamen incommoda & ægritudines à cauſis naturalibus proficiſcuntur, ut eruditè diſputat Aretæus Lib. de acutis morbis, cap. 9 ubi explicat cur Syrios Ægyptioſque tetra hæc ulcera divexent potiſſimùm.

Deos inflantes corpora.] Tumorem in corpus immittentes, niſi placarentur, ut credebant.

Martial. Lib. 4. Epigramm. 43.

Juro per Syrios tibi tumores,
Juro per Berecynthios furores.

Juvenalis Satit. 15. v. 9. ſuperſtitioſos Ægyptios irridet, vana quævis & ridicula pro Diis colentes, etiam porrum, cæpe. &c.

Si non prædictum, &c.] Niſi obſerves quæ jubent Sacrificuli illi & Sacrificulæ ad placandos Deos ſuos.

188. *Prædictum.*] Antè nominans, quàm comedens, ex ſuperſtitioſo ritu, inquiunt nonnulli, quibus tamen alii refragantur.

Ter mane.] Superſtitio elucet in ſingulis, & quod certo tempore, & quod certis vicibus.

Dixeris hæc inter varicoſos Centuriones,
Continuò craſſum ridet Vulfenius ingens,
Et centum Græcos curto centuſſe licetur.

INTERPRETATIO.

Iſta loquere apud Centuriones varicibus notatos. ſtatim Vulfenius procerus ruſticè cachinnatur, & centenos Græcos æſtimat centum aſſibus decurtatis.

ANNOTATIONES.

Caput guſtaveris alli.] Quod amuletum contra incantamenta & ad multarum noxarum depulſionem valere vana eccedidit antiquitas, videlicet caput allii aut cepæ a jejuno comeſtum Turneb. Lib. 18. cap. 12. Plinius Lib. 20. cap. 6. de allii virtutibus multa refert, atque *utilem quandam inflationem facere, inſania mederi, &c.*

189. *Dixeris hæc inter, &c.*] Hæc de vera libertate diſputa coram ſtupidis & imperitis militibus, ſi vis cum ludibrio & ſanna excipi. Quaſi verò ferant illi ſe dici non uſquam eſſe liberos, ſed planè ſervos. Prov. Græc. ϛρατιωτικὴ ἀλογία. *Militum more rationem haud capit.*

Varicoſos Centuriones.] Qui habent in cruribus varices è labore militari, quique ut corpore ſic animo intumeſcunt. Varices porrò ſunt venæ multo & impuro ſanguine inflatæ in cruribus; quod Curſoribus, Bajulis, & diu ſtantibus accidere, ait Avicenna. Varicoſi dicuntur fuiſſe M. Tullius Cicero, C. Marius, aliique De Mario ipſe Tullius Tuſcul Quæſt. 2. n. 53. ſic habet, *C. Marius Ruſticanus vir, ſed planè vir. cum ſecaretur, vetuit ſe alligari, nec quiſquam ante Marium ſolutus dicitur eſſe ſectus. Cur ergo poſteà alii? valuit auctoritas . . . . crus verò alterum non præbuit. Ita & tulit dolorem ut vir, & ut homo majorem ferre. ſine cauſa neceſſaria noluit.* Plinius Lib. 11. cap. 45. ait C. Marium, qui ſepties Conſul fuit, ſtantem ſibi paſſum varices extrahi, inter homines unum; ſcilicet eo ſæculo: nam in aliis id factum poſtea, teſtis Cicero loco mox citato. Denique Plutarchus in Vita Marii initio refert eum crura plena varicibus habuiſſe, & cùm deformitatem ægrè ferret, accerſito Medico, haud ligatum, alterum crus præbuiſſe, atque inter incidendum, conſtanti animo perſtitiſſe: at verò crus alterum poſcenti Medico negaſſe, ſubjeciſſeque: tantum dolorem iterum perferre, indignum ſe arbitrari.

Centuriones.] Ductores peditum De his, vide Vegetium de re Militari, Lib. 2 Dionyſ. Halicarn. Lib 4. *Centuriones*, inquit, *electi erant ex omnibus bello ſtrenui, qui ſuos quique manipulos juſſis obtemperantes exhibebant.* Ex his intelligere eſt alium Centurionem manipularem fuiſſe, qui viginti militum, & turbæ Scutatorum ductor erat, alium verò Centurionem Primipilum, qui tribus vexillis præerat: porrò vexillum homines centum octoginta tres complectebatur. Vide Alex. ab Alex Lib. 1. cap. 5.

190. *Craſſum ridet.*] Ingentes repentè cachinnos tollit, & in riſum effuſum ſolvitur. *Vulfenius ingens*, Miles aut Centurio procerus & robuſtus. *Vulfenius*: fictum à Poeta nomen creditur, pro quo legitur & *Vulpennius*, & *Pulfennius.*

191. *Et centum Græcos, &c.*] Philoſophos centum ea ſentientes & affirmantes magno conatu totidem aſſibus nolit emere, nedum fidem habeat eorum dictis etſi veriſſimis.

Græcos.] Sic Satir. 1. poſuit, *crepidas Graiorum*: nempè è Græcia emerſerunt omnes ferè Philoſophi, Philoſophiæ & Sapientiæ rudimenta, imò documenta & lumina.

Curto centuſſe licetur.] Centuſſe mutilato, non integro, adeoque vix uno aſſe unum Sapientem æſtimas.

Licetur] *Liceri*, eſt in auctione publica pretium deferre.

SATIRA VI.

ADMOVIT jam bruma foco te, Baſſe, Sabino?
Jamne lyra, & tetrico vivunt tibi pectine chordæ?
Mire opifex numeris veterum primordia vocum,

INTERPRETATIO.

O Baſſe, jamne hyems te compulit ad caminum Sabinum? Numquid cithara, & fides jam tibi vigent plectro ſevero? ô admirande artifex, metris intendere principia antiquorum vocabulorum, & maſculum ſonitum

ANNOTATIONES.

1\. *ADmovit jam bruma, &c.*] Avaroa exagitat Perſius hac Satirâ, quam ad amicum in Sabinis hyemantem, & lucubrandi causâ ſecedentem ſcribit, ipſe apud oram Liguſticam eodem conſilio receptus & Româ digreſſus. Hinc ſtatim intellige alia fuiſſe æſtate domicilia, alia hyeme: & ad villas non tantùm valetudinis gratiâ, & verno tempore, ſecedere ſolitos; ſed & qualibet tempeſtate, ut ſtudio vel ſcriptioni indulgerent. Conſtat ex Tullio Epiſt. ad Attic. Sueton. in Auguſto, cap. 72. Horat. Lib. 1. Epiſt. 7. & 15. & aliis

Bruma.] Quaſi *βραχεῖα ἡμέρα*, inquit Feſtus. Dies anni breviſſimi circa ſolſtitium hyemale.
Ovid. Faſt. 1.

Bruma novi prima eſt, veteriſque
noviſſima Solis.

Baſſe.] Ambigunt eruditi quis iſte *Baſſus*. Plures certè fuerunt hujus nominis viri, ſed cognomina & artes ſeu inſtituta diſſentiunt. De Aufidio Baſſo belli Germanici Scriptore, & de Salcio Baſſo Epico Poëta, quos laudat Quintilianus Lib. 10. cap. 1. non eſt hic mentio. Agellius Lib. 3. cap. ult. item Lib. 5. cap. 7. & alibi meminit C. Baſſi, qui de vocabulorum origine ſcitè & lepide ſcripſit, at ſolutâ oratione: atque adeo non eſt hic Perſianus Baſſus, etiamſi *veterum primordia vocum*, legas & cum vulgo intelligas. Supereſt igitur ut veterem Scholiaſtem ſequamur: ſic habet: *Hanc Satiram ſcribit Perſius ad Caſium Baſſum Poëtam Lyricum, quem fama eſt in prædiis ſuis poſitum, ardente Veſuvio monte Campaniæ, & latè ignibus abundanti, cum villa ſua uſtum eſſe. Hic ergo, dum viveret, Româ ad Sabinos neceſſariò tranſibat, ubi brumali tempore, in calido loco carmina ſcribebat.* Favet Quintil. loco cit. qui Cæſium Baſſum paulò antè vixiſſe, & *poſt Horatium Lyrici Carminis laudem tuliſſe*, ait.

Sabino.] Sabina terra agro Romano contigua veterem appellationem etiamnum retinet.

2\. *Jamne lyra*] Jamne Lyricis Carminibus more tuo egregiam navas operam?

Lyra.] Lyræ inventor Mercurius traditur. Vide Macrob. Saturnal. Lib 1. cap 19. Alex. ab Alex. Lib 2. cap. 25.

Tetrico vivunt tibi pectine chordæ.] An chordæ citharæ jam à te pulſantur pectine, & graves ſoni redduntur? *Tetrice* in gravibus ac ſeriis argumentis, & Stoïco dignis, ut aiunt aliqui. Fuit apud Sabinos mons nomine *Tetricus*, ſed nihil ad rem.

Vivunt.] Dum muta jacet lyra, veluti mortua eſt: at cùm pulſatur moveturque, tum loqui & vivere videtur.

3\. *Mirè opifex numeris, &c.*] Tu qui peritus es fidibus aptare, & Carmine Lyrico deſcribere primordia & origines ſeu rerum, ſeu vocabulorum, &c.

Atque marem ſtrepitum fidis intendiſſe Latinæ,
Mox juvenes agitare jocos, & pollice honeſto
Egregios luſiſſe ſenes. Mihi nunc Ligus ora
Intepet, hybernatque meum mare, quà latus ingens

INTERPRETATIO.

Latina chorda; deinde agere ludos juvenum, & canere ſedes illuſtres digito decore. Mihi verò jam tepeſcit extremitas Liguriæ, & meum mare eſt in hybernis,

ANNOTATIONES.

Veterum primordia vocum.] Legit Caſaubonus, *primordia rerum*, ut intelligatur hiſtoria primi temporis; nec enim legitur uſquam, inquit, ſcripſiſſe Cæſius Baſſus de Originibus vocum. Explicant alii de vocibus antiquatis & obſoletis, quas Baſſus verſibus ſuis inſereret non ſine arte & decore. Alii, *veterum primordia vocum* dicunt eſſe ipſam Poeſim, quippe quæ ante proſam a Scriptoribus uſurpata fuerit. Ex Plin. Lib. 7. cap. 56. & Horat. ad Piſones, qui ait,

—— Fuit hæc ſapientia quondam,
Publica privatis ſecernere, ſacra profanis.

—— Dicta per carmina ſortes;
Et vitæ monſtrata via eſt, &c.

Verùm utraque hæc interpretatio longè petita videtur. Malim igitur cum Caſaubono & aliis quibuſdam, *θεογονίαν* & *μυθολογίαν* intelligere, per *veterum rerum primordia.*

4. *Atque marem ſtrepitum, &c.*] Solers ſcribere forte & generoſum Carmen Lyricum, de quo Horatius ad Piſones:

Muſa dedit fidibus Divos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum.
Et juvenum curas, & libera vina referre.

Et Od. 13. Lib. 2. ait Alcæum *pleniùs aureo ſonuiſſe plectro dura navis, dura fugæ mala, dura belli.*

Marem.] Sic Horatius ad Piſones.

—— Poſt hunc inſignis Homerus
Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit.

Fidis intendiſſe Latinæ.] Apud Græcos Lyrici Poetæ novem memorantur, Steſichorus, Bacchilides, Ibicus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcman, Alcæus, Sappho, quibus addunt alii Corynnam, ut decas impleatur; at apud Latinos duo tantùm claruere, Horatius & Cæſius Baſſus, ut ait Quintil. Lib. 10. cap. 1. jam cit.

Intendiſſe.] Intenſio nervorum in cithara varios varia ſonos & modos facit.

5. *Mox juvenes agitare jocos.*] Juveniles curas, amores, ludos, convivia deſcribere. Horatius loco citato paulò antè.

Pollice honeſto.] Tangens citharam *pollice honeſto*, id eſt, inſignes virtute viros, heroum facta celebrans, nobili Carmine & glorioſo conatu, *luſiſſe* ac ceciniſſe.

Virgil. Eclog. 1.

Ludere quæ vellem calamo permiſit agreſti.

6. *Mihi nunc ligus ora intepet.*] Dum tu in Sabinis ſeceſſu gaudes & liberali otio, ego pariter urbe ceſſi, & quietus ago in Lunenſi villa, ubi fruor aëre temperato, & tepore maritimæ regionis. Porrò addunt veteres Gloſſæ, *ſeceſſiſſe illuc Perſium in Liguriæ fines, videlicet propter Fulviam Siſenniam matrem ſuam, quæ poſt mortem prioris viri, ibi nupta erat.*

Ligus ora.] Liguria Italiæ pars in longum protenſa verſus Meridiem, à Narbonenſi Gallia ad Thuſciam, ſecundùm maris littus. Hodie, *Ora Genuenſis*, à Genua civitate principe nuncupata.

7. *Intepet.*] Sive ob ſitum inter mon-

Dant

Dant ſcopuli, & multâ littus ſe valle receptat.
Lunaï portum eſt operæ cognoſcere, cives.
Cor jubet hoc Ennî, poſtquam deſtertuit eſſe

Interpretatio.

ubi rupes protendunt amplum latus, & ora ſeſe colligit multiplici convalle. O cives, juvat noſſe portum Lunæ. Ennii cor id præcipit, poſteaquam deſiit ſomniare ſe

Annotationes.

tes, ſive ob agitationem vicini maris, quæ quidem major hyberno tempore. Cic. Lib. 2. de Natura Deorum, n. 26. *Maria agitata ventis ita tepeſcunt, ut intelligi facilè poſſit in tantis illis humoribus incluſum eſſe calorem : nec enim ille externus & adventitius habendus eſt tepor, ſed ex intimis maris partibus agitatione excitatus : quod noſtris quoque corporibus contingit, cùm motu atque agitatione recaleſcunt.*

Hybernat mare.] Ut fieri ſolet hyeme, concitatur. Horat. Lib. 2. Sat. 2. *Defendens piſces hyemat mare.* Veteres Gloſſæ, id eſt, *ſævit, vel à navigiis vacat. Sicut enim naves hybernare dicimus ; ſic & mare, cùm non navigatur.* Apud Vegetium Lib. 4. dicuntur claudi maria ab Idibus Novembris ad Idus Martias, aut circiter.

Meum mare.] Id eſt, patrium, ſeu Etruſcum mare, quippe cum oriundus eſſet Perſius Volaterris oppido Hetruriæ.

Quà latus ingens dant ſcopuli.] Loci deſcriptio. Scilicet prominent in mare ſcopuli ſeu rupes multiplices, & montes excelſi Lunæ portum circumcludentes. Strabo, Lib. 5.
Sic Virgil. Æneid. 9.

——— *Quà ſe ſubducere colles*
Incipiunt, &c.

8. *Multâ littus ſe valle receptat.*] Ubi ſinum fecit natura, & deflexum littus in formam Lunæ curvatur ; nomenque inde datum. Porrò Lunæ portus, ut ait Strabo, loco citato, amplus valdè & capax, multos intra ſe portus amplectitur magnæ profunditatis univerſos, adeo ut omnium qui maris teneant imperium, facilè fieret receptaculum.

9. *Lunaï portum.*] *Lunaï* per diæreſim, pro *Lunæ.* Sie Virgil. *aquaï, aulaï, pictaï*, & alii diphthongum ſolventes. *Luna* urbs Hetruriæ antiquiſſima, in Liguriæ confinio, ad oſtia Macræ fluvii : cui in Epiſcopali dignitate modò ſucceſſit Sarzana, quæ nova Luna dici poteſt. Lunæ verò portus certè maximus, ſeu veriùs ſinus Liguriæ, inter portum Veneris & portum Erycis, ambitu viginti millia paſſuum patens : hodie, *Golfo della Spezzia*, ſic denominatus ab oppido Spetia, quod ſitum eſt in intimo receſſu. Ferrat. celſis undique mootibus circumcingitur, qui proſpectum longè pelagi præbeant : nam & Sardiniæ & magna utriuſque littoris pars cernitur. Strabo. *Primum oppidum Hetruriæ, Luna, portu nobile.* Plin. Lib. 3. cap. 5. & Lib. 14. cap. 6. ait Lunenſia vina palmam ferre inter Hetruſca. Celebratur etiam Lunenſe marmor, Lib. 36.

Eſt opera, &c.] Supple, *precium* : id eſt, utile & jucundum eſt tam amœnum portûs Lunæ ſitum cognoſcere, ejuſque deſcriptiooem petere ex Ennio, quam in Auoal. ſic incipit :

Eſt opera pretium, ô cives, cognoſcere portum
Lunæ.

10. *Cor jubet hoc Ennii.*] Id eſt, hoc nobis imperat Ennius vir cordatus & ſapiens. Nam cor vitæ fons & radix ponitur etiam pro mente & ſapientia. Portò verſum hunc ad ſuum carmen de Ennii carminibus tranſlatum à Perſio notant veteres Gloſſæ.

Ennii.] *Ennius* Epicus Poëta inter Latinos poſt Liv. Andronicum vetuſtiſſimus, Annales Populi Romani ſcripſit, & alia quædam, quorum fragmenta dumtaxat ſuperſunt. In Ennio elucebat ingenium acre, eruditio mul-

Mæonides Quintus pavone ex Pythagoræo.
Hic ego ſecurus vulgi ; & quid præparet Auſter

INTERPRETATIO.

eſſe Mæonidem Quintum ex pavone Pythagora. Ego Perſius *iſthic dego non* anxius ſermonum *plebis* ; & *parum ſollicitus quid Notus gregibus noxius*

ANNOTATIONES.

riplex, cultus, modeſtia, comitas, probitas, fides, &c. Et cum triplicem linguam calleret, Græcam, Oſcam, Latinam, dicere ſolitus erat tria ſe corda habere. Crinitus, Gellius, Lib. 17. cap 17. Cic. Tuſc. Quæſt. 1. num. 34. Epitaphium Ennii ab ipſo ſcriptum refert:

Aſpicite, ô cives, ſenis Ennii imagini' formam.
Hic veſtrum panxit maxima facta patrum.
Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu
Faxit, Cur? Volito vivu' per ora virum.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Ennius & ſapiens, & fortis, & alter Homerus,
Ut critici dicunt, leviter curare videtur
Quo promiſſa cadant, & ſomnia Pythagorea.

Poſtquam deſtertuit, &c.] Tum hoc jubet, cùm ſapit maximè, & cùm verè eſt Quintus Ennius, nec jam ſomniat eſſe ſe Homerum, ſeu habere ſe animam Homeri. Vel ut ait Marcilius, Perſii mens eſt: poſtquam Annalium initio Ennius narravit ſomnium ſuum de apparente ſibi Homero, & affirmante ſuam olim animam jam Ennii eſſe, &c. tum portus Lunæ deſcriptionem aggreſſus jubet attendere, hoc verſiculo, *eſt opera pretium*, &c. ut ſuprà. Huc pertinet quod in Prologo ſcripſit Perſius, v. 2.

11. *Mæonides.*] Ita dictus Homerus vel à Mæonia patria, vel quod eſſet Mæonis filius.

Quintus.] Ennii prænomen eſt, quicquid nugati ſint aliqui de quinta ab Homero metempſycoſi. Turn. Lib. 30. cap. 7. Caſaub. a.ii.

Pavone ex Pythagoreo.] Id eſt; Poſtquam Ennius fingere deſiit immigraſſe in ſe animam Homeri, à quo illa in pavonem, ac deinde in Pythagoram; poſteà verò in Ennium tranſiiſſet. Diog. Laërt. Lib. 8. ait, Pythagoram dicere ſolitum animam ſuam primùm fuiſſe Æthalidis, qui Mercurii filius habitus eſt, ab Euthalide in Euphorbum, ab hoc in Hermothimum, pòſt in Pyrrhum Delium piſcatorem, denique in Pythagoram tranſmigraſſe.

Ovid. Metamorphoſ. 15. Fab. 3. Pythagoram ita loquentem inducit.

Ipſe ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthoïdes Euphorbus eram, &c.

Perſius hîc deridet aniles illas opiniones de metempſycoſi Pythagorica. Quod & fecit Tertull. Lib. de Anima, cap. 24. & ſeq. cap. verò 33. ſic habet: *pavum ſe meminit Homerus Ennio ſomnianti: ſed Poëtis nec vigilantibus credam, &c.* Et cap. 34. *In pavone tunderetur Homerus, ſicut in Pythagora Euphorbus.* Idem Tertullianus, Lib. de Reſurrect. carnis, cap 1. num. 7. *ut in Pythagoram Euphorbus, Homerus in pavum recenſeantur.* Pariter S. Hyeron. Apol. 3. adverſus Ruffinum, paulò ante finem. Et Lactantius Firmianus, Lib. 3. cap. 18. & Lib. 7. cap. 23. ubi ſic ait: *Pythagoras tranſire animas in nova corpora diſputavit ſed ineptè . . . . & ſe ipſum ex Euphorbo fuiſſe reparatum.*

12. *Hic ago.*] In portu Lunæ verſor, ut jam dictum. *Securus vulgi*, parum curans rumores populares; procul à vulgari ſtrepitu, & ambitione.

Et quid præparet Auſter.] Quid morborum ac mali gregibus & ſegetibus creet & gignat ventus Meridianus, eo quod naturæ calidæ eſt & humidæ, ut ait Plinius.

Infelix pecori ; ſecurus & angulus ille
Vicini noſtro quia pinguior : & ſi adeo omnes
Diteſcant orti pejoribus : uſque recuſem
Curvus ob id minui ſenio, aut cœnare ſine uncto ,
Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.

INTERPRETATIO.

apportet mali : *& quod iſte angulus vicini* mei *ſit fertilior noſtro : ac ſi tandem quilibet deteriorum filii divites fiant : ſemper renuam propterea frangi ſenectute incurvatus, vel capere cœnam abſque* cibo *pingui . & naribus contingere ſignaculum in lagena corrupta.*

ANNOTATIONES.

Hinc & Virgil Georg. 1.

Arboribuſque ſatiſque Notus pecorique ſiniſter.

13. *Angulus ille vicini noſtro quia pinguior.*] Non invidens vicino meo quod agrum habeat noſtro pinguiorem.

Horat. Lib. 2. Satir. 6.

——— *O ſi angulus ille*
Proximus accedat , qui nunc denormat agellum.

15. *Diteſcant orti pejoribus.*] Neque pariter accuſo Deos, eo quod locupletari videam homines infimæ ſortis, improbos, ipſoſque ſervos ac libertos, quos ad ſummas opes evehit Nero, Parum & id me ſollicitat.

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius , indignum , quod ſit pejoribus ortus.

Uſque recuſem , &c.] Propter hæc omnia quæ dixi , quæque ſolent invidos & avaros torquere, nolim ego ſordidam agere vitam, & ditari.

16 *Curvus.*] Humi reſpiciens præ triſtitia, & dolore.

Minui ſenio.] Senectutis incommoda accelerare per ſuſceptos lucri causâ labores, vel præ invidia, meipſum diſcrucians, & animum curis exercens.

Ovid. 1. de Ponto, Eleg 5

Jam vigor , & quaſſo languent in corpore vires.
——— ——— ——— ———
Confiteor facere hoc annos , ſed & altera cauſa eſt.
Anxietas animi , continuuſque labor.

Sine uncto.] Sine lautitiis , quaſi verò, avarorum more oleribus veſci velim & defraudare genium, ut divitias hæredibus accumulem.

Horat. ad Piſones.

Si verò eſt unctum rectè qui ponere poſſit.

17. *Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.*] Vinum vapeſcens bibere: & admotis ad lagenam oculis , ipſoque proinde naſo obſervare diligenter numquid ſervus fortè reſignarit appoſitum ex more ſignaculum, atque inde furtim hauſerit.

Unde Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

——— *Poſſet qui ignoſcere ſervis,*
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ.

Non ſolùm vaſa vinaria ſignabant Romani, ſed & penu, ac vilia quævis obſonia, ad arcendas rapaces manus ſervorum. Plin.

Plaut. in Perſa, Scen. 6.

Nam id demum lepidum eſt triparcos homines vetulos, avidos, aridos
Bene admordere , qui ſalinum ſervo obſignant cum ſale.

Et Tullius Lib. 16. Epiſt. 26 ad Tironem ſic habet : *Sicut olim matrem meam facere memini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe , quæ furtim eſſent exſiccatæ.*

Naſo tetigiſſe.] Fortè ſolebant avari olfactu explorare , num corrumpi jam inciperet vinum, quod diu ſervabant, & parcè admodum bibebant. Utrovis modo accipias, ſordes & avaritiam notat Perſius.

Diſcrepet his alius. Geminos, Horoſcope, varo
Producis genio. Solis naralibus eſt qui
Tingat olus ſiccum muria vafer in calice empta,
Ipſe ſacrum irrorans patinæ piper. Hic bona dente
Grandia magnanimus peragit puer. Utar ego, utar:

INTERPRETATIO.

Alter iſtis diſſentiat. O *Horoſcope, profert gemellos ingenio diſſimilis.* Unus *eſt qui* die *nativitatis tantùm herbas aridas ſalſugine coëmptâ callidus in vaſculo intingat, ipſe inſpergens catino piper ſacratum. Ille* verò *juvenis magno animo ingentes facultates dentibus conſumit. Ego* meis *utar, utar*, inquam:

ANNOTATIONES.

18. *Diſcrepet his alius.*] Etiamſi longè alia erit aliis mens & vivendi ratio, non mirabor: ſiquidem & gemini fratres ſæpe diſcrepant moribus.

Horoſcope.] Aſtrum natale, ſeu nativitati præſidens, è cujus ſpectatione Aſtrologi judiciarii divinant quid homini ſit eventurum in vita.

Varo producis genio.] *Varo*, id eſt, vario ac diſſimili. Vide Satir. 4. v. 12. ad hæc verba: *Fallit pede regula varo.* Quicquid verò Aſtronomi garriant, etiam ſub eadem ſtella natis diſſimilia contingere nonnunquam, certum eſt. Sic narrat Lampridius Commodum & Antoninum Marci Imperatoris filios geminos nihil ſimile in vita habuiſſe, quibus tamen paria omnia promiſerant Mathematici.

Horat. Lib 2. Satir. 1.

Caſtor gaudet equis, ovo prognatus eodem
Pugnis.

Vide A. Gellium, Lib. 14. cap. 1. ubi Genethliaci egregiè impugnantur.

19. *Solis natalibus eſt qui, &c.*] Horum geminorum fratrum alter parcus & tenax erit, & in ſua parſimonia ſolers & vafer: & vix aliquid ſibi indulgebit in feſtis dumtaxat, v. g. natalibus, quibus genio litari mos erat, & epulis operam dare

Natalibus.] Vel urbis, vel Imperatorum de quibus Ovid. in Faſtis.

20. *Tingat olus ſiccum muriâ.*] Leviter imbuat olera & herbas aliquo condimento.

Muriâ emptâ.] Salſamento quod tunc emit, nec ut alii habet in penu: quia delicias illas & cupedias rarò adhibet. Fiebat muria è thynnorum tabe, & pauperum erat & avarorum dumtaxat. At garum è ſcombro delicatorum erat ac divitum. Vide Plin. Lib 31. cap. 8. Hinc Martial. Lib. 13. Epigram. 103. de Muria.

Antipolitani fateor ſum filia thynni:
Eſſem ſi ſcombri, non tibi miſſa forem.

Vafer in calice.] Etiam callidus ad genium tunc defraudandum, quippe non niſi in vaſculo muriam coëmit & comparat, unde & intincta olera ſicca remanent ſaltem parte ſui maximâ.

21. *Ipſe ſacrum irrorans, &c.*] Cibis aſpergens modicum piper, cui parcit etiam velut rei ſacræ. Ipſe verò aſpergit, ne ſervus aut coquus pluſculum impendat.

Horat. Lib. 1. Satir. 1.

——— ——— *Congeſtis undique ſaccis*
Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris
Cogeris.

Et Lib. 2. Satir. 3.

Qui nummos, aurumque recondit, neſcius uti
Compoſitis, metuenſque velut contingere ſacrum.

Hic bona dente. &c.] Alter autem geminorum prodigus opes abligurit & dilapidat in conviviis & luxu, &c.

22. *Magnanimus*] Valde ſe generoſum velut oſtentans, dum profundit patrimonium in malos etiam uſus.

Nec rhombos ideo libertis ponere lautus,
Nec tenuem ſolers turdarum noſſe ſalivam.
Meſſe tenus propriâ vive: & granaria, fas eſt,
Emole. Quid metuas? Occa. Et ſeges altera in herba eſt.

INTERPRETATIO.

neque propterea prodigus ero apponere rhombos libertis, neque peritus dignoſcere ſubtilem turdorum ſaporem. Veſcere uſque ad tuam meſſem, & mole horrea, licet. Quid timeas? Glebas comminue. Secunda etiam ſeges herbeſcit.

ANNOTATIONES.

Peragit.] Id eſt, conficit, atterit, diſperdit.

Utar, ego utar.] Ego Perſius nec effundere velim malè bona mea, nec ſordidè iis parcere: ſed utar iis quæ uſui tantùm eſſe conſecrata, Græci proprio nomine χρήματα appellando, benè admodum oſtendunt. Sanctus Auguſt. magnum in eo malum docet, ſi *utare fruendis, aut fruaris utendis.* Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

Utar, & ex modico, quantum res poſcet acervo
Tollam.

23. *Nec rhombos ideo.*] Nolim eſſe adeo in menſa ſplendidus, ut libertini generis hominibus, ſervis in libertatem aſſertis, aliiſve infimæ ſortis, opipara ſtruam convivia.

Rhombos.] Sunt piſces exquiſiti ſaporis & magni apud Romanos pretii: dicti à rotunda quaſi figura; habent enim dextrum latus reſupinatum, ut ait Plin. Lib. 9. cap. 20. Vide Juvenal. Satir. 4. v. 39. & Satir. 11. v. 121. ibique annotata.
Horat. Lib. 1. Satir. 2.

Num eſuriens faſtidis omnia, præter
Pavonem rhombumque?

Et Lib. 2. Satir. 2.

Quid? Tam rhombos minùs æquor alebat?
Tutus erat rhombus.

24. *Nec tenuem ſolers turdarum noſſe ſalivam.*] Nolim quoque palati eſſe ſupra modum delicati, ut diſcernam turdorum ſaporem, dignoſcens mares à fœminis, ſylveſtres ab iis qui ſunt in aviario educati, cellarios à terrariis, paſtos junipero ab aliis: quod norunt *quidam gulæ dediti, tantæ ſubtilitatis palatum habentes, ut dignoſcant turdos.* Vetus Scholiaſtes: qui & addit: *turdarum dixit abuſivè, pro, turdorum.* Ut Horatius ponit:

Pene macros, arſit, dum turdos verſat in igni.

Turdarum.] *Turdi* inter volatilia celebrantur. Plin. Lib. 10. cap. 24. Athenæus, Lib. 2. cap. 24. ex Ariſtotele tria recenſet turdorum genera. Horat. Lib. 1. Epiſt. 15.

Obeſo nil melius turdo.

Martial. Lib. 13. Epigram. 92.

Inter aves turdus, ſi quis me judice certet:
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Salivam.] Quia ſapor ſalivam ciet, hinc pro ſapore ſaliva ponitur. Docent Varro Lib. 8. de Ling. Lat. Plin. Lib 23. Propert. Lib. 4. Eleg. 9.

25. *Meſſe tenùs propriâ vive.*] Quantum ex agris uno anno colligis, tantumdem impende tibi & aliis: nihilque reſerva in ſequentem annum.

Granaria emole.] Grana prioris anni mole: utere, quantum ſatis erit tibi ac familiæ tuæ; reliquum verò largire indigentibus. *Fas eſt*: æquum eſt & decet ſic te agere divinæ providentiæ confidentem

26. *Quid metuas?*] An dubitabis hornâ meſſe uti, & inſumere congeſtas in granario fruges, cum aliæ creſcant? Scilicet metuis perire fame?

Occa.] Ligone frange glebas majores; quod faciunt poſt ſationem agricolæ. Hinc verò ſignificari videtur, jam utendum eſſe granis præteritâ meſſe collectis, & de his liberaliter largiendum. Caſaubonus exiſtimat poni ſimpliciter, pro, *labora.*

Aſt vocat officium. Trabe ruptâ, Bruttia ſaxa
Prendit amicus inops: remque omnem, ſurdaque vota
Condidit: Ionio jacet ipſe in littore, & unà
Ingentes de puppe Dei: jamque obvia mergis
Coſta ratis laceræ. Nunc & de cæſpite vivo

INTERPRETATIO.

Sed revocat me *officium.* Ecce *familiaris egenus prenſat Bruttios ſcopulos, fractâ navi: & perdidit omnia bona, & preces non exauditas: ipſe* verò *proſtratus eſt in ora* maris *Ionii, & ſimul magni Dii de puppe: & modò latus navis fractæ occurrit mergis.* Huic igitur *rumpe ſtatim quidpiam de glebis*

ANNOTATIONES.

Seges altera in herba eſt.] Meſſis altera jam præparatur, unde novis granis horrea rurſum impleas.

27. *Aſt vocat officium.*] Proſopopœia avari ſeſe excuſantis: verum enimverò, inquit, non ita ſat eſt annuum proventum ſingulis annis totum conſumere, nihilque ſepoſitum reſervare. Nam ſi id fiat quod mones, unde, quæſo, ſuppeteret quo ſubveniatur calamitatibus amicorum, & morbis aliiſve malis derepentè ingruentibus? Certè officii ratio tibi parere vetat. Hæc avarus.

Trabe ruptâ Bruttia ſaxa. &c.] Reponit Perſius: quin igitur age, & protinus quod dixiſti exequere. Familiari naufrago ad Scyllam ſcopulum, rerumque omnium egenti opem fer. Vel continuatio eſt ſermonis avari prætextum hunc afferentis, ad quem reſpondebit mox Poëta: *Nunc & de cæſpite vivo frange aliquid: largire inopi. &c.*

Bruttia.] Bruttii Italiæ populi, in tertia regione, Lucanis, ut ait Strabo, conterminі: ad littus inferi maris, non procul Sicilia, in Calabria nimirum Citeriori.

28. *Prendit amicus inops.*] En amicus *trabe ruptâ*, illiſâ navi, poſt naufragium enatans evadit in littora Bruttiorum.

Virgil. Æneid. 6.

Prenſantemque uncis manibus capita aſpera montis.

Surdaque vota.] Vota quibus ſurdi fuerunt Dii Marini, & inexorabiles, in mari perdita *condidit*; ſicut in penu condita non apparent.

29. *Ionio.*] *Ionium* mare eſt ad fauces Adriatici maris, Siciliam inter & Cretam: nominatum ſeu ab Ionio Dirrachii filio, quem in illud Hercules dejecit: ſeu ab Ionum naufragio: ſeu, ut vult Solinus, ab Ionia extremæ Italiæ regiuncula

Jacet ipſe in littore.] Elegans hypotypoſis.

30. *Ingentes de puppe Dei.*] Simul cum eo jacent Dii navis tutelares ablati de puppe, ubi ſacrarium habebant, & ad quos in periculis nautæ vota nuncupant. Horum ille ſimulacra ingentia ſecum eripuit è naufragio, & magno labore abſtulit vir religioſus & pios, cui proinde juſtum eſt opitulari. Virgil.

Aurato fulgebat Apolline puppis.
Arma Deoſque parant comites.

Horat. Lib. 1. Od. 14.

Non tibi ſunt integra lintea,
Non Dii, quos iterum preſſa voces malo.

Jamque obvia mergis.] Jamque navis diffractæ tigna, & trabes ſuper mare fluitantia, obvia feruntur marinis avibus ad ea advolantibus, ut inde prædam captent.

Mergis.] *Mergus* eſt aquatica volucris, ab immergendo frequenter ſeſe, nuncupata. De ea Plinius, Lib. 10. cap. 32. & alibi

31. *Coſta ratis laceræ.*] Ligna quibus latera navis intexuntur.

Virgil. Æneid. 2.

Sectâque intexunt abiete coſtas

Ponitur & *coſta*, pro rei parte qualibet,

Frange aliquid: largire inopi, ne pictus oberret
Cærulea in tabula. Sed cœnam funeris hæres

INTERPRETATIO.

etiam immaturis: dona indigenti, ne vagetur depictus in tabella coloris marini. At

ANNOTATIONES.

ut Satir. 1. Perſ.

Ceſtam longe ſubduximus Apennino. *Nunc & de caſpite vivo, &c.*] Quid ergo moraris, inquit Poëta ad avarum, dum in talibus anguſtiis eſt amicus inops? Huic non modò debes opitulari de annuo proventu & de ſuperfluo, ſed etiam de ipſis fundis, quibus nec fas eſt parcere ad ſublevandam tantam ejus neceſſitatem & miſeriam.

Caſpite.] *Caſpes* eſt terra cum gramine: *caſpes vivus*, hic eſt ſeges ipſa adhuc in herba, & viridis.

32. *Frange aliquid.*] Detrahe, deme, ſepara quidpiam de tuo, quod egeno impertiaris.

Ne pictus oberres.] Ne cogatur mendicando victum quæritare, ſui naufragii exhibens imaginem, ex more naufragorum, de quo Satir. 1. v. 90. Item Horat. Lib. 1. Ode 5.
Et ad Piſones.

——— *Si fractis enatat exſpes*
Navibus ære dato qui pingitur

Et Juvenal. Satir. 14. v. 301.

——— *Merſâ rate naufragus aſſem*
Dum rogat, & pictâ ſe tempeſtate
tuetur.

33. *Cærulea in tabula.*] Tabellâ in qua mare cæruleum coloribus adumbratum eſt.

Sed cœnam funeris hæres negliget.] Reſpondet avarus: atenim ſi ita patrimonium effundo, iratus hæres ob imminutam hæreditatem, mortuo mihi juſta non perſolvet, ſumptus omittet & apparatus funebres. De his fusè Alex. ab Alex. Lib. 3. cap. 7. Porrò ea quorumdam erat ambitio, maximè illorum qui inglorii vixerant, ut optarent magnificum ſibi funus duci & parari: imprimis autem ferales epulas & novendiales inſtrui, eo quod in his mos erat celebrare defuncti laudes. Caſaub.

Cœnam funeris.] Tobiæ cap. 4. v. 18. ſic legitur: *Panem tuum & vinum tuum ſuper ſepulturam juſti conſtitue; & de eo noli manducare & bibere cum peccatoribus.* Quo quidem Tobias filium docet hoſpitalitatem & eleemoſynas in egenos exercendas, ad placandum Deum, & expiandas culparum reliquias: neque ſuperſtitionem Ethnicorum tueri poteſt ille locus. Enimverò apud eos cœna fuit multiplex & varia in funeribus. 1. Imponebantur rogo epulæ & cum cadavere cremabantur. Virgil. Æneid. 6.

——— ——— *Congeſta cremantur*
Thurea dona, dapes, fuſo crateres
olivo.

Apuleius Florid. 4 vel potiùs 19. *Exclamavit vivere hominem, procul ignes amolirentur, rogum demolirentur, cœnam feralem à tumulo ad menſam inferrent.* 2. Funebris erat cœna, cujus meminit Tullius 2. de Leg. n. 63. hæc nimirum dabatur amicis & propinquis, poſt exequias, maximè verò ſenibus & ætate provectis, inquit Alex. ab Alex. loco mox citato: ut per vini cibique lenimen deſiderium defuncti levaretur. 3. Ad ſepulcrum cœna deponebatur, de qua Juvenal. Satir. 5. v. 85.

Ponitur exiguâ feralis cœna patellâ.

Et hæc vocabatur ſilicernium, ſeu quod eam Umbræ ſilentes cernerent, ſeu quod ex ea non guſtarent. Sanctus Auguſtinus Serm. 15. de Sanctis eò reſpexit cùm aiebat; *Miror cur apud quoſdam infideles tam pernicioſus error increverit, ut ſuper tumulos defunctorum cibos & vina conferant, quaſi egreſſa de corporibus anima carnales cibos requirant. Epulas enim & refectiones caro tantùm requirit, ſpiritus autem & anima his non indigeat: parare aliquis ſuis charis dicit, quod ipſe devorat, & quod præſtat ventri, imputat pietati.* Superſtitioſi hujuſce ritûs reſtat adhuc

Negliget iratus, quod rem curtaveris: urnæ
Oſſa inodora dabit; ſeu ſpirent cinnama ſurdum;

INTERPRETATIO.

heres offenſus quod bona diminueris, prætermittet epulum funebre, & in urnam condet oſſa tua ſine odoribus, facilis ignorare ſive cinnamomum emittat

ANNOTATIONES.

nonnihil in Occitania & aliis quibuſdam Galliæ partibus, ubi primâ die Novembris ad veſperam inſtruitur menſa vino, pane, cibo, ad animas defunctorum quaſi paſcendas aut honorandas, & ad poſterum mane ſic inſtructa relinquitur. Plin. Lib. 10. cap. item 10. (mirandum) narrat milvos rapaces licet, & *famelicam ſemper autem nihil eſculenti rapere unquam è funerum ferculis.* 4. Epulum erat novendiale, & circumpotatio, Græcis, *περίδειπνον*, Athen. Lib. 8. cap. 7. & tunc jactabantur defuncti præconia, non ſine ambitioſis adulationibus. Hinc Græcum Proverbium: *οὐκ ἂν ἐπαινεθείης, οὐδ' ἐν περιδείπνῳ*, de homine prorſus illaudabili, in quo nihil eſt quod laudetur etiam in illis circumpotationibus, quæ ad ejus honorem poſt mortem inſtituuntur, & in cœna illa funebri, quæ tota ambitioſa eſt.

34. *Quod rem curtaveris.*] Quod tantùm de ſperatis bonis detractum ſit. Horat. Lib. 2. Epiſt. 2.

—— *Nec metuam quid de me judicet hæres,*
Quod non plura datis invenerit.

Urna.] Cineres defunctorum urnæ immiſſos in ſepulcro ſolitos condi, nemini non compertum.

35. *Oſſa inodora.* Legunt aliqui, *inhonora*, ſeque Gloſſa veteri tuentur, verùm repugnat textus ſequens.

Oſſa inodora dabit.] Sine ullis aromatibus, aut vilia dumtaxat unguenta adhibebit. De his vide Plin. Lib. 13. cap. 1. 2. 3.

Juvenal. Satir. 4 v. 108.

Et matutino ſudans Criſpinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera.

Obſervandum duplicem fuiſſe in funeribus odores fundendi rationem. Primò flores, coronas, odores ſpargebant in lectum feralem, inque ipſum buſtum; teſtantur Dion. Halicarn. Lib. 2. & alii.

Propertius Lib. 4. Eleg. 7.

Cur nardo flamma non oluere meæ?

Deinde cremato cadavere, fiebat oſſilegium, & rurſum odoribus, vino, lacte, oſſa collecta ab amicis rigabantur & à propinquis. Tibull. Lib 3. Eleg. 2. id innuit apertè. Demum conditis in ſepulcro oſſibus quotannis odores & corollas imponebant. Sanctus Hieronymus Epiſt. ad Pammachium ſic habet: *Ceteri mariti ſuper tumulos conjugum ſpargunt violas, roſas, lilia, floreſque purpureos; & dolorem pectoris ſui his officiis conſolantur.*

Seu ſpirent cinnama ſurdum.] Hæres offenſus parum curabit an aromata exquiſita ſint, utrum odorem fundant acutum, an obtuſum. Vide Plin. Lib. 12. cap. 19. ubi inter alia ſcitu digna, ſic habet: *Cinnamomum, idemque cinnamum naſcitur in Æthiopia . . . . Frutex duum cubitorum altitudine ampliſſimus, palmique minimus, quatuor digitos craſſus, ... Cinnami duo genera, candidius, nigriuſque . . . . . . Coronas è cinnamo interraſſili auro incluſas primus omnium in Templis Capitolii atque Pacis dicavit Imperator Veſpaſianus Auguſtus. Radicem ejus magni ponderis vidimus in Palatii Templo, quod fecerat Divo Auguſto conjux Auguſta aurea patera impoſitam; ex qua guttæ editæ annis omnibus in grana durabantur, donec id delubrum incendio conſumptum eſt.*

Surdum] Dura quidem hæc Perſii metaphora, durior tamen Horatii, quem imitatus eſt. Lib. 2. Satir. 8.

Seu

Seu ceraſo peccent caſiæ neſcire paratus.
Tune bona incolumis minuas? Et Beſtius urget
Doctores Graios: ita fit, poſtquam ſapere urbi
Cum pipere & palmis venit noſtrum hoc maris expers;

INTERPRETATIO.

*odorem obtuſum, ſive caſia ceraſo ad*mixto *vitiata ſit.* Itane verò *tu valens decurtes rem?* Inquiet. *Et Beſtius inſectatur preceptores Græcos: ſic agitur, ex quo noſtra hæc ſapientia carens maſculo* robore *advenit* in *civitatem, cum*

ANNOTATIONES.

Fervida quod ſubtile exſurdant vina palatum.

36. *Seu ceraſo peccent caſia.*] Neque ſollicitus erit putane ſit caſia, an adulterata, admixto gummi, vel cortice è ceraſo. Plin Lib. 12. cap. 9. *Adulteratur amygdalâ nuce. cætera ejus genera cortice ſcordaſti: ita vocatur arbor æmula gummi: quod ſemel dixiſſe & in cæteros odores ſatis ſit.*

Perſ. Satir 2. v. 64.

Corrupto caſiam diſſolvit olivo.

Ceraſo.] Plin. lib. 15. cap. 25. *Ceraſi*, inquit, *ante victoriam Mithridaticam L. Luculli, non fuere in Italia ad urbis annum 680. Is primum vexit è Ponto, annisque 120. trans Oceanum in Brittaniam uſque pervenere. Eadem in Ægypto nullâ curâ potuere gigni, &c.*

Caſia.] Plin. lib. 12 cap. 19. antè cit. *Frutex eſt caſia*, inquit, *juxtaque cinnami campos naſcitur, &c.*

Neſcire paratus. Id eſt, non admodum animadvertens, vel diſſimulans, præ negligentia, ira, offenſione.

37. *Tune bona incolumis minuas?*] Pergit avarus: itane verò cum vigeas & valeas, nullaque ægritudine aut calamitate coactus, profundes & diſperdes bona, quæ ad me hæreditario jure pertinent; inquiet mihi hæres meus.

Et Beſtius urget.] Alii legunt, *Sed Beſtius, &c.*

Beſtius.] Nomen imperiti & bruti hominis, de quo Horatius lib. 1. Ep. 15. ubi nonnulli tamen legunt, *Mænius.* Doctiores tamen ex vetuſtis codicibus legunt, *Beſtius*, quem Horatius ut voracem & helluonem exhibet.

Beſtius urget doctores Graios.] Hæredipeta ille avidus accuſat Philoſophos; qui liberalitatem & munificentiam commendantes ac ſuadentes, in cauſa ſunt cur minora hæredibus relinquantur.

38. *Doctores Graios.*] Græcos poni pro Philoſophis, jam diximus Sat. 5. & 5. verſu ultimo. Hîc verò cum aliis quibuſdam intelligo Romanos Græcam Philoſophiam ſectantes.

Ita fit poſtquam, &c.] Sic vivitur lautè, & in epulis ac munificentia opes conſumuntur, ex quo Græca ſapientia Romam venit cum mercibus peregrinis & tranſmarinis. O morem novum juxtà ac pernicioſum! inquit ille Beſtius. Vide Lactant. lib. 3. cap. 16. ubi ſapientiam quaſi nuper advectam cum ſaporis mercibus proponit, citatque locum hunc Perſii, item Senecæ verba hæc; *Nondum ſunt mille anni, ex quo initia ſapientiæ nata ſunt.*

Et Lucretium canentem,

Denique natura hæc rerum, ratioque reperta eſt
Nuper, & hanc primum cum primis ipſe repertus
Nunc ego ſum in patrias qui poſſum vertere voces.

Sapere.] Sic Satir. 1. *Noſtrum illud vivere triſte.*

Urbi.] Per antonomaſiam, pro Roma.

39 *Cum pipere & palmis, venit.*] Vide Perſ. Satir. 5. v. 136. & Plin. lib. 15. cap 29. ubi ait, antequam piper reperiretur, baccas in uſu fuiſſe, illiuſque vicem obtinuiſſe. *Palmis*, ſeu arboribus, ſeu earum fructibus, qui dactyli vocantur. Vide Plin. lib. 13. cap. 4.

Fœniſecæ craſſo vitiarunt unguine pultes.
Hæc cinere ulterior metuas? At tu meus hærès
Quiſquis eris, paulùm á turba ſeductior, audi.
O bone, num ignoras? Miſſa eſt à Cæſare laurus

INTERPRETATIO.

ſipere & palmis, ſectores fœni infecerunt pultes unctura pingui. An *iſta formides* cùm eris *ultra cineres? Tu verò quicumque futurus es meus hæres, tantiſper remotus à plebe, auſculta. O bone* vir, an illud *neſcis? Imperator miſit*

ANNOTATIONES.

Juvenal. Satir. 3. v. 83.

Advectus Romam quo pruna & coctona vento.

Noſtrum hoc maris expers.] Locus etiamnum obſcurus, necdum ſatis explicatus, poſt tot doctorum Interpretum lucubrationes. Quidam ſic intelligunt; noſtra, id eſt, Romanorum Philoſophia à Græcis invecta, *maris expers*, id eſt, ſalis, ſeu ſine ſale, hoc eſt, inſulſa & corrupta. Caſaubonus tamen explicat; *maris expers*, id eſt, maſculæ virtutis majorum noſtrorum expers. Aliis, *maris expers*, eſt quæ mare non tranſierit, ſed minimè placet.

40. *Fœniſecæ craſſo vitiarunt unguine pultes.*] Ex eo tempore adeo ſunt omnia depravata, ut viliores quique ruſtici, quales ſunt qui fœnum ſecant, lautitias quæſiverint. Hinc ciborum ſimplicitatem additis condimentis *vitiarunt*, & quaſi violarunt, atque admiſcere pulti cœperunt adipem, antè ſimplicioribus contenti cibis.

Juvenal. Satir. 11. v. 79.

Ipſe focis brevibus ponebat oluſcula, quæ nunc
Squallidus in magna faſtidit compede foſſor.

Unguine.] *Unguen*, unctura, condimentum. *Solent ruſtici cùm oleum defuerit, pecudum adipe in pultem miſſe, pro oleo uti*; inquit vetus Gloſſa.

Pultes.] Cibus erat vetuſtiſſimus è farina & aqua; interdum & ex caſeo, melle, & ovis decoctis. Romanis olim pro pane fuit puls: Plin. lib. 18. cap. 8 & Valer. Maxim. lib. 2. cap. 5. Pultis autem paulò diverſæ meminit Athen. lib. 14. cap. 15. & 16. Caſaubonus ad hoc caput 15. Athen. multa ſuo more profert reconditæ eruditionis, & diſcrimen ponit inter πόλτοι Græcorum è farina fabacea tantùm, & Romanorum pultem, quam Græcis ignotam fuiſſe ex Plinio affirmat, & cui multa alia admiſcebantur.

41. *Hac cinere ulterior metuas?*] Inſurgit in avarum Poëta: ſcilicet times quæ tibi mortuo ſunt eventura. O ſtultus, qui poſt mortem hæredem metuis!

Horat. loco antè cit.

Nec metuam quid de me judicet hæres. &c.

Virgil. Æneid. 2.

——— *Facilis jactura ſepulcri eſt.*

Cinere.] Cineres dicit, quia cadavera comburebantur, ut antè dictum eſt.

At tu meus hæres.] At ego non metuo hæredis minas, quin illi ipſi occino ſumptus à me faciendos.

42. *Paulum à turba ſeductior.*] Poſtpoſitis & neglectis vulgi opinionibus, ignorantiâ, odio.

Perſ. Satir. 5. v. 96.

Secretam gannit in aurem.

43. *O bone, num ignoras?*] Adeone es imperitus rerum, ut ignores quæ publicè jactantur? Neſcis nemini licere non eſſe liberalem in lætitia communi, & jubente munificentiam Imperatore?

Miſſa eſt à Cæſare laurus.] Neſcis Caium Caligulam miſiſſe ad S. P. Q. R. literas lauro coronatas & vinctas (ex

Inſignem ob cladem Germanæ pubis, & aris
Frigidus excutitur cinis: ac jam poſtibus arma;
Jam chlamydas regum, jam lutea gauſapa captis;

INTERPRETATIO.

laurum ob ſtragem memorandam juventutis Germanicæ: atque jam favilla frigida amovitur ab altaribus: & Cæſonia nunc arma; nunc Paludamenta Imperatorum collocat ad valvas templorum; nunc parat captivis gauſapa

ANNOTATIONES.

more) & triumphum juſſiſſe parari, quod Germanos debellarit, atque in omnium bona jus ab eo datum ſuis procuratoribus, ut ait Sueton. loco mox citando.

Cæſare.] A Julii Cæſaris temporibus omnes Imperatores Cæſares appellati.

Laurus.] Literæ laureatæ, de quibus ſicut & de lauro victoriæ indice, Plin. lib. 15. cap. 30. Tit. Liv. lib 5. Ammian. Marcell. lib. 15. Martial. lib. 7. Epigram. 4. 5. 7. & alibi. Mos erat olim, ut quoties inſigni victoriâ Conſules potiti eſſent, ob res proſperè geſtas, laureatis faſcibus prælatis incederent. Literas etiam laureatas Romam mitti, aut nuncios cum jaculis laureatis advenire, navemque laureatam aut vittatam felicis victoriæ nuncium eſſe, ac læta & magna ſignificare, animadverſum eſt. Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 27.

44. *Inſignem ob cladem.*] Ironicè, de Germanica una Caligulæ expeditione, in qua nihil dignum laude ab eo geſtum eſt. Vide Sueton. in Caligula, cap. 45. & ſeq ubi Imperatoris ſtolida ambitio, fictæque victoriæ referuntur.

Germana pubis.] Juventutis Germanicæ. Synecd. Portò Germania ampla eſt Europæ regio ſatis cuique nota: cujus populi quondam Teutones, dehinc Alemanni, poſteà Germani vocati ſunt. Strabo, alii.

45. *Aris frigidus excutitur cinis.*] Id eſt, poſtremi ſacrificii reſidui cineres amoventur, novus ignis, nova ſacra inſtaurantur, ex more; quando enim nuntiata erat victoria, ſacra publicè fiebant, ad gratias Diis perſolvendas, & pro incolumitate Imperatorum. Teſtantur Dio, Herodianus, alii.

Poſtibus arma.] Enumerat omnes triumphi apparatus. Jam templorum valvis ſeu columnis jubet affigi ac ſuſpendi arma hoſtibus detracta, eorumque ſpolia.

Virgil. Æneid. 7.

Multaque præterea ſacris in poſtibus arma,
Captivi pendent currus, curvæque ſecures, &c.

Horat. Lib. 4. Od. ult.

Et ſigna noſtro reſtituit Jovi
Direpta Parthorum ſuperbis poſtibus.

46. *Chlamydas Regum.*] Paludamenta Imperatorum & Ducum ſubactorum. Veſtis erat militaris pallio brevior & ſtrictior, cujus uſum Romanis invexit Numa Pompilius (auctore Suidâ) legatione Iſaurorum acceptâ, & formâ habitûs eorum animadversâ, veſtem Regiam cum Senatoria conjungens. De variis veſtium generibus vide Alex. ab Alex. lib. 5 cap. 18.

Lutea gauſapa captis.] Veſtes militares villoſas crocei coloris: ſtramenta quibus in caſtris utuntur milites, è pellibus facta præparari jubet captivis, quibus illi induti, ex more, in triumpho ducantur De gauſape, vide quæ Martial. Lib. ult. Epigram. 15. & 145. Præterea gauſapa ſive gauſapia, ut eſt apud Priſcian. lib. 4. ſunt tapetia ſive periſtromata, quibus menſæ teguntur; teſtis Scaliger. Martialis citreas menſas gauſapibus tegi oſtendit, id eſt, tapetibus pretioſis, vel mantilibus: Lib. ult. Epigram. 138.

Nobilius villoſa tegant tibi gauſapa citrum.

Vide Perſ. Satir. 4. v. 37.

Eſſedaque, ingenteſque locat Cæſonia Rhenos.
Diis igitur, Genioque Ducis centum paria, ob res

INTERPRETATIO.

flava, & currus, & Rhenanos proceros, Ergo propter bella præclarè confecta, edam

ANNOTATIONES.

47. *Eſſedaque.*] Belgarum & Germanorum Rhenicolarum vehicula, è quibus olim depugnabant, & totarum ingruentium ſtrepitu, impetuque, hoſtium ordines proterebant aut perturbabant.

Virgil. Georgic. 3.

Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.

Horum & meminit Cæſar Comment Lib. 4. & 5. de Bello Gallico: & alii.

Ingenteſque locat Cæſonia Rhenos.] Accolas Rheni, grandis ſtaturæ. Sueton. Calig. cap. 47. *Gallorum quoque proceriſſimum quemque, ac nonnullos è Principibus legit ac ſepoſuit ad pompam.* Hos omnes triumphi apparatus diſponit Cæſonia per procuratores, vel ipſa; quippe quæ bellis etiam ſeſe immiſcebat: quamque, ut refert Sueton. c. 25. *Caligula ſæpe chlamyde, peltaque, & galea ornatam armatamque, & juxta adequitantem militibus oſtendebat.*

Cæſonia.] Caligulæ uxor, mulier perditæ libidinis & laſciviæ ab Imperatore conſtanter adamata, cui etiam philtrum miſcuiſſe & propinaſſe dicitur Quod ſcribit Joſephus Antiq. Lib. 19. & Sueton. cap. 50. *Creditur*, inquit, *potionatus à Cæſonia uxore amatorio quidem medicamento, ſed quod in furorem verterit.* Vide Juvenal. Satir. 6. v. 610. & 615. ibique annotat.

Rhenos.] *Rhenus* fluvius Europæ celeberrimus Germaniam a Gallia ſeparat, fluit è Rhæticis Alpibus, rigat Alſatiam, Palatinatum, Agros Colonienſes, Bataviam.

48. *Diis igitur, &c.*] Ego itaque (ait Perſius ad hæredem) lætitiæ publicæ & Imperatoris voluntati indulgens non parcam ſumptibus: (nec tu auſis mutire contrà) Ego, inquam, *Diis* victoriæ auſpicibus atque auctoribus; *Genioque Ducis*, id eſt, Imperatoris Caligulæ ſacrificabo, &c.

Genioque Ducis.] Per Genium ſui Principis quaſi per Numen jurabant Veteres: ac ſi quis pejeraſſet, pœnas dabat. Unde Tertullianus, *Citius per omnes Deos, quàm per unum Genium Cæſaris pejeratur.* Et Sueton. cap. 27. ait de Caligula; *Multos honeſti ordinis deformatos prius ſtigmatum notis, ad metalla, aut ad viarum munitiones, aut ad beſtias condemnavit, aut beſtiarum more quadrupedes caveâ coercuit, aut medios ſerrâ diſſecuit; nec omnes ex gravibus cauſis; verùm malè de munere ſuo opinatos, vel quod nunquam per Genium ſuum dejeraſſent.*

Centum paria induco.] Duplicem hecatomben explicant aliqui, minùs benè, ut opinor: meliùs alii, *centum paria* gladiatorum, quorum ſanguine placentur Dii, & Imperatoris Genius. Horat. Lib. 2. Satir. 3.

Ni ſic feciſſent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum . . .

Quod ſi cui videtur mirum quod privatus gladiatorium munus exhibeat, meminerit quod refert Suetonius c. 47. *Scripſiſſe ad procuratores ſuos Caligulam, ut quàm minimâ ſummâ & impenſâ, triumphum tamen quàm poſſent magnificentiſſimum appararent, & quantus nunquam alius fuiſſet; quando in omnium hominum bona jus haberent.* Ergo, quod vult Caſaubonus ſatis veriſſimile eſt, datâ nempè eâ poteſtate in facultates civium, coactos privatos de ſuo quemque ſumptus & impenſas ad triumphi pompam conferre, & contuliſſe. Quod reſpicit hoc loco Perſius

Ob res egregiè geſtas.] Ob inſignem

Egregiè geſtas, induco: quis vetat? Aude.
Væ, niſi connives. Oleum artocreaſque popello
Largior; an prohibes? Dic clarè. Non adeo, inquis;
Exoſſatus ager juxtà eſt. Age, ſi mihi nulla

INTERPRETATIO.

centum paria gladiatorum Numinibus, & Genio Principis. An aliquis prohibebit? Audete vetare ô hæres. At *væ tibi, ſi non diſſimulas.* Præterea *distribue plebi oleum & artocreas. Num vetas? Eloquere apertè. Non ita, ais, prope eſt ager ſine oſſibus. Perge, ſi nulla nunc mihi reſidua è patris ſororibus,* ſi *nulla*

ANNOTATIONES.

Germanorum cladem, & partam feliciter à Caligula de hoſtibus victoriam. Ironicè, ut ſuprà.

49. *Quis vetat? Aude.*] Num auſis refragari, ô hæres, & deterrere me à conſilio quod cepi?

50. *Væ, niſi connives.*] Impendet tibi malum, ſi fortè non aſſentiaris, aut ſaltem diſſimules: nam vel Imperatorem infenſum & ultorem nanciſcere, vel me iratum, & majores inde ſumptus facientem, ut cupiditatem tuam & avaritiam diſcrucien. Paulò pòſt:

—— *Nunc nunc impenſius unge,*
Unge puer caules.

Væ.] Formula malè precandi, idem valens ac ſi quis mittatur in malam crucem.

Connives.] Cic. pro Cælio: *Dii immortales, cur interdum connivetis in hominum ſceleribus maximis?* Id eſt, clauſis quaſi oculis non videre videmini

Oleum artocreaſque popello largior.] Populo inſuper epulum & congiarium dabo, ad celebrationem victoriæ. Licet hoc ſoleat non à privatis ſed ab Imperatoribus fieri. Sueton. Jul. Cæſ. cap. 38. *Epulum ac viſcerationem dedit, & poſt Hiſpanienſem victoriam duo prandia.* Et Domitian. c. 4. *Congiarium populo ter dedit, atque largiſſimum epulum; Senatui, Equitique Panariis, plebi ſportellis cum obſonio diſtributis.*

Artocreas.] Vox è duplici facta, ἄρτος enim *panis*, κρέας, *caro*: ſignificat cibum è pane carneque minutatim conciſâ. Alii viſcerationem interpretantur hoc loco.

51. *An prohibes?*] Vetaſne iſtam meam largitionem? *Dic clarè*: quid muſſas? Aperi mentem & animi tui ſententiam de me.

Non adeo, inquis, &c.] Non adeo fertilis & opimus eſt fundus tuus, ut hæreditatis tuæ avidus ſim, & vetare velim quin prorſus in largitiones effundas. Vel, non ita dives es, ut his ſufficere poſſis. Alii ſenſum ſeparant hoc modo: non adeo tuæ largitioni adverſor; ſuppetit enim, haud procul, mihi ſatis fœcundus ager, quo ego contentus ſum, inquit hæres. Sunt qui verbum juris hic accipiant, hoc ſenſu: *non adeo*, neque adire volo hæreditatem tuam. Quo deſignari volunt extraneum eſſe illum Perſii hæredem non autem neceſſarium & ſuum, ex Inſtitut. Juſtin. lib. 2. tit. 19. Docta quidem & ſubtilis interpretatio, verum magiſne genuina? Mihi prior ſententia præferatur.

52. *Exoſſatus ager.*] Duplici & contrario ſenſu poteſt accipi. vel exhauſtus, & jam ſine ſucco & bonitate. Ita paſſim apud Plautum *exoſſare* ponitur pro, enervare, comminuere, debilitare. Vel *ager exoſſatus*, idem eſt ac lapidibus expurgatus, adeoque opimus & benè cultus. Ovid. Metamorphoſ. 1,

—— *Lapides in corpore terra*
Oſſa reor dici.

Juxtà eſt.] Prope urbem in ſuburbano loco ſitus, & hinc pluris æſtimandus.

Age, ſi mihi nulla.] Verba Perſii ad hæredem illum irritatum verbis, & quaſi jam excandeſcentem. Age, in-

Jam reliqua ex amitis, patruelis nulla, proneptis
Nulla manet: patrui ſterilis matertera vixit,
Deque avia nihilum ſupereſt: accedo Bovillas
Cliuvumque ad Virbî. Præſto eſt mihi Manius hæres;
Progenies Terræ? Quære ex me, quis mihi quartus

INTERPRETATIO.

patrui filia, nulla filia neptis ſuperſtes ſit: ſi patrui matris ſoror vitam egit ſine prole, & de avia nihil reſtat: vado ad *Bovillas & ad Virbii declivé.* Illic *Mannius ultrò erit mihi hæres;* Scilicet *Terra filius? Interroga me, qui nam mihi ſuus quartus parens. Non facilè* dicam, at *nihilominus proferam.*

ANNOTATIONES.

quit, detrecta. & ne adi hæreditatem: Ego certè non reformidem genus illud infamiæ apud Romanos timeri ſolitum carere ſcilicet hæredibus, qui funus curent, &c. Quod ſi aliunde non ſuppetant, en præſto eſt Mannius hæres; & hic mihi ſufficit.

53. *Jam reliqua ex amitis.*] *Amita* eſt patris ſoror, quaſi patri meo plus amata, inquiunt: ſolent enim ſorores præ fratribus diligi, ſive id ſexus facit, ſive perſonarum diſſimilitudo, quæ minus habet æmulationis & invidiæ

Patruelis.] *Patrueles* dicuntur e duobus fratribus editi; conſobrini verò, qui è duabus ſororibus.

Proneptis.] Eſt nepotis aut neptis filia.

54. *Patrui.*] *Patruus* eſt patris frater: ſicut avunculus frater matris. Porrò notat Caſaubonus in multis vetuſtis codicibus jungi vocem hanc cum ſequentibus, ut patrui matertera ſterilis fuiſſe intelligatur, bono ſenſu quidem, ſic enim etiam remotiſſima cognatio deeſſe ſignificabitur.

Matertera.] Soror matris, quaſi mater altera: *ſterilis*, ſtirpe ac filiis carens.

55. *Deque avia nihilum ſupereſt.*] Si denique aviæ nulla ſtirps; poſteri nulli vivant: adeoque nemo certus mihi propinquus adſit, qui capeſſat hæreditatem; ſcis quid faciam? Obvium quemque hæredem inſtituam, quamvis non aliâ ratione mihi cognatus ſit, quàm quòd è terra uterque progeniti factique ſumus. *Avia* mater eſt patris aut matris.

Bovillas.] Vicus eſt in Appia via ad undecimum ab urbe lapidem, prope quem interfectus à Milone Clodius, cum rediret ab Aricia non hinc procul ſita, ut ſcribit Aſcon. Pæd. Porrò *Bovilla* quaſi villa bovis, dicitur, *eo quod olim in Albano monte ab ara fugiens taurus jam conſecratus, ibi comprehenſus eſt.* Vetus Schol. Sedes erat frequens mendicis; quia tritum iter.

56 *Clivumque ad Virbi.*] Collis iſte quatuor millibus ab urbe diſtans nomen accepit ab Hippolyto, qui ibi colebatur ſub nomine Virbii, ex quo bis vir & bis vivus fuit, id eſt, à Diana revocatus ad vitam, poſtquam diſcerptus fuiſſet, ut notum eſt cuilibet, ex Æneid. 7. Ov. Faſt. 3. & 6. Metam. 15. Fab 45.

Manius.] Ignobilis quilibet & ignotus, mendicus quiſpiam Aricinus, ſimilis Manio illi, qui (ut ait Feſtus) Dianæ agrum & lucum conſecravit. Titium Romæ Proverbium erat, *Multi Manii Ariciæ*; quia deinde plures ab illo oriundi illic virtute claruerunt. Quod autem pauperes & mendici adeſſent in ea regione frequentes, patet ex Juvenale, Satit. 4. v. 117.

Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes.

Et Martial. Lib. 12. Epigram. 32.

Irus tuorum temporum ſequebaris;
Migrare clivum crederes Aricinum,

57. *Progenies terræ.*] Reſpondet Perſio hæres ille, de quo paulò ſuprà:

Sit pater, haud promptè, dicam tamen. Adde etiam unum,
Unum etiam: Terræ eſt jam filius: & mihi ritu
Manius hic generis propè major avunculus exit.
Qui prior es, cur me in decurſu lampada poſcis?

INTERPRETATIO.

Adjice vel unicum, imò unicum; jam eſt Terra progenies: & Manius ille prodit ferè mihi major avunculus ordine ſtirpis. Tu verò *qui anterior es, quare petis à me facem in curſu?*

ANNOTATIONES.

ſcilicet hæredem inſtitues Terræ filium, *Gigantum fraterculum*, ut ait Juvenalis Satir. 4. v 98. hominem ignobilem; ſpurium, cujus ignorantur parentes & proſapia? &c.

Quare ex me quis, &c.] Quidni? inquit Perſius. Tam Manius erit mihi hæres & propinquus, quàm quiſpiam remotâ cognatione affinis, de quo perinde dubitare fas mihi ſit, ac de Manio; qui, ut cæteri, mecum ab una origine procreatus, ut dixi, nempe à Terra communi omnium parente, ſaltem eâ ratione conjunctus eſt.

Quis mihi quartus ſit pater.] Quis abavus meus.

58 *Haud promptè, dicam tamen.*] Non facilè quidem & promptum indicare abavum meum; id tamen fortaſſe præſtare potero.

Adde etiam unum, &c.] Quod ſi ulteriùs repetas, ac vel unum ſuperiùs, & retrò cognationis gradum ſcruteris; & poſcas quis atavus mihi fuerit, jam hærebo: erit enim is mihi tam ignotus, quàm iſte, quem *Terra progeniem* appellaſti.

59. *Terra eſt jam filius.*] Ex Empedoclis ſententia & aliorum quorumdam veterum Philoſophorum, qui natos è Terra primos homines cenſuere, cum alii ex aqua factos, ſicut & alia univerſa, opinarentur. Huc etiam facit quod hominem ab humo veteres dixere. Porrò quod per *Terra filium* homo nihili ſignificetur, & obſcurus, patet ex Tullio ad Atticum ita ſcribente: *Huic Terra filio committere epiſtolam tantis de rebus non audeo.* Tertul in Apologet. *Dictus Saturnus Terra Cælique filius, quia ignoti, vel ex inopinato apparentes de cœlo ſupervenire dicuntur; ſicut Terra filios vulgus vocat, quorum genus incertum eſt: gigantoſque hac ratione terra filii appellantur.* Vide Cœl. Rhodig. Lib. 10 cap. 18.

60. *Major avunculus exit.*] Manius ipſe videri poſſit cognatus, & in ſtemmate major avunculus ſcribi; ſiquidem alius nemo prodit & præſto eſt, qui gradum hunc & locum inter majores meos, & in ordine ſtirpis & cognationis meæ, jure potiori ſibi queat vindicare. *Major avunculus* eſt avi vel aviæ frater: aut etiam avi aviæque avunculus, ut placet Feſto.

61. *Qui prior es*] Tu verò, ô legitime hæres, cum ſenior me ſis & natu major, cur à me hæreditatem ſperas, qui ſum junior & in curſu vitæ poſterior? Vel, tu qui Manio potior mihi es, & verè cognatus, cur dum vivo, hæreditati meæ inhias ante legitimum tempus, ſcilicet ante abſolutum vitæ ſtadium? Certè curſor non petit lampadem ab alio ante decurſum ſpatium: nunquam verò in ipſo curſu, nec prior a poſteriore, ſed contrà.

Cur me in decurſu lampada poſcas?] Allegorica locutio deſumpta à λαμπαδηδρομία. Nempe, ut ait Suidas, Lampadis tria feſta ſunt apud Athenienſes, Panathenæa, Vulcanalia, Promethea. De Promethei Sacris hîc mentio eſt, in quibus juvenes accenſas tædas geſtantes decurrebant, certabantque, quis ad ſcopum primus perveniret non extinctâ face. Primus defatigatus proximo, is poſteà defeſſus alteri, & deinceps alius alii tradebat ardentem facem, donec metam pertingerent. Ea quidem ara Promethei in Academia

Sum tibi Mercurius : venio Deus huc ego, ut ille
Pingitur; an renuis? Vin' tu gaudere relictis?
Deeſt aliquid ſummæ : minui mihi; ſed tibi totum eſt,
Quicquid id eſt Ubi ſit fuge quærere, quod mihi quondam
Legârat Tadius, neu dicta repone paterna:

INTERPRETATIO.

Sum tibi velut *Mercurius. Ego* tibi *Deus accedo iſtinc, ſicut ille depingitur. An recuſas? Viſne tu frui iis quæ relinquo? Atenim ſummæ nonnihil detractum eſt,* Nempè *detraxi mihi. Tibi verò quodcumque illud eſt, integrum eſt. Cave ſciſcitari ubinam ſit* id *quod olim Tadius* teſtamento *reliquerat mihi : neve*

ANNOTATIONES.

fuit, à qua ad urbem curſus erat cum accenſis ejuſmodi facibus. Vide Alex. ab Alex. Lib. 5. cap. 8 Hujus conſuetudinis meminerunt Varro 3. cap. 16. de Re Ruſtica, ubi ait, *Nunc curſu lampada tibi trado*; id eſt, tibi dicendi vices trado. Cicero ad Herenn. 4. *Non enim, quemadmodum in palæſtra, qui tædas ardentes accipit, celerior eſt in curſu continuo, quàm ille qui tradit : ita melior Imperator novus qui accipit exercitum, quàm ille qui decedit : propterea quod defatigatus curſor dat integro facem; at hic peritus Imperator imperito exercitum.*

Et ante illos Lucretius Lib. 2. v. 77.

Inque brevi ſpatio mutantur ſæcla animantum,
Et quaſi curſores vitaï lampada tradunt.

62. *Sum tibi Mercurius.*] Ne me ut propinquum, te ut hæredem certum, meam hæreditatem quaſi tuam tibi que jure debitam jam nunc intuere; ſed potiùs finge tibi me eſſe velut Mercurium, qui tibi ἕρμαιον, inſperatum & fortuitum theſaurum & lucrum annuntio, indico, oſtendo capiandum.

Venio Deus huc ego.] Inopinati & indebiti lucri Deus, ut diximus, Sat. 2. v. 11. ad verba hæc *Dextro Hercule.*

Ut ille pingitur.] Mercurius pingebatur manu tenens crumenam pecuniâ gravidam & turgentem. Suidas, Macrobius.

63. *An renuis?*] An non vis bona mea velut gratis data accipere & adventitia?

Horat. Lib. 2. Satir. 3.

——— ——— ——— *Excors*
Rejectâ prædâ, quam præſens Mercurius fert.

Vin' tu gaudere relictis?] Viſne potiri hæreditate meâ, poſt mortem meam, quantula fuerit illa?

64. *Deeſt aliquid ſummæ.*] Fortaſſe dices, partem ejus aliquam à me abſumptam fuiſſe. At ego tibi reſpondeo, *minui mihi*: &, quicquid detraxero tandem, id mihi non tibi detractum: & ſi quid perit, perit mihi cujus totum eſt; ex regula Juris.

Sed tibi totum eſt quicquid id eſt.] Quandoquidem ex Legibus & Jure, tuum nihil eſt aut eſſe poteſt quandiu vivo, quodcumque ego moriens reliquero, hoc tibi totum erit atque integrum.

65. *Ubi ſit fuge quærere*, &c.] Porrò ne repoſcas à me rationem bonorum quæ olim habui, quæque aliquis mihi teſtamento legârit : nam malè tibi verterer.

66. *Tadius.*] E majoribus quiſpiam, vel quilibet alius teſtator. Metonymia. Quidam codices habent, *Statius*, alii, *Stadius*.

Neu dicta repone paterna.] Neque mihi ingere & objice monita liberis ſolita dari à patribus avaris, de quibus Horatius Lib. 1. Epiſt. 1.

——— *Quærenda pecunia primum eſt:*
Virtus poſt nummos: hæc Janus ſummus ab imo
Perdocet: hæc recinunt juvenes dictata, ſenesque

Fœnoris

Fœnoris accedat merces; hinc exime ſumptus.
Quid reliquum eſt? Reliquum? Nunc nunc impenſiùs unge,
Unge puer caules. Mihi feſtâ luce coquatur
Urtica, & fiſsâ fumoſum ſinciput aure,

INTERPRETATIO.

mihi repone monita patrum; addatur uſura lucrum: inde tuas impenſas deſume: ecquid reſiduum eſt? Reſiduum quæris? O famule, jam jam perfunde braſſicas, perfunde copioſiùs. Scilicet, die feſto mihi coquatur urtica, & pars anterior capitis porcini fumo perfuſa, auriculâ perforatâ, ut nepos ille tuus

ANNOTATIONES.

Lave ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto.

Et Juvenalis fusè, Satir. 14.

——— *Juvenes hortatur* ———
——— *Cogis minimas ediſcere ſordes*, &c.

Paterna.] Benè monet Caſaubonus de ſuo patre non loqui Perſium, qui puer ſexennis amiſerat patrem Flaccum; cujus & famæ nec detrahere debeat nec velit bonus filius.

67. *Fœnoris accedat merces.*] Aut paternum eſt monitum: exerce fœnus; ne otioſam & infructuoſam ſine pecuniam tuam; quæſtum fac, datis ad uſuram nummis; atque pro mutuo mercedem cape: aut verba ſunt hæredis cum Perſio rationem ineuntis, ut mox explicabimus.

Hinc exime ſumptus.] Fortaſſe & hoc monitum eſt paternum; ne quid detrahe ſorti capitali bonorum, ſed potiùs è fœnore & uſuris habe & deſume neceſſarios alendæ familiæ ſumptus. Vel hæredis verba ſunt, & ſenſus erit: computemus quæ & quanta ſive è patrimonio, ſeu e legatis Tadii nactus es, ô Perſi; his addantur & accedant uſuræ: jam inde legitimas impenſas tuas eximamus. Demùm videamus quid ſit reſidui ex his omnibus, quidque mihi ſit obventurum.

68. *Quid reliquum eſt?*] Quid jam ſupereſt è tot facultatibus, quas poſſediſti?

Reliquum.] Cum indignatione reſpondet Perſius; itane verò mecum inis rationem, quaſi cum diſpenſatore hæres. Scilicet poſſeſſa computas, ſumptus excutis, reliquum quid, & ubi ſit, poſtulas? Age hæres, deinceps curam hanc eximam tibi.

Nunc, nunc impenſiùs unge, &c.] O famule, lautiorem in dies menſam inſtrue; conſumantur bona mea univerſa, ut indignis hæredibus nihil reliquum ſit.

69. *Unge puer caules.*] Horat. lib. 2. Satir. 3.

*Ungere ſi caules oleo meliore caputque
Cœperis.*

Porrò *caules* poſuit pro quolibet edulio, poſt Horatium.

Mihi feſta luce coquatur, &c.] Non ita ſum fatuus ut genium defraudare velim ad locupletandos hæredes, & damno meo lautitias illis ſuppeditare, parcus ob hæredis curam, ut ait Horat. Lib. 1. Epiſt. 5.

Et Juvenal. Satir. 14. v. 136.

——— *Cum ſit manifeſta phreneſis,
Ut locuples moriaris, egenti vivere fato.*

Feſtâ luce.] In die feſto, quo vel parciſſimi & pauperrimi genio indulgent, & lautiùs victitant; ego oluſcula comedam? Abſit.

70. *Urtica.*] Herba vilis & nota, ab urendo vel ulcerando dicta; habet enim folia mordacia, ut ait Plin. Lib. 26. cap. 24.

Catull. Carm. 45. ad fundum ſuum.

Et me recuravi otioque & urtica.

Et fiſſa fumoſum, &c.] Caput porcinum aure perforatâ ſuſpenſum in camino ad fumum. Dimidiata porcellorum capita lautiori menſæ appoſita refert Athen. Lib. 9. cap. 8. *Fumoſum*,

Ut tuus iſte nepos olim ſatur anſeris extis,
* * * * * *
* * * * Mihi trama figuræ
Sit reliqua: aſt illi tremat omento popa venter?
Vende animam lucro: mercare; atque excute ſolers

INTERPRETATIO.

aliquando viſceribus anſerinis ſatietur?
* * * * * *
* * * * * *

Mihine reſidua erit trama figuræ, illi verò obeſus venter palpitet piæ pinguedine? Venumda vitam pro quæſtu, mercaturam exerce, & diligens perluſtra

ANNOTATIONES.

vel ut ſervetur diutiùs, aut etiam ut ſaporem contrahat acutiorem. Legunt quidam, *ſpumoſum*; ſed malè.

Sinciput.] Pars prior capitis, ubi cerebrum: ponitur hic pro vili & plebeio edulio, ut patet; quod tamen lautæ fuiſſe gulæ affirmat Plinius, & probat Athenæus loco mox citato.

71. *Ut tuus iſte nepos, &c.*] Ut ditatus quiſpiam è tuis poſteris, ò hæres, aliquando epuletur.

Nepos.] Sarcaſmus ex ambiguâ ſignificatione vocis, quæ & deſignat ſæpè hominem voracem ac luxurioſum.

Anſeris extis.] Romanis erat in deliciis anſerinum jecur, quod quidem faltilibus, (ut ait Plin. Lib. 10. cap. 22 id eſt, ſaginatis lacte, mulſo, ficu, caricâ, in tantam amplitudinem creſcit, ut anſerem ipſum adæquet magnitudine.

Unde Martial. Lib. 13. Epigramm. 58.

Aſpice quàm tumeat magno jecur anſere majus.
Miratus dices, hoc, rogo, crevit ubi?

Horat. Lib. 2. Satir. 8.

Pinguibus, & ficis paſtum jecur anſeris albi.

Juvenal, Satir. 5. v. 113.

Anſeris ante ipſum magni jecur.

Meminit & fusè Athenæus Lib. 9. c. 8.

73. *Mihi trama figuræ ſit reliqua?*] An denique me macerem, ut pingueſcat hæres? Abſit.

Trama.] Incertum eſt intelligatne ſubtegmen, quod tenuius eſt, & opponat *ventri popæ*, quod vult Turneb. Lib. 30. cap. 7. an ſtamen panni; quod filo conſtat craſſiore & magis retorto, ut disertè ait Caſaubonus: *Trama* etiam ponitur pro veſte detrita cujus villi amiſſi ſunt: metaphoricè eſt homo valdè macer, cui ſolùm oſſa reſtant, & per cujus coſtas aër quaſi tranſmeat; ex Varrone 4. de Ling. Lat. Vel cujus oſſa, venæ, nervi ſic apparent, ut in detrito panno *trama*. Unde eleganter Prudentius contra Manich. *Nervorum texturam appellat.*

74. *Aſt illi tremat.*] Hæredi autem diſtentus venter & obeſus ſubſiliat.

Omento.] Propriè eſt panniculus inteſtina ambiens & contegens, ut dixi Satir. 2. hic ponitur pro adipe, & pingui.

Popa.] Venter guloſus, lurco, popino, vel fartus popis ſeu popanis, id eſt, delicatioribus eſcis. Nam popa eſt placenta. Eſt etiam aliquando victimarius, id eſt, Sacerdotis miniſter ad mactandas victimas.

75. *Vende animam lucro.*] Concludit Perſius, ergo poſt hæc omnia quæ dixi adverſus avaritiæ ſordes, ſi tamen lubet, huic lita, & vitæ etiam periculo divitias congere, per fas etiam & nefas.

Mercare.] Longinquas mercaturæ causâ per mare per terras peregrinationes inſtitue, ut dictum Satir. 5. v. 135, & ſequentibus. Ibid. v. 137.

Verte aliquid, jura, &c.

Excute ſolers omne latus mundi.] peragra totum orbem, omnes orbis angulos ſcrutare, ut merces novas & aliis irrepertas compares & huc adve-

Omne latus mundi, ne ſit præſtantior alter
Cappadocas rigidâ pingues plauſiſſe cataſtâ.
Rem duplica. Feci; jam triplex, jam mihi quartò
Jam decies redit in rugam. Depunge ubi ſiſtam

INTERPRETATIO.

omnes orbis partes, ne ſit alius peritior applauſiſſe corpulentos Cappadocas in duro pegmate. Gemina peculium.

Jam id *præſtiti. Jam triplex, jam quadruplex, jam decuplex mihi provenit in plicam. O Chryſippe, tu repertus*

ANNOTATIONES.

hâs; & ſic diteſcas brevi. *Solers*, quaſi ſolus in arte præſtans & callidus.

76. *Ne ſit præſtantior alter*, &c.] Nec ſit quiſpiam te peritior exercendi mangonii, id eſt coëmendi mancipia, & benè curata ſaginataque carius vendendi.

77. *Cappadocas pingues*] Vetus Scholiaſtes explicat de gladiatoribus: ſed cum ipſo textu reclamant & refragantur viri doctiſſimi, & venalitios è Cappadocia ſervos intelligunt, robuſtos quidem & grandes. Cic poſt reditum in Senatu *Cappadocem modò abreptum de grege venalium diceres.*

Horat. Lib. 1. Epiſt. 6.

Mancipiis locuples eget æris Cappadocum Rex.

Porrò Cappadocia eſt Aſiæ minoris regio, cujus populi id peculiare habuerunt, quod ſervitutem libertati prætulerint. Nam a Romanis libertatem deprecati, illis permittentibus, Ariobarzanem Regem elegerunt. Vide Alex. ab Alex. Lib. 2 cap. 17.

Plauſiſſe.] Legunt alii *clauſiſſe*: alii, *paviſſe*, id eſt, benè curaſſe & enutriviſſe, ut faciliùs emptores inveniant pingues & corpulenti. Attamen amant doctiores, & retinent, *plauſiſſe*, ambiguâ quidem ſed eruditâ ſignificatione & ingenio Satirici noſtri ſatis congruâ. Itaque *plauſiſſe*, vel eſt palpaſſe manu ſervorum venalium membra, ad oſtentandam emptarientibus bonam corporis habitudinem ac nitorem: vel, ſervos laudando & applaudendo incitaſſe ad ſaltandum ea conſuetudine; imò & patrio more cantandum, quo pateret illorum agilitas & induſtria. Vide infrà. Item Juvenal. Satir. 1. v. 111.

Rigidâ cataſtâ.] Ob rigorem ſervitutis, aut duritiem ligneæ compedis, cui mancipia erant innexa.

Cataſta.] Locus erat in Romano foro, ubi venales ſervi exponebantur, ἀπὸ τοῦ καθιστάναι.

Propert. Lib. 4. Eleg. 5.

Aut quorum titulus per barbara colla pependit,
Cælati medio cùm ſaliere foro.

Item *cataſta*, lignea erat è tabulatis machina, in qua vincti proſtabant ſervi venales.

Martial. Lib 9 Epigramm. 60.

Quos arcana ſervant tabulata cataſtæ.

Meminit & Plin. Lib. 35 cap. 17. & 18. Similis huic erat ferè *cataſta* illa, in qua Martyres torquendi extendebantur: quod referunt paſſim martyrologia.

78. *Rem duplica.*] Per uſuras opes adauge.

Horat. Lib. 1. Epiſt 6.

Mille talenta rotundentur; totidem altera: porrò
Tertia ſuccedant, & quæ pars quadret acervum.

Feci.] Reſpondet per proſopopœiam avarus; non tantùm duplicavi, ſed fœnus fœnori addens, & fœnoris fœnus accipiens, rem auxi ter, quater, decies.

79. *Decies redit in rugam.*] Metaphora ducta à veſtibus quæ corrugantur propriè & plicantur; ſeu quæ in plicas & rugas contrahuntur. Unde per ſimilitudinem multiplicari opes dicuntur, dum nummis nummi accumulantur, & accreſcunt.

Depunge.] Metaphora à libra in qua certum pondus indicatur & notatur punctis, Satir. 5. v. 100. *Certo com-*

Inventus, Chryſippe, tui finitor acervi.

INTERPRETATIO.

terminaſſe tumulum tuum, indica mihi *ubinam ſtabo.*

ANNOTATIONES.

preſcere puncto neſcitis examen. Legunt alii, *depinge.* Senſus utrobique idem eſt: ſtatue præſcribe, quem opibus augendis & multiplicandis modum ponam. Ironicè hæc in avaros hydropicis ſimiles, de quibus dictum.

Quo plus ſunt potæ plus ſitiuntur aquæ.

Et Juvenal.

Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creſcit.

Ubi ſiſtam.] Alluſio ad Chryſippi præceptum, qui, ut Soriti reſpondeatur, ſiſtendum in una è propoſitionibus, aiebat. Vide infrà.

Chryſippo.] Hic Stoicus fuit Philoſophus, Zenonis, vel, ut volunt alii, Cleantis diſcipulus, vir acri ingenio: in Dialectica excelluit: quoties contra Cleantem diſputarat, ſolitus dicere, fortunatum ſe adverſus omnes, præterquam adverſus Cleantem: adeo verò ſuperbus ut Ptolemæi Regis amicitiam aſpernatus ſit, & jactaverit de ſe, non eſſet Porticus, niſi eſſet Chryſippus. Ex effuſo riſu mortuum nonnulli tradunt. Diog. Laert. Lib. 7. Cic. 1. de Natura Deorum.

80. *Inventus tui finitor acervi.*] Adunaton, ut vult Caſaubonus, id eſt, ô Chryſippe, ſi potes præſcribere, qua in propoſitione Soritis quieſcendum ſit potiſſimùm; ſi, inquam, id inveneris, & finem certum infinitæ propoſitionum congeriei ſtatueris, tum ego meæ cupiditati & avaritiæ terminum inveniam, id eſt, nunquam.

Acervi.] Soriten intelligit, quæ argumentatio eſt acervus ceu cumulus propoſitionum, quæ in infinitum progredi poſſe videntur: unde per ironiam dixit Perſius *finitor*; & addit, *tui*; quia diſſolvendæ iſtius acervalis argumentationis rationem inveſtigavit Chryſippus, & de ea quatuor Libros ſcripſiſſe fertur.

Horat. Lib. 2. Epiſt. 1.

Dum cadat eluſus ratione ruentis acervi.

Exemplum Soritis eſt apud Ciceronem Tuſcul Quæſt. 5. n. 45. ubi ſolum honeſtum eſſe bonum ſic probatur per quinque gradus: *Quicquid eſt quod bonum ſit, id expetendum eſt: quod autem expetendum, id certè approbandum: quod verò approbaris, id gratum acceptumque habendum: ergo etiam dignitas ei tribuenda eſt: quod ſi ita eſt, laudabile ſit neceſſe eſt: bonum igitur omne laudabile. Ex quo efficitur, ut quod ſit honeſtum, id ſit ſolum bonum.* Et 1. de Natura Deorum: *ſi Dii ſunt, beati ſunt; ſi beati, virtute præditi: ſi virtutis, & rationis erunt capaces:* unde concluditur illic, Deos eſſe hominibus ſimiles: quod ibidem refellit Tullius. Et certè norunt omnes Soriten non tam eſſe argumentationem legitimam, rectam, certam: quàm argutiam, & cavillationem.

FINIS.

RESECTI VERSUS TUM E JUVENALI, CUM E PERSIO, NEMINI PROBO LEGENDI.

Ex Edicto Jul. Scaligeri, cujus verba retulimus in Præfatione noſtra.

IN JUVENALI.

SATIR. I. v. 41.

ad menſuram inguinis hæres.

SATIR. II. v. 10.

cinædos.

v. 12. & 13.

ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, Medico ridente, mariſcæ.

v. 21.

Clunem agitant . . . . . ceventem

v. 49. & 50.

Tædia non lambit Cluviam, nec Flora Catullam.
Hiſpo ſubit juvenes, & morbo pallet utroque.

SATIR. III. v. 96.

vacua & plena omnia dicâs
Infrà ventriculum, & tenui diſtantia rimâ.

v. 99.

& ab inguine

v. 134

Ut ſemel atque iterùm ſuper illam palpitet?

SATIR. IV. v. 106.

cinædo

SATIR. VI. v. 34. *& ſeq.*

quod tecum puſio dormit;
Puſio qui noctu non litigat: exigit à te
Nulla jacens illic munuſcula, nec queritur quod

Et lateri parcas, nec quantum juſſit anheles.

v. 64.

Tuccia veſicæ non imperat; Appula gannit
Sicut in amplexu:

v. 128.

Adhuc ardens rigidæ tintigine vulvæ,
Et laſſata viris, necdum ſatiata receſſit:

v. 190.

Concumbunt Græcè.

v. 195.

inguen.

v. 237.

& præputia ducit.

v. 308.

micturiunt hîc;
Effigiemque Deæ longis ſiphonibus implent;
Inque vices equitant, ac Lunâ teſte moventur.
Inde domos abeunt. Tu calcas, luce reversâ,
Conjugis urinam, magnos viſurus amicos.

v. 317.

Concubitûs! Quæ vox ſaltante libidine! Quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas poſitâ Laufella coronâ
Provocat, & tollit pendentis præmia coxæ:
Ipſa Medullinæ frictum criſſantis adorat.

v. 326.

Tunc prurigo moræ impatiens; tunc fœmina ſimplex.

v. 343.

Quo minus impoſito clunem ſummittat aſello.

v. 336.

penem
Majorem

v. 338.

Illuc, teſticuli ſibi conſcius unde fugit mus;
Intulerit;

v. 369.

Inguina

v. 370.

Ergo expectatos ac juſſos creſcere primùm
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,

v. 405.

quibus verbis concumbat quæque, modis quot.

v. 422.

Callidus & criſtæ digitos impreſſit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coëgit.

v. 513.

Mollia . . . . . . genitalia . .

v. 535.

Concubitu

SATIR. VII. v. 240.

Ne faciant vicibus.

SATIR. IX. v. 4.

udâ terit inguina barbâ

v. 25. & 26.

Notior Aufidio mœchus ſcelerare ſolebas,
Quodque taces, ipſos etiam inclinare maritos.

v. 32. *& ſeq.*

fatum eſt & partibus illis;
Quas ſinus abſcondit. Nam ſi tibi ſidera ceſſant,
Nil faciet longi menſura incognita nervi;
Quamvis te nudum ſpumanti Virro labello
Viderit, & blandæ aſſiduæ denſæque tabellæ
Sollicitent. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.

v. 43. & 44.

An facile & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum, atque illic heſternæ occurrere cœnæ?

v. 78.

Ad quem pervenit lecti ſonus, & dominæ vox.

v. 130.

. . . . . pathicus . .

v. 136.

. . . . . inguine . .

SATIR. X. v. 204. *& ſeq.*

Nam coïtûs jam longa oblivio: vel ſi
Coneris, jacet exiguus cum ramice nervus;
Et quamvis totâ palpetur nocte, jacebit.
Anne aliquid ſperare poteſt hæc inguinis ægri
Canities? Quid quod meritò ſuſpecta libido eſt
Quæ Venerem affectat ſine viribus?

v. 223.

Quot longa viros exſorbeat uno
Maura die, quot diſcipulos inclinet Hamillus.

v. 321.

udis inguinibus

SATIR. XI. v. 156. & ſeq.

Nec pugillares defert in balnea raucus
Teſticulos, nec vellendas jam præbuit alas:
Craſſa nec oppoſito pavidus tegit inguina gutto.

v. 163. & ſeq.

plauſuque probatæ
Ad terram tremulo deſcendant clune puellæ,

v. 168.

& mox
Auribus atque oculis concepta urina movetur.

SATIR. XII. v. 36.

inguen.

SATIR. XIV. v. 30.

cinædis.

IN PERSIO.

SATIR. IV. v. 35. & ſeq.

penemque arcanaque lumbi
Runcantem, populo marcentes pandere vulvas

Inguinibus quare detonſus gurgulio exſtat?
Quinque palæſtritæ licet hæc plantaria vellant,
Elixaſque nates labefactent forcipe aduncâ,
Non tamen iſta filix ullo manſueſcit aratro.

v. 48.

Si facis in penem quicquid tibi venit amarum

SATIR. VI. v. 72.

Cùm moroſa vago ſingultiet inguine vena,
Patritiæ immejat vulvæ.

FINIS.

INDEX
VOCABULORUM OMNIUM, QUÆ IN PERSIO LEGUNTUR.

Prior numerus Satiram; poſterior verſum indicat. Litera P. Prologum denotabit.

A.

A. 2: 70 | 5: 88, 160 | 6: 42 |
à tergo. 1: 58 |
ab. 5: 4, 46 |
abaco. 1: 131 |
ablatura. 1: 100 |
abrodens. 5: 163 |
ac. 1: 66 | 5: 114 *bis* | 6: 45 |
accedam. 5: 173 |
accedas. 1: 6 |
accedat. 6: 67 |
accedo. 6: 55 |
acceſſor. 5: 172 |
Accii. 1: 76 |
accipio. 5: 87 |
acerra. 2: 5 |
acervi. 6: 80 |
aceti. 4: 32 |
aceto. 5: 86 |
acre. 4: 34 | 5: 127 |
acri. 2: 13 | 3: 23: 5, 14 |
Actii. 1: 50 |
actus. 5: 99 |
ad. 4: 28 | 5: 123, 126, 131, 141, 165 | 6: 56 |
ad ſacra. *Prolog.* 7 |
ad marem. 3: 31 |
ad populum phaleras. 3: 30 |
adde. 6: 58 |
addita. 1: 92 |
adductis. 3: 47 |
adeo. 6: 14: 51 |
adhuc. 3: 58 |
admiſſus. 1: 117 |
admoveam. 2: 75 |
admovit. 6: 1 |
adfit. 3: 7 |
adſonat. 1: 102 |

advehe. 5: 134 |
adverſo. 1: 44 |
adunca. 4: 40 |
ædes. 2: 36 |
ædilis. 1: 130 |
ægrum. 5: 142 |
ægris. 3: 88 |
æg.o. 5: 129 |
ægroti. 3: 83 |
ænophorum. 5: 140 |
æquali. 5: 47 |
æra. 2: 59 | 3: 39 |
ærumnis. 1: 78 |
ærumnoſique. 3: 79 |
affero. *Prolog.* 7 |
affırte. 1: 69 |
afflare. 1: 123 |
agam. 5: 134 |
Agaſo. 5: 76 |
age. 2: 17, 42 | 6: 52 |
agedum. 2: 22 |
agendo. 5: 97 |
ager. 6: 52 |
agis. 3: 51 | 5: 154 |
agitare. 6: 3 |
agitet. 5: 129 |
agnam. 5: 167 |
ah. 1: 8 |
ahenos. 2: 56 |
ais. 1: 2 | 4: 27 |
ait. 1: 40, 85 | 3: 17 | 5: 163 |
alba. 1: 110 | 5: 183 |
albas. 1: 59 |
albata. 2: 40 |
albo. 3: 98 |
albus. 1: 16 | 3: 115 |
alea. 5: 57 |
algente. 3: 111 |
alges. 3: 115 |
alia. 3: 36 |
alianis. 1: 22 |
aliquem. 1: 129 |

aliquid. 1: 125 | 3: 60 | 5: 137 | 6: 32, 64 |
aliquis. 1: 32 | 5: 8, 77 |
aliud. 4: 19 | 5: 68 |
alius. 5: 83 | 6: 18 |
alii. 5: 183 |
alter. 1: 27 | 6: 76 |
altera. 5: 67 | 6: 26 |
alternus. 5: 155: 156 |
alto. 3: 33, 103 | 5: 95 |
amarum. 4: 48 |
ambages. 3 20 |
ambiguum. 5: 34 |
ambitio. 5: 177 |
ambo. 5: 43 |
amborum. 5: 45 |
amens. 3: 20 |
amice. 5: 23 |
amicis. 3: 47 | 5: 109 |
amico. 1: 116 |
amicus. 6: 28 |
amitis. 6: 53 |
amo. 1: 55 |
amomis. 3: 104 |
amplexa. 5: 182 |
an. 1: 41, 87 | 3: 19, 27 | 5: 83, 125, 155, 163, 164 | 6: 11, 69 |
ancipiti. 5: 156 |
ancipitis. 4: 11 |
angues. 1: 113 |
angulus. 6: 13 |
anguſtæ. 3: 50 |
anguſtas. 3: 2 |
anhelanti. 5: 10 |
anhelet. 1: 14 |
animæ. 1: 14 | 2: 61 | 5: 23 |
animam. 6: 75 |
animi. 2: 73 |
animu. 5: 65 |
animus. 4: 7 | 5: 39 |
anne. 3: 39 |

annos. 2: 2|5: 36, 69|
annuere. 2: 43|
anſeris. 6: 71|
ante. 1: 74|2: 33|4: 5, 15|5: 115, 142, 166|
Anticyras. 4: 16|
Antiopa. 1: 78|
antitheris. 1: 86|
anus. 4: 19|
Apennino. 1: 95|
aperto. 2: 7|
apponit 2: 2|
appoſita. 5: 38|
Appula. 1: 60|
aprici. 1: 179|
aptas. 5: 140|
aptaveris. 5: 95|
aptior. 2: 20 *bis*|
aptius. 1: 45, 46|
aqualiculus. 1: 57|
arat. 4: 26|
arator. 5: 102|
aratra. 1: 75|
aratro. 4: 41|
Arcadiæ. 3: 9|
arcana. 5: 39|
arcanaque. 4: 35|
Arceſilas. 3: 79|
arceſſis. 2: 45|
arctos. 5: 170|
arcum. 3: 60|
Areti. 1: 130|
argenti. 2: 11. 52|
argento 3: 69|
Aris. 6: 44|
ariſtas. 3: 115|
arma. 1: 96|6: 45|
arripit. 5: 159|
ars. 5: 105|
articulos. 5: 59|
artifex. *Prolog.* 11|
artificemque. 5: 40|
artifices. 1: 71|
artis. Prolog. 10|
artocreaſque. 6: 50|
arundo. 3: 11|
aſper. 3: 69|
aſpexi. 1: 10|
aſpice. 1: 135|
aſſem. 1: 88|
aſſenſere. 1: 56|
aſſidue. 3: 1|
aſſiduo. 4: 18|
aſſigna. 5: 81|
aſt. 2: 39|6: 27, 74|
aſtringas 5: 110|
aſtrum. 5: 51|
aſturam. 5: 187|
at. 2: 5, 68|3: 16, 46, 105|4: 33|5: 62, 171, 3-9|6: 41|
attinge. 3: 108|
atque. 2: 32|3: 98|5: 44, 94, 131, 170|6: 4, 75|
attamen. 2: 48|5: 159|
Attin. 1: 93|
Attys. 1: 105|
avaritia. 5: 132|
audaci. 1: 113|
aude. 6: 49|
audi. 6: 42|
audiat. 2: 8|
audiret. 5: 137|
audire. 1: 84|
audiret. 3: 47|
audis. 1: 125|
avia. 2: 31|6: 55|
avias. 5: 92|
avidos. 5: 150|
avis. 1: 46|
auratis. 3: 40|
aures. 2: 58|
aure. 1: 126|6: 70|
aurem. 2: 21|5: 86: 96|
aurea. 4: 10, 63|
auriculas. 1: 59, 108, 121|3: 30|
auriculis. 1: 22, 23|
auro. 2: 53, 55|4: 44|5: 106|
aurum. 2: 59, 69|
auſim. 5: 26|
Auſter. 6: 12|
aut. 5: 58 *bis*|6: 76|
avunculus. 6: 60|
axe. 5: 72|

B.

BAccam. 2: 66|
balanatum. 4: 37|
balba. 1: 33|
balnea. 5: 126|
balteus. 4: 44|
barba. 2: 58|
barbam. 1: 133|2: 28|
barbatum. 4: 1|
Baſſaris. 1: 101|
Baſſe. 6: 1|
Bathylli. 5: 123|
Baucis. 4: 21|
beatulus. 3: 103|
belle. 1: 49 *bis*|
bellum. 1: 87 *bis*|
bene. 1: 111|4: 22: 30|
Berecynthius. 1: 93|
Beſtius. 6: 37|
beta. 3: 114|
bibulas 4: 50|
bicipiti. *Prolog.* 2|
bicolor. 3: 10|
bidental. 2: 27|
bile. 2: 14|4: 6|
bilis. 3: 8|5: 144|
bis, terque. 2: 16|
blandi. 5: 32|
blando. 4: 15|
bombis. 1: 99|
bona. 2: 5, 8, 63|6: 28, 37|
bone. 2: 22|3: 94|6: 43|
boni. 4: 17|
bove. 2: 44|
boves. 1: 74|
Bovillas. 6: 55|
braccatis. 3: 53|
brevis. 5: 122|
Briſei. 1: 76|
bruma. 6: 1|
Bruttia. 6: 27|
Bruto. 5: 85|
baccas. 5: 13|
bullaque. 5: 31|
bullatis. 5: 19|
bullit. 3: 34|
buxum. 3: 52|

C.

CAballino. *Prolog.* 1|
cachinno, onis. 1: 12|
cachinnos. 3: 87|
cadat. 5: 91|
cadunt. 3: 102|
cæco. 1: 62|
cæcum. 4: 44|
cædimus. 4: 42|
cædis. 1: 106|
cæleſtium. 2: 61|
cæna. 5: 147|
cænam. 6: 33|
cænanda. 5: 9|
cænare. 6: 16|
cærulea. 6: 33|
cæruleum. 1: 94|
Cæſare. 6: 43|
cæſo. 2: 44|
Cæſonis. 6: 47|
cætera. 5: 123|
Calabrum. 2: 65|
calamo. 3: 12, 19|
calcaverit. 2: 38|
calces. 3: 105|
calet. 3: 108|
callet 6: 20|
calidæ. 4: 7|
calido 5: 144|
calidom. 1: 53|
calidumque. 3: 100|
callem. 3: 57|
calles. 4: 5|5: 105|
callidior. 3: 51|
callidus. 1: 118|5: 14|
Callirhoën. 1: 134|
caloni. 5: 95|
calve. 1: 56|
camelo. 5: 136|
Camœna. 5: 21|
camino. 5: 10|
campo. 5: 57|
campos. 2: 36|
candelæ. 3: 103|
candida. 3: 110|

candidus. 2: 2 | 4 : 20 | 5 : 33 |
Canicula. 3 : 5, 49 |
canina. 1 : 109 |
canis. 1 : 60 | 5 : 65, 159 |
canitiem. 1 : 9 |
canuabe. 5 : 146 |
cano. 1 : 83 |
cantare. *Prolog.* 14 |
cantas. 1 : 89 |
cantaverit. 4 : 23 |
cantet. 1 : 88 |
canthum. 5 : 73 |
canto. 5 : 166 |
capillis. 3 : 10 |
capite. 3 : 8, 106 | 5 : 18 |
capiti. 1 : 83 |
Cappadocas. 6 : 77 |
caprificus. 1 : 25 |
captia. 6 : 46 |
caput. 1 : 100 | 2 : 16 | 3: 58 | 5 : 188 |
caſiæ. 6 : 36 |
caſiam 2 : 64 |
caſſes. 5 : 170 |
carbone. 5 : 108 |
caret culpâ. 3 : 33 |
carmen. *Prolog.* 7 |
carmina. 1: 20, 43, 63 | 5: 2 |
carminis. 5 : 5 |
carpamus. 5 : 151 |
caſtiges. 1 : 7 |
caſtoreum. 5 : 135 |
cataſta. 6 : 77 |
catenæ. 5 : 160 |
catino. 3 : 111 |
catinum. 5 : 182 |
Catonis. 3 : 45 |
cauda. 5: 183 |
caudam. 4 : 15 |
caules. 6 : 69 |
cauſas. 3 : 66 |
cautus. 4 : 49 | 5: 24 |
cedo, *pro* da. 2 : 75 |
cedro. 1 : 42 |
celſa. 1 : 17 |
cenſen'. 5 : 168 |
cenſoremque. 3 : 29 |
centenas 5 : 26 |
centeno. 5 : 6 |
centum. 1 : 29 | 5 : 1, 2 *bis*, 191 | 6 : 48 |
centuriones. 5 : 189 |
centurionum. 3: 77 |
centuſſe. 5 : 191 |
cepe. 4 : 31 |
ceraſo. 6 : 36 |
cerdo. 4: 51 |
certè. 5 : 51 |
certo. 5 : 45, 100 |
certum. 5 : 65 |
cervice. 1 : 98 |
cervices. 3 : 41 |
ceſpite. 6 : 31 |
ceſſas. 5 : 127 |
ceſſes. 4 : 33 |
ceſſit. 5 : 30 |
ceves. 1 : 87 |
Chæreſtratus. 5 : 162 |
χαῖρε. *Prol.* 8 |
chariſque. 3 : 70 |
chartæ. 3 : 11 |
chartis. 5 : 62 |
chiragra. 5 : 58 |
chlamydas. 6 : 46 |
chordæ. 6 : 2 |
Chryſidis. 5 : 165 |
Chryſippe. 6 : 80 |
cicer. 5 : 177 |
ciconia. 1 : 58 |
cicutæ. 4 : 2 | 5 : 145 |
cinere. 6 : 41 |
ciuis. 1 : 36 | 5 : 152 | 6 : 45 |
cinnama. 6 : 35 |
cippus. 1 : 37
circum, *Præpoſ.* 1 : 32 : 117 |
cirratorum. 1 : 29 |
citius. 5 : 95 |
cito. 5 : 161 |
citreis. 1 : 53 |
cives. 6 : 9 |
cladem. 6 : 44 |
clam. 1 : 119 |
clamet. 2 : 22, 23 |
clarè. 2 : 8 | 6 : 51 |
clarum. 3 : 1 |
claudere. 1 : 93 |
clauſo. 5 : 11 |
Cleanthea. 5 : 64 |
clientis. 3 : 75 |
clivúmque. 6 : 56 |
Cos. 5 : 135 |
cocta. 3 : 22 |
coctum. 1 : 97 |
cognoſcere. 6 : 9 |
cognoſcite. 3 : 66 |
colligis. 1 : 22 | 5 : 85 |
collo. 3 : 50 |
collueris. 1 : 18 |
columbo. 3 : 16 |
comitem. 1 : 54 |
comites. 5 : 32 |
comitum. 3 : 7 |
committere. 2 : 4 |
commota. 4 : 6 |
compage. 3 : 58 |
compeſcere. 5 : 100 |
compita. 4 : 28 | 5 : 35 |
compoſitas. 3 : 91 |
compoſitum. 2 : 71 |
compoſitus. 3 : 104 |
conari. *Prolog.* 9 |
cognatis. 5 : 164 |
conceſſit. 5 : 110 |
conchæ. 2 : 66 |
concordia. 5 : 49 |
condidit. 6 : 19 |
conditur. 2 : 14 |
connives. 6 : 50 |
conſentire. 5 : 46 |
conſumere. 5 : 41 |
conſumpſimus. 5 : 68 |
contemnêre. 3 : 21 |
contentus. 5 : 139 |
continet. 5 : 93 |
continuo. 5: 190 |
contrà. 5 : 96 |
convivæ. 1 : 38 |
coquatur. 6 : 69 |
coquit. 3 : 6 |
coquitur. 5 : 10 |
cor. 1 : 78 | 2 : 54 | 3: 111 | 6 : 10 |
corbes. 1 : 71 |
cornea. 1 : 47 |
cornicaris. 5 : 12 |
cornua. 1 : 99 |
Cornute. 5 : 23 : 37 |
corpora. 5 : 187 |
corpuſque. 2 : 41 |
corrupto. 2 : 64 |
cortice. 1 : 96 |
corvos. *Prolog.* 13 |
corymbis. 1 : 101 |
coſta. 6 : 31 |
coſtam. 1 : 95 |
coxit. 2 : 65 |
cras. 5 : 66 *bis*, 68 *bis* |
craſſa. 2 : 42 |
Craſſi. 2 : 36 |
craſſiſque. 3 : 104 |
craſſo. 6 : 40 |
craſſos. 5 : 60 |
craſſum. 5 : 190 |
craſſus. 3 : 12 |
crateras. 2 : 52 |
Cratero. 3 : 65 |
Cratino. 1 : 123 |
credam. 4 : 47 |
credas. *Prolog.* 14 | 3 : 9 | 5 : 161 |
crede. 4 : 1 |
credens. 1 : 129 |
credere. 5: 80 |
crepet. 2 : 11 | 5 : 25 |
crepidas. 1 : 127 |
crepuere. 3 : 101 |
cretâ. 5: 108 |
cretata. 5 : 177 |
cribro. 3 : 112 |
criminis. 1 : 85 |
criſpante. 3 : 87 |
Criſpini. 5 : 126 |
crudi. 1 : 51 |
crudis. 1 : 92 |
crudo. 2 : 67 |
crudum. 5 : 161 |
crura. 4 : 42 |
cubito. 4 : 34 |
cui. 1 : 32 | 3 : 19 | 5 : 84 |
cuinam. 2 : 19 |
cuiquam. 2 : 19 |
cuique. 5 : 53 |
cuivis. 2 : 6 |
cujus. 4 : 25 |
culpa. 3 : 33 |
culpam. 5 : 16 |

cultor. 5 : 63 |
cultuſque. 3 : 26 |
cùm. 1 : 11, 20 | 4 : 12, 22, 46 | 5 : 32, 58, 67, 72, 92, 113, 115, 122, 157, 160, 172, 179 | 6 : 72 |
cúmque. 5 : 34 |
cum primum. 5 : 30 |
cum, *prepoſ.* 1 : 16 | 4 : 30, 37 | 5 : 18, 139, 166, 186 | 6 : 39 |
cumini. 5 : 55 |
cunis. 2 : 31 |
cur. 3 : 16, 85 | 5 : 89 | 6 : 61 |
curas, *nomen.* 1 : 1 |
curata 4 : 18 |
cures. 2 : 18 |
Curibus. 4 : 26 |
curo. 3 : 78 |
curras. 5 : 72 |
currere. 3 : 91 |
curta. 4 : 52 |
curraveris. 6 : 34 |
curto. 5 : 191 |
curva. 4 : 12 |
curvæ 2 : 61 |
curvos. 3 : 52 |
curvus. 6 : 16 |
cuſtos. 5 : 30 |
cuticula. 4 : 18 |
cutis. 3 : 63 |
Cynico. 1 : 133 |

D.

DA. 2 : 45, 46 | 4 : 45 |
dabit. 6 : 35 |
dabitur. 2 : 50 |
Dama. 5 : 76, 79 |
damnoſa. 3 : 49 |
damus. 2 : 71 | 5 : 22 |
dant. 6 : 8 |
dare. 2 : 71 | 5 : 20, 93 |
dat. 1 : 68 |
datum. 5 : 124 |
datus. 3 : 63 |
Dave. 5 : 161, 168 |
de. 1 : 33, 55, 109 | 3 : 77, 84, 92 | 5 : 92 | 6 : 30, 31 |
deque. 6 : 55 |
debilis. 5 : 99 |
decere. 3 : 27, 71, 114 |
decentes. 1 : 84 |
decepta. 2 : 50 |
decerpere. 5 : 42 |
decies. 6 : 79 |
decipe. 4 : 45 |
decoctius. 1 : 125 |
decoquit. 5 : 57 |
decor. 1 : 92 |
decorus. 4 : 14 |
decurſu. 6 : 61 |
decuſſa. 3 : 112 |
dedecus. 1 : 81 | 5 : 163 |
dederam. 5 : 118 |
dedit. 5 : 105 |
deeſt. 6 : 64 |
defecerit. 3 : 76 |
defenſis. 3 : 74 |
defer. 5 : 126 |
defigere. 5 : 16 |
Dei, *pro*, Dii ; 6 : 30 |
deinde. 4 : 8 | 5 : 143 |
Delphin. 1 : 94 |
delumbe. 1 : 104 |
demorſos. 1 : 106 |
demerſus. 3 : 34 |
demum. 1 : 64 |
denique. 1 : 52 |
dentalia. 1 : 73 |
dente. 6 : 21 |
dentes. 3 : 101 |
Deorum. 2 : 29 |
Deos. 5 : 187 |
depellentibus. 5 : 167 |
depoſcere. 5 : 26 |
deprendere. 3 : 52 |
depunge. 6 : 79 |
deradere. 4 : 29 |
deſcendere. 4 : 23 |
deſinis. 4 : 16 |
deſpuat 4 : 35 |
deſpumare. 3 : 3 |
deſtertuit. 6 : 10 |
deterius. 3 : 96 | 4 : 21 |
detonſa. 3 : 54 |
detonſus. 4 : 38 |
deunces. 5 : 150 |
Deus. 3 : 71 | 6 : 62 |
dexter. 3 : 48 |
dextram. 3 : 107 |
dextro. 2 : 11 | 3 : 57 | 5 : 114 |
dia, *i.* divina. 1 : 31 |
dic. 2 : 23 | 4 : 3 | 6 : 51 |
dicam. 1 : 56 | 6 : 58 |
dicas. 1 : 23 | 5 : 17, 158, 171 |
dicat. 3 : 42, 78 | 4 : 46 |
dicenda. 4 : 5 |
dicere. 1 : 8, 44, 68, 128 | 4 : 2 |
dicier. 1 : 28 |
dicisque. 3 : 117 |
dicit. 3 : 90 |
dicite. 1 : 55 | 2 : 69 |
dicta. 6 : 66 |
dictarunt. 1 : 52 |
dictata. 1 : 29 |
Dictatorem. 1 : 74 |
didiciſſe. 1 : 24 |
didicit. 1 : 93 |
diducit. 5 : 35 |
diduxit. 3 : 56 |
diem. 2 : 1 | 4 : 15 | 5 : 67 |
dies. 3 : 15 | 5 : 46, 60, 180 |
digito. 1 : 28 | 2 : 33 | 5 : 138 |
digitum. 5 : 119 |
digna. 1 : 42 |
dignoſcere. 5 : 24, 105 |
Diis. 2 : 63 | 4 : 27 | 5 : 167 | 6 : 48 |
diluis. 5 : 100 |
dilutas. 3 : 14 |
Dinomaches. 4 : 20 |
dira. 3 : 36 | 4 : 2 |
dirigat. 1 : 66 |
dirigis. 3 : 60 |
diritnebat. 1 : 94 |
diſce. 3 : 73 | 5 : 91 |
diſcedo. 1 : 114 |
diſcere. 3 : 40 |
diſcernis. 4 : 11 |
diſcincti. 3 : 31 |
diſcincto. 4 : 22 |
diſcite. 3 : 66 |
diſcolor. 5 : 52 |
diſcrepet. 6 : 18 |
diſcutitur. 2 : 25 |
diſpenimus. 5 : 43 |
diſpoſitæ. 5 : 181 |
diſſolvit. 2 : 64 |
diſſutis. 3 : 59 |
diteſcant. 6 : 35 |
divetium. 5 : 154 |
dives. 4 : 26 |
dividit. 5 : 49 |
Divis. 2 : 4 |
Divûm. 2 : 31 | 3 : 35 |
dixeris. 5 : 113, 139 |
dixit. 5 : 81 |
do. 1 : 134 |
docet. 3 : 55 |
doctas. 1 : 86 |
doctores. 6 : 38 |
doctus. 5 : 16 |
docuit. *Prolog.* 9 |
dolores. 5 : 161 |
doloſi. *Prolog.* 12 |
domini. 5 : 130 |
dominos. 5 : 156 |
dominum. 5 : 125 |
dominus. 5 : 78 |
domo. 3 : 92 |
domum. 1 : 75 |
domuſque. 2 : 25 |
dona. 2 : 53 |
donant. 5 : 81 |
donare. 1 : 54 |
donas. 5 : 67 |
donata. 5 : 31 |
donatæ. 2 : 70 |
donaveris. 4 : 50 |
donec. 2 : 50 |
dubites. 5 : 45 |
ducentis. 5 : 4 |
ducere. 2 : 63 | 5 : 83 |
duci, *verbum.* 5 : 46 |
ducis, *verbum.* 3 : 28 |
ducis, *nomen.* 6 : 48 |
ducit. 5 : 40 : 176 |
dudum. 3 : 6 |

dolcia. 5 : 151 |
dulcis. 5 : 23, 109 |
dum. 4 : 21 | 5 : 10, 165 |
duo. 1 : 2 |
duorum. 5 : 49 |
duos. 1 : 113 |
duplica. 6 : 78 |
duplici. 5 : 154 |
durum. 3 : 112 |

E.

E manibus. 1 : 38 | 3 : 101 |
è cumulo. 1 : 39 |
è nitente camelo. 5 : 136 |
ebenum. 5 : 135 |
ebria. 1 : 51 |
ebrius. 5 : 166 |
ebullit. 2 : 10 |
ecce. 1 : 30, 69 | 2 : 31 | 5 : 68 |
echo. 1 : 102 |
edictum. 1 : 134 |
effluxit. 3 : 20 |
effundat. 1 : 65 |
egerit. 5 : 69 |
egit. 5 : 131 |
ego. 1 : 45 | 5 : 26, 124 | 6 : 12, 22, 62 |
egregiè. 6 : 49 |
egregios. 6 : 6 |
egregium. 4 : 46 |
eheu. 5 : 137 |
eia. 5 : 132 |
elargiri. 3 : 71 |
elegidia. 1 : 51 |
elevet. 1 : 6 |
eliquat. 1 : 35 |
elixáſque. 4 : 40 |
emaci prece. 2 : 3 |
emens. 2 : 30 |
emeruit. 5 : 74 |
emole. 6 : 26 |
empta. 6 : 20 |
en. 1 : 26 | 3 : 5 | 5 : 154 |
enarrabile. 5 : 29 |
enim. 1 : 47, 63 | 5 : 63 |
Ennii. 6 : 10 |
enſis. 3 : 40 |
epulis. 3 : 98 | 5 : 42 |
equidem. 1 : 110 | 5 : 19, 45 |
erat. 3 : 49 | 5 : 93 |
Ergennaqur. 2 : 26 |
ergo. 4 : 6 |
eris. 6 : 42 |
erit. 1 : 4 | 5 : 69 |
eritis. 1 : 111 |
errat. 5 : 34 |
es. 1 : 44 | 3 : 23 | 4 : 51 | 5 : 109 | 6 : 61 |
eſcas. 1 : 22 |
eſſe. 1 : 48 | 3 : 71, 79, 118 | 6 : 10 |
eſſedáque. 6 : 47 |
eſt. 1 : 1 | 3 : 25 | 4 : 34 | 5 : 1, 76, 151, 153, 174 | 6 : 9, 19, 26, 52, 56, 59, 64, 68 |
eſtne. 2 : 18 |
eſto. 2 : 42 | 4 : 20 | 5 : 113 |
et. *Prolog.* 13 | 1 : 3, 4, 9, 10 | &c.
& quid opus. 3 : 65 |
etenim. 3 : 48 | 4 : 30 | 5 : 41 |
etiam. 6 : 58, 59 |
euge. 1 : 49, 75, 111 | 5 : 167 |
Evion. 1 : 102 |
evitandumque. 2 : 27 |
Eupolidem. 1 : 124 |
ex. 2 : 63 | 6 : 11, 53, 57 |
ex adverſo. 1 : 44 |
ex humero. 1 : 90 |
ex tempore. 3 : 62 |
examen. 5 : 101 |
examenve. 1 : 6 |
excepto. 5 : 90 |
exclamet. 5 : 103 |
excuſſit. 3 : 115 |
excuſſo. [illegible] 8 |
excute. 1 : 49 | 6 : 75 |
excutias. 2 : 54 |
excutienda. 5 : 22 |
excutit. 3 : 101 |
excutitur. 6 : 45 |
exemit. 2 : 32 |
exere. 5 : 119 |
exhalante. 3 : 99 |
exhalet. 5 : 148 |
exicras. 5 : 174 |
exierit. 1 : 25 |
eximie. 6 : 67 |
exit. 5 : 130 |
exit. 1 : 45, 46 | 5 : 78 | 6 : 60 |
exoptas. 2 : 44 |
exoſtatus. 6 : 52 |
expecta. 4 : 19 |
expedivit. *Prolog.* 8 |
expers. 6 : 139 |
expiat. 2 : 34 |
exporrecto. 3 : 82 |
expungam. 2 : 13 |
exſpes. 2 : 50 |
exſuperat, *vel* exuberat. 3 : 89 |
extat. 4 : 38 |
extendit. 3 : 2, 105 |
exter. 1 : 57 |
extincta. 5 : 166 |
extinxerit. 5 : 145 |
extis. 2 : 48 | 6 : 71 |
extra. 1 : 7, 113 |
extremumque. 1 : 48 |
extrinſecus. 5 : 128 |
exultat. 1 : 82 |

F.

FAbula. 5 : 3, 152 |
face. 3 : 116 | 5 : 166 |
facere. 5 : 97 |
faciam. 1 : 12 | 5 : 172 |
facies, *nomen*. 2 : 56 |
facinus. 1 : 10 |
facis. 4 : 48 |
facíſque. 3 : 117 |
facit. 2 : 69 | 5 : 76 |
fæcem. 4 : 32 |
fagi. 5 : 59 |
Falernum. 3 : 3 |
fallere. 5 : 37 |
fallier. 3 : 50 |
fallit. 4 : 12 |
fama. 2 : 8 |
far. 3 : 25 | 5 : 74 |
farina. 3 : 112 |
farinæ. 5 : 115 |
farragine. 5 : 77 |
farratam. 4 : 31 |
farre. 2 : 75 |
farto. 2 : 48 |
fas. 1 : 8, 61 | 3 : 69 | 5 : 98 |
fas eſt. 1 : 61 | 6 : 25 |
falque. 2 : 73 |
fata. 5 : 49 |
fauces. 3 : 113 |
faucibus. 3 : 89 |
favillá. 1 : 39 |
faxit. 1 : 112 |
feci. 1 : 44 | 6 : 78 |
feciſſe. 4 : 7 |
felix. 1 : 37 |
feneſtrá. 5 : 180 |
feneſtras. 3 : 1 |
feriam, *verbum*. 2 : 53 |
ferat. 3 : 62 |
fermentum. 1 : 24 |
ferret. 3 : 48 |
fert animus. 4 : 7 |
ferrum. 5 : 4 |
ferto, *nomen*, Vide, farto.
ferveat. 1 : 126 |
fervebit. 5 : 19 |
ferventi. 3 : 37 |
ferventis. 2 : 67 |
ferveſcit. 3 : 116 |
fervet. 4 : 6 |
ferus. 5 : 171 |
feſtá. 6 : 69 |
feſtuca. 5 : 175 |
Flaccus. 1 : 116 |
flagellas. 4 : 49 |
flagello, *nomen*. 3 : 51 |
flammis. 2 : 47 |
flexura. 1 : 101 |
flexus. 3 : 68 |
Floralia. 5 : 178 |
fiat. 2 : 38 |

fibra. 1:47 | 2:45 | 5:29 |
fibris. 2:26 | 3:32 |
fictile. 2:60 |
fidele. 2:48 |
fidelia. 3:22, 73 | 5:183 |
fidelibus. 5:48 |
fides, *nomen.* 2:38 |
fieret. 1:103 |
fies. 5:152 |
fiet. 5:66 *bis* |
figas. 4:33 |
figentes. 3:80 |
figit. 4:28 |
figura. 6:73 |
figuris. 1:86 |
filius. 6:59 |
findor. 3:9 |
fine. 3:24 |
finem. 5:65 |
finémque. 1:48 |
fingendus. 3:14 |
finire. 5:161 |
finitor. 6:80 |
fiſſâ. 6:70 |
fiſtula. 3:14 |
fit. 6:38 |
fixi. 5:27 |
fixum. 5:111 |
fluere. 1:64 |
flumine. 2:16 |
foci. 3:26 |
foco. 6:1 |
focus. 1:72 |
fœdere. 5:45 |
fœniſecæ. 6:40 |
fœno. 1:72 |
fœnoris. 6:67 |
fœtum. 2:46 |
folle. 5:11 |
fonte. *Prolog.* 1 |
forcipe. 4:40 |
forent. 5:107 |
fores, *nomen.* 5:166 |
forte. 2:45, 108, 125 | 3:109 |
fortunate. 2:45 |
fortunatéque. 1:39 |
foſſor. 5:122 |
fractâ. 1:39 |
fractus. 1:13 |
frangam. 5:165 |
frange. 6:32 |
frangimus. 5:50 |
fratres. 2:56 |
fregeris. 1:130 | 5:59 |
fregit. 1:115 |
fretus. 4:3 |
frigent. 3:109 |
frigeſcant. 1:109 |
frigidus. 6:45 |
fronte. 5:116 |
frontem. 5:104 |
frontémque. 2:32 |
fruge. 5:64 |
fruſtrà. 3:63 | 5:71 |
fueris. 5:115 |
fuge. 6:65 |
fugit. 5:153, 160 |
fuiſſe. 1:29 |
fulta. 1:78 |
fulto. 5:146 |
fumo. 5:20 |
fumoſa. 1:92 |
fumoſum. 6:70 |
funde. 2:3 |
fundo, *nomen.* 2:52 |
funémque. 5:118 |
funeris. 6:33 |
funus. 2:10 |
fur. 1:85 |

G.

GAlli. 5:186 |
gannit. 5:96 |
gaudere. 1:132 | 6:63 |
gauſapa. 6:46 |
gauſape. 4:37 |
geminâ. 4:10 |
geminos. 5:49 | 6:38 |
gemuerunt. 3: [illegible]
generis 6:60 |
generoſo. 2:74 |
generum. 2:37 |
genio. 2:3 | 5:151 | 6:19 |
genióque. 4:27 | 6:48 |
gente. 3:77 |
genuinum. 1:115 |
Germanæ. 6:44 |
geſtas. 6:49 |
geſtit. 1:127 |
gigni. 3:83 |
gignimur. 3:67 |
glutto. 5:112 |
Glyconi. 5:9 |
græce. 1:70 |
Græcos. 5:191 |
Græcorum. 1:127 |
Graios. 6:38 |
grana. 5:55 |
granaria. 5:110 | 6:25 |
grande. 1:14 | 5:7 |
grandes. 1:68 | 2:42 | 5:186 |
grandi. 3:55 |
grandia. 3:45 | 6:22 |
grave. 5:12 |
gravem. 5:50 |
gravis. 3:89 |
gregibus. 2:46 |
gurgite. 2:15 |
gurgulio. 4:38 |
guſtaveris. 5:133 |
guttas. 2:54 | 3:14 |
guttur. 1:17 |
gutture. 3:97 | 5:6 |

H.

HAbes. 4:44 |
habet. 1:50, 132 | 3:70 | 5:176 |
habita 4:52 |
hac. 5:73 |
hæc. 2:15 | 4:19, 39 | 5:52, 83, 87, 105, 113, 122, 163, 189 | 6:41 |
hæreat. 5:122 |
hæres, *nomen.* 2:12 | 6:33, 41, 56 |
hæres, *verbum.* 2:19 |
halitus. 3:89 |
hamo. 5:154 |
hanc. 5:82 |
haud 2:6 | 3:36 : 52, 114 | 4:19 | 6:58 |
haud mora. 5:171 |
hebenum. V. ebenum.
hedera. *Prolog.* 6 |
helicone. 5:7 |
heliconidaſque. *Prolog.* 4 |
helleborum. 3:63 | 5:100 |
heminas. 1:130 |
herba. 6:26 |
Hercule. 1:2 | 2:22 |
herilis. 5:131 |
Heroas. 1:69 |
Herodis. 5:180 |
heſterni. 3:106 |
heſternum. 3:59 | 5:68 |
heu. 5:75 |
heus. 2:17 | 3:94 |
hianda. 5:3 |
hiantem. 5:176 |
hic, *pronomen.* 1:13, 28 | 3:98, 108 | 5:1, 54, 56, 57, 76, 86, 131, 174 *bis* | 6:21, 60 |
hic, *adverb.* 1:32, 50 | 5:26, 149 | 6:12 |
hinc. 3:103 | 5:17, 55, 64 | 6:67 |
hircoſa. 3:77 |
his. 3:86 | 6:18 |
hoc. 1:24, 112 | 2:70 | 3:27, 85 | 4:1, 3, 9, 30 | 5:19, 28, 45, 66, 124, 152, 161 | 6:10, 39 |
hoc pacto. 4:43 |
hominis. 3:118 |
hominum. 1:11 | 5:52, 98 |
honeſto. 2:74 | 6:5 |
honore. 1:129 |
hora. 5:48, 155 |
horoſcope. 6:18 |
horridulum. 1:54 |
hortante. 5:21 |
hos. 5:69 |

hoſpes. 2 : 8 |
huic. 3 : 8 | 6 : 62 |
huccine. 3 : 15 |
humana. 3 : 72 |
humero. 1 : 90 |
humeros. 1 : 32 |
humileſque. 2 : 6 |
humor. 3 : 12 |
hunc. 2 : 1, 2, 19, 57, 38 | 3 : 97 | 4 : 27 *bis* | 5 : 57, 78, 155 |
hunccine. 5 : 155 |
hyacinthina. 1 : 32 |
hybernáque. 6 : 7 |
Hypſipylas. 1 : 34 |

I.

I. 4 : 10 | 5 : 126 |
jaces. 2 : 27 |
jacet. 6 : 29 |
jactare. 4 : 15 |
jactas. 5 : 175 |
jam. 2 : 14, 49 *bis*, 50 *ter* | 3 : 1, 10 | 5 : 33, 61, 68, 110 *bis*, 140, 158 | 6 : 1, 6, 45, 46 *bis*, 53, 59, 78 *bis*, 79 |
jam dudum. 3 : 6 |
jamne. 6 : 2 |
jamp idem. 3 : 97 |
jamque. 6 : 30 |
Jane. 1 : 58 |
id. 2 : 71 | 3 : 95 | 5 : 97 | 6 : 16, 65 |
id irco. 2 : 38 |
idem. 5 : 66 |
ideo. 6 : 23 |
idonea. 5 : 30 |
jecore. 1 : 25 | 5 : 129 |
igitur. 1 : 98 | 2 : 21 | 4 : 14 | 5 : 172 | 6 : 48 |
ignoras. 5 : 125 | 6 : 43 |
ignoſcite. 1 : 12 |
ignotus. 4 : 34 |
ignoviſſe. 2 : 24 |
ilex. 2 : 34 |
ilia. 4 : 43 |
Iliade. 1 : 123 |
Ilias. 1 : 50 |
illa. 2 : 9 | 5 : 108 |
ille. 1 : 13 | 5 : 57, 176 | 6 : 13, 62 |
illi. 5 : 159 | 6 : 74 |
illinc. 5 : 173 |
illis. *Prolog.* 5 | 1 : 38, 115 | 2 : 58 |
illita. 3 : 53 |
illud. 2 : 55 | 4 : 9 | 5 : 87 |
illum. 5 : 105 |
imagines. *Prolog.* 5 |
imitata eſt. 1 : 59 |
immeiat. 6 : 73 |
Immittere. 2 : 62 |
immurmurat. 2 : 9 |
imo. 2 : 55 |
impalleſcere. 5 : 62 |
impellere. 2 : 25 |
impellit. 5 : 128 |
impello. 2 : 13 |
impenſius. 6 : 63 |
imperio. 5 : 158 |
implerunt. 1 : 99 |
imprimit. 1 : 37 |
improbe. 4 : 47 |
improbum. 1 : 6 |
impulit. 2 : 59 |
impunè. 5 : 32 |
impunitior. 5 : 130 |
imus. 3 : 41, 42 |
in. 1 : 1, 67 *bis*, 105 | 2 : 68, 69 | 3 : 49, 72, 105, 153 | 4 : 23, 35, 48 | 5 : 2, 49, 58, 72, 77, 96, 121, 129, 147, 154, 175 | 6 : 17, 20, 26, 29, 33, 61, 79 |
inque. 3 : 15, 85 | 4 : 42 | 5 : 151 |
inane. 1 : 1 |
inanes. 2 : 61 |
incluſi. 1 : 13 |
incolumis. 6 : 37 |
incoctum. 2 : 74 |
increpuit. 5 : 127 |
increvit. 3 : 32 |
incurvaſſe. 1 : 91 |
incuſaque. 2 : 52 |
incutere. 5 : 187 |
inde. 1 : 126 | 5 : 153 |
indomitum. 3 : 3 |
induco. 6 : 49 |
induit. 1 : 74 |
indulge. 5 : 151 |
indulges. 1 : 41 |
indulget. 5 : 57 |
indutn. 3 : 106 |
inepte. 5 : 12 |
ineptus. 5 : 175 |
inexpertum. 3 : 33 |
infami. 2 : 33 |
infelix. 3 : 43 | 6 : 13 |
inflantes. 5 : 187 |
infodiam. 1 : 120 |
infundere. 1 : 79 |
infuſa. 3 : 13 |
ingeminat. 1 : 102 | 3 : 87 |
ingemit. 4 : 30 |
ingemuere. 5 : 61 |
ingeniique. *Prolog.* 10 |
ingenuum. 3 : 37 | 4 : 4 |
ingens. 5 : 190 | 6 : 7 |
ingentes. 1 : 30 | 6 : 30 |
ingenteſque. 6 : 47 |
ingenuo. 5 : 16 |
ingere. 5 : 177 |
ingeris. 5 : 6 |
inguine. 5 : 4 | 6 : 73 |
inguinibus. 4 : 38 |
inhibere. 2 : 34 |
iniquas. 1 : 130 |
iniqua eſt. 1 : 25 |
inodora. 6 : 35 |
inopi. 6 : 32 |
inops. 6 : 28 |
inquis. 1 : 55, 112 | 6 : 51 |
inquit. 5 : 85, 132, 133 |
inſana. 3 : 5 |
inſane. 5 : 143 |
inſano. 3 : 46 |
inſcitia. 5 : 99 |
inſertis. 5 : 63 |
inſignem. 6 : 44 |
inſomnius. 3 : 54 |
inſpice. 3 : 88, 89 |
inſtantique. 5 : 157 |
inſtat. 5 : 133 |
inſulſo. 5 : 9 |
intabeſcantque. 3 : 38 |
integer. 5 : 173 |
intendis. 5 : 13 |
intendiſſe. 6 : 4 |
intendit. 2 : 49 |
intepet. 6 : 7 |
inter. 1 : 30 | 2 : 56 | 3 : 100 | 4 : 11 | 5 : 189 |
intima. 1 : 21 |
intortos. 5 : 38 |
intrant. 1 : 31 |
intrat. 3 : 2 | 5 : 128 |
introrſum. 2 : 9 |
intumuit. 5 : 145 |
intus. 1 : 24, 50 | 3 : 30, 42 | 5 : 129 |
inventus. 6 : 80 |
invideas. 3 : 73 |
invigilat. 3 : 55 |
jocos. 6 : 5 |
Jonio. 6 : 29 |
Jove. 2 : 18 | 5 : 50, 114, 139 |
Jovemque. 2 : 43 |
Jovis. 2 : 22 |
ipſe. *Prolog.* 6 | 2 : 23 | 3 : 117 | 6 : 21, 29 |
ira. 3 : 116 | 5 : 91 |
iratis. 4 : 37 |
iratum. 1 : 124 |
iratus. 3 : 18 | 6 : 34 |
irriguo. 5 : 56 |
irroraus. 6 : 21 |
iſta. 4 : 43 |
iſtas. 3 : 19 |
iſte. 6 : 71 |
iſtud. 3 : 94 | 4 : 9 |
ita. 6 : 38 |
ita eſt. 5 : 83 |
Italis. 5 : 54 |
Italo. 1 : 129 |
itane. 3 : 7 |
iter. 5 : 34 |
jubente. 2 : 26 |
jubeo. 5 : 161 |
jubet. 6 : 10 |
judex. 2 : 20 |
judice. 5 : 80 |

jugum. 4 : 28 |
junctura. 1 : 65, 92 | 5 : 14 |
junctum. 2 : 47 |
Jupiter. 2 : 22, 23 *bis* ; 29, 40 | 5 : 137 |
jura. 5 : 137 |
jure. 3 : 43 |
juret. 3 : 118 |
jus. 2 : 73 | 5 : 176 |
juſſit. 2 : 67 | 3 : 72 | 5 : 89 |
juſſus. 5 : 93 |
juſtum. 4 : 9, 10 |
juvat. 1 : 112 | 2 : 62 | 5 : 24, 62 |
juvenci. 3 : 39 |
juvenes. 6 : 5 |
juveneſque. 5 : 64 |
juvenum. 5 : 63 |
juventus. 3 : 54, 86 |
juxta. 6 : 52 |

L.

LAbe. 3 : 25 |
labefactent. 4 : 40 |
labella. 2 : 32 |
labello. 3 : 82 |
labentes. 2 : 2 |
Labeonem. 1 : 4 |
laborat. 5 : 19 |
laboro. 2 : 17 |
labra. *Prolog.* 1 : 5, 184 |
labris. 1 : 105 | 3 : 103 |
lacernæ. 6 : 32 |
lacerna. 1 : 54 |
lactibus. 2 : 30 |
læna. 1 . 32 |
læſum. 5 : 148 |
lætari. 2 : 54 |
læve 1 : 64 |
lævis. 1 : 82 |
lævo. 2 : 53 |
lagena. 3 : 92 | 6 : 17 |
lallare 3 : 18 |
lambunt. *Prolog.* 5 |
lampada. 6 : 61 |
lance. 2 : 71 | 4 : 10 |
lapidoſa. 5 : 58 |
lapillo. 2 : 1 |
laquearibus. 3 : 40 |
lare. 5 : 109 |
largè. 5 : 177 |
largior. 6 : 55 |
largire. 6 : 32 |
largitor. *Prol.* 10 |
latibus. 5 : 31 |
latet. 3 : 113 | 5 : 29 |
Latinæ. 6 : 4 |
lato. 4 : 44
latus. 6 : 7, 76 |
lavatur. 3 : 98 |
laudanda. 3 : 46 |
laudans. 1 : 38 |
laudare. 1 : 72 |
laudari 1 : 47 |
laudatur. 1 : 87 |
laurus. 6 : 43 |
lautus. 6 : 23 |
laxâ. 1 : 98 |
laxamus. 5 : 44 |
laxes. 5 : 110
laxa. 3 : 102 |
laxumque. 3 : 58 |
lectis. 1 : 52 |
lecto. 3 : 104 |
lector. 1 : 126 |
legarat. 6 : 66 |
legendum. 1 : 98 |
leges. 1 : 17 |
leget. 1 : 2 |
legunto. 5 : 7 |
Lemures. 5 : 185 |
lenia. 3 : 93 |
lente. 3 : 99 |
lethi. 5 : 153 |
levior. 1 : 37 |
lex. 5 : 98 |
libabit. 2 : 5 |
libelle. 1 : 120 |
liber. 1 : 13, 76 | 3 : 10 | 5 : 83, 124 |
liberior. 5 : 85 |
liberque. 5 : 114 |
libertas. 5 : 82 |
libertate. 5 : 73 |
libertis. 6 : 23 |
libido. 3 : 36 |
libra. 5 : 47 |
libræ. 4 : 11 |
librat. 1 : 86 |
liceat. 5 : 89, 97 |
licet. 4 : 39 | 5 : 84 *bis*, 87 |
licetur. 5 : 191 |
Licini. 2 : 36 |
lictor. 1 : 71 | 5 : 175 |
Ligus. 6 : 6 |
limen. 5 : 165 |
limina. 1 : 109 |
limite. 3 : 57 |
limo. 3 : 22 |
limum. 4 : 29 |
linea. 3 : 4 |
lingua. 2 : 9 |
linguæ. 1 : 60 | 5 : 25 |
linguas. 1 : 81 | 5 : 2 |
linquere. 1 : 43 |
lippa. 2 : 72 |
lippos. 1 : 79 |
lippus. 5 : 77 |
liqueſcant. 2 : 47 |
liquido. 1 : 12 |
litabis. 5 : 120 |
litabo. 2 : 75 |
litera. 1 : 110 | 3 : 56 |
littore. 6 : 29 |
littus. 6 : 8 |
locat. 6 : 47 |
locatus es. 3 : 72 |
locuplete. 3 : 74 |
locus. 1 : 113 |
locuturi. 5 : 7 |
locutus. 1 : 33, 42 |
longa. 5 : 160 |
longo. 1 . 95 |
longos. 5 : 41 |
loquendi. 1 : 80 |
loquêre. 4 : 8 |
loquimur. 5 : 21 |
loquor. 5 : 153 |
loturo. 3 : 93 |
lotus. 5 : 86 |
lubrica. 5 : 135 |
luce. 6 : 69 |
lucemque. 5 : 60 |
lucernæ. 5 : 182 |
Luciferi. 5 : 103 |
Lucilius. 1 : 114 |
lucis. 2 : 27 |
lucro. 6 : 75 |
luctata. 5 : 159 |
lucum. 1 : 70 |
ludere. 1 . 127 |
ludit. 1 : 117 |
luditur. 3 : 20 |
ludo. 5 : 16 |
lumbi. 4 : 35 |
lumbum. 1 : 20 |
lumine. 3 : 2, 80 |
Lunai portum. 6 : 9 |
Lupe. 1 : 115 |
luſca. 5 : 186 |
luſce. 1 : 128 |
luſco. 1 : 128 |
luſiſſe. 6 : 6 |
luſtralibus. 2 : 33 |
lutatus. 3 : 104 |
lutea. 3 : 95 | 6 : 46 |
luto. 5 : 111 |
lutoque. 3 : 61 |
lutum. 3 : 23 |
lux. 5 : 67 |
luxum. 1 : 67 |
luxuria. 5 : 142 |
lympha. 3 : 13 |
lyncem. 1 : 101 |
lyra. 6 : 2 |

M.

MAcram. 2 : 35 |
Macrine. 2 : 1 |
mæſtaque. 3 : 76 |
Mænas. 1 : 101, 105 |
Mæonides. 6 : 11 |
magis. 3 : 39, 40 |
magiſter. *Prol.* 10 |
magiſtro. 3 : 46 |
magiſtrum. 4 : 1 |
magna. 2 : 71 |
magnanimus. 6 : 22 |
magne. 3 : 35 |
magni. 2 : 72 | 4 : 3 |
magnos. 3 : 65 |

magnum. 5:66|
majeſtate. 4:8|
major. 6:60|
majore. 3:92|
majorum. 1:103|
male. 4:9|
maligne. 3:21|
malis, *l.* genis. 3:59|
mammæ. 3:18|
mando. 2:39|
manè. 1:134|2:16|3:1|
5:132, 188|
manes, *nomen.* 5:152|
manet. 6:54|
manibus. 1:38|2:35|5:
101|
Manlus. 6:56, 60|
manſuet.ii. 4:41|
mantica. 4:24|
manus. 1:59|3:11|4:
8|
manuſque. 3:108|
Marce. 5:81|
marcentes. 4:36|
Marco. 5:79, 80|
Marcus. 5:79:81|
mare. 5:146|6:71|
marem. 6:4|
maris. 6:39|
Mari. 3:75|
maſcula. 5:144|
maſſa. 5:10|
maſſæ. 2:67|
Maſuri. 5:90|
matertera. 2:31|6:54|
mavis. 4:45|
mavult. 5:56|
maxillis. 4:32|
me. 4:46|5:36, 51|6:
57, 61|
mea. 5:113|
medendi. 5:101|
medico. 3:90|
Medis. 3:53|
meditantes. 3:85|
meditor. 5:162|
meiite. 1:114|
Melicerta. 5:103|
melior. 4:16|
meliore. 2:3|
melos. *Prolog.* 14|
membrana. 3:10|
membris. 3:115|
memini. *Prolog.* 3:3, 44|
5:41|
meminiſſe. 5:179|
memor. 5:153|
men'. 1:88, 119|
mendax. 5:77|
mendosè. 5:85|
mendoſum. 5:106|
mens. 2:8|
menſa. 5:44|
menſamque. 5:17|
mentes. 5:35|
mentus. 2:74|
meta. 5:82|
metacas. 4:16|
mercare. 6:75|
mercede. 2:29|
merces. 6:67|
mercibus. 5:54|
Mercurialem. 5:112|
Mercuriumque. 2:44|
Mercurius. 6:62|
mergis, *verbum.* 2:15|
mergis, *nomen.* 6:30|
metuiſſe. 1:42|
metam. 2:3|
Meſſalæ. 2:72|
meſſe. 6:25|
meſſes. 3:5|
metæ. 3:68|
metas. 1:131|
metuam. 1:47|
metuas. 3:26|6:41|
metuens. 2:31|4:29|
metuentia. 1:43|
metuis. 6:26|
meus. 5:131|
meum. 6:7|
meus. 5:88|6:41|
mihi. 1:4, 47, 55|5:19,
27, 30, 89|6:6, 52, 56,
57, 59, 64, 65, 69, 73,
78|
mille. 5:52|
milleſime. 3:28|
milvus. 4:26|
Mimalloneis. 1:99|
min'. 1:2|
minimum. 2:17|
minuas. 6:37|
minui. 6:16, 64|
minueum. 3:17|
mitræ. 1:111|
mire. 6:3|
miſcere. 5:122|
miſer. 3:15 *bis*, 107|
miſerabile. 1:3|
miſeri. 3:66|
miſeriſque. 5:65|
miſſa eſt. 6:43|
mitte. 2:36|
mittunt. 2:57|
mobile. 1:18|
mobilis. 1:59|
modeſto. 5:149|
modicè. 3:92|
modico. 5:15|
modicum. 3:25|
modicus. 5:109|
modo. 1:44, 69|
modus. 3:69|
mœſto. 5:3|
molle. 3:23, 110|
molli. 1:63|
mollis. 3:68|
momento. 5:78|
moneat. 5:143|
montus. 1:79|
monſtrari. 1:28|
monſtravit. 3:57|
montes. 3:65|
monumenta. 3:75|
morantur. 2:43|
morbo. 3:64|
mordaci. 1:107|5:86|
mordens. 4:30|
more. 1:19|
morem. 3:31|
mores. 1:26, 67|2:62|
3:52|4:35|5:15, 38|
moretur. 1:77|
morientis. 4:32|
morituri. 3:45|
moror. 1:111|
moroſa. 6:72|
mos. 5:1|
moveare. 5:122|
moveat. 1:83|
moverit. 3:37|
moves. 5:184|
mox. 5:108|6:5|
multa. 3:73|4:49|6:81|
multum. 1:132|3:46|
multumque 3:86|
mundi. 6:76|
munera. 4:51|
muria. 6:20|
murice. 2:65|
murmura. 3:81|
murmure. 5:12|
murmurque. 2:6|
muſa. 1:68|
mutat. 2:60|5:54|
Moti. 1:115|
motire. 1:119|
Mycenis. 5:17|

N.

NAm. 1:8|2:56|5:
72, 159|
namque. 2:13|
nare. 1:33, 109|
naribus. 5:41|
naſcentur. 1:40|
naſcuntur. 5:130|
naſo. 1:118|3:87|5:91|
6:12|
nata. 5:48|
natalibus. 6:19|
natalitia. 1:16|
natat. 1:105|5:183|
nates. 4:40|
Nattæ. 3:31|
natura. 5:101|
naturaque. 5:98|
navem. 5:141|
naufragus. 1:88|
navim. 5:102|
ne. 3:96|4:21|5:97,
106, 170, 172|6:32,
76|
mephites. 3:99|

nebulam. 5 : 181 |
nebulas. 5 : 7 |
nec. *Prol.* 1 : 2 | 3 : 73 | 5 : 11, 13, 53, 112, 122, 128, 157. 174 | 6 : 23, 34 |
nefas. 1 : 119 | 5 : 122 |
negant. 5 : 157 |
negas. 5 : 133 |
negatas *Prolog.* 11 |
negato. 2 : 39 |
negliger. 6. 34 |
nemo. 1 : 2 *bis*, 3 | 4 : 23 *bis* |
nemon'. 3 : 8 |
nempe. 2 : 70 | 3 : 1 | 5 : 67 |
nepos. 6 : 71 |
neque. 5 : 10 |
nequeas. 2 : 4 |
nequicquam. 2 : 51 | 4 : 14, 50 |
Nerea. 2 : 94 |
Nerio. 2 : 14 |
nervis. 3 : 41 |
nervos. 4 : 45 | 5 : 129 |
nescio. 5 : 53 |
nescio quid. 3 : 88 | 5 : 12 |
nescire. 6 : 36 |
nescit. 3 : 33 |
nescius. 5 : 34, 103 |
neu. 3 : 51 | 6. 66 |
nigra. 3 : 13 |
nigri. 5 : 185 |
nigrum. 4 : 18 |
nihil. 1 : 27 | 3 : 84, 94 | 5 : 128, 141 |
nihilo. 1 : 30 | 3 : 84 |
nihilom. 3 : 84 | 6 : 55 |
nil. 1 : 111, 122 | 3 : 84, 108 | 5 : 119 |
nilne. 1 : 83 |
nimis. 2 : 40 |
nisi. 1 : 24, 27, 63 | 2 : 4 | 5 : 83, 123, 142 | 6 : 50 |
nict. 5 : 6 |
nobis. 2 : 104 | 5 : 82 |
nocte. 2 : 90 |
noctem. 2 : 16 |
noctes. 5 : 42 |
nocturnis. 5 : 62 |
nodosaque. 3 : 12 |
nodum. 5 : 159 |
nollem. 3 : 45 |
nolo. 1 : 11 |
non. 1 : 8, 36, 37, 38, 39 | 3 : 31, 73, 109, 118 *bis* | 5 : 29, 73, 76, 89, 145, 175. 187 | 6 : 52 |
nonne. 2 : 96 |
non queo. 5 : 133 |
non secùs ac si. 2 : 66 |
Nonaria. 1 : 133 |
nondum. 3 : 76 |
noris. 4 : 52 | 5 : 38 |
nosse. 6 : 24 |
nostro'. 4 : 25 |
nostra. *Prolog.* 9 : 5 | 47 : 178 |
nostræ. 5 : 22, 115 |
nostro. 1 : 68 | 5 : 50 | 6 : 14 |
nostrot. 2 : 62 |
nostrum. *Prolog.* 7 | 5 : 151 | 6 : 39 |
notasti. 5 : 108 |
novi. 3 : 30 |
novimus. 4 : 43 |
nox. 3 : 93 |
nucibus. 1 : 10 |
nugæ 1 : 5 |
nugari. 1 : 70 |
nugaris. 1 : 56 | 5 : 169 |
nugator. 5 : 127 |
nugis. 5 : 19 |
nulla. 1 : 58, 122 | 6 : 52, 53, 54 |
nullo. 5 : 120 |
num. 6 : 43 |
Numæ. 2 : 59 |
numera. 2 : 2 |
numeris. 1 : 92 | 6 : 2 |
numero. 1 : 64 |
numeros. 1 : 13, 121 | 5 : 123 |
nummi. *Prolog.* 12 | 5 : 149 |
nummo. 4 : 47 |
nummos. 5 : 80 |
nummum. 5 : 111 |
nummus. 2 : 51 | 3 : 70 |
nunc. 1 : 36. 38, 64 | 2 : 36 *bis* | 3 : 23 *bis*, 116 | 4 : 19 | 5 | 51 : 110 *bis*, 173, 173, 174 | 6 : 6, 31, 68 *bis* |
nusquam. 1 : 119 |
nutrici. 2 : 39 |
nutrieras. 5 : 150 |

O.

O bone. 2 : 22 | 6 : 43 |
o curas hom. 1 : 1 |
o curvæ, &c. 2 : 61 |
o jane. 1 : 58 |
o miser. 3 : 15 |
o miseri. 3 : 66 |
o mores. 1 : 26 |
o si. 2 : 9, 10 |
ob. 6 : 16, 44, 48 |
obba. 5 : 148 |
obertes. 5 : 156 |
oberret. 4 : 26 | 6 : 32 |
objurgabere. 5 : 169 |
obscœnom. 5 : 165 |
obsequio. 5 : 156 |
obstat. 5 : 141 |
obstem. 3 : 163 |
obstipo capite. 3 : 80 |
obstiteris. 5 : 157 |
obvia. 6 : 30 |
occa. 6 : 26 |
occipiti. 1 : 62 |
occurrite. 1 : 62 | 3 : 64 |
ocelo. 1 : 18 |
oculi. 3 : 117 |
oculo. 1 : 66 |
oculos. 2 : 34 | 3 : 44 | 5 : 33 |
ocyma. 4 : 22 |
ocyus. 2 : 24 | 3 : 7 | 5 : 142 |
offas. 5 : 5 |
officia. 5 : 94 |
officium. 6 : 27 |
ohe. 1 : 23 |
oletum. 1 : 112 |
oleum. 6 : 50 |
olim. 6 : 71 |
olivo. 2 : 64 | 3 : 44 |
olla. 5 : 8 |
ollam. 4 : 31 |
olus. 3 : 112 | 6 : 20 |
omenta. 2 : 47 |
omento. 6 : 74 |
omne. 1 : 116 | 3 : 6 | 6 : 76 |
omnem. 6 : 28 |
omnes. 1 : 111 | 6 : 14 |
omnia. 1 : 110 |
opem. 2 : 41 |
operæ. 6 : 9 |
opertum. 1 : 121 |
opifex. 6 : 3 |
opimo. 2 : 48 |
opimum. 3 : 32 |
oportet. 5 : 155 |
optare. 5 : 2 |
optent. 2 : 37 |
optes 2 : 34 |
opus. 1 : 67 | 3 : 65 | 5 : 43 |
opus est. 5 : 73 |
ora. 5 : 2 | 6. 6 |
orbis. 2 : 20 |
orca. 3 : 76 |
orcæ. 3 : 50 |
ordo. 3 : 67 |
ore. 3 : 113 | 5 : 15 |
Orestes. 3 : 118 |
orti. 6 : 15 |
os. 1 : 42 |
oscitat. 3 : 59 |
ossa. 1 : 37 | 6 : 35 |
ostendisse. 5 : 24 |
ostendit. 5 : 18 |
ovato. 2 : 55 |
ovium. 2 : 26 |
ovoque. 5 : 185 |

P.

PActo. 4 : 49 |
Pacuviusque. 1 : 77 |
parere. 5 : 158 |
pagina. 5 : 20 |
palato. 1 : 35 |
palæstritæ. 4 : 39 |
Palilia. 1 : 72 |

palleat. 4:43|
pallentes. 5:15|
pallentis, 5:55|
pallea. 1:124|3:85,94,
96|4:47|5:80,184|
pallidamque. *Prol.* 4|
palloe.1: 26|
palmis. 6:39|
palpo. 5:176|
paluſtrem. 5:60|
pandere. 4:36|
pannoſam. 4:32|
pannutia. 4:21|
papæ. 5:79|
pappare. 3:17|
par. 5:6|
paratum. 1:90|
paratus. 1:112|6:36|
Parca. 5:48|
paria. 6:48|
pariter. 5:43|
Parnaſſo. *Prolog.* 2|
para. 2:5|5:23,160|
parte. 3:72|
Parthi. 5:4|
parvum. 5:120|
parvos. 3:44|
paſſim. 3:61|
paſta. 3:55|
patella. 3:26|4:17|
pater. 3:35,47|6:58|
paterna. 6:66|
paterni. 1:103|
paterno. 3:24|
patinæ. 2:42|6:21|
patranti. 1:18|
patres. 1:79|
patriæ. 3:70|
patriam. 5:164|
patriciæ. 6:73|
patricius. 1:61|
patruelis. 6:53|
patrui. 2:10|6:54|
patruos. 1:11|
patulâ. 3:6|
pavido. 5:30|
paulò. 5:115|
paulum. 5:69|6:42|
pavone. 6:11|
peccas. 5:119|
peccat. 2:68 *bis*|
peccent. 6:36|
pecori. 6:13|
pectas. 4:37|
pectine. 6:2|
pectore. 2:53|3:107|5:
27,117,144|
pectus. 2:74|3:88|
pecuaria. 3:9|
pecunia. 3:109|
pecus. 2:46|3:16|
pede. 1:13|4:12|
pedea 3:108|
pedibus. 5:18|
Pedio. 1:85|
Pedius. 1:85|
Pegaſeium. *Prolog.* 14|
pejoribus. 6:15|
pelle. 4:14|
pellem. 5:140|
pellere. 1:84|
pelliculam. 5:116|
pellis. 3:95|
penates. 2:45|
pendas. 1:30|
pendeat. 3:12|
pendens. 3:40|
penem. 4:48|
penemque. 4:35|
penu. 3:74|
pependit 5:31|
per. 1:64,110|
perages. 5:119|
peragit 6:22|
percuſſa. 3:21|
pereute. 5:168|
perdat. 3:33|
perdicus. 1:23|
perducis. 2:56|
pergant. 5:150|
perge. 3:97|
Pericli. 4:3|
pericula. 1:83|5:185|
periſſe. 5:103|
perita. 2:34|
permiſit. 5:33|
permittere. 5:94|
pernæ. 3:75|
peronatus. 5:102|
pertula. 4:28|
pes. 3:62|
peſſime. 2:46|
petis. 5:149|
petite. 5:64|
petulana. 1:133|
petulanti. 1:12|
pexuſque. 1:15|
phaleras. 3:30|
Phyllidas. 1:34|
picas. *Prol* 13|
picaſque. *Prol.* 9|
pice. 5:148|
pictæ. 5:25|
pictum. 1:89|
pictus. 6:32|
piger. 5:132|
pilea. 5:82|
pilos. 4:5|
pinge. 1:113|
pingitur. 6:63|
pingue. 3:33|
pinguem. 5:181|
pingues. 6:77|
pingui. 1:96|2:52|
pinguibus. 3:74|
pinguior. 6:14|
pinguis. 1:57|
pinſit. 1:58|
piper. 3:75|5:55,116|6:21|
pipere. 6:39|
Pirenen. *Prolog.* 4|
pituita. 2:57|
plantaria. 4:39|
plaſmate. 1:17|
plaudentibus. 4:31|
plauſiſſe. 6:77|
plebecula. 4:6|
plebeiâ. 3:114|
plebeiaque. 5:18|
plorabile. 1:34|
plorabit. 1:91|5:168|
pluteum. 1:106|
pocula. 1:30|
poëmata. 1:31|
poëta. *Prol.* 3:1,75|
poetæ. 1:36,68|
poetas. *Prol.* 13|
poëtidas. *Prol.* 13|
polenta. 3:55|
politus. 5:116|
pollice. 5:40|6:5|
Polydamas. 1:4|
ponatur. 5:3|
pondus. 5:20|
pone. 3:107|
ponere. 1:70|5:53|6:
23|
Pontifices. 2:69|
Ponto. 5:134|
popa. 6:74|
popello. 4:15|6:50|
populi. 1:42,63|3:112|
4:51|
populo. 1:35|4:36,50
5:178|
populum. 1:118|3:30,
86|
porci. 1:72|
porram. 3:105|
portantes. 5:182|
portes. 1:90|
porticus. 3:54|
portum. 6:9|
poſcas. 2:15|
poſcat. 5:102|
poſcentes. 3:64|
poſcere. 5:1|
poſcis. 2:3,41|3:18|6:
6|
poſcit. 1:128|
poſitis. 3:101|
poſitum eſt. 3:119|
poſſe. 1:83|3:84|
poſſidet. 5:75|
poſſint. 5:178|
poſſis. 5:111|
poſſit. 2:72|
poſt. 1:134|
poſterior. 5:72|
poſtibus. 6:45|
poſticæ. 1:62|
poſtquam. 3:90|5:88|
6:50,38|
poſuiſſe. 1:86|
pote. 1:56|
potes. 4:46|
potior. 2:20|
potis es. 4:13|

potius. 3 : 16 |
præbemus. 4 : 42 |
præbet. 2 : 28 |
præcede re. 4 : 24 |
præcipites. 3 : 42 |
præcipui. 2 . 50 |
præclarum. 2 . 10 |
præcordia. 1 : 127 | 5 : 22 |
prædia. 4 : 25 |
prædictuos. 5 . 188 |
præfigere. 4 . 13 |
prægnans . 1 97 , 124 |
prælargus. 2 : 14 |
præparet 6 . 12 |
præponere. 2 : 18 |
præſtantia . 1 . 76 |
præſto. *ad verb.* 6 : 56 |
præ ceteros. 5 : 162 |
Prætore. 5 . 88 |
Prætoribus. 5 : 114 |
Prætoris. 5 : 93 |
præter pedum. 2 : 54 |
prætulerint. 1 : 5 |
prandeat. 3 : 85 |
praedia. 1 : 67 , 134 | 5 : 18 |
prece. 2 : 3 |
premis. 5 : 11 |
premitur. 5 : 39 |
prendit. 6 : 28 |
preſſo. 5 : 109 |
prima. 3 : 76 |
primas. 5 : 43 |
primordia. 6 : 3 |
primùm. 5 : 30 |
primus. 5 : 136 |
prior. 6 : 61 |
priùs. 5 : 108 |
pro nihilo. 1 : 30 |
probo , *nomen.* 1 : 19 |
proceres. 1 : 52 |
procerum. 2 : 5 |
prodirem. *Prolog.* 2 |
producis. 6 : 19 |
progenies. 6 . 57 |
Prognes. 5 : 8 |
proh. 2 : 22 |
prohibes. 6 : 52 |
prolui. *Prolog.* 1 |
promittere. 3 : 65 |
promptè. 6 : 58 |
promptum. 2 : 61 |
pronepotis. 6 : 53 |
propago. 2 : 72 |
prope. 4 : 34 | 5 : 70 | 6 : 60 |
propter uſo. 1 : 87 |
properandus. 3 : 23 |
propinquis. 3 : 70 |
propria. 6 : 25 |
protegit. 4 : 44 |
protinus. 1 : 110 |
protulerim. 1 : 89 |
proxima. 1 : 43 |
proximus. 2 : 12 |
prudentia. 4 : 4 |
pſittaco. *Prolog.* 8 |
pubis. 6 . 44 |
publica. 5 : 98 |
Publius. 5 : 74 |
puder. 1 . 81 | 3 : 31 |
puella. 3 . 110 |
puellæ. 2 : 37 |
puer. 5 : 120 , 167 , 169 | 6 : 22 . 69 |
pueri. 1 . 113 |
pueris. 1 : 79 | 3 : 17 | 4 : 31 | 5 : 140 |
puer ſive. 2 : 20 |
puerum . 2 : 52 |
pu enitus. 5 . 179 |
pulchrum eſt. 1 : 28 |
pulmentaria. 3 . 102 |
pulmo. 1 : 14 |
pulmone. 2 : 30 | 5 : 92 |
pulmonem. 3 : 27 |
pulpa. 2 : 63 |
pulla. 5 : 24 |
pultes. 6 : 40 |
pulvere. 1 : 131 | 2 : 67 |
puncto. 5 : 100 |
punire. 3 35 |
pupille. 4 : 3 |
pupillum. 2 : 12 |
puppæ. 2 : 70 |
puppe. 6 : 30 |
pura. 5 : 28 |
purgas. 2 : 16 |
purgatas. 5 : 63 |
purgatiſſima. 2 : 57 |
purpura. 5 : 30 |
purpureas. 3 : 41 |
purum. 3 : 25 |
putas. 2 : 24 |
puteal. 4 : 49 |
putet. 3 : 73 |
puto. 4 : 9 |
putre. 3 : 114 |
putris. 5 : 58 |
Pythagoreo. 6 : 11 |

Q.

QUa 5 : 106 |
quâ parte. 3 : 72 |
quâ. 6 : 7 |
quæ. 1 : 24 | 2 : 4 | 3 : 56 | 4 : 17 | 5 : 17 , 107 , 118 |
quæcunque. 1 : 10 |
quæque. 3 : 53 | 5 : 107 |
quære. 6 : 57 |
quærere. 6 : 65 |
quærimus. 5 . 174 |
quæritine. 1 : 80 |
quærunt. 1 : 30 |
quæſieris. 4 : 35 |
quæſiveris. 1 : 7 |
quam , *pronomen.* 5 : 145 | 175 |
quàm. 2 : 25 | 3 : 42 | 4 : 52 |
quamvis. 2 : 40 | 5 : 70 *bis* |
quando. 1 . 46 |
quandoque *pro* quandocunque 4 . 22 |
quantaque. 5 : 22 |
quantas. 5 : 5 |
quantum. 1 : 1 , 60 | 3 : 49 , 75 | 4 : 26 | 5 : 27 |
quare. 1 : 3 | 4 : 38 |
quarto. 6 . 78 |
quartus. 6 : 57 |
quaſi. 5 . 66 |
quatit. 2 : 35 |
quem. 4 . 2 | 3 : 71 | 5 : 125 , 131 , 174 , 176 |
querela. 1 : 91 |
queritur. 3 : 12 , 14 |
qui , *pronom.* 2 : 2 | 3 : 90 | 4 : 28 , 34 | 6 : 19 , 61 |
qui , *adverb.* 5 : 130 |
qui pote. 1 : 56 |
quia. 2 : 24 , 26 | 6 : 14 |
quibus. 1 . 25 | 3 : 54 | 5 : 8 *bis* , 75 |
quicquam. 5 : 128 |
quicquid. 1 : 52 | 2 : 38 | 3 : 95 | 4 : 48 | 6 : 65 |
quicunque. 1 : 123 |
quid. 1 : 12 , 35 , 50 , 107 | 2 : 18 , 61 , 69 | 3 : 26 , 67 , 69 | 4 : 8 | 5 : 12 , 25 , 66 , 120 , 134 , 144 , 149 , 154 , 179 | 6 : 12 , 26 , 68 |
quiddam. 1 : 33 |
quidnam. 1 : 98 | 2 : 29 | 3 : 67 | 5 : 172 |
quin. 1 : 84 | 2 : 71 | 4 : 14 | 5 : 141 |
quincunce. 5 : 149 |
quinque. 4 : 39 |
quinta. 3 : 4 |
Quinti. 1 : 73 |
Quintus. 6 : 11 |
quippe. 1 : 88 |
Quiritem. 5 : 75 |
Quirites. 3 : 106 | 4 : 8 |
quis. *Prolog.* 8 | 1 : 2 , 3 , 63 *bis* , 121 | 2 : 20 *bis* | 3 : 5 , 51 , 68 , 69 | 5 : 97 | 6 : 49 , 57 |
quiſquam. 1 : 112 | 5 : 81 |
quiſque. 5 : 73 |
quiſquis. 5 : 44 | 6 : 43 |
quo. 1 : 24 | 3 : 60 , 62 | 5 : 143 *bis* |
quo fretus. 4 : 3 |
quo pacto. 2 . 46 |
quod. *Prolog.* 12 | 1 : 73 , 76 | 6 : 34 |
quod , *pronom.* 2 : 70 , 71 | 3 : 78 , 114 , 117 | 4 : 51 | 5 : 29 , 51 *bis* , 97 , 119 , 152 , 153 | 6 : 65 |

quodcunque. 5: 89|
quondam. 6: 65|
quorſum. 5: 5|
quorum. *Prol.* 5|
quæ. 5: 149|

R.

RAbioſa. 3: 81|
radere. 1: 107| 3: 114: 5: 15|
raderet. 3: 50|
ramale. 1: 97|
ramalia. 5: 59|
ramos 3: 56|
ramoſa. 5: 35|
ramum. 3: 28|
rancidulum. 1: 33|
rapiant. 2: 38|
rapias 5: 148|
rapidæ. 5: 94|
raptum. 1: 100|
rara. 1: 46|
raſis. 1: 85|
raſiſſe. 2. 66|
raſtro. 2: 11|
ratio. 5: 96, 119|
ratione. 3: 36| 5: 39|
ratis. 6: 31|
raucus. 5: 11|
re. 3: 72|
rebus. 1: 1| 5: 104, 124|
recens. 5: 136|
recenti. 1: 15| 5: 54|
recepiat. 6: 8|
receſſi. 5: 88|
receſſus. 2: 73|
recti. 1: 48| 5: 128|
rectius. 4: 9|
recto 5: 104|
rectum. 4: 11|
recuſat. 5: 18| 5: 79|
reculem. 6: 15|
recuſet. 1: 41|
redolo. 1: 48|
redeuntque. 5: 184|
redit. 6: 79|
reduco. 5: 113|
refulſerit. *Prol.* 12|
regina. 2: 37|
regula. 4: 12| 5: 38|
regum. 1: 67| 3: 17| 6: 46|
regustatum 5: 138|
relaxat. 5: 125|
relicta 3: 38| 5: 168|
relictam. 5: 61|
relictis. 1: 10| 6: 63|
relinque. 5: 17|
reliqua. 5: 87| 6: 53|
reliquum. 6: 68, 11|
rem. 2: 44| 4: 2| 5: 164| 6: 34, 78|
remque. 6: 28|
remitto. *Prol.* 5|
Remus. 1: 73|
renuis. 6: 63|
reparabilis. 1: 102|
repente. *Prol.* 3|
reporto. 5: 115|
repone. 6: 66|
requiem. 5: 43|
requireſcere. 3: 90|
rerum. 3: 15, 60| 4: 4| 5: 52, 93|
res. 1: 68, 111| 6, 48|
reſignent. 5: 28|
reſponde. 2: 17|
reſpondeat. 4: 19|
reſpondet. 3: 22|
reſpue, 4: 51|
reſta. 3: 97|
retecti. 3: 101|
retines. 5: 116|
revello. 5: 98|
reverti. 3: 84|
Rex. 2: 37|
Rhenos. 6: 47|
rhombos. 6: 23|
rideas. 1: 116|
ridere. 1: 122|
rides. 1: 40|
ridet. 3: 80| 5: 190|
rigida. 6: 77|
rigidos. 3: 105|
rimas. 3: 2|
riſiſſe. 1: 132|
rite. 3: 111|
riſu. 6: 59|
rixanti. 5: 178|
robuſti. 5: 5|
rodere. 5: 170|
rodunt. 3: 81|
rogatis. 2: 40|
rogavit. 3: 93|
rogitas. 5: 134|
Roma. 1: 5|
Romæ. 1: 8|
Romule. 1: 87|
Romulidæ. 1: 31|
roſa. 2: 38|
rota. 3: 24| 5: 72|
rubellum. 5: 147|
rubra. 5: 169|
rubrica. 5: 90|
rubricam. 1: 66|
rubrumque. 5: 182|
rudere. 3: 9|
rudis. 5: 103|
rugam. 6: 79|
rugoſaque. 5: 91|
rugoſum. 5: 55|
ruis. 5: 143|
rumore. 5: 164|
rumpere. 3: 27| 5: 13|
runcantem. 4: 36|
rupi. 5: 158|
rupta. 6: 27|
rupto. 1: 25| 5: 185|
rure. 3: 24|
rurſum. 3: 34|
rus. 1: 73|

S.

SAbbata. 5: 184|
Sabino. 6: 1|
ſacer. 1: 113|
ſacerdos. 5: 186|
ſacra. *Prol.* 7|
ſacras. 2: 55|
ſacro. 2: 25|
ſacrum. 6: 21|
ſæpe. 3: 44| 5: 9|
ſævos 3: 35|
ſagittis. 4: 42|
ſal. 4: 30|
ſalinum. 3: 25| 5: 138|
ſalit. 3: 111|
ſaliva. 1: 104|
ſalivam. 5: 112| 6: 24|
ſalivis. 2: 33|
ſalutas. 3: 29|
ſambucam. 5: 95|
Samios. 3: 56|
ſancto. 2: 15|
ſancto. 2: 69|
ſanctoſque. 2: 73|
ſanguis. 1: 61| 3: 116|
ſani. 3: 118|
ſanna. 5: 91|
ſannæ. 1: 62|
ſanus. 3: 118|
ſaperdas. 5: 134|
ſapere. 6: 38|
ſapias. 5: 167|
ſapiat. 4: 38|
ſapiens. 3: 13| 5: 114|
ſapimus. 1: 11|
ſapio. 3: 78|
ſapit. 1: 106|
ſardonyche. 1: 16|
ſartago. 1: 80|
ſatis. 3: 27, 78|
ſatur. 5: 56| 6: 71|
ſaturi. 1: 31|
Saturniaque. 2: 59|
Saturnumque. 5: 50|
ſatorum. 1: 71|
ſatyri. 5: 123|
ſaxa 6: [illegible]|
ſcabioſum 5: 74|
ſcabioſus. 2: 13|
ſcalpuntur. 1: 21|
ſcelerata. 2: 63|
ſciat. 1: 27|
ſcilicet. 1: 15| 2: 19| 4: 14|
ſcinderis. 5: [illegible]|
ſcintillant. 3: 117|
ſcire. 1: 27, 2: 17| 3: 49|
ſcire tuum nihil eſt, &c. 1: 27|
ſcis. 1: 53, 54| 4: 10|
ſcit. 1: 65, 132|
ſcloppo. 5: 13|
ſcombros. 1: 43|
ſcopuli. 6: 8|
ſcribimus. 1: 13|
ſcribitur. 1: 53|

ſcribo. 1: 41|
ſcribe. 1: 119|
ſcutica. 5: 35|
ſe. 6: 8
ſeſe. 1: 120| 2: 25| 4: 23|
5: 75|
ſecretam. 5: 96|
ſecreti. 5: 21|
ſectabere. 5: 75|
ſecto. 1: 15|
ſecuit. 1: 14|
ſecum 3: 85|
ſecundo. 5: 75|
ſecura. 3: 26|
ſecurus. 3: 62| 6: 32, 35|
ſecus. 1: 66|
ſed. 5: 24, 100| 4: 24,
44| 5: 18, 67, 91, 120,
139, 157, 168| 6: 33, 47, 64|
ſede. 1: 17|
ſeductior. 6: 42|
ſeductis. 2: 47|
ſeductum. 5: 143|
ſeges 6: 26|
ſemel 1: 24| 5: 157|
ſemipaganus. Prolog. 6|
ſemper. 4: 18| 5: 69|
ſemuncia. 5: 121|
ſene. 1: 124|
ſenectæ. 2: 45|
ſenes. 5: 179| 6: 6|
ſeneſque. 5: 64|
ſenio, nominativus. 3: 48|
ſenio, ablat. 6: 16|
ſeniumque. 1: 26|
ſenſus, 1: 69|
ſenſit. 2: 18|
ſepelii. 3: 97|
ſepis. 3: 15|
ſequaces. Prol. 6|
ſequenda. 5: 107|
ſequeris. 3: 61| 5: 14, 155|
ſequi. Prol. 15|
ſerena. 1: 19|
ſeri. 5: 61|
ſeris. 2: 28| 5: 44|
ſeriolæ. 4: 29|
ſermo. 1: 63|
ſervas. 5: 187|
ſervitium. 5: 127|
ſeſquipede. 1: 57|
ſeſſilis. 5: 148|
ſeu. 5: 34, 48| 6: 35, 36|
ſeveros. 1: 64|
ſi. 4: 11, 46, 47, 48, 49|
5: 8, 90, 102, 127, 129,
159, 171, 173, 177| 6:
14, 52|
ſi fas, 1: 8|
ſi forte. 1: 45, 125| 3: 109|
ſi quid. 1: 5, 34, 45, 46|
5: 90|
ſibi. 2: 9, 64| 3: 93| 5: 2,
68, 102|
ſic. Prol. 3| 4: 43|
ſiccas. 3: 5|

ſiccis. 5: 165|
ſiccum. 6: 20|
Siculi. 3: 39|
ſidere. 5: 46|
ſignum. 6: 17|
ſilentia. 3: 81| 4: 7|
ſiliquis. 3: 55|
ſilix. 4: 41|
ſimilis. 3: 17|
ſin. 5: 117|
ſinciput. 6: 70|
ſine. 3: 25| 6: 16|
ſinguliret. 6: 72|
ſiniſtro. 4: 27| 5: 164|
ſine. 1: 110|
ſinu. 5: 37|
ſinuoſo. 5: 27|
ſis. 3: 96| 5: 122|
ſis pro ſi vis. 1: 108|
ſiſtam. 6: 79|
ſiſtro. 5: 186|
ſit. 4: 30, 52| 5: 6, 25,
147| 6: 18, 65, 74, 76|
ſitque. 2: 58|
ſitiat. 1: 60|
ſitiente. 3: 92| 5: 136|
ſive. 1: 67| 3: 109|
Socratico. 5: 37|
ſodes. 3: 89|
ſole. 4: 18| 5: 54|
ſoleâ. 5: 169|
ſolem. 4: 35|
ſolers. 5: 37, 142| 6: 24, 37, 71|
ſoles, nomen. 5: 41|
ſolidum. 5: 25|
ſolis. 6: 19|
ſolitos. 1: 70|
Solones. 3: 79|
ſoluta. 3: 58|
ſomnia. 2: 57| 3: 83|
ſomniaſſe. Prol. 2|
ſomno. 5: 56|
ſonat. 1: 109| 5: 21|
ſorbere. 4: 16| 5: 112|
ſorbet. 4: 32|
ſorbitio. 4: 2|
ſordidat. 3: 128|
ſparſiſſe. 5: 33|
ſpeciem. 5: 105|
ſpecies. 5: 52|
ſpectatur. 4: 24|
ſpem. 2: 35|
ſpes. Prolog. 12|
ſpirent. 6: 35|
ſplene. 1: 12|
ſpumante. 5: 79|
ſpumoſum. 1: 96|
Staio. 2: 19, 25|
ſtat. 5: 96|
ſtemmate. 3: 28|
ſteriles. 5: 75|
ſterilis. 6: 54|
ſtertimus. 3: 3|
ſtertis. 3: 78| 5: 132|
Stoicus. 5: 86|
ſtolidam. 2: 28|

ſtrepitum. 6: 4|
ſtrigiles. 5: 126, 135|
ſtringere. 2: 66|
ſtruere. 2: 44|
ſtudeam. 3: 19|
ſtudeo. 5: 19|
ſtultis. 5: 93, 121|
ſtupet. 3: 32|
ſtuppas. 5: 135|
ſub. 2: 9, 11| 3: 6| 5: 40,
54, 70, 80, 117, 144|
ſubæſtato. 5: 106|
ſubdite. 5: 124|
ſubduximus. 1: 95|
ſubeas. 5: 55|
ſubere. 1: 97|
ſubiere. 3: 136|
ſubiit. 2: 55|
ſubit. 3: 100| 4: 12|
ſubriſit. 3: 110|
ſubſellis. 1: 82|
ſubter. 3: 41| 4: 43|
ſuburra. 5: 32|
ſuccinis. 3: 20|
ſuccinctis. 5: 35|
ſuccinctus. 5: 140|
ſudans. 3: 47|
ſudare. 5: 150|
ſudes. 2: 53|
ſufficiat. 3. 4|
ſuffla. 4: 20|
ſulcóque. 1: 75|
ſulfure. 2: 25|
ſulfureas. 3: 99|
ſum. 1: 12| 4: 20 bis| 5:
82| 6: 62|
ſumeo. 1: 55|
ſumis. 5: 124|
ſumma. 1: 104| 3: 34| 4:
14. 17|
ſummæ 6: 64|
ſummuſque. 3: 108|
ſummum. 3: 48|
ſumptus. 6: 67|
ſumus. 3: 67|
ſunt. 1: 77| 5: 113|
ſunto. 2: 58|
ſupellex. 4: 52|
ſuperbo. 1: 100|
ſuperet. 6: 55|
ſuperis. 2: 72|
ſuperos 2: 45|
ſupinus. 1: 129|
ſupplantat. 1. 35|
ſupplice. 2: 35|
ſupplicet. 5: 173|
ſuppoſita. 3: 116|
ſuppoſui. 5: 36|
ſupra. 5: 118|
ſurdáque. 6: 28|
ſurdum. 6: 35|
ſurge. 5: 132, 133 bis|
ſurgentem. 3: 57|
ſurgit. 3: 95|
Surrentina. 3: 93|
ſuſcipis. 5: 36|

ſuſpendere. 1:118 | 4:10 |
ſuſpendit. 5:47 |
ſuſpiret. 2:51 |
ſuſurros. 2:6 |
ſua. 4:51 |
ſui. 5:176 |
ſuum. *Prol.* 8 | 5:53 |

T.

TAbellas. 5:81 |
tabula. 6:31 |
tacebo. 3:97 |
tacendaque. 4:5 |
tacita. 2:5 |
tacite. 3:95 |
tacitus. 5:184 |
Tadius. 6:66 |
tali. 3:19 |
talo. 5:104 |
tam. 1:122 | 5:180 |
tamen. 1:46, 120 | 2:68 | 3:94 | 4:41 | 6:58 |
tandem. 1:16 |
tandémque. 3:103 |
tangat. 4:34 |
tange. 3:107 |
tangit. 3:117 |
tangitur. 3:4 |
tantum. 1:60 | 5:123 |
te. 3:71 | 4:34 | 5:27, 62, 70, 128 | 6:3 |
tectoria. 5:25 |
tecum. 4:52 | 5:11, 41, 42 |
temone. 5:70 |
temperat. 5:51 |
templis. 2:7, 62, 75 |
tempora. 5:47 |
tempore. 3:62 |
ten'. 1:29 |
tenax. 5:48 |
tendere. 1:65 |
tendis. 3:60 | 5:139 |
teneat. 5:99 |
teneo. 5:112 |
teneras. 1:107 |
tenero. 1:35 | 3:113 |
teneroque. 3:16 |
teneros. 5:36 |
tenerum. 1:98 |
tentat. 2:21 |
tentat. 4:23 |
tentemus 3:113 |
tenuem. 6:24 |
tenui. 5:77 |
tenuia. 5:93 |
tenus. 6:25 |
tepidum. 1:84 |
ter. 5:188 |
térque. 2:16 |
terebrare. 5:138 |
terens. 1:73 |
tergo. 1:58 | 4:24 |
teris. 5:35 |
terræ. 6:57, 59 |
tertium. 3:80 |
terras. 2:61 |
terruit. 3:41 |
tertia. 2:14 | 3:91 |
teſſerula. 5:74 |
teſtaque. 3:61 |
teſticuli. 1:103 |
tetigiſſe. 6:17 |
tetrica. 6:2 |
theta. 4:13 |
thure. 5:120 |
thus. 2:45 | 5:135 |
Thyeſtæ. 5:8 |
thynni. 5:183 |
Tiberino. 2:15 |
tibi. 2:2 | 3:20 | 4:48, 52 | 5:21, 23, 36, 51, 92, 119, 144, 146 | 6:2, 62, 64 |
timor. 3:115 |
tincta. 3:37 |
tingat. 6:20 |
tingebam. 3:44 |
tinniat. 5:106 |
Titos. 1:20 |
togaque. 1:15 |
togæ. 5:14 |
tollat. 4:51 |
tolle. 5:87, 136 |
tollere. 2:7 |
tollit. 4:2 |
tonat. 2:24 |
toroſa 3:86 |
torquere. 3:51 |
torta. 5:146 |
torva. 1:99 |
tot. 2:47 | 5:124 |
totaque. 5:32 |
totum. 1:49 | 6:64 |
totumque. 5:28 |
totus. 5:173 |
trabe. 1:89 | 5:141 | 6:27 |
trabeate. 3:29 |
tractas. 4:1 |
tragœdo. 5:3 |
traham. 5:28 |
trahe. 5:17 |
trahitur. 5:160 |
trama. 6:73 |
tranſcendere. 5:112 |
tranſilias 5:146 |
tranſiſſe. 5:60 |
tranſtro. 5:147 |
tremat. 6:74 |
tremor. 3:100 |
tremula. 1:21 |
tremulos. 3:87 |
trepida. 1:24 |
trepidare. 1:20 | 5:170 |
trepidas. 5:35 |
trepidat. 3:88 |
tres. 5:183 |
treſſis. 5:76 |
triental. 3:100 |
triplex. 6:78 |
triſte. 1:9 | 2:27 |
trita. 1:54 |
Troiades. 1:4 |
troſſulus. 1:82 |
trutina. 1:7 |
trutinantur. 3:82 |
tu. 2:3 | 3:94 | 4:37 | 5:10, 36, 80, 115, 130, 157 | 6:41, 63 |
tuque. 2:25 |
tua. 5:23 |
tuba. 3:103 |
tuccetà. 2:42 |
tui. 6:80 |
tulit. 1:75 |
tum. 3:12 | 5:60 |
tumebit. 3:63 |
tumet. 2:14 | 5:183 |
tumidas. 5:13 |
tumulo. 1:39 |
tun'. 1:22 | 5:146 |
tunc. 1:9, 11, 61 | 3:103 | 5:37, 175, 176 |
túne. 6:37 |
tunicatum. 4:30 |
tuo. 5:40 |
turba. 6:42 |
turbæ. 4:7 |
turbida. 1:5 |
turbinis. 5:78 |
turdarum. 6:24 |
turgeſcat. 5:20 |
turgeſcere. 5:56 |
turgeſcit. 3:8 |
turgidus. 3:98 |
turpe. 1:3 |
Tuſco. 3:28 |
Tuſcum. 2:60 |
tutor. 3:96 |
tuus. 6:71 |
Tyrannos. 3:35 |

V.

VÆ. 6:50 |
vafer. 1:116, 132 | 6:20 |
vago. 6:72 |
valle. 6:8 |
vaneſcat. 3:13 |
vapida. 5:148 | 6:17 |
vapido. 5:117 |
vaporata. 1:126 |
vappa 5:77 |
varicoſos. 5:189 |
Vato, *nomin.* 5:138 |
vate, *ablat.* 4:12 | 6:18 |
vaſa. 2:59 |
vaſta. 5:141 |
vatibus. 5:1 |
vatum. *Prolog.* 7 | 1:34 |
ubi. 1:21, 71 | 4:6, 11 | 6:6 | 5:79 |
uda. 2:32 |
udas. 5:165 |
udo. 1:105 |
udum. 3:23 |
Vectidii. 4:25 |

INDEX VOCABULORUM.

vegrandi, V. prægrandi. 1: 97
vejentanúmque 5: 147
vel. 3: 29 | 4: 18 | 5: 49
Velina 5: 73
velis, *verbum*. 3: 36 | 5: 170
vellant. 4: 39
vellat. 1: 133
velle. 1: 41 | 5: 58
vellere, *verbum*. 2: 28
vellus. 2: 65
velox. 4: 4
vena. 1: 103, 6: 72
venas. 2: 66 | 3: 93, 103
vende. 6: 75
vendo. 1: 122
veneoo. 3: 37
venere, *verbum*. 5: 180
venerem. 5: 58
Veneri. 2: 70
veneuit. 1: 81
venienti. 3: 64
venimus. 3: 16
vento. 6: 62
venit. 3: 11 | 4: 8, 48 | 5: 67 | 6: 39
venosus. 1: 76
venter. *Prolog.* 18 | 6: 74
ventre. 3: 98
ventis. 3: 27
ventos. 5: 11
veratro. 1: 58
verba. *Prol.* 9 | 1: 35 | 3: 19, 45, 82 | 4: 45 | 5: 14, 28
vere. 5: 113
verecunda. 5: 44
veri. 5: 48, 75, 105
verna. 4: 22
vero. 1: 107
vertocosa. 1: 77
versu. 1: 21
versum. 1: 65, 93
verte. 5: 137
vertentem. 5: 71
vertere 5: 78
vertigo. 5: 76
verum. 1: 55 *bis*, 90
verumne. 3: 7
Vestalésque. 2: 60
vetat. 5: 101 | 6: 49
vetavit. 5: 90
veterem. 5: 115
veteres. 5: 92
veteris. 3: 83 | 4: 29 | 5: 59
veterum 6: 3
vetitos. 5: 99
veto. 1: 112
vetuere. 2: 43
vetule. 1: 22
vetus. 1: 97
viaticis. 5: 65
vibice. 4: 49
vicem. 4: 42
vicini. 3: 110 | 6: 14
vicinia. 4: 46
vicissim. 5: 107
victuri. 3: 67
vide. 1: 108
videant. 3: 38
videas. 3: 19, 80 | 5: 94
videmus. 1: 69
vidi. 1: 120 *bis*
vidit. 3: 91
vigila. 5: 177
vim. 6: 63
vina. 3: 100
vincere. 2: 48
vincique. 5: 39
vincula. 5: 158
vindicta. 5: 88, 125
vino. 5: 183
violæ. 1: 40
violas. 5: 182
violens. 5: 171
Virbi. 6: 56
virgine. 2: 70
viri. 1: 36
viridi. 3: 22
virtutem. 3: 38
virum. 1: 96
vis, *verbum*. 1: 56 | 2: 19 | 5: 144
visa est. 3: 109
viso. 4. 47
vitæ. 5: 14, 94
vitam. 5: 61, 83
vitanda. 5: 107
vitabit. 5: 97
vitiarunt. 6: 40
vitiato. 2: 65
vitio. 2: 68 | 3: 32 | 4: 33
vitium. 1: 116 | 3: 21
vitrea. 3: 8
vitulo. 1: 100
vive. 5: 153 | 6: 25
vivere. 1: 9, 61 | 2: 7 | 3: 31 | 5: 84, 104, 139
viveret. 1: 104
vivit 3: 62 | 5: 152
vivitur. 4: 43 | 5: 53
vivo. 6: 31
de cespite vivo, *ibid.*
vivont. 6: 2
vixisse. 4: 17
vixit. 6: 54
ulcus. 3: 113
ullo. 4: 41
ulmo. 3: 6
ulterior. 6: 48
ultra. 3: 15 | 5: 69
ulto. 5: 172
umbo. 5: 33
umbra. 3: 4
umbris. 3: 74
una. 5: 75
unà *adverb.* 5: 50 | 6: 129
unus. 1: 40
uncta. 3: 102 | 4: 17
unctáque. 5: 180
unctis. 2: 30 | 6: 16
unctus. 4: 33
unda. 3: 14
undæ. 3: 68
unde. 1: 73, 80, 81 | 5: 124
undique 3: 59
unge. 6: 68, 69
unguem. 5: 162
ungues. 1: 65, 106
unguine. 6: 40
uno. 2: 66 | 5: 46, 53, 70
unum. 5: 43 | 6: 58, 59
unos. 3: 7
vocat. 6: 27
voce. 1: 19 | 5: 128
voces, *nom. Prol.* 11 | 5: 5, 26
vocet. 5: 117
vocoin. 6: 3
volet. 1: 93
volo. 5: 84, 87
voluit. 5: 84
volontia. 5: 89
vomuere. 5: 181
vos. 1: 63 | 2: 68
vota. 2: 30 | 6: 25
voti. 5: 109
votis. 3: 49
voto. 2: 7, 35 | 5: 53
urbem. 1: 114
urbi. 6: 38
urentes. 3: 34
urget. 6: 37
urina. 5: 145
urinæ. 6: 34
urinas. 2: 60
urtica. 6: 70
usque. 1: 26 | 6: 35
usum. 5: 94
usus. 5: 52
ut. 1: 64 | 4: 13, 45 | 5: 6, 19, 27, 73, 84 *bis*, 99, 121, 149, 178 | 6: 62, 78
utar. 6: 22 *bis*
utile. 3: 70
utinam. 2: 12
utitur 2: 68
vulgi. 6: 12
vulnera. 5: 4
vulnus. 4: 44
vulpem. 5: 137
Vulpennius. 5: 190
vultum. 5: 40
vulvæ. 6: 73
vulvas. 4: 36
uxor. 1: 74 | 2: 16 | 3: 43

FINIS.

A0x 1465551